

TELUGU ENCYCLOPEDIA

A DICTIONARY

*Arts, Sciences, Literature,
Information*

EDITOR-IN-CHIEF

K. V. LAKSHMAN

VOLUME

Atak—

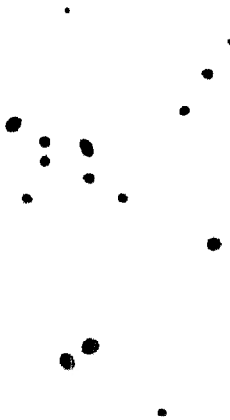
THE
ELUGU ENCYCLOPÆ

A DICTIONARY OF
Arts, Sciences, Literature, History and General
Information.

EDITOR-IN-CHIEF
K. V. LAKSHMANA RAO, M. A.

VOLUME 2.

Atak—Abul

సహిజ్ఞానేన సద్భవం పవిత్ర మిహాద్యతే

ఆంధ్రవిజ్ఞానసర్వస్వము

ముఖ్యసంపాదకుడు

కే. వి. లక్ష్మణరావు, ఎం. ఏ.

సంపుటము ౨

అటక—అబుల్

ప్రకాశకులు.

ఆంధ్రవిజ్ఞానసర్వస్వకార్యాలయము

హంటురోడ్, మదరాసు.

౧౯౧౬.

గీత-20౮ పుటలు పియర్ లెసు ముద్రాలయమందును

తక్కినదంతయు

ఇండియా ప్రింటింగు వర్క్స్ ముద్రాలయమందును ముద్రితము.

అటకమా. ఇదిదక్షిణామెరికాలోని యుత్తరభిలీలో నొక మాగాణము. 1829 చదరపుమైళ్లు విస్తీర్ణము గలది. ఇందు వెండి గనులును, రాగిగనులును విశేషము గలవు. ఉప్పువిశేషముగ నెగుచుతిచేయబడుచున్నది. ఈ ఘేర నొక యెడారిగూడ గలదు. అందు అగ్నిపర్వతములు గలవుగాని, యా ప్రాంతమున వెండి, రాగి, సీసము, నిక్కిల్ లోహము వెలిగారము, ఇనుము, ఉప్పు మొదలయినవి దొరకును. ఈయెడారి అటకమా, లాస్ ఆండ్రిస్, మున్నగు మాగాణములకు వ్యాపించి యున్నది.

అటగడ (జమీందారి). ఇది చెన్నపురి రాజధానిలోని గంజాము జిల్లాకుఁ జేరిన యొక జమీను. 1793-వ సం॥ న కళిక్రొట రాజాగారు దీనిని క్రయమునకుఁ గొనిరి. అప్పటినుండి యిది వారిస్వాధీనము లోనె యున్నది.

అటబాపో. ఇది వెనిజులాలో నొకనది. ఉత్పత్తిస్థానమునకు సూటనలువది మైళ్లక్రింద సాథెర్నాండోడి అటబాపోవద్ద ఒరినోకో నదితోఁ గలియుచున్నది. ఇది కొంతవఱకు కొలంబియా వెనిజులాలకు మధ్య యెల్లగ నున్నది.

అట్టలంటా. ఆర్జెంటీనాలోని అట్టలంటా అనుయువతి. ఈ సన్కును జమీను కును బుట్టిన కూతురని లోకోక్తి. ఈమె పుట్టినతోడనే ఈమెతండ్రి. ఈమెను పార్థి

నియ్ గొండలపై విడిచిపెట్టెనట. చిక ఆడు యెండుగుపాలిచ్చి ఈమెను గాపాడెనట. ఈమెకు కామిడ్జోనియ్ అడవిపందుల వేటాడుటయందలి చోద్యము. ఈమెతండ్రి ఈమెను పెండ్లి చేసికొమ్మనిచెప్పఁగా ఈమె తన్ను నడకలో గెల్చునట్టి వానినే పెండ్లాడెదనని ప్రతిజ్ఞ చేసెనట. మానవులలో నీమెను గెల్చునంతటి పురుషుడు లేనందున దురకు మిలానియ్ (Milanion) అను వాడు బంగారుపండ్లను మూడింటిసి అక్కడక్కడ ద్రోవలో బారవేసి వానిని చెత్తుకొనుటకు ఆమెవంగినపుడు ఆమెపరుగు నధిగమించి మాయోపాయముచేత గెల్చి ఆమెను పెండ్లి యాడెను. వెనుక వీరిరువురు ఈ ను కామో ప్రజేకమున నొక దేవాలయములో ముఖల గలిసినందున శపింపబడి సింహము లయిరట.

1. బియోటియ్ అటలంటా అనుయువతి. యొక తె గలదు. ఆమె కథలను ఇట్లే చిత్రముగా నుద్ధివెదరు. ఈమె స్కొనియస్ అను వాని కూతురు. ఈమె హిప్పొమెంసు అను వానిని పెండ్లాడెను. అటలంటా, అట్లారిటా అను నీరెండు పేరులును ఆర్జిమిస్ అను పేరు నకుమాటునామములే.

అట వీపురి. పాండవుల కాలము నందు కళింగ దేశమునకు దక్షిణమునందుండెను.

అటహాల్పా. పెరూదేశమును ఇంకా జాతీవారు పాలించుచుండిరి. వారిలో అట హాల్పా తండ్రియైన హెనాకేపెక్ ప్రసిద్ధి బడిసి యుండెను. అతడు చనిపోయిన తో

డనే అటహల్పాకు హయాదియగు. హోస్కరు
అన్యవాడు రాజ్యమును గైకొనెను. అందు
వలన అటహల్పా హోస్కరుతోఁగొన్ని యుద్ధ
ముట్టుజేసి, తుదకు పూర్ణజయముఁ బొంది
పెయాదేశమును బాలించుచుండెను. తరువాత
కొంత కాలమునకు కాజామర్కా యందు
ఫిజారోకును అటహల్పాకును సమావేశము
గల్గెను. అప్పుడా స్పెయినుదేశపు నాయ
కుడు అటహల్పాను క్రీస్తుమత మవలంబించు
మనియు గి.వ. చార్లెసునకుఁ గప్పము గట్టు
మనియు నిర్బంధింపఁగా అటహల్పా దీనికెంత
మాత్రమును సమ్మతింపక తిరుగఁబడెను.
కావున స్పెయిను నాయకులు ఇంకా రాజును
పట్టుకొని అతనిపరివారమును హింసించెను.
తరువాత నొక సంవత్సరములోపల అటహ
ల్పాను నామకార్థముగా న్యాయస్థానమున
విచారించినట్లు విచారణచేసి చంపించిరి.

.. అట్ట కట్టుట. పుస్తకసంరక్షణార్థ
మై చేయుసదుపాయము లీశీర్షికక్రింద వర్ణింపఁ
బడును. అట్టలచేతనే కాక పుస్తకములననేక
విధముల రక్షించు మార్గములున్నవి. కావున
పైశీర్షికయొక్కపేరు పూర్తిగ సార్థకముకాదు.
లిపి కనిపెట్టి వ్రాతప్రతులు ఆచరణము
లోనికివచ్చిన వెంటనే వానిని కాపాడుమార్గ
ములఁగూడ కనిపెట్టియుండవలెను. వ్రాత
ప్రతులుగాని, ముద్రితగ్రంథములుగాని చెద
పట్టకుండుటకును, పురుగు తినకుండుటకును,
అనాదినుండి వివిధదేశములలో వివిధోపాయ
ములున్నవి. పుస్తకములు క్రిమికీటకాదులచే

నేశ్చిపకుండఁ జేయుటకు నాంగ్లభాషలో
“బైండింగ్ చేయుట” యని పేరు.

బైండింగ్ చేయునప్పు డుపయోగించు అట్టల
యొక్క పదార్థమాను, ఆకారమును, పుస్తక
ములయాకృతినిబట్టి యురుడును. పుస్తకముల
యొక్క యాకృతి దేశములనుబట్టి మాటు
చుండును. వెక్కుదేశములలో పురాతనశాస
నములు రాతిమీదఁగాని థాగిరేకుల మీదఁ
గాని వ్రాయుచుండెడివారు. మనదేశములోఁ
గూడ నిదియేయారము. ఇట్టి శాసనములు
శిథిలము కావుఁగాన నేవిధమైన రక్షణమును
అవసరములేదు. శాసనములుగాక యితర
గ్రంథములు భూర్జపత్రముల మీదఁగాని
తాటియాకుల మీదఁగాని వ్రాయునాచారము
మనదేశములో నుండెడిది. ఉత్తరహిం
దూస్థానములో ముఖ్యముగ భూర్జపత్రములే
వాడెడివారు. ఇదియొక విధమైనచెట్టుయొక్క
తాట. దక్షిణహిందూదేశములో తాటియాకు
విశేషముగ వాడుకలోనున్నది. ఇట్లే వివిధ
దేశములలో వివిధములగు సాధనములుండె
డివి. ఈయాకులమీదఁగాని తాటలమీదఁ
గాని వ్రాయుట మూఁడు విధములుగ నుండె
డిది. మనదేశములో ఆకులమీద నిలుపుగ
వ్రాయుటయారము. బొద్ధులయొక్కయు,
హిందువులయొక్కయు పురాతన గ్రంథము
లిట్లు వ్రాయఁబడినవియే. ఇతర దేశములలో
ఆకులమీద అడ్డముగ వ్రాయుటయు, నిలు
వుగ బొట్టిపంక్తులలో వ్రాయుటగూడ వాడు
కలో నుండెడివి. ఈరెండు విధములుగ వ్రా

సిన దేశములలో వ్రాతప్రతులు చుట్టలుచుట్టి గొట్టములలోను కొయ్యపెట్టలలోను భద్ర పరిచెడివారు. వ్రాతగ్రంథముల మూలము లగుటచే ప్రతిదేశములోను ప్రాణత్యుల్యముగ జూచెడివారు. మనదేశములో గూడ కౌళ్ళ, ఖరారువామాలు, పత్రములు, చుట్టలుగ జాటి గొట్టములలో దాచుట యాచారమై యున్నది. తాటియాకు గ్రంథములను భద్ర పఱచుటకు ఎడమవైపునను, కుడివైపునను బెజ్జములు వేసి యినుపకడ్డలనుదూర్చి, కట్టి పలకలతో నిదుప్రక్కల బంధించెదరు. అచ్చు కూటములు వెలసిన తరువాత ఇప్పటికిని సం స్కృతగ్రంథములు కొన్ని విడిపత్రములపై నచ్చొత్తి కొయ్యపలకలనడుమ భద్రపరచు నాచారముగలదు. ముద్రణయంత్రములు కనుగొనక పూర్వమే బైండుచేయువారు కంటి కింపగునట్లు అట్టలపై చిత్రించుట కుప క్రమించిరి. ఇవి దేశాంతరములలో చిత్రకా రుల యభిరుచినిబట్టి యుండెడివి. మనదేశ ములో పుస్తకములపై చిత్రవిచిత్రమైన పూ జలుగాననగును. ముద్రణయంత్రములు ప్రబలి కాగితము వ్రాతకు సాధనమై నప్పటికిని బైండుచేయు వ్యాపారములో చిత్రకాని జీవనముపోలేదు. ఇప్పటికిని పుస్తకముల యట్టలపై చిత్రవిచిత్రములగు బొమ్మలుండును. మతగ్రంథముల మీదను, శుభకార్యముల పట్ల బహుమతి చేయుట కేర్పడిన పుస్తక ములమీదను ముఖ్యముగ చిత్రపులుడును. అందునకై విదేశములలో గొప్ప గొప్ప

బైండువ్యాపారస్థు లీహాపులాగ్ నెక్కుడు జీవములనిచ్చిచిత్రకారుల నేర్పఱచుకొనెదరు. ఈవ్యాసములో బైండుచేయునప్పుడు పయో గించు నవీన పద్ధతులు మూత్రము వర్షింపఁ బడును.

అటకట్టు మార్గములు.

అటకట్టుటకు ప్రథమమున చేయునట్టి న పని పుస్తకముకొరకు ముద్రితములైన కాగిత ములను మడచుట. ఈ మడతల్లనే విభాగము (Sections) లందురు. అచ్చువేయునపుడవి యొక్కొక్క కాగితముగానుండును. ఈ కా గితమును సగవదనకు మడచి ఆ మడతను తిరిగి సగమునకు మడవవలయును. రాయల్, (Royal) ఆక్టేవో (Octavo) సైజు పుస్తక ముల విభాగములకు పై విధమున రెండు మడతలుండును. క్రౌన్ (Crown) సైజు పుస్తకముల విభాగములకు మూడు మడత లుండును. మడచు విధము క్రిందిపటములో జూపబడినది.

(గీర్వా పుటలో ౧, ౨ పటములు చూచునది.)

ఈ ప్రకారము మడతపెట్టబడిన విభాగ ములనన్నిటిని వరుసలెక్క ప్రకారము సరిగా బొత్తిపెట్టి చక్కగానణగియుండుటకు ఇందు కొరకు నిర్మింపబడిన యొకప్రెస్సులో బాగు గా నొత్తవలయును.

ఈ ప్రెస్సుయొక్క పటము క్రిందజూపబడినది.

(గీర్వా పుటలో ౩వ పటమును చూచునది.)

౧-వ పటము.

భాయల్, ఆకో టెహో సై జులకు.

పై భాగము

వెనుక భాగము

౧	౪
౨	౩

మడవబడని కాగితము.

పై భాగము

లోపలి భాగము

౧	౪
౨	౩

(మొదటి) సగము మడత.

పై భాగము

వెనుక భాగము

౧	౪
౨	౩

(రెండవ) పాతిక మడత.

౨-వ పటము.

క్రొత్త సై జుకు.

పై భాగము

వెనుక భాగము

౧	౪
౨	౩

మడవబడని కాగితము.

పై భాగము

లోపలి భాగము

౧	౪
౨	౩

మొదటి మడత.

పై భాగము

లోపలి భాగము

౧	౪
౨	౩

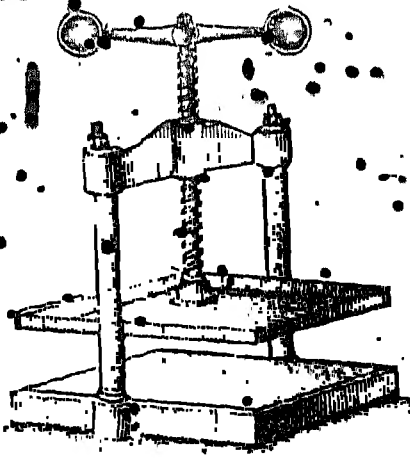
రెండవ మడత.

పై భాగము

వెనుక భాగము

౧	౪
౨	౩

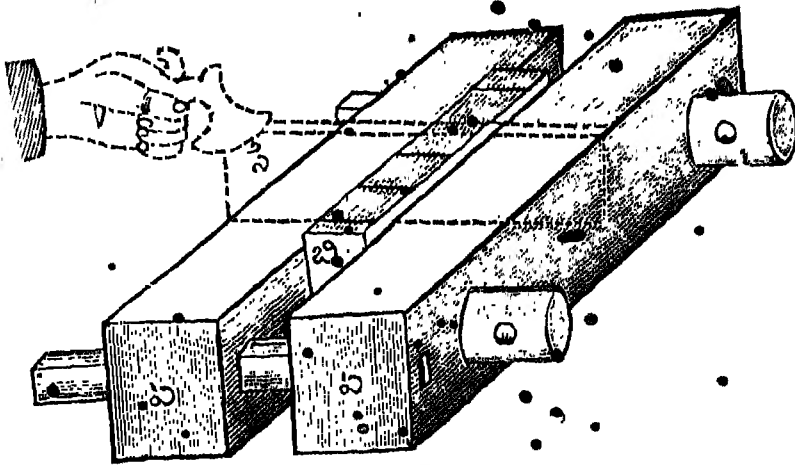
మూడవ మడత.

3-వ పటము.

తరువాత వానిని ఆప్రెస్సులోనుంచి తీసి మడవబడిన వానియొక్క భాగములు ముందు వెనుకలకు యొక్కవ తక్కువలుగా కనుపడకుండులాగున సమముగా బొత్తిపెట్టి కుట్టుటకు వీలగులాగున రంధ్రములు చేయు నిమిత్తము యీబొత్తి ఒకప్రెస్సులో బిగించవలయును. పిమ్మట కుట్టబడువైపున పైభాగమున నొక యంగుళమును క్రిందిభాగమున ఒకటింబాతిక అంగుళమును విడచి తక్కిన ప్రదేశమును సమానాంతరములుగా నాలుగు

భాగములుచేసి గురుతు నిమిత్తము పెట్టి లుతో నడ్డముగా గీతలుగీచి అగీతలవెంబడిని జవరంపముతో వీసము అంగుళములన్న నెక్కువలోతు వెగక్కుండులాగున మట్టముగా కోయవలయును. ఇట్లు కోయబడిన పిమ్మట నీ విభాగములను విడదీయునపు డీ కోతలు దాటి వెనుకభాగమున రంధ్రములవలె నేర్పడి వీనియందు సూటిని జొన్ని కుట్టుట కుపయోగపడును. దీని వివరమీ క్రిందిపటమున జూడబడినది.

౪-వ పటము.

ఎ. ఎ. ప్రెస్సుదిమ్మలు.

బి. విభాగముల బొత్తి.

సి. జవరంపము.

ఈప్రెస్సు పుస్తకములకు పీచు చేయుటకు కూడ నుపయోగపడును.

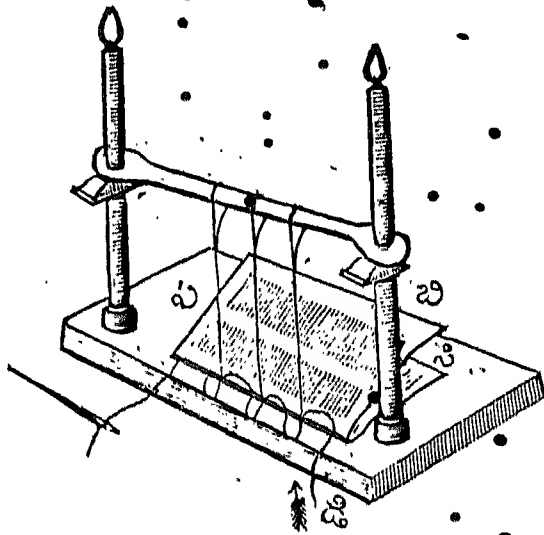
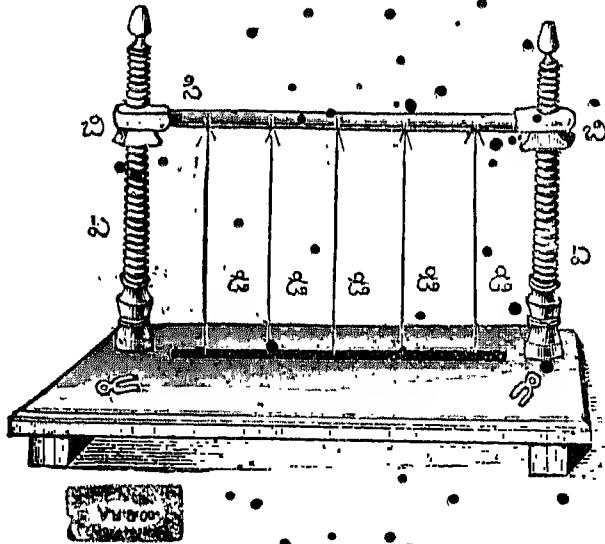
రెండవపని కుట్టుట. ఇందుకొరకు నిర్మించబడిన ప్రెస్సులో నాలు దారములనుగాని పటములో. తేవునుగానిజూపబడిన ప్రకా

రముదృఢముగా కట్టవలయును. వీనిని విభాగములవీపుపై నెంతెంత దూరములలో కోతలు కోయబడియున్నవో అంతే దూరములలో

పైకోత క్రిందికోతలను విడిచిపెట్టి మధ్యనున్న మూడు కోతలకు మూడింటిని కట్టవలయును. పెన్సుయొక్క స్తంభముల కమధ్యబడిన మర దిమ్మలను పైకి త్రిప్పుటవలన దారములను ఇష్టము వచ్చినంత బిగింపవచ్చును. తరువాత నావిభాగములలో చివరసంఖ్యతో కుట్టుకు మొదలిడవలయును. అనగా నొక పుస్తకమునకు ౬౪ విభాగము లున్నయెడల ముందుగా ౬౪ నెంబరుగల విభాగముతో ప్రారంభించి దానివెనుక ౬౩ దానితరువాత, ౬౨ యా ప్రకారముగా తీసికొని కుట్టుచుండ వలయును నావన కడపటి విభాగమును తీసికొని దానివీపుపై కొంచెబడిన గి కోతలలో పైక్రింది కోతలను రెంటినివదలి వానిమధ్య నున్న ౩ కోతలును కుట్టుపెన్సుకుకట్టబడిన ౩ దారములకు సరిగా చేర్చియుంచి పుస్తకములను కుట్టుట కేర్పడిన దారమును రెండు మూడడుగులు తీసికొని సూదిలో నెక్కించి ముందుగా క్రిందువైపు మొదటిరంధ్రము ద్వారా పైభాగమునుంచి లోనికి సూదిని పోనిచ్చి అక్కడనుంచి దానిపై రంధ్రము ద్వారా వెలుపలకురానిచ్చి అక్కడనున్న పెన్సుకు కట్టబడిన దారమును లోగానితిరిగి ఆ రంధ్రముద్వారానే సూదిని లోపలకు రానియ్యవలయును. అక్కడనుంచి దానిపై రంధ్రమునకును దాని తరువాత దానిపై రంధ్రమునకును పైప్రకారముగానే ధారమునుతీసి దానిపైనున్న మొట్టమొదటి రంధ్రముద్వారా వెలుపలకు తీయవలయును.

పిన్నట్ట దారముయొక్క కొసను ప్రారంభించినచోట రెండంగుళములు మిగులులాగున దారమునంతయులాగి ఆకొసను వేలితో నొక్కిపట్టి రెండవకొసను గట్టిగా లాగినయెడల నీకుట్టుదారము చక్కగా పెన్సు దారములతో బిగియును. పిమ్మట దానివెనుకటి సంఖ్యగల విభాగమును తీసికొని వెనుకటివలెనే పెన్సుదారముల దగ్గరగా చేర్చి కుట్టు దారమునకు సమీపముగా నీవిభాగము యొక్క పైవైపు మొదటి రంధ్రముండును గనుక నిష్పన్న స్థాదీని ఆరంధ్రము ద్వారా పోనిచ్చి వెనుకటివలెనే దారమును యీ గి రంధ్రములలోనుంచి తీసి బాగుగా బిగించి లాగవలయును. అప్పుడు యీ రెండు విభాగములును కలసి యుండును. మొదట కుట్టు ప్రారంభించినచోట మాత్రము యీ రెంటికిని సంబంధము విడియుండును గనుక మొదటి విడిచిపెట్టిన ౨ అంగుళముల దారపు కొసను యీ కుట్టుదారముతోచేర్చి ముడ్డివేయవలయును. ఇప్పుడివి పూర్తిగా నేకమై యుండును. తరువాత నింకొక విభాగమును తీసికొని పైప్రకారముగానే వెనుకటివానితో చేర్చి కుట్టవలయును. ఇంతటినుంచి ఒక్కొక విభాగమునుకుట్టి దారమును బిగలాగిన వెంటనే దానిక్రింది భాగముయొక్క కుట్టులో నుంచి సూదినిపోనిచ్చి వానితో నీదారమును ముడివేయుచుండవలయును. ఈలాగుచేయనియెడల విభాగములన్నియు నంతటకుకలసి యుండవు.

ఈ విధమున నొక్కొక విభాగమును కుట్టుచు మొదటివిభాగము పూర్తియగుటకు కుట్టు పూర్తియగును. విభాగముల

ఈ విధమున కుట్టుపనిముగించిన తరువాత కుట్టబడిన విభాగము లన్నియు దగ్గరగా నుండులాగున చేతివేళ్లతో భాగుగా దట్టించి వెనుకభాగమున నంతటను సమముగా జిగురును పూసి, ఆరినతరువాత కుట్టువ్రేసుకు కట్టబడిన దారములను పుస్తకమున కిరువైపులను ఒక్కొక్కయంగుళము కొనలుండు లాగున కత్తిరించి వేయవలయును. ఇప్పుడు కుట్టు వ్రేసులో నుంచి పుస్తకము పైకివచ్చును. ఈ

యొక్క గీ రంధ్రములనుంచి దారమును పొనిచ్చు విధము క్రింది పటముతో పుట్టుముగా చూడవగును.

గీ-వ పటము.

కుట్టు వ్రేసు.

ఏ.ఏ. మరస్తంభములు. బి.బి. మదదిక్కులు. వీటిని వ్రేకి త్రిపుట్టవల్లన దారములు బిగియును.

సి. అడ్డు కమ్మి. డి.డి. వ్రేసుదారములు. వీటిని వ్రేసుయొక్క శీతము క్రిందనుండితీసి సి. అడ్డుకమ్మకి కట్టవలయును.

ఁ-వ పటము.

ఏ. విభాగము. బి. విభాగముయొక్క వైభాగము.

సి. విభాగపు మడత లోపలిభాగము.

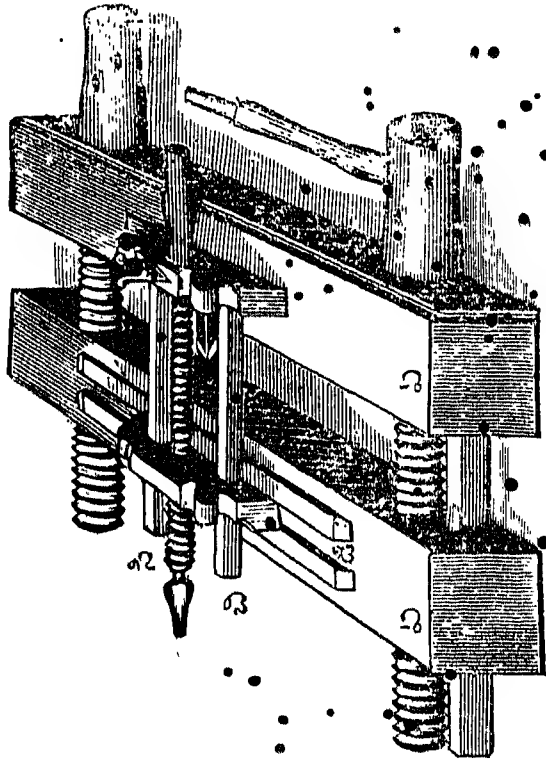
డి. దారము- ఈ గీటు విభాగము లోపల నున్న దారముయొక్క స్థితిని తెలుపును.

కుట్టులలో నింకను మరికొన్ని విధములు. కలపు గాని వానిలో నీవిధమేదృఢమైనది గనుక నిదియేయిందు తెలుగుబడినది. తక్కిన వానిని ప్రత్యేకముగా వ్రాయబడిన పుస్తకబంధన మనుగంధమునఁ జూడవగును.

కుట్టుపని పూర్తియైనపిమ్మట పుస్తకపు అంచులు సరిగానుండుటకు కోత కోయవలసియున్నది. అంచులుకోయుటకు ముఖ్యముగా పుస్తక కారంభమున ముఖపత్రమును

(Titlepage) అంటించి పిమ్మటపు స్తకమునకిరు
వైపులను రెక్కకాగితముల (Fly leaf) నం
గట్టింపువలయును. ఇవిపు స్తకములకట్టలనంటిం
చుట్ట కుపయోగపడును. ఈ కాగితములు
సాధారణముగా తోనున్నవి. వివిధములగు లతా
చిత్రములతోనున్నవి, యిందునిమిత్తము నిర్మిం
పఱుడియుండును. వీనినియెక్కడపేపర్లు (End-
papers) అనగాచివరకాగితములనివాడుదురు.
ధృఢమైనతెల్లకాగితమునైనను వాడవచ్చును.
యెక్కడు కాగితములకురంగులుగాని చిత్తరువు
లుగానియొకవైపుననేయుండుట వలన నీకాగి
తములనువాడు నెడల చిత్తరువులులేనివైపుననే
పుస్తకమున కంటించవలయును. పుస్తకపు కొ
లతకురెట్టింపుగానీ కాగితములనురెండిటినిదీసి
కొని సగమునకు మడచి మడతవద్ద కాలంగుళ
మువెడల్పున కాగితము పొడుగునను జిగురు
రాచిపుస్తకపువీపుప్రక్కననిరువైపులనొక్కొ
కటివంతుననంటించవలయును. తరువాతకోత
నిమిత్తము కొయ్యతోజేయబడిన పలకలను
(Cutting Boards) కోయవలసిన యంచు
దగ్గర కోసివేయవలసిన భాగమును ఘట్టము
గా నొకగీతగీచి యీ గీతకుసరిగా కోతఫలక
యొక్క పై అంశువచ్చు లాగుననుంచి రెండ
వవైపున పుస్తకపు అంచుకుసమఘుగా
నేదేని యట్టనొకదానిని దాపుచేసిదానివెనుక
రెండవకోతఫలకనుచేర్చి వీనినన్నిటిని కడిలి
పోకుండులాగున జాగ్రత్తగా కోతపెన్నులో
జేర్చి బిగింపవలయును. పిమ్మట దానిని కోయు

నిమిత్తము నిర్మింపబడిన చిత్రకవంటి సాధన
మును కోతపెన్నునైనను కాలువవంటిగాడి
లోకత్తితనివైపును తగిలించిదానిపిడిని రెండు
వైపుల రెండుచేతులతో బట్టుకొనిముందు
కు వెనుకకు త్రోయుచు చేతిలోనున్న పిడిని
కొంచెముకొంచెముగాతిప్పుచుండవలయును.
ఇట్లుతిప్పుచుండుటచే దానిలో నమర్చబడిన
కత్తికొంచెముకొంచెముగాముందుకుజరుగుచు
చిత్రకను త్రోయుచుండుటవలన పుస్తకపు కా
గితములకు రాచుకొని వానిని తెగకోయు
చుండును. పూర్తిగా తెగువఱకు నీలాగు కోసి
పెన్నులో నుంచి పుస్తకమును తీసిపైప్రకా
రముగా నే మరియొక యంచును కోయవల
యును. ఈ విధముగా పుస్తకముయొక్క
మూడంచులను కోయవలయును. ఈపని
చేయునపుడు ముద్రితభాగమునకు వెలుపలి
భాగము (Margin) అన్నివైపుల సమము
గానుండు లాగునను, పుస్తకమునకైమూలలు
లేక ఘట్టమునకు సమముగానుండు లాగునను
సరిచూచుకొని జాగరూకతగా నుండవలయు
ను. ఈకోతపెన్నును సాధారణపుస్తక బంధ
కులు మాత్రమే వాడుదురు. గొప్పముద్రణ
యంత్రాలయములలో నీపనికి కట్టింగు మెషీ
ను (Cutting Machines) లను వాడుదురు.
అవి యీపని నేత్రమముగా నెరవేర్చి వందల
కొలది పుస్తకముల నతిశీఘ్రకాలమునకోయ
గలవు. వీనిపూర్వమీప్రక్కపటములో జూప
బడినది.

౧-వ పటము.

ఏ. ఏ. ప్రెస్సుదిష్టులు.

బి. చిత్రక.

సి. చిత్రకయొక్క పిడి కోయునప్పుడు దీని రెండువైపులను రెండు చేతులతో పట్టు కొని ముందుకు కొంచెము కొంచెముగా త్రిప్పుచుండవలయును.

డి. చిత్రక సరిగా ముందువెనుకలకు నడచుట కుపయోగపడు కాలువ.

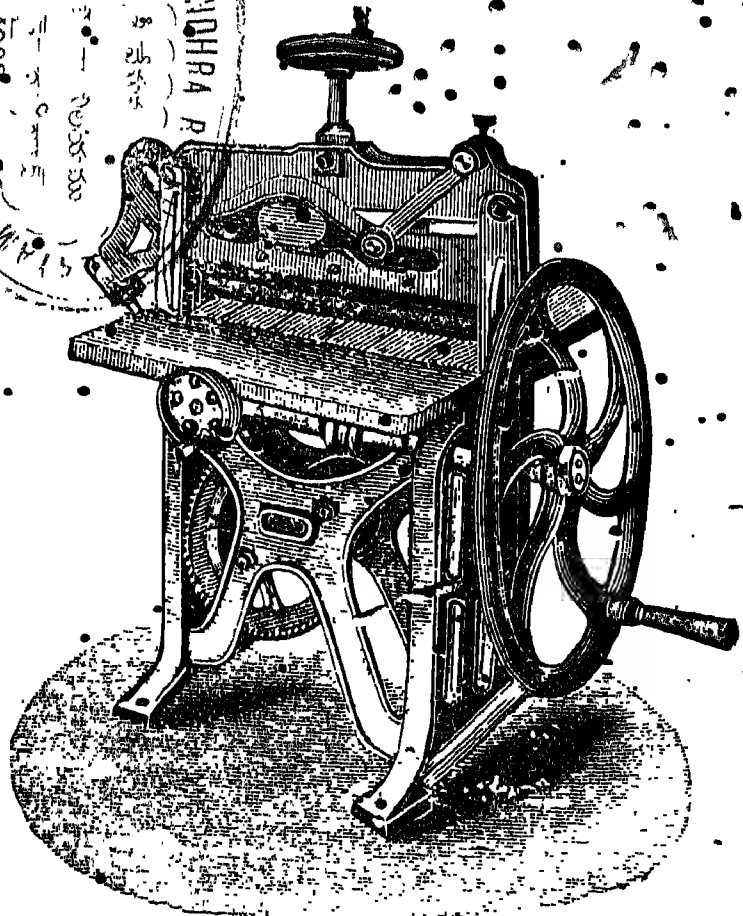
ఇకనుపుస్తకమునకు వీపునేర్పరుప వలయును. దీనిని (Backing) అందురు. పుస్తకములకే పనిచేయుటచే క్రింది పటములో చూపబడిన ప్రకారముగా సాగసైన రూపమేర్పడి చదువుటకు చాలనువయోగకరముగానుండును.

పుస్తకమునకు వీపునేర్పరుచుటకు ముందుగా ౧౦ వ పటములో కనుపరచిన రీతిని వీపుభాగమున నర్థవలయాకారమైనగూమను, ముందుభాగమున నదేవిధమైన పల్లమును

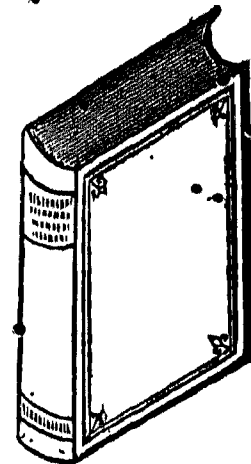

౨-వ పటము.

కట్టింగు | మెషీను.

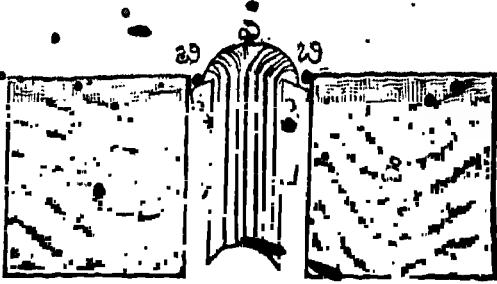
౩-వ పటము.

వచ్చులాగున చేతివేళ్లతో బుస్తకపుకాగితములను మెలకువగా లాగియును వీపుభాగ

మున నిరువైపుల ముందుకు నొక్కియను
పైన చెప్పబడిన యాకృతి వచ్చులాగున
చేసి (Backing Boards) అనిచెప్పబడు
కొయ్యపలకలను పుస్తకముయొక్క వీపునకు
మువ్వీసము అంగుళము యెడమున నిరువై
పులను పటములో కనుపరచిన విధమున చేర్చి
ప్రెస్సులో బిగించవలయును.

౧౦-వ పటము.

ఏ. వీపుచేయబడిన భాగము.

బి.బి. వీపుచేయుటవలన పుస్తకపు వీపు భాగమున
నిరుప్రక్కలను పైకిపెరిగిన కోణములు. (ఇవి పైకిపెరు
గుటచే పుస్తకముపై కట్టబడు నట్టలయొక్క దశసరి
వీనిలో నిమిడియుండి పుస్తకపు వీపు అట్టలతో కలసి
వట్టముగానుండును).

సి.సి. వీపు పలకలు. (Backing Boards).

డి.డి. ప్రెస్సు డిమ్ములు.

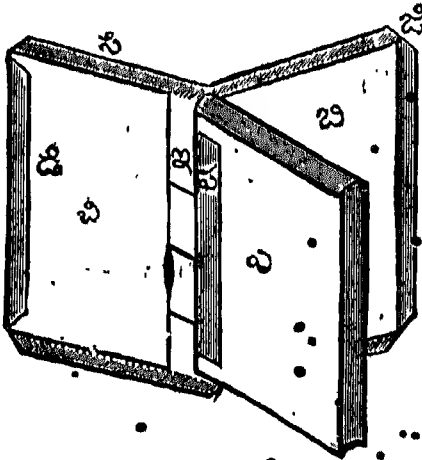
ఇందుకు రవ పటములో గనుపరచిన
ప్రెస్సు నుపయోగింపవచ్చును. తరువాత
వీపుచేయును త్తితో (Backing Hammer)
పైన చెప్పబడిన విధమున వీపు భాగమున దృఢ
ముగాను, నున్నగాను అర్ధవలయాకారము
పటములో చూపబడిన విధమున వచ్చువరకు
మెల్లగా కొట్టుచుండ వలయును. తరువాత
దీనికంతటను జిగురురాచి యీవీపుయొక్క
కొలతకు సరిపోగా నిరుప్రక్కల నొక్కి
యంగుళమెక్కువగాను, పైభాగమునను క్రింది

భాగమునను ౫ అంగుళము తక్కువగా నుండు
నంత పైగుడ్డనుగాని మరియేగట్టి గుడ్డను
గాని దానిపై నొంటించ వలయును.

వీపు యేర్పడిన తరువాత చేయుపని అట్టల
నతికించుట. ఇందుకు మిల్ బోర్డు (Millboards)
లనబడునట్టలు మిక్కిలి ప్రశస్తమైనవి. ఇప్పుడు
వీనికంటె తక్కువ వెలగల గడ్డియట్టలను
(Straw boards) వాడు చున్నారు. ఇవి
౨౫ x ౩౦ అంగుళముల కొలతగలిగి ౫
పౌను మొదలు ౨౫ పౌనులవరకు బరువు కలిగి
యుండును. బరువు మోల్చినకొలది వీని దశ
సరి మోచ్చుచుండును. మిక్కిలి పలుచని
పుస్తకములకు ౫ పౌను అట్టలను సాధారణపు
పుస్తకములకు ౧౫ పౌను అట్టలును పెద్దపుస్తక
ములకు ౨ లేక ౨౫ పౌను అట్టలును ఉపయో
గించబడు చుండును. పైన చెప్పబడిన యట్ట
లలో దేనినైనను తెచ్చి పుస్తకముయొక్క
కొలతకు వీపు భాగమునకు గాక తక్కిన
మూడు భాగములకంటె సుమారు మువ్వీసము
అంగుళముపైకి మిగిలి యుండులాగున కొలత
వైచి ఆకొలతకు సరిగా రెండుముక్కలను
తెగకొట్టవలయును. తరువాత వీనిని పుస్తకము
న కిరువైపుల సమముగా జేర్చి పుస్తకము
కుట్టునప్పుడు ఒక్కొక్క యంగుళము కొస
మిగిలియున్న యుడ్డదారములను వీపుపై నంటిం
చబడిన గుడ్డకు బెజ్జముచేసి దాని ద్వారము
నపైకి తీసి వీనికి సరిగ్గా నట్టలకు వైనుంచి
యేటవాలుగా నొక బెజ్జము చేసిపై దారము
లను దానినుండి పైకిలాగి వానిపైన విప్పి

యట్టలపై నంటించవలయును. వీపున కట్టించిన గుడ్డయొక్క రెండుచులును పుస్తకము యొక్క రెండు రెక్క కాగితములకు (Fly leaf) నంటించవలయును. తరువాత పుస్తకముల నిమిత్తము సిద్ధము చేయబడిన తోలునుగాని కాలికోగొడ్డనుగాని అన్ని వైపుల నట్టలకంటె య అంగుళము యొక్కవగా నుండులాగున కొలతవైచి రెండువైపులకు నిది యొక్కటే వచ్చులాగునజూచి కత్తిరించి క్రింది ౧౧ వ పటములో గనబడిన విధమున ముందుగా నొక యట్టపై నంటించి పుస్తకపు వీపుతో సమాన కొలతగల బిరునైన దళసరి కాగితము ను పుస్తకపు వీపు భాగమును కప్పునట్టిగుడ్డ లోపల నంటించి పిమ్మట రెండవవైపుననున్న యట్టకు తక్కిన గుడ్డనంటించవలయును.

౧౧-వ పటము.

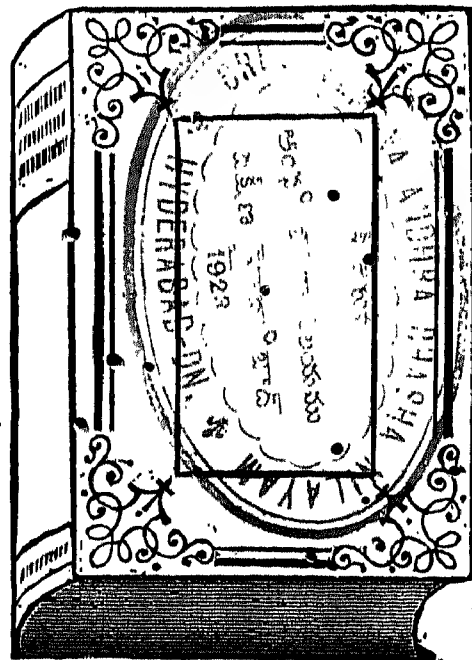
౧౨. పుస్తకము. బి.బి. అట్టలు. స్కి. కాలికోగొడ్డ.

డి. అట్టలలోపలకు మడచి యంటింపుబడిన కాలికో గుడ్డయంచు. (మిగిలిన యంచులను కూడనిట్లేయంటింప వలయును) ఇ. అట్టలలోనికి యెక్కించు బడిన (పుస్తకపు) అడ్డుదారములు. ఫ. రెక్క కాగితముల కంటించ బడిన వీపుగుడ్డ.

తరువాత గుడ్డయొక్క యంచుల నన్నిటిని మూలకు కత్తిరించి యట్టలలోపలకు మడచి యంటించి పుస్తకమునకు రెండువైపుల నంటించబడియున్న రెక్క కాగితముల పైపొళ్లటల నట్టలకంటించి చక్కగా నణగిల్చి యట్టకు ప్రెస్సులో నదిని యుంచి తీయవలయును.

ఇప్పటికి దాదాపుగా నట్టకట్టునన్ని పూర్తి యైనదనియే చెప్పవచ్చును. ఇకను దీనిపై యలంకరణములు కొన్ని యున్నవి. అవేవన. అట్టలపై నంచులను జిత్రించుట, వీపుపై గొన్ని మట్టములను, చిత్తరువులను, పేరును వేయుట మొదలగునవి. వీనిలో నట్టలపై నంచులు వేయుటకు బ్రథమమున నీక్రింది పటములో

౧౨-వ పటము.

పుస్తకపు అట్టపై చేయబడు చిత్రములు.

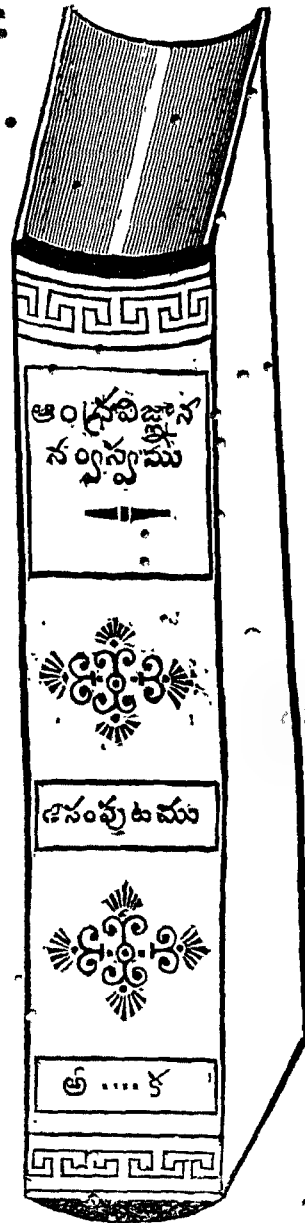
జూ. పబడిన రీతినినాలుగు మూలలయందును త్రిపవికారకు నిర్మింపబడిన యచ్చుదిమ్మలను సమముగా జేర్చి గట్టిగా నదుమగా వాటియూ

కృత్రిమ దానిపై నొక్కుడు పడియుండును. ఈ మూలలమధ్య నుండు మట్టములను గాని, లేత గులనుగాని, వానికొకటొకటి జేయఁబడిన పిడిగల చక్రముల నడుమును దొర్లించుట వలనఁగాని (Palettes) పేలట్టతో నడుముట వలనఁగాని యేర్పరుప వచ్చును. ఈ పనిముట్లలో పెక్కు రకములు చిత్తరువులు చెక్కఁబడి యుండును. ఈ పనినంతయు నట్టలకు గుడ్డనంటించిన పిచ్చుట నాతడియూరకుండు లోపల నెఱవేర్చి వలయును. (నవీన పుస్తకములకు స్థాధారణ ముగా నీపనిచేయ) బడుటలేక పోయిననుపని వారలకు తెలియు నిమిత్తము వ్రాయఁబడినది.

పుస్తకపు వీపున మట్టములను గాని చిత్రములను గాని పేరునుగాని క్రింది పటములోఁ గనఁబఱచిన విధముగా వేయఁదలచినయెడల పుస్తకమును వీపుభాగముపైకి కనుపడులా గున నొకప్రెస్సుతో బిగించి బంగారు రేకును (Gold leaf) యన్న పేలికలుగాఁగఁ త్తిరించిపైన చేప్పిన మట్టములు, పేర్లు, మొదలగు చోట్ల నతి జాగ్రత్తగాఁజేర్చి పైన పేర్కొనఁ బడిన పేలట్టనుబాగుగా వేడియెక్కునటులఁగాచి వెంటనే బంగారు రేకుపై నుంచి గట్టిగా నడుముట వలన నీ పనిముట్టుయొక్క వేడిచే బంగారు రేకుకఱఁగి యచ్చుతో నొక్కుపడినంత భాగమును జక్కగా పుస్తకమున కంటుకొని యుండును. పేరు వేయుటకుని త్తడితోఁబోయఁబడిన యక్షరములను పిత్త లాక్షరభాజన (Brass

Type holder) అను పనిముట్టులో సరిగాఁ గూర్చివై ప్రకారము వేడిచేసి బంగారు రేకు మోదుగా నడుమువలయును. అచ్చుతో నొక్కు

గ్రహ పటము.

పుస్తకపు వీపుపై చేయబడు చిత్రములు, పేరు మొదలగునవి.

బడిన భాగమునకుపై గొనున్న నెక్కఁ బడని బంగారు రేకునుకుంచెతో మెల్లగాఁదుడిచిన యెడల రాలిపోవును.

శ్రీ: తి. పి.

అట్టపాడి లోయ... ఇది మొక లోయ, లేక, కనుమకు పేరు. చెన్నరాజు ధానిలోని మలభారత జిల్లాకు చెందిన వలవ నాడు జిల్లాలో నున్నది. దీని వైశాల్యము సుమారు ౨౫౦ మైళ్లు. భూపాని నది దీనిలో ప్రవహించుచున్నది. ఈ ప్రదేశము నందు జనులు చలిజ్వరములుచే బాధపడెదరు.

అట్టహాసము. భారత వర్షీయ తీర్థము.

అటారి. ఇది పంజాబు రాష్ట్రమునది మూల్తానుజిల్లాకు చెందిన కబీర్ వాలాతాలూ కాలోని యొక గ్రామము. మహాలెగ్గాండరు హిందూదేశముపై దండెత్తివచ్చి స్వాధీన పఱచుకొనిన పట్టణములలో మూడవది ఇదియే. ఇప్పు డిచ్చట శిథిలమగుచున్న కోటయొకటి కలదు.

అట్టారానది. ఆఫ్రికీనియాలోనిది. నైలునది యొక్క ఉపనది, నిజివి ౮౦౦ మైళ్లు దీనియొద్దన అట్టారా యుద్ధము జరిగెను.

అట్లాంటా. అమెరికా యందలి యునైటెడ్ స్టేట్సులోని జార్జియాను భాగమునకు ముఖ్యపట్టణము. ఇచ్చట నుండి పొగాకు, ప్రత్తి, ఎగురుత్తి యగును.

ఇచ్చట యంత్రములు విక్రయించుట, యంత్రసాధనములు చేయుట, స్పన్ని తమైన కొయ్య సామానులు చేయుట, కాగితములు చేయుట, ప్రత్తిపనులు, ప్రత్తిగింజలు నూనెఱుట, మొదలగు వ్యాపారములు గలవు. ఇచ్చట ౧౮౭౦ వ సంవత్సరమున క్లార్కు సర్వకళాశాల ప్రతిష్ఠింపబడెను. ౧౮౮౮ వ సంవత్సరము నీగ్రో జాతివారైన స్లమనుష్యులకు అట్లాంటా సర్వకళాశాల యు నిచ్చట స్థాపించబడియుండెను.

అట్లాంటిక్ మహాసముద్రము.

మన ప్రపంచము భూభాగమనియు జలభాగమనియు వ్యవహరింపబడు రెండుముఖ్య విభాగములుగ కన్పించుచున్నది. అందు జలభాగము మూడింట రమారమిగ రెండుపాళ్లని చెప్పవచ్చును. స్థూలదృష్టితో వర్ణించవలసి స్వహా భూ భాగమంతయు జలభాగమునండి. పై కుబికి వచ్చియుండు ద్వీప మనిన సంతతిపరీతముగా నుండదు. ఈ ద్వీపముయొక్క చుట్టును వంకర తిరికరగా సముద్రము ఆవరించియున్నదనుట పై వర్ణనచేతనే స్పష్టము. ఇట్లా వరించియుండు జలభాగమును ఒక్కటిగా వ్యవహరించుటగాని అనామకముగా వ్యవహరించుటగాని మానవుని కార్యములకు అనుకూలము కానందుచేత భూభాగమును ఖండములుగా విభజించి వ్యవహరించు నట్లే దీనినికూడ ఖండములుగా విభాగించి వ్యవహరించుచున్నాము. ఈ ఖండముల కే. మహా సముద్రములని పేరు.

ఇట్టి మహాసముద్రములలోనొకటి అట్లాంటిక్ మహాసముద్రము. విస్తీర్ణమున అట్లాంటిక్ మహాసముద్రము మొదటిది కాకున్నను ఇతర విధముల నిదేయే మిక్కిలి ప్రముఖమనుటకు సందేహములేదు. తీర్థాథమున నీ మహాసముద్రము అవగ్రహమును 5 పోలియుండును. ఇది ఉత్తర అమెరికా దక్షిణఅమెరికా తూర్పు తీరములను ఐరోపా ఆఫ్రికాల పశ్చిమతీరమును నొరసికొని ఉత్తరమున ఉత్తరమహాసముద్రముతోను దక్షిణమున దక్షిణమహాసముద్రము హిందూమహాసముద్రములతోను కలిసిపోవుచున్నది. ఈ మహాసముద్రపు విస్తీర్ణము రెండుకోట్ల యేబదియేడు లక్షల చదరపు మైళ్లు. ఈ మహాసముద్రమున నుండు గొప్పవిభాగములు కొన్నికలవు. అట్టివానిలో పడమట పార్శ్వమున కరీబియన్ సముద్రమును మెక్సికో సింధుశాఖయు సెంటులారిన్సు సింధుశాఖయు హడ్సన్ మహాఖాతమును తూర్పుప్రక్కన మధ్యధరా సముద్రమును నల్లసముద్రమును ఉత్తరసముద్రమును బాల్టిక్ సముద్రమును పేర్కొనదగినవి.

ఈ అట్లాంటిక్ మహాసముద్రమును రెండుముఖ్య విభాగములుగ వర్ణింపవచ్చును. ఉత్తరఅట్లాంటిక్ మహాసముద్రము, దక్షిణ అట్లాంటిక్ మహాసముద్రము. ఉత్తర అట్లాంటిక్ మహాసముద్రమును ఉత్తరమహాసముద్రముతో కలుపునీటి మార్గములు నాలుకలవు. ౧ హడ్సన్ జలసంధి; వెడల్పు రమా

రమి అరువదిమైళ్లు. ౨ డేవిస్ జలసంధి; వెడల్పు రెండువందలమైళ్లు. ౩ డెన్మార్కుజలసంధి; స్త్రీస్లాండు ఐస్లాండుమధ్య వెడల్పు ౧౩౦ మైళ్లు. ౪ నార్వీజియన్ సముద్రము; ఐస్లాండు నుండి నార్వేజీ తీరము వరకు వెడల్పు రమారమి ౪౦౦ మైళ్లు. ఈ నాలుగు మార్గములు అట్లాంటిక్ మహాసముద్రము నుండి ప్రారంభమగు ప్రదేశమున ఉత్తరఅట్లాంటిక్ వెడల్పు ౬౦౦ అయోశము వద్ద ౨౦౦౦ మైళ్లు; గింజ అయోశమునకు వచ్చునప్పటికి ఐస్లాండు న్యూఫౌండులాండ్లకు మధ్య ఈ వెడల్పు ౧౭౫౦ మైళ్లకు తగ్గుచున్నది. అచ్చటనుండి మఱల హెచ్చుచు ౪౦౦ అయోశము వద్ద ర౫౦౦ మైళ్లు అగుచున్నది. భూమధ్యరేఖ వద్దకు వచ్చునప్పటికి దక్షిణ అమెరికా యందలి స్వార్కోర్క్ అగ్రమునుండి పశ్చిమ ఆఫ్రికాలోని పాల్మస్ అగ్రమువరకును ౧౬౦౦ మైళ్లు వెడల్పు కనిపించుచున్నది. ఈ విధముగా వెడల్పు విభేదములచేతనే ఉత్తరఅట్లాంటిక్ చుట్టునుండు తటరేఖ యంతవంకరటింకర అయినదియు నెంతనిడివైనదియు సూచితమగుచున్నది.

ఈ విషయమున ఉత్తరఅట్లాంటిక్ నకును దక్షిణఅట్లాంటిక్ నకును మిక్కిలి తారతమ్యమున్నది. దక్షిణఅట్లాంటిక్కు నండు భూమిలోనికి చొరబడు అఖాతములుగాని సముద్రములుగాని సింధుశాఖలుగాని లేనే లేవు. దానినానుకొని యుండు తటరేఖయు నే మాత్రమును వంకర టింకరలను ప్రదర్శించు

చుటలేదు. దక్షిణమహా సముద్రములో చేరుచోట వెడల్పు ఎక్కువ. దక్షిణ అక్షాంశ రేఖ ౩౫ న వెడల్పు ౩౦౦ మైళ్లు.

ఈ మహాసముద్రమునకు తూర్పు పడమరలలో నుండు భూఖండముల ఏటవాలు ఈ సముద్రపు వైపునకే అగుటచేత ఆ భూఖండములయందు ప్రవహించు ముఖ్యనదీనదములలోన నేకములు ఇందు ప్రవేశించుచున్నవి. అందుచేత ఆ భూఖండములపైబడు వర్షపాతమున విశేష భాగము ఈ మహాసముద్రమును చేరుచున్నది.

సెంట్ లారెన్సు, మిసిసిప్పీ, ఓరినాకో అమోజాక్, కాంగో, నైజర్, ల్వారు, హైను, ఎల్బు, మధ్యధరా సముద్రమున సంగమించు రెండు నదులు బాల్టిక్ సముద్రమున సంగమించునదులు ఇవన్ని యును అట్లాంటిక్ మహాసముద్రములోనికి తమజలములను జేర్చునవియె. రమారమి ౧౩౫౦౦౦ చదరపుమైళ్లు భూభాగమునుండి ప్రవహించు జలమంతయు ఈ మహా సముద్రములోనికి చేరుచున్నవని లెక్క వేసి యున్నారు.

సముద్ర భాగమును భూభాగమువలె మిట్ట పల్లములై చిత్ర విచిత్రములు గా పరగుచున్నది. భూతలముపై సముద్రమట్టము మొదలు ఘనహిమాలయమునందలి ఎవరెస్టు శిఖరము (రమారమి ౬ మైళ్లవరకును) మిట్ట పల్లములేర్పడునట్లే జలభాగము నందును భూమట్టము మొదలు పసిఫిక్ మహాసముద్రమున ఒక్కడ ౬ మైళ్లకుపైబడి పోవు పల్లము వర

కును మిట్టపల్లములు కలవు. ఈ కారణము చేత సముద్ర మట్టమునకుపైన గన్పించు భూభాగమువలెనే సముద్రమున లోపలగూడ నొక్క భూభాగ మున్నది. ఇది ఎత్తుగఱుండి భూ ఖండమునకు అంట్టి కొంత దూరము మిక్కిలి యెక్కువగు పల్లముగ మారువట కును కాంటినెంటల్ షెల్లు (అనగా భూ ఖండ సరిగ్గుమను) పేరున బిరగుచున్నది. ఈ భూ ఖండసరిగ్గుముగాక అచ్చట అచ్చట భూతలముపై కొండవరుసలు, పీఠభూములుండురీతినే సముద్రాంతర్యాగమునను ఉచ్చస్థానములును మిట్టవరుసలును గలవు.

అట్లాంటిక్ మహాసముద్రమున పైన జెప్పబడిన అవగ్రహకారమును అనుసరించుచునే ఆవలి ఈవలిగట్టులకు నట్టనడుమున ఉత్తరము గిం-వ అక్షాంశ రేఖకును దక్షిణము గిం-వ అక్షాంశ రేఖకును మధ్య నొక మిట్టలవరుసగలదు. ఈవరుస యున్నంతదూరమును సముద్రపులోతు రమారమి ౧౭౦౦ బారలు. ఈ మిట్టలవరుస ఉత్తరపు చివరను విరివియై ఎత్తే సముద్రముమీదికి పొడసూపి అజోర్సు దీవులుగా పరిణమించుచున్నవి. ఆ ప్రాంతముననే ఈవరుస తూర్పుపడమరలకు తిరిగి ఐరోపాలోని ఐర్లాండునుండి ఉత్తర అమెరికాలోని న్యూఫండుల్యాండువరకును వ్యాపించుచున్నది. సముద్రముగుండా వార్తలనంపవలసివచ్చినయెడల తంత్రులనువై చుటకు సముద్రములోని ఎత్తు ప్రదేశము లే ఆధారము కావలెను. అట్టి ఆధారము తూర్పుపడమరలకు వ్యాపించిన

మిట్టలవరుస. అయ్యుండుటచేత దానికి తెలి
గ్రావులమిట్టయని పేరుపడియున్నది.

పైన వర్ణింపబడిన అవగ్రహకారముగ
మిట్టలవరుసల ఇర్దుప్కలను కొంచ
మమించుగా భూభ్రంశముల ద ది వ ర కు ను
అనగా నిదివరకుచెప్పిన భూఖండ సంలగ్న
మట్టుదాకువరకును అగాధమగ్న లోతులు
కలవు. ఇవి ఒక్కొక్క ప్రదేశమున నొక్కొక్క
విధమున కన్పించుచున్నవి.

దక్షిణాట్లాంటిక్ అంతర్భాగము నందలి
మిట్టపల్లముల విషయమై ఇంకను పరిశో
ధనలు జరుగుచునే యున్నవి.

అట్లాంటిక్ మహా సముద్రమునందు విశే
షముగా పేర్కొనదగిన దీవులెన్నో లేవు.

మధ్య ధరాసముద్రమునందలి కొన్ని
దీవులును, విసుర్వాండును, బ్రిటుషుదీవులును,
అమెరికాలోని న్యూఫౌండుల్యాండు పశ్చిమ
ఇండియా దీవులును ఫాల్కులాండుదీవులును,
భూమండలమునకు అనతిదూరమున భూఖం
డమునకు చేరినట్లే యెన్నదగి యున్నవి.
మధ్య సముద్రముననుండు దీవులగుంపులును
కలవు. అందు:—అజోర్సుదీవులు, మెడి
రాదీవులు, కన్నరీదీవులు, కేప్ వర్డుదీవులు,
అసెంషన్ దీవి, సెంట్ హెలీనాదీవి మున్నగు
నవికలవు.

ఉష్ణత:—సముద్రజలమునకు వేరువేరు
భాగములయందు వేరువేరు ఉష్ణము కాన్పిం
చుచున్నది. ఇందుకు కారణము లనేకములు
కలవు. భూమధ్యరేఖకు సమీపముననుండుట
దూరమున నుండుట వ్యాత్రమేగాక ఆయా
ప్రాంతములయందు సముద్రములోనికి పడు
నీటిప్రవాహములను బట్టియు, అందు కలిసి
వచ్చు ఉష్ణమొదలగుపదార్థముల పరిమాణ
మును బట్టియు, సముద్రపునీటికి ఉష్ణతను
గ్రహించు విడుచు శక్తులు మారుచుండును.
అట్లుగూడచేత సముద్రపునీటిని పరిశీలించి
నప్పుడు ఉష్ణతభిన్న భిన్నముగా వ్యాపించుట
కాననగుచున్నది. అట్లాంటిక్ మహాసముద్రము
నందలి ఉష్ణతను వర్ణింపవలసినచోట ఉత్తర
దక్షిణములను వేరుచేసివర్ణింపవలసియున్నది.

ఇందులో ఉత్తరట్లాంటికున అధికతమో
ష్ణత ఆఫ్రికాఖండ పరిసరమున అయిదవ
ఉత్తరఅక్షాంశ రేఖకడ ప్రారంభించి రమారమి
పడమట ౨౦-వ ధ్రువరేఖ వరకును పోయి
అచ్చటనుండి కరీబియన్ సముద్రప్రాంతమున
జేరుచున్నది.

అచ్చట ఉష్ణత ౨౦ డిగ్రీలు ఫారన్ హిటు;
అచ్చట నుండి కొంచెము ఈశాన్యమునకు
పోయినయెడల ఉష్ణత తూర్పువైపునకు
తక్కువగుచు పడమటివైపునకు హెచ్చు
గను కన్పించుచు ఉ. అ. ౨౦ చేరునప్పటికి
తూర్పునుండి పడమరకును ఒక్కసమాన
ముగ ౬౦ డిగ్రీలు అగుచున్నది.

ఇదేరీతిని కొన్ని విభేదములతో తగ్గుచు ఉత్తరమహాసముద్రము చేరునప్పటికి ఉష్ణత కొంచె మించుమించుగా కానరాక పోవుచున్నది.

దక్షిణ అట్లాంటిక్ మహాసముద్రము నందు ఉష్ణత ఉత్తరట్లాంటిక్ నందువలె మిక్కిలి విభేదములకు ఆకరముగాదు. భూమధ్యరేఖకు దగ్గరగానుండు ప్రదేశములలో ఉష్ణమెక్కువగాను సమోష్ణతారేఖ వంకరగాను కనిపించుచున్నది.

ఇంకనుదక్షిణమునకుపోయినట్లెట్లెము తగ్గుచు సముద్రమున తూర్పునుండి పడమరకు సమాన మగుచున్నది.

సముద్ర పదార్థములలో ఉష్ణ మిక్కిలి సాధారణమైనది. అదెచ్చుటెచ్చట ఎక్కువగా నుండునో అచ్చటచ్చటజలము ఎక్కువకటావుగానుండును. అట్లాంటిక్ సముద్రమంతయు మొత్తముమీద అన్నిమహా సముద్రముల కంటె ఉష్ణ దనమునకు పేరుపడియున్నది. ఈ అట్లాంటిక్ మహాసముద్రమునకునుకూడ ఉత్తరట్లాంటిక్ మహాసముద్రమున ఉ-అ-౨౦-౩౦ లకునడుమనుండు భాగమును, దక్షిణ మహాసముద్రమున ద-అ-౧౦-౨౦ కి మధ్య నుండుభాగమును ఈ రెండు భాగములును పేర్కొనే దగినవి.

ఈ భాగములకు ఉత్తరమునను దక్షిణమునను పోనుపోను ఉష్ణ దనముతగ్గుచు హెచ్చుచున్నది.

ఉష్ణతయందువలె ఉష్ణదనము విషయ మునగూడ కొన్ని విభేదములు ఉ. అ. మహా సముద్రమున కన్నిచుచున్నవి.

అందులో నుత్తరమున తూర్పుభాగమున నెక్కువ ఉష్ణ దనమున కన్నిచ్చుటయు పశ్చిమభాగమున అట్టి లేకుండుటయు కాన నగును. ద-అట్లాంటిక్ నందు ఇట్టి భేదము లేక తూర్పునుండి పడమరవరకును ఒకేవిధ మగు ఉష్ణదనము దక్షిణమునకు పోయినట్లెల్ల నుత్తగ్గుచు దక్షిణ అమెరికా దక్షిణతమ భాగములయందు సముద్రజలము కొంచె మించుమించుగా ఉష్ణ లేనిదనియే చెప్పవలసి యున్నది.

“సముద్రముల యందు జలమొకచోట నుండి మరియొకచోటికి ప్రవహించుచున్నది. ఇట్టి ప్రవాహములకు ముఖ్యకారణములు రెండు.

(౧) వాయువులు :—వాయులేవైపునకు వీచునో నావైపునకే సముద్రమందలి జలము కూడ ప్రవహించుచుండును.

(౨) ఉష్ణత :—భూమధ్యరేఖసమీపమందుష్ణత మెండగుటచే, నచ్చటిజలము వేడియెక్కి పలుచనయి, ధ్రువములవైపు ప్రవహించును. భూమి పడమరనుండి తూర్పునకు తిరుగుచుండుటచే నీ ప్రవాహములదిక్కులకు కూడ మాధ్యలు గలుగుచున్నవి.”

అట్లాంటిక్ మహాసముద్రమున వాణిజ్య వాయువులను వాయువులు వీచుచున్నవి.

ఇందులో వొక్కటి ఉత్తరార్ధ గోళమున ౩౦ వ అక్షాంశమున ప్రారంభమయి ఈశాన్య మూలనుండివీచును. మరియొక్కటి దక్షిణగోళమున ౩౦ అక్షాంశ ప్రారంభమయి అగ్నేయము నుండివీచును.

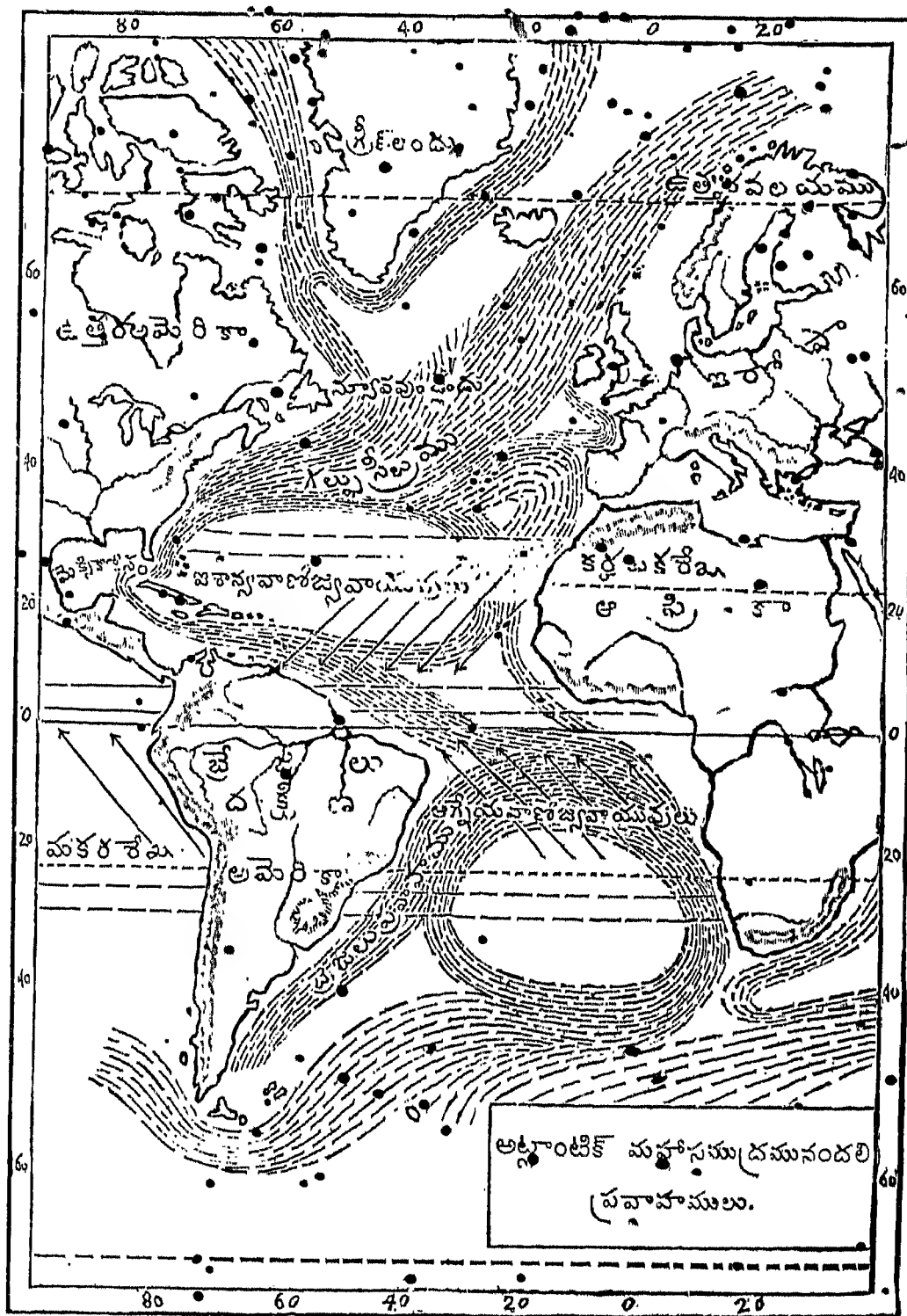
ఈ వాయువులచేతను భూభ్రమణము చేతను పై చెప్పిన ఉష్ణతకారణము చేతను అట్లాంటిక్ మహాసముద్రమున ప్రవాహము లేర్పడియున్నది.

వాణిజ్యవాయువులను భూభ్రమణమును, కలిసి ఆఫ్రికాఖండతీరములనుండి దక్షిణఅమెరికా తీరములవరకు ఉష్ణజలప్రవాహములను పుట్టించుచున్నవి. బెజిలులోని సెంటురోకు అగ్రసమీపమున, పడమటికిపోవుచున్న ప్రవాహము రెండుపాయలుగాచీలి, యందొకటి బెజిలుతీరముల మీదుగాను, రెండవది గయానాతీరముల మీదుగాను పోవుచున్నవి. (పటమును చూడ) అందు రెండవపాయ, ఈశాన్య వాణిజ్యవాయువుచే గలిగిన ప్రవాహముతో కలిసి, మెక్సికో వియక్ట్రా గుడములోనికి పోయి, అచ్చటనుండి ప్రసిద్ధిగాంచిన గల్ఫ్ స్ట్రీమ్ అనుపేర, ముప్పదిమైళ్ల వెడల్పును, ౮౦౦ గజములలోతును, గంటకు నాలుగుమైళ్ల వేగమును, ౮౦ డిగ్రీలవేడిమియును, మనోహరమైన నీలవర్ణమును గలిగి బయలుదేరుచున్నది. ఇట్లు బయలుదేరి ఈశాన్యములకు, వెడల్పు అధికమగుచు వేడిమియు, లోతును, వేగమును తగ్గుచుపోవును.

న్యూఫౌండులాండు సమీపమున దీనివెడల్పు ౩౨౦ మైళ్లు. అట్లాంటిక్ సముద్రమందు, ౪౭ అక్షాంశమందు రెండు భాగములుగా చీలి, యొక్కటి, బ్రిటిషు దీవుల యొక్కయు, నార్వే దేశముయొక్కయు, పశ్చిమతీరములందు ప్రవహించును. ఈ ప్రవాహముందలి ఉష్ణతయు జలముచేతనే, పైదేశములయందు అక్షాంశమునుబట్టి యుండవలసినంత చలిలేదు. రెండవభాగము దక్షిణమునకు తిరిగి, పోర్చుగలు దేశముయొక్కయు, ఆఫ్రికాఖండముయొక్కయు, పశ్చిమ తీరముల ప్రవహించి, ఈశాన్యవాణిజ్య వాయువుచే కలిగిన ప్రవాహముతో కలిసిపోవును.

ఉత్తరమహాసముద్రమునుండి, గ్రీన్లాండు దేశమునకు పడమటి ప్రవాహమును, తూర్పుప్రవాహమును, కలియుటచే నేర్పడిన శీతజల ప్రవాహము, లాబెడారుప్రవాహమునుపేర, ఉత్తరఅమెరికాతీరములకును గల్ఫ్ స్ట్రీమునకును మధ్యను ప్రవహించి, గల్ఫ్ స్ట్రీము ప్రవాహములో కలిసి నశించిపోవుచున్నది. [గా. హ.]

• అట్లాంటిక్ సిటీ. అమెరికాలోని యునైటెడ్ స్టేట్సునందలి న్యూజర్సీ మండలమున కలదు. టెరోగ్యవంతమగు పట్టణము. వినోదార్థము జనులు అచ్చటకిబోయి యుండుదు. ౧౯౦౨ వ సంవత్సరమున నీ పట్టణమునకు అగ్నిబాధ కలిగెను.

అట్లాసు పర్వతములు. ఆఫ్రికాఖండమునందు, వాయవ్య భాగముననుండు పర్వత సమూహమునకు నీ పేరు. మొరాకోయందలి నన్ను అనుఅగ్రమునుండి ట్యూనిసునందలి బానుఅగ్రమువరకును నీ పర్వతములు కలవు.

దీని యొక పంజ్జియని వర్ణించుటకు వీలు లేదు. పీఠభూములును ఉచ్చ భూములును మధ్య మధ్యను నొప్పుచుండ గుములుగుములుగానుండి పర్వత సమూహములన్ని వీనిని విర్ణించినవార మగుదుము. ఈ పర్వతములను రెండువిభాగములు చేయవచ్చును.

౧: మొర్రాకో అట్లాసుపర్వతములు. ట్యూనిస్ ఆల్జీరియాలు అట్లాసుపర్వతములు. ఈ రెంటునెచ్చటను ౧౪౫౦౦ అడుగులకు మించిన యెత్తుగల శిఖరములేదు. మొర్రాకో అట్లాసులోని టిజిటాంజుర్తు అను శిఖరమును టిజిలుకూంటుఅను శిఖరమును పేర్కొనడగినది. ఈ అట్లాసుపర్వతములతో అగ్నిపర్వతములు భయమేమియునులేదు. మంచు ఎల్లప్పుడును కప్పియుండు శిఖరములు యెన్నియోలేవు. ఈపర్వతములయందలి యుపత్యక్తములు మిక్కిలి ఫలవంతములు. ఉపత్యక్తముల నానుకొనియుండు పర్వతముల కీభాగములు మంచి యడవులచే నాకృతములైననున్నవి. ఈ పర్వతములందలి లోహ గనులనింకను త్రవ్వియుండ లేదు.

అట్కిన్ సన్ (ఎడ్విన్ ఫెలిక్స్ తామస్.)

ఈతఁడు బాల్యమునందు డబ్లిను నగరమందలి ట్రీనిటీ కళాశాలలో విద్య నభ్యసించెను. ఇండ్లియను సివిలు సర్వీసుపరీక్షలో కృతార్థుడైనతర్వాత ౧౮౬౨ లో హిందూ దేశమునకు వచ్చి పశ్చిమోత్తర పరగణాల నుద్యోగమునఁ బ్రవేశించెను. ౧౮౮౧ లో అక్కడనే సెన్ససు ఆఫీసరయ్యెను. ఈతఁడే ఆపరగణాల ఇంపీరియల్ గజటీక్ అను గ్రంథమునకు సంపాదకుఁడు. తరువాత కొంతకాలము ఈతఁడు బంగాళా దేశములోను, పశ్చిమోత్తర పరగణాలలోను అకౌంటెంట్లు జనరలు ఘనియందుండెను. ౧౮౯౦ సం॥ లో మరణించెను.

అట్కిన్ సన్ జేమ్స్. (౧౭౮౦-౧౮౫౨.) ఈతఁడు ౧౭౮౦ లో జన్మించెను. బాల్యమున లండను, ఎడింబరో నగరముల వైద్యవిద్య నభ్యసించి ౧౮౦౫ లో బంగాళా మెడికలు సర్వీసులోఁజేరి ౧౮౧౩ లో బకర్ గరిజ్ లో సివిల్ సర్జనుఁడయెను. ఈతఁడు పెరిషియను భాషనభ్యసించి ఆభాషలోనె చాలగ్రంథముల రచించుటయేగాక ఆ భాషలోని చాల గ్రంథములను ఇంగ్లీషులోనికి తర్జుమా జేసెను.

కొంతకాల మితఁడు ఫోర్టు విల్లియము కళాశాలలో పెరిషియను భాషను బోధించు ప్రొఫెసరుగనుండెను. తరువాత నీతఁడు తిరిగి సర్జను పదవిలోఁచేరి ఉత్తర ఇండియాలో చాలచోట్ల ఉద్యోగము జేసెను. ౧౮౪౨లో ఈతఁడు 'అంగ్లేయులు ఆఫ్ఘని స్థానముపై దండవైడలుట,' అను గ్రంథమును వ్రాసెను. ఈతఁడు ౧౮౫౨ సం॥ మున చనిపోయెను.

అటిట్లెక్. మధ్య అమెరికా గాటి మాలలో నొక సరస్సు. ౨౪ మైళ్లు నిడివి; వెడల్పు ౧౦ మైళ్లు. దీనికి దక్షిణకొసను అటిట్లెక్ అగ్నిపర్వతముగలదు. దాని యడుగున సాంటియాగోడి అటిట్లెక్ అను పట్టణమున్నది.

అట్టిలా. హన్ను అను ఒకజాతివారి నాయకుడు (క్రీ. ము. ౪౦౬-౪౫౩) ౪౩౪-వ సంవత్సరమున బలవంతముగా రాజ్యము

గైకొని తన సహాధారునితో కలహము చేసితుదకు మోసముగా చంపించెనని సహితము కొందరు చెప్పుదురు. తన జీవితకాల మంతయు దండయాత్రలు చేయుటయందును, యుద్ధములు చేయుటయందును కాలముగడుపుచుకొంతవరకును ఏకచ్ఛత్రాదిపత్యముగా నేలెననియే చెప్పవచ్చును. ఇటలీ, రోం, మొదలగు దేశముల సహితము నితడనిన భీతిచెంది యుండిరి. ఇతడు రోంమీదికి దండయాత్రకు వెళ్లదలచి ప్రయత్నము చేయుచుండెనుగాని అకస్మాత్తుమరణము తటస్థించెను.

రగి3-వ సంవత్సరము బర్గండిగాజపుత్రి కను వివాహమాడి ఆరాత్రియే అకస్మాత్తుగ మృతిజెందెను. హన్సుతెగవారికి మిగుల ధీరులని ప్రఖ్యాతిగల్గుటకు ఇతని ధైర్యసాహసములే కారణము.

ఈ జాతివారిలో కొందరు హిందూదేశ దండయాత్ర సహితము చేయ సమకట్టిరి.

అటోక్లిస్. క్రీ. ము. ౪-వ శతాబ్దమున నితడు గొప్పవక్తయు, సేనానాయకుడుగను నున్నవాడు. 32౧-వ సంవత్సరమున స్పార్టను జాతివారితో స్నేహము చేసి 3౭౨-వ సంవత్సరమున గ్రీసుదేశము మీదికి దండయాత్ర వెడలెను.

అటోలికస్. ఇతడు గ్రీసుదేశముయొక్క పురాణపురుషుడు. ఇతనితోండిపేరు హొరంసు. ఇతని కూతురగు అంటిసిలియాకు బ్రడిసేయస్

అనువాఙ్మయపుట్టెను. ఇతడు టక్కు, టమారవిద్యలు నాటిలేని శూరుడు. మాయయు, మోసమును నితనికిపుట్టినిల్లు. ఇతఁడొక సమయమున దొంగిలించి దొంగిలించిన సొత్తులను చాటుబర్చి తానుసహితము దొంగి కొనెను. తుదకు సిసిఫస్ అను వాడితని గనిపెట్టెను.

౨. అటోలికస్. పై పేరయందు నున్న గ్రీకుదేశీయుడు. గొప్పజ్యోతిష్కుడు. ఇతడు సూర్యాది గ్రహములను గుఱించి రెండు పుస్తకములను వ్రాసియున్నాడు.

అరిదము. భారత వర్షియదేశము. (భార. భీష్మ. అ. ౯.)

అడవులు. మామూలు మాటలలో

అడవిలనగా నేమో అంపేరు.

డరు ఎరిగినదేగాని సర్కారు

రు లెక్కలుదాఖలాగాగాని, శాస్త్రరీత్యాగాని అడవిలనగానేమి అని ప్రశ్న వేసినయెడల నీదిగువవిధమున వివరింపవచ్చును. ఒకదేశమునందు కలపయొక్కగాని, అడవిదినుసులయొక్కగాని శీతోష్ణాది స్థితులయొక్కగాని అభివృద్ధినిమి తమై ప్రత్యేకముగ నిరూపణ చెంది యున్న ప్రదేశములకు అడవులనిపేరు. ఒకానొకప్పుడు వర్షములు సరిగాలేని దేశములలో వర్షములు సరిగా కురియుటకును, దేశమునందలి నీటిప్రవాహములు అభివృద్ధి యగుటకును కొన్నిచోట్ల అడవులను పెంచుదురు.

మఱికొన్నిచోట్ల పశువులమేత కొఱకును, అడవిజంతువుల అభివృద్ధికొఱకును, అడవులను పెంచుదురు. ఇట్టి ప్రదేశములన్నియు అడవులు అనుశీర్షిక క్రిందనే చేరును. ఒకానొకప్పుడు పశువుల మేతకొరకేర్పడిన కొన్ని అడవులలో ఏవిధమైన చెట్లను లేక పోవచ్చును. అట్టి చెట్లలేని ప్రదేశములనుకూడ శాస్త్రరీత్యా అడవులనియే చెప్పవలెను.

ప్రపంచాంభమున మానవుడు నాగరి

కత నెఱుగని దినములలో పుట్టుక నీరులేని భూమియంతయు

అడవిగ నేయుండి యుండవచ్చును. అట్టి అడవులలో ఆయా ప్రదేశములయొక్క వర్షపాతమునుబట్టియు శీతోష్ణస్థితిని బట్టియు, భూసారమును బట్టియు, నదులయొక్కయు సముద్రముల యొక్కయు కొండలు గుట్టలు మొదలగువానియొక్కయు సామీప్యమును బట్టియు ఒక్కొక్కచోట చిన్న చిన్న పొదలును, తుప్పలును, ఒక్కొక్కచోట వెడల్పు అయిన ఆకులతో నిండియుండు మఱులు మద్దులు మామిళ్లు తేకులు మొదలగు పెద్ద పెద్ద చెట్లను, ఒక్కొక్కచోట ఆకాశమువంకనే బోవు ఈతలు తాళ్లు వెదుళ్లు మొదలగునవియు, మఱికొన్నిచోట్ల బ్రహ్మజెముళ్లు, తుమ్మలు, మొదలగు ముండ్లచెట్లను, వృద్ధిబొందుచుండును. ఈ చెట్లన్నియు యెవ్వరు పెంచకయే పెరుగుచు, చంపకయేచచ్చుచు భూమిపయిబడి యేండుచు క్రుల్లిపోవుచుండి యుండును. ముసలిచెట్లు ముదిమిచే జచ్చినచోట్లపిల్లచెట్లు

సప్తపలాడుచు బుట్టుకొని వచ్చి యుండును. ఇట్లు థాగ్సాగా భూసారమధికమై మానవుడు నాగరికుడై ఈ అడవుల నాశముచేయ ప్రారంభించెను. భహుశః మొట్టమొదట తన నివాసము కొఱకును, తోనుపెంచిన ఆవులు, దూడలు, మేకలు మొదలగువాని నివాసము కొఱకును ఇతడు కొద్దిమాత్రపు అడవిని కొట్టుటకు ప్రారంభించి యుండును. పిమ్మట తనపశువుల మేతకొఱకు కొంతఅడవినికొట్టి బయలుగాఁ జేసి తరువాత ఆ ప్రదేశమునందు వ్యవసాయమునకు ప్రారంభించి యుండును. ఇట్లు దేశదేశములందలి ప్రజలునువారివారిదేశములలో అడవులనుకొట్టి అదే ప్రదేశములందు పట్టణములను కట్టియుందురు. ప్రజాభివృద్ధి హెచ్చినకొలదిని యెంతకొట్టినను తరుగక చీమలుదూరని చిట్టడవులును, కాకులుదూరని కారడవులును ఇంకననేకము లీ ప్రపంచమునవలపు. గోదావరీ ప్రాంతము లందలి రంప, భద్రాచలము మూలలకొన్ని అడవులలో నిప్పటికిని మానవసంచార మెఱుగని ప్రదేశములనేకములఁగూర్చి మీరువినియుండవచ్చును.

భూసారమును, వర్షపాతమును, శీతోష్ణస్థితులను బట్టి ఒక్కొక్క శాతి భేదములు. అడవిలోని చెట్లు ఒక్కొక్క రీతిగ నుండును. చెప్పియుంటిమి. స్వతస్సిద్ధముగ పెరుగుచుండు అడవులలోని చెట్లు సామాన్యముగ నుండును. కాని ఒక్కొక్క అడవియందు, ఆయాచెట్ల అభి

వృద్ధికి అనుకూలముగ నుండుకొన్ని కారణములనుబట్టి కొన్ని చెట్లు తక్కిన వానికంటె హెచ్చుగ పెరుగును. ఎట్లన సముద్రతీరముల యందు నారి కేళ వృక్షముల అభివృద్ధి హెచ్చుగ నుండును. మదరాసు రాజధానిలో తూర్పు సముద్రమువద్ద అనగా మద్రాసులో బయలుదేరి అడ్డముగా బోవుచు పశ్చిమ సముద్రమువరకు చూచినయెడల సముద్ర తీరమున ఇసుక నేల యందువరకే తాటిచెట్లు కనబడునుగాని ఆగ్నేయము దాటిన తరువాత మలబారు చేరువరకు తాటిచెట్లే కనబడుట అరుదుగ నుండును. ఇట్లే కొన్ని అడవులలో తేకును, కొన్ని అడవులలో ముగ్గియు వేగిసలును, కొన్ని అడవులలో మంచిగంధపు మ్రాకులును, మఱికొన్ని అడవులలో వెదురు పిడెములును హెచ్చుగ నుండును. ఈ భేదములు మన దేశములో సామాన్యముగ వర్షపాతమునుబట్టియు భూమియొక్క ఎత్తునుబట్టియు నేర్పడి యుండును. ఇందుతో జేర్చిన పటము జూచినచో సీదేశమునందలి హెచ్చువర్షములకును అడవులకునుగల సంబంధము తెలియగలదు.

వర్షముయొక్క హెచ్చుతగ్గులను బట్టియు, నదులయొక్కయు సముద్రమునకు యొక్కయు సామీప్యమును బట్టియు, ఎత్తునుబట్టియు అడవులీదిగువ నుదహరించిన ప్రకారము నీడు తరగతులుగ విభజింపనగును.

వర్షమునుబట్టి:— 1. నిత్యము పచ్చని అడవులు (Evergreen).

2. ఆకురాల్చు అడవులు (Deciduous).

3. పొట్టి అడవులు (Dry).

ఎత్తునుబట్టి:— 4. హిమాలయపు అడవులు (Alpine).

సమీపవాహముల ముంపును బట్టి:— 5. ముంపు అడవులు (Riparian).

సముద్రపు పోటు నుబట్టి:— 6. పోటు అడవులు (Tidal).

రాతి నేల, అనావృష్టి, నీటిముంపుల నుబట్టి:— 7. గొడ్డునేలలు (Barren lands).

1. వర్షములు అధికముగ నుండు ప్రదేశములలోనున్న అడవులు (evergreen) యందు నిత్యమును పచ్చగ

నూగు (evergreen) చెట్లయొక్క అభివృద్ధి హెచ్చుగ నుండును. నిత్యము పచ్చగ నుండు అడవులు హిందూ దేశమునందు పశ్చిమ తీరముల యందును, బర్మా, అండమాన్ దీవుల యందును, హిమాలయ పర్వత క్రిందిభాగముల యందు కొంతవరకును కర్ణాటక దేశమున, కొంతవరకును వ్యాపించి యున్నది. నిత్యము

† మహానదియొడలు దక్షిణమున ఆర్కాటు వరకును పడమర కోయంబుత్తూరు వరకునుండు ప్రదేశములలో నీయడవులు ఖండఖండములుగా నున్నవి.

పచ్చని అడవులని చెప్పటచే ఆకులను పాల్చు చెట్లు ఈ అడవులలో నుండనే నుండవని తలపకూడదు. ఈ అడవులందు ముఖ్యముగ మద్ది, చీణ్ణి, ధూప* కొంగు* ఎణ్ణె* అశోకము, గుగ్గిలము, నేరేడు, అడవిమామిడి, పొన్న, పవన, వేగిస, మొదలగు జాతుల చెట్ల యభివృద్ధి హెచ్చుగ నుండును. కాని, అక్కడక్కడ దేశస్థితినిబట్టి ఈ అడవులలోకూడ తేకు, పాల, విరుగుడుచేవ, తుమికి, చందనము, దిరిసెన, చిందుగ, మొదలగు ఆకురాళ్లు చెట్లుగూడ కలిసియుండును.

2. పైనిచెప్పిన నిత్యముపచ్చని అడవుల ఆకురాళ్లు అడవులు కంటే సంవత్సరము నందు (Deciduous). కొంతకాలము తమ ఆకులనురాల్చి తిరిగి చిగుర్చు స్వభావము గల చెట్లుండెడు అడవులే హిందూదేశము నందు హెచ్చుగ నున్నవని చెప్పవచ్చును. ఇవి వర్షపాత మంతగలేని ప్రదేశములలోకూడ వర్ధిల్లును. ఈ అడవులు హిమాలయ పర్వతపు క్రిందిభాగము మొదలు కన్యాకుమారి వరకు దేశము పొడుగునను తగిన వర్షములును నేలలునుగల చోట్లందెల్ల గలవు. ఈ అడవులలోనే విలువగల కలపయంతయు దొరకును. ఇందు తేకు, మద్ది, వేగిస, కొండ తంగేడు, సాలు, (గుగ్గిలము లేక అందుగ వ్రూసు) పాల, చందనము, తుమికి (వల్లచేవ లేక కోవిదార) మంచిగంధము, విరుగుడుచేవ, కొంగు, చెన్ను, నవవేప, ఊటి, మొదలగు విలువగల

* అరవము. పశ్చిమతీరమందలి అడవులలోని చెట్లు.

వృక్షములును, ఇవిగాక, ఇప్ప, బిల్వ, సోమి, బాదము, తాడి, కరక, చిరుమాను, తుమ్మ, చండ్ర, కవిడి, శీకాయ, జాలె, కోరింద, కొండ తామర (పొలికి), గులిబూడ, నేరేడు, చింత, కడిమి, మొదలగు ననేక రకముల చెట్లును, ఇంకను కట్టినూ నెలు, వార్షినులు. మొదలగు వస్తువులనిచ్చు అనేకములైన ఇతర చెట్లును ఈ ఆకురాళ్లు అడవులలోనుండును.

3. ఇంతకంటెను వర్షము తక్కువగల మెట్ట అడవులు ప్రదేశములలో నుండు అడవు (Dry Forests). వులలోని చెట్లు అంతగా పెరుగక గిడసబారి యుండును. ఇట్టి అడవులలోని ఫలసాయము విలువగలదిగ నుండదా. ఇందు అక్కడక్కడ పైనిచెప్పిన జాతుల చెట్లు ఒక్కొక్కటి చొప్పున పలుచగ నుండును. ఈ అడవులలో తరుచుగ తుమ్మ, చండ్ర, శీకాయ, కరక్కాయ, మోదుగ, తంగేడు, వేప, సోమి, బిల్వ, గుమ్మడి, కుంకుడు, గానుగ, రేల్, చింత, దిరిసెన, సీమచింత, చీకరేణి, జమ్మి, ఇప్ప, సిన్నా మొదలగు ననేక జాతుల చెట్లుండును. ఇందే నక్కరి, బలుసు, వెలుతురు, రేగు, కాకపాల్, పరిమి, గొట్టి, ముసిడి, నేపాలం, జెముడు, ఉప్పి, పురుగుడు, జిల్లేడు, మొదలగు తుప్పలు హెచ్చుగ నుండును.

4. వర్షము మూలమున అడవులలోని చెట్లు ఎత్తు : బ్రింక జాతుల భేదములై ట్లెర్వడుచున్నవో అట్లే ఆ యా ప్రదేశముల యెత్తునుబట్టికూడ జాతి భేద

ములువీర్పడుచుండుటగుర్తిపవలయును. పక్షము
ముతో కొంచ మించుమించుగ సమానమైన
ఎత్తుగల బిటగుంట మొదటగు ప్రదేశము
లలో తుప్ప అడవులు మొదలుకొని నీలగిరి
కొండలమీద నుండు వివిధజాతులగు నిత్యము
పచ్చగనుండు వృక్షములవరకు నీ భేదము
గమనింపనగును. ఎత్తు అధికమైనకొలది చల్ల
దనమధికమగును. చల్లదన మధికమైన కొలది
చెట్ల అభివృద్ధి హెచ్చుచుండును. సముద్రపు
తెవలులో నుండు తుప్పలు నీలగిరికొండలలో
గానరావు. నీలగిరి కొండలలోనుండు పర్ణ
ములు (Ferns) సముద్రపు తెవలులోనుండు
అడవులలో పెరుగవు. ఇట్లే హిమాలయపర్వత
ప్రాంతములలో అడుగుభాగమున ఉష్ణప్రదేశ
ములందు పెరిగెడిచెట్లు పెరుగును. మీదికి
పోనుపోను మిక్కిలి శీతల ప్రదేశములగు
ఐరోపాలోని నార్వేవంటి ప్రదేశములలోని
పెరిగెడి దేవదారు వృక్షములు పెరుగును. ఇట్టి
ప్రదేశముల ఎత్తునుబట్టి వృద్ధిబొందెడు అడవు
లను హిమాలయపు అడవులని చెప్పవచ్చును.

హిందూదేశము సందర్భ హిమాలయపు
అడవులలో రెండు విభాగములుగలనని చెప్ప
వచ్చును.

౧. పడమరహిమాలయపు అడవులు:—

హిమాలయపు ఇందు క్రింది భాగమున
అడవులు. నుండు ప్రదేశములలోని
(Alpine). యుక్ష్మము బయళ్లలోనుం

డు ఉష్ణముతో సమానముగనుండును. ఎత్తు
భాగములు ౨౦,౦౦౦ అడుగులవరకుపోవుచు

సంవత్సరము పొడుగునను మంచుతో కప్ప
బడియుండును. ఇందు తూర్పువైపున వర్ష
ములు హెచ్చుగను ఆగ్రేగనిస్తానమువైపున
వర్షములు తక్కువగను ఉండును.

౨. తూర్పు హిమాలయ పర్వతపు టడ
వులు:—ఇందు సింధూరపు (Oak) అడవులు
౩,౦౦౦ అడుగులు మొదలు ౫,౦౦౦ అడుగుల
ఎత్తువరకు, గన్నేరు (Rhododendron)
అడవులు ౫,౦౦౦ అడుగుల పైఎత్తుమీదను
పెరుగును. దేవదారు (Deodar) అడవు
లును ఇందు తరుచ్చగ గాననగును.

పైనిచెప్పిన పర్వతపు టడవులలో ముఖ్య
ముగ జ్యానిపర్ (బవరి), బిర్చి, స్పూసు,
ఫీర్, దేవదారు (కొరివి పాలకట్టి), నీడరు,
నైప్రసు (తమాల లేక శోకవృక్షము లేక
నల్లచీకటి మ్రాను), ఓకు (సింధూరము లేక
అల్లోనుచెట్టు), రోడోడెండ్రను (గన్నేరు),
పైను, మొదలగు చెట్లుండును. తగిన నేలయు
శీతోష్ణస్థితియు గలచోట్ల ఐరోపాలో విస్తార
ముగ పెరుగు, యూ, బామ్బు, అక్రోటు, ఐవి
(తీగ), మిసిటుట్లో, రోజు (గులాబి) మొద
లగునవికూడ ఈ అడవులలో పెరుగును.

౩. అప్పటప్పటి నదీప్రవాహముల ముం
బంద అడవులు. పుచ్చేగాని, చెరువులలో
(Riparian). నుండియు, నదులలోనుం

డియు వచ్చు ఊటవలనగలిగిన ముంపుచేగాని
సంవత్సరములో చాలకాలము బంద జందగొ
నుండు నేలలోని అడవులొక తరహాగా పెరు
గును. ఈ అడవులకు ప్రత్యేక లక్షణములుకొన్ని

యందుటచేత వీనిని ప్రత్యేకముగా నొక తరగతిగా జేర్చదగియున్నది. ఈ అడవుల యొక్కవృద్ధి ఆ ప్రదేశములయొక్క వైస్థితిని బట్టియుండును. బర్మాలోని బంద నేలలోనుండు అడవులును, సింధునదియొక్క క్రిందిభాగము లందలి పల్లపు నేలలందుండు అడవులును వేరువేరు స్వభావములు గలిగి యున్నవి. బర్మాలోని బందలు సంవత్సరము పొడుగునను త్తడిగానుండుటచేత ఈ అడవు ల్లో పోచిమాను, చిరిమాను, అడవిమామిడి, నేరేడు, మోచి, రుద్రాక్ష, కేల, సీమంతంకేడు మొదలగు చెట్లుండును. తుప్పలలో ఆదొండ, బూడకేణి, కేగుత్తి, నల్లుప్పి తడిక, బొద్దు, తొండ, బిక్కి, చిరిబిక్కి, చిట్ట మట్ట, కొండ పాపిడి మొదలగునవి యుండును. ఈ అడవులలో తీగెలు దట్టముగ అల్లుకొని లోపలి కెవ్వరును చొర శక్యముగాకూడ జేయును. ఈతీగెలలో మల్లె, గుముడు, ముల్లుకోరింత, తీగెలు ముఖ్యములైనవి.

ఇట్లుగాక సింధునది తీరముల నుండు బంద అడవులలో వర్షము హెచ్చుగనుకడదు. అప్పు డప్పుడు పొంగివచ్చు సింధునదియొక్క వరదలచే నివి మూపు నొందుచుండును. ఇందుచేత పెద్దపెద్ద తుమ్మలొక్కడి బంద నేలలలో పెరుగును. ఈ అడవుల పంచలయందు ఉల్లిగి (ప్రక్క), సిన్నూ మొదలగు చెట్లు విస్తారముగ నుండును. మెట్టనేలలు సమీపించు నేరికి జమ్మి, పొగోగు, చేకోడి, నల్లుప్పి, ఆదొండ, మొదలగు చెట్లు కానవచ్చును.

ఈ అడవులు సముద్రతీరము నందుండు పోటు అడవులు. బృదుడు నేలలలో నుండు (Tidal) డును. ఇవి నదీ ముఖములను బట్టియు ఉప్పుశేలను బట్టియు షాల్తాలను బట్టియు ఆయా ప్రదేశముల లోపలి భాగములకు చొరుచుకొని పోవును. ఈ అడవులు సముద్రపు పోటు పాటులవలన హెచ్చుచు తగ్గుచుండు నీటిముంపుయొక్క స్వభావమును బట్టి వృద్ధి క్షయముల నొందుచుండును. ఈ నీటి లోనుండు ఉప్పుయొక్క హెచ్చు తగ్గులను బట్టియే ఆయా ప్రదేశము లందలి చెట్లును మారుచుండును. సముద్రపుముఖము లోని నేలలలో 'ఉప్పుపొన్న' మొదలగు చెట్లు ధకముగ నుండును. నేలమీదకు పోను పోను తిల్ల, మడ, ఈత, దాసాన, కొండ గోగు, తుక్కలి (తిలక), మొగిలి, అడవిబెండ, కొండ పత్తి, గంగరావి, గానుగ, మొదలగు చెట్లు కానవచ్చును.

7. బొత్తుగ వర్షము లేని నేలలు చెట్లు లేక గొడ్డునేలలు. యెడారులుగ నుండును. (Barren) ఇట్టి యెడారులు సింధు, రాజపుత్రస్థాన ప్రాంతములయందు గలవు. విక్కిలి నిలువుగనుండు కొండల మీదమట్టి నిలుచుటకు తగినంత పరువు లేక పోవుటచేత వర్షము కురిసినప్పుడెల్ల నున్నగ కడిగి వేసినట్లు గును. ఇట్టిబండ రాళ్లమీదనుకూడ చెట్లు మొలవవు. బొత్తుగ పల్లముగనుండి సంవత్సరము పొడుగునను నీటిముంపుబోనేయుండు ప్రదేశములలోకూడ చెట్లు మొలవవు. ఇట్టి ప్రదేశ

ములు మనజల్లాలలో కొల్లదుమూలలకొద్దిగను, ఆస్సము, బెంగాలు, బర్మాలలో ప్యాచ్చుగను ఉన్నవి. ఈ ప్రదేశములలో కూడ అప్పటప్పట వాని స్వభావము మారుచుండుటచే జన్మ, గడ్డి, తుప్పూను మొలుచుచుండును. రయితాదీనములో లేని ఇట్టి ప్రదేశములన్నియు సర్కారు లెక్కల దాఖలా అడవులుగానే జేరునుగావున వీనినిగూడ నిక్కడ నొకతరగతిగ నేర్పరచితిమి.

ఈ భేదములుగాక భూగోళముమొక్క

మధ్య భాగమున నుండు భూమధ్యరేఖ.

భూమధ్యరేఖ మొదలు,

కొనలయం దుండు ధ్రువముల వరకును శీతోష్ణస్థితి ఎట్లు మారుచుండునో అడవులయొక్కస్థితియు అట్లే మారుచుండును. భూమధ్యరేఖకు దగ్గర నుండు అడవులలో వందలకొలది జాతుల చెట్లు పెరుగును. పోనుపోను చలి ప్రదేశములకసగా ధ్రువముల వైపునకుపోగా అడవులలో చెట్లజాతులు తగ్గిపోవును. ధ్రువమునకు దగ్గరనున్న సాక్ష్య ప్రదేశము నందలి అడవులలో ఐదారు జాతుల చెట్లే యుండును. ఇదిగాక మధ్యరేఖకు సమీపముననున్న ఇండియా, బర్మా ప్రదేశములలోని అడవులలో వెడల్పైన ఆకులు గల ట్రేకులు, నారికేళములు మొదలగు చెట్లును, మిక్కిలి చేనగలిగి పలువగల చెట్లును హెచ్చుగనుండును. ధ్రువము సమీపమునకు పోనుపోను చేవ లేనట్టియు సూదిపంటి ఆకులు గలిగినట్టియు, దేవదారు మొదలగు తేలిక

జాతులు హెచ్చుగనుండును.

ప్రజలకు కావలసిన కలప నిచ్చుటయు, పశువులకు కావలసిన మేత ఉపయోగములు.

నిచ్చుటయు, వివిధములగు టిడవిక దార్ధముల నిచ్చుటయు అందరు నేరిగిన ఉపయోగములే. వర్షములు సరిగా కురియక తామభయముగల సానత్సరములలో అడవి ప్రదేశముల సమీపమునందున్న ప్రజలు తమ పశువులను అడవులకు తోలి వ్రానిని కాపాడు కొనుచుండుట మనమందర మెరిగినదే. తామ కాలమలగి దేల! డెల్లా తాలూకాలలోని కాపులు వ్యవసాయపు పనులున్నంత కాలము పశువులచేపనులుచేర్చుచుకొని పనిలేని దినములలో ప్రతిసానత్సరము పశువులను మెట్ట గ్రామములయందలి బీటి మేతనిమిత్తము కంచెలకు తోలుటలేదా? అడవి పంచలనుండు ప్రజలు తమకుకావలసిన తలుపులకు దూలములకు మ్రాకులను, పూరిండ్లకు వెదుళ్లు తాకులును, గడ్డియు, ఆవములకు పొయిలకు కర్రలను కంపలను సుభభముగే తెచ్చుకొనుచున్నారు. వాగళ్లకును, బండ్లకును కావలసిన యావత్తు కలపయును అడవిప్రక్క నుండు వ్యవసాయ దాగ్లకు కొనక యేవచ్చును. ఇప్పుడిప్పుడు కొందరు వ్యవసాయ దాగ్ల తమభూములకు ఆకు పెంటవలన గలుగు బలమును గ్రహించి పచ్చిఆకులను విరివిగ తెచ్చి తమ పొలములలో వేసికొని బలపరచుకొనుచున్నారు.

అనేకులీ ప్రాంతముల వారలు కట్టెలు

కొట్టి కావిళ్లమీదను బాడ్లమీదను యేబడి నూలు మెల్లవరకును తీసికొనిపోయి అమ్ము కొనుచు తమ జీవనము గడపుచున్నారు. మళ్ళికొందరు అడవులలోని తోళ్లు, కొమ్ములు, మైనము, తేనెయ్యి, జీడిగింజలు, కరక్కాయలు, ముసాంబరము, ముసిడిగింజలు మొదలగు మందుదీనుస్థులను, శీకాయలు, కుంకుడు కాయలు, గుగ్గిలము, సాంబాణి, తంగేడుపట్ట, లక్క, జిగురులను, త్రోళ్లూర వేయుటకును రంగులు వేయుటకును ఉపయోగించు చెట్ల బెరడులను, లెక్కలేని చిల్లరవస్తువులను, అడవులనుండి తెచ్చి అమ్ముకొనుచు జీవించుచున్నారు.

ఇట్టి చిల్లర యాపయోగము లిట్లుండగా అడవియుండు స్థలమును బట్టియు, దానియందుండు వివిధపదార్థములను ఇతరప్రదేశములకు చేర్చుటకుతగిన రహదారిలను బట్టియు, అడవులయొక్క ఉపయోగములను నిర్ణయింపనగును.

అడవులనుండి వచ్చు ఫలసాయమును మొత్తముమీద మూడువిభాగములగ నెంచవచ్చును.

౧. కలప; ఇందు వంటచెరకుకూడ జేర్చనగును.

౨. వెదురు.

౩. ఇతరఫలసాయములు. ఇందు గడ్డి, మేకలమేతయేగాక అడవిలో దొరికేడి ఇతర

వస్తువులను, వానినుండి తయారగు అన్ని వస్తువులను చేర్చునగును.

కలపలో ముఖ్యమైనవి:—

శీకు, మద్ది, వేగిస, దేవదారు, సాలు, గుగ్గిలపుకర్ర, విరుగుడుచేవ, సిస్సు, తుమిద, (నల్లచేవ లేక కోవిదార), కాచు, మంచి గంధము, యర్రచందనము, తుమ్మ, కొండ తంగేడు, మొదలగువి.

ఇవిగోక వందలకొలది ప్రమాకులు మంచి గుణములుగలవి హిందూదేశపు అడవులలో గలవు. కాని వానియుపయోగములంతగా ప్రజలకు దెలియకపోవుటచేతను, ఒక్కొక్కచోట తగినంత లాభమువచ్చు వ్యాపారము నడపు వర్తకస్థానములను, ఖారుఖానాలును లేకపోవుట చేతను, విలువగల రకముల ప్రమాకులు కొన్ని అడవులలోనే మడసిపోవుచున్నవి.

ఇట్లాండులో బక్కింగు హాంప్షైరులోనున్న హైవైకోంబు అను నొక గ్రామము చుట్టును ౨౦,౦౦౦ పనివారలు ఒక్క బీచ్ కట్టనుండి కుర్చీలు వగైరా సామానులను నిరంతరము తయారు చేయుదురు. కాబట్టి అడవులనుండి వచ్చురాబడి, వాస్తవిక స్త్రీరమునుబట్టిగాక వాని ఫలసాయమును ఉపయోగపరచుకొను పద్ధతులను బట్టియుండును. ఈదేశములోనొక్క అడవి ఫలసాయమునుండి సర్కారువారికి ౧౮౬౫ సంవత్సరము మొదలు ౧౯౧౦ సంవత్సరమువరకు వచ్చునీకేదాయమును ఈ క్రిందిపట్టిలో చూపియున్నాము.

సంవత్సరములు.	శిస్తు.
౧౮౬౫- ౨౦	రూ: ౧౩,౨౨,౨౩౩
౨౦- ౨౫	౧౨,౮౩,౨౮౮
౨౫- ౩౦	౨౨,౨౮,౬౮౨
౩౦- ౩౫	౩౩,౮౫,౨౮౫
౩౫- ౪౦	౫౦,౬౬,౬౨౧
౪౦- ౪౫	౬౩,౨౦,౫౨౨
౪౫-౧౮౦౦	౭౪,౨౩,౮౮౮
౧౮౦౦-౧౮౦౫	౮౧,౧౮,౩౬౭
౧౮౦౫-౧౮౧౦	౧,౧౬,౦౫,౪౮౬

ఈ నికరాదాయముగ్గాక ఉచితముగగాని తక్కువ ఖరీదులకుగాని అడవుల ప్రాంతము లందుండు జనులకిచ్చిన ఫలసాయముయొక్క వెలగూడ లెక్కలోనికి తీసికొనవలయును. ౧౮౧౧ వ సం॥ లెక్కలనుబట్టి అడవుల మీద నికరాదాయము ౧౨౧ లక్షల రూపాయలును, ప్రజలకు ఉచితముగగాని తక్కువ వెలకుగాని ఇచ్చిన ఫలసాయముయొక్క వెల రూ. ౫౩,౫౮,౫౫౮ లును మొత్తము రూ. ౧,౭౪,౧౪,౯౦౬ లును ఉన్నట్లు తేలుచున్నది. ఈ అడవులలో ౨౬౦౫ లక్షల ఘన అడుగుల మూకులును ౨౨౮౮ లక్షలవెదుల్లును ఫలించినట్లు సర్కారు లెక్కకు వచ్చియున్నది. ఇదిగాక ఇతరచిల్లర ఫలసాయముయొక్క అమ్మకమువలన ఈ సంవత్సరములో సర్కారునకు ౪౫,౨౭,౮౨౨ రూపాయలు జమ వచ్చియున్నది. ఈ చిల్లర ఫలసాయములో ముఖ్యమైనవి పశువులమేతవలన వచ్చినపన్ను, అమ్మినగడ్డి, రబ్బరు, లక్క,

రంగుపదార్థములు, కాచు, కాంభోజిబంక, వల, కుట్టు, కరక్కాయలు, తోట్లూర వేయుట కుపయోగించు చెట్లపట్టలును, ముఖ్యములైనవి.

పై జెప్పిన ప్రస్తుతోపయోగములు గాక ప్రస్తుతోపయోగ ప్రతిదేశమున కొంతకంటె ముఖ్యమైనవి నైసర్గిక అనేకరెట్లు ఎక్కువయుపయోగములు.

యోగములు అడవులవలనగలుగుచున్నవి. ఒక దేశముయొక్క శీతోష్ణస్థితియు, ఎండవానలును, భూసారమును, సీటివసతులును, ఆరోగ్యమును, అందమును ఇవి యన్నియు కొంతవరకు అడవులవలనే గలుగుచున్నవి. చెట్లుచేమలులేని ఎడారి నేలలు సంవత్సరము పొడుగునను ఎండచేకాలుచు వానచే కొట్టుకొని పోవుచు సంపూర్ణమైన దెబ్బల ననుభవించుచుండును. వృక్షసహితమైన నేలలట్లుగాక కొంతవరకెండను కొంతవరకు వానను అనుభవించుచు, సమశీతలమైన వాయు ప్రచారముగలిగి శోభిల్లుచుండును. ఈ ప్రకారము దేశముయొక్క నైసర్గికగుణములను అభివృద్ధిజేసెడు ఉపయోగములకు నైసర్గిక అయోగములని పేరు. వీనిని క్రింద వివరించెదము.

చెట్లకొమ్మలు ఎండనువాననుకూడ కొంత వరకక్కడ నేయాపి, వాని యుద్రుతమంతగా భూమినిచేరకుండ చేయును. అధికమైన గాలి దెబ్బతగలకుండు చెట్లును, గడ్డియు, భూమిని క్షాపాడును. భూమినిచేరినవేడి వెంటనే చల్లారి

నైసర్గిక అయోగ పోకుండగను, తేమవెంటనే హరించి పోకుండ

గను కూడ చెట్లభూమికి సహాయపడును. పెద్దచెట్లనుండి రాలెడు ఆకులు, పూవులు, కాయలున్న, పెద్దచెట్ల నీడలలో యెరుగుచున్న పెండ్లకాయలును, గడ్డి మొదలగునవియు భూతల మునకొక కవచమున నేర్పడిభూమి కెక్కువ చలిగాని, ఎక్కువ వేడిగాని తగలకుండ సమశీతోష్ణముగా నుంచును. భూమిలోపలను, భూమిమీదను ప్రవహించునీటియూటలడుగంటిపోయే భూమివేడెక్కిపోకుండ ఈ కవచము కాపాడును. పుట్టప్రదేశములు వానలచే కరిగితారి పోకుండగను, ఎండలచే పొడి పొడియైరాలిపోకుండగను చెట్లవేళ్లు భూమియందలి వెవ్వేరు భాగములను దగ్గరకుచేర్చి కట్టియుంచిభూతలమునందు హెచ్చుమార్పులు కలగకుండ కాపాడును. కొండలమీది రాళ్లు విరిగి ప్రక్క గ్రామములమీద పడకుండ ఒక్కొక్కచో అడవులే కాపాడును. ఇట్టియుపయోగములు చిరకాలమునుండి ప్రజలకు తెలియును కాని ఇప్పటి శాస్త్రజ్ఞులు ఒక అడవిప్రదేశమును దాని ప్రక్కనున్న మరియొక బయలు ప్రదేశమును రెంటిని సమీక్షన స్థితిగతులు గల్గవానినిశోధించి ఈ క్రిందివిషయములను కనిపట్టి యున్నారు.

౧. అడవుల దేశముయొక్క ఉష్ణాధికమును శీతలాధికమును తగ్గించి నేలను గాలిని సమశీతోష్ణ స్థితికిదెచ్చి దేశముయొక్క ఆరోగ్యమును వృద్ధిచేయును.

మనోహందూ దేశమున ఎడకాలము రాకమునుపే చెట్లన్నియు చిగిచ్చి పచ్చని

ఆకులతో నిండియుండుట మనమందర మెరిగినదే. వీన్ని చల్లనినీడచే గాకపోయిన యెడల ప్రజలింకను మలమల మాడవలసినదే. ఇట్లే పెద్దపెద్ద అడవులు దేశమధ్యమున అక్కడక్కడ నున్న యెడల వేసవికాలపు యుపద్రవ మింకను తగ్గియుండవచ్చునని గ్రహింపనగును.

౨. దేశమునందలి గాలిలోని తడిని హెచ్చించి నేలలు వెంటనే పొడియారి పోకుండ కాపాడును.

౩. దేశమునందలి ఘోషమును హెచ్చించును. అడవులులేనిచోట్లకంటె అడవులున్న చోట్ల వర్షములు హెచ్చుగ కురియునని చెప్పుదురుగాని దీని నిశ్చయమును ఋజువుపరచుట కంతగా నిదర్శనములులేవు. ఒకవేళ అడవులున్న ప్రదేశములలో కొంచ మెక్కువవానలు కురిసింను కురియవచ్చును. అడవులుండు కొన్ని కొండలమీద వర్షములు హెచ్చుగకురియుచుండుట చూచుచున్నాము. అట్టిహెచ్చు వర్షములు ప్రత్యేకము అడవులక్కడనుండుటచేత నెంతవరకు కురియుచున్నవో ఆయడవులక్కడ లేనిచో యెంతతక్కువకురిసి యుండువో నిర్ధారణ చేయుటకు తగిన నిదర్శనము లింకను సరిగా తెలిసియుండలేదు. ఏలయన వర్షముయొక్క హెచ్చుతగ్గులు ప్రత్యేకము అడవుల మూలముననేగాక ఆయా ప్రదేశములయొక్క యెత్తు, వాయుప్రచారము, భూమధ్యరేఖనుండి దూరము, సముద్రతీరమునుండి దూరము మొదలగు అనేక

స్థితి గతులనుబట్టి ఏర్పడియుండుటచే అడవులు వలన ఎంతమార్పుగలుగుచున్నదియు, ఇతర కారణములచేత నెంతమార్పుకలుగుచున్నదియు చెప్పటకష్టము.

౪. అడవులు లేనిదేశములయందు నీటిచారుదల వర్షకాలములో మిక్కిలి హెచ్చుగను, ఎడకాలములో మిక్కిలితక్కువగను ఉండును. అడవులు గలదేశములలో వర్షకాలమునందు కురియునీరు కొంతవరకు భూమిలోనికిదిగి కొంతకాలము అక్కడదాగియుండి సువత్సరము పొడుగునకు ప్రవహించెడి యీటలు గను నదులుగను బయలు వెడలి నిరంతరమైన ప్రవాహమును దేశమునకిచ్చును. అడవుల మూలమున వరదలయొపద్రవము కొంతవరకు తగ్గును. చెట్లుచేమలులేని బోడిరాళ్ల మీద వానకురిసిన యెడల వాననీరంతయు వెంటనే వెల్లువలుగా క్రిందికి దొర్లిపోయి వరదలై గ్రామములను ముంచివేయును.

౫. కొండలు విరిగిపడిపోకుండగను, నేల కరిగిపోకుండగను చెట్లు కొంతవరకాపును. నదులును పల్లపుభూములును వర్షదలచే వరగోసికొని పోకుండ చెట్లు కొంతవరకు సహాయపడును. బండనేలలలో నొందుడు మచ్చు చేరి మెరకెక్కుటకును, భూసార మధికమగుటకును అడవులు సహాయపడును.

౬. వాయుప్రచారమధికతీవ్రముగానుండు అడవులు కాపాడును. చుట్టుపక్కల నుండు ప్రదేశములలోని ప్రజలకును పైరునకును అధికమైన వేడిగాలిగాని, అధికమైన చలిగాలిగాని

తగుబుకూడ అడవులు కాపాడును. పశువులకును, మృగములకును, పక్షులకును నిల్వనీడనిచ్చికాపాడును. కొన్ని అడవులు అనారోగ్య ప్రదేశములను సాధారణముగ ఆరోగ్యవంతములుగ మార్పును. కొన్నిచోట్ల అడవులు దేశమును శత్రువులనుండి కాపాడును.

౭. అడవులు దేశముయొక్క అందమును హెచ్చించును. ఒక్కటే బట్టబయలుగనున్న ప్రదేశములలో నక్కడక్కడ కొక్కక అడవి ప్రదేశమున్న యెడల ప్రజల మనస్సులందొక తరహా విశ్రాంతియు ఉత్సాహమును ఆనందమును కలుగును.

అనాదియందు సాధారణముగ అడవులకు పరిపాలన యే యుండి అడవుల పరిపాలన యుండదు. అడవులెక్కువగనుండి మానవులు తక్కువగ నున్నపుడు సృష్టియందు మానవునకుగాలియు, నీరును, ఎల్లుఉచితగ దొరకుచున్నచో అట్లే అడవియందలి కడవమూలాది ఫలసాయములును కర్రకంపలును ఉచితముగ నెదొరికియుండును.

ఇప్పుడూకూడ కొన్ని అడవులలో నేవస్తువునకుగాని వెలయేలేదు. అరటిపండ్లు, జననపండ్లు, నారింజపండ్లు, మొదలగుననేకపండ్లును, కాయలును, పువ్వులును, ఇవియవి యననేమి ఎరుములు, ఏనుగులు, గుఱ్ఱములు, మేకలు, మొదలగు జంతువులును, చూచువారులేక మడసిపోవుచున్నవి. కాని మానవాభివృద్ధి హెచ్చి అడవి తగ్గియున్నచోట్ల, ఇది నాది, అది నీది అను ఏర్పాటులు పుట్టినవి. తోడనే ఎవరిది

వాని హస్తపెట్టుకొనవలెనను తలఁపును పుట్టుముడును. దీనినీబట్టియే చట్టములును, ఆచారములును వర్ణింపబడును. నాగరికత చట్టము ప్రతిదేశమువానినను తలఁపును అడవులు నాశముకాకుండ కాపాడుకొనవలయు నని హితవిది. ఈవిషయమున జర్మనీదేశీయులు ప్రత్యేకమున మార్గదర్శకులు. జర్మనీ దేశములో స్వతహాగా అడవులు హెచ్చుగ చూడెను. మిక్కిలి చలిదేశమగుటచే వారికి ఆహారమొత్తం అవసరమో చలిమంటలకు కట్టెను. అంత అవసరమయ్యెను. ఇందు చేత వాని వ్యవసాయమునకుతగిన భూమిని ఎంత ఫలవంతము జేయుటకు ప్రయత్నించెను, వారల అడవులను అంతఫలవంతముగ చేసికొనుటకు మొదటినుండియు ప్రయత్న జరిగె. ప్రతిష్ఠాపాదమును అధికారులను, వాని శాలలను, వర్షదీచి అడవులు వృద్ధియగు నట్లు చేసి ప్రయత్నము లొనరించిరి.

ఇట్లుచేయు దేశములో రహారమినాలవ వాతావరణము అడవులుగాబెంచియు, తమకు కావలసిన కలపదేశములోవారకకపోవుటచే ప్రతిసంవత్సరమును రైలక్షలు టన్నుల కలపచే ఇతరదేశములనుండి రవాణా చేసి కొనుచున్నారు. వీరిదారిని కనిపట్టి ఫ్రెంచి వారును, ఆస్ట్రీయా, డెన్మార్కు, బెలియం దేశములును వారివారి కనుకూలముగు రీతిని అడవులను సంరక్షించుకొనిరి. కాని ఇంగ్లండు దేశములోను ప్రభావవృద్ధి మిక్కిలిఅధికమగుటచేతను, వ్యవసాయమునకును ఇతరవర్తక

వ్యాపారములకును భూమి అధికముగ కావలసివచ్చుటచేతను, నలుప్రక్కల సముద్ర తీరముగలదై ఇతరదేశములనుండి కలప అభిసంభవముగ సంపాదించుకొన గలిగియుండుటచేతను, ఆదేశమునందలిప్రజలు మొదట నుండి అడవుల నాదేశములో పెంచుటకంతగా శ్రద్ధచేసినవారుకారు. కాని మన హిందూ దేశమునందలి అడవులను బ్రతుకు ప్రభుత్వమువారు మిక్కిలి శ్రమజేసి నృద్ధి చేసి యున్నారు. జర్మనీదేశములోని శాస్త్రవేత్తల వద్దకు ప్రత్యేకము విద్యార్థులి బంపించియు, జర్మనీదేశపు శాస్త్రవేత్తల నీ దేశమునకు రప్పించియు మనదేశపు పరిపాలకులు మన అడవులను లాభకరముగ పెంచుటయేగాక సింహళము, మలయా, జపాను మొదలగు దేశములవారికికూడ నిప్పుడు మార్గదర్శకులై యున్నారు.

మనదేశమాదియందు దండకారణ్యాది అడవులచే నిండియుండెను. ఆర్యాదులు నదీ తీరములయందుండి ఫలవంతములగు అడవులను కొట్టుకొనుచు వ్యవసాయమున కుపయుక్తముగఁజేసి కొనుచురాగా అనార్యులగు అడవిజాతులవారలు అడవులకాల్పుచు బయల్దేర్చుచుకొనుచు, కొంతకాల మక్కడ నివసించి చుట్టునుండు వేట జంతువులు తగ్గిపోయిన తరువాత వేరొకచోటికి తమ నివాసస్థానమును మార్చుకొని క్రొత్త అడవులను కాలి, కొట్టి బయలుజేసికొనుచు, కొండనక బయలనక దేశమునందలి అడవు

అధికముగ కావ
పక్కల సముద్ర
మలనుండి కలప
కొన గలిగియుం
లిప్రజలు మొదట
పెంచుటకంతగా
మన హిందూ
బ్రతును ప్రభు
మజేసి నృధిచేసి
నిశాస్త్రవేత్తలు
లిబంపించియు,
నీదేశమునకు
పాలకులు మన
పెంచుటయేగాక
ను మొదలగు
మార్గదర్శకులు

కండకారణ్యాది
కార్యాదులు సదే
ములగు అడవు
యమున కుప
గా అనార్య
పులకాల్పుచు
కాల మక్కడ

భంతువులు
వోటికి తమ
క్రొత్త అడ
జేసికొనుచు,
దలి అడవు

లను కొంతవరకు నసింపుచేయుచు నచ్చిరి.
ఇట్లు భాండవదహనము మొదలుగా వేల
కొలది సావత్సరములు గడవగా బ్రతును
ప్రభుత్వము నచ్చిన తరువాత ప్రజాభివృద్ధి
సౌచ్చగుటచేతను, వ్యవసాయముచేయు ప్ర
దేశ మధికమగుటచేతను, పశు లభివృద్ధి
యగుటచేతను, నానలకొరకు అడవులను
కాట్లు ఆచారముచేతను, అడవు లొకను
త్వరలో నాశనము కాజొచ్చెను. ఇట్లు
నచ్చి క్రొత్త మార్గము నేర్పిన కొలది
ఆ మార్గముల నెలది క్రొత్త ప్రదేశములు
వ్యవసాయమగుట చేతను, కలపనాపార
మునకు సహాయములు పొచ్చుట చేతను
అడవులన్నియు మరింత సాశనము కాజొచ్చెను.
ఇట్లు కొంతకాలము జరుగగా సర్కారు
జనులకు సహితము కలపదొరకకపోయిన
ప్పుడు అడవులన్నియు అకారణముగానశింపు
జెందినందులకు వారు పశ్చాత్తాపమును
జెంది పునరుద్ధారణచేయుటకు ప్రారంభించిరి.

౧౮౦౫వ సం॥ రములో శిష్టాభివృద్ధి
కంపెనీయొక్క డైరెక్టు, ఇంగ్లాండులో ఓకు
చెట్లు ఖర్చు అయిపోవుటచేత రాజుగారి ఓడ
లకు కలప కావలసి యున్నదనియు, మల
బారునుండి టేకు ఎంత పంపగలరనియు
ఇక్కడి కంపెనీ అధికారులకు వ్రాసిరి.
అంతట కొంత విచారణజరిగి తుదకు
౧౮౦౬వ సం॥ రములో క్యాప్టెన్ వాట్సన్
అను పోలీసు యుద్వ్యోగస్తుని మలబారులో
ఫారెస్టు కాన్స్టేబులుగా నియమించిరి.

ఆయన ౧౫ సంవత్సరములు పనిచేసి అడవి
లోనుండి టేకుచెట్లు సర్కారు సొత్తయియు,
వానిని ప్రజలు కొట్టకుండజేసియు శాసించెను.
కాని, వర్తకులయొక్కయు, రయితులయొ
క్కయు అసంతృప్తి హెచ్చగుటచే అప్పటి
మదరాసు గవర్నరు సర్ తామస్ మన్
కోదారిసి పార్సీమీద ౧౮౨౩ సంవత్సరములో
ఈశాసనములను రద్దుచేసిరి. క్యాప్టెన్ వాట్సన్
తరువాత ఆపని కవ్వరు నేర్పడియుండక పోవు
టచేత పూర్వపుప్రకారమే అడవులను లెక్క
లేకుండ నడికివేసిరి. ౧౮౫౨ సం॥ మున
బర్మాలోని పెక్కు రాజ్యము బ్రిటుషు పరిపా
లనలో చేరిన పిమ్మట గొప్పగొప్ప అడవులు
సర్కారునకు చేరియుండెను. బాన్సుడాల్ హాసీ
గారి ప్రభుత్వములో జర్మనీనుండి డాక్టరు
బ్రాండిస్ అను ఆయనను రప్పించి పెక్కుదేశ
మందలి అడవులకు సంరక్షకునిగా నేర్పరిచిరి.
౧౮౫౭వ సం॥ రమున బాంబాయి రాజధాని
కొక సంగ్రహకుని, ౧౮౫౯ సం॥ తిరిగి మద
రాసు రాజధాని కొక సంగ్రహకుని నియ
మించిరి. పిమ్మట బ్రాండిస్ గారి నే ౧౮౬౪ వ
సం॥ న హిందూదేశము నందలి అడవులకు
ఇకాస్పెక్టరు జనరల్ గా నేర్పరిచిరి. వీరు
ఈ యుద్వ్యోగమున ౧౯ సంవత్సరములు
మిక్కిలి శ్రమపడి కీర్తివహించిరి. వీరును,
వీరి తరువాతవచ్చిన వీరి శిష్యులే ప్రస్తుతపు
ఫారెస్టు డిపార్టుమెంటునకంతకును నిర్మాతలని
చెప్పవచ్చును. ౧౮౬౯వ సం॥ మున సాలు
నకు ౧,౯౫,౦౦౦ రూపాయల జీతముమీద

అది నూతన ఖాళీయల్ ఫారెస్టు ఆఫీసర్లను
విధానము. అప్పుటి నుండియు ఈ డిపార్టు
మెంటు కుసుమవచ్చి ఈ తాత్కాలికమున
ఈ ఖాళీయల్ సర్వీసు ఆఫీసర్లను ౧౩౪
సర్వీసులో సర్వీసు ఆఫీసర్లను, ౧౪, ౨౨౪
సర్వీసులో ఉన్నట్లును ఫారెస్టు డిపార్టు
మెంటులో పనిచేయుచుండిరి. వీరిజీతముల
క్రింద ౧౯౧౧-౧౨ సంవత్సరములలో ౭౩
లక్షల రూపాయలకుపై ఖర్చైయున్నది.

ఇట్లును ఇండియా గవర్నమెంటువారికి
అందిన ఈ డిమాండు ఇన్ స్ట్రక్టురు జనరల్
ఆఫ్ ఫారెస్టు ఆఫీసరు అధికారిగలడు. వీరికి నెలకు
రూ. ౨-౧౦-౦౦ ను. వీరికి లోబడి, ప్రతిరాజ
ధానిలోనుండి పరిచాలన ఆరాజధానుల
గవర్నమెంటువారు మామకొనెదరు. ఈరాజ
ధానిలో విద్యుత్ బోర్డువారికి లోబడి నల్లరు
కాన్స్టబులుగలరు. వీరు ఉత్తరస్కిల్,
మెట్రల్ స్కిల్, పడమరస్కిల్, దక్షి
గవర్నల్, అను నాలుగు ఖాతములలో
చేతన పులకు పనిచేయుచున్నారు.
ఈ ఖాతములక్రింద అవసరమునుబట్టి కొం
దిమంది డిప్టీ కాన్స్టేబులును, అసిస్టెంట్
కాన్స్టేబులును ఉన్నారు. వీరికింద రేంజ
లకు, ఖాతాక్రింద ఫారెస్టును, వారికింద
కాన్స్టేబులు, వారికింద అవసరమైనచో టు
లెవల్ వాచ్మెన్, కూల్తును, ఏర్పడి
యున్నది.

*ఇ.టి.ఎల్, ప్రొవిజుమల్, వీరి ఖాతములకు. ౧వ
అవసరము మామక.

ఈరాజధానిలో ఈ ప్రక్క పట్టికలోనుదహ
రించిన ప్రకారము ఫారెస్టు డిపార్టుమెంటులో
౩౦౭౪ మంది, పనిచేయుచున్నారు. వీరి
జీతములక్రింద ౧౪, ౭౨, ౪౨౨ రూపాయలు
ఖర్చు అగుచున్నది.

ఒక్కొక్క జిల్లాయనకు ఆయాజిల్లాలకు
సంబంధించిన ఫారెస్టు పనులు నెరవేర్చుటకై
డిప్టీకు కలెక్టరుకు లోబడి ఒకరిద్దరు డిప్టీకు
ఫారెస్టు ఆఫీసరును అధికారులుందురు. ఈ
ఫారెస్టు ఆఫీసర్లు ప్రజల సంబంధము
వచ్చినపుడెల్లను ఆయాప్రాంతముల వివిధ
ఉద్యోగస్తులతో సంప్రతించి, పని చేయు
చుందురు.

ఇంపీరియల్ సర్వీసులోని ఉద్యోగస్తులను,
ఇంగ్లాండులో పరీక్ష-ఇచ్చినవారలనే నియ
మింతురు. అట్లు నియమింపబడినవారు ౧౯౦౭
వ సంవత్సరమునకు పూర్వము ఉత్తరహిందూ
స్థానమున కూపర్సుహిల్ అనుచోటనున్న
రాయల్ ఇండియన్ ఇంజనీరింగు కాలే
జిలో మూడుసంవత్సరములు చదివినపిమ్మట
కొంతకాలము ఐరోపాలోని అడవులకు తరి
ఫియత్తు నిమిత్తము పంపబడుచుండిరి. పై
సంవత్సరములో ఆకాలేజికూడ మూసివేసిరి.
ఇప్పుడు ఇండియన్ ఫారెస్టు సర్వీసుకు కావలసిన
ప్రాజేక్షనలను సెక్రిటరీ ఆఫ్ స్టేట్సువారు
శివిల్ సర్వీసు కమిషనరుచేసిన పరీక్షనుబట్టి
నియమించుచున్నారు. ఇట్లు నియమింపబడిన
వారు రెండుసంవత్సరములు ఆక్సు ఫర్డ్ లోను,
ఒక సంవత్సరము ఐరోపాఖండ మందలి అడ
వులలోను తరిఫియతునుబాంది ఆక్సు ఫర్డ్
యూనివర్సిటీలో షట్టాను పొంది హిందూ
దేశమునకు అసిస్టెంట్ కాన్స్టేబులు ఉద్యో
గములకు వచ్చెదరు.

హే

ఇంపీరియల్ స.
కాన్స్టేబుల్
డిప్టీ కాన్స్.
అసిస్టెంట్
ప్రొవిన్షియల్
ఎక్స్ ప్లా. డి.
అసిస్టె
సబ్ డి.
రేంజర్
డిప్టీ రేంజర్
ఫారెస్టు
గార్డ్
ఆఫీసు ఎక్స్ ప్లా.
అక్సెంట్
గుమాస్తా
జమానులు

ప్రొవిన్షియ
ను డేరాడూను
పరీక్షించినవా
నేటు ఉద్యోగ
మించి వారలక

1914 సం॥ రముల్లో ఈ రాజధానిలో ఫారెస్టు డిపార్టుమెంటులో
పనిచేయుచున్న ఉద్యోగస్తుల పట్టి.

హెడ్.	జ్యోతిషములు. యూరేషియన్లు.	సర్వేయరులు.	మొత్తము.	ఒక్కొక్కరికి నెలకు జీతము.
ఇంజీనియర్ సర్వీసు ఆఫీసర్లు—				
కాన్ సర్వేటర్లు ...	4	...	4	రూ. 1500 మొ. 1900 వరకు.
డిప్టీ కాన్ సర్వేటర్లు ...	24	...	24	,, 580 మొ. 1250 వరకు.
అసిస్టెంటు కాన్ సర్వేటర్లు ...	3	...	3	,, 380 మొ. 540 వరకు.
ప్రావిన్షియల్ సర్వీసు ఆఫీసర్లు—				
ఎక్స్ ప్లా డిప్టీ కాన్ సర్వేటర్లు ...	3	2	5	,, 575 మొ. 850 వరకు.
,, అసిస్టెంటు కాన్ సర్వేటర్లు.	13	12	25	,, 250 మొ. 550 వరకు.
సబార్డినేట్లు—				
రేంజర్లు ...	7	164	171	,, 50 మొ. 150 వరకు.
డిప్టీ రేంజర్లు	173	173	,, 30 మొ. 40 వరకు.
ఫారెస్టర్లు	257	257	,, 15 మొ. 25 వరకు.
గార్డులు	1422	1422	,, 6 మొ. 12 వరకు.
ఆఫీసు ఎస్టాబ్లిష్ మెంటు—				
అక్కౌంటెంట్లు	37	37	,, 30 మొ. 60 వరకు.
గుమాస్తాలు	480	480	,, 20 మొ. 150 వరకు.
జమానులు	463	463	,, 6 మొ. 8 వరకు.
మొత్తము. ...	54	3010	3064	

ప్రావిన్షియల్ సర్వీసులోని ఉద్యోగస్తుల
ను డేరాఘానులోనున్న ఫారెస్టు కాలేజీలో
పరీక్షనిచ్చినవారినుండి ఎత్తుకో నెదరు. సబార్డి
నేటు ఉద్యోగ స్తులను కాన్సరు వేటరులు నియ
మించి వారలకు ఫారెస్టు పనులను నేర్పెదరు.

డేరాఘానులోనున్న ఫారెస్టు కాలేజీగాక
బాంబాయి రాజధానిలోని పునహాలోగూడ
గొరెంవ సంవత్సరము మొదలు సాలుకు
శిం మంది విద్యార్థులకు అడవివిద్యను నేర్పె
దరు. ౧౯౧౨వ సంవత్సరములో నీ రాజ

ధానిలోని కోయందుత్తూరులో మైక ఫారెస్టు
కాలేజీ నేర్పరచియున్నాడు. ఈ ఫారెస్టు
కాలేజీలోనుండి గత సంవత్సరములో ౨౩ దు
సశాస్త్రీ నేటు ఆఫీసర్లు కృతార్థులైరి. ఇవి
గాక ప్రతిసంక్కిలునతిధును సంవత్సరములో
ఆరుమాసములు ఫారెస్టుస్కూలుపెట్టి దేశ
భాషలో అడవివిద్యను నేర్పెదరు. ఈస్కూల్ల
యందు ఉచితముగ విద్యచెప్పుచు. ఉద్యో
గములమీదనుండి అడవివిద్యను అభివృద్ధి
జేసికొనువారలకు చదువుచుండు కాలము
లలోకూడ ఆయాగ్రేకులనుబట్టి జీతములు
నిచ్చుచున్నారు. ఇంకను, ఈ విద్యచాలదు.
స్కూలు ఫైనలువరకు చదివి వచ్చిరాని
ఇంజనీరులలో వృత్తి యేమియునులేక దేశము
నందసంతృప్తితో తిరుగుచున్న వందలకొలది
విద్యార్థులను ఈదారికిఁజేప్పి ప్రతిసంవత్స
రము ఈరాజధానియందు గిరింకాదు ౧౦౦౦
మందివరకైనను ఫారెస్టువిద్యలో తరిఫీయతు
జేసివారి కీషనియందు నుత్సాహము గలుగు
నట్లుచేయవలెను. దేశభాషలయం దీవిద్య
నేర్పరచి ఇట్టిస్థితికలుగను. ఇక్కడ కళా
శాలలో ప్రకృతి శాస్త్రమునందు గొప్ప
పేరు లిచ్చినవారికి ప్రోత్సాహమునిచ్చి
వారికిఅడవివిద్యచెప్పించి విరివిగ సుపీరయర్
సర్వీసులోని యుద్యోగముల నిచ్చినయెడల
మొక్కడనుండియోవచ్చి దేశముయొక్క
భవిష్యత్తులనుగాని, దేశభాషలనుగాని ప్రజల
స్వార్థములనుగాని యెరుగని యుద్యోగస్తు
లంటే నెక్కువలాభకరముగ సర్కారు

పనులు నెరవేర్పగలరని నిశ్చయముగ చెప్ప
వచ్చును. అడవులలోని అధికారులకెవ్వరికి
నిప్పటికిని తెలియని విషయములెన్ని యో
అడవిజనులకు తెలియును. ఒకకట్టు తలుపులు
చేయుటకుగాని, నిప్పుపుల్ల చేయుటకుగాని
మంచిదాకాదాయని ప్రశ్న వచ్చినపుడు
దాని కొకానొకప్పుడు ఫారెస్టు ఉద్యోగస్తుల
కంటె పల్లెటూరిపడంగియే సరియైనజవాబు
చెప్పగలిగియుండును. ఈకట్టులో చమురు
న్నది, ఆకట్టులోలేదు, దీనికి చెదలంటును,
అది చీకిపోవును అను విషయములుఆయా
ప్రదేశములలో నుండువారలకు పనితనము
నుండియు స్వాభావికముగ తెలిసియుండును.
అదేప్రశ్నను ఫారెస్టు యుద్యోగస్తుని అడి
గినయెడల వృక్షశాస్త్ర గ్రంథములన్నియు
త్రిప్పి ఇదినాకు సంబంధించినదికాదు “ఫా
రెస్టు ఎకానిమిష్టు” అనుప్రత్యేక శాస్త్రవేత్త
నడగవలెనని జవాబుచెప్పును. ఇట్టిలోపము
లను నివారించుటకు ఆయా ప్రదేశములందలి
లోకానుభవమే ముఖ్యము.

ఇట్టిలోకానుభవమును సంపాదించుటకు
దేశభాషాజ్ఞాన మవసరము. స్వస్థలములోని
అడవులందు ప్రజలకుతగినంత ప్రోత్సాహము
కనుపరచి ఆయాప్రదేశములయందు కారా
స్థాలను వృద్ధిచేసి ఒక్కొక్క అడవిలోని ఫల
సాయమును అక్కడనే తగురూపములగు
సామూనులుగమార్చి అవసరమైనచోట్ల కెగు
మతి చేసినయెడల ఇప్పటికంటె అడవులు

కొన్నికాలములో సనేకరెల్లు సర్కారునకు ఫలము నొసగుననియు, దేశమును భాగ్య నాతముగ జేయ గలుగుననియు నిశ్చయముగ చేపనచ్చును. ప్రస్తుతము అడివి అభికారుల పేరుచెప్పిన ప్రజలకూగల భయమును అసంతృప్తియు, నశించిపోవును.

గలదు. ఇది ఈ దేశముయొక్క మొత్తపు ఫలిమాణములో రెమారము అయిదవవంతుండుటచేత ఈదేశమునకు తగినంత అడివి యున్నదని కొందఁలెచవచ్చునుగాని యది సరిగాదు. ఏలయన నీ దేశమునందలి యడవి సర్వత్ర సముముగా పంచబడియుండక ఒక

ప్రదేశము.	అడవి విస్తీర్ణము.	జనసంఖ్య.	అడవి విస్తీర్ణము 1 కి. మైలు.	జనసంఖ్య 1 కి. మైలు.	అడవి విస్తీర్ణము 1 కి. మైలు.	జనసంఖ్య 1 కి. మైలు.
సంయుక్త రాష్ట్రము	106,402	46,885,108	440	4174	3 పార్సు.	0 5
బంగాళా దేశము...	111,447	52,468,818	470	7011	6 "	0 8
మరాఠ్...	97,218	19,781,722	230	8733	8 "	0 25
బొంబాయి...	122,978	19,587,383	159	12379	10 "	0 39
మదరాసు...	129,870	40,347,357	391	20030	14 "	0 31
మధ్యపరగణాలు.	99,803	13,916,308	139	21384	21 "	0 96
అస్సాము...	74,501	33,229,865	446	28905	30 "	0 53
బర్మా...	108,837	9,878,593	91	137227	80 "	8 96
ఇండియా మొత్తము	868,763	238,688,119	245	243,478	23 "	0 65

హిందూ దేశములోని అడవులలో కొన్ని అడవుల విస్తీర్ణము. సర్కారు స్వాధీనము లోను, కొన్ని స్వదేశ రాజుల స్వాధీనమునందును, కొన్ని ప్రజల స్వాధీనమునందును వున్నవి. 1911 సంవత్సరపు లెక్కల ప్రకారము 243,478 చదరపు మైళ్ళ విస్తీర్ణముగల అడవి హిందూ దేశము నందు

ప్రదేశములో అడవి విస్తీర్ణము లెక్కించి హెచ్చుగను, మరి మొక ప్రదేశములో అడవి జాతుగ లేకయు నుండుటచేత పై పట్టిలో చూపిన ప్రకారము అయా రాజధానుల లెక్కలను మనము గమనించిన యెడల అడవులయొక్క హెచ్చు తగ్గులు తెలియగలవు.

1914 సంవత్సరము లెక్కల ప్రకారము ఈరాజధానిలోని అడవుల విస్తీర్ణమును లక్షల ఎకరములలో తేలు ప్రపట్టి నీ ప్రక్క చేర్చియున్నాము.

జిల్లా.	జమీందార్లలోని ఇనాములు విస్తీర్ణము.	ప్రభుత్వ భూవిస్తీర్ణము.	రాజధాని భూవిస్తీర్ణము.	రాజధాని అడవుల విస్తీర్ణము.	మొత్తము విస్తీర్ణము రాజధానిలోని అడవుల విస్తీర్ణము.
ఉత్తరఖండము : గంజాం ...	29.2	4.4	24.8	4.0	13.9
విశాఖపట్నం ...	8.4	1.8	6.6	6.6	23.6
గోదావరి ...	21.2	6.0	15.2	15.2	37.9
కృష్ణా ...	16.7	10.1	6.5	6.5	10.6
కర్నూలు ...	40.3	15.2	25.0	25.0	41.8
మొత్తము ...	116.0	37.7	78.2	32.7	28.2
మధ్యఖండము : బళ్లారి ...	29.8	19.5	10.2	4.4	14.7
అనంతపురం ...	37.1	17.8	19.2	4.8	12.9
గుంటూరు ...	29.1	18.4	10.7	5.2	17.8
కడప ...	32.2	9.6	22.5	11.6	36.1
నెల్లూరు ...	23.2	9.1	13.8	4.7	20.2
చెంగల్ పట్టు ...	12.8	6.7	6.1	1.3	10.4
చిత్తూరు ...	17.5	4.5	12.9	5.3	30.5
మొత్తము ...	182.0	86.8	95.7	37.5	20.6
దక్షిణఖండము : నార్కర్ పూర్వ ...	25.5	10.9	14.5	7.7	30.2
నార్కర్ పశ్చిమ ...	24.1	15.2	8.8	2.1	8.9
నీలం ...	31.2	11.1	20.0	9.2	29.4
తిరిచినాపల్లి ...	22.5	15.5	6.9	2.1	9.7
తంజావూరు ...	15.8	11.4	4.3	0.1	0.7
మాధుర ...	20.7	11.5	9.2	4.2	20.3
రామనాడు ...	4.4	2.6	1.8	0.4	10.4
తిరునల్ వేలి ...	17.9	12.0	5.9	22.7	12.6
మొత్తము ...	162.0	90.5	71.8	28.3	17.4
పడమరఖండము : దక్షిణకన్నడము ...	25.7	8.2	17.5	5.1	19.8
మలబార్ ...	36.9	13.3	23.5	3.5	9.7
నీలగిరి ...	6.5	1.9	4.5	3.4	52.5
కోయంబుత్తూరు ...	45.5	25.1	20.4	15.0	33.0
మొత్తము ...	114.0	48.6	66.1	27.2	23.7
రాజధాని మొత్తము ...	575.0	263.2	312.0	125.8	21.8

జనసంఖ్య హెచ్చిన కొలది అడవుల యొక్క ఉపయోగము హెచ్చుగ నుండును. గాని అడవులున్నచోట జనసంఖ్య హెచ్చుగ నుండదనియు జనసంఖ్య హెచ్చుగ నున్నచోట అడవులుండవనియు తెలియగలదు.

ఫారెస్టు డిపార్టుమెంటువారు అడవులను రిజర్వు అడవు లనియు, అడవుల తరగతులు. సంరక్షణలోనున్న అడవు లనియు పబ్లికుఅడవులనియు మూడువిధములుగ విభజించియున్నారు.

కలపకొరకుగాని, ఇతర అడవిపదార్థము లకొరకుగాని, నీటి ప్ర రిజర్వు. వాహములను సంరక్షించుటకుగాని, మఱియే ఇతర కారణములవలన గాని శాశ్వతముగ అడవులుగ నుండుటకు ఏర్పాటుకాబడిన భాగములు రిజర్వు అడవులనబడును.

శాశ్వతముగ అడవులుగ నుండుటయు నిశ్చయముగ నేర్పడక, సంరక్షణ. ప్రస్తుతము ప్రజలు తమ ఇచ్చ వచ్చినట్లు నరికివేసి అడవియొక్క పెంపును నాశనము చేయకుండ కొన్ని తగు నిబంధన లేర్పరచి ఏవోకొన్ని చెట్లనొట్ట నిచ్చుచు సర్కారు సంరక్షణలో నుంచు కొనిన అడవులకు సంరక్షణలోనున్న అడవు లనిపేరు. సంరక్షణలోని అడవులలో అవసర మునుబట్టి కొన్ని అడవులను రిజర్వుగా మార్చుదురు. మఱికొన్ని అడవులు ప్రజల కుపయోగపడునట్లు కొన్ని నిర్ణయములతో

నట్లేయుండును.

పబ్లికులేక తరగతి విభాగముకానికొన్ని పబ్లికు. అడవులు పై వాచికంటె ఎక్కువగా ప్రజలకు విడిచి

వేయబడును. ఇందు కొన్నిటిలోని ఫలస్థాయ మునుబాత్తుగనిబంధన లేలేకుండ ప్రజలుతమ ఇచ్చవచ్చినట్లు పయోగపరచు కొనవచ్చును.

1901-వ సం॥ పు లెక్కల ప్రకారము సర్కారు క్రిందనున్న 2,08,398 చదరపు మైళ్ల అడవులలో 88,140 చదరపుమైళ్లు రిజర్వుగాను 10,488 చదరపుమైళ్లు సంరక్షణలోను మిగిలిన 1,09,741 చదరపుమైళ్లు తరగతి విభాగము లేని పబ్లికు అడవులు గానువుండెను. 1911 సం॥ రపులెక్కల ప్రకారము 2,43,478 చదరపుమైళ్ల అడవులలో 96,337 చదరపుమైళ్లు రిజర్వుగాను, 8057 మైళ్లు సంరక్షణలోను, 138,584 మైళ్లు తరగతి విభాగములేని పబ్లికు అడవులుగా నున్నది. ఈపదిసంవత్సరములలో అడవుల విస్తీర్ణము నూటికి 15-వంతు హెచ్చినట్లును తెలియగలదు. కాని తరగతిలేని అడవులలో చాల భాగము జనసంఖ్యలేని బర్మామొదలగు ప్రదేశములలో చేరియుండుటచేత తరగతి లేని అడవులు లెక్కకు హెచ్చుగా నున్నట్లు కనబడుచున్నను జనసంఖ్యగలచోట్ల లెక్కలు చూచిన తరగతివిభాగముకాని అడవి బాత్తుగ తక్కువగ నున్నట్లు తెలియగలదు.

1911 సం॥ రపు లెక్కల ప్రకారము తరగతిలేని 138 వేల చదరపుమైళ్ల బర్మాదేశము

నందు 111 వేల చదరపుమైళ్ళను, అస్సాము నందు 22 వేల చదరపుమైళ్ళను తరగతిలేని అడవియున్నది.

సంయుక్త రాష్ట్రముల యందు 30 చదరపు మైళ్ళను, పంజాబునందు 1319 చదరపు మైళ్ళను, మదరాసు నందు 1401 చదరపుమైళ్ళను, మాత్రముగలవు. మధ్య పరగణాల యందును, బొంబాయి యందును, బంగాళాయందును, ఈ బాపతు అడవి లేనే లేదు.

దీనినిబట్టి జనసంఖ్య హెచ్చుగలేని దేశములో తరగతి విభాగములేని అడవులు హెచ్చుగనున్నట్లును ప్రజాభివృద్ధి హెచ్చినచోట బాతుగ అడవి లేనట్లును తెలియగలదు.

ఫారెస్టు డిపార్టుమెంటువారిపని మూడు విధములయినది.

౧. మొత్తము మీద దేశమునకులాభము గలుగనట్లు అడవులను వృద్ధిజేయుట.

౨. అడవుల సమీపములోనుండు ప్రజలకా యడవుల వలని సదుపాయములు ఏర్పరచుకలుగునట్లు చేయుట.

౩. అడవులలో నుండివచ్చు ఫలసాయమును ఎట్లు కర్చుపరచిన ఎక్కువ యుపయోగకరమో ఆపద్ధతుల వెంబడిన దానిని వ్యయ పరచి స్కారునకు అడవులవలని ఆదాయము హెచ్చు అగునట్లు చేయుట.

ఈ మూడువిధులను ఫారెస్టు డిపార్టుమెంటువారు మనరాజధానిలో నెట్లు నెర

వేర్చుచున్నారో క్రింద చూడగలరు.

హిందూదేశములో అడవులను గూర్చిన మొదటిచట్టము ౧౮౬౫వ అడవి చట్టములు. సం॥ ౧౮౮౦లో పుట్టియున్నది. రయితాధీనముకాని భూమియంతయు స్కారు సొత్తుఅనే పునాదినిబట్టి ఈ అడవుల చట్టములు ఏర్పడినవి. మధ్య రాష్ట్రములలోను, పంజాబులోను, బర్మాలోను, బేహారు, కూర్గు, సంయుక్త రాష్ట్రములలోను మొదట కొన్ని నిబంధన లీచట్టమునుబట్టి పుట్టివవి. పిమ్మట ౧౮౮౨ సం॥ రమ్మి 2వ నెంబరు ఆక్టు ప్రకారము [మద్రాసు రాజధానియు, బర్మా తప్పతక్కిన] హిందూదేశములోని అడవులన్నియు ఫారెస్టు చట్టములలో చేరినవి.

౧౮౮౧, ౮౨ సంవత్సరములలో లోయర్ బర్మా, అప్పర్ బర్మాలకును, ౧౮౮౨ మద్రాసునకును,* ౧౮౯౧ సంవత్సరములో పల ఆక్టులు అములులోలేని అన్ని ఇతరదేశములకు. ఫారెస్టు చట్టము లేర్పడెను. ఈ చట్టము లేర్పడిన తరువాత ఏయే అడవులు ప్రత్యేకము. స్కారువారివో, ఏయే అడవులు ఇతరులవో అను విషయము నిర్ధారణ కావలసి వచ్చెను. కొన్ని అడవులు స్కారు వారివైనను ప్రజలువానిలో కొంతవరకు కొన్ని హక్కులను ఆచార్యముగా గలిగియుండిరి.

* ఇది 1882 సం॥ రపు 5 నెంబరు ఆక్టు. ఈ ఆక్టు 1885 సం॥ రమ్మి 5వ నెంబరు సెల 3-వ తేది గల గవర్నమెంటు నోటిఫికేషనుబట్టి మదరాసు రాజధానిలో భద్రాచలము, రేకపల్లి, తాలూకాలకు మొట్టమొదట అములులోనికి వచ్చినది.

ఆహక్కులు వారికెంత వరకు గలవో అట్టి అడవులలో సర్కారువారి కైంతహక్కు గలదోయను విషయములను నిర్ధారణచేయ వలసివచ్చెను.

ఏదైనను ఒక అడవిని సర్కారువారు స్వంత అడవిగా నేర్పరచ నెంచిన యెడల ఆ ప్రదేశములోని జనులకును, ఆ ప్రదేశము నందు హక్కుగలదని తోచినవారి కెల్లరకును తమ అభిప్రాయమును వెల్లడిచేసి, ఆ ప్రదేశము నందలి వారలు తమహక్కులను, అభ్యంతరములను తెల్పుకొనుటకు, మూడు నెలల వరకు గడువిచ్చెదరు. ఫారెస్టు సెటిల్ మెంటు ఆఫీసరు అనువాదాత్తో నొక రివిన్యూడిపార్టు మెంట్ ఆఫీసరును, ఒక ఫారెస్టు డిపార్టుమెంటు ఆఫీసరును జేరి తగవులన్నియు తీర్చిన మీదట ఫలాని ప్రదేశములు సర్కారు వారిస్వంత ఫారెస్టు అనియు, ఫలాని ప్రదేశములు వారి సొంతతన లోని ఫారెస్టు అనియు నిర్ధారణచేయుదురు.

సర్కారువారు రిజర్వు చేయుదలచుకొన్న డిమాండ్స్ (సరి అడవులసరిహద్దులు స్పష్ట హద్దుగర్తులు.) ముగా తెలియుటకుగాను గుర్తులేర్పరుచుదురు. ఈ గుర్తులు జనసంఖ్య విస్తారముగా లేని పెద్దపెద్ద అడవులలో నెల్లు న్ననుజనసంఖ్యయు పశువులును హెచ్చుగల ప్రదేశములలో మిక్కిలి స్పష్టముగ గుర్త వలెను. లేనియెడల ఆక్రమణలను ఘోరముగ కనిపట్టుటకు ఫారెస్టు అధికారులకును కష్టమే. ప్రక్కభూముల అధిక్తారులకును

గుర్తులకనిపట్టుటకష్టమై గ్రామములసమీపములో రిజర్వు అడవులున్నయెడల వాటి సరిహద్దుల పట్టురంగుపూసిన పెద్దపెద్ద నోటీసు పలకలను కట్టవలెను. దూరముననుండి పశువులకాపరులు చూచుకొనుటకు స్పష్టముగ తెలియవలెను.

ఫారెస్టు రిజర్వుల సరిహద్దులు వంకరటింక రలుగానుండక తిన్నగానుండవలెను. కొంత భాగము రిజర్వులోనుండి బయటకు పోవుట కైనను సర్కారువారు బి ప్పు కొనవలసి వచ్చును. వంకరటింకలగానున్న యెడల అడవిని కాయవారలకును కష్టము. బైటవారలు తమ పశువులు వగైరాలు రిజర్వులోనున్నవో బైటనున్నవో తెలిసికునటయు కష్టము. అడవులసరిహద్దులు గ్రామముల సరిహద్దులవరకు వ్యాపించి యున్నయెడల చెదరుపశువులువచ్చి అడవిని పాడుచేయుటకు వీలు హెచ్చుగానుండును. ప్రజలకును పరిపాలకులకు వలన బాధలు హెచ్చుగనుండును. కాబట్టి రిజర్వు అడవులను డిమాండ్స్ చేయునపుడు సాధ్యమైనంతవరకు అడవికిని రైతాధీన భూములకును అరమైలుదూర మయినను పల్లికు ఫారెస్టుగా నుండవలెను.

ఒక్కొక్క సంవత్సరమునకు లక్షలకొలది మనుష్యులను జంతువులనుశిక్షించి వేధించుట కంటే (పట్టిచూడు) అరణ్యపాలకులు తమ సరిహద్దులనుదిట్టముగాచుకొని, సిక్స్ స్క్వేర్ మైళ్ళ యుపయోగము తగ్గింప ప్రయత్నింపవలెను. జనసంఖ్య హెచ్చుగనున్నచో అడవిచుట్టును

వలెను. ఆ గ్రామములోనుండు పశువులకు, సవరు అడవిలోనుండు మేతచాలదని తోచిన యెడల సవరు అడవిలో మేపుకొనదగిన పశు చక్షు సంఖ్య యితనియేర్పరచి, ఆ సంఖ్యకు తగిన పశువులను విడదీసికొను హక్కు గ్రామ పంచాయితీదార్లకు యిచ్చివేయ వలెను. అయిదవ తరగతి అడవులలో సామాన్యముగా కట్టుబాట్లమియుచేయనక్కఱలేదు. అనేక చోట్ల గ్రామస్థులే ఆ కట్టుబాట్ల నేర్పరుచుకొనెదరు.

vii. ప్రస్తుతము ఉపయోగములో నున్న మేత చీట్లను (పర్మిటు) పంచిపెట్టుటలో ఏదేని మార్పు చేసినయెడల చక్కగనుండునా? ఏవిధమున మార్పు చేయవలయును?

జవాబు: చేయవచ్చును. అనేక చోట్ల పర్మిటు పద్ధతినేతీసి వేయవలెను. ఎక్కడైన నుంచిన యెడల వానిని పంచిపెట్టు ఏర్పాటులు గ్రామస్థులకే విడిచి పెట్టవలెను.

viii. కొన్ని గ్రామముల సమీపమున చిన్న చిన్న రిజర్వు అడవులు చెల్లాచెదురుగానున్నవి. అట్టి అడవులను ఫారెస్టు డిపార్టుమెంటు సంరక్షణలో నుంచుకొన వలెనా? లేక రిజిస్ట్రార్ డిపార్టుమెంటువారికి ఇచ్చివేయవచ్చునా? లేక గ్రామస్థులకే యిచ్చి వేయవచ్చునా?

జవాబు: సామాన్యముగా ఏదోకొంత శాశ్వతమైన మొత్తమును ఏర్పాటుచేసి, గ్రామపంచాయితీదార్లకే యిచ్చివేయట ముంచిది. యెడల అట్టివానిని అడవుల పట్టిలో

నుంచి తగ్గించుట యుక్తము.

ix. "ప్రస్తుతము" అడవులలోనుండు వగట చెఱుకును అమ్మివేయు పద్ధతులలో ఏదైనను లోపములున్నవా? అట్లనుచో అట్టిమార్గములను సులభపరచుటకు ఫారెస్టు కమిటీవారి దైన సలహాను చెప్పగలరా?

జ|| ఇప్పుడు సర్కారువారి పద్ధతినరిగానేయున్నది. ఇట్లే సరిగా నడిపించిన యెడల ముందు ముందు వగట చెఱుకుముక్క సర్దులు వృద్ధి కాగలదని తోచుచున్నది.

x 1911 సం॥ మే నెల్ల 29 తేదీని నెలునడిన 1605 రివిన్యూ నెంబరులో నుదహరించిన గవర్నమెంటు తీర్మానములో మార్పు లేదనను చేయవలెనా? ఎట్టిమార్పులు చేయవలెను?

జ|| అడవులలో పసిరక ఎఱుపును పెంచుటకు కావలసినవి తనములను పంచిపెట్టు పెత్తనమును ఫారెస్టు డిపార్టుమెంటువారి చేతులలో నుండితీసివేసి, వ్యవసాయపు డిపార్టుమెంటువారికిని, రివిన్యూ డిపార్టుమెంటువారికిని ఇయ్యవలెను. ఇదితప్ప వేరేమియు మార్పులక్కరలేదు.

xi. గ్రామముల ప్రక్కనుండు అడవులు గ్రామస్థులకు కావలసిన పశువులమేత, వగట చెఱుకు, పీసేరికఎఱుపు, మొదలగువానిని తగినంత సప్లయచేయ లేకపోయిన చోట్ల అది యేకారణములచేత కలిగినదని కమిటీవారి అభిప్రాయము? ఉన్న లోపములను తీర్చుటకును,

శాశ్వతముగ ప్రజలయుపయోగార్థ మేర్పాటుకాబడిన అడవులు చాళనము కాకుండుటకును కమిటీవారేమి సలహానిత్తురు?

జ|| అడవులన్నిటిని ఒక్కటే విధముగ జూచుటచేత నిదివరకున్న లోకుములు కలుగుచున్నవి. ఈలోపమును సవరించుటకే కమిటీవారు అడవులను తరగతివారిగా విడదీసియున్నారు. తాముచెప్పినప్రకారమును అన్ని అడవులను విడదీసి సాధ్యమైనంతవరకు క్రిందితరగతి ఘోగస్తు సుద్యోగస్తులకును పల్లెటూరి ప్రజలకును సరిదిగియు లేకుండు జీసిన యెడల పైని చెప్పిన లోకుములు నివారణ అగునని కమిటీవారి అభిప్రాయము.

xii. కమిటీవారు సలహానిచ్చు ఒక్కొక్క పనివలన, సర్కారుకు ఎంత తగులుబాటుగును?

జ|| మొట్ట మొదట సర్కారునకు జమనచ్చు సొమ్ముగో కొంతనష్టము రావచ్చును. అదియెంత యుండునో ఉజ్జాయిపుష్కూడ చెప్పలేము. కాని దీనివలన గలుగు నష్టము పోవుగానుండదు. కొంతవరకున్న సుప్రజలకుగలుగు నుఖమునుబట్టి పోల్చినయెడల మొత్తముమీద చాల లాభకరముగనుండునని తలచుచున్నాము.

ఈపైచెప్పిన పండ్లెండుప్రశ్నలును కమిటీవారు నాలుగుతరగతిగా విభజించిరి. (1) పశువులమేతకు సంబంధించిన విషయములు (2) వంటచెఱకునకు సంబంధించిన విషయములు (3) పసరుఎఱువునకు సంబంధించిన విషయములు (4) ఇతర విషయములు. ఈనాల్గు

విషయములలో నొక్కొక్కదాని నెత్తుకొని కమిటీవారు విమర్శించిరి. అందు మొదటి రెండు విషయములగుగూర్చి కమిటీవారి అభిప్రాయములు ప్రజలకు తెలియించిన యుక్తమనియెంచి వానినిక్రింద సంక్రమముగ తెలిపితిమి.

“పశువులమేతవిషయములో తక్కినవానిలో నన్నిటి కంటె ప్రజలకెక్కువగునొత్తుడు పశువులమేత, కలిగినదనుష్టాటవాస్తవము. ప్రస్తు

తము ప్రజలవద్దవసూలుచేయబడు కొద్దిపాటిరుస్తుమువలన వారికేమియు నొత్తుడు కలుగలేదనియు, వారికి కలిగిన కష్టములన్నియు నీరుసూము వసూలగు పద్ధతులను బట్టి పుట్టినవి కాని పన్ను ఇచ్చుకొనుట యందు వారికి భార మేమాత్రములేదనియు కమిటీవారి అభిప్రాయము. నెల్లూరు జిల్లాలోని అనేకశ్రోత్రియ గ్రామములలో, సర్కారు అడవులవంటి అడవులుగల స్వంతదారులు పశువు ఒక్కంటకి రూపాయిన్నరవరకును వసూలు చేయుచున్నారనియు, చెంగల్పట్టుజిల్లాలో ఒకజత ఎడ్లు ఒకదినమునకు ఎనిమిదణాల పాటు పడుచున్నవనియు, అందుచేత ఒక సంవత్సరపుమేతకగు, ఖర్చును ఒక్కొక్కపశువు కొద్దిగంటలలోనే సంపాదించుకొనగలిగియున్నదనియు కమిటీవారు అభిప్రాయపడుచున్నారు.”

“ప్రజలకష్టములుపన్ను వలనకలుగుటలేదని మొత్తము మీదకమిటీవారు అభిప్రాయపడియున్నను, మధుర, అనంత పురముజిల్లాలలోని ప్రజలు అందరును మేత సుచితముగా నియ్యవలసిన దని అడిగినట్లు పౌరు ఒప్పుకొనుచున్నారు. రామనాడ్ జిల్లాలో ఒకరిద్దరు రయితులు ఉచితముగా అడవులలో పశువులను మేపు కొనసీయవలసినదని కోరుచు డిల్లీ దర్బారు సమయమున కింకు ఎంపరరు గారికి సెల్లిగామును పంపుకొని యున్నారు. కొంభరు కానోసరెస్సులలో తీర్మానములును చేనియున్నారు. ఇవియన్నియు కమిటీవారి నోటీసులోనికి వచ్చియున్నవి. పశువుల సుచితముగ మేయనిచ్చుటయే గాకయుచితముగవంటచెఱకును తీసికొనిపోనిచ్చుటకును

ఉచితముగ ఆకు పెంటను ఎత్తుకొని పోనిచ్చుటకును, వ్యవసాయపు పనిముట్లకు, కాఫలసినకలము, తీసికొని పోనిచ్చుటకును, ఇది యది అననేల, సర్కారుతాలూకు అడవులలోని మావత్తుసాత్తును తాము పయోగించు కొనుటకుగాని, పొద్దుజేసికొనుటకుగాని, తమకేస్వాతం త్ర్యమండవలసినదనియు, సర్వవిధములైన కట్టిపాట్లను తీసివేయవలసిన దనియు, ఆనేకచోట్ల ప్రజలందరు కోరుచువచ్చిరి. అయితే అనంతవూరు జిల్లాలోమాత్రము మేకలను అడవులలోనికి రానియ్యకూడదనిచెప్పకొనుచు వచ్చిరి.

“మధురజిల్లాలో కొందరు జమీందారుల అడవుల లోనిరయితులు ఏ కట్టుపాట్లనులేక అడవిని కొట్టు కొనిపోవుటచేత సద్గురు అడవులు శీఘ్రముగ నశించి పోవుటయేగాని దగ్గరనున్న మధుర పట్టణములో వంట చెఱుకు వెలయెంతమాత్రము మారలే దనియు అదే జిల్లాలో ఆయ్యలూరువద్ద తోప్పసామి కొండమీద కలపతో నిండియున్న సర్కారు అడవులను, బోడిగా నిలుచున్న జమీందారుల అడవులను, ఒకదానిప్రక్క నొకటి యుండుటజూచిన ఆశ్చర్యకరముగా నున్న దనియు” కమిటీవారు చెప్పిరి.

పైని చెప్పిన ప్రకారము ప్రజలు అడివి ఫలసాయ మునుచితముగా నెత్తుకొనిపోవుటకుతమకు హక్కునందు వేతకలదని మొర వెట్టుకొనుచున్నారో యను విషయ మును కమిటీవారు ఆలోచించి ఈక్రిందిరీతిని తెలిపిరి.

“చిరకాలమునుండి, అడవి ఫలసాయమును వార నుభవించు చుండుటయు, ఒకయూరినిచేరిన యడవి ఆ యూరివారలు తమదేయని తలంచు చుండు టయు, నిట్టి యాశకు కారణమని తోచుచున్నది. ఏబది సంవత్సరముల కిందట దేశములో సగభాగము అడవిచే గప్పబడియున్నప్పుడు అడవిని కొట్టుకొని పోయినవారలు ప్రజలకొక యుపకారమే చేసినారని చెప్పవచ్చును. ఇప్పుడు ఒక్కొక్క జిల్లాలోనిరయితా ధీనపు భూమి రెట్టికెరెట్టు హెచ్చియున్నది. మనము పీల్చు గాలితెట్లు వెలలేదో అట్లేవెలలేక పడియుండెడి వంట చెఱుకునకుటున్న ఒకటికి 15 రూపాయల చొప్పున ఇప్పుడు వెలయేర్పడినది. దీనినిబట్టి ప్రస్తుతపు స్థితిగతు

లెట్టు మారిపోయినవో తెలిసికొన వచ్చును.”

“పూర్వకాలములోగూడ, ఈరాజధానిలోనియడవు లలోనుండుసొత్తును ప్రజలుఉచితముగతీసికొని పోయిరని చెప్పటకువీలులేదు. 1684వసం॥లో బందరులోనిఈస్టిం డియా కంపెనీవారికి గోల్కొండ నుల్తానుయిచ్చిన ఫర్ మానాలో పశువుల మేతకును వంటచెఱుకునకును ఇయ్యవలసిన యొకపన్నును వారికితీసిదేసినట్లు కన బడుచున్నది. గుంటూరుజిల్లాలో1797సం॥ లోపశువుల మేతకు పన్నున్నట్లు అప్పటి లెక్కల వలన కనబడు చున్నది. 1800 సంవత్సరములో ఆజిల్లామీద సర్కారు నకులక్షరూపాయలును, నెల్లూరుజిల్లామీద లక్ష ఏబది వేలరూపాయలునుజమవచ్చియున్నట్లు తెలియుచున్నది. ఇతర జిల్లాలలోగూడ మైనము, వంటచెఱుకు, గొట్టెల మేత, మేకలమేత, చ్చెట్లబంక, బెరడు మొదలగు వాని మీద కొంతపన్ను విధింపబడి యున్నట్లు తెలియు చున్నది.”

వ్యవసాయపు పశువులను ఉచితముగా మేయనిచ్చు టనుగూర్చి కమిటీవారిట్లభిప్రాయపడిరి.

“సామాన్యముగామంచివ్యవసాయపు పశువులను మేత కొరకు అడవులకు పంపనే పంపరు. ఇందులకునాలుగు కారణములు కనబడుచున్నవి. (1) పశువులకు వ్యాధివచ్చుననీభయము (2) అడవిమృగముల వలని భయము (3) పశువులకుతగినంతమేత అడవులలో దొరకదని భయము (4) మేత్తని నేలలలోనడుచుటకు అలవాటుపడినబరువైన జంతువులకాళ్లు బండరాళ్లమీద నెక్కుటవలన చెడిపోవు ననుభయము. కాని, నెల్లూరుజిల్లాలో ‘కంచెలపద్ధతి’ అనగా కంచెఒక్కంటి కింతయని, గడ్డి నెంచిన బీళ్లను గుత్తుకు తీసికుని వ్యవసాయపు పశువులను అక్కడిరయి తులు మేతకుతోలుచుండుటను మేము గమనించి యు న్నాము. ఇంటివద్ద మేపుటకు నెల1కిరూపాయలగుపశు వునకు సర్కారువారువిధించిన మూడణాల పన్నో ఎనిమి దణాల పన్నో తీసివేసిన ఎంత? విధించిన ఎంత? దీని నొక లాభముగా భ్రజలు గ్రహింపరు. ఒకవేళ ఈస్వల్ప పన్నును కొట్టివేసినను అడవులలో కాపురములుండి కూలిక పశువులను మేపు లంబాడీ వాళ్లకు లాభమే గాన

గాని, నిజముగ పశువుల అధికారుల కేమియులాభము కలుగదు. ఈలంబాడీ వాళ్లు పశువులకు తలకింతనియ్యేగ్గు గదుకొని అన్ని కర్వులతోపాటు సర్కారుమేత పన్ను కూడ తామే చెల్లుకొందురు. ఒక్కవేళ ఈ పన్ను పోచ్చే అనికమిటీవారు తలచినను, వ్యవసాయపు పశువులకు పన్ను లేకుండ జేయవలెనని యోచించినను, వ్యవసాయపు పశువులేవో యితరపశువులేవో శీలిసికొనుటకు సర్కారు ఈ నోగ్గొంట్లకుతగిన సదుపాయములులేవు. ఒక్కొక్కరకు వ్యవసాయముచేయు భూమినిపట్టివాని పశువులను, లెక్కప్రకారము కొన్నిటిని అడవిలో మేయ నీయవచ్చునని తలచినను, అదికూడ రైతులకు అనేకవిధములకు చిల్లగవ్యయముకును, ఒత్తుడునకును కారణమగును. కాబట్టి ఈ విధముగా మేయనిచ్చుట వలన ప్రజలకుంతగా లాభముండదనికమిటీవారి అభిప్రాయము.

అడవి ప్రక్కలగాని అడవిమధ్యనుగానియున్న గ్రామములలోనుండు పశువులకన్నిటికిని మేత నుచితముగా నిచ్చుటనుగూర్చి కమిటీవారి అభిప్రాయము.

“కమిటీవారు పగితు చేసిన గయితులందరును, ఏక గ్రీవముగ అడవి ప్రక్కనుండు గ్రామపుపశువులకే, మొదటి హక్కు నీయవలసినదని అభిప్రాయపడి యున్నారు. ఈవిషయమును 1895 సం॥ లోనే, రివియూ బోర్డు వారు గమనించిరి. ఫలానాఅడవియందు ఇన్ని పశువులకు దగ్గిమేతగలదని డిస్ట్రిక్టు సారెస్టు ఆఫీసరు మొట్ట మొదటనేగ్గుగదుకొని చిట్టను (Permits) గ్రామము లోని పశువులకే మొదటఇచ్చుచున్నాడు. అయినను ఈప్రెసిడెంసీలోని అనేక అడవులగతిమాడగా, ఏవో కొన్నిటిలోనిప్పు తక్కిన అడవులలోతిగినంత మేత అన్ని పశువులకును నొరకదని తెలియుచున్నది. ఒక వేళ అన్ని పశువులును ఈవిధముగానే మేయవచ్చుననిసర్కారువారు అభిప్రాయ పడినను, సర్కారు నుండు గ్రామముల వారి పశువులే ఎక్కువగోతుయుచుగాని, దూరదేశపు పశువులంతి ఎక్కువగ రానేరవు. అడవులలోనికి మితముగానే పశువులను రానిచ్చునానికి పూర్తిగమేత నొరుకునట్లుసర్కారువారు చేసినపప్పుడు ఊరి పశువులను గూడ నుచిముగ మేయనిచ్చుటకంతగ

అవసరము కనపడ దని కమిటీ వారిఅభిప్రాయ పడుచున్నాటి.”

“ఒకవేళ రయితుల కింత సదుపాయము చేసినను అనాది నుండియు అడవులను పాడుచేయు నలవాటు గలవారగుటచేత వీరికి శమచేతిలోని సాము పెట్టి కొనుక్కొనినపప్పుడుగాని సర్కారు షారిచ్చు సదుపాయ ములయొక్క విలువ తెలియదు ఏదోకొంతరేటు ఏర్పరచి అడవులను గ్రామస్థులు వాగుగ పెంచి నపప్పుడు ఆరేటును తగ్గించినట్లును, నాశనము చేసినపప్పుడు దానికి శిక్షగా ఆరేట్లను హెచ్చించునట్లును, చేసిన యెడల ప్రజలకు ప్రోత్సాహముగానుండును. బొంబాయి రాజధానిలో ఈ ప్రకారము చేసియున్నారు.”

ప్రజలుపరిశ్రమకొను అర్హిలు ఎంత వరకునిజము అను విషయముకమిటీవారిలోచించి యిట్లనిరి.

“ఒక్కొక్కరైతు ఏబది, అరువదిమైళ్ల దూరమునడచి వచ్చి వందలకొలదిగాగూడి కమిటీవారితోమనివిచేసి కొనుటకై రోజులకొలది కమిటీవారి మకాములందు పడియుండెడివారు. ప్రయాణమై పోవుమార్గములలో అడ్డములుగొట్టుచు తమవాధలను ఆలకింపవలసినదని బ్రతిమాలుకొనెడివారు. ఒక్కొక్కచోట కమిటీవారి చోట్లకుబోయి పరీక్షించినపప్పుడు వారు చెప్పువాధలన్నియు వారి తలలలోగాని నిజముగానేలమిద కనబడలేదు. కానియేదో యొకవాధ లేనిదే, రైతులింత కష్టపడి బహుదూరములేల వచ్చెదరు? ఇదిగాక అడవుల పరిపాలన విషయములలో గవర్న మెంటు వారియొక్కయు బోర్డు వారి యొక్కయు తీర్మానములును, కాంగ్రెసులలోను కాన్ఫరెంసులలోను శాసనసభాసభలలోను జరుగుచుండు తీర్మానములును ఇవి యన్నియు, ఒక్కసేపాట పాడుచున్నవి. ఎన్ని సదుపాయములు ప్రజలకిచ్చినను ఈ దేశములోని అన్ని డిపార్టుమెంటులలోను సారెస్టుడిపార్టుమెంటును ప్రజలు నానాటికి ఎక్కువగనే దూషించుచున్నారు. సారెస్టుచట్టములను అతిక్రమించి నందులకై శిక్షలు అంత కంతకు హెచ్చుచున్నవి. దీనిని బట్టిచూడ ఈ అసంతృప్తికి తగినంత కారణమేదో యుండవలయును. అడవి ప్రదేశములను నిర్నయించుటయందు గాని ఆ అడవు

లలో పనికేయ పద్ధతులయందుగాని ఆ పద్ధతులను ఆమలుకొనికే తెచ్చువిధములయందుగాని శ్రమకారణ ముండవచ్చును."

కమిటీవారు పరీక్షించిన ప్రతిజిల్లా యందు ప్రజల్లో మొక పెట్టి కొనిరి.

"అడవులు గ్రామములకును, రైతాధీనపు భూములకును దగ్గరకున్నవనియు, నల్లరాతి బండలు, బ్రహ్మజముడు ముఖ్యతప్ప వేరేమియులేని గొడ్డునెలలన్నిటిని అడవులుగా మార్చితమృత్యావధించు చున్నారనియు, అడవుల సరిహద్దులు పాము మెరికలవలె కంకరబింకరలుగా నుండుటచేత వ్యవసాయపు దారులు తమపొలములకు పోవుటకుగాని తమపశువులనిటునటు చెదిరిపోకుండ్ల తోలుకొని పోవుటకుగాని సాధ్యముగా వుండనున్నదనియు, తమకు దేవాలయములకు పోవుటకు మార్గము లేకుండ జేసిననియు, పశువులుమేయు బీళ్లను అడవుల ఆధికారులు అడ్డ దుడ్డములుగ మూసివేయుచు పశువులకు మేతలేకుండ జేయుచున్నారనియు, సరిహద్దు గుర్తులుసరిగా తెలియక పోవుటచేత గొడ్డులు కాయు వారలు ఏప్రదేశము అడవిలోని భాగమో ఏది వెలు కలి భాగమో తెలిసికొన లేకుండనున్నారనియు, ఒకటిరెండు పశువులు చెదిరి అడవిలోనికి పోయినప్పుడు మంద అంతకుతోలుకొనిపోయి బందెలదొడ్డిలో వెట్టుచున్నారనియు, పన్ను ఇచ్చి మేపుకొనువాడుక గల పశువులనుగూడ గొడ్డకాపరివాడు చీటిని తనతో తీసికొని వచ్చుటకు మంచిపోయిన కారణముచేతనో కొద్ది నిమిషములు దగ్గర లేకపోవుటచేతనో మందనంతమబండిల దొడ్డిలో వెట్టుచున్నారనియు, అడవిసరి హద్దులలో ఆయాసము తీర్చుకొనుటకు విశ్రమించి యున్న పశువుల మందలను గూడ అక్రమముగా బందెలి దొడ్డి యందు వెట్టుచున్నారనియు, అట్లు వెట్టినప్పుడు బందితీసి కొనుట యేగాక జుల్మానాలనిఎవరో ఒక కొద్ది తర తర అడవి యుగ్యోగ్యముడువచ్చి అక్రమముగా వెట్టికొట్టి నూలు చేయుచున్నాడనియు, ఈ ఘాదలను పడలేక పశువుల మందలను అమ్ముకొనవలసి వచ్చుచున్నారనియు, ఒకవేళ మేజిస్ట్రేటుల వద్దకు తీర్మానము లకు పోయిన యెడల ఆ మేజిస్ట్రేటు అడవి యుగ్యో

గ్యములకు భయపడు చుండుటచే అక్కడ వారు వేయు జుల్మానాలు వీరు వనూలుచేయుదానికంటె ఎక్కువగా నుండుననియు, తాముచేసినత ప్పలకు అన్నిటికిని కారకుడైన అడవియుగ్యోగ్యముని సాత్య మొక్కటియే మేజిస్ట్రేటు ఎదుట చాలుననియు, తనయూరిసాత్యులెవరైనను తన పక్షమునసాత్యముచెప్పిన యెడల మేజిస్ట్రేటులు నమ్మరనియు, ఎంతకష్టపడియైనను అడవిలోనికి పశువులను పోనీయక జాగ్రత్తపెట్టినను పర్మిట్ చీటినికూడనుంచుకొనినను అడవి గార్డనకు ఇయ్యవలసినఫీజు నీయకపోయినయెడల బండలు జుల్మానాను శిక్షలు తప్పలేయనియు, తమస్వంతఅడవులలోనుండి పుల్లలుతెచ్చుకొనినను దొంగతనమే యగుననియు, తప్పచేసిననుశేయకపోయినను గార్డు తృప్తియగువరకు అన్నియుతప్ప వనియు, ఇట్లు, అనేకరైతులు చెప్పుచు వచ్చిరి. ఒకరిద్దరు మాత్రము, ఈయుగ్యోగ్యములకు తామిచ్చునదేదెన్నోయిచ్చి తమయిష్టము వచ్చినట్లు చేసికొనెడి వారమనిచెప్పిరి."

"రైతులుచెప్పుకొను దానిలోగూడ చాలభాగము నిజమున్నదని కమిటీవారు తెలిసికొని యున్నారు. అడవులు గ్రామమున నంటియున్న మాట నిజమేకాని, అది అడవియుగ్యోగ్యముల తప్పకాదు. అడవిగ్రామమునకు అడమైలుకంటె దగ్గరగనుండ గూడదని చట్టములో నున్నది. గ్రామమును, వ్యవసాయపు భూములును అడవి వరకును వెరిగినవి కాని, అడవిగ్రామము వరకును సరగలేదని కమిటీవారు చెప్పిరి."

"అడవియుగ్యోగ్యములు ప్రజలమీద కొంచెము కఠినత్వమును చూపియున్నను, ఒక్కొక్కప్పుడు వారిపనులు మిక్కిలి కష్టపెనవి. ఘారెస్తు గార్డులయొక్కయు వాచెర్లయొక్కయు కూసీలనుగూర్చి వినియుండకపోలేదు. పశువులుతగ్గిపోయినవి, పశువులను అమ్ముకొంటిమి అనుమాటలబద్ధము. గుంటూరుజిల్లాలో మేతలేక పశువులు చనిపోయినవనిచెప్పు డొరియందుమాడు వందల పశువులుండ వున్నవోట, తొమ్మిది వందలున్నవి. మాపశువులకు మేతలేదని రైతులు మొత్తుకొనిన కొన్ని చోట్ల, వేలకొలది యెకరముల కాళ్ళీలములున్నవి."

“కాబట్టి కొంతవరకు ఉత్పేక్షకును అభివృద్ధియును ఎడమిచ్చినను ఇప్పుడున్నంత లోతుగ పాతుకొనిన అసంతృప్తికి నిజమైన కారణములు లేకపోలేదు. ఒకానొకచోట వారు చెప్పుకొను మొరలన్నియు నిజమైనవే. పదహారు చదగవులైతే, యడవిని ౪ రూపాయలు మొదలు 12 రూపాయలవరకు జీతముల యొక గాల్చి ఇద్దరు ముగ్గురు తొంపగరీ కూలీల సహాయముతో కాపాడవలసి వచ్చినప్పుడు, తనపనిని తానుచేసికొనలేక పోవుటయు, అప్పుడప్పుడు అప్రయత్న పూర్వకముగా కేటెలిగోనికి వచ్చినవైకమును స్వీకరించుటయు, మానవజన్మమే తీసినవ్యవస్థని సహజముకాని అసహజము కాదని మఱి ప్రాయము. ఒక్కసారి అక్రమపు పద్ధతులతో దిగి అలవాటుపడినవాడు తరువాత వానినిమానుట దుర్లభము. ముట్టమొగ్గట ప్రజలబలవంతముమీద తీసికొనువాడు కాలముగడచినకొలదిని వాగలను బలవంత పెట్టి కట్టించి తీసికొనును. ఇట్టి అసంతృప్తి శంతకు పరిహారము అడవియుద్వృద్ధిగలుగును ప్రజలకునుగల సంపర్కము తగ్గించుట తప్పజేరేనియు లేదని యెంచి ఈ కమిటీవారు తమశక్తి కొలదిని చూచించి కొన్ని సలహాలిచ్చియున్నారు.”

ప్రస్తుతము రిజర్వ్ గానున్న అడవులను ఆరు తరగతులుగా విభజించుటకు కమిటీవారు సిఫారసు చేసియున్నారు.

i. దేశముయొక్క శీతోష్ణస్థితి అభివృద్ధి నొందుటకు గాని జలాధారములను కాపాడుటకుగాని నిర్మితములైన అడవులను, గ్రామములకును వ్యవసాయపు భూములకును సమీపమునలేని అడవులను, మొదటి తరగతివి. ఈ అడవులు ప్రస్తుతమునలేనే ఫారెస్టు డిపార్టు మెంటు వారి స్వాధీనమునం దుండవలయును.

ii. గ్రామములకును వ్యవసాయపు ప్రదేశములకును దూరముగ లేనప్పటికిని కలప మూలమునగాని పంటచెరుకు మూలమునగాని విలువగల ఫలసాయము నిచ్చునట్టియు, ఇట్టి ఫలసాయము నిచ్చుటకు ముందైనను తగియుండునట్టివియు, కొన్ని అడవులు రెండవతరగతిలోనివి. వీనిలో పశువులమేత అంత ముఖ్యమైనదిగాదు. మిక్కిలి తక్కువైన మితి యేర్పరచినగాని ఈ అడ

వులలోనికి శశువులను, రానిచ్చినయెడల విలువగల యడవి ఫలసాయము చెడును. ఈ అడవులలో చెట్లు అధికముగ నుండుటచేత ఆనీడలోగడ్డికూడ సాధారణముగ మొలవదు. కావుననీ అడవులలో మేసినపశువులంతగా వృద్ధిబొందవు.

iii. సముద్రపుతీరలనానుండు ప్రదేశలలో పెంచు సర్దుగు(చాకు)తోపులు, తుమ్మతోపులు మొదలగునవి మూడవతరగతిలోనివి.

iv. గ్రామములను జేరియుండి ముఖ్యముగా పశువులు మేయుటకు పయోగించుచు కొంతవరకు చెట్లయభివృద్ధికిగూడ పనికివచ్చు అడవులు నాల్గవతరగతిలోనివి. వీనిని సరిగా నిర్ధారణచేయుట కష్టము. ప్రత్యేకము కలప కొరకు యేర్పడిన రెండవతరగతిలోని యడవులకును ప్రత్యేకము పశువులమేతకొఱకు ఏర్పడిన ఆయిదవతరగతి యడవులకును మధ్యనుండు అడవులన్నియు ఈతరగతిలో చేరును.

ఈ యడవులలో కొన్నిటియందలి చెట్లు మిక్కిలి అభివృద్ధి జేంది మంచిఅడవులు కావచ్చును. ఆచుట్టునుండు ప్రదేశమునకు దగినంతకలపను సప్లయచేయుటకు చాలి యుండవచ్చును. కాని, ఇందుచే పశువులమేతను బొత్తుగ నశింపుచేయుటకు చాలినంత కారణము లేకపోవచ్చును. కాబట్టి ఈ యడవులు కొంతవరకు జీతకొఱకును కొంత అడవి ఫలసాయముకొఱకును ఏర్పడినవి. నెల్లూరుజిల్లాలోని కావలి యందును, చెంగల్పట్టు జిల్లాలోని గూడలూరునందును ఇట్టి అడవులను కమిటీవారు చూచియున్నారు.

v. మఱియొందుకును గాక పశువులమేతకొఱకేయెక్కువ యుపయోగకరమగు అడవులు ఈయెడవ తరగతిలోనివి. ఈ తరగతియడవి రాజధాని పొదుగునను కలదు. 1890 సం॥ వుత్తరపులప్రకారము క్రొత్తగాజేర్చిన ప్రదేశములన్నియు ఈతరగతిలో చేరును. గ్రామములప్రక్కనుండు తుప్పలు, ధుబ్బిలు, మొదలగునవన్నియు వీనిలోనివే. వీనిలో స్కూరువారు పనిచేసినను లాభముండదు. పంటచెరుకు స్వల్పముగా దొరికినను, అమ్ముప్రదేశములకు దూరమగుటచేతను, అడవి పెరుగు ప్రదేశములలో దానికి వెలలేకపోవుటచేతను, స్కూరునకు కూలిగిట్టదు.

పశువులు మేయుటకు తగు బీళ్లుగా నేర్పరుచుటయేవీని రిజర్వు ఫారెస్టులుగా నుంచుటయందలి యుద్దేశముగాని మఱియొకటిగాదు.

వి. ఎందునకును పనికిరాని బండభూములు ఆరవతరగతిలో చేరును. ఇవి పశువుల మేలకుకూడ పనికిరావు.

ఇట్లు విభజించిన ఆరు తరగతుల అడవులను ఎట్లు పరిపాలింపవలెనను విషయమునుగూర్చి కమిటీవారిట్లు జెప్పిరి.

1. మొదటి తరగతి అడవులను ఫారెస్టు డిపార్టు మెంటువారే పరిపాలించుకొనవలెను. ఏయే పశువులను ఎన్నిటిని ఎప్పుడు ఈ అడవులలోనికి రానియ్యవలెనో వారే నిర్ణయించుకొనవలెను. ఈ అడవులలోనికి సాధారణముగ దూరమునుండి కంచెలకు పోలు మందలను చేర్చుకొనవచ్చును.

2. రెండవతరగతి అనగా వంటచెఱుకు, కలప అడవులకూడ ఫారెస్టువారి పరిపాలనలోనే యుండవలెను. ఇందు తమ అడవియొక్క వృద్ధిచెడకుండ ఎన్ని పశువులను చేర్చుకొనవచ్చునో అంతకంటె ఎక్కువ పశువులను రానియ్యకూడదు. ఒకవేళ అడవులు గ్రామములను జేరియున్నయెడల వానిలోనికి కొన్ని పశువులను రానిచ్చునపుడు ఆయా ప్రదేశముల జనసంఖ్యనుబట్టియు వ్యవసాయదార్లు అవసరమునుబట్టియు ఏయే అడవులలో నెన్ని పశువులను రానియ్యవచ్చునో నిర్ణయించుటకు ఆయా ప్రదేశముల రివిన్యూ అధికారులతో ఫారెస్టు అధికారులు సలహాచేయవలెను. ఇద్దరునుచేరి ఏయే గ్రామములకు ఎన్నిచీట్లు ఇయ్యవలెనో ఏయే వ్యాకులలోనికి ఏయే గ్రామముల పశువులను రానియ్యవచ్చునో నిర్ధారణచేయవలెను. అడవుల సరిహద్దులలోవలనున్న గ్రామముల పశువులకును సరిహద్దు నంటియున్న గ్రామముల పశువులకును ముందు హక్కు ఇయ్యవలెను. కొద్దిపశువులే అడవులలో మేయనీచ్చునెడల మంచి మేత పట్టకనియు అట్టిమేతను ఏలమివేసి యెదురు హెచ్చుపొమ్మిచ్చుటకు తయారుపడుదురో వారికిలే ఈ అడవుల ఇయ్యకూడదనియు కొంద రడుగవచ్చును.

కమిటీవారు ఆపద్ధతి నంగీకరింపరు. అడవిప్రక్కనున్న ప్రజలకు దరినున్న అడవులలో లాభమున్నప్పుడా యడవులను రక్షించుట సులభమనియు, గ్రామములలో ప్రజలిట్టి సదుపాయములచే, మిక్కిలి తృప్తిపొందుదురనియు యోచించి కమిటీవారు ఏలపుష్పద్ధతికి అంగీకరింపలేదు. ఒక గ్రామమున కిచ్చినమేతచీట్లను ఆ గ్రామములో నుండు రైతులలోనుండి యేర్పడిన పంచాయితీదార్లు తమ గ్రామములలోని పశువులకు వంచవలెను.

3. ప్రత్యేకము వంటచెఱుకుకొరకై యేర్పడిన మూడవతరగతి అడవులను ఫారెస్టు డిపార్టు మెంటువారి పరిపాలనలోనుండి బొత్తిగా తొలగించివేయవలెను. అనేకచోట్ల ప్రయివేటుగా రైతులు పెంచుచున్న వంటచెఱుకు అడవులు సర్కారు అడవులకంటె అనేక రెట్లు బాగుగనున్నవి.

ఇతరులకుమార్గమును చూపుటకుగాని ఎక్కడనైనను క్రొత్తపద్ధతులమీద అడవి పెంచుటకుగాని, వ్యాగులను కుదుర్చుటకుగాని, తమ పరిపాలనలో కొద్దిగ ఈబాపతు అడవిని పెట్టుకొనవచ్చునుగాని వంటచెఱుకును పెంచి అమ్మువ్యాపారము సర్కారువారు విరివిగాపెట్టుకొనకూడదని కమిటీవారి అభిప్రాయము. తామిట్లెక్కడ నైనను పెట్టుకొనునెడల ఆ అడవుల చుట్టును దట్టముగ కంచెలువేసికొని కాపాడవలెను.

4. నాలుగవ తరగతి అడవులవిషయమే ముఖ్యముగ యోచింప దగినది. గ్రామస్థులకు విడిచిపెట్టితిమా చెట్లు పోయిపోయి అడవివిలువ తగ్గిపోవును. ఫారెస్టు డిపార్టు మెంటుకు విడిచిపెట్టితిమా పశువుల మేత కూడదనిన తప్ప పూర్వపు తగవులు తప్పవు.

గ్రామముల దరినున్న అడవులలో పశువులమేతబాత్తుకూడదనుటకు వీలులేదు. ప్రస్తుత షాకవేళ కొంత వరకు నష్టముకలుపునట్లు కనబడినను ప్రజలకు అడవుల పరిపాలనలో కొంతవరకు స్వతంత్రము కలుగజేసిన యెడల కొద్దికాలములో అడవులు తప్పక బాగుపడుననే యుద్దేశముతో కమిటీవారు పశువులమేతవూచి గ్రామ పంచాయితీదార్లయందే యుంచి యున్నారు.

ఒక్కొక్క గ్రామములోని అడవి పరిపాలనకు ఆ గ్రామ ముయొక్క పంచాయితీ వేరుగా నుండవలెనుకాని, కొన్ని గ్రామములక గ్రూపుగాచేర్చి, ఒక్కొక్క గ్రూపునకొక పంచాయితీ యేర్పాటుచేయుకూడదు. ఏ గ్రామముతో సంబంధించిన యడవికి ఆ గ్రామ పంచాయితీ వేరుగనున్నయెడల వారు ఇతర గ్రామముల పశువులను ఆ గ్రామపు అడవిలోనికి రానియ్య కుండ చూచుకొనెదరు. సులభముగను చూడగలరు. ఒకానొకప్పుడు ఆ గ్రామములోనున్న పశువులే అడవిలో నున్న గడ్డికి మించియుండుననితోచిన యెడల సర్కారు వారు ఎన్ని పశువులను ఆయా గ్రామపు అడవిలో మేయనియ్య వచ్చునో యేర్పాటుచేసి అన్ని మేతచీట్లనే గ్రామ పంచాయితీ దార్లకియ్య వలెను.

ఈ చీట్లను పంచాయితీదార్లే వారి గ్రామములో తగిన పశువులకు పంచిపెట్టుకొనెదరు. ఫారెస్టు వువ్వో గస్తు లప్పుడప్పుడు తామిచ్చిన చీట్లకుమించి పశువు లడవిలో మేయకుండ చూచుకొన వచ్చును. గార్డులను వాచర్లను తీసివేయ వలెను. గ్రామస్తులే అడవులకు కావలసినచోట్ల కంచెలు చేసికొన వలయును. ఫారెస్టు వారుగాని, కంట్రాక్టర్లుగాని చేసిన కంచెలను కాపాడ వలెను. అడవులలో క్రొత్తగా మొక్కలు నెరుగుటకై వానిని మూసివేయు నప్పుడు సామాన్యముగా నొక గ్రామమునకు చేరిన అడవిలో సగభాగము ఒకసారియు రెండవసగము మరియొకసారియు మూయవలెను. అడవిలోని చెట్లనుకూడ తామేకాపాడెదమని ఆయా గ్రామముల పంచాయితీదార్లు పూచీపడేయెడల వారిని ప్రోత్సహము చేయవలెను. బాగుగ కాపాడిన గ్రామ ముల వారికి ఆ అడవులను కోట్టినప్పుడు కలపలో కొంతభాగము ఉచితముగ బహుమానముగా నియ్యవలె యును. దేదారాగల సంవత్సరముల పశువులమేళ్లపన్ను తగ్గించవలెను. ఇట్లుచేసినయెడల వారికిని ప్రోత్సహము కలిగి అడవుల వృద్ధివలన ఫలమును లాభము కలుగు ననియెంచి కష్టపడి అడవులను వృద్ధిచేయుదురు. మేతకు మించిన పశువులను రానియ్యరు. అడవిని “ఇక్కడ మూసినారు, అక్కడ మూసినారు” అనరు. ఎంత అడవిని

పనులకై మూసివేసి కాపాడిన, అంతలాభము వారికిని ఉండును. గనుక బాగ్రోత్తగ చూచుకొనెదరు. ఇతర గ్రామముల పశువులమంపులువచ్చి అడవిని పాడుచేయ నియ్యరు. మేతచీట్లకూడ మితముగా నేయుండునుగాన పశువులున్న బాగుపడును. ఒకానొకచో పంచాయితీ దార్లు బాగుగా పనిచేయక అడవి చెడిపోవుచున్నట్లు తోచినయెడల రాగలవరతులో మేతపన్ను హెచ్చు చేయవచ్చును. ఇంకనువారు సరిగా పనిచేయనియెడల పంచాయితీదార్లను తీసివేసి ఫారెస్టు డిపార్టుమెంటు వారు ఆ అడవిని తమ పాలనలోనికి తీసికొనవచ్చును.

5. అయిదవ తరగతిఅనగా మేతఅడవులు. ఈ అడవులను కాపాడుపని పూర్ణముగా పంచాయితీదార్లకే ఇచ్చివేయవలెను. మేతపన్ను వసూలుచేయుట, తగినన్ని పశువులనే మేయనిచ్చుట, చెట్ల పెంపును కాపాడుట మొదలగు పనులన్నియు, పంచాయితీదార్లే చూచుకొనవలెను. ఫారెస్టు గార్డులను తీసివేయ వలెను. ఒక్కొక్క గ్రామములోనుండు రిజర్వుకాని భూములు కూడ ఈపంచాయితీదార్ల పరిపాలనలోనే యుండ వలెను.

6. ఆరవతరగతిలోజేరిన అడవులనన్నిటినిసర్కారు వారుఫారెస్టు డిపార్టుమెంటువారినుండి తీసికొని తమ స్వాధీనములో నుంచుకొని రైతాధీనముకాని బంజరు భూములతో పాటు చూచుకొన వలెను.

పైనిజెప్పినప్రకారము పంచాయితీదారులచేతులలో అడవి పరిపాలనయంతయు నిచ్చినయెడలసాధారణ ముగా పంచాయితీదారుగా గ్రామములోభాగ్యవంతులే వచ్చుటచేత భాగ్యవంతులందరును జేరిఅడవిలోని ఫలసాయమునంతయు ననుభవించిబీదవారలకుబాతుగాలేకుండ జేయుదురేమో యను భయము కమిటీవారికి లేకపోలేదు. అయినను గొప్పఅన్యాయముగాని, పక్షపాతముగాని ఏదైనను జరిగినట్లు తోచినయెడల రెవినూ డివిషన్లో ఆఫీసరు తీర్తి పంచాయితీదార్లను తమహోదాల నుండి తొలగింపవచ్చుననియు, మూడు సంవత్సరముల కొకసారి పంచాయితీదార్లనుతిరిగి ఎన్నుకొనుచుండ వలెననియు ఏర్పాటుచేసినయెడల మొత్తముమీద సర్ది

నాకే నవమన కమిటీవారి అభిప్రాయము. ఏలయన
పంచాయితీదారులు తన కనిని సరిగ్గా నెరవేర్చుని
యెడల రాష్ట్ర ఎలక్షనులలోను తిరిగి ప్రజలు ఎన్నుకొన
వలెనని భావత్రానే వనిచేయును.

ఇదిగాక కొన్ని గ్రామములలో రెండు పార్టీలుండి బల
మై పోటీ చేతిలో పంచాయితీదారు చేరియున్న యెడల
రెండు పార్టీవారి కష్టము రావచ్చునని కమిటీవారు
గురుకు. అట్టి సేకయిన పన్నయెడల గ్రామములో
పోటీ లున్నప్పుడు తప్పకుండా ఇవిషయము పై అధి
కారులతోనుటానికి వెంటనే వచ్చును. ఏకయిన తేడా
లున్న పక్షాన్ని డిపార్టుమెంటు సవాడ్డి నేటు ఉద్యో
గములు ప్రజలు వెట్టికష్టములకంటె ఈకష్టములు
చూపును. నుండగా కమిటీవారి అభిప్రాయము.

నాకే ప్రపనుల గాను ఏర్పరుపబడు పంచాయితీలకు
ఈ పాఠశాల పనులు తప్ప వేరే పను
పంచాయితీ
విధులు. యింద గూడదు. ఇట్టి పంచాయ
తీలలో పశువులను రయితు
లనే వేర్పరచెను. ఇందులో కృకసాయముచే జీవింపని
మాంసముననులు, పురోహితులు, మొదలగు వార
లెవ్వరును ఉండగూడదు.

పంచాయితీదారులను ఎన్నుకొనువారెవరు? వీరిని
ఎన్నుకొనుటకు వివిధమైన లాంఛనము లవసరములేదు.
గ్రామములోనికి తహసీలుదారు వెళ్ళినపుడు ఆయన
యెదుట గ్రామములోని పశువులఖామందు లందరుచేరి
పంచాయితీదారులను ఏరుకొనవలెను. గ్రామములో
కాపు మండలి భూమి ఖామందులకు ఈ ఎలక్షనులో
ఏమియు లాంఛనముండగూడదు. విలేజిమున్ సపు, కరణ
ములు పంచాయితీదారులలో నుండవచ్చును. వీరికి
రలుకువారు వచ్చుగనుకుటచే వీరు పంచాయితీ
లోనే వారి వాధింపుటకంటె పంచాయ
తీలోనే తక్కినవారిని తమ స్వాధీనము చేసికొన్నను
అందు ప్రయోజనము లేవచ్చును. బలవంతుడైన
మొక గ్రామముకు మరొకరు వచ్చి తీసికొనును. వానిని
ఎన్నుకొని పంచాయితీయెడల అట్టివాడు వాధిం
పులేమోమనముచేత గ్రామములోని ప్రజలు
తప్పు పనులలో కానికష్టము వారినే ఎన్నుకొనవలసి

వచ్చును. ప్రజలచేనియమింపబడిన ఏ పంచాయితీదారుని
విననురివిన్యూ డివిజనల్ ఆఫీసరు నిరాకరించి వేగొకరిని
ఎన్ను కొనుడని చెప్పుటకు యతనికి యధికారమున్న
యెడల పైనిచెప్పిన దుర్మార్గులను పంచాయితీలోనుండి
తొలగించుటకు వీలగును.

1. పంచాయితీ దొర్ల పరిపాలనలోనున్న ఖండముల
పంచాయితీదారుల యందలి పశువులమేత యొక్క
విధులు. స్వా తంత్ర్యము వారికే యుండ
వలెను. పంచాయితీ దారు

లకిచ్చిన ఖండములలోనికి మేకల రానీయకూడదు.
ఒక గ్రామములో నుండు పశువులను కొన్నిటిని గాని
అన్నిటినిగాని అడవిలోనికి రానిచ్చుటకును రానీయక
పోవుటకును వీరికే స్వతంత్రముండవలెను. ఎయే తగ్గతి
పశువులను ఎప్పుడెప్పుడు ఎన్నింటిని అడవులలోనికి
విడువవచ్చునో పంచాయితీ దారులు చక్కగ తెలిసికొని
వారే ఈ పనిని నెరవేర్చవలెను. వారి యధికారమునకు
తిరుగరాటుచేసిన రయితులయొక్క పశువులను అడవి
లోనికి రాకుండ జేయుటకు వారికి స్వతంత్రముగలదు.

2. ఒక గ్రామముమీద ఏర్పడిన మేతపన్నును వ
నూలు చేయుటకు పంచాయితీ దారులదేవూచి. ఒకా
నొకచో సాము వనూలు అగువఱకును పశువులను అడ
విలోనికి రానీయకుండ చేయవలసి వచ్చును. ఇట్లు
చేసినయెడల పన్ను వెంటనే వశూలుకాగలదని కమిటీ
వారి అభిప్రాయము.

3. మేత భూములు చెడిపోకుండగను, అడవి ఫల
సాయమును ఇతరులు ఎత్తుకొనిపోయి అమ్ముకొనకుండ
గను జేయుట పంచాయితీ దారుల జవాబుదారియై
యున్నది. తమసొంత ఉపయోగము నిమిత్తము అడవిలోని
సొత్తును ఏదైనను గ్రామస్థులు తీసికొనినను తప్పులేదు
కాని అమ్ముకొనకూడదు.

4. తమ పరిపాలనలోని ఖండములను శుభ్రపఱచుట
యు వాని సరిహద్దులను సరిగానుంచుటయు పూరెన్ను
డిపార్టుమెంటు వారు అప్పడప్పుడు జారీచేయు ఉత్త
రవుల గమనించుటయు పంచాయితీదారుల విధి.

5. అడవులలోని చెట్లను ఆక్రమముగా నరికిగాని
అడవికి నష్టమగు ఇతర పనులనేవైన చేసిగానితనభాగ

మునకు వచ్చునన్ను ఇంకొక గాని పంచాయితీ దారులు న్యాయముగా చెప్పుననిని దేనినైనను చేయక గాని తిరుగుబాటు చేసినవాని యొక్క చతువులను అడవిలోనికి రానియ్యకుండుటకు పంచాయితీ దారుల కధికారముగలదు.

6. వారియు తగవులతో లేకుండ అడవిలో మేయుదురి డిన పశువులను బందెల కొడ్డిలో పెట్టుటకు వారికి అధికారము గలదు.

7. ఇంకి పనులకు గాని వ్యవసాయపు పనులకు గాని కావలసిన కలపను ఇచ్చుటకును దాని పరిమాణమును కొల్పోయియుండుటకును తగ్గించుటకును పంచాయితీ దారుల కధికారముగలదు.

మైనచేసిన విషయములలో ఏదైనను తగవులున్న యెడల పంచాయితీ దారులే తీర్పుకొనుటకు వారికి సర్వస్వతం త్రిములుండవలెనుగాని వారిపైని అప్పీలు ఉండకూడదు. మొత్తము మీద పంచాయితీ దారులు చక్కగా పనిచేయునియడల వారినితీసివేసి క్రొత్త పంచాయితీ దారులను ఎన్నుకొనవలెను. క్రొత్త పంచాయితీ దారులుగూడ సరిగా పనిచేయునియడల అగ్రామమున పంచాయితీ పద్ధతీతీసివేసి అడవిని ఫారెస్టువారి పరిపాలనలో నుంచవలెను.

గడచిన 5 సంవత్సరములలో సర్కారువారు ఒక్కొక్క ఖండముమీద శాశ్వతమైన మేలి పన్ను విధించు పద్ధతులు. తలపెట్టినచో ఆ మొత్తమును సాధారణముగ విధింపవచ్చును.

ఒకానొకప్పుడు కాలమునుబట్టియు ప్రజలబీదరికమునుబట్టియు కొంచెము తగ్గించవలసివచ్చును. కొన్నిచోట్ల ఎకరము ఇన్ని అకాలని ఏర్పాటుచేయవచ్చును.

పంచాయితీ దారులు తమ గ్రామమునందలి అడవిని వృద్ధి పంచాయితీలకు పరిచినందులకు వారి కేమియు ఇచ్చు ప్రతిఫలము. ప్రతిఫలము ప్రత్యేకముగా నీయ నక్కరలేదు. క్రొత్త మొక్కలను వేసి అడవులను వృద్ధిచేయుటకై వారికి సాము ఇయ్యకూడదు. ఇచ్చినయెడల దానికి వారు లెక్కలు పెట్టవలెను. అధికారుల తగాద్దా లేకుండునగును.

చేతులలోని సామును అపహరించుటకుగూడ పంచాయితీ దారులలో కొందఱకు బుద్ధి పుట్టవచ్చును. అడవులను ఇప్పటిస్థితిలో నుంచుటకంటె వృద్ధిపఱచుట మిక్కిలి అవసరమైనచోట్ల ఒక్కొక్క పనికి కొంత సాము ఏర్పాటుచేసి ఆ పనిని చక్కగా నెరవేర్చిన పిమ్మట పంచాయితీ దారులకు ఆ సామునిచ్చి వేయవచ్చును. పంచాయితీ దారులు ఎవరైనను తమంతట తామే తమ గ్రామపు టడవులను వృద్ధిచేసికొనుతలంపుతో క్రొత్త మొక్కలను వేసి పెంచుకొనుచున్నయెడల అట్టివారిలకు ఫారెస్టువారు విత్తనములను సలహానుడిచితముగా నిచ్చుచు సాధ్యమైనంతవఱకు సహాయపడవలెను. ఏ గ్రామస్తులయినను తమ అడవిని చక్కగా పెంచుకొనుచున్నయెడలగాని లాభమునంతను శాశ్వతముగా అగ్రామము వారే పొందవచ్చుననియు వారిమూలమున అభివృద్ధిచేసిన అడవులకు పన్ను ఎన్నడును సర్కారువారు వృద్ధి చేయగనియు స్పష్టముగా చేప్పవలెను.

ఫారెస్టు కమిటీవారిచ్చిన అభిప్రాయము లో గవర్నమెంటువారు చాలభాగముంగీకరించి అడవులను వారు చెప్పినరీతిని విభాగము చేయుటకు గత సం॥ లో ప్రారంభించియున్నారు. 8 జిల్లాలలో 50 పంచాయితీల నేర్పాటు చేయుటకు ఉత్తరవులు ఇచ్చియున్నారు. చిన్న చిన్న అడవులనుకొన్నిటిని ఫారెస్టు డిపార్టుమెంటుయొక్క పరిపాలననుండి తొలగించి యున్నారు. సర్కారు వంటచెఱకు నర్తకము చేయుటమానిప్రయివేటు కంట్రాక్టరుల కాపనిని విడచివేసిరి. ముందుముదైనను ప్రజలకును ఫారెస్టువారికినిగల తగవుల తగ్గిపోగలవని తలచెదము.

iii. అడవుల శత్రువులలో మూడవది అగ్ని.

అడవి ఉద్యోగస్తుల పనులలో ముఖ్యమైనదియు

మిక్కిలికఠినమైనదియు నగుపన్ని అడవులను అగ్ని నుండికాపాడుటయేయనిచెప్పవచ్చును. వేసవికాలములలో నీవనిమత్తంత కఠినముగా నుండును. ఈదేశమునందు అడవులనుగొట్టి వ్యవసాయము చేయువారు కొందరు తాము పండించుకొననభూమిలోని బలము తగ్గిపోయినపుడు దానిని బలపరచుకొనను. ఇందులకు బనులుగాకొత్త అడవులనుకాల్చి ఆభూమిలో వ్యవసాయము చేయుదురు. ఈ కొత్త భూములు రెండుమూడు సంవత్సరములవరకు బాగుగపరిపనచున్నగానికాలిపోయినఅడవి యొక్కవిలువను ఆ అడవిలోని వ్యవసాయ దారులకనిపెట్టుటలేదు. ఒకానొకప్పుడుఒకటి రెండేకరముల అడవిని కాల్చవలెనని యొక చోట నిప్పు అంటించగా నూతనేకరముల అడవి కాలిపోవచ్చును. దీనినాస్పృహ కెవ్వరి తరమును కాకపోవచ్చును. ఇట్లు అడవులను కాల్చు దురభ్యాసము చిరకాలము నుండి ఈ దేశమున పాతుకుని యుండుటచేత అడవులలోని యుద్యోగస్తుల కీయడవి నిప్పులనాస్పృహని మిగుల కఠినమగుచున్నది. ఇట్లు ప్రయత్న పూర్వకముగా పెట్టిన నిప్పుగాక ఆ ప్రయత్నముగ అడవులకు నిప్పు అనేక విధములుగ నంటుకొను చున్నది. ఈ దిగువనుదహరించిన పట్టీవలన ఈ రాజధానిలోని అడవులలో నిప్పు ఏ ప్రకారము వ్యాపించుచున్నదో తెలియగలకు. బయట నుండి వచ్చునిప్పునుండి అడవిని కాపాడుటకుగూడ అడవి చుట్టును కొంతభాగములో నుండు

చెట్లను పొదలను నరికివేయుదురు. ఇందలి కలపలను తీసిన పిమ్మట నేలమీద ఎంత మాత్రము కాలిపోవు తుక్కు లేకుండగను, తీరిగి మొలకకుండగను, ఆ భాగములకు నిప్పుఁజింఛి, తగిన యుద్యోగస్తులును కూలీలును దగ్గరనుండి చూచుచు, కాల్చివేయుదురు. ఒకవేళ ఈ ప్రదేశములను దాటి అడవిలో నిప్పు ప్రవేశించినయెడల ఆ నిప్పు అడవియంతటను వ్యాపించకుండ అడవిలో పల అక్కడక్కడ పెద్ద పెద్ద వీధులు వీధులుగా ఖాళీ స్థలములుండునట్లు అడవిని నరికి నేలనుకాల్చి పరిశుభ్రముగ నుంచుదురు.

ఇట్లు కాల్చినభాగములకునిప్పు* పుంతలని పేరు. ఈ ప్రకారము నిప్పుపుంతల నేర్పరచి అడవిని నిప్పునుండి సంరక్షించుటకు మన హిందూ దేశములో 1911 వ సంవత్సరములో 6,91,309, రూపాయలు ఖర్చుఅయి వున్నది. మనరాజధానిలో గడచిన సంవత్సరము ప్రత్యేక మిందులకు 1,34,269 రూపాయలు వ్యయపడి యున్నది.

జనసంఖ్యఅధికముగానున్నప్రదేశములలో ఈ నిప్పు పుంతలను ఏర్పరుప బోవుస్థలములలోని చెట్లయొక్క కలపను ఇతరలకు వెంటనే కొట్టి తీసికొని పోవుషరతులతో అమ్మి వేసిన సర్కారునకుఖర్చు లేకుండనిప్పుపుంత

* అడవి వేలుపత్తి. పుంతలు సామాన్యముగా 66 అడుగులును, లోపలి పుంతలు 33 అడుగులును వెడల్పుగ నుండును.

[illegible]

అడవులను మేళాక లాభమును వచ్చును. కొన్ని కడలేములలోని అడవులలో ఇప్పుడు కొన్ని చేయుచున్నారు. జనసంఖ్యబాతుగ లేని అడవులలో అక్కడక్కడ నివసించు కోయ, చాచు, లవవాణ్ణి మొదలగు అడవి జాతుల కుటుంబము చిమూట లాడువారలకు బహుశుతునిచ్చి, అడవిని కాపాడవలసినదని చెప్పిన మొదట అడవియందలి నిప్పులుతగ్గి పోవును. అడవులాటుకొనినప్పుడు కూడమంటచల్లాల్పుటకువాలు సహాయపడుదు. ఇందుకొకటవారితో విషయమై విశేషధనమును న్యాయపట్టులవలెవలె లేదు. అడవులలోనిప్పు అంటు కొని సంవత్సరములో ఒక్కొక్క గూడెములోన వారలందరికీ కట్టుకొనుటకు బట్టల పట్టుక చాలును. మిక్కిలితగ్గి ప్రి నొందుదును. పట్టుకొనిన పట్టిన మొదల అడవికి వారెంతోమీ అడవకాకము చేయగలరు. ఇట్టివార్లకు అడవియందొక్కొక్కరు చక్కగ బోధించి వారలలోని పట్టుకొనకకొద్దినో కొద్దిగా అడవివలన వారలకు లాభము కలుగునట్లుచేయును సంతోషముగ అడవిని కాపాడుదురు మామకొనవలయును.

అడవిలోని చెట్లు కాలిపోవుటవలన నష్టముగాక అడవులకు అగ్నివలన ఈక్రింద నువహించినవికంటె అనేకవిధముల నష్టముగలుగునని నిరూపించును.

1. అడవిలోని చెట్లకులు నేలమీదపడి పోవుచున్న మిక్కిలి

సార వంతమై నేలమీద సంవత్సరముల కొలది పొరలు పొరలుగా ఎరువు నశించుట. పెరిగి అడవిలోని చెట్లకు అధికమగు బలమునిచ్చును. ఇట్లు తుక్కు కట్లుట వలన నేలపడినమన్ను అకుల క్రింద బడి యుండుటచే వర్షముచే కొట్టుకొని పోకనేలకు. మెత్తనితడియైన కవచముగానే ర్పడును. వీటేట అడవి కాలుచుండిన ట్లులున అకులన్నియు కాలిపోయి మిగిలినబూడిద మిక్కిలి తేలికయగుటచే మిక్కిలి నులభముగ కొట్టుకొనిపోయి సరాసరినేల బయల్పడును. ఇందుచేత కొత్తచెట్లు మొలచుటకు గాని పాతచెట్ల అభివృద్ధికిగాని అవకాశము తక్కువగా నుండును.

2. అడవి కాలిపోయినప్పుడు కొన్ని పెద్ద చెట్లు నిలిచినను నేలబా లేతచెట్లు నశించుట. రుననుండు చిన్న మొక్కలన్నియు నశించిపోవుటచే అడవియొక్క అభివృద్ధికి కావలసిన లేత చెట్లు తగినన్ని యుండవు.

3. చెట్లునుట్లును మండుచుండు మంటల చేపలా వేడికి కాలిపోక నిలిచిన పెద్దచెట్లుగూడ ఉడికివాని తొర్రలుపుట్టుట. మధ్యనుండు చేపలా పెద్ద పెద్ద తొర్రలును, పగుళ్లును యేర్పడును. ఎన్నడునుకాలని అడవులలోని కలపలా నిట్టి చెరువు కానరాదు. మానుమధ్యనుండు ఈపగుళ్లచే కలపవిలువ మిక్కిలితగ్గిపోవును.

4. గూర్చియు వేడిమికి తాళు కొనని చెట్లగుండ పూర్వమునలె నెంపుతగ్గుట.

ఏపుగా పెరుగ సేరవు. నిప్పు వలన గలిగిన హానినుండి తప్పిల్లుటకు ఒక్కొక్క చెట్లనకు చాలాకాలము వట్టును. కొన్ని చెట్ల కొట్టి యెండిచచ్చిపోవును.

5. కానింగ్లను లండన్లోని నేల గట్టి బడి చెట్లముగట్టివట్టుగా నేలగట్టము గట్టుట.

మొదట గింజలు మునుచుట కష్టము. కాబట్టి లండన్లోని క్రొత్తమొక్కల యధి వృద్ధి మిక్కిలి కష్టము కలుగును.

1911 సం॥ రిముల్ సర్కారువారి క్రిందనాన్న 20,030 చద. పు మిల్ల రిజర్వు అవ్వించి 12,067 చద. పు మిల్ల అనగా మూడికి 68 హెక్టార్ల విస్తీర్ణము వేరేంప కుండ కాపాడు యున్నాను. అడవి స్వంతదారులగు ఇతరులకుండు స్వల్పభూస్వామి అమలభివృద్ధికు నిష్పత్తి భయము లేకుండ ప్రభుత్వమును గేహ నించి ఆగరములోనికి తీర్చివ లాభమును బొందుచును.

iv. అడవులమొక్కశత్రుప్రభుత్వోనాలుగవది వ్యాధులు. చెట్లవ్యాధులు వ్యాధులు.

సామాన్యముగా వానిమీద దనివసించి యుండు పుగుగుల మూలమున

* ఈ పుగుగులలో కొన్ని మిక్కిలి నూత్నముగ నుండి వట్టి కంటికి కానరావు. వీనికి నూత్నజీవులని పేరు వీనినిగూర్చి జీవశాస్త్రములో జాడ్యగును.

వచ్చును. టేకుకర బెరడులోనికి దొలుచు కొనిపోయెడు పురుగుయొక్క ఆకారమును, రూప నిష్పత్తియుచెట్టి కడిచేయు అపకారమును సటములో చూపియున్నాము. ఈ చెట్లయొక్క ఆకులను తినివేయు ముత్యముకచీడ పురుగుయొక్క రూపనిష్పత్తియు అది ఆకులలోని గుంజానంతము తినివేసి ఈనెలను మాత్రము విడచివేయు పద్ధతియు తెల్పుటకు మరియొక పటమునుచూపియున్నాము. ఇవిగాక నేలమీద చెడ్డలును, పంటలోనూర వేసి నప్పుడు సత్తులు మొదలగు జంతువులును ఎంతవరకు అపకారము కలుగ జేయునో చెప్పటకు ఇక్కడ స్థలము చాలదు. టేకుచెట్టు సామాన్యముగా నిట్టివానికిఁబొంగక పోవుటచేతనే దాని విలువ యధికమగుచున్నదని గ్రహింప నగును. ఇవిగాక ఉడతలు చిగుర్లను తినివేయును. వడ్రంగి పక్షి చెట్లపట్లను కొట్టివేయును. ఏనుగులు గొమ్మలను విరిచివేయును. ఇంకనిట్లే అడవి కనేక శత్రువులుగలరు. వీనినిగూర్చి తెలిసికొన గోరువారు డైబ్రింగుగారి “మాన్యులు ఆఫ్ ఫారెస్టు జూ ఆలొజీ” అను పుస్తకములో జదువు కొనవలెను.

ఒక అడవి యందలి ఫలసాయమునురాబట్టి సాముచేయుటకు సామాన్యముగ మూడుపద్ధతులి రాబట్టు పద్ధతులు. పప్పుడు అమలులోనున్న వని చెప్పవచ్చును.

1. సర్కారువారే అడవులలోని ఫలసాయమునుచేర్చి వెలుపలకు డిపోపద్ధతి. తీసికొనిపోయి తాము ఏర్పరచిన డిపోలలో ఆయా ప్రదేశములలో నుండు బజారువెలలకు అమ్మకొనుట.

2. కలవ కొట్టి తీసికొనిపోవువారలకుగాని చిల్లర ఫలసాయమును చీటి లేక తీసికొని పోవువారలకు పర్మిటుపద్ధతి. గాని కొన్ని నిబంధనలకు లోబడి చీట్లనిచ్చి వారివద్దనుండి సాము వసూలుచేసికొనుట.

3. ఒకానొక ఖిడమునందలి ఫల సాయము నంతను కొంత మొత్తమునకు గుత్తగానిచ్చి వేసి కొన్ని నిబంధనల ప్రకారము గుత్తదారులను అడవి ఫలసాయమును తీసికొని పోనిచ్చుట.

ఈ పద్ధతులు ఆయాదేశము నందలి ఆచారమును బట్టి ఏర్పడి యుండును. ఈ రాజధానిలో గత సంవత్సరములో వచ్చిన అడవి ఫలసాయము కొంత సర్కారు ఉద్యోగస్థుల మూలమునను కొంత కంట్రాక్టరుల మూలమునను వచ్చియున్నది. కొంత ఉచితముగ తీసికొనిపోబడియున్నది. సగటున హిందూదేశములోని అడవులమీద సర్కారునకుచదరపుమైలునకు రు 50 ల చొప్పున రాబడివచ్చుచున్నది. అనగా ఎకరము అడవిభూమికి సగటున 0-1-3 రాబడి వచ్చుచున్నది.

పూర్వము సాధారణముగా పర్మిట్లమీద పర్మిటుపద్ధతివలన అడవి ఫల సాయమును నష్టములు. అడవి ప్రక్క నుండు గ్రామములవారు కొట్టుకొనుచు అమ్మకొనుచు నుండిరి. కాని అట్టి ఆచారమువలన అడవులకు ఎక్కువ నష్టము వచ్చుచుండెను. పర్మిటులు పొందినవారలు సామాన్యముగా పర్మిట్లమీద తాము తీసికొనిపోవుకలపకంటె హెచ్చుగ దొంగిలించుకొని పోవుచుండిరి. లెక్కలేనంతమంది ఎవరికివారు తీసికొనిపోవుచున్నప్పుడు అడవిని భద్రపఱచుట శాశ్వతము అధికారులకును కష్టమే. ఒక్కచెట్టు కొట్టుటకు పర్మిట్లుగలవాడు తనకు కావలసిన కట్టను ఏరుకొనులోపల పది చెట్లను కొట్టి పారవేయును. ఈ ఎండిన చెట్లన్నియు నేలమీద బడి యుండి అడవికాలి పోవుటకు సహాయపడును. పర్మిటు పొందిన వాడు న్యాయస్థుడై జాగ్రత్తగలవాడైనను ఏచెట్టును ఎట్లు కొట్టవలెనో తెలియక పోవుటచేత అడవి యొక్క వృద్ధికి కావలసిన లేతకొమ్మలను మంచికొమ్మలను నరికివేయును. ఇట్లు చేయుట చేత అధిక విలువగలఅడవి సరిగా పెరుగక కొద్దికాలములో నాశనము చెందును. అడవి చక్కగ పెరుగవలెనని అడవిలోనున్న వంకరచెట్లను నీరసపుచెట్లను కొట్టివేసి బలముగ నున్న చెట్లను విత్తనముకొలుకును, చిన్న చెట్లు పెరుగుటకు కావలసిన నీడ కొలుకును తగు రీతిని పెంచవలెను. పర్మిటు పొందిన వాడన్ననో ఏచెట్టు కంటికి బాగుగానుండిన

దానిని నుండునరికి వేయును. కొన్ని చోట్ల ఎండి పడిపోయిన చెట్లను మాత్రము పట్టి టుగలవారు తీసికొని పోవచ్చునని ఏర్పాటు చేసియుండిరి. అట్టిచోట్లగూడ అడవులకునప్ప మేవచ్చుచుండెను. అడవులో దూరముగా పోయి ఎండుకట్టలను ఏరుకొనుటకు ఇష్టము లేక దారిని పోవునపుడు ప్రతిధినము కొన్ని కొమ్మలను నరికి వేసి తానువారముదినములకు తిరిగి వచ్చునప్పటికి ఇవి యెండి తీయారుగా నుండునట్లు చూచుకొనును. ఇట్టి వారల నందరిని పట్టుకొనుటకు 16 చదరపు మైళ్లకు ఒక్కడైయున్న ఫారెస్టుగార్డులు ఏమి పని చేయగలరు? కాబట్టి ఫర్మిటు పద్ధతివల్లన అడవులకు అనేక విధముల నష్టము వచ్చును.

అడవి ప్రక్కలనుండు పట్టణములలోని ప్రజలకు తమగడపవద్దనే పర్మిటు పద్ధతివలన పంటచెరకు చాకగా దొరకును. వేరేమియుసంపాదనలేని బీదవారలు అనేకమంది అడవికి పోయి కట్టెలుకొట్టి అమ్ముకొని తమకు ఆదనమున కావలసిన దానిని తిండికి సులభముగా సంపాదించి జీవనముచేయగలరు. ఇట్టి జీవనము లేని యెడల ఏరందఱు దొంగతనమునకు ప్రారంభింతురు. కాబట్టి అట్టివారికిని బీదరక్షులకును ఈ పద్ధతిచాలి యుపయోగముగా నుండునని కేశవపిళ్లగారు సోక్కి చెప్పిరి.

ఈపద్ధతివలన ప్రజలకు కావలసిన కట్టె అంతయు వెలలో హెచ్చు సర్కారు డిజాపద్ధతి మార్పులులేకుండ సాధా

రణముగ సంవత్సరపు పొడుగునను దొరుకును. ఈ పద్ధతివాడుకలోనికి వచ్చి 10 సంవత్సరములు కావచ్చినది. దీనివలనసర్కారునకు లాభముగా నున్నదని చెప్పుటకువీలు లేదు. ఏలయన ఫారెస్టు అధికారుల జీతము వగైరా ఖర్చులన్నియు కలుపుకొని చూచిన యెడల బజారులో నమ్ముధర్మలకు సర్కారు డిపోలో వంటచెటకు అమ్మినప్పుడు సాధారణముగా సర్కారునకు నష్టము వచ్చునుగాని లాభము హెచ్చుగా కనుపడదు. ప్రజలకు కొంతవఱకు దీనివల్లన సదుపాయములు కనపడుచున్నను ఫారెస్టు డివ్యోగస్థులపని దీని వలన చెడిపోవుటచేతను తత్కాలమునకు ఏర్పఱచినక్రిందిఅధికారులుమోసముచేసి నష్టము వారిని పట్టుకొనుటకు మిక్కిలి శ్రమకలుగుచుండుట చేతను ఈ డిపోపద్ధతి మొత్తము మీదఫారెస్టు డిపార్టుమెంటు వారికి నష్టమేయనిచెప్పవచ్చును. కలపకొట్టుపని అంతయు కంట్రాక్టు పద్ధతిమీద విడిచినయెడల ఫారెస్టు అధికారులు తమ కాలమునంతయు అడవిని పెంచుటయొద్దను క్రొత్తపద్ధతు లేర్పరచి వృద్ధిచేసికొనుటకును ఉపయోగపరచుకొనవచ్చును.

అడవులలోకొంతభాగమును ప్రత్యేకపరచి

దానిని కొంతకాలము గుత్తపద్ధతిలోపల కొన్ని మరత్తుల మీద పట్టుకొని పోవుటకు కొంతసాముకు అమ్మివేసిన యెడల ఆ యడవులనుకొనుకొనిన వారు కొట్టుకొని పోయి వారికి లాభము

వచ్చునంతోచినచోట్ల అమ్ముకొందురు. ఇట్టి పక్షివలన పెనిచేప్పిన ప్రకారము కొన్ని లాభములున్నవిగానికొన్నిచోట్ల కంట్రాక్టు దారులందఱు ఏకమై వెలపెచ్చించి వంటచేయు దొరకని కాలములలో ప్రజలను బాధింప వచ్చును. ఇట్టివి జరగకుండ అవసరమైనచోట్ల సామాన్యపు ఖరీదునకు కలప దొరుకునట్లు సర్కారువారు అవసరమైనప్పుడు డిపోలను పెట్టి నెడల ప్రస్తుతము కంట్రాక్టు పద్ధతియే ఈ దేశములో బాగుగ నుండునని తోచుచున్నది. సర్కారువారికంటె కంట్రాక్టు దారులు అడవులను చక్కగా కొట్టుకొనగలరు. చక్కగా జేరవేసికొనగలరు. దొంగతనము జరుగకుండ కాపాడుకొనగలరు. అడవిచుట్టునుండు గ్రామములలోని బీదవారలకు సంవత్సరముపాడుగునను ఫనిచూపించి జీవనము ఏర్పరచగలరు. అడవి పరిపాలకులు తీరికగా ఇతర పనులను చేసికొనవచ్చును. కింది తరగతి యవ్యోగస్థులు పెట్టుబాధలను తగ్గింపవచ్చును. కాని కంట్రాక్టుదారులకు అడవులను ఇచ్చివేయు సపుడు అవసరమైనచో అడవి చుట్టునుండు గ్రామములోని ప్రజలకు కాన లసికత్తను స్వల్పకరీదునకు నిర్ణయముగా నిచ్చు చుండుటకు ఏర్పాటుచేయవలసియుండును.

గడచిన 5 సంవత్సరములలో ఈ రాజధానిలో ఫారెస్టు డిపార్టుమెంటువారు అడవి ఫలనాయమును నాథ్య మైనంతవఱకు

కంట్రాక్టుదారులకు ఇచ్చి వారి మూలముననే సర్కారునకు రావలసినసామును చాలభాగమును వసూలుచేసిరి. ప్రక్కపట్టినిచూచిన ఈ విషయము భోధపడగలదు.

తగిన కంట్రాక్టుదారులు దొరకనిచోట లండేగాని తక్కినచోట్ల డిపార్టుమెంటువారు స్వయమ్మగా ఫలనాయమును రాబట్టి అమ్ముదు. కాని ఫలనాయములకు దూరముగ నున్న బిడెన్సులలోను, చలిజ్వరపు బాధలు పొచ్చుగ నున్న అడవులలోను వచ్చు ఫలనాయమును కొనుటకు గుత్తదారులు స్థాధారణముగా నక్కరు. కావున తగిన వెలరానిచోట్ల డిపార్టుమెంటువారి ఈ పనులన్నియు చేయవలసినదవును. ఇప్పటికిని కొన్ని జిల్లాలలో ఫారెస్టునాగే ఈ వ్యాపారమును చేయుచున్నారు. మరేకొన్ని జిల్లాలలో అక్కడక్కడ పర్మిటుపద్ధతినికూడ అడవి ఫలనాయమును ఖర్చుచేయుచున్నారు. 1914 వ సం॥ రములో సర్కారువారికి వచ్చిన ఆదాయము ఏయే మార్గముల నెంతెంతవచ్చినదో తెలియుపట్టి నీక్రిందచేర్చియున్నాము ౬౫౨ వ పుటచూడుము.

మానవ ఫలచారములేని ప్రదేశములో

• అడవిలాభము నెవ్వరు పెంచకయే చెట్లు
• సేవ్యములాభము తమంతటతామే పెరుగను.

దానిపెంపునకు అనుకూల మగుస్థితి గతులున్న చోట్ల ఏచెట్టుగాని నేవళముగ పెరుగును. లేనిచోట్ల పెరుగక నేలబారుననేయుండును. మానవుల సంపర్క

1914 సం॥ కమిషన్ సర్కారు స్వయముగా వసూలుచేసిన మొత్తములు 1913 సం॥ కమిషన్ కనీసం తక్కియున్నవి;
కంట్రాక్టరుల మూలమున వసూలుచేసిన మొత్తములు 1913 సం॥ కమిషన్ కంటే హెచ్చినవి.

ఫలితము వసూలుచేయు వివరములు	మరిగించుకొనుచున్న యావత్తు కలప. మొ. అడుగులు		మరిగించుకొనుచున్న యావత్తు కలప. మొ. అడుగులు		మరిగించుకొనుచున్న యావత్తు కలప. మొ. అడుగులు		మరిగించుకొనుచున్న యావత్తు కలప. మొ. అడుగులు		మరిగించుకొనుచున్న యావత్తు కలప. మొ. అడుగులు		మరిగించుకొనుచున్న యావత్తు కలప. మొ. అడుగులు		మరిగించుకొనుచున్న యావత్తు కలప. మొ. అడుగులు		మరిగించుకొనుచున్న యావత్తు కలప. మొ. అడుగులు	
	1912-13	1913-14	1912-13	1913-14	1912-13	1913-14	1912-13	1913-14	1912-13	1913-14	1912-13	1913-14	1912-13	1913-14	1912-13	1913-14
సర్కారువలన	7,10,239	5,79,081	53,03,751	32,59,127	43,46,266	10,55,627	58,626									
కంట్రాక్టరులవలన	39,42,873	47,34,744	1,55,28,347	1,86,78,505	2,98,31,911	4,01,21,724	15,09,322									
హక్కుదార్లవలన	34,193	2,38,584	1,54,854	7,92,444	13,685	2,163	28,044									
ఉచితముగా అనుభవించిన పాపతు	1,19,098	1,88,684	1,05,296	30,104	1,08,106	79,283	6,682									
రాజధాని మొత్తము	48,06,403	57,41,093	2,10,92,248	2,27,60,180	3,42,99,968	4,13,38,797	18,73,457									

మదరాసు రాజధానిలో 1913-14 సం॥ రములో అడ్డవి ఫలసాయమువలని ఆదాయము.

ఫలసాయముయొక్క వివరము.	సర్కారు మూలముగా	వర్తకుల మూలముగా	ఛోచితముగా నిచ్చినది	హక్కుదార్లు కొట్టుకొనినది.	మొత్తము.
కలప:—					
గుగ్గిలపుచెట్టు	26,859	1,68,522	1,94,881
తేకు	1,78,935	49,726	2,261	1,725	2,27,647
నల్లపత్తి	48,638	56,711	1,15,849
వేగిస	12,490	47,179	...	275	59,944
ఏపి, (నరేపి)	216	1,159	1,375
వియగుడుచేన	4,915	5,872	...	725	11,512
కొండకంకెడు	5,971	1,237	...	600	7,808
మంచిగంధము	15,607	14,751	30,358
తిమికి (కోవిదార*)	...	325	325
కొంగు †	12	4,060	1,180	725	32,877
చెన్నంగి, పెంకేకు, వరగోగు	4,353	974	5,327
ఇతరజాతులు	2,86,585	48,74,228	1,85,243	2,07,634	50,58,690
కలప మొత్తము	5,79,081	47,34,744	1,88,684	2,38,584	57,41,093
పంటచెరువు	82,59,127	1,86,78,505	30,104	7,92,444	7,60,180
పెద్దడు	20,282	2,13,800	899	342	2,35,823
చిల్లరఫలసాయములు:—					
మేకగడ్డి	8459	6,81,849	5,815	2,066	6,98,689
ఆవుపగడ్డివగైరా ఇండ్లపైకప్పు	842	9,219	98	69	10,228
చి.తపండు, కరక్కాయి, కుంకు					
డకాయలు, ముద్దీవి త్రనములు	13,342	97,456	1,16,798
కొమ్మలు, తేనె, మైనము, బంక	4028	4,506	8534
దూపదామర, ఏలక్కాయలు, మి					
యములు	279	22,820	18,099
శంకోడుచెక్క, పెంబాందం	426	2,45,945	1	...	2,46,372
మైకా, రాయి, కంకర	1	66,669	512	...	67,182
Platters వగైరాలకు ఆకులు	...	567	567
ఈత, తాటి ఆకులు	9	9,056	644	...	9,709
ఎరువు, చెత్త	...	37,876	37,876
కచ్చారము	13,995	18,095
ఇతరపదార్థములు	11,245	3,48,359	117	25,909	3,80,680
చిల్లరఫలసాయముల మొత్తము	53,626	15,09,322	6,682	28,044	16,02,674

* త్రాసు నిఘంటు † తరచునూండి.

ముగల అడవులలో నిట్లుగాదు. మానవుడు తనకు కావలసిన కర్రను అడవినుండి తెచ్చుకొనునప్పుడు ఆ అడవికి ఒకానొకప్పుడు ఉపకారమును చేయును. మరియొకప్పుడు అపకారమును చేయును. ఎట్లనగా చెట్లు చిక్కగా నుండి యొకేదాని వృద్ధికి మరియొకటి ఆటంకముగానున్న చోట్ల బలహీనమైన చెట్లను కొట్టి వేసిన యెడల బలముగల చెట్లు మరింత వేగముగా పెరుగును. బలముగల చెట్లనేన్నిటిని వరికొట్టి వేసినయెడల బలహీనమగు చెట్లను, వ్యాధి పీడితమైన చెట్లను అడవియందు జేరి అడవి శీఘ్రకాలములో నాశనమగును. ఇది గాక చెట్లుదట్టముగనున్న అడవిలో వంకరకట్టింక రలుగానున్న చెట్లను కొట్టి వేసిన యెడల తిన్నగ నున్న చెట్లు చక్కగా పెరుగును. వంట చెఱకు కావలసినప్పుడు వ్యాధి పీడితమైన కొమ్మలను నరికిన యెడల తల్లిచెట్లు బాగుగా పెరుగును. చెట్లు నరకువానికి అడవిసెంపు నందభిలాష లేని యెడల తన కంతగా లాభము లేక పోయినను సులభముగా అడవిని పాడు చేయ వచ్చును. పర్మిటు పద్దతిని అడవిలోని కలపను కొట్టుకొని పోనిచ్చుచోట్ల ఇట్లే అడవులు దినదినమునకు క్షీణించుచున్నవి.

ఒక ప్రదేశమునందు అడవిని పెంచవలెనా, లేక చెట్లను నరికి వ్యవసాయము చేయవలెనా అనువిషయమును మొదట అడవి భూమందు లాలోచింప వలెను. దేశము యొక్క శీతోష్ణ స్థితి, వర్షము, జలాధారముల

సంరక్షణ మొదలగు వైనిజెప్పిన నైసర్గిక యోగ్యతలకుగాను మనము పెంచు అడవులుపోగా ఖుగిలినచోట్ల ఏక్కడ అడవులను పెంచిన లాభము కలుగును? ఏక్కడ పెంచిన పట్టు కలుగును? లాభమునకై వ్యవసాయపు నేలలలో కొత్త అడవులను పెంచుకొనువారును ప్రాతఅడవులను వృద్ధి చేయువారును దిగువ చూపిన విషయములను గమనింప వలెను.

౧. తమ ప్రదేశములో కావలసిన జాతి అడవుల నెక్కడ పెం కలప ఆ ప్రదేశములో చిన లాభమువచ్చును సహజముగా పెరుగునా పెరుగదా? అను విషయము మొదట చూచుకొనవలెను. ఇది భూసారము, వర్ష స్థితి, సముద్రపు మట్టము పైనుండు ఎత్తు, మొదలగు వానిని బట్టి మారుచుండును. తేకు చెట్లు ముంపు నేలలలో పెరుగవు. యూకలి ప్టను చెట్లు ఎత్తు ప్రదేశములలోనే గాని పెరుగవు. మంచి గంధపు చెట్లను సముద్రపు మట్టములోనుండు భూములలో పెంచిన యెడల ఆ ప్రమాకులందు సువ్వాసనయుండదు. కొన్ని జాతుల చెట్లు అన్ని నేలలయందును ఏదోయొక విధముగ పెరిగినను కొన్ని భూములలో మంచి కలప తయారుకాదు. చెట్లు గిడస బారి నేలశుటియుండును. ఇవే చెట్లు మరికొన్ని నేలలలో మిక్కిలి చక్కగనభివృద్ధి చెందును. కాబట్టి ఏయే స్థలములలోనే యే జాతి చెట్లను పెంచనగునో అడవి శాస్త్ర)

మీరు చక్కగ నెరిగి వారి నుండి తెలిసి కొనవలెను.

2. అడవులను పెంచుటకు తగినస్థితిగతులు వైద్యచెప్పిన ప్రకారమున్నను కొన్నిచోట్ల అడవిని పెంచుటకంటే వ్యవసాయముచేయుటయే లాభకరముగ నుండును. వ్యవసాయము వలనగాని, పశువులమేతవలనగాని, ఇతర ఉపయోగముల వలనగాని ఒక్కొక్క భూమి మీద సగటున లాభమెంత వచ్చునో చూచుకొనవలెను. వీనివలన కంటే అడవులను పెంచుటవలననే యెక్కువ లాభమున్నరెండవ నక్కడ అడవులను పెంచవగును. తంజావూరు జిల్లాలో సరిగ్గా రము పొడుగునను సీరు పారుదలముగు చోట్ల వ్యవసాయము చేయుటయే లాభకరముగాని అడవిని పెంచుట ప్రయోజన కారకము. సముద్ర తీరముల నేమియు ఫలింపని ఇసుక నేలలందు సరుగు (చాకు) మొదలగు అడవులను పెంచుటవలన లాభము కలదు. వరదముంపుగల ప్రదేశములలో కొన్నిచోట్ల వైరులు పెట్టుకొనుట కంటే తుమ్మ, మడ, తిల్ల మొదలగు కలపను పెంచుట లాభకరముగ నుండును.

3. అడవులవలని లాభములు కొన్నిచోట్ల పట్టణ సమీపమును బట్టిగాని, రహదారిలను బట్టిగాని, పడవలు, తెప్పలు పోదగిన కాలువల సమీపమును బట్టిగాని, యేర్పడియుండును. కలపను బడిమీద చేరవేయుటకు

నీటిమీద చేరవేయుటకంటే సామాన్యముగా నాటు రెట్లు అధికముగ కూలి యగును.

4. వ్యవసాయపు భూముల ఫలసాయము ప్రతిసంవత్సరమును అనుభవమునకు వచ్చును. అడవిలోని ఫలసాయము అనుభవమునకు వచ్చుటకు అనేక సంవత్సరములు పట్టును. సరుగు చెట్లు వేసిన తరువారు 7 సం॥ రములకు ఫలితము నిచ్చును. తుమ్మలకు 10 నీక 15 సం॥ రములు పట్టును. తేకుచెట్లు వేసిన 70 మొదలు 100 సం॥ రములకు గాని పూర్తిగా ఫలము నియ్యపు: కాబట్టి అవి పెంచువాడు తత్కాల ఫలితమును గోరువాడు గాక ధనికుడుగ్గా నుండవలెను.

5. అడవియొక్క విలువ ఆయా ప్రదేశములలో నుండు జనసంఖ్యనుబట్టి యుండును. కూలి పనులకు బొత్తిగ మలుపులు దొరకనిచోట్ల భూమి ఖామందు లెంతో ఆశపడి ను కొన్ని భూములు వ్యవసాయముకాక అడవులుగానే యుండును. అట్టిచోట్ల నుండు నేలను అశ్రద్ధగా విడిచివేయక అడవులుగా పెంచుట లాభకరము. వ్యవసాయముగను కావలసినంత మంది అడవి పెంచుట కక్కరలేదు. కొద్దిపాటి జన సంఖ్య యుండిన చాలును. కాబట్టి చలి జ్వరాది వ్యాధులు ప్రబలముగనున్న కొండప్రదేశములలో వ్యవసాయము చేయుట కంటే అడవులను పెంచుటయే లాభకరము.

6. ఇతర ప్రదేశముల నుండి నులభించగల కలప దిగుమతియగుటకు తగిన విధమున

చోట్ల కొత్తగా అడవులను పెంచిన లాభముండదు. ఇంగ్లాండుదేశము నల్లపక్షుల సముద్రతీరము గల ద్వీపమగుటచేత సాదేశమున కితర దేశములనుండికలప్ల నీటిమీద సులభముగను చొకగను దిగుతున్న కాగలదు. కాబట్టి ఈ దేశమునందుండు విలువగల భూములలో అడవిపెంచి వానినుండివచ్చు కలపను పైనుండి వచ్చు కలపతో సమానమైన వెలల కమ్మిన ఎడల నేమియు లాభముండదు. అట్టి చోట్ల అడవులను పెంచుట వలన నష్టమేవచ్చును. కాని ఇంగ్లాండులో కూడ విలువలేని కొండ నేలలు కొన్నిగలవు. అట్టి చోట్ల అడవులను పెంచిన ఎడలకొంత వరకు లాభము రావచ్చును.

కాబట్టి ప్రదేశములందు అడవులను పెంచిన లాభమో వెలిసికొనుటకు సామాన్య సూత్రము లేవియును పనికిరావు. ఆయాదేశముల స్థితిగతులను బట్టియు, భూమి విలీన, శీతోష్ణస్థితి, జన సంఖ్య మొదలగు పైని జెప్పిన కారణముల నన్నిటిని బట్టియు నాలోచించి ఆయా ప్రదేశములకు తగిన పద్ధతుల నేర్పరచుకొన నగును.

ఇదివరకే కొంత కాలమునుండి పెరుగు

చున్న అడవిని మనము ప్రాత అడవులను పెంచవలెనని మనమే వృద్ధిచేయుట. పద్ధతిని పనిచేసిన హెచ్చు

లాభము హెచ్చు కాలము వరకు వచ్చునో చూచుకొనవలెను. కర్రకు సమీపములో తగినవెల యున్నయెడల అడవిలో మనకు

పనికిరాక కొట్టివేసిన కర్రల అమ్మకమువలననే అడవిని పోషించుటకు కావలసినసామ్యంతయు వచ్చివేయును. ఈ మరమ్మతులవలన అడవికి శాశ్వతలాభము కలుగుటయేగాక మనకు ప్రస్తుత లాభముకూడకలుగను.

మనము పనికిరాదనికొట్టి పారవేసినకర్ర

లను కొన్నవారు చుట్టు పనికిరాని కలపను ప్రకృల లేనియెడల కొట్టి పరికొట్టివేయుట. వేయుటకేగాక ఈకర్రను

అడవిలోనుండి బయటకు తీసివేయుటకును కాల్చి వేయుటకును తిరిగి కొంత ఖర్చుఅగును.

కొట్టిపారవేసినకర్ర చిల్లరగాపడియున్న ఎడల నిప్పంటుకొని అడవియాతయు నాశనమై పోవచ్చును. కాబట్టి యెంతఖర్చు అయినను ఈ యెండు కర్రలను, కంపలను అడవిలో నుంచకూడదు. కాబట్టి ఒకఅడవిలో మనము చేయదలచినపనులు మన కర్రకుగాని ఇతర ఫలసాయమునకుగాని రాబోవు ఖరీదులను బట్టియు ఆయా దేశములందుండు కూలిపనుల రేటులను బట్టియు నుండును. ఒక పట్టణపు సమీపమున అడవి యున్నయెడల పనికిరాని కర్రను మనమెంత కొట్టిన మన కంతయు లాభమే. అగమ్యమైన ప్రదేశములోనే ఈ అడవి యున్నయెడల మనముచేయునదంతయు దండగయే అగును.

కొన్ని చెట్లను పొత్తనమువేసి పెంచుటకంటె

ప్రాత చెట్లను మొదలంట మొదలంట నరుకుట. నరికి వాని మొదలెత్తులను

చిగుర్చుకొన నిచ్చినయెడలచాల లాభకారిగా

మొదటి భాగమున ఒకానొక పూడు 5-6 అడుగుల యెత్తువరకు పెద్దలొరగా నేర్పడుటచేత చేప చెడిపోవును. అందుచే నీ పద్ధతి యంతగా కొలప అడవులలో నుపయోగపడదు. అడవులను కొత్తవృద్ధికొరకై ఈ ప్రకారము అప్పటప్పట నరుకు అడవులలో చెట్లను సామాన్యముగా నేలతో బరాబరిగా నరికివేయుదురు. కాని నీటిముంపుగల నేలలలో మాత్రము మొండిములు వరదవలన మునుగుకుండు నీటి మట్టము పైని 5, 6 అంగుళముల ఎత్తుననుండు నట్లు ఈ చెట్లను నరకవలెను. లేనిచో మొండిములు క్రుళ్లి పోవును.

ఇట్లు చెప్పిన ప్రకారము నూతనవృద్ధికొరకై అడవిలోని పాతచెట్లను మొదలంట నరుకుకు కాప్పిను (Copice) చేయుట అని పేరు. అడవిని కాప్పిను చేయుటలో అడవిలోని చెట్ల నన్నిటిని మొదలంట సామాన్యముగా నరికి వేయుదురు. కొన్ని చోట్ల మంచి చెట్లను ఎకరమునకు 15 మొదలు 25 చెట్ల వరకు ఏర్చి వానిని మాత్రము కొట్టికొనిపోయి చెట్లనన్నిటిని కొట్టివేయుదురు. ఇట్టి అడవులు కొంతవరకు కలపకును. కొంతవరకు నంట చెట్లనునకును యేర్పడియుండును. నరికిన మొండిముల నుండి సామాన్యముగా కొన్ని చెట్లను చక్కగ పెరుగును. కొమ్మలకొమ్మల పాలుగారు చెట్లు ఇట్టి వృద్ధికి వలకనా. ముఖ్యముగా వంట చెట్లకునిమిత్తమై కొంచెం మడి, సీమచిత, మొదలగుచిన్న అడవులలో పెద్దటి మిక్కిలి లాభకారిగానుండును. కొంచెం మోగించు లేకు, మద్ది మొదలగు చెట్లను మొండిములనుండి వేరిగినను

మొదటి భాగమున ఒకానొక పూడు 5-6 అడుగుల యెత్తువరకు పెద్దలొరగా నేర్పడుటచేత చేప చెడిపోవును. అందుచే నీ పద్ధతి యంతగా కొలప అడవులలో నుపయోగపడదు. అడవులను కొత్తవృద్ధికొరకై ఈ ప్రకారము అప్పటప్పట నరుకు అడవులలో చెట్లను సామాన్యముగా నేలతో బరాబరిగా నరికివేయుదురు. కాని నీటిముంపుగల నేలలలో మాత్రము మొండిములు వరదవలన మునుగుకుండు నీటి మట్టము పైని 5, 6 అంగుళముల ఎత్తుననుండు నట్లు ఈ చెట్లను నరకవలెను. లేనిచో మొండిములు క్రుళ్లి పోవును.

మిక్కిలి ముదురు చెట్లను ముసలిచెట్లను నరికిన మొదలవానినుండి కొత్త మొక్కలంతగా వృద్ధికావు. కాబట్టి సామాన్యముగా 8 అంగుళముల కంటె హెచ్చుగ. మధ్య కొలతగల చెట్ల మొదళ్లను చిగుర్చు నుద్దేశముతో మొదలంట నరక కూడదు.

• మొదలంట నరికిన చెట్ల మొండిముల నుండి అనేక మొక్కలుపుట్టును. ఇందేదో బలమైనదాని. నొకదానినుంచి తక్కిన వానిని క్రమముగా చంపివేయుదురు. ఇట్లు మిగిలిన చెట్లు విత్తనమునుండి పుట్టిన చెట్లు కంటె వేగముగ పెరుగునని చెప్పి యుంటిమి.

ఒక్కొక్క అడవిలో తుక్కును, పొదలును అధికముగా పెరుగుచు నరకుట, గుచు విలువగల చెట్లను పెరగనియ్యకుండ చేయు

చుండవచ్చును. అట్టి అడవులలో నేల నరికియున్న తుప్పలను కొంతవరకు నరికివేసి అననరహిత చోట్ల విలువగల టేకు మొదలగు చెట్ల విత్తనములను తగిన తరుణములో నాటవలెను. అడవి విస్తారముగ నుండి నాటట కసాధ్యముగా నున్నయెడల విత్తనములను అక్కడక్కడ నొక్కొక్కటి చల్లవలెను. కాని ఇట్లు చల్లిన గింజలనేకములు మొలవవు. కొన్నిటిని ఎలుకలు తినవేయును. కొన్ని తగిన వానలు లేక మొడిపోవును.

కొన్ని అడవులలో నెలలేని కొన్నిచెట్లు ఎత్తుగా చిక్కగా పెరిగి నీలమీదనడ హెచ్చయి తగినంత పలుతురు లేకపోయిన యెడల నెల గలచెట్లు పెరుగకపోవచ్చును. లేత చెట్లు అడవిలో నొత్తుగానొకదానిపైనొకటి యున్న

యెడల చెట్లు సన్నబారి పలుచనజేయుట. పోవుచుండ వచ్చును. ఇట్టి

చోట్ల కొన్ని కొమ్మలనుగాని, కొన్ని చెట్లను గాని నరికి అడవిని పలుచన జేసి ఎండయును తురును నేలకు జేరనియవలెను.

ఇట్లు పలుచన చేయునప్పుడు కొన్నిచోట్ల చెట్లను పూర్తిగా కొట్టి వడ్డాణము నరకుట. వేయరు. ఏయే చెట్లను కొట్టివేయవలెనో వానిని నిర్ధారణచేసి వానికి గుర్తులు వేయుదురు. పిమ్మట ఆచెట్లమొదట చెట్టుచుట్టును వడ్డాణమునలె ఛేవవరకుకాటు పెట్టుదురు. ఇట్లు కొట్టినచెట్లకు తగినంత ఆహారము వేళ్లనుగడ్డి కొమ్మలకు ప్రవహింపక

పోవుటచేత చెట్లు క్రమముగా చచ్చిపోవును. ఒకానొకప్పుడు చెట్టిట్లు చచ్చుటకు రెండు సంవత్సరములువుట్టును. కొట్టిన చెట్లు నేలమీద చెత్తలో పడియున్న యెడల అగ్ని భయమును హెచ్చుగనుండును. వడ్డాణమునరికిన చెట్లు నిలువబడియున్నంతకాల మంతగా అగ్ని వలనియుప్రదవముండదు. బర్మాదేశములో కూడ టేకుచెట్లకిట్లు వడ్డాణము నరుకుదురు. * ఈచెట్లు క్రమముగ రెండుసంవత్సరములలో చచ్చి ఎండిపోయిచెట్లుకొట్టినప్పటికి మిక్కిలి తేలికయయి నీటిమీద రవాణాచేయుటకు అనుకూలముగనుండును కాని ఇట్లు నెమ్మదిగా చచ్చుటచేత చెట్టులోనుండి చమురు హరించి పోయిటేకుయొక్క విలువ తగ్గిపోవును. ఇందుచేతనే బర్మాటేకుకంటే మలబారుటేకు మంచిదని చెప్పుదురు. వడ్డాణము నరుకుటవలన ఎండిన చెట్లు అడవిలో నెక్కువగానున్నప్పుడు అడవికి అగ్నిభయము హెచ్చుగా నుండు ననియు, ఎప్పటిచెట్లనప్పుడు కొట్టగనే అడవిలో నుండి తీసివేయునెడల మంచిదనియు కొందరి యభిప్రాయము.

కొన్నిచోట్ల చెట్లమీదతీగెలు అల్లిబిల్లిగ నలుముకొని తల్లిచెట్లను తీగలనుచంపుట. పెరుగ నియ్యవు. కొన్నిచోట్ల బదనికలు అనగా చెట్లమీదనే పుట్టిన

* పచ్చి కర్రలను నీటిమీద రవాణాచేయుటకు మిక్కిలి బరువైనయెడల కొన్ని వెదుళ్లనుజేర్చి తెప్పకట్టిన తేలికగాపోవును. కాబట్టి టేకుచెట్లకి రాజధానిలో వడ్డాణము నరకరు.

తీగెలును, ఇతర చెట్లును, తల్లిచెట్లు యొక్క బంధుసంతయు పీల్చివేసి దానిని కృశింపజేయును. ఇట్టి తీగెలను, బద్ధనికెలను చంపివేయవలెను. కాబట్టి ప్రాతఅడవుల వలన శాశ్వతము లాభము వచ్చునట్లు జేయుటకు 1. పనికిరానిచెట్లను నరికివేయుట, 2. మొదలంట నరుకుట 3. తుప్పనరకుట 4. గింజనాటుట 5. పలచనజేయుట 6. వడ్డాణము నరుకుట 7. తీగెలను చంపుట ఇవి యేడును ముఖ్యమైన పనులు.

ఈరాజధానిలో 1914 సం॥ రములో 2,02,097 ఎకరముల నేల క్రొత్త అడవులను పెంచుటకు క్రొత్త అడవులను పెంచి యున్నారు.

హిందూ దేశములో బర్మాతప్ప తక్కిన రాజధానుల యందుకంటె ఈ రాజధాని యందే ఇట్టి అడవుల పెంపు హెచ్చుగ జరుగుచున్నది.

తగిన నేలయు, వర్షమును గలిగి మనకు కావలసిన చెట్లలేని అడవులలో మనము క్రొత్త చెట్లను పెంచవలసి వచ్చును. ఇట్లు పెంచిన అడవులలో మలబారులోని నీలాంబూరు టేకు అడవులు మిక్కిలి పురాతనమైనవి. 1840 సం॥ రములో అప్పటి మలబారు కలెక్టరు వీనిని ప్లాటించుటకు ప్రారంభించెను. 4200 ఎకరముల నేలలో నీపేటపుడు టేకు ౩౬౬౬౬ లదు. ఈ అడవుల మీద 1894 సం॥ మునాటికి 10½ లక్షల రూపాయలు

ఖర్చు అయియుండెను. అప్పటికి ఆయడవి మీద ఖర్చుపడిన సొమ్మంతయు తిరిగి జమవచ్చెను. ఈ అడవికి పూర్ణమైన నయస్సు అనగా 95 సం॥ రములో నయస్సు నచ్చువరకు సం॥ రము ఒక్కంటికి అడవిమీద 5 లక్షల రూపాయల లాభము రాగలదని ఫారెస్టు అధికారములు లెక్కించియున్నారు. అనగా సంవత్సరమునకు ఎకరమునందు 100 రూపాయలకు పైగా లాభ మేర్పడియున్నది.

బర్మా దేశములో కూడ పెంచిన టేకు అడవులు మిక్కిలి హేచ్చుగ నున్నవి. అక్కిడి రయితులకుకూడ అడవి నేలను మార్చి మార్చి వ్యవసాయము చేయు ఆచారముగలదు. కాని వారు వ్యవసాయము చేయు భూమిలో తాము చల్లుపేరు విత్తనములతో పాటు టేకు విత్తనములను చల్లి ఆ చెట్లుచక్కగ పెరుగునట్లు వారు చూచుకొనుచుండు వరతుతో వారికానేల లియ్యబడును. అడవి పెరిగినపుడు వారా నేలలను విడిచి క్రొత్త నేలలకు వ్యవసాయమునకు బోవుదురు. ఈ రాజధానిలో కొన్ని జిల్లాలలోకూడ నిప్పుడిపద్ధతి ప్రకారముకొన్ని అడవులను పెంచుచున్నారు.

ఒక ప్రదేశములో చెట్లు వృద్ధికావలె ననిన సాధారణముగా ఆ ప్రదేశము భోనికి మనిషినిగాని జరతువునుగాని పోనియ్యకుండ కాపుదలచేయుచు అగ్ని భయము లేకుండ జూచుకొనిన యెడల అడవి తానే పెరిగి పోవును. 1878 సంవత్సరములోని కరవులకు

జననష్టముచే పాడుపడిన గ్రామము లుండి ప్రదేశము లనేకములు కడప, బళ్లారి ప్రాంతములయందెప్పుడు దట్టమైన అడవులతోనిండి యున్నవి. గహనమైన అడవిమధ్యనుండు దేవాలయములు, చింతలు మావిల్లు మొదలగు పెంపుడు చెట్లు, పాటినేలలు వీనివలన ఈ ప్రదేశములు గుర్తింప నగును. ఇవిగాక, రాజరిక సంబంధ మైన కారణములచే ప్రజలు తమతమ గ్రామములు విడిచి పోవలసిన చ్చిన కొన్ని చోట్ల దట్టమైన అడవులిప్పుడు అల్లుకొని యున్నవి. పూర్వ మొకప్పుడు జగత్ప్రసిద్ధమైన విజయనగర సామ్రాజ్య వైభవములను సాదించు హంపీలోని పురాతనపు కట్టడములు ఇప్పుడు అరణ్య మధ్యమున గననగును. వీనిని బట్టి మానవుని సంపర్కము లేనిచో ఈ హిందూదేశమున అడవి తనంతట తానే పెరుగ గలదనిస్పష్టముగ చెప్పనగును. కాని ఇట్లు సహజ వృద్ధిగల అడవులలో తేకు మొదలగు విలునగల చెట్లు మిక్కిలి నెత్తునిగ వ్యాపించును.

ఒక తల్లి తేకు చెట్టునుండి కడిన గింజ తల్లి చెట్టునుగీడి విస్తారముదూరముపోజాలదు. ఈ గింజ తేకు అడవులు.

బరువైనదగుటచే తినుటకు పక్షులయిననుడ్డివిని దూరమున కెత్తుకొనిపోవు. ఎలుకలు, ఉడతలా మాత్రము కొంతదూర ఘెత్తుకొనిపోయి పడ వేయవచ్చును. కాని వీనినోటబడిన గింజలు చాల భాగము మొలవ నేరవు. ఇందుచేత తేకు

అడవులను, మనము పెంచవలెనని మనము తేకుని తనములను అడవిలో నాటవలెను. లేదో మొక్కలను పాతవలెను. గింజలను మనము విచ్చలవిడిగ చల్లినయెడల అందులో పదింటితొమ్మిది గింజలు మొలవవు. కాబట్టి మనము వేయదలచిన గింజలను, మే, జూను, నెలలలో నొక వర్షదినమున గోరువెచ్చని నీళ్లలో 24 గంటలకాలము నానబెట్టవలెను. పిమ్మట ఈ గింజల నొక పోగుగాబోసి ఆ పోగును తడిఇసుకతో మూసిపెట్టవలెను. అంతట ఈ గింజలు మొలకలెత్తును. ఇంతకు పూర్వమే అడివిలో ఆరు అడుగులకొకటి చొప్పున గెడ్డపారతో ఆరు అంగుళములు లోతుగల దొలకలనుచేసి యుంచవలెను. ఈ దొలకలలో అయిదంగుళములవరకు మట్టి వేసిపూడ్చి పిమ్మట మొలకయెత్తిన గింజను పెట్టి దానిపైని తిరిగి మట్టితో పూడ్చివేయవలెను. ఇట్లు ఒక ఎకరమునకు రమారమి వేయిచెట్లు వేయవచ్చును. ఇదివరకే చెట్లున్న చోట వాని నీడలో మొలకలువేయకూడదు. ఈ మొక్కలు పెరుగుచురాగా 10 లేక 12 సంవత్సరములలోపల వీనిలో నాదారు చెట్ల నన్నిటిని కొట్టివేయవలెను. మొట్టమొదట ఒత్తుగా పాతిపెట్టుటచే చెట్లు ఒకరటింకరలుగా పోకుండ నిలువుగా పెరుగును. ప్రక్కలకు పెరుగు చిన్నకొమ్మలను చిటికినవేలులావు. కాక పూర్వమే మొదటినుండి అంగుళము దూరములోకోసి వేయవలెను. ఇట్లు కోయుట చేత కూడ చెట్లు నిలువుగా పెరిగిపోవును.

చేకు కరకు వంకరలున్న కొలది వెలతగ్గి పోవును. వైనిజెప్పినట్లు మొదట ఒత్తుగపాతి పిమ్మట ప్రక్క కొమ్మలను శ్రద్ధగ కోసివేసిన యెడల మంచి నేలలో చేకుచెట్టును ఒక్క కొమ్మయినను తేకుకు 60 లేక 70 అడుగుల ఎత్తువరకును పెంచవచ్చును. కాని చేట్లు కొంతవరకు పెరిగిన తరువాత ఒత్తుగా నున్నయెడల వానికి తగినంత వెలుతురు చాలక చక్కగా పెరుగవు. కాబట్టి చక్కగ తెలిసినవారలు ఏయే చెట్లను కొట్టవలెనో యోచించి నాదారువాటిని జబ్బువాటిని కొట్టివేసి మిగిలినవి పెరుగుటకు తగినసదుపాయములు చేయవలెను.

చేకుచెట్లు సామాన్యమైన నేలలలో ఏ వానికి ఒకఘన అడుగు సాఘయిన కర్రనిచ్చును. నీలంబూరు పెంపున అడవులలో కొన్నిచోట్ల చెట్లు ఒక్కొటికి ఎటేట రెండు ఘనఅడుగులకంటె ఎక్కువగా తేలుచున్నది.

ఎకరము నేలలో చేకుఅడవివేయుటకు అగు ఖర్చును దానివలనవచ్చు రాబడియు తెలియజేయుపట్టినిక్రింద జేర్చియున్నాము.

దానిని పట్టిచూడగా 10 సంవత్సరముల లోపల అడవిమీద ఖర్చుపరచిన సామర్థతయు వడ్డీసహ వచ్చివేయు నని జేలియగలదు. 10 సంవత్సరముల పిమ్మట సామాన్యముగ ఎకరము 1-కి సం॥రము నకు 3 రూపాయలకంటె యెక్కువఖర్చు కాదు. కాబట్టి అడవి 100 సంవత్సరములు వరకు పెరుగునని తలచినయెడల మొదటి

10 సంవత్సరములుపోగా మిగిలిన 90 సంవత్సరములకు ఎకరాకు 270 రూపాయలు ఖర్చుఅగును. అప్పుటికి ఎకరానేలలో కొట్టినవికొట్టగా చచ్చినవి చానగా 40 చెట్లు నిలిచి యుండునని నెప్పవచ్చును. 90 సంవత్సరముల లోపలకొట్టిన చెట్లవలన వచ్చురాబడి ఖర్చులు పోగా 2000 రూపాయలకుతక్కువయుండదు. కడపటి ఫలసాయము చెట్లు 1-కి సగటున నూరేండ్లకు 80 చ. అ. లెక్కప్రకారము లెక్కవేసినను 40 చెట్లకు 3200 ఘ. అడుగులకలప రావచ్చును. ఈకలప ఘ. అడుగు 1-కి 2 రు చొప్పునలెక్క వేసినను 6400 రూపాయలు జమ రాగలదు. కావున మొత్తముమీద ఎకరా అడవికి నికరాదాయము $6400 + 1200 = 8400$ రూపాయలువచ్చును. అనగా సంవత్సరము 1-కి $\frac{8400}{100} = 84$ రూపాయలుకంటె తక్కువగాకుండి రాబడి వచ్చునని చెప్పవచ్చును.*

• నీటిముంపులేని నేల లెట్టివైనను తగినట్లు చేకుచెట్ల వృద్ధి వర్షములు కురియు కనుకూలమగు నేలలు ప్రదేశములలో చేకు స్థితిగతులు. యొక్క పెంపునకు త్తను మైనవి. వేసేవికా లాంతమున అధిక వర్షములు. కురిసెడు మలబారు మొదలగు దేశములీ వృద్ధివృద్ధికి మిక్కిలి ప్రసిద్ధ మైనవి. ఉత్తర హిందూదేశమున 25 డిగ్రీలవరకు చేకు అడవులుగలవు. 75 డిగ్రీలు మొదలు 81

* ఈలెక్కలు బోర్డుఆఫ్రివిన్యూ ఫారెస్టు సెం. 258 తే 10-6-96 ప్రొసీడింగ్సు ననుసరించి వ్రాయబడినవి.

నీలాంబూరు, ఫారెస్టు, డిప్టికాన్ శర్వేటరు జే. ఫర్నాసన్ గారివలన తయారు

చేయబడిన పేకు అడ్డపుల జమా ఖర్చు పట్టి.

ఒక ఏకరము అడవిని పెంచుటకు జమా ఖర్చు.

చెట్లు కొట్టుటకు పూర్వము తుప్ప నరుకుటకు	2	0	0
చెట్లు కొట్టుటకు	5	0	0
కాల్చుటకు	0	4	0
కాల్చిన మోళ్లు నరుకుటకు	3	8	0
గుట్ట పేర్చి కాల్చుటకు	10	0	0
గుడ్డులు పెట్టి గుంటలు త్రొవ్వటకు	3	8	0
మొక్క నాటుటకు	2	8	0
రెండవ కలుపు తీత	1	4	0
మూడవ కలుపు తీత	1	4	0
నాలుగవ కలుపు తీత	1	4	0
పేకు విత్తనము (2వరకు)	0	8	0
దున్ని మడిచేయుటకు	3	0	0
ఇతర ఖర్చులు	2	0	0
మొత్తము.	36	0	0

తరువాత ప్రతి సంవత్సరమునకు ఎకరా 1-కి.

	రెండవ సంవత్సరము.	మూడవ సంవత్సరము.	నాలుగవ సంవత్సరము.	ఐదవ సంవత్సరము.	ఆరవ సంవత్సరము.
మొదటివ కలుపు తీతకు	2 8 0	1 8 0	1 0 0	0 12 0	0 12 0
రెండవ కలుపు	2 8 0	2 4 0	0 12 0	1 4 0	1 4 0
మూడవ కలుపు	2 8 0	2 0 0	1 4 0	1 0 0	
నాలుగవ కలుపు	2 8 0				
కొమ్మ నరుకుటకు	0 4 0	0 8 0	0 8 0	0 12 0	0 12 0
మొత్తము	10 4 0	6 4 0	3 8 0	3 12 0	2 12 0

మొదటి పదిసంవత్సరములలోపల ఒక ఎకరా తేకు అడవివలన ఆదాయ ప్రయములు తెలుపు జాబితా.

	రూ. అ. పై.		రూ. అ. పై.
1. పరిశీలనము.	36 0 0	తొప్పనరుకుటవలన జమ.	36 0 0
2. " " "	9 4 0		
3. " " "	6 8 0		
4. " " "	5 12 0		
5. " " "	4 4 0		
6. " మొదట్లు 10 సం॥ వరకు	16 8 0		
మొత్తము.	78 4 0	300 కర్రలు 1-కి 8 అణాలవంతున	150 0 0
11 సం॥	3 0 0		
నరుకుటకు	2 0 0		
300 చెట్లు బాటువేయుటకు	7 8 0		
తెప్పలేకండిమీద తేకవేయుటకు	27 0 0		
మొత్తము.	39 8 0		
మెటువెరసి.	117 12 0	మొత్తము.	186 0 0

క్రింద వేడిమి ఈచెట్టుయొక్కవృద్ధికి మిక్కిలి అనుకూలము. 30 అంగుళములకంటె వర్షము ఎక్కువగాగలేచోట్ల తేకుఅడవులు మిక్కిలి యభివృద్ధిజెందును. 30 అంగుళములలోపు గల నేలలలోనియడవులు పెరుగవు. నిలాంటి రులోసము దీపుమట్టము నందును, అనామల కొండలలో 2500 అడుగుల ఎత్తునను వైనా యలో 3000 అడుగుల ఎత్తునను, కూడతేకు చెట్లు చక్కగ పెరుగు చున్నవి. కాబట్టి సామాన్యము ఎత్తుగల నేలలలో తేకుపెరుగు నని చెప్పవచ్చును. కాని నేల బొత్తుగ బందగ నుండుచోట్ల తేకు బాగుగ పెరుగదు. తేకు

చెట్లే ప్రత్యేకముగ నుండుచోట్ల కంటెచెట్లని నీడనిచ్చు ఇతరచెట్లు కొన్నివానికి సహాయముగ నున్న చోట్ల తేకుచెట్లు బాగుగ పెరుగునని తోచుచున్నది. ఒకతేకుచెట్ల యున్న అడవిలో వేసవి కాలములో అన్ని చెట్ల ఆకులు ఒకతే సమయమున రాలిపోవుట వలన నేల కాలి చెట్లకు ఉడుకు ఎక్కువ కావచ్చును. అందుచేత ఆకులు రాలని ఇతర చెట్లున్న ఎడల వేసవి కాలములో కొంత వరకు తేకుచెట్లకు నీడ యుండును. అనేక రకముల నేలలలో తేకుచెట్లు పెరుగవచ్చును గాని దీని పెంపునకు నీటి ముంపు బొత్తుగ

పనికిరాదని చెప్పియుంటిమి. ఇతర చెట్లు మిక్కిలిచిక్కగనున్న చోట్లను, వెడలరు చట్టముగ నల్లుకొని యున్న చోట్లను లేకు అభివృద్ధి కాదు. విస్తారము నీడగాని, పొడలుగాని, చిక్కని గడ్డిగాని లేకు మొక్కలు చిన్నవిగ నున్నపుడు వాని వృద్ధిని ఆటంక పరచును.

మైసూరును, మలబారును వీనికి పుట్టిని

మంచి గంధపు అడవులు. డ్లని చెప్ప వచ్చును. ఇవి రెండు మొదలు సాలుగు వేల అడుగుల ఎత్తుగల

నేలలలో పెరుగును. ఈ అడవుల వలన సంవత్సరమునకు ఎకరాకు 282 రూపాయలు ఆదాయము రాగలదని యొకరు లెక్కపెట్టి యున్నారు.* బజారులో అమ్ము మంచి గంధపు చెక్కలలో చెట్లని చెక్కలు కొన్ని యు, పసిమి వర్ణముగలవి కొన్ని యు నుండును. అందు తెల్లనివి లేతకర్ర. పసిమి వర్ణముగలవి చెట్లమధ్య నుండు చేవకర్ర. సముద్రపు మట్టముపై 3000 అడుగుల కంటె క్రిందిభాగ ములలో మంచి గంధపు తోటలను పెంచిన ఏడలి ఆకర్రలలో సువాసన యుండదు. కాబట్టి మైసూరు మొదలగు కొన్ని దేశములనే దీని యభివృద్ధి హెచ్చుగ నున్నది.

యాకలిప్టసు అను ఒక దేవదారు జాతి

యాకలిప్టసు చెట్ల అడవులు. చెట్లను 'నీలగిరి' కొండల లో అడవులుగా పెంచు చున్నారు. ఈ చెట్లు

7000 అడుగుల ఎత్తుమీద చక్కగ పెరుగును. ఈ అడవుల వలన ఎకరమునకు 273

రూపాయలు చొప్పున రాబడి రాగలదని యొకరు వ్రాసియున్నారు. ఈ చెట్లకర్రకు సుభముగ చెట్ల పట్టుటచేత చెదలువలని భయములేని నీలగిరి నంటి మిక్కిలి చలిప్రదేశములలోతప్ప ఈ కర్రయొక్క ఉపయోగ మంతగ మనకులేదు. దీని ఆకులనుండి ఔషధముల కుపయోగించు నొకవిధమైన తైలమును తీయుదురు.

క్యాజరీనా, లేక, చౌక చెట్లు. వీనినికొం

దర్బ సరుగు చెట్లందురు. సరుగు అడవులు ఇవి, సముద్ర తీరమునందలి ఇసుక పర్రలలో

చక్కగ పెరుగును. ఈ అడవుల వలన సంవత్సరమునకు ఎకరము ఒక్కంటికి 3-12-9 ఆదాయము వచ్చునని ఈ క్రింది పట్టివలన తెలియగలదు. బండలలో తుమ్మ అడవులవలన సాలునకు ఎకరమునకు 48 రూపాయలు వచ్చునని యొకరు లెక్కించియున్నారు*. కాబట్టి అడవులను పెంచు దలచువారు ఆయాస్థలములనుబట్టి ఏయేజాతి చెట్లను ఎక్కడ పెంచిన లాభమో తగిన అడవిశాస్త్ర జ్ఞులనుండి తెలిసికొన నగును.

ఎకరము నేలలో సరుగు చెట్లు పెంచుటకు

అయ్యే జమాఖర్చుల పట్టి.

ర-అ-వై.

నాయ పెంచుటకు	0-9-0
గోవులు త్రవ్వటకు	0-6-0
మొక్క నాటుటకు	0-6-0
హతులకు	2-0-0
	3-5-0

ప్రాంతోవరు	3-5-0
2 నెలలు 600 చెట్లకు ప్రతి	
దినము నీరుపోయుటకు కూలి 1-కి	6-12-0
1 దినముకు 0-2-0 చొప్పున	
మూడు నెలలు దినము విడిచి	
దినము నీరుపోయుటకు	5-1-0
మూడు నెలలు మూడు దిన	
ముల కొక సారి నీరుపోయుటకు	3-6-0

మొదటి సం॥ కు అగుఖర్చు మొత్తము.	15-3-0
రెండవ సంవత్సరము మూడు	
దినములకు 1 సారి ఆరు నెలలు	6-12-0
నీరుపోయుటకు	
మూడవ సంవత్సరము మూడు	
దినములకొక సారి నాలుగు నెలలు	4-8-0
నీరుపోయుటకు	
మొత్తము	29-12-0

100 కి 10 చొప్పున ఇతర	
ఖర్చులు	3-4-0
మొత్తము ఖర్చు.	33-0-0

10 సంవత్సరములకు సామాన్యముగా
1 సం॥ రమునకు 40 టన్నులు వంట చెరుకు
తయారగును. చెట్లుకొట్టుటకు, జేరవేయుటకు
అగు ఖర్చులుపోగా టన్ను 1-కి రు 3-0-0
వెలవేసి కొన్న ను 40 టన్నులకు రు 120-0-0

ఇందులో పెంపకపు. ఖర్చు	33-0-0
వడ్డీ నూటికి 5 వంతున 10 సం॥ లకు	16-0-0
పై తనీ-దార్ల ఖర్చు 100 కి రు 10	
చొప్పున 10 సంవత్సరములకు	33-0-0

మొత్తము రు. 82-0-0
పోగా 38-0-0 నికరము ఆదాయమువచ్చును.
అనగా సంవత్సరమునకు ఎకరము 1-కి 3-12-9
నికతాదాయము వచ్చునని చెప్పవచ్చును.

పైని జెప్పినవిగాక గ్రహారాప కరణముల
కుపయోగపడు అడవికరలపట్టీ నొకదాని
2-వ అనుబంధముగా జేర్చియున్నాము.

సర్కారు అడవులలో నితరులు కొట్ట
కూడని చెట్లయొక్క జాబితాయును, సొమ్మిచ్చి
కొట్టుకొనిపోతగిన చెట్లజాబితాయును, గోదా
వరి కృష్ణ జిల్లాలలో అడవి ఫలసాయమును
విక్రయించు వెలలను తెలియుజేయు పట్టీలను
3-4 అనుబంధములుగా జేర్చియున్నాము.

అడవిలోనుండు కొన్ని పక్షులు పురుగు
లను తిని చెట్ల కుపకారముచేయును. అట్టిప
క్షులను వేటకాండ్రు చంపకుండ సర్కారు
వారు కాపాడుదురు. ఇట్లు చంపకూడని పక్షుల
జాబితా నీక్రింద ఇచ్చియున్నాము.

చంప కూడని అడవిపక్షులు.

వానకోవిల	వటికెనక
లకుముకిపక్షి	పిగిలిపిట్ట
కప్పపిట్ట	పొన్నంగి పిట్ట
పసిరికిపిట్ట	చిన్న చింద
పాలపిట్ట	గెంటపిట్ట (బుల్ బుల్)
మానుతొలచి	చింద
కోకిల	అడవికంపజిత్త
కొండపిట్ట	నంబుడిగాడు
చెల్లించి	

అడవులలో నివసించు క్రూర జంతువుల
గూర్చి సంగ్రహముగనైన నిక్కడ వ్రాయుట
యవసరమని తలచి గతసంవత్సరములో ఈ
రాజధానిలో అడవి జంతువులవలన కలిగిన
హానిని తెలుపుపట్టీ నీక్రింద జేర్చియున్నాము.

ఈరాజధానిలో 1914 సం॥ రములో అడవివృక్షములవలన చంపబడిన జనసంఖ్య, పశువులసంఖ్య
తెలుపు జాబితా.*

	వీనుగులు.	పెద్దపులులు.	చిరుకలు	ఎలుగులు.	కోడి	శివంగులు.	ఇతరపక్షిములు.	శుభ్రము	పాములు.	మొత్తము
చచ్చినజనులు	1	156	115	18	5	11	43	349	1,514	1,863
చచ్చిన జంతువులు	...	2,290	9,079	18	80	16	92	11,575	1,712	13,287

ఈ వ్యాసములో నింతవరకే గ్రంథము పెరిగిపోయినది. వ్రాయవలసిన విషయము లింకను అధికములు అగాధములుగా నున్నవి. వ్రాయవలయునను నుత్సాహము హెచ్చుగ నున్నను వ్రాయుటకిక్కడ ఎడముచాలదు. కాబట్టి నూతనవిషయములను తెలిసికొనగోరు వారీక్రింద నుడహరించిన 5-వ అనుబంధము లోని గ్రంథములను చదువు కొననగును.

[ఆ. ల.]

1-వ అనుబంధము.

ఇంఫీరియల్ ఫారెస్టు సర్వీసు.

ఇండియా గవర్నమెంటు సెక్రిటరీ ఆఫ్

ఇంఫీరియల్ ఫారెస్టు సర్వీసు. స్టేటువారు అప్పు డప్పుడు ప్రచురము చేయు నిబంధనల ననుసరించి ఈ ఉద్యోగస్తులను విర్పరతురు. ఈ ఫారెస్టు సర్వీసునకు కొత్తగవనులు నేర్పుటకు నెన్న బహువర్ణివారలకు నియమములు 1912 సం॥ అక్టోబరు 8 తేదిగల ఫోర్టు సెంటు జార్జి గజిటీ 1 భాగము సప్లిమెం

టులో 1 మొదలు 7 వ పేజీవరకు ప్రచురింప బడియున్నది.

అందులో ముఖమైనవి:—

1. విద్యార్థులు 19 సం॥ ల వయస్సునకు లోబడియు 22-కు మించియు నుండకూడదు.

2. ప్రకృతి శాస్త్రములో నేడైన నొక దాని నెక్కువగ నేర్చి, యుండవలెను.

3. జర్మను భాషగాని, ఫ్రెంచిభాషగాని తెలిసి యుండవలెను.

4. కావలసిన వారికంటె అధికముగ విద్యార్థులున్న యెడల వారిలో పోటాపోటీగా నొక పరిక్షి ఇవిల్ సర్వీసు కమిషనర్లు చేయుదురు.

5. సామాన్యముగా వీరికి రెండు సంవత్సరములు ఆక్సుఫర్డులోగాని, కేంబ్రిడ్జి లోగాని, ఎడింబురులోగాని విద్య నేర్పుదురు.

6. అనుభవము కొరకు నెలపు కాలములో ఐరోపాలోని అడవులలో త్రిప్పి విద్య గలుపుదురు.

7. అడవి విద్య యందును, మరేదేని అప్పుటికి నిర్ణయమైన ఇతర పాండిత్య మునందును పట్టము నిచ్చెదరు. ఇండియాలోని అడవి ఉద్యోగములలో అట్టివారికి అసిస్టెంటు కాన్సర్వేటరు హక్కునిచ్చెదరు.

8. వీరికి ఇండియా దేశమునకు వచ్చిననాటి నుండి జతము నెల 1-కి 380 రూపాయలు ఇచ్చి, మద్రాసు ఫారెస్టు కోడ్ 9-వ అనుబంధములో ప్రకటించినట్లు ఈ దేశ భాషల నేర్చుకొనుట కును, ఈ దేశపుటకపుల విషయము బోధచేసి కొనుటకును, ఇచ్చటి రివిన్యూ విషయములు తెలిసికొనుటకును, ఆఫీసుపనులు, లెక్కలు వ్రాసేటావు తెలిసికొనుటకును ఒక సంవత్సరము గడువిత్తురు.

మద్రాసు ఫారెస్టు కోడు 12-వ అనుబంధములో వీరికి తెలియగల దేశభాషలవివరమును ప్రకటించి యున్నారు.

ఈ రాజధానిలో నీక్రింద వివరించిన ప్రకారము ఇంపీరియల్ ఫారెస్టు ఉద్యోగస్తుల కుద్యోగములును జీతములును, ఏర్పడి యున్నవి.

1. అసిస్టెంటు కాన్సర్వేటరు.

రూ 380-540. సం॥ రమునకు 40. వంతున వృద్ధి.

2. జిప్సీ కాన్సర్వేటరు.

రూ 580-850. సం॥ రమునకు 40 వంతున వృద్ధి. తరువాత 50 వంతున 1250 వరకువృద్ధి.

3. కాన్సర్వేటరు:—

1. వక్రేడు 1500 రూపాయలు.

2. వక్రేడు 1700 రూపాయలు.

3. వక్రేడు 1900 రూపాయలు.

ప్రొవిన్షియల్ ఫారెస్టు సర్వీసు.

(a) డేరాడూనులో పరిశోధన విషయమై ప్రొవిన్షియల్ ఫారెస్టు యేర్పడిన కళాశాలలో ట్రైనింగు పూర్తిగా తేరిన వారిని,

(b) రేంజర్ల పదవినుండి రాదగినవారిని, ఈ ఉద్యోగముల కేర్పరుతురు.

2. ఉద్యోగస్తులు కావలసిన యనసరమునుబట్టి ప్రతి సంవత్సరము సెప్టెంబరు నెలలో కొంతమందిని, ఫారెస్టు కమిషనరును మరియు కబోర్డు మెంబరును, మధ్యఖండపు కాన్సర్వేటరును చేరి చక్కని దేహ రోగ్యమును, విద్యార్థిదశలో చక్కని సడనడికయుగల పిన్నవారి నేర్పరుతురు. ప్రాకృతి శాస్త్రముల పరిచయము ముఖ్యముగ గమనింతురు. ఇంగ్లీషునందును గణితమునందును చక్కని పరిశ్రమ గలవారుగా నుండవలెను. వీరిని రివిన్యూబోర్డువారు ఏర్పరచి ఇల్లాల అడవి యుద్యోగస్తుల యభిప్రాయమునకు పంపుదురు.

3. దిగువ 6-వ కలములో నుదహరించిన ప్రకారము విద్యయందును, దేహపటుత్వమునందును తగినపరీక్షల తేరవలయును.

4. వీరు 18 సంవత్సరములకులోబడిగాని 25 కు మించిగాని యుండకూడదు.

5. కాలేజీలో చేర్చుకొనుటకు పూర్వము 1 సంవత్సరము డిప్రీటు ఫారెస్టు ఆఫీసరువద్ద తరిఫీయతు కావలెను. అప్పుడు వీరికి రూ. 40 జీతమును రూ. 20 ప్రయాణపు ఖర్చులకును ఇచ్చెదరు. తరిఫీయతు సమయములో

తృప్తిగా పని చేయనియెడల వీరిని త్రోసి వేయుదురు.

6. డేరాడూనుకు పోకమునుపే వీరిని దేహదారుడ్యము, ఇంగ్లీషు, గణితములందు పరీక్ష చేయుదురు.

అచ్చట నేర్చు అడవివిద్యను బోధ చేసి కొనుగత ఇంగ్లీషు, గణితపరిచయ మవ సరము.

7. డేరాడూను పోవుటకుముందు 4000 రూపాయలుకు ఇద్దరినలనా బామినును, 5 సంవత్సరములు పనిచేయుటకు ఒడంబడిక యు నియమనలెను. ఈ బామినుదార్లు ఇండియా కాపురస్తులుగను ఇండియాలో అస్థిగల వారుగ నుండవలెను.

8. వీరికి డేరాడూనులో విద్యనేర్చుకొను కాలములో గైలు, ఓడప్రయాణపు ఖర్చులు గాక నెల 1-కి 80 రూపాయలను ఉచితముగా నిచ్చెదరు. పరిక్షలయి మదరాసునకు రాగానే వారికికావలసిన దుస్తులు నగలు రాలు తీసికొనుటకు రు 480 లు ఇచ్చెదరు. డేరాడూనుకుపోయి కాలేజీలో చేరుటకును పరిక్షలో కృతార్థులైన విదప తిరిగి వచ్చి చేరుటకును ప్రయాణపు ఖర్చులు శి. స. రెగ్యులేషన్ ప్రకార మిచ్చెదరు.

9. పరిక్షలో కృతార్థులుకాగానే వీరిని మొదటప్రొబేషనరీ ఎక్స్ట్రా అసిస్టెంటు కాన్ సర్వేటర్లుగా నియమింతురు. రెండు సంవత్సరములైన తరువాత క్రమముగాఖాళీలనుబట్టి

ప్రొవింషియల్ సర్వీసు పనులలో స్థిరముగా వీరిని నియమింతురు. ప్రొబేషనరీకాలములో వీరికి జీతము రు 150 లు. అట్టిప్రొబేషనరీ రెండవ సంవత్సరముకూడ జరిగినయెడల 200 జీతము నిచ్చెదరు. ఈ కాలములో వీరి స్వభాషగాక రెండవదేశ భాషనుకూడ నేర్చు కొనిపరీక్షలో కృతార్థులు కావలయును.

10. 23 సంవత్సరముల వయస్సునకులో పల వీరికిస్థిరమైన ఉద్యోగము లేర్పడిన యెడల 23 వ సం॥ రము వయస్సు వచ్చువరకు వీరి యుద్యోగము పెంషను కాలములో చేరదు.

11. చాలకాలము ఉద్యోగము చేసి, పేరుపొందిన రేంజర్లకు వేరేపరీక్షలు లేకయే ప్రొవింషియల్ ఉద్యోగముల నిత్తురు.

12. ప్రొవిన్షియల్ సర్వీసు వారికిగాని రేంజర్లనుండి వచ్చినవారికిగాని ఎక్స్ట్రా అసిస్టెంటు కాన్ సర్వేటరు పనులనిచ్చి నెల 1 కి 250 జీతమును, ప్రతి సంవత్సరము 20 వంతున 550 వరకు వృద్ధియును ఏర్పరచి యున్నారు.

2-వ అనుబంధము.*

ఆంధ్రదేశమందు గృహపాపకరణములు మొదలగువాని కుపయోగకరమగు అడవి వృక్షములు.

అందుగ-Boswellia serrata

అడవి గోరింట-Brythroxylon monogyum

అడవిమంగ-Randia uliginosa

అడవిమునగ-Limonia alata

అశోక-Polyalthia longifolia

ఇప్ప-Bassia latifolia

* G. O. నెం. 8142 తేది 8-11-1914 చూడు.

*ఇరుకు-Mesua ferrea (rare)
 ఇమిడి-*Erioglossum edule*
 ఉలిమిడి-(*Craetava*) *religiosa*
 ఉసిక-*Phyllanthus emblica*
 ఉర్రుక-*Alangium lamarckii*
 ఎర్రపండుక-*Pterocarpus santalinus*
 ఎర్రపిచ్చి-*Ochna squarrosa*
 ఎల్లమద్ది-*Anoguissus latifolia*
 ఏపి (నరేణి)-*Hardwickia pinnata*
 కడిమి-*Barringtonia acutangula*
 కడుపు-*Anthocephalus cadamba*
 కర్ర-*Terminalia chebula*
 కర్ర-*Carallia integrifolia*
 *కరికె (కరికె)-*Limonia americana*
 కలనా-*Stereospermum chelonoides*
 కామ (కరికె)-*Acacia catechu*
 కానర-*Flacourtia ramontchi*
 కాక-*Atalantia monophylla*
 కొండ అండుక-*Aglaia Roxburghiana* (rare)
 కొండతంక-*Xylia dolabriformis*
 కొండనాటి-*Vitex leucoxylon*
 కొండవేల (మహా)-*Chukrassia tabularis*
 కొరికపా-*Ixora parviflora*
 కొడిక-*Cleistanthus collinus*
 కొర్రా-*Thespesia populnea*
 కుంకు-*Casearia graveolens*
 కుంకు-*Garuga Pinnata*
 కుంకు-*Odina wodier*
 కుమ్మడి-*Gmelina arborea*
 కుమ్మడి-*Ziziphus xylopyra*
 కుంకు-*Michelia champaca*
 కుంకు-*Buchnanania latifolia*
 కుంకు-*Tamarindus indica*
 కుంకు-*Albizzia odoratissima*
 కుంకు-*Terminalia paniculata*

చిలకదుడ-*Polyalthia cerasoides*
 చిలక-*Albizzia amara*
 చిలక-*Gardenia lucida*
 చేతిప్ప-*Hymenodictyon excelsum*
 చేరు-*Tectona grandis*
 పడ-*pterospermum suberifolium*
 తాండ-*Terminalia belerica*
 తిల్ల-*Excoecaria agallocha*
 తుమ్మ-*Acacia arabica*
 తుమ్మి-*Diospyros melanoxylon*
 తురక వేప-*Melia azedarach*
 * తూణు-*Cedrela Toona*
 తెల్లపాల-*Wrightia tomentosa*
 తెల్లపున్న-*Givotia rottleviformis*
 తెల్ల విరుగుడు చేప-*Dalbergia lanceolaria*
 తొర్రె-*Limonia acidissima*
 దానిమ్మ-*Punica granatum*
 దిరిసెన-*Albizzia lebbek*
 దూదుప్పి-*Careya arborea*
 నక్క-రేణి (నర్సిబలుసు)-*Canthium didymum*
 నక్క-రేణు-*Artocarpus lakoocha*
 నల్లమద్ది-*Terminalia tomentosa*
 నాగనొండు-*Murraya exotica*
 నానొండు-*Eirolaena condollei*
 నీటితుమ్మకి-*Diospyros ebenam*
 నీరిజ-*Elaeodendron glaucum*
 నెమలి-*Holopteleia integrifolia*
 పంలి-*Gymnosporia poryleasa*
 పనస-*Artocarpus integrifolia*
 పరిమి-*Ziziphus atnopia*
 పరివరేణి-*Holarrhena antidysenterica*
 పల్లిగి-*Tamarix gallica*
 పాలగరుడ-*Alstonia scholaris*
 పాలగి రెంకి-*Wrightia tinctor*
 పాసి-*Anoguissus abirnenata*

పుత్రజీవ— <i>Putranjiva roxburghii</i>	మంచిగంధము— <i>Santalum album</i>
పురుగుడు— <i>Dodonea viscosa</i>	మట్టి— <i>Ficus bengalensis</i>
పెద్దబట్ట— <i>Cordia alliodora</i>	మామిడి— <i>Mangifera indica</i>
పెద్దబిక్కి— <i>Gardenia latifolia</i>	మారేడు— <i>Aegle marmelos</i>
పెద్దమాను— <i>Ailanthus excelsa</i>	ముసిడి (ముప్పి)— <i>Strychnos nuxvomica</i>
* పైరు— <i>Pleneostyla wightii</i>	మొక్కయేప (ముక్కడి)— <i>Schrebera swietenoides</i>
పొన్న— <i>Calophyllum inophyllum</i>	రణబిళ్ల (పురుదొన)— <i>Cipodessa fruticosa</i>
పొనికి— <i>Gyrocarpus jacquini</i>	రుద్రాక్ష— <i>Guazuma tomentosa</i>
పొనికి— <i>Sterculia urons</i>	రేగు— <i>Zizyphus jujuba</i>
బండారు— <i>Adina cardifolia</i>	రేల— <i>Cassia fistula</i>
బట్టగలపు— <i>Stephegyne parvifolia</i>	విరుగుడుచేవ— <i>Dalbergia latifolia</i>
బాడిశ— <i>Erythrina indica</i>	వెన్నేకు— <i>Lagerstrœmia lanceolata</i>
బిళ్లు (బిళ్లుడు)— <i>Chloroxylon switenia</i>	వెలగ— <i>Feronia elephantum</i>
బివ— <i>Hemicyclia lepiaria</i>	వేసి— <i>Pterocarpus marsupium</i>
బుక్కపు— <i>Caesalpinia sappau</i>	వేప— <i>Melia azadirachata</i>
బూసి— <i>Schleichera trijuga</i>	సీమతంగేడు— <i>Cassia siamea</i>
బొట్టుకూర— <i>Cordia fulvosa</i>	సిస్సు— <i>Dalbergia sissoo</i>
	సోమి— <i>Soymida febrifuga</i>

* అరవపేర్లు.

3-వ అనుబంధము.

సర్కారు అడవులలో దిజ్జర్వుడు అనగా కొట్టకూడని చెట్లు.†

1. తుమికి.	7. కరక్కాయి.	13. మామిడి.	19. కాన్దుగ
2. చందనము.	8. చింత.	14. పనస.	20. చండ.
3. ఇట్టెరి.	9. జల్లారి.	15. తేకి.	21. అడవిజాజికాయ
4. ఎర్ర చందనము.	10. సాలువ.	16. బిళ్లు.	22. * పుండ్ల.
5. ఏగి (వేగిస)	11. తంబ.	17. కొండతంగేడు.	23. * దాల్చిని.
6. ఏపి.	12. ఇప్పు.	18. కుంకుడు.	24. ఇరుభోగం

† 1912 రఫ్ ఫారెస్టు మాన్యుయల్ చూడు. * అరవపేర్లు.

4-వ అనుబంధము.

సర్కారు అడవులలోనుండు చెట్లన్నియు రిజర్వుడు, క్లాసిఫైడు, అన్ క్లాసిఫైడు అని నూడువిధములుగా విభజింపబడి యున్నవి. రిజర్వుడుచెట్లు అసగ్గ నెవరును కొట్టకూడనివి. 3 వ అనుబంధముచూడు క్లాసునైచుటనగా తరగతి విభాగము చేయబడి ఆయాజిల్లాలలో నియమితముగు ఖరీదునకు ప్రజలకు ఇచ్చునవి. ఇందు మూడు తరగతులున్నట్లుగా క్రిందిపట్టి వలన తెలియగలదు. అన్ క్లాసిఫైడు అనగాతరగతి విభాగముకాని ఇతరచెట్లు. ఈజాతిచెట్లకు నిర్ణయమైన వెలలేదు.

గోదావరి కృష్ణాజిల్లాల అడవులలోని కలప మొదలగువానికి సర్కారు రేట్లు.

గోదావరి.	కృష్ణా.	గోదావరి.	కృష్ణా.
1-వ క్లాసు.	2-వ క్లాసు.	3-వ క్లాసు.	రూ. అ. పై.
బండారు	నల్లరేగు	తాడి	చెట్టు 1-కి. 2-8-0 2-8-0
చిరిమాను	దిరిసెన	కూత	" 1-0-0 1-0-0
బట్టగణప	చిందుగ	తాటిఆకు.	1000-కి. 1-0-0 1-0-0
చెనుగు	మడ	వంట చెఱకు	
తెల్లమద్ది	రేల	(ఎండినదిమాత్రము)బోటు టౌ 1-కి. 1-4-0	
నల్లమద్ది	జన	బండి 1-కి. 0-6-0 0-8-0	
నెమలి అడుగు	తడ	ఎద్దుమోత 0-1-2 0-1-7	
	ముప్పి	గాడిదమోత 0-0-7 0-0-10	
	చిల్ల	నెత్తిమోత 0-0-3 0-0-3	
		బొగ్గు	బండి 1 కి 2-8-0
			ఎద్దుమోత. 0-5-0 0-8-0
			గాడిదమోత 0-2-6 0-4-0
			నెత్తిమోత 0-1-3 0-2-0
		లోహములు.	
		చెక్కనిరాయి.	బండి 1-కి. 0-1-0 0-1-0
		చెక్కినరాయి.	" 0-2-0 0-2-0
		కంకర.	" 0-0-6 0-0-6
		మన్ను.	" 0-0-6 0-0-6
		చిల్లర ఫలసాయము.	
		తంగేడుపట్ట.	బండి1-కి. 1-8-0 1-8-0
			ఎద్దుమోత 0-5-0 0-5-0

2 నెత్తిమోపులు=1 గాడిదమోత.

2 గాడిదమోతలు=1 ఎద్దుమోత.

5 ఎద్దుమోతలు=1 బండి.

100 ఘనఅడుగులు=1 బోటు మన్ను.

ఈ వ్యాసము వ్రాయుటయందు పయోగపడిన పుస్తకముల జాబితా నీ క్రిందను
దహించియున్నాము. హెచ్చు విషయములు తెలిసికొన నభిలాష గలవారా
గ్రంథములను చూచుకొన వచ్చును.

5-వ అనుబంధము.

గ్రంథము.

గ్రంథకర్త.

1. ఫారెస్ట్రీ ఇంజనీరింగ్ ఇండియా.
2. మాన్యుయల్ ఆఫ్ ఫారెస్ట్రీ (ఈ సంపుటములు).
 - i. యుటిలిటీ ఆఫ్ ఫారెస్టు అండు ఫంక్ష మెంటు
 - ii. ఫ్రీన్సుఫీల్సు ఆఫ్ శిల్వీకల్చర్.
 - iii. ప్రాక్టికల్ శిల్వీకల్చర్.
 - iv. ఫారెస్టు మానెజ్ మెంటు
 - v. ఫారెస్టు ప్రొడ్యక్షన్.
 - vi. ఫారెస్టు యూటిలైజేషన్.
3. ఫారెస్టుపోరా ఆఫ్ ది స్కూల్ సర్కిల్,
నా గువెర్నమెంటు సెను.
4. ఇండియన్ ట్రీస్.
5. ఫారెస్ట్రీ ఇన్ సదరన్ ఇండియా.
6. ప్లాంటింగ్ టెక్నిక్ ఆఫ్ బ్రిటిష్ ఇండియా.
7. శివిల్ యెస్టిమేటు.
8. మదరాసు రాజధాని ఫారెస్టు డిపార్టుమెంటు
వారి ఆన్యుయల్ అక్టినిటీ రిపోర్టు.
9. మదరాసు రాజధానిలోని పబ్లిక్ సర్వీసు
యెగ్జామినేషన్ రూల్సు యొక్క అభిప్రాయము.
10. మాన్యుయల్ ఆఫ్ ఇంజనీరింగ్ ఇండియా.
11. మదరాసు ఫారెస్టు ఆక్టు.
12. పోరా ఆంధ్రకా.
13. పోరా శిలివటిక.
14. 1912. సం॥ ఫారెస్టు కమిటీవారి రిపోర్టు.
15. ప్రిలిమినరీ లిస్టు ఆఫ్ వర్మోకులర్ నేము ఆఫ్ ఫారెస్టు ట్రీసు
ప్రబు అండ్ ఫుడ్ క్రెంబర్సు. మదరాసు రాజధాని.
16. ది ఇంపీరియల్ గజటీర్ ఆఫ్ ఇండియా. 3వ సంపుటము.
17. ఎక్సైజ్ కోఫీషియా బ్రిటానికా. ఫారెస్టులను వ్యాసము.

బి. రిబ్బన్ త్రావ.

డబ్లియు. స్కెల్లు.

ఉప్పేద్రనాథ్ కంజీలాల్.

సర్. డి. బ్రాంజిను.

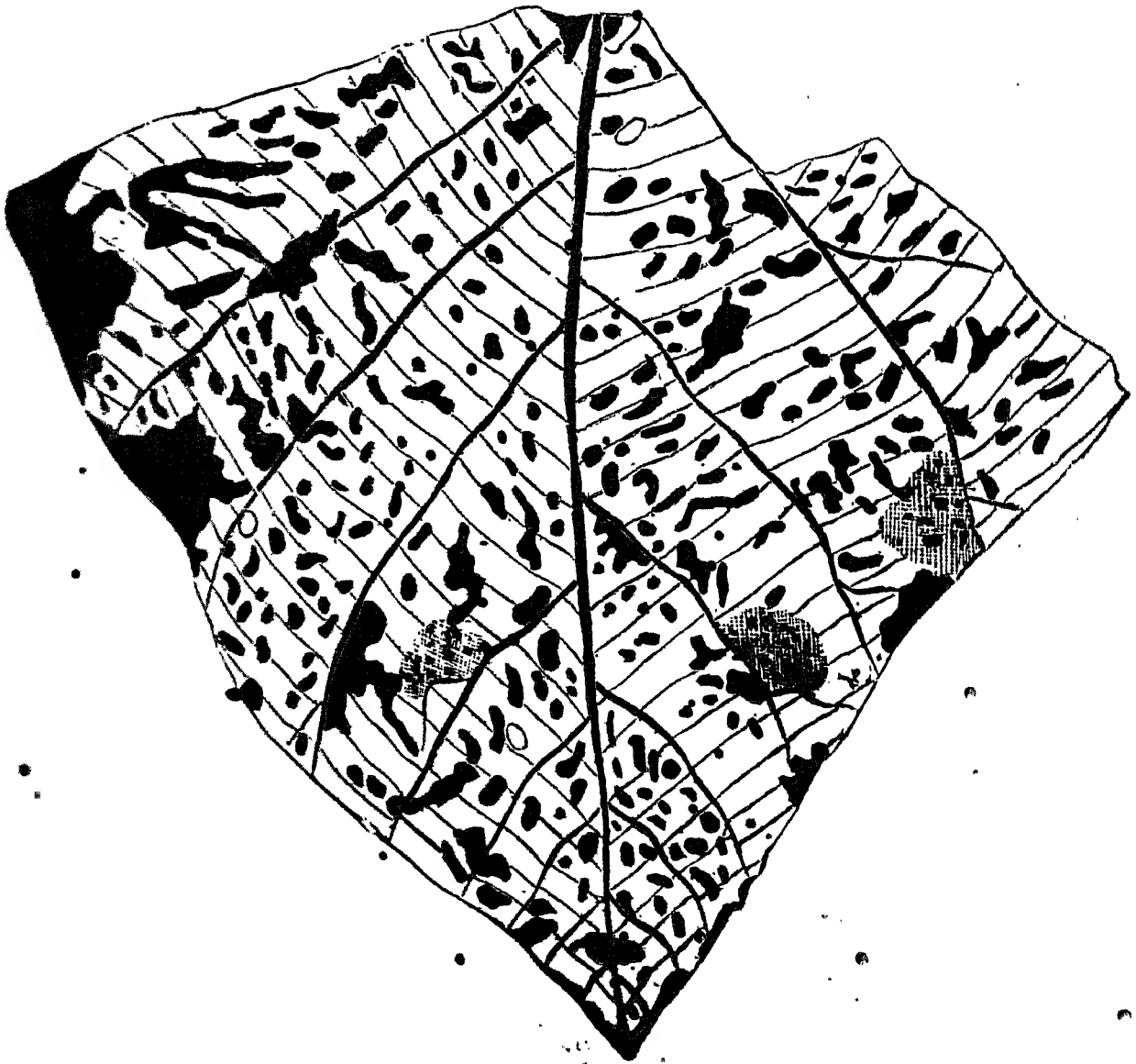
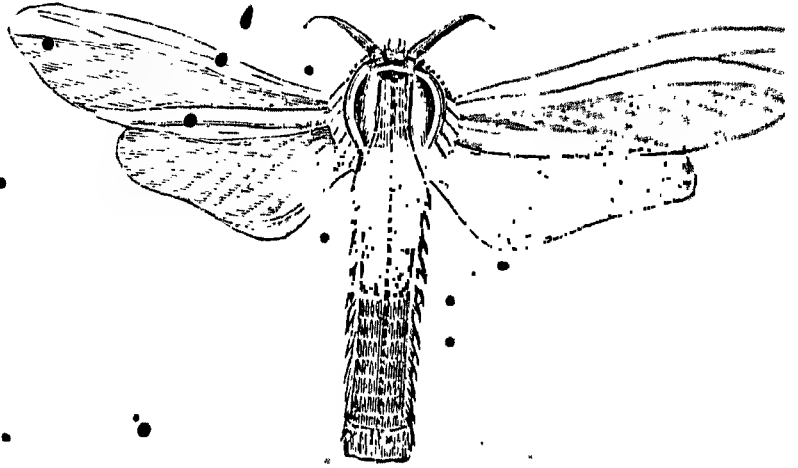
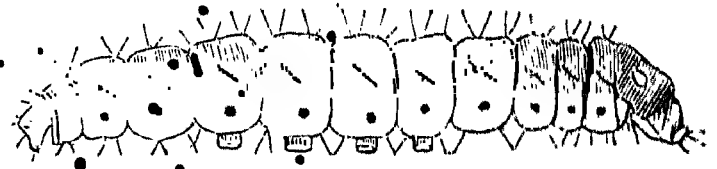
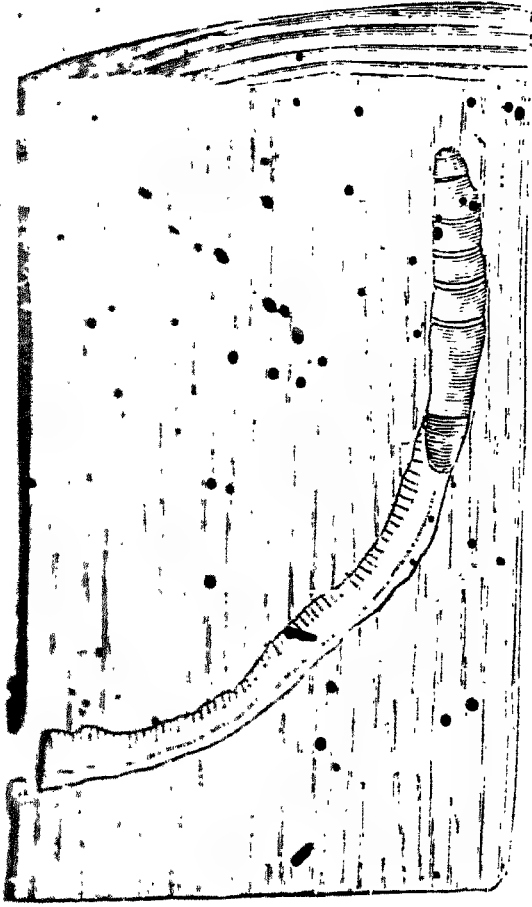
మార్గన్.

జి. ఎస్. గ్యాంబెల్

ఎలియట్.

మేజర్ బెడ్జ్.

1 పురప చెట్టు నాసికి తొట్టకొనే నీకావు విధము.

పురప చెట్టు నాసికి తొట్టకొనే నీకావు విధము.

అడ్డతీగెల.

గోధానరిజిల్లా ఎల్లవరం ఏజన్సీ డివిజనునకు ముఖ్యస్థలము. ఇదియొక చిన్నపల్లె. జనసంఖ్య 459. ఇచ్చట పోలీసు స్టేషను, రహదారి బాగా, లోకల్ గుడుడి, పత్రియూ గలవు. ఇక్కడవారమునకొకతూరి సంత జరుగు చున్నది. రంగయ్యధములో సీగ్రామము ప్రఖ్యాతిగాంచినది. రుహషితూరి లకు నాయకుడయిన చంద్రయ్య మొట్ట మొదట నిచ్చటి పోలీసుస్టేషనును ౧౮౭౯వ సంవత్సరము ఏప్రిల్ మాసంతమున తగుల బెట్టెను. ప్రభుత్వమువారు దీనిని నెగటనే మర మ్మతు చేయించి ఇగడు పోలీసుస్టేషను నుంచిరి. కాని చంద్రయ్య మఱలజూక నెలలో ఈ గ్రామము మీడికివచ్చెను. ఆనెల ౧౨వ తేది ఒకయూగోపియను అధికారిని పోలీసు వారిని గ్రామమునకునెలుపల నెదుర్కొనగ వారు ౪౪ గంటలు తుపాకులతో యుద్ధము చేసి రక్షణార్థ మా పోలీసు స్టేషను లోనికి జొచ్చిరి. తరువాత మూడు దినములు చంద్రయ్య ఆతాణాను ముట్టడించెను. లోనిపోలీసువారు అగ్నిభయముచే నిగిటి పైకప్పును దీసినైచిరి. వారిసాహ యోగ్యమువచ్చినభటులను చంద్రయ్యపాఠ దోలెను. తాణాలోని భటులు ధైర్యముచేసి చంద్రయ్య మీదికుటికి తాళలేక మఱల లోనికింజొచ్చిరి. అనేకస్థలములనుండి సిబ్బంది పోలీసువారికి సాయమురాగా చంద్రయ్య ఈ తాణానువదలి పోయెను.

అడ్డపరపు కుటుంబము.

అడ్డపరపు కుటుంబము కొంచము పెద్దకుటుంబ ములలోనొకటి. దీనిలో గుల్లమీలు, తీగెలు, గుబురుమొక్కలేగాని పెద్దవృక్షములేవు. బురదనేలలబెరుగునవి రాతినేలలందును బెరు గునవి మొదలగు నన్నిరకములీ కుటుంబ మునగలవు. ఈమొక్కలు విశేషముగ నుష్ణ ప్రదేశములందు వర్దిలును; కాని మధ్య భారాసముద్రతీరములు 'యన్దై పెడ్ స్టేట్సు' 'ఆస్ట్రేలియా' మొదలగు దేశములందుఁగూడ గలవు. ప్రపంచమందంతటను నూటముప్పది నాల్గుజాతులును బదుసారువందల తెగలును గలవు. మనహిందూదేశమునందును బ్రిటిషు బర్మాదేశమునందును గలసి నలుబదియైదు జాతులును ఐదువందల పది తెగలునుగలవు.

ఈకుటుంబపు మొక్కలయాకులు:-అభి ముఖచేరిక. లఘుపత్రములు. కణుపుపుచ్చము లుండవు. సమాంచలము. సాధారణముగ బలుచగనుండును. పుష్పమంజరులు:- సాధా రణముగ మధ్యాహ్నమంజరులు, మృధాభి సారి మంజరులును గలుగుచుండును. చేటి కలు డిపచేటికలుతఱుచుగా నుండుచుండును. పుష్పముఓష్టాకారముగ నైనను, అసరాళముగ నైనను నుండును. పుష్పకోశమును, దళవలయ మును సంయుక్తమీలే. ఒక్కొక్కవలయమున నాలుగో ఐదో చేరియుండును. రెండో నాల్గో కింజల్కములున్నవి; తఱుచు పుప్పొడి తిత్తు లలో నొకతమ్మి పెద్దదిగను రెండవది చిన్న

బిరుదు నుడును. సంయోజకము పొడవు;
పుష్పాక్షియు బలువిధములుగ నున్నది. అండ
కోశమునందు ప్రీతములు కెండు. అండాశ
యము ఉచ్చము; కెండుగదులుగలవు.
ఒక్కొక్కదియును. అండములు కెండు
యొకలు. సంఖ్యములుగాగూడనుండును.
స్తంభసంయోగము. కీలము. పొడుగుగా
చుండును. కొక్కములు కెండు.

అష్టసరము చెట్టు ఈ కుటుంబమునందు
పొక్కిలి యుపయోగమైన వానిలో నొకటి.
ఇది నాథానిముగ నాలుగు మొదలెని
రెండు యుగముల వఱకుం బెరుగును గాని
యింకొక యుగములవఱకును పెరుగుటకూడ
లేదు. ఇరులు వెచ్చవి బల్లెపాకారము గను
కొరలు నుండును. పుష్పము ఓష్టాకారము,
చెలుపు. కెండు ఉపచేతకలుగలసి యొక
పుష్పమును మఱుగుపఱచు చుండును.
ఇట్లములు కెండు.

ఈ యాకులనుకడన చెక్కల అంపపు
నాట్టులోని అపికాచి యొకవిధముగు పచ్చని
రంగుచేయెను. ఈ యాకులతో నమ్ముచేసిన
మొదల వీరెలునాకవతము లగును. అష్ట
సరపు పొగుమతువాకిమందులో నుపయో
గింతును. ఈ చెట్టుచెక్కతోగొన్నిరు ద్రాక్ష
లముగాని చేయుచున్నాడు. అన్నిరకముల
పప్పులను. కులుచేయుటతో అష్టసరపుచెట్టు
చుడ ద్రాక్షలమున్నాడు గాని తుయలోగము
నకది యుపయోగము చేయవలెదురు.

నాగమల్లి ఐదారడుగులెత్తు పెరుగు
గుబురుముక్క. అది సంచత్సరము పొడవున
బుష్పించునుగాని తఱుచుకాయలు గాయదు.
తోటలలో దానిని గొప్పులు నాటిపెంతురు.
దానివేరులతో గాచినపాలు వీర్యవృద్ధి చేయు
నందురు. వేళ్లను నిమ్మ రసము తోడను
మిరియముల తోడను నూరిపట్టించినదామని
పోవుననిచెప్పదురు. పాము కాటునకు
నాగమల్లి మొక్క మంచి పనిచేయు
నందురుగాని చేసినట్లు వినవచ్చుటలేదు.

నేలవేము మెట్ట తావుల యందుం బెట్టు
నీడల్లను మూడడుగుల వఱకుం దుప్పవలె
బెరుగును. చిన్నపిల్లల కడుపునొప్పికిని, కొద్ది
ముచే గలుగు జ్వరములకును దీని యుండు
రసమునిత్తురు. ఈ రసము మిక్కిలిచేదాగ
నుండునుగాన, ఒక్కొక్కప్పుడు ఏలకుల
పొడుముతోగలిపి మాత్రలు చేసియుత్తురు.

నేలవావిలి అందమైన మొక్క. అఇది వర్ష
కాలములో బుష్పించును.

నీలాంబరము నీలపు పువ్వు లందముగా
నుండుగాన దానిని దోటలందుం బెంచుదురు.

చేబీరమొక్క ఊంకలవద్ద బెరుగును
అది (ఒక యేడాదిలోన పుష్పించి కాయ
లుగాచి చచ్చిపోవును) ఏకవార్షికము.

జీమందార తీగే పుష్పము లోష్టాకార
ముగ నుండవుగాని మంచివాసనవేయును.

ములుగోరింట అందఱుగా నుండు చిన్న మొక్క. దీని పువ్వులు కొండు మించు మించు గరాళివలెనుండును. నాలుగు కింజల్కములలోను పెద్దవి రెండుచిన్నవి.

పెద్దములుగోరింట ఆకులకంటే బొడుగుగా సన్నని ముగడ్డుకలవు.

శెల్లములు గోరింట వర్ష కాలములో బుప్పించును. దీని కాయలలోగింజలు చాల గలవు.

పచ్చవాడంబరము ఈపువ్వులో పైపెదవి ననుక ప్రక్క రు వంగియుండును.

శెల్లరంతు గొత్తెచీమిడి మొదలగు మొక్కలొకను ఈకుటుంబమున గలవు గాని, వాని సన్నిధి నిచ్చి జేగ్గొనుట యనవసరము.

అడిగళులు. ఈ జాతివారు సేవకావృత్తిచేత జీవించువారు. తిరువాన్కూరు ప్రాంతమున నుండు అంబలవాసుల వారిలో వీరొక జేగ్గ. పూర్వము శ్రీశంకరాచార్యులు కల్లుత్రాగగ వారిశిష్యులగు కొందఱు బ్రాహ్మణులను త్రాగిరట. అటుపైన శంకరుడు కొలిమిలో నినుము కఱగుచుండగా దాని దీసికొని నిర్లక్ష్యముగా ద్రాగి తనతోడి శిష్యుల కీయ వాగు భయపడి తమ తప్పు నొప్పుకొని క్షమింపుమని యాతని వేడి, తాముచేసిన పాపపరిహారార్థము బ్రాహ్మణేతరులైరట. వాగే ఇప్పటి అడిగళులని

యొక ప్రతీతి గలదు. వీరు భద్రకాళి దేవాలయములలో పూజారులు. వీరు కాళి ప్రత్యర్థము భుద్యముల నేవేదన మొనర్చుట గలదు. వీరు మాత్రజ్ఞులును, శక్తి పూజా పరులునుగా నున్నారు. వీరికి నుపనయన సంస్కారమును యజ్ఞోపవీత ధారణమును గలదు. వీరికి, దశగాయత్రీ భజము గలదు. వీరిలో పీఠంతము సేయుటలేదు. పురుడు పాకింపు లేదుగాని స్తూతకము ౧౧ దినములు పట్టుదురు. పునోహితులును, ఆచార్యులును, వారికి వారిభాధువులలో నేయుండవలయును. సంబుద్రిస్త్రీలు బయట తిరుగునపుడు తాటియాకు గొడుగుచే బానుటయుబుర్రావేసికొనుటయు నాయర్ (శూద్ర) పనికి తైను కూడ గొనిపోవుటయు గలదు; అడిగళుల స్త్రీలకీయాచారము లేదు. నగలు మాత్రము సంబుద్రిస్త్రీలవలెనే ధరించుకొందురు.

అడిచ శల్లూరు. చెన్నపురి రాజ

ధానిలోని తిరునల్వేలి జిల్లాకు చెందిన శ్రీ వైకుంఠము తాలూకాలోనున్న ఒక గ్రామము. గవర్న మెంటువారు ఈ గ్రామ సమీప భూమిని త్రవ్వించి చూడగా ఇక్కడ శవములు చాల కనుపించుటచే నిది యొక గొప్ప శ్మశానవాళిక యని యూహించుచున్నారు. పూర్వవిశాసమీపమందున నేదియో యొక పట్టణ ముండి యుండవచ్చు నని దానిని, పాండవులు లేక పల్లవులవంశము నకు జేందిన వారలెవరో పాలించియుండు

రనియు వదలి గలదు. ఇక్కడ దొరకిన వెండి, బంగారు లోహపు వస్తువులను, అస్థులను ప్రోగుచేసి చెన్న పురిఁకుం దున్న వస్తు ప్రదర్శనాగారములో నూచియున్నారు. ఈ అడిచనల్లారు సమీపమున నిప్పటికిని ద్రవ్వించి కొత్త సంగతుల గనుఁగొనుచున్నారు.

అడిదము సూరకవి. శుద్ధాంధ్ర రామాయణ మును రచించిన బాల భాస్కర కవికుమారుడు, ఆంధ్రకవి, లక్షణవేత్త.

ఇతనిచే రచింపఁబడిన కావ్యము కవిజన రంజనము, దీనికి చంద్రమతీ పరిణయమని మానుపేరు. ఇందు హరిశ్చంద్ర చక్రవర్తికిని ఉశీనరరాజ కుమార్తెయైన చంద్రమతి దేవి కిని జరిగిన వివాహము వర్ణించి యున్నాడు. ఇందు హరిశ్చంద్రుని పూర్వచరిత్రమాత్రము గలదు. ఉత్తరచరిత్రలేదు. ఇది మూడాశ్వాసములుగల చిన్న పుస్తకము. ఇందలి పద్య సౌఖ్య స్వల్పమైనను కావ్యము మిక్కిలిరసాత్మకమును శబ్దార్థాలంకార భూయిష్టమును అయి నందునఁ బండితులు దానిని మొదటినుండియుఁ బిల్లవను చరిత్రమని గౌరవించుచున్నారు.

ఇతఁడు రచించిన లక్షణగ్రంథములు, ఆంధ్ర చంద్రాలోకము, ఆంధ్రనామశేషము, కవిసంశయవిచ్ఛేదము.

ఆంధ్ర చంద్రాలోక మనునది అలంకారములమొక్కలక్షణలక్ష్యములను వెలుపు గ్రం

థము. సంస్కృతమునందు చంద్రాలోక మను గ్రంథము గలదు. అది సాహిత్యవిషయములను జర్పించును. దానికి కర్త పీయూష వర్షుడని ఆ గ్రంథమునందే యున్నది. పీయూష వర్షుడనునది జయ దేవునకు నామాంతరమనియుఁ బ్రసన్నరాఘవ కర్తయైన జయ దేవుడే ఈ చంద్రాలోకమునకుఁ గర్తయనియు కొందఱు పండితుల యభిప్రాయము. ఇది ఇట్లుండ అడిదము సూరకవి చంద్రాలోకమును గాళిదాసుఁడు రచించెనని ఈ క్రింది పద్యమున చెప్పియున్నాడు.

గీ॥ బాబురకు నైన దెలియగఁ గాళిదాసు
మును రచించె చంద్రాలోకమును ద్రిలింగ
భాషచేసితి నీ కృపభవ్యముగను
దీని గరుణించి నైకొమ్ము దేవదేవ ॥

కాని కాళిదాసకృత చంద్రాలోకమున్నట్లెక్కడను గానరాదుగాన నీ చంద్రాలోకమే కాళిదాసునిదియని సూరకవిభ్రమపడెనని ఆంధ్ర చంద్రాలోకము నచ్చు వేయించిన అక్కిరాజు ఉమాకాంతముగారు వ్రాసియున్నారు. ఏది ఎట్లున్నను సూరస తెలిగించినది అప్పయదీక్షులులవారికువలయానందకారికావళి. దీక్షులుల వారు చంద్రాలోక మందలి చివరమయూఖ మ్మనుండి అలంకార లక్షణ లక్ష్య శ్లోకములను దీసికొని కొన్నిటి నూతనముగఁ గల్పి కువలయా నందమును నిర్మించిరి. ఆకువల య నందమే సూరస కాలమున ఆంధ్రదేశము నందు చంద్రాలోకము పేరిటను కాళిదాస

కృతమనియు వ్యాప్తిః జెందియున్నట్లు మనము
పై పద్యమువలన నూహింప నలసియున్నది.

భాషాంతరము చేయుటలో నీకవి మూల
మును తు,చ తప్పకుండ తెలిగించినట్లు గాన
వచ్చుచున్నది.

ఉదాహరణములు:—

ఉపమాయత్ర సాదృశ్య లక్ష్మీహల్లః తిద్వయోః
హంసీప కృష్ణ తే కీర్తిః స్వర్గంక్షా ముగావతేః
ఉపమానోపమే యత్వం యదేకస్వైవ వస్తునః
ఇందు రిందురి వశ్రీమా నిత్యా దౌ తదనన్వయః
గీ॥ వర్ణ్య ముపమాన ముపమాన వాచకము స
మాన ధర్మము సంఘటింప నగునుపమ
హంసి చందాన సీకీర్తి యజ్ఞనాథ
యభ్రగంగావ గాహనం బాచరించు

హేత్వలంకారము:—

హేతోర్హే తు మతాసార్థం వర్ణనం హేతు రుచ్ఛతే
అసావుదేతి శీతాంసుర్మాన చ్చైదాయ సుభ్రవామ్
హేతు హేతు మతోరైక్యం హేతుంకే చిత్రప్రచక్షతే
లక్ష్మీవిలాసా విదుషాం కటాక్షా వేంకట ప్రభో

గీ॥ కార్య కారణములు రెండు గలియఁబలికె

నేని యది హేత్వలంకృతి నానెసంగు

నదయ మండెడు నీశశి మదవతీక

దంబమానముల్వచ్చు చైదంబుకొఱకు

గీ॥ కార్యకారణములకు నైక్యముగ నేని

గృతులఁగొందఱు హేత్వలంకృతియ యందు

సత్కవులకుఁ గమావిలా సములు వేంక

టేశ్వర కటాక్షముల నంగ నిందుమాళి.

ఆంధ్రనామ శేషము పద్యరూపమైన

చిన్ననిఘంటుప్ర.

* ఆంధ్ర చంద్రిలోకముయొక్క పరిశుద్ధమైన
చక్కని ప్రతిని అక్కిరాజు ఉమాకాంతము గారు ప్రక
టించి యున్నారు.

ఆంధ్రనామ సంగ్రహములో లేని కొన్ని
పదము లిందుచేర్చఁ బడినవి. కవిసంశయవి
చ్ఛేదము వ్యాకరణ సంబంధమైన మూడ
శ్లాశములుగల లక్షణగ్రంథము.

ఈకవి రామలింగేశ శతకమును గ్రంథ
మును సీస పద్యములతో రచించి యు
న్నాడు. ఇందు రాజులు ప్రజలను బెట్టి నట్టి
బాధలు చక్కగ వర్ణింపఁ బడినవి. ప్రజాపీడ
కులైన రాజులను ధిక్కరించుటకే ఈశతకము
పుట్టినట్లు కానవచ్చు చున్నది. అప్పటి జ్ఞాని
దారులవలనను వారి యధికారుల వలనను
అప్పటి ప్రజలకుఁ బెక్కు కష్టములు సంభ
వించినట్లు శతకములోని వర్ణనలనుబట్టి
మనమూహింప వచ్చును.

“మాన్యంబు లీయ సమర్థులొక్కరుఁడు
లేఁడు” మొదలగు సీసపద్యములు ఈ గ్రంథ
ములో నవి, తెనుగు దేశమునం దిదివఱకే
వ్యాపించి యున్నవి. శతకము సందలిచివర
పద్యమగు సీ క్రింది సీసమువలన అప్పటి
జమీందారులు ప్రజల సొత్తును అపహరిం
చుట ఇట్లు తగులఁ బట్టుట మొదలైన ఘోర
కృత్యములనుఁ జేయుచున్నట్లు కానవచ్చు
చున్నది.

సీ. భయమేల కొండంతపగఁతుఁడునాకున్న

మేయవు వంచిన మేటికలుగ

నాకేల శోకసంతాపము నందుఁగుండ

శీతాంశుమాళినా చెంతనిలువ

తస్కర భీతికె దల్లడిల్లగ నేల

బ్రమధులతో శూలపాణి నిలువ

అగ్ని భీతికినాకు నలుకంగ నిక నేల
గంగాధరుండునా కడవనిప
ననుచు నెంతటి కెంతటి కలుకు లేక
నమ్మియుంటిని నీ ప్రాపు నా మనమున
జాగరూకుడై నన్ను సాకవయ్య
రామ లింగేశ రామచంద్రపురహాస

పై గ్రంథములుగాక శ్రీరామ దండకము
పొణ్ణగుపాటి వేంకట ముత్రిశతకమనురెండు
శతకములీ కవిరచించెనని యొకరు వ్రాసి
యున్నారు కౌని యాగ్రంథము లెచ్చటను
గానరావు.

కవిస్థలము. ఈకవి తనగ్రంథముల నన్ని
టిని రామచంద్ర పురమునందలి రామలింగే
శున కంకితము చేసినందున నాతడు గోధా
వరిమండలనివాసుడనిమనమూహింపవలసి
యున్నది. దంతకథలవలననుచాటుపద్యముల
వలనను ఇతడు విజయనగర సంస్థానమునం
దున్నట్లును అచ్చటిరాజులకు నాశ్రితుడు
గనున్నట్లును పెద్దాపుర సంస్థానమునకు
నప్పు డప్పుడు వచ్చుచున్నట్లునుకూడ గలదు.
రామ చంద్రపురమతని జన్మస్థానమై యుం
డనోవు. పెద్దవాడైన తరువాత ధనార్జన
కొఱకై విజయ నగరమునకు వెళ్ళియుండ
వచ్చును.

కవికాలము. రాజులయందుగలయసూయచే
నీ కవి తనకావ్యములేవియు రాజులకంకితము
చేయలేదు. రామలింగేశునకే చేసెను. అందు
వలన నాతని గ్రంథములలో నాతనికాలనిర్ణ
యమునకు నాధారము లేవియుగానరావు.

కావున కవికాల నిర్ణయమునకు కింవదం
తులే యాధారములు. ఈతడు విజయనగర
ము రాజైన రెండవ విజయరామ రాజున
కును పెద్దా పురసంస్థానాధి పతియైన వత్స
వాలు తిమ్మజగపతికిని సమకాలికుడని పరం
పరాగత హర్తగలడు. రెండవ విజయరామ
రాజు 1759 మొదలు 1794 వఱకు ప్రభు
త్వము చేసెను. తిమ్మజగపతి 1759 మొదలు
1790 వఱకు రాజ్యమేలెను. కావున ఈ
కవి పదునెనిమిదవశతాబ్దము మధ్యనుండి
ఆ శతాబ్దాంతము వఱకు నుండెనని మన
మూహింప వచ్చును.

అడిదానపుడు. అంధకునికొడుకు
స్వస్వరూపమున మరణము చెందకుండు
నట్లు వరము బొందియుండె. ఒకప్పుడు
పార్వతీ దేవివేషము ధరించి శివునిమోసము
చేయ యత్నింపగా నితడు శివునిచే
జచ్చెను.

అడిలంగు. (౧) జోహా క్రిస్టాఫ్.
(౧౭౩౨-౧౮౨౬.) ఈతడు జర్మనీదేశస్థుడు.
వై య్యాకీరణుడు; బహుభాషాకోవిదుడు.
స్పాంటికలో జనన మంది డ్రెస్ట్లో
మృతినొందెను. ఈతడు తర్జుమాలయం
దును, శబ్దోత్పత్తి విచారమునందును, అనేక
భాషలయందును ఆసక్తిగలిగి యా పరి
శ్రమలయందు దన కాలము గడపెను.
౧౭౮౭-వ సంవత్సరము మొదలీతడు డ్రెస్ట్లో
ఎలెక్టోరల్ పుస్తక భాండా గారమునందు
నుద్యోగిగనుండెను. ఈతడు గొన్ని గ్రంథ
ములను వ్రాసెను.

(౨) ఫ్రీడిల్ వాక్ (౧౭౬౮-౧౮౪౩.) ఈతఁడు పైవాని మేనల్లుఁడు; స్వెడిష్ లో జనించి పైంటు పీటర్సు బర్గ్ లో మృతుఁడాయెను. సామృతభాష, వాఙ్మయము రవ్యభాష, వీనిని గుఱించి ఈతఁడు కొన్ని గ్రంథములు వ్రాసెను.

అడిలేయిడ్ రాణి! (౧౭౯౨-౧౮౪౯.) ఇంగ్లాండును పాలించిన నాల్గవ విలయంరాజభార్య; సాక్సుమినింజన్ డ్యూకకు జార్జి క్విమార్తె. ఆకాలపు రాజ్యవ్యవహారములందు జోక్యము కలిగించుకొనెనను వదంతికి ఫలముగ నాయమయందు ప్రజలకుఁ గొంతప్రీతి తఱిగెనుగాని యూమెనిక్కముగ ధర్మకార్యములయందు చాల శ్రద్ధగలిగి ప్రవర్తించు చుండెను.

అడిలేయిడ్. దక్షిణ ఆఫ్రికా లియాసీనుకురాజధాని. ఈ పట్టణము ౧౮౭౫ నదిచే ఉత్తర అడిలేయిడ్ దక్షిణ అడిలేయిడ్ అని రెండుభాగములుగ విభజింపఁబడియున్నది. ఒక్కంట నివేశములు గలవు. రెండవదాన వ్యాపారము జరుగుచున్నది. ఈ పట్టణాధికారు లెల్లరు ప్రజలచే నిర్వచింపఁ బడుచున్నారు. ఇచ్చట నొక సర్వకళాశాల యున్నది. ఇందు రమారమి వేయిమంది విద్యార్థులు విద్య నభ్యసించు చుండును. జనసంఖ్య 1,62,094.

అడ్డోవా. ఆఫ్రికా ఖండమునందలి అబిసీనియా దేశములోని ట్రిగ్రిమండలమునకు రాజధాని. ఇది అరేబియాకును సౌడనుకును గల మార్గమధ్యమున నుండుటచేత మధ్యాఫ్రికాతో అరేబియా సలుపువర్తకమునకు ముఖ్యస్థానముగ నున్నది. అబిసీనియావాధికిని ఇటలీ వాధికిని జరిగిన యుద్ధములో నబిసీనియా వారు ౧౮౯౬ న సంవత్సరమున నీపట్టణ ప్రాంతములలోనే ఇటలీవారిని పూర్తిగ నోడించిరి. ఈపట్టణము జనసంఖ్య 3000 వ్యాత్రమె గలదు.

అణిమ. అష్టమహా సింధులలో నొక్కడు.

అణిమాండవ్యుడు. మాండవ్య ఋషికి నామాంతరము (చూడు 'మాండవ్యుడు').

అణుహారండు. (చం. వం) నహు ఘనికులజుడగు యయాతి పుత్రుడైన పూరుచి కుల్లమునందుఁ బుట్టిన విభ్రాజుని కుమారుడు. ఇతనికి నపుడను మారుపేరు కలద్దు. ఇతఁడు శుకుని కూతురగు కృత్వీ నామాంతరము గల కీర్తిమతిని వివాహమాడెను. (చూడు 'నపుడు')

అతభాస్కానది. అతభాస్కాకనడా లోని యొకనది. ఇది 740 మైళ్లు పొడవు.

ఈనది అతిభాస్కయను సరస్సులో కీర
బ్రవహించు చున్నది.

దీనికి మెట్లండు, వెంబన, తైస్సరీ, స్తేస్స,
అను ఉపనదులు గలవు.

మొదట ఈ పేర నొక జిల్లాయుండెను.
తరువాత కన్నడోదేశమందొక రాష్ట్ర
మంతయు నీ పేరునబిలువబడుచున్నది.
౧౯౦౫ సంవత్సరమున నీ రాష్ట్రము విభజన
చేయబడి ఇతర రాష్ట్రములలో గలుప
బడెను.

అతలము. హితాళ లోకములలో
మొదటిది. దాని వైశాల్యము పదివేల యోజ
నములనియు అచ్చటినేల తైల్లగనుండుననియు
బురాణప్రతీతి.

అత్తరులు. “అత్తరు” అను నీ
పదము “ఇతర్ = Itar”
అను పాఠశీక పదము
నుండి జనించినది. దీనికిహిందూవులు పర్యాయ
పదములుగఁ పుష్ప సారము, పరిమళము,
సుగుంధ ద్రవ్యము, మొదలగు పదముల
నుపయోగించెదరు. పాశ్చాత్య భాషలయందు
“అటో = Otto” అను పదముకూడ. అత్తరు
నకు పర్యాయపదముగా వాడుచున్నారు.

అత్తరులను తయారుచేయుట మిక్కిలి
పురాతనమైన పరిశ్రమ. మంచిదుస్తులు, ఆభ
రణములు మున్నగు అలంకరణముల యందు
మనుష్యునకెంత యభిలాష యనాదినుండి

కలదో భోగప్రధానములగు సువాసన ద్రవ్య
ములయందగుగానీ నట్టి యభిలాష యుండును.
కాబట్టియే ప్రతిజాతి యందును వారివారి
వాగ్దేశకతనుబట్టి కొద్దియై గొప్పయై ఈ
పరిశ్రమ యనాదినుండి గాననగును. మిక్కిలి
యనాగరికదశలోనుండు జాతులు ప్రకృతి
యందుగల సుగుంధద్రవ్యముల నట్లేవాడుక
చేయుదును. నాగరికత మీరిన జాతులు
ప్రకృతియందుగల పదార్థములనుండి సార
ములుదీసి యనేకవిధములయిన యత్తరులను
జేయుదురు.

మన దేశములో నీ పరిశ్రమ మహమ్మ
దీయుల దండయాత్రలకు పూర్వమే యున్నత
దశయందున్నదని చెప్పటకు అనేక నిదర్శ
నములు గలవు. వేదములలో చందనము,
కస్తూరి మున్నగు పరిమళ ద్రవ్యములపేర్లు
గలవు. ఇదిగ్గాక పుష్పసారములు దీయుట
చతుష్షషికళలలో నొకటిగ మనవారిచే పరి
గణింపఁబడి యున్నది. మద్యసారములును,
పుష్పసాతములును ఒకేరీతిని వండుచుండి
నట్లు మన శాస్త్రగ్రంథములవలనఁ దెలియు
చున్నది. వాసవదత్త, దశకుమారచరిత్ర,
మున్నగు కావ్యములయందు కొన్ని పరిమళ
ములపేర్లుగలవు. ఏడవశతాబ్దమునాటి ఖరహ
ష్ఠారుని బృహత్సంహితలో చంపక మున్నగు
పుష్పముల వాసనగల కృత్రిమ పరిమళముల
తయారుచేయు మార్గములు వర్ణింపఁబడి
యున్నవి.

హిందువులపూర్వాధ్యక్ష వాఙ్మయమును పరిశీలించినయెడల కావ్య పరిమళ పరిశ్రమల నెప్పటినుం ముల యందును పుర్ణా డి యెరిగియున్నారు ఇముల యందేగాక ప్రాచీనములగు వేదముల యందును విహహముం త్రములయందును, “అగరు, భూపకర్పూర” ఇత్యాది పద ప్రయోగములను విరివిగ కనుగొన గలము. అర్చకు పుష్ప సారములను గురించి తెలియుననుటకు మనవాఙ్మయమున ప్రబల నిదర్శనములు కలవు. అత్తరువులు భరతఖండము నుండి తమకు బహుప్రాచీన కాలమునుండియు వచ్చుచుండెడివనియు, వానిని పారు మిక్కిలి ప్రీయముగకొని సేవ సించు చుండు వారనియు, గ్రీకు, రోమక, దేశ గ్రంథములయందు కనబడు చున్నది. క్రైస్తవుల వేదము (బహుప్రాచీన గ్రంథమునగు “బైబిలు”) నందు ఇండియా దేశము నుండి పాశ్చాత్యుల కత్తరువులు వచ్చు చుండెడివని వ్రాయబడియున్నది. ఇంక ననేక నిదర్శనము లున్నట్లు పాశ్చాత్యులు వాడుకొనియున్నారు.

ఇంకను యాంధ్రులకీ పరిమళవిషయమును తెలియనాయని చూచిన ఆంధ్రుల పరిమళ పరిశ్రమ శ్రీనాథాదుల కస్తూరి భిక్షను జూపించు కొన్ని చాటువులును, స్వతంత్ర రచనాకౌశలములు నగువీధి నాటికాదుల యందును పరిమళ ప్రశంస గాననగును. మరియు పూర్వము

రాజుల మొదటనుండు డబ్బడిరెండు నియోగులలో పరిమళ కారకుఁడొక్కఁడని అయ్యల రాజు నారాయణ మాత్య విశ్వాచితమగు హంసవింశతియను గ్రంథమున కనబడుచున్నది. గణపతిదేవుని కాలమునగూడ పై ప్రబంధములో వర్ణించిన “గురు ప్రధాన, సామంత, పురోహిత, జ్యోతిషక, మూలకాశక, పరిమళకారక” ఇత్యాది నియోగులు నియమింపబడి యున్నట్లు కనబడుచున్నది.*

ఈ పరిమళకారకవృత్తి యొకరివలనగాక పరిమళకారకవృత్తి యొకమందివలన జేయఁపట్టిది. బడు చుండినట్లును, ఒక రాజుకిందనే పలువురుద్యోగులీ వృత్తికై నేమింపఁబడుచుండినట్లును, కొంద రత్తరులు చేయుటకు, కొందరు సంగ్రహ పరుచుటకు, కొందరు భాండాగారమున జాగ్రత్త పరుచుటకు, వారిపై నొక పెద్ద యధికారి కూడ నేర్పరుపఁబడియుండినట్లును, అపరిమళ మొలకొర కేర్పరుపఁబడిన యుద్యోగు లమిత ధనవంతులుగ నుండుటయేగాక, వారియుద్యోగము మిక్కిలి గౌరవాస్పదమై యుండెడిదనుటకునుగూడ నిదర్శనములు కలవు. శ్రీనాథుఁడు వేమాశెట్టివద్ద నుండు సుగంధ భాండాగారాధ్యక్షుఁడైన సిరియాల తిప్పయ్యయను వైశ్యునకు తన హరవిలాసమును కృతి నిచ్చెనని నెరిగినవారు పై సంగతులు

* ఆంధ్రుల చరిత్రము 263 పుట రెండవభాగము.

తెలిసికొనగలరు. పీనినిబట్టి పరిమళశ్రమ యాంధ్రులకు క్రొత్తగాదని మనము చెలిసి కొనవచ్చును. ధర్మరాజాదిరాజు సూయములు మొదలు (పురాణకాలమునుండి) మొన్నటి వరకు పరిపాలించిన యాంధ్రరాజుల వరకునుగల చరిత్రముల యందును, ప్రాచీన కాలమునందునుగూడ మనవారు పరిమళపరిశ్రమ నెరిగియుండిరి. మొన్న మొన్నటివరకు పరిమళ పరిశ్రమ మనదేశమన విచ్చలవిడిగ జరుగుచుండెడిది.

మహమ్మదీయులు దండయాత్రలు తరువాత మనదేశములో పరిమళ కళాపరిశ్రమ మిక్కిలి యభివృద్ధి జెందినది. సహజముగా మహమ్మదీయులును, ముఖ్యముగ మొగలాయిలును మిక్కిలి భోగపరాయణులు. అందుచేత రాజులును ప్రజలునుగూడ అత్తరుల విషయమై యొక్కవ శ్రద్ధ దీసుకొనెడివారు. “అత్తరు” అనుపదము మనకు వాసన వలననే లభించినది. అక్కట మహా చక్రవర్తి కాలములో నత్తరులు తయారుచేయుటకు ప్రత్యేకమొక యుద్యోగ శాఖయండెననియు, ఆ శాఖవారియొక్క పనిని తానే తరుచుగ తనిఖీ చేయుచుండెడి వాడనియు ఆయన యధికారులలో నొకడగు అబుల్ ఫజల్ వ్రాసిన “ఐని అక్బరి”యను గ్రంథము నుండి తెలియవచ్చు చున్నది. అక్కట చక్రవర్తి పరిశ్రమ కళాభివృద్ధి నెరిగిన వారాతడీ యత్తరుల కొర కెంతపని జేయుచువాడో తెలిసికొన నగును.

మరియు మహమ్మదీయులు వారి యత్తరులో నిజమైన పుష్పసారములు రాజేయక చందినీ, వేట, మొదలగు తక్కువ మూల్యముగల తైలములను పుష్పసారములతోగలిపి చౌకగనమ్మి, హిందువులయత్తరులకు పోటీగల్పించిరి. నిజమైన పుష్పసారములను మాత్రమే జేయుట నెరిగిన హిందువుల పోటీ క్షాగలేకపోయిరి. క్రమముగా హిందువులు పరిమళములచేయుటమానిరి. మహమ్మదీయు లప్పటినుండియు ఘన దేశమునందలి యత్తరు పరిశ్రమకు ప్రధానులైరి. ఏపుష్ప సారమునైనను చందిని యత్తరువంటి తైలముతోగలిపి నప్పుడు పరిమళమునకు చక్కని సుగంధము వృద్ధియగును. దీనికి కారణమా చందిని తైలమునందుండు యావులమిశ్రమ స్వభావగుణ సంపత్తియే.

కావుననే మహమ్మదీయులు తులగుః మాపాయి ధరగల చందినితో తులముయే బది రూప్యముల వెలగల గులాబియత్తరును కలిపి చౌకగనమ్మిరి. ఆ యాచారములు మహమ్మదీయులిప్పటికిని మానియుండలేదు. ప్రస్తుతము మనదేశమునందు మహమ్మదీయులుచేయు అత్తరువుల వర్తకములో నూటికి తొంబదిపాళ్లు చందినీ మిశ్రితమే.

* చందినీ యత్తరు పంచగంధపు చెక్కనుండి తీయుదురు. దీనినన్నియత్తరువులలోను కలుపుదురు.

ఒక రాజ తనూజాత ప్రతిదినము తాను
 స్నానముచేయు నీటియం.
 అత్తరులు కనుగొని దురాత్రివేళపుష్పములను
 నట్లు చెప్పకథ. వేయించి యుదయమన
 నా పరిమళోదకముల స్నానము చేయుచుం.
 డెడి దనియు, నాకనాడామె యో నీటిని పరి
 శీలంప జిడ్డుగ రంగులతెట్టె కొంచెము పైన
 తేలి, పుష్పపరిమళము నధికముగ కలిగి
 యుండినదనియు, నామె సంతసించి యొక
 ఈకతో నా జైలమునొకచిన్న గాజుకుప్పె
 లోనికెత్తి జనకునికివ్వ నాతడు సంతసించి
 యామెకు కొన్నికోర్కెలుతీర్చె ననియు,
 నప్పటినుండి యామె ప్రతిదిన మత్తరు చేయు
 చుండెడిదనియు క్రమముగ నా మత్తరు
 చేయుపద్ధతి ప్రకటితమైనదనియు, వాడుకగ
 చెప్పుకొందురు. ఈ కథయందలి బాలిక
 నూర్జహానని కొందరు వ్రాసియున్నారు.
 కొందరట్లు కనిపెట్టినబాలిక యొక శత్రు
 తనూజాత యనియు, ఈ క్రొత్త సంగతి
 కనిపెట్టుటవలన నామెకు చెరనుండి విముక్తి
 కలిగినదనియు చెప్పుదురు. ఇదియెంత వరకు
 సత్యమో మనమునిర్ణయించుటకు వీలులేదు.

రసాయనశాస్త్రాభివృద్ధిని నరించుకొనుచు
 నెరిగిన చెల్ల రాబోవు
 పాశ్చాత్యుల అత్తరు. సంతతి వానికి గ్రంథరూప
 మున వెల్లడిబటచుచు పాశ్చాత్యులభివృద్ధి
 పరచుచున్నారు. అందు పూర్వము రోమను
 దేశజులును, పిమ్మట పరాసు. (French)

వారి పరిమళపరిశ్రమ నత్యద్భుతముగ వృద్ధి
 చేసికొనిరి. పరాసులు కడచిన శతాబ్దమున
 నాగరికతయందు ప్రధానస్థానము నాక్రమించి
 ప్రపంచమునకే భయము నొశ్చర్యమును
 ఒనగూర్చిరి. అప్పుడే హరి పరిమళపరిశ్ర
 మయు నగ్రస్థానమునకు బోయినది. పరిమళ
 విద్యకు వారిప్పటికిని ప్రపంచమునకొరకు
 గురుస్థానము సాక్రమించుచుండెగాని ఇప్పు
 డా పేరిరువది సంవత్సరములనుండి తగ్గు
 చున్నది. క్రమముగా నాంగ్లేయులలో, నమెరి
 కనులు నాగరికతయందును, దాని వెన్నంటి
 యుండు పరిమళములయందును క్రొత్త సంగ
 తులుకనిపెట్టిపెంచివానిని మించుచున్నారు.
 జర్మనీవారు వెనుకబడి యుండ లేదు.
 మంచుప్రదేశము లగుటచే పాశ్చాత్యదేశ
 ములయందు పుష్పములు సర్వకాలముల
 ములయందు దొరకవు. ఎల్లప్పుడు పుష్ప
 గుచ్ఛయుతములగు వృక్షులతాదికేదారములు
 గలిగి తత్పుష్పసంత పరిమళమిళిత వాయు
 మండల పరివృతులమై సుఖించు పూర్వదేశీ
 యులమగు మవకు అత్తరులంతగా నవసర
 ములేదు, సువత్సరమునకు రెండుమూడు
 మాసములు మాత్రమే పూవుల జూచు
 భాగ్యముగల పాశ్చాత్యులకు పుష్పసార
 ముల యవసరమధికమయ్యెను. పుష్పములు
 లేనప్పుడు పుష్పము లుండునటుల జేయు
 టకు మొదట మానవుడెంతో శ్రమపడి
 యుండును. కావలసిన వస్తువులను పుష్పము
 లతోకలిపియుంచి వానికి పరిమళము పట్టించు

టకు స్రయత్నము చేయుటే దానికి కారణము. మొదట నెద్దియో పుష్పముతోడన్న వస్తువునకు. దాని పరిమళము పట్టియుండుట విమ్మట్టమును జడు మొగలి మొదలగు పుష్పములు బట్టలతో నుంచి వానికి పరిమళమబ్బజేయుట, పుష్పముల నెండబెట్టి వాడిచేసికొనుట, తొక్కి రసము దీసికొనుట, ఇట్లే క్రమాభివృద్ధినొంది యుండును. ఈ ప్రాథమికావస్థ నూహించుట కష్టము.

పాశ్చాత్యులు క్రమముగ నత్తరపులను చేయుపద్ధతిని హిందువులవలన తెలిసికొనుటకు పారశీకముగుండమెట్టదారినవచ్చిరి. అందు వలననే గ్రీకుదేశము వారు హిందువుల జ్ఞానములను పడమటి కంపుటకు మిక్కిలి సహాయ మొనరించిరి. గ్రీకునుండి రోమక పట్టణము ప్యారిసు నగరము మీదుగ యాండ్రేయుల మన దేశమునకు నడచినట్లు విజ్ఞానయాత్రా చరిత్రమును వ్రాసినవారి యభిప్రాయము. ఆ జాతులకు గల పరిశ్రమ ప్రీతియే వారి నభివృద్ధికి దెచ్చినది. వానికి మనదేశమునందు గల కొన్ని పుష్పములు లేనందునను, వారిదేశమున పుష్పములు విరివిగా పెరుగ నందునను వానికి కొంతకాలము నరకు అత్తరుపులు చేసి కొనుట కష్టమే యైనది. పాశ్చాత్యు లిప్పుడు పుష్పములుగలదినములలో మంచియత్తరులు దీసికొని యుపయోగించు కొనుచు నమ్ముచు లాభమును పొందుచున్నారు. అంతేకాక క్రమముగా వారు కల్పిత పరిమళ ద్రవ్యము లతోనత్తరులు చేసికొనసాగిరి. లవంగములు,

వలకులు, ఫచ్చాకు నట్టివేరు, మొదలగు వస్తువులను పదదేశములనుండి తెప్పించుకొని వాని తైలములను దీసి అత్తరులను జేయుచున్నారు. కొందరు రెండుమూడు మూలికల తైలములు గలిపి (Bouquets) మిళితముజేసి యమ్ముచుండిరి. కొంత కాలమునకు తరువాత కొన్ని మూలిక పరిమళసారములు గలుపగా నవి కొన్ని వితపుష్పముల పరిమళముల నొసగినవి. క్రమముగా కొన్ని కృత్రిమ పుష్ప సారములని చుట్ట కాధారమైనవి. ఇప్పుడందువలన వారు జీలకర్ర, వాము, మిరియాలు, మొదలగు వస్తువులను దిగుమతి చేసికొని, వాని సారములదీయు చున్నారు. మరియు గులాబీ, పొగడ, మొదలగు పుష్పములు లేని కాలములయందు కల్పిత పరిమళ సారములను జేసికొని స్వభావసిద్ధమైన పరిమళ సారముల కంటె ప్రశస్థమైన పరిమళముదియేయని లోకమును సంతృప్తిచేయ గలిగిరి. ఈ కల్పిత పుష్ప సారములు నిజసారములను (అత్తరులను) మించి యుండును. మరియు చొకగ లభ్యమగుచున్నది. మనకువచ్చు పాశ్చాత్యపుటత్తరులు, “హికో” పరిమళములలో కొన్ని నీరకములోనివే. ఇదియునుగాక వారు మనదేశమున మహమ్మదీయులమ్ముయత్తరులను, మాదిరితీసికొనిపోయి యట్టి యత్తరులను చొకగచేసి, మహమ్మదీయుల యత్తరుల కంటె చొకగ, మంచివిగ నొసగుచున్నారు. అందువలననే మనదేశము నందు మహమ్మదీయులు

దీయుల చేతులయందు మిగిలియున్న ఈ యత్తుల ఫలితము క్రమక్రమముగ్గా సన్న గిలు చున్నది.

ప్రపంచమునందలి యనేకవస్తువుల నుండియు, ఫల పుష్పముల రూపములు నుండియు నత్తులను

తీయవచ్చును. ఏ వస్తువ నుండి తీసినయత్తురూపములను వేరుబెట్టిరి. కావున యత్తులను రకములన్నియు నిర్ధారణచేయుటకు వీలులేదు. ఘనపదార్థములుగ నుండు యగరుండలు, కస్తూరి; చూర్ణరూపముననుండు బుక్కా, స్నానచూర్ణములు; నవనీతము వలె నుండు మొగముమెరుగులు; ద్రవరూపమున నుండు తైలములు, తలనూనెలు; గాక కేవలము అత్తులని చెప్పుటకు వీలైన రూపములనే యత్తులని నిర్ణయించ వలయును.

(1) సారము. (otto) పుష్పతైలములేక అసలు అత్తురు దీనిని “మూల్యతైలము” (Essential oil) అని మూలికలనుండి తీసినచో చెప్ప నగును. ఒకవిధముగ సారముల క్రింద ప్రతిపరిమళముగల వస్తువునుండి తీసిన కలితీలేని తైలమును జేర్చునగును.

(2) అరళు. (Essence) పైజెప్పిన అత్తురు చిగురు సారాయముతో కలిసినప్పుడేర్పడు ఘాటయిన ద్రవరూపము.

(3). టింగరు (Tincture) పరిమళభాగమును దంచిచేసిన కషాయము.

(4) తైలము. (Oil) చందిన మొదలగు తైలములతో కలసిన మహమ్మదీయులమ్ము అత్తులనుల్లటి మిశ్రమ పరిమళసారము.

(5) ద్రావకము. పై రెండవ సంఖ్య క్రింద చెప్పిన అరళున కెక్కువచిగురు సారాయము జేర్చినది. ఇవియే యాంగ్లేయులు వాడు “లవంధరు; ఉడుకులారం, చెర్రీబ్లాసం, వైటురోడ్డి” అను పాశ్చత్యపుటత్తులు.

• 6. పరిమళోదకము. (Perfumed water) నీటితో గలసినది. ఇది అత్తురు తయారు చేయునప్పుడు మిగిలినది. ఇదియేపన్నీరు.

ఇంక ననేకరూపములుగలవు. వానిలో ముఖ్యమైన రూపములు పైన పేర్కొనబడినవి.

ప్రపంచము నందలి ప్రతివస్తువునకేదో యొక వాసనయుండుట స్వభావము. కాని మానవుల కుపయోగపడు పరిమళములనిచ్చు వస్తువులసంఖ్య మిక్కిలి స్వల్పము. కొన్ని పుష్పములు మిక్కిలి సున్నితములై సారములు గ్రహించుటకునువగు పద్ధతులు లేవు. కొన్నిటి నేకారణముననో మానవులుపయోగించుకొనుట లేదు.

అత్తులను జంతు, ఖనిజ, మూలికా, సంబంధములగు కొన్ని వస్తురకములు. వుల నుండి తయారుచేయుదురు.

I. జాతు సబంధమైనవి. (Animal)
పురుగు, కస్తూరి, జవ్వాజి మొదలగునవి.

II. మూలికా సబంధమైనవి (Vegetable) ఇందు—

1. గింజలు. మిరియములు, యేలకులు, సోపు, జీలకర, వాము.

2. పుష్పములు, మల్లె, గులాబీ, పొగడ, మాలతి మొదలగునవి.

3. ఆకులు—పచ్చాకు, దవనం, కడంబము మొదలగునవి.

4. ఫలములు. నారింజ, నిమ్మ, దబ్బ, జాజికాయ.

5. వేళ్లు. వట్టివేరు, కన్నూరము, చూపరాప్పము.

6. సమూలము. పప్పరమెంటు, మంచి గంధము, దేవదారు.

7. పట్ట. దాల్చిన చెక్క.

8. మొగ్గలు. లవంగములు, జాపత్రి.

9. గడ్డి. నిమ్మగడ్డి, దబ్బగడ్డి.

III. ఖనిజ సబంధమైనవి. గంధకము, రాక్షసిబొగ్గు ఇత్యాదులు.

ఈ పై వస్తువులేగాక నింకను ప్రతిజాతియందు ననేక వస్తువులు జేరును. కొన్ని వస్తువుల యందలి పరిమళములను ముఛము గ్రహించుట లేదు. ఇట్టి వస్తువుల (Raw materials) నన్నిటినుండియు సత్తులు తీయవలయును. ఇందు చిత్రమును కొన్ని కలవు.

కొన్ని వృక్షముల వేళ్లయందొక పరిమళము. ఆకులయందు మరియొకటి, పుష్పములయందొకటి, ఫలములయందు మరియొకటి యుండును.

ఉదాహరణముగ నారింజ చెట్టు తీసికొనుడు.

(1) పుష్పములనుండి తీసిన సారము (Neroli).

(2) ఆకుల నుండి తీసిన సారము (Petit grain)

(3) ఫలములతో కలనుండి తీసిన సారము (Bergamot.)

(4) ఇంకను గింజలు, ఫలమంతయు, వీటినుండి తీసిన సారములు వేర్వేరు పరిమళముల విచ్చును.

ఈ పదార్థముల నుండియు, మామిడి మొదలగు పుష్పముల నుండియు, మన పూర్వులును, మహమ్మదీయులును గూడ అసలు అత్తరులు తీయదురుగాని యభిమిక్కిలి వెల యధికముగ నుండి రాసాయన శాస్త్ర సహాయమున పాశ్చాత్యులు దీయ సారములతో పోటీకి నిలువజాలక యున్నవి.

తైల పదార్థము లెన్నియు సాధారణముగ నీటియందు మిశ్రమము అత్తరుల రసాయన నొందవు. కొన్ని కొంత విభజనము. భాగము మిశ్రమ మొదలగు కొంత భాగమైన మిశ్రమ మొదలగు యావము. అత్తరులు (అరగా క తీలేరు)

నిజమైన పుష్పసారములు=Essential oils) నీటియందుమిశ్రమ మొందవు కావున నివి తైలస్వభావముకలవి. మరియు నీయ తత్తుల కొంచెముక కాగితముపై వేసినచో నచ్చట మరకను కలుగజేయును. ఇతర తైలములూ చేసిన మరక యెండలోనుంచిన పోదు కాని యత్తుల మరకయెండలో బెట్టిన పోవును. కావుననే యత్తులు మామూలు నూనెల కంటె కొంచెము విలక్షణమైన నూనె లని చెప్పవచ్చును. అత్తులు గాలితగిలినచో హరించి పోవును. (Volatile) మరియుక భేదము. నూనెలు బట్టి పట్టి సంధానించిన యెడల తప్పక చెడిపోవును. అత్తులు లట్లుగాక నీటి యావిరితో గలసి యావిరిరూపము నొంది మరల చల్లబరుచుటతోడనే తైలరూపము నొందును.

హిందువులు అత్తులను పూర్వమెంత విరివిగ చేసినవారైనను ప్రస్తుతముతోటలు పంచి వ్యాపారము కొరకు ఒక్కటి

రెండు ప్రదేశములయందు మాత్రము అత్తులను చేయుచున్నారు. ఇందు “ఘాజిపూరు” ముఖ్యము. కనోజీ, హైదరాబాదు, మైసూరు లలోకూడ బహు స్వల్పముగ స్వదేశ సంస్థానముల స్వల్ప పోషణముతో జరుగు చున్నది. ప్రస్తుతము విరివిగ నత్తులు తయారుచేయు స్థల మొక్క ఘాజిపూరుము (Ghazipore) మాత్రమే. ఇచ్చట గులాబీ తోటలు కొన్ని వాదల ఎకరములు గలవు.

ఇందు అన్నియుకోసి సంతానపు పద్ధతినే యత్తువులు చేయుదురు. ఈ పరిశ్రమకు ప్రముఖు లిచ్చట మహమ్మదీయులు.

పరిమళకారుడు ప్రస్తుత మిక్రింది పద్ధతులవలననే అత్తుల తయారు చేయును. ఈ పద్ధతులు తులు తయారు చేయు

వలసిన యత్తు రూపమునుబట్టియు, నత్తు నిచ్చు వస్తువుయొక్క గుణభేదమును బట్టియు మారుచుండును. ముఖ్యమైన నాలుగు పద్ధతులుమాత్ర మిందు వివరించెదము. (1) పిండి తీయుట (Expression) (2) స్రవము. (Distillation) (3) శీల్పించి తీయుట (Absorption)(4) చివుక పెట్టుట (Maceration) ఇవిగాక నానబెట్టుట (Diffusion) కరగించుట (Dissolution) మొదలగు పద్ధతులు మరికొన్ని గలవు గాని యవియంతగా ప్రయోజనము కావు.

ఈ పద్ధతి నత్తుతీయ వలసిన వస్తువు నందు తైలము మిక్కిలి (1) పిండి తీయుట. యధికముగ నున్నప్పుడ వలంబింపబడును. పరిమళభాగముగు తైల మధికముగానుండి వస్తువును ప్రవేళతో నది మిన నూనె పైకివచ్చు నప్పుడీ పద్ధతి యవలంబింపబడును. ఈ పద్ధతి యందు పరిమళమును తీయవలసిన నారింజ, నిమ్మపండ్ల తొక్కలవంటి వస్తువుల నొక గుడ్డ సంచిలో పోసిగాని, పోయకగాని, ఒత్తుడు మరల

పెట్టిగాని, గానుగలో వేసిగాని, యదిమి పరిమళభాగ మగునువాసనతైలమును(అసలు అత్తరును) పిండుదురు. ఈ మర బలమగు ఇనుపపాత్రలో బోలియుండును. 6 అంగుళములు మొదలు వలయ ముండును. 12 అంగుళముల లోతుండును. సుమారు 5 మణుగుల పదార్థము పట్టుటకు వీలగునంత పెద్దదికూడ చేయ వచ్చును. ఆ పాత్రకు క్రిందనొక చిల్లియుండును, దానినుండి పిండబడిన తైలము క్రిందికి కారును. లోపల చిల్లులుగల కల్పితపీఠము (False bottom) నొకటి యమర్చి దానిపైన నారింజ పండు తొక్కలు మొదలగు వస్తువులు నిలిచి మరియొక ఇనుప కేకును పైనవేయుదురు. ఆ ఇనుపకేకు వలయముగనుండి పాత్రలో నిమిడి యుండును. పైన మర త్రిప్పట వలన క్రమముగా నాకేకు క్రిందికి దిగును. అందు వలన నారింజ తొక్కలు యందు అసలు అత్తరు (Essential oil) ను కలిగియుండు గోళములు చితికి క్రిందికి రంధ్రముగుండ కాలువలు గట్టును. ఇట్లు తీసిన తైలముల యందు కొంత భాగము నీరు కలిసి యుండును. అదిస్వభావముగ కొద్ది కాల మొకపాత్రలో పోసి నిలువయుంచినచో నత్తరునుండి వేరు పడుచు. అప్పుడు నీరును తొలగించి తైలమును వడియబోసిన యెడల పరిశుభ్రముగ నుండును. తైలము స్వల్పముగ నున్నప్పుడు నోటిలో నొకగాజు గొట్టమును పెట్టుకొని

నీటిపైతేల్చిన తైలపుటలుపుల నొగ బీల్చి సమీకరణ మొనర్చునగును.

6 శేర్లు మొదలు (ద్రవపదార్థమును గొలుచుశేరు) 120 శేర్లు (2) స్రవము. వరకు పట్టురాగి, ఇనుము లేక గాజుపాత్రతో చేయబడిన వాలుకాయంత్రము నొకదానిని సగపాదించి, అత్తరు దీయవలసిన పదార్థము నందు వేసి కొంచెము నీళ్లతో నాపదార్థము మునుగునట్లు చేయవలయును. ఈపాత్రకు మూతగా నొక బోలుగనుండు గొట్టమున కమర్చిన గిన్నె వంటిదమర్చవలయును. ఈగిన్నెనుగడి పొడుగొన గొట్టమును మరి మేకుచుట్లనలె గుండ్రముగ వంచి యొక నీటిపాత్రలోని కమర్చవలయును. ఆ నీటిపాత్రబయటికి గొట్టముకొన వచ్చియుండవలెను. ఈనీటి పాత్రయం తెప్పుడును నీరు పడుచుండవలెను. పిమ్మట యంత్రమున కమర్చిన పదార్థములు గల పెద్దపాత్రయందలి నీరును ఉడకపెట్టవలెను. అఖిరి తప్పిపోకుండ అదికినభాగములన్నియు జాగ్రతగా మూయవలయును. అందువలన ఉడుకుపట్టినపిమ్మట నావిరి దారి లేక పాత్రనుండి పైనగప్పిన గిన్నెలోనికి, పిమ్మట గొట్టములోనికి, పిమ్మట నీరుపడు గొట్టముల వంకర ప్రదేశమునకు వచ్చి యచ్చట చల్లనినీరు పడుచుండుటచే నావిరి రూపముననున్న మేఘములు చలిగాలి తగిలి వానయైనట్లు ద్రవరూపమునొంది బయటికి గల కొసలోనుండి చుక్కలుచుక్కలుగా నీవ

లకునచ్చును. అచ్చట నోక పరిశుభమైన పాత్రలోనికి ద్రవమునుపట్టి యూచవలెను. ఈయూవిరితో బట్టి యందున్న వేడి తగులగనే త్వరితగో నావిరియగు ఫరిమళ భౌగము కూడ సీటితోకలసి వచ్చుచుండును. ఇట్లుతీసిన ద్రవమును కొంత కాలము మూతవేసి నిలువ యుంచినచో పైకి తైలము తేలును. అదియే సుగంధ తైలము. అప్పు డడుగుననుండు నీరును క్రిందికి క్రిందియంత్రసహాయమున విడదీయుదురు. ఈ యంత్రమును విభజనకారి (Seperator) అందురు. దీని కడుగున బిరడా గల గొట్టముండును. ఆ బిరడా కొంచెము త్రిప్పినచో నడుగున గలనీరు క్రమముగ క్రిందికిబోవును. పైనిగల తైలము మాత్రము దిగపడునట్లు బిరడా సులభముగా మూసి వేయవచ్చును. ఈసంధానపు పద్ధతి వలననే అత్తరు లన్నియు సర్వసాధారణముగా తయారుచేయబడును. కొందరు వాలుకా యంత్రమున మొదటచెప్పినట్లు నీరుపోయక చిగురు సారాయము (Alcohol) న్ని పోసిబట్టి తీయుదురు. అందువలన అత్తరు సారాయము లోఁగలిసి పైకివచ్చును. ఈపద్ధతి యిప్పుడు వాడుకలోలేదు. నీళ్లకంటె పారాయము స్వల్ప వేడిమివలననే ఉడుకు పట్టుట వలన కొన్నిగింజలు, లవంగములు మొదలగు వస్తువులనుండి తైలము పూర్తిగా తీయుటకు సారాయము శక్తిలేక యుండును. మఱియు నీటితో తీసినపిమ్మట వలసినవారు సారాయములోగాని, తైలములోగాని కలుపుకొన

వచ్చును. మిఠా అనుచోట లవంగరు తయారుచేయుట కుపయోగించు పెద్దయంత్రము మిక్కిలి గొప్పదికల్దు. 100 మణుగుల వస్తువులనుండి యొకేమారు అత్తరు తీయుటకు ఇదిపనికివచ్చును. ఇదిత బ్రహ్మాండమున వాలుకా యంత్రములు. ప్రపంచమున మిక్కిలి కొద్దిగా కలవు. ఇంతకంటె చిన్నవి ప్రాచ్యదేశమున నుపయోగించెదరు. అందువలన వివిధములగు నత్తరు లోకే మారు తీయగలరు. వారి బట్టీలు మనపూర్వులుపయోగించు బట్టీలంతమందివి కావు. అత్తరుల తయారుచేయుపద్ధతి కనుగొనిన వారలు మనవారేయైనను, మనదేశమున యంత్రము లభివృద్ధి నొందక ప్రాథమికావస్థ యందే యున్నవి. విదేశములయందు చల్లని నీరు పర్వతముల యందలి సెలయేళ్లనుండి తెప్పించి యావిరిని చల్లబరుతురు కాని ఇది యవసరముకాదు. ఉపయోగము మాత్రమధికము. ప్రాచీనవారు బట్టీక్రిందమంటబెట్టి కొంచెదరు. ఇందువలనపరిమళములకు మాడువాసన రావచ్చును. లండనులోమాత్ర మట్లు చేయక 10 లేక 15 అశ్వశక్తిగల యావిరి యంత్రపు టావిరితో నీ పని నడుపుదురు ఇప్పుడు ప్రాంసులోగూడ నీపద్ధతి యవలంబించుచున్నారు. లండనులో నొక పెద్ద వర్తక సంఘమువాటివల నొక క్రొత్తవాలుకా యంత్రమును కనిపెట్టి యున్నారు. ఈ యంత్రమువలన సంధానింపబడిన నీరునుండి అత్తరు వేరుపడచు శ్రమలేదు. ఆ పని

యంతయు యంత్రమే చేసికొన్నను. ఇది మిక్కిలి మంచిది.

ఘృతము (Pomade) అను పరిమళ మును శ్రేంచి వారు (8) చివుక పెట్టుట చేయుదురు. ఇవి బజారుల లేక నానబెట్టుట. ఈ అమ్మ అంగరాగ ముల వంటివి కావు. మంచి దూడ కొవ్వను, దుప్పికొవ్వను, పందికొవ్వను, పరిశుభ్ర పరచి కలిపి పింగాణి పాత్రలోవైచి వెచ్చ పెట్టుదురు. అట్లువెచ్చ పెట్టుటకు ఆవిరిగాని ఆవిరిస్థానము గాని యుపయోగింతురు. ఆ కొవ్వకటిగి వెచ్చగా నుండగా పుష్పములను దెచ్చి కటిగిన కొవ్వలో వేయవలయును. అట్లు వానిని ఒకటి రెండు దినములుంచి నచో, కొవ్వనకు పరిమళమును పీల్చుకొని గలిగి అది చాల పరిమళయుత మగును. ఈ కొవ్వ మరల స్వల్పవేడిమిగల యావిరితో కరిగించి, వడపోసి మరల క్రొత్తపుష్పముల జేర్చుచు వలసినంత పరిమళ వంతముగ చేసి కొన వచ్చును. పరిమళతైలములు ఈ పద్ధతుల ననుసరించియేతయారు చేయుదురుగాని కొవ్వకు బదులుగా నూనె నుపయోగించెదరు. అది ఆలివునూనెయైన ప్రశస్తము. మన నువ్వలనూనెయు నుపయోగించ వచ్చును. ఈ పద్ధతివలన నారింజ, గులాబీ, లవంగ పుటాకు, మొదలగు పరిమళములు తయారు చేయుదురు. పై పద్ధతులవలన తీయుటకు వీలు లేని అతిసున్నితములగు పరిమళ భాగములకు (పీల్చుట) అను నీ క్రింది పద్ధతి నుపయోగింతురు.

ఈ పద్ధతియందు శ్రేంచివా రతి నిపుణులు ఈ పద్ధతి పరిమళ కారు (4) పీల్చుట నకు మిక్కిలి యుపయోగమైనది. శ్రేంచి ఘృతములు, తైలములన్నియు సీపద్ధతి ప్రకారము తయారు చేసినవియే. పైని జెప్పినమూడు పద్ధతుల యందలి స్వల్ప వేడిమికినికూడ చెడిపోవు గుణములు గల అతిసున్నితములగు పుష్పసారములీ క్రింది పద్ధతిని యగ్నిసహాయము లేక తయారు చేయుదురు. నలుపలకలగు కమ్ములతో చేసినచట్టములను నిందు ఉపయోగింతురు. ఈ చట్టములు మూడంగుళముల లోతుండును. అడుగుభాగముననద్దముండును. అది రెండడుగుల వెడల్పుండ వచ్చును. మూడడుగుల పొడవుండును. ఇట్టి చట్టములను అద్దపుపలకలు బిగించినపిగా సంపాదించవలయును. ఈయద్దపు చట్టములలో కొద్ది చేము కొవ్వను కత్తితో నడుగున పట్టించి యద్దమంతయు కప్పవలెను. ఆ కొవ్వ అద్దము మీద పాతికయంగుళము దళసరిని పూయవచ్చును. అందుపైని వికసించుటకు శిథిలముగ నున్న మొగ్గలు వేసియుంచి 12 గంటల మొదలు 72 గంటలవరకు నుంచి, మరల నాపాత్రలోని పుష్పములుతీసి క్రొత్త మొగ్గలు వేయుచు వలసిన పరిమళమును కొవ్వకు పట్టింపవచ్చును.

కొన్ని వర్తక సంఘములు ఋతుకాలమునే
నిట్టిచట్టములువూడువేల
పరిమళ పరిశ్రమ. వరకు నుపయోగింతురు.
తైలములు చేయుట కాచట్టములకు అద్దము
బిగించుటకు బదులుగా తీగవల్లుదురు. అతీగ
వలన పైసే నూనెలో ముంచిన గుడ్డలువేసి
ఒక్కొక్కడి కొక్కొక్క పుష్పము చొప్పున
పైకి తొడిమ యుండునట్లుపెట్టి ప్రతిదినము
క్రొత్త పుష్పములనుమార్చి నూనెనుపరిమళ
నంతమొనర్చుకొందురు. పరిమళముపూర్తిగా
వచ్చిన పిమ్మట గుడ్డలను పిండినూనెతీసికొని
బుడ్డలో పోయుదురు. కొవ్వకు బదులు కిరస
నాయిలు సంబంధమైన (Parfine) అను
వస్తువును వాడుటకు ప్రయత్నించిరి. కాని
ఇంకొక లాభమును, మరియొక చెడుగును
కలదు. పారఫినుతో తయారుచేసినది మెతక
వాసన వేయక యెంతకాలమైన నిలువయుండు
నుకాని కొవ్వవలె పరిమళమునంతగా పీల్చు
కొనలేదు.

పైన సర్వసాధారణమైన పద్ధతులుమా
త్రము చెప్పబడినవి. కాని వివరముగ తెలిసి
కొనువారు పని ప్రారంభించవలయును. ప్రస్తు
తము హిందూదేశమున నభ్యాసముల యం
దును, ఇతర స్థలముల యందును విరివిగ
పెరుగు పుష్పములు ఘనములేగాక, తుంగ
కాయలు, కచ్చారములు, మొదలగు వేళ్ల
నుండియుదుంపలనుండియుకూడన త్తరులుచేసి
లాభము పడయవచ్చును. కావలసిన రక
ముల యత్తరులను చేయఁగోరువారు కొన్ని

ఎకరముల్ల భూమియందు ముందు తోట
అను పేరించి పుష్పములనుపొంది పిమ్మట
యంత్రములను స్థాపించుట శ్రేయోదాయ
కము. మనదేశమునం దనేక ప్రదేశముల
యందు కొన్నికొన్ని పుష్పములు పెక్కులు
పెరుగును. వానినుండి తయారుచేసినచో
తోటను పెంచవలసిన యగత్య ముండదు.
యంత్రములకంతగా ఖర్చులేదు.

తైలములో గింజలు, వేళ్లు, ధుంఫలు
మొదలగునవివేసి కాచి
మన పూర్వుల పద్ధతులు. తీయుటయేగాక అత్తరులు
స్రవిపుపద్ధతినే తయారు
చేయువారు. ఆ బట్టిలే యంతవరకు నభివృద్ధి
పొందుకొనక మనవారు ఇప్పటి కొన్నికొన్ని
స్వదేశ సంస్థానములయందును, ఘాజిపూరు,
కనోజి పట్టణములయందును తయారుచేయు
చున్నారు.

గ్రాసు, కేన్నేసు, నైసు అనుపట్టణము
లలో మిక్కిలి ప్రసిద్ధము
విదేశములయం దత్తరుచేయు ప్రసిద్ధ లగు నత్తరువులు చేయు
స్థాములు. దురు. మరియు నగ్ని పర్వ
తములనుండి వెలువడిన పదార్థములవలన
భూములు సారవంతములై నారింజచెట్లు విరి
విగ పెరుగు ఇట్టిదేశమునందును, సిసిలీద్వీప
ము నందును నారింజచెట్లయొక్క వివిధ భాగ
ములనుండి విరివిగ నత్తరులు చేయుదురు.

తూర్పు తురుష్కము నందును, బల్తేరియా దేశమునందును, గులాబీయ త్తరు నిరివిగ తయారగున్న ఆంగ్లేయ దేశమునందు లవం డరు, పప్పురి మొగ్గి మిక్కిలి మంచిరకములు తయారగును. వీనికి ముఖ్యస్థానమగుమిఛాము నందలిలవండరు సుప్రసిద్ధము. వెల యధిక ముగ నుండును. ఇంకను నితరప్రదేశములు చిన్న పనేకములుగూడ గలవు.

19వ శతాబ్దాంతము నుండి కృత్రిమ పరిమళములు తయారు కల్పిత పరిమళములు. చేయుట పాశ్చాత్యులు కనుగొనిరి. అప్పటి నుండియు జర్మనీ, ఇంగ్లాండు, అమెరికాదేశములయందీ కృత్రిమ పరిమళము లసంతముగ తయారగుచున్నవి. సోడా దా కాణము ల వా గు ప యోగించు పర్బత్తులయందలి ఫలముల పరిమళములలో మూడువంతులు కల్పితములే.

పరిమళములను కొన్ని మయినములతోడను, కాగితములతోడను ఇటీవలకనిపెట్టిన కలిపి ఇటీవల తైలరూప క్రొత్త సంగతులు మున నుండునవి ఘన పదార్థములుగాఁ జేసి వానిని నుపయోగించు చున్నారు. ఇవి ఇంకను వర్తక రహస్యములుగా నుండుటచేత వానినిగూరించి విపులముగ వ్రాయలేదు.

వ॥ సు॥ రా॥

అ త్త లూ రి పా ప క వి. కాళిక

గోత్రుడు. అక్కిరాజు మనుమడు, శ్రీగిరి మంత్రిపుత్రుడు. ఈ కవి చెన్న బసవ పురాణ మనుగ్రంథమును వ్రాసి కందుకూరి అమృత లింగమునకుఁగృతి నిచ్చెను. ఆ గ్రంథముపదు నేడవశతాబ్ద ప్రారంభమున వ్రాసినట్లు తోచు చున్నదని బ్రౌన్ దొరగారును, ఈ కవి పదు నెనిమిదవ శతాబ్దములోని వాడని మఱి యొకఁడును జెప్ప చున్నారుగాని కవికాలము నిర్ణయించుట కెట్టి యాధారమును గనఁ బడుటలేదు.

ఈ గ్రంథము అయి దాశ్వాసములుగల శైవపురాణము. అందలి కథను దేణుకమహారి అగశ్యునకుఁ జెప్పినట్లుగా నున్నది. “ఓం” అనుదానికి నర్థము చెప్ప లేనందున బ్రహ్మను బ్రహ్మాత్వమునుండి తొలగించి, తత్పదవిని బూనిన, కుమారస్వామిని భూలోకమున జన్మించి ప్రజల నుద్ధరింపుమని పార్వతీ పర మేశ్వరులు వేడగ కుమారస్వామి చెన్న బసవన్నగఁ బుట్టెనని ఈ పురాణ సంప్రదాయము. ఈ పుస్తకమునఁ బురాణ లక్ష్యము లన్నియు గలవ్రగావి. ఇతర పురాణములకంటె ఎఱుకల వర్ణన, తస్కరుల వర్ణన మొదలగు వాని మూలమున హాశ్వరస మెక్కువగ నున్నది. కవిశైలి మృదువుగను మనోహర ముగనే యున్నది.

అత్యగ్నిష్టోమము. యజ్ఞవిశేషము. అగ్ని అష్టోమముకంటె పెక్కువ ఫలమిచ్చునది.

అత్పాడి. అత్పాడియన్న గ్రామము బొంబాయిరాజధానిలోని అంధీ అను సంస్థానములో నున్నది. జనసంఖ్య ౧౯౦౧ లో ౧౦౨. థంగాడిలనునొక షేగవారలిచ్చట ఖిలాత్ అను పశువులను పెంచెదరు. అవియుండుటచేతనే ఈ గ్రామమునకు ప్రసిద్ధికలిగినది. ఈ గ్రామసమీపములో ఖిస్ సమేడ్ అను చోట నాథుడగు దేవుని యాలయము గలదు. అందుచే అక్కడకు యాత్రికులు ప్రతీసంవత్సరము వెళ్లెదరు. అక్కడ గొప్పపశువుల సంతగూడ జరుగును.

అత్రాఫ్ -ఇ-బల్లాజిల్లా. ఈజిల్లా హైదరాబాదు సంస్థానములో నున్నది. దీనికి ఎల్లలు ఉత్తరమున మేషక్, టల్ గన్ డాల్ అనబడు జిల్లాలు. దక్షిణమున మహబూబునగరము. తూర్పున నల్లగొండ. పడమర గల్బర్గ బీడార్ అను నవి. ఈజిల్లా (1) మెడ్చలు (2) అంబరుపేట (3) షాహాబాద్ (4) అసఫీనగరము (5) పాట్లూరు జూకాలు అను నైదు తాలూకాలుగ విభజింపబడియున్నది.

ఈ జిల్లాయంతయు మొత్తముమీద పర్వత మయము. ఇక్కడ అనంతగిరి, రాజకొండ అనుకొండలు గలవు. నదులు మూసి,

మంజీర, అను నవి. మఱికొన్ని చెరువులున్నవి; అడవులు చాలకలవు. వానిలో నన్యమృగము లుండును.

ఈ జిల్లామొక్క వైశాల్యము ౩౩౯౯ చదరపుమైళ్లు. నదులు, కాలువ లుండుటచే జిల్లాలో చాల భాగము శ్రేణుగ నుండి చలిజ్వరములు, మన్యజ్వరములు తఱచుగ వచ్చుచుండును. అక్టోబరుమాసము నుంచి మార్చి నెలాఖరువఱకు మాత్రము చాల ఆరోగ్యముగ నుండును.

ఈ జిల్లాను (౧౧౧౦-౧౩౨౧) పూర్వము కాకతీయ వంశజులు ఓరపూర్వ చక్ర.

గల్లు రాజధానిగ నేర్పఱచుకొని పాలించెడివారు. పదునాల్గవ శతాబ్దముచుండి ఇది మహమ్మదీయ పాలనములోనికి వచ్చెను. సుల్తాను మహమ్మదుషా భామినీ కాలములో (౧౧౧౨) తెలుగుజిల్లాలకు అప్పటి ఏలికయగు సుల్తాన్ తాలి కుతుబ్ షాయను నతడు తన స్వాతంత్ర్యమును బ్రకటించెను. తరువాత ఔరంగజేబు దక్కను దేశమును స్వాధీనపఱచుకొనునంత పర్యంతము ఈకుతుబ్ షా వంశస్థులే ఏలుచుండిరి. ఔరంగజేబు ఈజిల్లాను ఢిల్లీ సామ్రాజ్యమునకు చేర్చెనుగాని హైదరాబాదు సంస్థానము ఏర్పాటు నప్పుడు (అనగా పదునెనిమిదవ శతాబ్దములో) ఈ జిల్లా మరల దానినుండి వేరుచేయబడెను.

ఇక్కడ ప్రసిద్ధి కెక్కిన పట్టణములు రెండు కలవు. అందులో గోలకొండ యనునది యొకటి. దీనికే మహమ్మదు సగరమని పేరు.

ఈ పురము ఖుతుబ్ షాహి నవాబులకు రాజధానిగ నుండెడిది. హైదరాబాదిక్కడకు ఐదు మైళ్లలో యున్నది గోలకొండలో నవాబుల గోరీలును కోటయుఁ జూడఁదగినవి.

రెండవదియగు మైసారమ్ నగరము హైదరాబాదునకు పది మైళ్లలో కలదు. ఇక్కడ, శిథిలములగు దేవాలయములును, ఔరంగజేబు చక్రవర్తిచే పడఁగొట్టఁబడిన దేవాలయముల చిహ్నములును కలవు. హిందూ దేవాలయములను పడఁగొట్టించి ఆ తాళ్ళతో ఔరంగజేబుచే గట్టింపఁబడిన మసీదుకూడ యొకటి గలదు. జనసంఖ్య ౧౯౦౧ లో (౮,౨౦,౭౦౨) ఈజిల్లాలో ౮౮౭ గ్రామములు కలవు. ఇక్కడ నున్న జనులలో నూటికి ౮౭ గురు హిందువులు. నూటికి ౮౬ గురు తెలుగుభాష మాట్లాడెదరు.

ఇచ్చటి జనులలో చాలభాగము కాపులు బ్రాహ్మణులును, కోమటులును, గాండ్ల (కల్లు గీయువారు), సాలెలును, చర్లము (తోలు)పనిజేయు గొడారి వాండ్లును గలరు. ఈప్రజలో నూటికి ముప్పదిముగ్గురు చొప్పున వ్యవసాయముచే జీవించెదరు. ఇక్కడ వరి వ్యవసాయము తక్కువ కొన్ని చేతిపనులు గలవు. గుఱ్ఱములను పెంచెదరు.

అడవులలో మంచి కలశదొరకును. ఈ జిల్లాలో మంచినీరు ఉన్నది. కాలువలును

కలవు. ఇనుపదార్జి నూలు మైళ్ల పర్యంతము వ్యాపించియున్నది. అందుచే జిల్లాలో వర్తకము బాగుగనే జరుగుచున్నది. కొద్దిపాటి ఎగుమతులును జనులకు కావలసిన పదార్థముల దిగుమతియును గూడ నున్నవి. దేశమునకు కలవుభాధ విశేషించిలేదు.

ఈ జిల్లా రాజక సదుపాయములకై మూడు భాగములుగ పరిపాలన విభజింపబడి యున్నది.

రెండు తాలూకాలకొక తహశీలుదారుడును. అనగా ఆరు తాలూకాలకు ముగ్గురుందరు. మొదటియాతడు అంబరుపేట షాహాబాదునకు అధికారి. తక్కిన ఇద్దఱు తహశీలుదారు ఈతనికి లోబడియుండెదరు. కాని వారిద్దఱును తమ తాలూకాలలో రెండవక్లాసు మేజిస్ట్రేటుగను మూడవక్లాసు తహశీలుదారు అధికారిగను ఉండెదరు. మొదటి తహశీలుదారే జిల్లాకు ముఖ్యాధికారి. మిగత తహశీలుదార్ల తీర్పులపై అప్పీలు ఈతనికి చేయవలెను. ఈతనికి సహాయోద్యోగి యొక డుండును. ఈతడు గ్రామములో లేని సమయములలో ఈ అసిస్టెంటు ఆతనికి బదులుగ కేసుల విచారించును. గాని అన్ని సివిల్ డ్యూటీములకును మొదటి తహశీలుదారే స్వంతముగ తీర్పు చెప్పవలెను.

ఈతనికి పోలీసు సూపరింటెండెంటు కూడ తోడ్పడి క్రిమినలు వ్యవహారముల నెఱపును.

ఇక్కడ పెద్దచెఱసానల లేక పోవుట వే
బైదీలనందఱను హైదరాబాదునకే పంపు
దురు. విద్యమిక్కిలి తక్కువ. ప్రాథమిక పాఠ
శాలలు తొమ్మిదియు నొక మీడ్జిల్ స్కూలును
గలవు. హైస్కూలు లేనేలేదు. సర్కారు
వారు ధనము వ్యయపఱచుటకు పేనుదీయుట
లేకపోయినను జదువుకొనువారిసంఖ్య తక్కు
వగుటచే దీనికిఁగారణము.

అతికాయుఁడు. రావణునకు
ధాన్యమాలిని యను భార్యవలనఁ బుట్టిన
పుత్రుఁడు. మిక్కిలి స్థూలశరీరము గలవాఁడు.
ఏడు తపస్సుచే బ్రహ్మదేవుని మెప్పించి దివ్య
రథమును, అస్త్రంబును, కవచంబును, ఘరా
సురులచే నవధ్యత్వంబును వడసి, ఇంద్రుని,
వరుణుని నోడించెను. రామరావణ యుద్ధము
నందు నీతనిని లక్ష్మణుఁడు బ్రహ్మాస్త్రముతోఁ
జంపెను. (వా.రా. యుద్ధ. స. 2౧)

అతిథి. ౧. అతిగోత్ర మందలి యొక
ఋషి. (చూడుఁడు అతి.)

౨. (సూ. వం.) శ్రీరాముని స్సౌత్రుఁడు.
కుశునిపుత్రుఁడు. ఇతని పుత్రుఁడు విషధుఁడు.

అతినాముఁడు. చాక్షుష
మన్వంతర మందలి సప్తర్షులలో నొక్కఁడు.

అతిభానుఁడు. కృష్ణునకు సత్య
భామ యందు జనించిన పుత్రుఁడు.

అతిబాహువు. కశ్యప స్త్రీయైన
ప్రాధకుఁ బుట్టిన గంధర్వులలో నొక్కఁడు.

అతిష్ఠుధురము. ఇదియొక గురువింద
జాతిఁబట్టువేరు. ఈవేరు నెండనిచ్చి చిన్న చిన్న
ముక్కలుగాఁగోసి రవానా చేయుదురు. ఇది
ఇండియాలోని యడవి భాగములయందృతఱు
చుగాదొరకును. దీనికిఁగూడ నక్కల కఱకు
వలె బైబెరడు గోధుమవర్ణము కలిగి
యుండును. నోటిలో వేసికొనిన నోరంతయు
తియ్యఁగానగును. మిగిలినరసము లిందేవియఁ
గానరావు. ఇయ్యది మధుస్కంధములోనిది
(అ.హృ- పూ- అ ౧౦). మిక్కిలి కఠినముగ
నుండును. దీనినే యష్టిమధుకమనియు, మధుక
మనియునందురు. చలువ, వీర్యవృద్ధి, బలము
వీనిని గలుగఁజేయును. **పైత్యము,** **రక్తపై**
త్యము, **విదాహము,** **క్షయ,** **ఉబ్బసము,**
మేహము, **ప్రదోషము,** **చర్ది** వీని యందు
యోగింతురు. **వ్రణములపై వస్త్రీకర్మ** (పిచి
కారీ) చేసినపిమ్మట నీవేరుపొడి చల్లి కట్టుకట్టిన
మలినమును శోధించును. దాహమును తగ్గిం
చుటకింతటి యోషధి వేతేదియు నింకను
కనుబడలేదు.

అతిమూత్రము. సామాన్యముగా

మానవులు దిన మొక్కం
జేరు టికి 50 అవున్నులు,
అనగా రమారమి ఒకటిన్నర సేరు మూత్ర
మును విసర్జింతురు. ఇంతకంటె నెక్కువ
మూత్రము నొకమానవుడు విసర్జించునెడల
శది వ్యాధిలో జేరును. మూత్రమును

హెచ్చుగవిసర్జించెడి యనేకులరోగులమూత్రములో చక్కెర యుండును. మూత్రమునందు చక్కెర లేని యతిమూత్ర వ్యాధియు గలదు. అట్టివ్యాధి వట్టి అతిమూత్ర వ్యాధియనియు, చక్కెరగల అతిమూత్ర వ్యాధిని మధుమూత్ర వ్యాధియనియు చెప్పవచ్చును.

వట్టి అతిమూత్రవ్యాధి చాల నరుదు. సామాన్యముగ నాడువా వట్టి అతిమూత్రము రలలో కంటె మగవారలలో నీవ్యాధి రెట్టింపు హెచ్చుగ నుండును. ఇది సామాన్యముగ నొక కుటుంబములో ననేకకులకు వచ్చుచుండును. ఆ కుటుంబములలో మత్తిభ్రష్టత, మూర్ఛ, మొదలగు నరముల సంబంధమైన వ్యాధులు తరుచుగ కాననగును. ఒక కుటుంబములోని నాలుగుతరములవారిలో 26 గుర్తు రోగులు లెక్కకు వచ్చిరనియు అందు 11 గురి కీజాతి అతిమూత్రము కనపడెననియు నొక వైద్యుడు వ్రాయుచున్నాడు. సవాయి, మెదడు జ్వరములు, నెత్తిమీద దెబ్బలు, పొట్టమీద దెబ్బలు, భయము, విచారము, చలి, అతి త్రాగుడు, తిండిలేక పోవుట, ఇవియన్నియును ఈ వ్యాధితో సంబంధముకలిగి యుండవచ్చును.

1. మూత్రము మిక్కిలి హెచ్చుగ నుండుట 2. భరింపరాని వ్యాధి లక్షణములు దాహము. ఇవి రెండును ముఖ్యమైన చిహ్నములు. వ్యాధి కాలక్రమమున రోగికి దెలియకుండగ గాని, అకస్మాత్తుగగాని రావచ్చును. ఒకానొక రోగి యొక దినమునకు 10 లేక 12 సేర్ల మూత్రమును విసర్జించవచ్చును. త్రాగిన నీళ్లకంటె మూత్ర మేక్కువగ నుండి దేహమును క్రమముగ కృశింపజేయునూ మూత్రముయొక్క బరువు నీటికంటె వేయింటికి రెండుపాళ్లు మొదలు ఐదుపాళ్లవఱకు హెచ్చుగ నుండును (Sp Gr. 1002 to 1005). మూత్రములో చక్కెర యుండదు. దాహమధికముగ నుండును. నోరు, నాలిక, గొంతుక యారిపోవును. ఆకలి మిక్కిలి విపరీతముగ నుండును. మొట్టమొదట జీర్ణశక్తి సరిగా నుండునుకాని కొంతకాలమునకు తగ్గిపోవును. పిమ్మట కొన్నాళ్లకు కాళ్లనొప్పులు, నడుమునొప్పి మొదలగు గుణములు పుట్టును. తఱచు తలనొప్పి వచ్చుట, శరీరముమీద దురదలు పుట్టుట, తిమ్మిరులుగ నుండుట, చూపు తగ్గి పోవుట, బుద్ధిబలము తగ్గుట, కోపము హెచ్చు గుట, విచార గ్రస్తముగ నుండుట, నిద్రలేక పోవుట, సంభోగేచ్ఛ కృశించుట, ఇవన్నియు వ్యాధి హెచ్చినకొలది గన్ముచివచ్చును.

కొందఱు కీవ్యాధియందు దుర్గుణములు సాధ్యసాధ్య పుట్టకయే పోవచ్చును. లక్షణములు కాని, బలహీనము హెచ్చయిన కొలది నితరవ్యాధులు కలిగి వానిచే బాధ కలుగజచ్చును. అన్నహిత వెపుడు తగ్గునో అప్పుడే వ్యాధి క్రూరరూపము

కొందఱు కీవ్యాధియందు దుర్గుణములు సాధ్యసాధ్య పుట్టకయే పోవచ్చును. లక్షణములు కాని, బలహీనము హెచ్చయిన కొలది నితరవ్యాధులు కలిగి వానిచే బాధ కలుగజచ్చును. అన్నహిత వెపుడు తగ్గునో అప్పుడే వ్యాధి క్రూరరూపము

జెందుచున్నదని తలపపచ్చును. మెదడు చెడిపోయినట్లు సూచన లున్నయెడల, వ్యాధి కుదరదని చెప్పవచ్చును.

ఈవ్యాధియొక్క కారణ మింకను సరిగా తెలియలేదు. మూత్ర వ్యాధి కారణము తిత్తుల (Kidneys) సంబంధమైన నరముల పటుత్వము తగ్గిపోవుటవలన నాయూ యవయవములు సరిగా బనిచేయక పోవుటచేత నెత్తురులోని నీరు హెచ్చుగ బయలు వెడలిపోవును. క్రిందితరగతి జంతువుల మెదడులో నొకభాగమును మనము రేపినయెడల మూత్ర పరిమితి హెచ్చును. మానవులలో నట్టి రేపుదలకు గారణము శరీరములో నేదోయొక భాగమునందు బుట్టుచుండవచ్చును. చెవిలోపల చీముతో నిండు కొనియున్న కురు పున్నప్పుడు కొందఱకు మూత్రము హెచ్చుగ నున్నట్లును, కురుపు చితికి చీము బయటికిరాగానే మూత్రము సాధారణముగ నున్నట్లును, తిరుగ చీము చేరు కొనునప్పుడు మూత్రము హెచ్చుచు చీము పోయినప్పుడు తగ్గుచుండుటయు కొందఱు శోధకులు కనిపెట్టియున్నారు.

క్రిందితరగతి జంతువులలో జీర్ణకోశము నకు సంబంధించిన కొన్ని నరములను గోసి వేసినప్పుడు మూత్రము హెచ్చుగుటయు, మానవులలోగూడ జీర్ణకోశ సంబంధమైన కొన్ని నరములు చెడిపోయినప్పుడు మూత్రము హెచ్చుగుచుండుటయు నొకరు కనిపెట్టి

యున్నారు. మెదడునందు పుట్టినపుష్పి, కంతులు, మొదలగువ్యాధులవలన మూత్రము హెచ్చు కావచ్చును. సహజ మొదలగు వ్యాధులవలన మెదడు చెడిపోయినప్పుడు కూడ మూత్రము హెచ్చుకావచ్చును. కాని మూత్రపుతిత్తులలోని వ్యాధివలన నీవ్యాధి కలుగుచున్నదనుటకు నిదర్శనములు లేవు.

కారణము సరిగా తెలియకపోవుటచేత చికిత్సయు సరిగా తెలియ చికిత్స లేదని చెప్పవచ్చును. ఏ మందులైనను నప్పటికి కొంచెము గుణము కలిగింపవచ్చునుగాని వ్యాధిని కుదర్చనేరవు. ఎల్లాట, బెలడోనా, వైట్రోగ్లిసరిను, లోహము, బ్రామయిడు, మొదలగునవి కొంతవఱకు పయోగకరములు. విద్యుచ్ఛక్తి వలన గొందఱకు గుణముకావచ్చును. ఆహారాదులను నిర్ణయముగానుపయోగించుటచే వ్యాధియొక్క కూరత్వము కొంతవఱకు తగ్గును. దాహము గలిగినపుడు త్రాగు నీటిని మిక్కిలి తగ్గించుటవలన ప్రయోజనములేదు. మంచు గడ్డ ముక్కలు తినుటవలన దాహము తగ్గవచ్చును. సారాయి, సోడావాటరు, కాఫీ, వీనిని వర్జింపవలయును. వీనివలన మూత్రము హెచ్చుగును. ఆహారముతగ్గించు నెడల తూనిక తగ్గిపోకుండ రోగినప్పుడప్పుడు తూచుచు సరి చూచుకొనవలయును.

కొద్ది వ్యాయామము, చక్కనిగాలి, తగిన దుస్తులు, వీనివలన రోగికి కొంత గుణముకలు

గును. శరీరమును పిసుకుట, గుడ్డుట, పట్టుట మొదలగువానివలన సుఖముగలుగును. ఆవిరి పట్టుట, వేడినీళ్ల స్నానముచేయుట వీనివలన శరీరము, ఆరి పోకుండునుండును. మలబద్ధమునకు విక్కిలి వీరేచనకార్యము మందులను వాడకూడదు. ఎసిమా వలనగాని, ముసాంబరము, కాస్కారాస్కెగడా మొదలగు మూత్రలవలనగాని, కడుపున్నగదలించు వ్యాయామము వలనగాని, విరేచనము చేయించవచ్చును.

మధుమూత్రవ్యాధి, * అనగా మూత్రమునం దెల్లప్పుడు ద్రాక్ష మధు మూత్రవ్యాధి చక్కెర * కనబడుచుండు వ్యాధి. ఈ వ్యాధి ఆడువారలలో కంటే మగవారిలో నెక్కువగానున్నట్లు వైద్యుల యభిప్రాయము. చిన్నవయస్సు నందుకంటే 30 సంవత్సరముల వయస్సుగడచిన తరువాత నీ వ్యాధి హెచ్చుగనుండును. ఈవ్యాధి సామాన్యముగ భాగ్యవంతులలో హెచ్చుగ నుండునని యనేకుల యభిప్రాయముకాని బీజ వారలలో లేకపోలేదు. వృత్తిని బట్టిచూడగా

* ఆయుర్వేదవైద్యులు దీనినే మధుమేహమందురు.

* చక్కెరలలో ద్రాక్షచక్కెర, చెఱుకు చక్కెర, పాలచక్కెర అని భేదములు గలవు. ద్రాక్ష చక్కెర ద్రాక్షపండ్ల రసమునుండి తీయవచ్చును. చెఱుకు చక్కెరను పాలచక్కెరను, అట్లేచెఱుకునుండియు, పాలనుండియు తీయవచ్చును. ద్రాక్షచక్కెర మైలతుత్తపు ద్రావకముల కిడిచివేసి దానినుండి రాగిని విడదీయును. చెఱుకు చక్కెర, అట్లు భేయజాలదు.

విస్తారము బుద్ధి పరిశ్రమగల వారికే యీ వ్యాధి హెచ్చుగ గలుగునని చాలమంది వైద్యుల యభిప్రాయముకాని మనోవ్యాపార మంతగలేని న్యవసాయదారుల యందును, పనివారలయందునుకూడ, నీవ్యాధి గలదు.

వంశపారం పర్యముగనే కాని మధుమూత్రమురాదని చెప్పటకు వంశపారంపర్యము నిదర్శనములు లేవు. కొన్ని కుటుంబములలో రెండుమూడు తరములవఱకును ననగా తండ్రి, తాతలు మధుమూత్రవ్యాధిగ్రస్తులై తాముకూడ మధుమూత్రవ్యాధి పీడితులగువారి ననేకులను మనము చూడవచ్చును. ఒకానొకచో నన్నదమ్ములలో నందఱకు కొద్దిగనో హెచ్చుగనో పెద్దవయస్సునందు మధుమూత్రముండవచ్చును. ఇదిగాక తమ వంశములో మూత్రవ్యాధి యెంతమూత్రము కానరాకపోయినను తమకుమధుమూత్ర ముండవచ్చును. కాబట్టి మధుమూత్రము వంశపారం పర్యముగ వచ్చెనా? తండ్రికి మధుమూత్రమును కలిగించిన కారణములే కుమారునికిని తటస్థించెనా? అను విషయములను తెలిసికొనుట కింకను దగిన యాధారములు కానరావు.

ప్రపంచమునం దన్ని దేశముల యందు కంటే బహుశా హిందూ జాతి దేశమునం దీవ్యాధి హెచ్చుగ నున్నదేమోయని తోచుచున్నది.

అందును మహమ్మదీయుల యందుకంటె హిందువులయం దీవ్యాధి హెచ్చుగనుండు. నని కొందఱు చెప్పుచున్నారు. అడవిజాతుల యందుకంటె నాగరకతచెందిన జాతులలోను, హీన వర్ణములకంటె సగ్ర. వర్ణములలోను, ఈవ్యాధి, హెచ్చుగనున్నట్లు నిదర్శనములు గలవు.

తలమీద దెబ్బతగిలిన పిమ్మట మధు మూత్రము ప్రారంభించినట్లును, భయముచే గాని అధిక కామక్రోధములచేగాని, ధన నష్టము, ఉద్యోగనష్టము, మొదలగువానిచే గలిగిన యధికమనోవిచారముచేగాని, మధు మూత్ర మకస్మాత్తుగా బుట్టినట్లును నిదర్శన ములుగలవు. 40 మొదలు 60 సంవత్సరముల లోపుగానుండు స్థూలకాయులకును, మధు మూత్రమునకును, కొంతవఱకు సంబంధము కలదని తోచుచున్నది. కాని, ఎన్నడును లావుగనుండి యెరుగని వారి కనేకులకు గూడ మధుమూత్ర వ్యాధిగలదు.

మనము తిను నాహార పదార్థములను నాలుగు విధములుగ విభజింపవచ్చును.

1. వరిపిండి మొదలగు పిండి పదార్థములు. 2. చెఱకు చక్కెర, పాలచక్కెర, ద్రాక్ష చక్కెర మొదలగు చక్కెరలు. 3. కండను వృద్ధిచేయు మాంసము, గ్రుడ్లు, మినుములు, గోధుములు మొదలగు మాంసకృత్తు

పదార్థములు. 4. నెయ్యి, నూనె మొదలగు క్రొవ్వు పదార్థములు.

1. సామాన్యముగ వ్యాధితలే మధుమ్యుడు పిండి పదార్థము లెంతతీవ్రము మూత్రములో చక్కెరకానరాదు. కాన మధుమూత్ర వ్యాధిగలవారలు పిండిపదార్థముల నెక్కువగదినినకొదిలి మూత్రముల్లో చక్కెర యెక్కువయగును.

2. ఆరోగ్యవంతుడైనను మిక్కిలి యధికముగా చక్కెరను దినిన యెడల వాని మూత్రములో చక్కెర కనపడును. చక్కెరను సధికముగా దినుట కలవాటుపడిన వారల మూత్రములో బహుశా కొంతకాలమునకు నెల్లప్పుడు చక్కెర కనబడవచ్చును. ఈ విషయ మింకను నిశ్చయముగా దెలియదు. కాని చక్కెర నెక్కువ తిను భాగ్యవంతుల యొడ్లలో నీవ్యాధి యెక్కువగా గనబడుచుండుటచేత సందేహమునకు గారణమగుచున్నది.

3. పిండి పదార్థములను, చక్కెరలను, తగ్గించి మాంసకృత్తులను నెక్కువ తినుటచే మధుమూత్రము కొందరకు తగ్గును. మరి కొందరకు పిండిపదార్థములను, చక్కెరలను తగ్గించినప్పుడు మాంసకృత్తు పదార్థముల నుండియే చక్కెర పుట్టి మూత్రములో విడువక చక్కెర యుండును.

4. క్రొవ్వు పదార్థముల తినుటవలన మధుమూత్ర వ్యాధియందు హెచ్చు తగ్గు లింతగా గానరావు.

వైవిధ్యములను బట్టిచూడగా నాహారమువలన నెంతవఱకు మధుమూత్ర వ్యాధి నివృత్తియగుచున్నదో తెలియుచుగాని పిండి పదార్థములను, చక్కెరలను, తగ్గించినప్పుడు మూత్రములో చక్కెర తగ్గుచుండుట సాధారణముగా గాననగునని తెలియుచున్నది. తిండినెక్కువగా దినుచు లావుగ నున్నవారలకు మధుమూత్ర వ్యాధి రావచ్చుననికొందఱు చెప్పుదురుగాని మొదటి నుండియు బొత్తుగ నన్నముగానున్న వారలుకూడ మధుమూత్ర రోగులుగ నక్కడక్కడనుండుటవలన స్థూలకాయమునకును మూత్రరోగమునకునుగల సంబంధ మింకను తెలియ లేదు.

అధిక సంభోగమువలన నరముల పటుత్వముతగ్గి మధుమూత్ర సంభోగము వ్యాధి కలుగునని కొందఱు యభిప్రాయము. మధుమూత్ర వ్యాధిగల రోగులనేకులు తమ కథిక సంభోగమువలన నీవ్యాధికలిగి యుండవచ్చునని తామే చెప్పుదురు. కాని బొత్తుగ నెన్నడును సంభోగములుగని బ్రహ్మచారులకుకూడ కొందఱు కీ వ్యాధియుండుటచేత సంభోగమునకును, ఈ వ్యాధికిని, ఎంతవఱకు సంబంధముకలదో సరిగా జెప్పటకు వీలులేదు.

1. మొదడులో కొన్ని భాగములయందు

- వివిధావయవముల వ్యాధి లేక దెబ్బలు. యందలి వ్యాధులు
- 2. వెన్నెముకలో కొన్ని స్థలములలో వ్యాధి లేక దెబ్బలు.

3. వెన్నెముక, ముందువైపున సింపతిటిక్ గాంగ్లియా (Sympathetic ganglia) అను నరస్థానముల వ్యాధులు.

4. జీర్ణకోశమునకు సంబంధించిన నరముల వ్యాధులు.

5. వృక్ము (Pancreas), అనగా నొక నొక జీర్ణరసమును తయారుచేయు నొక గ్రంథి, అందలి వ్యాధులు.

6. థైరాయిడు సూప్రారెనల్ (Supra-renal) పిట్యూటరీ (Pituitary) మొదలగు శరీరములలోని కొన్ని యితరగ్రంథుల వ్యాధులు.

7. కాలేయము (Liver) నందలి కొన్ని వ్యాధులు.

ఇవి యన్నియు నేవిధముననో మధుమూత్రమును బుట్టించును. కాని, ఇంతవఱకు నిశ్చయముగ నాయావ్యాధుల కారణములు గాని, వానివలన మధుమూత్రము పుట్టు రీతులుగాని, మనకు సరిగా తెలియవు.

కొద్దిపాటి మధుమూత్ర వ్యాధి యందు మూత్రమునందు చక్కెర లక్షణములు యుండుట తప్ప యితర లక్షణము లేవియు కానరావు. ముఖవర్చస్సు మారదు. కాని, తీవ్రవ్యాధియందు రోగి యొక్క ముఖము ముడతలుపడి కృశించి పోయినట్లు స్పష్టముగా తెలియను. ఈలక్షణములు పెద్దతనములో మధుమూత్రముగల స్థూలకాయులలోకంటె, పసివాళ్లలో మిక్కిలి

స్పష్టముగా దెలియును. కొందఱు లైఫ్ ఇన్ స్యూరెన్సుకొఱకుగాని, 'రాచపుంధా, కంటి లోనిపువ్వు, మొదలగు నితరవ్యాధులకై గాని వైద్యునియొద్దకు వెళ్లినప్పుడు, వైద్యుడు తమకు చెప్పగామధుమూత్రవ్యాధి తమకున్నదని తెలిసికొందురుకాని తమకట్టివ్యాధియున్నదని యనుమానమైనను పొందియుండరు.

మధుమూత్రవ్యాధి 1. మూత్రములో యొక్క ముఖ్య లక్షణములు ద్రాక్ష చక్కెరుండుట.

2. మూత్రము హెచ్చుగ బోవుట.

3. దాహము.

4. మిక్కిలి యాకలి.

5. కృశించి పోవుట.

మూత్రములో చక్కెరయెప్పుడు పుట్టెనో యనేక రోగులకు మొట్ట చక్కెర మొదట తెలియదని పైని చెప్పియుంటిమి. బలహీనము, శరీరము కృశించి పోవుట, పనిచేయ లేకపోవుట, సంభోగమునందిచ్చ తగ్గిపోవుట, అధికముగా నాకలిచే అధికకోపము మొదలగు లక్షణము లను రోగి కనిపట్టవచ్చును. మూత్రములో చక్కెర పోవుట సాధారణముగా రోగులకు దెలియదు. కాని మూత్రము పోసినచోట్ల చీమలు పట్టుచుండుట కొందఱు రోగుల కను మానము కలిగించును. మూత్రమునందు ద్రాక్ష చక్కెరయున్నట్టు లీ క్రిందిశోధన వలన దెలియగలదు.

1. ఒకతులము మైలతు త్రమును 15 తులములవాన నీటిలోగలిపి ద్రావకముచేయుము.

2. నాలుగు తులముల ఫ్రూట్ సీయము ట్రాప్టును రెండు తులముల కాస్టిక్ సోడాను 15 తులములవాన నీటిలోగలిపి ద్రావకము చేయుము.

ఒకటవద్రావకమును, రెండవ ద్రావకమును సమానభాగములుగ నెత్తి పొంగించి, అందుకు సమభాగముమాత్రముచేర్చి తిరిగి కాచినయెడల మూత్రములో ద్రాక్షచక్కెర యున్నయెడల దానిలో పసుపుపచ్చనై నట్టి గాని యెట్లునై నట్టిగాని పదార్థమేర్పడును. ఇది మైలతు త్రములోని రాగి.

ఇదియు చక్కెరవలెనే దొంగతనముగా మూత్రము బ్రవేశించును. రాత్రుల హెచ్చుట యందు సామాన్యముగా నిద్రచెరుపుకొని మూత్ర విసర్జనకు లేవని వారలు లేవవలసి వచ్చుటచే కొందఱి లక్షణమును గుర్తింతురు. మరికొందఱకు వైద్యులు చెప్పినగాని తెలియక పోవచ్చును. సాధారణముగా మనము దినమున కొకటిన్నర సేరు మూత్రమును విసర్జింతుముకాని తీవ్రమైన అతిమూత్రవ్యాధిగల రోగులు దినమునకు 6 మొదలు 8 సేర్ల మూత్రము విడువవచ్చును. మూత్రముయొక్క బరువు సామాన్యముగా నీటికంటె వేయింటికి 10 మొదలు 30 వంతులకు హెచ్చుగ నుండదుకాని మధుమూత్ర రోగుల మూత్రము వేయింటికి 25 మొదలు

50 రెట్లు హెచ్చుగ తూగవచ్చును. మధు
మూత్రరోగుల మూత్రము సామాన్యముగా
వట్టిగడ్డి శర్ణముగను నిర్మలముగ నుండిను.

మూత్ర మధికమైన కొలదిని దాహమధిక
అతిదాహము మగును. ద్రవపదార్థములు హెచ్చుగా త్రాగిన

కొలదిని మూత్రమధికమగును. అందున, టీ,
కాఫీ, మొదలగునవి మూత్రమును మరింత
హెచ్చించును. దాహముచే నాలుక యెండి
పోయి బెరడుకట్టును. శరీరముకూడ నేండి
పోయి పొడిపొడి పూడుచుండును.

ఇది వ్యాధికొంతవఱకు ముదిరినతరువాత
గాని యంతగ దెలియదు.
మితిమీరిన యాకలి మొట్టమొదట నాహార
ములోని పిండి పదార్థములు మూత్రము చక్కె
రగా మారిపోవును. వ్యాధి ముదిరినకొలది
మాంసకృత్తుపదార్థములుకూడ చక్కెరగా
మారి మూత్రములో పోవుచుండుటచేత
నాకలి యతితీవ్రమగును.

సామాన్యముగా నాకలిబాగుగనుండి జీర్ణ
శక్తి సరిగా నున్నంత
కృశించిపోవుట కాలము రోగులు కృశిం
పరు. కాని కొంతకాలమునకు జీర్ణశక్తియు
నాకలియునుతగ్గును. దీనితో శరీరము శీఘ్ర
ముగ గృశించిపోవును.

చిగుళ్లుబిి, నాభి యెఱ్ఱబడి మెత్తగనుండి
నొక్కిన నెత్తురు చీము
ఇతర లక్షణములు వచ్చు చుండును. పండ్లు
పుప్పిపడి వద్దులై త్వరలో నూడిపోవును.

సామాన్యముగా మధుమూత్ర రోగులకు
మలబద్ధము హెచ్చుగనుండును. కాలేయము
(Liver) వృకము మొదలగు నవయవములు
చేడిపోవచ్చును. ప్రేగులతో యుసంబంధ
మైన పుండ్లు పుట్టవచ్చును. ఊపిరి తిత్తులలో
క్షయ ప్రారంభము కావచ్చును. ఇది మధు
మూత్రరోగులలో నూటికి 30 మందికి మరణ
కారణమగును. క్షయ హెచ్చినపిమ్మట కొంద
ఱకు సతిమూత్ర లక్షణములుతగ్గి దాహ
మును, మూత్రములో చక్కెరయుగూడ తగ్గి
పోవచ్చును. గుండెలలో సామాన్యముగా
హెచ్చుజబ్బుకానరాదు. మూత్రపిండములలో
(Kidneys) మొట్టమొదట నేవిధమైన వ్యాధి
యుగానరాదు. కాని, కొంతకాలమునకు
మూత్రపు తిత్తులుబిి ' శ్వేతఛాతువు ' అను
మాంసకృత్తు పదార్థము చక్కెరతోగూడ
వెలువడును.

తీవ్రమైన వ్యాధిలో చర్మమెండిపోయి
గరగర లాడుచుండును

చర్మము గాని సామాన్యముగా
మెత్తగనే యుండును. దురద హెచ్చుగ
నుండును. జననేంద్రియముల ప్రక్కను
మూత్రము తగిలినంత తెక్క దురద మఱియు
హెచ్చుగ నుండును. పురుషాంగము చివర
పుండుపడి తోలబ్బికికొనిపోయి పైకిరాదు.

ఇవి సామాన్యముగ వీపుమీదను, మొడ
కురుపులు, రాశ మీదనువచ్చును. కొంత
పుండ్లు మందికి కాలిలో నేదో
చిన్న దెబ్బతగిలి యాభాగము చచ్చిపోవును.

కొద్దిగ గోకినచోటగూడ పుండై, చీముపట్టి, ఆప్రదేశము చచ్చిపోయి మరణమునకుగూడ గారణ మగును. కొందఱకు నరికాలిలో పుండ్లుపుట్టి లోలోపలతొలుచుకొనిపోవును. కాళ్లు చేతులు వాపుకూడ కొందఱకు రావచ్చును.

నూటికి దొమ్మండుగురకు, అతిమూత్ర రోగులకు, కంటిలో నీరు కండ్లు కాసులను పొరలుపుట్టి చూపు తగ్గిపోవును. కంటిలోని యితర భాగములలోగూడ వ్యాధులు పుట్టి చూపు తగ్గిపోవచ్చును.

సంభోగశక్తి సాధారణముగ తగ్గిపోవును. వయస్సు ముదిరిన యాడు సంభోగశక్తి వాండ్రలో కొందఱకు సంభోగేచ్ఛ మిక్కిలి యధికమగునని యొకరు వ్రాసి యున్నారు.

బుద్ధి బలము తగ్గుటయు, నిద్ర వచ్చునట్లు మత్తుగా నుండుటయు, నరముల పటుత్వము సామాన్య గుణములు. కాని, కొందఱకు ఉత్సాహము తగ్గియున్నను బుద్ధి కుశలత మాత్రము చివరవఱకు జక్కగ నుండును. రాత్రులయందు పిక్కలు లాగుటయు, తిమ్మిరెక్కు నట్లుండుటయు గొందఱకు వ్యాధియొక్క ప్రారంభవస్థలోనే కలుగును.

మధుమూత్ర రోగుల కంత్యమున సామాన్యముగ స్త్రావకము తప్పి స్మారకము తగ్గుట పోవును. ఇదిచిన్న వయసు

వారలకు, పెద్దవయస్సుపారలకుగూడ సంభవించును.

చాలదూతము రైలుమీద ప్రయాణము అధికమైనను, శరీర పరిశ్రమ మొదలగు వాని వలనను నీయపస్తార ఘనస్నాత్తుగ గలుగవచ్చును. ఒక్కసారిగా నధికమైన పథ్యము పెట్టినప్పుడుకూడ నిది కలుగవచ్చును. చాలా దినములు విరేచనములు లేకుండ నున్న యెడల నిది యకస్నాత్తుగ నబడవచ్చును. శస్త్ర చికిత్స (Operation) యయిన వెంటనే యొకానొకప్పుడు స్త్రావకము తప్పిపోవును.

ఇది వ్యాధియొక్క తీవ్రతను బట్టియు రోగియొక్క వయస్సును సాధ్య సాధ్యములు బట్టియు మారుచుండును. సామాన్యమై తీవ్రముగల వ్యాధి, అనగా పథ్యముమీదనే మూత్రములో చక్కెర లేకుండపోవు వ్యాధి శీఘ్రములో సుముఖమునకు వచ్చును. నడిమిప్రాయము తీరినతరువాత వ్యాధి ప్రారంభమైన రోగులలోగూడ వ్యాధి తీవ్రముగ నుండదు. కాని పసివారల యందును, కొందఱకు తీవ్రవ్యాధులయందును ఏమందును, ఏపథ్యమును బ్రయోజనకారి కాదు. మిక్కిలి కృశించిపోవుట, తయవ్యాధి పాలగుట, వంశ పారంపర్యముగ వ్యాధి యుండుట, బీదవాడగుట, స్త్రావకము తప్పుట, శరీరమునం దేభాగమైనను చచ్చిపోవుట, ఇవి యన్నియు నసాధ్యమైన వ్యాధికిలక్షణములు.

శరీరము లావెక్కుచుండుట, వ్యాధి చిర కాలము జీవను శరీరము కృశింపకుండుట, పోషకాంశములై పక్షపానాదులకు కావలసిన యనుకూలములు గలిగియుండుట, వయస్సు మించితరువాత వ్యాధికలుగుట, ఇవి సు నాశ్వమైనవ్యాధికి లక్షణములు.

ఇవి రెండు విధములు. 1. ఆహారము. 2. చిత్తము. మందులు. వ్యాధియొక్క తీవ్రమునుబట్టి యాహార పద్ధతి మార్పుకొనవలయును. పిండి పదార్థములు మానిన వెంటనే ఆహారము గాని, తగ్గించిన వెంటనే గాని మూత్రములోని చక్కెర తగ్గిపోవు వ్యాధి తీవ్రముకాని వ్యాధి. ఆహారములోని పిండి పదార్థములను జొత్తిగ తీసివేసినను మూత్రములో చక్కెర తగ్గిపోనివ్యాధి తీవ్రమైనవ్యాధి. తీవ్రముగాని వ్యాధిగలరోగికిచ్చు ఆహారములో చక్కెరయు, పిండి పదార్థములును, క్రమముగ తగ్గించినప్పుడు మూత్రములో క్షుణ్ణు చక్కెర లేకుండనుండునో కనిపెట్టవలయును. ఆపద్ధతిమీద నాహారము నిచ్చుచు కొంతకాలము గడపవలెను.

పిమ్మట ఆహారములో పిండిపదార్థములను, చక్కెరయు, కొద్దిగ చేర్చినను మూత్రములో చక్కెరగానరాక ఆహారమూత్రములకు తగ్గవుగును. ఇట్లు యెంతవఱకు పిండి పదార్థమును చక్కెరను దీసినప్పుడు మూత్రములో చక్కెరయుండవో చూచుకొనుచు

ఆహారములో సాధ్యమైనంతవరకు మాంస కృత్తుపదార్థములును, క్రొవ్వుపదార్థములును హెచ్చుగ జేర్చు కొనుచుండ వలయును. తీవ్రమైనవ్యాధులలో నెంత యాహారము తగ్గించినను, ఏపదార్థము నిచ్చినను మూత్రములో చక్కెర తగ్గకయుండును. ఇట్టివారలకు కఠిన పథ్యము పెట్టవలసిన నెంతమూత్రమును బ్రయోజనములేదు. ఈ రాజధానియందు సామాన్యముగా అనేకరోగులకు నడిటన్నమునుమార్చి గోధుమయన్నమును బెట్టిన తోడనే గుణము కనబడుచున్నది. ఈవ్యాధి యందు పయోగింపవలసిన ఆహారపద్ధతి గూర్చి యొంగ్లవైద్యుల కింతవరకు జక్కగ దెలియునని జెప్పటకువీలులేదు. కాబట్టి మేము యాహారము బెట్టినను రోగియొక్క తూనిక తగ్గిపోకుండ దగినంత యాహారము పెట్టవలెనని యనేకులయభిప్రాయము. కాని, కొందఱు వైద్యులు రోగి కేమియు నాహార మియ్యకుండ లంకణములమీదనే బెట్టి మధుమూత్రమును తగ్గింప వచ్చుననియు, మఱి కొందఱు అధికముగ విరేచనములకు మందలిచ్చుచు మధుమూత్రమును తగ్గింప వచ్చుననియు జెప్పుదురు.

ఆంగ్లవైద్యుల యభిప్రాయమును బట్టి తినవచ్చిన, తినగూడని, పదార్థములయొక్క పట్టిక నీ ప్రక్కపుటలో జూపియున్నాము.

తినవచ్చును.

1. మేక మాంసము, పప్పుగింజలలేని కూరలు
గొడ్డు మాంసము. చిక్కుడు, బెండ,
2. కోళ్లు, అడవిపిట్టలు. మొదలగు వాని లేత
3. చాపలు, పరిగెలు. తొక్కలు.
4. మాంసమున్నుండి జేసిన 10. ఉరుగాయలు.
పేర్వాలు. 11. ఉల్లిపాయలు.
(చక్కెరగాని, వరిపిండి 12. బాదముక్కాయలు.
గాని జేగగూడదు). 13. అక్రొటు.
5. కోడిగుడ్డు, మిగడ, 14. మంచి నీరు, సోడా
వెన్న. వాటరు, మొదలగు నీళ్లు
6. నెయ్యి, నూనె, క్రొవ్వ (మితముగ.)
పదార్థములు. 15. కాఫీ, టీ మితముగ.
7. తవిటి రొట్టెలు. 16. ద్రాక్ష మొదలగు బల
8 ఆకుకూరలు. హీనమైన తీపు లేని
9. దోసకాయ, గుమ్మడి సారాయము (మిక్కిలి
కాయ, అనపకాయ, మితముగ.)
వంకాయ, బీరకాయ, 17. ఆపిలు, సీమరేగు.
పొట్లకాయ మొదలగు 17. అధికముగ పాలు.
నవి. విస్తారము 18. కోకో.

తినకూడదు.

1. జంతువుల 6. క్షంద,
యవయవములతో పెండెము
కాలేయము శిఖగడ దుంపలు
మొదలగు (గన్నును)
తియ్యని పదార్థములు. మొదలగునవి.
2. చక్కెర 7. చిక్కుడు
వరిపిండి గలిసిన గింజలి, పతాణి.
3. వరి యన్నము, 8. తేనె,
సగ్గుబియ్యము, తియ్యని పండ్లు,
ఆరోరూటు, ఎండువి,
టాపియాకో, పచ్చివి.
వర్మిసల్ల 9 తియ్యని
మొదలగు బియ్యములు. సారాయము.
4. బంగళా 0. లెమ నేడు,
దుంపలు. కోలా,
మొదలగు
5. గోధుమరొట్టె, తియ్యని నీరు.
బిస్కత్తులు.

ఈ పట్టికలన అతిమూత్రరోగులు తిన వచ్చునను పదార్థములు చాల గనబడినను, ఈ రాజధానిలోని అతిమూత్రరోగులు విశేషముగ బ్రాహ్మణులేయై యున్నందున వరి అన్నముమాని గోధుమన్నము దినుమనిజెప్పుటయు, చేతనైనయెడల కొందఱుచే మాంసము గాకపోయినను కోడిగుడ్డు తినిపించుటయు, దప్ప యిచ్చటి వైద్యులు వేరు విధానములే నేర్పరచలేక యున్నారు. నిజ మెంతవరకో నిశ్చయముగా దెలియదుకాని, వరియన్నము కంటె అతిమూత్రరోగులకు గోధుమన్న

ముపకారిగా నున్నట్టిచ్చటి వైద్యుల యభిప్రాయము.

మందులలో నేడ్రియును అతిమూత్రమును గాని, మధుమూత్రమును మందులు గాని, తప్పక కుదుర్చుగలదని చెప్పదగినది. యింతవరకు గానరాదు. నల్లమందును, దానినుండిబుట్టిన యనేక పదార్థములను, ఈవ్యాధియొక్క ప్రథమా వస్థల యందు బ్రయోజనకారులుగా నున్నవి. సాలిసిలక్ ఆసిడ్ (Salicylic acid), సోడాబైకార్బనేట్ (Soda bicarbonate), యురే

నియం నైట్రేటు, (Uranium Nitrate), జాంబుల్ (Jambul), ఫిలోకార్పిన్ (Pilocarpine), బంగారము, (Gold) మొదలగు నితర మందులను మఱికొన్నిటిని వైద్యుల వ్యాధిలో వాడుదురు.

స్వేదకమునప్పుడు సోడాపాడరు (Soda-bicarbonate) దిన మొక్కంటికి 500 గ్రెయి నుల వఱకునిచ్చిన గుణమగును. వీరేచనము, చేయుమందుల నియ్యవలెను. రాచపుండ్లకు శస్త్రవైద్యముచేయవలెను. శరీరముమీదదు రదకు బోరిక్ ఆసిడ్ (Boric acid), కార్బాలిక్ ఆసిడ్ (Carbolic acid) మొదలగువానితో జేరిన తైలములబూసిన నుపశమించును. థైరాయిడ్ సూప్రారెనల్ (Thyroid Suprarenal) గ్రంథులనుండిదీసిన పదార్థములనుకొందఱుప యోగింతురుగాని, ఇంకను వీని గుణములు జక్కగ తెలియలేదు.

(ఆ. ల.)

దీనినే “ప్రమేహ” మని యాయుర్వేద తంత్రము నందు వాడిన ఆయుర్వేదీయ మతము ట్లగపడుచున్నది. దీనిని గురించి చరకాచార్యు డను వైద్య గ్రంథకర్త మొట్టమొదట వ్రాసి యున్నాడు.

సామాన్యముగా నే రోగ మునకును నిదానము, సంప్రాప్తి, పూర్వరూపము, (వాని లక్షణములు,) ఉపద్రవములు, అవాంతర భేదములు, (వాని లక్షణములు,) చికిత్సలు, సాధ్యాసాధ్య విమర్శనము, అని యేడు విధములుగ సాధనగతి యుండును.

తఱుచు కూర్చొని యుండుట, తఱుచు ప్రమేహస్థానానందము నిద్రించుట, పెరుగు, కారణములు, దోష దూష్యములు, గ్రామ్యములు, (గ్రామము లోనివి) ఔషధములు, (నీటిలోనివి) ఆనూప ములు, (జలప్రాయప్రదేశములోనివి) అగు జంతువులమాంసములు, పాలు, క్రొత్తబియ్య పన్నము, క్రొత్తనీరు, చక్కెర, బెల్లముతో జేసిన పదార్థములు, ఇంకను కఫము, మేధస్సు, మూత్రము, వీనిని వృద్ధి నొందించు పదార్థ ములు మున్నగువానిని అధికముగా నుపయో గించుటచే సామాన్యముగా నతిమూత్రము పుట్టును.

అతిమూత్రమునం దింకను దోషములు, దూష్యములు, నను రెండు విధములగు నాభ్యంతర (లోపలి) కారణములు కలవు. అవి యెవ్వయినగా:-

దోషములు-వాతము, పిత్తము, కఫము, అనునవి.

దూష్యములు-మేధస్సు (సన్నని యెము కలలోనుండు రక్తముతోగూడిన క్రొవ్వు,) మాంసము, క్షేదము (శరీరమునందలి నీరు) వస (మాంసములోని క్రొవ్వు) మజ్జ (పెద్ద యెముకలలోని క్రొవ్వు), శుక్లము, మేధ స్ఫుతోగలిసియుండు రక్తము, లాలాజలము, (చొంగ-జొల్లు) మేధస్సు (హృదయమందలి చేరెడంత కఫరూపమగు పదార్థము) లసీ కము (చర్మమునకును మాంసమునకును నడుమనుండు నీరు) అనునవి.

అట్టి పయిరోగము, కఫము ప్రధానమయి
పుట్టినది, పిత్తము ప్రధాన
భేదములు మయిపుట్టినది, వాతము
ప్రధానమయి పుట్టినది, యని మూడు విధ
ములు.

గోధుములు మొదలగు గురువగుధాన్య
కఫము వలని యతి ములు, గురువగుమాంస
మూత్ర సంప్రాప్తి ములు, తీపు పదార్థ
ములు, పాలు, మిగడ, జన్ను, మొదలగు
వానిని దినుట, శుచి, వ్యాయామము, వీనిని
వదలి, మితిమీరిన నిద్ర, ఎల్ల పుడును
పరుండియుండుట, ఇంకనుకఫము, మేధస్సు,
మూత్రము, వీనినభివృద్ధి నొందించు విధుల
నొనర్చుచుండుట, అనియెడు కారణములచే
మిక్కిలి ద్రవయుక్తమగు కఫము, మిక్కిలి
బంధింపబడిన మేధస్సు, క్లేదము, మాంసము,
శుక్రము, రక్తము, వస, మజ్జ, చ్చొంగ యను
దూష్యవర్గమును, వాతపిత్తములు క్షీణించి
యుండ నభివృద్ధి నొందును. అట్లు వృద్ధిజెందిన
కఫము శరీరమంతటనువ్యాపించుట, కారంభ
మయి మేధస్సుతోగూడి దానితోసమానము
లగు నితరక్రొవ్వపదార్థములతో గలియును.
ఇట్లు దుష్టమయిన మేధస్సు శరీరమందలి
యొకవిధమయిన క్లేదమను జలముతోను,
మాంసముతోను సంసర్గమును బొందును.
క్లేదము మాంసమును సమానమగు మాంస
ముతోగూడిపయినివివరింపబోవు పిటకాదుల
జనింపజేయును. అంతటితో క్లేద మూర
కుండక శరీరమునంతనుజెఱచి మూత్రముగా

మూరి, గజ్జలు, పొత్తికడుపు మొదలగువాని
యందుండు మూత్రనాడులయొక్క మేధస్సు,
క్లేదము వీనివలన నడ్డగింపబడి, వీవృద్ధము
లగు మార్గములగుండ ప్రవేశించి వాని(మేదః
క్లేదముల) తోగలసికొని, మూత్రాశయము
జేరి సరియయిన మూత్రముగామూరి క్రింది
వివరింపబోవుభేదములతో నధికముగ బయలు
వెడలుచున్నది. (చ॥ ని॥ స్థా॥ అ ౪)

మిక్కిలి వేడిగానుండునట్టియు, మిక్కిలి
పులుసు, ఉప్పు, ఊరము,
పిత్తమువలని యతి పులుసు, ఉప్పు, ఊరము,
మూత్ర సంప్రాప్తి కారముగానుండునట్టియు,
పదార్థముల దినుట, జీర్ణ
ముకాకుండ హరిదినుట, మిక్కిలివేడియగు
నెండ, నిప్పు సెగ, వీనిని శరీరమునకు దగి
లించుట, మనస్సంతాపము, మిక్కిలి శ్రమ,
కోపము, విష మాహారము (సరికాని భోజ
నము) మొదలగు రూక్షకర్మలవలన పిత్తము
ప్రకోపించి వాతకఫములు క్షీణించి యుండ
పైనిచెప్పినట్లే మేధస్సు మొదలగు వాని
జెఱచి దిగువ వివరింపబోవు లక్షణములతో
మూత్రమును వెడలించును. (చ॥ ని॥ స్థా॥
అ ౪॥ ౨౦.)

కారము, ఒగరు, చేదు, ఈరసములతో
గూడి రూక్షమైనట్టియు,
వాతమువలని యతి మిక్కిలి లఘువుగను చల్ల
మూత్ర సంప్రాప్తి గనునుండునట్టియు, పదా
ర్థముల సేవించుట, అతి మైధునము, అతి
వ్యాయామము, వమన విరేచనముల నిరో
ధించుట, శిరోవిరేచనము నతిమూత్రముగా

జేయించుట, ఉపహాసము జేయుట, దెబ్బ తగులుట, ఎండ, తగులుట, ఉద్వేగమును జేయుట (నొందరబడుట) శోకించుట, రక్త మోక్షము (నెత్తురును శరీరమునుండి వెడలిండుట) మేలుకొని యుండుట, విషము (మోతక) స్థలములయందు శరీరము నుంచుట, మొదలగువానివలన వాతము ప్రకోపించి పై యటులనే శరీరమున వ్యాపించి పై కఫపిత్తములకును క్షయకృష్ణకోపముతో వసను గలసి కొన్ని జెఱచి పై యట్లు మూత్ర కోశమును జెఱచి “వసా మేహమును” మజ్జను జెఱచి “మజ్జ మేహమును” లసీకను జెఱచి “హస్తీ మేహమును” మేధస్సును జెఱచి “మధు మేహమును” బుట్టించును. వాని లక్షణములు క్రింద వివరింపబడును.

పై నుదాహరించినవారూర్పులు శరీరములో జరుగుచుండు సమయము తోచుకొనుచు నందు, మేధో దోషము వలన శరీరమునందు బూతి గంధయుక్తమగు మలభూముపై మెయుండుటచే, దంతములు, కంఠము, దివడలు, చెవులు, గొంతు, నాలుక, మొదలగువాని యందు మిక్కుటముగ మలము (మగ్గంధయుక్తమగు పాచి) చేరును (మ. ని. స్థా. అ. ౩). కఫాది దోషములవలన, కాలుపేతుల యందు మంటయు, శరీరము, మస్థగామై (బంకగలిగి) యుండుటయు, మిక్కిలి దాహము, నోరుతీపు బారుట, మొదలగు గుణములు కలిగి యుండును. (మా. ని. స్థా. ౧)

అదియునుంగాక యెవ్వనికి మూత్రకోశము జనింపబోవునో వాని మూత్రమునకు శరీరమునకును చీమలు, ఈగలు ముసరుకొని యుండును. వెండ్రుకలు చిక్కువడుట, గోళ్లు పెరుగుట, మొదలగునవికూడ నుండును (చ. ని. అ. ౪).

పై నుదాహరించిన దూష్కరవసంబంధము లక్షణములు వలన మిక్కిలి యధికముగ నుండునట్టియు, వాతాది దోషములును దూష్కవర్ణములును, సంబంధించుటవలన గలుగముగ నుండునట్టియు, మూత్రము ప్రతిక్షణమందును వెలువడుచుండుట, శోష, తాపము, దప్పి, భ్రమ, సర్వావయవములు బలహీనములుగ నుండుట, ఇట్టి లక్షణములు కలిగియుండునదియే యతి మూత్రమని యెఱుంగునది. (మా. ప్ర. శ్లో. ౧౬)

అట్టి యతిమూత్రము ఈ ప్రక్క జూపిన అవాంతరభేదములు, పట్టిక ప్రకారము ౨౦ వాని లక్షణములు భేదములు కలిగి యుండును. వాని లక్షణములు మొదలగునవి యీ పట్టికలో గొన్నింటిని గననగును. మిగిలినవాని నాయా శీర్షికలక్రింద గననగును.

వాతమువలన జనించు సతిమూత్రపు భేదముగు మధు మేహము మిగిలిన భేదముల యొక్క ముదురుటవలన జనించును. దానికిపైగా పీటకలు (పుండ్లు) జనించును.

అవాంతర భేదముల దెలుపు పట్టిక.

సంఖ్య.	పేరు.	వీదోపముయొక్క భేదము.	వర్ణము.	గంధము.	సాధ్యమా? యాప్యమా? అసాధ్యమా?	మ. రా.
1	ఉదక మేహము.	శ్లేష్మము.	అచ్చునీలము.	నిర్గంధము.	సాధ్యము.	చల్లగా నుండును.
2	ఇత్తు	"	చెరకు రసము వలె నుండును.	ఇత్తుగంధము.	"	శుభ్రము.
3	సాంద్ర	"	"	పేరికొనును.
4	సురా	"	సురావర్ణము.	సురా గంధము.	"	...
5	పిష్ట	"	తెలుపు	...	"	...
6	శుక్ర	"	శుక్రవర్ణము.	శుక్రగంధము.	"	శుక్రమిశ్రమము.
7	నికత	"	"	ఇసుకవంటి కప కండములతో కూడియుండును.
8	శీత	"	"	మధురము, శీతము.
9	శ్మశ్మ	"	"	కొంచెము కొంచెముగా వెడలును.
10	లాల	"	"	జిగటగా తీగలు సాగును.
11	తూర	పిత్తము.	తూరోదక వర్ణము.	తూరోదక గంధము.	యాప్యము.	తూర రసము.
12	నీల	"	నీలవర్ణము.	...	"	...
13	కాల	"	భాగ్యరంగు.	...	"	...
14	హరిద్ర	"	పచ్చరంగు.	...	"	...
15	మాంజిష్ఠ	"	మంచి కపా యపురంగు.	దుర్గంధము.	"	...
16	రక్త	"	ఎరుపు.	...	"	వేడిగను, ఉప్పుగ నుండును.
17	వసా	వాతము.	మాంస రసపు వర్ణము.	మాంస రసపు గంధము.	అసాధ్యము.	మాటిమాటికి వెడలును.
18	మజ్జ	"	మజ్జవర్ణము.	మజ్జ గంధము.	"	"
19	హస్తి	"	లసీకా వర్ణము.	...	"	అప్పడప్పుడు నిలచి వెడలును.
20	మధు	"	తేనె రంగు.	మధుగంధము.	"	మధురము.

అందు మధుమేహము ధాతుక్షయము వలన జనించిన నాత ప్రకోపమువలనగాని, వాతాదులచే మూత్రద్వార మడ్డగింపబడుట వలనగాని, తేనెఫలెనుండు మూత్రముగలిగి యుండును. ఆయ్యదికూడ వాతాదుల యావరణవలన, క్షణము తగ్గినదిగను క్షణము వృద్ధి చెందినదిగ నుండును. (చ. సూ. అ. ౧౭).

దీనియందు తేనెంబలె మూత్రమును, శరీరము తియ్యబాగుటయు, కలిగియుండుటచే నిద్దానికి “మధుమేహము” అని పేరుగలిగినది. (మా. ప్ర. శ్లో. ౨౬)

దీనిని గురించిన చికిత్సలు మొదలగునవి “మధుమేహము” అను శీర్షిక క్రింద నుండును.

పిమ్మట జనించు పిటక లీక్రిదిభేదములు కలిగి యుండును.

౧. శరావిక ౨. కచ్చపిక ౩. జాలినిర. వినత గి. అలజి ౬. మసూక ౭. సర్వపిక ౮. పుత్రిణి ౯. విదారిణి ౧౦. విద్రధి అని పది విధములు. వీని లక్షణములు మొదలగునవి “రాచపుండు” అనుశీర్షిక క్రింద జూడనగును.

పైని వివరించిన యతిమూత్ర రోగము

చికిత్స

రాకుండుటకును, వచ్చిన యెడల శీఘ్రముగ హరించుటకును, తగిన ట్లీదిగువ వివరించినరీతిని నడవనలెను.

౧. ధాతుహితముగ వర్తించుట ౨. రోగముయొక్క పూర్వరూపమును తెలిసి

కొని వెంటనే తగుసాధనములను జేయుట ౩. వ్యాధిప్రబలించిన యెడల తగిన యావధములు మొదలైన చికిత్సల నడపుట.

ధాతువు లనగా శరీరములం దుండు ధాతుహితముగ రక్తాది ప్రసరణ మార్గ వర్తించుట ములు, వాతపిత్త క్షేష్ణములును స్థిచ్ఛట నభిము. అట్టివానికి హిత మనగా, పై నుదాహరించిన పదార్థముల నెన్నడును మితిమీరి యుపయోగింపకుండుట (చ॥ ని॥ అ. ౪). మూత్రమునువృద్ధి పరుప కుండుట (అ. హృ. సూ. అ. ౧౧. శ్లో. ౧౩), గ్రీష్ణర్దుప్తనందుతప్ప దక్కిన ఋతువులయందు పగలుపరుండ కుండుట, మిత సంభోగము, వీనిని మిక్కిలి శ్రద్ధతో జరుపుచు సర్వవిధముల చేతను శరీరము నారోగ్యస్థితిలో నుంచు చుండ వలయును. తీపు పదార్థములను దినుట మిక్కిలి శ్రద్ధతో మానవలెను.

వెనుక నుదాహరించిన పూర్వరూపము ౨. రోగముయొక్క వ్యక్తపడిన వెంటనే విశేష పూర్వరూపమును చన సాధనమును ముందెలిసికొని వెంటనే సాధనములను దుగ జేయవలెను. (శా. ఉ. ఖం ౪ అ)

తరువాత నవశరమును బట్టి గుదము గుండలోనికి గాని మలముపట్టి యుండు నా యా యంగములయందు గాని యీ దిగువ నుదాహరించిన కషాయములతో నిరూహ వస్తి (పిచితకారీ) జేయవలెను. నిరూహవస్తిని

గుఱించి “ వ స్తికర్మ,” అను శీషికాలోగనే నగును. [శా. ఉ. ఖ. క. అ. ౬.]

దీనినిగురించి మాతండ్రిగా రాయుర్వే
3 వ్యాధి ప్రబలించిన ధానుభూతీయందొల్లువా
యెడలదగిన యావ యుచున్నారై, “కారణం
ధములు మొదలైన వినాకార్యానుత్పత్తేః కఫ
చికిత్సల నడపుట దోష హరణ ప్రథమం
మేదోదోషహరణం తతః” అని మొదలుకొని
“తస్మాత్సోత్రః కర్మశ్చనైః కరణమఫేన
నదధి యోగ ముపయుజ్ఞాత్” అను వక్తకు
దానియర్థమేమనఁగా * కఫమే బహుమూత్ర
మునకుఁ బ్రధానకారణ మగుటచేత దానిని
తగ్గించు సాధనము తొలుత నుపయోగింప
వలయును. దానికి మించి మేదోదోషము
లోనికిఁజేరినచో నద్దానికి సాధన మొనరింప
వలయును. ఇట్లు వసామజ్వ క్షేద, మాంస,
మూత్రదోష హరములగు నౌషధముల నొక
దానిని మించి నప్పుడింకొక దానిని బ్రయో
గింపవలయును.

అందు మొట్టమొదటనే, స్రోత స్సుల
(నాడుల) అతిప్రచారముయొక్క మితిమీరిన
నడకను తగ్గించుటవలన వెనుకఁజెప్పిన దోష
ములొకదానితో నింకొకటి సంక్రమించుటకవ
కాశము చిక్కక యా యా దోషము లట్ట
యుండి యుండును. పిమ్మట నుపయోగించు

* ఇయ్యది కఫమువలని అతిమూత్రమును జెప్పుచు
వ్రాయఁబడినది.

నౌషధములవలన నిలిచియున్న యా దోష
ములు స్వస్థలములోనే నశించిపోవును. కనుక
నట్టి స్రోతస్సుల అతిప్రచారమున తగ్గించు
నట్టి ‘అఫేనదధియోగమున్లు’ ప్రథమములో,
అనఁగా దోషము లొకదానితో నింకొకటి
సంక్రమింపఁబోవు సమయములో నుపయోగ
పఱపవలెను.

అఫేనదధియోగ మనఁగా స్థలమందునొక
వెస్థలగింజంత నొకకాని యెత్తు యావుపెరు
గుతోఁగలిగి మదిఁచినది. దానిని బుచ్చు
కొనవలయును.

పిమ్మట నతిమూత్రము నడచునట్టి ‘ధా
న్వంతర ఘృతము’ ‘విడంగాది లోహము’
‘మేహబద్ధ రసము,’ ‘లోక్త్రాది కషాయము’
మొదలగు నౌషధముల నాయాభేదములను
బట్టి సేవించవలయును. ఈ యౌషధములను
గురించి యాయా శీర్షికలలోఁ జూడనగును.

అతిమూత్రము పుట్టునది మొదలు ౧
సాధ్యాసాధ్య విష మాసములోపున సుసా
ర్యసము ధ్యము. అటు పిమ్మట
సుమార్గు ౧ సం॥ రమువఱకు కష్టసాధ్యము.
పిమ్మట మధుమేహముగా మారుటచే నసాధ్య
ము (ఆ. అ.)

అదిగాక శ్లేష్మముయొక్క ప్రబలత్వముచేత
జనించిన ౧౦ భేదములును సుసాధ్యములు.
పిత్తముయొక్క ప్రాబల్యము వలన జనించు
భేదములు ౬ను, యాప్యములు (అనఁగా శరీర

మొదటి భాగము - అ. హృ. స్థా. ౧. అ).

ಕಾಲಮು ೨ ಬಹುಶಃವೆತ ಜನಿಸಿದನ ರ ಭೇದ

ఇట్లు ముగియించి విను లాయా భేదములు
మొనరించినట్లు మిక్కిలి స్ఫుటముగ వ్రాసి
యున్నాడు.

మఃమః మధుమేహవ్యాధి గలవానికి
గాని ప్రమేహవ్యాధిల మనమునందుగాని
జీర్ణ వానికి బుట్టి అతిమూత్ర పుసా
శ్చయి, పంచలవనగా:— •

శ్లోము నష్టములు యునుటచే నట్టి
శ్లోములక జరిచిన వానికేగూడ నాదోష
మిరుదు. కానచది "పుట్టి గుడ్డి" మొదలగు
కావ్యాల్లో క్షుణ్ణులకు నెవ్వ ప్రాసోదఁజాలదు.

(ప్రి. ప. రా.)

ఆతిరథుడు. (చూ. వా) సత్య

కర్మకాండ. కర్మకాండ. ఇతడు X-X
 కర్మకాండ. కర్మకాండ. ఇతడు X-X
 కర్మకాండ. కర్మకాండ. ఇతడు X-X

కతిరాత్రుము. అత్యగ్నిహోమము

శాసనము. సలహాచు బాక యజ్ఞ

ఉత్తరాశ్రయః స్వాయంభువః

చివరకు నాకు నాద్యలయందు
మృతులలో నెరిగిదవేవాడు.

అతిసారము. ఒక దినమునందు

సామాన్యముగా మనము ఒకటి రెండు సార్లు
మల విసర్జనము చేయుచుము. అట్లు గాక
యేకారణము చేత నై నను దినమున కెక్కువ
సార్లు విరేచనము లగుచుండు నెడల నట్టివ్యాధికి
అతిసార మనిపేరు. పేగులయొక్క నడ
వడియందు చురుకు తన మధికమగుటచేగాని,
పేగులయందు అధికముగ ద్రవపదార్థములు
స్రవించుటచేగాని ఇట్టి విరేచనములు కలుగ
వచ్చును. ఇట్టిస్థితి అనేక వ్యాధులచేత గలుగు
గుణములలో నొకగుణమేగాని విరేచనములే
యొకవ్యాధియని సామాన్యముగ నెప్పువలయు
పడదు. కాబట్టి విరేచములకు గారణము లా
యావ్యాధుల శీర్షికలకింద జూచుకొనవలయును.
రెండుసంవత్సరములలోపు పిల్లలకును, ముసలి
వాండ్రకును, అతిసారము తరుచుగవచ్చును.
దేశమునందలి శీతోష్ణస్థితి అకస్మాత్తుగ మారి
నప్పుడును అధికమగు వేసవికాలమునందును,
విరేచనము అధికముగ నుండునని చెప్పు
వచ్చును. ఆహారాదుల యశుభ్రతచేతను,
జనసమృద్ధి మధికమగుట చేతనుగూడ, అతి
సారమధికము కావచ్చును.

అనేక వ్యాధులలో అతిసార మొక గుణ
మని చెప్పియుంటిమి. కా
కారణములం బట్టి వ్యాధి కారణమును
బట్టి విరేచనములం దనేక భేదము లుండును.

కాని అకస్మాత్తుగా వచ్చు నతిసారమునియు, చిరకాలమునుండి వచ్చుచున్న అతిసారమునియు రెండు విధములగు భేదములను మనము గమనింప వచ్చును.

పేగులలో నేభాగమైన ఏ పదార్థముచేత నైనను కీ కందిపోయి యొకానొకప్పుడు పుండ్లు పడుటచేత అతిసారము పుట్టవచ్చును. ఇట్టి రేపుదలకు కారణములు 1. తగని ఆహారము, 2. పైత్యరసోదేకము, 3. పేగులయందు పెరిగిన రాళ్లు, 4. స్థిలికపాములు నులిపురుగులు మొదలగు పురుగులు, 5. విరేచనకారులగు మందులు, 6. పాపాణము మొదలగు విషపదార్థములు. కొన్ని జ్వరములయందును, అతిమూత్రము మొదలగు కొన్ని వ్యాధులయందును, ఆయా వ్యాధులవలన బుట్టిన విషయములను తొలగించు నిమిత్తమై అతిసారమొకానొకప్పుడు పుట్టవచ్చును; భయముచే నతిసారము కలుగవచ్చును. సూక్ష్మజీవులచేగాని వానినుండిపుట్టు విషముచేగాని అతిసారము ఒకానొకప్పుడు కలుగును. ఇందులకు క్రుల్లి పోయిన ఆహార పదార్థములలోని సూక్ష్మజీవులును, టైఫాయిడు, కలరా, క్షయ, మొదలగువాని సూక్ష్మజీవులును ముఖ్యమైన కారణములు. ఇట్లే ఇంక ననేక కారణములు గలవు.

విరేచనములగు నప్పుడు, సామాన్యముగా కొద్దిగనో గొప్పగనో నొప్పి, కడుపుబ్బ

లక్షణములు

రము, మొదలగు గుణము లుండవచ్చును. ఆసనమునకు సమీపముననుండు వ్యాధిచే గలిగిన విరేచనములలో నెక్కువగా తినవలెనను నా సక్తియు, ఆసనమ్ము, నొప్పియు నుండును వ్యాధియొక్క ఉధృత్తమను బట్టి విరేచనములు సంఖ్యయందును, పరిమాణమునందును, రంగునందును, వాసనయందును, అజీర్ణమైన ఆహారము, ఆమము, కొవ్వు మొదలగు పదార్థముల విసర్జనమునందును, భేదములు కనుపట్టును.

అతిసారము కనబడిన తోడనే చికిత్స చేయుటకు ప్రారంభించక నిదానము దాని కారణ మేదియో

కనిపెట్టవలెను. అకస్మాత్తుగా అతిసారము వచ్చియున్న యెడల, మితిమీరి భుజించుట చేతనో, ఆహార పదార్థములలో నేదియేని చెడిపోవుటచేతనో, సరిపడక పోవుటచేతనో, అధికమైన వేడిచేతనో, తడిచేతనో, కలిగి యుండవచ్చునని జ్ఞాపక ముంచుకొన వలెను. వాంతియు, నొప్పియు, అధికముగానుండి, విరేచనములు తీవ్రముగానున్న యెడల, విషపదార్థముగాని, క్రుల్లిన పదార్థముగాని, సూక్ష్మజీవుల ప్రవేశముగాని కారణమని గ్రహింపవలెను. విరేచనములయొక్క లక్షణములను సరిగా పరీక్షించుట వలనను సూక్ష్మదర్శ

నితో విరేచనమును పరీక్షించుట వలనను,
కారణము తెలియగలదు. ఒకా నొకప్పుడు
ఆసనమువద్దనుండు కొన్ని వ్యాధులలో బెక్కు
వాళ్లు విరేచనమునకు బోవలసి వచ్చునట్లుం
డును. అట్టిది అతిసారములో చేరదు. ఆసన
మును వ్రేళ్ళచేగాని, యంత్రముచేగాని పరీ
క్షించిన యెడల నట్టివ్యాధి తెలియగలదు.

అకస్మికముగా వచ్చిన అతి సారము,
ప్రత్యేక చికిత్స అక్కర
లేకయే, ఆహారమును

నిలిపివేసి, పేగులకు విశ్రాంతి కలిగించిన
యెడల తగ్గిపోవును. ఒకా నొకప్పుడు
వ్యాధి ప్రారంభమైన వెంటనే విరేచనము
లకు మందు ఇచ్చుటచే మిక్కిలి గుణము
కలుగును. ఆముదము, తులము లేక తుల
మున్ను యెత్తు ఇయ్యవచ్చును. నొప్పియెక్కు
వగా మున్నయెడల వైద్యుడు యోచించి
నొక యానులోపుగా నల్లమందును దానితో
గలిపి ఇయ్యవచ్చును. విరేచనములకు మం
దిచ్చిన తరువాత 24 గంటలకు పిమ్మటగూడ
నతిసారము నిలువని యెడల, సీమసున్నము,
రాపి, చక్కెర శొంఠి, ప్లకులు, కవిరి, లేత
దానియ్యమారేడు, బిస్మత్తుపమము, మొదలగు
మందులను యుక్తముగ తేర్చి ఇయ్యవచ్చును.
కాంతియున్న యెడల మంచుగడ్డ మిక్కిలి ఉప

యుక్తము. ఒకానొకప్పుడు బిస్మత్తు, షోవరు
పొడరుకలిపిన పొట్లమును, అప్పటప్పట నిచ్చిన
మిక్కిలి అనుకూలముగ నుండును. ఆసనము
నొప్పి అధికముగ నుండినచో నల్లమందు అరఖు
కలిపిన గంజి ఒకటిరెం డవున్నట్లు ఆసనము
గుండ పిచికారి చేసిన యుక్తము. కడుపు
నొప్పికికదలకుండ పరుండుట, వెచ్చని యొత్త
డము, హిలవలె పలుచని యాహారము తప్ప
ఇతర ఆహారములను వర్జించుట, ఈ మూఁటి
వలన విశేషముగ గుణవుగును. భయముచే
గలిగిన విరేచనములను అభ్యాసముచేసి
నిలుపుకొనుటకు ప్రయత్నింపవలెను.

చిరకాలమునుండి వచ్చుచున్న అతిసార
ము నందు నాహార పద్ధతి సరిగా నడపుట
మిక్కిలి ముఖ్యము. ఏయే పదార్థములు జీర్ణ
ముకావో వానిని వెంటనే నిలుపవలెను.
ఎల్లప్పుడు పడకలో పరుండి యుండుట వల
నను, పాలుతప్ప ఇతర ఆహారములును వర్జిం
చుట చేతను, అనేక వ్యాధులలోని అతి
సారము నిలిచిపోవును. వ్యాధికికారణమగు
విషయమును శనిపెట్టితొలగింపవలెను. పైని
చెప్పినమందులనన్నిటినిఉపయోగింపవచ్చును
గాని వ్యాధి కఠినమైనప్పుడు ఔషధచికిత్సను
వైద్యునకే విడచుట మంచిది. మొండి వ్యాధు
లలో ఆసన మార్గముల నొషధముల
నుపయోగించుట మంచిది.

(ఆ. ల.)

అతీతాధ్యాత్తము. జీవజన్మ దోషనివృత్తి.

అతీతా. ఇయ్యది లోకాన్నిగిరి వాస్తవ్యుడగు భ్యాఖ్యానైదరులలీ అను సీతని విద్యావిషయక బిరుదము. అతడు కొన్ని గ్రంథములను నుద్ఘాతాభాషణను, పెరిషియను భాషలోను రచించి కీర్తిగాంచెను. ఈతడు 1847 లో జనిపోయెను.

అత్తుంగళ్. అత్తుంగళ్ గ్రామము చెన్నపురి రాజధానిలోని తిరువాన్కూరు సంస్థానమునకుఁజెందిన 'చిరయంకిల్' అను తాలూకాలో నున్నది. అత్తుంగళ్ నది దీని సామీప్యములో నున్నది. 1901 లో జనసంఖ్య 8889.

అత్తుంగళ్ ఎట్టేటు తిరువాన్కూరు రాజులకు వంశపారంపర్యముగవచ్చునది. తిరువాన్కూరుపాలనము జేయుచున్నవారిలో జ్యేష్ఠకుటింబీకులవంశ నామధేయమునకు, అత్తుంగళ్ ముత్తాతంపూరమనిపేరు. ప్రతిజనవరి మాసారంభములోను నా దేశపాలకుడగు మహారాజు, ఈయత్తుంగళ్ మదర్శించి యానెలదినము లచ్చటగడపును.

అత్యుష్ణము. భారతవర్షీయతీర్థస్థుః.

అత్రి. ౧ స్వాయంభువు మన్వంతరమునందు బ్రహ్మదేవునికిఁ గలిగిన పదిమంది మానస పుత్రులలో నొక్కఁడు. ఇతఁడు

బ్రహ్మదేవుని నేత్రమునుండి పుట్టెను. కర్దమ ప్రజాపతికూతురు, అనసూయ యితనిభార్య. దత్తదుర్వాస సోములు పుత్రులు. ఇతఁడు శివుని శాపముచే మరణముఁజెందెను (చూడు 'మహాక్షలు')

౨. వైవస్వత మన్వంతరమునందు బ్రహ్మదేవునిచేమరలఁబుట్టింపఁబడినమహర్షి. ఇతఁడు బ్రహ్మదేవుని యజ్ఞమందలి యగ్నిజ్వాలల నుండి పుట్టెను. భార్య, అనసూయ. దత్తుడు, దుర్వాసుఁడీ, సోముఁడు, అర్యష్ట, అను వారు నలుగురు కుమారులు. అమలయను బ్రహ్మనిష్ఠయైన కూతురు గలదు. ఇతఁడు జ్యేష్ఠమాసము నందుండు నాదిత్యునితోఁ దిరుగుచుండును (చూడు శుక్రకుండు గి.)

రామాయణ కాలమునందు నితని యాశ్రమము చిత్రకూటపర్వతమునకు నాగ్నేయము నందుండెను. ప్రస్తుతపు రీవాప్రాంతమువఱకు నీయాశ్రమము వ్యాపించియుండెనని విద్వాంసుల యభిప్రాయము (హిందూ మహాయుగము. 3 వ ప్రకరణము.)

దాశరథియగు రాముఁడు దండకారణ్యమునకుఁ బోవునప్పు డీ ఋషియొక్క యాశ్రమమునందుఁ గొన్ని దినములుండి యాతనిచే శారవింపఁబడియెను. ఈతని భార్యయైన యనసూయ సీతకుఁ బాతివ్రత్యము బోధించి, రాక్షసులవలన బాధకలుగకుండ నంగరాగాదికముల సిచ్చెను. ఇతఁడు శ్రీరామునకు

జరిగి, వివాదనిర్ణయమునకై వారు సనత్కు-
మారులయొద్దకుఁ బోయిరి. సనత్కు. మా-
రుఁడు అత్రిమాటయె నిజమని తీర్పుచెప్పెను.
అంత నారాజు, అత్రికి మిగుల ధనంబొసంగి
పంపెను. (భార. వన. అ. ౧౫౫.)

అత్రోలీతాలూకా. ఈతాలూకా
సాయుక్తరాష్ట్ర) మాదలి అలీఘర్
జిల్లాలో నున్నది. అత్రోలీ గంగలీయను పర
గణా లిందులోనివి. దీని వైశాల్యము ౩౪౪
చదరపు మైళ్లు. జనసంఖ్య ౧౯౦౧ లో
౧౯౦౦౩౪. ఈ తాలూకాలో ౨౮౪ గ్రామ
ములును నాలుగు పెద్దపట్టణములును గలవు.
తాలూకా ఫలవంతమైనది.

అత్రోలీపట్టణము. ఇదిసంయుక్త
రాష్ట్రములోని అలీఘర్జిల్లా యందలి అత్రోలీ
తాలూకాకు ముఖ్యపట్టణము. ౧౯౦౧ లో నీ
పట్టణ జనసంఖ్య ౧౬౫౬౧. సిపాయిల
కల్లోలకాలములో తిరుగుపాటొనర్చిన వార
లకుఁ దావగుటచే నదిపేరు గొచ్చినది. ఇక్కడ
బూర్జుము హిందువులుగనునది తరువాత
మహమ్మదీయ మతము నవలంబించినవారలు
గాపురమున్నారు. ఈ అత్రోలీ పట్టణము
౧౮౬౫ నుండియుఁ బురపాలిశుద్ధ్య సంఘము
వారిచేఁ గొలింపఁ బడుచున్నది.

అథ్ గడము. అథ్ గడము ఎట్టేటు
బంగాళా రాజధానికి చేరిన బరి స్సాలో
నున్నది. దీనివైశాల్యము ౧౬౮ చ॥ మైళ్లు.

జనసంఖ్య ౧౯౦౧ లో ౪౩౭౮౪. దేశము
చాల ఫలవంతమైనది. ధాన్యము పండును.
మహానదియేని పేరుగలనది దీనిలోడ పాటు
చున్నది. అప్పుడప్పుడు వరదలు వచ్చుటచే
జాలనష్టము గలుగుచున్నది.

ఈ ఎట్టేటు పూర్వము శ్రీకర నీలాద్రి
బవార్త పాటాన్యక్ అనునతనివలన సంపా-
దించఁ బడినది. పూరిపట్టణ రాజునకీతఁడొక
ప్పుడు మౌత్రిగనుండి యాతనికిఁజాల నుపకార
ము సేయుటచే నారాజీతని కీ యెట్టేటు భూము
మతిగ నిచ్చెనట. రాజు సోదరిని పెండ్లి
యాడుటచే నెట్టేటు కట్నముగ నీ యఁ బడె-
నని మరియొక వదంతిగలదు. ఏది నిజమో
నిర్ధారణ చేయుటకు వీలులేనప్పటికిని బూర్జు
మియెట్టేటు పూరి రాజులదని నమ్ముటకు
నాధారముగలదు. ఈ యెట్టేటులో ౧౯౨
చిన్నగ్రామములుకలవు. రాబడి సంవత్సర
మునకు నేఁబదివేల రూపాయలు. సాలునకు
నేడువేల రూపాయములింగ్లీ షు ప్రభుత్వమునకుఁ
గ.ప్పము చెల్లింపవలెను.

అథ్ నతాలూకా. ఈ తాలూకా
బొంబాయి రాజధానిలోని బెల్గాము జిల్లాకు
నీశాన్యమూలగనున్నది. దీనిలో ౮౨ చిన్న
గ్రామములు గలవు. తాలూకా వైశాల్యము
౮౧౬ చదరపుమైళ్లు. జనసంఖ్య ౧౧౭౧౭౭.
ఈతాలూకా గుండ కృష్ణానది ప్రవహించు-
చున్నది. అయినప్పటికి నిక్కడ పంటలు
చాల తక్కువ.

అథ నేసియస్. ఇతఁడు ౩వ శతాబ్దమున అలెక్జాండ్రీయానుండు బుట్టెను. ఇతఁడు మతద్వేషియు వితండావాదియును. ఈ విపరీతమువలననే యితనిని దేశమునుండి వెడలఁగొట్టిరి. అప్పుడు కొంత కాలమడవులలో దాగి కాలము గడపుచు దుదకు మతాభిలాషియై రాజనొద్దకు నుత్తరము లంపెను. రాజాతని మన్నించి తీరుగ దేశమునం దుండుటకు నుత్తరు విచ్చెను.

అథమల్లిక్. ఇది బంగాళా రాజధానిలోని ఒరిస్సాయందలి యొక యెస్టేటునకు పేరు. దీనివైశాల్యము ౨౩౦ చ॥ మైళ్లు. జనసంఖ్య ౧౯౦౧లో ౪౦౭౫౩. రాబడి ౭౧౦౦. ఇంగ్లీషువారికి సాలునకు రూ ౫౦౦ లుపన్ను చెల్లింపవలయును. ఈఎస్టేటులో ౪౦౦ పల్లెలు గలవు.

అథర్వు. (చార్లెసు గార్డ్సు) ౧౮౦౫-౧౮౩౩. న్యూహావ్యంపుషైరులోని అష్టరస్టు పట్టణములో బుట్టెను. రాజకీయ విషయాభిలాషి. అమెరికాదేశీయ మహాజనసభలో జేరొందినవాడు. బానిసవ్యాపారమున కనిష్ఠుడై మహాసభలందు బెక్కండ్రమాట సాగనియక తన ఇష్టమునే ఫలింపజేసెను.

అథీన పట్టణము. ఈ పట్టణము బొంబాయి రాజధానిలోని బెల్గాము జిల్లాయందలి అథీనతాలూకాకు ముఖ్యపట్టణము. జనసంఖ్య ౧౯౦౧ లో ౧౧,౧౦౭. ఇది గొప్ప వర్తకస్థానము. అనాదికాలమునుండియు దీనికి బ్రసిద్ధిగలదు. ౧౬౩౯ లో మందల్ సోయను ఫ్రెంచిదేశపు బాటసారి యొకఁడు దీనిని గొప్ప వర్తకస్థానముగా జేర్కొనియెను. ౧౬౭౦లో ఒగిల్ బైయనునాంగ్లేయుఁడుగూడ దీనిని తాను రచించిన హిందూదేశ భూగోళములో వ్రాసియున్నాడు.

౧౬౭౯ లో దిలావర్ ఖాన్ అను మొగలాయీయొకఁడు, ఈపురమును శివాజీయొద్ద నుండి సంపాదించగలిగెను. ఆతఁడక్కడి ప్రజలను బానిసలుగ నమ్మ తలంచెను.

అప్పుడు శివాజీ కుమారుడగు శంభాజీ తండ్రితో విరోధించి ఈ ఖాన్ దగ్గర నుండుట తటస్థించెను. ఆతఁడీకర్మకు దనయసమ్మతిని వెలిబుచ్చుటయేగాక ఖానందుల కియ్యకొనక పోవుటచే నాతనివిడచి తిరిగి తండ్రినిజేరెను. ౧౬౨౦ సంవత్సర ప్రాంతమున నీ పట్టణమును నైజాము స్వాధీనపఱచుకొని దానిని కొల్హాపురనవాబునకిచ్చెను. ఈ నవాబుదీనిని ౧౭౩౦ లో సాతారపాలకుడగు రాజాసాహుయను నతనికి సెచ్చెను. ఇది ౧౮౩౯ లో ఇంగ్లీషువారి స్వాధీనమయ్యెను.

అథర్వణాచార్యుఁడు. ఆంధ్ర)

మునందు వ్యాకరణమును రచించిన యొక విఖ్యాత లక్షణవేత్త. నన్నయభట్టు మొదట నాంధ్రశబ్దములను శాసించెను గనుక నాతఁడు ప్రథమాచార్యుఁడనియు, నాతని తరువాతఁ దెలుఁగు వ్యాకరణము వ్రాసినవాఁడు, భారతమును తెనిగింపఁ బూనినవాఁడు, అథర్వణాచార్యుఁడు గనుక సీతఁడు ద్వితీయాచార్యుఁడనియు నాంధ్రపండితులలోఁ బరంపరా గతమైన నమ్మకము కలదు. “ప్రథమాచార్యుఁడనఁబడు నన్నయభట్టారకుని తరువాతనే యీతఁడుండకపోయిన యెడల సీతనిని ద్వితీయాచార్యుఁడనుట యెట్లుతటస్థించును” అని ఆంధ్రకవుల చరిత్రమునందు వీరేశలింగముగారు.* “ఇతనిని ద్వితీయాచార్యుఁడని పేర్కొందురు. ఇతఁడట్లు పేర్కొనఁబడుటచే నన్నపాఠ్యుఁడు ప్రథమాచార్యుఁడనుట స్పష్టమగుచున్నది” అని శబ్దరత్నాకరమందు సీతారామాచార్యులు.

ఈ తఁడు రచించె నన్న గ్రంథములు రెండు కనఁబడుచున్నవి; రెండు వినఁబడు

* ఆంధ్రశబ్దచింతామణి నన్నయ ప్రణీతము కాదని వీరేశలింగముగారి యభిప్రాయము. అయినను శబ్దములను శాసించి భారతము రచించినందున నాతనికిఁ బ్రథమాచార్యుఁడన్న బిరుదు వచ్చెననియు, ఆతని తరువాత అథర్వణాచార్యుఁడు భారతమును రచింపఁ బూనెగావున నితఁడు ద్వితీయాచార్యుఁడనఁబడెననియు వారియూహ.

చున్నవి. ౧. త్రిలింగ శబ్దానుశాసనము, ౨. కారికావళి, అనఁబడు వికృతి వివేకము, అను వ్యాకరణ గ్రంథములు రెండు కానవచ్చుచున్నవి. ౩. అథర్వణఛందస్సు, ౪. అథర్వణభారతము (విరాటాది పర్వములు) అను రెండుగ్రంథములీతనిచే రచింపఁబడినట్లు, అప్పకవి మొదలైన లాక్షణికులు చెప్పుటవలనఁ దెలియుచున్నది.

అథర్వణుఁ డన్నది వింత జేరు. ఆంధ్రదేశమునందు వినఁబడునదికాదు. ఈపదము

పెట్టుకొన్న బిరుదుగఁ గానవచ్చునది గాని, ఎల్లయ, మల్లయవలె వ్యక్తి నామముగఁదోఁచుటలేదు. తమ పేళ్లు ఘనముగ నుండవలయునని యిట్టి మారుపేళ్లను పెట్టుకొనుట మనదేశమునందు నాచారమే. ‘గాలినరసయ్య’ యను పేరు పేలవముగ నున్నదని ‘వాతూలాస్వయ అవోబలపతి’ యని మార్పఁబడలేదా? ‘కవిరాక్షసుఁడు’ అన్న పేరును ఇట్టిదే. ఇతని మూలనామము మాత్రమింకను మనకుఁ దెలియలేదు. ఇట్లే ఈ గ్రంథకర్త ‘అథర్వణాచార్యుఁ’ డన్న బిరుదును తానే స్వయముగ ధరించియుండును, లేదా యతని భక్తులెవరైన నాతనికి నొనంగియుందురు. ఈ బిరుదును బట్టి యీతఁడు అథర్వణశాఖవాఁడై యుండునని యూహింపవలసి యుండును. అట్లే పెక్కుజను లూహించుచున్నారు. కాని, ఆంధ్రదేశమునందు నెచ్చటను అథర్వణశాఖ కానరాదు. ఒక్క యాంధ్రదేశమునందే కాదు,

హిందూ దేశమునందలి యితర ప్రాంతములలోఁ గూడ నీశ్శాఖవారు కానవచ్చుటయతి దుర్లభము. ఇంక నీ పేరెట్లు పేర్చియుండును? ఇందున గుఱించి శురీశోధించి చూడఁగా అథర్వణ కృతమైన త్రిలింగశబ్దానుశాసనమునందే యొక యాధారము దొరకినది. పంచమ కాండమునందు, అథర్వశిఖోపనిషత్తు లోనిది యని “త్రిమూర్తులకు సంస్కృతాంధ్ర) ప్రాకృతములు ప్రియకరములు. అనఁగా బ్రహ్మకు సంస్కృతము, విష్ణువుకుఁ దెలుఁగు, శివునకుఁ బ్రాకృతము ప్రియము” * ఈ వాక్యముదాహరింపఁబడియున్నది. అథర్వ వేదమునందు నుదాహరింపఁ బడినది కావునను, విష్ణు దేవతాకము గనుకను, ఆంధ్రభాష అనాది యనియు, మిక్కిలి శౌరవము గలదియనియుఁ జూపుట యీగ్రంథకర్తయొక్కయు ద్వేషముగాఁ గానవచ్చుచున్నది. ఆంధ్ర)భాషాప్రాచీనత్వము వైదిక ప్రాశస్త్యముచే నునంగతమని కాఁబోలు పై యథర్వవచనమును శోధించిపట్టుకొన్నగ్రంథకర్త కథర్వణాచార్యుఁ డన్న బిరుదు పెట్టఁబడియుండును. “సంస్కృతమున ప్రమాదమున నపశబ్దము నుచ్చరించినను, విన్నను పాణినిని స్మరింపవలెను” (శృతేఽపశబ్దేచోక్తేవాప్రమాదాత్ పాణినింస్మరేత్)

* అథర్వణ శిఖోపనిషది “త్రిమూర్తీనాం సంస్కృతాంధ్ర) ప్రాకృతాః ప్రియంకరాః” ఈ వాక్యము ప్రస్తుత ముచ్చరించుచున్న యే యథర్వణశిఖోపనిషత్తు నందును గానరాదు!

అని యిదివఱకే యొకకారిక కలదు. దానికి జతగా నీతఁడు తన గ్రంథమునందు “అఱు విధములైన ప్రాకృతములలోఁ బొరపాటైన యెడల వాల్మీకినిగాని, మహేశ్వరుని గాని తలఁచుకొనవలెను. ఆంధ్రమునఁ బొరపడిన నన్నే (అథర్వణునే) స్మరియింప వలయు” (ప్రాకృతే షడ్విధేచాపి వాల్మీకిం వా మహేశ్వరం - ధ్యాయే దత్రతుమామేవ స్మరేత్పండిత సమ్మతః) అని శ్లోకపాదములు చేర్చి యున్నాఁడు. కావునఁ దాను పాణిన్యాద్యాచార్యులతో నమానుండును, ఋషియునని స్వాధికృతవిశేషముగఁ జెప్పుకొనుచున్నాఁడు. లోకులు ఋషియని యెంచుటకు నెల్లయ మల్లయ పేర్లుపయోగకరములుగావు. ‘అథర్వణుఁడు’ అన్న పేరు గొప్పగాఁగానవచ్చును. అథర్వ వేదముతో నంబంధించిన ఋషియని ధ్వనించును. ఇట్టిపేరు కేవల కల్పితమని మనము నిశ్చయింపవచ్చును.

• ఇతఁడు తన గ్రంథమునందుఁ బ్రతికాండమునకుఁ జివర “ఇతి చతుష్షష్టి కళాధుర్యాథర్వణాచార్య విరచితే త్రిలింగశబ్దానుశాసనే” అని వ్రాసేకొనియున్నాఁడు! అఱువది నాలుగు కళలును, నీతనికివచ్చునని యర్థము.

• ఇతఁడు మిక్కిలి పురాతనుఁడనియు, నన్నయతో సమ కాలికుఁడనియుఁ బురాతనపండితులయభిప్రాయము. వారిట్లాక కథ కూడఁ జెప్పుచున్నాడు. “అథర్వణా చార్యుఁడు

భారతమును తెనిగించి దానికి రాజనరేరి
ద్రుని కృతి కర్తనుగాఁజేసి బహుమానము
పొందవలయునని రాజమహేంద్ర వరమునకు
వచ్చి నన్నయ భట్టునకు గ్రంథమునుజూపి
తనకు రాజసందర్శనము చేయింపుమని వేడె
ననియు, ఆగ్రంథము సర్వోత్కృష్టముగా
నున్నందున దానిని బ్రకటనపఱచిన యెడల
స్వగ్రంథ ప్రాశస్త్యము చెడునని యతఁ డా
లాగుననే యనిచెప్పి త్రిప్పుచు నొక నాడధ
ర్వణాచార్యుఁడింటలేని సమయమున నతఁడు
బసచేసియున్న యింటివారికి లంచమిచ్చి యా
పుస్తకమును కాల్పించెననియు, ఇల్లువిడిచి
పోవునప్పు డధర్వణాచార్యుఁ డెవ్వరితో చూ
పుటకయి తనతోడఁగూడఁ దీసికొని పోయిన
విరాట పర్వమొక్కటి మాత్రము నశింపక
మిగిలెననియు, ఈదుర్ణయము నన్నయభట్టు
వలన జరిగినదని తెలిసికొని యధర్వణాచా
ర్యుఁడతనిని శపించుచు దుఃఖముతో లేచి
పోయెననియు, సాధు పురుషునకు నిష్కారణ
ముగా ద్రోహముచేసిన చింతచేత నన్నయ
భట్టు మతిచెడివెట్టివాఁడై గ్రంథరచనకు సమ
ర్థుఁడుకాక పోయెననియు చెప్పుదురు.”*

కొందఱు పై కథవలన నన్నయభట్టారకుని
యందు గొప్పదోష మేర్పడుచున్నదని దానిని
నమ్మక, ఈ యాచార్యుఁడు నన్నయకుఁ
గొంచెము తరువాతి వాఁడనియు, నన్నయ
మూఁడు పర్వములను తెనిగించినందున

*అంధ్రకవులచరిత్రము.

నితఁడు విరాటపర్వము మొదలు తెనిగింపఁ
వొడఁగెననియు, నన్నయ అంధ్ర శబ్దచింతా
మణియను హ్యకరణమును రచింప నందున
నీతఁడుదానికంటె బెద్దవ్యాకరణమును రచించె
ననియు, గావుననే యీతనికి ద్వితీయా చార్య
బిరుదు వచ్చెననియు, జెప్పుదురు. ఇట్లు చెప్పు
వారందఱిది, అధర్వణుఁడు క్రీ.శ. పదునొకం
డవ, పండ్రెండవ శతాబ్దములవాఁడని భావ
ము. కాని యీగాథలన్నియు నాధార రహి
తములుగనుక నమ్మఁదగినవికావు.

అధర్వణుఁ డీ కాలమువాఁడని నిశ్చయ

ముగఁ జెప్పుటకు వీలు
కాల నిర్ణయము లేదుకానియీకాలము

నకుఁబూర్వపువాఁడుకాఁడనిమాత్రము చెప్పు
టకునాధారములున్నవి. అధర్వణుఁడు త్రిలింగ
శబ్దాను శాసనము నందు ప్రథమ కాండము
అయిదవ శ్లోకములోను, తృతీయ కాండము
పదుమూడవ శ్లోకములోను హేమచంద్రుని
పేరుదాహరించి యున్నాఁడు. ఇతఁడు
విఖ్యాతిచెందిన ప్రాకృతభాషాలాక్షణికుఁడు.
ఇతఁడు క్రీ. శ. ౧౧౭౨-వ సంవత్సరమునందు
మృతి నొందెను. కావున నితనిని ఉదాహరిం
చిన యధర్వణుఁడు పండ్రెండవ శతాబ్దము
నకుఁ బూర్వపువాఁడు అయియుండఁడు.

కారికలలో డెలుఁగక్షరముల స్వరూప
మిట్లు వ్రాయఁబడియున్నది:—

“పంచవర్గముల ప్రథమాక్షరములు (కచ
టతపట) శంఖశార్ఙ్గాదికములవలె నుండును.

అయత్తకములకు మీఁదిభాగమందు తిర్యగ్గ్రేఖ
లును. క్రింద భాగమందు దండగ్రేఖ
లును.....”*

పాత్రాక్షరములకు నీస్వరూపములు, పం
క్తివిధ శతాబ్దాంతమువఱకుగాని ప్రాప్తిప
రమందు నీగ్రంథకర్త యాకాలమునకుఁ బూ
ర్వము యిడిగఁడనుటకు సందేహములేదు.

శ. పదుమూడవ శతాబ్దము నందుఁ
గూర్చి నధర్వణుఁడే లేనట్లు తోచుచున్నది.
తేతన తిక్కనసమకాలినుఁడు. పదుమూడ
వ శతాబ్దమువఱకును. ఆంధ్రభాషా
భాషామయ తేలుగు వ్యాకరణము వ్రాసి
నాడు. అందు నాతఁడెట్లు వ్రాసియున్నాడు.

1. మున్ను తెలుగునకు లక్షణ
మెన్నడు నెవ్వరును నెప్పరే నెప్పెద వి
స్వస్తికరము పదిమెచ్చంగ
నెప్పయ భట్టాది కవిజనంబుల కరుణకా.
2. సంస్కృత ప్రాకృతాది లక్షణముచెప్పి
తెలుగునకు లక్షణము మున్ను దెలుపకునికి
కవిజంబుల నేరమిగాదు, నన్ను
నెప్పుడొకరింకఁ దలచిన తెలుపుగాని!

ఈ పద్యములనుబట్టి చూడ కేతన యీ
యాచర్యుని వ్యాకరణములను, ఎఱుంగఁడనుట
వృద్ధము. కేతన యెఱుంగఁడనఁగా తిక్కన
యాచార్యుని యెఱుంగఁడన్నమాట. ఇట్టి లక్షణ
గ్రంథములే యాకాలమందు న స్తిత్వమునం

* తిక్కనసమకాలినుఁడైన పదుమూడవ శతాబ్దమునందు
నన్ను తిక్కన భట్టాది కవిజనంబుల కరుణకా, నెప్పయ భట్టాది
కవిజంబుల నేరమిగాదు, నన్ను నెప్పుడొకరింకఁ దలచిన తెలుపుగాని!

దున్న యెథల తిక్కన యాస్థానపువారు వా
నిని, ఎఱుంగకుండుట యసంభవము. కావున
నధర్వణుఁడు పదుమూడవ శతాబ్దానంతరము
వాడని తేలుచున్నది. ఇట్లే తనికాలమునకు
నొకపరిమితి గల శతాబ్ద మేర్పడినది. ఇంక
రెండవ పరిమితి దొరకునేమో చూతము.

నిశ్చయముగ నీకాలపువాడని మన మె
ఱింగినవాఁడు కాకునూరి-అప్పకవి. ఈతఁడు
తన గ్రంథము శా. శ. ౧౫౭౮-వ సంవత్స
రమునఁ బ్రారంభించితి నని యందే వ్రాసి
యున్నాడు. శా. శ. ౧౫౭౮ అనఁగా క్రీ. శ.
౧౬౫౬. ఇతఁడు అథర్వణాధందస్సును, అథ
ర్వణ భారతమును, ఉదాహరించియున్నాడు.
ఇతని సమకాలికుఁడైన అహోబిల పండితుఁ
డును, అథర్వణుని, అతని వ్యాకరణకారికా
పఠినిస్పష్టముగఁ జేర్కొని యున్నారు. కావున
నీతఁడు క్రీ. శ. పదునేడవ శతాబ్దమునకుఁ
దరువాతివాఁడు కాఁడనియు, పదుమూడవ
శతాబ్దమునకును, పదునేడవ శతాబ్దమునకును
నడుమనున్న పదునాల్గు, పదునైదు, పదు
నాఱుశతాబ్దములలో నెప్పుడో యుండి యుండు
ననియు తేలుచున్నది.

ఈ రెండవ పరిమితిని నింకను గొంచెము
జెనుకకులాగఁ బ్రయత్నింపవచ్చును. వెల్లంకి
తాతంభట్టు కవిచింతామణియను లక్షణ
గ్రంథమునందు నధర్వణునిది యని యొక
పద్యమును ఉదాహరించి యున్నాడు.
కాని, తాతంభట్టు కాలమును నిశ్చయముగ

నిర్ణయించుటకు నాధారము లేవియులేవు. “ఈకవి కృష్ణరాయని రాజ్యారంభ కాలము నందుండినవాడు” అని విశేషలింగముగారు వ్రాసిరి. కాని, అందునకు నాధారమేదియుఁ గానరాదు. ఈ కాల నిర్ణయమే నిజమైన యెడల భారతమును రచించిన అధర్వణుడు శ్రీ. శ. పదునాటవ శతాబ్దమునకుఁ బూర్వపు వాఁడని చెప్పవలయును. ఇంతకుఁ బూర్వము వారెవరును నధర్వణుని స్తుతించి యుండ లేదు. పేర్కొనియుండలేదు.

అధర్వణుని పేరు మీఁదఁ బరంపరగవచ్చు తత్కృత గ్రంథములు చున్న గ్రంథముల నా లుగనియిదివఱ కెచ్చెప్పి యున్నాము. అందు రెండు వ్యాకరణములు, ఒకటి ఛందస్సు, ఒకటి కావ్యము. చివరవి రెండును నామావళిష్టములు. మొదటి రెండును మిక్కిలి యపరిశుద్ధ స్వరూపముతోఁ గానవచ్చుచున్నవి. ఈ నాల్గింటికిని నొకఁడే కర్తయై యుండునా? లేక భిన్న కర్తృకములైన యీ గ్రంథములకు పొరపాటున గాని, బుద్ధి పూర్వకముగ గాని యేక కర్తృత్వ మారోపింపఁబడెనా? యని కోందఱు ప్రశ్న లడుగుచున్నారు. త్రిలింగశబ్దానుశాసనమును గ్రంథము మిక్కిలి పురాతనమైనదనియు, దాని కర్త యొకఁడనియు, కారికావళి మిక్కిలి యాధునికమనియు, దానికర్త భిన్నుడనియు, శ్రీ పాడి పెంకటస్వామిగారు, ఆంధ్రపత్రిక యొక్క ౧౯౦౧-వ సంవత్సరపు సంవత్సరాది

సంచికలో శోధకులచే గమనింపఁదగిన వ్యాస మును బ్రకటించియున్నారు. ఈ గ్రంథమును గుఱించి క్రింద, వ్రాయునప్పుడు, ఈ విషయ మెక్కువగాఁ జర్చించెదము. ఇంక గ్రంథము లనుగుఱించి వేఱువేఱుగ విచారించెదము.

ఇదియే యధర్వణ వ్యాకరణమును పేరఁ బరగు చున్నది. దీని, ౧ త్రిలింగ శబ్దానుశాసనము ప్రతిమాకు నొక్కటియే దొరకినది. ఇది ప్రాచ్య లిఖిత పుస్తక భాండాగారములోనిది. ఇది మిక్కిలి యపరిశుద్ధ ప్రతి. తప్పుల తడికగా నున్నది. పేరు పెద్దదే కాని గ్రంథము చిన్నది. ఇందుఁ బదికాండములు గలవు. కాండ మొక టింటికిని ముప్పది పంక్తుల కంటె నెక్కుడు విషయములేదు. గ్రంథము విశేషముగఁ బద్యాత్మకము; అచ్చటచ్చట గద్యముకూడఁ గలదు. పదికాండములలోను క్రమముగ ౧ సంజ్ఞా, ౨ సంధి, ౩ తత్సమ, ౪ ఆ చ్ఛిక, ౫ తద్ధిత, ౬ సమాస, ౭ కారక, ౮ తిజంత, ౯ క్రియా, ౧౦ కృదంతములను గుఱించిన నియమములు గలవు. ఈ గ్రంథ మందలి లక్షణము మొత్తము మీఁద స్వల్పము. సంజ్ఞాపరిచ్ఛేదమందు, అచ్చులలో వక్రవక్రతమ సంజ్ఞలుగల యక్షరము లున్న ట్టు చెప్పఁబడి యుండలేదు; కచటతపలకుఁ బరుష సంజ్ఞలేదు; గజడదబలకు సరళసంజ్ఞ లేదు; మిగిలినహల్లులకు స్థిరసంజ్ఞలేదు; దృత ప్రకృతికము లెవ్వయో, కళలెవ్వయో వివరింపఁబడలేదు; తేనెటీగ, చిగురుటాకు, పేద

రాలు మొదలైన శబ్దములలోని ట్టుగాగమ, రుగాగమములకు. నియమములేదు; నామ ప్రత్యయములు చెప్పబడియుండలేదు; తిజంతమువందల లక్షాదల ప్రత్యయములను, రూపములను, చక్కగ వివరింపలేదు. ఇట్టిప్పటి వ్యాకరణమునందుఁ గానవచ్చెడు పెక్కునియమము లీ వ్యాకరణగ్రంథమునందు లేవు. ఈ స్వల్ప లక్షణములను జూచి కొందఱు “ఈ గ్రంథము నన్నయాభట్టునకుఁ బూర్వ మనఁగా నాంధ్రలక్షణము మిక్కిలి తక్కువగా నున్న కాలమున రచింపబడియుండు” నని యూహించియున్నారు. కాని యట్టియూహ సరియైనదికాదు. కేతనకృతమైన ఆంధ్రభాషా భూషణముకూడ మిక్కిలి చిన్నది. అందు నెన్నియో లక్షణములులేవు. అందుచే నది నన్నయకుఁ బూర్వకృతమని చెప్పవచ్చునా? కేతన వఱకు నాంధ్రము పరిపూర్ణావస్థఁ జెందియుండెను.

ఈగ్రంథమునందుఁ బ్రాచీ నాంధ్రలక్షణ వేత్తలుగా నీ క్రిందివారు పేర్కొనబడి యున్నారు: 1 బృహస్పతి, 2 కణ్వఁడు, 3 హేమచంద్రుఁడు, 4 పుష్పదంతుఁడు, 5 రావణుఁడు, 6 గౌతముఁడు, 7 ధర్మరాజు. వీరందఱును తెలుఁగు వ్యాకరణములను రచించినట్లును, ఆ గ్రంథము లధర్వణునకుఁ బూర్వముండినట్లును, ఈ గ్రంథమువలన సూచింపఁ బడుచున్నది.

బాహ్యస్పత్యాని సర్వాణి
కాణ్వం వ్యాకరణంవిదత్

కరోమ్యాధర్వణం శబ్దం

‘సర్వలక్షణ లక్షితం. ౧-వ కాండము

అని ప్రథమముననే యున్నది. బృహస్పతి కృతమైన వ్యాకరణమును, కణ్వకృత వ్యాకరణమును జూచి యీ యధర్వణ వ్యాకరణమును రచించుచున్నాడనని దీని కర్థము.

హేమచంద్రాది మునిభిః

కథితం చాంధ్రలక్షణం. ౧-వ కాండము

హేమచంద్రాది మునులచే నాంధ్ర లక్షణము చెప్పబడినది.

ఇందలి హేమచంద్రశబ్దము లేఖకప్రమాద జనిత మనియు, ‘సోమచంద్ర’ అని యుండవలెననియు, శ్రీ పాడి వెంకటస్వామిగారు వ్రాసిరి. కాని, హేమచంద్రునిపేరు త్రిలింగ శబ్దాను శాసనమునందుఁ బెక్కుచోట్ల వచ్చినందునఁ బ్రమాదమనుటకు వీలులేదు. ఇట్లే పైనిఁజెప్పబడిన యితర నామములు నచ్చటచ్చట నుదాహరింపబడినవి.

కాని, పూర్వమిందఱు త్రిలింగలక్షణములు వ్రాసెరని మఱియు నమ్ముటకు వీలున్నదా? బృహస్పతి, కణ్వఁడు, రావణుఁడు, పుష్పదంతుఁడు, అను నామములె వీరు కల్పితలాక్షణికులని సూచించుచున్నవి. ఇవి కాల्పనిక నామము లగుటకు మఱియొక యాధారమున్నది. రావణుడనిన తోడనే మవము యాపేర్లుగల ఘనుఘ్నఁడొక్కఁడు వ్యాకరణము

రచించెనని అనుకొని పోవుదుమని గ్రంథకర్త యొక్కచోట (చతుర్థకాండమునందా). “అథ పౌలస్త్యరావణః” అని చెప్పినాఁడు. అనఁగా ‘శ్రీరాములవారి శత్రుఁడైన రావణుఁడు తెలుఁగు వ్యాకరణమును రచించెను; అందుండి నేను ఉదాహరించుచున్నాఁడను’. అని గ్రంథకర్తయొక్క అభిప్రాయము! పౌలస్త్యరావణుఁడెక్కడ? ఆంధ్రవ్యాకరణ మెక్కడ? బృహస్పతి రచితమైన ఆంధ్రవ్యాకరణమును గాని, పుష్పదంతవ్యాకరణమును గాని, ఎన్నఁడు నెవ్వరును చూచియుండలేదు. వినియుండలేదు. పూర్వకాలపు సంస్కృతాంధ్ర గ్రంథకర్త లెవ్వరును దీనిని బేర్కొనలేదు. బృహస్పతి దేవగురువు, పుష్పదంతుఁడు మహిమ్నము రచించిన యక్షుఁడు. కాణ్వవ్యాకరణమును గుఱించి యీ గ్రంథమునందె యిట్లు చెప్పఁబడియున్నది:—

“కణ్వోయథాహః.....ఆంధ్ర విష్ణోర నుజ్జాకృతస్య మద్వ్యాకరణస్యద్రోహీ [గురుద్రోహీ] తి.”

అర్థము:—ఆంధ్రవిష్ణు నాజ్ఞ వలనఁ జేయఁబడిన నావ్యాకరణమునకు ద్రోహము చేయువారు గురుద్రోహులు సుమీ.

ఆంధ్రవిష్ణువు, ఆజ్ఞయిచ్చినట్లును, కణ్వ మహర్షి యాంధ్ర వ్యాకరణము రచించినట్లును, దానిని నెవరును దాటి లక్షణము చెప్పఁగూడనట్లును, పైవాక్యము వలనఁ దెలియుచున్నది. ఈ “గురుద్రోహి” అన్న తిట్టు

వలననే యీ గ్రంథకర్తకుఁ దన వ్యాకరణమును ‘ఎవరు లక్ష్యము చేయరు’ అన్న భీతి కలిగి యున్నట్లును, అది మిక్కిలి ఆధునికమైనట్లును, బాగుగ ధ్వనించుచున్నది. ఇందలి యాంధ్రవిష్ణువు ఎవఁడని విచారింపఁగా నీ గ్రంథమునందే “పదుమూఁడు యుగములు నిశంభువను రాక్షసునితోఁ బోరాడి వానిని జంపినవాడు” అనియున్నది. * ఈ ఆంధ్రవిష్ణువు శ్రీకాకుళము వాఁడని తెలియు చున్నది. ఇతఁడును చంద్రునికొడుకనుకొన్న నులటిపాని యస్తిత్వమే సంశయాస్పదము. ఒక రాజుట్టి వాఁడు నిజమ్ముగా నుండెనని యనుకొన్నను ఆతఁడు మిక్కిలి పురాతనుఁడై యుండవలెను. మగధము పాలించిన యాంధ్రరాజుల కంటెఁ గూడ మిక్కిలి పురాతనుఁడై యుండవలెను. అప్పుడీ యాంధ్రభాషకలదా? ఉన్నను బ్రస్తుత రూపమునకంటె మిక్కిలి భిన్నరూపముతో నుండవలెను. కావున నిప్పటియాంధ్రమునకు నప్పుడు లక్షణమెట్లు వ్రాయుటతటస్థించును? హేమచంద్రుఁడు జైనపండితుఁడు. ప్రాకృత వ్యాకరణము, ప్రాకృతకోశము వ్రాసినవాఁడు. తెలుఁగునకు నతనికి నెట్టి సంబంధమును లేదు. ఆతఁడు తెలుఁగు దేశమువాఁడుకాఁడు. శౌత్తరీయుఁడు. ౧౨-వ శతాబ్దాంతము వాఁడు. ఇందు “హేమచంద్రాదిమునిభిః కథి

* “ఆంధ్రవిష్ణుస్మరయతో దనుజేన నిశంభునా | యుధాస్వత్రయో దశయుగాః హత్యాతం రాక్షసోత్తమం (రాక్షసాధమం?)” 4-వ కాండము.

తం చాంధ్రీలక్షణమ్” అన్న వాక్యమునందు హేమచంద్రునకుఁ మునియన్న బిరుదు ఈయఁ బడినది. ఇపున త్రిలింగశబ్దాను శాసనము వ్రాయునాటికి హేమచంద్రుఁడు మిక్కిలి పురాతనుఁడై యుండవలెను. అప్పటికాతఁడు చనిపోయి మూఁడు నాలుగు వందల సంవత్సరము లయినను అయిపోయి యుండవచ్చును. హేమచంద్ర పాఠము పొరబాటు. సోమ చంద్రపాఠము నిజమనుకొనినను, ఈపేరుకల ఆంధ్రీవ్యాకర్త యెచ్చటను ఖ్యాతి చెంది యుండలేదు. ఇతరు లెవరును ఈతనిని పేర్కొని యుండలేదు.

సంస్కృత వ్యాకరణమువలె నాయా భాషలకు ఋషి ప్రణీతములైన వ్యాకరణము లుండినఁగాని ఆయా భాషలకు శౌరవ ములేదని మనపూర్వ పండితుల యభిప్రాయము. అందుచేతనే యజ్ఞవల్క్య తమభాషకు అగస్త్యముని లక్షణము చెప్పెననియందురు. తెలుఁగు భాషకు నట్టి ఋషిప్రణీతమైన వ్యాకరణములేక పొవుట యొకలోపముగఁ దోచి మనవారిట్టి ఋష్యాదులను ఆంధ్రీవ్యాకర్తలుగఁ గల్పించియుందురు.

ఈగ్రంథకర్తకేవల ప్రతిపక్షులున్నట్లును, ఈతఁడు వారికి జవాబుచెప్పి ఖండించుచున్నట్లును, ఈగ్రంథమునందే నిదర్శనములుకాన వచ్చుచున్నవి. తృతీయ కాండమునందు:—

అత్రత్రిలింగ భాషాయాం
లింగమర్యాద వాసితాః

శబ్దాః కేచిత్తునేత్యాహు

శబ్దజ్ఞామందబుద్ధయః ||౧౨.

అర్థము:— ఈ త్రిలింగ భాషలో లింగ మర్యాదగలశబ్దములు * లేవని కొందఱు, అల్పజ్ఞులు, మందబుద్ధులు చెప్పెదరు.

ప్రయోగమేవ పశ్యంతి

మాథా మేధావినస్తున||౧౩.

అర్థము:— మూర్ఖులు ప్రయోగమునే చూచెదరు; బుద్ధిశాలు రట్లుచూడరు.†

ఆంధ్రసంస్కృత భాషాస్తు

దేవతావ్తాఃప్రమోదతః

సుబంతైశ్చ కృదంతైశ్చ

యుక్తాఃస్వర్గప్రదాన్యజ్ఞాం ||౧౪.

అర్థము:—ఆంధ్రీభాషయు, సంస్కృత భాషయు, దేవతలకుఁదగినవి. ప్రమోదమిచ్చునవి. అవి సుబంత కృదంతములతో నొప్పి లోకులకు స్వర్గమునిచ్చును.

ఆంధ్రీ సంస్కృత భాషాభ్యాం

కవిత్వమ్పశితా ప్రదం ||౧౫.

అర్థము:—ఆంధ్రీ సంస్కృతభాషలలోఁ గవిత్వము చెప్పుటవలన ఋషిత్వము ప్రాప్తిం చును.

* లింగమర్యాద యనఁగా సంస్కృతమునందు స్థమునుబట్టి లింగనిర్ణయములేదు; శబ్దముబట్టియే యుండును. ప్రతిశబ్దముయొక్క లింగమును వ్యవహార మునుబట్టి యిదివరకే నిర్ణయమైయున్నది. వానిని కోశ ములవలనఁ దెలిసికొనవలయును.

† ముఖ్యమేది? ప్రయోగమా? లక్షణమా?

అన్న పోరాటము చదువరు లెఱియేయుందురు.

మఱికొన్ని విశేషములు ప్రాకృత వ్యాకరణమును పూర్వులు సంస్కృతమున వ్రాసిరి. సిరని వీరును తెలుఁగువ్యాకరణముఁ గూడ సంస్కృతముననే వ్రాసిరి. భాష సంస్కృతము, విషయ మాంధ్ర్యవ్యాకరణ మయినందున నంతటను లక్షణము కానవచ్చును; లక్ష్యములు కానరావు. ఇందుచే సూత్రముల యర్థముకూడఁబెక్కు తావుల సంశయమునకు నాస్పదమగుచున్నది. 'శ్లో. ఉంచుకండావల్లవలవ. పంకయుండతి పంచమి.' 'సిద్ధారణే కన్నకంటె దేశ్యేపారుడి రివ్యదే' * అని ౪-వ కాండమునందు పంశమి విభక్తిప్రత్యయములు పెక్కులు చెప్పఁబడినవి. ఇందు లేఖక ప్రమాదముచే రూపముమారిన వెన్నియో తెలియదు. లక్ష్యములు, ఉండిన యెడల నిట్టిసంశయమునకుఁ గార్హణముండదు. 'పారుడి' అనుప్రత్యయము 'దేశ్యము' నందుఁ గలదని వ్రాసినాఁడు. ఇది యొకానొకదేశ భాగమునందలి జాతీయమైయుండునని తోచి చెడిని. అట్టిభాగమెద్దియో తెలిసిన నీగ్రంథకర్తయొక్క నివాసస్థలముకనుఁగొనవచ్చును.

“అన్యదేశాగతం గ్రామ్యం

కావ్యానర్హం మ లక్షణం” ౧౪.

అని ప్రథమకాండములో నున్నది. అనఁగా అన్యదేశమునుండి వచ్చిన గ్రామ్యము అలక్ష్యము.

* 'కుండా' కు 'కుండా' 'పంకయుండితి' కి

'పంకడితి' అనునవి పాడి వెంకటస్వామిగారి పాఠాం

తరములు.

ణము, కావ్యమునందు సుపయోగింపఁ దగినది కాదు. ఇట్లనుటవలన నీగ్రంథకర్త యభిప్రాయ మేమైయుండవలెను? స్వదేశజములైన గ్రామ్యపదముల వాడవచ్చుననియో? అట్లనుటకు వీలులేదు. ఇతని ఘటమునఁ బ్రయోగమున్నను-అనఁగాఁబూర్వసత్కవుల ప్రయోగమున్నను - ఒకానొక శబ్దరూపము లక్షణయుక్తము కానియెడల నది గ్రామ్యమే. * ఇతని వ్యాకరణములో లేనిరూపమునకు సోమయాజి ప్రయోగమున్నను అది గ్రామ్యమే!

‘కర్తృకర్మాదికం సర్వం

పాణినీయసమం మతం.’

కర్తృక కర్మాదిక మంతయు ననఁగా తెలుఁగులోని కారకప్రకరణ మంతయు సంస్కృత వ్యాకరణమును అనుసరించి నేర్చుకొనవలసినదె; దీనికి దానికి భేదము లేదు; అని యీ గ్రంథకర్తయొక్క యభిప్రాయము! తెలుఁగు వ్యాకరణము మొదట వ్రాసినవారు సంస్కృత పండితులైనందున సంస్కృత వ్యాకరణమునకుఁ దెనుఁగు వ్యాకరణమును దాసిగఁ జేసిరి! కాని విభక్తులు, కారకములు మొదలైన విషయములయందు ఆంధ్రసంస్కృత భాషాసాంప్రదాయకములకు మిక్కిలి భేదమున్నది. దానిని వీరు గమనించినవారు కారు.

‘అనుక్తం సర్వశాస్త్రంతు

రావణీయే విలోక యేత్’ ౧-వ కాండము.

* ‘అస్మన్మతేతు - అశాస్త్ర ప్రయోగో గ్రామ్యమితి’ తృతీయకాండము.

ఈ వ్యాకరణమునందుఁ జెప్పబడిని నియ
మములు రావణ వ్యాకరణము నందుఁ జూడ
వలసినదని ముద్ధము! ఈ రావణుఁడు పౌలస్త్య
రావణుఁడు!!

‘బాలానామృజబోధాథకం

సంగ్రహః కృతమేవహి.’ ౧౦ వ కాండము.

బాలురకు సులభముగా బోధయగుటకై
యిది సంగ్రహించితినిని గ్రంథకర్త చివర
చెప్పియున్నాఁడు. ఇంతకంటెఁ బెద్దవ్యాకర
ణము వ్రాసితినిని సూచించుట కాఁబోలును.

ఈ గ్రంథము యొక్క
అథర్వణ
కారికలు ప్రతులు రెండు నాకు దొరకి

నవి. ఒకటి శ్రీ వీరేశలింగము

గారు అచ్చు వేయించినది; రెండవది ప్రాచ్య
లిఖిత పుస్తక భాండాగారమునందలి వ్రాత
ప్రతి. ఈ గ్రంథమంతయుఁ బద్యాత్మకము.
ప్రథమ ప్రతియందు ౩౭౮ కారికలు కలవు;
రెండవప్రతియందు ౨౨౨ కారికలు కలవు.
ఇట్టి రెండు ప్రతులకును ౧౫౬ కారికల భేదము
కలదు. ఈ భేదమునకుఁ గారణమున్నది.
మొదటి ప్రతియందుఁ దెనుగు వ్యాకరణము
నకు సంబంధము లేనట్టియు, గేవలము సం
స్కృత వ్యాకరణమునకు, సాహిత్యమునకు,
సంబంధించినట్టియుఁ గారికలు రమారమి
నూఱువఱకు నున్నవి. ఇవన్నియుఁ బురాతన
సంస్కృత లక్షణ గ్రంథములలో నుండి
యెత్తి వ్రాయఁబడినవి.

‘తదల్ప మపినోపేతం

కావ్యేదుష్టం కథంచన

స్వాద్యక్షస్సంహరమపి

శ్విత్రేణైకేన దుర్భగం

అర్థము :- కావ్యమునందుఁ గొంచెమైనను
తప్పు ఉండఁగూడదు. చక్కని శరీరమైనను
ఒక్క కుష్ఠరోగముచే ద్వేషింపఁదగినది
యగును.

అనిన మొదటి శ్లోకమే సంస్కృత సా
హిత్య గ్రంథములోనిది.

‘ఉపసర్గేణ ధాత్వర్థో

బలాదన్య త్రనీయతే

ప్రహారహార సంహార

విహార పరిహారవత్.’

(క్రియాపరిచ్ఛేదము.)

అర్థము:- ధాతువుయొక్క అర్థము ఉప
సర్గచే బలవంతముగా మార్చఁబడును. ఇం
దునకు నుదాహరణములు: ప్రహారము, ఆహా
రము, సంహారము, విహారము, పరిహారము.

ఇది సంస్కృత శబ్దములకు సంబంధించిన
నియమము. తెనుఁగున ధాతువులకుఁ దగులు
నట్టి యుష్మసర్గలు లేవు గనక నీ నియమము
తెలుఁగు భాషకుఁ గొఱగాదు. ఇట్టియనంబద్ధ
కారిక లిందెట్లు వచ్చినవని విచారింప వలసి
యున్నది. ఈ కారికావళిని సంగ్రహించిన
వారు వానిని అహోబల పండితీయమునుండి
యెత్తివ్రాసినట్లు కానవచ్చుచున్నది.

అహోబల పండితుఁడు తాను రచించిన
కవిశిరోభూషణమును ఆంధ్రశబ్ద చింతామణి
వ్యాఖ్యానమునందు నిట్లు వ్రాసినాఁడు:—

‘యస్మాకోఽథర్వణగ్రంథే .

సోప్యత్రైవ విధీయతే . . .

తేనతత్సక్తి కాలోక

లోలతా త్యజ్య తాంభుధైః.

అర్థము:— అథర్వణుని గ్రంథ మండలి సారమంతయు నిందుఁ జేర్చఁబడినది. కావున నా కారికలను చూడవలయునన్న కోరిక పండితులు విడువ వలసినది.

ఇట్లు అహోబలుఁడు అథర్వణకారికలను అనగాఁ దెనుఁగులక్షణ సంబంధమైన శ్లోకములను - ఉదాహరించుటయేకాక ప్రసంగము ననుసరించి సంస్కృత వ్యాకరణసంబంధమైన కారికలను గూడ నుదాహరించుచున్నాఁడు. అహోబలపతి గ్రంథమునుండి కారికలను ఎత్తివ్రాసినవానికి నిది సంస్కృతసంబంధమైనది, యిది తెలుఁగునకు సంబంధించినది, యన్నభేదము తెలియనందున నేందు గానఁబడిన శ్లోకములనన్నిటి నెత్తివ్రాసెను !

ప్రాచ్యలిఖిత పుస్తకభాండాగారమునందలి ప్రతియందుఁ బరిచ్ఛేద విభాగములేదు. కారికలన్నియు వరుసగా వ్రాయఁబడియున్నవి. వీరేశలింగముగారి ప్రతిలో నీకారికలన్నియు, సంజ్ఞ, సంధి, అజంతము, హలంతము, క్రియ, యనునైదు పరిచ్ఛేదములుగా విభజింపఁబడినవి. ప్రతి పరిచ్ఛేదము క్రింద ‘ఇతి శ్రీమదథర్వణాచార్య విరచితే...పరిచ్ఛేదః’ అని యున్నది. ఇట్టి చివర వాక్యములుతప్ప, ఈ గ్రంథకర్త అథర్వణుఁడని తెలుపుటకు నీ

గ్రంథమునందు మఱియే యాధారమును లేదు.

ఈ గ్రంథమునందుఁ బూర్వాంధ్రవ్యాకర్తలుగాఁ జూచి, శ్రీకవి, విష్ణుశర్మ, ధూర్వహుఁడు, శృంగారభూషణుఁడు, అనువారు పేర్కొనఁబడినారు. గ్రంథము చివరను “ప్రమాణ మకలంకస్య పూజ్యపాదస్య లక్షణం” అని యున్నది. ఇందువలన అకలంకుఁడను వాఁడితనికి గురువై నట్లును, అతఁడు తెలుఁగునకు వ్యాకరణము వ్రాసినట్లును సూచింపఁబడినది. కాని యీగ్రంథకర్తలలో నెవ్వరినేని ఆంధ్రవాఙ్మయము కనివిని యుండలేదు. హరికారికలని యొక గ్రంథము కానవచ్చుచున్నది. అది చిన్నయసూరి తెలుఁగు వ్యాకరణమునకు సంస్కృత భాషాంతరము; శిష్టుకృష్ణమూర్తి రచితమని కొండఱయభిప్రాయము. సంస్కృత వ్యాకరణమునకు సంబంధించిన కారికల భర్తృహరి (7-వ శతాబ్దమునాఁడు) రచించెను. వానికిఁగూడ హరికారికలని పేరు.

త్రిలింగ లక్షణముకంటె, నీకారికలు మిక్కిలి యాధునికములనియు, వీనిని అహోబలపండితుఁడే కల్పించి యుండవచ్చుననియు, కొండఱయభిప్రాయము. ఈ కారికలలో నాధునిక ప్రయోగములకు లక్షణము లున్నవని శ్రీ పాడి వెంకటస్వామిగారు - పథునైదు ఉదాహరణము లిచ్చియున్నారు. అందు

ముఖ్యమైనవని తోచినవాని నిచ్చట నుదాహరించుచున్నాఁడను:—

1. ద్రుతమునకు సచ్చపరమగు నపుడు ద్విత్వము వచ్చును; వచ్చెన్నతివ. కా. “నోఽద్విత్వం క్వచిచ్ఛిష్టం పరప్రాణేన సంగతేః” (అజంతపరిచ్ఛేదము 28)

2. సంబోధనమున ‘కాన’ యనునది తెలుగు పదములమీఁద వచ్చును. నాయమ్మ కాన, నా తల్లి కాన. కా. “క్వచిదా మృత జేకానో వైకృతాత్పరతోమతః” (అజంత పరిచ్ఛేదము 75)

3. ఒకానొకచో నర్థభేదమున ‘ఇగా’ యనునది వచ్చును, డుజ్జనునగును. ఎల్లిగా-ఎల్లిగాఁడు, పుల్లిగా-పుల్లిగాఁడు. కా. “అర్థ భేదే క్వచిచ్ఛబ్దాదిగా స్యాచ్ఛతతో పిడుజ్” (అజంత పరిచ్ఛేదము 78)

4. పూజ్యార్థమున ద్రుత సహితమైన ‘కారు’ వచ్చును; రామయ్యఁగారు, వెంకయ్యఁగారు. కా. “పూజార్థే సద్రుతఃకారు ద్భేద కం తూభయాత్మకం” (అజంత 74)

5. మనుజు సంజ్ఞలయందు ‘రాజా’ ది పదములు పరమగునపుడు పూర్వవర్ణములోపించి, దానికి బదులు అ, ఆ, ఇ, మ మొదలయిన వర్ణములు వచ్చును; రామరాజు, రామరావు, రామశెట్టి, ఆయ్యపరాజు, కృష్ణమరాజు. కా. “ద్వ్యక్షరాది చతుర్వర్ణ పర్యంత జననా మను లోపస్యాదాది* వర్ణానాంశబ్దే రాజా

* ‘ద్వాది వర్ణానాం’ అని పాశాంతరము. వెంకట స్వామిగార్హిత్యం.

దికేపదే || క్వచిదత్త్వం క్వచిచ్ఛాత్త్వం క్వచి దిత్వం క్వచిద్దుతా ! క్వచిన్మత్త్వం యథా యోగమన్యచ్ఛ వ్యవహారతః ||” (అజంత ౧౦౯-౧౧౦)

పె నిచూపిన శబ్దరూపము లిట్టివలివి; పదు నేఁడు, పదునెనిమిది శతాబ్దములలోఁ బుట్టిన రూపములు కాని పూర్వముండినవి కావు. కావున నీ గ్రంథ మాధునికమని వెంకట స్వామిగారు నిర్ధారణచేసిరి.

ఛందస్సు భారతము

అథర్వణుఁడనువాఁడు తెనుఁగు ఛందస్సు కటియు, మహాభారతమునందలి విరాటో ద్యోగపర్వములును రచించినట్లు ప్రతీతికలదు. ఈ రెండును తెలుఁగుభాషలో వ్రాయఁబడినవి. కానియెచ్చటను ప్రస్తుతముకానవచ్చుటలేదు. అందఱకుఁ దెలియునట్లు తెలుఁగున వ్రాయఁబడిన యీ గ్రంథములు లోపించుటయు, జనులకు సాధారణముగఁ దెలియనట్టిసంస్కృత మునందు వ్రాయఁబడిన రెండు వ్యాకరణ గ్రంథములు నిలిచియుండుటయు నాశ్చర్యము! అథర్వణఛందస్సును, విరాటపర్వమును అప్ప కవి బేర్కొనియున్నాఁడు. త్రిలింగశబ్దాను శ్లాసనమునుగాని, కౌరికలనుగాని బేర్కొని యుండ లేదు. ఈ రెంటిని ఆతఁ డెఱిగి యున్న బేర్కొనియుండక పోవునా? అథర్వణకారికావళిని బేర్కొన్నవాఁ డహోబల పతి. అప్పకవికిఁ దెలియకయుండుటయు, కొం

చేము హేచ్చుతగ్గుగా నమకాలికుడును బ్రతి
స్పర్ధియునైన అహోబలునకుఁ దెలిసియుండు
టయుఁ జూడ నీకారికలకు నహోభలపతియే
కర్తయేమో యన్న సంశయము దృఢపడు
చున్నది.

అథర్వణాఛందస్సులోనివియని కొన్ని పద్య
ములును, విరాటపర్వములోనివియని కొన్ని
పద్యములును, లక్షణగ్రంథములు వ్రాసినవారు
కొందఱు ఉదాహరించి యున్నారు. కాని
యవి యన్నియుఁ గలిసి పది పద్యములకంటె
నెక్కుడుండవు. వీనిని బట్టి యాగ్రంథముల
యోగ్యత మనము కనుగొనుటకు వీలులేదు.

[కొ. ల.]

అథర్వతాపిన్యపనిషత్తు.

అథర్వతాపిన్యపనిషత్తును నామంబుచే
దాపినులని యథర్వణ వేదమునందుఁ బ్రసిద్ధి
గాంచినట్టియు నష్టోత్తర శతోపనిష ద్రాజం
బులలో నన్నె కెక్కినట్టియు నుపనిషత్సప్త
కంబు గణనీయంబై యున్నది. అట్టి
యుపనిషత్సప్త కంబెద్దియన?—1. నృసింహో
పూర్వతాపిని. 2. నృసింహోత్తర తాపిని.
3. రామపూర్వతాపిని. 4. రామోత్తరతా
పిని. 5. గోపాలపూర్వతాపిని. 6. గోపాలో
త్తరతాపిని. 7. త్రిపురాతాపిని.

ఇందుఁ బూర్వోత్తరంబులను నుపరిభాగం
బులనునరకుగొననిచో నియ్యవి నృసింహరామ
గోపాలత్రిపురాతాపనులను నాలుగు తాపిను

లుగనొప్పుచుండతన్నామకవాచ్యంబగునగుణ
బ్రహ్మనుగూర్చి ముచ్చటింపుచు నట్టి సగుణ
బ్రహ్మోపాసనంబును మందాధికారులకుఁ బ్రద
శికంపుచుఁ గ్రమముగా నద్వైతతత్త్వము
నుపదేశింపు మహోపనిషత్తులుగా సతిశ
యిల్లుచున్నయవి. ఈయుపనిషత్తుల యందు
నుపదేశింపఁబడిన యుపాస్య దేవతలు నామ
మంత్ర వ్యవహారంబులచే సత్యంత భిన్నంబు
లుగాఁ దోచినను, ఉపనిష దంతర్గతంబులైన
తత్త్వదేవతాకంబులగు హేతుస్వరూప కార్యం
బులను, ఉపాసనావిధానంబులను, ఫలంబు
లను, విమర్శించినచో నట్టి భిన్నంబులుగాఁ
దోచు నామమంత్రంబులచే సకల జగదంత
ర్యామియు, జగత్సృష్టిస్థితిధ్వంస హేతువును,
బరమేశ్వరుండు సగు సగుణబ్రహ్మంబై యుపా
స్యదైవముగా విధింపఁబడుచున్నాడని తేట
తెల్లమగు. బ్రహ్మ విష్ణేశ శక్త్యాది నామం
బులు సగుణబ్రహ్మంబును బోధింపునను విష
యమును విద్యారణ్యులవారనుభూతిప్రకాశ
యందంతర్యామి బ్రాహ్మణ తాత్పర్య కథ
నావసరంబునఁ బుష్కలంబుగ ముచ్చటించి
యున్నారు.

శ్లో॥ “వ్యాసస్తత్పురాణేషు

తత్తద్రూపతయోచితవాక్”

ఇట్టి యాశయమునే శంకర భగవత్పా
దాచార్యులవారు ప్రధానముగఁ జేకొని
యద్వైతమతమున కంగభూతములుగ శైవ
శాక్తవైష్ణవకాపాలిక గాణాపత్య సౌరంబు

లను వణ్మతములు సిద్ధాంతీకరించి వణ్మత
స్థాపనాచార్యులను సాధక నాములైనట్లు
నెల్లరునెఱింగిన విషయమే. శంకర భగవ
త్పాదుల విషయమును విస్పష్టముగ దమ
విష్ణు సహస్రనామ భాష్యంబున నీశ్వరుండు
సర్వవాచకంబులకును వాచ్యుండని నుడువుచు
పేరేఁచి యున్నారు.

తాపియ్యపనిషత్తులు తత్త్వదేవతాకంబులైన
యపాసనావిధానంబులఁ బుష్కలముగ వివ
రించి యున్నను అద్వైతతత్త్వమునే పర
మావధిగాఁ గలిగియున్నటులు సుస్పష్టముగ
బకు విద్యారణ్య గురుం డనుభూతిప్రకాశిక
యొక్క యంతిమ యధ్యాయంబున నృసిం
హోత్తరతాపినియొక్క తాత్పర్యమును వివ
రించి యున్నారు.

అన్యే తాపనీయే ఉత్తరస్మి ప్రజాపతిః
దేవా బ్రూమధన్వంత్ర రాజప్రణవమార్గతః
మంత్రరాజం హర్షతాపనీయం శృత్యా తదాధియా
న్యాయం న గుణం ప్రస్తా దేవాధీశుద్ధిమాప్ను
యాత్

తత్త్వే నిర్గుణః బ్రహ్మప్రప్రద్యుః శుద్ధబుద్ధయః
ఇట్టి నృసింహతాపిని సగుణ నిర్గుణ
బ్రహ్మంబుల బోధించిన న్యాయముననే
యితర తాపినులుగూడ సగుణ నిర్గుణబ్రహ్మం
బులబోధింపుటచే నయ్యవిగూడ నద్వైత మ
వధిగాఁగల్గియున్నవని నిర్వచింపుట కెంతయు
వందియంబు లేదు. ఇట్టి సామరస్యంబును
గుఱ్ఱుండుటకు నాయాయి యపనిషత్తుల

యందుఁ బ్రతిపాదింపఁబడిన విషయంబులఁ
బ్రత్యేకరజుగఁ గొంతవఱకు నెఱుంగుట
యావశ్యకము.

నృసింహపూర్వ తాపినియందు నృసింహ
మంత్ర రాజోపాసనా భేదంబులు, మంత్ర
రాజంబునకు సగుణ బ్రహ్మపరంబుగ నధికము,
మంత్రరాజంబు యొక్క శక్తి బీజములు,
అంగమంత్రములు, ఉపాసనాంగ భూతంబై
చక్రరాజంబగు సుదశకాన నిరూపణము
పుష్కలంబుగ ముచ్చటింపఁబడియె.

నృసింహోత్తర తాపినియందు మాండూ
కోపనిషత్సంవాదముచే మంత్ర రాజపర్యా
యంబును బీజంబునునగు ప్రణవంబును
ముచ్చటింపఁబడి పాదక్రమంబున షోడశకలో
పాసనంబు నిరూపింపఁబడి పర్యవసానంబున
సర్వప్రపంచోపశమంబును శాంతమును సర్వ
మంగళప్రదంబును సజాతీయ విజాతీయస్వగత
భేదరహితంబును బారమాధికంబు నగు
నద్వైతతత్త్వ ముప దేశింపఁబడియె.

రామపూర్వ తాపినియందు రామశబ్దము
పరబ్రహ్మ పరమనియు నుపాసనకొఱకు నాత
నికిరూపకల్పనలేయఁబడెననియు నిరూపింపఁ
బడి రామోపాసనాంగ భూతమగు సర్వా
విధీనము సంతేపంబుగ ముచ్చటింపఁ
బడియె.

రామోత్తర తాపినియందు రామమంత్ర
మునకును బ్రణవమునకునుగల సామరస్యము

పుష్కలముగ వణింపఁబడి యద్వైతతత్త్వము ప్రదర్శింపఁబడియె.

గోపాలపూర్వ తాపినియందు శ్రీ కృష్ణమంత్రంబుచే నుపాన్యోబగు దైవము సగుణబ్రహ్మంబని నిరూపింపఁబడియె.

గోపాలోత్తర తాపినియందు శ్రీ కృష్ణమంత్రంబునకును బ్రణవంబునకునుగల సామరస్యంబు వివరింపఁబడి యద్వైత తత్త్వము ముచ్చటింపఁబడియె.

త్రిపురాతాపినియందు మొదటి నాలుగు ఖండములచే భువనేశ్వరీ గాయత్రీదుర్గాలలితాత్ర్యంబక మహామంత్ర పంచకంబునకును బ్రణవంబునకునుగల యర్థ సామరస్యము విపులముగ వణింపఁబడియె. ఐదవ ఖండమందన్ననో యద్వైత సిద్ధాంతములన్నియు సంక్షేపంబుగఁ బ్రదర్శింపఁబడియె. ఇయ్యైదవఖండమంతయు నించు మించుగా సర్వవిధంబుల సమృత బిందూపనిషత్తును బోల్చియున్నయది. దానంజేసి యిందలి సిద్ధాంతములను గూర్చి యమృతబిందూపనిషద్వివరణమున గుర్తెఱుంగునది. శుద్ధాద్వైత బోధకంబగు నీ ఖండమునకుఁ బూర్వమందలి నాలుగు ఖండంబులచే నుదాహరింపఁబడిన మంత్రరాజపంచకంబు మందాధికారులచిత్తశుద్ధికై యుపదేశింపఁబడినదను విషయమును వేఱ వచింప నక్కఱలేదు. పై మంత్రపంచకంబునకుం గూడ నృసింహ గోపాల

రామమంత్రములట్ల ప్రణవ సామరస్యము పుష్కలముగ నిరూపింపఁబడి యుండుటచే నట్టిశబ్దములు పిషయలోలురగ్నకౌముకులు దలంచునట్లు కచ కుచాదులతోనొప్పు. మనోహరంబులగు శ్రీ మూర్తలయందుఁ బర్యవసానముగాక సగుణ బ్రహ్మవాచకంబులగుచు నద్వైత మవధిగాఁ గల్గియున్నవను విషయము నెల్లరు గుర్తెఱుంగునది.—

“ఈ యుపనిషత్సప్తకంబున నాయాయీ దేవతావాచకంబులగు మంత్రంబులును, దేవధాంబులును, దదుపాసనావిధానంబులును, విపులముగనుడినను సంక్షేపంబుగ నద్వైత తత్త్వమే ముఖ్యముగాఁ దెల్పఁబడియున్నది. ఈ యుపనిషద్రాజ సప్తకంబుచేఁ దెలియవచ్చు మహాత్తమంబగు సిద్ధాంత మెద్దియన:- సచ్చిదానందంబును నిరవయవంబును నిష్కలంబును నిష్క్రియంబునగు పరబ్రహ్మకు నుపాసకుల సౌకర్యమునకై బహుభంగుల నామరూపంబులు గల్పింపఁ బడుటచే నకల శబ్ద వాచ్యుండు బ్రహ్మదక్క నన్యంబులేదని. ఇట్టియాశయమును రామతాపిన్యప నిషత్తు కంతోక్తిగ వక్కాణింపుచున్నయది.

‘శ్రు. చిన్మయస్యా ద్వితీయస్య
నిష్క శస్యా శరీరణః
ఉపాసకానాం కార్యాధాం
బ్రహ్మణో రూపకల్పనా
రూపస్థానాం దేవతానాం
పుంస్త్ర్యం గానికల్పనా.’

ఇట్టి సకలవేదసార భూతంబగు సకలలోక హితంబునగు సిద్ధాంతంబును గుర్తెఱుంగని యజ్ఞులచే న్నుసింహ రామతాపినులు వైష్ణవా ద్వైత భోధకము లనియు, గోపాలతాపిని వల్లభాచార్య మతభోధక మనియు, త్రిపురా తాపిని శాక్తాద్వైత ప్రతిపాదక మనియు నుపాధాములు గల్పింపఁ బడుచున్నవి. ఇ య్యవి కేవల మజ్ఞానవిలసితంబులు. సకల జగ దధిష్ఠానంబగు పర్వబ్రహ్మ యందుగాని సకల జగదంతర్యామియగు సగుణ బ్రహ్మయందు గాని యిండుకంతయు స్త్రీ పుం భేదములఁ గల్పించుట కెంతమాత్రము నవకాశములేదు గదా! అట్టి విషయంబున నంతర్యామియగు సగుణ బ్రహ్మంబును, తిధిష్ఠాన భూతంబగు నిగుణ బ్రహ్మంబును, నిరూపించు నుపనిష త్తులు, కరచరణాద్యవయవ యుక్తంబులును, సజాతీయ విజాతీయ స్వగతభేద సహితంబు లును, స్త్రీపుంభేద యోగ్యంబులు, నగు నుపాధులనే దైవరూపములని త్రికరణశుద్ధిగ వక్కాణింపు మతముల కెంత మాత్రము నాధారములుగా నోపవు. శబ్దాంత మందలి స్త్రీపుంలింగ ప్రత్యయ గ్రహణంబుచే నంత ర్యామి యందు స్త్రీపుం వివక్షఁజేయఁ బూ నుట సంస్కృతభాషా నియమాజ్ఞాన విలసి తంబుగాని వేటొండుగాదు. అద్వైత తత్త్వం బునకు శాక్తమనియు శైవమనియు వైష్ణవ మనియు కాపాలికమనియు గాణాపత్యమనియు సారమనియు భేద మెంతమాత్రమును లేదు.

ఇట్టిభేదము మందాధికారులకు శాస్త్రముచే విధింపఁబడిన వ్యప్తిమూర్త్యు పాసనయంద కావున శాక్తాద్వైతములోను గాఁగల శబ్దములు శశవిహిత తుల్యంబులు. ఇట్టియంశంబున నీయుపనిషత్తులే తన్నామకంబులగు దేవత లను స్త్రీపుం వివక్షచే నిరూపించుననియు నేత న్మంత్రంబుల యుపాసనను బ్రతిపాదించునని యు, నశాస్త్రీయంబులును బతన హేతువులు, నగు దురాచారంబులఁ బ్రతిపాదించు మోహ శాస్త్రంబులకు నాలవాలమనియు, నట్టిదురా చారంబులను శాస్త్రవిహితంబు లనియు, దలంచుట కేవల మజ్ఞాన విజృంభితము. విష యలోలు రీకుమాగముల శాస్త్రీయంబు లుగఁ బరిగణించి యాచరింపనమ కట్టుచుండు రని శ్రీకృష్ణభగవానులు గీతాశాస్త్రమున వివరించుచున్నారు.—

‘శ్లో॥ యామిమాంపుష్పితాంవాచం

ప్రవదంత్యవిపశ్చితః’

“అథర్వంశర్మమితియామన్యతే

తమసావృతా

సర్వాథాన్ విపరీతాంశ్చ

బుద్ధిఃసాపాథతామసీ.”

ఇట్లు భగవద్వాచకంబుల యందు స్త్రీ పుం భేదములఁ గల్పించి తత్తదను గుణంబు లిగు పిచ్చితలంపులను దలంచుచు విషయ ములకు బానిసలై తమ తమ యిచ్ఛానురూ పంబులగు దుశ్చేష్టితంబుల శాస్త్రసిద్ధంబు లని మోహశాస్త్రంబుల శరణుసాచ్చి యనా

చారంబులఁ బాల్పడుటచే ననివార్యంబైన
సరకంబులఁ బాల్పడు నవివేకు తీయుపనిష
ద్రాజ సప్తకంబును బూణముగ విమర్శిం
చినచో నట్టి యుపద్రవములఁ బాల్పడుకుండ
సత్పథంబు ననుసరించి శ్రేయస్సు నందుటకు
నెక్కుడుసావకాశము చిక్కుఁ గావున నీయుప
నిషత్సప్తకంబు శ్రేయోభిలాషుల కెల్లరకును
సర్వవిధంబుల విచార రమణీయము, ఇంతి
యెకాక పారమార్థికమును గుర్రెఱుంగక
భగవన్నామ మూత్రైకశరణులై కుమతం
బులఁజొచ్చి దుష్టాచారంబులఁ బాల్పడి మద
మాత్సర్యంబులకు లోనై యనిశము కళిహా
యత్తచిత్తులై భ్రంశము నొందు వారలు
స్వస్థచిత్తత నొందుట కీయుపనిషద్రాజ విమర్శ
నంబు పర మాషధమని విబుధులెఱుంగునది.
సకలామ్నాయసామరస్యంబును సకలపురాణ
సామరస్యంబును బ్రతిపాదించు నీయుపనిష
త్సప్తకంబు సదా చింతనీయంబు.

(శ్రీ. క. భా.)

అథర్వవేదము. ఇది వాల్మీకవేదము.

ఇతర వేదముల వలెనే యిదియు సంహితా
బ్రాహ్మణములన్న రెండు భాగములు కలది.
అయినను సాధారణముగ, అథర్వవేదమన్న,
అథర్వ సంహితయని యర్థము. చేసికొనవలె
యును. ప్రతి వేదమునందును సంహితా
భాగము బ్రాహ్మణభాగము కంటె బ్రాచీ
నము. ఇచ్చట అథర్వణ సంహితను గుఱించి,

మొదట శువిస్తరముగ వ్రాసి పిదపఁ దద్బ్రా
హ్మణముల గుఱించియుఁ దదంతర్గతములై న
యుపనిషత్తులను గుఱించియు ఘోరములై న
యుపాంగములను గుఱించియు వ్రాయఁ
బడును.

ఋగ్యజుస్సామ వేదములకంటె నీవేదము
వెనుకఁబుట్టినట్లు కాన
దీని అర్వాచీనత్వము వచ్చును. కొంతకాల
మువఱకు వేదములు మూఁడేయున్నటు
లార్చులలోఁ బ్రతీతియుండెను :-

“ఋచ స్సామానిజజ్జరే
యజుస్తస్మాదజాయత”

[ఋగ్వే. ౧౦. ౯౦. ౯.

ఋక్కులును సామములును బుట్టెను ; అందు
వలన యజుస్సు పుట్టెను.

“త్రయోవేదా అజాయస్త, ఋగ్వేద ఏ
వాగ్వే రజాయత యజుర్వేదో వాయోః
సామవేద ఆదిత్యాత్” [ఐత. బ్రా. ౧. 3౨.

మూఁడు వేదములు పుట్టెను. అగ్నినుండి ఋగ్వే
దము, వాయువునుండి యజుర్వేదము, ఆదిత్యునినుండి
సామ వేదము పుట్టెను.

“యమ్ముషయస్త్రివిదావిదుః ఋచస్సా
మానియజూంషి”

[తైత్తి. బ్రా. ౧. ౨. ౧. ౨౬.

ఋషులు మూఁడు నేర్చినవారు ఏవేదమును
ఋక్కులుగాను, సామఘులుగాను, యజుస్సులుగాను
ఎఱిగియుండిరో

“త్రయీవైవిద్యా, ఋకోయజూంషి సా
మాని” [శత. బ్రా. ౪. ౬. 2. ౧.

మూడే విద్యలు: ఋక్కులు, యజుస్సులు, సామములు.

“యన్ బుచ్చైవహత్రం క్రియతే
యజుషాధ్వర్యవం సామ్నోద్గీధం
వ్యారభా త్రయీవిద్యాభవతి
అథ కేసబహత్వం క్రియత ఇతి
త్రయ్యావిద్యయేతి బ్రూయాత్”.

[ఐత. బ్రా. గీ. 33.]

హోత చేయవలసినపని ఋగ్వేద మంత్రముల
తోనూ, అధ్వర్యుడు చేయవలసినపని యజుశ్వేదము
త్రములతోనూ, ఉద్గీధ చేయుపని సామ మంత్రముల
తోనూ చేయునే! బ్రహ్మచేయవలసిన పనియే మంత్ర
ములతో: జేయవలెనని యడిగిన నీ మూడు వేదముల
మంత్రములతో: జేయవలెనని చెప్పవలెను.

పైని ఉదాహరించిన వేదవచనముల వల
ననే మొదట, వేదములు మూడనియు, వా
నికి ‘త్రయీవిద్య’యన్న బిరుదుండెననియు,
యజ్ఞయాగాదికములందు నీమూటినే యుప
యోగించు చుండిరనియు స్పష్టపడుచున్నది.
మను స్మృతి యందుగూడ నీశ్లోకముకనబడు
చున్నది :-

శ్లో. అగ్ని వాయు రవిభ్యశ్చ
త్రయంబ్రహ్మ సనాతనం
దుదోహయజ్ఞ సిద్ధిర్థ
మృగ్యజస్సామలక్షణం.

[గ. ౨. 3.]

యజ్ఞసిద్ధి కొరకు సనాతనములైన ఋగ్యజు
స్సామములనెదు మూడు వేదములను అగ్ని వాయు
రశ్మిమండల సితము.

మను స్మృతియందలి యీ శ్లోకమువలననే
ఋగ్యజుస్సామములనబడు మూడు వేద

ములు, అథర్వ వేదముకంటెఁ బురాతనము
లనియు, యజ్ఞసిద్ధికి నవియే యుపయోగింపఁ
బడుచుండెననియు స్పష్టమగుచున్నది. మను
స్మృతి కాలమున నథర్వ వేదముకలదు. అయి
నను మొదటి మూడు వేదములనుగుఱించియే
మనువు ‘బ్రహ్మసనాతనం’ అని వ్రాయుట
విశేషాంశము.

ఇట్లు, అథర్వ వేదము వెనుకఁ బుట్టి
నందున నితర వేదములతోఁ బాటు గౌరవము
సంపాదించుకొనుటకు దానికిఁ గొంతకాలము
వట్టెను. యజ్ఞయాగాదులకు నర్హముకానిది
క్రమక్రమముగ నందులకుఁ దగినదయ్యె.
యజ్ఞము జరుపుటలో హోత, అధ్వర్యుడు,
ఉద్గీధ, బ్రహ్మ అనువారు నల్గురు ముఖ్యులు.
ఇదివఱకుఁ జూపఁబడిన యైతరేయ బ్రాహ్మణ
మును (గీ. 33) బట్టి హోత ఋగ్వేదము
వచ్చినవాడుగను, అధ్వర్యుడు యజుశ్వే
దము వచ్చినవాడుగను, ఉద్గీధ సామ వేదము
వచ్చినవాడుగను, బ్రహ్మ, ఈ మూడు వేద
ములు వచ్చినవాడుగను, ఉండవలెను. అట్టి
దానికిఁ గాలక్రమమున నథర్వ వేదమువారు
బ్రహ్మస్థానము నాక్రమించిరి. అథర్వ వేద
ము వచ్చినవాడు బ్రహ్మగా నుండవలెనన్న
శ్వామ్యమును సంపాదించిరి. గోపథబ్రాహ్మణ
మునునది అథర్వ వేదమునకు సంబంధించినది.
అందు నీసంగతి స్పష్టముగఁ జెప్పఁబడి
యున్నది:-

“ స్రజాపతియజ్ఞముతనుత
సముచ్చేవహూత్రమ్ అకరోత్
యజుషాధ్వర్యవం సామన్నాద్ధాత్రమ్
అథర్వాంగి రోభిబ్రహ్మత్వమ్.”

[గోపథ. బ్రా. 3.౨.

ప్రజాపతి యజ్ఞముచేసెను; అతడు ఋక్కులచే హూత్రమును (హోతపని), యజుస్సుచే అధ్వర్యమును, సామములచే ధౌగ్ధాత్రమును (ఉద్ధాతపని), అథర్వమంత్రములచే బ్రహ్మత్వమును (బ్రహ్మచేయవలసినపని) చేసెను.

“ కంవోహోతారం వృణీయామ్
కం అధ్వర్యం! కం ఉద్ధాతారమ్!
కం బ్రహ్మణం ఇతి! తడోచుః
ఋగ్వీదమేవ హోతారం వృణీష్వ
యజుర్వీదమధ్వర్యం! సామవిదముద్ధాతారం
అథర్వాంగిరోవిదమ్ బ్రహ్మణమ్
తథాహోస్యయజ్ఞైశ్చతుష్పాత్ ప్రతితిష్ఠతి”
[గోపథ. ౨. ౨౪.

ఎవనిని హోతగ, ఎవనిని అధ్వర్యునిగ, ఎవనిని ఉద్ధాతగ, ఎవనిని బ్రహ్మగ నెన్నుకొనవలెను? ఋగ్వీద మెఱిగినవానిని హోతగ, యజుర్వీద మెఱిగినవానిని అధ్వర్యునిగ, సామవేద మెఱిగినవానిని ఉద్ధాతగ, అథర్వవేద మెఱిగినవానిని బ్రహ్మగ నెన్నుకొనవలెను. అప్పుడుపీనియజ్ఞము నాల్గుకాళ్ళుగలదియై నిల్చును.

ఇట్లు అథర్వవేదము యజ్ఞార్హమగుటయే గాక యదిలేనిది యజ్ఞము సంపూర్ణికాకుండ నేర్పడెను. పురాణకాలమువఱకు నీవేదము ప్రతిష్ఠపెచ్చి రాజపురోహితాదు లీవేదము

నెఱిగినవారుగనే యుండవలయునని యేర్పడెను :-

పురోహితం తథాథర్వ
మంత్ర ప్రోహ్లాణ పారగమ్.
[మత్స్య పురాణము.

అభిషిక్తోఽథర్వమంత్రైర్
ర్హ్మీంభుంక్తేనసాగరామ్.
[మార్కండేయ పురాణము.

“ అథర్వ వేదమందలి మంత్ర బ్రాహ్మణములను వాగుగ నేర్చిన వానిని బురోహితుని జేయవలయు”
[మత్స్యపురాణము.

“ అథర్వమంత్రములచే నభిషిక్తుడైన రాజు సాగర యుక్తమైన భూమిని ఏలును”
[మార్కండేయ పురాణము.

అథర్వవేదము వెనుక పుట్టిన దన్న యభిప్రాయము కొందఱకు నిష్ఠములేదు. అట్లనుటవలన దీని యనాదిత్వమునకు (వేదత్వమునకు) భంగమువచ్చును. కావున నీ వేదముఁ గూడ మిగిలిన మూఁడు వేదములతోఁబాటు అనాదియే యని వారితాత్పర్యము. ఇఁక “త్రయీవిద్య” యన్న వాక్యమునకు వారొకవిధముగ నర్థము చెప్పెదరు. ఋగ్యజుస్సామములనఁగా వేదములుకావు. వేదము లోని మంత్రముల విధములు. ఒక విధమైన వృత్తము లనుకొనుఁడు. ఋక్కునఁగాఁ బద్యము, యజుస్సనఁగా గద్యము, సామమనఁగా సంగీతము. జైమిని పూర్వమీమాంసా సూత్రములలో నిట్లువ్రాసెను :-

“ఋగ్యజుత్తార్థ వశేన పాదవ్యవస్థా”.

“గీతము సామ్యభ్యా”

“శేషేయజుశ్శబ్ద” [౨.౧.3౧-32.

‘విచ్చట నర్థము ననుసరించిపాదములయేర్పాటు ఉండునో చూచి బుద్ధి. గీతములకు సామము లనియు, మిగిలిన వానికి యజుస్సులనియుఁబేర్పు.

ఇట్లు చెప్పియున్నది గనుక ‘ఋగ్యజుస్సామము’ లన్నట్లును, అథర్వవేదము నందలి ఋక్కులు, యజుస్సులుకూడ వచ్చినవి. అరదు చే నీవేదము, ఋగ్యజుస్సామములను పదము లందు లేదనిచెప్పఁగూడదు, అనియీపక్షము వారు వాదించెదరు. సాయణాచార్యులవారు అథర్వభాష్య పీఠికలో నీవిధముగనే చర్చించి యీవేదముయొక్కపురాతనత్వమునుస్థాపింప యత్నించుచున్నారు!

ఈ వేదమునకు సాధారణముగ ‘అథర్వ వేద’ మనిపేరున్నను,

ఈవేదము క్షేణ

మొదట దీనికి ‘అథర్వాంగిరస’ మనిపేరుండెను. ఈ వేదమునందే (౧౦-2-౨౦) ‘అథర్వాంగిరసాః’ అన్నద్వంద్వ రూపవచనాంతనామముగలదు. అథర్వఁడు, అంగిరసుఁడు, అను నిర్దేశము ఋషులు, ఈ వేదమునకుఁ బ్రవర్తకులైనందున దీని కీపేరు వచ్చెను. పూర్వము సృష్టికౌఠకు స్వయం భువు బ్రహ్మ తపస్సు చేసినఁట. అతని లోమకూపములతోనుండి చెమటపుట్టెనఁట. అందు నాతని ప్రతిబింబమునే చూచినందున

నాతని రేతస్సు చలించెనఁట. ఆరేతస్సుఁ జెమటయుఁ గలిసి రెండుభౌగములయ్యెనఁట. ఒకదాని నుండి భృగుమహర్షి పుట్టెనఁట. అతఁడు బ్రహ్మను జూడఁగోరి ‘అథర్వమ్ ఏనమ్...’ (గోప. బ్రా. 3-౪) అని అన్నం దున నతఁడు అథర్వణుఁడయ్యెనఁట. మిగిలిన సగము రేతస్సుచేరుటవలన వరుణాఖ్య బ్రహ్మ నావరించి యాతఁడుతపస్సుచేయఁగా సర్వాం గమునందును రసమై ప్రసరించెనఁట. అంగర సమునుండి అంగిరసఋషి పుట్టెనఁట. వీరి ద్దఱవలన నిరువదిమంది అథర్వాంగిరసులను ఋషులుపుట్టి రఁట. వారిరువదిగురు గనుక అథర్వాంగిరస వేదమునందు నిరువది కాండ ములుగలవఁట! ఇందుచే నీవేదము సర్వ శ్రేష్ఠమఁట! [సాయణభాష్యపీఠిక.

పురాణములనుబట్టి చూడ అథర్వణ ఋషినిగుఱించి యీక్రిందిసంగతులు తెలియు చున్నవి. స్వాయంభువ మన్వంతర మందలి బ్రహ్మ మహానస పుత్రుఁడు. కర్దమ ప్రజాపతి కన్యయైన శౌంతి యీతనిభార్య. ఇతనికి చిత్తియను రెండవ భార్యయుంగలదు. ఆమె యందు నీతనికి ధృతవ్రతుఁడు, దధ్యంచుఁడు. అథర్వ శిరసుఁడు, అను ముగ్గురు పుత్రులు గలిగిరి. ఈ ముగ్గురికి అథర్వణులన్న సా మాన్య నామము కలదు. రెండవ వాడగు దధ్యంచునకు దధ్యసోధర్వణుఁడన్న వాడుక పేరుకలదు. ఈ అథర్వణఋషి బ్రహ్మ విద్య

నభ్యసించు నప్పుడు యజ్ఞుడను నిండునకు సహాధ్యాయిగా నుండెను. వీరికిన్ద్రుకును బ్రహ్మదేవుడు గురువుగా నుండెను (భా. ప్రా. కో.). అంగిరసుని గుఱించి యిదివఱకే వ్రాసియున్నాము.

అథర్వవేదమంత్రములలోఁ గొన్ని అథర్వణవంశజులచేతను, మఱికొన్ని అంగిరసవంశజులచేతను రచింపఁబడెనని అథర్వవేదమునందే కానవచ్చును. కొన్నిసూక్తములలో

“అథర్వణాం చతుర్వచేభ్యస్సాహా

సజ్ఞాచేభ్యస్సాహా!.....” అని

కొన్ని సూక్తములలోను (౧౯-౨౩),

“అఙ్గిరసానామా ద్వైపశ్వాను వాక్తే

స్సాహా సప్తాయస్సాహా!.....” అని (౧౯-౨౪)

కొన్నిసూక్తములలోను, ఈసంహితయందే కానవచ్చుచున్నది. ధోరణిని పట్టి చూడఁగా అథర్వణుల రచన యెక్కువగను, అంగిరసులరచన తక్కువగను, మొదట అథర్వణుల కావ్యమేయైనట్లును, పిదప అంగిరసుల కావ్యము ఇమిడ్చబడినట్లును ఊహ తట్టుచున్నది.

“ఏతద్వైభూయిష్ఠం బ్రహ్మయద్

భృగ్వంగిరసః యేఙ్గిరసః సరసః

యేఽథర్వాణస్తద్భేషజమ్

యద్భేషజం తదమృతం

యదమృతం తద్బ్రహ్మ”

[గోప. బ్రా. ౩.౪.

భృగ్వంగిరసమను వేదము పెద్దది, అంగిరసుడు రసము, అథర్వణుడు భేషజము, భేషజమే అమృతము, అమృతమే బ్రహ్మ వేదము.

ఈ గోపథబ్రాహ్మణములోని వాక్యము వలన నీవేదమునకు అథర్వాంగిరసమన్న పేరుగాక భృగ్వంగిరసమన్న పేరుకూడ నున్నట్లు కాన వచ్చుచున్నది. ఇఁక జరిత్రదృష్టితో విచారింపఁగా నథర్వణుడు, అంగిరసుడు, భృగువు, అనువా రీ వేద వ్రువర్తకులైన కులపతులుగాఁ గానవచ్చుచున్నారు. కులపతియనఁగానొక కుటుంబమునకుఁ గానిశిష్యపరంపరకుఁగాని యధిపతి. అథర్వణుడు, అంగిరసుడు, భృగువు ఈ ముగ్గురును, వీరి గోత్రమువారును నగు ఋషులు ఋగ్వేదకాలము నుండియు విఖ్యాతిఁజెందినవారే. *

అథర్వవేదమునకు ‘బ్రహ్మవేదము’ అని కూడఁ బేరుకలదు. ఇది చివరకువచ్చినది. యజ్ఞమునందు బ్రహ్మగానుండ వలసినవాడు, అథర్వవేదజ్ఞుడుగ నుండవలయునన్న నియమము పుట్టినతరువాతఁగాని యీపేరు దీనికి రాలేదు. గోపథ బ్రాహ్మణమునందు నీపేరు మొదటఁగానవచ్చుచున్నది.

“చత్వారో ఇమేవేదా ఋగ్వేదో యజుర్వేదః సామవేదో బ్రహ్మవేదః” [౨-౧౬.

ఈ వేదములు నాలుగు. ఋగ్వేదము, యజుర్వేదము, సామవేదము, బ్రహ్మవేదము.

* ఋగ్వే, ౬-౪౭-౨౪, ౮-౧౧-౨.

వేదముల కాలము నిర్ణయించుట మిక్కిలి కష్టము. నిశ్చయముగ కాల నిశ్చయము నీ వేద మిన్ని సంవత్సరములక్రిందవ్రాయబడినదని చెప్పుట యసంభవము. కాని పండితులు వలయునంత వఱకు దమతమ బుద్ధిచాతుర్యమును ఉపయోగించి, యజ్ఞేయమైన వేదోత్పత్తి కాలమును గనుగొనుటకు యత్నించెదరు. అట్టి యాహాలు గుటికిబెత్తెడు హెచ్చుతగ్గుగ సరిపోవుచుండును. కావున జదువరులిట్టి కాల నిర్ణయములను నిశ్చయమైనవిగను, ఎన్నడు తిరుగనివిగను నెంచగూడదు. ఇంత కంటే చెక్కుడు నిశ్చయమైన కాలనిర్ణయ మెవరైన జేయువఱకు నీ కాలనిర్ణయము గ్రాహ్యమని యెంచవలెను.

అథర్వవేదకాలమును నిర్ణయించుటకు నొక యాధారము పండితులు కనిపెట్టినారు. ౧౯-వ శాండమునందలి ౭-వ సూక్తమునందు ౨౦ నక్షత్రముల పేళ్లు చెప్పబడినవి. *

* చిత్రాణిసాకం దివిరోచనాని

సకీస్యపాణి భువనేజవాని
అష్టావింశం సుమతిమిచ్ఛమానో
అహనిగ్ధ్విః సపర్యామినాకమ్.

మహావమగ్నే కృత్తికో రోహిణీ చాన్తు
భద్రం మృగశిరః శ మాద్రా
పుష్యసూ నూశృతా చారు పుష్యే
భాను రాశ్లేషా ఆయనం మఖామే.

ఆచెప్పుటలో నిప్పుడు మనము చెప్పునట్లు, 'అశ్విని,' భరణి' యని చెప్పియుండలేదు. 'కృత్తికా' నక్షత్రముతో బ్రారంభింపబడి 'భరణి' నక్షత్రముతో ముగింపబడినది. ఇట్లు చెప్పబడుటయే కాలనిర్ణయమునకు నాధారము. ఇప్పుడు 'అశ్విని' నక్షత్రము 'రాశిచక్రము'. నకు మొదటనున్నట్లు అప్పుడు 'కృత్తికా' నక్షత్రము రాశిచక్రమునకు మొదట నుండెను. 'అయన' మను శీర్షికక్రింద వ్రాయబడిన విషయమును చదివినయెడల, అయనమునకు చలనము కలదనియు, వృత్త మంథలి యొక బిందువు చలించిన నన్ని బిందువులును చలించుననియు, అందువలన రాశిచక్రమందలి ప్రథమస్థానముననుండిన నక్షత్రముగూడ మారుననియు, చదువరులు తెలిసికొనఁగలరు. అయన చలనగతి సంవత్సరమునకు రమారమి ౫౦" వికళలు (Seconds).

కృత్తికా నక్షత్రము రాశి ప్రథమమున నున్న కాలము మొదలు నేటివఱకు అయ

పుణ్యంపూర్వా ఫల్గుణ్యో చాత్ర హస్త
శ్రీత్రాశివా స్వాతి సుభోమేఅస్తు
రాధే విశాఖే సు వా నురాధా

జ్యేష్ఠా సునక్షత్ర మర్హిష్టమూలమ్. ౩

అన్నం పూర్వా రాస తాంమే ఆషాఢా
షోర్జందే హ్యుత్తరా ఆవహన్తు
ఆభిజిత్తే రాసతాం పుణ్యమేవ శ్రవణా
శ్రవిష్ఠాః కుర్వతాంసుపుష్టిమ్. ౪

నాంశము ఎంతచలించినదని చూడవలెను. కృత్తికా నక్షత్రమును కలుపుకొని లెక్క వేసిన ర౪ నక్షత్రములు చలించినదనియు, కృత్తికను విడిచి లెక్కవేయగా ౩౪ నక్షత్రములు చలించెననియుఁగానవచ్చును. † ఒక నక్షత్రమనఁగా ౧౩". ౨౦" (పదుమూడు అంశముల యిరువది కళలు) కావున ర౪ నక్షత్రములు, అనఁగా ౬౦" (అఱువది అంశములు). అయనము (నంపాతము) సంవత్సరమునకు ౫౧" (ఏఁబది వికళలు) చలించుటకు నొక సంవత్సరము పట్టిన ౬౦" అంశములు (౬౦×౬౦×౬౦ వికళలు) చలించుటకు నెంత కాలము పట్టును, అని త్రైరాశికముఁ జేసి చూచిన ౪౩౨౦ సంవత్సరములువచ్చును. ౩౪ నక్షత్రములె చలించినదనుకొనిన ౩౩౬౦ సంవ

త్సరముకాలము వచ్చును. కృత్తికయన్ననా నక్షత్రముయొక్క మొదలుకావచ్చును, తుద కావచ్చును, మధ్యకావచ్చును. అప్పు డేభాగము రాశి ప్రథమముగా నున్నదో చెప్పుటకువీలులేదు. కావున అథర్వ వేదమందలి సూక్తము రచింపఁబడి నేటికి రమా రమి ౩౩౦౦ సంవత్సరములు మొదలుకొని ౪౩౦౦ సంవత్సరములయి యుండునని మన మ్మాహింపవచ్చును. ఈ సూక్తము ౧౯వ కాండము నందలిది. ఈకాండ మితర కాండములకంటె సర్వాచీనమని పండితుల యభిప్రాయము. కావున నథర్వ వేదముయొక్క పూర్వభాగము లింతకంటె బుర్రాతనములై యుండవలెను. అంతకుఁబూర్వపువిద్యై నయుగ్వేదాదులింకను బ్రాచీనములై యుండవలెను.

ఆమేమహచ్చతభిషగ్వరీయ

ఆమే ద్వయాస్త్రాష్ట్ర సదానుశర్త

ఆ రేవతీ చ" శ్వయుజౌ భగంమ

ఆమేరయిం భరణ్య ఆవహన్తు: ౫

[౧౯-వ కాండము; ౭-వ సూక్తము.

అగ్రము :-౧. ఆకాశమునందుఁ జిత్రముగఁ బ్రకాశించునవియు, ఎల్లప్పుడును ఆకాశమునందుఁ గలిసి శీఘ్రముగ తిరుగునట్టివియునగు నిరువది యేనిమిది నక్షత్రములను వాని అనుగ్రహము నొఱకు స్తుతిరూప మైన వాక్కుచేఁ గొల్పెదను.

౨. కృత్తికారోహిణులు అహ్వనమునకునర్హములు; మృగశిర శుభప్రదము, ఆద్రా సుఖకారి, పునర్వసులు రెండును సత్యవాక్కుకలవి, పుష్యమి చక్కనిది, ఆశ్లేష తెలుతురుకలది, మఘ గంతవ్యస్థానము నాకు నగునుగాక.

† విశ్వకోశము, ౧-వ సంపుటము, ౧౨౯-వ పుట.

౩. పూర్వోత్తరఫల్గునులు, మాస్త, పుణ్యప్రదలు, చిత్ర శివప్రదము, స్వాతి సుఖము, రాధనామాంతరము గల విశాఖలు రెండును అనుగ్రహవంతులు, అనూరాధ పిల్చుటకు సులభమైనది, జ్యేష్ఠ మంచినక్షత్రము, మూల అరిష్టములేనిది నాకగుఁగాక.

౪. పూర్వాషాఢ అన్నము, ఉత్తరాషాఢ బలము, అభిజిత్తు పుణ్యము, శ్రవణము శ్రవిష్ఠలు (ధవిష్ఠ) పుష్టి నాకు నిచ్చుఁగాక.

౫. శతభిషము గోప్యఫలమును, ప్రోవృష్ఠపదములు రెండు (పూర్వాభాద్ర, ఉత్తరాభాద్ర) సుఖమును శేవత్యశ్వినులు భాగ్యమును, భరణి ధనమును నాకు నిచ్చుఁగాక !

ఒకానొక పండితుడు అయిన ఘనశము నకు సూక్ష్మగణితముచేసి పైని ఉదాహరింపఁ బడిన సూక్తము క్రీ. శ. ౧౫౭౦-వ సంవత్సరమునకుఁ బూర్వము ౩౨౯౮ ఏండ్లక్రింద రచియింపఁబడియుండవలెనని సిద్ధాంతీకరించి యున్నాడు.*

కొందఱు పండితుల యభిప్రాయానుసారము అథర్వ వేదము సంహితా రూపమును ధరించుటకును, సొల్లవ వేదమున్న గౌతమమును బొందుటకును మిక్కిలి కాలము పట్టినను అందలి విడివిడి సూక్తములు కొన్ని మొదటి నుండియు—ఒకవేళ ఋగ్వేదము సంహితగా నేర్పడిన కాలమునుండియు—సంఘముయొక్క తక్కువ జాతివారిలో వాడుకగానుండెను. కాని యివి కట్టుబోతు తనమును గుఱించిన తుద్రమంత్రము లైనందున నార్యులగువారు వానిని పెక్కుదినములవఱకు గ్రహించియుండరు. క్రమక్రమముగ నామంత్రములుకూడ సంహితా రూపమును ధరించి యితర సంహితలతోఁ బాటుయోగ్యత వహించెను. అందువలననే పూర్వ బ్రాహ్మణములలో అథర్వమును వేదముగఁ జెప్పకపోయినను, అథర్వణములను ఇతిహాస పురాణములతోఁ బాటుచెప్పిరి.

ఇప్పుడి సంహితయొక్క శౌనకశాఖ యొక్కతే యగుపడుచున్నను చరణవ్యాహాది

గ్రంథములవలన దీనికి పూర్వము తొమ్మిది శాఖలుండినట్లు కనఁబడుచున్నది. అవియేవి

యనః-౧ పైప్పలాద ౨ తౌద, ౩ మాద, ౪ శౌనక, ౫ జాజల, ౬ జలద, ౭ బ్రహ్మవద ౮ దేవదర్శ, ౯ చారణవైద్యశాఖలు. ఈ తొమ్మిదిశాఖలవారికిఁ దొమ్మిది విధములైన సంహితలుండెనో, లేకయొక్కసంహితనే వారు కొంచెము మార్పితో నుపయోగించుకొనుచుండిరో తెలిసికొనుట కిప్పుడు వేఱుసాధన మేదియులేదు. పైప్పలాదసంహిత యొకటి యిటీవల కాశ్మీరదేశమునందు రాస్ దొరగారికి దొరకినది. దానియొక్క ప్రతికృతి (Photograph) అచ్చువేసి యున్నారు * ఇది భూర్జపత్రములమీఁద శారదలిపిలో వ్రాయఁబడియున్నది. ఈలిపి కాశ్మీరదేశమునందు వాడుకలోనున్నది. ఇందు ౨౦ కాండములుకలవు. కాని దీనికిని శౌనక శాఖ సంబంధమై వాడుకలోనున్న సంహితకును జాలభేదము కలదు. ౧౮-వ కాండములోని పెక్కుసూక్తము లిందుఁగానరావు. ఇరువదవ కాండమందలి సూక్తము లీ గ్రంథమునందుఁగానవచ్చినను, ఒక్కచోటఁగానరావు. పెక్కుకాండములలోఁ గోనవచ్చును. ఋగ్వేదము నుండి తీసికొనఁబడిన మంత్రములు ౨౦-వ కాండమునందులేవు. స్వతంత్రములైన కొద్ది

*The Theosophist, Sept. 1881, Vol. 2, No. 12.

*The Reproduction on 54 plates, edited by M. Bloomfield and R. Garth (Baltimore) 1901.

సూక్తములుమాత్రముకలవు. ఇందు రమారమి ఆటవవంతు క్రొత్తసూక్తములున్నవి. ఈ సంహితకును శౌనక సంహితకును గల భేదమును గుఱించి యింకను శోధింపవలసియున్నది.

విష్ణు పురాణమునందు నీవేదము యొక్క ఈశాఖాభేదములు మఱియొకవిధముగఁ జెప్పబడియున్నవి. వేదవ్యాసుఁడు సుమధుఁడను తన శిష్యునకు నథర్వవేదమునేర్పెను. అతఁడు కబంధుఁడను వానికి నేర్పెను. కబంధుఁడా వేదములను రెండు భాగములుగఁజేసి దేవదర్శుఁడనువానికి, పథ్యుఁడనువానికి నిచ్చెను. దేవదర్శుఁడు నాలుగు విభాగములుచేసి మేఘ, బ్రహ్మబలి, శౌష్ఠాయనుఁడు* పిప్పలాదుఁడు అను నల్లరు శిష్యులకిచ్చెను. పథ్యుఁడనువాఁడు మూఁడు విభాగములుచేసి, జాబాలి, కుముదుఁడు, శౌనకుఁడు అనువారికిచ్చెను. శౌనకుఁడు రెండుగ విభజించి బభ్రువనువానికి, సైంధవుఁడనువానికి నిచ్చెను. సైంధవుఁడనువాఁడు తానొక శాఖాప్రవర్తకుఁడై, ముంజకేశుఁడనువానిని మఱియొక శాఖాప్రవర్తకునిగఁజేసెను. [విష్ణుపురాణము 3-౬.

శౌనకశాఖకు సంబంధించిన అథర్వవేద సంహిత మొదట జర్మనీరాజధానియైన బర్లినులో ౧౮౫౫-వ సంవత్సరమునందు ఆర్. రాథ్, డబ్ల్యు. డి. విట్నీ అను పాశ్చాత్య

పండితద్వయముచేఁ బ్రకటింపఁబడినది. ఈ సంహితయే సాయణభాష్యముతో ౧౮౯౫-వ సంవత్సరమున బొంబాయిలో శంకరపాండురంగ పండిత అను నాతఁడు ప్రకటించెను. కానిసాయణభాష్యము అన్ని కౌండములకును దొరకినది కాదు. ౫, ౯, ౧౦, ౧౨-౧౬ ఈ కౌండములకు సాయణ భాష్యము ముద్రితము కాలేదు. ఎవరైనను సంపాదించి ముద్రింపించిన వైదిక పండితులమీది మహోపకారమగును.

చరణపూహమను గ్రంథమున, నథర్వ

వేదమునందు ౧౨౩౦౦

గ్రంథ విభాగములు

మంత్రములు (ఋ

క్కులు) ఉన్నవి* యని యున్నను, ఇప్పుడు కానవచ్చెడు శౌనకసంహిత ననుసరించి యీవేదమునందు 23౬ సూక్తములును, రమారమి ౬౦౧౮ మంత్రములునుగలవు. ఈ లెక్క బొంబాయిలో శంకరపాండురంగ పండితులచేఁ బ్రకటింపఁబడిన సంహిత ననుసరించి యీయంబడినది. బర్లినులోఁ బ్రకటింపఁబడిన సంహితయందును, బంగాలి విశ్వకోశ ముఖ్య సంపాదకునిచే నుపయోగింపఁబడిన సంహితయందును గొంచెము కొంచెముగ భేదముకలదు. సూక్తాదిక వివరమును, బర్లిను బొంబాయి ప్రతులకుఁగల భేదమును, ఈ ప్రక్కనీయఁబడిన పట్టికయందుఁ జూపఁబడినది.

* 'హాద' అనిపాఠాంతరము. 'శౌల్కాయని' యని పాఠాంతరము.

* "ద్వాదశానాంసహస్రాణి మంత్రాణాం త్రిశతానిచ"

అధర్వ వేద పరిమాణ పట్టిక

(బొంబాయి ప్రతినిబట్టి)

కాండ	సూక్త	ప్రపాతక	అనువాక	ఋక్	విశేషాంశములు
సంఖ్య	సంఖ్య	సంఖ్య	సంఖ్య	సంఖ్య	
౧	3౫	౧,౨	౬	౧౫3	
౨	3౬	3,౪	౬	౨౦౭	
3	3౧	౫౬	౬	౨3౧	
౪	౪౦	2,౫,౯	౮	3౨౪	
౫	3౧	౧౦,౧౧,౧౨	౬	3౭౬	
౬	౧౪౨	౧3,౧౪,౧౫	౧3	౪౫౪	
౭	౧౨3	౧౬,౧౭	౧౦	౨౮౬	బర్లిన్ ప్రతియందు ౧౧౮ నూక్తములే కలవు.
౮	౧౦	౧౫,౧౯	౫	౨౯3	బర్లిన్ ప్రతియందు ౨౫౯ ఋక్కులు కలవు.
౯	౧౦	౨౦,౨౧	౫	3౧3	బర్లిన్ ప్రతియందు 3౦౨ ఋక్కులు కలవు.
౧౦	౧౦	౨౨,౨3	౫	3౫౦	
౧౧	౧౦	౨౪,౨౫	౫	3౬౭	బర్లిన్ ప్రతియందు 3౧3 ఋక్కులు కలవు.
౧౨	౫	౨౬,౨౭	౫	3౦౪	
౧3	౪	౨౮	౪	౧౮౮	
౧౪	౨	౨౯	౨	౧3౯	
౧౫	౧౮	3౦	౨	౨౨౦	బర్లిన్ ప్రతియందు ౧౪౧ ఋక్కులు కలవు.
౧౬	౯	3౧	౨	౧౦3	బర్లిన్ ప్రతియందు ౯3 ఋక్కులు కలవు.
౧౭	౧	3౨	౧	3౦	
౧౮	౪	33,3౪	౪	౨౮3	
౧౯	2౨	2	౪౫౬	
౨౦	౧౪3	౯	౯౪౧	బర్లిన్ సంపాదకులు ఈ కాండమంద ౧౦ నూక్తములను ౧౫౦ ఋక్కులను మాత్రము గ్రహించిరి.
౨౧	23౬	3౪	౧౧౧	౬౦౧౪	

ఈ గాంధీ కాండము వఱకును బొంబాయి ప్రతికిని బర్లిన్ ప్రతికిని విశేష భేదములేదు. విషయము లిట్టిది. కాని 2-వ కాండమంతయు బర్లిన్ ప్రతిలో ౧౧౮ నూక్తములుగనే విభజింపబడినది. బొం బాయి ప్రతిలో అనుక్తముని ననుసరించి ౧౨3 నూక్తములుగ విభజింపబడినవి. అట్లే ౮-వ, ౯-వ, ౧౧-వ, ౧౫-వ, ౧౬-వ కాండమునందలి కొన్ని పర్వాయ నూక్తములలోని రెండు పర్వాయములకు బర్లిన్ ప్రతిలో కొన్నిసంఖ్యయే యియ్యబడినందున మొత్తముమీద ౧౮౪ ఋక్కులసంఖ్య తగ్గినది. ముఖ్యభేదము ౨౦-వ కాండమునందున్నది. ఈ కాండము బర్లిన్ వారికిఁ బూర్తిగా దొరకినట్టులేదు. బొంబాయివారి ప్రతియుఁ దగ్గరి ౨౦-వ కాండములతో నిండియున్నది. బర్లిన్ ప్రతి ననుసరించి మాడఁగా అధర్వ వేదమునందు ౧౯౮౪ నూక్తములు, ౫౦3౮ ఋక్కులు కలవు. అనఁగా, అధర్వ వేదసంహిత ఋగ్వేదసంహితలో సగమున్నదని గాఢము.

సంహితయంతయు నిధువది కాండములు గను, కాండముకటి యిన్ని సూక్తములుగను, సూక్తముకటి యిన్ని మంత్రములుగను విభజింపఁబడినది. మంత్రములనే ఋక్కులనియెదరు. కాండమునకిన్ని సూక్తములుండవలెననిగాని సూక్తమున నిన్నిమంత్రములుండవలెననిగాని నియమములేదు. ౧౭-వ కాండమున నొక్కటే సూక్తము కలదు; ౨౦-వ కాండమున ౧౪౩ సూక్తములుకలవు! ౧-వ కాండమందలి సూక్తములలో నాలుగు నాలుగు ఋక్కులే యున్నవి; ౧౧-వ కాండమందలి సూక్తములు ౬౦ ఋక్కులుగలవి! ఇది ముఖ్య విభాగము. ఈ వేదము నందలి యే మంత్రమునైన నుదాహరింప వలెనన్న ఇన్నవ కాండము, ఇన్నవసూక్తము, ఇన్నవ మంత్రము అనినఁ జాలును.

ఇక నీకాండములయు, సూక్తములయు రచనను గుఱించి విచారింపఁగా, ౧-మొదలుకొని ౭-వ కాండమువఱకు సూక్తములు వానియందలి మంత్రముల సంఖ్య ననుసరించి యేర్పాటు చేయఁబడినట్లు కానవచ్చును. ౧-వ కాండమందలి ప్రతి సూక్తమందును సరాసరి నాలుగు ఋక్కులును, ౨-వ కాండమందలి ప్రతి సూక్తమందును అయిదు ఋక్కులును, ౩-వ కాండమందలి ప్రతిసూక్తమందును నాఱు ఋక్కులును, ౪-వ కాండమందలి ప్రతిసూక్తమందు నేడు ఋక్కులును, ౫-వ కాండమందలి ప్రతిసూక్తమందు

నెనిమిది ఋకులు పదు నెనిమిదివఱకు ఋక్కులును, ౬-వ కాండమందుఁ బ్రతిసూక్తము మూడు ఋక్కులును, ఏడవ కాండమందలి సగముకంటె నెక్కుడుసూక్తములందు నొక్కొక ఋక్కును గలవు. ౮-మొదలు ౧౨-వ కాండమువఱకుఁ బెద్దపెద్ద సూక్తములుకలవు. ఇందు విషయము ననుసరించి సూక్తములను ఏర్పాటు చేయలేదు. సమ్మిశ్రముగ నున్నవి. ౧౩-౧౪ కాండముల వఱకు విషయముల ననుసరించి సూక్తము లేర్పాటు చేయఁబడినవి. ౧౪-వ కాండమందలి సూక్తములు వివాహ విషయకములు. అందలి ఋక్కులు చాలభాగమువఱకు ఋగ్వేదమందలి వినాహవిషయక ఋక్కులే. ౧౫-వ కాండమున 'వ్రాత్యస్తతి' కలదు. ౧౬-౧౭కాండములలో నభిచారమంత్రములు కలవు. ౧౫-వ కాండమంతయు, ౧౬-వ కాండమందలి కొంతభాగమును గద్యముగా నున్నది. ఈగద్యము బ్రాహ్మణముల గద్యరచనవలె నుండును. ౧౬-౧౭-వ కాండములు మిక్కిలి చిన్నవి. ౧౬ నందు ౯ సూక్తములును, ౧౭ నందు ౧ సూక్తమును గలదు. ౧౮-వ కాండమునందు అంత్యవిధిని గుఱించియు, పితృగణములను గుఱించియుఁగలదు. ఇవి ఋగ్వేదము ౧౦-వ మండలము నుండి గ్రహించినఋక్కులు. చివరవియైన ౧౯-౨౦ కాండములు రెండును వెనుకనుండి కలపఁబడినవి యని కొందఱ పండితుల యభిప్రాయ

ము. అథర్వవేదప్రాతిశాఖ్యమును వైదికవ్యాకరణమునందు నీరెండుకాండములును ఉదాహరింపఁబడియుండలేదు. ౧౯-వ కాండమునందు చిల్లరసూక్తములన్నియు మిశ్రమముచేయఁబడినవి. అందుఁ జీలభాగము పరిశుద్ధముగలేదు. కొన్ని సూక్తములు తప్ప ౨౦-వ కాండమందలి సూక్తము లన్నియు ఇంద్రసూక్తములు. ఇవి యేవిధమైన మార్పు చేయకుండ ఋగ్వేదమునుండి యెట్లున్నవట్లు ఎత్తి వ్రాయఁబడినవి. మొత్తముమీఁద నథర్వవేద మందలి ౬౦౦౦ మంత్రములలో ౧౨౦౦ మంత్రములు ఋగ్వేదమునుండితీసికొఁబడినవి. ఇతరకాండములలో ఋగ్వేదమునుండి తీసికొనఁబడిన మంత్రములలో గొంతమార్పుచేయఁబడినది. ౨౦-వ కాండము నందలి ఋగ్వేదమంత్రములకు మార్పులేదు. ఇందువలన నీకాండము మాతనమనుట స్పష్టము. ఈ కాండమంతయు సోమయజ్ఞ విషయమైనది. అది యథర్వవేద విషయమునకు సంబంధించినది కాదు. ౨౦-వ కాండమందలి గద్యభాగమును (౪౮-౪౯ సూక్తములును), కుంతాప సూక్తములును (౧౨౬-౧౩౬ సూక్తములును) స్వతంత్రములు. అనగా నితర గ్రంథములనుండి తీసికొనఁబడినవికావు.

ఈ వేదమునందు స్వతంత్రమైన ప్రపాతక విభాగమొకటి కలదు. ప్రపాతక మనగా నొక్కపాతమునకుఁ దగినంతభాగ మని తోచు

చున్నది. ఈవిభాగమునకు కాండములకును సంబంధములేదు. ఇన్నవ కాండమని చెప్పిన నిన్నవ ప్రపాతకమున నవసరములేదు. ఇన్నవ ప్రపాతక మనైన నిన్నవ కాండమన నక్కఱలేదు. ప్రపాతకవిభాగము ౧౮-వ కాండము వఱకేయున్నది. ౧౯-వ, ౨౦-వ కాండములందు ఈ విభాగములేదు. ఇందువలనఁ గూడ నాకాండము లితరకాండములకంటె నాధునికములని యూహించెదరు. కాండమునకును ప్రపాతకమునకును సంబంధము లేకపోయినను ఒకకాండము చివరభాగము, రెండవకాండము మొదటిభాగముకలిసి ఒకప్రపాతక మెప్పటికిఁ గాదు. కాండముచివర ప్రపాతకముకూడ పూర్తియగును. మొత్తముమీఁద ౧౮-వ కాండము చివరవఱకు ౩౪ ప్రపాతకములు కలవు. అచువాక విభాగముగూడ నొకటికలదు.

రాథ్, విట్నీ గార్లచే జర్మనీయందుఁ బ్రకటింపఁబడిన యథర్వ మొదటిమంత్రమేది? సంహితయందును, బౌంబాయిలో శంకరపాండురంగపండితునిచేఁ బ్రకటింపఁబడిన సంహితయందును సాధారణముగ నిప్పుడుదొరకు నథర్వసంహిత ప్రతులయందును, ఈ క్రింది మంత్రము ప్రథమ మంత్రముగ నున్నది:-

యేత్రిషష్టాః పరియన్తి విశ్వా రూపాణి
బిభ్రతః । వాచస్పతిర్బలాతేషా తన్వో అద్య
దధాతుమ్॥

అథమః:—విశ్వసుందరి యన్నిరూపములును ధరించి తిరుగుచుండెడి త్రిసప్తల (మూడు ఏను, అనగా పెక్కు దేవతల) యొక్క బలమును తనువును వాచస్పతి నాకునిచ్చుగాక.

సాయణాచార్యులవారు, ఈ మంత్రమునే ప్రథమ మంత్రముగా గ్రహించి భాష్యము చేసియున్నారు.

కాని యిప్పటి యథర్వసంహితలలో ౧-వ కాండమందు ౬-వ సూక్తిమునకుఁ బ్రథమ మంత్రముగనున్న ఈ క్రిందియున్న అథర్వ వేదమునకుఁ బ్రథమ మంత్రమని వాడుక నైదికపరంపరగ వచ్చుచున్నది:-

శంనో దేవీరభిష్టయ ఆపోభవన్తుసీతయే

శం యోరభి స్రవన్తు సః.

అథమః:—దివ్యమైన యీబలములు మాఅభిష్టము కొఱకు, మాపానముకొఱకు శుభప్రదములగు గాక; మాకు నవి గూఢోగ్యమును సుఖమును గుచ్ఛరించు గాక.

ఈమంత్రమును గుఱించి యొక విశేషము కలదు. ఇది నాల్గువేదములలోను గాఢవచ్చుచున్నది. ఋగ్వేదమందు (౧౦. ౯. ౫), శుక్లయజుర్శాఖయగు వాజసనేయ సంహిత యందు (౩౬. ౧౨), కృష్ణయజుర్శాఖ యందు, తైత్తిరీయ బ్రాహ్మణమందు (౧. ౨. ౧.), సామవేదమునందు (౧. ౩౩) ఈ మంత్రము బహుస్వల్ప పాఠభేదములతో నగుపడుచున్నది. ఈమంత్రము అథర్వవేదమునకు మొదట నుండెనని యాక్రింది యాధారములవలన గనబడుచున్నది:-

౧. శంనో దేవీ రభిష్టయేతి ఏవమాదిం కృత్యేథర్వ వేదసుధీయతే. [గోపభ.౧.౨౯. 'శంనో దేవీరభిష్టయ' అనునది యాదిచేసికొని అథర్వవేదమును అథ్యయనము చేయుదురు.

౨. బ్రహ్మయజ్ఞమునందు నన్ని వేదముల ప్రారంభ మంత్రములను జెప్పెదరు. అందు నథర్వవేదము ప్రారంభము 'శంనో దేవీరభిష్టయ' అన్నమంత్రముగా జెప్పెదరు. బ్రహ్మయజ్ఞవిధానమేర్పడినపుడు యథర్వేదమునకు మొదట నీమంత్ర ముండెనని యూహింపవలెను గదా?

౩. రాథ్, విట్నీలచే సంపాదింపఁ బడిన కొన్ని అథర్వవేద లిఖితప్రతులలోఁ గొన్నింటి లోను, (I, R, O, Op)* శంకర పాండురంగ పండితునిచే సంపాదింపఁబడిన లిఖితప్రతులలో నొక్కదానిలోను (Sm**) 'శంనో దేవి' యను నదియే మొదటి మంత్రముగనున్నది

౪. హలాయుధుఁ డనువాఁడు 'బ్రాహ్మణ సర్వస్వ' మను గ్రంథమును రచించెను. అందునాతఁడు, అథర్వవేదమునకు 'శంనో దేవి' యనునదియే మొదటి మంత్రమనెను.

[విశ్వకోశము

౫. అథర్వ వేదముయొక్క పరిశిష్టము లనఁబడుగ్రంథములలోఁ గొన్నిటిలో 'శంనో

* "Sam no as initial stanza of the Vulgate text—Whitney notes that this stanza is also found prefixed to the text of the Vulgate in four of the mss. used by him, to wit, L. and R. and O. and Op."

** Harvard Oriental Series, Vol 7, p. C XVI.

** Critical notice P. 5.

దేవీ' యను మంత్రమును మొదటిప్రతీకముగ నీయఁబడినది. *

౬. మహాభాష్యమునందుఁ బతంజలి 'శంసోదేవీ' యను మంత్రమును అథర్వవేదమునకు మొదటి మంత్రముగ నిచ్చినాఁడనియు, నావేదమును, ఇతర వేదములకంటె శ్రేష్ఠమని చెప్పినాఁడనియుఁ గొందఱు పాశ్చాత్య పండితులు వ్రాసియున్నారు. ** కాని 'నవధాథర్వణోవేదః' అన్న వాక్యముతప్ప, ఈయర్థమిచ్చు వాక్యములేవియు మఱికు నిప్పుడు బాంబాయిలో నచ్చుపడ్డ మహాభాష్యమునందుఁ గానరాలేదు. ఇతర ప్రతులలో నుండిన నుండవచ్చును.

పై ఆధారము లన్నియుఁ బట్టిచూడఁగా నొకప్పుడు 'శంసోదేవీ' యను మంత్రము అథర్వ వేదమునకు మొదటిది అయినట్లును తరువాత 'యేత్రిషప్తాః' యన్న మంత్రము ప్రథమస్థాన మాక్రమించినట్లును కానవచ్చుచున్నది. కొందఱు "పైప్పలాదశాఖకు 'శంసోదేవీ' యనునది మొదటిమంత్రమై యుండ

నోపు, శౌనక శాఖకు 'యేత్రిషప్తాః' అనునది మొదటిమంత్రమై యుండనోపు" అని యూహించెదరు. పైప్పలాద సంహితప్రతి శాశ్వీరములో దొరకినదితప్ప వేఱులేదు. అందు మొదటిమంత్రము లేదు. కావున నిదమిత్యమ్మని స్పష్టముగఁ జెప్పటకు వీలులేదు.

ఈవేదము ఋగ్వేదమువలెఁ బూర్తిగ ఛందోమయము కాదనియు, గద్యపద్యాత్మకమనియుఁ జెప్పియున్నాము. మొరచనా త్రముమీఁద నిందలి యాతివ విశేషము వంతు గద్యాత్మకము. ౧౫-

౧౬-వ కాండములు పూర్తిగ గద్యమునందు వ్రాయఁబడినవి. ఈ గద్యము ఐతరేయాది బ్రాహ్మణముల గద్యమువలె నుండును. ఛందోమయమైన భాగమునందు ఋగ్వేదాది కములందలి 'త్రిష్టుప్ గాయత్రి' మొదలయిన ఛందస్సులే వాడఁబడినను, బుద్ధిపూర్వకముగ నో అజ్ఞానముచేతనో ఋగ్భండశాస్త్ర నియమములను బాటింపక యిష్టమువచ్చినట్లు మార్పులుచేయఁబడినవి. ౧౬-వ కాండమునఁ గొన్ని గద్యస్కాంతములుగలవు. వానిలోఁ గొంతభాగము ఛందోమయముగ నుండును. మిగిలినది యట్లుండదు. పూర్తిగ ఛందోబద్ధములుకాని పద్యములును, గద్యములును, ఇష్టమువచ్చినట్లు ఈ వేదమునఁ గలవఁబడినవి. ఒకప్పుడిదిగద్యమా? పద్యమా? యని కనుఁగొనుటకుఁ గూడ వీలుండదు.

* Bloomfield's Kausika Sutra, Introduction XXXVII & XXXVIII.

** "Mahabhashya not only mentions its Samhita (Saunakya or Paippalada) by the term 'శంసోదేవీ' but is peculiar in placing it, or rather its opening Stanza, 'శంసోదేవీ' at the head of the list of Vedic writings. The scholialist explains this unusual position of the Atharvaveda on the ground that all sacrifices begin with the expulsion of demons (rakshasas and pisachas) from the sacrificial ground." [rundiss Indo-Arischen Philologie- The Atharvaveda, Strassburg 1899, p. 27].

వేద మంత్రములను రచించిన వారు మంత్రద్రష్టలు. వీరు ఆయా మంత్రములకుఁ గర్తలు. వేదము లపౌ అథర్వవేదపు మంత్రద్రష్టలు. రుషేయములను వారు వీరిని కర్త లనక ద్రష్ట లనియెదరు. ద్రష్ట లనఁగాఁ జూచినవారు. వేదమంత్రము లంతకుఁ బూర్వమే యుండె ననియు, అవి యీ ఋషులకుఁ గానవచ్చిన వనియు వీరి తాత్పర్యము. ఏ యే మంత్ర మునకుఁగర్తయైవఁడో సాధారణముగ ఋగ్వేదాది మంత్రములనలనఁ దెలియును. కాని అథర్వవేద మంత్రములవలనఁ దెలియదు. కొద్ది మంత్రముల కర్తలను మంత్ర మేందలి విషయమువలనఁ గనుఁగొనినను పెక్కు మంత్రముల కర్తలఁ దెలిసికొనుటకు వీలు లేదు. ఇచ్చటఁ బూర్వ పరంపరయే యాధారము. అనుక్రమణు లన్న గ్రంథము లలో ఏ యే సూక్తము తెవ్వరెవ్వరు రచించినది యీయఁబడును. మంత్ర ద్రష్టలఁ దెలిసికొనుటకు మనకు నివియే యాధారములు. బృహ దనుక్రమణిక (పంచ పటలిక) లో నథర్వవేదపు ఋషుల పేళ్ళియఁబడినవి. ఇట్టి ఋషులు రమారమి యెనుబదిమంది కలరు. వారి నామము లీప్రక్క పట్టికలో అకారాదిగ నిచ్చుచున్నాము. ఒక్క సూక్తము నందలి వేఱు వేఱు మంత్రములకు భిన్న ఋషులుండరు. ఒక్క సూక్తమునకుగాని పెక్కు సూక్తములకుగాని ఒక్కఋషియో, యిద్దఱు ఋషులు కలిసియో యుందురు.

పట్టికలోనీయఁబడిన ఋషి నామములలోఁ గొన్నికల్పితములుగఁ గాన వచ్చుచున్నవి. అంత్యవిధికి యఘుఁడు, వివాహ మంత్రము లకు సూర్యా సావిత్రి, షాముమంత్రములకు గరుత్మంతుఁడును, పురుషసూక్తమునకు నారాయణుఁడును ఋషులుగఁ జెప్పఁబడుటచూడ అనుక్రమణులు వ్రాసినవారు వారివారి యాహలనుబట్టి దేవతలునుగూడ మంత్రద్రష్టలుగఁ జెప్పిరని మనమూహింపవచ్చును. ఈ ఋషులలో 'బాధరాయణి' యన్న ఋషి యెవఁడై యుండనోపు? వ్యాసునకుఁ గుమారుఁడు శుకుఁడు లేక మఱియొక బాధరాయణి పూర్వఋషులలో నుండెనా?

వీరిలోఁ బెక్కుమంది ఋగ్వేదాది ఋషులే. ఈ వేదమునందలి యెక్కువసూక్తములను 'అథర్వ' ఋషియు, 'బృహ్మ' ఋషియు రచించినట్లు కానవచ్చుచున్నది. అథర్వఋషి ౧౭గి సూక్తములకుఁగర్త. బ్రహ్మ ౧౦౦ సూక్తములనురచించెను. అథర్వాంగిరసులుకలిసి ౧౭ సూక్తములకు, అంగిరసుఁడు ౧౬ సూక్తములకుఁగర్తలు. భృగువు ౨౨ సూక్తములకు, భృగ్వంగిరసులు ౨౨ సూక్తములకును గర్తలు. మిగిలిన ఋషులందఱును పదిసూక్తములకు లోపు రచించినవారే కాని అధికము చెప్పిన వారులేరు. ఇందునలన ఈవేదమునకు అథర్వవేదము, బ్రహ్మవేదము, అథర్వాంగిరసవేదము, భృగ్వంగిరసవేదము అనిపేర్లు ఎందుకు వచ్చెనో చదునరులకు విస్పష్టముగఁ దెలియఁగలదు.

అథర్వ వేదము సప్తతిక

అంగిరసుఁడు,	అంగిరసప్రాచేతనుఁడు,	పతివేదన,	ప్రజాపతి,
అగస్త్యుఁడు,	అథర్వ వీతహవ్యుఁడు,	ప్రత్యాంగీరసుఁడు,	ప్రమోచనుఁడు,
అథర్వాంగిరసుఁడు,	అథర్వాచార్యుఁడు,	ప్రశోచనుఁడు,	ప్రక్షున్యఁడు,
అథర్వణుఁడు,	అథర్వుఁడు,		
అప్రతీఘఁడు,			
		బ	
		బభ్రుపింగళుఁడు,	బాదరాయణి,
		బృహచ్చక్రుఁడు,	బృహద్వివ అథర్వణుఁడు,
		బృహస్పతి	బ్రహ్మ,
		బ్రహ్మస్కందుఁడు,	భగుఁడు,
		భరద్వాజుఁడు,	భాగలి
		భార్గవవైదర్భి,	భార్గవుఁడు,
		భృగువు,	భృగు ఆథర్వణుఁడు,
		భృగ్వంగిరసుఁడు	భృగ్వాంగి రసబ్రహ్మ.
		మ	
		మయోభువు,	మాతృనామ,
		మారీచుఁడు,	మృగారుఁడు,
		మేధాతిథి.	
		య	
		యముఁడు,	
		వ	
		వేరుణుఁడు,	వసిష్ఠుఁడు,
		వామదేవుఁడు,	విశ్వామిత్రుఁడు,
		విహవ్యుఁడు,	వీతహవ్యుఁడు.
		వేనుఁడు,	
		శ	
		శంభువు,	శాంతాతి,
		శక్రుఁడు,	శునః శేపుఁడు,
		శౌనకుఁడు,	
		స	
		సవిత,	సావిత్రీ సూర్య,
		సింధు ద్వీపుఁడు,	సింధుద్వీప ఆథర్వాకృతి.

అథర్వవేదమందలి విషయములు

వింశతికాండాత్మకమై రమారమి యాఱు వేదమంత్రములుకలయథర్వ సంహితయందలి విషయము లివ్వియని చెప్పుట యెవరికి సాధ్యము? ఒక్కొక్క సూక్తమందలి విషయము కొద్దిలో వ్రాసినను నొక గ్రంథమగును. మొత్తముమీఁద సూక్తములను విషయమునుబట్టి వర్గములుగా విభజించి, యొక్కొక్క వర్గములోని విషయమును మొత్తము మీఁద సామాన్యముగఁజెప్పిన నీవేదమందలి విషయము లిట్టివి గేదాయని కొంతవఱకుఁ జదువరులకు బోధపడినఁ బడవచ్చును. ఆ విధము ననుసరించి యథర్వ సూక్తములు పదు మూఁడు వర్గములుగ విభజింపఁబడుచున్నవి. ఈ వర్గములు పరస్పరములు, అతివ్యాప్తి విరహితములు (mutually exclusive) కావు. ఒకవర్గములోని విషయము మఱియొక వర్గము నందు నొకప్పుడు కనఁబడవచ్చును. కాని మొత్తముమీఁద భిన్నవిషయ బోధకములు. అవియేవియనిన:-

౧. రోగనివారణమునకును, దయ్యములు పడలుటకును మంత్రములు (భేషజ్యాని); ౨. దీర్ఘాయువు, ఆరోగ్యమునిచ్చుటకుఁబ్రార్థనలు (ఆయుష్యాణి); ౩. భూతములను, మంత్రగాండ్రను, శత్రువులను, పరిభవించుటకు శాపములు (అభిచారికాని, కృత్యాప్రతిహరణాని); ౪. స్త్రీసంబంధములైన మంత్రములు (స్త్రీకర్మాణి); ౫. ఐక్యాభివృద్ధికి, అధికారము

హెచ్చుటకు మంత్రములు (సామనస్యాని); ౬. ధాజునకు సంబంధించిన మంత్రములు (రాజకర్మాణి); ౭. బ్రాహ్మణులకు సంబంధించిన మంత్రములు; ౮. యోగక్షేమాభివృద్ధికి మంత్రములు (పౌష్టికాని); ౯. ప్రాయశ్చిత్త మంత్రములు (ప్రాయశ్చిత్తాని); ౧౦. సృష్టినంబంధమైనవియు, బరతత్త్వసంబంధమైనవియు నగు సూక్తములు; ౧౧. సంస్కార సంబంధమై ప సూక్తములు; ౧౨. వేఱువేఱు విషయములను గుఱించి చర్చించు కాండములు (౧౩-౧౮ కాండములు); ౧౩. కుంతాప సూక్తములు. ఇంక నీపదుమూఁడు విధముల సూక్తములను గుఱించి కొద్దికొద్దిగా వివరించి, యొక్కొక్క విషయమును జూపుటకు రెండేసి గాని మూడేసిగాని సూక్తములాంధీకరింపఁబడును.

భేషజ్యాని, అనఁగా రోగనివారణ సంబంధములైన సూక్తములని
౧. భేషజ్యాని యర్థము. ఈ వేదము

నందు వేఱువేఱు రోగములు పోవుటకు వేఱు వేఱు మంత్రములు చెప్పఁబడియున్నవి. తరువాత సభివృద్ధిచెందిన యాయు ర్వేదమను వైద్యశాస్త్రమునకు నివి బీజభూతములనిచెప్పవచ్చును. ఇందుఁజెప్పఁబడిన మంత్రములు, తాయెతులు, మూలికలు, మూఢ విశ్వాస పాత్రములై యుండును. కాని, మానవుల భూల్యావస్థలో నిట్టిమూఢవిశ్వాసములు నహజములు. ఇంగ్లీషువారి పూర్వులును, జర్మనీ

నారి పూర్వులును, ఇట్టి విశ్వాసములే కలిగి యుండెరి!

జ్వరము, వరుసజ్వరములు, పసరికలు, రక్తము, రక్తము కాదుట, అజీర్ణము, జలోదము, కుష్ఠము, గాయములు, క్రిములు పడుట, శురోగములు, విషము మొదలయిన లెక్కకు మించిన రోగములకు నివారణోపాయములయిన మంత్రములున్నవి. ఇవి మందులుకావు. మంత్రములు! ఈమంత్రపఠనమువలననవిపోవు చింతాత్పర్యము. కొన్నిచోట్ల సహజముగఁ గొన్ని మందులుగూడఁ జెప్పఁబడినవి. గాయములకు మిరపగింజమందనియు (౬-౧౦౯), దీమలు విషమును బోఁగొట్టుననియు (౬-౧౦౦), అజీర్ణమును నోషధి గంధర్వాక్షరో రాక్షసులఁ బోఁగొట్టుననియు (౮-౩౭) చెప్పఁబడియున్నది. సాధారణముగా నిందు మందులుగాని, ఇతరోపచారములుగాని చెప్పఁబడియుండక పోయినను సూత్రకారు లచ్చట చచ్చట గొంతవఱకుఁ జెప్పుచుఁబోయినారు. నాయనాచార్యులు తన భాష్యమునందు వాసని సంగ్రహించుచుఁబోయినాఁడు. ఇందు నకు రెండుదాహరణములఁ జూపుచున్నాఁడ.

(౧) ౧-వ కాండమందలి ౧౭-వ సూక్తము, శీతజ్వరమువలనఁ దాకిన దెబ్బలోనుండి కాదు రక్తమును నాపుటకుఁ బుట్టినది. దానికి సాయనాచార్యులవారు, ఉపోద్ఘాత మిట్లు వ్రాసిరి.

“తేన శస్త్రః పూతాది రుధిర ప్రవాహ స్య.....నివృత్తయే సంచపర్వణాదండేన రుధిరవహానస్థానాభిమంత్రణం వ్రణముఖే రధ్యాపాంసుసిక్తతా ప్రక్షిప్తాణాదికమ్ । అర్చక పాలికాబంధనంచ, ఇత్యేవ మాధికుర్యాత్.”

సూత్రంచ “అముర్యా ఇతిపంచ పర్వణాపాంసుసిక్తతాభిః పరికిరత్వర్చకపాలికాం బధ్నాతిపాయయతి” ఇత్యాది. [కా-౪.౨.

అర్థము:—ఈ సూక్తము శస్త్రఘాతము చేఁ గలిగిన రక్త ప్రవాహము నాపుటకు (ఉపయోగింపవలెను). అయిదు గణుపులు గలశస్త్రతో నెత్తురుకారుచున్న స్థలము నభిమంత్రించి, వ్రణముఖమున వీధిలోదుమ్ము, ఇసుక, చల్లవలెను. ఎండినబురుద కట్టవలెను. [కా-౪.౨.

(౨) ౧-వ కాండమునందలి ౨౫-వ సూక్తము, శీతజ్వరాదికములు నివారించుటకునై ఉపయోగింతురు. దానికి ఈ ఉపోద్ఘాతము కలదు.

“ఏకాహికాది శీతజ్వరసంతతజ్వరవేలాజ్వరాదికాంతయే ‘యదగ్ని రాషః’ ఇతిసూక్తం జపేత్ । లోహకుతారమ్ అగ్నీసంతాప్య ఉష్ణోదకమధ్యే స్థాపయిత్వా తేనోదకేన వ్యాధితమ్ అభిషిచ్ఛేత్ । తథాచకౌశికః యదగ్నిరితి జపతి పరశుంతాపయతి క్వాధయ త్యవసించతి ఇతి” [కా-౪.౨.

అర్థము:—ప్రతి దినము, దినమువిడిచి దినము, వచ్చు జ్వరములు మొదలయినవి.

శాంతించుటకు, ఈసూక్తమునుబదింపవలెను. ఇనుపగొడ్డలి నిప్పులోకాచి, వేడినీళ్లలో వేసి ఆనీళ్లతో రోగిని అభిమత్రింపవలెను.

ఇక నీవిభాగమును, ఉద్గాహారించు రెండు సూక్తముల భాషాంతరీకరించుచున్నాము.

౧. రక్తమును ఆపుటకు

(౧-వ శాండుము; ౧౭-వ సూక్తము.)

౧. ప్రవహించుచున్నవియు, రక్తమునకు నివాస భూతములయినవియు నగు నీరక్తనాడులు (సిరలు) తోడబుట్టినవాండులేని చెల్లెండ్రవలె హతవర్చసలై యాగిపోవునుగాక.

౨. ఓ అథోభాగవర్తనియైన రక్తనాడీ (సిరా, ధమనీ)! ఆగిపో, ఊర్ధ్వనాడీ! (రక్తము ప్రవహించుట) ఆగిపో, మధ్యమనాడీ! ఆగిపో, అన్నిటికంటె జిన్ననాడీ! ఆగిపో, అన్నిటి కంటె బెద్దనాడీ! ఆగిపో.

౩. నూలు ధమనులలో (హృదయ గతమైన ప్రధాన నాడులలో) వేయిసిరలలో (శాఖానాడులలో) ఈనడిమివి ఆగిపోయినవి, మిగిలిననాడులన్నియు నాగిపోయినవి.

౪. ఓ నాడులారా! మిమ్ము నిసుకతోడజేయఁబడిన పెద్దధనుస్సు చుట్టు నాక్రమించినది. కావున మీరు ఆగిపోవండి. ఈ జనునకు సుఖమునీయుండి.

౨. జ్వరమును బోగొట్టుటకు

(౧-వ శాండుము; ౨౫-వ సూక్తము)

౧. అగ్ని నీటిలోఁ బ్రవేశించి దానిని దహించెను. ధర్మవిదులు దానిని ప్రశించిరి. ఆ అగ్నియందు, ఓతక్మన్ (జ్వరమా!) నీదిగొప్పపుట్టుకయని చెప్పెదరు. కావున మమ్ము విడిచివెట్లము.

౨. ఓ తక్మన్! నీవు జ్వాలారూపము కలదానవైనను, ఉష్ణగుణముకలదానవైనను, శరీరసంతాప కారిణివైనను, నీపుట్టుకస్థలము కాష్ఠములైనను, పచ్చటి

యోజేవా! నీనామము హృదు. మమ్ము విడిచిపొమ్ము.

౩. ఓతక్మన్! నీవు శరీరమును లోపలశోషింపఁజేయువాడవైనను, శరీరమంతట శోషింపఁజేయువాడవైనను, రాజయిన వరుణునీ కుమారుడవైనను, 'హృదు' అను నామము కలవాడా! మమ్ము విడిచిపొమ్ము.

౪. శీతమును బుట్టించు జ్వరమునకు నమస్కారము. ఉష్ణమును బుట్టించు జ్వరమునకు నమస్కారము. శరీరమును శోషింపఁజేయు జ్వరమునకు నమస్కారము. దినదినమువచ్చు శీతజ్వరమునకు, రెండు దినములకు నొకసారివచ్చు శీతజ్వరమునకు, మూడే దినములకువచ్చు శీతజ్వరమునకు నమస్కారము.

సామాన్యముగా వేలువేలు రోగములను

౧. దీర్ఘాయువు బోగొట్టుటకై యుపనారోగ్యమునిచ్చు యోగించునట్టి సూక్త సూక్తములు ములకును వీనికిని భే (ఆయుష్మాణి) దముకలదు. రోగము

లతో సంబంధము లేకుండ సామాన్యముగా నారోగ్యమును, ఆయుస్సును, కోరునవి యీ 'ఆయుష్మాణి' సూక్తములు. ఆయుస్సు, ప్రాణము, వర్చస్సు, బలము, మొదలయినవానిఁ గోరు సూక్తములు, ఆయురాది శబ్దములతో బ్రారంభింపఁబడిన మంత్రములు, ఈ వేదమునందు ౨౦౦ కంటె నెక్కుడు కలవు. నూలు సంవత్సరముల వార్ధక్యము వచ్చువఱకును, యజమానుఁడు, బిడ్డలు మొదలయిన వారు బ్రతుకవలెననియీమంత్రములయందు సాధారణముగాఁ గోరఁబడియుండును. మరణము నివర్తించుటకును నిందుఁగోరఁబడియుండును,

మరణము లన్నియుఁగూడి నూటయొక్కవిధములని యీవేదాభిప్రాయము (౧. 30. 3; 6. ౧౧. ౫-౭.). యముఁడు, మృత్యువు, అంతకుఁడు, నిర్మతి అనువారు మృత్యుదేవతలు. ఋగ్వేదకాలపు యమునకును అథర్వకాలపు యమునకును భేదము కలిగినది. ఋగ్వేదమందలి యముఁడంతభయంకరుఁడు గాఁడు.

ఈ సూక్తములలో నగ్నికిఁ బ్రాధాన్యమియఁబడినది. 'అగ్ని' యే ఆయుస్సు. యజుర్వేదము నందును, గృహ్యసూత్రములందును, కొన్ని యుపనిషత్తులందును గూడ, ఆయుస్సంబంధమైన దేవత అగ్నిగానె యెంచఁబడినది.* ఇతర దేవతలనుగూడ నాయుస్సు అడిగినారు కాని అగ్నికి నెక్కువ అధికారమివిషయములో నథర్వవేద మందీయఁబడినది (2. ౫3. ౬.). ఆయుర్వృద్ధికిఁ గొన్ని తాయెతులు మొదలయినవికూడఁ జెప్పఁబడినవి. దాతౌ యణులు శతానీకునకు దీర్ఘాయువునకై బంగారు తాయెతునిచ్చిరి (౧-3౫). దానిని ధరించిన నేవిధమైనరోగములును, పిశాచాదికములును, ఆశింపవు. అంజనము (౪. ౯; ౧౦. ౪౪) ముత్యము, ముత్యపుచీప్ప (౪. ౧౦), ఒక వనస్పతి (౮. ౨), మేఖల (ఓడ్డాణము) (౬. ౧33) మొదలయినవికూడ ఆయుర్వృద్ధికిని, ఆరోగ్య రక్షణమునకును, సహకారులయిన తాయెతులుగాఁ జెప్పఁబడినవి.

* వాఙ్. సంహిత. 3. ౧2; తైత్తి. సం. ౧. ౫. ౫. 3; కథ. బ్రా. ౨. 3. ౪. ౧౯; ప్రశ్న. ఉప. ౧2;

౧. బాలునకు దీర్ఘాయువు కలుగుటకు

(౨-వ కాండము, ౨౮-వ సూక్తము.)

౧. ఓ ముసలితనమా ! నీకొఱకై యీబిడ్డఁడు వధిల్లునుగాక. శతసంఖ్యాకములైన యన్యమృత్యువులు, (అప్యమృత్యువులు), అతనిని బాధింపక పోవునుగాక. ప్రసన్నుడైన మిత్రుఁడను దేవత తల్లివలె నీకుమారుని తనయొడిలోనుంచుకొని యేబాధలులేకుండ రక్షించునుగాక.

౨. మిత్రావరుణదేవతలు ఏకమై, యీపిల్ల వానికి ముసలితనము వఱకు మరణము రావండఁజేతురుగాక. ప్రజ్ఞావంతుఁడును, దేవతలకు హోతయు, జన్మస్థానమును, అయిన అగ్నిదేవుఁడు ఈ బాలకుని రక్షించుఁగాక.

3. ఓ అగ్ని ! నీవు భూమి మీఁది అన్నిప్రాణులకు అధిపతివి, వెనుక పుట్టినవారికి ముందుఁబుట్టినవారికి నధిపతివి. కావున ఊర్ధ్వవాయువుగాని అధోవాయువుగాని వీనిని చంపకుండునుగాక. మిత్రులుగాని అమిత్రులుగాని వీనిని వధింపకుండుదురుగాక.

౪. ఓబాలుఁడా ! తండ్రియైన యాకాశమును తల్లియైన భూమియుఁ గలిసి నీకు ముసలితనమువఱకు మృత్యువులేకుండఁ జేయుదురుగాక. అదిలియొక్క ఉత్సంగమునందు నీవు నూఱు హిమ వంతములు ప్రాణాపానముతో రక్షింపఁబడుదువుగాక.

౫. ఓ అగ్ని ! వరుణరాజువైన మిత్రమా ! ఈపిల్ల వానినిదీర్ఘాయుష్మంతునిగా, తేజోవంతునిగాఁజేయుఁడి. పుత్రాదులు, కలుగునట్లుచేయుఁడు. ఓ అదితి ! తల్లివలె వీనికి సుఖమునిమ్ము. ఓ విశ్వేదేవతలారా ! మీరు వీనిని దీర్ఘాయుస్సుకలవానిగాఁ జేయుఁడు.

౨. దీర్ఘాయువునకు బంగారముతాయెతు

(౧౯-వ కాండము; ౨౬-వ సూక్తము)

౧. అగ్నిలోనుండిపుట్టిన బంగారము, మరణము లేకుండుటకునై దేవతలు మానవులకిచ్చిరి. దీనిఁదెలిసి

కొనువాడు బంగారమును ధరించుటకుఁ జరిగినవాడు. ధరించువానికి ముసలితనమునందే మరణమువచ్చును.

౨. పూర్వము ప్రజావంతులైన మానవులు చక్కని వర్ణముగల బంగారమును, నూర్చిని వలనఁ బొందిరి.

౩. ఆహ్లాద జనకమైన హిరణ్యము నీకువర్చస్సు కలుగఁజేయుఁగాక. దానినెవఁడు ధరించునో వాడు ఆయుష్మంతుఁడగును. అది నీకు నాయుస్సు, వర్చస్సు, ఓ జస్సు (శరీరబలము) కలిగించునుగాక. బంగారము చాకచక్యమువలన నీవు జనులలో విశేషముగఁ బ్రకాశింతువుగాక.

౪. దీనిని శాజైన వరుణుఁ డెఱుఁగును. దేవుఁడైన బృహస్పతి యెఱుఁగును: పృథ్వీహంతకుఁడైన యింద్రుఁడెఱుఁగును. అది నీకు నాయుస్సును, వర్చస్సును, ఇచ్చునది యగునుగాక.

అథర్వణ సూక్తముల మూడవ విభాగమునకు 'అభిచారికాని'

3 అభిచారికాని, మునకు 'అభిచారికాని' అనిపేరు. 'కృత్యాప్రతిహరణాని' అనియు

వీనికిఁబేరు. అభిచారిక కర్మయనఁగా, మన వాండ్రుసాధారణముగాశాతపొడి,మంత్రము, ప్రయోగములు, అనునట్టి శత్రుమూరణాది సంబంధమైన పనులు. ఇందు మానవులగు శత్రువులెగాక భూతపిశాచాది మానవేతర శత్రువులును, సూక్తవిషయముగా నుందురు.

ఈ శత్రువులెంత నిజమో యాశత్రువులును అంతె నిజమని యీ సూక్తములు వ్రాసిన వారి యభిప్రాయమైనందున మానవులతోఁ బాటు ఒక్కొక్క సూక్తములలో పిశాచాదులు గూడఁ జేర్చఁబడును. ౨-వ కాండమందలి

౧౦-వ సూక్తమున భ్రాతృవ్య సపత్నాదుల తోడి పిశాచాదులుగూడఁ జేర్చఁబడినవి. అథర్వవేదము ఘోరాఘోర రూపము కలది యని చెప్పఁబడినది. అందు అభిచారికమును నది ఘోరరూపము. యాతు విద్య యనఁబడు రక్షోవిద్య దీనిభాగము. అభిచారిక మనఁగా శాతపొడి, కట్టుబోతుతనము. 'యాతువిద్య' యనఁగా దయ్యపు మంత్రములు. అథర్వ వేదాది సూత్రములలో అభిచారికా కర్మ యొక్కభేదము లీవిధముగఁ జెప్పఁబడినవి. సపత్న బాధనము, వినాశనము, పీడనము, మూరణము, వశీకరణము, విద్వేషణము, మోహనము, స్తంభనము, శాటనము, ఉచ్చాటనము. ఒకరిని చెరుపుటకై మనముచేయు కట్టుబోతు తనమునకు 'అభిచారిక' మని పేరు. ఒకరు మనకుఁ జేసిన ప్రయోగమును ద్రిష్టుటకుఁజేసిన దానికి 'ప్రత్యభిచారము' అనిపేరు. వీనినే 'కృత్యాప్రతిహరణాని' అందురు.

అభిచారిక విద్యయే యీ వేదముయొక్క ముఖ్య లక్షణము. ఇతర విధములైన సూక్త ములందును ఈ అభిచారిక కర్మయొక్క వాసన కొంతయైనను ఉండకపోదు. బ్రాహ్మణ గౌరవమునకుగాని, రాజుల జయమునకు గాని, భార్యను సంపాదించుకొనుటకుగాని అభిచారము ఉపయోగించుచుండెను. అథర్వవేద మంత్రములలో నేవేవి యేయే అభిచార కర్మకై యెట్లెట్లు ఉపయోగింపవలెనో

నూత్రకారులు పద్ధతు లేర్పటచిరి ఇట్లు
క్రమక్రమముగ నీ మారణవిద్య (అభిద్య?)
అజ్ఞానులలోఁ బెరిగి యిప్పటి భూతవైద్యులకుఁ
దిండి పెట్టినది!

శత్రువులను చంపుమని, కాల్పుమని,
ప్రేల్పుమని కోరునట్టి మంత్రములు విక్కిలి
భయంకరముగను, మనసునకు నుద్వేగకరము
గను ఉండును. మేను గగు ర్పొడుచును!

తామెతులు మొదలయినవి యిట్టిసూక్త
ములయందుఁగూడ నుపయోగింపఁబడినవి.

౧ శత్రునాశనము

(౨-వ కాండము; ౧౯-వ సూక్తము)

౧. ఓ అగ్ని! మమ్మెవఁడు ద్వేషించునో, మేమె
వనిని ద్వేషింతుమో వానిని నీతపస్సు (సంతాపన శక్తి)
చేఁ దపింపఁ జేయుము.

౨. ఓ అగ్ని! మమ్మెవఁడు ద్వేషించునో, మేమె
వనిని ద్వేషింతుమో వానిని నీహరస్సుచే (సంహరణ
సామర్థ్యము) హరింపుము.

౩. ఓ అగ్ని! మమ్మెవఁడు ద్వేషించునో, మేమె
వనిని ద్వేషింతుమో వానిని నీఅర్చి (దీప్తి) చే మాడ్చి
వేయుము.

౪. ఓ అగ్ని! మమ్మెవఁడు ద్వేషించునో, మేమె
వనిని ద్వేషింతుమో వానిని నీశోచి (శోకజనన సామర్థ్యము)
చే శోకింపఁజేయుము.

౫. ఓ అగ్ని! మమ్మెవఁడు ద్వేషించునో, మేమె
వనిని ద్వేషింతుమో వానిని తేజస్సుచే నతేజసుఁ
జేయుము.

౨. శత్రుయజ్ఞ వినాశము

(౭-వ కాండము; ౭౨-వ సూక్తము)

౧. చూరఘ్నఁడైన మాశత్రుఁడు (మాకుఁ జేయవలె
నని) మనస్సుచేతను, వాక్కుచేతను, యజ్ఞోచితములైన

మంత్రములచేతను, ద్రవ్యములచేతను, ఏమేమి చేయఁ
దలవెట్టెనో, వానినన్నిటిని, నిర్మతియను దేవత పృథ్వు
దేవతతో నేకీభవించి, వానియుద్దేశ్యము సిద్ధింపక
పూర్వమే వినాశము చేయుఁగాక.

౨. పరపీడాకారిణియైన నిర్మతి మాశత్రువులయ
ధార్థకర్మను ఆయధార్థకర్మగా నశింపఁజేయుఁగాక.
ఇంద్రప్రేరితులైన దేవతలు (మాశత్రుఁడైన) వీని
యొక్క ఆజ్ఞాసాధనమైన హోమకర్మను వినాశముఁ
జేయుదుర్గుఁగాత.

౩. అధిర, అధిరాజు అనునట్టి పృథ్వుదూతలు
రెండు శ్యేనపక్షులనలె నెగిరి (శత్రుని) మీఁదఁబడి,
మాకు నపకారము చేయఁదలఁచిన శత్రుని (హోమసాధ
నమైన) నేతిని నాశముచేయుఁగాక.

౪. నీకు పెడచెక్కలు కట్టితిని, నీనోరుమాసితిని,
అగ్ని దేవుని కోపముచే నీహవిస్సును నాశము చేయు
దును.

౩. పిశాచ మంత్రము

(౨-వ కాండము, ౧౪-వ సూక్తము)

౧. భయమును బుట్టించు నిస్సాలయను పిశాచి
నిని, పరుషవాక్యము గలదియు, ఎప్పుడును తిండి
పోతును అయిన ధివణయను పిశాచినిని, నశింపఁజేయు
దుము. వీరందఱును చండుఁడను వాని సంతానము.
ఎప్పుడును త్రొక్కింపఁజేయుచుండుదురు.

౨. ముగుందోయను అడుపిశాచము కూతులారా!
మిమ్ము కొట్టమునుండియు, ద్యూతశాలనుండియు, ధా
న్యగృహమునుండియు, గృహములనుండియు వెళ్ళఁ
గొట్టుదుము.

౩. అదుగో! ఆధోభాగమునందున్న యింట్లో
అరాయ్యలనబడు పిశాచినులు ఉండుదురుగాక;
ఇతరములైన యాతుధానులును, పిశాచినులును గూడ
అచ్చటనే యుండుదురుగాక.

౪. భూతపతి (రుద్రుఁడు) ఆక్రోశముచేయు పిశా
చినులను ఇచ్చటినుండి వెడలఁగొట్టుఁగాక; ఇంటి

బునాదిమీదఁ గూర్చుండిన ఫీకాచముల నిండ్రుడు వజ్రముతో నణఁగఁగొట్టుగాక.

గీ. ఓ సదన్వాయనము లనఁబడు దయ్యములారా! మీరు ఈభూమితో సంబంధించిన వారైనను, దస్యుల వలనఁ బుట్టిన వారైనను, మీరు ఇచ్చటనుండి వెడలి నశింపుడు.

౬. శీఘ్రగామియైన యశ్వము పరుగిడినట్లు నేను వీనితావులన్నియుఁ దిరిగి చూచితిని. మీ సంగ్రామము లన్నియు గెల్చితిని. కావున నిచ్చటనుండి పోయినశిం పుఁడి, ఒసదాన్యలారా!

స్త్రీకర్మాణియనఁగ స్త్రీలకు సంబంధించిన సూక్తములు. ఈవేద

౪. స్త్రీ కర్మాణి మునందు స్త్రీలను గు

ఱించివచ్చిన సూక్తములను - ముఖ్యముగ మొదటి యేడుకాండముల యందలి వానిని- ఎత్తి కాళిక సూత్రమునందు నేయేసూక్తము నెచ్చటెచ్చటనుపయోగించవలయునో సూత్ర కర్తచెప్పియున్నాడు. ఇందలి వివాహాదిక సంబంధమైన మంత్రములు ఋగ్వేదమునుండి తీసికొనఁబడినవి. పురుషునిస్త్రీని పెదకుట, గర్భాదానాది కర్మలు, ఈవేదమునకును, ఇతరవేదమునకును సమానములే. ఈవేదమందలి విశేషములు, పురుషుఁడు స్త్రీని, స్త్రీ పురుషుని వశపఱచుకొనుట (౬. ౮; ౬. ౯, ౬. ౧౦-౨; ౬. ౧౩౯), సపత్నీ బాధనమే (౩. ౧౮), అన్యస్త్రీయొక్క చక్కదనమును హరించుట (౧, ౧౪), పురుషుని మగతనము పోవునట్లుచేయుట (౬-౧౩౮); మొదలయిన

కర్మలను వర్ణించు మంత్రములు పెక్కులు కలవు.

౧. భర్తలభించుటకు మంత్రము

(౬-వ కాండము, ౬౦-వ సూక్తము)

౧. ఈకన్యకకుఁ బతినిక్కోరి, ఈబ్రహ్మచారికి భార్యనుక్కోరి అర్యమ (ఆదిత్యుఁడు) విషితస్తువుఁడై పురోభాగమున వచ్చుచున్నాఁడు.

౨. అర్యమ! ఈపడుచు ఇతర స్త్రీల వివాహాత్సవములకుఁ బోయిపోయి విసివినది. ఇంకఁ దప్పక యితరస్త్రీ లీమె వివాహాత్సవమునకుఁ బోయెదరు.

౩. ధాత యీభూమిని, ఆకాశమును, సూర్యుని ధరించెను. (స్వస్వస్థానములయందు నిలిపెను.) ధాత యీ కన్యకకు నామె యభీష్టమైన వరుని నిచ్చుగాక.

౨. భార్యలభించుటకు మంత్రము

(౬-వ కాండము; ౮౨-వ సూక్తము)

౧. ఇచ్చటికి వచ్చువాని, వచ్చినవాని, వచ్చుచున్నవానిపేరు తలఁతును; ఇంద్రుని, వృత్రఘ్నుని, వాసవుని, శతక్రతువును, యాచించెదను.

౨. సూర్యుని బిడ్డయైన 'సూర్య' ను అశ్వినలు భార్యగా నేత్రోవను తీసికొనిపోయిరో ఆత్రోవనే నీవు భార్యను ఇచ్చటికితెమ్ము. అని భగ్గుఁడు నాకుఁ జెప్పెను.

౩. భార్యను కోరుచున్న నాకు నోయింద్రుఁడా! శచీపతి! నీయొక్క హిరణ్మయమును, ధనమిచ్చు నదియునగు నీయంకుశముచే నాకు భార్యను ఇమ్ము.

సామనస్యమనఁగా మనసుకలిసియుండుట.

గీ. సామన స్యాని విక్యాభివృద్ధికి ఈ సూక్తముల నుపయోగించెదరు.

కుటుంబమునందేమి, గ్రామమునందేమి, అందఱును ఏకాభి ప్రాయులై

యుండుటయేయీమంత్రములప్రయోజనము.

కొన్ని సూక్తములలో నైక్యభావమును గుఱించి చక్కని బోధకలభు. 3-వ కాండ మందు 30-వ సూక్తమునందు కుటుంబము నందలి వారందఱును కలిసి యొక్కమాట మీఁదనుండవలెననిచేయఁబడినబోధ మిక్కిలి హృద్యముగ నున్నది. ఇట్టి సూక్తముల లోను అభి ఛారసంబంధము లేకపోలేదు. ఏక్యముండవలెనన్న నేమియర్థము? “నేను అనుకొని నట్లు నందఱు ననుకొనవలెను. నేనుచెప్పినట్లు అందఱు వినవలెను. నాకు నందఱు వశులు కావలెను” అని భావము. అట్లగుటకు మంత్ర తంత్రములుచెప్పఁబడినవి.

సభలోని వారిని స్వాధీన పఱచుకొను టకు రెండు సూక్తములు కలవు (౨, ౨౭; 2, ౧౨). ఇవి ముఖ్యమైనవియని యర్థము. మొదటిదానిలో ‘పాతా’యను వసస్పతితోఁ బ్రతిపక్షులను జయించువిధమును, రెండవ దానిలో సభలోనివారిశక్తియు, బుద్ధియు, వశముచేసికొనువిధమును జెప్పఁబడియున్నవి.

౧. ఏక్యభావాభివృద్ధికి.

(1-వ కాండము; 10-వ సూక్తము)

౧. మిమ్ము ఏకహృదయముగల వారిగను ఏక వనస్కులవారిగను, ద్వేషరహితులుగను, చేసెదను. అప్పుడు త్రుణ్ణి మాడను ఆత్మ ప్రేమించునట్లు మీరు ఒకరి కొకరు ప్రేమించుడి.

౨. త్రుణ్ణుండు తండ్రికి వనుకూలుండగుఁ గాక; తల్లితో సమానవనస్కు కలవాండగుఁ గాక; భార్య

పతితో తేనెవంటి తియ్యని శాంతివచనములు మాట్లాడునుగాక.

3. సోదరుఁడు సోదరుని, సోదరి సోదరిని ద్వేషింపక యుండురుగాక; వీరందఱును ఒక్క-త్రోవఁ ద్రొక్కువారును, ఒక్కస్థని చేయువారును అయి కల్యాణ వాక్కులను బల్కె-దరుగాత.

౪. ఏమంత్రమువలన దేవతలు వేలువేలు మార్గములఁబోరో, ఒకరినొకరు ద్వేషింపరో యట్టి సమాన జ్ఞానప్రదమైన (ఏక్యాభావ జ్ఞానమునీయఁగల) మంత్రమును మీయింట్లో మనుష్యుల (ఏక్యము) కొఱకుఁ జదివెదము.

౫. మీరు జ్యేష్ఠ కనిష్ఠ భావములతో నొకరి నొకరు అనుసరించి, సమాన చిత్తము, సమానకార్యము సమానభావముగల వారలయి కలిసిచనుఁడు; వేలు పడకుఁడు; ఒకరితోనొకరు ప్రియవాక్యములు పలుకుచురండు. నేను మిమ్ముసమానకార్య ప్రవృత్తికలవారిగను, సమాన మనస్కులుగను చేసెదను.

౬. మీరందఱుకలిసి త్రాగుఁడు, తినుఁడు. అందు నకుమిమ్ము నేనొక (స్నేహ) బంధనమునఁ గట్టెదను; వాభిని అరులవలె మీరందఱును (చుట్టుకూర్చుండి) కలిసి యగ్నిని బూజింపుఁడు.

౭. మిమ్ము నందఱును వశీకరణముచే సమాన ప్రవృత్తులుగను, సమాన మనస్కులుగను, సమానవ్యాప్తిగల వారిగను చేసెదను. అన్యతమును రక్షించు దేవతలవలె మీరు సాయంప్రాత స్సమయముల యందును (సర్వ కాలము) ఏకమనస్కులై యుండుండి.

౨. సభాజయమునకు

(2-వ కాండము; ౧౨-వ సూక్తము)

౧. ప్రజాపతికిఁ గూతులైన సభయు, సమితియు * నేకమనస్కులై నన్ను రక్షించుదురుగాత. నాకుఁగాన

* ‘సభ’ యనఁగా ‘విదుషుల సమాజము’, సమితి యనఁగా ‘సంగ్రామిణి జనసభ’ యని సాయణాచార్యులు.

వచ్చినవాఁడెల్ల నాకనుకూలుఁడగుఁ గాక? ఓ తండ్రులారా! సభలో నేను చారువచనములు పలికెదను.

౨. సభా! నీపేరు 'నరిష్టా' (అలంఘనీయ) యని యెఱుఁగుదును. ఈ సభలోని సభాసదు లందఱును నాతో నేకీభవించుదు గాక.

౩. ఇందలి సభాసదులయొక్క వర్చస్సును, విజ్ఞానమును నేను తీసికొనుచున్నాను. ఈసభయందలి యందఱలోను, ఇంద్రా! నన్ను భాగ్యవంతుని (జయవంతుని) చేయుము.

౪. ఓ సభాసదులారా! మీమనసు ఇతరత్ర ఆసక్తమై యున్నను, ఇచ్చటచ్చట బద్ధమైయున్నను, మావైపునకుఁ ద్రిప్పెదము. అది నాయందు రమించుఁ గాత.

౩ కోపశాంతికి

(౬-వ కంఠము. ౪౨-వ సూక్తము)

౧. వింటినుండి త్రాటిని దింపినట్టు నీహృదయము నుండి కోపమును తీసివేయుచున్నాను. ఇందువలన మన మేక మనస్కులమై స్నేహితులవలెఁ గలిసిమెలసి యుందుము.

౨. స్నేహితులవలె నుండము. నీకోపమును తీసి పెద్దబండక్రిందఁ బెట్టుచున్నాను.

౩. నీకోపమును నామడిమితోను, పాశాగ్ర భాగా మితోను త్రొక్కెదను. ఇందువలన నీవు పరవశుండవై మాటలాడవు. నాచిత్తము ప్రకారము నడిచెదవు.

రాజునకు, రాజ్యమునకు సంబంధించిన

సూక్తములకు రాజ

౬. రాజ కర్మాణి

కర్మాణి యని పేరు.

రాజ్యాభిషేకము (౪-౮), రాజు యశోభివృద్ధి (౬-౩౯), ఇతర రాజులను వశపఱచుకొనుట, సార్వభౌమత్వము (౪-౨౨; ౬-౫౪; ౭-౮౪), యుద్ధములో జయము (౮-

౮); యుద్ధమునకుంబోవునప్పటి మంత్రములు (౬-౯౭), యుద్ధమందలి ధాతుప విశాచాదులకు మంత్రములు (౧-౯-౧౦), యుద్ధదుందుభి ప్రార్థన మొదలయిన విషయములు, ఈ సూక్తముల యందుండును. ఇట్టిమంత్రముల వలననే రాజునకు అథర్వ పురోహితుఁడు, తప్పక యుండవలయునన్న యాచారముపుట్టి యుండవచ్చును. యుద్ధములో బాణములు తగిలకుండ నుండుటకును, ఏవిధమైన దెబ్బ తగలకుండుటకును, మంత్రములు కలవు. వీని నన్నిటికి కౌశికసూత్రములో (౧౪-౧౫) విధాన క్రమము లేర్పర్చబడినవి.

౧. వర్చస్సు, సామర్థ్యము కావలయునని

(౬-వ కంఠము; ౩౮-వ సూక్తము)

౧. సింహమునందు, పెద్దపులియందు, పామునందు అగ్నియందు, బ్రాహ్మణునియందు, సూర్యునియందు నున్న దీప్తి మాకుఁగల్గుఁ గాక. సౌభాగ్య యుక్తయు, ఇంద్రునిఁ గన్నదియునగు దేవి వర్చస్సుతో మమ్ముఁ జేరుగాత.

౨. ఏనుఁగునందు, చిఱుతపులియందు, బంగారమునందు, నీళ్ళయందు, పశువులయందు, మనుష్యులయందు నున్న దీప్తి మాకుఁగల్గుఁగాక. సౌభాగ్య యుక్తయు, ఇంద్రునిఁ గన్నదియునగు దేవి వర్చస్సుతో మమ్ముఁ జేరుఁగాత.

౩. రథమునందు, పాచికలయందు, ఆఁబోతుబలమునందు, వాయువునందు, వర్షమునందు, వరుణునితోమక బలమునందునున్న దీప్తి మాకుఁ గల్గుఁగాక. సౌభాగ్య యుక్తయు, ఇంద్రునిఁ గన్నదియునగు దేవి వర్చస్సుతో మమ్ముఁ జేరుఁగాత.

౪. త్సత్రియునియందు, (మ్రోయుచున్న) దుందుభియందు, అశ్వముయొక్క బలమునందు, పురుషునిఉచ్చ

ధ్వనియందు నున్నదీ ప్తి మాకుఁ గల్గుఁగాక. సౌభాగ్య
యుక్తయు, ఇంద్రునికిఁ గన్నదియు నగుదేవి వర్చస్సుతో
ఘమ్ముఁ జేరుఁగాత.

౨. శత్రుసేనకు మోహము కల్గించుటకు

(౩-వ కాండము ; ౧-వ సూక్తము)

౧. విద్వాంసుడైనయగ్ని మా శత్రువులమీఁదికి
నెత్తిపోవును గాక ; ఎక్కువహింసకుఁడైన శత్రునిఁ
గాల్చు గాక. సర్వజ్ఞుడైన యగ్ని మాశత్రువులను
జేతులు లేనివారిగఁ జేయును గాక.

౨. ఓయుగ్రులైన మరుత్తులారా ! ఇట్టి యుద్ధకర్మ
యందు మీరు నాకు సహాయములుకండు. ముఖ్యముగ
శత్రువుల మీఁదికిఁబోయి గెల్వఁడు. అట్లేజయార్థమై
వేడఁబడిన యావనుగణదేవతలు మాశత్రువులను జంపు
దురుగాక. వీరిదూతయు, విద్వాంసుడను, అయిన
యగ్ని కూడ శత్రువులమీఁదికి దాడివేడలును గాక.

౩. ఓ మఘవన్ ! వృత్రహంతకా ! ఇంద్రా ! అగ్ని !
శత్రు సేనలను గాల్చుము.

౪. ఓయింద్రుడా ! రెండు గుఱ్ఱములచే శీఘ్రము
గా లాగఁబడుచు నీరథము శత్రువులను సమీపించు గాత.
నీవజ్రము మాశత్రువులను మిక్కిలి హింసించును గాక.
ఎదురుగవచ్చువారిని వెనుకనుండి వచ్చువారిని పొట్టి
పోవువారిని జంపివేయుము. నిశ్చయముగ నున్నవారి
చిత్తమును గార్యాకార్య జ్ఞానములేనిదిగఁ జేయుము.

౫. ఇంద్రా ! శత్రువులసేనను విమూఢచిత్తము కల
దిగఁ జేయుము. అగ్ని వాయువులను గలిపి (వారి
మీఁదికిఁ బ్రయోగించి) శత్రు సేనలను చెల్లాచెదురు
చేయుము.

౬. ఇంద్రుడా (శత్రు) సైన్యమును మోహింపఁ
జేయును గాక. మరుత్తులు బలముచే దానిని సంహ
రింతురొగాత ; అగ్ని శత్రువుల నేత్రములను దీసి
కొనునుగాక. ఇట్లోడి యసైన్యము తిరిగిపోవును గాక.

బ్రాహ్మణులకు సంబంధించిన సూక్త
ము లీ వేదమునందుఁ

౨. బ్రాహ్మణులకు సంబంధించినవి బెక్కులుకలవు. అందుఁ
గొన్ని ఆజ్ఞారములు,

గొన్ని శాపార్థములు. ఇతరుల కందఱకంటె

బ్రాహ్మణులధికులనియు, నితరులకందఱకంటె

వారికి హక్కులు పెక్కులుకలవనియు సథర్వ

కాల నిర్మాణకాలము వఱకు స్థిరపడిపోయి

నది ! పురోహితుడందఱకంటె నెక్కుడనియు,

నతని మూలముననే రాజునకు యుద్ధములలో

జయము కలుగుననియు, నాతనికి నితరశుభం

బులన్నియు సమకూరుననియు నొకసిద్ధాంత

మును స్థిరపఱచిరి (౩-౧౯). ఇట్లు పురోహి

తునిగాని, బ్రాహ్మణునిగాని పొగడినసూక్త

ము లీ వేదమం దచ్చటచ్చటఁ గానవచ్చును.

బ్రాహ్మణ సంబంధమై మఱియొక విధమైన

సూక్తములు, బ్రాహ్మణులకు దానమియుట

యితరులకు విధియనియు, అట్లిచ్చట వలన

మిక్కిలి పుణ్యము కలుగుననియుఁ జెప్పునవి

(౨-౧౦౩) కలవు. ౫-వ కాండమందలి ౧౧-వ

సూక్తమునందు అథర్వణుడను ఋషికినివరుణ

దేవునకును జరిగిన సంవాదముకలదు. వరు

ణుడు మొదట అథర్వణునకొక ఆవునుదాన

ముచేసి, మరల తీసికొనవలయునని యత్నిం

చెను. అందుపై అథర్వణుడు, ఇచ్చిన దాన

ము మరలపుచ్చుకొను పీనిష్టుల నిందించి,

నీ చట్టివాడవు కావలదనిచెప్పి తనయావును

దాను దీసికొని, అన్ని సభలలోను వరు

ణుడు గొప్పదాతయని చెప్పెదనని యొప్పు
కొనెను !

“బ్రాహ్మణుడువచ్చి అడిగిన తోడనే
ఆవును దానమియవలయును. అట్లేయని
యెడల నెన్నియోయాపదలు సంభవించును.
ఋషిపుత్రులువచ్చి దానమడిగినతోడనేఆవును
ఈయనివాడు దేవబ్రాహ్మణుల కోపము
నకుఁ బాత్రుఁడగును. బ్రాహ్మణుఁ డడిగిన
యావుతన కెంత యుపయోగకరమైనదైనను
దానిని ఇచ్చి తానువేలు ఆవును జూచుకొన
వలసినదే. ఆవు (ఎవరిదిగానైన నుండనిండు)
బ్రాహ్మణులకు దాచుకొన్న సొమ్ము. శావున
నెవరియింట నది పుట్టిననేమి? వారువచ్చి
యడిగెదరు. ఇట్లువారు తమ ధనమునడుగు
టకే వచ్చెదరు. దేవతలు బ్రాహ్మణ ముఖ
ముతో ఆవునడిగెదరు. ఈయనిపాని మీఁద
వారికందఱుకుఁ గోపము.” అని ౧౨-వ
కాండమునందలి ౪-వ సూక్తమునందుఁ జెప్పఁ
బడినది. ఇది పెద్ద సూక్తము. బ్రాహ్మణు
లకుఁ బ్రపంచమందలి యన్ని ఆవుల మీఁ
దను హక్కుగలదన్న యందలివంత వాక్య
ములు మాత్రము మీఁదఁజూపఁబడినవి !

పైదానములుగాక ఓదనదానములు పె
క్కులు చెప్పఁబడియున్నవి. ౧౧-వ కాండ
మందలి ౧-వ సూక్తమందు బ్రహ్మోదనము
ను, ౧౨-వ కాండమందు స్వర్గోదనమును
వర్ణింపఁబడినవి. ఈ ఓదనదానమునందు బం
గారము మొదలయిన దక్షిణలుకూడ నిచ్చు

చుండిరి.. యజమానునిభార్య యన్నము
వండి దానముచేయుచుండెను. తరతరము
వాగును ఈబ్రహ్మోదనమను సప్తనవిశేషము
నేయుచుండిరి. ‘తాతలు, ముత్తాతలు, పదు
నైదుతరములనుండి యీయ్యోదనమును వండు
చున్నాము (౧౧-౧-౧౯)’ అనిచెప్పఁబడి యు
న్నది. ఇట్టి దానశ్రుతులన్నియు కాశిక
సూత్రమునందు నొక్కచోటికిఁ దేబడినవి.
ఋగ్వేదాదిక ములయందును బ్రాహ్మణులకు
దానమియటను గుఱించి దానశ్రుతులు
కలవు. అవి ఆయాపట్టున వర్ణింపఁబడును.
బ్రాహ్మణులకు నపకారము చేయఁగూడ
దనియు, అట్లు చేయు వారికిఁ బెక్కువిపత్తులు
వచ్చుననియుఁ జెప్పేడి శాపాదులుగలవి బ్రా
హ్మణుల గుఱించిన మూడవవిధమైన సూక్త
ములు. బ్రాహ్మణుని యావును అపహరింపఁ
గూడదనియు (౫-౧౮), బ్రాహ్మణుని
భార్యను అపహరింపఁగూడదనియు (౫-౧౯)
జెప్పెడు సూక్తములలోఁ గొంత భాగము
క్రిందఁ దెనిఁగింపఁబడినది. దానిని జూచిన
నీ సూక్తముల స్వభావము గోచరమగును.
బ్రాహ్మణుని భార్యసంబంధమైన సూక్తమం
దలి విషయములు విచారణీయములు. దానిని
బట్టిచూడ నాకాలమందు, కన్యలు తక్కువ
యనియు, భార్యదొరకుటయరుదనియు, ఒక్క
స్త్రీని, పొరపాటునగాని బలవంతముగా గాని
బ్రాహ్మణ క్షత్రియ వైశ్యశూద్రులు పెండ్లి
యాడిన నదిబ్రాహ్మణస్త్రీగానే యుండునది

యనియు, నూహిగోపవలసియున్నది. ఇప్పటి
మనకు నివి విచిత్రములైన సాంఘిక చార
ములుగఁ గన్పట్టునుగదా!

ఒకసూక్తమునందు (౫-౧౯) “వైతఘ్నః
ఘ్నః, సృంజయుః, అనువారు ఆకాశమువలకు
రాజ్యముకలవారయ్యును, భృగువునకు నవ
కారముచేసి నాశమునొందిరి..... ఏ రాజ్య
మందు బ్రాహ్మణుఁడు బాధచెందునో దానికి
గొప్ప ఆపత్తుసంభవించి, అట్టిపాపము చేసిన
వానికి చెట్లుకూడ నీడనీయవు... బ్రాహ్మ
ణుని ధనము విషము. బ్రాహ్మణుని బాధిం
చినవానికై దేవతలు పీనుఁగుమీఁది నీళ్ళను
ఏర్పఱచిరి” అని బ్రాహ్మణులను బాధపెట్టు
వాని విషయమై చెప్పఁబడియున్నది.

౧ బ్రాహ్మణుని యావును దీసికొనఁగూడదు
(౫-వ కాండము ; ౧౮-వ సూక్తము)

౧. ఓరాజా ! ఈయావును నీకు తినుటకు దేవతలు
ఈయలేదు. ఎవరును తినఁదగని యీ బ్రాహ్మణుని
యావును మ్రింగఁగోరకుము.

౨. ద్యూతమువలన మోసపోయి, తనను తాను
ఓడిన పాపాత్ముఁడైనరాజు, “నేఁడు నన్ను బ్రతుక
నిమ్ము ; రేపు చచ్చినఁ జత్తును” అని తలఁచి బ్రాహ్మ
ణుని యావును భక్షించును.

* * * * *

౬. శరీరము నందుఁ బ్రేమకలవాఁ డెవ్వఁడును,
అగ్నివలె నంటరాని బ్రాహ్మణుని హింసించరాదు.
ఎందుకనఁగా సోముఁడతనికి దాయాదుఁడు, ఇంద్రుఁడు
వానిని కీడునుండి కాపాడును.

౭. ఏమూర్ఖుఁడు నూలు గాలములుగల బ్రాహ్మ
ణుని యన్నము (ఆవును) తిని యది రుచికరముగనున్న
ధని యనుకొనునో వాఁడు దానిని హరించుకొనలేడు.

౮. బ్రాహ్మణుని నాలుక వింటిత్రాడుగను, వా
క్కు శరము మొనగను, వాఁజ్ఞాడిక, దంతములు, తప
స్సంజాతమైన అగ్నిగను మారును. ఇట్టి సాధనములచే
బ్రాహ్మణుఁడు దేవనిందకులను కొట్టును. వానిబాణ
ము హృదయముఁ దాకును.

* * * * *

౧౦. వేలప్రజలమీఁద రాజ్యము చేసినవారును పది
వందలజనము కలవారును అగువైతహవ్యులు బ్రాహ్మణ
గోవును భక్షించి నాశముఁజెందిరి.

* * * * *

౧౧. ఓరాజా ! గోపతే! విషముపూసిన బాణము
వలెను, పామువలెను బ్రాహ్మణుని బాణము (భయం
కరము). దానితో నాతఁడు శత్రువుల సంహరించును.

౨ బ్రాహ్మణునిభార్య నపహరింపఁగూడదు
(౫-వ కాండము ; ౧౭-వ సూక్తము)

* * * * *

౨. సోముఁడు మొదట బ్రాహ్మణుని భార్యను
వైరముమాని తిరిగి యిచ్చివేసెను; ఆమెవెంట వరు
ణుఁడు మిత్రుఁడు వెళ్ళినారు; అగ్నిహోతయై యామె
చేయిపట్టుకొని తెచ్చెను.

* * * * *

౬. దేవతలు, తపస్సొనరించిన సప్తర్షులు, అపహరింపఁ
బడిన బ్రాహ్మణభార్య భయంకరమైనదని చెప్పిరి;
ఆమె స్వర్గమందుగూడఁ గల్గిలము పుట్టించును.

౭. గర్భపాతములు, పశ్వాదుల నాశమును, వీరుల
పరస్పర వినాశమును, ఈవిపత్తుల నన్నిటిని బ్రాహ్మణుని
భార్యయే చేయును.

౮. పూర్వమందు స్త్రీకి పదిమంది యబ్రాహ్మణ
పతీలున్నను, బ్రాహ్మణుఁడు దాని కరగ్రహణము
చేసెనేని వాఁడే దానికిభర్త.

౯. బ్రాహ్మణుఁడే దానిభర్త. త్నత్రియుఁడు
కాఁడు, వైశ్యుఁడుకాఁడు. అని సూర్యుఁడు అయిదు
విధముల మూనవులకుఁ జెప్పెను.

౧౦. బ్రాహ్మణుని భార్యను దేవతలు తిరిగి యిచ్చి వేసిరి; మనుష్యులు తిరిగి యిచ్చి వేసిరి; క్షత్రియులు సత్యమును గ్రహించి యామెను తిరిగి యిచ్చి వేసిరి.

* * * * *

౧౧. ఎవనిరాజ్యమందు బ్రాహ్మణుని భార్య అజ్ఞాన వశమున నిరోధింపఁ బడునో వానిభార్య నూర్చురిని కనునది కాదు, కల్యాణి కాను, వానిపక్కమీఁదఁ బడు కొనదు

* * * * *

౧౨. ఎచ్చట బ్రాహ్మణుఁ డొకరాత్రి భార్య లేకుండ దుఃఖముతో వసించునో యచ్చటి (ఆరాజు యొక్క రాజ్యమందలి) పశువులు కల్యాణప్రదములు కావు, ఎద్దులు కాడికి మేకొనవు.

ధనధాన్యాదికముల యభివృద్ధి కొఱకుఁ

౮. పౌష్టికాని బుట్టిన మంత్రము లీ శ్రీర్షిక క్రిందికి వచ్చును.

‘అదికావలెను, ఇదికావలెను, దానినిమ్ము, దీని నిమ్ము’ అని కోరెడిమంత్రములన్నియు నీజాతివే. ౧౨-వ కాండముగాక యిట్టి సూక్తము లథర్వవేదములో నైదవ వంతు కలవు. ఋగ్వేదము మొదలుకొని, శ్రౌత గృహ్యసూత్రముల వఱకును వైదిక వాఙ్మయమంతయు ఈ ‘పౌష్టికాని కర్మాణి’ అనువానిచే నిండియున్నదని ఛెప్ప వచ్చును. ఇల్లు వాకిలి, పొలము వర్షము, పైరు పంట, ధనము ధాన్యము, పశువులు, వర్తకము, ద్యూతము మొదలైన యైహిక సంబంధ మైన సంపత్తు రావలెననియు, అభివృద్ధిచెంద వలెననియు మానవుల కందఱకుఁగల యభిలాష యాకాలమందు నీసూక్తరూపముగ

వెలువడినది. గృహనిర్మాణ సంబంధమైన సూక్తములు (౩-౧౨; ౭.౪౧), కాలున త్రవ్వి యేటి నీళ్ళను త్రవ్వనప్పటి మంత్రము (౩-౧౩), పొలముదున్న నప్పుడు (౩-౧౭), విత్త నము వేయునప్పుడు (౬-౧౪౨), పంటబాగు గఁబండుటకు (౩-౨౪), వర్షము వచ్చుటకు (౪-౧౫; ౬-౨౨; ౭-౧౮), పశుసంరక్షణమునకు (౬-౫౯), తప్పిపోయిన దూడతిరిగి వచ్చుటకు (౪.౩౮), దూడపై ఆవుకు ప్రేమ కలుటకు (౬-౧౪౧), దొంగలు, పులులు పశువులఁదీసికొని పోకుండనుండుటకు (౪-౩) జెప్పఁబడిన సూక్తములు చూడఁదగినవి.

ఆరోగ్యము, ధనము, అభివృద్ధికలుటకును అనిష్టములు తొలఁగుటకును, సాధారణము గా వ్రాయఁబడిన సూక్తములు పెక్కులు కలవు. ధనసంబంధమైన సూక్తములు మూఁడు (౧-౧౫; ౨-౨౬; ౧౯-౧) సాంశ్రావ్య హవిః కాలమందు నుపయోగింపఁబడును. అవి సంపత్ సర్వస్వము నిచ్చునట!

౧. నవగృహ ప్రవేశమంత్రము

(౩-వ కాండము; ౧౨-వ సూక్తము)

౧. ఇచ్చటనే నేను స్థిరమైన శాలను నిర్మించితిని. అది ఘృతమును (సంపత్తును) ఇచ్చుచు డేమముగ నుండును గాక. ఓశాలా (గృహమా)! మేమందఱము వీరులమై, సువీరులమై, అరిష్టవీరులమై, (రోగరహిత వీరులమై) నీలోఁ గాపురముండుము.

౨. ఓశాలా! నీవు ఇచ్చటనే అసంఖ్యాశ్వములు, గోవులుగలదానివిగను, సూన్యతవతివిగను, ఊర్జస్వతివి గను (ప్రభూతాన్న వతివిగను), ఘృతవతివిగను, పయ

స్వీనివిగను, భువవై (అచలవై) యుండి, మాకు మిక్కిలి సౌభాగ్యము కలుగజేయుము.

3. ఓశాలా! నీవు ప్రశస్తస్తంభములు కలదానవు, గొప్పకప్పుకలదానవు. పవిత్రమైన ధాన్యము గలదానవు. వత్సము, కుమారుడు సాయంకాలము తిరిగి వచ్చినపాలిచ్చు యావులు నీయొద్దకు వచ్చును గాక.

౪. (గృహవిర్మాణ పద్ధతులను జక్కగ) నేటికి, సవిత, వాయువు, ఇంద్రుడు, బృహస్పతి, యీయింటిని నిర్మించుదురు గాత. మరుత్తులు దీనిని ఉదకము తోడను, నేతితోడను నింపుదురు గాత. రాజైన భగుడు మాకృషిని బాగుచేయుగాత.

౫. మానసియుడగు వాస్తుపతి భార్యవైన యోశాలా! నిన్ను శరణాగత రక్షణివిగను, సుఖకరివిగను దేవతలు పూర్వము నిర్మించిరి. నీవు తృణాచ్ఛాదన కలదానవై మాయెడలఁ బ్రసన్నురాలవుకమ్ము. మాకు వీరులను, భనమును, ఇమ్ము.

౬. దూలమా! నీవు క్రమమైన పద్ధతిని శాలా మధ్యస్తంభము ఎక్కు. ఉగ్రుడవై మాశత్రువులను వెడలఁగొట్టుము. నీయందు నివాసముండువారు, ఆర్తులు గాక యుందురుగాత. మేమందఱము వీరులము. నూతొండ్లు బ్రతికియుందుము.

౭. ఈ యింటికి తరుణుడైన కుమారుడు, ఆవులతోఁగూడ వత్సలు, మధువుతో నిండిన కుండలు, పెరుగుతోఁ గూడిన కలశములు వచ్చును గాక.

౮. ఓయాడుదాన! నేతితోనిండి యమృతధార కారుచున్న యీకుంభమును తీసికొనిపో. త్రాగువారికి నమృతము పోయుడు. ఈశాల శ్రౌతస్మార్తకర్మను రక్షించును. చోరాగ్నాది భయములవలన రక్షించును.

౯. రోగములను బోఁగొట్టు నీ జలమును నేను తీసికొని పోవుచున్నాను. అమృతమైన అగ్నితోఁగూడ నేను గృహము ప్రవేశించుచున్నాను.

౨. బీజాభివృద్ధికొఱకు *

(౬-వ కాండము ; ౧౪౨-వ సూక్తము)

౧. ఓధాన్యమా! లే (ఎత్తు పెరుగుము), అనేకవిధములు కమ్ము (అభివృద్ధికమ్ము), స్వమహిమచే లోకమందలి పాత్రల నన్నిటి నింపు. ఆకాశమందలి పిడుగు నిన్ను నాశనము చేయకుండును గాక.

౨. ధాన్యరూపకదేవా! మేము నిన్ను ప్రార్థించి నప్పుడు విని ఆకాశమంత యెత్తు పెరుగుము. సముద్రమంత అక్షయముకమ్ము.

౩. ఓధాన్యమా! నీసేద్యగాండ్లు అక్షయులు (తరగని ధాన్యముగలవారు) అగుదురు గాక. ధాన్యరాసులు, అక్షయమగుఁ గాక. నిన్ను నిచ్చువాఁడును, అనుభవించువాఁడును అక్షయధాన్యవంతుఁడగుఁ గాక.

ధోషపరిహారార్థము చేయుకర్మ ప్రాయశ్చిత్తము. మానవుని

౪. ప్రాయశ్చిత్తాని

నిత్యప్రవర్తనమందును

నిత్యకర్మా చరణమందును, పెక్కులోపములుండవచ్చును. వానికి ప్రాయశ్చిత్తములుండవలెను. తల్లిదండ్రుల విషయమై యాచరించిన పాపములు (౬.౧౧౬), ఋణము నెగఁగొట్టుట (౬.౧౧౭), మరుపువలన జరిగిన దోషములు (౭.౧౦౬), నిలుచుండి మాత్రోత్సర్జనము చేయుట (౭.౧౦౭), తమ్ముడు అన్నకంటెఁ బూర్వము వివాహముచేసికొనుట (౬.౧౧౨-౧౧౩) మొదలయిన స్వాచరణ మందలి దోషములకుఁ బ్రాయశ్చిత్తములు పెక్కులు చెప్పఁబడి యున్నవి. ఇట్టిమంత్రముల పఠించుటయే ప్రాయశ్చిత్తము. ఇట్టివిగాక యజ్ఞ

* విత్తనము చల్లునప్పుడు చదివేడు మంత్రము.

యాగాదికర్మల యందుఁగలుగు లోపముల వలనఁ గలుగునట్టి దోషములు పోవుటకై యెన్నియో సూక్తములు, రచింపఁబడినవి. ఇట్టివి ౪౦ సూక్తములకంటె నేక్కుడుగలవు. ౬-వ కాండమునందు (౧౧౦-౧౨౧), పండ్లెండుగలవు. సంహితలోని పెక్కుసూక్తములలో నవి ప్రాయశ్చిత్త విషయములని స్పష్టముగ లేకపోయినను, తరువాత వెలసిన సూత్రకారులు ప్రాయశ్చిత్త ప్రకరణమును నెక్కువగఁబెంచిరి. వైతాన సూత్రమునందు ప్రాయశ్చిత్త విషయమై ఆఱు కండికలు, ఉన్నవి.

ఇవన్నియు మానవులు చేయుదోషములకుఁ బ్రాయశ్చిత్తములు. మానవుని దోషము లేకయే సంభవించు పాపములకు (౬.౬౩), ఆధివ్యాధులకు (౬.౧౧౦), దుస్స్వప్నములకు (౬.౪౬; ౭.౨౩), దుష్టపక్షులు మొదలయినవి కినఁబడిన శకునములకుఁ (౬.౨౭) గూడఁ బ్రాయశ్చిత్తములు చెప్పఁబడినవి.

౧. పాప పరిహారార్థము ప్రాయశ్చిత్తము

(౬-వ కాండము, ౧౧౩-వ సూక్తము)

౧. దేవత లీపాపమును త్రితా (దేవతావిశేషము) మిఁదఁగడిగిరి. త్రిత ఆపాపమును మానవులమిఁదఁ బాఱవైచి కడుగుకొనెను. కొవున నన్ను గ్రాహి (పాపదేవత) ఆశించెను. మంత్రములతో దేవతలు దానిని పోఁగొట్టుదురుగాత.

౨. ఓ పాపమా ! కిరణములఁ బ్రవేశింపుము ; ధూమములోనికిఁ బొమ్ము. మేఘమునందుఁ జొరఁ బడుము. మంచులోఁ జేరుము. నదులమిఁది నురుగు

లోనఁగలిసి పొమ్ము. ఓ పూషన్ ! భూమిహత్యచేసిన వానితోఁగఱుఁబోఁగొట్టుము.

౩. త్రితచే నపచృష్టమైన మానవుని పాపము పండ్లెండుచోట్లఁ బెట్టఁబడినది. కొవుననిన్ను గ్రాహి (పాపదేవత) పట్టుకొన్నయెడల నీ దేవతలు మంత్రములతో దానిని పోఁగొట్టుదురుగాత.

౨. దుస్స్వప్నదోష నివృత్తి ప్రాయశ్చిత్తము
(౬-వ కాండము; ౪౬-వ సూక్తము)

౧. ఓస్వప్నమా ! నీవు చచ్చినదానవుకావు ; బ్రతికినదానవుకావు. నీవు దేవతలకు బంగారుకడుపువు. వరుణాని (వరుణునిభార్య) నీకుతల్లి ; యముఁడు నీకు తండ్రి ; నీ పేరు, అరరు.

౨. ఓ స్వప్నమా ! నీవుట్టుకను మేమెఱుంగుదుము ; నీవుదేవతాస్త్రీలకు పుత్రుఁడవు. యమునికి నీవొక సాధనము (కరణము). నీవు అంతకుఁడవు, మృత్యువపు. ఇట్లు నిన్ను మేము చక్కఁగ నెఱుంగుదుము. దుస్స్వప్నభయమునుండి మమ్మరక్షింపుము.

౩. అప్పు పదు నాఱవ పాలు, ఎనిమిదవపాలు, అంతయు, నిచ్చివేయుమేమో అట్లే దుస్స్వప్నదోషములన్నియు మాశత్రువులకు నిచ్చి వేసెదము.

సృష్టియందలి స్వాభావిక శోభలను వర్ణించుటయు, వానిని బట్టి సృష్టికర్తయొక్క గుణాదుల నూహించి

౧౦ సృష్టి, తత్త్వ
సూక్తములు

స్తుతించుటయు మా నవజాతికి నహజము.

సూర్యుఁడు, ఉషస్సు, మేఘములు మొదలైన వాని శోభలు ఋగ్వేదాదికములలో వర్ణింపఁ బడియున్నవి. తిల్లు, శాపములు, మంత్రములు, తంత్రములు మొదలైన వానితో నిండియున్న అథర్వ వేదములోఁగూడ నచ్చటచ్చట నిట్టిపవిత్రమైన వర్ణనములఁ జూచిన

మనస్సునకు నెంతయో యానందమీ కలుగును. ఇట్టి మంత్రము లీ వేదమునందెట్లు వచ్చెనాయని యాశ్చర్యమొకూడ కలుగును! స్వాభావిక వైచిత్ర్యమును వర్ణించు సూక్తములు కొన్ని ఉన్నతములైన కవిత్వస్ఫూర్తికి నిదర్శనములుగ నుండును. ఇట్టి వానిలో 'పృథ్వీసూక్త' మను నది మిక్కిలి కొనియాడదగినది. ఇందు మనకు సర్వవిధముల నాధార భూతమైన పృథ్వీ స్తుతింపబడినది. ఇది యటువది మూడు ఋక్కులుగల పెద్ద సూక్తము. ఇట్లే అంతరిక్షము (౧. 31), సూర్యుడు (౧3), మొదలగు ప్రకృతి పదార్థములు చక్కగ స్తుతి రూపమున వర్ణింపబడినవి.

ఇట్లు స్వభావ వర్ణనములుగాక పరతత్త్వ విచార సంబంధమైన సూక్తములు గూడ గలవు. ఉపనిషత్తులలో గానవచ్చెడియుచ్చతరమైన తత్త్వవిచార మిందుగానరాదని వేఱుగఁ జెప్ప నక్కఱలేదు. ఋగ్వేదములోను వలెనే అగ్ని, ఇంద్రుడు ద్యావా పృథివి, సవిత, వరుణుడు, ఉషస్సు మొదలైన దేవతలు, ఈ వేదమునందును స్తోత్రములను బడసియున్నారు. వీరిని వేఱువేఱు దేవతలుగాఁ బొగుడుటయేకాక ప్రపంచమంతకును ఏకకర్తయున్నట్లెంచి, యాయాది మతత్త్వము, ఒకప్పుడు సూర్య రూపముగను (౧3-వ కాండము), ఒకప్పుడు కాలరూపముగను (౧౬. ౫3, ౫౪), ఒకప్పుడు బ్రహ్మచారి

రూపముగను (౧౧. ౫), ఇట్లు వేర్వేరునామములతో స్తుతింపబడియున్నది. బ్రహ్మచారి సూక్తము వ్రాయును ద్వేష్యము బ్రహ్మచారినిఁ బొగుడుటయైనట్లు 'బ్రహ్మచారినుండియే సమస్త ప్రపంచము పుట్టినది, అతని మహిమచేతనే లోకములోని మంచికర్మలన్నియు జరుగుచున్నవి' యని వ్రాయుటవలన, లోకమందుఁ గానవచ్చెడి యుదాత్తవస్తువులన్నియు, సృష్టి కర్తయొక్క యపరరూపములేయని కవియొక్క యాశయముగాఁ గానవచ్చుచున్నది. ఈశ్వరునియొక్క సర్వవ్యాపిత్వ సర్వశక్తిత్వములను జక్కగవర్ణించునట్టి 'కంవోదేవాయ హవిషా విధేమ' (ఏదేవునకు హవిస్సు నిచ్చెదము) అను ఋగ్వేద సూక్తము (౧౦. ౧౨౧), ఈ వేదమునందు కొద్దిమార్పులతో గ్రహింపబడినది (౪. ౨.). ఇది యెంతయో గంభీరమైన సూక్తము. ఇట్లే ఋగ్వేదమునందలి పురష సూక్తము (౧౦. ౯౦), ఈ వేదము నందుఁ గొన్ని మార్పులతోఁ బఠింపబడినది (౯. ౬.).

ఋగ్వేదమునుండి గ్రహింపబడనదియు, కేవలము ఆధర్వణిక మనందగినదియు నగు సూక్తమొకటి (౪. ౧౬), ఈ వేదమునందుఁ గలదు. దానికి 'వరుణ సూక్తము' అని పేరు. ఇందు 'వరుణుడు' పరబ్రహ్మగా గ్రహింపబడి, యతని సర్వవ్యాపిత్వము మిక్కిలి యుదాత్తముగఁ జెప్పబడినది. కాని యాధర్వణిక వాసన యుండవలయునని కాఁ

బోలు నిట్టినర్వ వ్యాపిత్యముయొక్క ఫలము, తన శత్రుఁడెక్కడికి వెళ్లినను వానిని కట్టివేయుటగాఁ జెప్పబడినది. ఇట్టి స్పృహ సూక్తముగాక, స్పృహముగ్గనర్థము కాసటి గూడార్థములుగల సూక్తములు పెక్కులు పరతత్త్వమును గుఱించినవి కలవు (౧౧-౮). ఈ సూక్తము మానవుని శరీరావయవములను గుఱించినది. ఇందు నీక్రింది వాక్యములుగలవు. 'ఇంద్రుఁడు, సోముఁడు, అగ్ని, త్వష్ట, ధాత; యెక్కడినుండి పుట్టిరి? ఇంద్రుఁడు ఇంద్రునివలన, సోముఁడు సోమునివలన, అగ్ని అగ్నివలన, త్వష్ట త్వష్టవలన, ధాత, ధాత వలనఁ బుట్టిరి.....తొడలు, మోకాళ్లు,తల, చేతులు, ముఖము, ప్రక్కయెముకలు, ప్రక్కలు—వీని నన్నిటిని నెవఁడు సంధించెను?' ఇట్టి గూడార్థ సూక్తములకు భాష్యకారులు తమతమ యిష్టానుసార మర్థములవ్రాసెదరు.

౧ స్పృహసూక్తము

(౧౨-వ కాండము ౧ వ సూక్తము)

౧. గొప్పసత్యము, ఉగ్రమైన ఋతము, దీక్ష, తపస్సు, యజ్ఞము - ఇవి యీపృథివిని ధరించుచున్నవి. భూత భవిష్యత్తులకుఁ బుట్టియైన యీ భూమి మనకు విశాలమైన స్థలమును ఇచ్చునుగాక.

౨. ఈ భూమి యెక్కువ జనులతో నిండియుండి లేదు; ఇందు ఎత్తు ప్రదేశములు, ప్రవాహములు, మైదానములు పెక్కులుకలవు; అనేక గుణములు కలిగినట్టి యోషధులిందుపై నున్నవి. అట్టి పృథివి మనకు విశాలమై శోభనకరమగుగాక.

౩. ఏభూమిపై సముద్రము, నది, నీళ్లు కలవో, దేనిమీఁద అన్నము, పాలములు పుట్టినవో, దేనిమీఁద ప్రాణముగలవి, కదలునట్టివి, జీవించుచున్నవో యాభూమి మాకు మొదట త్రాగుట (ఇతిరులకంటె శ్రేష్ఠత్వము) నిచ్చునుగాక.

* * * * *

గీ. దేనిమీఁద పూర్వము మనపూర్వులు నివసించి యుండిరో, దేనిమీఁద దేవతలు అనురూపము గలిచిరో, ఏది గోవులకు గుఱ్ఱములకు, పక్షులకు నాధారమో, యట్టిపృథివిమాకు భాగ్యమును వర్షస్సును ఇచ్చుగాక.

౬. విశ్వమును ధరించునది, సంపత్తు నిచ్చునది, గట్టిగానిల్చియున్నది, బంగాళ వక్షములుకలది, సమస్త ప్రాణికోటికి విశ్రాంతి స్థలము, అగ్నివైశ్యానరుని ధరించునది, ఇంద్రుని పత్ని, అయిన భూమి మాకు ద్రవిణమిచ్చుగాక.

* * * * *

౯. దేనిమీఁద (నదీరూపమైన) జలము రాత్రియుం బగళ్లు పొరబాటులేకుండ సంతతము ప్రవహించుచుండునో, యట్టి భూమిమాకు పాలధారలనేకము లిచ్చుగాక; వర్షస్సును మావైజల్లుగాక.

౧౦. దేనిని అశ్వములు కొలిచిరో, దేనిపై విష్ణువు పాదమిడెనో, శచీపతి ఇంద్రుఁడు దేనిని తనకొఱకు శత్రురహితగఁజేసెనో, యట్టిభూమి, పుత్రులకు మాతవలె, నాకు పాలు ఇచ్చునుగాక.

౧౧. ఓ పృథివి! నీగుట్టలు, హిమవంతములైన పర్వతములు, అరణ్యము, ఆనంద కరములగుగాక. బభ్రు (కపిల) నల్లని, ఎఱ్ఱని, నానావర్ణములు కలదియు, ఇంద్రునిచే రక్షింపఁబడునదియు నగు ధృవమైన భూమి మీఁద నేను, అజేయుఁడను, అనాహతుఁడను, గాయము తగలనివాఁడనుగా నధి వసించియున్నాను.

౧౨. ఓ భూమి! నీమధ్య భాగమెద్దియో, నీ సాభియెద్దియో, అచ్చట మమ్ము నుంచుము; నీశరీరమునుండి యేపాష్టిక పదార్థములు పుట్టెనో, వానిలో

మమ్మునుంచుము. మమ్ముపూతులను జేయుము, భూమి తల్లి, నేనుపుత్తుడను, పర్జన్యండు తండ్రి, తతఁడు మమ్ము రక్షించుఁగాత.

౧౩. ఏభూమిపై వారుయజ్ఞవేదులను స్థాపించిరో, ఏభూమిపై మానవులందఱును క్రతువులను అభివృద్ధి చేసిరో, ఏభూమిపై క్రతువు నెదుట నిలువఁబడి యున్న ప్రకాశవంతములైన, యూపములు నిలుపఁ బడెనో, యట్టిభూమి తాను అభివృద్ధియై మాకునశి వృద్ధి గలుగఁజేయుఁగాక.

౧౪. ఓ భూమి! మమ్ము ద్వేషించువానిని, మాతోఁ బోరాడువానిని, మనస్సుతోగాని శస్త్రము తోగాని మమ్ము పీడించువానిని, వానికార్యము ఫలిం పకమునపే మాకు స్వాధీనునిఁ జేయుము.

౧౫. నీయందుఁబుట్టిన మర్త్యులు నీమీఁదఁ దిరుగుచుందురు. ద్విపాదులను చతుష్పాదులను నీవు భరించెదవు. ఎవరిమీఁద నుటయించు సూర్యుండు తన కిరణములచే శాశ్వతమైన ప్రకాశమును బ్రసరించునో యట్టి యీయైదువిధములైన మానవులు నీవారే.

* * * * *

౧౬. నిశ్చలము, విశాలము, ఓషధుల కన్నిటికిఁ దల్లి, ధర్మముచే (నియమముచే) ధరింపఁబడినది, అయిన భూమిమీఁదోమేము శుభము కలవారముగను, ఆనంద ముగను, తిరుగుదుము గాక.

* * * * *

౧౭. ఓపృథివి! నీయందుఁబుట్టిన సుగంధమును ఓషధులు, నీళ్ళు, గ్రహించినవి. గంధర్వులును, అపసర సులును, దానిని భజించిరి. నన్ను ఆసుగంధముతోనింపి వేయుము. నన్ను నెవఁడును ద్వేషింపకుండును గాక.

౧౮. నీలోత్పలమునందుఁ బ్రవేశించిన నీసువాసన యు, సూర్యవివాహమప్పుడు అమర్త్యులు మొదట సం పాదించిన సువాసనయు, నాకుఁ గలుగఁజేయుము. మమ్ము నెవరును ద్వేషింప కుండుదురు గాక.

* * * * *

౧౯. శుద్ధయు, తుమాశీలయు, బ్రహ్మతేజస్సుచే నభివృద్ధియైనదియునగు భూమితో నేను మాట్లాడు చున్నాను. ఓభూమి! శాంతి, పుష్టి, ఆహారము, నేయి, యిచ్చినట్టి నీయందు వాసముచేయుచున్నాము.

* * * * *

౩౦. పశ్చిమమునుండి మమ్ము వెడలఁగొట్టఁ బోకుఁ డు; తూర్పునుండి మమ్ము వెడలఁగొట్టఁ బోకుఁడు; ఉత్తరమునుండి వెడలఁగొట్టఁ బోకుఁడు; దక్షిణము నుండి వెడలఁగొట్టఁబోకుఁడు. మాకు నీవాధారము కమ్ము. బాటదొంగలు మాయొద్దకు రాకుందురు గాక. వారిభయంకరమైన శస్త్రములు దూరమందుండు గాక.

* * * * *

౩౧. భూమి! నీలో నేనుత్రవ్వినభాగము త్వరలో మరలఁ బూర్తియగును గాక. ఓపవిత్రమైనభూమి! నీప్రాణములుగాని, హృదయముగాని నేను పొడవక యుందును గాక.

౩౨. ఓభూమి! సంవత్సరమునందుఁ గ్రమముగా వచ్చు నీవసంతము, గ్రీష్మము, వర్షము, శరత్తు, హే మంతము, శిశిరము అను ఋతువులు, రాత్రియుంబవళ్లు, మాకుఁ బాలనిచ్చునవి యగుఁగాక.

* * * * *

౪౦. తేము కోరెడు ధనమును ఈభూమి మాకుఁ జూపునుగాక; భగండు సాయము చేయుఁగాక; ఇంద్రుండు ముందుఁబోవుగాక.

* * * * *

౪౧. ఏభూమిమీఁద, అన్నము, వడ్లు, యవలుకలవో, దేనిపై పంచవిధమానవులు నివసింతురో, ఏది పర్జన్యని భార్యయు, వానిచే పుష్టిగలదియు నయ్యెనో యట్టి భూమికి నమస్కారము.

* * * * *

౪౨. ఈభూమి రహస్య స్థలములలో ననేక విధ ములయిన ధనము, మణులు, బంగారము, దాచియుంచు

నది. వానిని నాకు నిచ్చునుగాక; ధనము నిచ్చునదియు నగు (భూ) దేవత మాకు ధనము నిచ్చుగాక.

౪౧. పెక్కుభావలు, పెక్కుమతములు, పెక్కు నివాసములుగల మనుజులుగల యీభూమి, సమృద్ధిగలదియు తన్ననిదియునగుపాడి యీవువలె నాకు ధనముయొక్క వేయిధారలు పితుకుగాక.

* * * * *

౪౨. నీమీఁదనున్న కాలిత్రోవలు, బండిత్రోవలు, రథమార్గములు, మంచివారికిఁ జెడ్డవారికి నుపయోగపడుచున్నవి. ఇట్టి త్రోవలలో శత్రువులు లేకుండ, దొంగలు లేకుండ, ఘేము నడచెదముగాక. నీలో శుభ ప్రదమేదియో దానిని మోకిమ్ము.

* * * * *

౪౩. భూమిమీఁదనున్న గ్రామములలో, అరణ్యములలో, సభలలో, జన సమూహములలో, సమితులలో మేము నీకు ప్రియమైనట్లు మాటలాడుదుముగాక.

* * * * *

౪౪. శాంతి, సువాసన, ఆనందము కలదియు, తన పొడుగులో తియ్యనిపానీయము కలదియు, సమృద్ధిగఁ బాలుకలదియు నగు భూమి నన్న ఆశీర్వాదించునుగాక.

* * * * *

౨ వరుణసూక్తము

(౪-వ కాండము; ౧౬-వ సూక్తము)

౧. గొప్పవాఁడును, ఈలోకముల కన్నిటికి నీయంతయు నగు వరుణుఁడు, రహస్యముగఁ బోవుచున్న వానినిగూడ దగ్గర నున్నట్లు చూచును; ఇదంతయు దేవత లెఱుఁగుదురు.

౨. నిలుచున్న వానిని, నడుచువానిని, మోసము చేయువానిని, రహస్యముగఁ జరించువానిని, దుర్మార్గు

వృత్తిని జరించువానిని వరుణుఁడు చూచును; ఇద్దఱు. రహస్యముగ మాట్లాడునప్పుడు మృత్యువాఁడగురాజు-వరుణుఁడు-వినును.

౩. ఈభూమి, గొప్పదైనదియు మిక్కిలి విశాలమైనదియు నగు ఆకాశమును, రాజ్యమున వరుణినివియే; రెండు సముద్రములు వరుణుని ఉదరములు; ఈకొద్ది జలమునందు నిలీనుడై యున్నాడు.

౪. ఎవఁడైన నాకాశముదాటి మిక్కిలి దూరము పోయినను, వరుణరాజు చేతినుండి వాఁడు తప్పించుకొనలేడు; ఇతని చారులు స్వర్గలోకమునుండి బయలుదేరి భూలోకమునఁ జరించెదరు. వేయికనులతో భూమినిఁ జూచెదరు.

౫. భూలోక స్వర్గలోకములకు నడుచునున్న దానిని వెలుపలనున్న దానిని వరుణరాజు చక్కఁగఁజూచును; లోకుల కనురెప్ప పాటులును అతఁడు లెక్కించును; జూదరి అక్షుములనువలె నతఁడు వీనినివేయును.

౬. ఓవరుణా! నీసప్తసప్త పాశములు మూఁడువిధములుగ జాల (వల) వలె బద్ధములైయున్నవి; పాపులను హింసించును; అసత్యమాడువారిని వానిచే బంధింపుము; సత్యవాదులను బంధింపకుము.

౭. అనృత వాక్కుఁగలవాని, మనుష్యులను జూచునో వరుణా! నూఱు పాశములచే బంధింపుము; వదలవద్దు; అపాపపరుఁడు జలోదరరోగముగలవాఁడై, చుట్టుకోయఁబడిన యోడవలె నుండుఁగాక.

౮. వరుణుఁడు వ్యాధులను తెచ్చును, వ్యాధులను బోగొట్టును; వరుణుఁడు స్వదేశజుఁడు, విదేశజుఁడు; వరుణుఁడు దేవుఁడు, మానవుడు.

౯. ఓరి (మాశత్రుఁడైన) అముక (ఫలానా) నామముకలవాఁడా! అముక వంశమువాఁడా! అముక మాతృపుత్రుఁడా! ఇవన్నియు ఈ పాశము లన్నియు-నీకొఱకు నేర్పాటు చేయవలెనది.

సంస్కారములు రెండువిధములు: శ్రౌత సంస్కారములు, గృహ్య సంస్కారములు.

ఇవి వేదమంత్ర రచనా ౧౧ సంస్కార, కాలమున నింత స్పష్ట సరిబంధమైన నూక్తములు . . ముగ విడివిడిగ లేక

పోయినను, తరువాత సూత్రకారులు వానిని విడదీసిరి. 'ఈ మంత్రము హోమ సమయమున నుపయోగింపవలసినది, ఈ మంత్రమును బెండ్లి సమయమున నుపయోగింపవలసినది' అని వారు విభజించిరి. 'కాని మూలమందు మనకు నివి శ్రౌతవిధికి, ఇవి గృహ్యవిధికి బుట్టినవని తెలిసికొనుటకు సంతగా వీలుండదు. అథర్వవేదము, మొదట యజ్ఞమునకై పుట్టక పోయినను, అందు నచ్చటచ్చట యాగము చేయుటను గుఱించిన మంత్రములు కానవచ్చును (౬.౪౭-౪౮).

సోమపానమునకు, ఇంద్రుని బిలుచుటయు గలదు (౨.౫.౬). సవనాదులుకూడ బేర్కొనబడినవి. హవిర్దానములు పెక్కుచోట్ల చెప్పబడియున్నవి. 'సాంశ్రావ్య హవిస్సులు' (ధనమునిచ్చునవి ౧.౫; ౨.౨౬; ౧౯-౧), 'యశో హవిస్సులు' (యశస్సు నిచ్చునవి ౬.౩౯), సప్తర్షి హవిస్సులు (౬.౬౦), సమాన హవిస్సులు (సఖ్యత కలుగజేయునవి ౬.౬౪), ఇట్టివి పెక్కులు గలవు. ఇట్లు శ్రౌతవిధులచ్చటచ్చట సథర్వవేదమునందుగాన వచ్చును. గృహ్యసంస్కారములను గుఱించి 'స్త్రీకర్మాణి' అను ౩-వ ప్రకరణము

నందుఁ గొంత చెప్పితిమి గాన విస్తర భీతి చేత విరమించెదము.

౧. ఇంద్రుని సోమపానమునకు నాహ్వానము
(౨-వ శ్లోకము; ౫-వ నూక్తము)

౧. ఇంద్రుడా ! ప్రీతుడవుగమ్ము, అభిలషించిన ఫలమును మిక్కుటముగఁ బొందుము. ఓశూరుడా ! నీరెండు గుఱ్ఱములతోరమ్ము. తియ్యనిదియు, పిండఁ బడినదియు, ప్రశస్తమైనదియు నగు సోమమును త్రాగుము. చక్కనిదియు, నిర్మలమైనదియునగు సోమము మత్తును గలిగించునుగాక.

౨. ఇంద్రుడా ! క్రొత్తవానివలె, నీవు ఈతియ్యని అమృతముఁబోలిన సోమముతోఁ బొట్టపూర్తిగనింపుకొనుము; ఈపిండఁబడిన సోమముయొక్క మదకరములైనట్టియు, సువాక్కులతోఁ గలిసియున్నట్టియు రసములు స్వర్ణములోవలెనే యిక్కడను నీతోవచ్చునుగాక.

౩. ఇంద్రుడు శీఘ్రజయశాలి, మిత్రుడు. యతులనెడి అసురులనువలె స్పృహనింజంపెను; భృగునివలె వలునిభేదించెను, సోమముయొక్క మత్తుమీఁద శత్రువులను పరిభవించెను.

౪. ఇంద్రా ! పిండఁబడిన సోమములు నీలోఁజేరునుగాక; వానితో నీరెండు కుఱ్ఱులు నింపుకొనుము; వృద్ధిఁజెందుము; మాపిలుపులకు మాయొద్దకురమ్ము; మా ఆహ్వానమును వినుము; నా (స్తుతిరూపమైన) వాక్కును నేవించుము; ఇచ్చట స్వకీయులతో (సోమపానముచే) తృప్తిఁబొందుము; గొప్ప కర్మకొఱకు (తృప్తిఁబొందుము).

౫. వజ్రముతో నింద్రుడు మొదటచేసిన వీరకర్మములు చెప్పెదను; అతడు అహిని (మేఘమును, లేక వృత్రుని) జంపెను; తరువాత నీటిని విదారించెను; పర్వతముల సంబంధినదులను భేదించెను.

౬. పర్వతము నాశ్రయించిన పామును (వృత్రాసు రినిలేక మేఘములను) చంపెను : త్వష్ట్ర పీనికైనై తీక్ష్ణ మైన వజ్రమును సానబట్టి యిచ్చెను ; అఱచుచున్న గోవులవలె ప్రవాహముల నీరు వేంటనే సముద్రము ప్రవేశించెను.

౭. ఎద్దువలె నాచరించి యింద్రుడు సోమమును వరించెను ; త్రికద్రుక (సత్రములందు) సోమము త్రాగెను ; (త్రాగిలబ్ధబలుడై) వజ్రమును ధరించెను ; అహులలో మొదటి వాడగు పీనిని వధించెను.

అథర్వ వేదముయొక్క మొదటి ౧౮

కాండములను మూడు

౧౨. వేలువేలువిష,

తరగతులుగ విభజింప

యములను గుఱించినవి

వచ్చును. ౧-వ కాండ

ము మొదలుకొని ౭-వ కాండము వఱకు మొదటి తరగతి. ఇందు విషయ వివక్షత లేకుండఁ జిన్నచిన్న సూక్తములు చేర్పఁబడినవి. ౮-వ కాండము మొదలు ౧౨-వ కాండమువఱకు రెండవ తరగతి. ఇందు విషయ వివక్షత లేకుండఁ బెద్దపెద్ద సూక్తము లొక్కచోటఁ జేర్పఁబడినవి. ఈ రెండు విభాగములలోను పూర్వసూక్తమునకుఁ బరసూక్తమునకు విషయ సంబంధ మేనియునుండదు.

కాండమంతయు విషయ సంబంధమున కల గూరగంపవలె నుండును. మూడవ తరగతి ౧౩-వ కాండము మొదలుకొని ౧౮-వ కాండము వఱకు. ఈ కాండములు (౧౫, ౧౬ తప్ప) విషయముననుసరించి యేర్పాటు చేయఁబడినవి. ఒక్కొక్క కాండమందు ముఖ్యముగ నొక్కొక్కవిషయము చర్చింపఁబడును. ౧౩-వ

కాండమున రోహిత సూక్తములు, ౧౪-వ కాండమున వివాహ సూక్తములు, ౧౫-వ కాండమున వ్రాత్యస్తతి, ౧౬-వ కాండమున సంత్యవిధులు, చెప్పఁబడి యున్నవి. ౧౭-వ, ౧౮-వ కాండములు మిక్కిలిచిన్నవి. మొదటి దానియందు రెండు సూక్తములును, రెండవ దానియందు నొక్కసూక్తమును, మాత్రము కలవు. ఈ రెండు కాండములున్న అంతముఖ్యమైనవికావు. ఇతర ముఖ్యమైన కాండములను గుఱించి యధికముగ విచారితము.

౧౩-వ కాండమున రోహిత ప్రశంస కలదు. రోహితుఁ డనగా నెఱ్ఱనివాడు. 'రోహిత' శబ్దోత్పత్తిని గుఱించియు నిందుఁ బెక్కు విధములఁ జెప్పఁబడినది. 'ద్యావాపృథివ్యాం రురోహేతి' భూమ్యాకాశమును బ్రాణినవాడుకావున 'రోహితుఁ' డనిపించుకొనెను, అని యొకచోనున్నది. మొత్తముమీఁదఁ జూచిన 'రోహితుఁ' డనఁగా సూర్యుడని తోచుచున్నది. రోహిణి, (సూర్య, ఉషస్సులు) వర్ణింపఁబడి యున్నది. ౧-వ సూక్తమందలి ౩౬-౪౪ మంత్రములు సూర్యుని రాక పోకలను గుఱించి చెప్పును. ౪౫-౫౫ లోఁగూడ సూర్యుని వర్ణనయే కానవచ్చును. రెండవ సూక్తమునందు సూర్యవర్ణన స్పష్టముగ నున్నది. నడుమ నడుమ రోహిత శబ్దముకూడ నుపయోగింపఁ బడినది (౧౩. ౨. ౨౫). మూడవసూక్తమునందు బ్రాహ్మణులకు నపకారము చేయువారిని రోహితుఁడు శిక్షించు

ననియు, నతఁడు బ్రాహ్మణసత్తుపాతీయనియుఁ జెప్పియున్నది. ఈశోహిత వర్ణసము ఘోత్ర ముమీద, అథర్వ వేదమందలి యుత్తమ కావ్యములలో నొక్కటియని చెప్పుటకు సం దేహములేదు.

౧౪-వ కాండమందు వివాహ మంత్ర ములుకలవు. ఇందుఁ జాలభాగము ఋగ్వేద మందలి 'సూర్యా సూక్తము' (౧౦.౮౫) నుండి గ్రహింపఁబడినది. ఋగ్వేదమందలి యితర మంత్రములుగూడ తీసికొనఁబడినవి. (౧౦.౪౦.౧౦). ఋగ్వేదమునందు లేని మంత్ర ములుకూడఁ గొన్ని కలవు. ఈ కాండము నకు ఋషులు, ఆధర్వణులు. అయినను అను క్రమణికా కారులు సూర్యుని పుత్రియైన సూర్యాదేవిని ఋషిగా నేర్పఱచిరి! వివాహ మంత్రముల యర్థము మిక్కిలి యాహ్లాద కరముగనుండును. కాని యివి నిజముగ ఋగ్వేదము నందలివి గనుక ఆవేదమును గుఱించి వ్రాయునప్పుడు వీని విషయమై సవి స్తరముగఁ జెప్పఁబడును.

౧౫-వ కాండమున 'వ్రాత్య' మహిమ విశేషముగఁ జెప్పఁబడియున్నది. ఇది గద్యగ నున్నది. వ్రాత్యుడనఁగా నుపనయనాది సంస్కార హీనుడైన పురుషుడు.* కావున యజ్ఞాది వేదవిహిత క్రియలకు అనధికారి. అతఁడు వ్యవహార యోగ్యుడు కాఁడన్న లోకవాఁడుకను మనస్సునందుంచుకొని 'వ్రా

*మనుస్మృతి. ఆధ్య. ౨, శ్లో. 3౮-3౯.

త్యుడధికారి; వ్రాత్యుడు మహాచుభా వుడు. వ్రాత్యుడు దేవప్రియుడు, బ్రాహ్మణ క్షత్రియుల వర్చస్సునకు మూలము, దేవాధి దేవుడు' అని ప్రతిపాదింపఁబడినది. వ్రాత్యు డెక్కడికిఁబోవునో యచ్చటికి విశ్వమంతయు, దేవతలును, వాని వెంట వెళ్లుదురు. వాడు కూర్చుండినఁ గూర్చుందురు, కదలినఁ గదలు దురు. వాడు రాజువలె నడుచును. ఇత్యా కములు చెప్పఁబడియున్నవి. ఇది యంతయు నందఱ వ్రాత్యులను గుఱించికాదు. విద్వాం సుడు, మహాధికారి, పుణ్యశీలుడు, విశ్వ మాన్యుడు, అయినప్పటికి, కర్మపరులయిన బ్రాహ్మణులచే ద్వేషింపఁబడుచున్న యొకా నొక వ్రాత్యుని గుఱించియై యుండవచ్చును*

* 'అత్ర కాండే వ్రాత్యమహిమాప్రపంచతే । వ్రా త్యోనామ ఉపనయనాది సంస్కార హీనః పురుషః । సోఽర్థాత్ యజ్ఞాదివేద విహితాః క్రియాః కర్తుం నాధి కారీ । ససవ్యవహార యోగ్యశ్చేతి జనమతం మనసి కృత్యవ్రాత్యోధికారి వ్రాత్యోమహాచుభావోవ్రాత్యో దేవప్రియో వ్రాత్యోబ్రాహ్మణ క్షత్రియ యోర్వచ సోమూలంకిం బహునావ్రాత్యో దేవాధిదేవ ఏవేతి ప్రతిపాద్యతే । యత్ర వ్రాత్యో గచ్ఛతి విశ్వంజగత్ విశ్వేచ దేవాస్తత్ర తమసు గచ్ఛన్తి తస్మిన్కాస్థితే తిష్ఠంతి తస్మింశ్చలంతి తేచలన్తి । యదాసగచ్ఛతి రాజివత్ సగచ్ఛతీత్యాది । నపున రేతత్ సర్వవ్రాత్య పరం । ప్రతిపాదనమపి తు కంచిత్ విద్వత్తమం మహా ధికారం పుణ్యశీలం విశ్వసంమాన్యం కర్మపరైర్బ్రాహ్మణైర్విద్విష్టం వ్రాత్యం అనులక్ష్యవచనం ఇతిమన్తవ్యం.

[అథర్వసంహిత ౪-వ సంపుటము

అని అథర్వ వేదమును సాయణ భాష్యము తోనచ్చొత్తించిన శంకర పాండురంగ పండితులవారు వ్రాసియున్నారు. సాయణాచార్యుల అభిప్రాయము కనుగొనుదమనిన నీ కాండముమీది వారి భాష్యము దొరకలేదు. భాష్య రహితముగనే యీ కాండము అచ్చు వేయఁబడియున్నది. కావున వ్రాత్యస్తుతి అథర్వ వేదమునందు నెట్లు వచ్చినది యన్నప్రశ్నకుఁ బూర్వాచార్యుల యభిప్రాయము కనుగొనుటకు వీలులేదు. మన్వాదుల యభిప్రాయానుసారము ఉపనయనాది సంస్కారములు లేని బ్రాహ్మణక్షత్రియవైశ్యులు వ్రాత్యులనఁబడుదురు. ఇంకను కొంచెము వెనకకుఁబోయి విచారించిన 'వ్రాత్యు' అని యొక జాతివారు ఆర్యులలోఁ జేరనివారు (కాని ఆర్యులలోఁ జేరఁదగిన వారు) న్నట్లు కానవచ్చుచున్నది. తాండ్య బ్రాహ్మణమునందు వ్రాత్యులు 'నహి బ్రహ్మచర్యం చరన్తి, సకృషిం నవాణిజ్యం', బ్రహ్మచర్యము చరింపరు, వ్యవసాయముచేయరు, వర్తకము చేయరు, అని చెప్పఁబడియున్నది (౧౭.౧.౨). ఇట్టి వ్రాత్యులను ఆర్యులలోఁ గలుపు కొనుటకు వ్రాత్యస్తోమ మహా యజ్ఞముకూడఁ జెప్పఁబడి యున్నది. కావున మొదట 'వ్రాత్యు' అని యొక తెగవారుండిరనియు, వారిని నార్యులు ద్వేషించుచు, నిందించుచు నుండిరనియు, వారు విద్యాది కములందు నార్యు

లకుఁ దీసిపోవువారు కారనియు, వారి పక్షమవలంబించి యొకఋషి (వారిలో నొక్కఁడై యుండిన నుండవచ్చును) ఈసూక్తమును రచించి వారిమహిమ వర్ణించెననియు; వారు క్రమక్రమముగ నార్యులలోఁ గలిసి పోయిరనియు, తరువాతఁ గొంతకాలమునకు, ఈ సూక్తములు అథర్వ వేదములలోఁ జేరెననియు మనమూహింపవలసియున్నది.

౧౨-వ కాండమునందు సంత్యవిధికిసంబంధించిన మంత్రములు కలవు. ఇందుఁ జాల భాగము ఋగ్వేదములోనిదే. అథర్వణికుల స్వంతము ఒకానొకప్పుడు. ఋగ్వేద దశమ మండలమందుఁ బ్రఖ్యాతించెందిన 'యమయమీసూక్తము' కూడ నిందు స్వీకరింపఁబడినది. యముడును యమియు కనలపిల్లలు, అన్న సెల్లెండ్రు. తనను వివాహము చేసికొనుమని యమి తన అన్ననడుగును. అతఁడు ఒప్పుకొనలేదు. వారి సంవాదమిందుండును; అంత్యేష్టి సంబంధములైన యప్పటి యాచారాదులు ఋగ్వేదము నందలివే గనుక నా వివరమచ్చటనే చూడనగును.

౧. రోహిత సూక్తము

(౧౩ వ కాండము; ౧-వ సూక్తము.)

౧. నీళ్లలో నున్న ఓవాజిన్ (బలవంతుఁడా) లెమ్ము; సూనృత వంత మైన యీ రాష్ట్రమును ప్రవేశింపుము; ఏ రోహితుఁడు ఈ విశ్వమును పుట్టించెనో 'వాఁడు నిన్ను రాష్ట్రమునకై చక్కఁగ' భరించుగాక.

౨. నీళ్లలో నున్న శక్తి వెలుపలికి వచ్చినది; నీలో నుండి పుట్టిన వాని భారోహింపుము; సోమనిధీరించి, నీళ్లను, ఓషధులను, గోవులను, వ్రాలుగు కాళ్ల జంతువులను, చెండుకాళ్ల జంతువులను ఇందుఁ బ్రవేశపెట్టుము.

* * * * *

౩. రోహితుఁడు ద్యావా పృథ్వీలను భూవపరిచెను. స్వర్లోకము వానిచేతనే స్థాపింపబడెను; అతనిచేతనే నాకలోకము (స్థాపింపబడెను); అంతరీక్షము, రజస్సులు అతనిచేఁ గొల్పబడెను; అతని వలననే దేవతలు అస్మితమును దెలిసికొనిరి.

౪. రోహితుఁడు విశ్వరూపమును పరిశీలించెను; ఆరోహ ప్రరోహములఁ జేసెను; మహాత్తరమైన మహిమచే ఆకాశము నెక్కి నీరాష్ట్రమును పయస్సు చేతను ఘృతము చేతను నింపుఁగావుత.

* * * * *

౫. రోహిణి రోహితునకు ననువ్రత (అనుకూలవతి), ఆమె నూరి (విద్వాంసురాలు), చక్కని వర్ణము కలది (సువర్ణా), కొప్పది (బృహత), సువర్చస్సు గలది. ఆమె (యనుగ్రహము) వలన మనమనేక విధములయిన సామర్థ్యములను గెలిచెదము; ఆమె (యనుగ్రహము) వలన నన్ని సైన్యములను వశపఱచుకొని యెదము.

* * * * *

౬. ఆకు పచ్చనివియు, కేతు మంతములును, అమృతత్వము గలవియు, నగు నూర్యుని గుఱ్ఱములు సుఖముగ రథము నెప్పుడును లాగుచుండును! నెయ్యి త్రాగువాఁడును, ప్రకాశవంతుఁడును, దేవుఁడును, అగు రోహితుఁడు ఆకాశమెక్కిను.

* * * * *

౭. రాష్ట్రమును భరించు నే దేవతలు నూర్యుని వైపు వెళ్ళుదురో, వారితో నేకమై రోహితుఁడు మంచి మనస్సుకలవాడై నీకు రాష్ట్రము నిచ్చుగాక.

* * * * *

౮. సంపత్తు జయించినవాఁడును, గోవుల జయించినవాఁడును, ధనము జయించినవాఁడును, వేయిన్నేడు జన్మములు కలవాఁడు నయిన రోహితునియందు భూమియు నాకాశమును, ఆశ్రయించియున్నవి; నీ నాభి భువనముయొక్క మధ్యనున్నదని చెప్పెదను.

* * * * *

౯. అక్కడనుండి యిక్కడి సంగతుల నెఱుఁగుదువు; ఇక్కడనుండి అక్కడివానిఁ జూచెదవు; వారిచ్చటనుండి ప్రకాశవంతుఁడును చదువరియునగు నూర్యుని ఆకాశమునందుఁ జూచెదరు.

౧౦. దేవుడవై దేవతలను బాధపెట్టెదవు; అర్హమున లోపలఁజరించెదవు; సమనమైనయన్నిని బ్రజ్జ్వలింపఁ జేయుదువు; దీనిని పరమ కవు లెఱుఁగుదురు.

* * * * *

౧౧. ఒక పదముగలది, రెండు పదములుగలది, నాలుగు పదములుకలది, ఎనిమిది పదములు కలది, తొమ్మిది పదములుకలది, ఆమె అయ్యెను; భవనము యొక్కవేయి అక్షరములుగల పంక్తి; అందుండి సముద్రములు పాఠెను.

* * * * *

౧౨. నూర్యుఁడు ఆకాశమును, నూర్యుఁడు భూమిని, నూర్యుఁడు జలములను బాగుగఁ జూచును. నూర్యుఁడు (మహా) భూతము (ప్రపంచము) యొక్క ఒకకన్ను; భూమిని, ఆకాశమును బ్రాకెను.

* * * * *

౧౩. చలివేడిమిని తీసికొని, పర్వతములను యూసములుచేసి, వర్షమును అడ్డముగ గ్రహించి, స్వర్గము నేతీరిన రోహితుని రెండు అగ్నులు యజ్ఞముచేసెను.

* * * * *

౧౪. ఒకటి (అగ్ని) సత్యమునందు నుంచబడెను. ఇంకొకటి (అగ్ని) నీటియందుఁ బ్రజ్జ్వలింపబడెను (ఇది బహుళవిద్యుత్తైయుండనోవు); స్వర్గమెఱింగిన

రోహితుని బ్రహ్మచే వేల్చబడిన రెండగులు యజ్ఞముజేసెను.

* * * * *

గీ. భూమిని (యజ్ఞ) వేదికగను, ఆకాశమును (యజ్ఞ) దక్షిణగను, ఉష్ణమును అగ్నిగను, వర్షమును ఆజ్యముగను కల్పించి, రోహితుడు ఆత్మగలవానిని (పాణికోట్లను) జేసెను.

౨. వాత్సర్యసూక్తము

(౧౫-వ కాండము, ౪-వ పర్యాయ సూక్తము)

౧. ఎవరియింట్లో కై నను విద్వాంసుడగు వ్రాత్యుడు అతిథిగావచ్చినయెడల

౨. స్వయముగా నాగృహస్థుడు ఆతనికిదురు పోయి యిట్లనవలెను:—వ్రాత్యుడా! నీ నివాసమేది? వ్రాత్యుడా! యిదుగోజలము; వ్రాత్యుడా! అవినీకు తృప్తిగలిగించుగాక; వ్రాత్యుడా! నీకు బ్రయమెద్దియో యట్లగుగాక; వ్రాత్యుడా! నీకు వశమెద్దియో యట్లగుగాక. వ్రాత్యుడా! నీకోరిక యెద్దియో యట్లగుగాక.

౩. 'వ్రాత్యుడా నీవాసమెద్ది' యన్నందున దేవయానమును పొందును.

౪. 'వ్రాత్యుడా యిదుగోజలము' యన్నందున జలము పొందును.

గీ. 'వ్రాత్యుడా అవినీకు తృప్తిగలిగించుగాక' యన్నందున, దీర్ఘాయుస్సును జేందును.

౬. 'వ్రాత్యుడా నీకు బ్రయమెద్దియో యట్లగుగాక' యన్నందున, దన కేమిప్రియమో వానిబొందును.

౭. ఇట్లు తెలిసికొనిన వానియొద్దకు బ్రయమువచ్చును, వాడు ప్రియునకు బ్రయమిచ్చును.

౮. 'వ్రాత్యుడా! నీకు వశమెద్దియో యట్లగుగాక' యన్నందున వానికి వశము వశమగును.

౯. ఇట్లు తెలిసికొనిన వానికి 'వశము' స్వాధీనమగును, వాడు వశులగుగాడ వశముచేసికొనును.

౧౦. 'వ్రాత్యుడా! నీకోర్కెయెద్దియో యట్లగుగాక' యన్నందున వాని కోర్కెలన్నియు సిద్ధించును.

౧౧. ఇట్లు తెలిసికొను వానియొద్దకు కోర్కె వచ్చును, వానికి కోర్కెలలో కోర్కెలన్నియు ఫలించును.

౩. వాత్సర్యమహిమ,

(౧౫-వ కాండము, ౬-వ పర్యాయ సూక్తము)

౧. ఎవనియింట్లో విద్వాంసుడైన వ్రాత్యుడు ఒకరాత్రి అతిథిగానుండునో

౨. వానికి బృధ్వమిడనున్న పుణ్యలోకములు ప్రాప్తించును.

౩. ఎవనియింట్లో విద్వాంసుడైన వ్రాత్యుడు రెండవరాత్రి అతిథిగానుండునో

౪. వానికి అంతరిక్షమందలి పుణ్యలోకములు ప్రాప్తించును.

గీ. ఎవనియింట్లో విద్వాంసుడైన వ్రాత్యుడు మూడవరాత్రి అతిథిగానుండునో

౬. వానికి నాకమందు (దివి) నేపుణ్యలోకములు కలవో యవిప్రాప్తించును.

౭. ఎవనియింట్లో విద్వాంసుడైన వ్రాత్యుడు నాల్గవరాత్రి అతిథిగా నుండునో

౮. వానికి పవిత్రమైన వానిలోపవిత్రమైన (పుణ్యా సాంపుణ్యా) లోకములు లభించును.

౯. ఎవని యింట్లో విద్వాంసుడైన వ్రాత్యుడు అపరిమిత రాత్రులు అతిథియై నివసించునో

౧౦. వానికి నపరిమితములైన పుణ్య లోకములు లభించును.

ఇరువదవది యీ వేదము నందలి చివర

౧౩ కుంతాప కాండము. ఇందు ౧౪౩

సూక్తములు సూక్తములు కలవు.

వీటిలో ౧౩ సూక్తములు తప్ప మిగిలిన వన్నియు ఋగ్వేదమునుండి గ్రహింపబడినవి.

వీనిలోను ఋగ్వేదముయొక్క మొనిభిదవ మండలమునుండి పెక్కుసూక్తములు తీసికొనఁ బడినవి. ఋగ్వేదమునుండి 'గ్రహింపఁబడని సూక్తములలో' 'కుంతాప సూక్తములు' ముఖ్యమైనవి. ఇరువదవ కాండమందలి ౧౨౭-వ సూక్తము మొదలు ౧౩౬-వ సూక్తము వఱకుఁగల పది సూక్తములకు కుంతాప సూక్తములని పేరు. వీనికి పదపాఠములేదు. అథ ర్వవేదమునందునీవి మిక్కిలి చివరకాలమునఁ జేరినట్లు మనమూహింపవచ్చును. ఇట్టిసూక్తములు ముఖ్యముగ దానాదులు చేసిన రాజులను పొగడుటకుఁ బుట్టినవి. ఇవి భద్రాజుల పొగడ్తలవంటివి. కొన్ని మంత్రములలో (౨౦. ౧౨౭. ౧-౩) కౌరముఁడను రుశమ గాజును పొగడిరి. వీనికి 'నారాశంసము' అని పేరు. కొన్ని చోట్ల (౨౦. ౧౨౭. ౭-౧౦) పారిక్షీతు నిపొగడిరి. వీనికి 'పారిక్షీత్యాః' అని పేరు. వీనిని ఋత్విక్కులు యజ్ఞ సమయమందు నిల్లెగిరిపోవునట్లు గొల్లుమని చదువుచుండిరి. ఇందు ధనమిచ్చువారి స్తుతులె గాకుండ నీయనివారినిందయుఁ బెక్కు చిత్రమైన ప్రశ్నలును, ఉత్తరములును, (౨౦-౧౩౩) ఉండును. ఇట్టి చిత్రప్రశ్నలుండు సూక్తములకు ప్రవలిహము అని పేరు. 'అడ్డముగానున్న దానిలో నిలుపుగానున్నది వాగినది; అది యెద్ది?' 'చెప్పులో కాలు' అని ఉత్తరము! ఇట్టి పొడుపు ప్రశ్నలుండును. ఈ కుంతాప సూక్తములలోఁ గొన్ని 'అశ్లేల భాషణము'

లనఁబడునవి కూడఁగలవు. (౨౦-౧౩౬) వానిని భాషాంత రీకరించుటకు వీలులేదు. అశ్వమేధాది ప్రకరణములలో నితర వేదములందుఁగూడ నిట్టి 'అశ్లేల భాషణమ్' అన్న బిరుదుగల మంత్రము లుండును; కావున నథర్వ వేదమునందుఁ జివర నున్నవని యాశ్చర్యపడ నక్కఱలేదు. ఈ సూక్తములందు 'పోతశా ప్రలాప' మను పేరిట మూఁడు సూక్తము లున్నవి (౨౦, ౧౨౯-౧౩౨). ఈ భాగమంతయు నర్థ యుక్తమై యుండలేదు. ఇందునకొక కథ కలదు. పోత శుఁడను నొక ఋషియుండెను. అతఁడు మంత్రము ప్రారంభింపఁగా, నాతనికి పిచ్చి యెత్తినదని తలఁచి యాతని కుమారుఁడు, అతని నోరు మూసెను. అతని తండ్రి 'నా వాక్కును బంధించితివ'ని అతనికి శాపమిచ్చెను. [పోత. ౬-౩౩.

౧. కుంతాప సూక్తము

(౨౦-వ కాండము; ౧౨౭-వ సూక్తము)

౧. ఓ జనులారా! దీని వినుఁడు. ఒక వీరుని యశస్సుగానము చేయఁబడును. అటుపదివేల తొమ్మిది (ఆవులను) రుశమదేశము కౌరముఁడిచ్చెను.

౨. భార్యలతోఁగూడిన అతని రథము ఇరువది లొట్టియలచే లాగఁబడును. అతనిరథము ఆ కాశమునకు తగులునంతయెత్తు కలది.

౩. ఇతఁడు ఋషికి నూఱు నిష్కములును (బంగారునాణెములును), పది స్రవములును, మూఁడువందల గుఱ్ఱములును, పదివేల గోవులును ఇచ్చెను.

౪. ఓకవి ! ఫలవంతమైన వృక్షముమీది పక్షివలె
సనుభవింపుము. క్షుగము (కత్తి) రాళ్లమీదనిలె నీ నా
లుక నీయోష్ఠముల నడుమ శీఘ్రముగ నాడును.

౫. కవులు ఆవులవలె శీఘ్రముగా నడుచు తమ
పవిత్రమైన ఛందములను జదువుదురు. వారి పుత్రా
దులింటి యొద్దనున్నారు. పశ్వాదులను కాపాడు
చున్నారు.

౬. ఓకవి ! గోవులను, సంపత్తును, ఇచ్చు నీ కావ్య
మును ఈవలికిరానిమ్ము. వీరుఁడు తనభాణమును వేసి
నట్లు, దేవతలలో నీవాక్కును విడుపుము.

౭. మనుష్యులలో దేవుఁడును, విశ్వమందలి జనులం
దఱును నేలువాఁడును, అగువైశ్యానరపగిక్షుతుని
యశోగానము వినుఁడు.

౮. 'పరిక్షిత్తు ఆసనమెక్కి మాకు క్షేమముకలుగఁ
జేసెను' అని కురుదేశమందలి పురుషుఁడు, గృహ
నిర్మాణకాలమందు, తన భాగ్యతో ననును.

౯. పరిక్షిత్తురాజుయొక్క రాజ్యమునందు భార్య
భర్తను 'త్రాగుట కేమి తెచ్చెదను? పెరుగా! మంథ
నచేసి చల్లా! లేక మధువా!' అనియడుగును.

౧౦. (ఈ రాజ్యమునందు) యవలు (ధాన్య విశేష
ము) సూర్యకిరణములవలె, పెరిగి పైకిఁబోవును. పరిక్షి
త్తుని రాష్ట్రమందు జనులందఱును శుభములఁబడయు
దురు.

అథర్వ వేద వాఙ్మయము

ఇదివఱకు నథర్వ వేదము యొక్క సంహి
తను గుఱించి చెప్పితిమి. సంహిత గాక
యీ వేదమునకు సంబంధించిన వాఙ్మ
యము చాలకలదు. 'మంత్ర బ్రాహ్మణ
యోర్నామధేయ' మని యున్నది గనుక
బ్రాహ్మణము సంహితతో నమాన గౌర
వము కల వేదభాగము. బ్రాహ్మణమునకుఁ
దరువాతివి ఉపనిషత్తులు. వీనికి వేదాంతము

లనిపేరు. భిన్నభిన్న వేదశాఖలకు సంబంధిం
చిన స్మృత్యాది గ్రంథముల్గును గలవు.

అథర్వ వేదమునకు నొక్క గోపథ బ్రా

హ్మణమే, వాడుకలో
అథర్వ వేద
బ్రాహ్మణము నున్నది. ఈ బ్రాహ్మణ
మితర బ్రాహ్మణముల

కంటె నిటీవలది యని చెప్పటకుఁ బెక్కు నిద
ర్శనములు కలవు. ఈ బ్రాహ్మణమునందలి
చాలి భాగ మింతకంటెఁ బూర్వ బ్రాహ్మ
ణముల నుండి గ్రహింపఁబడినది. ఇందలి
రెండు భాగములు (౨/౩) పురాతన గ్రంథ
మునుండి గ్రహింపఁబడినవియు, ఒక భాగము
(౧/౩) స్వతంత్రముగ రచింపఁబడినదియు నగు
ను. ఎక్కువ భాగము ఐతరేయకాశీతకి
బ్రాహ్మణము నుండియు, కొంత మైత్రాయణీ
తైత్తిరీయ సంహితలనుండియు, కొంచెము
శతపథ పంచవింశ బ్రాహ్మణముల నుండియుఁ
దస్కరింపఁబడినది.

ఇందు 'పూర్వబ్రాహ్మణము', 'ఉత్తర
బ్రాహ్మణము' అని రెండు పెద్దవిభాగములు
కలవు. పూర్వ బ్రాహ్మణమునందు నైదు
అధ్యాయములును, ఉత్తర బ్రాహ్మణము
నందు నాఱుధ్యాయములును గలవు. వైతాన
సూత్రములని అథర్వ వేదీయ సూత్రములు
కలవు. అవి రచింపఁబడిన తరువాత వాని
స్థానసరించి యీ బ్రాహ్మణము రచించినట్లు
కానవచ్చు చున్నందున నిది యితర బ్రాహ్మ

ణములకంటె నర్వాచీనమని చెప్పవచ్చును. పూర్వ బ్రాహ్మణమునందలి విషయచర్చ యేశ్రౌతకర్మ గ్రంథమున ననుసరించలేదు; కొంత స్వతంత్రముగ నున్నది. మిగిలినది శతపథము నుండియు, ఐతరేయమునుండియుఁ దీసికొనఁబడినది. అథర్వ వేదముయొక్క మా హత్యమును నధికముగ వర్ణించుటయు; యజ్ఞకర్మయందు నాల్గవ వాఁడైన 'బ్రహ్మ' యొక్క గుణవర్ణనముచేయుటయు నీ పూర్వ బ్రాహ్మణముయొక్క ముఖ్యోద్దేశములు. ఇందు 'శివుఁ' డను దేవుఁడు పేర్కొనఁబడుట వలన నీ బ్రాహ్మణమితర బ్రాహ్మణకాలీనము గాక వైదిక కాలము తరువాత సూత్రాది కాలమందు రచింపఁబడినట్లు కానవచ్చుచున్న దనికొందఱు పండితులయభిప్రాయము. ఉత్తర బ్రాహ్మణమునందు వైతాన సూత్రము ననుసరించి శ్రౌతకర్మ సుసంగతముగ వర్ణింపఁబడియున్నది. ఇతర వేదశాఖల యందు మొదట బ్రాహ్మణము, తరువాత సూత్రములు ఏర్పడినవికాని యీ శాఖయందు మాత్రము మొదటవైతాన సూత్రము లేర్పడుటయు, తరువాత వానిని సంహితాప్రాయముగ గ్రహించి యీ బ్రాహ్మణము రచింపఁబడుటయు తటస్థించినందున నితరశాఖలలోని బ్రాహ్మణ సూత్రక్రమమిచ్చట మారినది. ఈ బ్రాహ్మణమును గుఱించి గోపథ బ్రాహ్మణ మనుశ్లబ్దముక్రింద వివరముగ వ్రాయఁబడును.

అథర్వోప నిషత్తు లసంఖ్యములు. ౧౮౭౬
ఉపనిషత్తులు లో వెబర్ గారు లెక్క వేయఁగా ౨౩౫ ఉప నిషత్తులు అథర్వ వేదమునకు సంబంధించినవి యుండెను. అందు "అల్లోపనిషత్తు" కూడఁ గలదు! పక్షాభిమానముగల హిందూ మత ములోని మతమతాంతరులందఱును తమతమ పక్షమునకు ననుకూలముగ నొకయుపనిషత్తు నురచించి, దానిని మఱియే వేదమునకు తోకఁగాఁబెట్టుటకు వీలులేనందునఁజివరదియు, ఉపనిషత్సంఖ్యా నిర్ణయములేనిదియు నగు అథర్వ వేదమునకు ననుబంధముగ వ్రాయుచు వచ్చిరి. అందుచే నీయుపనిషత్తుల సంఖ్య యింత పెరిగినది. చరణవ్యూహమను నొక పురాతన గ్రంథముకలదు. అది అథర్వ వేద సంబంధమైన పరిశిష్ట గ్రంథము. దానినిబట్టి చూడ నప్పటికీ వేదమునకు ౨౭ ఉపనిషత్తులే యున్నట్లు కనఁబడును. అవియెవ్వియనః—
౧ ముండక, ౨ ప్రశ్న, ౩ బ్రహ్మవిద్యా, ౪ త్సురికా, ౫ శూలికా, ౬ అథర్వ శిరస్ ౭ అథర్వశిఖా, ౮ గర్భ, ౯ మహా, ౧౦ బ్రహ్మ, ౧౧ ప్రాణాగ్నిహోత్ర, ౧౨ మాండుక్య, ౧౩ నాదబిందు, ౧౪ బ్రహ్మబిందు, ౧౫ అమృతబిందు, ౧౬ ధ్యానబిందు, ౧౭ యోగ శిఖా ౧౮ యోగతత్త్వ, ౨౦ నీలరుద్ర ౨౧ పంకతాపినీ, ౨౨ ఏకదండి నన్యాన, ౧౩ అరుణి, ౨౪ హంస, ౨౫ పరమహంస ౨౬ నారాయణ, ౨౭ వైతథ్యము లనునవి.

పైని జెప్పబడినవానిలో ప్రశ్న, ముండక మాండాక్యములను ఉపనిషత్తులు మిక్కిలి పురాతనములైనవి, ఎక్కువగా నాదరింపఁ బడుచున్నవి. ఇవి వేదాంత సిద్ధాంతములను చక్కఁగఁ జర్చించును. బౌదాఝాయణుఁడు తన వేదాంత సూత్రములనఁబడు నుత్తర మీ మాంసయందు, నీయుపనిషత్తులలోని వాక్యము లనేకములు ఉదాహరించి యున్నాఁడు. ప్రశ్నోపనిషత్తు గద్యమయము. ఇది పిప్పలాదిశాఖిదిగాఁ గానవచ్చును. ఇందు పిప్పలాది ఋషి తనశిష్యులు అడిగినట్టి యాఱు ప్రశ్నలకు సమాధానములు చెప్పినాఁడు. ముండకోప నిషత్తునకు వేదాంత సంప్రదాయమునందు మిక్కిలి గౌరవముకలదు. ఇది బృహదారణ్యక ఛాందోగ్యములకును, శ్వేతాశ్వతరమునకును నడమ రచింపఁబడియుండును. మాండాక్యము గద్యాత్మకమైన మిక్కిలి చిన్న యుపనిషత్తయినను, దానిమీఁద శంకరాచార్యులవారి గురువునకుగుర్నవైన గౌడపాదాచార్యులవారు కారికలువ్రాసినందున నిది మిక్కిలి విఖ్యాతమైచెందియున్నది. అద్వైత వేదాంత సంప్రదాయమునందు 'గౌడపాద కారిక' లకు అనన్య గౌరవముకలదు.

పైని ఈయంబడిన ౨౭ ఉపనిషత్తుల జాబితాగాక అథర్వోపనిషత్తులనఁబడునవి పెక్కులున్న వని యిదివఱకే వ్రాసియున్నాము. అట్టి జాబితాయొకటి ౯౭ సంఖ్యగలది యీక్రింద నుదాహరించెదము:—

౧ ప్రశ్న, ౨ మాండుక్య, ౩ పూర్వ నృసింహతాపినీ, ౪ ఉత్తరనృసింహతాపినీ, ౫ అక్ష, ౬ అక్షమాలికా, ౭ ఆద్వయ, ౮ అధ్యాత్మ, ౯ అన్నపూర్ణా, ౧౦ అథర్వశిఖా, ౧౧ అథర్వశిరః, ౧౨ అమృతనాద, ౧౩ అమృతబిందూ, ౧౪ అవధూత, ౧౫ అవ్యక్త, ౧౬ ఆత్మా, ౧౭ ఆత్మబోధ, ౧౮ ఆరుణి, ౧౯ ఏకాక్షర, ౨౦ కఠరుద్ర, ౨౧ కలిసంతరిణ, ౨౨ కాలాగ్నిరుద్ర, ౨౩ కుండికా, ౨౪ కృష్ణ, ౨౫ కైవల్య, ౨౬ త్సురిక, ౨౭ గణపతి, ౨౮ గర్భ, ౨౯ గారుడ, ౩౦ గోపాలతాపినీ, ౩౧ చూడా, ౩౨ జాలదర్శన, ౩౩ జాబాల, ౩౪ జాబాలి, ౩౫ తాపినీ, ౩౬ భారసార, ౩౭ తురీయాతీత, ౩౮ తేజోబిందు, ౩౯ త్రిపురా, ౪౦ త్రిపురాతాపినీ, ౪౧ త్రిశిఖా, ౪౨ దత్తాత్రేయ, ౪౩ దక్షిణామూర్తి, ౪౪ దేవీ, ౪౫ ధాన్యబిందూ, ౪౬ నాదబిందూ, ౪౭ నారాయణ, ౪౮ నిరామబ్బ, ౪౯ నిర్వాణ, ౫౦ పంచబ్రహ్మ, ౫౧ పరబ్రహ్మ, ౫౨ పరమహంస, ౫౩ పరమహంసపరివ్రాజక, ౫౪ పరివ్రాజ, ౫౫ పాశుపత, ౫౬ పైంగల, ౫౭ ప్రాణాగ్నిహోత్ర, ౫౮ బృహజ్జాబాలి, ౫౯ బ్రహ్మ, ౬౦ జన్మజాబాల, ౬౧ భావనా, ౬౨ భిక్షు, ౬౩ మండల, ౬౪ మాత్రీక, ౬౫ మహత్, ౬౬ మహానారాయణ, ౬౭ మహావాక్య, ౬౮ ముక్తిక ౬౯ ముద్గల, ౭౦ మైత్రేయీ, ౭౧ యాజ్ఞవల్క్య, ౭౨ యోగకుండలీ, ౭౩ యోగతత్త్వ,

2౪ యోగశితౌ, 2౫ రహస్య, 2౬ రామ
తాపనీ, 2౭ రాఘవహస్య, 2౮ రుద్రాక్ష,
2౯ వజ్రసూచి, ౩౦ వరాహ, ౩౧ వాసు
దేవ, ౩౨ విద్యా, ౩౩ శరభ, ౩౪ శాట్య
యనీ, ౩౫ శాంఘిల్య, ౩౬ శారీర, ౩౭
సన్యాస, ౩౮ సరస్వతీరహస్య, ౩౯ సర్వ
సార, ౪౦ సేవిత్రీ, ౪౧, సీతా, ౪౨ సు
బాల, ౪౩ సూర్య, ౪౪ సౌభాగ్య, ౪౫
స్కంధ, ౪౬ హయగ్రీవ, ౪౭ హృదయ.

ఈ యుపనిషత్తులన్నియు సప్తషష్ఠాదు
రచింపఁబడిన వనుట స్పష్టము. కొన్నిటి భా
షానైలిని బట్టిచూడ నవి నూఱునూటయేబది
యేడలకు లోపుగాఁ బుట్టియుండ వచ్చునని
తోచుచున్నది. ఈ యుపనిషత్తులన్నిటిని
మనము నాలుగు గుంపులుగ వేరుచేయ
వచ్చును.

౧. వేదాంతోప నిషత్తులు:- కేవలము వే
దాంత విచారమును ప్రతిపాదించునవి. వీని
లో కేవలతత్త్వ విచారముండునేగాని, శివవిష్ణు
స్తుతులుగాని, వారి యాధిక్యతను వర్ణించుట
గాని యుండదు. ఇట్టివి ప్రశ్నముండక మాం
డూ క్యాత్మ పిండోపనిషత్తులు.

౨. యోగోపనిషత్తులు:- ఇవియు వేదాం
తమునే బోధించునుగాని యోగము వలనను,
ఓంకారజపము వలనను ఆత్మను కనుగొన
వలయునని ప్రతిపాదించును. బ్రహ్మ విద్యా
తురికా నాదబిందు హంసా ద్యుపనిషత్తు
లిట్టివి.

౩. సన్యాసోప నిషత్తులు :- ఇవిసన్యాస
మును ఎక్కువగాఁ బోగుడును. సన్యాసము
ఉపనిషత్తుల సారమని చెప్పును. బ్రహ్మ
సన్యాస పరమహంసోపనిషత్తు లిట్టివి.

౪. శైవ వైష్ణవా ద్యుపనిషత్తులు:- శివుఁ
డే యెక్కువయని, విష్ణువే యెక్కువయని,
అవతారాదులే యెక్కువయని ప్రతిపాదించి
వితండా వాదములకు మూలాధారములైనవి,
యీ గ్రంథములు. అథర్వశిఖానీల రుద్ర
కాలాగ్ని రుద్ర, రామతాపినీ నృసింహతా
పినీ మొదలయినవి యిట్టివి. వీనియందలి
విషయమును బట్టియే, శైవవైష్ణవ శాక్తేయ
వైరములు ముదిరిన తరువాతనే యీ ఉపని
షత్తులు తత్తద్దేవతా భక్తులచే గల్పింపఁ
బడిన వనుట స్పష్టము.

మొత్తముమీఁద పైని చూపఁబడిన నా
లుగువిధముల గ్రంథములు, పూర్వము వాని
కన్నఁ బరముననున్నవి. వెనుకనుండి పుట్టిన
వని మనమహిమించిన, మనయాహ సత్యము
నకు దూరముగ నుండదని చెప్పవచ్చును.

ఈ వేదమునకు నుపవేదములుగా బ్రహ్మ
అయిదు వేదములను
ఉపవేదములు నిర్మించెనట.

“పంచవేదాన్ నిరమమితః సర్వవేదమ్,
పిశాచవేదమ్, అసురవేదమ్, ఇతిహసవేదమ్,
పురాణవేదమితి”

అయిదు వేదములను నిర్మించెను. సర్వ వేదము, పిశాచవేదము, అసుర్వేదము, ఇతిహాస వేదము, పురాణవేదము.

గోపథ బ్రాహ్మణమునందుఁ జెప్పఁబడిన యీ యైదు ఉపవేదములలో, మొదటి మూడువేదముల విశేషసంహితలు ప్రఖ్యాతి గాంచి యుండలేదు. పాము మంత్రములు, దయ్యపు మంత్రములు సంస్కృతమునందు పెక్కులు గలవు. కాని వానిలో నే గ్రంథములను ఈ యుపవేదములుగాఁ బరిగణించిరో తెలియదు. ఇతిహాస వేదమనఁగా భారతమనియు, పురాణ వేదమనఁగా పురాణములనియుఁ దోచుచున్నది. గోపథ బ్రాహ్మణము అన్ని బ్రాహ్మణములకంటె నర్వాచీనము. సూత్ర గ్రంథములకుఁగూడ తరువాతది కావున నదిపుట్టిన కాలమువఱకు మహాభారతమును, కొన్ని పురాణములును పుట్టియుండును.

అథర్వణ వేద సంబంధమైన శ్లోకసూత్రము లైదని ఉపవర్షము ఆధర్వణిక సూత్ర గ్రంథములు చార్యుఁడు చెప్పెనని, విద్యారణ్యుఁడు తన భాష్యమునందు ఈ క్రింది శ్లోకము నుదాహరించి యున్నాఁడు:—

సక్షత్రకల్పో, వైతాన, స్త్రోతీయః సంహితావిధిః । తూర్య అంగిరసః కల్పః, శాన్తి కల్పశ్చ సంచయః ॥

అర్థము:—సక్షత్ర కల్పము, వైతాన కల్పము, సంహితా కల్పము, అంగిరస కల్పము, శాన్తి కల్పము, అనునవి యైదు. ఇందు సంహితా కల్ప మనఁగా కౌశిక కల్పసూత్రము.*

ఈకల్పసూత్రములు శౌనక, జాజల, జలద, బ్రహ్మవరులను ఈ నల్లరు శాఖవారికే ప్రమాణములఁట. ఇతర శాఖల వారి కే సూత్ర గ్రంథములు ప్రమాణముగ నుండినవో తెలిసికొనుటకు వీలులేదు.

ఈయైదు కల్పసూత్ర గ్రంథములలోకౌశిక సూత్రమనునది మిక్కిలి ముఖ్యమైనది. విపులముగను సంపూర్ణముగను నిందు నథర్వవేద మంత్రముల కుపయోగము కల్పింపఁబడినది. కౌశికసూత్రము మొట్టమొదట అమెరికాలో బ్రకటింపఁబడినది†. ఇందు ౧౪ అధ్యాయము

*తత్ర సాకల్యేన సంహితామంత్రాణాం శాంతిపాష్టి కాదిషు కర్మణు వినియోగ విధానాత్ సంహితా విధీర్నామ కౌశిక సూత్రమ్ !

[ఇతిసాయణాచార్యః.

†వేద సంబంధమైన ముఖ్య గ్రంథములు మొదట పాశ్చాత్య దేశములందుఁ బ్రకటింపఁబడుటయు, మన వారేమియుఁ జేయకుండుటయుఁ జూడఁ బాశ్చాత్యులకుఁగల జ్ఞానాభిలాషయు, మనకుఁగల యాదాసీన్యమును జక్కఁగ వెల్లడి యగుచున్నవి. ఋగ్వేద సంహిత మొదట ఆక్స్ ఫర్డులోను, (౧౮౫౦) శుక్ల యజుర్వేద వాజసనేయ సంహిత బర్లిన్ లోను (౧౮౫౨) కృష్ణ యజుర్వేద తైత్తిరీయ సంహిత లిప్ జిక్ లోను (౧౮౭౧), సామ వేద సంహిత లిప్ జిక్ లోను (౧౮౮౪), అథర్వవేద సంహిత బర్లిన్ లోను (౧౮౮౫) ప్రకటింపఁబడినవి ! ఇంతియకాదు. వీని కర్థములు, శబ్దకోశములకూడ సిద్ధము చేయఁబడినవి !

లును, గరగ కండికలును గలవు. ఈ సూత్ర గ్రంథములలో నేయే విషయములు కలివో వాని పట్టిక, సాయణాచార్యులవారు తమ భాష్యపీఠికలో చిచ్చియున్నారు. ఆ విషయ సూచికలవలన నథర్వ వేదమందలి విషయ ములను గుఱించియు, గొంత బోధ కలుగఁ గలదు కనుక వేలువేలు సూత్రముల విషయ పట్టికలను సాయణభాష్యమునుండి యుదాహరించుచున్నామీ సంస్కృత పదములు సాధారణముగ నర్థమగునవి కావున వేలుగఁ దెలుగర్థ మీయలేదు:-

“తత్రతావత్ కాశికసూత్రే క్రమేణప్రతి పాద్యా న్యేతానికర్మాణి । ఆదా స్థాలీపాక విధానేన దరిశపూర్ణ మాసవిధిః । తతోమేధా జననాని । బ్రహ్మచారి సాంపదాని । గ్రామ నగర దుర్గరాష్ట్రాది లాభార్థాని । పుత్రపశు ధనధాన్య ప్రజాస్త్రీ కరితురగ రథాన్దోలికాది సర్వసంపత్సాధకాని । జనానామ్ ఐకమత్య సంపాదకాని సామనస్యాని । తతోరాజ కర్మాణి తానిచ శత్రుహస్తి త్రాననాని సం గ్రామజయ సాధనాని ఇమనివారణార్థాని ఖ ఙ్గాది సర్వశత్రు నివారణాని పరిసేనా మో హనోద్వేజన స్తమ్భనోచ్ఛాటనా దీని స్వసే నోత్సాహ పరిరక్షణ భయార్థాని సంగ్రామ జయపరాజయ పరిక్షార్థాని సేనాపత్యాది ప్ర థానపురుష జయకర్మాణి పరిసేనా సంచరణ ప్రదేశేషు అభిమన్విత పాశాసిక శాస్త్రజ్ఞే పణాదీని జయకామస్య రాజ్యోరథస్యారోహ

ణమ్ అభిమన్విత భేరిపటహాది సర్వవాదిత్ర తాడనమ్ సపత్న త్తయకర్మాణి శత్రూత్సా దితస్య రాజ్యః పునః స్వరాష్ట్ర ప్రవేశకాని రాజాభిషేకః ॥ పాపక్షయాధాని నిర్మతికర్మా ణి చిత్రాకర్మాదీని పౌష్టికాని । గోసమృద్ధి కర్మాణి లక్ష్మీకరణాని । పుష్కర్థమణిబద్ధనాని । కృషిపుష్టికర్మాణి అనుడుత్సమృద్ధికర్మాణి గృహ సంపత్కర్మాణి సవశాలా కర్మాదీని । వృషో త్సర్జనమ్ । ఆగ్రహాయణీకర్మ ॥ జన్మాంతరకృత పాపనిమిత్తా చికిత్స్య వివిధరోగభైషజ్యాని । తత్రప్రథమం సర్వవ్యాధి భైషజ్యం జ్వరాతి సార బహుమూత్రాదిభైషజ్యాని శస్త్రాద్యభి ఘాతజ రుధిర ప్రవాహ నిరోధకాని భూత ప్రేత పిశాచాపస్మార బ్రహ్మరాక్షస బాలగ్ర హాది నివారణాని । వాతపిత్త శ్లేష్మ భైష జ్యాని । హృద్రోగ కామిలాశ్విత్ర నివార ణాని । సంతతజ్వరై కాహికాది విషమజ్వర రాజయత్మ జలోదర నివారణాని గవాశ్వా దీనాం క్రిమి హారాణి నికన్దమల సర్ప వృశ్చిక స్థావర జంతువిషనివారణాని శిరోక్షి నాశికా కర్ణజహ్వగ్రీవాది రోగభైషజ్యాని బ్రాహ్మ ణాద్యాక్రోశ నివారణాని గణ్డమాలాది వివి ధరోగభైషజ్యాని ॥ పుత్రాదికామస్త్రీకర్మా ణి సుఖప్రసవ కర్మాణి గర్భాధానగర్భ బృం హణ పుంసవనాదీని సౌభాగ్యకరణాని । రా జాదిమన్య నివారణాని అభీష్టసిద్ధసిద్ధి విజ్ఞా నాని । దుర్దినాశస్యతి వృష్టినివారణాని సభా జయ వివాదజయ కలహశమనాని । స్వేచ్ఛా

తో నదీప్రవాహ కరణాని వృష్టికర్మాణి అ
గ్ధోత్థాపనకర్మ । ద్యూతజయకర్మ । గోవత్స
విరోధ నివారణమ్ । అశ్వశాస్త్రమ్ । వాణిజ్య
లాభకర్మ । స్త్రీయాపాపలక్షణ నివారణం ।
వాస్తుసంస్కారకర్మ । గృహ ప్రవేశకర్మ ।
కపోతవాయసాద్యుపహత గృహ శాస్త్రవిధిః ।
దుష్ప్రతి గ్రహయాజ్య యాజనాదిదోషనివా
రణమ్ । దుస్స్వప్న నివారణమ్ । కుమారస్య
పాపనక్షత్రజననశాస్త్రమ్ । ఋణాపనోదనమ్ ।
దుశ్శకునశాస్త్రమ్ ॥ ఆభిచారికాణి । పరకృతా
భిచారనివారణాని ॥ స్వస్త్వయనాని । ఆయు
ష్యాణి । జాతకర్మ నామకరణ చూడాకర్ణోప
సయనాదీని ఏకాగ్నిసాధ్యా కామ్యా యా
గాః బ్రహ్మాదనస్వర్గాదనాద్యా ద్వావింశతిః
సవయజ్ఞాః ॥ క్రద్యాచ్ఛమనమ్ । ఆవసథ్యా
ధానమ్ । వివాహాః ॥ పైతృమేధికాని । పిణ్డ
పితృయజ్ఞాః ॥ మధుపర్కాః ॥ పాంసురుధిరాధి
వర్షణ యక్షరాక్షసాదిదర్శనభూకమ్పధూమ
కేతు చంద్రారోప స్థవాదిబహువిధోత్పా
తశాస్త్రయః ॥ ఆజ్యతస్త్రివిధిః । అష్టకాకర్మ
ఇస్త్రిమహాః । తతోఽధ్యయన విధిరితి ॥

తథా వైతానసూత్రే దర్శపూర్ణమాసా
దిషు అయనాస్తేషు శ్రయీవిహితకర్మసు
బ్రహ్మ బ్రాహ్మణాచ్ఛంసీ అగ్నిధిః పోతేతి
చతుర్థాం ఋత్విజాంకర్తవ్యం ప్రతిపాద్యతే ।
తత్ర అనుజ్ఞామస్త్రిణాదీని బ్రహ్మణః । శస్త్రా
దీని బ్రాహ్మణాచ్ఛంసినః । అగ్ని ధిస్య

అన్వాహార్య శ్రవణప్రస్థిత యాజ్ఞాదీని । పో
తుః ప్రస్థిత యాజ్ఞాదీని । శ్రితి విభాగః ॥ తత్ర
అయం కర్మక్రమః ॥ ప్రథమం దర్శపూర్ణమా
సా । తతోఽగ్నిధానమ్ । అగ్నిహోత్రమ్
ఆగ్రయణేష్టిః । చాతుర్థ్యాని । వైశ్వ
దేవ వరుణప్రశాస సాకమేధ శునాసీరీయాణి
పశుయాగః । అగ్నిష్టోమోక్త్యహోదశ్యతి రా
త్ర్యాత్మకః ప్రకృతిభూత శ్చతుస్సంస్థః సోమ
యాగః । వాజపేయః । అప్తోర్యామః । అగ్ని
చయనమ్ । సోత్రామణీ । మైత్రావరుణ్యో
మితేష్టిః । గవామయనమ్ । రాజసూయః ।
అశ్వమేధః । పురుషమేధః । సర్వమేధః ।
బృహస్పతి సవగోసవాదయ ఏకాహః సోమ
యాగః । వృష్టిద్విరాత్ర ప్రకృతయోఽహీ
నాః । రాత్రి సత్రాణి । సాంవత్సరికాణ్యాయ
నాని । దర్శపూర్ణ మాసాయనాసీతి ॥

నక్షత్రప్రశ్నేపి ప్రథమం కృత్తికాదిసక్షత్ర
పూజాహోమాది । తతోఽద్భుత మహా
శాస్త్రమ్ । వైరృత కర్మ । అమృతాద్యా అభ
యాంతాస్త్రిం శస్మహ శాస్త్రయో నిమిత్త
భేదేన ప్రతిపాదితాః । తత్ర దివ్యాస్తరిక్ష
భామేషు ఉత్పాతేషు అమృతాఖ్యా మహా
శాస్త్రమ్ । గతాయుషాం పునర్జీవనాయ వై
శ్వదేవీ । అగ్నిభయనివృత్తయే సర్వకామా
వాస్తయే చాగ్నేయీ । నక్షత్రగ్రహహోప
స్పష్టభయార్తరోగ గృహీతానాం తచ్ఛాం
తయే భార్గవీ । బ్రహ్మవర్చసకామస్య వస్తు

శయనాగ్ని జ్వలనేచ బ్రాహ్మీ । రాజ్యశ్రీ
 బ్రహ్మవర్చస కామస్య బార్హస్పత్యా । ప్ర
 జాపశ్వన్నలాభాయ ప్రజాత్యయ నివృత్తయే
 చ ప్రాహపత్యా శుద్ధికామస్య సావిత్రిః । ఛందో
 బ్రహ్మవర్చస కామస్యగాయత్రీ । సంవత్కా
 మస్య అభిఘరతోభిచర్యమాణస్య చ ఆజ్ఞీ
 రసీ । విజయ బలపుష్టికామస్య పరచక్రోద్యో
 జనకామస్య చ ఛందో । అద్భుత వికార నివృ
 త్తికామస్య రాజ్యకామస్యచ ఘాహేంద్రీ ।
 ధనకామస్య ధనక్షయనివృత్తి కామస్యచ
 కాబేరీ । విద్యాతేజోధనాయుష్కామస్య
 ఆదిత్యా । అన్నకామస్య వైష్ణవీ । భూతి
 కామవాస్తు సంస్కార కర్మణోర్వాస్తోష్ప
 త్యా । రోగార్తస్య ఆపద్ధస్తస్య చ రాద్రీ ।
 విజయకామస్య అపరాజితా । యమభయే
 యామ్యా । జలభయేవారుణీ । వాత్యాభ
 యే వాయవ్యా । కులక్షయనివృత్తయే సంత
 తాఖ్యా । పశుక్షయనివృత్తయే త్వష్టి ।
 బాలస్య వ్యాధినివృత్తయేకామారీ । నిర్మతి
 గృహీతస్య నైరృతీ । బాలకామస్య మారుర్గ
 ణీ । అశ్వక్షయనివృత్తయే గాంధర్వీ । గజ
 క్షయశాస్తయే పారావతీ । భూమికామస్య
 పార్థివీ । భయార్తస్య అభయాఖ్యా మహా
 శాంతిః । ఆసాం తస్మిభూతా మహాశాంతి
 శ్చేతి॥

తథా ఆజ్ఞీరసకల్పే ఆభిచారకర్మాదౌ
 కర్తృకారయితృసదస్యానాం స్వాత్మరక్షా

కరణమ్ । అభిచారోపయుక్తదేశకాలమణ్డప
 కర్తృకారయితృ దీక్షాదిధర్మసమిదాజ్యాది
 సంభార నిరూపణాదికమ్, తతః ఆభిచారిక
 కర్మాణి । పరకృతాభిచార నివారణాదీన్య
 న్యాన్యపి కర్మాణి॥

శాంతికల్పేపి ప్రథమం వైనాయకగ్రహ
 గృహీతల్లక్షణాని । తచ్ఛాస్తయే సంభారా
 హరణమ్ । అభిషేకవైనాయకహోమాః ।
 తత్పూజా విధానమ్ । ఆదిత్యాది నవగ్రహ
 యజ్ఞాదికమితి॥

ఇట్లు అయిదు కల్పములలోని విషయ
 సూచికలను కొద్దిలోనిచ్చి సాయణాచార్యుల
 వారు కల్పములలో లేనిదియు పరిశిష్టముల
 లోఁజెప్పఁబడినదియునగు రాజ్యాభిషేక విష
 యసూచికఁగూడ నిట్టిచ్చియున్నారు:—

“ ఏతేషు కల్పేష్వనుక్తాని యాని రాజాభి
 షేకోపయుక్త ద్రవ్యప్రకృతి ద్రవ్యపరిగ్రహ
 పురోహితవరణాదీని పరిశిష్టాన్తాని తాన్యపి
 అను క్రమ్యంతే । ప్రథమం రాజ్యాభిషేకః ।
 ప్రాతః ప్రాతర్మస్తౌ గంధాలంకారసింహాస
 నాశ్వగజాన్దోలికా ఖడ్గధ్వజచ్ఛత్ర చామరా
 దీనాం తత్తస్మన్ప్రాభి మన్త్రితానాం రాజ్ఞే
 ప్రదానాదీని పురోహితకర్మాణి । సువర్ణధేను
 తిలభూమిదానాదీని రాజ్ఞః ప్రతిదివసకర్త
 వ్యాని పూజిత పిష్టమయ్యా సదీపయారాత్రి
 ప్రతిమయా రాజ్ఞో నీరాజనమ్ । రక్షా
 కరణం చ ఇత్యేవమాదీని పురోహితస్య రా

త్రికర్మాణి రాజ్ఞః పుష్పాభిషేకః రాజ్ఞో
రాతౌ ఆరాత్రికవిధానమ్ పాత్రః పాత్ర
ఘృతావేక్షణమ్ కపిలాదానమ్ తిలధేనుదా
నమ్ రసాదిధేనవః కృష్ణాజ్ఞానదానమ్ భూమి
దానమ్ తులాపురుషవిధిః ఆదిత్యమండలా
కారాపూపదానమ్ హిరణ్యగర్భవిధిః హస్తీ
రథదానమ్ కనకాశ్వాది దశ మహాదానాని
అశ్వరథదానమ్ గోసహస్రవిధిః వృషో
త్సర్గః కోటిహోమః లక్షహోమః అయిత
హోమః ఘృత కమ్బులవిధిః తటాకప్రతిష్ఠా
పాశుపతవ్రతమ్ ఇత్యేవమాదీని అన్యాన్యవి
దాన వ్రతాదీని*

అథర్వ వేదమునకు రెండు అను క్రమ
ణులు కనబడుచున్నవి. ఒకటి పంచపట
లిక, రెండవది సర్వాను
అను క్రమణులు క్రమణి. ఈ రెండవ
దానికే బృహదను క్రమణి యన్న పేరుకూడ
నున్నట్లు కానవచ్చుచున్నది. ఇవి అథర్వ
వేదముయొక్క యొక విధమైన జ్ఞమాబంది
గోష్పారాలు. ఈకాండములో సూక్తములిన్ని,
ఈ యీసూక్తములలో ఋక్కులిన్ని, ఈ
సూక్తములీ యీ విషయములకు సంబంధించి
నవి అను మొదలైన క్షట్టుబాట్లన్నియు వీని
యందుజేయబడియుండును. అను క్రమణు
లేర్పడిన తరువాత వేదమందలి మంత్రములు

*అథర్వ సంహితా, బొంబాయి ప్రతి, ౧-వ సంపు
టము, సాయణభోష్యోపోద్ఘాతము, ౨౬-౨౭ పుటలు.

మారుటకు వీలుండదు. పంచపటలికలో
౧౯-వ ౨౦-వ కాండములు, ఉద్గాహరింపబడి
యుండలేదు. పంచ పటలిక కొంత పద్యా
త్మకము, కొంత గద్యాత్మకము.

అథర్వ పరిశిష్టములు ౨౨-వ అకు ను
న్నవి. వీనిలోని విషయము లనేకములు.

ఇందుఁ గొన్ని వ్యాక
పరిశిష్టములు రణ విషయమును,

జ్యోతిషమును, అర్థవిషయమును, అన్యవిష
యమును, అథర్వ వేదమునకు సంబంధించిన
వానిని చర్చించును. పైపులాద మంత్రము,
ఇంద్ర మహోత్సవము, ధూర్తకల్పము,
ఆసురకల్పము, జ్ఞానమాల, శ్రాద్ధకల్పము,
ఉత్తమ పటము, చరణవ్యూహము, గ్రహ
యుద్ధము, అద్భుతశాంతి, అను పరిశిష్టములు
ముఖ్యమైనవి.

అథర్వ వేద సంబంధమైన వ్యాకరణ గ్రం
థములలో, 'శౌనకీయచతుర్ధ్యాయికా'

యనబడునది యొకటి
వ్యాకరణ కానవచ్చుచున్నది.
గ్రంథములు దీనికే అథర్వణ ప్రాతి

శాఖ్యమనిపేరు. ఇది అమెరికాలోఁ బ్రక
టింపబడినది. అథర్వణ సూత్రములని పాణిని
కృత గ్రంథ మొకటి కలదని చెప్పెదరు కాని
యెచ్చటనుకానరాదు. కౌత్సాయనకృతమైన
విరుక్త నిఘంటు మొకటికలదు. భృహత్
సర్వాను క్రమణియు నొకటికలదు.

అథర్వ జ్యోతిషమును గ్రంథ మొకటి కలదు. అందు ఈ ప్రకరణములును, ౧౬౯ శ్లోకములును కలవు. అథర్వ జ్యోతిషము ఇందు గణిత జాతక స్కందములు కలవు. దీనిని బితామహానుష కాశ్యపునకుఁ జెప్పినట్లున్నది. ఈ గ్రంథము ఋగ్వజుర్వేదాంగ జ్యోతిషముల కంటెను, ఇతర వేదాంగముల కంటెను, మిక్కిలి అర్వాచీనము. [కొ. ల.]

అథర్వశిఖా—అథర్వ వేదోపనిషత్తు.

అథర్వశిఖోపనిషత్. అథర్వ

శిఖోపనిషత్తథర్వవేదమందలి పంచరుద్రంబులలో నొక్కటియై యష్టోత్తర శత్రోపనిషత్తులలో నొప్పుచున్నది. పైప్పలాద సనత్కుమారులును అంగిరుసులు నొకప్పుడాయథర్వణః ఋషియొద్దకుఁ బోయి ధ్యాన ధ్యాతృధ్యేయవిషయకంబగుప్రశ్నంబునడుగ నాతండు గృహచే వారలకు నుపదేశమొనరించిన తత్త్వమని యాఖ్యాయినా మూలకముగఁ దెలియవచ్చెడిని.

“అథహేనంపైప్పలాదోంగిరా సనత్కుమారశ్చాథర్వణ మువాచ భగవన్కిమాదాప్రయుక్తం ధ్యానం ధ్యాయితవ్యంకింతత్ ధ్యానాకో వాధ్యాతా కశ్చధ్యేయః స ఏభ్యోధర్వాప్రత్యువాచ.”

ఇందు సాధనచతుష్టయసంపన్నులగునర్వకర్మ సన్న్యాసులకు శాస్త్రముచే విధింపఁబడు ప్రణవోపాసనంబు సూక్ష్మంబుగ వివరింపఁబడియున్నది. మరియు బ్రహ్మవాచకంబులగు నోంకారప్రణవ ప్రళయతారవిష్ణు బ్రహ్మ ప్రకాశ మహాదేవాదిపదంబుల వ్యుత్పత్త్యర్థము లద్వైత తత్త్వము దేటపడునటులు నిరూపింపఁడియె. సర్వవాచకంబులచే గమ్యంబగు వాఁడు శివుండని నిగమనంబునఁ జెప్పంబడి యుండుటచే నీయుపనిషత్తునందు శివపదమక్షర బ్రహ్మవాచకంబుగ నుచ్చరింపఁబడి యెనని యేఱుంగునది. ఇట్టి బ్రహ్మతత్త్వంబును దెలిసికొనుటచే జనన మరణప్రవాహరూప సంసారమునుండి ద్విజాలు ముక్తులగుచున్నారని ఫలశ్రుతిచేఁ దెలియవచ్చుచున్నది.

“అథర్వశిఖైతామ ధీత్యద్విజోగర్భ వాసాద్విముక్తో విముచ్యత ఏతామధీత్యద్విజోగర్భవాసాద్విముచ్యతే॥”

సర్వకర్మ సన్న్యాసమును గావించి గురుముఖమున మహావాక్యోపదేశమును బొందిన వారలకుఁ బ్రణవోపాసనంబు కర్తవ్యంబు గావున నట్టి వారలకీ యుపనిషత్తు విచార రమణీయంబు.

(శ్రీ. క. భా.)

అథర్వశిరస్సు—అథర్వ వేదోపనిషత్తు.

అథర్వ శిరసుఁడు—అథర్వణ
ఋషియొక్క ముగ్గురు పుత్రులలో మూడవ
వాడు.

అథర్వ శిరోపనిషత్ — అథర్వ
శిరోపనిషత్తు నామ మాత్రముననే అథర్వ
వేదాంతర్భాగమని సుస్పష్టమగుచున్నది.
ఇయ్యది యష్టోత్తర శతసంఖ్యాకంబులైన
యుపనిష చేష్టంబులలో నొక్కటి.
ఇయ్యది రుద్రునకును దేవతలకును జరగిన
సంభాషణ రూపముగఁ గానంబడియెడి. ఇట్టి
యాశయము నీయుపనిష దారంభమున
నుండిన యాఖ్యాయిక బలపఱచుచున్నది.
దేవత లొకానొకప్పుడు రుద్రస్వరూపమును
జిజ్ఞాస చేయఁదలంచి స్వర్గలోకంబునకుఁ బో
యి రుద్రుని దశింఁచి యాతని మీరెవ్వరని
యడుగ నారుద్రుండు సకల బ్రహ్మాండము
లును దానేయైయున్నాడననియుఁ దనకంటె
నస్యమొండు లేదనియు, తాను శ్రోత్రాళికా
బాధ్యుఁడును, సర్వవ్యాపకుఁడును, సర్వాధా
రుఁడనైయున్నాడననియు, దన్ను దెలిసికొనిన
వారలు సర్వము నెఱింగిన వారలగుదురనియు
నుపదేశించినటులు బ్రవ్రథమంబున వివరింపఁ
బడియున్నది.

“దేవాహవైస్వర్గం లోకమగమస్తే దే
వారుద్ర మపుచ్ఛత్ కోభవానితిసో బ్ర
హ్మిత్.”

ఇందుఁ బ్రవ్రథమంబున విరాట్పురుష
రూపింబు రుద్రరూపంబుగ భువిఁపఁబడియె.

విరాడ్రూపమును పాపించుటకు నోంకార
మాలంబనముగా నుపదేశింపఁ బడియెను.
పిమ్మట నోంకారశబ్ద వాచ్యుండగు రుద్రుని
నామంబులుగ నోంకార ప్రణవ సర్వవ్యాప్తి
యనంతతార సూక్ష్మశుక్ల వైద్యుత పర
బ్రహ్మైక రుద్రేశాన భగవాన్మహేశ్వర మహా
దేవ శబ్దంబులు పదునైదును బేర్కొనఁబడి
యవ్వనియొక్క లక్షణంబులుగా నొప్పు
వ్యుత్పత్త్యధికంబులు వివరింపఁబడియె. ఇట్టి
శబ్దంబులయొక్క వ్యాఖ్యానంబుచే రుద్రుని
యొక్క పారమాధిక స్వరూపంబు విస్పష్టమ
గుచున్నది. ఇంక బ్రహ్మజ్ఞాన ప్రాప్తికినంత
రాయంబులగు దురితధులనివృత్తికై యందు
భస్మధారణ లక్షణంబగుపాశుపత వ్రతం
బొండుపదేశింపఁబడి యున్నది. ఈ యుప
నిషత్తు నందు బ్రహ్మ శబ్దంబునకు మారుగ
ప్రవ్రథమంబున రుద్రశబ్ద ముండుటంజేసి నజ్ఞా
నులచే నీ యుపనిషత్తు శైవవిశిష్టా ద్వైత
బోధకంబని తలంచఁ బడుచున్నది. కాని
పౌర్వాపర్య విమర్శనంబుచేతను ఇతర యుప
నిషదా శయముచేతను బ్రహ్మసూత్ర సిద్ధాం
తములచేత నట్టి యాశయంబు దప్పనియు
శ్శుద్ధాద్వైత తత్త్వమే యీ యుపనిషత్తా
త్పర్యంబనియు నిరాటంకముగఁ జెప్పనగు.

కావున నీయుపనిఁత్తు సాధన చతుష్టయ సంపన్నులగు జిజ్ఞాసువులకు శ్రేయోదాయకము.

(శ్రీ. క. భా.)

అథర్వాంగిరసుఁడు — ఒక

బ్రహ్మణి. నహుషరాజు ఇంద్రపదవినుండి చ్యుతుడైనపిదప నింగ్రుఁడు రాగా నీఋషి యాతని యశస్సును జక్కఁగ గానము చేయఁగా నింద్రుఁడు సంతసించి, యీతనికి పేరును, అథర్వ వేదమునకు నాచార్యత్వమును, యజ్ఞమునందు హవిర్భాగమును, ఇచ్చెను. [భార. ఉద్యో. అ. ౧౫.]

అధీనా - సాచీన గ్రీనుదేశపు ప్రీ దేవత. వ్యవసాయము, యుద్ధము, పట్టణ నివాసము, పారిశ్రామిక కళలు, వీనికి నీమె యధిష్ఠానదేవతగా నెంచఁబడు చుండెను. ఈమె 'జ్యాయస్' (బృహస్పతి) అను దేవుని బిడ్డ. ఆతని తలలో నుండి పుట్టెను!

అధీనియస్. ఈజిప్టు దేశీయుడైన మహా విద్వాంసుఁడు. శ్రీ. శ. ౨౩౦ ప్రాంతమున నుండినవాఁడు. ఇతఁడు తనచే రచింపఁబడిన గ్రంథమునకు 'పండితులకు విందు' అను నర్థముగల పేరు బెట్టెను. ఇందు నంతకుఁ బూర్వపు వాగ్దాన ఎనిమిది వందల గ్రంథకారుల గ్రంథములనుండి వాక్యము లుద్ఘాహరింపఁబడినవి.

అథెల్ స్ట్రా - ఇంగ్లండు దేశపురాజు.

శ్రీ. శ. ౧౨౫ మొదలు ౯౪౦ వఱకు రాజ్యముచేసెను. ఇతఁడు 'ఆల్ ఫ్రెడ్' మహామహుని మనుమండు. 'పెద్ద ఎడ్వర్డు' కు మారుఁడు. ఇతఁడు రాజ్యమునకు వచ్చినపు డీరాజుల ప్రభుత్వ మింగ్లండు దేశమంతటి కైన న్యాపించి యుండలేదు. ఇతఁడు డెవ్ షైరు, కారన్ వాల్, వేల్సు, నార్ దంబ్రియా మొదలయిన ప్రాంతములను జయించి ఇంగ్లండు దేశమంతటికిని ఏకచ్ఛత్రాధి పత్యము వహించెను.

అద్వంకి - గుంటూరు జిల్లా ఒంగోలు

తాలూకాలోని యొక గ్రామము. ఇది ఒంగోలు స్టేషనునకు, ఇరువదిమూఁడు మైళ్ళ దూరమున నున్నది. గుళ్ళకమ్మ యను ఏఱు, ఈ గ్రామ సమీపమున నుండి ప్రవహించును. ఈ గ్రామ సమీపమున పాడుబడిన కోట గలదు. అది రమారమి ఎనుబది యకరముల వైశాల్యము గలది. ఈకోట ప్రతాపరుద్రుని కుమారుడైన హరిపాలుఁడు కట్టించె నందురు. కోట యంతకంటె పూర్వముండెననియు, హరి పాలుఁడు పాడుబడిన కోటను బాగుచేయించెననియుఁ గొందఱు చెప్పుదురు. మందపాటివారు, ఇచ్చట కొన్ని దినములు ప్రభుత్వము చేసినట్లు తెలియుచున్నది.

ఈ గ్రామము చుట్టుపట్టు ప్రాంతమున చాల దూరమువఱకు, కాయధాన్యముల

వ్యవసాయము విశేషముగా నుండును. ఈ ప్రాంతముననే గోబాతియొక్క యభివృద్ధికై న పోషణము మిక్కిలి శ్రద్ధతో జేయబడును. ఒంగోలు సంతలోనుత్తమోత్తమములని బహు మతులు వడయుపశువులలో పెక్కు లీ ప్రాంతమునుండి వచ్చునవియే. అద్వంకి ధాన్య వ్యాపారమునకు కూడలి స్థలము. ఇచ్చట డిప్యూటీ తహసీలుదారుడుండును.

అద్వంకి గంగాధరకవి - పదు

నారవశతాబ్దములో గోలకొండనవాబగు ఇబ్రహీమ్‌మల్లిక్ (మల్లి భురాము. 1550-81) ఆస్థానములో నుండెను. ఇతఁడు నియోగి బ్రాహ్మణుఁడు. వీరనా మాత్యుని పుత్రుఁడు. ఈనవాబు తెలుగుకవుల నాదరించుచుండెడు వాఁడు. గంగాధర కవి తపతీ సంవరణమును విదాశ్వాసములుగల శృంగార ప్రబంధము నాతనికిఁ గృతియిచ్చెను. మహమ్మదీయులకుఁ గృతినిచ్చిన వారిలో నీ గంగాధర కవియే ప్రథముఁడుగఁ దోచుచున్నాఁడు. సూర్యుని పుత్రికయగు తపతీ సంవరణుని వివాహమాడుటయే యిందలి కథ. ఈకథ మహాభారతమున నాదివర్ణమందున్నది. ప్రబంధ లక్షణములను బట్టియు, శృంగారము ముదిరిన యాకాల పాచారములను బట్టియు నాతని గ్రంథమందు ఋతువర్ణన, విరహవర్ణన, చంద్ర దూషణ మొదలగునవి చాలఁగలవు గాని కథ చిన్నదియే.

తపతీ పెంచుచుండిన చిలుక సంవరణుని యొద్దకుఁబోయి యామెనుగొనియాడి అతనిపై మోహము పుట్టించివచ్చును. ఈ సంగతి యెఱుఁగక తపతి,

తే॥ గీ॥ “నేమమే నీకు మద్దల చిన్నచిలుక !

ఎందువోయితి వోకదా యిన్ని నాళ్లు

జీవ పదమైన ననుభాసి నీమగాని

నీమఁజెరియింపఁ దగునట్లే రామచిలుక”

అని యడుగును. అంతటా జిలుకయామె కడ సంవరణుని వర్ణించి, అతనిపై ననురాగమును బుట్టించును. పతియుఁజెలికత్తెలును “కుసుమ కోమలి మీఁదఁ గోపింపఁజెల్లునే పోషింపనగుగానిపుష్పబాణ”యని మన్మథుని గూర్చి పూజింతురు. పదఁపడి సంవరణుఁడొక నాఁడువేటకు రాగవీరిరువురొకతోటలోఁగలసి కొందురు. తపతి యతనితో సూర్యునిగూర్చి తపమొనరించి అతని యనుజ్ఞనుబొందుమని చెప్ప సంవరణుఁడు తపస్సు చేయుచుండును. వసిష్ఠుఁడును, అరుంధతియు నాతనికడ కరుదెంచి, పిదప సూర్యునియొద్దకుఁబోయి తపతిని గొనివచ్చి సంవరణునకుఁ బెండ్లి సేయుదురు. పింగళ సూరనామాత్యుని ప్రభావతీ ప్రద్యుమ్నమునందువలె నాయకీ నాయకులమధ్య నొకదూతను గల్పించినాఁడు. మన్మథదూషణయేగాకుండ మన్మథపూజయు నీ గ్రంథమందుఁగలదు. ఈకవికై లి మిక్కిలి మృదువుగను మనోహరముగను రసవంతముగను నుండును. కాని శృంగారేతరరసములులేవు.

తపతీ సంవరణమును సంస్కృతనాటక మొకటి కుల్లేవర్మచే రచియింపబడినది కలదు. ఈ కవికాలమున, కనుఁగొనవలసి యున్నది. ఈసంస్కృత నాటకమునకును మన గంగాధరుని కావ్యమునకును నెట్టి సంబంధ మున్నదో శోధింపవలసియున్నది.

అద్దకము అనఁగా రంగులువేయుట.

హిందువుల విభజనప్రకార మిది చతుష్టయము లలో నొకటి. రంగులువేయుట రెండువిధము లుగా గనఁబడుచున్నది. గోడలకు తదితరము లగు మరికొన్ని వస్తువులకు పూతఁబూయుట యొకటి, బట్టల కద్దకమువేయుట రెండవది. ఈ రెండు పద్ధతులకు నించుక భేదముగలదు. పూతపూయునపుడు ఆయారంగు పదార్థముల పొళ్ళు నీటితోగాని తైలములతోగాని కలిపి యాలేపనమును పదార్థములపైఁ బూయుదురు. ఈ రంగులలోఁ జాలభాగము కడిగి వేయవచ్చును. బట్టల కద్దకము వేయునప్పుడు రంగుపదార్థములను నీటిలో కరిగించి, బట్టలను నీటిలో ముంచుదురు. బట్టలకు వేసినరంగులు నీటిలో నుతికి యెండవేయుటవలన వెలియ కూడదు. వీని కే పక్కారంగులనిపేరు. పక్కారంగులు నూలుగుడ్డలకే కాక శాలువలు, తివాచీలు, కంబళ్లు మున్నగు ఉన్ని నేతలకును, గోనెపంచులు తదితరములగు నారబట్టలకును, పట్టుపత్రములకును, ఇవిగాకటోపీలు చాపలు మున్నగువాని కుపయోగించుగడ్డి సంబంధ

మైన పదార్థములకును వేయుదురు. వస్తువుల నేతయం దుపయోగించెడు పదార్థముల ప్రకృతిని బట్టి రంగులు వేయుపద్ధతులు మారుచుండును. ఇంతియకాక పక్కారంగులు వేయుట యనాదిగ రెండు విధములనున్నది. బట్టకంతయు నొకటే రంగువేయుట, రంగు నీటిలో బట్టను ముంచుటవలన నిదియేర్పడును. ఇది సాదా యద్దక మనిపించుకొనును. ఇందు నలుపో యెరుపో యేదోయొక రంగు మాత్ర ముండునుగాని బట్టలమీఁద వివిధవర్ణము లుండవు. కలంకారీయద్దకమని మరియొక విశేషము గలదు. ఇందొకే బట్టమీద వేర్వేరు రంగులతోఁ జిత్రించిన వన్నెలు చిన్నెలు గాననగును. కలంకారీయద్దకము చేయువానికి కొంత చిత్రకళా జ్ఞానమును గలిగి యుండవలెను. లేనిచోఁ దనయద్దకములపైఁ బ్రజలకు మోజు పుట్టింపలేడు. సాదా యద్దకమునకు గాని, కలంకారీ యద్దకమునకుగాని చలువ చేయుట ప్రాతిపతికమై యున్నది. కోరాలకు, అనఁగా ముడిగుడ్డలకు రంగులుంటవు. ముడి గుడ్డల నుడకవేసి మల్లులు చేసినప్పుడే రంగులు పట్టును. కావున చలువఁజేయుట (Bleaching), సాదా యద్దకము (Dyeing), కలంకారీయద్దకము (Calico-printing), అను మూఁడు భాగములుగ నీ వ్యాసమును విభజించి ఆయా శీర్షికలకు సంబంధించిన చరిత్రాంశములును, పాశ్చాత్యపౌరస్త్య పద్ధతులును, క్లుప్తముగ వర్ణింపఁబడును.

చలువ నేయుట

కోరాలను చలువచేసి మల్లులుగాఁ జేయుట మిక్కిలి పురాతనమైన పరిశ్రమము. పురాతననాగరక జాతులవారందఱు నిశ్చయచేసెడివారు. అస్సిరియనులు, ఇజిప్టునులు, గ్రీకులు, రోమనులు, మున్నగు పురాతన నాగరక జాతుల వారీవిద్యయందుఁ గొంతవఱకుఁ బ్రవీణతఁ గాంచినట్లు వారివారి చరిత్ర గ్రంథముల వలన స్పష్టమగుచున్నది. పౌరస్థ్యులలో హీబ్రూజాతిపారి, వేదగ్రంథమగు బైబిలు నందు, చలువ బట్టలవిషయమై వ్రాయఁబడియున్నది. మన దేశములో మలినమనకుఁ బాపమనియు, స్వచ్ఛతకుఁ బుణ్యమనియు సంప్రదాయసంజ్ఞ గలదు. ఇదిగాక దిగంత విశ్రాంతిని దెలుపుతోఁ బోల్చుట యను శ్రుతముగాఁగవి నమయమైయున్నది. ఇంకను నితరదృష్టాంతములను బట్టికూడ మనపెద్దలు రంగులలో నెల్ల తెలుపునకు నెక్కుడు ప్రాముఖ్యము నిచ్చి నట్లును, వారికి 'కోరాలను' మల్లులు జేయుటయందు సామర్థ్యమున్నట్లును, దాఖలాలున్నవి.

రంగులు వేయుటయందువలెనే చలువ

చేయుట యందును పద్ధతులు వస్తువులనుబట్టి పద్ధతులు

మారుచుండును. నూలుబట్టలను మల్లులు చేయుటలోను, రోమసంబంధమైన పదార్థములను తెలుపు నేయుటలోను భేదముగలదు.

నార,దంతములు,ఎముకలు, ఈకెలు మున్నగు పదార్థములు గూడఁ జలువ చేయఁబడును.

చలువచేయుట్ల కిప్పుడు రెండు పద్ధతులు వాడుకలోనున్నవి. మొదటిది పురాణపద్ధతి, రెండవది నవీనపద్ధతి. మొదటి దానిని పురాతననాగరక జాతులవారందఱు వాడుచుండిరి. రెండవది రసాయనశాస్త్రజ్ఞానాభివృద్ధినుండి పరిణమించినది. ప్రస్తుత మీ శాస్త్రీయ పద్ధతి పాశ్చాత్య నవనాగరక జాతులయందు మాత్రము పాడుకలోనున్నది.

చలువచేయుటయందు ముఖ్యమైనపనులు మూడు : — ఉతుకుట, ఉడకవేయుట, నీటిలో జాడించియెండవేయుట. ఇది పురాణ పద్ధతి. ప్రతిదేశమునందును ఋర్వులు వాడిన పద్ధతి యిదియే. నీటిలో నుడకవేయుచు నెండకు నెండించినచో గుడ్డలు తెలుపగును. కాని దీనికి నెక్కువకాలము పట్టును. ఐరోపాదేశమునఁ బురాతన పద్ధతి ప్రకారము నూలునుగాని గుడ్డలనుగాని నున్న పునీటిలో నుడక నిచ్చి యెండనిచ్చెడివారు. ఉన్ని సంబంధమగు వస్తువులకు నబ్బు, (చాకలి) చవుడు, కుమ్మరమట్టి, గజ్జెరునీరు మున్నగు తొర పదార్థములను వాడెడివారు. అప్పుడప్పుడు గొడ్లరొచ్చును (పంచితము) గంధకపు పొగను పూర్వ లుపయోగించు చుండెడివారు. పూర్వపు గ్రీకు లీపద్ధతులన్నిటి నవలంబించెడివారని వారిపురాతన చరిత్ర గ్రంథముల వలనఁ దెలియుచున్నది.

చలువచేయుట మిక్కిలి పురాతన పరిశ్రమ యైనను సుమారు నూఱు నూటయేభద్రాసం వత్సరములక్రిందట నాంగ్లేయులకు మల్లులు తయారుచేయు పద్ధతి తెలియదు. అప్పటికాలములో డచ్చివారు; అనగా ఒలాండు (Holland) దేశీయులు, ఈ పరిశ్రమ యందు మిక్కిలి ప్రవీణతఁగాంచిరి. అందుచేత నింగ్లాండులోఁ దయారుచేసిన కోరాలన్నిటిని మల్లులఁ జేయుటకు హాలెండు దేశమునకుఁ బంపెడివారు. డచ్చివారియప్పటి పద్ధతి కొంచె మించుమించుగ మనదేశములో నిప్పుడు వాడుకలోనున్న పద్ధతియే యగుటచేత వారెట్లు చలువచేసెడివారో యింఁచుక తెలిపెదము. కోరాలను ట్రోరోదకములోనుడకనిచ్చికొన్ని రోజులు నానఁబెట్టెడివారు. తరువాత వానిని నీటిలోఁజాడించి వారమురోజులు మురిగిన కుడి తిలోగాని లేక పులిమజ్జిగలోగాని నాననిచ్చెడి వారు. ఇట్లు నానినగుడ్డల నుతికి గడ్డిపైఁ బడిచి, అప్పుడప్పుడు నీరుచల్లుచు నెండనిచ్చెడి వారు. ఎంతయాలస్యముగ నెండిన మల్లుల కంత నిగనిగవచ్చును. అందుచేత కోరాలను మంచి మల్లులుగాఁ జేయుటకు సుమారు ఆఱుమాసములు పట్టెడిది. శ్రీ॥ శ॥ ౧౭౨౯ సంవత్సరములో మొట్ట మొదట నాంగ్లేయులు చలువచేయుట కుపక్రమించిరి. ఆరంభదశలో వీరిపద్ధతికిని డచ్చివారిపద్ధతికిని, ఈషద్భేదమైన లేకుండెను. కాని కొలఁదికాలములోనె కొన్నిమార్పులు చేయఁబడినవి.

కోరాలను బులియఁబెట్టుటకుఁ బులిమజ్జిగ వాడెడివారని. పైని వ్రాసియుంటిమి. పులిమజ్జిగకుఁబదులు గింధక ద్రావకము నుపయోగించుట కారంభించిరి. ఈమార్పువలన వారముల కొలఁది బులియఁబెట్టుట రోజులలోఁ బడియెను. కాని నవీనపద్ధతి కనుగుణ్యమగు మార్పు శ్రీ॥ శ॥ ౧౭౨౭-వ సంవత్సరము వఱకును జరుగలేదు.

శ్రీ॥ శ॥ ౧౭౭౪-వ సంవత్సరమున “షీల్” అను స్వీడను దేశీయుఁడు లవణవాయువు (హారి నము-Chlorine) అను నొకక్రోత్తపదార్థమును గనిపట్టెను. ఉప్పుచుండి తయారుచేయుట వలన దీనినిలవణవాయు వనచ్చును. వాయుపదార్థ మయినను లవణవాయువుగాలివలె వర్ణవిహీన మైనదికాదు. కొంచెము పనుపుపచ్చవర్ణము గలిగి యుండును. వీల్పుటకుగాఁపై వీల్చినచో ముక్కునను కండ్లను నీరుగారి తలనొప్పివచ్చును. ఈస్థూతనవాయువుయొక్క కాంతినిజూచి యాంగ్లేయులు దీనిని “క్లోరీన్” అనిరి. పనుపుపచ్చరంగని యీపదమునకర్థము. ఈ కారణమునుబట్టియే మన దేశభాషలలోనికి ‘హరిన’ మనితర్జుమాచేసిరి. లవణవాయువు యొక్క ప్రధానగుణము రంగుల నపహరించుట. నీలి గుడ్డగాని చెంగావిగుడ్డగాని తడిపి లవణ వాయువున్న పాత్రలోపై చి మూతఁబెట్టిన యెడల కొలదికాలములో నాగుడ్డ యిస్త్రీచేసిన మల్లువలె స్వచ్ఛముగనుండును. తెల్లనగుటకు రెండు నిముసములకంటె నెక్కువ కాలము

పట్టదు. ఈయంశము చెల్లినవెంటనే వర్తకు లీవాయువుతో మల్లులజేయ నారంభించిరి. కాని, లవణ వాయువును నిరాఘాటముగ వాడుటకుఁగొన్ని విఘాతములు సంభవించెను. దీనిని పీల్చినయెడల పనివాండ్ర కపాయము గలుగుచుండెను. అపాయమునివారించుటకై లవణవాయువును నీటిలోఁగఱిగించి యానీటి లో గుడ్డలు జాడించెడివారు. లవణమువలె లవణవాయువుకూడ నీటిలోఁగఱుగును. లవణ వాయువువలెనేయీ నీరుకూడరంగులఁ బోఁ గొట్టఁగలదు. క్రీ॥ శ॥ ౧౭౮౭-వ సంవత్సర మున నాంగ్లేయు లీ నవీనపద్ధతి నవలంబించి కోరాలను మల్లులజేయ నారంభించిరి.

లవణ వాయువును వాడుటంత యపాయ కరము గాకపోయినను లవణవాయువుఁగలిపిన నీటినుపయోగించుటలోఁ గూడ కొన్ని యిబ్బందులుండెడివి. ఒక్కొక్కప్పుడు బట్టలు చెడిపోవుచుండెడివి. అంతేకాక నిలువయున్న చో నా నాటికి చలువచేసెడి శక్తి తగ్గును. ఈ యిబ్బందులఁ బోఁగొట్టుటకై ‘బెర్తాలె’యను పరాసు వాస్తవ్యుఁడు లవణ వాయువుగల నీటితోఁ గొంచెము తొరజలము గలిపెను. ఈ తొరజలమునకు “పొటాసు”ని పేరు. ఇది సున్నమువలె గాఢై నపదార్థము. ఇదియు సున్నమువలె పసుపును వసంతముచేయును. పొటాసు నీటిని జేయుటకూడ సులభమే. ఉత్తరేణి బూడిదెగాని తెల్లగల్జ్జరి బూడిదె గాని నీటిలోఁ గలిపి యానీటిలో సున్నపు

తేట్లఁబోసిన యెడల తొరజల (పొటాసు) మేర్పడును. ఈ తొరొద్దకములో లవణ వాయువుఁ గలిపి యెడల నానీరు చలువ చేయుట కుపయోగించును. దీని స్పృశయో గించినచో బట్టలు చెడిపోవు. కాని, లవణ వాయువుగల నీటివలెనే, యీతొరజలము కూడ నిలువయుంచిన యెడలఁ జెడిపోయి చలువచేయుట కుపయోగపడదు. ఎప్పుటి కప్పుడు తయారుచేసి వాడవలెనుగాని యొక దేశమునుండి మరయొకదేశమున కెగుమతి చేయుటకు వలనుపడదు. అందుచేత నీ తొరొ దకము వర్తకసరిలోఁ బ్రాముఖ్యము చెంద లేదు. వర్తకమున కుపయోగించి, యెగు మతి దిగుమతులవలనఁ జెడకుండ నుండుపదార్థమును గనిపెట్టినది ‘హెన్రి, టెనెంటు’లను నాంగ్లేయ వర్తకులు.

వీరు మొట్టమొదట ‘పొటాసుకు’ బదులుగ, చిక్కనిసున్నపునీరు వాడిరి. సున్నమునకు లవణవాయువును బీల్చుకొనుశక్తిగలదు. కాని, తరువాతసున్నపునీటికంటెపొడిసున్నమే మేలని గుర్తెఱిగి వారు దానినే యుపయోగించిరి. గదిలో సున్నముపఱచి యాగదిని లవణవాయువుతో నింపినయెడలఁ గొలఁది కాలములోనే యాసున్నము లవణవాయువు నాకర్షించి తెల్లనిచూర్ణమగును. దీనిని సీసాల కెక్కించి నీలువేసినచో నెంతకాలమైనను చెడక చలువచేయుట కుపయోగించును. దీనికే “చలువసున్నము” (Bleaching

Powder) అనిపేరు. చలువనున్నము. నీటి లోగలిపి గుడ్డల నా నీటిలోముంచి, చూనికి కొంచెము గంధక ద్రావణము గలిపినయెడల శీఘ్రకాలములో గుడ్డలు తెల్లబడును. ఇదియే ప్రస్తుతము పాశ్చాత్యులు మల్లులు చేయుట కుపయోగించుపద్ధతి.

బట్టలనుబట్టి చలువచేసెడి పద్ధతులు మా

రుచుండునని పైనివ్రా నూలుగుడ్డల చలువ సి యుంటిమి. నూలు

కండెలుగాని నూలుబట్టలుగాని పూర్వ మీ విధముగఁ దెలుపుచేసెడివారు. మొట్టమొదట వేడినీటిలో జాడించుటవలన, కొత్తగుడ్డలో నుండుపిండివగయిరాలుకొంతవఱకుఁబోవును. తరువాత వానిని టోరోదకములో ననఁగా చవుడు మొదలగు కారపునీటిలో నుడక వేయుటవలన నీటిలోగఱగని జిడ్డుపదార్థములు మున్నగునవి వీడిపోవును. తిరిగి యీగుడ్డలను మంచినీటిలో జాడించి గడ్డిమీఁద నెండవేసి నప్పుడు, ఎండకు, గాలికి, గాలియందున్న నీటియావిరికిని, గుడ్డలకుఁ దెలుపెక్కును. బాగుగఁ దెల్లబడువఱకును ఈపనులు నేయు చుండెడివారు. బాగుగ తెలుపెక్కినతరువాత నాగుడ్డలను గొంచెము గంధక ద్రావణము గలిపిన నీటిలో ముంచెడివారు. ఇందువలన గుడ్డలనుండి మాలిన్యమంతయు తొలగి పోయెడిది. ఇదియే పురాణపద్ధతి. ఈపద్ధతిలో రెండుమూఁడు నష్టములున్నవి. చలువ చేయుటకుఁ గాలమెక్కువపట్టును. అందుచేత

గుడ్డయొక్కనత్తువ కొంతక్షీణించును. రెండవది శ్రమయెక్కువ. దీనినిబట్టి కర్చెక్కువగును. ఈ కారణములను బట్టి ప్రస్తుతము పాశ్చాత్యదేశములలో పురాణపద్ధతి యడుగంటి శాస్త్రీయపద్ధతియే అమలులోనున్నది. శాస్త్రీయపద్ధతి ప్రకారము బట్టలను మొట్టమొదట నీటిలోనుతికి చవిటినీటిలో నుడక వేసి తరువాత చలువ నున్నపునీటిలో కొంతసేపుంచెదరు. ఈగుడ్డలను తరువాత గంధక ద్రావణము గలిపిన నీటిలో ముంచి మంచి నీటిలో జాడించి యెండ వేయుదురు. సహజమైనమాలిన్యముగాని, మగ్గముమీఁద గలిగిన మాలిన్యముగాని పోఁగొట్టుటయే చలువఁ జేయుట యందలిముఖ్యద్దేశము. శాస్త్రీయపద్ధతిననుసరించినచో నీమాలిన్యములన్నియు తక్కువ శ్రమతో శీఘ్రకాలములో పోవును. నూలు సంబంధమగు వస్తువులను తెలుపుచేయుట కిది సామాన్యపద్ధతి. కాని నూలును చలువ చేయుటలోను నూలుతోనేసిన గుడ్డలనుచలువ చేయుటలోను తబిసీలుగా పరీక్షించిన యెడల రెండుపద్ధతులలో కొంచెము భేదముగలదు. పైని వ్రాసిన పద్ధతిప్రకారము నూలుచలువఁ జేయఁబడును. ఈచలువచేయుటకు అరగంట కంటె నెక్కువ కాలముబట్టదు. కాని నూలు బట్టలను తెలుపు చేయుటకింతకంటె నెక్కుడు కాలము, శ్రమయుఁ గావలసి యుండును. నూలుబట్టలచలువ మూఁడువిధముల నున్నది. కోరాలను మల్లులఁజేసి యమ్ముటకొక పద్ధతి.

సాదాయద్దకములకై తెలుపుచేయుట కొక మార్గము. కలంకారీయద్దకముల కొకకు చలువచేయు మార్గమువేఱు. ఇందు ముఖ్యమైనది యీమూడవది. ఏలయన బట్టయందే మాత్రము మలినమున్నను కలంకారీయద్దకములో రంగులు చెడి పోవును. కలంకారీయద్దకపుచలువ విషయమై ముందుగ కొంచెము వ్రాసెదము.

చలువజేయుటకు పూర్వము నేతగుడ్డల నొకదానికొకటి చివరలుచేర్చి కుట్టి సాపు చేయుదురు. అనగా ఎఱ్ఱగా కాల్చిన రాగి రేకులమీఁదగుడ్డనుపఱచివెంటనే తీయుదురు. లేక రాగిరేకుగొట్టము నొకదానిని ఎఱ్ఱగాఁ గాల్చి యది తిరుగుచుండగ గుడ్డలను దానిపైఁబఱచి వెంటనే తీసెదరు. ఇట్లుచేయుట వలన గుడ్డలనంటియున్న కొన్ని మలినములు, దూదిపీచులు, ఎచ్చుతగ్గులు నశించిపోవును. ఇది జరిగినవెంటనే యాగుడ్డను నీటితోట్టిలో ముంచెదరు. ఒకవేళ నిప్పురవల్లు బట్టనంటి యున్నచో దీనివలన నవియారిపోవును. అటు తరువాత సాపుచేసినగుడ్డల నొకరోజు నీటిలో నాననిచ్చి సున్నములో నుడకవేయుదురు. నీటిలో నానుటవలన గంజి, పిండి మున్నగు కొన్ని పదార్థములు చాలవఱకు పోవును. సున్నపునీటిలో నుడికిన తరువాత గుడ్డనంటు కొనియున్న జిడ్డుపదార్థములు విడిపోవును. నానఁబెట్టుటవలన విడిపోనిగంజి మొదలయినవి కూడ సున్నములో నుడక వేసినప్పుడు

హరించును. సున్నములో నుడకవేసిన తరువాత బట్టలు సాధారణముగ వలుపెక్కును. దీనిని పోఁగొట్టుటకై బట్టలను నీటిలోజూడించి గంధకద్రావకముగాని శంఖద్రావకముగాని గలిపిన నీటిలోఁ గొంతసేపాగుడ్డలనుంచెదరు. ఈద్రావకములు బట్టల నంటుకొని యున్న సున్నమును తదితరమలిన పదార్థములను కఱిగించును. కాని ఆబట్టలలో ద్రావకము లుండి నచో బట్టలు చీకి త్వరలో చినిగిపోవును. కావున వానినితిరిగి చక్కగా నీటిలో జూడించి తిరిగి మూడుసారు లుడకవేసెదరు. మొదటి తూరి మూడుగంటల సేపుసోడాపొడి (Soda-ash) నీటిలోను, రెండవతూరి పండ్రెండు గంటలుసేపు సోడాపొడియు, సోడాతొరము (Caustic soda) ను గలిపిననీటిలోను, మూడవతూరి తిరిగి సోడాపొడి నీటిలోమూడు గంటలసేపు ఉడకవేయుదురు. రెండవసారి యుడకవేయునప్పుడు కొంచెము సీమగ్గులము (Rasive) కూడ నీటిలోఁగలిపెదరు. ఈ మూడుడుకులవలన రంగులను చెడగొట్టెడి మలినపదార్థములన్నియు గుడ్డలనుండి విడిపోవును. ఉడకవేసినగుడ్డలను శుభ్రమైన నీటిలో జూడించిన తరువాత చలువసున్నము (Bleaching powder) గలిపిననీటిలో కొన్ని గంటలు నానఁబెట్టెదరు. తరువాత నాగుడ్డలను పిండి శంఖద్రావకము (Hydrochloric acid) గలిపిన నీటిలో మూడుగంటలసేపు నాననిచ్చెదరు. అప్పు డాబట్టలను నీటిలో

జాడించి యెండవేసినయెడల మలీనపదార్థములన్నియుఁబోయి స్వచ్ఛమగు మల్లులగును. ఇట్లు చలువఁజేయుటకు రసూరమి ఐదు రోజులు పట్టును.

సాదాయెఱుపద్ధతిముఁకొఱకై చేసెడి చలువ కింతకష్ట మక్కఱలేదు. కాలముకూడ కొంచెమే పట్టును. ఈచలువలో బట్టలను సాపు చేయనక్కఱలేదు. తెలుపుచేయుటకు చలువ సున్నము పనికిరాదు. చలువఁజేయుటకు లవణవాయువు నిచ్చు చలువసున్నము నుపయోగించిన యెడల నెఱుపు రంగుబట్టలకు బాగుగనంటదు. ఈబట్టలను నీటిలోనుడుక వేసి తరువాత రెండుపర్యాయములు సోడాశ్వా రోదకములో నుడుకపెట్టెదరు. ఇట్లుడికిన గుడ్డలను గంధకద్రావకముఁగలిపిన నీటిలో రెండు గంటలు నానఁబెట్టి మంచినీటిలో జాడించి యెండవేసెదరు. ఇందువలన బట్టల కొక విధమైన తెలుపు వచ్చును. ఎరుపు రంగులు బట్టుట కీ తెలుపుచాలును.

రంగులు వేయుటకేగాక కేవలము మల్లుల మాత్రముజేసి వర్తకసరిలో నమ్ముటగలదు. మన దేశములో నమ్మెడి సీమమల్లు లీజాతిలో నివి. ఈమల్లుల తయారు జేయుటయందు పైనివివరించిన రెండు పద్ధతులకంటెకొంచెము భేదముగలదు. ఈమల్లులతయారు జేయుటకుఁ గూడ చలువసున్నము నుపయోగింతురు. కాని మొదటఁజెప్పిన పద్ధతిలోవలె బట్టలను సాపుజేయ నక్కఱలేదు. సోడాపొడి

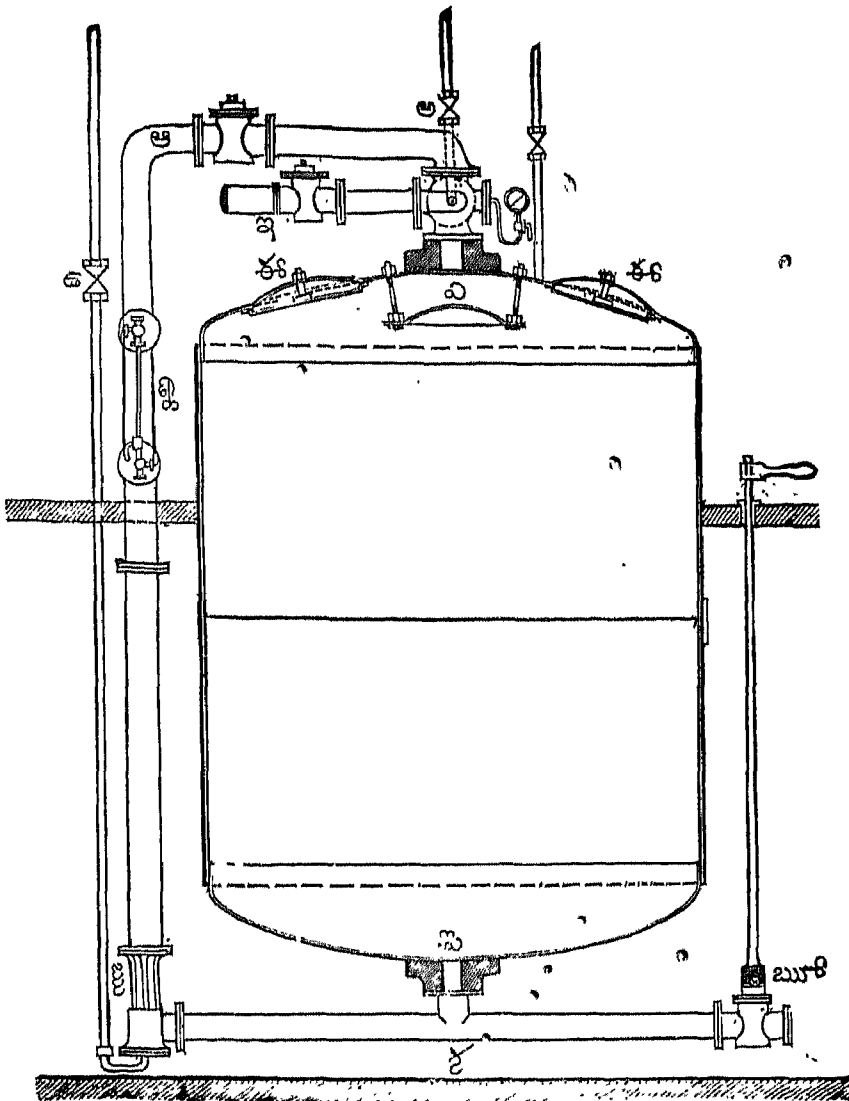
లోను, సోడాశ్వా రములోను ఉడకవేయు నప్పుడు గుగ్గిలమును గలుపనక్కఱలేదు. కోరాలుమల్లులయిన తరువాత గంజిపెట్టెదరు. నిగనిగలాడు తెలుపురంగు వచ్చుటకుఁగాను వేడిగంజిలో కొంచెము నీలిమందుగాని లేక నీలివర్ణముగల మరియొకపొడిగాని కలిపెదరు. దీనివలన మల్లుల కొకవిధమగు తళుకుఁగలుగును. "గంజిపెట్టినతరువాత ఇస్త్రీజేసి మడతలువేసి బజారులో నమ్మఁజూపెదరు.

చలువచేయుట యందుఁగల శాస్త్రభాగము బహుస్వల్పము. 'చలువఁజేయుట కాయా శాస్త్రీయ చర్చ పదార్థములే యెందులకుపయోగించవలెను?

ఆయా పదార్థములు చేసెడి పనియేమి?' మున్నగు ప్రశ్నలవిచారణ ప్రకరణమునకు శాస్త్రభాగమని (Theory) పేరు. చలువసున్నముదప్ప తక్కిన పదార్థము లన్నియు బట్టల నంటియుండు మలిన పదార్థములఁబోగొట్టుటకే యేర్పడినవి. చలువ సున్నమునందు లవణ వాయువు గలదని పైన వ్రాసియుంటిమి. ఈ లవణవాయువు తడిబట్టల నంటియున్న నీటి యందుఁగల యుదజని (Hydrogen-జలవాయువు) తోఁగూడి ప్రాణవాయువును వెడలఁగొట్టును. ఆప్రాణవాయువు బట్టలయందుఁగల మలిన పదార్థములతోను, రంగులతోను గలియుటవలన క్రొత్తద్రవ్యము లేర్పడును. ప్రాణవాయు సమ్మేళనమువలనఁ గలిగిన నూతన ద్రవ్యములు రంగులేనివియై యుండును.

అందుచేత బట్టలు తెల్లనగును. లవణవాయువు ఉద్భిజ్జద్రవ్య జనితములగు రంగులను (Vegatable colours) మాత్రము పోగొట్టును గాని ఖనిజద్రవ్య జనితములగు రంగులను

(Mineral colours) పోగొట్టజాలదు. నీలి మందు, రంగులను, తొగభుచ్చెక్క మున్నగు మూలికలచే వేసెడి రంగులను, లవణవాయువు వలన బోగొట్టవచ్చును. కాని గొంగసిం

1-వ పటము

బట్టల నుడక వేయుటకు కాగు
ఈ ఈ లు: - మనుష్యులు దూరుటకు
సందులు.

బు: - ఆవిరిమార్గము.

ఎ: - ఆవిరి కాగులోనికి ప్రవేశించుదారి.

బి: - ఉడుకునూర్తియైన తరువాత కాగు
లోని నీరుతీయుటకు గొట్టము.

బూ: - చల్లనీరు వెలుపలికిఁబోవుదారి.

అ: - కావలసినప్పుడు నొత్తనీరు కాగులోఁ
బోయుటకు గొట్టము.

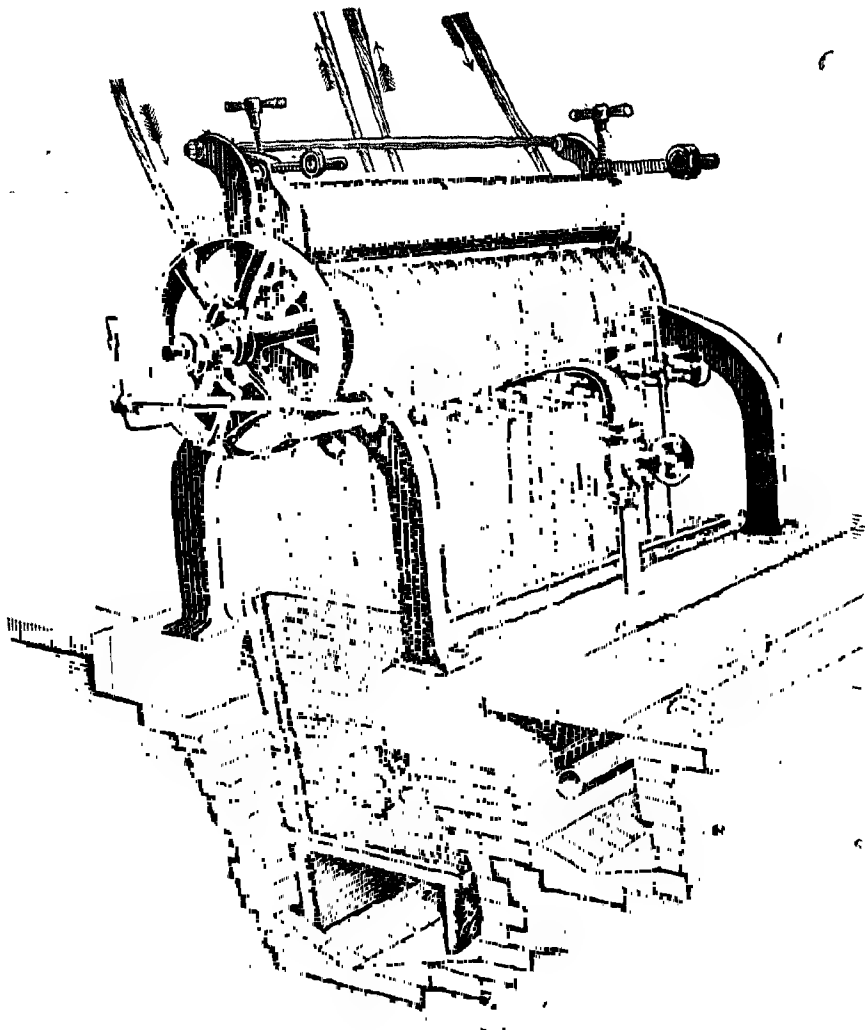
ఇ: - కావలసినప్పుడు నున్నపునీరు కాగు
లోని కెక్కించుసాధనము.

దూరము, అన్నభేది, మున్నగు భూమినుండి
త్రవ్వితీసిన వస్తువులచే వేయఁబడు రంగులు
లవణ వాయువువలన నశింపవు.

మన దేశములో రంగులు వేయుటకుగాను
బట్టలు చలువఁ జేయుదురు. పాశ్చాత్య దేశ
ములలో చలువఁ జేయుటయే ప్రత్యేకముగ

నొక వ్యాపారమై యున్నది. అందుచేత ననే
కులు శ్రమపడి యీ వ్యాపారము నభివృద్ధిఁ
జేసిరి. ధనవ్యయమును పనివాండ్రశ్రమయును
తగ్గించుటయే పీరిముఖ్యోద్దేశము. ఈ సౌకర్య
ములకై చలువఁజేయుటయందుఁ బెక్కు మా
ర్పులు చేయుచున్నారు. చలువనున్నము వా

ఊటవలన వెల యధికమగునని చలువఁజేయుటకు కొందఱు స్థముద్రపునీటిని వాడుటకొరంభించిరి. విద్యుత్ప్రవాహము వలన (Electric current) స్థముద్రపు నీటినుండి లవణ వాయువును దీయవచ్చును. ఈ లవణవాయువునే యుపయోగించి బట్టలను చలువఁ జేయవచ్చును.

2-వ పటము

యము వలననే జడుగుచున్నది. నీటిలో జాడించుట కుపయోగించెడి యంత్రము పత్తి రాటమువలె నుండును. (2-వ పటము చూడుము) ఇది యంతయు నినుముతోఁ జేయఁబడును. రాటములో ముడిపత్తిని బెట్టినప్పుడు గింజ లన్నియు నొకవైపునఁబడి దూదిపింజలు

ను. కాని కొన్ని సౌకర్యములు లేకపోవుట చేత నీపద్ధత్యంత పాటింపులోనికి రాలేదు.

పనిజాండ్రశ్రమనుతగ్గించుటకై యనేక సాధనము లేర్పఱచిరి. బట్టల నుడకవేయుటకేర్పబడిచాకిబాన(Kier)యినుపరేకులతో జేయఁబడి యుండును. దీనియెత్తు పదిపండ్లెండడు

గులు, వెడల్పు ఆఠేడడుగులు. మనుష్యుఁడు దూరుటకు మీఁది భాగమున రెండుబెజ్జములు దప్ప తక్కిన దంతయు మూసియుండును. (1-వ పటము చూడుము) గుడ్డలనుడకఁబెట్టుటకు బానక్రింద మంటవేయరు. ఆవిరిచేత బానలోని నీటినిగాచెదరు. ఈ కాగుయొక్క యెడమభాగము క్రిందుగా నావిరిప్రవేశించి పైకిఁబోయి బట్టలను పైనుండియుడకఁబెట్టును. బట్టలు చక్కగ నుడికిన తరువాత నానీటిని కాగుయొక్క కుడిప్రక్కన నున్న గొట్టముగుండ తీసివేయదురు. ఈబట్టలను నీటిలోజాడించి ఫిండుటయుఁగూడ యంత్రసహా

వెలువడునట్లుమురికిబట్టల నీయంత్రము లోనికిఁ బంపినప్పుడు మురికి నీరంతయు వెనుకనిలిచి స్వచ్ఛమైనబట్టలు వెలుపలికి వచ్చును. ఇట్లే సాధ్యమయినంతవఱకు ప్రతిపనియు యంత్ర సహాయమువలనఁ జేయుచున్నారు.

చలువఁ జేయు నీసామాన్యపద్ధతి తెలియును గాని యందు కుపయోగించెడి వస్తువులపాళ్లు మున్నగు తప్పిళ్లు సర్వజనులకుఁ దెలియవు. పనివాని యనుభవమును బట్టియు నేర్పరితన మునుబట్టియు నివి మారుచుండును. అయినను మచ్చుకొఱకొక యోగము నీక్రిందఁ దెలిపె దను. కలంకారీ యద్దకముకొఱకు తయారు చేసెడి బట్టల నీవిధముగ చలువఁ జేయుదురు. 24 పౌనులు అనఁగా రమారమి మణుగు తూనికగల బట్టను చలువజేయుటకు:—

1. సాపుచేసిన తరువాత నీటిలో జాడించుట.
2. పౌనునున్నము గలిపిన నీటిలో నుడక వేయుట (12 గంటలసేపు)
3. శంఖద్రావకము గలిపిననీటిలో నుతుకుట.
4. మూఁడుసారులు సోడాపొడిలోను సోడా తొరములోను ఉడకవేయుట—మొదటి తూరి 4 పలముల సోడాపొడి నీటిలో మూడుగంటలు; రెండవతూరి 12 పలములు సోడాపొడి 5 పలములు గుగ్గిలము, రెండున్నర పలము సోడాతొరము గలిపిన నీటిలో 12 గంటలసేపు; మూడవ తూరి 5 పలములు సోడాపొడి గలిపిన నీటిలో మూడుగంటలు.
5. రెండుపలములు చలువనున్నముఁ గలిపిన నీటిలో ముంచి మంచి నీటిలో జాడించుట.
6. మూఁడుపలములు గలిపిన శంఖద్రావకపు నీటిలో నుమారు మూడుగంటలుంచుట.

7. మంచి నీటిలో బాగుగ జాడించి నీటిని పిండివేసి యారవేయుట.

మల్లుల యుష్ణయోగమునుబట్టి చలువఁ జేయు పద్ధతులు మారుచుండును. ఇదియొక ప్రకరణము. మరియు 'సనేక' యోగములు గలవు.

నారనుగాని, నారతో వడికిన నూలుగాని

నారబట్టలనుగాని చలు

నారబట్టచలువ

వఁజేయవచ్చును. పత్తి

కంటె నారయందెక్కువ మాలిన్యముండును. మలినపదార్థములేమి, రంగుపదార్థములేమి, నారయందు నాల్గవ వంతుకంటె నెక్కువయుండును. అందుచేత నారసంబంధమైన వస్తువుల చలువ నూలుబట్టల చలువకంటె మిక్కిలి కష్టము. ఎక్కువ శ్రమ నేర్పరితనము గావలసి యుండును. చలువఁ జేయుటయందు నార బట్టలకును, నూలుబట్టలకును పద్ధతు లొక్కటి యేయైనను తప్పిళ్ళలో భేదములుండును. ఏల యన లవణవాయువు, తొరములు, ద్రావకములు మొదలగు గాటుపదార్థము లెక్కువ వాడుకఁ జేసినయెడల నారను తినివేయును. నారయొక్కనత్తువ చెడకయుండుటకు చలువఁ జేయుట కుపయోగించెడి పై మూఁడు పదార్థములను కొంచెము కొంచెముగా జాగ్రత్తతో వాడవలసి యుండును. అందుచేత నారసంబంధమైన వస్తువులను చలువఁజేయుటకెక్కువ కాలముపట్టును. ఉడకవేయుట నీటిలో జాడించుట, చలువనున్నపునీటిలో నానఁబెట్టుట

మున్నగు ప్రకరణములు నూలుచులువలో కంటే నారచలువలో నెక్కువసారులు గూవలసి యుండును. ఉడక వేసినకొద్దీ తెలుపెక్కు చుండును. ఇంతియగాక చిట్టచివర నారవస్తువులను గడ్డిపై నెండజేయుదురు. అప్పుడప్పుడు తడుపుచు నొకవారము గడ్డిపై నెండనిచ్చినఁ గాని నారవస్తువులు పూర్తిగ తెల్లఁబడవు. మాదిరికొఱకై నారవస్తువులను చలువఁజేయు యోగము నొకటి నీ క్రిందఁ బొందుపరచె దము.

1. సోడాపొడినీటిలో (1 పాలుపొడి; 9 పాళ్లు నీరు) నాలుగుగంటలు ఉడకవేయుట.
2. చలువ నున్నపు నీటిలో నొకగంటనే వుంచుట.
3. గంధక ద్రావకపునీటిలో నొక గంట నానవేయుట.
4. తిరిగి సోడాపొడినీటిలో (1 పాలు పొడి, 19 పాళ్లు నీరు) నొకగంటనే వుడకనిచ్చి మంచినీటిలో జాడించుట.
5. తిరిగి చలువనున్నపునీటిలో గంటనే వుంచుట.
6. తిరిగి గంధకపుద్రావకపునీటిలో నాననిచ్చి మంచినీటిలో జాడించి యెండనిచ్చుట.

ఈ విధముగ రెండు ఫర్యాయములు చేసినను పూర్తియగు తెలుపురాదు. నారబట్టలకు పూర్తియగు తెలుపువచ్చుటకు పైనివివరించిన పనులయిదారు సారులు చేయుచు మధ్యమధ్య తడిగడ్డిమీఁద నెండవేయుదురు.

అప్పటికిని పూర్తిగ తెల్లఁబడనిచో బట్టలను సబ్బునీటితో గట్టిగ తోమెదరు. అటుతరువాత నుడకవేయుట మొదలగు పనులు పైని వివరించిన ప్రకారము చేసినయెడల పూర్తియగు తెలుపువచ్చును. నారబట్టలను చలువ చేయునప్పుడు చలువ నున్నమునకు బదులుగ మరికొన్ని పదార్థము లుపయోగించినఁ ద్వరితముగ తెల్లఁబడును. కాని కొన్ని సౌకర్యములనుబట్టి పైపద్ధతియే వాడుకలో నున్నది.

రంగులు వేయుటయేగాక యితరపనులకుపయోగించెడివారు పదార్థములను గూడ చలువఁజేయుదురు. బట్టలనేతకుపయోగింపక పోయినను గోగునార, జనపనార మున్నగు నార పదార్థములు తెలుపుఁజేయఁబడును. గోగునార చలువ మిక్కిలి సులభము. నారను చలువనున్నపు నీటిలో నానవైచిన తరువాత గంధకద్రావకపు నీటిలోమంచి మంచినీటిలో జాడించెదరు. బట్టల చలువలోకంటే నారచలువలో చలువనున్న మెక్కువ వాడఁబడును. ఇట్లు మూడుసారులు నున్నపునీటిలో నుడక వేసిన తరువాత నారకు పూర్తియగు తెలుపు వచ్చును. నున్నమువలనను, ద్రావకమువలనను నారచెడిపోకుండుటకై యొకేపర్యాయ మొకగంటకంటే నెక్కువకాలము నాననీయరు. ఈ పద్ధతి సులభమైనను కొంతకాలమగు నప్పటికి నార పచ్చబడును. దీనిని నివారించుటకై తెలుపుఁబడిన నారను సబ్బులో నుడక వేసి యొకవిధమైన గోధుమవన్నె వచ్చులాగు జేయుదురు.

జనుపనారను సామాన్యముగ చలువఁ జేయరు. ఏలయన నది ముఖ్యముగ మోకుల కును పైనుదారముఁ జేయుటకును నుపయోగించుటచేత మిక్కిలి తెల్లఁగా నుండుట యనవసరము. చలువఁజేయవలసినచో గోగు నారవలెనే చలువఁజేయఁబడును.

జంతువులయొక్క రోమ భాగమునకు ఉన్నియని పేరు. ముఖ్యముగా గొట్టెల యొక్కయు మేకల ఉన్ని చలువ యొక్కయు బొచ్చు నుండి ఉన్ని తయారుచేయుదురు. బ్రతికియున్న జంతువులనుండి కత్తిరించి తీసిన ఉన్ని శ్రేష్ఠము. చచ్చిన తరువాత తోళ్ళను నున్న ములో నూరవేసి ఉన్నిలాగుదురు. కాని యిది బిరుసెక్కి రంగులు వేయుట కంతనాణ్యముగ నుండదు. ఎల్లు తయారుచేసినను ఉన్ని యందు పత్తిలోకంటె నెక్కువ మాలిన్యముండును. ఉన్నియందుఁగల చెమట, జడ్డు, కొవ్వు మొదలగునవి జంతువులవలనఁ గలుగె చున్నవి. ఇవిగాక తయారుచేయుటలో మట్టి మున్నగు మరికొన్ని మాలిన్యములు ఉన్ని యందుఁజేరును. ఈ మలిన్య పదార్థములు కొంతవఱకైనఁ బోయినఁగాని ఉన్ని చలువఁ జేయుటకు యోగ్యము గాదు. అందుకని ఉన్నిని మొట్టమొదట “బెంజీను”లో నూర వేసెదరు. బెంజీను కిరస నాయిలువంటి ద్రవపదార్థము. కిరసనాయిలువలెనే యిదియు భూమినుండి తీయఁబడి దానికంటె నెక్కువ

శీఘ్రముగ కాలును. బెంజీనులో నానుట వలన ఉన్నియందున్న కొవ్వు కఱగిపోవును. తక్కిన మాలిన్యములు చాలవఱకు నీటిలో కఱగును. కావున కొవ్వులేని ఉన్నిని సబ్బులో నుడక వేయుదురు. తరువాత మంచినీటిలో నుదికి (కాళ్ళతోఁ ద్రొక్కుటవలన) జాడించుటవలన ఉన్ని శుభ్రమయి చలువఁజేయుటకు తగియుండునుగాని కొంచెము బిరుసెక్కును. దానిని మెత్తఁబరుచుటకు కొంచెము చమురు రాచెదరు.

ఉన్ని యెల్లప్పుడును దారముగగాని వస్త్రములుగగాని చలువఁ జేయఁబడును. ఒడకుటలోను, నేతలోను ఉన్నికి మాలిన్య మేర్పడును. దీనిని పోఁగొట్టుటకు తిరిగి సబ్బు లో నుడక వేసి తరువాత చలువఁజేయుదురు. ఉన్ని చలువకు లవణవాయువు పనికిరాదు. కావున చలువ సున్నము వాడకూడదు. ఉన్ని దారము నీటిలో నుడక వేసినప్పుడు ముడుతలు పడి రంగులు అన్ని భాగములకు చక్కగ నంటవు. అందుకని పడకిన దార మును ముందుగ ‘ఆసు’ బోయుదురు. ఆసు మీఁదనుండగనే దారమును వేడినీటిలో నొక గంటనేపు ముంచెదరు. చల్లారినతరువాత ఆసుమీఁది దారమును పిడియలుగ (దారపు పిళ్లు) గట్టి సబ్బునీటిలో నుడక వేసి తరువాత మంచినీటిలో జాడించెదరు. అప్పటికి దారము ముడుతలు పడక మృదులముగ నుండును. ఉన్ని బట్టలకూడ నీతీరుననే ముందుగ శుభ్ర

పఱచెదరు. పడుగువేకలు ఉన్నిగాక, ఉన్నియు, నూలును గలిపినేసిన వస్త్రములుడక వేసినప్పుడు క్రుంగి ముడ్కతలుబడును. ఇవి వేడినీటిలో నున్నప్పుడే మడతవేయకుండ వెడల్పుగ నొక కట్టమీఁదఁ జట్టి యల్ల చల్లారనిచ్చెదరు. రెండవ తూరి తిరిగియుడక వేయునప్పుడు మొదటి కట్టమీఁదనుండి వీడి పోవుచుండఁగా రెండవ కట్టపైఁజుట్టుకొనులాగున నేర్పాటు జేసెదరు. ఇట్లు రెండుమూఁడు సారులుడక వేయునప్పటికి బట్టలు ముడుతలు పడక రంగులు వేయుటకు సావుగనుండును. నూలుబట్టలు చలువఁజేసెడు పద్ధతులు ఉన్ని బట్టలకు పనికిరావని పైని వాసియుంటిమి. నూలుబట్టలవలె సోడాపొడిలోగాని సోడా తొరములోగాని యుడక వేసినయెడల ఉన్ని చెడిపోవును. ఈ పదార్థములు ఉన్నిని తిని వేయుటచేత సత్తువ తగ్గిపోవును. అందుచేత ఉన్ని సంబంధమగు వస్తువులు ముందుగ నబ్బునీటిలో నుడకవేయుదురు. ఇట్లు చేయుటవలన చాలవఱకు మరికిపోయి ఉన్ని శుభ్రమగును. సబ్బునీటిలో నుడక వేసి మంచి నీటిలో జూడించిన వెంటనే చలువఁజేయుటకు సిద్ధమగును. ఉన్ని వస్తువులను చలువఁజేయుటకు గంధకము నుపయోగించెదరు. గంధకముఁ గాల్చినప్పుడు గాఢైన తెల్లని పొగ వచ్చునని యందఱకుఁ దెలిసిన విషయమేకదా. ఈ గంధకపు పొగ నీటిలో శీఘ్రముగఁగఱగి యొకపుల్లని ద్రావకమేర్పడును.

ఉన్ని వస్తువు లీద్రావకములోఁ దెలుపుజేయుదురు. సాధారణముగ గంధకపు పొగలోనే తెలుపుచేయవచ్చును. ఈ పద్ధతియే తఱచుగా వాడుకలోనున్నది. ఇందుకొఱకు లోపలనంతయు బల్ల కూర్చుఁగల గది నొకదానిని ఇటికలతోఁ గట్టెదరు. దీని పొడవు 10 అడుగులు, వెడల్పు 6 అడుగులు, ఎత్తు 6 అడుగులు. గదిలోపల గోడలపై ని కొయ్య వంకె లనేకములుండును. నబ్బులో నుడక వేసి శుభ్రము చేయఁబడిన “ఉన్ని పిళ్ళ” తడిగా నున్నప్పుడే యీ వంకెలపై వ్రేలాడ వైచి గదిలో గంధకమును గాల్చి తెలుపులు వేయుదురు. ఇట్లు మూసిన గదిలో నే డనిమిది గంటలుండునప్పటికి గంధకపు పొగ చక్కఁగఁబట్టి ఉన్ని తెలుపెక్కును. ఉన్ని బట్టలకుఁగూడ నిట్లే గంధకపు పొగఁబట్టించెదరు. బట్టను గోడకుఁగల నొక నన్నని గవాక్షము గుండలోనికిఁ దింపి గదిలోపల యేంత్ర సహాయమువలన కట్టల పై వెడల్పుఁగ జుట్టుకొనులాగుఁ జేయుదురు. ఇట్లొక కట్టపై నుండి మరియొక కట్టపై కెక్కెడి నమయములో గంధకపు పొగయెక్కి బట్టకు తెలుపెక్కును. ఇట్లయిదాఱుసారులు చేయునప్పటికి బట్టలు చక్కఁగ చలువయగును. గంధకపు పొగకఱగిన ద్రావకము వాడినయెడల బట్టలు చలువఁజేయుట కొకరోజుబట్టును. గంధకపు పొగవలనఁ గలిగిన చలువ తాత్కాలికమేగోని శాశ్వతముగ నుండదు.

కొంతకాలమైన తరువాత బట్టలను సబ్బుతో నుతికినియెడల పూర్వపు పనుపు వన్నె వచ్చును.

చలువ శాశ్వతముగా నుండుటకు తలుచుగ నింకొక పదార్థమును వాడుదురు. దీనికి “ హైడ్రోజన్ పెరాక్సైడ్ ” (Hydrogenperoxide) అని పేరు. ఇది నీటితో సంబంధించిన పదార్థము. నీటియందు బ్రాణ వాయువు జలవాయువును గలవు. ఈ పదార్థ మందు నీటియందున్న దానికంటె నెక్కుడు ప్రాణవాయువు వుండును. ఇదియు నీటివలె పల్చగనుండును. నూటికి మూడు పాళ్ళ వంతున నిదియును, రెండు పాళ్ళ వంతున “ అమ్మోనియా ” (నవాసారమును నున్న ముతో రుద్దినప్పుడు వచ్చుగాటగు వాయువు) యునునీటితో గలిపి బట్టలనందులో నొకరోజు నానవేసిన యెడల జక్కగ తెల్లబడును. ఈ తెలుపు శాశ్వతముగ నుండును.

ఉన్నివలెనే పట్టుకూడ జంత్తు సంబంధ మయిన పదార్థము. పట్టుపురుగులు గట్టుకొనిన

పట్టుచలువ గూళ్ళను నీటిలో ను డకవేసి యా గూళ్ళ

నుండి పట్టుదారమును దీయుదురు. ముడిపట్టు నందుగూడ మలిన పదార్థము లెక్కువ యుండును. ఈ మాలిన్యములు పోయినగాని చలువ జేయుటకును రంగులు వేయుటకును వలనుపడదు. ద్రావకములు, నున్నము మొదలగు గాటువస్తువులు పట్టునూతిని వేయును.

అందుచేత పట్టునందుఁ గలకొవ్వు జిడ్డు మున్నగు మాలిన్యములను విడఁగొట్టుట కీ పదార్థము లుపయోగపడవు. ముడిపట్టుదారపువిచ్చెలను (దారపుపిళ్లు) సబ్బులో నుడకవేయుదురు. దీనివలన పట్టునందుఁగల జిగట పదార్థములు చాలవఱకు సబ్బునీటిలోఁ గఱిగి పట్టుదారమున కొకవిధమగు తెలుపును, తళుకును వచ్చును. ఇట్లు రెండుమూడు సార్లు సబ్బు నుకుగులో నుడకవేసి ప్రతి పర్యాయము మంచి నీటిలో జాడించు నప్పటికి దారము మెత్తబడి నిగనిగ లాడుచుండును. ప్రత్యేకము తిరిగి చలువ జేయకుండుటకై యీదారపు విచ్చెలను కట్టలుగఁగట్టి నన్నని నార సంచులలోవేసి సోడాపొడినీటిలో నొకమారుడకవేసి తిరిగి సబ్బునీటితో శుభ్రముచేయుదురు. ఇప్పటికి న్నచ్చమైన పట్టుదార మేర్పడును. కాని యిన్నిసార్లు లుడకవేయుటవలన పట్టుయొక్క తూనిక తక్కువై వర్తికులకు నష్టము సంభవించును. కాని రంగులు వేయు నప్పుడు కొన్ని పదార్థములఁ గలిపిపట్టుయొక్క తూనిక నెక్కువ చేయవచ్చును.

పైని వ్రాసిన ప్రకారము శుభ్రపఱచినాపు చేసినపట్టును చలువ జేయుదురు. పట్టు చలువకు చలువనున్నము వాడకూడదు. పట్టుచలువకు సాధారణముగ మూడు పదార్థములు వాడుకలో నున్నవి. ఉన్నిని చలువ జేయునట్లు పట్టునుగూడ గంధకపు పొగతోను, హైడ్రోజన్ పెరాక్సైడుతోను చలువ జేయవచ్చును.

ఈ వస్తువులు వాడు నప్పుడు ఉన్ని చలువకును, పట్టుచలువకును భేదమేమియు లేదు. పట్టును ఉన్నికంటె నెక్కువ పర్యాయములు చలువచేయవలెను. ఈ రెండు పదార్థములుగాక మరియొక యోగము ప్రకారము పట్టును చలువజేయవచ్చును. ఈ యోగము నందు వాడెడి పదార్థమునకు “పొటాసియం పర్మాంగనేట్” (Potassium permanganate) అని పేరు. దీనిని నీటిలో గలిపినప్పుడు కొకవిధమైన యెఱుపురంగుఁగల నీరేర్పడును. ఊరిలో కలరా యున్నప్పుడు సాధారణముగ దీనిని నూతులలో గలిపెదరు. దీనియందు ప్రాణవాయు వెక్కుడు గలదు. అందుచేత నిది శీఘ్రముగ సూక్ష్మజీవులను జంపివేయును. దీనికి చలువజేసెడి గుణముగూడ ప్రాణ వాయువు వలననే కలిగినది. పొటాసియం పర్మాంగనేటును కొంచెము నీటిలో గలిపి యానీటిలో కొంచెము గంధక ద్రావకముఁ గలపవలెను. ఈ నీటిలో పట్టుబట్టలనుగాని, దారపు విచ్చెలనుగాని కొంతనేపుంచి తరువాత గంధకపుపొగ కఱగించిన నీటిలో ముంచినయెడల పట్టునంబంధమగు వస్తువులు తెల్లఁబడును. ఈ పద్ధతిప్రకార మొకపర్యాయము చలువజేసినఁ జాలును. కానియెక్కువ జాగ్రత్తతో పనిచేయవలెను. గంధక ద్రావక మెక్కువయిన యెడల పట్టును తినివేయును. కావున మితముగా వాడవలెను.

ద్రావకములవలన పట్టుచెడిపోవునని పైని వ్రాసియుంటిమి. పట్టు చలువకు లవణవాయువు పనికిర్గాదనికూడ వ్రాయఁబడినది. స్వల్పముగ నుపయోగించిన యెడల నీరెండును జాగ్రత్తతో వాడవచ్చును. ఐదుపాళ్లు శంఖ ద్రావకమును, ఒకపాలు “నైట్రికాసిడ్డు” ను (సురేకారద్రావకము - అనఁగా సురేకారమును (Nitre) గంధక ద్రావకముతోఁ గలిపినప్పు డేర్పడు ద్రావకము) గలిపి నాలుగయిదు రోజులు నులివెచ్చగ నుంచవలెను. ఈ రెండు ద్రావకములను గలిపి నప్పుడు లవణ వాయువేర్పడి మిశ్రణములో కఱగియుండును. ఈ మిశ్రణమునకు 15 పాళ్లు నీరు గలిపి కొంచెము వెచ్చఁబెట్టి పట్టునూలునుగాని, గుడ్డలనుగాని యందులో ముంచిన కొలఁది కాలములోనే యివి తెల్లఁబడును. సాధారణముగా పావు గంటకంటె నెక్కువ కాలముపట్టదు. కొన్ని తరుణములయందు పూర్తిగ తెలుపెక్కకమునుపే పట్టును పైకి దీసి రెండుమ్మాడు సారులు మంచి నీటిలో జాడించి గంధకపు పొగతో పూర్తిచలువజేయుదురు. ఈయోగము ప్రకారము చలువజేసినపట్టునకు పసుపురంగు దట్టముగఁబట్టును. అందుచేత సాధారణముగ నీపట్టునకు వెంటనే పసుపురంగు వేయుదురు.

“టాసాసిల్కు” అని వాడఁబడు టాసూరుపట్టు సాధారణ పట్టుకంటె భిన్నమైనది. ఇది మన దేశములో విస్తారముగఁ జేయఁబడు.

చున్నది. మామూలు పట్టుకంటే దీనిని చలువజేయుట కష్టము. టాసూరు పట్టుచలువకును మామూలు పట్టుచలువకును కొంచెము భేదముండును. సోడాపొడి నీటిలో నుడక వేయుటవలన టాసూరుపట్టు కొంతవఱకు తెల్లబడును. తరువాత దానిని గంధక ద్రావకముఁ గలిపిన నీటిలో నానవేసినచో బాగుగ తెల్లబడును. కాని యీబట్టలకు రంగులు చక్కఁగపట్టవు. కావున రంగులు వేయఁదలచిన టాసూరుపట్టును వేణుమార్గముల చలువజేయుదురు. ఇందు ముఖ్యముగ నుపయోగించెడి పదార్థము “బ్రోమినునీరు” (Bromine water). బ్రోమిను, లవణవాయువునకు సంబంధించి దానివలెనే చలువజేయు శక్తిగలిగియుండును. బ్రోమిను రక్తమువలె నెఱుని ద్రవపదార్థము. దీనినికొంచెము నీటిలోఁగలిపి యానీటిలో పట్టుబట్టలను కొంచెము నేపుంచి తరువాత గంధకపు ద్రావకముఁ గలిపిన నీటిలో నరగంటనేపు నానవేసినయెడల నది తెల్లబడి రంగులనాకర్షించు శక్తికూడ కలిగియుండును. ఇట్లు రెండు మూడు పర్యాయములు చేసిన యెడల బట్టలు మిక్కిలి తెల్లగనుండును. కొన్ని తరుణముల బ్రోమినుకు బదులుగ ప్రాణవాయువుఁగఱగించిన “అమోనియనీటిని” వాడెదరు. ఈ నీటిలో బట్టలు కొంతనేపు నానిన తరువాత సబ్బుతో నుడుకవేసి మంచినీటిలో జాడించినయెడల బాగుగ చలువయగును.

పట్టు సహజముగ లేతపసుపునన్నె గలిగియుండును. ఎన్నిమారులు చలువజేసినను ఈ సహజవర్ణము పూర్తిగపోదు. రంగులు వేయకుండ నమ్మెడిపట్టునకు సహజమయిన వన్నెపోయి అచ్చమగు తెలుపును నిగనిగయవచ్చుటకు నీలిపెట్టెదరు. సబ్బులోనుడకవేసిన నూలును దారమగునట్లు పేనిబిగించి ఆసుబోసెదరు. అప్పుడు కళకళకాగెడు నీటియావిరిలో నీదారము నుంచినయెడల పట్టునకు తళుకువచ్చును. పట్టునకు సహజవర్ణముపోయి తెలుపెట్లు వచ్చునో యీక్రింది యోగము వలన తెలియనేగును.—10 పౌనులు పట్టును చలువజేయుటకు:—

1. మూడు పౌనులు సబ్బునురుగులోఁ గలిపి పట్టును దానిలో నానవేయుట.
2. నానినపట్టును సంచులలోవేసి కుట్టి సబ్బు నీటిలో నుడకవేయుట.
3. ఉడకవేసిన పట్టును మంచినీటిలో జాడించుట.
4. ఒకటిన్నరపౌను సబ్బు, కొంచెము నీలిమందు తొంబదిగేలముల నీటిలోఁ గలిపి యానీటిలో పట్టును నాననిచ్చుట.
5. తరువాత తులము గంధకముఁ గాల్చి ఈ పొగను పట్టునకుఁ బట్టించుట.
6. నూతనీటిలో జాడించి యారవేయుట.

అప్పటికి పట్టు బాగుగ తెలుపెక్కి నిగనిగలాడుచుండును. నీలిమందునకు బదులుగ జాభరాగింజ లుపయోగించినయెడల చైనాపట్టు

రంగువచ్చును. ఇట్లే లేతరంగులు వేయుట వలన పాలలెలుపు, అచ్చతెలుపు, నీలిగీలిన తెలుపు మొదలగు కాంతులు వచ్చును.

ఇంతవఱకు బట్టలయొక్కయు, నూలుయొక్కయు చలువనుగూర్చి వ్రాయఁబడినది. ఇది

ముఖ్యముగ రంగులు
ఇతరవస్తువుల చలువ వేయుటకై వేసెడి

చలువ. ఇవిగాక యలంకరణముల కుపయోగించెడి వస్తువులనేకములు చలువజేయఁబడును. బుట్టలు, పెట్టెలు, సంచులు మున్నగునవి నేయుట కుపయోగించెడి యాకులు, పాశ్చాత్యులు పెట్టుకొనెడి టోపీలల్లుట కుపయోగించెడిగడ్డి, పాశ్చాత్యస్త్రీలు అలంకరణమునకై టోపీలపై గుచ్చెడి యీకలు, మున్నగు వస్తువులన్నియు చలువజేసి తరువాత రంగులు వేయుదురు. వాసలీను (Vaseline) జేయుటకుఁ గావలసిన మైనము, చెక్కడపు పనులజేసెడి దంతము గుండీలు మున్నగునవి చేయుట కుపయోగించెడి యెముకలు, కొమ్ములు మొదలగునవి యన్నియుఁ జలువచేయఁబడును. కుంచెలను జంత్రవానిద్యములయందుపయోగించెడు వెండ్రుకలను, పుస్తకములను బైండుచేయుటకుఁ గావలసిన చర్మములను గూడ చలువజేసెదరు. కాగితములు తెల్లగ నుండుటకు కాగితములు జేయుటయందుపయోగించు పదార్థములు చలువజేయవలెను. ఈ పదార్థములన్నియు చలువజేయు పద్ధతులు పైని వర్ణింపఁ బడినవియె. తప్పిళ్ళలో

కొంచెము భేదముగాని పద్ధతులును, చలువజేయుట కుపయోగించెడి పదార్థములును, ఒక్కటియే. పైనిఁజెప్పఁబడిన చలువనున్నము, లవణవాయువు, గంధకపు పొగ, ప్లైడ్రాజన్ పెర్మాక్సైడు, పొటాసియం పెర్మాంగనేటు చలువజేయుట కుపయోగించు పదార్థములు. నబ్బు, సోడాషోడి, సోడాశూరము, చవుడు, గంధక ద్రావకము మొదలగునవి యుడకవేయుట కుపయోగించెడి పదార్థములు. జంతు సంబంధముగఁగ పదార్థములను చలువజేయుటకు చలువనున్నముగాని లవణ వాయువుగాని వాడక తక్కిన పదార్థములను వాడెదరు. కాగితములను చలువజేయు పద్ధతి నీక్రింద వ్రాసెదము. దీనినిబట్టి తక్కిన పదార్థము లెట్లు చలువజేసెదరో యూహింప నగును.

గుడ్డపేలికలు, గోగునార, జనపనార మున్నగు నారపదార్థములు, వెదురు, పేము, గడ్డిపరకలు, పనికిరానిప్రాతకాగితములు, మొదలగు పదార్థములతో కాగితములు చేయుదురు. వీనిని చలువజేసిన తరువాత కాగితములుచేయుదురుగాని ముందుగ కాగితములు చేసినతరువాత చలువజేయరు. కావున నాయాపదార్థములను చలువజేయుట కేర్పడిన పద్ధతుల ప్రకారము వానిని చలువజేయవలసి యుండును. గుడ్డపేలికలతో కాగితములు చేయునప్పుడు వానిని ముందుగ నీటిలోచీకనిచ్చి యంత్ర సహాయమువలన వెన్న

వలె మెత్తగ నగునట్లు పక్వము జేయుదురు. ఈ పాకమును సోడాపొడి నీటిలో నాననిచ్చిన తరువాత చలువనున్నపు నీటిలో ముంచెదరు. సాధారణముగ నిప్పటికే యది తెల్లబడును. ఒకవేళ గుడ్డపేలికలు పక్కారంగులు వేసిన వైనయొడల చలువ సున్నములో ముంచిన తరువాత గంధకద్రావకముఁ గలిపిన నీటిలో కొంచెము నేపుంచినచో నెటువంటి రంగు లయిననుపోయి కాగితపు పాకము (Paper-pulp) తప్పక తెల్లబడును. ఇట్లే నారపదార్థములతో కాగితములు చేయునప్పు డిదివరలో వర్ణింపఁబడిన యుక్తమార్గముల ప్రకారము నారపాకమును చలువఁజేయుదురు. నారకు తెలుపెక్కుట యాలస్యమగుటచే రెండు మూడుసారులు చలువఁజేసినఁగాని కాగితములు తెల్లఁగనుండవు.

హిందువుల చలువ పరిశ్రమ

కోరాలను మల్లులఁ జేయుట చఱువయని మొట్టమొదటనే వ్రాసియుంటిమి. పాశ్చాత్య దేశములలో నిదియొక వ్యాపారముగ నున్నదని యిదివరలో వ్రాసినదానిని బట్టి చదువరులు గ్రహించఁగలరు. యన దేశస్థులకు చలువఁజేయుట యనాదిగఁ దెలిసియున్నను ప్రత్యేకముగ చలువబట్టల వ్యాపారము మహదేశమున లేకుండెనని చెప్పవచ్చును. ఇప్పుడిప్పుడు బొంబై మున్నగు నగరములలో యంత్ర సహాయమున నేతపనిజరుగుచున్నది. ఈ యంత్రములలో తయారగు కోరాలు

పాశ్చాత్య పద్ధతుల ననుసరించియే చలువఁజేసి యమ్మబడుచున్నవి. అందుచేత వీనిని గూర్చి ప్రత్యేకించి వ్రాయనక్కఱలేదు. చేతి మగ్గములమీఁద నేసిన వస్త్రము లిట్లే యమ్ముట యలవాటుగాని మల్లులఁజేసి యమ్ముట వాడుకలేదు. అట్లయిన మన దేశీయులకు చలువఁజేయుట తెలియదాయని శంకింపవచ్చును. అనాదినుండి మన దేశములో చలువఁజేయుట చాకలివాండ్ర పనియై యున్నది. ఇంతియగాక రంగులు వేయుటకు వస్త్రములన్నియు చలువఁ జేయవలెను. కావున మన దేశములో చాకలివాండ్రను, రంగిరేజులును (రంగులు వేసెడివారు) చలువ చేయ నేర్చియున్నారు. కొన్ని ప్రదేశములలో రంగుల వాండ్రు చలువఁజేయక యాపని చాకలులకే వదలివేయుట గూడఁగలదు. సాధారణముగ తురకలు రంగులు వేయునప్పుడు చలువపనిఁగూడ వారే చేయుదురు. హిందువుల చలువఁజేయు పద్ధతులు పాశ్చాత్యుల పురాణపద్ధతులఁ బోలియుండును. చాకలిచవుడు, సున్నము, కుంకుడుకాయలు, పులిమిడ్డగ, గేదెపేడ, సోడాపొడి (సజ్జియని బజారులో నమ్ముదురు) ముండ్లతోట కూర, తెల్లగల్లేరు, ఉత్తరేణి మొదలగు శాకపదార్థముల బూడిద, చలువఁజేయుటకు ముఖ్యముగా వాడెడి పదార్థములు. సాధారణముగ చాకలివాండ్రు చవుడును సున్నమును వాడెదరు. కోరాలను మొట్టమొదట నీటిలో

నుతికి, చవుడు సున్నము గలిపిన నీటినిచాకి బానయందుంచి స్నానానీటిలో నుడకపెట్టెదరు. బట్టలున్నంత నేపు బానమూత వేసియుంతురు. ఇట్లు మూత వేయుటవలన గుడ్డలకు వేడియొక్కవ తగిలి మురికి త్వరలో వీడిపోవును. తరువాత బట్టలను మంచినీటిలో జాడించి యిసుకుపై గాని గడ్డిపై గాని యెండ వేసెదరు. అప్పుడప్పుడు నీరు చల్లుచు బట్టల నెండనిచ్చెదరు. ఇట్లు నాలుగైదుసార్లుండక వేసినగాని బట్టలు పూర్తిగ తెల్లబడవు. అందుచేత కొత్తబట్టలు నానవేయుట కెక్కువ కాలము పట్టును. ఒకవేళ త్వరగాఁ దెచ్చిన యెడల మొదటితూరి చలువ బాగుగానుండదు. కలంకారీ యద్వైతములకై చేసెడి చలువలో గేదెపేడ విస్తారముగా వాడుదురు. గేదె పేడలో నొకటి రెండు రోజులు నాననిచ్చి మంచి నీటితో శుభ్రముచేసి గడ్డిమీద నెండ వేయుదురు. ఎండచేతను, గాలిచేతను, అప్పుడప్పుడు చల్లనీటి చేతను బట్టలు క్రమముగా తెల్లబడును. బాగుగ చలువయగుటకు రమారమి యొకమాసము పట్టును.

ప్రత్యేకించి ఉన్ని చలువ మన దేశీయపద్ధతులలోలేదు. ముఖ్యముగ కంబళ్ళకును, తివానీలకును ఉన్ని యుపయోగ పడుచున్నది. కాశ్మీర దేశములో పష్మీనాయను నొక యుత్తమ జాతి ఉన్నిగలదు. దీనితో శాలువలు, కంఠసవాలు మున్నగునవి నేయుదురు. ఉన్నితోఁగూడ కాశ్మీరపు శాలువలు నేయఁ

బడుచున్నవి. దేనికి వాడినను రంగులువేసిన ఉన్నియే ముఖ్యమగుటవలన తెల్లనగువఱకు చలువజేయుట యవసరములేదు. రంగులు పట్టుటకు ఉన్ని నంటియున్న మలినములు పోయినజాలును. ఉన్నిని శుభ్రముచేయుటకు, చవుడు, సున్నపు తేట, కుంకుడుకాయ నురుగు, సబ్బు ఉపయోగించెదరు. ఇవి గలిపిన నీటిలో నుడకవేయుటవలన మలినములు పోయి ఉన్ని రంగులు వేయుటకు యోగ్యముగానుండును. తెల్లశాలువలు, ధావళులు సామాన్యముగ తెల్ల ఉన్నితో నేయుదురు. తెల్ల ఉన్ని చాల వెలయగుటచే ధావళులు చాలవఱకు పచ్చ గానుండు ఉన్నితో నేసెదరు.

మన దేశములో నారపదార్థములను చలువజేయుటకు ప్రత్యేక పద్ధతులులేవు. జనుప నార, గోగునార, కలబందనార, కొబ్బెర తీచు, తాటినార, ఇవి మన దేశములో నెక్కువవాడుకలోనున్న నారపదార్థములు. వీనితో ముఖ్యముగ మోకులు, పరజాలు, గోనె సంచులు చేయఁబడుచున్నవి. వీనికొఱకు నార యెక్కువ తెల్లగనుండ నక్కఱలేదు. నారను నీటిలో నొకటిరెండు వారము లుడక వేసి రాళ్ళపై నుతికి యెండవేయుటవలన చాల భాగము తెల్లబడును. ఇంతకంటె వేలు మార్గములఁ దెలుపుచేయుట మన దేశములో నలవాటులేదు.

ఉన్నికంటె పట్టుపరిశ్రమ మనదేశములో విస్తారముగ నున్నది. చెన్నపురికంటె బంగాళము, ఉత్తర హిందుస్థానము, బొంబై రాజధానియు, నెక్కువ పేరువడసిన పట్టువర్తకస్థానములు. ఉన్నివలెనే పట్టునుగూడ రంగులు వేయుటకే చలువజేయుదురు. కాని తెల్ల పట్టుబట్టలుకూడ విస్తారము వాడుకలో నుండుటచేత ప్రత్యేకముగ పట్టుకోరాలను చలువ చేయు మార్గములు మనవారికి తెలిసి యున్నవి. ఉన్నినుడకవేయుట కుపయోగించు వస్తువులే పట్టుచలువ కుపయోగించును.

రంగులువేయుపట్టును చలువజేయుటకు, పట్టులో నైదవవంతు చాకలిచవుడు నీటిలో గలిపి యొకరాత్రి యంతయు తేరనిచ్చెదరు. మరుసటిరోజు చవిటితేట నొకబానలో మురగబెట్టి పట్టునూలు నందులో ముంచెదరు. కొన్ని తరుణములందు చవుడుతో బాటు కొంచెము నున్నముకూడగలిపెదరు. కాని యేది యెక్కువైనను, విస్తారము నేపు ఉడుకబెట్టినను, పట్టు చెడిపోవును. అందుచేత పట్టు విచ్చెలను వంకెలవలె నుండు కొయ్యలకు దగిల్చి యుడకవేయుదురు. అప్పుడప్పుడు పైకిదీసి వేలితో బట్టిచూచుచు జిడ్డు పూర్తిగబోయి దారము మెత్తబడు వఱకును ఉడకనిచ్చెదరు. ఉడికిన తరువాత పట్టువిచ్చెలను మంచినీటిలో నుతికి బాగుగ జాడించి యెండవేయుదురు. ఇట్లు నాలుగుసారులు చేయునప్పటికి తెల్లపట్టు పూర్తిగ తెల్లబడి

వస్తువుపట్టు వచ్చువాగుగా నుండును. కాని రెండును రంగులు వేయుటకు యోగ్యముగ నుండును. ప్రత్యేకించి తెల్లపట్టుబట్టలు చేయుటకును పై పద్ధతికిని కొంచెము భేదముగలదు. వీసెనుపట్టును అనగా 120 తులములుపట్టును చలువజేయుటకు 30 తులముల చాకలి చవుడును 30 తులములు దేశవాలీ సబ్బును (Country soap) కావలసి యుండును. మన దేశములో సబ్బుచేయుటకు చవుడును నున్నమును మరగబెట్టి యిప్పనూ నెగలిపి కలియబెట్టెదరు. సబ్బు తెట్టుగట్టిపెకి తేలును. ఈసబ్బు పట్టును చలువచేయుట కుపయోగింతురు. సబ్బును చవుడును గలిపిన నీటిని వెచ్చగా నుండగ తొట్లలో బోసి పట్టుబట్టలనుగాని పట్టు నూలునుగాని కఱ్ఱలపై దగిలించి తొట్లలో వ్రేలాడజేయుదురు. కఱ్ఱల రెండు కొనలను త్రిప్పుటవలన బట్టలయొక్క యన్ని భాగములును జక్కగ నానగలవు. చక్కగ నానినతరువాత బట్టలనుమంచినీటిలో జాడించి పిండెదరు. ఇప్పటికి పట్టు కొంచెము గారవర్ణము గలిగియుండును. దీనిని పూర్తిగ తేలుపుజేయుటకు గంధకపు పొగవేసెదరు. ఇందుకుగాను మూకుడులో కొంచెము గంధకమునుంచి దానిపై దట్టముగా నల్లిన యొక వెదురు పేళ్ళజల్లను బోలించెదరు. ఉడకవేసిన తడి పట్టుబట్టలను బల్లపై నుంచి పొగపైకి బోకుండ నొకగుడ్డ గప్పెదరు. అప్పుడు గంధకమును వెలిగించినచో పొగ

గుడ్డలకు చక్కఁగఁబట్టును. ఒకగంటతరువాత మంచి నీటిలో నుతికిన యెడల బట్టలుగ్గాని నూలు గాని పూర్తిగ చల్లువయగును. ఈ పద్ధతికిని సాశ్వాత్యుల నవీన పద్ధతికిని భేదము లేదని చదువరులు గ్రహింపఁగలరు.

సాదా అద్దకము

వస్త్రములకుగాని వస్త్రములు చేయుట కుపయోగించు నూలునకుగాని రంగులు వేయుటకు అద్దకమనిపేరు. అ ద్ద క మ ను శబ్దము ముఖ్యముగ నూలునకు, ఉన్నికి, పట్టునకు, నారపదార్థములకును రంగులు వేయుటయందు వర్తించుచున్నను, తదితర పదార్థములకుఁగూడ రంగులు వేయుటకలదు. కొయ్యలకు బచ్చెనఁబోయుట, చాపలు నేయుట కుపయోగించెడి గడ్డి పదార్థములకు దంతములు, ఎముకలు, కొమ్ములు, తోళ్ళు, కాగితములు మున్నగు వస్తువులకు రంగులు వేయుటఁగూడ అద్దకమనియే యనిపించు కొనును.

ఎంత యనాగరకదశయందున్నను మనుష్యునకు అలంకరణములయెడ మిక్కిలి ప్రీతి యుండును. బం గా

చక్రశ్రాంశములు

రము, వెండి మున్నగు లోహములు దొరికిన వెంటనే యాభరణములు చేయుట కుపక్రమించెను. లోహములు సులభముగా దొరకనిచోట యాకులతోను, కొయ్యలతోను, ఎముకలతోను అలంకరణములు చేసికొనుటకు మొదలు పెట్టిరి.

మనుష్యుఁడు ఇల్లుఁగట్టుటకు నేర్చినప్పుడే గోడలపై చిత్రపులు వ్రాయుటఁగూడ నేర్పడినది. అట్లే బట్టలనేతతోడనే రంగులు వేయు విద్యకూడ పుట్టినదన్న నతిశయోక్తి కానేరదు. నేత తెలియక చర్మములతో శరీరమును ఎండనుండియు వాననుండియు గాపాడుకొనెడి కాలములో నయితము మానవ కోటికి రంగుల విషయమైన జ్ఞానము కొంచె ముండెడి దనుటకు తార్కాణము లున్నవి. ఏలయన వంటినిండభట్ట లేక కౌశీనములతో కాలము వెళ్ళబుచ్చు మిక్కిలి యనాగరక జాతులలోఁగూడ శరీరమంతయు పచ్చఁబొడుచుకొనుట యాచారములో నున్నది. వీనినిబట్టి రంగులు వేయుట మిక్కిలి పురాతనమైన విద్యయనుటకు సందియములేదు.

శైశవావస్థలో రంగులు శాశ్వతముగ నుండక యుతికినతోడనే వెలిసిపోవునవియై యుండును. ఆకు పసర్లతోను, పండ్లరసములతోను ఉపక్రమించియుందురు. ఇప్పటికిని కాకరాకుపసరు, ఆకుపచ్చ రంగుకును, నాగజెముడుపండ్లు ఎరుపు రంగుకును నాడు సంప్రదాయము కొన్ని జాతులలో మనదేశమునఁగలదు. ఈ రంగు లెండకెండినను వానకుఁదడిసినను వెలిసిపోవును. ఇంతియఁగాక ప్రథమ దశలో రంగులు వేయుట యొక వర్తకముగ నుండక యిండ్లలో నాడవాండ్రు పనిచేయుచుండిరి. ఏకు లొడుకుట, నేత నేయుట మొట్టమొదట గృహకృత్యము

లలోఁ జేరినట్లు, ఇంటివాడుకకుఁ గావలసిన బట్టలకు రంగులువేయుటఁగూడ గృహవ్యాయామములలో నొకటియై యుండుననుటకు నందియములేదు. పక్కారంగులు వేయు పద్ధతులు గనిపెట్టిన తరువాతను సంఘబాహుశ్యమువలన వృత్తు లేర్పడిన తరువాతను నేతపనులవలెనే యద్దకపుపనులుగూడ వర్తక సరిలోనికి దిగియుండును.

రంగులు వేయుట మొదటినుండియు కేవలము పౌరస్త్వల విద్యయైయుండెను. పాశ్చాత్యు లీ విద్యను పౌరస్త్వల నుండియే గ్రహించిరి. చీనా, పర్షియా, ఇండియా దేశము లీ విద్య కుత్పత్తిస్థానములని చరిత్రకారుల యభిప్రాయము. చీనావారి నాగరికము మన నాగరికముకంటెఁగూడ పురాతనమైనది. కాగితములు చేయుట, అచ్చొత్తుట చీనారాజ్యములోనే మొట్టమొదట కనిపెట్టఁబడినది. రంగులు వేయువిద్య చీనాదేశీయుల నుండి హిందువులు గ్రహించిరనుట కాధారములు లేవు గాని మన దేశీయులనుండి పాశీకులు నేర్చుకొనిరనుటకు దాఖలాలున్నవి. హిందువులు తూర్పున చైనారాజ్యముతోను, పడమరపాశీ యరబ్బులతోను, అనాదినుండి వర్తక వ్యాపారములు నిరాటంకముగ నడుపుచుండెడివారు. మొదటినుండియు హిందూ దేశము కళాకాశల్యములయం దెక్కుడు పేరుపొంది యుండుటచేత అరబ్బీ వర్తకులు రంగుబట్టలయందు హిందూ దేశముతో వ్యా

పారము జేయుచుండెడివారు. ఇట్టి రాకపోకలదలన అరబ్బీవర్తకులు హింధువుల పరిశ్రామిక జ్ఞానమును శంపాదించి ఫోసిషియనులకును, ఈజిప్టు దేశీయులకును నేర్పిరి. ఈ జిప్టు దేశీయులు మిక్కిలి పురాతన కాలము ననే పసుపు రంగును, నీలిరంగును బట్టలకు నెక్కుడు కాశలముతో వేసెడివారని “ప్లినీ” (Pliny) యను చరిత్రకారుఁడు క్రీ॥ శ॥ మొదటి శతాబ్దములో వ్రాసియున్నాఁడు. సుమారు నాలుగువేల సంవత్సరములకుఁ బూర్వమే యీజిప్టు దేశములో రంగులు వేయు నాచారము గలదని పరిశోధకులు చెప్పుచున్నారు. హిందూ దేశము నుండియే యీ పరిశ్రమను అరబ్బీలద్వారా యీజిప్టు వాస్తవ్యులు గ్రహించునట్లు చరిత్రకారులు నుడువుచున్నారు. దీనిని బట్టియే హిందువుల పరిశ్రమయొక్క పురాతనత్వమును గ్రహింపవచ్చును.

గ్రీసు దేశములో కాపురముండి వ్యాపారము జేయుచుండిన ఫోసిషియను వర్తకులును, ఈజిప్టు వర్తకులును రంగులను గ్రీసులోనికి దిగుమతి చేసెడివారు. కాని గ్రీకులయొక్కయు, రోమనుల యొక్కయు, రంగులువేయు పద్ధతులు మనకు బాగుగఁ దెలియవు. అలెగ్జాండరునకు పూర్వము అనఁగా క్రీ॥ పూ॥ 33౬-వ సంవత్సరమునకు ముందు గ్రీకులకుఁ దెలిసిన రంగులు బహుస్వల్పమనియు, అతని తరువాత నీలి, నలుపు, పసుపు, పసరు రం

గులువేయుపద్ధతులు గ్రీసులో నభివృద్ధిఁ జెంది నార బట్టలకుఁగూడ పక్కారంగులువేయుట గ్రీకులు నేర్పిరనియు “ప్లినీ” యను చరిత్ర కారుఁడు వ్రాసియున్నాఁడు. మహాపురుషుల జీవితములు వ్రాసిన “ప్లూటార్కు” అను చరిత్రకారుఁడు అలెగ్జాండరు చక్రవర్తి జీవితములో నిట్లు వ్రాసియున్నాఁడు. “పారసీకమునకు వెళ్లినప్పుడు (Persia) మహారాజుగారి సౌధములో నూటయెనుబదియేండ్లకుఁ బూర్వము తయారుచేసిన నలుపువాగుఁగల యెరుపు బట్టలు (Purple dyed material) అనేకములుండెను. ఇంతకాలమైనను కాంతి చెడకుండుటనుబట్టి యాబట్టలు తేనెతో తయారు చేసియుండవలెను.” అలెగ్జాండరు పౌస్త్యదండయాత్రల తరువాతనే గ్రీసులో రంగుల పని యభివృద్ధియైన దనుటకు సందేహము లేదు. గ్రీకులు రంగులుజేసిన పద్ధతులు మిక్కిలి సులభమైనవి. మొట్టమొదట కొత్త బట్టలను నీటిలోనుతికిసాగఁదీసెడివారు. ఇందు వలన పుటరంధ్రములు పెద్దవగును. తరువాత బట్టలను రంగునీటిలో ముంచి రంగులు శాశ్వతముగ నుండుటకు వగరునీటిలో నాన వేసెడివారు. వగరువేయుటకు సామాన్యముగ పటిక నీరుపయోగించెడివారు. ఇదియే గ్రీకుపద్ధతియొక్క సారాంశము.

క్రీ॥ శ॥ ఐదవ శతాబ్దివరకును ఐరోపా ఖండములో అద్దకపు పరిశ్రమ లేదని చరిత్రకారుల యభిప్రాయము. క్రీ॥ శ॥ ఎనిమిదవ

శతాబ్దమున ఇటలీ దేశములో కొన్ని కుటుంబములవారు మాత్రము రంగులు వేసెడి వారని చెప్పుదురు. పదునొకండవ శతాబ్దములో పాశ్చాత్యులు సుతసంబంధమైన యుద్ధమునకై జెరుసెలముపై దాడివెడలిరి. ఈయుద్ధమునకు రామదండువలె నైరోపా ఖండమునందలి ప్రతి దేశమునుండియు యోధులు బయలుదేరిరి. ఈ యుద్ధానంతరము భటులచ్చట కొంత కాలముండి తిరిగి తమ దేశములకుఁ బోవునప్పుడు పౌరస్త్వపరిశ్రామిక పద్ధతులను కొంతవఱకు గ్రహించి వానిని తమ దేశములలో నుపక్రమించిరి. ఈరీతిని ఇటలీ దేశములో కొన్ని క్రొత్తరంగులును రంగులు వేయుటకు నూతన పద్ధతులును పదునొకండవ శతాబ్దమున వెలసినవి. పదుమూడవ శతాబ్దము నాటి కీపరిశ్రమకొంతయభివృద్ధియైవెన్నీను పట్టణమునను, జర్మనీ దేశములోను రంగు రేజులు తమ పరిశ్రమాభివృద్ధికై సంఘముల స్థాపించిరి. క్రీ॥శ॥ ౧౪౧౮-వ సంవత్సరములో నీ పరిశ్రమాభివృద్ధికిఁగాను బట్టల చలువ యొక పట్టణములోను అద్దకము మరియొక పట్టణములోను జరుగఁగూడదని జర్మను గవర్నమెంటువారొక శాసనముఁజేసిరి. అప్పుడే రంగులువేయుట నేర్పుటకుఁగాను ఉపాధ్యాయులను ఊరూరికిఁ బంపఁదొడంగిరి. రంగులు వేయుటకు నీలిమందు వాడకూడదని కూడ తీర్మానించిరి.

క్రీ॥ శ॥ ౧౪౨౯-వ సంవత్సరములో ఇటలీ దేశము నందలి వెన్నీను పట్టణమున రంగులు

వేయుటనుగూర్చి యొక పుస్తకము వెలువడెను. ఐరోపా ఖండములో నీపరిశ్రమనుగూర్చి వ్రాసిన ప్రథమపుస్తక మిదియేయని చెప్పవచ్చును. ఈ పుస్తకమునందప్పటికాలమున వాడుకలోనున్న పద్ధతులు వర్ణింపఁబడినవి. అప్పటినుండియు పాశ్చాత్య దేశములలో నద్దకపు పరిశ్రమ శీఘ్రముగ వృద్ధిజెందినది. ఇటలీనుండి జర్మనీకిని, జర్మనీనుండి ఫ్రాన్సుకును, ఫ్రాన్సునుండి బెల్జియమునకును అద్దకపు పరిశ్రామిక జ్ఞానము అచిరకాలములోఁ బ్రాప్తమైనది.

ఇంగ్లండు దేశములో పదుమూడవ శతాబ్దికి పూర్వము రంగుబట్టలనియు, రంగులనియు, సారస్వతమునందు చూచాయగ నున్నను వానినిగూర్చి విశేష మేమియులేదు. కాని పదునాలవ శతాబ్దములో మూడవ యెడవర్లు ప్రభువు బెల్జియము నుండియు, హాలెండు నుండియు రంగురేజులను బిలిపించి వారి నాదరించెను. వీరివలన ఇంగ్లండులో అద్దకములు కొంత యభివృద్ధియై క్రీ. శ. ౧౮౭౨-వ సంవత్సరములో నొకరంగురేజుల కంపెనీయేర్పడినది. క్రీ. శ. ౧౮౭౧-వ సంవత్సరములో నాల్గవ హెన్రీప్రభువు లండను పట్టణములోను చుట్టుప్రక్కల పదిమైళ్ళదూరమునను అద్దకపు పనులుజేయుట కొకకంపెనీకి సర్వస్వాతంత్ర్యమునిచ్చెను. అతని తరువాత ప్రభువు లీ హుకుమునురద్దుచేయక అమలులో నుంచుచు వచ్చిరి. ఆహుకుమువలన కంపెనీవారు నిర్దేశ

స్థలములలో నద్దకములు వేయుటయేగాక తదితరాలెవరైన చాటుగ రంగులు వేయుచుండినయెడల నట్టివారిని సోదాచూచి పట్టుకొని సర్కారుకు సప్పగింతజేయనధికారము గూడ నుండెను. ఈరీతిని సర్కారువారి ప్రోత్సాహము వలనను అదరణము వలనను ఇంగ్లండులో నద్దకపుపరిశ్రమ కొంతవరకు సభివృద్ధిజెందినది.

ఇంతలో క్రీ. శ. ౧౮౮౨-వ సంవత్సరములో కొలంబను అమెరికా ఖండమునుఁ గనురిగొనెను. ౧౮౮౮-వ సంవత్సరములో వాస్కోడిగామాయన్న నతఁడు ఐరోపా ఖండమునుండి సముద్రము మీఁదనే ప్రయాణముజేసి హిందూదేశముఁ జేరవచ్చునని జూపెను. రమారమి యేకకాలమునఁజరిగిన యీ రెండు విషయములును పాశ్చాత్యుల యార్థికాభివృద్ధికిని, పరిశ్రామికాభివృద్ధికిని, నిరుపమానములగు దోహదములైనవి. అదివరకు పాశ్చాత్య ఖండములోలేని రంగు పదార్థములన్నియు నమెరికా దేశమునుండి దిగుమతిజేయఁదొడంగిరి. వాస్కోడిగామా సముద్రపుదారి కనుఁగొనుటకు పూర్వము హిందూదేశము నుండి యెగుమతియగు ప్రతివస్తువును పర్షియా, ఇటలీ దేశములద్వారా ఐరోపా ఖండమునకు రావలసి యుండెడిది. వాస్కోడిగామా పోర్చుగలు దేశీయుఁడు. ఈదేశ వాస్తవ్యులను మనవారు బుడతకీచు లనెయెదరు. ఐరోపా ఖండములో పోర్చుగలు స్పెయిను

దేశము లిరుగుపొరుగన నుండును. ఈరెండు దేశములు మొట్టమొదట హిందూదేశముతో వర్తకమునారంభించిరి. హిందూదేశము నుండి ఖచ్చెడి సరుకంతయు నీదేశములలోనికి పూర్వమువలె గాక తిన్నగా నముద్రముమీదనే తెచ్చెడివారు. అద్దకపుబట్టలు, రంగులు మొదలగునవి హిందూదేశమునుండి విధివిరామము లేక దిగుమతిజేసి యితరదేశములకు రవాణా చేసెడివారు. కొంత కాలమునకు హిందువులుపయోగించెడి యద్దకపు పద్ధతులుఁ గూడనేర్చి తమ దేశములలో రంగుల వ్యాపారమును, సాగించిరి. కొలఁది కాలములో హాలెండు దేశీయులు అనఁగా డచ్చివారుకూడ హిందూదేశముతో వర్తకము ప్రారంభించిరి. ఐరోపా ఖండమునందీ మూడు దేశములే మొట్టమొదట నద్దకములలో నెక్కువ ప్రవీణతఁ గాంచినవి. ఎరువురంగు వేయుట కుపయోగించెడి మంజిష్టయు, కిరిమింజయు నితర దేశములనుండి తెచ్చి తమ దేశములలోఁ బెంచుటకు మొదలిడిరి. క్రీ॥ శ॥ ౧౬౩౦-వ సంవత్సరములో నొకడచ్చి శాస్త్రజ్ఞుఁడు కిరిమింజతో ఉన్నికి ఎరువు రంగువేసి యారహస్యమును వెల్లడిజేసెను.

క్రీ॥శ॥ ౧౬౦౩ సంవత్సరమువఱకు సింగ్గండులో నద్దకపు పరిశ్రమ విస్తారముగ లేనట్లుతోచుచున్నది. ఏలయన, ఆసంవత్సరములో “రాలీ” యను నతఁడు మొదటి జేమ్సు

ప్రభువుతో నిట్లు విన్నవించెను. “ఇప్పటి వఱకు నాంగ్లేయులు ఉన్ని యద్దకమునందు కాశల్యము లేక యున్నారు. రంగులు వేయించుటకు వార్ష బట్టలను సామాన్యముగ హాలెండు దేశమునకు బంపుచున్నారు. ఈ రీతిని సాలుకు ౬౦,౦౦౦ బట్టలు రంగులు వేయించుటకై యితర చోట్లకు, బంపుచున్నారు!” ఈ మాటలు విని ప్రభువు తెల్లబట్ట లెగుమతి చేయఁగూడదనియు రంగు సింగ్గండులోనే వేయవలయుననియు నాజ్ఞాపించెను. ఈ హుక్కుమునకుఁ గోపించి హాలెండు, జర్మనీ దేశీయులు ఇంగ్లండులో రంగులు వేసిన గుడ్డలు కొనఁగూడదని నమ్మకట్టిరి. ఆంగ్లేయులు వేసిన రంగులు బాగుండక పోయెను. ఈ కారణముచేత జేమ్సుగారి హుక్కుము కొంత కాలము తరువాత రద్దు చేసిరి. ౧౬౨౪-వ సంవత్సరమువరకును ఇంగ్లండులో మంజిష్టను (మధారుచెక్క) బెంచి నట్లు కనబడదు. ౧౬౫౦-వ సంవత్సరమునకు పూర్వము వ్రాసిన గ్రంథములలో నూలు బట్టలయద్దకమునుగూర్చి యేలేదు. ౧౬౫౪-వ సంవత్సరమునకుఁ గూడ నాంగ్లేయులు వారి బట్టలను రంగుల నిమిత్తము హాలెండునకు, బంపెడివారు. ౧౬౬౨-వ సంవత్సరములో మొదటిపర్యాయము రాయల్ సొసైటీయను భౌతికశాస్త్ర సంఘమువారు అద్దకములను గూర్చియు, వానిపద్ధతులను గూర్చియు, నొకపుస్తకమును బ్రచురించిరి. ౧౬౬౭-వ సంవత్సర

ములో నొక డచ్చి యద్దకుఁడు ఇంగ్లండునకు వచ్చి ప్రభుత్వము చారి యాదరణమును బడసెను. ౧౮౮౫-వ సంవత్సరములో 20,000 మంది పరాసు పనివాండ్రువచ్చి ఇంగ్లండులో నివాసము చేసికొనిరి. నాటినుండి యింగ్లండులోఁగూడ నద్దకపు పరిశ్రమ తదితర దేశములతోఁ బాటు వృద్ధి జెంద నారంభించెను. ప్లాస్స, ఇంగ్లండు, జర్మనీ మున్నగునైరోపా దేశములలో ప్రభుత్వము వారే పుస్తకములు వ్రాయించియు, నుపాధ్యాయుల నూహారికిఁ బంపియు మరియు నితర ప్రోత్సాహములఁ బనివాండ్రకుఁగల్పించియు నీ పరిశ్రమను త్వరితములో నభివృద్ధిజేసిరి.

పదు నెనిమిదవ శతాబ్దము రసాయన శాస్త్రాభివృద్ధి చరిత్రలో ముఖ్యమైన పట్టు. అద్దకపు పరిశ్రమలో నుపయోగించెడి సోడా యుప్పు, చలువసున్నము, గంధక ద్రావకము మొదలగు వస్తువులను సులభముగను, తక్కువ ఖరీదునకును, తయారుచేయు మార్గములఁగనిపెట్టిరి. పందొమ్మిదవ శతాబ్దములో నర్థభాగము గడచిన పఱకును స్వభావసిద్ధములగు మూలికలనుండి తీసిన రంగులనే వాడుక చేసెడివారు. కాని ౧౮౭౪-వ సంవత్సరములో నొక జర్మను శాస్త్రజ్ఞుఁడు “అని లీని” పదార్థము (Aniline) తోను చలువ సున్నము తోను ప్రశస్తమైన నీలిరంగును తయారు చేసెను. అని లీని మూలికలనుండి తయారు చేయఁబడిన పదార్థముగాదు. త్రిదితారు(వాడ

కీలు) నుండి తయారుకాఁబడినది. తారెట్లు వచ్చినో కొంచెము విచారణ చేయుదము. మనవలెగాక ఐరోపా ఖండవాసులకు నేల బొగ్గు (Coal-రాక్షసిబొగ్గు) ముఖ్యమైన ఆస్తి. నేలబొగ్గు సహాయమువలన యంత్రములను నడిపి పరిశ్రమలు వృద్ధిజేసిరి. మనవలె గాక వారు నేలబొగ్గునే వంటచెఱకుగ వాడెదరు. దానినుండి తీసిన వాయువుతో దీపముల వెల్లింతురు. వేయేల! వారి యార్థికాభివృద్ధికి నేలబొగ్గే యునికిపట్టు. దీపములకొఱకై వాయువును తయారు చేయుటకు నేలబొగ్గును, ఇనుపగొట్టములలో కూరి గాలి తగులకుండ మూతులు బిగించి క్లోలుములలోఁ గాల్పెదరు. ఈ వేడిమికి నేలబొగ్గు వాయువును, తారును ఏర్పడి యినుపగొట్టముల మూతులకుఁ దగిలించిన తూములవంటి నన్నని యినుప నాళికల గుండ పైకివచ్చును. వాడకీలను పేరుతో నమ్మఁబడుతారు కొంచెము ద్రవముగ నుండు నల్లని పదార్థమని యందఱు నెఱిగిన ఐషయ మే. దీనిని తిరిగి పైనిఁజెప్పిన రీతిని నేలబొగ్గు వలె గాలిస్తోకకుండ మరగఁబెట్టవచ్చును. అప్పుడు పైనిఁజెప్పిన “అనిలీను” పైకివచ్చును. అనిలీను రంగులేనిదై నీటివలె స్వచ్ఛముగ నుండుద్రవపదార్థము. చలువసున్నముదీనితో గలిపి యానీటిలో గుడ్డనుముంచినచో గుడ్డకు నీలిరంగువచ్చును. ౧౮౫౬-వ సంవత్సరములో “పెర్కిన్” (Perkin) అను నాంగ్లేయ శాస్త్రజ్ఞుఁడు అనిలీను నుండి “మావ” ను

(Mauve) నల్ల వాగుగ నుండు ఎరుపురంగును సాధించెను. ౧౮౬౯-వ సంవత్సరములో “అలిజరీన” ను ఎరుపురంగు జర్మనీ దేశములో తారునుండియే తయారుచేయఁబడినది. ఇంతకుపూర్వ మిరంగు మంజిష్టయను మూలికతో బట్టలకు వేసెడి ‘వార్సు’ అనఁగా అలిజరీను మదారుచెక్క యందున్న రంగుయొక్క సారమని గ్రహించునది. ప్రకృతిలోనున్న మూలిక యందుఁగల స్వభావ సిద్ధమగు రంగులయొక్క సారములను మూలికల సంబంధ మేమియు లేకుండ తయారుచేయుట కిదియే ప్రథమప్రయత్నము. ఓషధుల సంబంధమేమియులేక వాని యందు నిబిడీకృతమైయున్న రంగులవలెనుండి మనుష్యుని బుద్ధిబలముచే జేయఁబడినరంగులకు “కల్పితపురంగులు” (Artificial dyes) అని పేరు. మూలికల సహాయముచే వేయఁబడు రంగులకు “స్వభావ సిద్ధమగు రంగులు” (Natural dyes) అని పేరు. ౧౮౭౨-వ సంవత్సరములో బేయురను నతఁడు నీలిచెట్టు సంబంధము లేకయే తారునుండి తనబుద్ధికౌశలము నుపయోగించి నీలిమందును సాధించెను. కావున నిదియు కల్పితపు రంగునియే తెలిసికొనునది. ౧౮౮౬-వ సంవత్సరము మొదలుకొని తారునుండి వేలకొలది రంగులు చేయుచున్నారు. పైనివర్ణించినరీతి తారును మరగఁబెట్టినప్పుడు ముఖ్యమైన మూడు ద్రవ పదార్థములు వీడిపోవును. వీనికి “బెంజీను”, “నాఫ్తలీను”, “ఆంత్రినీను” అని పేర్లు. ఇవి స్వచ్ఛముగ

నుండి వాసనయందు కొంచెమించుమించుగ కిరసనాయులును బోలియుండును. ఇవియు కిరసనాయులువలె మండును. ఈమూడును కల్పితపు రంగులకు, గనులని చెప్పవచ్చును. ప్రతి సంవత్సరము వందలకొలది కల్పితపురంగులు క్రొత్త వితయారగుటవలన అద్దకములం దేఛాయయై నను తెప్పించుట కవకాశములుగలుగుచున్నవీ. కల్పితపురంగులలో చాలభాగము పక్కారంగులు గాకపోయినను కావలసినన్ని పక్కారంగు లుండుటచేతను, కాంతిలో దీసి పోకుండుట చేతను, రంగులయొక్క సంఖ్య మిఠీమిరి యుండుటచేతను, పాశ్చాత్య దేశములలో నిప్పుడు మొదటినుండియు వాడుకఁ జేయఁబడుచుండిన స్వభావసిద్ధములగు రంగు డులగంటి ఈరంగులు వానిస్థానము నాక్రమించినవి. మూలికలతోటి యద్దకము లిప్పుడు పాశ్చాత్య దేశములలోఁగానరావు. క్రొత్త రంగుల తోఁబాటు అద్దకములయం దుపయోగించెడి పరికరములలోఁగూడ మార్పులు గలిగినవి. పూర్వ మద్దకములయం దుపయోగించెడి చేతిపాత్రలకు మారుగ యంత్రసామగ్రి యధికముచేసి మనుష్యునికష్టము తగ్గించిరి. రసాయన శాస్త్రాభివృద్ధియు, యంత్ర శాస్త్రాభివృద్ధియు స్వల్పకష్టముతో తక్కువ వెలకు నిర్ణీత కాలములో నెక్కువపని జరుగుటకుఁ దోడ్పడినవి.

అద్దకపువిద్య రసాయనశాస్త్రమునకు సంబంధించినది. అద్దకము వేయఁబడు వస్తువుతో

రంగులకు సమ్మేళనముఁగూర్చుటయే యద్ద
కుని ముఖ్యోద్దేశ్యము.
సానమ్యా పద్ధతులు అందునకుఁగాను రంగు
నీటిలో కరగిపోవునదియైయుండి యా నీటిలో
వస్తువును ముంచినప్పుడు రంగుతిరిగి నీటినుండి
విడిపోవలెను. లేనియెడల రంగులు పట్టవు.
బొగ్గుపొడి నీటిలోఁ గలిపి యా నీటిలోబట్ట
ముంచినచో బట్టమాయునుగాని రంగుంటదు.
ఏలయన నిచ్చట రంగుపదార్థమగుబొగ్గుపొడి
నీటిలో కరగదు. కావున రంగులకును,
రంగులు వేయఁబడు వస్తువులకును పరస్పరాను
రాగములేనిది సమ్మేళనమొనఁగూరదు. ఈ
యనురాగము వస్తువు యొక్క స్వభావమును
బట్టియుండును. పరస్పరానురాగ తారతమ్య
మునుబట్టి రంగులు వేయుపద్ధతులుగూడ మారు
చుండును. ఉన్నికిని, రంగులకును సాధారణముగ
నెక్కువ యను రాగముగలదు. అందుచేత
సామాన్యముగ ఉన్ని వస్తువులను రంగునీటిలో
ముంచిన చాలును. నూలునకును రంగు
లకును అనురాగము మిక్కిలితక్కువ. అందు
చేత కొన్నిరంగులు నూలువస్తువులకు పట్టనే
పట్టవు. తక్కినవి మరికొన్ని వగరుపదార్థ
ములతోఁగలిపినప్పుడే యంటును. అనురాగ
విషయమున పట్టువస్తువులు ఉన్నికిని నూలు
నకును మధ్యస్థముగ నుండును. రంగులను
బట్టికూడ అద్దకములపద్ధతులుమారుచుండును.
కొన్నిరంగులు నేరుగ బట్టలకెక్కును. కొన్ని
యితర పదార్థములతో దోహదముఁ జేసినఁ
గాని యంటవు.

రంగులు వేయుటకు సామాన్య పద్ధతులు
నాలుగుగలవు:—

(1) రంగుకషాయములో బట్టనుముంచి
యెండవేసినప్పుడు నీ రినికిపోయి రంగుమా
త్రము బట్టనంటియుండును. నీటికి బదులుగ
నీటికంటె నెక్కువత్వరగా ఇనుకునట్టి మరి
యొక పదార్థములో (అమోనియా) రంగును
కరిగించి యాకషాయములో బట్టనుముంచిన
యెడల రంగు త్వరితముగఁ బట్టును.

(2) గాలియందుఁగల ప్రాణ వాయువు
సహాయముతో రంగులువేయుట. కరక్కా
యలూరవేసిననీటిలో బట్టనునానవేసి తరు
వాత అన్న భేదిఁ గలిపిన నీటిలో ముంచిన
యెడల మొట్ట మొదట రంగేమియుఁ గను
పడదు. కాని బట్టగాలి కారినకొలఁది రంగునకు
కాంతిహెచ్చును.

(3) రెండు పదార్థములు గలిపినప్పుడు
కొన్ని తరుణముల నీరెంటికంటె భేదమగు
వేతొక పదార్థ మేర్పడును. నున్నపు తేటకు
చాకలి చొడుఁగలిసిననీటి తేటఁగలపిన యెడల
తెల్లని పదార్థ మొకటి పెరుగువలె దిగును.
ఇట్లే రెండు పదార్థములు గలిపినప్పుడు కొన్ని
తరుణముల రంగుపదార్థము లేర్పడును. ఈ
పద్ధతి ముఖ్యముగ ఖనిజ సంబంధములగు
రంగులువేయుటకే యనుకరింపఁబడుచున్నది.

(4) బట్టలను వగరు, పులుపు గానీ పదా
ర్థములలో నానవైచి తరువాత రంగులు

వేయుట. ఈపద్ధతి ముఖ్యముగ నూలుబట్టల కవసరము.

రంగుల విభజనము

రంగులను అనేకవిధములుగ విభజింప వచ్చును. రంగులువేయు పద్ధతినిబట్టి వ్యష్టి రంగులనియు (Simple colours) సమష్టిరంగులనియు (Compound colours) నొక విభజనము. ఎరుపు, పసుపు, నలుపు, నేరుగ రంగు పదార్థములతో వేయవచ్చును. ఊదా, ఆకు పసరురంగులు నేరుగ నాయారంగుపదార్థములతోనైన వేయవచ్చును. లేక రెండు వ్యష్టి రంగుల మిశ్రణమువలననైనను వేయవచ్చును. ఎరుపుమీఁద నలుపు వేసినచో ఊదావచ్చును. లేక నేతలోపడుగునకు ఎరుపు, పేకకునలుపు నూలును, తీసికొనినచో నూదారంగేర్పడును. ఇట్లే పసుపుమీఁద నీలివేసినచో నాకుపసరు రంగువచ్చును. కావున ఊదాయును, ఆకు పసరును సమష్టిరంగులనవచ్చును.

పక్కారంగులు (Fast dyes) కచ్చారంగులు (Fugitive dyes), అని రెండవ విభజనము. చౌడులోనుడక వేసినప్పుడుగాని, ప్రావకములు సోకినప్పుడుగాని, సబ్బుతో జాడించినప్పుడుగాని, ఎండకెండి వానకుఁదడిసి, గాలికారి నప్పుడుగాని వెలిసిపోకయుండెడి రంగులకు పక్కారంగులనిపేరు. ఇట్టి సందర్భములలో వెలిసిపోయెడివానిని కచ్చారంగులందురు.

రంగులయొక్క ప్రకృతినిబట్టి “సోపాధిక రంగులు” (ఉపాధికావలసిన - Adjective or

mordant dyes) “నిరుపాధికరంగులు” (ఉపాధియవసరములేని - Substantive or direct dyes) అని మరియొకవిధము. సోపాధిక రంగులు వేయుటకుఁ బూర్వము బట్టలను ఉపాధులనఁదగు రంగులీయని పదార్థములలో నుడక వేయవలెను. సాధారణముగ నుపాపాధుల (Mordant) వగరుగగాని పులుపుగగాని యుండును. అందుచేత మనదేశములో నుపాధులకు “కనటువస్తువు” లనియు ఉపాధులలో బట్టల నుడక వేయుటకు “కనటు వేయుట” యనియు పేర్లుగలవు. బట్టల నుపాధులలో నుడక వేసినఁగాని సోపాధిక రంగులంటవు. నిరుపాధికరంగులకు నుపాధులనవసరము. బట్టలనురంగుకషాయములో ముంచిన చాలును. ఖనిజ శంబంధములగు రంగులలో చాలభాగము నిరుపాధికములు. ఇవిగాక నీలిమందు, పసుపు, జాభరాగింజలు, కుసుంభా పూలు మొదలగు నోషధులును, తారు రంగులలో (కల్పితపురంగులు) చాలభాగమును నిరుపాధికములే. కాని రంగులదీప్తి హెచ్చించుటకు నిరుపాధికములకుఁ గూడ నుపాధులఁ దగిలించు నాచారముగలదు. తరుచుగవాడెడి యుపాధులలో పటికయు, కరక్కాయలును ముఖ్యములు.

అద్దకములయం దనుకరించెడి పద్ధతులనుబట్టి రంగుల నైదువిధములుగ విభజింప వచ్చును. వీనినిగుఱించి యిచ్చుక యీక్రింద వ్రాయఁబడును. కల్పితపురంగులు వెలసినతరు

వాత పాశ్చాత్యులు మూలికల నద్దకములలో వాడుటలేదని పై నివ్రాసియుంటిమి. ఈ క్రింద వ్రాయబోవు విభజనము ముఖ్యముగ కల్పిత పురంగుల కే వర్తించును. ఒకేరంగును వేయుటకు రెండుమూడు పద్ధతులుగూడఁగలవు.

(1) ద్రావకపురంగులు (Acid dyes) :- ఇవి ఉన్నికిని, పట్టునకును రంగులువేయుటకు పయోగించును. సామాన్యముగ నూలు గుడ్డలకును, నారవస్తువులకును, ఈ రంగులుపట్టివు. ఈ రంగులను బజారులో పొడిరూపమున నమ్మెదరు. నీటిలో వేసిన వెంటనేకరుగుచు. ఈరంగులలో చాలవఱకు నెండలోను, కొన్ని యుడకవేయుటవలనను వెలిసిపోవును. కాని కొన్ని పక్కారంగులు గలవు. ఉన్నినరమునకు (పీచు) రంగువేయుట కివి యోగ్యములుగావు. ఈ రంగులతో నద్దకము వేయునప్పుడు గంధక ద్రావకముఁ గూడఁ గలిపినఁగాని రంగులంటవు. అందుచేత వీనికి ద్రావకపురంగులని పేరుబెట్టఁబడినది. ఈ రంగులలో బట్టల నుడకవేయునప్పుడు రంగుచక్కఁగ వచ్చువఱకును కొంచెము గంధకద్రావకము అప్పుడప్పుడు కలుపుచుందురు. గంధకద్రావకము రంగుపదార్థమును విడగొట్టి బట్టలకంటించును. నీలిమందు ద్రావకపురంగులలో నొకటి.

(2) టొరపురంగులు (Basic dyes) :- ఇవియు ద్రావకపురంగులవలె నీటిలో కరిగెడి

పొల్లు. ఇందు టొరభాగమునందు (Basic part) రంగుండును. ఇదియొక ద్రావకముతోఁగలిసిసేఁగాని రంగేల్పడదు. ఉన్నియందును, పట్టునందును స్వభావాసిద్ధముగ ద్రావకపదార్థములున్నవి. అందుచేత నీ రెంటికిని ఉపాధులులేకయే యీ రంగులెక్కును. దూదియందును, నారయందును ద్రావకములు లేవు. అందుచేత నీ రెంటికిని టొరపురంగులు సేరుగనెక్కవు. రంగులువేయుటకు పూర్వము వానిని ద్రావకోపాధులతో నుడకవేయవలెను. ఇందుకు ముఖ్యముగ వాడఁబడునది కరక్కాయల కషాయము. కరక్కాయ నీటిలోనాన్నిన నూలుబట్టలుగాని నారవస్తువులుగాని టొరపురంగులలో నుడకవేసినయెడల రంగులు చక్కఁగనంటును. ఉన్నికంటె పట్టున కే రంగుల నాకర్షించుశక్తియెక్కువగలదు. రంగుల నెక్కువదీప్తిమంతముగఁ జేయుటకు, ఉన్నిబట్టలను పట్టుబట్టలనుగూడ సబ్బుతో నుడకవేయుదురు. లేదా కొంచెము ద్రావకముల నైనను గలిపెదరు. ఈ రంగులు సామాన్యముగ సబ్బునకు వెలియవు కాని యెండకెండినప్పుడు చాలవఱకు వెలిసిపోవును.

(3) సోపాధికరంగులు (Adjective or mordant dyes) :- ఈ రంగులయొక్క స్వభావమునుగూర్చి పైని వ్రాయఁబడినది. బట్టలను పాధులలో నుడకవేసినప్పుడే యీ

రంగులు శాశ్వతముగనుండును. మఱియు నివి ద్రావకములవలె పనిచేయును. కావున పీని యుపాధులు భస్మముల (Metallic oxides) నిచ్చెడి పదార్థముగ నుండవలెను. ద్రావకములు భస్మములతోఁగలిసి లవణములగును. ద్రావక ప్రకృతిఁగల సోపాధికరంగు లుపాధుల యందుఁగల భస్మములతో నష్టశనములై లవణ (Salt) ప్రకృతిఁగల రంగు లేర్పడును. సోపాధికరంగులన్నివిధములగు వస్త్రములకును వేయవచ్చును. స్వభావ సిద్ధములగు రంగులలో నచేకములు సోపాధికములే. మంజిష్ఠ, చిఱువేరు, పతంగి, కిరి మింజి మున్నగునవి సోపాధికములు. కల్పితపురంగులలో “టిర్కియెరుపులు” “అవిజరీనురంగులు” లోనగునవి సోపాధికములు.

(4) నిరుపాధిక రంగులు (Substantive or direct dyes) :—ఈరంగులను గూర్చి కూడ పైని వ్రాయఁబడినది. ఈరంగులు నూలుబట్టలకుఁగూడ, ఉపాధులు లేకయే వేయవచ్చును. స్వభావసిద్ధములగు రంగులలోను, కల్పితపురంగులలోను నిరుపాధికములుగలవు. ఇవియున్నియు సామాన్యముగ నీటిలో కరగును. అందుచేత బట్టలకు హెచ్చుతగ్గులులేక రంగులు వేయవచ్చును. ఇవియున్నియు నెండకు వెలియకపోయినను కొన్నిరంగులు ద్రావకములుగాని యేరములుగాని సోకినప్పుడు

వెలిసిపోవును. శీఘ్రముగ నీ రంగులు బట్టల కెక్కకుండుటకై యీ రంగులతో సాధారణముగ కొన్ని మందపదార్థములను గలిపెదరు. ఉప్పు, టంకము, సోడా పొడి, సబ్బులోనగునవి యిట్టి సాహాయ పదార్థములు. ఇవి మూలస్వముగఁబట్టెడి రంగును త్వరపెట్టుటకును, త్వరితముగ నెక్కెడిరంగుల నాలస్వముగ నంటునట్లు చేయుటకును, ఉపయోగించును. ఈరంగులు కలుపుడు నేతలకుఁ (పట్టు, ఉన్ని కలిసి నవి లేకనూలుపట్టుకలిసినవి) గూడవేయవచ్చును. కల్పితపురంగులలో “కాంగో యెరుపు” “బెంజీను రంగులు” ముఖ్యము లగు నిరుపాధికములు.

(5) దోహదపు రంగులు (Developed colours) :— అద్దకములయం దుపయోగించెడి కొన్ని పదార్థములు బట్టల యొక్క సంపర్కము గలిగినఁగాని రంగులేర్పడవు. రంగులేనిచ్చెడి పదార్థముల కషాయములతో మరికొన్ని పదార్థములఁగలిపి బట్టల నందులో ముంచినఁగాని రంగులేర్పడవు. కావున నిట్టిరంగులకు దోహదపురంగులని పేరుబెట్టవచ్చును. ఇందు రెండుమూఁడు తరగతులు గలవు. స్వభావ సిద్ధములగు రంగులలోఁ గొన్నిదోహదపు రంగులు. నీలిమం దిట్టి జాతిలోనిది. “అనిలీను నలుపు,” “ఆజోరంగులు” మున్నగు కల్పితపురంగులీజాతిలోనివి. ఖనిజ సంబంధము

లగు రంగులన్నియు దోహదపు రంగులు.

దోహదపురంగులు ముఖ్యముగ నూలు బట్టలయద్దకమునం దుపయోగించెదరు.

నీలిమందు చూచుటకు, నల్లగానున్నను, ఈస్థితిలోరంగు వేయుటకుఁ బనికిరాదు. ఏల యన నీలిమందు నీటిలోకరగదు. కరిగినఁ గాని రంగంటదు. అందుచేత రంగునేయుటకుఁ బూర్వము దానితత్త్వముమార్చిగుడ్డను దాని లో ముంచుదురు. గుడ్డను ముంచునప్పటికి తత్త్వము మారిన నీలిమందు రంగులేకయే యుండును. గుడ్డను ముంచియెండలో వేసినతరు వాతగాలిసోకి నీలిరంగేర్పడును. నీలిమందును నీటిలో కరగునట్లు చేయుట కనేక పదార్థము లుపయోగింతురు. అన్నభేది, సోడాపొడి గంధకపుపొగలు మున్నగువస్తువులవాడెదరు. ఒకపద్ధతిలో బెల్లపునీరు, తవుడు, సున్నము, సోడాపొడి, నీలిమందుతోఁ గలిపి మురగఁ బెట్టెదరు. ఇట్లు మురిగినరంగు నీరు బూడిదె రంగుఁ గలిగియుండును. ఈనీటిలో బట్టను ముంచి గాలిలో నారవేసిన యెడల నిగనిగ లాడుచు నీలిరంగువచ్చును.

అనిలీను నలుపు (Ainline black):- అని లీను నీటివలె స్వచ్ఛమైన ద్రవపదార్థమని యిదివరలో వ్రాసియుంటిమి. ఇది ప్రాణ వాయువుతోఁ గలిసి అనిలీను నలుపను రంగును. అనిలీను ప్రాణవాయువుతోఁ గలియుటకు కొన్ని వాహకము లవసరమై యున్నవి. అనేక వస్తువులు వాహకములుగ

నుపయోగించు చున్నారు. మైలత్తు త్త మిట్టి వాహకములలోనొకటి. మైలత్తు త్తపు నీటిలో బట్టను ముంచిన తరువాత రంగునీటిలో ముంచి ఎండవేసినప్పుడు గాలిలోనున్న ప్రాణ వాయువు, అనిలీనుతో సంయోగమునొంది నల్లనిరంగు బట్టలకెక్కుచు. ఈరంగు వేయుటకుఁ గావలసిన తప్పిళ్లు స్థలాంతరములో వ్రాయఁబడును.

ఖనిజ జాతిరంగులన్నియు (Mineral colours) దోహదపురంగులని పైనివ్రాయఁ బడినది. ఇందు ముఖ్యమైనవి యెదరు మా త్రముగలవు. అవి యిచ్చట వర్ణింపఁబడును.

క్రోముఘనుపు (Chrome yellow) :- ఇది నూలుబట్టలకు వేసెడి రంగు. ఇది వేయుటకు బట్టను మొదట సున్నపు తేటలో నానవేసి, లెడ్డు ఆసిటేటులోగాని నైట్రేటులోగాని ముంచె దరు. (ఈ రెండుచు నీసనంబంధమగు లవణ పదార్థములు. నీసము ఆసిటిక్ ద్రావకముతో గలిసి లెడ్డాసిటేటుగును. అట్లే నీసమునైట్రిక్ ద్రావకముతో గలిసి లెడ్ నైట్రేటుగును). తిరిగి యాబట్టను సున్నపు నీటిలో ముంచి, పిండి, పొట్టాసియం బైక్రోమేటు (Potassium Bichromate) నీటిలో నానవేసెదరు. ఇట్లు కొంతసేపునానినగుడ్డను కొంచెముశంఖద్రావ కము గలిపిన నీటిలోపిండి యారవేసెదరు. అప్పుడు తేటయగు పసుపుపచ్చరంగువచ్చును. ఈ పసుపురంగు వేసినబట్టను చిక్కని సున్నపు నీటిలో నుడక వేసినయెడల మంచి నారంజ పండువర్ణముగల రంగేర్పడును.

మండురపువర్ణము - ముక్కుపొడివర్ణము (Iron buff):- ఇది నూలుబట్టలకు మూత్రముపయోగింపబడును. అన్నభేదిగలిపిన నీటిలో బట్టలను నానవేసి సోడాపొడినీటిలోగాని, సున్నపునీటిలోగాని యుడక వేసియెండవేయుట వలన నీ రంగువచ్చును. ఉడక వేసిన బట్టలను నేరుగ నెండవేయుటకు బదులుగ కొన్ని తరుణముల చలువసున్నములోఁ గూడ నుడికించి తరువాత నెండవేయుదురు. అప్పుడు బట్టలకు ముక్కుపొడి రంగుపట్టును. ఈ రంగుతుకుట వలన గాని యెండవేయుటవలనగాని వెలియుదు. కాని ద్రావకములు సోకినప్పుడు నిలువదు.

ప్రషియను నీలి (Prussian blue):- ఇది యన్నివిధములగు బట్టలకును పనికివచ్చును. పట్టుయొక్క తూనిక హైచ్చించుట కీ రంగు వేసి వర్తకులు మోసముచేయుదురు. నూలు బట్టలకును పట్టుబట్టలకును ముందుగ పైని జెప్పినరీతిని మండురపురంగువేసి తరువాత నీలివేయుదురు. నీలివేయుటకు మండురపు రంగుబట్టకు “పొటాసియం ఫెర్రోసయనైడ్” (Potassium ferrocyanide) అను లవణమును శంఖద్రావకమును గలిపిన నీటిలో నుడక వేయుదురు. నీలిరంగు ముదురుగ పడవలెనన్ననిట్లు రెండుమూడు పర్యాయములు చేయవలెను. ఉన్ని కీ నీలివేయుటకు ముందుగ మండురపు రంగువేయ నక్కఱలేదు. పొటాసియం ఫెర్రోసయనైడ్తో గంధక ద్రావకమును గలిపి నీటిలో కరగించి ఉన్ని

నందులోవేసి క్రమముగ నానీటిని కళపెళ కాగనిచ్చేదరు ఇట్లు కొంతసేపుడికిన తరువాత ఉన్నిని పైకిదీసి నీటిలో జాడించెదరు. రంగును మిక్కిలి దీప్తిమంతముగాఁ జేయుట కుడుకుచున్నప్పుడు తగరపునీరు (తగరమును శంఖద్రావకములోఁ గరగించి నీటిలోఁ గలుపుట-(Stannous chloride) కొంచెము గలిపెదరు. ప్రషియనునీలి సామాన్యముగ పక్కారంగైనను తొరములుసోకినప్పుడు వెలియును.

మాంగనీసు బ్రౌను (Manganese brown):- ఇది కొంచె మించుమించుగ మాంసము వర్ణము గలిగియుండును. ఇది ముఖ్యముగ నూలుబట్టలకు వేయుదురు. కదాచిత్తుగ ఉన్ని కిని, పట్టునకును వేయు చున్నారు. ఈ రంగు వేయుటకు బట్టలను “మాంగనీసు క్లోరైడు” (Manganese chloride) అను లవణముఁ గలిపిన నీటిలో ముంచి తరువాత సోడాతొరమును (Caustic soda) చలువ సున్నమును గలిపిన నీటిలో నుడక వేయుదురు.

ఉపాధులు

బట్టలకు రంగు లంటుటకుఁగా నుపయోగించెడి కనటు వస్తువు లుపాధు లనవచ్చునని యిదివరలో వ్రాసియుంటిమి. ఇవి రెండు విధములు. ఖనిజ సంబంధములయినవి కొన్ని. వీనిని ఖనిజోపాధు (Mineral or inorganic mordants) లన వచ్చును. తక్కినవి మూలికల సంబంధములు. వీనిని మూలికోపాధు (Vegetable or organic mordants) లన

వచ్చును. మన దేశములో పటిక, సజ్జాకారము, అన్నభేది మొదలగు రెండుమూలక పదార్థములు తప్ప నెల్లప్పుడు మూలికోపాధు లే చాడబడుచున్నవి. విదేశములలో నట్లుగాక రెండు విధములగు నుపాధులను సమముగ వాడుదురు.

ఖనిజోపాధులు:-గంధకద్రావకము, శంఖద్రావకము. నీటిలో వీనిని గలిపి బట్టలు ముంచుదురు.

పటిక:-ఇది అల్యూమినియము లోహసంబంధమగు లవణము. “అల్యూమినియం ఆసిలేటు” అను మరియొక లవణముగూడ వాడుటగలదు. ఇది విశేషముగ కలంకారీ యద్దకమునం దుపయోగపడుచున్నది. సాదా యద్దకమునందు దూది, నార, ఉన్ని పదార్థములను కనటువేయుట కివి యుపయోగపడును. కాని పట్టున కివి వాడరు. ఉన్నియద్దకమునందు పటికయు, నూలద్దకమునందు అల్యూమినియం ఆసిలేటును వాడెదరు.

క్రోమియము:- ఇది యల్యూమినియము వలె నొకలోహము. ఆసిలేటు, సల్ఫేటు, క్లోరైడు, క్రోమేటు, బైక్రోమేటు మొదలగు క్రోమియములవణము లుపాధులుగ వాడెదరు. పటికవలె నివియు పట్టుబట్టలకుతప్ప తక్కిన యన్నివిధములగు బట్టలకు నుపయోగపడుచున్నవి.

ఇనుము:-దీనిలవణము లనేకము లుపాధులుగ నుపయోగించెదరు. ఇవి యన్నివిధములగు వస్త్రముల యద్దకమునందు నుపయోగ

పడుచున్నవి. ఇందు అన్నభేది ముఖ్యమైనది. ఇదిగాక నైట్రేటు, ఆసిలేటుగూడ వాడుచున్నారు. పట్టుకు నలుపురంగు వేయుటకు నీ యుపాధులే ముఖ్యముగ వాడుదురు.

రాగి:-మైలతుత్తము (మయూరతుత్తము) రాగి సంబంధమగు లవణము. గంధకద్రావకములో రాగిని కరిగించుటవలన నిది యేర్పడును. ఇదిగాక “కాపర్ ఆసిలేటు” (Copper acetate-రాగిని విసగరులో కరిగించుటవలన నేర్పడిన లవణము) గూడ నప్పుడప్పుడు వాడుట గలదు.

ఆంటిమోని (Antimony):-ఇది యొక లోహము. సోపీర్ము ఆంటిమోని సంబంధమగు భస్మము. ఇది చింతపండు పులుసుతోఁ గలిసి యొక యుపాధిగ వాడబడుచున్నది. పట్టు, ఉన్ని బట్టలకు దీనిని వాడరు.

తగరము :-క్లోరైడు, నైట్రేటు తగర సంబంధమగు నుపాధులు. తగరమును శంఖద్రావకములో కరిగించుటవలన మొదటిదియు నైట్రిక్ ద్రావకములో కరిగించుటవలన రెండవదియు నేర్పడును. రంగులను మిక్కిలి దీప్తి మంతములుగఁ జేయుట కీ యుపాధులు వాడబడుచున్నవి. త్తలుచుగ ఉన్నికిని, పట్టునకును వీనిని వాడుదురు. నూలునకును, నారకును విశేషముగ వాడరు.

పై నుదాహరించిన ఖనిజోపాధులలో బట్టలను ముంచినప్పు డాయుపాధుల యొక్క భస్మములు (Oxide-లోహము, ప్రాణవాయు

పుగల పదార్థములు బట్టల నంటియుండును. ఇవి రంగుపదార్థముల యందుఁగల రాగభాగముల నాకర్షించి బట్టల కంటుకొని యుండునట్లుచేయును. ఇదియే యుపాధులయొక్క ముఖ్యోద్దేశ్యము.

మూలికోపాధులు :- ఇందు ముఖ్యమైనవి “విసీగరు” (Acetic acid), చింతపండు పులుసు, నిమ్మకాయలరసము, కరక్కాయలు, కాచు, డివిడివిగింజలు లోనగునవి. ఇవిగాక కొన్నిచెట్లయొక్కచెక్కలు, బెరడులు, పూలు గూడ వాడుకలోనున్నవి. మూలికోపాధులయొక్క సారములను వండి తీసి సీసాలలో నమ్ముచున్నారు. ఇందు మూలమున పని వాండ్రశ్రమ తగ్గును. ఇందుచేత మనదేశములో దొరకెడివస్తువులు సయితము విదేశములనుండి సారరూపమున దిగుమతి చేయఁబడుచున్నవి. కొన్ని తైలములు మూలికోపాధులుగ వాడుచున్నారు. ఇందు ముఖ్యమైనది “టర్కీయెరుపునూనె” (Turkey-red-oil). ఆముదముతో గంధకద్రావకమును గలిపి యుప్పునీరుపోసి కలియఁబెట్టుటవలన పైతైలమేర్పడును. ఇది ముఖ్యముగ నూలు బట్టలకు ఎరుపురంగు వేయుటకు పయోగపడును. టర్కీయెరుపనునది యొక యెరుపురంగు పేరు. ఈరంగు వేయుట కుపయోగింతురుగాన దీనికి టర్కీయెరుపు నూనెయని పేరువచ్చినది.

బట్టలయొక్క స్వభావమునుబట్టి యుపాధులు వేయుపద్ధతులు మారుచుండును. ఉపాధులతత్త్వమునుబట్టికూడ పద్ధతులుమారును.

ఉన్నిని కనటువేయునప్పుడు కొంచెము ఉపాధియు, నేక్కువనీధునుగలిపి ఉన్ని నందులో నుడకవేయవలెను. ఉపాధులు చక్కఁగఁ బట్టుటకు కొన్ని తరుణముల సహకారవస్తువులనుపాధులతోఁగలిపెదరు. గంధక ద్రావకము, చింతపండు పులుసు, పులిమజ్జిగలోనగునవి ఉన్నికనటునందు పయోగించెడివస్తువులు. పట్టును కనటువేయుటకు నుపాధులలో నుడకవేయనక్కరలేదు. చల్లని నీటిలోనే చక్కఁగ నంటును. నూలునుగాని, నారవస్తువులనుగాని కనటువేయుపద్ధతులు రంగునుబట్టియు, రంగులయొక్క కాంతినిబట్టియు మారుచుండును. పటికను, కాంతిఁగల యెరుపు వేయుట కుపయోగింతురు. తగరపు సంబంధములగు నుపాధులు రంగులను దీప్తిమంతములుగఁజేయుటకు వాడుదురు. ఇట్లే మైల తుత్తము, అన్నభేది, మూగరంగులు వేయుట కుపయోగపడును.

• రంగులు వేయుటకు పూర్వము చేయవలసినతంతు బట్టలయొక్క స్వభావమును బట్టి యుండును. ఉన్నివస్తువులన్నియు తొరములలో నుడకవేసి వానినంటియున్న మాలిన్యములను దీసివేయవలెను. పట్టుబట్టలను నబ్బులో నుడకవేసినగాని వానినంటియుండు కొవ్వుజిగురు మున్నగు జంతుసంబంధమగు దుర్వాసనవస్తువులుపోవు. నలుపురంగులు వేయునప్పుడు నూలు చలువ చేయనక్కరలేదు. కాని లేతరంగులుగాని మిక్కిలి కాంతిగల

రంగులుగాని వేయుటకు నూలుబట్టలను చలువ జేసి తీరుదురు. నూలుగుడ్డలు, ఉన్నిగుడ్డలు, ఉట్టానీదాలు (పడుగుకు నూలు, పేకకు ఉన్ని) రంగులు వేయుటకుఁ భూర్వము సాపు చేయుదురు. నూలుబట్టలు సామాన్యముగ కనటు వేయుదురు. సాధారణముగ ఉన్ని బట్టలను పట్టుబట్టలను కనటువేయ నక్కఱలేదు. రంగులు వేయుటకుఁ భూర్వము బట్టలను కనటు వేయుట సామాన్యచారము. కాని రంగులను ఉపాధులతో, గలిపి యొకేమారుడక వేయుటయు, రంగులలో నుడక వేసిన తరువాత బట్టలను కనటు వేయుటయుఁ గూడఁగలదు. రంగులు చక్కఁగఁ బట్టుటకు చల్లని రంగు కషాయములో బట్టలను ముంచి క్రమముగ నుడకఁ బెట్టుదురు. సాధారణముగ పట్టుబట్టల యద్ద కములో రంగు కషాయము వేడిగ నుండ నక్కఱలేదు. పాశ్చాత్యులిప్పుడు కల్పితపు రంగులే వేయుచుండుటవలన నవివేయు యోగము లొకటి రెండిందుఁ దెలిపెదము:—

నూలుబట్టలకు అనిలీనునలుపు (దోహదపురంగు) వేయువిధము:—

నవాసారము	10 పాళ్లు.
సోడియము క్లోరేటు	10 „
మైలు తుత్తము	10 „
రంగుపదార్థము (అనిలీను హైడ్రోక్లోరైడు)	35 „

అనిలీనునూనె (యథోచితము)

నీరు 200 „

ఇవి నలుపు వేయుటకుఁ గావలసిన వివిధ వస్తువుల పాళ్లు. నవాసారమును, సోడియము క్లోరేటును గలిపి కొంచెము నీటిలో కరిగించెదరు. తరువాత ప్రత్యేకముగ మైలు తుత్తమును కొంత నీటిలోను, రంగుపదార్థమును మరి కొంత నీటిలోను వేర్వేరుగ కరిగించి దీని పులుపు విరుగునట్లు అనిలీనునూనె (Aniline oil) గలుపుదురు. ఇవియన్నియుఁ జక్కఁగ చల్లారిన తరువాత నవాసారమునీరు రంగుపదార్థముతో, గలిపి యటుమీఁద మైలు తుత్తము నీరుగూడ నందులోఁ బోసి చక్కఁగ గలియఁ బెట్టుదురు. ఈ మిశ్రణములో కావలసిన నీరంతయుఁ బోసి బట్టలను ముంచి యొక పూట యెండ వేయుదురు. ఇప్పటికి రంగు పూర్తిగ బట్టునుగాని బట్టకు నిగనిగరాదు. ఇందులకుఁ గాను పొటాసియం బైక్రోమేటు (10 పాళ్లు) సోడా పొడి (5 పాళ్లు) ఉప్పు (5 పాళ్లు) వేయి పాళ్ళ నీటిలో, గలిపి యానీటిలో రంగు వేసిన బట్టల నుడక వేయుదురు.

ఉన్ని బట్టలకు ఆకువచ్చరంగు వేయుట:—
మూడు తానులకు, అనఁగా రమారమి రెండు మణుగుల యెత్తుగల బట్టలకు రంగు వేయుట కీ క్రిందఁ జెప్పిన వస్తువులు కావలయును.

పటిక	3 పీసెలు.
నీలిమందుసారము	„

పిక్రికుఁజిడ్డు కిలరవీసె.
గంధకద్రావకము పావుశేరు.

• ఈ వస్తువులను రమార్కము 50 కుంచముల నీటిలో, గలిపి బట్టల నా నీటిలో నొకగంట కాలముడక వేసినయెడల, ఆకుపచ్చరంగు బట్టలకు పట్టును.

• పట్టుబట్టలకు నెమలి మెడరంగు (మైల తుత్తమురంగు) వేయుపద్ధతి:—

గంధకద్రావకము అరశేరు.

రంగుపోడి (మెథిలీనునీలి) శేరు.

ఈ రెంటిని నీటిలో, గలిపి నులివెచ్చగ నుండగ బట్టలను నానఁబెట్టుదురు. ఈపాళ్ళతో 80 పౌనుల పట్టునకు రంగువేయవచ్చును.

నూలుబట్టలకు వంగవండుపసుపు (క్రోము పసుపు) వేయువిధము:—

ఇది ఖనిజసంబంధమగు రంగు. మూడు మణుగుల యెత్తుగల బట్టల కీ క్రిందఁ జెప్పిన వస్తువులు గావలసియుండును.

లెడ్ ఆసిటేటు శేరునకు రెండు పలముల చొప్పున నీటిలో, గలిపి బట్టలనందులో ముంచి తరువాత నున్న పుతేటలో జాడించిన పిమ్మట నాలుగుకుంచముల నీటిలో నరవీసెడు పొటా సీయము బ్రెక్రోమేటు, గలిపి యానీటిలో ముంచవలెను. ఇట్లు నాలుగు పర్యాయములు ముంచిన యెడల చాలును. గన్నేరు శుష్క రంగు రావలెనన్న కొంచెము శంఖద్రావకము, గలిపిన నీటిలో నొకటి రెండు పర్యాయములు ముంచవలెను.

ఇంతవరకు నద్దకాంశములు చర్చింపఁబడినవి. వర్తకనరీలో బాహ్యశ్యముమీఁదరంగులు వేయునప్పు డుపయోగించెడి పరికరములు, పదార్థములయొక్కయు, రంగులయొక్కయు, తత్త్వముల ననుసరించి యుండును. వానిని గూర్చి తప్పిళ్ళు చర్చించుటకొక్కడ నవకాశము చాలదు. కావున సంతోషముగ సూచింపఁబడును. వర్తకనరీలో చాలవఱకు పట్టును, ఉన్నిని కనటువేయకుండగనే రంగులు వేయుదురు. నూలుబట్టలను నారవస్తువులను రంగులు వేయుటకు, బూర్వము కనటువేయుదురు. రంగులు వేయుటయం దుపయోగించెడి నీటి విషయమై యద్దకములవారు చాలశ్రద్ధఁదీసికొనెదరు. ఏలయన తఱచుగ నీటిలో కరిగియున్న పదార్థములవలన రంగులు చెడిపోవును. లోహసంబంధమగు పదార్థములు (అన్నభేది వగయిరాలు) కరిగియున్నయెడల నట్టి నీటిని వాడుకచేసినప్పుడు మూగరంగులేర్పడునుగాని డీప్తిమంతములగు రంగులుపట్టవు. ఇట్లే సీమ సున్నముగూడ నీటిలో కరిగియుండవచ్చును. ఈకారణములనుబట్టి యట్టి నీటిని వాడుటకు పూర్వము వర్ణకారులు యుక్తమగు మార్గములచే శుభ్రముచేయుదురు. రంగులు వేయుట కిదివరలో కొయ్యతోట్ల నుపయోగించెడివారు. కాని యిప్పుడు సామాన్యముగ నినుప తొట్లలో రంగులు వేయుచున్నారు.

రంగులు వేయఁబడు వస్తువులు మూడు స్థితులలో నుండివచ్చును. ఘడివస్తువులను ఏకి

వడకక పూర్వము పీచుగ నేండినప్పుడే రంగులు వేయవచ్చును. లేదా, వడికిన నూలునకును వేయవచ్చును. నేసినతరువాత బట్టలకు వేయవచ్చును. అద్దకపు పద్ధతులుగూడ తప్పిళ్ళలో నీపదార్థస్థితినిబట్టియుండును. రంగులకును రంగులు వేయువస్తువులకును సంపర్కము గలుగఁ జేయుటకు రెండు మార్గములున్నవి. రంగు కషాయములో వస్తువులను ముంచి రంగు, బట్ట కంతయు సమముగఁ బట్టువఱకు రంగులో ద్రిప్పుచుండవలెను. లేదా వస్తువులను తొట్లలో స్థిరముగ నుంచి రంగు కషాయమును బట్టల కంతయు సమముగ నంటునట్లు ప్రసరింపఁ జేయవలెను. యంత్ర సహాయమువలన నీ రెండవ పద్ధతి సాధ్యమగును. వస్తువులను పీచుస్థితిలో (వడకక పూర్వము) నద్దనప్పుడే పద్ధతి నవలంబించెదరు. నూలునకును నేసినబట్టలకును రంగులు వేయునప్పుడు మొదటిపద్ధతి ప్రకారము వేయుదురు.

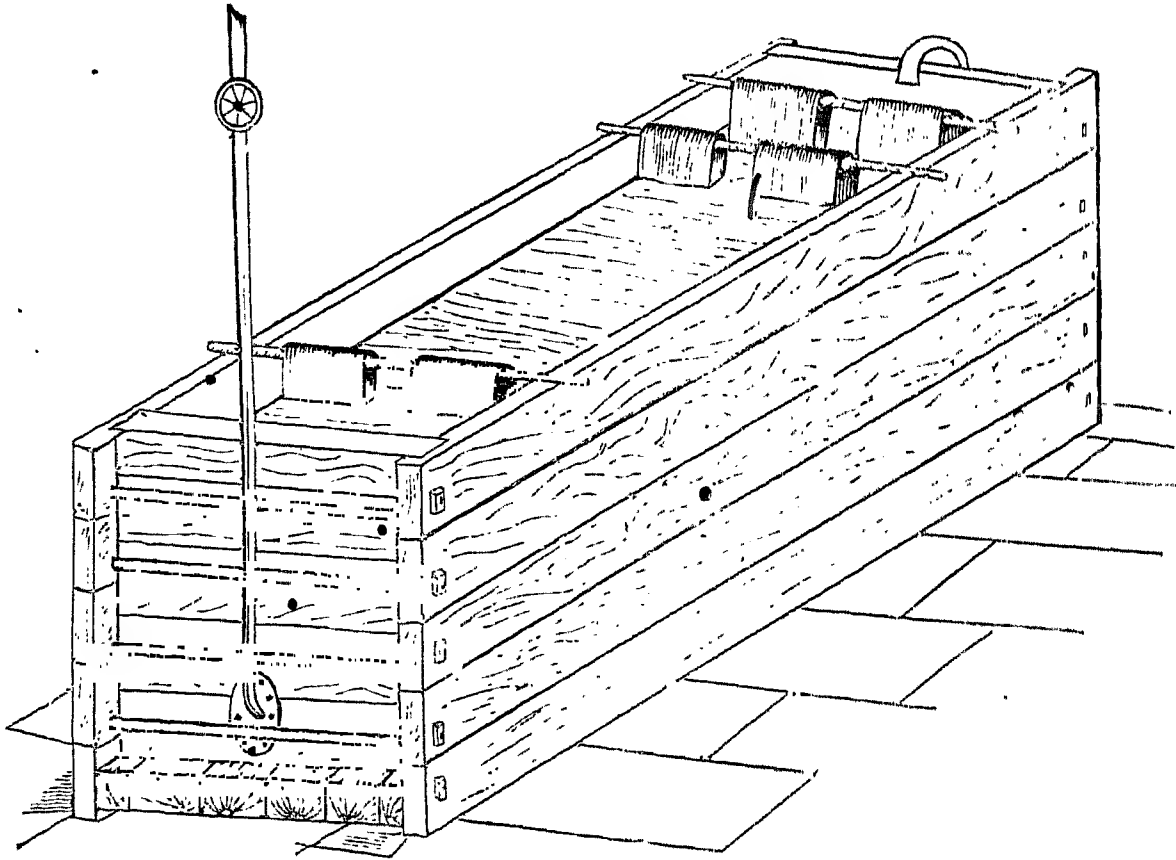
పీచులయద్దకము :—ఉన్నిని. పత్తిని కొన్ని తరుణముల పీచుస్థితిలోనే యద్దదురు. ఇందులకు మూతలేని కాగులలో వీనినుంచి రంగు కషాయముఁబోసి యుడకఁబెట్టెదరు. రంగు చక్కఁగ నంటుటకు విరామములేకుండ కలియఁ బెట్టుచుందురు. అయినను సాధాణముగ కొంతపీచు జడలుగట్టి రంగు హెచ్చుతగ్గులుగఁ బట్టును. అట్లుగాకుండఁ జేయుటకై వేడిగనుండు రంగుకషాయమునే పీచుగుండ యంత్ర సహాయమువలన ప్రసరింపఁ జేయుదురు.

నూలద్దకము :—నూలనఁగా పత్తినూలే కాదు. ఉన్నినూలు, పట్టనూలు, నారనూలు (పురి) గూడ నితిదులోఁ జేరును. నూలుకు లాడీలుగాకాని (నూలు పిళ్లు) మగ్గముమీఁద నెక్కించిన తరువాతఁ గాని రంగు వేయుదురు. లాడీలకు రంగు వేయనప్పుడు కి-వ పటములోఁ జూపినటువంటి తొట్లనుపయోగింతురు. ఈతొట్లు రాతితోఁ గాని కొయ్యతోఁ గాని కట్టెదరు. తొట్లలో రంగు కషాయమునుంచి నూలును కుటములోఁ జూపినరీతిని కొయ్యలనుండి వ్రేలాడఁ గట్టెదరు. తొట్లను రంగు కషాయముతో నింపి లాడీలనందులో ముంచెదరు. రంగును మరగఁ బెట్టుటకు పటములో చూపినటువంటి యొక గొట్టముద్వారా యావిరిని బంపెదరు. ఈ గొట్టము తొట్లయడుగు భాగమంతయు వ్యాపించుటచేత గొట్టముగుండ ప్రవహించెడి యావిరివేడిమికి రంగుకాగును. రంగుమరుగునప్పుడు లాడీలను క్రిందు మీఁదుఁ జేయుదురు. ఇందువలన రంగులు హెచ్చుతగ్గులు లేక చక్కఁగ నంటును. అద్దకమపూర్తియైన తరువాత లాడీలను నీటిలోఁ జూడించి యావిరి వేడిమిచే నారవేయుదురు.

మగ్గముమీఁదనుండఁగనే నూలుకు రంగు వేయవచ్చును. ఇందులకు నిర్మించిన తొట్లు పడుగంతయు దూరుటకు తగినంత వెడల్పుగ నుండును. వరుసగ రెండు మొదలు నాలుగు తొట్లవరకుండును. మగ్గములు కప్పీలమీఁద

తొట్లలో ముంచెదరు. ఒకతొట్టినుండి మరియొక తొట్టిలో ముంచుటకు బూర్జము మగ్గము నంటియుండు ధంగు నీరంతయు బోవుటకు నీటిని పిండు యంత్రముండును.

రంగులో ముంచుట—పిండుట—ఈ పనులు నాలుగు తొట్లున్న యంత్రములో నాలుగు పర్యాయములు జరుగును. అప్పటికి రంగులు చక్కగ నంటును.

కి-వ పటము

తఱచుగ, నేసినబట్టలకారంగులు వేయుదురు. సాదారంగులన్నియు బట్టలకే వేయుదురు. ఏలయన వ్యష్టిరంగులన్నియు నొక పర్యాయము వేసినచో నంటును. బట్టలకు రంగువేయుట యందు రెండుపద్ధతులు వాడుకలోనున్నవి. బట్టలను మడవకుండవెడల్పుగ దూలములపై జాట్టి యాదూలములు తిరుగుట వలన బట్టవిడిపోయి ధంగులోమునిగి యంత్ర సాహాయ్యమువలన మరియొక్క దూలముపై జాట్టుకొనును. ఇందున కుపయోగించెడి తొట్టి

యొకటి కి-వ పటములో జూపబడినది. ఈ తొట్టు కొయ్యతోగాని యినుముతోగాని చేయుదురు. ఈ పటములో జూపిన తొట్టి యొక్క కడుపులో చిన్న చక్రములవలెనున్నది కప్పీలు. బట్ట వాని మీఁదుగ జారునప్పుడే కప్పీలుగూడ తిరుగును. తొట్టియొక్క పై భాగమున రెండువంకెలవంటి చేతులును, వానికి తగిలించిన యిరుసులపై జాట్టుకొనియున్న బట్టచుట్టయు జూడనగును. బెట్టుతప్పించినప్పుడు కుడియరుసుపై జాట్టుకొనియున్న బట్ట

క్రమముగతొట్టిలో బ్రవేశించియందున్న కప్పీల మీఁదుగ నెడమ యిరుసుపైఁ జుట్టుకొనును. తిరిగి మరఁదిప్పినప్పుడు ఎడమ యిరుసుపై నున్న చుట్ట విడిపోయి తొట్టిలోనున్న కప్పీల మీఁదుగ కుడియిరుసుపైఁ జుట్టుకొనును. ఇట్లు ప్రతిబట్టయు రెండు పర్యాయములు రంగు కషాయములో ముంచబడును. సాధారంగుల కన్నిఁటికిని రెండుపర్యాయములు ముంచినఁ జాలును. రంగులు వేసినబట్టల నీటిలో జాడించుట కూడ యంత్రసాహాయ్యముననే జరుగును.

బట్టలను నిలుపునమడిచి యద్దవచ్చును. ఇందుకు తానులయొక్క కొనలను ఒకదాని కొకటి వదులుగకుట్టి పెద్దమోకువలెఁ జేయుదురు. ఇట్టియద్దకములో నుపయోగించెడి తొట్లు పైనిఁజూపిన తొట్టికంటె పెద్దవిగ నుండును. పైనిఁజెప్పినరీతినేగుడ్డలుకప్పీలమీద రంగు కషాయములో ముంచి, తరువాత నుతుకుటకూడ యంత్రసాహాయ్యమువలననే జరుగును. రంగులు వేయుట పూర్తియైతే తరువాత బట్టల నెండవేయుటకూడ యంత్రములతోనే చేయుదురు. ఇందుకుఁగాను పెద్దయినుప తూరలుచేసివానిపై నిబట్టలుచుట్టుకొనులాగుఁ జేయుదురు. తూరలగుండ నావిరి బ్రసరింపఁ జేయుటవలన నవి త్వరలో వేడెక్కును. ఈ వేడిమికి వానిపై నున్నగుడ్డలు శీఘ్రకాలము లోనే యారును.

శాస్త్రచర్చ

రంగులనఁగానేమి? అవి యెట్లుగలుగుచున్నవి? బట్టలకు రంగులు వేయునప్పుడేమి

జరుగుచున్నది? అన్ని రంగులును అన్ని బట్టలకెందుల కెక్కపు? కొన్నిబట్టల కుపాధులెందునకుఁ గావలెను? మున్నగు ప్రశ్నలకు జవాబులురావలసియున్నవి.

ప్రపంచము నందుఁగల వస్తువులలో రంగు గలవికొన్ని, రంగులేనివికొన్ని. ఈ భేదమెట్లు గలుగుచున్నది? తేజస్తత్వ శోధనలనుబట్టి శాస్త్రజ్ఞులిట్లు సిద్ధాంతీకరించిరి. సూర్యకిరణములు మనకు తెల్లగఁ గనపడుచున్నవి. కాని నిశ్చయములో నేడు రంగులయొక్క మిశ్రణమువలన సూర్యకిరణములకు తెలుపు వచ్చినది. ఊదా, నీలి, మబ్బు, ఆకుపసరు, పసుపు, పింగళవర్ణము, ఎరుపు, అను నేడు రంగులు సూర్యకిరణములయందిమిడియున్నవి. కొన్ని వస్తువు లద్దమువలె సూర్యకిరణములయందిమిడియున్న రంగులనన్నిటిని ప్రతిబింబింపఁజేయును. అందుచేతనిట్టివస్తువులపైఁబడి ప్రసరించు కిరణములన్నియుఁ దెల్లగనుండును. ఇట్లు అన్నిరంగుల కిరణములను ప్రతిబింబించు వస్తువులు గాజువలె తేటపదార్థములయినచో నన్నిరంగులుగఁ గాన్పించును. తేటవస్తువులు గానిచో తెల్లగఁ గాన్పించును. కొన్నివస్తువులలో రంగుకిరణములు హరించును. పైనిఁ జెప్పిన ఏడురంగుల కిరణములును హరించినయెడల వస్తువులు నల్లగనుండును. లేక కొన్ని రంగులు మాత్రము హరించినయెడల వస్తువులకు ప్రతిబింబించిన కిరణముల రంగుండును. ఎఱ్ఱని వస్తువులన్నియు నాఱురంగుల కిరణము

లనుహరించి యెఱుపు కిరణములను మాత్రము ప్రసరింపజేయుచు. ఇట్లే యూదావస్తువులు ఊదాకిరణములను మాత్రము ప్రసరింపజేసి తక్కినహానినన్నిటిని హరించుకొనును. కాని కొన్నివస్తువు లన్నికిరణములను హరించుటయు, కొన్ని కొన్నివిధములగు కిరణములనే హరించుటయు మరికొన్ని వస్తువులే కిరణములనుహరింపక యన్నిటిని ప్రసరింపజేయుటయు, నెట్లువాటిలైనను నంశము మాత్రము వేదాంతమే.

రంగుగల వస్తువు లన్నియు రంగులు వేయుట కుపయోగించునా? ఎఱుపువేయుట కన్నియెఱుపివస్తువులు పనికివచ్చునా? పనికిరావు. ఈ వ్యత్యాసమెట్లు గలిగెనని యడగవచ్చును. కల్పితపురంగులు (తారురంగులు) విరివిగ వెలసిన తరువాత రసాయన శాస్త్రజ్ఞు లీప్రశ్నకు నుత్తరమిచ్చుటకై యనేకపరిశోధనలుజేసి కొన్ని వాదముల నుపపాదించిరి. రంగులనిచ్చేడి గుణము పదార్థములయొక్క రసాయనిక తత్త్వమును (Chemical constitution) బట్టియుండునని శాస్త్రజ్ఞులుదేల్చిరి. వస్తుతత్త్వ విచారమున రసాయన శాస్త్రము పరమాణు వాదమునే (Atomic theory) యామోదించు చున్నది. ఈ మతమువారికి వస్తువు లన్నియు నణు సముదాయములు. అణువు (Molecule) పరమాణువుల (Atoms) సముదాయము. అణునిరూపణమును (Molecular structure) బట్టి రంగు లేర్పడుననివీరి

మతము. రంగులిచ్చేడిపదార్థములలోనియభారము (Molecular weight) హెచ్చినకొలది రంగులు మారుచుండును. మిక్కిలి తక్కువ బరువుగల యణువులుగల రంగుపదార్థములు పసుపుగను, అణుభారము హెచ్చినకొలది నాపదార్థమునుండియో పింగళ,రక్త, ఊదా, నీలిరంగు లేర్పడు ననియు, ప్రత్యక్షముగఁ జూపిరి. రసాయన సమ్మేళనము వలన నణు భారము హెచ్చించవచ్చును. అసలు పదార్థము రంగులేనిదైనను కొన్ని యణువులజేర్చి దానిని రంగుపదార్థముగఁ జేయవచ్చును. ఇట్టి యణువులను రాగదాయకములని చెప్పవచ్చును. రాగదాయకము లైదాణుకంటె నెక్కువలేవు. రాగదాయ కాణువులు లేని పదార్థములు రంగుగలవైనను రంగులువేయుటకు పనికిరావు. ఒకేరంగు అన్నివిధములగు వస్తువులకు నేకరీతి నెందుకుఁబట్టదు? సామాన్యముగ ఉన్నికిని పట్టునకును బట్టినన్నిరంగులు నూటానకుపట్టవు. ఈవిషయముఁ దెలిసి కొనుటకు ముందు రంగులయొక్క స్వభావమును, రంగులు వేయఁబడు బట్టలయొక్క స్వభావమును, కొంత చెప్పవలసి యున్నది. రంగుపదార్థములు ధైండువిధములుగనున్నవి. కొన్నిద్రావక స్వభావము గలవి. మరికొన్ని తౌర స్వభావము (Acid Basic) గలవి. జంతుసంబంధమగు పదార్థములలో (ఉన్ని, పట్టు) కొన్ని ద్రావక స్వభావముగలవి. మరి కొన్ని తౌరస్వభావముగలవి. ఇట్టి సందర్భ

ములలో ద్రావక స్వభావముగల రంగులు తొరస్వభావముగల పదార్థములకు చప్పున పట్టును. అట్లే తొరస్వభావముగల రంగులు ద్రావకస్వభావముగల పదార్థములకు వెంటనే యంటుకొనును.

రంగులు బట్టలకెందున కంటుకొనవలెనను విషయమై రెండు మూడు వాదములున్నవి. ఇందు మొదటిది 'మిశ్రణవాదము' (Mechanical theory). రంగు కషాయములోబట్టలను ముంచినప్పుడు రంగుయొక్క యణువులు బట్టదారముల యందుండు మిక్కిలి సన్నని బెజ్జములోనికిఁజొచ్చి యచ్చటఁజిక్కికొనియుండునని (అనఁగా నేదైనవస్తువును నీటిలో ముంచినప్పుడు నీ రా వస్తువు నంటి నట్లు రంగులు బట్టలకంటు కొనునని) యీ మతమువారి యభిప్రాయము. అప్పుడు రంగులన్నిబట్టలకును సమానముగ నెందుకుఁ బట్టవని యడుగవచ్చును. అన్నిదారములయందుండు బెజ్జము లొ కేరీతిని యుండవు. ఉన్ని దారమునందుఁగల బెజ్జములకును నూలుదారమునందుఁగల బెజ్జములకును భేదముగలదు. ఒక జాతిదారముయొక్క బెజ్జములు పెద్దవిగ నుండి తక్కినవి చిన్నవిగావచ్చును. ఇంతియగాక వివిధములగు రంగులయొక్క యణువుల పరిమాణములలోఁ దారతమ్య ముండవచ్చును. ఇదిగాక బట్టలనుడక వేయుటవలన బెజ్జములు పెద్దవియై చల్లనినీటిలో ముంచినప్పుడుగాని కనట్లువస్తువుల నొనవేసినప్పుడు

గాని చిన్నవగును. ఇందుచేత నుత్తపాడు పట్టరంగులు కనటువేసిన తరువాత నంటుచున్నవి. ఈ కారణములనుబట్టి రంగులన్ని వస్తువులకును ఏకరీతిని యంటవని మిశ్రణవాదులు తమవాదమును సమర్థింతురు.

రెండవది రసాయన సమ్మేళనవాదము. రంగులు బట్టలయందుండు కొన్ని పదార్థములతోఁగూడి క్రొత్తవస్తువులేర్పడుననియు, ఈ యేర్పడుటవలననే రంగులంటుననియు, వీరి మతము. ఈవాదము ఉన్నియద్దకమునందును పట్టు అద్దకమునందును వర్తించునని చదువరులు గ్రహించియుండవచ్చును. ఏలయన ద్రావకరూపమగు రంగు, దారము నందుఁగల తొరముతో సమ్మేళనమై రంగురూపమున నొక క్రొత్తవస్తు వేర్పడును. బట్టముంచక పూర్వమాద్రావక రూపమగు రంగున కేవిధమయిన రంగును లేకపోవచ్చును. కాని బట్టతో సంపర్కముగలిగిన తరువాత రంగు వచ్చును. ఇట్టి ప్రమాణములు సమ్మేళనవాదమును బలపఱచుచున్నవి. కాని ప్రత్తిసంబధమైనట్టియు, నారసంబధమయినట్టియు వస్తువులయొక్క యద్దకమునకు సమ్మేళనవాదము విరోధించును. ఏలయన, ఉన్నికిని పట్టునకును, అంటెడిరంగులు వీనికంటుటలేదు. ఇదిగాక నిరుపాధికములగు రంగులు (Direct dyes) వీనికి వేయునప్పుడు రంగు పట్టునుగాని యుడక వేసిన యెడల వెలిసిపోవును. దీనిని బట్టి యీ పదార్థములకు రంగుల నాకర్షించుశక్తి తక్కు

నని స్పష్టమగుచున్నది. ఇంతియగాక నీటిలో నెక్కువ రంగు గలిపినప్పుడు రంగు బట్ట ముగ బట్టి, కలపనప్పుడు లేతరంగుపడును. రంగుతయ్య బట్టకు పట్టక కొంతనీటిలో నిలిచి యుండును. ఇచ్చట రెండుశక్తులకుఁ బరస్పర విరోధమున్నట్లు గనపట్టుచున్నది. బట్టలకుఁ గల రంగుల నాకర్షించుశక్తిని, తనయందు రంగుల నిముడ్చుకొను నీటిశక్తిని, పోటీపడి నట్లు స్పష్టమగుచున్నది. ఇవి రసాయన సమ్మేళనముయొక్క లక్షణములు గావు.

కేవల మాకర్షణశక్తి వలననే యద్దకమగు నని మరియొక వాదముగలదు. బలహీనుని చేతిలోనుండి బలవంతుఁడు సులభముగ లాగి కొనఁగలిగినట్లు బట్టలయొక్క యాకర్షణ శక్తి నీటిశక్తికంటె నెక్కువయైనప్పుడు రంగుతయ్య బట్టలకంటును. ఆకర్షణశక్తి లేనప్పు డంటదు. బట్టలశక్తియు నీటిశక్తియు సరిసమము లయినప్పుడు కొంతరంగు నీటిలో నిలిచియుండును.

పైనిజెప్పిన దానిని బట్టి యిదమిత్థమని యొక వాదమును నిర్ధారణ చేయుటకు వీలు లేదు. ఉన్నియద్దకము, పట్టు అద్దకమును, రసాయనసమ్మేళనము లనియు, స్థూలు యొక్కయు, నార్థయొక్కయు, నద్దకములు మిశ్రణములనియు పండితాభి ప్రాయము.

హిందువుల పద్ధతులు

మన దేశమునందలి యద్దకపు పరిశ్రమ యొక్క పురాతనత్వమును గురించి చరిత్ర భాగమున నిదివరలో నించుకవాసియుంటిమి.

రమారమి యైదు వేల సంవత్సరములకుఁ బూర్వమే హిందువులు నీలిమందును మంజి ప్తయును రంగులు వేయుటకుపయోగించెడి వారని నిదర్శనములున్నవి. మన దేశమునుండి యరబ్బీ వర్తకులద్వారా యీ పరిశ్రమజ్ఞానము, అరేబియా, పర్షియా, ఈజిప్టు దేశములకును, అచ్చటినుండి పాశ్చాత్యఖండవాసులకును వ్యాపించిన విధముఁగూడ పైనసంతే పముగఁ జెప్పఁబడినది.

మన దేశములోని ప్రతి రాజధానిలోను నేతపనులును, అద్దకపు పనులును గలవు. నూలుబట్టల యద్దకము ప్రతి పరగణాలోను కొద్దిగనో గొప్పగనో యున్నది. బంగాళము లో విశేషము పట్టు అద్దకము, పంజాబులో ముఖ్యముగ ఉన్ని యద్దకము, విస్తారముగ నున్నవి. బొంబై రాజధానిలో నూలు, పట్టు సమానమని చెప్పవచ్చును. మన రాజధాని లో నూలు అద్దకమే విశేషముగ నున్నది. తివాచీలు నేసెడి యేలూరు, అయ్యంపేట, రాయవేలూరు మున్నగు రెండుమూఁడు పట్టణములలోఁ దప్ప ఉన్ని యద్దకము సామాన్యముగ మనరాజధానిలో లేదు. బరం పురము, జగ్గయ్యపేట, కాంచీపురము, కుంభ కోణము, బెంగుళూరు, పట్టణములలోఁ దప్ప తక్కినచోట్ల పట్టుబట్టల యద్దకము లేదు.

రంగులు వేయుటకుఁగావలసిన ముడిసరకు (Raw materials) మన దేశములో విస్తారముగనున్నది. అందుచేత ననాదినుండియు

మన దేశములో వ్యవసాయమువలె నద్దకములుగూడ నొక వృత్తియై దానివలన ననేకులు జీవించుచుండెడివారు. సమాంతరమునూరు సంవత్సరములు క్రిందట మన దేశమునకుఁ గావలసినవిపోఁగా విలువగల కోట్లకొలది బట్టలను ఇతర దేశములకు నెగుమతిజేసెడివారు. ఇప్పుడు మన దిగుమతి వర్తకములో నుమారు సగముసొమ్ము బట్టలకై యిచ్చుచున్నాము.* నేత యంత్రములు వచ్చిన తరువాత, చేతిమగ్గములు మూలఁబడినట్లు కల్పితపురంగులువచ్చి నాటురంగుల (Indigenous dyes) రూపు మాపినవి. పంశ పరంపరగ వచ్చెడి యనుభవము గలవారు గాని నాటు రంగులు వేయలేరు. అందుచేత పూర్వము మన దేశములో రంగులు వేయుట యొక వృత్తియైనది. నాటు రంగులు వేయుటకు కాలమెక్కువ; శ్రమ యధికము; ఖర్చు విశేషము. కల్పితపురంగులవెల స్వల్పము; శ్రమ తక్కువ; త్వరలో నద్దకము పూర్తియగును. ఇంతియగాక యెవరిమట్టుకు వారే తమబట్టలకు కల్పితపు రంగులు వేసికొనగలరు. ఈకారణములను బట్టి అదే వృత్తిగఁ జేసికొనిన అద్దకపు ఫనివాండ్రకు తగినంత యాదరణ క్రమముగఁ బోయినది. అదియును

*1796-వ సంవత్సరములో మన దేశమునుండి యింగ్లండునకు మాత్రము ఎగుమతియైన బట్టల ఖరీదు 4,16,50280 రూపాయలు. 1912-వ సంవత్సరములో నితర దేశములనుండి మనము వాడుకొనుటకు దిగుమతియైన బట్టల ఖరీదు 60,82,00000 రూపాయలు.

గాక యద్దకముచేయువారు సామాన్యముగ విద్యా విహీనులగుటచేత. స్థాతన పద్ధతులవలన చిహ్నక తాతలనాటి త్రోవలనే పోపుటఁబట్టియద్దకపువిద్య మన దేశములో వృద్ధిచెందలేదు. మనకంటె వేయిమడుంగులువెనుక చిక్కియుండినను శాస్త్రజ్ఞానాభివృద్ధివలన పాశ్చాత్యులిప్పుడు పారిశ్రామిక విద్యలలో పౌరస్త్వం తలఁచునగులిగిరి.

మన దేశములో సామాన్యముగ వేసెడి రంగులు పది పండ్రెండుగలవు :- నలుపు, నీలి, ఎఱుపు, పసుపు, ఆకుపచ్చ, తొగరు, గులాబి, జాభర, కుస్సుంబ, ఊదా, మామిడిచిగురు మొదలగునవి. ఇందు కొన్ని మిశ్రవర్ణములు గలవు. ముందుగఁ బసుపద్ది తరువాత నీలి వేసినయెడల ఆకుపచ్చ తయారగును. ఇంకొక రీతినిగూడ మిశ్రపురంగులు వేసెదరు. నేతలో పడుగునకు ఎఱుపు దారము, పేకకునల్ల దారము, వేసినయెడల బట్టకు ఊదారంగేర్పడును. రంగు పదార్థము కొంచెము వాడుకచేసిగాని లేక యితరపదార్థములను రంగులతోఁగలిపి గాని లేతరంగులు వేయుదురు. గులాబి, తేట పసరు, లేతపసుపు మున్నగు రంగులిట్లు వేయుదురు. మిశ్రవర్ణములచేతనే నేమి లేతరంగులు వేయుటవలన నేమి యనేక ఛాయలు (Shades) తీసికొని రావచ్చును.*

* 1887-వ సంవత్సరములో 'సర్ తామస్ వార్డెల్' అనునతఁడు వ్రాయుచు మూలికలరంగులు చాల మంచివనియు, దొరతనమువారి యాదరణముండి

విదేశీయులకల్పితపురంగులు రాకపూర్వము మనదేశములో మూలికలతోనే ధంఘలు వేసెడివారు. ఇప్పుడు ఖైలసులభము, ఫలమధికమగుటవలన చాలవఱకు దేశీయులు గూడ ముఖ్యముగ పట్టు వస్త్రములకును, నూలుబట్టలకును విదేశపురంగులనే వాడుచున్నారు. విదేశీయులరంగులును గురించియు, వారి యద్దకపు పద్ధతులనుగురించియు పైని వ్రాసియుండుటచేత నిచ్చటస్వ దేశపురంగుల గూర్చియు మనపద్ధతులనుగూర్చియు నించుక వ్రాసెదము. మనదేశములో సామాన్యముగ రంగులు వేయుటకు పూర్వము బట్టలను “కనటు వేయుదురు” (Mordanting). అనగా బట్టలను వగరుగాగాని పులుపుగాగాని యుండెడి పదార్థములలో నుడకపెట్టెదరు. కావున మనదేశీయులు వాడుకచేసెడి రంగుపదార్థములను గూర్చియు, “కనటువస్తువులను” (Mordants) గూర్చియు ముందుగకొంచెము వ్రాయవలసి యున్నది.

రంగులు వేయుటకు మనదేశీయులు పండ్లు, పువ్వులు, ఆకులు, వేరులు, గింజలు, బెరడు

నతో చవుకగ చేయవచ్చుననియు, పాశ్చాత్యులుగూడ కల్పితపురంగులు వాడుటమాని మూలికలనే వాడవచ్చుననియు నుడివెను. ఈయన యేడేండ్లు తదేకనిష్ఠతో పనిచేసి 181 రంగుమూలికలనుండి 8500 రంగునమూనాలను తయారుచేసెను. వీనిని 854 కాగితములమీఁద నరీటించి కలకత్తా మ్యూజియములో 1886-వ సంవత్సరమున నుంచెను. తిరిగి 1908-వ సంవత్సరములో జూచినప్పుడు స్వల్పసంఖ్య తప్ప తక్కినవి వెలియలేదు.

లేక తాట, చెక్కలు, పప్పు, వాడుక చేయుదురు. ఇవిగాక క్రిమికీటకాదుల సంబంధములగు వస్తువులు, మట్టి రంగులిచ్చెడి వస్తువులు సంబంధములగు పదార్థములుగూడ వాడెదరు. అందీక్రింద జెప్పబోవునవి ముఖ్యము లైనవి.

నీలిమందు:—ఇది నీలిచెట్టుయొక్క ఆకులనుండి తీయబడును. ఇతరస్థూరులవలె దీనిని గూడఁ బెంచెదరు. నీలియాకును గచ్చుకుండ్లలోఁ ద్రొక్కి నీటిలో మురగనిచ్చెదరు. తరువాత నానీటిని మరగఁ బెట్టుటవలనగాని, సున్నముఁగల కయ్యలలో నెండఁబెట్టుటవలనగాని నీలిమందు చేయుదురు. ఇది ముఖ్యముగ నూలు అద్దకములకును అప్పుడప్పుడు తివాచీలునేసెడి ఉన్ని యద్దకమునకును వాడఁబడుచున్నది.

లక్క:—ఇది పురుగులుబెట్టెడి యెఱ్ఱని వస్తువు. సామాన్యముగ బంకవలె రావిచెట్లు, మఱి చెట్లు, మోదుగ చెట్లమీఁదను దొరకును. సాధారణముగ లక్కగూళ్లు అడవిచెట్లమీఁదనే దొరకును. చెట్లమీఁదనుండి యప్పుడేతీసిన దానికి పుడకలక్క యనిపేరు. కొయ్యముక్కలుగూడ దీని నంటియుండును. అందుచేత దానిని పొడిచేసి పుడకలు విడఁదీయుదురు. అప్పుడు దానిని గింజలక్కయందురు. గింజలక్కను చక్కఁగ పొడిచేసి నీటిలో నాననిచ్చి వడపోయుదురు. వడపోయఁగా వచ్చిన యెఱ్ఱ నీటిని పీండలోఁ గ్కొంతసేపుంచినచో

నెఱ్ఱ లక్క యచ్చులుగ నేర్పడును. దీనినే రంగులు వేయుట కుపయోగించెగరు. వడ పోయునప్పుడు రంగుపదార్థమంతయు నీటితోఁ బోయి గౌరవర్ణముఁగలతెట్టు బట్టలో నిలిచి యుండును. దీనికి “పెల్లక్క” యనిపేరు. లక్క యనేక విధములుగ నుపయోగ పడు చున్నది. రంగులు వేయుటకేగాక భూమ్మలు చేయుటకును, గాజులు చేయుటకును నీళ్లు వేయుటకును వాడెదరు. పెల్లక్క సారా యిలోఁ గరిగించి వార్నిషుచేయుదురు. ఇది వడ్రంగమునందు మెరుగుపూతకు నుపయోగ పడుచున్నది. లక్క ముఖ్యముగ పట్టుబట్టల కెఱుపురంగువేయుట కుపయోగింతురు.

కిరిమింజి (Cochineal):—ఆరుద్ర పురు గులవంటి యెఱ్ఱని పురుగులనుండి తీయఁబడిన రంగు. ఈ పురుగులు మొట్టమొదట నమె రికా ఖండము నందలి మెక్సికో దేశములో కనుఁగొనఁ బడినవి. కంపెనీ ప్రభుత్వములో మన దేశములోని కాపురుగులఁదెచ్చి పెంచుట కారంభించిరి. అసలైన కిరిమింజి పురుగులు నల్లులకంటె కొంచెము పెద్దవిగ నుండును. పట్టుపురుగులవలెఁగొన్ని చెట్ల యాకులమీఁద జీవించును. పురుగులను చెట్లనుండితీసి సశశక కాగెడి నీటిలో వేయుదురు. కొలఁదికాలము లోనే యవిచచ్చియుబ్బును. తరువాత నెండ బెట్టి గింజలవలెనుండు చచ్చినపురుగుల నమ్మె దరు. ఇది కీటక సంబంధమైన రంగుని సామాన్యముగ నద్దకులకుఁ దెలియదు. వీని పది

రూపాయల వఱకును దీనికి ధరయుండును. అందుచేత ముఖ్యముగ పట్టునకు ఎరుపువేయుటకుమాత్రము పాడుదురు. ఉన్నికి నూలు నకుఁగూడ నుపయోగించ వచ్చును.

చిరివేరు; తొగరుచెక్క:—దీనికి ‘నూనా’ యను పేరుగూడఁ గలదు. ఇందు చిరివేరు నిచ్చెడిచెట్టు రెండు మూఁడడుగులు కంటె నెత్తుపెరుగదు. తొగరుచెట్టు పెద్దది. మడ్డి జాతిలోనిది. తొగరుచెక్క రంగులు వేయుటకు పనికిరాదు. చిరివేరే వాడెదరు. దీనికి తెలుఁగు దేశములో నురంజియను హిందూ స్థాని పేరుగూడఁ గలదు. వేళ్ళనుండి రంగు దీయుదురు. కొన్ని పదార్థములు గలుపుట వలన పసుపుగాని యెఱుపుగాని వేయ వచ్చును. చిరివేరు పొడి గొట్టి నీటిలో నానఁ బెట్టినచో పసుపునీరువచ్చును. దీనికి సున్నపు నీరుగాని, పాలజెముడు బూడిదెగాని కలిపినచో చక్కని యెఱ్ఱరంగు వచ్చును. దీనికి కొంచెము గంధక ద్రావకము గలిపినయెడల తిరిగి పసుపురంగును. చిరివేరు ముఖ్యముగ నూలుబట్టయద్దకములో నుపయోగింతురు.

ఘాశము:—మోదుగపువ్వు. పచ్చిపువ్వు నిమ్మపండువలె పచ్చగానుండును. ఎండిన తరువాత నారింజపండువలె కొంచెము ఎఱుపు దాళుగ నుండును. రంగునకై ప్రత్యేకముగ మోదుగ చెట్లను బెంచు నలవాటులేదు. అడవి నుండియే పూలుదెచ్చి యమ్ముదురు. ఉన్ని యద్దకమునకును, నూలు అద్దకమునకును

ఉపయోగించెదరు. ఎండుపూలను నీటిలో నుడకఁ బెట్టుటవలసిన రంగు నీరేర్పడును. పటి కతో పసుపురంగును సోడాపొడితో నారింజ పండురంగును వేయుదురు.

పతంగిచెక్క :—ఇదికూడ మోదుగువలె అడవిచెట్టు. కొయ్యను ముక్కలుగా గాని పొడియగు నట్లుగాని కొట్టి నీటిలో నుడక వేసినయెడల ఎఱుపురంగువచ్చును. కొయ్యకు చేవయెక్కిన కొలఁది రంగుముదురును. పటి కతోఁ గలిపివేసినయెడల రంగునకు కాంతి హెచ్చును. పతంగిచెక్కతోఁడన్నికి, నూలునకు రంగు వేయవచ్చును.

కపిల:—దీనికి పున్నాగమను పేరుగూడఁ గలదు. ఇది వృక్షజాతిలోఁజేరినది. రమారమి నలువది యడుగులుపొడవు పెరుగును. వర్షా కాలములోపూచి వేసవిలో కాయలుపుట్టును. దీనిపండ్ల చుట్టు నేర్పడుపొడి రంగులు వేయుట కుపయోగపడును. ఈ పొడి కొంచె మెట్ట దాళుగనుండి పట్టునకు పసుపురంగును నారింజ రంగును వేయుటకుపయోగించును. ఈ పొడి నీటిలోగాని ద్రావకములలోగాని కరఁగదు. కావున మొట్టమొదట నీ పొడి నూనెతోను పటికతోను గలిపి ముద్దచేయుదురు. తరువాత చాకలి చవుడునున్నము గలిపిన నీటిలో నీ ముద్దను గలిపినయెడల కొన్నిగంటల కాల ములో గన్నేరుపువ్వు రంగుగల తేటతేరును. ఈ నీటిలో బట్టనుకొంచెము నేపుంచినచో పసుపురంగును, రాత్రియంతయు నుంచినచో నారింజపండు వర్ణమును బట్టకెక్కును.

జాభరాగింజలు:—ఇవి చూచుటకు తొ గరు గింజలవలెనుండును. ఇందలి రంగు పదార్థము గింజలపై భాగమున నుండుటచేత వేడినీళ్ళతో నుడుకఁబెట్టుటవలన రంగునీరేర్ప డును. పట్టుబట్టలకు పసుపురంగును కుంకుమ పువ్వురంగును వేయుట కుపయోగించును. కాని పక్కారంగుగాకపోవుటచేత విస్తారముగ వాడుకచేయుటలేదు. శున్నామిలు బైరా గులు మున్నగువా రుపయోగించెడి శాటీలకు రంగీవిత్తనములతో వేయుదురు.

పసుపు:—ఇది కొమ్ముపసుపనియు మాను పసుపనియు రెండువిధములు. కొమ్ముపసుపు నిత్యము వాడుకలోనుండి ప్పెరుగ పెంచఁ బడుచున్నది. మానుపసుపు అడవిలో పెరు గును. ఈ రెండును పసుపురంగు వేయుట కుప యోగించెదరు. కాని పక్కారంగుకాదు. ఆకు పసరురంగు వేయుటకును గూడ పసుపుప యోగింతురు. రంగు చక్కగఁ బట్టుటకుచేవఁ గల కొమ్మలను పొడిచేసి నీటిలో నానవై చి యాకషాయముతో బట్టలకురంగువేయుదురు.

కుసుంబ:—ఇది వృక్షజాతిలోనిది. ఈ చెట్టుయొక్క గింజలునుండి చమురుదీయు దురు. పువ్వులలో రెండురంగు పదార్థము లున్నవి. ఒకటి పసుపు, రెండవది యెఱుపు. పసుపు పక్కారంగు కాకపోవుటచేత వాడు కలోలేదు. ఎఱుపుమాత్ర మద్దకమున కుప యోగపడును. ఈపువ్వులఁనుండి రెండు విధ ములరంగులు దీయుదురు. పువ్వులను నీటితో

ముద్దులుగఁజేసి జల్లెడవంటి చట్రముపైనుంచి నీరుపోయుదురు. అప్పుడు పూతలోనుండు పసుపురంగు కొట్టుకొనిపోయి రంగు వేయుట కుపయోగించు పూతమాత్రము నిలుచును. లేదా పూలను ఎండపెట్టి చూర్ణముచేసి యాచూర్ణము నమ్మెదరు. ఈపొడిని గుడ్డలో మూటగట్టి నీటిలో జాడించెదరు. అప్పుడు పసుపురంగుంతయుఁబోయి కావలసిన పూత మాత్రము గుడ్డలో నిలిచియుండును. పసుపు పోఁగా నిలిచినపూతను నీటిలో నుడకపెట్టిన యెడల ఎట్టని కషాయమేర్పడును. దీనితో ఎఱుపురంగును గులాబిరంగునువేయవచ్చును.

కాచు:—ఇది తెల్లకాచు, నల్లకాచు, అని రెండువిధములుగ బజారులో దొరకును. నల్ల కాచు రంగులు వేయుట కుపయోగించెదరు. కాచు చెట్టునుండివండినపదార్థము. కాచు చెట్టు రమారమి 15 అడుగులయెత్తుపెరుగును. చెట్టుయొక్క అంతర్భాగము ముక్కలుగఁ గొట్టి బానలలోవేసి నీరు పోయుదురు. కొంత నీ రినికి పోవులాగున మరగఁ బెట్టెదరు. తరువాత నాకషాయమును మిట్ట పల్లెరములలోఁ బోసి మూడు వంతు లినికి పోవు వఱకునుమరగఁబెట్టెదరు. అప్పుడేర్పడినకాచు పాకము కలియఁబెట్టుచు నెండలోనుంచుట వలన కాచు ముద్ద యగును. తరువాత దీని నుండి నీరుపీల్చుటకు బూడిద చల్లిన గుడ్డ మీఁద నారఁబెట్టెదరు. కాచు కరిగిన నీటిలో ముంచిన గుడ్డలకు, కపిలవర్ణము వచ్చును.

కాచును పతంగి చెక్కతోఁగలిపి జేగురురంగును, మోదుగ పువ్వుతోఁ గలిపి శారవర్ణమును వేయుదురు.

చందనపు చెక్క:—దీనికే రక్త చందన మను పేరుఁగూడ గలదు. ఇది ముఖ్యముగ పులికాటు సమీపమునను, తిరుపతి కొండల యందును పెరుగును. తిరుపతిలో ముఖ్యముగ దీనిని బొమ్మలు చేయుట కుపయోగించెదరు. చూచుటకు ఏప చేవవలెనుండి యెఱుపురంగులు వేయుటకుపయోగపడును. కాని యిది పక్కారంగు కాదని మన దేశీయులు దీనినతగ వాడరు. అందుచేత నిది విశేషముగ విదేశములకు నెగుమతి చేయఁబడుచున్నది. వారు మఱికొన్ని యితర పదార్థములతోఁ గలిపి ఉన్ని యద్దకములయందుపయోగించెదరు.

రేవలచిన్ని:—ఇది సయాము, సింహళము, మలబారు దేశములలోఁ గొన్ని చెట్లు పెట్టెడి జిగురు. కొంచె మించుమించుగ కుంకుమపువ్వు ఛాయనుండును. దానిమ్మ తొక్కతోమ పటికతోను గలిపివేసినయెడల పక్కా పసుపు రంగువచ్చును.

దానిమ్మతొక్క:—దానిమ్మపండ్ల నెండఁబెట్టి పైతోలుపొడిచేసి రేవలచిన్నితోఁగలిపి పసుపురంగు వేయుదురు.

అకల్బీరు:—ఇదిహిందూస్థానములోఁ బెరిగెడి చెట్టు. దీనికితెలుగులేదు. దీనివేళ్ళు పట్టద్దకమున కుపయోగించును. దీనిని సాధారణ

ముగ పటికతోను, పసుపుతోను, దానిమ్మ తొక్కతోను, శేవలిచిన్నితోను గలిపి ఉపయోగించెదరు. దేనితో గలిపినను పక్కా పసుపురంగు వచ్చును.

కరక్కాయలు :—వీనితో పసుపు, నలుపు వేయుదురు. పటికతో నూలుపైని పసుపును దేనిపై నైనను అన్నభేదితో నలుపును వేయవచ్చును.

అన్నభేది :—ఇది యన్నివిధములగు వస్తువులకు రంగువేయుట కుపయోగపడును. నూలు, ఉన్ని, నార, పట్టు, చర్మములు నలుపుచేయుటకుఁగూడ నుపయోగించెదరు. కరక్కాయనీటితోఁ గలిపి ఘాడవలెను. పసుపు రంగులతో అన్నభేదిగలిపినచో కపిలవర్ణము (Brown) వచ్చును. అన్నభేది బజారులో దొరకును. కాని వెలయధికమగుటచేతఁ గొందఱు ఇనుపతుప్పను గంజిలో పులియఁబెట్టి యన్నభేదికి బదులుగ దానిని వాడెదరు. ఇది కూడ అన్నభేదివలెనే పనిచేయును.

మంజిష్ఠ :—మదారుచెక్క. ఇది రెండు విధములుగ నున్నది. ఇందు మొదటిది చిరివేరు. ఇది చిన్నచెట్టు. విశేషముగ నెల్లూరు, బందరు, చీరేల, వేటపాలెము మొదలగు పట్టణములలో రుమాలుల యద్దకమునందుపయోగించెడి వారు. రెండవది త్రామవల్లి. ఇది తీగెజాతిలోనిది. ఈ రెంటికిని వేళ్ల రంగువేయుటకు ప్రధానములు. వేళ్ల బెరడు నీటిలో నానవై చి పటికనీటితోఁ గలిపి

యెఱుపు వేయుదురు. నూలద్దకమునందు మాత్ర ముపయోగించెదరు. ఇంతియగాక తలనూనెలకు రంగులు వేయుటకుఁగూడ వీనిని నుపయోగించెదరు. కల్పితపు రంగులు రాక పూర్వము మన దేశమునుండి చిరివేరు, మంజిష్ఠ, విస్తారముగ విదేశముల కెగుమతియగుచుండెడిది. సుమారు పది సంవత్సరములనుండి యెగుమతి దిగుమతులు లేవనియే చెప్పవచ్చును.

పై నివర్ణించినవి మనదేశములో వాడుక చేసెడి ముఖ్యమైనరంగు పదార్థములు. ఇవి గాక మరికొన్ని మూలికలు కొద్దిగొప్పలు కదాచిత్తుగ వాడుచున్నారు. ఇట్టివానిలో పేపలిచెక్క, తాండ్రకాయలు, బాదము చెక్క, నిమిరిచెక్క (నలుపురంగునకు) నల్ల మద్దితాట, పచ్చపువ్వులగోరింటాకు (పసుపు రంగునకు) పిస్తాపూలు, పారిజాతపు పూలతోడి మలు, నందివర్ధనాలు (పసుపురంగు) చెప్పఁ దగినవి.

కసటువస్తువులు (Mordants) రంగులకు ఉపాధులని చెప్పవచ్చును. ఇతరపదార్థముల తోఁగలియ నక్కఱ కసటువస్తువులు (ఉపాధులు) లేకుండ తమంతటతా మంతెడిరంగులసంఖ్య మిక్కిలితక్కువ. ఇవియైనను సామాన్యముగ ఉన్ని, పట్టు అద్దకములయందుపయోగపడు నుగాని నూలద్దకమునకు పనికిరావు. కాని యద్దకమునకు పూర్వము బట్టలకు కొన్ని

పదార్థములతో నుడక వేసిన తరువాత రంగు నీటిలో ముంచినయెడల నన్ని రంగులును చక్కగఁ బట్టును. ఇట్టివి యుపాధిరంగు (Mordant dyes) లందురు. ఈయుపాధులు సాధారణముగ వగరుగను కొన్ని పులుపు గను ఉండుటచేత నీజాతి కంతకును కనటు వస్తువులని పేరుపెట్టఁబడినది. వీని నుడక వేయుటకు కనటువేయుట (Mordanting) యనవచ్చును. రంగులు వేయుటకుఁ బూర్వము బట్టలను కనటు వేయవచ్చును. లేదా కనటు వస్తువును రంగులతోఁ గలిపి యుడక వేయవచ్చును. కొన్ని రంగుల విషయములో ముందుగ రంగునీటిలో నుడక వేసి తరువాత కనటు వేయవచ్చును.

కనటు వస్తువులలో కొన్ని రంగులనిచ్చేడి పదార్థములు గూడకలవు. కరక్కాయలతో పసుపురంగు వేయవచ్చును. కరక్కాయలతో కనటువేసి అన్న భేదితో నలుపు వేయవచ్చును. ఇట్లే దానిమ్మతొక్క, లద్దుగఁచెక్క మొదలగు కొన్ని మూలికలు కనటువేయుటకే గాక రంగు పదార్థములుగఁగూడ నుపయోగించవచ్చును. కొన్ని కనటువస్తువులు రంగుపదార్థములుగ వాడుటకువీలులేదు. పటిక, చౌడు మున్నగునవి యిట్టిజాతిలోనివి.

మన దేశములో తరుచుగ వాడేడి కనటు వస్తువులలో ముఖ్యములయిన వానిని గురించి కొంచెము వ్రాయఁబడును. కనటు వస్తువులన్నియు మూలికలు గావు. చాకలి చవుడు,

పటిక లోనగు నవి మట్టివలె భూసంబంధము గలవి.

చాకలి చౌడు—దీనికే పజ్జమట్టి యనియు, సజ్జాకార మనియు పేరు. ఇదియే రుతర పదార్థములతోఁ గూడుకొనియున్న సోడా పొడి (Impure carbonate of soda). చవిటి భూములపై పొక్కువలె బైలుదేరెడి మట్టి పోగుచేసి కొంచెము సున్నముతోఁ గలిపి యుడకఁబెట్టి ముద్దలుగఁజేసి యమ్ముదురు. మన దేశములో నిది రెండు విధములుగ నుపయోగపడుచున్నది. కోరాలను చలువ చేయుటకును, రంగులు వేయుట కుపాధిగను (Mordant) వాడుచున్నారు.

పటిక:—రాగోపాధులలో నెల్ల మిక్కిలి యుపయోగ కరమైనదియు, మిక్కిలి తరుచుగ వాడఁబడునదియు, మిక్కిలి పురాతనమైనదియు పటికారము. నూలు, ఉన్ని, పట్టు, నార మొదలగు పదార్థముల కన్నిటికిని రంగులు వేయుటయందీది యుపయోగించును. విదేశీయులు వాడుకచేసినంత తఱచుగ మన రంగురేజులు పటికారమును వాడుటలేదు. ఇందునకు రెండు కారణములున్నవి. పటికారము సజ్జాకారము. కంటే ప్రియము. ఇంతియగాక సామాన్యముగ బజారులో నమ్మేడి పటికలో కొద్దియొ గొప్పయొ అన్న భేదియును గలిసి యుండును. నలుపు దప్ప తక్కిన రంగులయొక్క కాంతి, యన్నభేది తగ్గించుటచేత, బజారు పటికారమును తఱచు

చుగ వాడుటలేదు. చిరివేరు, మంజిష్ట, కిరిమింజి, పసుపు మున్నగు రంగులకు పటికతో కనటువేయుదురు. పటిక నీటిలో ముందుగ బట్ట నుడక వేసి తరువాత రంగులో ముంచెదరు. కిరిమింజితో ఎఱుపు వేయునపుడు రెండు పనులును ఏక కాలముననే జరుగవచ్చును. అనగా పటిక నీటిలో కిరిమింజిని గలిపి బట్టల నందులో ముంచవచ్చును.

తంబెపు విత్తులు:—తంబెపు మొక్కలు మెరక భూమిని పెళుగును. విశేషము ఎత్తు పెరగవు. దీని పూలు పచ్చగనుండి గింజలు ఎఱు వాగుగ నుండును. నీటిలో నుడకపెట్టి నప్పుడు గింజలుబిి పొట్టలుపగులును. అటుతరువాత నా గంజిని నీలి మందుతోఁగలిపి యద్వైతము వేయుదురు.

పిస్తాపప్పు:—ఇది గింజలోనుండి తీసిన పప్పుకాదు. ఇది యాకులనుండి పులిపిరివలె పుట్టి లోపలగుల్లగా నుండును. పిస్తాపప్పు కిరుమింజి రంగు వేయుటకు మాత్రము సాధిగా వాడఁబడుచున్నది.

గొత్తెపెంట:—ఎఱుపు వేయుటకు పూర్వము బట్టలను గొత్తె పెంటలో నాన్పుటయ నా ది నుండి • వాడుకలో నున్నది. విదేశీయులుగూడ పూర్వము దీని నుపయోగించెడివారు. మన దేశములో చిరివేరుతో నెఱుపు వేయునప్పుడు గొత్తెపెంట నుపయోగించెడి యాచారముగలదు. కొన్ని యల్లములు (ద్రావకములు) గూడ కనటువేయుట

కుపయోగించెదరు. గంధక ద్రావకము నీలి మందుతో రంగులు వేయునప్పుడు పయోగించెదరు. అట్లే చింతపండు లక్కతో నుపయోగించి యెరుపు వేయుదురు. ఇందునకు పాత చింతపండు శ్రేష్ఠము. చింతపండు పులుసులో బట్టలు నాన్నినతరువాత రంగులో ముంచెదరు. చమురు పదార్థములలోఁగొన్ని కనటువస్తువులుగా వాడఁబడుచున్నవి. నువ్వుల నూనె, ఆముదపుతోక్కు కొన్ని సమయముల నుపయోగింతురు.

జెముడు కాడలు, ముండ్లగల్లేరు, ఉత్తరేణి మొదలగు మూలికలనుగాల్చి యాబూడిదెను రంగుల కుపాధులుగా వాడుచున్నారు. ఇందు ముఖ్యముగ జెముడుబూడిదె తఱుచుగా వాడెదరు.

లద్దుగచెక్క, కరక్కాయలు, అన్నభేది, దానిమ్మతోక్క - ఇవి రంగు పదార్థములు. రంగుపదార్థములక్రింద వర్ణింపఁబడినవి. ఇవి రంగుల కుపాధులుగఁగూడ వాడఁబడుచున్నవి. పైని చెప్పినవిగాక తుమ్మయాట, తుమ్మజిగురు, జీడిగింజలకషాయము, బట్టలకు కనటువేయుట కుపయోగించెదరు.

మన దేశములో విస్తారముగ రంగులువేయఁబడుపదార్థములు నాలుగు. నూలు, ఉన్ని, పట్టు, నార. ఆంధ్రరాష్ట్రములో నూలద్వైతము చాలచోట్లఁగలదు. బురంపురం, జగ్గయ్యపేటలలో పట్టద్వైతము విశేషము. తివాచీలు, కంబళ్ళు, గొంగళ్ళు మాత్రము నేయుటకు

ఉన్ని యువయోగ పడుచున్నదిగాని శాలు వలుగాని తదితరములగు దుస్తులకు పనికి వచ్చెడి బట్టలుగాని ఉన్నితోఁజేసెడి యా చారము మనరాష్ట్రమున లేదు. నారతో బస్తాలను పరజాలను నేయుటకలదు. ఇవి గాక చాపలు నేయుటకుపయోగించెడి చిరి గడ్డి, తుంగ, కొబ్బెరాకులు, ఖర్జూరపాకులు మొదలగునవి కూడ రంగులువేయఁబడును.

మనదేశములో రంగులువేయుటకు పెద్ద బాసలుగాని రాగిగంగాళములుగాని వాడుక చేసెదరు. వీనికి మన రాజధానిలో “గో లాము” అనిపేరు. వీనిలో కొన్ని యిరువది కుంచములవఱకు పట్టును. రంగుకషాయము లను వీనిలో తయారుచేసి లాడీలనువానిలో ముంచెదరు. మనరాజధానిలో విస్తారముగ దారపులాడీలకే రంగులు వేయుదురు గాని నేసినతరువాత బట్టలకు వేయుట యరుదు. ప్రదేశమును బట్టియు, సంప్రదాయ ములను బట్టియు రంగులువేయుపద్ధతులును, రంగుల పాళ్ళును మారుచుండును. ఇందులోఁజాల వఱకువర్తక మర్మములుగలవు. ఐనను దొర తనమువారు తమయద్యోగులచే నీవిషయమై రిపోర్టుల వ్రాయించి ప్రచురించియున్నారు. మనదేశములోనున్న యద్దకపు పద్ధతులనన్ని టినిగూర్చి సంక్షేపముగ వ్రాసినను ఒకగ్రంథ మగును. కాబట్టి మచ్చునకై యీదిగువ నిచ్చిన యోగములతోఁ దృప్తిఁజెందవలసి యున్నది:—

నూలద్దకము:—ఎఱుపువేయుట.

ఎఱుపురంగువేయుట కనేక రంగుపదార్థము లున్నవని పైనివ్రాసినదానిని బట్టి గ్రహింపఁ గలరు. మనరాజధానిలో (ముఖ్యముగబందరు, చీరేల, గొల్లపాలెము మొదలగుచోట్ల) నూలున కెఱుపువేయుటకుఁబూర్వమునూలు నీవిధముగ తయారు చేయుదురు. వీసెడు నూలునకు:—

జెముడుకాడల బూడిద	5 పళ్లు
నువ్వులనూనె	1 వీసె
గొత్తపెంట	పావుసేరు

వీనిని చక్కఁగ నీటిలోఁగలిపి తేర్చెదరు. నూలు నీతేటలో కొన్నిగంటలు నానిన తరువాత పిండి యెండవేయుదురు. ఇట్లెనిమిది పర్యాయములు చేయుదురు. ఇందున కథమ ము నాలుగు రోజులు పట్టును. ఇట్లు తయారయిన నూలును 5 పలములు చిరువేరుపొడి గలిపిన నీటిలో నానఁజెట్టెదరు. కొన్ని గంటలు నానినతరువాత పిండియెండవేయుదురు. ఈ రీతిని పదిసారులు రంగులో నాన్ని ఆఖరు తూరి పేపలి చెక్కతో నుడకవేయుదురు. అప్పటికి రంగున కొకవిధమైనకాంతివచ్చును.

గులాబీరంగు:—ఇందు కుసుంబా పూవు లుపయోగింతురు. లేదా లేత యెఱుపువేసి గులాబీరంగు కలుగజేయవచ్చును. రమారమి యొకసేరు కుసుంబాపూలు (ఎండినవి) పొడి చేసి నీటిలోకడిగి చొటినీటిలో నానవేయు

దురు. చక్కఁగ నానినతరువాత తేర్చి నిమ్మ పండ్ల రసముఁ గలిపెదరు. తెల్లఁగ చలువ చేసిననూలు నీకషాయముల్లో ముంచినయెడల గులాబీరంగుపట్టును.

నీలిరంగు:—ఈ రంగు వేయుటకు మన దేశములో నీ మందొక్కటియే కలదు. నూలును చలువచేసిన మీఁదనే రంగు వేయుదురు. వీసెడు నూలునకు:—

నీలిమందు	4 చటాకులు
చాకలిచౌడు	1 నేరు, 12 చటాకులు
సున్నము	8 చటాకులు
బెల్లము	2 చటాకులు

ఇవి యన్నియు చక్కఁగ నీటిలోఁ గలిపి నాలుగైదు రోజులు మురగఁ జెట్టెదరు. కొందఱు తంటెపు విత్తులును, అరిటాకు బూడిదెనుగూడ కలిపి మురగఁ జెట్టెదరు. కషాయము చక్కఁగ మురిగినతరువాత నూలును ముంచెదరు. రంగంతయు నూలున కంటువఱకు నాన్పెదరు. ముదురురంగు పడవలె నన్నచో తిరిగి యీరీతిని రంగు కషాయము తయారుచేసి ముంచెదరు.

ఆకుపచ్చ:—నీలియద్దిన నూలునకు పసుపు వేసినయెడల ఆకుపచ్చ రంగువచ్చును. ఇందునకుఁగాను:—

పసుపు	అరవీసెడు
మోదుగపూవులు	వీసెడు
పటిక	సవానేరు

ఇవి చక్కఁగ పొడిచేసి కలిపి సళసళ కాగుచున్న కరక్కాయ నీటిలోఁ బోయవలెను. ఇందునకు వీసెడుకరక్కాయలు జేర్చు గొట్టి తగినంత నీటిలో నాననిచ్చి కాచవలెను. ఈ కాగుచున్న కషాయములో నీలి వేసిన నూలు ముంచిన యెడల ఆకుపచ్చ రంగు పట్టును. ఇది పక్కారంగు కాదు.

ఉన్నియద్ధకము:—నీలిరంగు.

మనరాజధానిలో ఉన్నియద్ధకము విశేషముగ ప్రభుత్వమువారి జైల్లో జరుగుచున్నది. జైల్లో కొంతవఱకు కల్పితపురంగులు వాడినను నీలిరంగు వేయుటకు నీలిమందు వాడుచున్నారు. నీలిలో లేత ముదురు చాయ లన్నియు నీలి మందునుండి సాధింపవచ్చును. ఈ రంగుయొక్క కషాయము రెండు విధముల తయారు చేయుదురు. ఇది మనదేశమున సర్వత్ర వాడుకలోనున్న రంగుటచే నీ రెండుపద్ధతుల నిందుఁ దెలిపెదము:—

(1) ఒకపౌను నీలిమందు మెత్తఁగ పొడిగొట్టి వస్త్రఘాలితము పట్టెదరు. మూడుపౌనుల గంధక ద్రావకము గాఢ పాత్రలోగాని కుండలోగాని తీసికొని నీలిమందుపొడి కొంచె కొంచెముగ నందులో కరిగించి మూతవేసి రెండురోజు లెండలో నుంచెదరు. 10 పౌనుల ఉన్నికి రంగు వేయుటకు 10 కుంచముల నీలొకబాసలోఁబోసి మరగఁ జెట్టి తయారుచేసిన రంగు కషాయము కొద్దికొద్దిగ మరుగుచున్న నీటిలో శలపవలెను. కషాయ మంత

యుఁ గరిగినతరువాత ఉన్ని నందులోముంచి కట్టలతో జాడించెదరు. రంగంతయు ఉన్నికి పట్టిన తరువాత నీటిలోజాడించి యారవేయదురు. (2) పది పండ్లెండు కుంచములు బట్టెడి బానను కుతికలవఱకు భూమిలోపాతి వీసెడు నీలిమందుపొడియు కొంచెము నీరును అందులోఁ బోసి చక్కఁగ గిలకొట్టెదరు. 5 వీసెలు తంబెపువీత్తుల నొక బానలో పొట్టలుచితుకు దనుక ఉడకఁబెట్టి నీలిమందుబానలోఁ బోయుదురు. ఈ మిశ్రణ మొక పూటలో మురిగి పొంగువచ్చును. అప్పుడు క్రొత్తగాఁ జేసిన నున్నము నీటిలోఁగలిపి రంగు కషాయముయొక్క పులుపువాసనపోవువఱకును నున్నపునీరు గలిపెదరు. ఇట్లు రోజునకు రెండు పర్యాయములు గలుపునప్పటికి ఎనిమిది రోజులలో బాననిండి నురుగుకట్టి తంబెపువీత్తులు తేలును. వానిని చిదిపి తిరిగి బానలో వేసినప్పుడవి మునుఁగును. ఇప్పటికి రంగుకషాయము తయారైనదని చెప్పవచ్చును. లాడీలనీ కషాయములో ముంచి రంగు చక్కఁగఁ బట్టులాగున చేతులతో నునుముదురు. ఇట్లు చేయుటలో బానలడుగున తేలిన నత్తు లాడీల కంటకుండ జాగ్రత్త పడవలసి యుండును. ఇది మిక్కిలి పురాతనమైనపద్ధతి. జైల్లోఁదప్ప తక్కినచోట్ల యద్దకులందఱు నీపద్ధతిని రంగులు వేయుదురు. ఈ కషాయముతో నూలునకును, ఉన్నికిని గూడ రంగు వేయవచ్చును. ఇండులో ముంచిన లాడీలను

అద్దకమైన తరువాత ముంచిసీటిలో జాడించ కుండ్ల నెండవేయుదురు.

లేతయెఱుపు:—మన రాజధానిలో లక్కతోను, పతంగి చెక్కతోను ఎఱుపువేయచున్నారు. రంగు నెక్కువ వాడినచో ముదురెఱుపు వచ్చును. లేతయెఱుపు నచ్చుటకు:-

లక్క 4 పౌనులు

చింతపండు 12 ,,

పటిక నేరు

లక్కనీటిలోను నొకపూటవాసనిచ్చి పల్చగ నూరెదరు. చింతపండును నీటిలోపిసికి పులును వడియకట్టి లక్కతోఁబాటు కాగులోఁ బోసెదరు. తరువాత పటికనీరు గలిపి మరగఁబెట్టి మరుగుచున్న రంగు కషాయములో లాడీలు ముంచెదరు.

జేగురులేక తొగరురంగు:—ఇది సమ్మిష్టి రంగు. ఎఱుపుమీఁదగాని, గులాబిమీఁదగాని వేయుదురు. 10 పౌనుల ఉన్ని 5 పౌనుల పతంగిచెక్క పొడిని, పౌను పటికయుఁ గలిపి యుడకవేయుటవలన గులాబి యంటును. దీనిని అరవీసెడు కాచును, మూడు పలముల అన్న భేదియుఁ గలిపిన నీటిలో నుడక వేసినచో తొగరు రంగుపట్టును.

పసుపు:—ఇందునకుపయోగించెడిముఖ్య పదార్థములు పలాశము, పసుపు, పటిక. వీని పరిమాణములు మార్పుటవలన పసుపులో ననేక ఛాయలువచ్చును. 10 పౌనుల యున్నికి పంగపండు రంగువేయుటకు

మోదుగ పూవు! పాను.

పసుపు... .. శి పలములు.

పటిక.....శి ,,

పటికయు, పసుపును పొడిగొట్టి నీటితోఁ గలిపి కాగుతోఁ బోయుదురు. మోదుగ పూలను గుడ్డతో వదులుగ మూటఁగట్టి యా నీటిలో విడిచి మరగఁబెట్టెదరు. మరుగు చున్న నీటిలో ఉన్ని లాడీలు ముంచెదరు. దీనికి పతంగిచెక్కఁగాని, లక్కఁగాని కలిపి సచో నారింజపండు రంగువచ్చును.

పట్టద్దకము:—ఉన్ని యద్దకమునకును, పట్టద్దకమునకును సామాన్యముగ భేదము లేదు. ఉన్ని యద్దకమునందు యెఱుఁగించెడి రంగు పదార్థములును, పద్ధతులును పట్టద్దక మునకుఁగూడ పనికివచ్చును. అందుచేత నిచ్చట నొకటి రెండురంగులు వేయు యోగ ములకంటె నెక్కువ చెప్పుట యనవసరము.

దీప్తిగల యెఱుపు:—ఎఱుపు వేయుట కనేక వస్తువు లున్నవి. ఇందు కిరుమింజితో వేయు మార్గముఁ దెలిపెదము. వీసెడు పట్టున కు రంగు వేయుటకు:—

కిరుమింజి.....నవాశేరు.

పిస్తాపప్పు.....ముప్పావు శేరు.

పటిక.....ముప్పావు శేరు.

ఇందులో పిస్తాపప్పును, పటికయు నుపా ధులు. శుభ్రము చేసినపట్టును ముందుగ నొకరోజు పటికలో నానవలెను. పిస్తాప ప్పును, పటికను వేర్వేరుగ పొడిచేసి నీటిలోఁ

గలిపి మరగఁబెట్టవలెను. మరుగుచున్న రంగు కషాయములో పటికతోనాన్నిన పట్టులాడీలను ముంచి శెండు గంటల సేపుడుక వేయవలెను. రంగు చక్కఁగఁ బట్టినతరువాత ముంచి నీటిలో జాడించి యెండవేయుదురు.

ఆకుపచ్చ:—బంగారములో పట్టున కాకు పచ్చ వేయుటకు పసనకొయ్యల కొత్తలో వచ్చెడి రంపపు పొట్టును, పసచెట్టుయొక్క ఆకులును, గలిపి మరగఁబెట్టి వడపోసి కొం చెము నీలిమందుఁ గలిపి యందులో పట్టును ముంచెదరు. లేత పసుపురంగు వేయుటకు కరక్కాయలు, అన్నభేది, పసుపు, దానిమ్మ తొక్కలు, పటిక—ఇవి సమపాళ్ళు తీసి కొని నీటిలో మరగఁబెట్టి యా కషాయ ములో ముంచుటవలన లేత పచ్చ రంగు పట్టును.

నలుపు (జీడినలుపు):—ఈ రంగు వేయు టకు పట్టును చలువ చేయనక్కఱలేదు. ముడి పట్టునే వాడవచ్చును. ఒక వీసెడుపట్టు నకు రంగు వేయుటకు:—

తుప్ప పట్టిన యినుప ముక్కలను పులిసిన గంజిలో మూడు నాలుగు రోజులు మురగఁ బెట్టిన తరువాత తేర్చెదరు. వీసెడు కర క్కాయ పేళ్ళు ఈ తేటలో నానవైచి పట్టు నందులో నుంచి కాగఁబెట్టెదరు. కాగు చున్నప్పుడు పట్టును పైకిఁదీసి వీసెడు అన్న భేదిని ఆ మిశ్రణములో వేయుదురు. తిరిగి పట్టు నందులో ముంచి యొకటిరెండు గంటల

నేపు కాచెదరు. రంగంతయుఁ బట్టిన తరువాత పట్టును మంచి నీటిలో జాడించి నీడన నెండ వేయుదురు.

ధూపుచాయ-ఊదారంగు:—ఇవిసమిష్టి రంగులు. పేకపడుగులకు వేటు వేటురంగుల నూలు నుపయోగించుటవలన నీ రంగులు రాగలవని యిదివరలో వ్రాసియుంటిమి. ప్రత్యేకముగ ఊదారంగువేయుట కెఱుపట్టును ముందుగ కరక్కాయ నీటిలో నానవైచి తరువాత నీలిమందుతోగాని, అన్నభేది నీటిలో గాని ముంచినయెడల ధూపుచాయవచ్చును.

నారవస్తువుల యద్దకమునకును, నూలద్దక మునకును భేదమేమియులేదు. కావున నీ విషయమై ప్రత్యేకించి వ్రాయ నవసరము లేదు. అద్దకమునందు నారవస్తువులకెక్కువ యుడుకులు గావలసియుండును. చాపలెండి యాకులకు, గడ్డికిఁగూడ నిట్లేరంగువేయుదురు. ఇందునకు ముఖ్యముగ లక్క, పసుపు, నీలి మందు మొదలగు రెండు మూడు రంగులు మాత్ర ముపయోగింతురు.

ఉన్ని పట్టుకలిసిన బట్టలకు రంగువేయుట

ఉన్ని దారములును, పట్టు దారములును కలిసి నేయఁబడిన బట్టకు రంగువేయుట కొంచెము కష్టసాధ్యమైనవని. అందులో రెండు దారములకు నొక్క రంగువేయుట కష్టతరము. ఎందుకనఁగా, ఉన్ని దారములకును,

పట్టుదారములకును వేటువేటు రంగులతో న్నేహమొండవచ్చును. ఉన్ని దారములకు బాగుగ పట్టెడిరంగు పట్టుదారములకుఁ బట్టక పోవచ్చును. అట్లే పట్టుదారములకు నక్కర వచ్చిన రంగు ఉన్ని దారములకు నక్కర రాక పోవచ్చును. కావున నిట్టివస్తువులకు రంగు వేయుటలో రెండు విధములయిన దారముల కును పట్టెడి రంగులను ఉపయోగింపవలెను.

ఆజోరంగులు (Azo Colours), ఊరపు రంగులు (Basic Colours) ఇట్టిబట్టలకు మిక్కిలి ఉపయోగించును. అలి

రెండు దారములకు జరీను రంగులను నొక్కరంగు వేయుట

(Alizarine dyes) కూడ వాడవచ్చును. నీలి రంగునకై ఆల్కలీ నీలము (Alkali blue), నలుపు, నీలము, కలిగిన రంగునకై నెపథాల్ నలుపు (Nappthol black), ఆకుపచ్చ రంగునకై నెపథాల్ పచ్చ (Nappthol green), ఎఱురంగులకై ద్రావకపు మ్యాజంటా (Acid Magenta), అను ద్రవ్యములను వాడుకొనవచ్చును. ఇవి ఉన్ని దారములకును, పట్టుదారములకును సమానముగా పట్టును. టిటాన్ పసుపు (Titan Yellow), బ్రిలియంటు కాంగో (Brilliant congo), డయామైన్ కపిలవర్ణము (Diamine brown) మొదలైన నిరుపాధికపు రంగుద్రవ్యములు (Direct dyes) కూడ నిట్టిబట్టలకు ఉపయోగించును. ఇట్టి బట్టలకు నీలిరంగులు (Blue colours) అంతబాగుగఁ బట్టవు.

ఉన్ని పట్టుదారములు కలిసియున్న బట్టకు రెండు రంగులు వేసి మనోహరముగఁ జేయ వచ్చును. ఇట్లు రంగు బట్టకు రెండురంగులు వేయుట, బట్టను ఒక్క సారిగాని, రెండుసారులుగాని, పెక్కుసారులుగాని రంగులోముంచుటవలనఁ జేయవచ్చును.

౧-వ పద్ధతి:—ఒక్కసారియే బట్టను వేడి నీళ్ళలో నానఁబెట్టి కొంచెము గంధకద్రావక

మును (Sulphuric acid) వేసి ఉలికి, చల్ల నీళ్ళతో కొద్దిగా సబ్బుపెట్టి, వినీగరు లేక చింతపండుతో నునుపుచేయుటవలన ఉన్ని దారములకు నొకరంగు పట్టుదారములకు నింకొక రంగుపట్టును. ఏయేద్రవ్యములు వేసి నందున పట్టుదారముల కేరంగు పట్టునది, ఉన్ని దారములకు నేరంగుపట్టునది ఈక్రిందఁ జూపఁబడినది.

పట్టుదారములకు పట్టెడిరంగు	ఉన్ని దారములకు పట్టెడిరంగు	ఉపయోగించిన సరుకులు
(1) గులాబి	ఎఱుపు	ఫ్లోక్సైన్ (Phloxine)
(2) బూడిదరంగు	(నీలి)	నీలి (Indigo extract 5%)
(3) పసుపు పచ్చ చాయ కలిసిన గోధుమవర్ణము	నీలవర్ణ మిశ్రితమైన గాఢ మైన యెఱుపు	క్రైసోడైన్ అజోఫ్లవైన్, ఆసిడ్ మెజంటా (Chrysoidine Azoflavine and Acid magenta)
(4) బూడిద వర్ణము గలిసిన ఎఱుపు	నీలి	మెజంటా, నీలి (Magenta & indigo extract)
(5) గోధుమ	తమాల వర్ణము	ఆసిడ్ ఎల్లో, నీలి, ఆరంజిగ్రీన్ (Acid yellow, indigo extract orange green)
(6) గులాబి	ఎఱుపు	ఆసిడ్ మెజంటా (Acid magenta)
(7) పసుపు	గోధుమ వర్ణము	ఆసిడ్ ఎల్లో, ఆసిడ్ మెజంటా, ఆరానైన్, నీలి (Acid yellow, acid magenta, Auraneine indigo extract)
(8) నీలము	గోధుమ వర్ణము	మెలాకైట్ గ్రీన్ మెథిల్ మెజంటా, ఆసిడ్ ఎల్లో ఇండిగో, కార్మైన్ వైలెట్ (Malachite green methyl magenta, acid yellow, indigo, carmine violet)

౨-వ పద్ధతి:—రెండు తడవలబట్టను రంగు లో నానవేయుట. మొదటితడవ, వేడినీళ్లలో ద్రావకముకలుపుదురు. అదిఉన్ని దారములకు వన్నె తెచ్చును. రెండవతడవ చల్లనీళ్లలో తడిపెదరు. కొంచెము ద్రావకము కలుపుదురు. ఈతడవ పట్టుదారములకు వన్నె పట్టును. మొదటిసారి ఆసిడ్ రంగులను ఉపయోగించెదరు. అవి రెండుదారములకుఁ బట్టునుగాని, ఉన్ని

దారములకు చక్కఁగఁబట్టును. పట్టుదారములకు, స్వల్పముగఁ బట్టును. రెండవతడవ టోరపు రంగులను (Basic colours) ఉపయోగించెదరు. అవి పట్టుదారములకు భాగుగ నంటుకొనును. కొద్దిగ ఉన్ని దారములకు నంటుకొనును. అందు కొన్ని ప్రక్రియలు ఈ క్రింద నీయఁబడినవి.

పట్టుదారములకు పట్టెడి రంగు	ఉన్ని దారములకు పట్టెడి రంగు	మొదటిపర్యాయము ఉపయోగించిన వస్తువులు	రెండవపర్యాయము ఉపయోగించిన వస్తువులు
(1) నీలము	ఎఱుపు	ఆసిడ్ మెజంటా (Acid Magenta)	అనిలైను (Aniline)
(2) ఆకుపచ్చ నీలము	ఆకుపచ్చ పసుపు	నైఫోల్ పసుపు (Naphol Yellow S.)	అనిలైను ఊదా (Aniline Blue)
(3) ఊదా	మడ్డిపచ్చ	ద్రావకపు పసుపు (Acid Yellow)	మెథోల్ ఊదా (Methol Violet)
(4) ఆకుపచ్చ	పసుపు	Do.	న్యూ విక్టోరియా పచ్చ (New Victoria Green)
(5) ఆకుపచ్చ కలిసిన పసుపు	ఆకుపచ్చ	లేపచ్చ (Light Green S.)	ఆరోమిన్ (Auromine)
(6) ఊదా	ఊదా ఎఱుపు	ఆసిడ్ మెజంటా (Acid Magenta)	నీగ్రోసైన్ (Nigrosine)
(7) జల్లేడు పూలవన్నె	ఆకుపచ్చ	లే పచ్చ (Light Green S.)	సాప్రనైన్ (Sapranine)
(8) ఆకుపచ్చ	ఆలివ్ వన్నె	ద్రావకపు పసుపు (Acid Yellow)	సాప్రనైన్ కరుగు ఊదా (Sapranine and soluble Blue)

కలంకారీ యద్దకము

బట్టలపైని కల్పిత రూపములను, వివిధ ములగు రంగులతో నద్దుటకు కలంకారీ యద్దకముని పేరు. నూలు, ఉన్ని, పట్టు, నార ఈ నాలుగు జాతుల బట్టలును కలంకారీ యద్దకమునకు పనికివచ్చును. కాని విశేషముగ నూలుబట్టలే వాడుదురు. బట్టల కొకవైపుననే యద్దకము వేసినప్పుడు “ఉట్టా నీదా” యందురు. సాధారణముగ రెండు వైపుల అద్దుదురు. రెండువైపుల నొకేరూప ముండవచ్చును లేక వేర్వేరు రూపముల నద్ద వచ్చును. బట్టయంతయు తెల్లగనుండి బొమ్మలు మాత్రము రంగులు గలిగి యుండ వచ్చును, లేక రంగు బట్టమీఁద తెల్ల బొమ్మ లుండవచ్చును. అద్దినరూపములన్నియు నొకే రంగులో నుండవచ్చును. లేదా వివిధములగు రంగులలో నుండవచ్చును. ఒకే బట్టను ఇరు వది రంగులలో నద్దుటకూడ గలదు.

సాదా యద్దకమునకును కలంకారీ యద్దక మునకును, సామాన్య శాస్త్రవిషయము లలో భేదములేకున్నను సాదాయద్దకపు పద్ధ తులీ యద్దకమునకు పనికిరావు. కలంకారీ యద్దకమునకు ప్రత్యేక పద్ధతులవసరము. ఏలయన కలంకారీ యద్దకమునం దొక బట్ట మీఁద ననేక చిత్రరూపములుండి యొకదా నిలో నొకటి కలిసిపోకుండ దేనికది పేరుగ నుండవలెను. ఇంతియగాక యద్దకము పూర్తియైన తరువాత బట్టమీఁదనున్న రూప

సముదాయము చూచుటకు నందముగనుండ వలెను. బట్టలమీఁద నేరంగు తరువాత నే రంగు నద్దవలెను? బొమ్మలయొక్క యా కృతు లెట్లుండవలెను? ఏబొమ్మ తరువాత నే బొమ్మయుండవలెను? ఈ విషయములు చక్కగ గమనించినఁగాని యద్దకము సొం పుగనుండదు. ఇందు కద్దకుఁడు మేధావం తుఁడై ‘కల్పనాచమత్కృతియు, భావమును సంపూర్ణముగ వెల్లడి చేయఁగల చిత్రలే ఖనా సామర్థ్యమును గలిగి, యుండవలెను. ఈకారణములను బట్టి కలంకారీ యద్దకము సాదా యద్దకముకంటె వేయిమడుంగులు కష్ట తరము.

నేతయొక్క యుత్పత్తి కాలమువలెనే యద్దకముల యుత్పత్తి కాలముగూడ నిర్ణయించుటకు వీలులేదు. కాని సాదాయద్ద కములోనే కలంకారీ యద్దకముగూడ పరిపాటి యైయుండును. ఇది కేవలము పౌరస్థ్య విద్యయన్నియు పాశ్చాత్యులుపౌరస్థ్యులనుండి గ్రహించిరనియు చరిత్రకారుల యభిప్రాయము. హిందువులును, చీనా వాస్తువు లును ఈ విద్యయందు మార్గదర్శులు. కాని చీనావాస్తువు లంత ప్రవీణతఁ జెందలేదను టకు కారణములున్నవి. అమెరికా ఖండము నందలి పెరూ, చిలి, మెక్సికో దేశములలో చాలకాలము క్రిందటనే కలంకారీ యద్దకము న్నట్లు దృష్టాంతములున్నవి. రమారమినాలు గువేల సంవత్సరముల క్రిందట నద్దినగుడ్డలు

ఈజిప్టు దేశములోని సమాధులనుండి యిటీవల తీయఁబడినవి. కాని దీనిని బట్టి వారద్దకపు బట్టల నుపయోగించెడివారని తేలినది. కాని వారికి యద్దకపు పద్ధతులు తెలియునని నిర్ధారణ చేయుటకు వీలులేదు. శ్రీ. శ. మొదటి శతాబ్దము నాటికి ఈజిప్టు దేశములో నద్దకము లున్నట్లు స్థిరీయను చరిత్రకారుఁడు వ్రాసియున్నాఁడు. ఈతని యనంతరము మూఁడువందల యేండ్లకు ఈజిప్టును రోమనులు అద్దకమునం దుపయోగించినయచ్చులు దొరకినవి. మన దేశీయులనుండి యీజిప్టును లీ పరిశ్రమను గ్రహించిరనియు వారి ద్వారా పాశ్చాత్యులు నేర్చుకొని రనియు చరిత్రకారుల యభిప్రాయము. పాశ్చాత్యులలో స్పెయిను, ఇటలీ, జర్మనీ దేశములలో మాత్ర మీ పరిశ్రమ యుండెడిదికాని శ్రీ. శ. ౧౪-వ శతాబ్దము తరువాత నద్దకపు పరిశ్రమ పాశ్చాత్యులలో పూర్తిగ నంతరించినది.

తిరిగి ౧౬-౧౭-వ శతాబ్ద ప్రాంతములలో హాలెండు దేశీయులగు డచ్చివర్తకులు మన దేశపు అద్దకపు పద్ధతులను నేర్చుకొని జర్మనీ దేశీయులకుఁ జెప్పిరి.* ౧౭-వ శతాబ్దమున

* కలంకారీ గుడ్డలకు ఇంగ్లీషులో “క్యాలికో” లని పేరు. మన రాజధానిలో మలఖారు ప్రాంతములనున్న “కాలికట్టు” పట్టణమునుండి కలంకారీ వర్తకము విశేషముగ జరుగుచుండెడిది. అందుచేత అద్దకపు బట్టలనన్నిటిని క్యాలికోలనిరి. ఇట్లే మనము “చీటీ” లను వాటిని పాశ్చాత్యులు “చింట్టు” అందురు. చీటీగుడ్డలు కూడ మొట్టమొదట మన దేశమునుండియే పాశ్చాత్య దేశముల కగుమతి కాఁబడినవి.

జర్మనీలోని “ఆగ్సుబర్గ్”ను పట్టణమున ప్రశస్తమగు కలంకారీబట్టలు, ఇతర దేశములకు రవాణా చేసెడివాఁడు. వలసపోయిన పరాసు లీ పరిశ్రమ నితరదేశములలో స్థాపించుటకు కారకులైరి. ౧౬౭౬-వ సంవత్సరమున నొక పరాసుయువకుఁడు మొట్టమొదట నింగ్లాండులో తేమ్మునదీతీరమున అద్దకములువేయుట కారంభించెను. అటు తరువాత క్రమముగ స్కాట్లెండు, లంకపైరు మున్నగు ప్రదేశములలో నుపక్రమింపఁబడినవి. ౧౮-వ శతాబ్దాంతమున అద్దకమునం దుపయోగించెడి యచ్చులలోను, తదితరపద్ధతులలోను మార్పులుగలిగి ప్రస్తుత. పాశ్చాత్యకళాభివృద్ధికి కారకులై నవి.

తనభావమును చిత్రించి యా చిత్రరూపమును రంగులతో బట్టలమీఁద ప్రతిఫలింపఁజేయుటయే యద్దకుని ఉపకరణములు కర్తవ్యము. ఇందుకు ముఖ్యమైనవి యైదుసాధనములున్నవి. వాని నీ క్రింద వివరించెదము.

౧. అచ్చులతో నద్దుట (Hand-block printing) :—ఇది మిక్కిలి పురాతనమైన పద్ధతి. పనికూడ మిక్కిలి సులభమైనది. బొమ్మలు అలికినట్లుండక చక్కగ నద్దకమగును. కాని పనియంతయు చేతితోఁ జరిగి యంత్రసంపర్కము లేకపోవుటచేత కాలహరణమగును.

కొయ్యలతో దిమ్మలుచేసి వానిమీఁద బొమ్మలను చెక్కుదురు. ఈ దిమ్మలు సాధారణముగ రెండు మూడంగుళముల కంటె నెక్కువ మందముగనుండవు. ఒకకల్పన చిత్రించుటకు రెండుమూడచులు కావలసినప్పుడు ఆ దిమ్మలన్నియు నొకదానిలో నొకటి బిగించి యేకదిమ్మగఁ జేయుదురు. దిమ్మలను చిత్రపట్టి నున్నగఁజేసి కాటుకతో వానిపైని బొమ్మలయొక్క యాకృతిని వ్రాయుదురు. తరువాత దిమ్మలను తడిగుడ్డలలోఁజుట్టి బొమ్మలను చెక్కుదురు. తయారైన అచ్చులపైని కొన్ని భాగములు పల్లములుగను తక్కినభాగములు యథాప్రకారముగ మెరకగను ఏర్పడును. అచ్చులను రంగులోముంచి బట్టపై నద్దినప్పుడు రంగు మెరకభాగములకు మాత్రమంటి గుడ్డమీఁద బొమ్మ లేర్పడును.

చెక్కుటవలన అచ్చులపై నాజూకుపని చేయుటకు వీలుండదు. అందుచేత నన్నని పూలు, పూజలు చేయవలసినప్పుడు వానిని రాగితోఁజేసి దిమ్మలలోనికి దిగఁగొట్టెదరు. కొన్ని తరుణముల బొమ్మలను నీనపురేకుపై చిత్రించి యారేకును కొయ్యదిమ్మమీఁద బిగించెదరు. అచ్చుఁబోసికూడ దిమ్మలను తయారుచేయుటగలదు.

అచ్చులతో బట్టలనద్దుటకొక యైత్తయిన బల్ల కావలెను. ఈబల్లపై నొక చదరమైన రాయి పరచి రాతిపైని మెత్తనికంబళి ముడతలు లేకుండబిగించి కప్పుదురు. బల్లయొక్కరెండు

వైపులను కప్పీలు బిగించి యా కప్పీలపైని బట్టనులాగి యద్దకమైన తరువాత రెండవ వైపునలాగి యారఁగట్టుదురు. ఈ బల్లగాక యద్దకమునకు శంగుతోట్టి యొకటి యపనరము.

అద్దకమువేయుటకు బల్లకు నెడమవైపున నున్న కప్పీలమీఁదుగా బట్టనులాగి ముడుతలు లేకుండ బల్లపైఁబరచును. తరువాత చూళ్ళి కట్టతీసికొని యెట్టనిసీమనున్నముతో నెక్కడ దిమ్మల నద్దవలెనో అక్కడ గుడ్డులు పెట్టును. అచ్చులను రంగులలోముంచి గుడ్డులుంచినచోటఁబెట్టి నొక్కును. రంగుచక్కఁగ నంటుటకై కొయ్యనుత్తెతో నొకటి రెండు సారులుకొట్టును. రెండవతూరి యద్దనప్పుడు రెండచ్చులునుగలిసి చక్కఁగ నుండవలెను గాని వంకరపోయి రెంటికిని మధ్యను నందులుండఁగూడదు. సరిగా నద్దుటకు దిమ్మలయొక్క నాలుగు మూలలను గుండు సూదు వీలుండును. వీనినహాయముతో నెక్కడ నద్దవలెనో యద్దకునికిఁ దెలియును. ఈదీనిని బల్లమీఁదఁ బరిచిన బట్టయంతయు నద్దఁబడినతరువాత నాభాగము నారుటకై జారవిడిచి యింకొక భాగము లాగుదురు.

అద్దకమునందు వేర్వేరు రంగులు బొమ్మలుండిన యెడల మొట్టమొదట బట్టనంతయు నొకరంగుఁగల బొమ్మలతోనద్ది యారనిచ్చి తరువాత మరియొక రంగులోముంచి యద్దుదురు. రంగులన్నియు పూర్తియగు దనుక

నిట్లే చేయుచుందురు. ఏకకాలముననే రెండు మూడు రంగులనద్దుటకు ప్రయత్నములు జరిగినవి. ఇందు దిమ్మలయొక్క వేర్వేరు భాగములు ఆయారంగులతో మాత్ర మేక కాలమున ముంచియద్దుదురు. ఈమార్పువలన నేకకాలమున ఆకురంగులుకూడ అద్దవచ్చును. కాని యీ అద్దకములో నచ్చులకు మధ్యను సందులుండుటచేత నంతగా వాడుకలోలేదు.

౨. పెట్టొటిను సాధనము (Perrotine printing):--ఇది యంత్రసాహాయ్యమువలన జరిగెడి అద్దకపు పద్ధతి. క్రీ. శ. ౧౮౩౪ సం వత్సరములో “పెట్టొ” యను నతడు నిర్మించుటవలన నీ యంత్రసాధనమున కాతని పేరి డిరి. ఇది యింగ్లండులో వాడుక జేయక పోయినను పాశ్చాత్యదేశములలో కొన్నిటి యందు వాడుకలోనున్నది. ఈ సాధనము నందు రూపములు చిత్రంపఁబడి మూడుదిమ్మలుండును. ఇవి సామాన్యముగ మూడుగులు పొడవును మూడుమొదలు ఐదంగుళముల వెడల్పును గలిగియుండును. ఈ మూడు దిమ్మలు సమభుజాకారమువచ్చునట్లు ఒక దానితో నొకటిచేర్చఁబడి యుండును. ఇటు వంటిదియే మూడు ముఖములుగల మరి యొక యినుప చట్రమిందులో నిమిడియుండును. అద్దకమునం దొక్కొక్క దిమ్మదాని కెదురుగనున్న పలుక పై నొక్కును. ప్రతిదిమ్మ కును ఆయారంగులు గలతోట్టి కట్టఁబడును. అద్దకముగావలసిన బట్టదిమ్మలికును ఇనుప

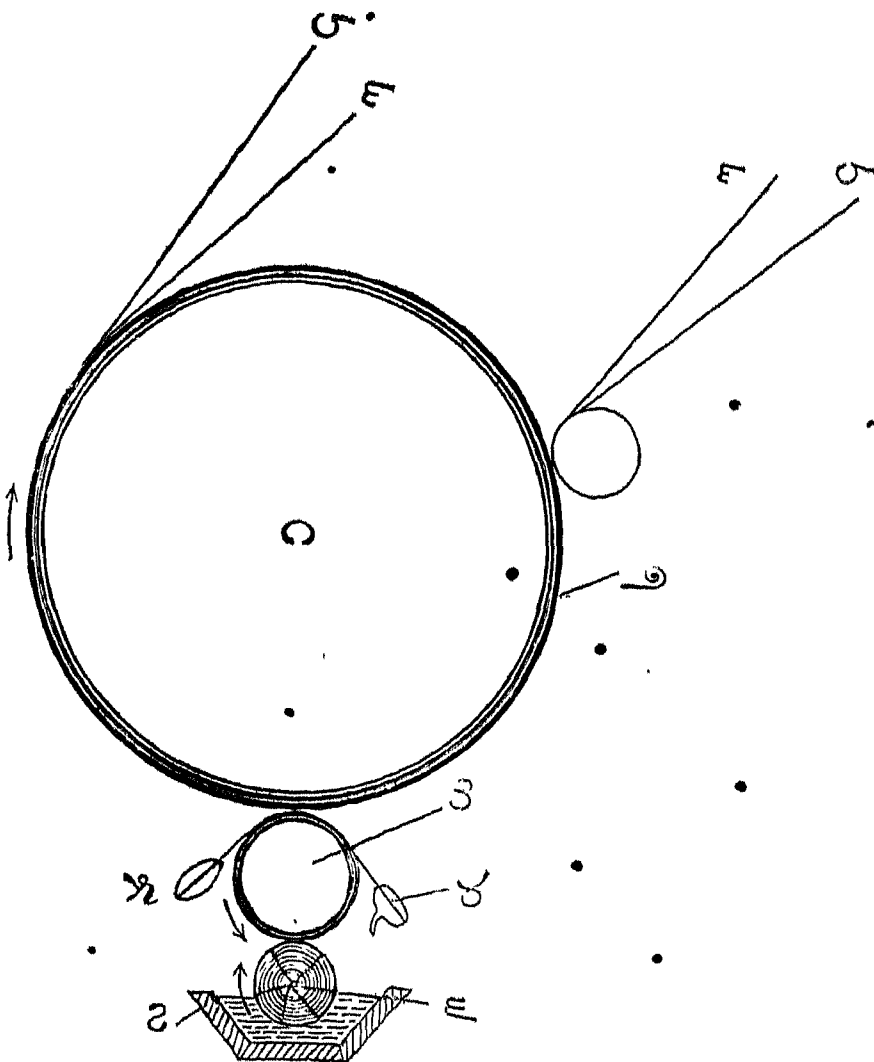
చట్రముయొక్క పలకలకును మధ్యనున్న స్థలములోగుండ జరిగి పోవుచుండును. యంత్రము పనిచేయునప్పుడు ఎంతరంగు కానలెనో యంత దిమ్మలపై కుంచెలతో పూయుటయు, బట్టతనస్థలములోవచ్చినిలుచుటయు, అచ్చులు దానిపై నొక్కుటయు అద్దక మైనతోడనే బట్ట యావలికి జరిగిపోవుటయు మున్నగు క్రియలు అప్రయత్నముగ వాని యంతట యవే జరుగుచుండును.

ఈ యంత్రముతో నద్దుటకు నెక్కువ పని వాండ్రవసరములేదు. కాలహరణము గాక శీఘ్రముగ నద్దకము ముగియును. బొమ్మలు కూడ ఏకధారగనుండి ఒకటొకటితో నద్ది నట్లు కలిసియుండును. కాని, యీపద్ధతి ప్రకారము మూడురంగులలో మాత్రమే అద్దకము వేయుటకు సాధ్యమగును. అందుచేత నన్ని దేశములలో విశేషముగ వాడుటలేదు.

౩. చిత్రితమైన రాగిరేకులతో నద్దుట (Engraved copperplate printing):--రాగి రేకులపై రూపములను చిత్రించి ముద్రణ యంత్రములలోవలె వీనితో గుడ్డలనద్దుదురు. ఈ పద్ధతి యే నేక దేశములలో వాడుకలోలేదు. కాని చిన్నిరుమాలపై నాజుకుగల యంచుల నొత్తుట కెస్పిట్టరుల్యాండులో దీని నుపయోగించుచున్నారు.

౪. తిరుగుడు యంత్రముతో నద్దుట (Roller, cylinder or machine printing):--ఇది ప్రస్తుతము విశేషముగ వ్యాప్తిలో నున్న సాధనము. ఇది మొట్టమొదట ౧౮౧౫-వ సంవ

త్సరమునఁ గనిపెట్టఁబడి వెంటనే కొన్నిమా
ర్పులతో నేకకాలమున రెండుమొదలుకొని
యాఱు రంగులను ముద్రించుటకు యోగ్య
మగునట్లుచేయఁబడెను. ఈయంత్ర సాధన
మునందు మూడుభాగములు ముఖ్యములై
నవి. ఇందు మొదటిది యొకగుండ్రని యినుప
దూలము. యంత్రసహాయమువలన నిది పైకి
గిరిందికిఁబోవచ్చును. దీనికి క్రిందుగనొకరాగి
దూలముండును. ఇదియు నినుపదూలము
వలే గుండ్రముగనుండును. అద్దుటకుఁ గావల
సిన బొమ్మ లీరాగిదూలము పై చిత్రితములై
యుండును. రాగి దూలమునొడుచు క్రింది

భాగమున గుండ్రనికొయ్యతుండొకటిగలదు. ఇది సగము వరకు రంగుతోట్టితొ మునిగి యుండును. ఈమూడును గుండ్రముగ నుండి యవసరమునప్పుడూ గిరగిరిఁ దిరుగును. పీనికి నింగ్గి ములో “రోలర్స్”ని పేరు. రోలర్ మూడవ కంకరను వట్టించుటకు లాగడి యినుపయంత్రములవలెనుండును. పీనికెట్టిను మూడు రోలర్లను నొకయినుప చక్రములో దిగించి యుండును. ప్రతిరంగుకు నొక్కొక్క యంత్ర మిట్టిది యుండవలెను. ఈయంత్రముయొక్క నిర్మాణమును ఉపయోగించెడి పద్ధతీయు నిందు వర్ణింపఁబడును. ఈ క్రిందఁజూపిన పటములో ౧-గుర్తుగలిగి చక్రము వలెనుండు ప్లై భాగము ఇనుపదూలముయొక్క చివర భాగము. ౨-అనునది దీనిమూడ జాళ్లయున్న మెత్త. ఈ మెత్త ఉన్నితోను నూలుతోను గలిపినేయుదురా. ఈ మెత్త యద్దకమువేయవలసిన గుడ్డను బొమ్మలన్ని చక్కఁగ నొక్కును. ౩-గుర్తుగలిగి ఇనుపదూలము నంటియున్నది రాగి రోలరు. అద్దవలసిన బొమ్మలు దీనిపై చిత్రింపఁబడును. రాగి రోలరున కిరుప్రక్కలను ౪-౫ గుర్తుగల రెండు భాగములు వ్రేలాడుచున్నవి. ఇందొకటి యుక్కుతోను రెండవది

ములో ౧-గుర్తుగలిగి చక్రము వలెనుండు ప్లై భాగము ఇనుపదూలముయొక్క చివర భాగము. ౨-అనునది దీనిమూడ జాళ్లయున్న మెత్త. ఈ మెత్త ఉన్నితోను నూలుతోను గలిపినేయుదురా. ఈ మెత్త యద్దకమువేయవలసిన గుడ్డను బొమ్మలన్ని చక్కఁగ నొక్కును. ౩-గుర్తుగలిగి ఇనుపదూలము నంటియున్నది రాగి రోలరు. అద్దవలసిన బొమ్మలు దీనిపై చిత్రింపఁబడును. రాగి రోలరున కిరుప్రక్కలను ౪-౫ గుర్తుగల రెండు భాగములు వ్రేలాడుచున్నవి. ఇందొకటి యుక్కుతోను రెండవది

ఇట్టివిధానము చేయబడును. కావలసిన సలహా రంగులనుంచి యెక్కువైన దానిని గీచివేయుటకు ఉక్కును యుపయోగించును. అట్లగుముందందుకొను దాగవలన మున్నగు నానిని ఇట్టిదిగి నీసివేయును. ఈ గుడ్డల కొయ్యలోని దాగిలోనిగుళు రంగును పూయును. ఇది ౭-గుడ్డల రంగు పోయిలో సగముమునిగి యుండును. అనునది యద్వకమువేయవలసిన గుడ్డ. నీనికని ఇనుపదూల మునును మధ్యస్థ ౩ కంటి ౪ నాయ సూపమున (అనుగా జుంట్లమునల) నుండు ఇనుప దూలములనులో గుండుచుండును.

ఈయంత్రములో పనిచేయునప్పుడు ఇనుప దూలమును దాగిలోనిగుళు నీగులులాగున విగించి యంత్రమును ద్రిప్పినానంభిం నడదు. అట్టివలసిన గుడ్డ ఇనుప దూలమునకును దాగిలోనిగుళును మధ్యుండును. యంత్రము పనిచేయునప్పుడు రంగు కొయ్య లోనివలన దాగిలోనిగుళు చీత్రములను బొమ్మలను బూయబడును. బట్టలు వీనిని నేర్చినప్పుడు బొమ్మలు ముద్రాములగును. అట్టివిని వెంటనే బట్టలు ఆవిరి గొట్టముల నెండ వేయుదురు.

ఈ విధించిన యంత్రము ఒక్కరంగు లో నద్వటకే పనిచేయును. ఎన్ని రంగులతో నద్వవలెనన్న అన్ని దాగిలోనిగుళు లుండ వలెను. వ్రతి యంత్రము ని శిష్టిన రీతినే యుండి వీని కన్నిటికి పరస్పర సంబంధ

ముండును. ఏకకాలమున పదుచారురంగులతో నద్వటకు వీలై నయంత్రములుగలవు. ఎంత పెద్ద యంత్రమైనను సర్మాణవిధాన మొకటియే. కాని తప్పిళ్లలో నించుకు భేదముండును.

ఇటీవల నీ తిరుగుడు యంత్రములో ననేక మార్పులు జరిగినవి. వీనిలో రెండు ముఖ్యమైన మార్పులు చెప్పవలసియున్నది. ఇందొ కటి “విరామ యంత్రము” (Intermittent machine). దీనివలన కొన్ని రంగు లంటకుండు నటులుజేసి కావలసిన రంగులను మాత్రమే యద్వవచ్చును, లేదా యొకరంగును కొంత దూరమద్వ కొంత భాగము నదలివేసి తిరిగి యచ్చటనుండి యద్వటకు వీలగును. మన దేశమునకుఁ బంపెడి శాలువులు చీరలు మున్నగునవి ఇట్టి యంత్రములో తయారగు చున్నవి.

రెండవది “డూప్లెక్స్” యంత్రము (Duplex or Reversible machine). ఇందు రెండు దాగిలోలగుండును. ఈ రెండును ఏక రీతిని చిత్రతములై యుండును. ఈ యంత్రసాహాయ్యమువలన ఉల్టాసీదా లేకుండ బట్టలనద్వటకు వీలగును. తిరుగుడు యంత్రములతో నద్వటవలన మూడు లాభములున్నవి. పది గంటల కాలములో పండ్రెండువేల గజముల గుడ్డ నద్వవచ్చును. ఎంత సున్నితములైన బొమ్మలనైనను మోటబొమ్మలైనను బీరువో కుండ నద్వనగును. ఒకే బొమ్మను వివిధములగు రంగులతో నేకపర్యాయము రంగులు కలియకుండ నద్వవచ్చును.

రాగిరోలర్లపై బొమ్మలను చిత్రించుట
అద్దకముయొక్క పాశస్థ్యము చిత్రించిన బొమ్మలను బట్టియుండను. బొమ్మలు చక్కగఁ జెక్కినఁగాని అద్దకము తేటగా నుండదు. రాగి రోలర్లపై బొమ్మలు చెక్కుటకు మూడు పద్ధతులున్నవి.

(i) చేతితో ఉలిచేత నగిషీ చెక్కుట:—

ఇది మిక్కిలి పురాతనమైన పద్ధతి. కాని మిక్కిలి నూలస్థమగు పద్ధతియగుటచేత నిప్పుడంత వాడుకలో లేదు. చెక్కదలచిన రూపములకు రోలరు మీద రంగుతో గీచి యాగీతలలో నొక యులితోటి చెక్కుదురు. చెక్కినచోట్ల రాగి లేచిపోయి రూపముల యొక్క యాకృతియేర్పడును. ఎక్కువ యను భవజ్ఞులుగాని యీ చెక్కడపుపని చేయఁజాలరు. చేతికిని కంటికిని నిలుకడ కుదురవలెను. మిక్కిలి చిక్కుఁగల నగిషీపనికిని యంత్రములకలవడని పెద్దవియగు రూపములకును ఈపద్ధతి యుపయోగపడుచున్నది.

(ii) ద్రావకముతో కరిగించి బొమ్మల నేర్పరచుట:—చిత్రకారునియొక్క రూపకల్పనమును తుత్తనాగపురేకుపైదింపి రాగిరోలరును చక్కఁగ నునుపుజేసి మైనముతోఁ గప్పుదురు. తరువాత నొకవాడిగల ఇనుపగంటముతోఁ నాతుత్తనాగపు రేకుమీది బొమ్మలను రాగిరోలరుపై వ్రాయుదురు. వ్రాసినచోట్ల మైనమువిడిపోయి తక్కిన రోలరంతయు మైనముతోఁ గప్పబడియుండును. బొమ్మలను

వ్రాసినతరువాత రోలరును నైట్రికుద్రావకములోముంచి కొంతసేపుంచుదురు. అప్పుడు మైనములేనిచోట్ల రాగి యా ద్రావకములో కరిగి గుంటలేర్పడును. అటుతరువాత మైనమును గోకివేసినయెడల రోలరుపై బొమ్మల యొక్క యాకృతి యేర్పడును.

(iii) యంత్ర సాహాయ్యముతో చిత్రించుట:—ఈ పద్ధతిప్రకారము మొట్టమొదట బొమ్మలను ఉక్కురోలరుపైఁ జెక్కి దానిని కాల్చి చల్లనీటిలో ముంచుటవలననది బిరుసెక్కును. దీనిని మరియొక యుక్కురోలరుపై నొక్కునట్లుజేసిన యెడల మొదటిబొమ్మ దీనిపైఁ బడును. కాని మొదటి రోలరులోనున్న పల్లములకు మెరకులును, మెరకలున్నచోట్ల పల్లములును ఏర్పడును. ఈ రెండవరోలరునుగూడ మొదటిదానివలె బిరుసెక్కింతురు. తరువాత నీ రోలరుతో రాగి రోలరుపై నొక్కినయెడల మొదట వ్రాసిన బొమ్మ దీనిమీద నేర్పడును.

గి. చిల్లి రేకులతోనద్దుట:—ఇది మిక్కిలి పురాతనమైన సాధనము. జపాను దేశములో విస్తారముగ వాడెడివారు. మన దేశములో నిప్పటికి వాడుకలోనున్నది. అట్టలపై గాని శన్ననిరేకులపై గాని బొమ్మలను వ్రాసి ఆయా చోట్ల కత్తితో కోయుదురు. వీనిని బట్టలనుంచి కుంచెలతో రంగులు వేయునప్పుడు కత్తిరించినచోట్ల రంగుగట్టి తక్కినచోట్ల తెల్లఁగానుండును. ప్రతి బొమ్మయు నీపద్ధతి

వలన నద్దుట
దీసికొని
వచ్చును.
చిత్రించుట
పద్ధతి ప్రక
నద్దవలెనన
అట్టచేయు
వదలి కత్తి
వపు. ఇట్టి
బొమ్మలు
తెల్లనిభా.

పైని
గాక యి.
రూప కల
సున్నితవ
మారుచు
తోనద్ది
కలదు.
నద్ది యె
లతోగా

కలం
బట్టలను

బట్టలను

కలం
సాఫుచే
నేతలో

వలన నద్దుటకుసాధ్యమగును. వేర్వేరు రేకులు దీసికొని వివిధ రంగులుతోఁగూడ నద్ద వచ్చును. కాని యితరపద్ధతులకును దీనికిని చిత్రించుటయందు భేదమున్నది. ఎట్లన ఈ పద్ధతి ప్రకారము మామిడిపిండెల యంచు నద్దవలెనను కొందము. మామిడి పిండెలను అట్టచేయునప్పుడు మధ్య మధ్యను కొంచెము వదలి కత్తిరించనిచో పిండెలు అట్టలో నిలువవు. ఇట్టియట్టతోఁజేసినయంచు అద్దినప్పుడు బొమ్మలు ఏకభారగానుండక మధ్యమధ్యను తెల్లనిభాగములుండును.

పైని వర్ణించిన సాధనములు మాత్రమే గాక యితరసాధనములుగూడ కొన్నిగలవు. రూప కల్పనమును బట్టియు, బట్టలయొక్క సున్నితమును బట్టియు, నద్దకపు పద్ధతులు మారుచుండును. కొంతవరకు యంత్రముల తోనద్ది తరువాత చేతిదిమ్మలతోనద్దుటగూడ కలదు. ఇట్లే సాదాబొమ్మలు యంత్రములో నద్ది యెక్కువ నగిషీగల వానిని చేతిదిమ్మలతోగాని చిల్లి రేకులతోగాని యద్దుదురు.

కలంకారీ యద్దకమున కుపయోగించు బట్టలను సాదాయద్దకము వేయునప్పటికంటె బట్టలను తయారు చేయుట నెక్కువ జాగ్రత్తతో చలువ చేయవలెను.

కలం కారీబట్టలను ప్రత్యేకముగ చలువచేసి సాఫుచేసినఁగాని యద్దకము చక్కఁగాపడదు. నేతలోవచ్చిన హెచ్చుతగ్గులనుదీసివేసి చలువ

చేసిన తరువాత బట్టలను ముడుతలుపడకుండ ఇన్నపరోల్లపైఁ జాట్టుదురు; తరువాత వానిని టర్కీయెరుపు నుక్తనెలో (సాదా యద్దకము చూడుడు) ముంచి యెండవైచి ముడుతలు పడకుండ నుంచెదరు. ముఖ్యముగ నెరుపు రంగులును, రోజా రంగులును వేయుటకు నూనెలో నాన్నుట యవసరము. ఈపని వలన తక్కిన రంగులకుఁగూడ నొకవిధమగు తఱుకు వచ్చును. అందుచేత సామాన్యముగ బట్టలను నూనెలో నాన్నుదురు.

సాదాయద్దకమునకును కలంకారీ యద్దక మునకును రంగులు తయారుచేయుటలో భేద మున్నది. కేవలము రంగులను తయారుచేయుట శాస్త్రజ్ఞానమే గాక యనుభవము కూడ లేనిచే రంగులను చక్కఁగఁ గలుపుట దుర్లభము. రంగుల యొక్క లేత ముదురులనుబట్టి వాని భాగములు మారుచుండును. ఇంతియగాక యొకే నమూనాలో రెండు మూడు రంగులుండు నప్పుడు వానిలోనొకదానితోనొకటిపరస్పర వైషమ్యము లేకుండునట్లు రంగులును గలవ వలసియుండును. “సాదాయద్దకము” లో వ్రాసిన రంగుల విభజన ఘిందుఁగూడ వర్తించునుగాన నిక్కడ తిరిగి దానినిగూర్చివ్రాయ నక్కరలేదు. కొన్నిరంగులు తమంతటతామే బట్టల కంటుకొనును. కొన్ని యితర పదార్థముల సహాయమునగాని యంటుకొనవు. మరికొన్ని యుపాధులతో నద్దవలెను. కొన్ని

తరుణముల ఉపాధులను మాత్రము బట్టలపై నద్ది తరువాత రంగులో ముంచెదరు.

సాదాయద్దకమునందు రంగులు సామాన్యముగ కషాయ స్థితిలోనుండును. బట్టలను రంగులకషాయములలో ముంచినప్పుడు రంగు లంటును. కాని కలంకారీ యద్దకమునందు రంగులు కషాయములుగఁ జేయరు. దిమ్మలను ముంచి బట్టలపై నంటించుటకు వీలగు నంత పల్చగ మాత్రముండును. ఇట్లు చేయుటకు రెండుద్దేశములున్నవి. రంగులు నీటివలె పల్చగానున్న యెడల దిమ్మలను రంగులో ముంచి బట్టలపై నద్దులోపల కొంత క్రింద పోయి నష్టమగును. ఇంతియగాక రంగు పల్చగానున్నప్పుడు బట్టపై నద్దిన తరువాత నద్దిన చోట్లనేయుండక యిరుప్రక్కలకుఁ బ్రాకును. అందుచేత బొమ్మలుచక్కఁగ నుండక చెదరి పోవును. ఈ కారణములనుబట్టి కలంకారీ యద్దకమునందు వాడెడిరంగు లెప్పుడును గోదువలె జిగటగలిగియుంటుకొనుటకు వీలుగ నుండును. ఇట్లు చేయుటకు రంగులను కొన్ని యితరములగు జిగటపదార్థములతోఁ గలిపెదరు. ఈ పదార్థములకు “జిగుర్లు” (Thickening agents) అని పేరు. వీనిని గూర్చి యింపుక వ్రాయవలసియున్నది.

జిగురులు (Thickeners):— ఇవిరంగులను గట్టిపరచుటకై కలిపెడి జిగటగల వస్తువులు. గంజి, మైదాపిండి, తుమ్మజిగురు, నీమి జిగురు, సెనిగాలు జిగురు, జిగటమట్టి, నర్వీసు,

బెల్లపునీరు, గ్లీసరీను, కోడిగుడ్లసాన మున్నగునవి తరుచుగ వాడఁబడు జిగురులు. కోడిగుడ్ల సానతప్ప తక్కినవన్నియు నీటిలో కలిపి కాని ఉడకఁబెట్టి కాని పక్వమునకుఁ దేఁబడును. ఒక పెద్దగిన్నెలో నీరుఁ బోసి యందులో నొక చిన్నగిన్నెనుంచి దానిలో జిగురు పదార్థమునుంచి కొంచెము నీటితోఁ గలిపెదరు. పెద్దగిన్నెలోని నీరు మరగఁబెట్టినప్పుడు యావిరికి జిగురు పక్వమునకువచ్చును. అన్ని జిగుర్లును అన్ని రంగులకు నుపయోగించుటకు వలనుపడదు. రంగుల స్వభావములను బట్టి జిగుర్లు మారుచుండును. కొన్ని జిగుర్లును జేయుపద్ధతులను వాని యుపయోగములను గూర్చి యిచ్చట సంక్షిప్తముగ వ్రాయఁబడును.

గంజి:— ఇది సర్వసామాన్యముగ సనేక రంగులకు వాడెడి జిగురు. ఎక్కువ తొరస్వభావముగల (సున్నమువలె గాటయినవి) రంగులతోఁగాని ద్రావక స్వభావముగల (గంధకద్రావకమువలె పుల్లనివి) రంగులతోగాని కలుపుటకు పనికిరాదు. తొరపు రంగులతోఁగలిపి నప్పుడు గంజి ముద్దగట్టును. ద్రావకపు రంగులతోఁగలిపి నప్పుడు జిగురు చ్చెడి బిరుసెక్కును. కాని తక్కిన యన్ని విధములగు రంగులతోఁగలిపి వాడవచ్చును.

గంజిచేయుటకు 15 పౌనుల మైదాపిండికి కొంచెము చల్లనీరు గలిపి మీగడవలె నగు నట్లు చేయవలెను. తరువాత కొంచెము “ఆ

లివు నూనె" (Olive oil) కలిపి పదిగ్యాల నుల నీటిలోఁ గలియఁబెట్టి, మరగఁబెట్టి చల్లా ర్చెదరు. అప్పటికి గంజి పక్వమునకువచ్చును.

గోధుమ పిండి:— ఇదియు గంజివలెనే సైనిజెప్పినరీతి నుడకఁబెట్టి తయారు చేయఁ బడును. పటిక, అన్నభేది మున్నగు ఉపాధులను చిక్కఁగఁ జేయుటకు మాత్ర ముపయోగఁ బడుచున్నది. తక్కిన రంగులతో గాని యుపాధులతోగాని కలుపుటలేదు.

తుమ్మబంక & సెనిగాలు జిగురు:—ఇవి యనాదినుండియు కలంకారీ యద్దకమునందు వాడుకలోనున్నవి. కాని వానివలె యధిక మగుటచేత నిప్పుడు తరుచుగ వాడుటలేదు. లేతరంగుల నద్దుటకివి ప్రశస్తమైన జిగురులు. ముదురు రంగులువేయుటకు పనికిరావు. గంజి పెట్టిన బట్టలు నీటిలోఁజాడించి నప్పు డా గంజి పూర్తిగపోక బట్టలు కొంచెము బిరుసుగ నుండును. తుమ్మబంకపెట్టిన గుడ్డలట్లుగాక యుతికినవెంటనే జిగురు బట్టలనుండి విడిపోయి బట్టలు మెత్తగ నుండును. అందుచేత నివి మిక్కిలి సున్నితములగు బట్టల నద్దనప్పు డుపయోగపడుచున్నవి. ఆరులేకయెనిమిది పౌనుల బంకను గ్యాలను నీటిలోనుడకఁబెట్టిగాని చల్ల నీటిలో నాన్నిగాని తయారు చేయవచ్చును.

సీమజిగురు (British gum):—ఇది మైదా పిండివేయించి తయారుచేయఁబడును. ముదర వేగినయెడల నల్లగానుండును, లేనిచో నెత్త వాగుగానుండును. ముదర వేగినకొలఁది జిగట

నొమ్మును. లేతగా వేగినపిండి మూడు పౌ నులు గ్యాలను నీటిలోఁగలిపిన యెడల మంచి జిగురు తయారగును. ముదరవేగినది గ్యాల నుకు పదిపౌనులవరకుఁ గోవలెను. ముదర వేగిన పిండితోఁజేసిన జిగురు ద్రావకపురంగు లకును తొరపురంగులకుఁగూడ నుపయోగిం చును. గంజివలె నీజిగురు బట్టలకు దట్టముగఁ బట్టదు. అందుచేత నిది ముదురు రంగులు వేయుటకు పనికిరాదు.

“డ్రాగను” జిగురు (gum tragacanth): ఇది బజారులోదొరకును. కలంకారీ యద్దకున కిదియొక ముఖ్య పదార్థము. గంజితోగాని మైదా పిండితోగాని కలిపి వాడెదరు. పూత రంగులు (pigment colours) వేయుటకును ఉపాధి రంగులువేయుటకును వాడవచ్చును. దీనితోఁ గలుపుటవలన గంజి బట్టలకు దట్ట ముగఁబట్టి యుతికిన తరువాత బట్టలు నున్న గా నుండును. చల్ల నీటిలోగాని వేడినీటిలో గాని నానఁబెట్టుటవలన నీజిగురు తయారగును.

కోడిగుడ్ల సాన:—ఇందులోని జిగురు గల భాగమునకు “అల్బుమిన్” (albumen) అని పేరు. దీనిని రక్తమునుండి కూడ తీయ వచ్చును. ఇది రెండు విధముల నుపయోగపడు చున్నది. రంగులకు జిగురు బుట్టించఁగలదు, పూతరంగులను బట్టలకు దట్టముగ నంటు నట్లును చేయఁగలదు. ఇది యెప్పుడు చల్ల నీటితోనే తయారుచేయఁబడును. చక్కఁగా

తయారగుటకు కొన్నిరోజులుకూడ పట్టును. రక్తమునుండి తీసిన అల్బుమిను గ్యాలనుకు నాలుగు పౌనులును కోడిగుడ్లసానయైనచో గ్యాలనుకు ఆరు పౌనులును గావలసియుండును. కోడిగుడ్ల సానవెల యధిక మగుటచేత లేతరంగులు వేయుటకు మాత్రము వాడుచున్నారు. “డ్రాగను” జిగురును కోడిగుడ్ల సానను చెరిసగముగలిపి పూత రంగులు వేయుటకుపయోగించెదరు. ముదురురంగులు వేయుటకింతకంటె నెక్కువపాలు ‘అల్బుమిను’ కావలసియుండును. ఈ జిగురుతో రంగుల నద్దిన తరువాత బట్టల కావిరింబట్టెదరు. అట్లు చేసినప్పుడు ‘అల్బుమిను’ గడ్డకట్టి రంగులు బట్టలకు గట్టిగ నతుకుకొనును.

జిగురులను రంగులను కలిపి యుడకఁబెట్టి యద్దుటకు తయారుచేసి బట్టలకతుకుకొనుటకు ఇతర పదార్థములతోఁ గలిపెడివారు. కాని యిప్పుడు జిగురును, రంగులను అంటుడు పదార్థములను వేర్వేరుగతయారుచేసి యద్దునప్పుడు మాత్రము గలుపుదురు. రంగులతోఁ గలిపెడి జిగురులపాలు ఎక్కువైనచో లేత రంగులు వేయవచ్చును.

అద్దుటకు పూర్వము జిగురులు గలిపిన రంగులను వడకట్టుటముఖ్యము. ఇసుక మున్నగు గట్టిపలుకులు రంగులతోఁ గలిసియున్న యెడల రోలర్లపై గీతలుపడి బట్టలు చెడిపోవును. అందుచేత రంగులు మెత్తగనుండుట యత్యవసరము. వడకట్టుటకు రంగులను

జిగురులతోఁ గలిపిన తరువాత గుడ్ల సంచుల లోగాని పట్టుసంచులలోగాని పోసి పిసికెదరు. ఇట్లుకటి రెండు సారులు చేయు సరికి గట్టి పలుకులన్నియు సంచులలో నిలిచి మెత్తని రంగులుమాత్రము వెలువడును.

అన్ని జిగురులు అన్ని రంగులతోఁ గలుపుటకు వీలులేదని పైని వ్రాయఁబడినది. రంగులు మిశ్రణముఁజేయుటకు జిగురులకును రంగులకును పరస్పరపై పరస్పరములేకుండనుండవలెను. కొన్ని జిగురులకు మిక్కిలి వేడిబెట్టినఁగాని జగటరాదు. కాని యావేడిమికి కొన్ని రంగులు చెడిపోవును. కావుననట్టిరంగులతో నీజిగురు గలుపఁగూడదు వేడిమికి చెడిపోవు రంగులతో గంజిని మైదాపిండిని గలపఁగూడదు.

జిగురులకును రంగులకును పరస్పరానురాగ ముండఁగూడదు. అట్లుగానిచో జిగురులు రంగులతో రసాయన సంయోగము నొంది రంగులు వర్ణములు మారిపోయి నూతన పదార్థములేర్పడును. ద్రావక స్వభావముగల రంగులతో గంజి గలపఁగూడదు. తొరస్వభావముగల రంగులతో తుమ్మ బంక మున్నగు జిగురులు మాత్రమే వాడవలెను.

జిగుర్లయొక్క పాకము జాగ్రత్తతోఁ గనిపెట్టవలెను. ఏలయన జిగురుయొక్క పక్వమును బట్టి యవి యారుటకుఁ గావలసిన కాలము ఎక్కువ తక్కువ లగుచుండు. ఆ రెండుకాలమును బట్టి రంగులయొక్క కాంతి

హెచ్చుటయు తగ్గుటయు సంభవించుచున్నది. పటికతోను అన్నభేదితోను గంజినే వాడుదురు. ఏలయన నవి కొంచె మాంసస్యముగ పనిచేయును. అందుచేత తుమ్మ బంక మొదలగుగోదులు పనికిరావు. ఇట్లే రంగులయొక్క లేతముదురుచాయలు జిగుర్ల యొక్క గట్టి పలుచఁదనములను బట్టి యుండును. గంజి వాడుటవలన వచ్చెడి ముదురు చాయలు గోదులవలన రావు.

కొన్ని తరుణములు జిగురులను రంగులతో గాని యుపాధులతోగాని కలిపినప్పుడా జిగుర్లు వానితో సంయోగము నొంది కొత్త రంగులను సృష్టించును. ఇట్టి స్వభావముగల జిగురుల నాపదార్థములతోఁ గలపఁగూడదు.

అద్దకము పూర్తియైన తరువాత బట్టలనుతికినవెంటనే జిగురులుబట్టలనుండిశీఘ్రముగ విడిపోవలెను. లేనిచో రంగులయొక్క దీప్తి తగ్గిపోవును.

జిగుర్లతోఁ గలిపి యద్దినప్పుడు సామాన్యముగ బట్టలు కుంగును. జిగురు చిక్కనైన కొలఁది కుంగుట హెచ్చును. ఇట్టి స్థితిలో రెండుమూఁడు రంగులలో నద్దినప్పుడవి సమానముగనుండకవ్యాప్తియందు హెచ్చుతగ్గులు గలిగి కాంతిలోఁగూడ భేదములుండును. ఇట్టి య వాం త ర ము లు రాకుండుటకై రెండుమూఁడు జిగుర్లు గలిపిన మిశ్రణములనుపయోగించెదరు. సామాన్యముగ తుమ్మ

గోదుతో బంకమట్టిగలిపి వాడుదురు. అద్దకమునం దుపయోగించెడి రంగుల వరుసను బట్టికూడ జిగుర్లు మారుచుండును. ముదురు రంగులు గంజితోఁ గలిపి మొదట నద్దెదరు. లేతరంగులు గోదులతోఁ గలిపి తరువాత నద్దెదరు. నాజూకైన మాపకల్పనముల నద్దటకు తుమ్మ బంక లోనగు గోదులను వాడుదురు గాని గంజి మైదా పిండిమున్నగు చిక్కని జిగుర్లను వాడుకఁజేయరు.

అద్దకపు పద్ధతులు

ఇంతవఱకు బట్టలను, రంగులను తయారు చేయు పద్ధతులు వర్ణింపఁబడినవి. ఇంక రంగుల నద్దెడి మార్గములు వర్ణింపవలసి యున్నది. రంగుల యొక్క తత్త్వమును స్వభావములను బట్టి యద్దెడి “సంప్రదాయములు” మారుచుండును. ఈ సంప్రదాయములకే “పద్ధతులు” (Styles of printing) అనిపేరు. ప్రస్తుతము రంగులయొక్క సంఖ్య మితిమీరి యుండుటచేత పద్ధతులు గూడ ననేకములున్నవి. కాని రంగుల స్వభావములను బట్టి రెండు సామాన్య పద్ధతులు దేలుచున్నవి. కొన్ని రంగులు బట్టలకు తగిలినంత మాత్రముననే యంటుకొనును. ఇవి సామాన్యముగ ఖనిజ స్వభావము గల రంగులు. ఇంగిలీకము జేగుర్లు, గంగజిందూరము లోనగునవి యిట్టి జాతిలోనివి. ఇట్టి రంగులను జేగుర్లతో గలిపి చక్కఁగఁజేసి దిమ్మలతోనద్ది ఎండఁగట్టెదరు. సామాన్యముగ కోడిగుడ్ల సానతోఁ గలిపి

యద్దుదురు. అప్పుడు పక్కరంగులు నిలిచి యుండును. వీనిని పూతరంగులన (pigments) వచ్చును. ఈ యద్దకమునకు 'పూయుపద్ధతి' (pigment style) యని పేరు.

కొన్ని రంగులు ముఖ్యముగ మూలికల సంబంధము లగునవి (vegetable dyes) పూతఁబూయుటకువలనుపడనివి. ఇట్టిరంగులకు సాదా యద్దకమునందు వర్ణింపఁబడిన పద్ధతు లన్నియు వర్తింతును. ఇం దనేక పద్ధతులు గలవు. ఒక బట్టతో కొన్ని భాగములకే రంగు వేయుటవలన సాదా యద్దకమునందు వీలులేని పద్ధతులు గూడ నొకటి రెండున్నవి. ఈ పద్ధతు లన్నియు నీ ధిగువ సంతేపముగ వర్ణింపఁబడును.

(1) పూతరంగుల పద్ధతి (pigment style):--ఇది పూతరంగుల పద్ధతి. కల్పితపు రంగులు లేని కాలమున నీ పద్ధతి మిక్కిలి వాడుకలో నుండెడిది. బచ్చెన పోసినప్పుడు కొయ్య బొమ్మలకు రంగు లంటునట్లు ఇవి బట్టల కద్దుకొనును. రంగులను బట్టల కంటు కొనునట్లుచేయు జిగురులకు బంధనములని (fixing agents) పేరు. పూత రంగులతో వాడుకచేయు బంధన పదార్థము అల్బుమిను. ఇందుకు కోడిగుడ్ల సొనయైనను రక్తములో నుంచి తీసిన అల్బుమినైనను వాడవచ్చును. పూతరంగులతో నదిన బట్టలు నబ్బులో నులికినప్పుడు గాని యెండవేసినప్పుడు గాని వెలిసిపోవు.

ఈ పద్ధతిలో ముఖ్యముగా వాడెడి రంగులు:--క్రోమ్ పసుపు(chrome yellow); క్రోమ్ ఆరెంజి (chrome orange); క్రోమ్ పచ్చ (Chrome green); అల్ట్రా మెరీన్ (ultra marine) (నీలము); దీపపు కొడి; జేగురు మన్ను; తుత్తనాగ భస్మము (Zinc oxide) (తెలుపు); ఇంగిలీకము మొదలగు నవి. ఇవియన్నియు నొకేరీతిని అద్దఁబడును. ఒకదానితో మరియొకటి గలిపి వేర్వేరు ఛాయలు తెప్పించవచ్చును. లేచాయలకు అల్బుమిను కొంచెముగను, ముదురు చాయలకు నెక్కువగను వాడవలెను. రంగుల నెంత మెత్తఁగ పొడిజేసిన నంత దీప్తివంతము లగును. అద్దుటకుఁగూడ ననుకూలముగా నుండును. రంగులు మిక్కిలి మెత్తగ నుండనియెడల నద్దకములో ముద్దలుపడి పొచ్చు తగ్గులుగ నంటుకొనును. రంగుపొడిని అల్బుమిను నీటితో చిక్కఁగఁ గలిపి తరువాత గింజితోగాని యితర జగుర్లతోగాని పలు చన చేసెదరు. ఈ క్రింది యోగములవలన నీ పూతరంగుల వాడెడి పద్ధతి తెలియును.

ముదురు పచ్చ:—

రంగు....., 8 పౌనులు

- అల్బుమిను.....1 గ్యాలను (5 పౌనుల అల్బుమను గ్యాలను నీటిలోఁ గలపవలెను)

ఈ రెంటిని చక్కఁగఁ గలిపి వడపోసి యద్దవలెను.

నీలము (Dark ultramarine blue):—

24 పానులు (మణుము) అల్ట్రా)మెరీను రంగును దీసికొని మెత్తగ పోడి జేసి

$4\frac{1}{2}$	గ్యాలనుల అల్బుమిను నీటితోను
$2\frac{1}{2}$,, డ్రాగను జిగురు నీటితోను
$3\frac{1}{2}$,, అమ్మోనియాతోను
$1\frac{1}{8}$,, గ్లిసరీనుతోను
$1\frac{1}{2}$,, కర్పూరతైలముతోను
$1\frac{1}{8}$,, పత్తిగింజలనూనెతోను

చక్కఁగఁ గలిపి మొత్తము 8 గ్యాలను లగు వరకును నీరువోసి కలియ పెట్టవలెను. అప్పటికి రంగు పక్వమునకువచ్చి యద్దుటకు సిద్ధముగ నుండును. అద్దిన తరువాత బట్టలకు ఆవిరియైన పట్టెదరు, లేదా సలసలకాగెడి నున్న పునీటిలో నైనముంచెదరు. ఇట్లుచేయుటవలన అల్బుమిను గడ్డకట్టి బట్టలకంటుకొనును. దానితోఁ బాటు రంగులును బట్టల నంటియుండును. కాని యీ రంగులు వేయుటకు రెండాక్షేపణలు గలవు. పూతరంగులు వేయుటవల బట్టలుబిరు సెక్కును. ఇంతియగాక యివి పక్కారంగులైనను బట్టలకు రాపిడితగిలినప్పుడు రంగులు కొంతవరకు రాలిపోవును. ఈ కారణములను బట్టి యిప్పు డీరంగులు సామాన్యముగ నాటకపు తెరల కును కిటికీలకును అడ్డముగట్టుట కుపయోగించు గుడ్డలకును వేయుచున్నారు. దుస్తుల కుపయోగించెడి వస్తువుల కరుదుగవాడెదరు.

ఇతరములగు పూతరంగులు:— పై నిఖనిజ సంబంధములగు రంగులనద్దుటవర్ణింపఁబడినవి. మూలికల సంబంధములగు రంగులను గూడ కొన్నిటిని ఖనిజ సంబంధములగు రంగులవలె

నద్దవచ్చును. ఇందు స్వభావికపు రంగులును కల్పితపు రంగులును గలవు. ఇంతియగాక వీనిలో కొన్ని నిరుపాధికపు రంగులు. మరి కొన్ని సోపాధికపు రంగులు. ఇవిగూడ మరి కొన్ని యితరజాతులలో జేరిన కల్పితపు రంగులుగూడ కలవు. ఇవి యన్నియు పైని వర్ణించిన పూతరంగుల పద్ధతి ననుసరించియే యద్దఁబడును. వీనిలో కొన్నిటినిచ్చటఁ దెలి పెదము.

నిరుపాధికపు రంగులపద్ధతి (Direct dyeing colours):—ఈ రంగులలో కొన్ని సాదా యద్దకమును భాగములోఁ బేర్కొనఁబడినవి. నూలునకును ఈ రంగులకును ఒక విధమైన యనురాగము గలదు. అందుచేత నివి యుపాధులులేకయే బట్టలకంటును. అయినను నివి మిక్కిలి పక్కారంగులనిపించుకొనవు. అందు చేతప్రస్తుతమివి యద్దకమైనబట్టలకు మెరుగుఁ బెట్టుటకు మాత్ర ముపయోగించెదరు. ఈ రంగులతో గులాబి, మబ్బు, నీలము, పసుపు రంగులుమాత్రము వేయవచ్చును. ఈరంగుల నద్దనప్పుడు జిగుర్లనుమాత్రమేకాకకొంచెము తొర స్వభావముగల లవణములను (alkaline salts) గూడఁగలిపెదరు. ఈ రంగుల నన్నిటి నీక్రిందఁజెప్పినపాళ్లు దీసికొని యద్దవచ్చును:—

$\frac{1}{4}$ పానురంగు	$\frac{1}{4}$ పాను “సోడాఫాస్ఫేటు”
$\frac{1}{4}$ గ్యాలనునీరు	$\frac{1}{8}$ పాను “సోడాఫాస్ఫేటు”
$\frac{3}{4}$ గ్యాలను గంజి	

వీనిని గలిపి యద్దిన తరువాత బట్టల కావిరిపట్టి

గోరువెచ్చని నబ్బునీటిలో నుతికి యెండవేయుదురు.

సోపాధికపు రంగులపద్ధతి (Mordant dye-stuffs):- ఇందు “అలిజరీన్” తరగతి రంగులు ముఖ్యమైనవి. మంజిష్ఠ లేక మదారు చెక్క దీనికి సరియైనమూలిక. దీనిసారమునకును “అలిజరీనుఎరుపు”నకును(alizarine red) భేదమేమియులేదు. వివిధములగు ఉపాధులతో అలిజరీను, గలిపి యద్దిన యెడల వేర్వేరు చాయలు వేయవచ్చును. పటికతో నెరుపు రోజారంగులును, అన్నభేదితో ముదురెరుపును, ఈ రెంటియొక్క మిశ్రణముతో, గలిపి నప్పుడు జేగురు కపిలవర్ణములను వేయవచ్చును. ఈతరగతిలో, జేరినపతంగిచెక్క, కాచు, లాగువుడ్డు, బ్రేజిలువుడ్డులోనగునవి కలంకారీ యద్దకమునం దుపయోగింతురు. ఈ రంగులన్నిటిలో నెరుపువేయుట కష్టము. అద్దకము పూర్తియైన తరుతాత మెరుగుఁ బెట్టుటకు కొన్ని యితర పదార్థములుగలిపెదరు. ఇందు ముఖ్యములయినవి నూనె, చింతపండు మరి కొన్ని లవణములు. పటికయు, అన్నభేదియు నీరంగుల కుపాధులుగ వాడెదరని పైనివ్రాసినతిమి. ఇవి గంధకద్రావక సంబంధములగు లవణములు. వీనికంటె విసిగరు సంబంధములగు “ఆసిటేట్లు” శ్రేష్ఠములయినవి. వీనితో నద్దిన తరువాత నావిరిపట్టినప్పుడు విసిగరు బట్టలనుండి శీఘ్రముగ విడిపోయి రంగులనా కర్షించెడు భస్మములు (oxides) మాత్రము

నిలుచును. ఈ రంగులనద్దెడి పద్ధతులలో మచ్చుకొరకై యొకటి రెండించూపెదము. ఈదిగువనిచ్చిన పాళ్లుస్థిరములుగావు. అద్దకులు తమతమ యిష్టానుసారముగమాన్యుచుందురు:

అలిజరీన్ ఎరుపు (ముదురు చాయ — (purple):-

9 $\frac{1}{2}$	గ్యాలనులు గంజి,
$\frac{1}{8}$	అలిజరీను
$\frac{1}{2}$	విసిగరు
$\frac{1}{8}$	క్వార్టెయిట్ ఆసిటేటు
$\frac{1}{8}$	బరన్ ఆసిటేటు

అలిజరీను నీలము (alizarine blue) :-

1	పాను అలిజరీను బ్లూపొడి
1	గ్యాలను నీరు
8 $\frac{1}{2}$	చిక్క-ని గంజి
1 $\frac{1}{2}$	క్రోమియమ్ ఆసిటేటు

స్వాభావికపు రంగులలో, జేరిన “లాగువుడ్డు” (చెక్క) (log wood) తో నలువడ్డులుకు :-

లాగువుడ్డు నలుపు (log wood black) :-

15	ఫ్లానుల గంజి
10	సిమ జిగురు
4 $\frac{1}{2}$	గ్యాలనులు నీరు
$\frac{3}{4}$	గ్యాలను విసిగరు
1 $\frac{1}{2}$	లాగువుడ్డు సారము
$\frac{3}{8}$	క్వెరొసిట్రాన్ సారము (Queroitran extract)
	వీనిని చక్కగా కాచి చల్లారిన తరువాత
$\frac{1}{2}$	పాను ప్రషియేటు ఆఫ్ పొటాషియము (Red prussiate of potash)
$\frac{1}{4}$	గ్యాలను నీరు
2	క్రోమియమ్ ఆసిటేటు కలిపిననీరు
$\frac{1}{8}$	పాను పొటాషియమ్ క్లోరేటును

యూరోప్ దేశమందలి పూర్వకాలపు కలంకాల్ ఆద్యకము

అర్థ క ము

గలిపి యద్దెదరు. అద్దకము ముగిసిన తరువాత బట్టల నెండవేసి గంటసేపు ఆవిరిబట్టి నీటిలో జాడించెదరు. పక్కానల్లు వేర్పడును.

అనిలీను ట్రోరపురంగులు (Basic aniline dyes) :- ఈ రంగులన్నియు కరక్కాయ నీటి తోనద్దెదరు. వీనితో నీలము, ఊదా, పసుపు, పచ్చ మున్నగు చాయలు వేయవచ్చును. ఇవి నబ్బులో నుడక వేయునప్పుడు వెలియక పోయినను ఎండసోకినప్పుడు కొంతవఱకు వెల వెలపోవును. రంగును గంజితోఁ గలిపి కరక్కాయ కషాయముతోఁ గలియఁబెట్టి యద్దెదరు. ఎక్కువ మొత్తము తయారు చేయునప్పు డీ మిశ్రణము నుడకఁబెట్టి పక్వము చేయుదురు.

మెథిలీన్ నీలము (Methylene blue) నద్దుటకు:-

2 గ్యాలనులు మెథిలీన్ నీలిరంగు (9 పాళ్లునీరు; 1 పాలు రంగు కలిపి కొంచెము వినీగరు కలిపినది)

6 ,, చిక్కని గంజి

1 ,, డ్రాగను జిగురు నీరు

1 ,, గాఢమైన కరక్కాయ కషాయము.

తక్కిన ట్రోరపు రంగులన్నియు స్థిరీతినే పాళ్లు గలపఁబడును. అద్దిన తరువాత బట్టల కావిరిపట్టి “ఆంటిమొనిటార్ ప్రేటు” అను లవణము గలిపిన నీటిలో ముంచెదరు. ఇప్పుడు రంగు లెక్కువ పక్కాగానుండును.

నీలిమందుతో నద్దుట (Application of indigo): — కలంకారి యద్దకము నందు

నీలిమందద్దుటకు రెండుమూడుపద్ధతులున్నవి. అందు స్టూకోజు పద్ధతియు, హైడ్రోసల్ ఫైటు పద్ధతియు ముఖ్యములయినవి. ఈ పద్ధతులలో నీలిమందు మొట్టమొదట తెల్లగనుండి బట్టలుముంచి యారవేసిన తరువాత గాలి సోకినప్పుడు నలు పెక్కును.

1 స్టూకోజుపద్ధతి:- స్టూకోజునఁగా నొక విధమైన పంచదార. దీనికి బదులుగ మనదేశములో బెల్లము వాడెదరు. మూడుపాళ్లు స్టూకోజును ఏడుపాళ్లు నీటిలో కరిగించి యా నీటిలో బట్టనుముంచి యారవేయుదురు. ఆగిన బట్ట మీఁద రంగుల నీ క్రిందఁజెప్పిన పాళ్లు గలిపి యద్దెదరు.

7½ గ్యాలనులు సోడా ట్రోరము గలిపిన జిగురు

1 ,, సోడా ట్రోరము

1½ ,, నీలిమందు (1 పాలుముడు; 4 పాళ్లునీరు)

ఇట్లుద్దిన తరువాత బట్ట కావిరిపట్టి నీడను బిగ్గటి రెండురోజు లారనిచ్చి చల్లనీటిలో జాడించిన తరువాత నబ్బుపెట్టి మెరుగుఁబెట్టెదరు. ఎర్ర చీరమీఁద నల్లంచులు, నల్ల చుక్కలుగల బట్ట లే విధముగనే తయారగును. తెల్ల బట్టకు బదులుగ నెర్రబట్టమీఁద పునిఁజెప్పిన విధముగ నీలి యద్దెదరు. నీలిమందుతోఁ గలిపిన సోడా ట్రోరము ఎరుపురంగును తిని వేయునుగాన అట్టిచోట్ల నీలి చుక్కలుండి బట్టయంతయు నెర్రగ నుండును.

2 హైడ్రోసల్ ఫైటుపద్ధతి (Hydrosulphite process):- ఇది స్టూకోజు పద్ధతికంటె

త్వరితముగ జరుగును. ముడి బట్టలనే యద్ద వచ్చును. అందుచేత విశేషముగా వాడుక లోనున్నది. రంగు నీ విధముగ తయారు చేయవలెను:—

౨౦ పాళ్లు హైడ్రో సల్ఫైటు రంగు పాళ్లు సోడాక్షారముతోఁ గలిపి నూరవలెను. తరువాత రంగు పాళ్లు నీలిమందు ౨౦ పాళ్లు సోడా షారముతోఁ గలిపి ప్రత్యేకముగ నూరవలెను. దీనిలో కొంచెము తుమ్మజిగురు గూడవేసి నూరెదరు. రంగు పాళ్లు నీమ జిగురును, రంగు పాళ్లు సోడాక్షారమును గలిపి వేరుగ నూరెదరు. ఈ మూటిని గలిపి యద్దెదరు. అద్దిన తరువాత బట్టల కావిరిబట్టి చల్లనీటిలో జాడించి తరువాత వేడి నీటిలో గాని సబ్బులో గాని యుదికియార వేయుదురు.

ఆజోరంగులు (Azo-colours).— ఇవి దోహదపు రంగులలోఁ జేరినవి. అనఁగా రెండుమూఁడు పదార్థములు గలిపి యద్దిన తరువాత బట్టలమీఁదనే రంగు లేర్పడునుగాని వేర్వేరుగ నీ పదార్థములు రంగులుగావు. ఈ రంగు లేర్పడుటకు రెండు తరగతుల పదార్థములుకావలెను. నాఫ్తలీను (కల్లరాయుండే లనియమ్మబడునవి) సంబంధ ద్రవ్యములును, “డైయాజో” (Diazo-bodies) అనుమరియొక పదార్థసంబంధములగు ద్రవ్యములును గలిసి ఆజోరంగులగును. ఈ రంగులతో నెరుపు, రోజా, నారింజ, కపిల, జేగురు, నీలి, నలుపు మున్నగు పక్కారంగులు వేయుదురు. మల్లులను సోడాక్షారములోఁ గలిపి నప్తాలు (B-Napthol) లో ముంచియెండిన తరువాత డైయాజో రంగుతో నద్దెదరు. వేడిసోకినప్పు

డీ రంగులు చెడిపోవుచుగాన మట్లు మంచు గడ్డవేసి చల్లగ నుంచెదరు.

గంధకపు రంగులు (Sulphur dyes):— ఇవియు పూతరంగులవలె బట్టల కుశాధులు లేకయే పట్టును. వీనిలో ననేక తరగతులు గలవు. కాని యద్దెడు పద్ధతులలో భేదము లేదు. వీనితో పసుపు, కపిల, ఊదా, నీలి, నలుపు, గోధుమ లోనగు రంగులు వేయ వచ్చును. ఈ రంగులలో గంధక ముందుట చేత నీవేరు గలిగినది. ఈ రంగుల కన్నిటికి నీ క్రింది యోగము వర్తించును.

- 3 పాళ్లు రంగుపొడి
 - 5 „ గ్లిసరీను
 - 8 „ నీరు
 - 10 „ నాముగుడ్డ (సగముగుడ్డ సగమునీరు గలిపి నది)
 - 4 „ హైడ్రో సల్ఫైటు
 - 70 „ సోడాక్షారముతోఁ గలిపిన నీమ జిగురు
- వీనిని గలిపి మల్లులమీఁద నద్దవచ్చును. అద్దిన తరువాత నావిరిబట్టి సబ్బు నీటిలో జాడించి యెండవేయుదురు.

అనిలీను నలుపు (Aniline black):— ఈ రంగుతో సాదాయ ద్దక ము వేయు పద్ధతి యిదివరలోఁ జెప్పఁబడినది. ఇది పక్కారంగు. ఉపాధికముగ నిరుపాధికముగను గూడ వాడవచ్చును. దీనినికూడ దోహదపు రంగుని చెప్పవచ్చును. అనిలీనను ద్రవపదార్థము ప్రాణవాయువుతో సంయోగముఁ జెంది యీ నలు వేర్పడుచున్నది. “సోడియము

క్లోరేటు" అను పదార్థముతోఁ గలుపుట వలన దానికి ప్రాణవాయువు లభించును. ఈ రంగును వేయుమార్గము:—

10. (పొనులు) ౧౦జి, 2 సీస బగురు, 6 పొటాసియమ్ ఫెర్రిక్సైనైడ్, 7 గ్యాలనులు నీరును గలిపి సలసలకాచి. 2 $\frac{1}{4}$ పొనులు సోడియమ్ క్లోరేటు పొడిఁ గలపవలెను. చల్లారిన తరువాత 8 $\frac{1}{4}$ పొనుల అనీసు రంగును గలిపి యద్దెదరు.

అద్దుట పూర్తియైన పిదప నావిరిబట్టి కొంచెము పొటాసియమ్ బైక్రోమేటు గలిపిన నీటిలో ముంచి తరువాత సబ్బుతో జాడించి యెండ వేయుదురు. ఇది నలుపు వేయుటకేగాక యెరుపుమీఁదెన్న భూపుచాయ వేయుటకుఁగూడ నుపయోగింతురు.

(2) ఉపాధుల పద్ధతి (Printing of mordants):—పూతరంగుల నద్దుటయు, సోపాధిక రంగులైనచో రంగుల నుపాధులతోఁగలిపి యద్దుటయు నిదివరలో వర్ణింపఁబడినవి. ఉపాధులను మాత్ర మద్ది, తరువాత బట్టల సాదా యద్దకము నందువలె నద్దుటగూడ కలదు. ఇట్లద్దినప్పు డుపాధులున్నచోట్ల మాత్రము రంగులంటి తక్కిన బట్టయంతయు తెల్లగ నుండును. ఇది రెండవ పద్ధతి. మిక్కిలి పురాతనమైనది. విశేషముగ వాడుకలో నున్నది. ఈ పద్ధతివలన నద్దెడి రంగులన్నియు సోపాధికపు రంగు లేయని వేటుగఁ జెప్ప నక్కఱలేదు. ఈ పద్ధతి రెండు విధములుగ విభజింపవచ్చును.

మండ్ల పద్ధతి (Madder style):—ఈ పద్ధతి ప్రాకృగము ముదాగు చేక్కముగాని తిమ్మల్యవగు అలీజునీను ఎరువలఁబడు నీర్పితము గలగుగాని యద్దుదురు. ఇందున్న యుపయోగింపఁజేయుపాధులు రెండు - పటిక, అన్న భేడి. ఈ రెండూను గంధక (దానిక సరిబంధములగు లవణములు. పటికంటె విసిగిగు సరిబంధములగు లవణము లక్కువ బిగుగు పనిచేయుననియు అందుచేత పటిక, అన్న భేడిక బదులుగా అల్పముగానియును ఆసి తేటు, ఐరన్ ఆసి తేటులను ఉపాధులుగా నుపయోగింపదగినయు విడివరిలో వా)సి యుంటిమి. ఇందుమునటి యుపాధుల నెరుపు రోజు రంగులును, రెండవదాని తో నలుపును వేయవచ్చును. ఈ రెంటి మిశ్రణములను వాడెనచో నెరుపునకును, నలుపునకును మధ్యమున్న చాయలన్నియు నుత్పన్న చేయవచ్చును. ఈ రెండు పాధులకును అల్ప కులలో సాంకేతిక నామములు గలవు. అల్పమునియన్ ఆసి తేటులో నెరుపురంగు వేయుదురుగాన దానిని “ఎర్రపుసార” (Red liquor) మనయు ఐరన్ ఆసి తేటు లో నలుపు రంగువేయుదురుగాన దానిని “నలుపుసార” (Black liquor) మనయు పిలిచెదరు. కావున నీకమీఁద నీసాంకేతిక పదములనువాడి నప్పుడా యా యుపాధులని గ్రహించునది. ఈయుపాధులను జిగురులతోఁ గలిపి యద్దు తరువాత రంగుకపాయములో ముంచెదరు.

ఉపాధుల నద్దుట మిక్కిలి కష్టము. అనుభవజ్ఞులుగాని చాకచక్యముతో నద్దజాలరు. చక్కగా నద్దినగాని రంగులు మూద్దులుకట్టక హెచ్చుతగ్గులు లేకుండ పథవు. అందుచేత నుపాధుల నద్దుటలో నద్దకు లొకటి రెండు విషయములలో నెక్కుడు జాగ్రత్తతో పని చేయుదురు. ఉపాధులనద్దిన తరువాత బట్టలను నీడన ఆలస్యముగ నారనీయవలెను. అట్లుగానిచో నుపాధులెక్కువగ నెండి రంగుల న్నదులుగ నంటునుగాని సాపుగానంటవు. రంగు కషాయము పలుచనగనుండ వలెగాని యెక్కువ చిక్కగనుండగూడదు. అద్దినబట్టలను రంగులో ముంచినప్పుడా కషాయ మెక్కువ వేడిగానుండక నులి వెచ్చనగనుండవలెను. ఈ విషయము లుపేక్షించినచో బట్టలయందు తెల్లగనుండవలసిన చోట్లగూడ రంగులంటి

తరువాతఁదెలుపుఁ జేయుట దుష్టభమగును. “నలుపుసారము” తో నద్దినప్పుడు రంగులు శీఘ్రముగ నంటును. రంగులయొక్క యున్నతమును తగ్గించుటకై నలుపు సారముతో కొంచెము “ఉల్లిపాపాణము” (White arsenic) కలిపి మరగఁబెట్టెదరు. అద్దినతరువాత రంగు వేయుటకుఁ బూర్వము బట్టల నొక చల్లనిగదిలో రెండుమూడు రోజులారనిచ్చెదరు. ఇట్లు చేయుటవలన నుపాధులయందుండు విసిగరు ఇగిరిపోయి రంగులంటుటకు సిద్ధముగ నుండును.

నలుపు సారమును ఎరుపు సారమును గలిపినమిశ్రణములతో నద్దిన నేకఛాయలు వేయవచ్చునని పైని వ్రాయఁబడినది. ఈక్రిందఁ జూపిన పట్టికలో, దెలిసినవిధమున ఎరుపు నలుపు సారములపాళ్లు దీసికొని యద్దిన యెడల నేకకాలమున ఒకేరంగుతో ఆఱువేర్వేలు ఛాయలను బట్టపై నుత్పత్తి చేయవచ్చును.

వస్తువులు	ఎరుపు	రోజా	జేగురు తొగరు	ముదు రెరుపు	ఊదా	నలుపు
ఎరుపు సారము	౨ గ్యాలను	౩ గ్యాలనులు	౧౦౪ గ్యాలనులు			
నలుపు సారము		...	౧౪ "	౧ గ్యాలను	౪ గ్యాలను	౮ గ్యాలనులు
నీరు	...	౮ గ్యాలనులు	...	౧౧ "	౧౧౪ "	౪ "
నీమజిగురు	...	౩౬ పౌనులు	...		౩౬ పౌనులు	
విసగరు	...	౧ గ్యాలను	
తగరుపు లవణము (Tin crystals)	౧౪ పౌను	౪ పౌను	
పత్తిగింజలనూనె	౧ గ్యాలను	...	౧ గ్యాలను	౪ గ్యాలను	...	౧ గ్యాలను
గంజి	౧౬ పౌనులు	...	౧౬ పౌనులు	౧౬ పౌనులు	...	౧౬ పౌనులు

ఈ పట్టికలోఁజూపిన యుపాధులు రెండే యైనను (ఎరుపు సారము, నలుపు సారము) రంగునుబట్టి పాళ్లు మారినవి. అందుచేత నివి యాఱు ఉపాధులుగనే భావింపవగును. పై పట్టికలో చుక్కలు పొడిచినచోట్ల నేమియు లేదని గ్రహించునది అనగా ఆ య రంగుల కాయ వస్తువు లక్కరలేదని తెలియవగును.

ఈపట్టికను పరీక్షించి చూచినయెడల కొన్ని చాయలకు నలుపుసార మక్కర లేదనియు, కొన్నిటికి నెరుపుసార మక్కర లేదనియు, మరికొన్నిటికిరెండునుగావలెననియుఁ దేలును. ఒక్క పర్యాయ మన్నిరంగులు, ఎట్లుపట్టునని సంశయము దోపవచ్చును ఒకే గుడ్డ మీఁద నాఱు ఉపాధు లున్నట్లుభావించునది. అద్దినతరువాత నొక దానితో నొకటి సంబంధములేకయుండును. ఇట్టి బట్ట రంగునీటిలో ముంచినప్పుడు ఉపాధియొక్క స్థితినిబట్టి రంగుల చాయలేర్పడును. ఈ యుపాధుల నద్దుటకు వేర్వేలు తిరుగుడు యంత్రము లుండును. ఈ యంత్రముయొక్క నిర్మాణమును గూర్చియు, కార్యవిధానమును గూర్చియు నిదివరలో వ్రాసియుంటిమి. ఆఱువేర్వేలు ఉపాధుల నద్దుట కిట్టి యంత్రము లాఱు దేనికది ప్రత్యేకముగనుండి యన్నియుఁ గలిసి యొక పెద్ద చక్రమున బంధింపఁబడియుండును. ఈయంత్ర సహాయమున ఆఱుపాధులును ఒకేపర్యాయ మద్దకమగును.

పై పట్టికలోఁ జూపిన యుపాధులను మల్లుల పై నద్ది రెండుమూఁడు రోజులారనిచ్చి యావు పేడలో నూరవేసెదరు. ఊరినబట్టల కద్దకము వేసి నీటిలో జాడించి, నబ్బుతో నుదికి తిరిగి ముంచి నీటిలో జాడించెదరు. బట్టలకు మేరుఁగుఁ బెట్టుటకుఁ బూర్వము కొంచెము చలువసున్న ముఁగలిపిన నీటిలో ముంచెదరు. ఇట్లుచేయుట

వలన ఉపాధులద్దని చోట్ల నంటిన రంగులు విడిపోవును.

ఉపాధుల నద్ది యూరవేసిన తరువాత రంగులు వేయుటకుఁబూర్వము బట్టలను సీమసున్నము, ఆవుపేడయును గలిపిన నీటిలో నొకటి గండు గంటలసేపు నాన్పెదరు. ఇట్లు చేయుటవలన నుపాధులతోఁ గలిపినవిగుల్లు విడిపోయి యుపాధులు మాత్రము నిలిచియుండును. ఈస్థితిలో బట్టలు రంగులను జక్కఁగ నాకర్షించును. పేడనీటిని తొట్లలోఁగలిపి బట్టలనందులో నెడతెగక త్రిప్పుచుండురు. సామాన్యముగ బట్టలను రెండు పర్యాయములు పేడలోనుడికించి దరు. మొదటిపర్యాయమున క్రిందనిచ్చిన భాగములను దీసికొనవలెను:—

10 గ్యాలనుల నీరు

1 పాను సీమసున్నము

5 పానులు ఆవుపేడ

రెండవపర్యాయ ముడకవేయునప్పుడు,

10 గ్యాలనులు నీరు

$\frac{1}{2}$ పాను సీమసున్నము

$2\frac{1}{2}$ పానులు ఆవుపేడయును

దీసికొని చక్కఁగఁగలిపి నిమ్మళముగ నుడక వేయవలెను. పేడలో నుడక వేసిన బట్టలను ఘుంచి నీటిలో జాడించి తరువాత నెర్రరంగు వేయుదురు. రంగువేయుట కువయోగించెడి తొట్లు సాదాయద్దకమునందు వర్తింపఁబడినవి. ఈ తొట్లుపై కొయ్యల నడ్డముగవేసి బట్టలను వానికి వ్రేలాడవేయుదురు. అప్పుడు

బట్టలో చాలభాగము రంగులోను కొంత భాగము రంగు వెలుపలను ఉండును. కొయ్యలను తరుచుగ త్రిప్పటవలన బట్టలను పూర్తిగ రంగులో మునుగులాగు చేయవచ్చును. రంగు, సీమసున్నము, సర్వీసు (Glu) గలిపిన కషాయము, రంగు తొట్టిలో నుండును. వీనిపాళ్లు రంగువేయుటకుఁ గావలసిన బట్టయొక్క విస్తీర్ణమునుబట్టి యుండును. బట్టలో సగముభాగము రంగువేయవలసివచ్చినప్పు డీ క్రింది భాగములను దీసికొందురు.

4½ తులములు రంగు

1½ తులములు కార్నియమ్ ఆసిటేటు

10 తులములు సర్వీసును

నూరుతులముల యెత్తుగల బట్టనష్టటనుతగినంతనీటిలోఁ గలిపి బట్టల నందులో మంచి క్రమక్రమముగ నుడక బెట్టెదరు.

ఇట్లు రంగు వేయుటకు రమారమి రెండు గంటలు పట్టును. రంగు వేసిన తరువాత బట్టలను నబ్బులోనుదికి యెండ్ల వేయుదురు.

ఇతరయుపాధులతో నద్దుట:—

మంజిష్ఠపద్ధతిలో వాడబడెడి యుపాధుల రెంటినిగూర్చి పైని వ్రాయఁబడినది. ఇదిగాక ఈపద్ధతి ప్రకారము రంగులద్దుటకు మరి కొన్నియుపాధులు గలవు. వీనిలో కరక్కాయ నీరు, క్రోమియమ్ అనుధాతు సంబంధములగు నుపాధుల్లు, నాఫ్తాల్ అనునవిముఖ్యములయినవి. కరక్కాయల సారముతోనద్దుటకు

5 పోనులు కరక్కాయలసారము

1 గ్యాలను విసగరు

9 గ్యాలనులు గంజియ్య, డ్రాగవిజిగ్యును

గలిపిన పాకమును, జక్కగ గాఢగలిపి

యద్దిన తరువాత బట్టల నెండవేయుదురు.

ఉపాధులను బట్టలకు బాగుగ బంధించుటకై

1 పోసుటార్టార్ ఎమెటిక్ (Tartar emetic-

సాపీరమును, పొటాసు క్షారమును, చింతపండు పులుసును, గలిపి తయారు చేసిన లవణము.

½ పాను సీమసున్నము

8 గ్యాలనులు నీరును

గలిపి బట్టలను దానిలో ముంచెదరు.

ఎండినతరువాత నీబట్టలకు అనిలీను క్షార

పురంగుల వేనినైనను అద్దవచ్చును.

క్రోమియము సంబంధములగు నుపా

ధులలో క్రోమియమ్ క్రోమేటును

(Chromium chromate) క్రోమియమ్ ఆసి

టేటును(Chromium acetate)ముఖ్యములు.

వీనిని గంజితో గాని తుమ్మ బంకతో

గాని గలిపి యద్దిన తరువాత సోడాపొడి నీటి

లో బట్టలనుముంచెదరు. ఇట్లు చేయుటవలన

నుష్కాధి బట్టలకు బంధింపఁబడును. క్రోమి

యమ్ ఆసిటేటుతోనద్దిన బట్టలను సోడా నీటి

లో నుడకవేయుటకుఁ బూర్వము ఆవిరి బట్టు

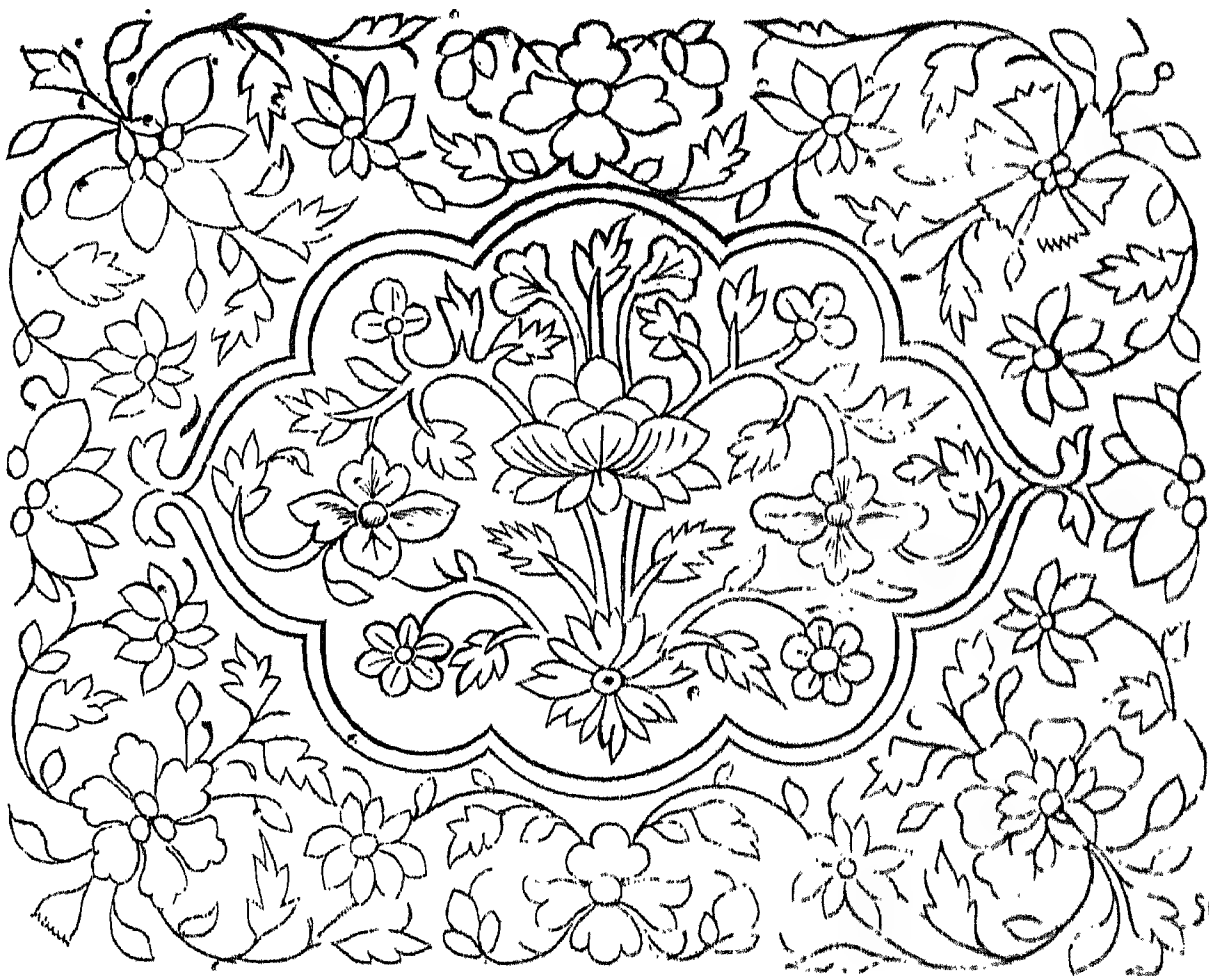
దురు. ఈయుపాధులతో సోపాధికపు రంగు

లన్నియు నద్దవచ్చును. రంగులలో నుడక

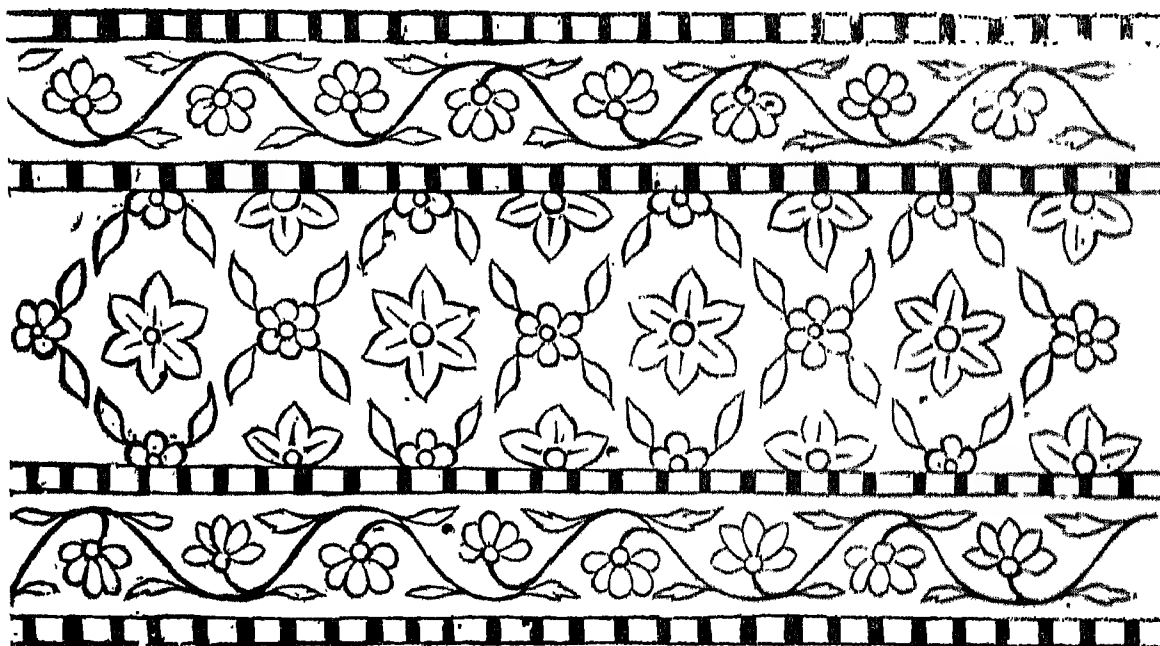
వేయుటయందు పైని జెప్పిన మంజిష్ఠపద్ధతికిని

దీనికిని భేదములేదు.

బింబరులలో నువ్వయ్యోగింబు అద్భుతములు

5-వ పటము

6-వ పటము

3 వివర్ణపద్ధతి (Discharge style):—

ఇదిగలలో రంగుపద్ధతులు వర్ణింపబడినవి. అందు లందఱునును సుపాధిపద్ధతికి సరిష్టైన వ్యతిరేక్తమని నివర్ణపద్ధతిని చెప్పవచ్చును. ఈ పాధిపద్ధతిలో తెల్లబట్ట మీద రంగుబొమ్మలుండును. వివర్ణపద్ధతిలో రంగుబట్ట మీద తెల్లబొమ్మలువచ్చును. ఈ పాధిపద్ధతిలో రంగులుండవలసినచోట్ల సుపాధుల నద్ది రంగుకషాయములో బట్టనుముంచుటవలన నాయాచోట్ల రంగులంటును. వివర్ణపద్ధతి ప్రకారము బట్టకుమందుగ సాదాయద్ద కమువేసి తెల్లబొమ్మలు రావలసినచోట్ల “వివర్ణకరములు” (Discharges) అనగా రంగులను పోగొట్టే పదార్థములను అద్దెదరు. ఇట్లుచేయుటవలన వివర్ణకరముల నద్దినచోట్ల రంగులు విడిపోయి రంగు బట్టమీద తెల్లనిబొమ్మ తేర్పడును. లేదా మరియొక రీతిని అగుచే నలమును బొందవచ్చును. సాదాయద్ద కమునలదుకల బట్టను ఈ పాధినీటిలోముంచి యెండిన తరువాత సుపాధి నిర్మూలములను (వివర్ణకరములను— ఈ పాధుల గుణమును నశింపజేయునవి) బట్టపై నద్దెదరు. అప్పుడట్టిబట్టను రంగు కషాయములో ముంచిన తరువాత సుపాధి నిర్మూలముల నద్దినచోట్ల తెల్లంగ నారిచే తక్కినబట్టంతయు రంగుంగలిగి యుండును. ఇప్పుడుగూడ రంగుబట్టమీద తెల్లబొమ్మ తేర్పడును. ప్రస్తుతమునం దీపద్ధతి మిక్కిలి ప్రాముఖ్యముచేంది యున్నది. ఈపద్ధతివలన బట్టలమీద నద్దిన రంగులనుగాని యుపాధులనుగాని కోరినచోట్ల నిర్మూలముచేయుటకు వీలగుచున్నది. రంగు బట్టలమీద తెల్లబొమ్మలనుగాని వేరురంగుల బొమ్మలనుగాని యద్దుట సాధ్యమగుచున్నది. ఇంతియగాక యీపద్ధతి నద్దినరంగులు ఇతరమార్గముల వేసిన రంగుల కంటే నెక్కువ కాలింగలవిగ నగుపడును.

కోరినచోట్ల రంగులను గాని యుపాధులనుగాని పోగొట్టెడి పదార్థములకు “వివర్ణకరములు”ను పేరు వేసినిచ్చబడినది. ఇందు ముఖ్యములై తరుచుగ

వాడుకలోనున్న వివర్ణకరములు నిచ్చట చెప్పెదము:— చింతపండ్లు ద్రావకము (Tartaric acid), నిమ్మ పండ్ల ద్రావకము (Citric acid - సిమ్మయూప్స్), ఆక్సాలిక్ ద్రావకము (Oxalic acid), సోడాక్షారము (Sodium hydroxide), పొటాసియమ్ డైక్రోమేటు (Potassium dichromate), సోడియమ్ బైసల్ఫైటు (Sodium bisulphite), టిన్ క్లోరైడు (Stannous chloride), తుత్తి నాగ పు పొడి (Zinc dust) రంగులయొక్కయు ఉపాధులయొక్కయు తత్త్వము లనుబట్టి తన్నిర్మూలమునకై వాడెడి వివర్ణకరముగూడ మారుచుండును. ఇచ్చట కొన్ని యుపాధులను రంగులను వానినిపోగొట్టుటకు వాడెడి వివర్ణకరములను చెప్పబడును.

పటిక ; అన్న భేది: - ఈ యుపాధులనుగాని యిదివరలో చెప్పబడిన వీనిసంబంధములగు అసి టేటుగాని పోగొట్టుటకు నిమ్మఉప్పు చింతపండ్లు వాడెదరు. బట్టల సుపాధులలో ముంచి యెండవేయుదురు. తరువాత నిమ్మయూప్స్ గాని చింతపండ్లు పులుసు గాని బంకమట్టితో చిక్కజేసి యారినబట్టపై నద్దెదరు. అద్దిన తరువాత బట్టకావిరిబట్టి యావుడేడలో నుడకవేసిన పిదప యథాప్రకారముగ రంగు నీటిలో ముంచెదరు. ఈ ద్రావకములు (పులుసువస్తువులు) అద్దినచోట్ల యుపాధులు కరిగిపోయి రంగు వేసినప్పుడు తెల్లంగ నిలిచియుండును. తక్కినచోట్ల రంగంటును. ఈ విధముగ రంగు గుడ్డపై తెల్లని బొమ్మ తేర్పడును. ఇందు వైనిజెప్పిన మంజిష్టపద్ధతి ప్రకారము రంగువేయబడును.

ఈరీతినే సావీర సంబంధములగు సుపాధులను (Antimony mordants) పోగొట్టుటకు సోడాక్షారమును, క్రోమియము సంబంధములగు సుపాధులకు (Chromium mordants) నిమ్మపులుసునుగాని, సోడియమ్ క్లోరేటు, పొటాసియమ్ క్లోరైటువైదలను (Sodium chlorate and yellow prussiate

of potash) గాని వాడవలెను. ఇవి యుపాధులను పోగొట్టి రంగులద్వేడి పద్ధతులు. సాదా యద్ధకము వేసినతరువాత కోరికచోట్ల నిరంగుఁగావించుటయు వేరురంగుల నద్దుటయుఁగూడ కలదు.

టర్క్వియెరువుపై తెలుపద్దుట:-నిమ్మకాయను జిగుర్లతోఁగలిపి యెఱ్ఱబట్టపై నద్ది యెండిన తరువాత చలువనున్నపు నీటిలో (Bleaching powder) ముంచవలెను. అప్పుడు బట్టంతయు నెఱ్ఱఁగనుండి యద్దిన చోట్లుమాత్రమే తెల్లఁగనుండును. చలువనున్నము బట్టనంతయు చలువనేయునుగదా యెరుపెట్లు నిలుచు నని శంకగలుగవచ్చును. ద్రావక సంబంధములగు పులుపువస్తువులతోఁగలిసినప్పుడే చలువనున్నము పని చేయును, అందుచేత నిమ్మకాయపులుసు నద్దినచోట్లే తెల్లనగును. ఇందుకు పాళ్లు:—

- 6 పానులు నిమ్మపులుసు గాని చింతపండుపులుసుగాని
- 1 గ్యాలను నీరు
- 4 పానులు సీమజిగురు.

వీనిని గలిపి మరఁగఁబెట్టి యద్ధవలెను. టర్క్వియెరు పుమీఁద పసుపద్ధవచ్చును. ఇందుకు సీసపు సంబంధము లగు లవణములను వివర్ణకరములతోఁగలిపి యద్ధవలెను. పసుపద్దుటకు:—

- 15 పానులు సీమ జిగురు
- 1½ గ్యాలనులు సీమ జిగురు పాకము (నీటితోఁగలిపినది)
- 2½ గ్యాలనులు నీరు
- 20 పానులు చింతపండు పులుసు
- 12 పానులు లెడ్ నైట్ రేటు (సీస సంబంధముగు లవణము) వీనిని గలిపి, యద్ది, ఆరిన తరువాత బట్టను చలువనున్నపు నీటిలోమంచి యెండినిచ్చి చివరకు పోటాసియమ్ బైక్రోమేటు నీటిలో మురిచెదరు. అప్పుడు సీసము క్రోమేటుతో సంయోగించి “క్రోమ్ పసుపు” (Chrome yellow) ఏర్పడును. అనఁగా నెరుపు బట్టమీఁద పసుపురంగద్ధకమగును, ఇట్లే, వివిధ

పదార్థముల నద్ది యెరుపుమీఁద తెలుపు, నీలి, పసుపు, పసుపు మున్నగు రంగు లొకేబట్టపై వివర్ణపద్ధతి మూలమునఁ దెప్పించవచ్చును.

నీలిమందుతో కలంకారీ యద్ధకము చేయుట మన దేశములో ననాదిగ వాడుకలో నున్నది. నీలిమీఁద తెలుపద్దుటయు, తెలుపుమీఁద నీలినద్దుటయు ముఖ్యము లయినవి. దీనికి విదేశీయులు “చీనానీలిపద్ధతి” (China blue style) యని పేరిడిరి. ఈపద్ధతిలో తెల్ల బట్టలమీఁద చక్కని నీలిబొమ్మలద్దకమగును. ఇందుకు నీలిమందును అన్నభేదితోఁగలిపి తెల్లబట్టపై నద్దుదురు. అద్దినబట్టను మొదట మున్నపు తేటలోను, తరువాత అన్నభేది నీటిలోను ముంచి యారవేయునప్పుడద్దినచోట్లకు నీలి రంగుంటును. గుఱు తేటగఁగనఁబడుటకు నీలిమందుతో కొంచెము తాళకము (orpiment) గూడ కలిపెదరు.

ఎరుపుమీఁదవలె నీలిమీఁదఁగూడ తెలుపునుగాని యితర వర్ణములగాని యద్ధవచ్చును. ఇందుకు రెండు విధములు గలవు. మొదటిదానిలో ‘సోడియమ్ క్లోరేటు’ (sodium chlorate) వివర్ణకరము. దీనిని పోటాసియమ్ క్రోమోనైట్ తోను నిమ్మపులుసుతోను గలిపి యద్ది తరువాత బట్టలకావిరింబట్టెదరు. రెండవపద్ధతిలో వివర్ణకరము పోటాసియమ్ క్రోమేటు (Potassium chromate). దీనిని సరియైన జిగుర్లతోఁగలిపి యద్దిన తరువాత బట్టలను గంధకద్రావకమును, ఆక్సాలిక్ ద్రావకమును గలిపిన వేడినీటిలో ముంచెదరు. కాని యీపద్ధతిలో గంధకద్రావకమువలన బట్టలకు పట్టువ తగ్గును. ఈ రెండుపద్ధతులవలన నీలి బట్టపై తెల్ల బొమ్మలువచ్చును. వివర్ణములతో పూత రంగులను (Pigment colours) గలిపి యద్దినయెడల నీలిపై వేర్వేరు రంగుల నద్ధవచ్చును.

ఇట్లే గంధకపురంగులు, తొరపురంగులు మున్నగు కల్పితపురంగుల నన్నిటిని వానికై యేర్పడిన వివర్ణకరములచేత విడఁగొట్టి రంగుబట్టలమీఁద తెలుపద్ధకము చేయవచ్చును.

4. ఆవిరి పద్ధతి (Steam style):—

ఇది యొక నూతనపద్ధతి. ౧౮౮౦-వ సంవత్సరములో మొదట వాడుకలోనికి వచ్చెను. రంగులను గాని యుపాధులను గాని బట్టలకు బంధించుటకై యావిరి నుపయోగించినయెడల యావిరి పద్ధతి యనవచ్చును. ఈ పద్ధతి కు దాహరణములు వైనిచాలవఱకుఁ జెప్పఁ బడినవి. ఈ పద్ధతి ముఖ్యముగ సోపాధికపు రంగుల నద్దుట కుపయోగపడుచున్నది. రంగును, ఉపాధిని జిగురుతోఁగలిపి యద్దినమాత్రమున రంగు బట్టకంటదు. కాని యద్దిన బట్టను ఆరనిచ్చి తరువాత నావిరి బట్టినయెడల రంగుపట్టును. ఆవిరి పట్టిన తరువాత నంటుటచే నిట్టి రంగులకు “ఆవిరిరంగులు” (Steam Colours) అను పేరుగూడ కలదు. అద్దకముయొక్క పేగము తగ్గించుటకు రంగులతో కొంచెము వినగిరును, కరక్కాయల సారమును గలిపెదరు. నూనెఁగలిపి యుడుకఁజేసిన బట్టపై రంగుల నద్ది తరువాత నావిరి బట్టెదరు. రంగులు చక్కఁగ నంటిన తరువాత బట్టలను సబ్బుతో నుతికి యెండవేయుదురు.

ఆవిరి పట్టకమును పే యంటెడునవి యావిరి రంగు లనిపించుకొనవు. “ఆవిరి నీలము” (Steam blue) వేయుటకు నీలి మందవసరములేదు. పొటాసియమ్ ఫ్రోఫైనేనైడు, చింతపండు గుఱ్ఱ, గంధక ద్రావకములను గంజితో పక్వముచేసి యద్దిన తరువాత బట్టలను గాలి కాగనచ్చి యరగంటసేపు ఆవిరి బట్టిన నీలి రంగువచ్చును. ఇట్లే “ఆవిరి పసుపు” (Steam Yellow), “ఆవిరి పసురు” (Steam Green), “ఆవిరి యెరుపు” (Steam red) మున్నగు రంగులు గలవు. అనఁగా నీ రంగులు అద్దిన మాత్రముచేత బట్టల కంటక యావిరిబట్టి నప్పుడే యంటునని గ్రహించునది.

5. నిరోధ పద్ధతి (Resist or reserve style):—

ఇదియు నొక ముఖ్యమైన పద్ధతియే. ఉపాధుల నద్దినప్పుడు బట్టలు రంగుల నాకర్షించునట్లు మరీకొన్ని పదార్థముల నద్ది నప్పుడు బట్టలు రంగులను తమ దరిఁ జేరకుండఁ జేయును. బట్టలకు పొక్కు లంటకుండఁ జేయు సామర్థ్యముగల పదార్థములకు “నిరోధములు” (resists or reserves) అని పేరు. నిరోధములను బట్టపై నద్ది యా బట్టకు రంగు వేసినయెడల నా యద్దిన చోట్లకుఁ దప్ప తక్కిన ప్రదేశము లచ్చిటికిని రంగంటును. రంగులను గాని రంగు వేయుటకు నాధములైన యుపాధులను గాని బట్టల కంటకుండఁజేయుటకే నిరోధముల నుపయోగింతురు. ఇదివరలో వ్రాయఁ బడిన వివర్ణ పద్ధతియు, నిరోధ పద్ధతియు నొక పేరున మొదట తోపవచ్చును. కాని యీ రెంటికి కొంచెము భేదమున్నది. వివర్ణ పద్ధతిలో బట్టలకు వేసిన రంగులను అద్దకుని యిష్టప్రకార మచ్చుటచ్చుట విడిపోవు నట్లు చేయును. నిరోధ పద్ధతిలో నద్దకుని యిష్టము వచ్చిన చోట్ల బట్టలకు రంగు లంటకుండఁ జేయును.

కొన్ని రంగుల నద్దుటకు మాత్రము నిరోధ పద్ధతి నవలంబింతురు; మంజిష్ఠ, ఆలి జరీను ఎరుపు, కొన్ని త్తూరపు రంగులు, నీలిమందు, ఆజో రంగులు, గంధకపు రంగులు. అని లీనునలుపురంగుల నద్దుటకు సామాన్యముగ నిరోధముల నుపయోగించెదరు.

నిరోధములు నాలుగు విధములు. ఇందు కొవ్వు సంబంధములగు పదార్థములతోఁ జేసిన నిరోధములు మొదటి తరగతిలోనివి. మైనము, కొవ్వు, గుగ్గిలము, తుమ్మజిగురు, కొబ్బెర నూనెలో నగు పదార్థము లిందులోఁ గలియును. ఇవి ముఖ్యముగ పట్టు, ఉన్ని యద్దకములయం దుపయోగింతురుగాని నూలుబట్టల యద్దకమునందు తరుచుగ వాడరు. వీనిని “తైల నిరోధములు” (Fatty resists) అన వచ్చును.

నీలి మందద్దుట యందు మైలకు త్రమును గాని, రాగి చిలుము (Verdigris) ను గాని నిరోధములుగ వాడెదరు. వీనిని బంకమట్టితోను, తుమ్మ జిగురు

తోను నూరి యద్దెదరు. ఇవి యద్దినచోట్ల నీలి రంగం
టక బట్ట తెల్లగ నుండును. అందుచేత వీనిని “శ్వేత
నిరోధములు” (White resists) అందురు.

సవర్ణనిరోధముల్ని (Coloured resists) అనునవి
మూడవ తరగతిలోనివి. వీని నద్దుటవలన నాయా
ప్రదేశముల నీలి రంగంటక పోవుటయేకాక యితరరంగు
లకును నట్లు చేయవచ్చును. ఈ రీతిని నీలిగుడ్డమీద
కోము పసుపును, మందూరపు రంగును అద్ద
వచ్చును. నిరోధములను మరియొక రీతిని వాడుట
కూడ కలదు. ఎరుపు వేయుటకు వాడెడి యుపాధు
లను నీలి యద్దకమునం దుపయోగించెడి నిరోధము
లతోఁ గలిపి యద్దిమ్మందుగ నీలితోట్టిలో ముంచెదరు.
అప్పుడు నీలి బట్టమీద తెల్లబొమ్మ లేర్పడును.
తరువాత నట్టి గుడ్డ కరుపు వేసిన యెడల నీలిబట్టమీద
నెరుపు బొమ్మ లద్దకమగును. ఈ పద్ధతివలన పక్కా
రంగులు గూడ వేయుటకు వీలగుటచేత నిది విస్తార
ముగ వాడుకలో నున్నది. ఇందుపయోగించెడివి శ్వేత
నిరోధములు.

పటికకు అన్నభేదికి నిరోధములు:—

ఈ యుపాధుల నంటకుండఁజేయుటకు రెండుమూడు
పదార్థములు గలవు. సామాన్యముగ పటికకు “సోడి
యమ్ సిట్రేటు” ను (Sodium citrate—సోడా
క్షారమును నిమ్మయుష్పతోఁ గలుపునప్పుడేర్పడు లవ
ణము) అన్నభేదికి నిమ్మయుష్పను చింతపండుపులు
నును (tartaric acid) గలిపిన మిశ్రణమును నిరోధ
ములుగ వాడెదరు. మొట్టమొదట బట్టలను ఈ నిరో
ధములతోనద్ది యెండిన తరువాత నుపాధులతో నద్దె
దరు. తరువాత బట్టల కొవిరిబట్టి, పేడలో నుడక వేసి
యుతికినతరువాత రంగువేయుదురు. నిరోధము లద్దిన
చోట్లమాత్రము తెలుపుగనుండి తక్కినప్రదేశముల
రంగంటును. ఈ పద్ధతివలన సాదారంగు బట్టమీద
తెల్లబొమ్మలుగాని, రంగుబొమ్మలమధ్యను తెల్లబొమ్మ
లుగాని యద్దకుని యిష్టానుసారముగ తెప్పింపవచ్చును.

బట్ట సంతయు నుపాధులలో ముంచుటకు బదులుగ
బొమ్మలు చెక్కిన పలకలతోనద్దిన యెడల రంగులు వేసి
నప్పుడా బొమ్మలే యేర్పడును. ఇట్లు వేర్వేలు నిరోధ
ములను దీసికొని యొకేపర్యాయము ఎరుపు, నలుపు,
ధూపు, తెలుపు రీతులను బట్టల కద్దవచ్చును.

అలిజెరీను ఎరుపు, రోజాలకు నిరోధములు:—

ఈ రంగులకు “క్రోమియమ్ సిట్రేటునుగాని, లేక సోడి
యమ్ సిట్రేటుతో దీనిని గలిపి కాని నిరోధములుగ
వాడెదరు. మొట్టమొదట బట్టను సూనెతో తయారు
చేసి యీదిగువ నిచ్చిన పాళ్లతో నిరోధ మిశ్రణమును
సిద్ధముచేసి యద్దెదరు:—

20 పానులు జిగటమట్టి

1 గ్యాలను సోడియమ్ సిట్రేటు గలిపిన నీరు

1 ,, క్రోమియమ్ సిట్రేటు గలిపిన నీరు

1 ,, నీరు

5 ,, సిమజిగురు పాకము

వీనితో నద్దిన తరువాత బట్టలనెండనిచ్చి “అలిజెరీను
రోజా” (Olijarine Pink) రంగునద్ది యెండిన తరు
వాత నావిరిబట్టెదరు. అటుపిమ్మట బట్టలను సబ్బులో
నుడక వేసి యెండనిచ్చెదరు. నిరోధముల నద్దినచోట్ల
మాత్రము తెల్లగనుండి బట్ట కంతయు రోజాగం
గంటును.

“ఆజో రంగులకు” నిరోధములు:—

ఇందుకు ముఖ్యముగ వాడఁబడు నిరోధము “స్టానస్
క్లోరైడ్” (Stannous chloride —తగరమును
శంఖ ద్రావకములో కరిగించఁగా వచ్చిన లవణము).
ఇందుకుఁగాను, 5 గ్యాలనులు సెనిగాలు జిగురు నీరు,
80 పానులు స్టానస్ క్లోరైడ్, 5 పానులు చింతపండు
పులునును గలిపి బట్టపై నద్ది యెండిన తరువాత
రంగుల నద్దెదరు. ఆరిన తరువాత బట్టలను సబ్బులో
నుడక వేసి యెండవేయుదురు.

ఈ రీతిని రంగులయొక్క తత్త్వములను బట్టి నిరో
ధములు మారుతుండును. ఇట్లు క్షారపు రంగులకు

గంధకపు రంగులకు నిరోధములు! వేర్వేలుగ నుండును కాని యద్దెడు పదతు లొకటియే. నిరోధముల పాఠ్య మాత్రము మారుచుండును. కాని నిరోధ పద్ధతి ప్రకారము నీలిమందు నద్దుట మిక్కిలిపురాతనముగ వాడుక లో నుండుటచేత దానిని గూర్చి యిచ్చట వ్రాసెదము.

నీలి మందునకు నిరోధములు:—విస్తారముగ పాఠ్యవాయువును గలిగియున్న వస్తువులు (Oxidising agents) నీలి మందద్దకము నందు నిరోధములుగ పనిచేయును. వీనికిఁ దోడుగ మరికొన్ని లవణములును (Salts), జిగుర్లును, కొవ్వు పదార్థములును, గంజి లోనగు పాకములును గలిపి యద్దెదరు. తెలుపు నిలుచుటకు:—

15 పానులు మైదాపిండిని. 6 గ్యాలనుల నీటిలోఁ గలిపి, కాచి, చల్లారిన తరువాత,

18 పానులు మైలతు త్తపు పొడి,

2½ పానులు “కాపరునైట్రేటు” (Copper nitrate—రాగిని నైట్రేటు ద్రావకములోఁగలిపినది)

1 వైంటు అలిజీను నూనె, వీనిని వైనిఁ జెప్పిన మైదాపిండి జావతోఁ గలపవలెను.

పసుపు రంగు నిలుచుటకు:—

2½ గ్యాలనులు నీమ జిగురు పాకము.

38 పానులు “లెడ్ సల్ఫేటు” (Lead sulphate—నీసమును గంధక ద్రావకమును గలియఁగా నేర్పడిన లవణము)

18 పానులు “జింక్ సల్ఫేటు” (Zinc sulphate—తుత్తి నాగమును, గంధక ద్రావకముఁగలిపినది.)

22 పానులు, “లెడ్ నైట్రేట్” (Lead nitrate—నీసము నైట్రేట్ ద్రావకముతోఁ గలిపినది.)

ఇచ్చట నిచ్చిన రెండుయోగముల ప్రకారము నిరోధములను తయారుచేసి బట్టపై వేర్వేలుగనద్ది, యెండిన తరువాత నీలిమందులో ముంచిదరు. నీలిమందునకు

కొంచెము గంధకద్రావకముఁగూడ కలిపెదరు. నీలి యద్దిన తరువాత బట్టను “సోడియమ్ బైక్రోమేటు” (Eichromate of soda) గలిపిననీటిలో ముంచిదరు. అప్పుడు పసుపు నిరోధమునద్దినచోట్ల (రెండవయోగము) పసుపురంగును, మొదటి నిరోధము నద్దినచోట్ల తెలుపును, బట్టయంతయు నీలియును నిలిచియుండును.

అనిలీను నలుపురంగునకు నిరోధములు:—

ఈ నలుపునంటకుండఁ జేయుట కనేక నిరోధములు గలవు. ముఖ్యముగ సోడాక్షారము, సోడాపొడి, సోడియమ్ సల్ఫేటు, తుత్తనాగభస్మము (Zinc oxide) లోనగునవి వాడెదరు. నలుపుబట్టలమీఁద తెలుపునిలుచుటకు గాని లేక ఇతర రంగులు నిలుచుటకు గాని యానిరోధములవాడెదరు. అనిలీను నలుపు దోహదపు రంగులలో నొకటని యిదివరలో వ్రాయఁబడినది. కలంకారీ యద్దకమునందు రంగునద్దిన తరువాత నైన నిరోధముల నద్దవచ్చును, లేదా తెల్లబట్టపై నిరోధముల ముందుగనద్ది తరువాత రంగువేయవచ్చును. మొదట పద్ధతిలో రంగు నలుపునన్నే కుమారక పూర్వమే నిరోధముల నద్దవలెను. నలుపెక్కిన తరువాత నిరోధములనద్దినచో నద్దకము చెడిపోవును.

మొదటిపద్ధతి రంగు కషాయము తయారు చేయుట:—24 పానులు “అనిలీన్ హైడ్రోక్లోరైడ్” (aniline hydrochloride).

3½ పానులు సోడియమ్ క్లోరేటు.

4 పానులు పొటాసియమ్ ఫెరోసైట్రేట్.

10 గ్యాలనులు నీరు.

ఇవి కలిపిన రంగు కషాయములో బట్టనుముంచి వేడిగాలిలో నెండవేయవలెను. ఎండిన తరువాత నిరోధములనద్ది కొంచెము నీపు ఆవిరిపట్టి “పొటాసియమ్ బైక్రోమేటు” (Potassium bichromate) నీటిలో ముంచిదరు. తరువాత బట్టను చక్కఁగ సబ్బునీటిలో జాడించి యెండవేయుదురు. ఆవిరిపట్టు నప్పుడు బట్టకు నలుపెక్కును. నిరోధములద్దినచోట్ల

మాత్రము నలుపంటదు. అనిలీసు నలుపునకు నిర్దోధమును తయారు చేయుపద్ధతి రెండు విధములు. తెలుపు నిలుచుటకు:—

మొదటిభాగము:—

8 పానులు గండి

8 ,, సీమజిగురు

80 ,, పొటాసియమ్ సల్ఫైటు (Potassium sulphite.)

15 ,, సోడా ఆసిటేటు.

10 ,, సోడియమ్ బై సల్ఫైటు.

8 గ్యాలనులనీరు.

వీనిని గలిపి మురగబెట్టవలెను.

రెండవభాగము:—

10 పానులు తుత్తనాగభస్మము.

1½ గ్యాలనులు మెగ్నీసియమ్ ఆసిటేటు నీరు.

2½ ,, డ్రాగనుజిగురు పాకము.

1 ,, గంజిపాకము.

అద్దకమునందు నాలుగుపాళ్లు మొదటిభాగములో నిది, ఆరుపాళ్లు రెండవభాగములోనిది, నాలుగుపాళ్లు గంజితో గలిపి రంగు వేసిన బట్టపైనద్దెదరు. అప్పుడు నల్లబట్టపై తెలుపద్దకమగును.

రెండవ పద్ధతి:—

ఈపద్ధతి ప్రకారము తెల్లబట్టపై ముందుగ నిర్దోధములనద్ది తరువాత రంగులో ముంచెదరు. నలుపుమీద పసుపు నద్దుటకు:—

40 పానులు క్రోముపసుపురంగు.

3½ గ్యాలనులు అల్బుమినునీరు (4 పాళ్లు అల్బుమిను, 6 పాళ్లు నీరు).

2½ గ్యాలనులు డ్రాగను జిగురునీరు (గ్యాలనుకు 6 జొన్నులచొప్పున).

6 పానులు సోడాపాడి.

1 గ్యాలను సోడియమ్ సిట్రేటు గలిపిన నీరు. వీనిని గలిపి తెల్లబట్టపైనద్ది యెండినతరువాత పైనిచెప్పిన

రీతిని రంగు కషాయములో ముంచెదరు. అప్పుడు నలుపు మీద తెలుపద్దకమగును.

అద్దిన బట్టలను సరిచేయుట

అద్దకము ముగిసిన తరువాత బట్టలను సాఫుచేసి మెరుగుబెట్టుటకు చేయవలసిన పనులు చాలగలవు. అద్దకానంతరపు పనులు బట్టలయొక్క తత్త్వమును బట్టియు వేసిన రంగులనుబట్టియు మారుచుండును. ఇందు ముఖ్యమైనవి యావిరిపట్టుట, ఆవిరిగదిలో నాని నిచ్చుట, ఆవువేడలో నుడక వేయుట, సీమనున్నపు నీటిలో నానుట, నీటిలో జాడించుట, సబ్బు సెట్టుట, మాలిన్యములను పోగొట్టి మెరుగుబెట్టుట.

అన్ని విధములగు బట్టలకును ఆవిరిబట్టుట యవసరము. ఆజో రంగులతో నద్దిన బట్టలకు మాత్ర మవసరములేదు. పైనిచెప్పిన పనులన్నియు యంత్రసహాయమువలనఁ జేయఁబడును. ఆవిరిబట్టుటకు రెండు మూడు రకముల యంత్రములుగలవు. ఇందొకటి “చలువ నేయుట” లోను, “సాదాయద్దకము” క్రిందను వర్ణింపఁబడినది. సామాన్యముగ కొంచెము నేపు ఆవిరిపట్టుట కొక యంత్రమును చాలసేపావిరి పట్టవలెనన్న మరియొక యంత్రమును వాడెదరు. సాధారణముగ నీ యంత్రములో బట్టల నొకగంట ముంచెదరు. కాని యెంతనేపుంచినను బట్టలు చిడి పోకుండుటకు నేర్పాటుగలను.

ఆవిరిగదిలో నెండించుట:—ఇది యొక

యెత్తైనగది. పైనిబట్టలు తగిలించుటకు కొయ్యతోఁ జేసిన వంకలుండును. క్రిందిభాగమున కొంచె కొంచెముగ నావిరిబాపుటకు గొట్టములుండును. ఈగదిలో పనివేడిమి శరీరము ఓర్చుతగినంత యుండును. ఆవిరి బట్టినగుడ్డ లిట్టిగదులలో నారనిచ్చెదరు.

ఆవువేడలో నుడక వేయుట:—ఇదివరలో

సాదాయద్దకము క్రింద వర్ణింపఁబడినటువంటి తొట్టలో నీపనిజరుగును. వానిలో వలె నిచ్చుటకూడ తొట్ట

యొక్క క్రిందిభాగమున విగింజయున్న గొట్టముల గుండ ఆవిరి ప్రవహింపజేసి బట్టల నుడకఁజెల్పెదరు.

సీమసున్నములో నాన్నుట :—ఇది ప్రతి విధమైన బట్టకు నక్కరలేదు. కరక్కాయ లుపాధులుగావాడి యద్దిన బట్టలకు మాత్ర మీపని యవసరము. ఇందు,

1 పోను "టార్టర్ ఎమెటిక్" (Tartur emetic. పొటాసుక్షారము, సోపీరము, చింతపండు పులుసు గలిసినది).

1 పోను సీమసున్నము.

8 గ్యాలనులు వేడినీరు.

వీనినిగలిపి తొట్టిలోనుంచి బట్టలు ముడుతలు బడ నుండ నందులో ముంచి తేల్చెదరు.

మంచి నీటిలో జాడించుట :—ఇది యన్ని గకముల బట్టలకును జరగవలసిన ముఖ్యమైనపని. ఇది సాంతముగ జరుగనియెడల అద్దకమంతయు చెడిపోవును. పక్కరంగులు, అవి జరిను ఎరువు, రోజా, అని లీనునలుపు లోనగు రంగులతో నద్దిన బట్టలను నిలుపున మడతలువేసి యంత్ర సహాయమున జాడించ వచ్చును. కాని తక్కిన రంగులతోనద్దిన బట్టలు ముడుతలు పడకుండ నిదివరలో వర్ణింపఁబడిన ప్రకారము రోలరుల సహాయమువలన జాడించెదరు. ఇందుకు వరుసగ కొన్ని తొట్టుండును. వీనికి క్రిందిభాగముననున్న గొట్టములద్వారా నీరు సప్లయికాగలదు. ఒకదాని లోనుండి మరియొక తొట్టిలోనికి నీరు ప్రవహించుటకు మార్గములుండును.

సబ్బు పెట్టుట :—మంచి నీటిలో జాడించుట యెంత ముఖ్యమో సబ్బు పెట్టుటకూడ నంతముఖ్యము. ఇందువలన రంగులుంటని తెల్లభాగములు శుభ్రమగును. రంగులకు కాంతి హెచ్చును. సామాన్యముగ బట్ట కొక విధమగు తళుకువచ్చును. సబ్బునురగ చిక్కఁగా నుండవలెనా, పల్చగా నుండుటమంచిదా, లేదాయెంత సేపు నాన్నవలెను, బట్టలు మడతలువేసి నాన్నవచ్చునా,

యను విషయములు రంగులయొక్క స్వభావములను బట్టి యుండును. వైనికెప్పిన పక్కరంగులకు చిక్కని నురగ కావలెను. చాలసేపు నాన్నవచ్చును. బట్టలను నిలుపునుచుట్టి తాగ్గవలెనెక్కినాడ నాన్న వచ్చును. నున్నితములగు రంగులకు నురగ పల్చగా నుండవలెను. బట్ట లెక్కడను ముడుతలు పడకుండ కొంచెముసేపు నాన్నవలెను. వీని కన్నిటికీ వేర్వేరు యంత్రములు గలవు.

మాలిన్యములను పోగొట్టుట :—నీటిలో జాడించి నను, సబ్బు పెట్టినను పోనిమాలిన్యము లిచ్చుట పోవును. ఇందుకుఁగానుచలువసున్నము (Bleaching powder కొంచెము నీటిలోఁగలిపి బట్టలనందులో ముంచెదరు. అప్పుడు రంగులుకూడ వెలియవా యనవచ్చును. కొంచెము చలువసున్నముఁగలిపి క్షణమాత్రము బట్టల నందులో నుంచుటవలన అద్దినరంగులు పోవు. మాలిన్యములు గాఢముగనుండినచో చలువసున్న పుపాలు కొంచెము హెచ్చించెదరు. కావలసినంతసేపు మాత్ర మీసున్న పునీటిలోనుంచి యుత్తరక్షణమున నే బట్టలను వైకిడియుటకు యంత్రములు గలవు.

మెరుగుఁజెట్టుట :—ఈపని ప్రతివిధమైనబట్టకు నవసరము. ఇందు, బట్టలు మృదువుగనుండుటకును, కూరాకువలెనుండక విగువుగ నుండుటకును తళుకు వచ్చుటకును అనేకపదార్థములవాడుక చేయుదురు. బట్టలుమృదువుగనుండుటకు, చమురువస్తువులు, మైనము, కొవ్వపదార్థములు, కొన్నిరకముల సబ్బులు వాడెదరు. బట్టవిగువుగనుండుటకు గంజిపెట్టుదురు. గుడ్డకు నిగనిగవచ్చుటకు గంజిపాకములో కొవ్వకొంచెము గలిపెదరు. గంజిపెట్టినతరువాత బట్టలను చక్కఁగా నిశ్చీయింపదురు. ఇందుకు ప్రత్యేకముగ యంత్రములు గలవు. వీనితోనిశ్చీయింపబట్టల కొకవిధమగు మెరుగు వచ్చును. ఇశ్చీయైనతరువాత బట్టలను కావలసిన పాడవునకు కత్తిరించి మడిచి యమ్ముకావెదరు.

ఉన్నై, పట్టువస్త్రముల కలంకారీయద్దకము

సామాన్యముగ నూలుబట్టల యద్దకమునకును, ఉన్నై బట్టల యద్దకమునకును భేదములేదు. నూలుకు వేసిన రంగులనే ఉన్నైకు నేయుదురు. పద్ధతులలోఁగూడ మార్పులుండవు. కాని చిలువయైన తరువాత ఉన్నై బట్టలను ప్రత్యేకముగ జాగ్రత్తతో తయారుచేసినఁ గాని రంగులుపూర్తిగనంటవు.

ఉన్నై బట్టలకు రంగులు చక్కఁగనంటుటకువానిని రెండువిధములు తయారుచేయుదురు. మొదటి పద్ధతి ప్రకారము బట్టలను చలువసున్నపు నీటిలోముంచి పిండినతరువాత గంధకద్రావకముగలిపిన నీటిలోముంచెదరు. అటుతరువాత ద్రావకమంతయు పోవునట్లు మంచి నీటిలోజూడించి యెండవేసెదరు. చలువసున్న మెక్కువైనయెడల ఉన్నై బిరుసెక్కునుగాన తగినంత యే తీసికొనవలెను.

రెండవ పద్ధతిలో ఉన్నై బట్టలను “సోడియమ్ స్టానేట్” (Sodium stannate- వంగభస్మమును సోడాతొరములో కరిగించఁగా వచ్చిన లవణము) గలిపిన నీటిలో ముంచి పిండిన తరువాత గంధక ద్రావకపు నీటిలో ముంచి మంచి నీటిలోజూడించి యెండవేయుదురు.

ఉన్నై బట్టలపై ముఖ్యముగ ద్రావకము రంగులను తొరపురంగులను అద్దుదురు. వీనిని కొంచెము వినిగరుతోను, నిమ్మపండ్లపులుసుతోను గలిపి జిగుర్లతోనూరి యద్దెదరు. తొరపురంగుల నద్దినప్పుడు క్షౌంచెముకరక్కాయ సారముగూడ కలిపెదరు. ఇతర రంగులు నూలద్దకమునందువలెనే యద్దెదరు.

ఉన్నై నద్దుట కుపయోగించిచెడి యంత్రములపై చిత్రించిన బొమ్మలు లోతుగ నుండవలెను. యంత్రము పైఁజుట్టిన కంబళి మెత్తఁగనుండి యద్దినతరువాత నిమ్మళముగ నారనీయవలెను. ఆరిన తరువాత బట్టలకావిరి పట్టెదరు. ఆవిరి యెక్కువ తక్కువలులేకుండ తగినంత యుంచినఁగాని రంగులు చెడిపోవును. ఆవిరియెక్కు

వైనిచో రంగులుపల్చినగును. తక్కువైనయెడల రంగులు కాంతి తగ్గును. ఆవిరి పట్టినతరువాత బట్టలను చక్కఁగ నీటిలో జూడించి యెండవేసి తైల సంబంధములగు పాకములతో మెరుగుబెట్టెదరు. ఉన్నై యద్దకమునందు వివర్ణపద్ధతిలో ద్రావకపు రంగుల నుపయోగింపఁగలుగు.

కలంకారీయద్దకమునకై ఉన్నై వలెపట్టును ప్రత్యేకముగ తయారుచేయ నక్కరలేదు. తక్కిన విషయములలో నీ రెంటికి భేదమేమియులేదు. ద్రావకపురంగులు తొరపురంగులు ముఖ్యముగ నద్దఁబడును. పట్టుద్దకము ముఖ్యముగ దుస్తుల కేర్పడుటవలన సక్కఁగంగులనే వాడుకచేయుదురు. అలిబరీసురంగులు, సోపాధికపు రంగులు వాడినప్పుడు నూలుబట్టల నుపయోగించిన పద్ధతులనే యవలంబింతురు.

వివర్ణపద్ధతియు, నిరోధపద్ధతియు పట్టుద్దకమునందు ముఖ్యముగ యోగ్యములు. ఈపద్ధతులు ఉన్నై యద్దకమునందువలె నుండును. నిరోధముల నద్దినతరువాత పట్టుబట్టలను రంగు కషాయములో నుడకవేయనక్కరలేదు. కషాయము చల్లఁగనున్నను రంగులనాకర్షించు శక్తి పట్టునకుఁగలదు. అద్దకమైన తరువాత బట్టలను మొదట చల్ల నీటిలోను, తరువాత వేడినీటిలోను జూడించెదరు. ఆవిరిపట్టిన బట్టలను వేడినీటిలోనులిగి తరువాత సబ్బుపెట్టెదరు. ఇదివరలోఁ జెప్పిన ప్రక్రియ అద్దకమున బట్టలకు మెరుగుఁబట్టుదును.

హిందువుల పద్ధతులు

మనదేశములో కలంకారీయద్దకము మిక్కిలి పురానమైన పరిశ్రమయనియు మనదేశమునుండియే పాశ్చాత్య తుల్య శీఘ్రానమును సంపాదించిరనియు నిదివరలో వ్రాసెయుంటిమి. వ్రాతమూలములగు బాఖలాలు లేకపోవుట చేత నీ పరిశ్రమయొక్క యుత్పత్తి కాలము గాని పరిణామస్థితులుగాని యందాజ్ఞాగాఁ జెప్పటకు వీలగును గాని తృప్తికరముగ నిర్ణయించుట కాధారములులేవు. దేశాంతరుల పురాతన గ్రంథములలో హిందువుల కలంకారీయద్దకము విషయమై ప్రశంసించి నుండుట

చేతను, మెగాస్తనీసు, ప్లూటార్కుమున్నగు ప్రాచీన చరిత్రకారులు తమ గ్రంథములలో హిందువుల యద్దకపు పరిశ్రమాన్నత్యమునుగూర్చి కొనియాడుటచేతను మన పరిశ్రమ మిక్కిలి పురాతనమైనదని చెప్పవచ్చును. క్రీ. శ. ఏడవశతాబ్దము మొదలు పదునేడవ శతాబ్దాంతరమువఱకు విదేశయాత్రికు లనేకులు మనదేశమున సంచారము చేసియున్నారు. వారిలో పెక్కండ్రు మనదేశమునందలి సాలీలనైపుణ్యతను అద్దకుల చాక చక్కమును మిక్కిలి కొనియాడుచు అద్దకపు బట్టలను మిక్కిలి సన్ననైన మల్లలను తమ దేశములకు మచ్చుగ దీసికొని పోయిరి.

అద్దకపుపరిశ్రమ కొన్నిజాతులనే యాశ్రయించి యుండుటచేత నూతనాభివృద్ధిజెందక సాంప్రదాయ పరంపరలుగ పురాతనపద్ధతులే యిప్పటికిని వాడుకలో నున్నవి. కల్పితపురంగులు విజృంభించి స్వాభావికరంగులడుగంటుటచేతను, యంత్రసహాయముతో ననేకరెట్లు పని మిక్కిలి శీఘ్రకాలములోజేయుచున్న పాశ్చాత్యులతో చేలిపనివాండ్రు డీకొనలేకపోవుటచేతను మన దేశములోని యద్దకు లనేకులు తమవృత్తులను వదలివేయ వలసినవారైరి. ఇంటియగాక తత్కాలమునకు కంటికింపుగనుండు విదేశపు రంగుగుడ్డల తళుకువై మోజు పడి మన నవనాగరికులకు దేశీయవస్తువులయం దనురాగము పూర్తిగనశించినది. ప్రజాసామన్యము విద్యాధికులనే యనుకరింపఁదొడంగిరి. భూస్వాముల పోషణముగూడ తగ్గిపోయినది. ఈ కారణములనుబట్టి మన దేశములోని యుత్తమజాతి యద్దకపు పరిశ్రమ కడచిన ముప్పదిసంవత్సరములలోఁ బూర్తిగ నశించినదని చెప్పవచ్చును. కావున నీ క్రింద వివరింపఁబోవు పద్ధతులం తకు పూర్వము వాడుకలోనుండినవనియే గ్రహించునది. ఇప్పడద్దకమువలన జీవించెడివారిసంఖ్య మనదేశములో బహుస్వల్పమైనను వారు చాలవఱకు మన పురాతన పద్ధతులనే యాదరించుచున్నారని చెప్పవచ్చును.

వర్తకము మూలమున విదేశీయులతో సంపర్కము గలిగి యన్యభాషాపరిశ్రామికపదముల నేకములు మన

దేశభాషలలోనికి వచ్చినవి. కలంకారీ యద్దకమునకు మనపూర్వు లే పదమును వాడెడివాఁడో తెలియదు. అద్దకపు బట్టలకు “కలంకారీయి” “చీటీలు” “పాలంపూర్లు” అను మూఁడుపేర్లు మనదేశములో వాడుచున్నారు. ఈ మూఁడును అన్యభాషాపదములే. ఆంగ్లేయ వర్తకసంఘము మనదేశమునకురాక పూర్వము పోర్చుగీసు వర్తకులును, డచ్చివర్తకులును మనదేశముతో వర్తకము చేయుచుండిరి. ఇప్పుడు మలయాళము లోని “కాలికట్టు” అను పట్టణము ఎగుమతి దిగుమతులు చేయుటకు ముఖ్యమైన రేవుపట్టణము. నుండెను. అందుచేత మనదేశమునుండి యెగుమతి కాఁబడిన యద్దకపు బట్టలన్నియు పాశ్చాత్యులచే “క్వాలికోలు” (Calicos) అని పిలువబడుచుండెడిది. ఇప్పటికిని మనదేశమునం దద్దెడిగుడ్డలకు క్వాలికో అనియే పేరు. ఈ యద్దకము “క్వాలికో అద్దకము” (Calico-printing) అనఁబడును. దీనినుండి “కలంకారీ యద్దకము” వచ్చినది (క్వాలికోకారి—కాలికారి—కలంకారిగా మారి యుండవచ్చును). పాశ్చాత్యులు మనదేశమునకురాకపూర్వము ఆరబ్బీలతోను, పాఠనీకులతోను, మన దేశపు వర్తకము సాగుచుండెడిది. మనదేశపు అద్దకపుబట్టలకు పాఠనీకులు “పాలంగ్ పోష్” అని పేరుపెట్టిరి. పాలంగ్ అను ఉర్దూపదమునకు మంచముని యర్థము. ‘పోష్’ అను పారసీక పదమునకు పోషణ మని యర్థము. ‘పాలంగ్ పోష్’ అనఁగా మంచమును పుష్టిచేయునది (పల్లంక పోషణము); దుప్పటి యని తాత్పర్యము. “పాలంగ్ పోష్” అను పదము “పాలంపూర్” అను పదముగ దేశభాషలలో మారి నది. రానురాను కంగు నుప్పేట్లకేగాక ప్రతీ యద్దకపు బట్టకును పాలంపూరను పేరు వాడఁబడుచుండెను. చాందినీలు, చిత్రాసనములు, జమ్బుభావాలు, రుమాళ్లు, ధోవతులు, చీరెలు, తుదకు వివిధమగు వస్త్రేలు గల చాపలు సయితము పాలంపూర్ల నే వ్యవహరింపఁబడుచున్నవి. మన దేశమునుండి తీసికొని పోయిన

పాలంపూర్ణను అరబ్బీ పారసీవర్తకలు యూరపు దేశమునకు ఎగుమతిఁ జేసెడివారు. యూరపు దేశములు పాలంపూర్ణను “చింట్జు” (Chintz) అని పిలిచెడివారు. “చింట్జు” అను పదము మన భాషలో “చీటి” అను పదముగ మారినది. కావున పాలంపూర్ణను చీటిలన్నను కలంకారీ గుడ్డ లనియే యర్థము. పైని వ్రాసిన దానిని బట్టి కలంకారీ యను పదము కంటే పాలంపూరును, చీటి యను పదమును పురాతనము లయినవని తేలుచున్నది.

వివిధవర్ణములుగల నేత బట్టలకును నిజమైన కలంకారీ బట్టలకును భేదముఁ జెప్పవలసియున్నది. నూలుకు రంగులు వేసి యా రంగుల నూలునే నేత యందుపయోగింతురు. తివాచీల రంగు లిట్లే యేర్పడును. కొన్ని రకముల పట్టుబట్టలు నూలుబట్టలుగూడ నిట్లు నేయుదురు. ఇట్లుగాక సాదా గుడ్డపై వివిధములగు రంగుల నద్దదురు. ఇదియే కలంకారీ యద్దకము. కావున ప్రతి రంగుల బట్టయు కలంకారీ గుడ్డ కాదని గ్రహించునది.

మన దేశములో ప్రతి రాజధానిలోను కొద్దియొ గొప్పయొ కలంకారీ యద్దకము జరుగుచుండెడిది. వంగ దేశములోని ఢక్కా, సిరంపూరు మున్నగు పట్టణములలో నూలు గుడ్డలనేగాక పట్టుబట్టలకుఁగూడ కలంకారీ యద్దకము చేసెడివారు. పంజాబు కాశ్మీర రాజ్యములలో ఉన్ని యద్దకముండెడిది. సంయుక్త పరగణాలు, మధ్య పరగణాలు, బొంబై రాజధానిలోని బొంబి, అహమ్మదాబాదు పట్టణములలోను, రాజపుత్ర స్థానములలోను, మున్నగు ప్రదేశములలో నీ పరిశ్రమవలన ననేకులు జీవించెడివారు. నిజాము రాష్ట్రములోని, హైదరాబాదు, ఓరంగల్లు, బేరంగల్లు, నాందేడు మున్నగు పట్టణములలో నిప్పటికిని ఈ పరిశ్రమ గలదు. నిజాము రాజ్యములోని వైతన్ అను పట్టణము పూర్వకాలము నుండియు నద్దకపు బట్టలకు ప్రసిద్ధి. కాని యనాదినుండియు నూలు కలం

కారీలను ఆంధ్రరాష్ట్రమే మిక్కిలి వన్నె కెక్కియున్నది. జాతీయము నాటికే బందరు కలంకారీ బట్టలు జగద్విదితములైనవి. క్రీ. శ. మూడవ శతాబ్దమునాటి పెరిప్లసు (Periplus) అను చరిత్రకారుఁడు “మసాలియా మల్లులను” గూర్చి వ్రాసియున్నాఁడు. ఆతని తరువాత మార్కోపోలో (Marco Polo) యను విదేశ యాత్రికుఁడు వీనిని గురించి వ్రాయుచు నిట్లు కొనియాడి యున్నాఁడు. “ఈ రాజ్యములో (ఆంధ్ర) దేశములో) సాలిడు గూడువలె మిక్కిలి సున్నితములగు ఉల్లిపొర మల్లులు నేయుదురు. ప్రపంచములోని యే రాజాధిరాజులు వీనిని సీగసావహించి ధరింపకుందురు?” ౧౫౮౬వ సంవత్సరములో లండను పట్టణమున బ్రిటిషు సామ్రాజ్య పరిశ్రామిక ప్రదర్శన మొకటి జరిగినది. ఆ ప్రదర్శనమునకు మన యాంధ్ర రాష్ట్రము నందలి బందరు, కాళహస్తి, నరసాపురము దగ్గర పాలకొల్లు మున్నగు ప్రదేశములలో నద్దిన కలంకారీ బట్టలను దొరతనము వారు పరిపియుండిరి ఆ సందర్భమున ఆరు గజముల చతురము గల బందరు పాలంపూరొకటి ౬౦ రూపాయలకును, భౌగతగామాయణములలోని బొమ్మల నద్ది రెండు గజముల చతురము గల కాళహస్తి చాంచినీ యొకటి ౩౫ రూపాయలకును, పత్తులు, పిట్టలు, పూలు, కాయలు, లతలు మున్నగు చిత్రేవిచిత్రములగు బొమ్మలనద్ది యుల్లిపొగ వంటి బంగారు రేకుతో నంచుగట్టి రెండు గజముల చతురము గలిగిన పాలకొల్లు పాలంపూరొకటి (దుప్పటి) ౩౦౦ రూపాయలకును, మరియొకటి ౧౦౩ రూపాయలకును అమ్ముడు పోయినవి. ఈ గిరాజిని బట్టియైన మన యాంధ్రుల కలంకారీ యద్దకపు ప్రాశస్త్యమును కొంత యూహింపఁగలరు.

మన దేశములో కలంకారీ యద్దకులను వేర్వేరు పేరులున్నవి. ఉత్తర హిందూస్థానములో వీరిని “భిషికారు” లందురు. ఆనఁగా ఆమ్మ చేసెడివారని యర్థము. ఆంధ్ర రాష్ట్రములో “జీనిగల”ని యొక

తెగ గలదు. వీరు ముఖ్యముగ కొండపల్లెలోను, గుంటూరు, నెల్లూరు, కర్నూలు జిల్లాలలోను పని చేయుచున్నారు. వీరినే కర్నూలు జిల్లాలో “చిత్రకారు” లందరు. మట్టితోను, కొయ్యతోను చేసిన విగ్రహములకు బచ్చెన పోయుట, నాటకపు తెరలు మున్నగు వానిపై చిత్రరవులు వ్రాయుట వీరివృత్తి. చిరిచాపలు, తుంగచాపలు నేసి రంగులు వేయువారికి నెల్లూరు, గుంటూరు జిల్లాలలో “పిచ్చి గుంట వాండ్రుని” పేరు. ఈవృత్తులన్నియు కలంకారీ యద్దకమునకు సంబంధించిన వైనను, కట్టుకొనుట కుపయోగించెడి కలంకారీ బట్టలను వీరు తయారు చేయురు. ఆంధ్రదేశములో కలంకారీ యద్దకులు ముఖ్యముగ గంగురేణులలోనే ప్రస్తుతమునందున్నారు. కాని కలంకారీ యద్దకమునం దారి తేరిన బందరు మొదలగు పట్టణములలో నితర జాతులవారే ముఖ్యముగ నద్దెడివారు.

మన దేశమున నద్దెడి కలంకారీ బట్టలు రెండు విధములుగ విభజింపవచ్చును. చీరలు, రుమాలలు, చాందినీలు తెరలు మొదలగు నిత్య కృత్యమున వాడుకలో నున్నవి యొక తరగతి. రథములను, విగ్రహములను అలంకరించుట కుపయోగించెడి వితానములును (Canopies) మహమ్మదీయులు సమాజు చేయునప్పుడు పరచెడి చిత్రాసనములును (జానమాజులు) రెండవ తరగతిలో నివి. ఈ బట్టలపై సామాన్యముగ దిమ్మలతో నద్దక చేతితోనే బొమ్మలను వ్రాయుదురు.

మన రాజధాని యందలి కృష్ణా జిల్లాలోని బందరు పాలకొల్లు (నర్సాపురంపల్లె) లోను, గోదావరి జిల్లాలో కాకినాడ దగ్గరనున్న గొల్లపాలెములోను, తంజావూరు జిల్లాలోని నాగూరు, కుంభకోణములలోను, మధుర జిల్లాలోని పేర్మగుడి, పాంబను పట్టణములలోను, వైదాపేట, కరువూరు, కాళహస్తి, నేలము మొదలగు పట్టణములలోను కలంకారీయద్దకముగలదు. కాళహస్తి, నేలము, పాలకొల్లు, బందరు పట్టణము

లలో శ్రేష్ఠమైన వితానములను, జానమాజులను చేసెడివారు.

అనాదినుండి మన దేశములో కలంకారీ యద్దకము నందు నాలుగు పద్ధతులు వాడుకలోనున్నవి:—(1) బట్టలపై కుంచెలతో బొమ్మలను వ్రాయుట (2) దిమ్మలతో నద్దట (3) కట్టడకము (4) కళికత్తకము. వీనిని గురించి సంక్షేపముగ నీ క్రింద వ్రాయబడును.

౧. కుంచెలతో బొమ్మలను వ్రాయుట (Hand-Printing).—ఈ పద్ధతి దిమ్మలతో నద్దట కంటెకష్టమైనది. అనుభవజ్ఞులు వ్రాసినప్పుడు బట్టల అద్దిన వాటికంటె మిక్కిలి కుండరములుగ నుండును. దిమ్మలతో నద్దిన బట్టలకంటె కుంచెలతో వ్రాసిన బొమ్మలయందు పనితనము విశేషముగ నుండును. అందుచేత వీనిని తయారు చేయుటలో కాల మధికముగ పట్టును. బట్ట యొకటింటికి రెండుమాఱు నెలలకు తక్కువకాదు. కుంభకోణము, నాగూరు, కాళహస్తి, బందరు, పాలకొల్లు పట్టణములలో వితానములు మొదలగు పవిత్రమైన బట్టలు కుంచెలతో తయారు చేసెడివారు.

కుంచె యద్దకమునందు మల్లును మొట్టమొదట కరక్కాయ నీటిలో నాననిచ్చి తరువాత పాలలో వైదారు గంటల నేపుడికించి రెండు జాబారనిచ్చెదరు. తరువాత నిసుకపై నెండలో నారవేసి కరిగిన మైనముతో కుంచెచేత బొమ్మలను వ్రాసెదరు. మైన మ్మారిన తరువాత బట్టలను రంగు కషాయములో ముంచి రంగు చక్కగ బట్టకు పట్టిన తరువాత వేడినీటిలో ముంచి మైనమును తీసివేయుదురు. అప్పుడు నీలిమీఁద గాని యెరుపుమీఁదగాని తెలుపద్దకమగును. ఒక రంగుమీఁద మరియొక రంగును గూడ నీ పద్ధతిని యద్దవచ్చును. అద్ద దలచిన బొమ్మలయొక్క యంతులను ముందుగ సిరాతో వ్రాసి యెరుపుండవలసిన చోట కుంచెలతో రంగునుపామి బట్ట నుడక వేయుదురు.

అప్పుడా యా ప్రదేశములలో నెరుపు గాఢముగ నంటును. తరువాత నెరుపుపై మైనముఁబూసి బట్టలకు నీలివేయుదురు. నీలి యంతైన తరువాత వేడినీటితో మైనమును దీసివేసి బట్టను సాఫుచేయుదురు. కాళహస్తీలోని మైనమురాయక యెరుపుతరువాత నీలి కూడ చేతితోనే వేయుదురు. ఈ పద్ధతి పాశ్చాత్యుల నిరోధపద్ధతికి సరియైనదని చదువరులు గ్రహించి యుందురు.

బందరు వితానములపై ముఖ్యముగ చెట్లు, పత్తులు, పిట్టలు, నెమళ్లు కూర్చుండినట్లు, ఎగురుచుండినట్లు చిత్రంపఁబడియుండును. చెట్ల మొదళ్ల దగ్గర నది ప్రవహించునట్లును, అడవి మృగములు విహారము సేయునట్లును ప్రదర్శింపఁబడి యుండును. ఈ బట్టను తయారు చేయుటకు రమారమి మూఁడు నెలలుపట్టును.

కాళహస్తీవితానములయందు తెలుపుమీఁద నీలి, పసుపురంగు లద్దెదరు. సామాన్యముగ భారత రామాయణకథలను వానిపై చిత్రించెదరు. పాలకొల్లు వితానములుగూడ నిట్లేయుండును. కాని కథలమధ్య ప్రకృతిసౌందర్యమును నూచించు వృక్షములు, నదులు మొదలగు వానిని చిత్రించెదరు.

ఎరుపుమీఁద పసుపు బందరులో నీ విధముగ నద్దెదరు. బట్టను మొట్టమొదట పసుపురంగులోఁబుచ్చించి యెండినతరువాత కరిగిన తేనె మైనముతో బొమ్మలను వ్రాయుదురు. వీరుపయోగించెడికుంచె యుక్కుతీగలతోఁ జేయఁబడును. మిక్కిలి చిక్కులైన బొమ్మలను వ్రాయవలసినప్పుడు చిల్లులకొగితములఁగూడగుపయోగింతురు. బొమ్మలు ముగిసిన తరువాత బట్టలను ఎఱ్ఱరంగులోఁబుచ్చించి వేడినీటితో మైనమును పోఁగొట్టెదరు. బందరు కలంకారీబట్టలవైఁజేసెడి నగిషీపని చాలవఱకు పారసీక సాంప్రదాయముల ననుసరించి యుండును. కాని కాళహస్తీ, పాలకొల్లు, గొల్లపాలెము మున్నగు పట్టణములలోని యద్దకుల రూపకల్పనలు కేవలము హిందూసాంప్రదాయకములైయుండును.

౨. దిమ్మలద్దకము (Block printing) :—

బందరు పాలంపూర్లు (నిత్యకృత్యముల నుపయోగించెడి కలంకారీబట్టలు) ముఖ్యముగ నీ పద్ధతిని తయారు చేయఁబడును. పాలంపూర్లులో రెండుమూఁడు గకములు గలవు. తెలుపుమీఁద నల్లనియంచులుగల యెర్రని బొమ్మలు. ఇవి పూర్తిగ దిమ్మలతో నద్దినవి. తెలుపు మీఁదగాని, రంగుబట్టమీఁదగాని వేర్వేలు రంగులద్దుట. ఇవి కొంతభాగము దిమ్మలతోను, కొంత భాగము కుంచెలతోను, అద్దఁబడును. కేవలము కుంచెలతోనద్దిన పాలంపూర్లుగూడఁ గలవు. ఆవుల చీరలును మామిడిపిందెచీరలును కేవలము దిమ్మలతో నద్దినవి.

ఈ యద్దకమున దిమ్మలుచేయుట ముఖ్యమైనపని. ఇవి మెత్తని కొయ్యతోఁ జేయఁబడును. ఇందుకు మనదేశములో పెద్దటేకు విస్తారముగ నుపయోగింతురు. అద్ద దలఁచిన బొమ్మలను మొట్టమొదట తొగితములను కత్తిరించి చేయుదురు. తొగితములతోఁజేసిన యీబొమ్మలను దిమ్మలపైనంటించి వానిలోనికి చిక్కుదురు. బొమ్మలు లోతుగ చెక్కినకొలఁది యద్దకము నందు స్పష్టముగనుండును. సామాన్యముగ నొక యం గుళములోతు చిక్కుదురు. దిమ్మలపొడవు సాధారణముగ మూఁడు నాలుగంగుళములుండును. చిత్తీరువు పెద్దదైనయెడల రెండు మూఁడు దిమ్మలనుచేర్చి యొక దానిగ బిగించెదరు. వీని ఖరీదు తొమ్మిదిరూపాయల వఱకుండును. విరామములేకుండవాడినప్పటికిని దిమ్మలు మూఁడు సంవత్సరములుండును.

దిమ్మలతరువాత రంగులుతయారుచేయుట ముఖ్యమైనపని. ఎరుపు, నలుపు, పసుపు, పసురు, నీలి, ఊదారంగులు విస్తారముగ వాడుకలోనున్నవి. సాదాయద్దకమునం దుపయోగించెడి మూలికులనే కలంకారీయద్దకమునఁగూడ నుపయోగింతురు. కాని పొట్లు కొంచెము భేదముగనుండును. ఎరుపు వేయుటకు చిరివేరు, నలుపునకు కరక్కాయలు, అన్నభేడ్డి, నీలికి నీలిమందు,

ఈదాకు ఎరువుమీద నలుపు, ఆకుపచ్చకు పసుపు మీద నీలి—ఈ రీతిని సాధాయద్దకమునందు వాడెడి గంగులనే కలంకారీ యద్దకమునకుఁగూడ నుపయోగింతురు.

అద్దకపు పద్ధతులు కొంచె మించు మించుగ మన దేశము నందంతట నొక్కటిగ నుండును. బట్టను ముందుగ గేదెపేడలోనాన్ని, నీరు చల్లుచు నేలమీద నాగవేయుదురు. తరువాత నా మురికి బట్ట నొకటి రెండు రోజులు కరక్కాయ నీటిలో నాననిచ్చెదరు. బొమ్మలయొక్క యంచులు నల్లఁగ నుండవలసినప్పుడు ఇనుపతుప్ప, బెల్లము, పులిసిన కల్లును మురంగనిచ్చి యా మిశ్రణము నొక పళ్లెములోనుంచి మెత్తని కంబళి ముక్క నందులో ముంచి యుంచెదరు. దిమ్మల నీ కంబళిపై నొక్కి తరువాత బట్టవైసదెదరు. అప్పుడు తెలుపుమీద నల్లని యంచులుగల బొమ్మలద్దకమగును. తెలుపుమీద నెరుపు కావలె నన్నచో వైని చెప్పిన మిశ్రణముకు బదులుగ పటిక నీటిలో దిమ్మలను ముంచి యథావిధిగ నద్దుదురు. ఆరిన తరువాత బట్టలను చిరివేరు, జాజియాకులు వేసి మరంగబెట్టిన కషాయములో ముంచెదరు. అప్పుడు పటిక యంటిన చోట్ల యెరుపద్దకమగును. సాపు చేయుటకు అద్దక మైన బట్టలను నున్నము, చాడు, సబ్బు గలిపిన నీటిలో నుడక వేయుదురు. ఇది మిక్కిలి పురాతన మైన పద్ధతి. సాశ్చాత్యులు కలంకారీ యద్దకమన నేమియో తెలియని కాలమునఁగూడ నీ పద్ధతియే మన దేశమున వాడుకలో నుండినది. ఏలయన ౧౭-వ శతాబ్దాంతమున, అనఁగా రఘురమి ౨౫౦ సంవత్సరములనాఁడు “ఫాదర్ కాడ్గో” అను క్రైస్తవ మతాచార్యుఁడొకఁడు మన రాజధానిలోని కలంకారీ యద్దకపు పద్ధతి నిట్లు వర్ణించియున్నాఁడు. “ఒక మోస్తరుగ చలువచేసిన క్రొత్త గుడ్డలను అద్దకులు వారము పదిరోజులు కట్టుకొని మాపుదురు. మాసిన గుడ్డలను మేక పెంటతోఁగాని గొర్రె పెంటతోఁగాని నాన్ని

నీటిలో జాడించి యెండవేయుదురు. తరువాత నీటిలో నాననిచ్చి, కరక్కాయ నీటిలోను నల్లని బట్టల నెండ నిచ్చెదరు. నున్నచి కొమ్మువలకిన నున్న బట్టలను నునుపుచేయుదురు. ఇంక పులిసిన కల్లునైచి చిల్లిరేకులతోగాని, చిల్లులు నాడిచిన మట్టిలతోగాని యుపాధుల నద్దెదరు. నలుపుచున్న వేయుటకు ఇనుపతుప్పను, పులిసిన కల్లు, గంజి కలపి యుడక బెట్టి తయారుచేసి యద్దెదరు. నీలయద్దకము బట్టల మేక పెంటలోగాని గొర్రెపెంటలోగాని నాన్ని మంచి నీటిలో జాడించి యెండవేయుదురు. బట్టలపై బొమ్మలను ముందుగ బొగ్గుతోఁగించి బొమ్మలను కన్న తక్కిన భాగములన్నియు కరిగిన మైనముతోఁగి వేయుదురు. తరువాత బట్టను నీలిరంగులోనుంచి వేడి నీటితో మైనమును దీసివేసి బట్టలను చాడులోనుడక వేసి మంచి నీటిలో జాడించి యెండవేయుదురు. అప్పుడు తెలుపుమీద నీలియద్దకమగును. అద్దిన గుడ్డలకు మెరుంగుబెట్టుటకు బట్టలను తిరిగి వేడలో నుడక వేసి ఉరికి, జాడించి, తిరిగి గేదెపాకులను కరక్కాయ నీరు మును గలిపిన మిశ్రణములోనాన్ని యెండవేయుదురు. ఎరుపువేయుటకు పటికయు, ఈదాకులకు పటికతో అన్న భేదిగలిపియు నద్ది యెండినతరువాత నీటిలో నాననిచ్చి కొన్ని వేళ్లయొక్క కషాయములో నుడికింతురు. అద్దకమైన గుడ్డలను మేక పెంటతో నుడికించి సబ్బునీటిలో జాడించి యెండలో చలువజేయుదురు. అప్పుడు బట్టయొక్క తెల్లనిభాగములు సరియగును. తరువాత తెలుపుమీద పసుపును, నీలిమీద ఆకుపచ్చయు నద్దెదరు. ఇందునకు పటికయు, కరక్కాయలును, దానిమ్మతోక్కలును, పసుపును వాడుకచేయుదురు.” ఈ యుత్తరము పారిసు పట్టణములోని “శాస్త్రీయ విద్యాపీఠమునకు” (Paris Academy of sciences) పంపబడినది. ఈ యుత్తరములో వర్ణించిన పద్ధతులకును నేడు మన దేశములోనున్న పద్ధతులకును భేద మేమియులేదని చదువరులు గ్రహింపగలరు.

యోగములు?—మన దేశము నందలితటను పద్ధతు లొకటియే యైనను అద్దకమునం దుపయోగించెడి వస్తువులయొక్క పాళ్లు ఊరూరను మారుచుండును. పద్ధతులు గ్రంథస్థములుగాక రహస్యములుగ నుండుటచేత సోండ్వారులకు తెలియక యద్దతులు వంశ పరంపరగా వాడుచున్న పాళ్ళే వాడెదరు. అందుచేత తప్పిళ్ళలో నాయా ప్రదేశములయందు భేదములుండును. అయినను మచ్చునకై కొన్ని యోగము లీ క్రింద నీయబడును.

తెలుపుమీఁద నెరువద్దుట :—మన రాజధానిలో నెరుపు వేయుటకు చిరివేరే వాడుక చేయుదురు. ఇందుకు,

1 సేరు గుగ్గిలము.

2 పలములు పటిక.

1 పలము లద్దుగచెక్క.

1 పలము పసుపును పొడిచేసికలిపి 4 సేర్ల నీటిలో నానఁబెట్టి చక్కఁగఁ గలిపి వడపోయుదురు. ఈ సారమును దిమ్మలతో బట్టపై నద్ది యెండిన తరువాత బట్టను చిరివేరు కషాయములో నుడక వేయుదురు. అప్పుడు అద్దినచోట్ల నెరుపు రంగంటును.

ధూపుచాయ నద్దుటకు :—(ఎరుపు వాగుఁ గల నలుపు).

అర్థసేరు చెరుకు పానకము.

1 చెటాకు ఇనుప తుప్పపొడి.

1 చెటాకు అన్న భేది, వీనిని గలిపి 12 సేర్ల నీటిలో 12 రోజులు ముగఁగఁబెట్టెదరు. మురిగిన తరువాత కొంచెము గుగ్గిలమును, నేతిని గలిపి వడపోయుదురు. వడపోసిన తరువాత నీ పాకమును దిమ్మలతో నద్దుదురు. ఎండిన తరువాత బట్టలను మైనిజెప్పిన ప్రకారము చిరివేరు కషాయములో నుడక వేసి రంగంటిన తరువాత మంచినీటిలో జాడించి యెండవేయుదురు.

ఉత్తర హిందూస్థానములో జమ్ముఖానాలు, పరజాలు మొదలగు ముతక బట్టలు కలంకారీ యద్దక

ముతో తయారుచేయు నలవాటు గలదు. ఇందు కొన్ని తరుణముల వైద్యులు గంగులునూడ నద్దెదరు. విదారు గంగు లద్దవలసినప్పు డొకగాని నిరువాతి నొకటి యద్దెదరు. ఎరుపును నలుపును అద్దుటకు చిరివేరు, నూనె, సజ్జాకాగము, కగ్గోయలు, తుమ్మజిగురు, అన్న భేది కావలసియుండును. 2. తాను నద్దుటకు (14 గజములు పొడవు, 2 అడుగుల వెడల్పు):—

అర్థసేరు నూనె

పావుసేరు సజ్జాకాగము

మూడు శేర్లు నీటిలోఁ గలిపి చక్కఁగ కలియఁబెట్టి తాను నందులో నానెదరు. ఎండిన తరువాత, పావు సేరు కరక్కాయలను చితికఁగొట్టి మూడు సేర్లు నీటిలో నాననిచ్చి తానునందులో ముంచి యాగవే నెదరు.

పావుసేరు అన్న భేది, పావుసేరు తుమ్మజిగురు, సేరున్నర నీరును చిక్కఁగఁ గలిపి పాముచేసి దిమ్మల నీ పాకములోముంచి మై ప్రకారము తయారుచేసిన తానుపై నద్దెదరు. తెల్లబట్టపై నల్లనిబొమ్మ లేగ్వుడును. ఎండిన తరువాత, అర్థసేరు పటికను, మూడు సేర్లు నీటిలోఁ కరిగించి నలుపద్దకమైన తాను నా నీటిలోముంచి యాగవేయుదురు. అరిన తరువాత, సేరు చిరివేరు పది పీర్లు నీటిలోవైచి దిగ్గాచి తాను నీ కషాయములో ముంచెదరు. అద్దకమైన తరువాత తానును మంచినీటిలో జాడించి యెండవేయుదురు. ఇచ్చట నద్దకమైన యెరుపు నలుపులు రండును సక్కఁగంగులు.

ఎరుపు, నలుపు, పసుపు, అకుపచ్చ, నీలి, తెలుపు గల యాఱురంగుల జమ్ముఖానాను తయారుచేయుటకు (ఒకతాను):—

$\frac{1}{2}$ సేరునూనె

$\frac{1}{4}$ సజ్జాకాగమును గలిపి తానునందులో నాన్ని యెండినతరువాత మైనిజెప్పినపాళ్లలో ముందుగనలుపు నద్దుదురు. తరువాత నెరుపునద్దుటకు,

$\frac{1}{4}$ సేరుపటిక,

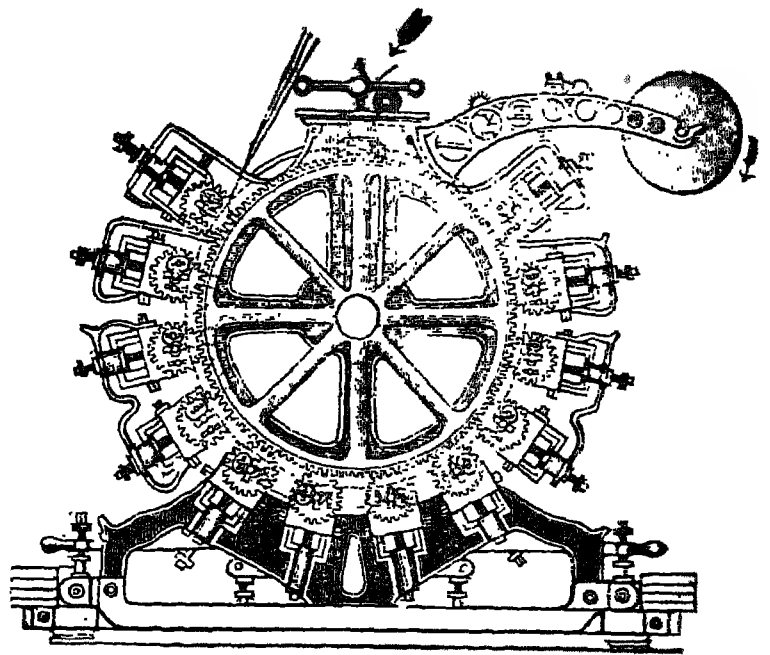
4 చటాకులు తుమ్మజిగురు, 8 శీర్ష నీటిలోఁగలిపి దిమ్మల నీ పాకములో మంచి యద్ది యెండినతరువాత వైనిశెప్పిన ప్రకారము తయారుచేసిన చిరివేరు కషాయములోమంచి మంచి నీటిలోఁజాడించి యెండవేయుదురు. అప్పటికి నలుపు, ఎరుపు పూర్తియగును. తక్కిన గంగులను వేర్వేరుగ తయారుచేసి దిమ్మల నారంగులలోమంచి విడివిడిగ నద్దెదరు. పసుపుతో పసుపును, నీలిమందుతో నీలిని, ఈ రెండు గలిపి యాకుపచ్చను అద్దెదరు. ఇందుకు $\frac{1}{2}$ సేరురంగు, $\frac{1}{4}$ సేరు తుమ్మజిగురు, 8 శీర్ష నీటినిగలిపి రంగును పక్వమునకుఁ దెచ్చెదరు. ఈ యిరుదురంగులలో నలుపు, ఎరుపు మాత్రము పక్కరంగులు. తక్కినవి వెలిసిపోవును. అందుచేత నీరంగులనే యద్దుదురుగాని వాని కషాయములనువండి తానుల నందులోమంచురు. కలకత్తాదగ్గిఁగి శీరాంపురమును (Serampore) పట్టణములో పట్టుమీఁద కలం కారి పనిజేయుదురు. బదామిరంగు (cream colour) విస్తారముగ వేసెదరు. ఇదిగాకమంజిష్ఠ(మదారుచెక్క) శిరిమింజిపసుపు, రంగు పదార్థములకును, పటిక, అన్నభేద యుపాధులకును వాడుకచేయుదురు; పట్టద్దకమున గుప్తయోగించు దిమ్మలు చింతకొయ్యతోఁ జేయఁబడును. బదామి రంగు వేయుటకు ధాతకీసుముము (అగ్ని గ్వాలయని దీనికి మరియొకపేరు; ఇది యెర్రగ నుండు అడవి పూవు), పటిక, పసుపు, తుమ్మజిగురు, “లేడ్ అసిటేటు” (Lead acetate - సీసపు సంబంధమైన లవణము)ను పొడిచేసి నీటిలోఁ గలిపినయెడల మీగడవలె నిగనిగలాడు పదార్థ మేర్పడును. తుమ్మజిగురు నీరు కొయ్య తొట్లలోఁబోసి వానిపై కొయ్య చుట్టముల నుంచెదరు. ఈ చుట్టముల యడుగు భాగమున నూసె గుడ్డయని దానిపైని మెత్తని కంబళియు పరచెదరు. వైని తయారైన రంగునకు కంబళిపైఁబోసి కుంచెలతో నద్దెదరు. దిమ్మలను దీనిపై నొక్కి పట్టుబట్టులపై నద్దెదరు. దిమ్మలద్దకము నందు బట్టలు నలుచదరపు నేలపై నున్న గాని బొమ్మలు చక్కఁగ

నద్దకము గావు. హెచ్చుతగ్గులున్న నేలపైఁ బడిన యెడల కొన్నిచోట్ల బొమ్మ లద్దుపడవు. అందునకై యద్దకము కావలసిన గుడ్డను, నలు చదరపు పెట్టెపైఁ బరచి నాలుగు మూలలొగుండునూదులతో ముడుతలు తేకుండ బిగించిన తరువాత దిమ్మల నద్దెదరు. మాలు బట్టలకు నిదియే పద్ధతి. ఇట్లద్దిన పట్టుబట్టను నీటిలోఁ జాడించి యెండిన తరువాత మంజిష్ఠ కషాయములో నుడకవేయుదురు. రంగు పట్టిన తరువాత మంచి నీటిలోఁ జాడించి యెండవేసినచో దిమ్మలతో నద్దిన చోట్ల బదామి రంగేర్పడును.

3 కట్టద్దకము(Tie and dye work):—

ఇది మన దేశమునకు విశిష్టమయిన పద్ధతి. పాశ్చాత్యులలో నీ పద్ధతిలేదు. బట్టల కచ్చటచ్చట ముడులు వేసి తరువాత నద్దకము వేయుటచేత నీ పద్ధతికి “కట్టద్దకము”ను పేరు పెట్టఁబడినది. పాశ్చాత్యులు

ఎనిమిదిరంగుల నద్దు యంత్రము

7-వ పటము

ఎక్కువ వెలయిచ్చి కొనెడి “బందానా రుమాళ్లు” (Bandana kerchiefs) ఈ పద్ధతినే యద్దఁబడును. మన దేశములో ఉత్తర హిందూస్థానమున నీ పద్ధతి విశేషముగ వాడుకలో నున్నది. రాజపుత్రస్థా

నము, పంజాబు, సంయుక్త పరగణాలు, కోటాసంస్థానము మొదలగు ప్రదేశములలో నీ అద్దకము మిక్కిలి వ్యాప్తిచెందియున్నది. మన రాజధానిలో గువ్వకన్ను చీరలు, చుక్కల చీరలు, రవికెలు, రుమాళ్లు మాత్రమే పద్ధతి ప్రకార ముద్దెడివారు.

ఉత్తర హిందూస్థానమున నీ బట్టలకు మిక్కిలి విలువగలదు. ఈ పద్ధతి ప్రకార ముద్దిన బట్టలకు

(తలపాగాలు, రుమాళ్లు, కండువాలు మొదలగునవి) “చానారీ” అని పేరు. అద్దిన రంగులను బట్టి “మక్కా చానారీలు”, “కచ్చాచానారీ” అని గండుబిగ్గములు, హిందువులపండుగల సమయమున దగ్బిరుత్తీర్చివచ్చినచో మహారాజుగారికి “పక్కాచానారీలను నజర” నాగా. దీని కొని వెళ్ళుటయు, మహారాజావారికి ననుతాబేదారీలకు పండుగల సమయమున చానారీలను

బందరులో నువయోగించు అద్దకపుదిమ్మలు

8-వ పటము

బహుమతిచేయుటయు ననుశ్రుతమైన యాచారము. కోటాసంస్థానములో మొన్నటి వఱకునిట్లుండెడిది. దర్బారుసమయమున సామంతులు చానారీలను తప్ప మరియొక తలపాగాను చుట్టకూడదను నిర్బంధము గూడ కోటాసంస్థానములో నుండెడిదట. ఇప్పుడు

తగినంత యాదరణములేక యీ సంస్థానములోఁగూడ నీ పరిశ్రమ యరుదైనది.

కట్లద్దకము రెండుభాగములు: ముళ్ళు వేయుట, రంగులద్దుట. సామాన్యముగ నద్దకులు ముళ్ళు వేయురు. ముళ్ళు వేయుటకు ప్రత్యేకముగ ఆడ కూలీలుందురు.

వీరికిదియే వృత్తి. గ్రంథములకు కాని మొదలుకొని రెండవకాలవఱకుదొరకును. ముఖ్యవేయుట వినువుబుట్టెడి సన్నిధినునను అలవాటుపడిన స్త్రీలు రోజుకెనిమిదకాల వఱకు సంపాదింతురు. ముఖ్యనూలు దారములతో వేయుదురు. ముఖ్యవేసినగుడ్డుకు రంగువేసినప్పుడు కట్టుగట్టి నచోట్లుమాత్రము తెల్లగనుండి తక్కినబట్టకంతయు రంగులంటును. ఇది రంగు బట్టమీద తెల్లచుక్కలు వచ్చుటకు పద్ధతి.

రంగుచీరమీద తెల్లచుక్కలువచ్చుటకు తెల్లచీర మీద నాయాచోట్ల నూలు దారముతో ముడివేసి ముఖ్యతోగూడ చీరకు రంగువేయుదురు. రంగువేసిన తరువాత ముడుపు విప్పినయెడల నచ్చట రంగుంటక తెల్లగనుండును. ముఖ్య సమానమైన దారములతోవేసిన గుడ్డు సాదాచుక్కల చీర యగును. ఒక్కొక్క చోట మూడేసిగాని యైదేసిగాని కట్టు గుమిగూర్చి కట్టినచో మూడుచుక్కలచీరగాని యైదుచుక్కల చీరగాని యద్దకమగును.

తెల్లచీరమీదగాని రంగుచీరమీదగాని వేటొక రంగుగలచుక్కల నద్దవచ్చును. ఏరంగులో చుక్కలుండవలెనో యారంగులో దారమునుముంచి తరువాత ముఖ్యవేయవలెను. ముఖ్యరిన తరువాత బట్టకు వేయవలసినరంగు వేయవచ్చును. దారమునకు వేసినరంగు కట్టుగట్టినచోట్ల బట్టకంటును. చూనారీలను అద్దకపు బట్టలు విస్తారముగ నుత్తరహిందూస్థానములో తయారగునని ప్రాచీనముగాను బడినది. ఇందునకు సామాన్యముగ ముతకబట్టల నుపయోగింతురు. పక్కా చూనారీలను (రంగువెలియనివి) జేయుటకు బట్టను మొట్టమొదట శుభ్రముగ నుతికి 2 చటాకులు ఆముదము 2 చటాకులు సజ్జాకారమును గలిపిన చల్లనీటిలో రాత్రి పూట నాన్నుచు పగలెండలో నారవేయుదురు. ఇట్లు పది పదియైదురోజులు నాన్నుచు నార్పచుందురు. తరువాత దానిని పూరుడునీటిలో నుతికి గాలికి నెండ నిచ్చెదరు. బట్టయెండిన తరువాత బొమ్మలను (అద్ద

తలచినవి) ఎర్రపెన్నిలతోగాని నీలమున్నుముతోగాని బట్టమీదవ్రాసి ముఖ్యవేయుట కిచ్చెదరు. కట్టుకారీడు ఈ గీతలమీదనే ముఖ్యవేయుదురు. కట్టుముగిసిన తరువాత పసుపద్దవలసిగా భావముల పసుపు గలిపిన మజ్జిగలోను, ఆకుపచ్చ నద్దకలకి భావములను పసుపు, నీలిమందు గలిపిననీటిలోను ముంచి రంగులారినతరువాత నాయాభావముల నచ్చుటవచ్చుటకు ముఖ్యవేయుదురు. తక్కిన భావముల కెరుపు వేయుటకు :—

1½ సేరు చిరివేరు

2 చటాకులు పటికను పొడిగొట్ట నీటిలో కలిపి మరగబెట్టెదరు. రంగుపాకమునకు వచ్చిన తరువాత దించి చల్లార్చెదరు.

3 పలములు చిరివేరు, 1 చటాకు పటికను వేరు పొడిచేసి చల్లనీటిలో నెరుపువచ్చువఱకు నాననిచ్చి వడపోయుదురు. అప్పుడు మొదట మరగబెట్టి తయారచేసిన కషాయమును దీనితోగలిపి బట్ట నామిత్రములో మూడురోజులూరనిచ్చి మంచి నీటిలో నాడించి యెండవేయుదురు. అప్పటికి పసుపు, ఆకుపచ్చ, ఎరుపు రంగు లద్దకమగును. ఎరుపునకు ఒదులుగ నీలి యద్ద వలెనన్న చిరివేరు కషాయమునకు మారు నీలిమందు పాకములో ముంచవలెను.

కట్టయొక్క సముదాయములనుబట్టి పక్కా చూనారీలకు పేర్లుగలుగుచున్నవి. ఒంటిచుక్క బట్టలకు (ఒక్కొక్కముడి) 'ఏకబంది' యనియు, నాలుగు చుక్కల బట్టలకు 'చౌబంది' (నాలుకేసికట్టు) యనియు, ఏడుచుక్కలు బట్టలకు 'సాబంది' (ఏడేసికట్టు) యనియు పేర్లు. మనుష్యులు, పృగములు, ఈటెలు, బల్లెములు మొదలగు వేటసంబంధములగు పరికరముల బొమ్మలిద్దినవానికి "షి కారీచూనారీ" అని పేరు.

కచ్చాచూనారీలు చేయుటకు సన్ననివట్లు కావలెను. పద్ధతు లొక్కటియే యైనను సన్నబట్టవై పని చేయుటకు కొంత చాకచక్యముండవలెను. కచ్చా

చూనాగీల గంగుల గారి గుంపుగము మాత్రము కొంత వంతములై యుండును. గొబ్బుల స్థానములలో మరి యొక పద్ధతిని గొండ్ల చూనాగీలను నిఘానవేయుట గలదు. సున్న నొక్క పలక నొక నానిని దీసికొని యద్దకగొండ్ల గొవలసిన బొమ్మలయొక్క చూనాగీల మేర్పడు లాగున నానలకన్నె గుండు నూదులను గుచ్చెదరు. బట్టనుతడిపి బల్లనై ఒకచినప్పడు గుండు నూదులున్న చోట్ల పైకలేచి నిక్కన భిగములు కొంచెము వంగియుండును. అప్పుడా తేచినచోట్ల బట్టగొని బట్టను నిమ్మకముగ పైకి లేవదీసి చూభాగముల ముట్లు వేయుదురు. ఈ ముట్లు వేసినచోట్ల గంగులండు కుండుకురుగాను దాగుమునన పైకము చూయుదురు. ముట్లు వేసిన తరువాత నా భిగమును గంగులలో ముంచి దరు. ఇట్లే మరయుక బొమ్మ యేర్పడును. నూదులు బల్లపై గుచ్చి ముట్లు వేసి గుండుల గంగు వేయుదురు. ఈ రీతిని బొమ్మలన్నియు వద్దక పైన తరువాతి బట్టసంతయు గంగులలో ముంచెదరు. అప్పుడు గంగు బట్టమీద వివిధములగు గంగు బొమ్మలద్దక మగును. ఎరుపు బట్టపై తెల్లచుక్కలు, పసుపు చుక్కలు వచ్చుటకు రండు పర్యాయములు ముట్లు వేయవలెను. ఇట్లే నలుపుమీద తెలుపు, పసుపు, ఎరుపు చుక్కలు వచ్చుటకు మూడు పర్యాయములు కట్టు కట్టవలెను.

౪ తళుకద్దకము (Tinsel printing):—ఇది యొక చిత్రమైన యద్దకపు పద్ధతి. ఈ బట్టలు విస్తార ముగ మహమ్మదీయులు వాడుక వేయుదురు. దక్షిణ హైదరాబాదు, బయల్పూరు, లాహోరు, సాంగశేరు, అహమ్మదాబాదు, నాసి కొత్రియంబరం మొదలగు కొన్ని పట్టణములలో మాత్రమిప్పు డీయద్దకము ప్రచారములో నున్నది. మన రాజధానిలో గోదావరిజిల్లా లోని కొన్ని పల్లెటూళ్లలో నిప్పటికిని తళుకద్దకము కొంచెము వేయుచున్నారు.

ఈ యద్దకమునందు బట్టలను ముట్ట ముట్ట జిగురు వస్తువులలో ముంచి చూనాగీల మునుపు నిడుగు వస్తువులను వల్లుదురు. ఇట్లె సగువాని నది బట్టల కంటె గొని యులికినను గొనిపోవు. చిక్కని గంజీ, కుచ్చ జిగురు నీరు, గోడొడ్డ నీరు మొదలగు జిగురు వస్తువులను పొకముచేసి బట్టలకు వల్లుదురు. అట్టికపు పోడి, డాకు, కేసులు నిడుగు నిమ్మకు తుపగొగిల కురు. ఫలకంకులు ఉల్లిపొకకంటి వంటి కేకులు, నుగారు కేకులను వేయించి జిగురు నేయించెదరు. జిగురు పెట్టిన సగువాని కేకుల నంటించి మున్నని గొచ్చుముక్కలతో వల్లుదురు. ఎండక సగువాని బట్టలకుగొనిని భిగములను దీసి వేయుదురు. మాత్ర నిహోక్తి నివయదల బట్టలనులికినను కేకులు గొనిపోవు.

పారిధానిక పదములు

- Acid dyes గ్రాహకములము
- Alum పోడి
- Artificial dyes కల్పితముల గులు, దోహదములు
- Basic dyes క్షారపురములు
- Black Liquor నలుపునీరుము
- Bleached clothes ముట్లులు
- Bleaching చలువ నేయుట
- Bleaching powder చలువమున్నము
- Blue stone నయూరకు క్షము
- Boiled starch గంజీ
- Caustic potash పోటాసుక్షారము
- Caustic soda సోడాక్షారము
- Chlorine లవణవా యువు
- Chemical theory సమ్మేళనవాదము, సంఘాత వాదము
- Cochineal కిరిమింజి
- Calico printing కలంకారీయద్దకము
- Coloured resists పవర్తనిరోధము
- Compound Colours సమ్మేళితములు

Country Soap దేశవాళీసబ్బు నాటుసబ్బు
Copperas అన్న భేడి
Developed Colours దోహదపురంగులు
Deep shades ముదురునాణులు
Dhobys' earth సబ్బాకాగము, చాకలిచాడు
Direct dyes నిరుపాధిక పురంగులు
Discharge style వివర్ణపద్ధతి
Discharges వివర్ణకములు
Dyeing అద్దకము
Dyer గంగురేణు, అద్దకుడు
Dyes గంగులు
Engraved plate printing చిత్రితపు అద్దకము
Fast dyes పకా, గంగులు
Fatty resists తైలనిరోధములు
Finished products తయారైన సరకులు
Fixing Agents బంధనములు
Fugitive dyes కచ్చారంగులు
Gum arabic శుష్కబంక
Hand block printing దిమ్మలయద్దకము
Hanks లాడీలు, నూలుపిట్ట
Hydro-chloric acid శంఖద్రావకము
Indigenous dyes నాటురంగులు
Intermittent machine విరామయంత్రము
Kier (boiler) చాకిబాన
Light shades లేచాయలు
Linens నారబట్టలు
Madder style మంజిష్ఠపద్ధతి
Mechanical theory విశ్రాంతవాదము
Metallic oxides భస్మములు
Mineral dyes ఖనిజపురంగులు
Mineral Mordants ఖనిజోపాధులు
Mordant (or adjective dyes) సోపాధికపు
రంగులు
Mordants ఉపాధులు
Mordant style ఉపాధిపద్ధతి

Mordanting కసటువేయుట
Natural dyes స్వాభావికపు రంగులు
Paper pulp కాగితపుగుడ్డు
Pigment colours పూతరంగులు
Pigment style పూతపద్ధతి
Plain dyeing సాదాయద్దకము
Raw-material ముడిసరకు
Red liquor ఎఱుపుసారము
Resin శుగ్గిలము
Resists or reserves నిరోధములు
Resist or reserve style నిరోధపద్ధతి
Roller printing తిరుగుడు, యంత్రముల యద్దకము
Simple colours వ్యష్టిరంగులు
Soda-ash సోడాపాడి
Steam colours ఆవిరిరంగులు
Steam style ఆవిరిపద్ధతి
Steam Blue ఆవిరినీలము
Steam green ఆవిరిపచ్చ
Steam red ఆవిరియెఱుపు
Steam yellow ఆవిరిపసుపు
Styles of printing అద్దకపు పద్ధతులు
Stencil printing చిల్లుల యద్దకము
Substantive dyes నిరుపాధికపు రంగులు
Sulphuric acid గ్రంథక ద్రావకము
Thickeners జిగురులు
Tie and dye work కట్టద్దకము ; మళ్ళద్దకము
Tinsel printing తళుకద్దకము
Unbleached clothes కోరాలు
Vegetable dyes మూలికలరంగులు
Vegetable mordants మూలికోపాధులు
Verdigris రాగిచిలుము
White arsenic ఉల్లిపాషాణము
White resists వివర్ణనిరోధములు; శ్వేతనిరోధములు
Yarn నూలు

గ్రంథావళి

అద్ధకమును గుఱించి తెలుగులో గ్రంథములులేవు. ఇంగ్లీషులో పెక్కులు గలవు. తెలుగు విజ్ఞాన సర్వస్వములో నింగ్లీషు గ్రంథముల నామము లిచ్చుటవలన విశేష ప్రయోజనము లేకపోయినను, ఇంగ్లీషువచ్చిన యాంధ్రులెవరైనను ఈ గ్రంథములలో గొన్నిటిని చదివి, యింగ్లీషురాని రంగరేజులకుఁజెప్పి, యీ విద్యయొక్క యధిక వ్యాప్తికిఁ గొంతవరకైనను సాయముచేయుదురేమో యన్న యాశతో నీ వ్యాసమును వ్రాయుటయందు సంప్రతించిన పుస్తకములను ముఖ్యములనితోచిన మరికొన్ని గ్రంథముల నామముల నిచ్చుట నిచ్చుచున్నాము:-

BIBLIOGRAPHY

Wagner.—*Manual of Chemical Technology.*

Thorpe.—*Outlines of Industrial Chemistry.*

Tapestry Studio.—*Art of Dyeing.*

Spons.—*Workshop Receipts, Vols. 1 and 2,*

Encyclopaedia Britannica 11th Edition
Vols. IV, VIII, and XXVI.

Journal of the Society of Dyers and Colourists
December, 1913.

G. H. Hurst.—*Silk dyeing, printing and finishing.*

Bleaching, Dyeing and Calico-printing —
Edited by Gardner.

Watt.—*Commercial products of India.*

M. Cann.—*Dyes and tans of Bengal.*

Journal of Indian Art and Industry.

N. N. Bannerjee.—*Dyes and Dyeing in Bengal.*

Edwin Holder.—*Dyes and Dyeing in the Madras*
Presidency.

Fawcett.—*Dyes and Dyeing in the Bombay Presidency.*

Edgar Thurston.—*The Cotton fabric industry of the*
Madras Presidency.

Upshon.—*Vegetable Dyes and Dyeing.*

Dr. A. Kumaraswamy.—*Arts and Crafts of Southern*
India and Ceylon.

Birdwood.—*The Industrial Arts of India.*
Imperial Gazetteer of India Vol. III.

P. N. Bose.—*Hindu civilisation under British rule.*

S. H. Bilgrami.—*History of H. H. The Nizam's*
Dominions Vol. I.

Rondal.—*Dyeing of the Chinese.*

Grace Calvert.—*Dyeing and Calico printing.*

Bird.—*The American Dyer's Companion.*

J. J. Hummel.—*Dyeing of textile fabrics.*

Benedikt Knecht.—*The Chemistry of the Coal tar*
Colours.

Napier.—*Manual of Dyeing and dyeing receipts*

Mathews.—*Laboratory manual of Dyeing and textile*
Chemistry.

W. P. Dreaper.—*Lectures on the research chemical in*
the works with special reference to the
textile industry.

W. Crookes.—*Dyeing and Tissue printing.*

A. Sansone.—*Dyeing, comprising dyeing and bleaching*
of Wool, Silk, Cotton, Flax, Hemp, China
grass etc.

„ *Printing of Cotton Fabrics.*

Salverd Mahommed Hodi.—*A Monograph on the Dyes*
and Dyeing on the North Western Provinces
and Oudh.

F. A. Parnell.—*Dyeing and Calico printing.*

L. Liotard.—*Memorandum on Dyes of Indian Growth*
and Production.

[వ. వి.]

అద్ధము అద్ధమునకు దేనుకొని 'గొంతు' 'దర్పణము' అని రెండర్థములు కలవు. అందు నిన్నకు దర్పణమును నర్థమందు వివరింపబడును. రెండవ అర్థము 'గాజు' శబ్దము క్రిందఁ జర్చింపబడును. ఏ వస్తువులో మన ప్రతి బింబము కానవచ్చునో దానిని అద్ధమందురు. చలనము లేని నీటి యందుగూడ మన

ప్రతి బింబము కాన్పించును. క్లిష్టమైన జలము మానవులకు దేవుడిచ్చిన మొదటి దర్పణము. ఈ విషయములూ అట్టి నీటిని గూడ అద్ద మనవచ్చును. మనము వాడు అద్దములు, లోహములతో గాని, గాజుతో గాని చేయబడును. కాని, గాజుతో చేయబడిన వాటినే సాధారణముగ అద్ద మందురు.

చరిత్ర :—గాజుదర్పణములు చేయుటకు పూర్వము, లోహపు టద్దములను వాడెడివారు. గుండ్రని చిన్న లోహపు రేకులకు మెరుగిడి, మైభాగము కొంచెము కుంభాకారముగజేసి దానిని అద్దముగ వాడెడివారు. అట్టి రేకులయందు మన ప్రతి బింబము కొంచెము చిన్నదిగాను, స్వచ్ఛముగాను కనబడును. క్రీస్తు శతాబ్దమునను పూర్వము, గాజు దర్పణములు, అక్కడక్కడ తెలిసియున్నను, రేకుటద్దములు, పది పండ్రెండవ శతాబ్దమువఱకు వాడుకలో నున్నవి. గాజు దర్పణములను చేయుటలో ఈజిప్టు దేశస్థులు పాపించినారు. వారు చక్కగా చెక్కిన గాజు ముక్కలకు వెనుక భాగమున వంగలోహము నద్ద, దర్పణములుగ వాడెడివారు. ఇప్పటి రోజులలో గాజు దర్పణములనే సాధారణముగ వాడుచుము. లోహపు టద్దములను, శాస్త్రీయోప కర్తములందును (Scientific instruments) ఇతర పనిముట్లలోను వాడుచుము.

పరిశ్రమ:—గాజు దర్పణములు చేయు విధము. క్రి. శ. ౧౮౪౦-సంవత్సరమువఱకు వంగ సారదసమ్మేళనమును (Amalgam of tin and mercury) గాజు దర్పణములను చేయుట కుపయోగించెడివారు. అప్పటి నుంచి ముఖ్యముగ రజిత లవణములతో (Silver salts) వాడుక చేయుచున్నారు.

వంగసారద సమ్మేళనముతో దర్పణములు చేయుట :—దర్పణముగా తయారుచేయు అద్దము కన్న కొంచెము పెద్దదిగానున్న పతిచటి వంగము

(తగర్పము) రేకును దీసికొని ఒక చతురపు బల్లమీద పఱచుము. రేకులో ముడతలు లేకుండు తీర్చుకొని, దానిపైని కొంచెము పొడవమును పొడవమును వైవైని త్వరలో పూయుము. అట్లు పూర్తివల్ల తెలిస మడ్డిని (Scum) తీసివేసి, దర్పణము చేయు అద్దమును తేల్చుటకు సరిపోవు పొడవమును రేకుపైని పోయుము (సుమారు $\frac{1}{4}$ అంగుళము మందము కలిగి సరిపోవును). ఇట్లు చేయు సమయములోనే అద్దమును గూడ అతి శుభ్రముగ కడుగునట్లు పూర్తిచేసి, అద్దమును పొడరసముపై నుంచి కొంచెము ఇటు అటు జరుపుము. అద్దము క్రింది పొడరసము చాలా మువైకి వచ్చువరకు అద్దము పైని బరువు నుంచుము. అప్పుడు బల్లను కొంచెముగా కదిల్చిన మిగిలిన పొడరసముగూడ వైకి వచ్చివేయును. అద్దమును బరువు క్రింద ౨౪ గంటలుంచి, బహు జాగ్రత్తతో నెత్తి ప్రవితము చేయబడిన నీటిలో (Distilled water) కడిగి, ఆరబెట్టిన, అది ఆరి గట్టిపడును. ఇట్లు బహు జాగ్రత్తతో జేసిన వెండివలె మెరుయు తెల్లని భాగము అద్దముపై ఏర్పడును. అట్లే అద్దమును, దర్పణము వాడవచ్చును. కాని ఈ ప్రకారముజేసిన దర్పణము చెన్ను తగిలిన గాని, వేడి తగిలిన గాని కొంచెము కొంచెముగా చెడిపోవును. ఇదియే గాక, అటులు చేయునపుడు పొడరసపు టావిరి తగులుటవలన పని వాండ్ర కతి ఘోరమైన అపదలుసంభవించుచుండును.

వెండి పూతతో దర్పణములను జేయుట:—౧౮౩౫ సంవత్సరములో 'వాన్ లెజెగ్' ఈ పద్ధతిని కనిపెట్టెను. అమ్మోనియా కలిపిన రజిత సత్రితి వాగ్రవణమును (Ammoniacal solution of Agno₃) అల్డి హైడుతో (Aldehyde) కలిపి, గాజు గొట్టములో వెచ్చ పెట్టగా, గొట్టములోపలి భాగముంతయు వెండి పూత పోయబడెను. ఈ పద్ధతిని దర్పణములు చేయుటలో ౧౮౪౦ సం॥లో ఉపయోగించెను.

దర్పణము చేయు విధానము :—ఇందు పంచదార, రజిత సత్రితమును (Agno₃) విభజించు

(Reduce) గుణమును ఆధారముగ తీసికొనబడెను. ఇందుకు ఈ క్రింది వస్తువులను అందు చేప్పిన పరిమాణములతో జేర్చి (Reducing solution) విభజన ద్రావణమును తయారు చేయవలెను.

౨౦౮ భాగముల జలము.

౨౦ ,, పంచదార.

౨౦ ,, ఆల్కహాల్ (Alcohol).

౧ ,, బజారు నత్రికాష్టము.

(Commercial pure H no. ౩.)

ఈ క్రింది రీతిగ రజిత నత్రికాష్టద్రావణమును కూడ తయారు చేయవలెను:—రెండు భాగముల రజిత నత్రికాష్టమును ౨౦ భాగముల జలములో కలిపి దానికి స్ట్రైంగ్ అమోనియా అను ద్రావణమును కొంచెము కొంచెముగా జేర్చుము (ఎర్రబడు ద్రావణము రంగు లేనిదిగ మారువరకును చేర్చవలెను). దీనికి ౨౦ భాగముల జలములో $1\frac{1}{4}$ భాగములు అతి శుభ్రమైన పొటాసు, (Potash) కలుపుటచే వచ్చిన ద్రావణమును జేర్చుము. దీనికి పై అమోనియా ద్రావణమును రంగు లేనిదిగ మారువరకు జేర్చుము. పిమ్మట ౧౬ భాగముల జలములో $\frac{1}{4}$ భాగము రజిత నత్రికాష్టము కలుపుటచే కలిగిన ద్రావణమును, పై ద్రావణము వట్టిగడ్డిరంగుకు మారువరకును జేర్చి దానిని, జల శోధన పత్రమున (Filter paper) వడపోయుము. అట్లు వడగట్టిన ద్రావణమును ఒక బుడ్డిలో భద్రపరుపుము. పై విభజన ద్రావణమును కూడ ఇంకొక బుడ్డిలో పోసియుంచుము.

నత్రికాష్టద్రావణమునకు సగము పంచదారయుండునట్లు రెండు ద్రావణములలోను భాగములను దీసికొని, రెండింటిని కలిపి దానికి జలమును జేర్చి ఇంకొక బుడ్డిలో నుంచుము. ఈ ద్రావణమును దర్పణముచేయుట కుపయోగించవలెను.

దర్పణముగ తయారుచేయు అద్దమును (Glass piece) ఇటునటు ఊగు ఒక బల్లమీద (Rocking

table) నిలిపి, దానిని నత్రికాష్టముతోను, పిమ్మట పోటాసుతోను కడపట స్రవిత నీటితోను కడుగుము. కడిగిన అద్దముపైని, తయారుచేసిన ద్రావణమును కొంచెము కొంచెముగా పోయుచు బల్లను ఇటునటు కదుపుము. అట్లు పోయబడిన ద్రావణము ముదట ఎఱ్ఱబురదవలెపోయి పిదప మూడునాలుగు నిమిషములలో రంగులేనిదిగ మారుచు, గోనిమిషములలో అద్దముపైని వత్తుగ పూతయేర్పడును. అట్లే ద్రావణమును మరియొక సారిపోసి ఒకగంట యుంచుము. పిమ్మట దానిపై నీళ్ళను వంచివేసి, ఆల్కహాల్ (Alcohol) తో గోలేక ౬ సార్లుకడిగి గాలికి ఎండబెట్టవలెను. అట్లు ఎండిన దానిని షామోయి (Chamois) తోలుతో తుడిచి దర్పణముగ వాడవచ్చును.

ఇట్లు పూసిన వెండిపూత, ఎండతగిలినగాని, గంధక పొగ తగిలినగాని త్వరలో చెడిపోవును. అదియును గాక పూత పసుపు రంగుకు మారును. ఇట్లు గాకుండుటకై పారదక, శినిద్రావణముతో (dilute solution of mercury cyanide) ఆ పూతను తుడిచిన, తెల్లబడి బాగుగ నద్దుకొనును. అట్టి పూతరసాయనిక భాగములకుగాని, రాపిడికిగాని చెడకుండుటకు, లక్కగాని (shellac) కోపాల్ వార్నిష్ (copal varnish) గాని పైపూతపూసి, ఆరినపిదప, రెండు గంగసింధూరపు (lead paint) పూతలుగాని, విద్యుత్ ప్రవాహమువలన రాగి గిట్టుకాని వేయుదురు. అందుచేతనే మనము చూచు పెద్ద అద్దముల వెనుకభాగము ఎర్రగ నుండును.

ప్లాటినపు దర్పణములు చేయువిధము :—మనకు చతురక గా తీర్థములతోను, సంతలలోను దొరకు అద్దములు పై రీతిని విలువగల పదార్థములతో చేయబడవు. అట్టివి అరణాకు, అణాకుగూడ దొరకును. వాటి వెనుకభాగము విలువగల అద్దములకువలె ఎర్రగ నుండక, కొంచెము వెలవెలపోవు. నల్లరంగుగా యుండును. అది ప్లాటినపుపూత. ఇట్టి చతురదర్పణములు

ఎక్కుడు ఫ్రాన్సు (France) దేశములో చేయబడును. ఈ పూత మిక్కిలిపలుచగాను, గట్టిగాను ఉండునట్లు అద్దబడును.

సీస ఏకాక్షరజనిదము (litharge) సీసపువోరేటు (borate of lead) కలసిన ద్రావణమును (Essential oil of spike - ఎస్పిన్జల్ ఆయిల్ ఆఫ్ స్పైకు) లో కలిపి, అద్దమునకుపూసి దానిని అంచులపై (on edges) ముపుట్టు ఫర్నేసు (Muffled furnace) లో నుంచి, దానిలో స్థాపితము కాల్చిన, అది అద్దమునకు బహు పలుచనిపూతగ ఏర్పడును. అట్టి అద్దమును దర్పణముక్రింద వాడవచ్చును. కాని అది చిరకాలముండక త్వరలో చెడిపోవును. ఇట్టి దర్పణములను బొమ్మలు చేయుటలోను, చవుక రకపు పెట్టెమూతలుగాను ఉపయోగించుదురు.

పలువిధములైన దర్పణములు:—దర్పణములు సమతల దర్పణములనియు, వక్రదర్పణములనియు రెండు విధములు. వక్రదర్పణములు, పుటాకారదర్పణములనియు, కుంభాకార దర్పణములనియు తిరిగి రెండు విధములుగ నేర్పరుపబడినవి.

సమతల దర్పణములు:—సాధారణముగ మనము వాడు చూపుటద్దములు సమతల దర్పణములు. ఇవి శాస్త్రీయోప కరణములలో (Scientific instruments) కూడ ఉపయోగింతురు.

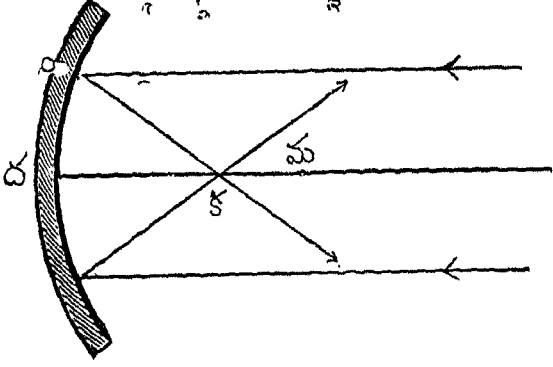
సమతల దర్పణముల మీది కిరణ పరావర్తనము:—మన ముఖము మీది కాంతి కిరణములు, అద్దముపై పరావర్తనము చెందుటవలన, అద్దములో మన బింబము కాన్పించును. ౧. సమతల దర్పణము మీద కిరణము, పరావర్తనము చెందునపుడు, పతన కిరణము, పరావృత్త కిరణము, లంబముతో సమకోణములు చేయును. ౨. ఈ రెండు కిరణములును, లంబమును సమతలమునందుండును. అనగా ఒకటి యెత్తు ప్రదేశమునను, మరియొకటి తగ్గు ప్రదేశమునను యెన్న

దును-నుండవు. ౩. పదార్థము దర్పణమున కంత దూరమున నుండునో బింబముకూడ దర్పణము వెనుక నంతే దూరమున నుండును. పదార్థము అద్దము వైపుకు జరిగిన బింబముకూడ అద్దము వైపుకు జరుగును. వెనుకకు జరిగిన అద్దముగూడ వెనుకకు జరుగును. ౪. పదార్థముయొక్క కుడిభాగమున బింబముయొక్క ఎడమభాగముండును. ఎడమ భాగము వైపున బింబము కుడి భాగముండును. ప్రతి బింబము మనకు కనబడుట తప్ప, అద్దములో నేమియులేదు. ఆ బింబమును తెరమీడ చూపుటకు వీలులేదు. అట్టి బింబమును “మిథ్యాబింబ” నుందురు. మనము తల యొక్క వెనుక భాగము చూచుకొన కలెచ్చు, ఒక దర్పణము వెనుకను, మరియొకటి ముందును ఇవ్వకొనుదుమా, తల వెనుకభాగమునుండి కిరణములు వెనుకటి అద్దముపై బడి పరావర్తనము చెంది, ముందర అద్దముపై బడి తిరిగి పరావర్తనము చెంది మన కంటియందు ప్రవేశించును అందుచే తల వెనుక భాగము మనము చూడగలము.

వక్ర దర్పణములు:—ఇవి సాధారణముగా తళతళ మెరయు లోహములతో చేయబడును. గాఢ తోగూడను చేయుదురు. వీటికి ఆకారమును బట్టి ఈ పేరు వచ్చినది. ఇవి ఎప్పుడును గోళముల భాగములై యుండును. గోళము యొక్క మధ్య వీటికి మధ్యయై యుండును. పరావర్తన ప్రదేశము వైభాగమైన కుంభాకార దర్పణములనియు, లోపలి భాగమైన పుటాకార దర్పణములనియు పేరు. పుటాకార దర్పణములే ఎక్కువగ వాడుకలో నున్నవి. తగ్గు తన దర్పణములు కొంచెము కుంభాకారముగ నుండెడివని చెప్పియున్నాము.

పుటాకార దర్పణముల మీది కిరణ పరావర్తనము:—ఇట్టి దర్పణములు వలయాకార పదార్థముల భాగము లగుటచే ప్రతి దానికిని వలయా

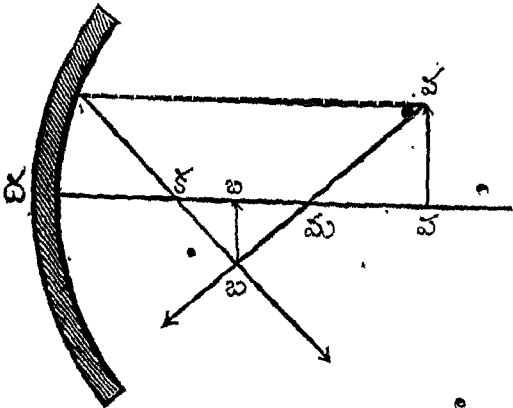
“మధ్యము” (మ) ఉండును. దర్పణామధ్య (ద) ను వలయ మధ్యముతో కలిపిన, గీచినగీత (దమ) “ముఖ్యాక్షము”

క్షము” (Principal axis) అనబడును. (మ) కును, (ద) కును సగము దూరమున దర్పణముయొక్క “కేంద్రము” (focus) ఉండును. ముఖ్యాక్షముతో సమానాంతరముగా (parallel) పడు కిరణము లన్నియు కేంద్రముగుండ పోవును.

ఇట్టిదర్పణములవలన కలుగు బింబములు:—

౧. పదార్థమతిదూరమున నున్నప్పుడు దాని బింబము కేంద్రములో నుండును. కేంద్రములో పదార్థముండిన దాని బింబము మిక్కిలి దూరమున నుండును. అప్పుడు అద్వైతమునకు వెలుతురుతో నిండినట్లు కనబడును. ౨. పదార్థము దర్పణముయొక్క ‘మధ్యము’ న కొంత దూరములో నున్నప్పుడు బింబము కేంద్రమునకు,

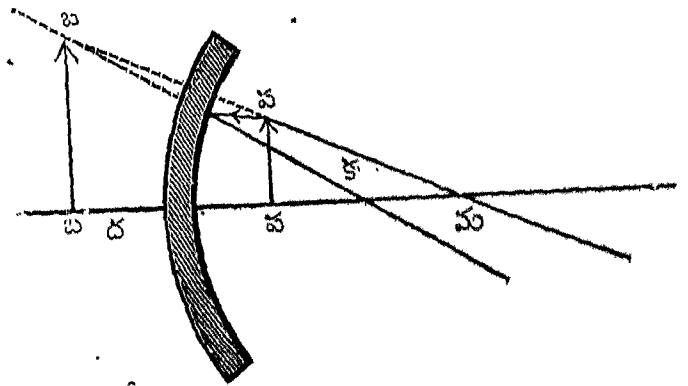

పప పదార్థము

బబ బింబము

మధ్యమునకు, మధ్యమందును. ఈ బింబము చిన్నది

గాను, తలక్రిందుగను ఉండును. పదార్థము మధ్యమును సమీపించినకొలది, బింబము కేంద్రమునుండి మధ్యమును సమీపించుచుండును. ౩. పదార్థము మధ్యము దగ్గరనుండిన, బింబముకూడ మధ్యముయొద్దనే తలక్రిందుగను, సమానపాడవుగను ఉండును. ౪. పదార్థము ‘కేంద్రము’, ‘మధ్యము’ నకు మధ్యమునందు, మధ్యమునకావల, తలక్రిందుగ పదార్థముకంటె పెద్దవిమాణముగల బింబముండును. ఈ బింబములున్నచోట తెరయుంచిన అవియన్నియు, తెరమీద తలక్రిందుగ కాన్పించును. కనుక వైచిత్ర్యమైన బింబములన్నియు నిజమైన బింబములు. ౫. పదార్థము కేంద్రమునకు, దర్పణమునకు మధ్యనుండిన, బింబము అద్వైతమునకొకట నిలువుగాను, (erect) పెద్దదిగాను కాన్పించును. ఇట్టి బింబము తెరమీద వేయబడదు; గనుక ఇది చూపు

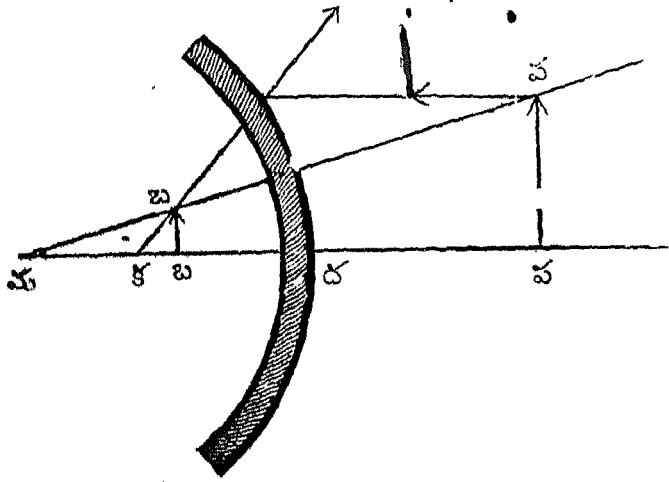
పప పదార్థము

బబ బింబము

టద్వైతమునందలి బింబమువలె మిథ్యాబింబము. ఇట్టి అద్వైతములను ముఖమునకు దగ్గరగా పెట్టుకొని చూచుకొనిన వికృతములైన పెద్దబింబములు కాన్పించును. కనుక ఇట్టి అద్వైతము లెన్నడును చూపుటద్వైతములక్రింద వాడరు.

కుంభాకార దర్పణములమీది కిరణసారా వర్తనము:—పదార్థము అతిదూరముననున్న దర్పణముమీదబడు కిరణములు వ్యాపక కిరణములు

(Divergent rays) గా పోవును. కాని పదార్థము కొంచెము దూరములో నెక్కడున్నను, బింబము అద్ద

• పప పదార్థము
బింబ బింబము

మునకు వెనుకభాగమున చిన్నదిగాను, నిలువు (erect) గాను కాన్పించును. పదార్థము అద్దము దగ్గరకు వచ్చినకొలది, బింబము పెద్దదియగుచు అద్దము వైపుకు వచ్చును. ఇట్టి అద్దమువలన కలుగు బింబము తలక్రిందుగ నుండనేరదు. అందుచేతనే పూర్వపు లేకు టద్దములు కొంచెము కుంభాకారముగ నుండెడివి.

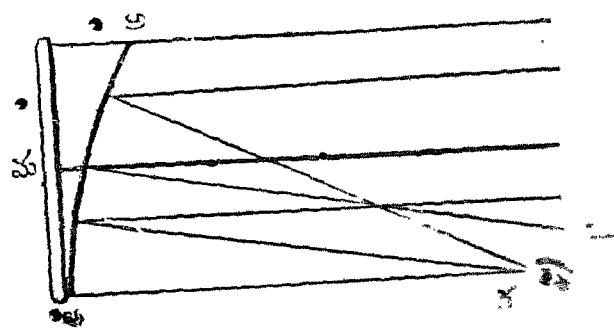
ఉపయోగములు:—సాధారణముగా అద్దములను, ముఖ బింబములను జూచుకొనుటకు ఉపయోగింతురని అందరకును తెలిసిన సంగతియే. పెద్ద అద్దములను గొప్ప భవనముల నలంకరించుటలో ఉపయోగించెదరు. ప్రస్తుతము అట్లు ఊపయోగించు అద్దములన్నియు సుమతల దర్పణములువక్ర దర్పణములనుముఖ్యముగా శాస్త్రీయోపకరణములలోను (Scientific instruments) ఇతర పని ముట్టలోను వాడుదురు. గోడ దీపములలోను, తొక్కుడు బండ్ల మోటాతుబండ్ల దీపములలోను, వెనుక భాగమున వక్ర దర్పణము లుండుట మన మెరుగుదుము. ఇట్టివి, దీపముల వెనుకనుండి, దీప కిరణములను, చక్కగ ప్రతి ఫలింపజేసి, దాని కాంతిని ఎక్కువగజేయునట్లు కానబడును. అట్టి అద్దములు లేకపోయిన, దీపపు కాంతి అంత యెక్కువగనుండదు. వాటి పని దీపపు

కిరణములను అన్ని వైపులకు వెదకజేయుక, వాటి మీద కుతు కిరణము లన్నిటిని ఒక వైపునకు వర్తింపజేయుట. కనుకనే న్యాయము పెద్ద దీపములకు ముందు పెద్ద కాంతి కనబడును. ప్రస్తుతము అంతగా నుండదు. అట్టి అద్దములను ఈ క్రింది ఉపకరణములలోను గూడ ఉపయోగించెదరు.

దూరదర్శిని (Telescope :—ముక్తి)

మీద పోవు ఓడలను, ఆకాశము నందును ఉన్న ములను, యుద్ధము నందుకొని, చరి ఎక వైపున, దూరముగనున్న వస్తువులను చూచుటకు, చరి ఉపయోగించుదురు. ప్రస్తుతపు దూరదర్శినిముందు కటకము (Lenses) లను ఉపయోగించుచున్నారు. కాని పూర్వము, నక్షత్రమండలమును పరిశోధించుటకు కటక దూరదర్శినిల కన్న, దర్పణ దూరదర్శినులను ఎక్కుడుగా నుపయోగించెడివారు. అట్టి దూరదర్శిని నుపయోగించిన వారిలో న్యూటన్ (Newton, మొదటి వాడు.

‘హెర్షల్’ దూర దర్శిని:—దూర దూర దర్శిని సహాయము చేత ‘హెర్షల్’ (Herschel) యు, వానితో బుట్టువయు, ప్రతికక్షమును పరిశోధించుచు నిధి బృందము సంతయు లెండు సాములు మనింపు గలిగిరి. వారి యుపకరణముందు ఈ క్రింది విధముగా భిన్నమౌచెను.

• ‘అఅ’ అనునది పుటాకార దర్పణము. ‘మమ’ అను గీత ముఖ్యముగనునట్లు, దర్పణమును కొంచెము వంపుగా నుంచెరి. అట్లు వంపుగా నుంచుటవలన

దర్పణముయొక్క కేంద్రమునందు ఏర్పడు బింబము 'క' అను ద్వారము వద్ద చూచుటకు వీలగును. న్యూటన్ దూర దర్శినియందు సమతల దర్పణము మీద పరావర్తనముచే బింబముయొక్క కాంతి తగ్గును. బింబము కాంతి విహీనముగానుండటకు హెర్షల్ యీ పద్ధతిని అవలంబించెను. [చో. వెం. కృ.]

అదావత్. బొంబాయిరాజధాని, తూర్పు ఖాండేశీజిల్లా, నోహాతాలూకాలోని గ్రామము. జన సంఖ్య రమారమి అయివేలు. ఇందు పాడుబడ్డకోట యొకటి కలదు. గ్రామమున కుత్తరమున ౧౬౭౦ లో కట్టబడిన మసీదు ఒకటి కలదు. వాయువ్యదిక్కున మూడు మైళ్లదూరమున వేడినీళ్ళ జలలు కలవు.

అదాస్ (అడ్డాస్). బొంబాయి రాజధాని, కైరాజిల్లాలో నొకమైదానము. ఇది 'అనంద్' అను తాలూకా గ్రామమునకును 'మహి' అను ఏటికిని నడుమనుండును. ఇటీవలి కాలమున నీయది మూడు యుద్ధములకు తావయ్యెను. మొదటి యుద్ధమున, నూరతు పట్టణములో ఢిల్లీళ్ళరుని ప్రతినిధియైన 'రుస్తుస్ అలీ' అనువాడు 'పిలాజీగాయకవాడ్' అను వాని మోసముచే నిజాముల్ ముల్కునకు. ప్రతినిధియైన ఆమిడ్ ఖానునిచే జంపబడియెను. (౧౭౩౩)

రెండవయుద్ధమున, ఇంగ్లీషువారిలో గలిసిన రఘు నాథరావును నానాఫడనవీసుపతువు మహారాష్ట్రవీరు లోడించిరి. (౧౭౭౫ ఫిబ్రవరి).

మూడవయుద్ధమున ఇంగ్లీషువారు మిక్కిలి కట్టుము మీద మహారాష్ట్రుల నోడించిరి (౧౭౭౫ మే ౧౮ తేది). ఇంగ్లీషువారు గెలిచినను వారికేమిక్కిలినష్టము వచ్చెనని ఒక ఆంగ్లేయుడే వ్రాసియున్నాడు.*

*"Victory was dearly bought. Of 15 British officers in the advanced division, seven were killed and four wounded. Eighty Europeans, a number of native officers, and 200 men were killed or missing."

James Forbes.

అదిలి. ప్రాచీతసదత్తునికన్య. కన్యకా పూర్ణియొక్క పదుముగ్గురు భార్యలలో నొక్కరే. ద్వాదశాదిత్యులకున్వత్తి.

అదిరామపట్టణము. ఈ పురము తింజానూగు జిల్లాలోని 'పట్టుకొట్టాయి' అను తాలూకాలోనున్నది. ఇదియొక ఓడరేవు. సింహళద్వీపము తో మంచి వర్తకము జరుగుచున్నది. జనసంఖ్య ౧౦౯౯౪. ఇక్కడ వర్తకము చేయువారలైన నుమామ్మదీయ మతస్తులగు లబ్బీలనబడు నొక సోగవారు. ఇక్కడ నొక ఉప్పుప్యాక్టరీ గలదు. శివాలయ మొకటి యున్నది.

అదిల్షాన్ II, ఫరూక్. ఈతఁడు గుజరాత్ దేశస్థుఁడు. క్రీ. శ. ౧౫౧౦లో దావుద్ ఖాన్ మరణానంతరమున ఈతఁడు ఖాండేశ సగన జాకు అధిపతి అయ్యెను. ఈతఁడు తన ముఖ్యపట్టణ మగు టల్నార్ అను పురమును విడచి బర్హన్ పురమును తనకు రాజధానిగా జేసికొనెను. పదిసంవత్సరముల కాలము ఖాండేశమును పాలించి ౧౫౭౦ లో మరణించెను. ఈతని యనంతరమున ఈతని అప్పకుమారుడగు బహదూర్ షా యాదేశమునకు పాలకుడయ్యెను.

అద్రిక్. ఒక యప్పరస కాపముచే మత్స్య యోనిం జేందినప్పుడు, దీని యుదగమున మత్స్యరాజును పుత్రుఁడును, మత్స్యగంధియును పుత్రకయుఁబుట్టిరి. [చూడు. 'ఉపరిచరవసువు']

అదీసురుఁడు. బంగాళదేశపురాజు. చాల చదువుకొనినవాఁడు. ఇతఁడు పదియవశతాబ్దం తమునందుండి నట్లగపడుచున్నది.

అదృశ్యంతి. మైత్రానిరుణి వసిష్ఠుని పుత్రుడైన శక్తియును మహర్షియొక్క భార్య. పరాశర మహర్షి కిందల్లి.

అద్వైతము. అసంఖ్య చిదచిద్వస్తుభరి

తంజై న యీ ప్రపంచమునకు మూలకారణములు పెక్కులు గలవని మానవజాతియొక్క బాల్యావస్థయందు నమ్మినను, జ్ఞానాభివృద్ధియై తత్త్వవిచారము హెచ్చిన కొలదిని, ఈయనంతమైన సృష్టికి మూలకారణ మొక్కటి యే యనియు, నందుండియే ఇదియంతయు ననగా నసంఖ్యములయిన నామరూపములచేతను, వస్తు స్వరూపంబులచేతను, కర్తృభోక్తలచేతను, నిండియున్న యీవిశ్వమంతయుఁ బుట్టినదనియు, పండితులు నిశ్చయింపసాగిరి. 'ఏకంసత్ విప్రబహుధావదన్తి' * (ఋగ్వే ౧౦-౨౨-౩) అను ఋగ్వేదమంత్రము, ప్రపంచోత్పత్తిని దెలిసికొనుటకు మానవబుద్ధిపడిన పాటుయొక్క పరమావధిని జూపును. ఇట్లు మూల కారణైకత్వము స్ఫురించినతోడనే, యాకారణముయొక్క స్వరూపమును గుఱించి తర్కములు ప్రారంభ మాయెను. ఈకారణము జడమనికొందఱును 1, చైతన్యమని కొందఱును 2, జడచైతన్యైకమని కొందఱును 3, నిర్గుణమని కొందఱును 4, సగుణమని కొందఱును 5, కారణమగు బ్రహ్మకార్యమైన ప్రపంచముకంటె భిన్నముకాదని కొందఱును 6, భిన్నమనికొందఱును 7, భిన్నాభిన్నమని కొందఱును 8, ప్రతిపాదింపఁదొడంగిరి.

ఇట్లు మనదేశమునందు అద్వైత మనుపేరిటను, పాశ్చాత్య దేశములందు మోనిజమ్ (Monism-ఏకత్వవాదము), ప్యాంథీజమ్ (Pantheism - ప్రపంచ

* 'ఒకటిగానున్న దానిని పండితు లనేకవిధములఁ జెప్పుచున్నారు.

1 జాడ్గులు, సాంఖ్యులు, హెకెల్ వంటి పాశ్చాత్య భౌతిక శాస్త్రజ్ఞులు. 2 వేదాంతులు మొదలైన వారు. 3 విశిష్టాద్వైతులు, వైఎస్సోజామతస్థులు మొదలగువారు. 4 శాంకరాద్వైతులు, వైఎస్సోజా మొదలగువారు. 5 విశిష్టాద్వైతులు మొదలగువారు. 6 శాంకరాదులు. 7 మధ్వాచార్యులు. 8 నింబార్కుడు.

పరమాత్మైక్యమతము), అనుపేరిటను మిక్కిలి పురాతన కాలమునుండి పెక్కుదర్శనములు వెలసినవి. హిందూ దేశమునందు బుద్ధుఁడు, శంకరుఁడు, నీలకంఠుఁడు, రామానుజుఁడు, వల్లభుఁడు మొదలగు నాచార్యులును, పాశ్చాత్య దేశమునందు జనోఫెస్సు, బ్లాటిజన్, వైఎస్సోజా, హీగెల్, హేకెల్ మొదలైన తత్వవేత్తలనేకులును వేఱువేఱువిధములయిన అద్వైతసిద్ధాంతములను తమ బుద్ధిచాతుర్యములఁజూపుచుఁబ్రతిపాదించిరి.

వానినన్నిటిని ఇచ్చటచర్చించుట యనావశ్యకము. ఆయా తత్వవేత్తలనుగుఱించి వ్రాయునపుడు వారి వారి దర్శనములు వర్ణింపఁబడును. ఈ వ్యాసమునందు హిందూ దేశమందలి ముఖ్యములగు మూఁడువిధములయిన యద్వైతదర్శనములను, పాశ్చాత్య దేశమందలి రెండు యద్వైతదర్శనములను వర్ణింపఁదలచినాము. ఈ దేశమునందు మిక్కిలి ప్రఖ్యాతి చెందినదియు, పరదేశీయులచేఁ బొగడ్డగన్నదియు, సధికప్రచారము గలదియు వైవది శాంకరాద్వైతము. అద్వైతమనిన సాధారణముగ దీనికేపేరు. దీనిని మనము కేవలాద్వైతమందము. రామానుజాచార్యులవారిచేఁబ్రతిపాదింపఁబడినది కూడ అద్వైతమే; కాని దానియొక్క విశేషలక్షణమును బట్టి దానిని విశిష్టాద్వైత మందురు. వల్లభాచార్యుఁడు శంకరాచార్యుని మిక్కిలి ద్వేషించు వాడైనను, తనమతమునకు శుద్ధాద్వైతమనిపేరు పెట్టెను. కావున నిది మూఁడవయద్వైతము. హిందూ దేశమందలి యీ మూఁడు అద్వైతదర్శనములను, క్రమముగ నిందు వర్ణింపఁబడును. పాశ్చాత్య పౌరస్త్యజ్ఞాన భాండారముల నొక్కచోటికిఁదెచ్చుట మాప్రతిజ్ఞ. కావున పాశ్చాత్యతత్వవేత్తలలో నద్వైత తత్వమును చక్కఁగను పూర్తిగను మీమాంసించిన ప్లాటిజన్ వైఎస్సోజా లనఁబడుమహర్షులయొక్క సిద్ధాంతములను గూడ నీవ్యాసమునందుఁ బొందుపఱిచెదము.

౧ శంకరాచార్యుఁడు మళయాళ దేశజుఁడు. క్రీ.శ. ౭-వ శతాబ్దము వాడని కొందఱును ౮-వ శతాబ్దము వాడని మరికొందఱును చెప్పుదురు. రామానుజా

చార్యుడు ప్రవిడదేశముందు క్రీ. శ. ౧౦౧౭ (శా. శ. ౯౩౮) సం॥ మన జన్మించినవాడు. వల్లభాచార్యుడు డాంధ్రుడు. ఆంధ్రుడైనను తన మతమును గుజరాతు దేశమునందు స్థాపించెను. ఈతడు క్రీ. శ. ౧౦౭౯ మొదలు ౧౧౩౯ వరకు నున్నవాడు. ప్లోటినస్, ఈజిప్టు దేశముందు క్రీ. శ. ౨౦౪ లో జన్మించి రోముపట్టణమునకు ౨౦౩ లోబోయి తన తత్త్వజ్ఞానమును లోకులకు బోధించుటకై ఒక పాఠశాలను స్థాపించెను. ౨౬౯ లో గాలథర్మము నొందెను. వైసోజా, ఆప్టోర్ డ్యముపట్టణముందు క్రీ. శ. ౧౬౩౨లో జన్మించి పేగ్ పట్టణమున క్రీ. శ. ౧౬౭౭ లో గీర్తిశేషుడయ్యెను. ఈతడు వైరాగ్యాతిశయముచే భూషితుడై మన పూర్వ ఋషులను బోలియుండెను.

ఈ తత్త్వవేత్తలచరిత్రాదులు సవిస్తరముగా వారివారి నామములక్రింద వర్ణింపబడును. ఇచ్చటవారి తత్త్వ సిద్ధాంతములను వర్ణించుటయే ప్రయోజనముకొన వారి చరిత్రాంశములు వ్రాయబడక వారి దేశకాలముల మాత్రము చదువరుల జ్ఞాపకార్థమై నూచింపబడినవి.

ప్రస్తుతము మాకు శంకర రామానుజాచార్యుల తత్త్వవిచారముతోఁ బనికొని, మతమతాంతరులయొక్క భస్మధారణము, ముద్రాధారణము మొదలయిన యాచారవ్యవహారములతోఁ బనిలేదు. కావున నిట్టి సంస్కార విశేషము లాయామతములు వర్ణించునప్పుడు చెప్పబడును. ఇచ్చట వదలివేయబడును.

• [ము. సం.

౧. కేవలాద్వైతము

(క్రి శంకరాచార్య మతానుసారము)

ఇది ఈ హిందూ దేశములోఁబుట్టి ఇప్పుడు నర్వ దేశములయందుఁబ్రసిద్ధినిపొంది శ్లోఘింపబడుచున్న ఒక మతమువేరు. జీవాత్మ పరమాత్మలు వేరువేరినియు, బ్రహ్మము జగత్తు

రెండును సత్యవ్యవహారము లనియుఁ జెప్పునది ద్వైతము. అందునకు వ్యతిరేకముగాఁ జెప్పునది అద్వైతము. అద్వైతముయొక్క పరమ సిద్ధాంతములను మూడు మాటలలో సంగ్రహించి చెప్పిరి. “బ్రహ్మసత్యం జగన్నిధ్యా జీవోబ్రహ్మైవ నాపరః”:-అనఁగా బ్రహ్మ మొక్కటియే సత్యము; జగత్తు సర్వముమిథ్య; జీవుడు బ్రహ్మమే, బ్రహ్మము కంటె వేఱు గాడు. ఇది శ్రీశంకరా చార్యులవారు నిశ్చయించి స్థాపించిన మతము. ఇంతమాత్రముచే నది వారు క్రొత్తగాఁ గల్పించిన మతమని చెప్పఁగూడదు. ఈ హిందూ దేశములో ప్రధానముగాఁ బ్రచారములో నున్న మతముల వారెల్లరు వేదములను ముఖ్యప్రమాణముగా గ్రహించినవారే. వారందఱు తమతమసిద్ధాంతములకు శ్రుతి ప్రమాణములను జూపించుచు నందులకుదగిన యుక్తులను గూడఁ జేర్చి బోధించుదురుగాని, వేదమును వదలి కేవల యుక్తిని ఆధారముగాఁ జేసికొన్న వారుగారు. కాన అద్వైతమునకుఁగూడ శ్రుతియే ప్రధానమైన ప్రమాణము. వేదము లపౌరుషేయములు, స్వతఃప్రమాణము లని వారందఱును ఒప్పిన విషయము. అవి ప్రతిపాదించు విషయమును బట్టి ఆ వేదములను కర్మభాగము జ్ఞానభాగమని రెండు భాగములుగా విభజించిరి. సాధారణముగా మంత్ర బ్రాహ్మణములు కర్మను బ్రతిపాదించునవి. ఉపనిషత్తులు జ్ఞానమును బ్రతిపాదించునవి. ఉపనిషత్తులు వేద

ములయొక్క చివర భాగము లగుటంజేసి వేదాంతము లనికూడ నుడువబడెను. ఆవేదాంతములలోఁ బ్రతి పాదింపఁబడువిద్య జ్ఞాన విద్య యగుటవలన, ఆవిద్యకొఁగూడ వేదాంత మని వ్యవహారము గలిగినది.

ఆయా మతాచార్యులు, శ్రుతులనేగాక వ్యాస సూత్రములను భగవద్గీతలను గూడఁ

ప్రస్తానత్రయము బ్రమాణముగా గ్రహించియుండిరి. సంవాదా

ధర్మామయి స్మృతి పురాణేతిహాస వచనము లనుగూడ నుదాహరించుట గలదు. వ్యాసుల వారు, ఉపనిషత్తులయొక్క అధిక విచారము చేసి వానినన్నిటిని సమన్వయింపఁజేసి ఉపనిషత్సతము ఎట్టిదో అను పూర్వికగా నిరూపించుటకు బ్రహ్మసూత్రములను రచించిరి. కాని అవి అత్యల్పాక్షరముగాను, అతిక్లిష్టముగాను ఉండుటచే వ్యాసులవారి తాత్పర్యము వానివలనఁగనిపెట్టుట దుష్కట మయినది. వానికంటెఁ బైయుపనిషత్తులు సుగమములు. అయినను 'అనంతా వైవేదాః' అనిచెప్పిన అనంత వేదములను త్రోడీకరించి వానిని విభాగముచేసి ఒకదారికిఁదెచ్చి ఇప్పుడు వాడుకలోనున్న ప్రకారము ప్రవర్తింపఁజేసిన శ్రీవేదవ్యాసులు పైయుపనిషత్పారమును నేవిధముగా గ్రహించిరో అవశ్యముగాఁ దెలిసికొనఁదగినది. కాఁబట్టి 'శ్రుతులు ఏమిచెప్పినవి? వ్యాసులవారు, ఆశ్రుతులు ఏమిచెప్పినవని చెప్పిరి? సర్వజ్ఞుఁడు భగవంతుఁడు నయిన శ్రీకృష్ణ భగ

వానులు భగవద్గీతలద్వారమునలోకమునకేమి బోధించిరి?' అని ఈ దేశములోని మతాచార్యులందఱు విమర్శించిరి. నిజమునకు బ్రహ్మముఖమునుండి నిశ్శాన్వన రూపముగ్లావచ్చినవని చెప్పఁబడినట్టి, అతీంద్రియ జ్ఞానముగల ఋషులచే దృష్టములయియున్న, శ్రుతులకంటెఁ దత్త్వమును బోధించునవి ఏవియుండును? అట్టి వ్యాసుల వారికంటె, ఆశ్రుతుల తాత్పర్యమును సరిగాఁ జెప్పఁగలవారెవ్వరుగలరు? శ్రీకృష్ణ పరమాత్మకంటె తత్త్వజ్ఞులు ఎవరు? కాన, అతీంద్రియ విషయమయిన ఆత్మ తత్త్వమును దెలిసికొనుటకు శ్రుతులను సూత్రములను గీతలను బ్రమాణముగా నంగీకరించుట న్యాయము.

కాని, విషయమతీంద్రియ మగుటవలన, ఆ శ్రుత్యాదులయొక్క తాత్పర్య నిర్ణయములో నాయా మతాదైవత గ్రంథకర్తలు స్థాపకులకు, అభిప్రాయ భేదములు ఏర్పడి,

వేఱువేఱు మతములు బయలు వెడలెను. వారిలో నొకరు శ్రీ శంకరాచార్యుల వారు. వారు నిర్ణయించిన మతమే అద్వైతము. దానిని శాంకర మతమనిగూడఁ జెప్పుదురు. శంకరాచార్యులవారు శ్రుతులు సూత్రములు గీతలు నన్నియు కేవల ద్వైతమును బోధించుచున్నవని అనేకోపపత్తులతోబహుధాఁ బ్రతిపాదించుచు, ఆ మూఁడు ప్రస్తానములకు భాష్యము రచించిరి. వారు శ్రుత్య

విరుద్ధమైన యుక్తులనుగూడ విశేషముగాఁ జూపిరి. విద్వదనుభవమును గూడ నొక ప్రమాణముగా గంగీకరించిరి. విద్వాంసులు అనఁగా తత్త్వజ్ఞులు. ఇవిధముగా, వారు అద్వైతమును గురించి సప్రమాణముగాను, నయుక్తికముగాను భాష్యములను, ఇంక ననేక న్యతంత్ర గ్రంథములను రచియించి యుండిరి. వారి తర్వాత, సురేశ్వరాచార్యులు, సర్వజ్ఞముని, వాచస్పతి మిశ్రలు, వివరణకారులు, విద్యారణ్యాస్వాములు, మధుసూదనస్వాములు, అప్పయ్య దీక్షితులు, మొదలగువారు శంకర మతమును విశేషముగా బోధించుచు బహు గ్రంథములు వ్రాసిరి. ఆ గ్రంథకర్తలు, అద్వైత రహస్యమగు జీవబ్రహ్మైక్యమును శ్రోతల బుద్ధులకుఁ జక్కఁగా నెక్కునట్లు ఉపపాదించుటలో నొక్కొక రీతినీ వెల్లిరి. అందువల్ల కొన్ని యవాంతర విషయములలో, వారిలో తాత్పర్య భేదములు గనఁబడును.* అయినను, ఆరంభములో సంగ్రహముగాఁ జెప్పిన ప్రధాన సిద్ధాంతములలో నందఱు నొక్కటిగానే వెల్లిరి. ఎవ్వరయినను, అద్వైత మతమును నుపపాదించువారు ముఖ్యముగా శాంకర గ్రంథముల ననుసరించియే వెళ్ళవలసి యుండును.

* శాంకరా ద్వైతులలోఁ గల మాతృ మతభేదము లన్నియు అప్పయ్యదీక్షితులచే రచియింపఁబడినసిద్ధాంత తేజ సంగ్రహమును గ్రంథమునందుఁ జక్కఁగ నీయఁ బడినవి.

(ము. ౫౦.)

“బ్రహ్మస్థ్యం”. — బ్రహ్మము యొక్క టియె సత్యము. బ్రహ్మ మనఁగా నెద్ది? బ్రహ్మము జగత్తునకుఁ గారణము “యతోవా ఇమాని భూతాని జాయంతే । యేన జాతాని జీవన్తి । యత్ప్రియంత్యభినంవిశన్తి । తద్విజ్ఞానస్వ । తద్బ్రహ్మేతి” (తైత్తి. ౩-౧-౧) అను శ్రుతి లోఁ జెప్పఁబడినది బ్రహ్మము. ఈ సర్వభూతములు — ఈ సర్వ ప్రపంచము — దేనిలో నుండి పుట్టినవో, దేనియందున్నవో, తుదకు దేనియందు లయించుచున్నవో, అది బ్రహ్మమని చెప్పఁబడినది. సర్వ ప్రపంచము నకు నుత్పత్తి స్థితి లయకారణము బ్రహ్మము. ఈ లక్షణము వలన బ్రహ్మము స్వరూపమిట్టిదని తెలియుట లేదు; కాని శాఖా చంద్రన్యాయముగా - ఆ కొమ్మమీఁదుగాఁ గనఁ బడునదిచంద్రుడనిచెప్పినట్లు - జగత్తునకుఁ గారణము బ్రహ్మ మని చెప్పఁబడినది. ఈ చెప్పినలక్షణమును శాస్త్రజ్ఞులు తటస్థ లక్షణమని వాడుదురు. స్వరూపమును గుఱించి ముందుఁ జెప్పెదము. పైఁజెప్పినత్రివిధకారణ త్వమువలన, జగత్తునకు బ్రహ్మము ‘అభిన్న నిమిత్తోపాదాన కారణము’ అనఁగా నిమిత్త కారణము, ఉపాదాన కారణము నుభయము నయినది. లోకములో ఘటాదులకు కులాలాదులు - (కుమ్మరి మొదలగు) నిమిత్త కారణముగాను, మృదాదులు (మట్టిమున్నగునవి) ఉపాదాన కారణముగాను వేరు వేరుగా

నున్నవి. జగత్తునకు రెండ్ని కారణములు బ్రహ్మమే. ఉత్పత్తికారణమని చెప్పటచే నిమిత్త కారణత్వమును, లయకారణమని చెప్పటచే నుపాదాన కారణత్వమును, రెండును బ్రహ్మమునకు సిద్ధించినవి.

మనకు సనుభవములోఁ గనఁబడు నీ స్థూల ప్రపంచము కార్యరూపమనియు, దీనికి, ఆదిని సూక్ష్మరూపమగు పరమ కారణము ఉండి తీరవలెననియు, అన్ని దేశములలోని భౌతిక శాస్త్రజ్ఞులు, తత్త్వశాస్త్రజ్ఞులు, ఒప్పి విమర్శించియున్నారు. వారిలోఁ గొందఱు ఉపాదాన కారణమును మాత్రమే విమర్శించిరి. మరి కొందఱు ఋభయ కారణములను విమర్శించిరి. తుదకు వారు జగత్కారణముల వేఱువేఱుగా నుడివిరి. సాంఖ్యులు ప్రధానమును, తార్కికులు అణువులను, ఆగమానుయాయలు హిరణ్యగర్భ తత్త్వమును, మరి కొందఱు కొన్నిటిని, పాశ్చాత్యులు కొన్ని తత్త్వములను, ఆదికారణముగా నిర్ణయించిరి. కాని వారెవ్వరును, అద్వైతులు వెళ్ళినంత దూరమువెళ్ళి విమర్శించినట్లు కనఁబడదు. నానారూపములతో విజృంభితమయి ప్రాతనియతదేశకాల నిమిత్త క్రియాఫలముల కాశ్రయమయి, అనేకకర్తృభోక్తృభూయిష్టమయియున్న ఈ విచిత్రప్రపంచమునకు, కేవల జడమయిన ప్రధానముగాని, సరమాణువులుగాని మరియొకటిగాని తగు కారణము కానేరదు. సర్వజ్ఞత్వసర్వశక్తి మత్త్వములుగల

చేతనకారణమును ఒప్పి తీరవలె. అభావము పరమకారణమనిశూన్యవాదులు చెప్పుమాట పాటింపులోనికి తేదగినదిక్కాదు. “ కథమన తస్యజ్ఞాయేత ” (శూన్యములోనుంచి సత్త్వ దార్థమెట్లుపుట్టును?) అనుశ్రుతి అట్లుండఁగా, ప్రపంచములేని కేవలశూన్యముఅచింత్యము, అసంభావ్యము.

బ్రహ్మపదార్థము జగత్కారణమని పయిని జెప్పఁబడిన శ్రుతియేగాక, ‘ జన్మాద్య స్యయతః * అను బ్రహ్మసూత్రమును, (౧.౧. ౨) ‘అహంకృత్సస్యజగతః ప్రభవః ప్రళయ స్తథా’† (౨-౬) అను గీతావాక్యమును, ప్రమాణములు. బ్రహ్మము జగత్కారణమని సర్వోప నిషత్తులలోను జెప్పఁబడియున్నది. దానినే ఛాందోగ్యములో నొకచోట ‘ ఆకాశ ’ (౧-౯-౧), మని మరియొకచోట ‘ ప్రాణ ’ (౧-౧౧-౫) మని, బృహదారణ్యకములో ‘ అంతర్యామి ’ (౩-౨-౧) అని, ముండకములో ‘ భూతయోని ’ (౧-౧-౬) అని, మొదలగు వేఱువేఱు పేర్లతో నక్కడక్కడ వాడిరి. సర్వ జగత్తునకు సత్త్వత్తి స్థితిలయకారణమగునది నిత్యము, సర్వవ్యాపి, సర్వజ్ఞము, సర్వశక్తిమత్తు, సర్వాత్మకము నయియుండవలెను. ఈ ధర్మములతో శ్రుతులలో జెప్పఁ

* ఈ ప్రపంచముయొక్క యత్పత్తిస్థితిలయములు బ్రహ్మమువలనఁ గలిగినవి.

† నేను సమస్తజగత్తును బుట్టించువాడను, గిట్టించువాడను.

బడిన జగత్కారణము, అద్వైతులు ఒప్పిన బ్రహ్మముగాని సాంఖ్యులుచెప్ప ప్రధానము లేక అణ్వాదులును కానేరదు. ఈ సంగతినే బ్రహ్మసూత్రకారులు ప్రథమాధ్యాయములో నిర్ణయించిరి. దానినే భాష్యకారులు భాష్యములో విపులముగఁ బ్రతిపాదించిరి.

కారణము నిమిత్తమని ఉపాదానమని రెండు విధములు. బ్రహ్మము రెండు విధముల కారణమనఁ చెప్పితిమి.

భిన్నప్రకృతులయిన మృత్తువ కాదులు జగత్తునకు బ్రహ్మమునకుఁ గల సంబంధము ఘటకంకకాదులకు సుపాదాన మయినట్లు

బ్రహ్మము జగదుపాదానమంటిరిగదా! చేతనము, అత్యంత పరిశుద్ధమునయిన బ్రహ్మమునకును కేవలజడము, అత్యంతాపరిశుద్ధము, సుఖదుఃఖ మోహాత్మకము, రాగద్వేష ప్రీతి పరితాపాది విశిష్టము, అయిన ప్రపంచమునకును, కార్యకారణ భావములోఁ బ్రకృతివికార భావమెట్లు సంభవించును? ప్రకృతి ధర్మములు వికారమం దుండితీరవలయు. ఇక్కడ కార్యమగు ప్రపంచమునందుఁ గారణవిరుద్ధ ధర్మములు గనఁబడుచున్నవి. కాబట్టిబ్రహ్మ కారణవాదము సమంజసముకాదు. శాబ్దప్రమాణ మెంతయుండినను, లోకానుభవమునకు విరుద్ధమయినది విశ్వసనీయము గానేరదు. అని పూర్వపక్షులాక్షేపించిరి.

ఇందునకు సమాధానము. అత్యంత సారూప్యమున్నచోట ప్రకృతి వికారభావము

ఉండనే యుండును. ప్రకృతి వికారభావమున్నచోట కొన్నియంశములలో సారూప్యముండి మరికొన్ని యంశములలో వైరూప్యముండితీరవలయు! ప్రకృతములో బ్రహ్మమందు సత్తాంశము జగత్తునం దనువర్తించుచున్నది. చైతన్యపరిశుద్ధ్యాదులు కారణగత విలక్షణాంశములు. అవి కార్యమందు సంక్రమించలేదు. జాడ్యా పరిశుద్ధ్యాదులు కార్యభూత ప్రపంచముయొక్క విలక్షణాంశములు గాని కారణములోనుండి వచ్చినవిగావు. కానబ్రహ్మము జగత్కారణమనుటకు బాధలేదు. ఇంతేగాదు.

ఉపాదాన కారణము పరిణామోపాదానము, వివర్తోపాదానము, అని రెండు విధములు.

ఉపాదాన కారణములు. 'కారణ సమభేదములు: సత్తాకమగు నన్యథా పరిణామము భావము పరిణామము.

౧ పరిణామము

౨ వివర్తము

కారణవిషయ సత్తాకమగు నన్యథాభావమువివర్తము' అని యూరెంటికిభేదము. ఎట్లనఁగా మృత్తుఘటముగాను క్షీరములు దధిగాను, మారుట పరిణామము. రజ్జువు సర్పముగాను, శుక్తి రజితముగాను మారుట(అనఁగాఁగనఁబడుటయె) వివర్తము. మృత్ క్షీరములెంత సత్యములో ఘటదధులు సంతసత్యములు. రజ్జుశుక్తులతోపాటు సర్పరజితములు సత్యములుగావు. కాకపోయినను రజ్జుశుక్తులు కారణములని ఒప్పిరి. కాబట్టి ఘటమునకు మృత్తు, దధికి క్షీరములు పరి

ణామోపాదానము ; సర్వమునకు రజ్జువు రజితమునకు శుక్తియు, వివర్తోపాదానమని వేటువేటు వ్యవహారము కలిగియున్నది. కారణ గుణములు కార్యమందు సంక్రమింప వలయు నను నియమము ('కారణగుణాః కార్యే సంకామంతి') పరిణామోపాదాన విషయము గాని, వివర్తోపాదాన విషయము గాదు. ఈ ప్రపంచ విషయములో బ్రహ్మమువివర్తోపాదానము, మాయ పరిణామోపాదానమని కొందఱు, బ్రహ్మముకారణమయినను నందులకు మాయ సహకారియని, లేక ద్వారకారణమని మరికొందఱు, మాయయే ఉపాదాన కారణము. బ్రహ్మము తదధిపానముగాన నౌపచారికముగా నుపాదాన కారణమని ఇంకొకరు, ఇవిధముగా వేటువేటుగా కారణ నిరూపముణమును జేసిరి. కారణ నిరూపణలో నీయభిప్రాయ భేదములు గలిగినను 'ఉన్నపదాథకము బ్రహ్మ మొక్కటి. ఈ ప్రపంచ మంతయు నెవ్విధముగా నయిననేమి దానియందు బయలు వెడలినది' అను సిద్ధాంతాంశమున నద్వైతులలో విప్రతిపత్తిలేదు. ప్రపంచగత జాడ్యాది దోషము లెట్లు వచ్చినవను శంకా నివృత్తికొఱకు, జగత్కారణములోనికి రాగద్వేష సుఖ దుఃఖాది సకలానధకములకును, జాడ్యాది దోషములకును, ఆస్పదమగు మాయను నొక్కొక్క రొక్కొక విధముగఁజేర్చి సమాధానముచెప్పిరి.

ఇందుమీఁద బ్రహ్మమెట్టి దనియడుగఁగా జగత్కారణమని చెప్పి, ఇవ్వడుదానిలోనికి మాయనుగూడఁ జొప్పించితిరి. 'అసలుబ్రహ్మ పదాథకమెట్టిది? మాయ యనఁగా నెద్ది? ఆరెంటికి సంబంధమేమి?' అని ప్రశ్నింపవచ్చును.

ఈ ప్రపంచకల్పనా ప్రారంభమునకుఁబూర్వము 'ఎకమేవాద్వితీయ' మయి అనఁగా సజాతీయ విజాతీయ శుద్ధబ్రహ్మము స్వగతభేద రహితమై యున్న యొక్కవస్తువుబ్రహ్మ. అది నిర్గుణము, నిరవయవము, నిర్వికారము, నిష్క్రియము, నిర్విశేషము, అవ్యవహార్యము, కూటస్థము, దేశకాలవస్తు కృతపరిచ్ఛేదర హితము, అవాఙ్మానసగోచరము. "నేతినేతి" (ఇదికాదు ఇదికాదు) యని మాత్రము నిరూపించఁదగినది. ఈ ప్రపంచ మనృత జడదుఃఖాత్మకము; అట్లు కానిది యాబ్రహ్మము. అందుచే నది సచ్చిదానంద మనిరి. 'ఘటమున్నది', 'గృహమున్నది', 'ప్రపంచమున్నది' యని వ్యవహరింపఁబడు సర్వపదాథకముల యందును శుభంబగు సత్త (Existence) ఆ బ్రహ్మ సత్తకంటె ననతిరిక్తముగాన, బ్రహ్మము సద్రూపమనిరి. 'తమేవభాంత మను భాతీసర్వం' అను శ్రుతిచెప్పినట్లు, ఆబ్రహ్మవస్తువు, తాను, స్వయంప్రకాశ మానమయి, సర్వజగత్తును సూర్యచంద్రాదులను సయితము ప్రకాశింపఁజేయుచున్నది. కాన చిద్రూపమనిరి. సర్వ

విశేషనివృత్తికలిగినపుడుండు నిరతిశయసుఖానుభావము దానిదే; అందువలన దాని నానందరూపమునిరి. ఉన్నవస్తువు ఒక్కటే. అది సూదిమొనదూరునంత సందును విడువక నర్వత్ర నిండియున్నది. ఆవస్తువును గమనించుటలో నుండు రీతిభేదముల (Different Standpoints)వలన, సచ్చిదానందమని మూడు శబ్దములతో వ్యవహారము గలిగినదిగాని తత్త్వమున కావస్తువు మూడు భాగములు గాఁగాని, మూడవంతర వస్తువులుగలిగిగాని లేదు. ఈచెప్పినది శుద్ధ బ్రహ్మము. ఇది సత్యము. అనఁగాత్రికాలాభాద్యము. ఒకప్పుడుండి ఒకప్పుడు లేనిదిగాని, ఒకప్పుడులేక, మరియొక్కప్పుడుండునదిగాని కాదు.

అట్లు కూటస్థము నిర్వికారము అగు శుద్ధ బ్రహ్మము వలన జగ మాయా స్వరూపము దుత్పత్తి ఎట్లయెను?

ఇందుల కద్వైతులు మాయా సంబంధము వలన నయినదని నుడివిరి. ఆమాయకు, అజ్ఞానము, అవిద్య, అవ్యాకృతము, ప్రకృతి, బీజ శక్తి, అవ్యక్తము, మొదలగుపేర్లు గలవు. అది, అందఱను మోహింపఁ జేయునదిగాన మాయయనిరి. విద్యచే ననఁగాజ్ఞానముచే నివర్త్యముగాన నవిద్య, అజ్ఞానము, అనిరి. బహువిధముగా విజృంభితమయియున్న యీ వ్యాకృత ప్రపంచమునకుఁ బూర్వావస్థ గాన వవ్యాకృతమనిరి. వటవృక్షము వటబీజమందు నూత్న రూపముగా నిమిడియున్నట్లు, ఈ

ప్రపంచము దానిలో సంస్కారరూపముగా నున్నదని బీజశక్తియనిరి. ఈ ప్రపంచము దాని వికారముగాన దానిని ప్రకృతియనిరి. అది, అతిసూక్ష్మము నదనద్విలక్షణముగాన నవ్యక్తమనిరి. ఈ శబ్దములవలననే మాయ యెట్టిదో తెలియఁబడును. జ్ఞానముచే దానికి నివృత్తికలదుగాన బ్రహ్మములె నది సత్ప్రదా థకము కానేరదు. దానివలనఁ బ్రత్యక్షమగు ప్రపంచము బైలువెడలి యనుభవ విషయ మగుచున్నదిగాన, కుండేటికొమ్మువలె, గగన కుసుమమువలె, అది కేవలాసత్ప్రదాథకము నయితము కానేరదు. అందువలన మాయ, అనిర్వచనీయమగు ఒకభావ పదాథకమును గా నొప్పిరి. అదిముఖ్యముగాఁ గార్యాను మేయము. నిద్రలో మనశక్తులు మనలో లీనమయియున్నట్లు, జగదారంభమునకుఁ బూర్వము నిర్గుణబ్రహ్మమందు మాయ లీనమయి యుండును. అట్టిమాయను నొప్పినందువలన బ్రహ్మముయొక్క శుద్ధత్వమునకుగాని, అద్వితీయత్వమునకుగాని భంగము కలుగనేరదు.

అద్వైతులలోఁ గొందఱు పారమాధిక సత్యత్వము, వ్యావహారిక సత్యత్వము, ప్రాతి సత్యత్వము, భాసిక సత్యత్వము, అని కము, పారమాధికము, మూడు విధముల ప్రాతిభాసికము

సత్యత్వమును ఒప్పి, మొదటిదానికి బ్రహ్మమును, రెండవదానికి ప్రపంచమును, మూడవదానికి స్వప్నమును, రజ్జు నర్పమును, దృష్టాంతమిచ్చిరి. మరికొందఱు

రెండవదానిని మూడవదానిలో జేర్చి, పార
మాధికము, ప్రాతిభాసికము, అని రెంటినే
ఒప్పిరి. ఈ రెండవవారి సిద్ధాంతములో,
జాగ్రత్తన్న ప్రపంచములకు భేదములేదు ;
రజ్జువునందు సర్పమువలె బ్రహ్మమందు
ప్రపంచము భాసిల్లుచున్నది. ఇది మాయ
వలనఁగలుగుచున్నది. శుద్ధబ్రహ్మ మిందున
కధిస్తానముగాన బ్రహ్మము జగత్తునకు కార
ణమయినది. త్రివిధ సత్యత్వమును ఒప్పిన
ఫక్కిలో ప్రపంచముయొక్క సృష్టిక్రమ
మెక్కువ ఆనుపూర్వికముగా సిద్ధించుచున్నది.
ఎట్లనిన:—

కూటస్థ బ్రహ్మమందు లీన మయియున్న
మాయ ప్రపంచోత్పత్తి కలుగఁబోవునపుడు,

ప్రపంచోత్పత్తి లీనదశను వదలి, కద
లిక పుట్టి కార్యోన్ముఖ
విధము మగును. అంతట దాని

తోఁ గలసిన బ్రహ్మమున కీశ్వర భావమేర్ప
డును. కాఁబట్టి మాయావిశిష్ట చైతన్య మీశ్వ
రుండనియు, ఈశ్వరునకు మాయ యుపాధి
యనియుఁ జెప్పఁబడినది. సర్వజ్ఞుఁడు, సర్వశక్తి
మంతుఁడు, సర్వనియంత, సర్వాంతర్యామి,
అనఁబడువాఁడు ఈ ఈశ్వరుఁడు. ఈ యనను
శబల బ్రహ్మమనియు, మాయాశబలమనియు
సగుణమనియుఁ గూడ వాడెదరు. ఈయనయే
జగత్కారణము. ఇక్కడనుండి సృష్టి బయలు
దేరుచున్నది. ఈశ్వరోపాధియగు మాయను
వివక్ష నేయనియెడల, ఈశ్వరచైతన్యము

బ్రహ్మచైతన్యమే. బ్రహ్మముకంటె వేఱుగాదు.
ఇదియే బ్రహ్మ జగత్కారణమని చెప్పిన తా
త్పర్యము. ఇవిధముగా నీశ్వరుని బట్టి,
శాఖాచంద్రన్యాయముగా నిర్గుణబ్రహ్మమొను
దెలిసికొన వలయునని, బ్రహ్మమునకు జగ
త్కారణత్వమును లక్షణముగాఁ జెప్పిరి.

పైని జెప్పఁబడిన మాయ సత్వరజస్తమో
గుణాత్మకము. మాయయం దావరణశక్తి
విశేష శక్తి యని రెండు శక్తులు గలవు.
ఉన్నవస్తువు నావరించి కనఁబడనట్లు (లేనట్లు)
నేయునది ఆవరణశక్తి. లేని వస్తువును నారో
పించి యున్నట్లు చూపించునది విశేషశక్తి.
సత్వగుణాధిక్యమున్న చోట, ఆవరణ శక్తి తన
పనిని జూపఁజాలదు. ఈశ్వరోపాధియందు
సత్వాధిక్య ముండుటచే, ఆయనకు స్వస్వ
రూపావరణము లేదు. అందువలన మాయ
ఆయనకు లోఁబడియున్నది గాని ఆయన
మాయకు లోఁబడియుండలేదు. ఈశ్వరుఁడు
స్వవశమయియున్న విశేష శక్త్యాత్మక మా
యతోఁ బ్రపంచమును గ్రమముగా సృజిం
చెను. అందులోని తమః ప్రధానభాగముతో
ఆకాశము, వాయువు, అగ్ని, జలము, పృథివీ
యను పంచభూతములను, ఆ వరుసను నొక
దానిలోనుండి రెండవ దానిని సృజియించెను.
వీనిని, అపంచీకృత సూక్ష్మభూతములని వా
డుదురు. ఈ క్రమములోఁ బూర్వపూర్వపుది
చిద్విశిష్టమయి యుత్తరోక్త మునకుఁ గాని
మయినదని గ్రహింప వలయును. అనఁగా,

చిద్విశిష్ట తమః ప్రధాన విక్షేప శక్త్యాత్మక
మాయలోనుండి, ఆకాశతత్త్వము, చీద్విశిష్ట
కాశములోనుండి వాయుతత్త్వము, ఇవిధ
ముగా పంచభూతసూక్ష్మములు పుట్టినవి.
ఇవి బహువిరళావయవములు గలవగుటం
జేసి సూక్ష్మభూతములనిరి. వానియొక్క
సాత్త్వికాంశములలో నుండి వేటువేటుగా
బయి వరుసక్రమమున శోత్ర త్వక్ చక్షు
జిహ్వఘ్రాణము లనఁబడు పంచజ్ఞానేంద్రియ
ములు పుట్టినవి. ఆ సాత్త్వికాంశములు గలిసిన
సముదాయములోనుండి మనస్సు బుద్ధియు
బుద్ధైశ్వర్యము. అవిధముగాఁ బై పంచభూతముల
రాజ సాంశములలోనుండి, వేటువేటుగా నావ
రుసను వాక్పాణి పాదపా యూపస్థలను పంచ
కర్మేంద్రియములును, అవి కలసిన సముదా
యములోనుండి ప్రాణాపాన వ్యానోదాన
సమానములను పంచప్రాణములునుబుట్టెను.
అంతట పంచ జ్ఞానేంద్రియములు, పంచ
కర్మేంద్రియములు, పంచ ప్రాణములు, మ
నస్సు, బుద్ధి, ఈ పదునేడు గలిసి లింగశరీర
ములు (సూక్ష్మ శరీరములనిగూడ నేరు), అయి
నవి. ఈ ప్రకారముగా భూత సూక్ష్మము
లలోఁ గొంతభాగము లింగశరీరము లాయె
ను ; మఱికొంత భాగము పంచీకరణము
ద్వారా స్థూలభూతములాయెను.

పైని జెప్పిన పంచసూక్ష్మ భూతములను
ప్రతిదానిని రెండు సమభాగములుగాఁ జేసి,
రెండవ సగభాగమును నాలుగు భాగములుగాఁ

జేసి, ప్రతిభూతసూక్ష్మముయొక్కయీనాలుగు
భాగములలో నొక్కొక్క దానిని, తదితర
పంచీకరణము భూతసూక్ష్మముల యొ
క్క యర్థాంశలలోఁ
జేర్చుచుఁబోవఁబంచస్థూలభూతము లేర్పడును
వానిలోని యర్థాంశముల పేర్లతో నవి
పిలువఁబడును. ఇదిపంచీకరణము. ఇట్లు ప్రతి
స్థూల భూతములలో సగమాపేరుగలసూక్ష్మ
భూతమును, శేషించినదితక్కిననాలుగుసూక్ష్మ
భూతములలోని యష్టమాంశములునయి
యుండును. ఎట్లనఁగా.

స్థూలకాశము = $\frac{1}{2}$ ఆ + $\frac{1}{4}$ వా + $\frac{1}{4}$ అ + $\frac{1}{8}$ జ + $\frac{1}{8}$ పృ

స్థూలవాయువు = $\frac{1}{2}$ వా + $\frac{1}{4}$ ఆ + $\frac{1}{4}$ అ + $\frac{1}{8}$ జ + $\frac{1}{8}$ పృ

ఈ పంచీకృత స్థూలభూతములతోటిచతుర్దశ
భువనములును, జరాయుజాండజన్వేదజోద్భి
జ్జములగు సర్వ ప్రాణులయొక్క స్థూలదేహ
ములును, సకలస్థూల ప్రపంచమును, సృజి
యింపఁబడెను.

ఈ ప్రకారముగా నీశ్వరుఁడు విక్షేపశక్త్యు
పాధితో, నిఖిలజడ ప్రపంచమును సృజియిం
చెను. సర్వత్ర నిండి

అధ్యారోపము

యున్నవస్తు (బ్రహ్మము)

యొక్కటయి యుండఁగా దానివలన నింత
చిత్ర విచిత్రముగానుండు ననేక భేదభిన్నమయి
యున్న యీ ప్రపంచమెట్లుకలిగెనో యది
ఇంతవఱకు నిరూపించఁబడినది. దీనిని వేదాం
తులు, అధ్యారోపమని చెప్పుదురు. ఈ అధ్యారో

రోప జ్ఞానమువలన ప్రపంచమంతయు నేక
వస్తువులోనుండి వచ్చినదని భవపడును.

ఇంక నీప్రపంచమును, ఉత్పత్తి చ్యుత్క్ర-
మముగ విమర్శించెదము. దీనిని 'అపవా-
దము' అని చెప్పుదురు.

అపవాదము

కార్యము (ఉపాదాన)

కారణ స్వరూపము. పేరునకును, రూపమున
కును, మాత్రము వేరుగాని వస్తు వదియె.
మృత్తికతోఁజేసిన ఘటము నిజమునకు మృ-
త్తిక. సువర్ణముతోఁజేసిన కంకణము నిజ-
మునకు సువర్ణము. ఘటము, కంకణ-
మునవి వికార మాత్రములు; మృత్తిక, సువ-
ర్ణము, సత్యపదార్థములు. ఈ సంగతినే
“వాచారంభణం వికారోనామధేయమ్మృత్తి-
కేత్యేవసత్యం” (చాం.౬-౧-౪) అను శ్రుతి
చెప్పుచున్నది. కాబట్టి యథార్థమునకు
కార్యముకారణము కంటె పృథగ్వస్తువుకాదు.
వికారనాశమే కార్యనాశము. అదిజరిగినపుడు
కారణము పరిశిష్టమయి యుండును. కార్యము
కారణములో లయించును. ఈ ప్రకార మీ
ప్రపంచమును విమర్శించఁగా, వివిధముగా
విభక్తమయి యనంతనామ రూపములతో
ప్రతీయమానములగు చతుర్దశభవసములు,
చతుర్విధ ప్రాణికోటి శరీరములు, నిఖిలసూల-
ప్రపంచము, దానికిఁ గారణమగు పంచీకృత
పంచమహాభూతములకంటె వేరుగావు. ఆ
పంచమహాభూతములును, ఆప్రాణి కోట్ల
యొక్క సూక్ష్మశరీరములును, వానికిఁ గారణ

మగు అపంచీకృతభూత సూక్ష్మముల కంటె
వేరుగావు. ఆ భూతసూక్ష్మములుసయితము,
పృథివీతత్త్వము జలతత్త్వముకంటె, జలతత్త్వ-
మగ్నితత్త్వముకంటె, అగ్నితత్త్వము వాయు-
తత్త్వముకంటె వాయుతత్త్వమాకాశతత్త్వ-
ముకంటె, వేరుగావు. ఆకాశము త్రిగుణాత్మక
మయిన మాయకంటె వేరుగాదు. ఆమాయ-
యును, తదుపహిత చైతన్యమగు నీశ్వరచైత-
న్యమును, ఆరెంటికి అధిష్ఠానమగు శుద్ధ
చైతన్యముకంటె వేరుగావు. ఇట్లువిమర్శించి
చూడఁగాఁ బ్రపంచము నిజమునకుబ్రహ్మము
కంటె వేరుగాదని నిశ్చయమయినది.

ఇంతవఱకువివరించిన యధ్యారోపాపవాదో-
ప్రక్రియలవలన బ్రహ్మతత్త్వము నిరూపిత
మయినది. “అధ్యారోపాప వాదాభ్యాం
నిష్ప్రపంచం ప్రపంచ్యతే” అను న్యాయము
సిద్ధించినది. ఎటుచూచినను ఉన్న వస్తువు
బ్రహ్మము. వేటొకటి తదతిరిక్తములేదు.
బ్రహ్మము నెఱిగినయెడలసర్వము తెలిసినట్లే.
కాబట్టి “కస్మిన్నుభగవో విజ్ఞాతే సర్వమిదం
విజ్ఞాతంభవతి” అనిచేసిన శౌనకప్రశ్నసమంజ-
సము. ప్రపంచముబ్రహ్మముకంటె వేరుగాలేదు.
ఈమాటనే బ్రహ్మసత్తకంటె జగత్తునకు పృథ-
క్సత్తలేదని శాస్త్రరీతిగాఁ జెప్పుదురు. రజ్జు
సర్పభ్రాంతి కలిగినచోట శజ్జకంటె వేరుగా
సర్పములేదు. లేకపోయినను నున్నట్లు ప్రతీతి
కలుగుచున్నది; భయకంపాదులును ఋట్లు
చున్నవి. కాబట్టి యాసర్పమసత్యమయినను,

కుం దేటి కొమ్మునలెగా లేదు. ఈ ప్రపంచమునయిత మారజునర్పముల తోపాటయి యున్నది. 'కేవల సత్యముగాదు. శశవిహీణ ప్రాయమును గాదు. కాన నారంభములో నుదాహరించిన సంగ్రహశ్లోకములోఁ జెప్పినట్లు "జగచ్చిత్వా" జగత్తుమిథ్య.

మిథ్యాత్వమును శాస్త్రములో మూఁడు విధములుగా నిర్పించిరి. (౧) 'సదసద్వి లక్షణత్వం మిథ్యాత్వం' జగన్మిథ్యాత్వము దీని తాత్పర్యము పైని జెప్పఁబడినది. (౨) 'జ్ఞానైక నివర్త్యత్వం మిథ్యాత్వం'. రజ్జుజ్ఞానమువలన సర్పభ్రాంతినివృత్తియై యున్నట్లు, అధిష్ఠాన బ్రహ్మపరోక్షజ్ఞానమువలనఁ ప్రపంచభ్రాంతినివృత్తి కలుగును. అన్యథా కలుగదు. కాన జగత్తు జ్ఞానైక నివర్త్యమయిన మిథ్యావస్తువు. (౩) "ప్రతిఽన్నోపాధౌ త్రై కాళికనిషేధ ప్రతియోగిత్వం మిథ్యాత్వం'. ఆరోపిత సర్పమున కధిష్ఠానముగా నొప్పిన రజ్జువునందాసర్పము త్రికాలములలోను లేదు. అట్లే బ్రహ్మమందుఁ బ్రపంచములేదు. ఇది తృతీయ లక్షణముయొక్క పర్యవసానము. మిథ్యాత్వ విచారము శాస్త్రచర్యయని ఇంతటితో విరమింపఁబడినది. ప్రపంచము సత్యముకాదు. మిథ్యయనుటకు "నేహనా నాస్తికించన", "విద్వాన్నామ రూపాద్వి ముక్తః", "బ్రహ్మతం పరాదాద్యోన్యత్రా త్మనో బ్రహ్మవేద" మొదలగు శ్రుతుల ప్రమాణము సయితముగలదు. ఈదృశ్యమగు

ప్రపంచము ప్రస్థించరూపముగా నిజముగాదు. బ్రహ్మ రూపముగా నిజము. భేదమంతయు మిథ్య. 'ఏకమేవా ద్వితీయమ్' సత్యము.

మాయ మొదలు బ్రహ్మాండాంతముగల జడ ప్రపంచమంతయు మిథ్యయనియు బ్రహ్మము కంటె వేఱుగాదనియు, తదధిష్ఠానమగు బ్రహ్మముమాత్రము సత్యమనియుఁ జెప్పఁబడినది. ఈ చెప్పిన జడప్రపంచము లోనికిఁ జేరని పదార్థ మొకటిమాత్రము తెలిసికొన వలసినది నిలిచి యున్నది. ఏదియనఁగా జీవాత్మ. జీవాత్మ ఎవ్వరు? ఎట్టిది?

ఇందునకు "జీవోబ్రహ్మైవ నాపరః" అని పై సంగ్రహ శ్లోకములో నుత్తరము జెప్పఁబడెను. జీవుఁడు బ్రహ్మము. బ్రహ్మముకంటె సతీరిఁ క్తుడు కాఁడు; బ్రహ్మము

నకునజాతీయుఁడు కాఁడు. సాక్షాద్బ్రహ్మము. ఈజీవబ్రహ్మైక్యము స్వరూపై క్యముగాని అన్యథాకాదు. ఇదియే తత్త్వమస్యాది మహావాక్యార్థము. ఇదియే యఖండైకబోధ. ఇదియే నిఖిల సంసారోచ్ఛేదియు, మోక్షదాయయు నగు తత్త్వజ్ఞానము. దీని నిమిత్తమే, ఋష్యాదు లందఱు కర్మయోగము, భక్తియోగము, మొదలగు సాధనములనుచిగ కాలమనుష్ఠించి, ఆ జ్ఞాన మనుభవమునకుఁ దెచ్చుకొని కృతా ధులయిరి. కాఁబట్టి వేదాంత శాస్త్రము నకు విషయము జీవబ్రహ్మైక్యమని పెద్దలు చెప్పిరి.

ఈశ్వరునివలె జీవుడు సయితమాపాధి కుడు. పరమార్థ దశయం దుభయులు బ్రహ్మము; అయినను, జీవేశ్వరభేదము వ్యవహారదశయం దుభయులకు విశేష తారతమ్యము గలదు. ఈశ్వరుడు సర్వజ్ఞుడు, సర్వనియంత, సర్వవ్యాపి. జీవుడు కించిజ్ఞుడు, నియమ్యుడు, పరిచ్ఛిన్నుడు. ఈశ్వరునియం దావరణ శక్తికి బ్రచారము లేదు. జీవునియందుఁ బూర్తిగాఁగలదు. ఈశ్వరుడు, ఇంత సృష్టి సేయుచున్నను, అకర్త; జీవుడు కర్త. ఈశ్వరుడు, ఉపాస్యుడు. జీవుడు, ఉపాసకుడు. ఈశ్వరుడు, సర్వప్రాణులకు వారివారి కర్మానుసారముగ ఫలము నిచ్చువాడు. జీవుఁ డాఫలమును బొందువాడు; కాన మంచి ఫలమును గోరునేని, అవ్యాజమయిన భక్తితో నీశ్వరు నారాధించి వాని యనుగ్రహముకు పాత్రుడయి యట్టి ఫలమును వానివలనఁ బొంది కృతార్థుడు కానయియున్నాడు. ఈశ్వరుడు మాయను లోబఱచికొని, ఆత్మ రాముడయి స్వమహిమయం దెల్లప్పుడు నున్నాడు. జీవుడు తాను నిత్యుడు, నిర్వికారుడు, సచ్చిదానంద స్వరూపుడగు బ్రహ్మ మనునంగతిని దెలిసికొనక, మఱచి, మాయావశుడయి, దేహభిమానియయి, తాను కర్త భోక్త సుఖి, దుఃఖి, యని భ్రాంతిలోఁ జిక్కుకొని, బహ్వనథా పూరితమయియున్న యీ సంసారములో నల్లాడుచున్నాడు. కొందఱు

వ్యవహార పరమాధిభిక్షుల భేదమును గనిపెట్టక, జీవేశ్వరుల కభేదమును నెడల, ఈశ్వరుడు, తనకు తానే యట్టి సంసారమును ఏల సృజించెనని యాక్షేపించుదురు.

ఈ జీవేశ్వరుల తారతమ్య ముపాధి కృత్యము. కొందఱు అద్వైతులు ఈశ్వరోపాధిని మాయయని, మాయ, అవిద్య జీవోపాధిని సవిద్యయని వేఱుగా వ్యవహరించుచు, ఆ మాయావిద్యలను నిరూపించుటలో భేదించిరి. మూల ప్రకృతిమాయ, దానియొక్క విశేషావరణా శక్త్యుపేతాంశము అవిద్యయని ఒకరు; శుద్ధ సత్వప్రధానమయిన మూల ప్రకృతిమాయ, మలిన సత్వ ప్రధానమయిన మూల ప్రకృతి అవిద్యయని ఒకరు; విశేషశక్తిప్రధానమయిన మూల ప్రకృతిమాయ, ఆవరణశక్తి ప్రధానమయినది అవిద్యయని మఱియొకరు వక్కాణించిరి. సర్వజ్ఞముని, మాయావిద్యాభేదము చేయక, ఈశ్వరోపాధి అవిద్యయనియు జీవోపాధి అంతఃకరణమనియుఁ జెప్పిరి. ఈ పయిని జెప్పిన వారందఱు, శుద్ధచైతన్యము ఆయా యుపాధులయందుఁ బ్రతి బింబించిన దనియు ఆ ప్రతి బింబములు జీవేశ్వరులని నిర్ణయించిరి. వివరణ కారులు, మూలాజ్ఞానములో భేదముజేయక, దానినే అవిద్యయని జీవోపాధినిగాఁ జెప్పి, దానిలో ప్రతి బింబించు చైతన్యము జీవుడని అందుకు బింబభూతమయినచైతన్యము ఈశ్వరుడని నిశ్చయించిరి.

ఇంతవఱకు ప్రతి బింబపక్షము వారల మతములు జూపింపఁబడినవి. వాచస్పతి మిశ్రులు, అంతః కరణావచ్చిన్న చైతన్యమును జీవుఁడని, తదనవచ్చిన్నచైతన్యమును ఈశ్వరుఁడని నిర్ణయించిరి. ఈ చెప్పిన మతభేదములుగాక, సమిష్టి అజ్ఞానము ఈశ్వరోపాధియని, వ్యష్టి అజ్ఞానములు జీవోపాధులనిగూడఁ జెప్పటగలదు. ఏ పక్షమయినను జీవేశ్వరుల తారతమ్యము ఉపాధి కృతమనియు, జీవుఁడు నికృష్టోపాధికుఁడనియు సర్వసమ్మతము. ఈ శ్వరుని ఒప్పిన ఈ పక్షములుగాక, ఈశ్వరుఁడని వేరులేడు, బ్రహ్మ మవిద్యవలన జీవభావమును బొంది ఈ ప్రపంచమును ఈశ్వరుని సహా కల్పనచేసికొని సుఖదుఃఖ సంసారానుభవమును బొందుచున్నదను పక్షముగూడ నొకటి కలదు.

అద్వైతులలో, ఈ మొదలగు అప్రధానాంశములలో మత భేదములుగలవు. వారికి అద్వితీయ బ్రహ్మత్రైక్యము ప్రధానాంశము. దానిని స్థాపింపఁ గలందులకు, కల్పితభేదసిద్ధమయిన అనేక అప్రధానాంశములను ఎత్తి సమాధానములు, సమన్వయములు చెప్పుకొని రావలసియుండె. ఆ చెప్పుటలో, ఎవరికి శిష్యబుద్ధికి ఎట్లు చెప్పిన పట్టునని తోచెనో, వారుఅట్లు వెళ్ళిరి. వారువారు వెళ్ళిన ప్రక్రియలలో భేదములవలన, ఆ మత భేదములేర్పడెను. కాని, ప్రధానాంశములో వారలకు విప్రపత్తిలేదు.

జీవేశ్వరులభేదము ఉపాధికృతమయినట్లు, జీవులలో పరస్పరభేదము సయితము ఉపాధికృతము గాని వాస్తవ జీవపరస్పరభేదముకాదు. జీవులందఱు లోని ఆత్మ వాస్తవమునకు పరమాత్మ స్వరూపమయినపుడు, పరమాత్మ ఒక్కడే అయినందున, జీవులభేదము ఉపాధి భేదమువలన కలిగినదని ఒప్పితీరవలయును. ఉపాధి భేదమువలన సుఖదుఃఖానుభవము ఎవరిది వారికి వేఱువేఱు అయినది. మరియు నేజీవుఁడు నాతని ఉపాధి సంబంధమును తీసివేయఁ గలుగునో ఆతఁడు ముక్తుఁడగుటయు, తదితరులు యథాపూర్వముగా బద్ధులయి యుండుటయు సంభవించుచున్నది.

జీవునియొక్క ఉపాధి, అనఁగా శరీరము, స్థూల సూక్ష్మ కారణ భేదములచే త్రివిధముగను, అన్నమయ స్థూలసూక్ష్మకారణ శరీరములు, పంచకోశములు ప్రాణమయమనోమయవిజ్ఞాన మయా నందమయ కోశములచే పంచకోశాత్మకముగను ఉన్నది. స్థూలశరీరములందఱకు తెలిసినదే. జననమరణములు దీనివి. మాతా పితృలయొక్క శుక్లశోణితములవలన స్థూలశరీరము ఉత్పత్తి నొందుచున్నది. తుదకు మరణము కలిగి నశించునది ఈస్థూలశరీరము. ఇదియె పంచకోశ విచారములో అన్నమయకోశమనఁబడును. సూక్ష్మశరీరమనఁగా త్వచ్ఛక్తు శ్చోత్ర జిహ్వఘ్రాణము లనఁబడు పంచ

జ్ఞానేంద్రియములును, వాక్ష్పాణి పాదపాయూ
పస్థలనఁబడు పంచకర్మేంద్రియములును ప్రాణా
పానవ్యానోదానసమానము లనఁబడు పంచ
ప్రాణములును, బుద్ధి, మనస్సు, ఈపదియేడును
గలసిన సముదాయము. దీనికి లింగశరీరమని
గూడఁ బేరుగలదు. కోశవిచారములో దీనిని,
ప్రాణమయ, మనోమయ, విజ్ఞానమయ కోశ
ములని మూడు కోశములుగా విభజించిరి.
పంచ ప్రాణములు పంచ కర్మేంద్రియములు
గలసిన సముదాయము ప్రాణమయకోశము.
పంచజ్ఞానేంద్రియములు మనస్సుకలసిఫ సము
దాయము మనోమయకోశము. పంచ జ్ఞానేం
ద్రియములు బుద్ధిగలసిన సముదాయము
విజ్ఞాన మయకోశము. క్షుత్ప్రిపాసలు, మూగ,
కుంటి, గ్రుడ్డి, చెవుడు, కర్తృత్వభోక్తృత్వ
ములు, మొదలగునవి ఈ లింగశరీర ధర్మ
ములు. జీవునకు లోకాంతర గమనాగమన
ములు, ఈసూక్ష్మోపాధితోఁ గలుగుచున్నవి.
లింగశరీరమునకు స్థూలశరీరసంబంధము గలు
గుట జన్మము. ఆ సంబంధము వదలిపోవుట
మరణము. మనకు ప్రతి జన్మమునందు గలుగు
సర్వానుభవములు వాసనారూపముగా, అనఁ
గా సంస్కారరూపముగా, ఈలింగ శరీరములో
లీనమయి యుండి ఆయాజన్మములతో నాయూ
ప్రారబ్ధాను సారముగా బయలు వెడలును.

ఇంకఁ గారణశరీరమును జెప్పెద. అవిద్య
యని అజ్ఞానమని చెప్పిన దే కారణశరీరము.
'నేను అజ్ఞాఁడను' 'ఇది నాకుఁ దేలియదు' అని

దేనిని గుఱించి అయినను తెలియదను వ్యవ
హారము ఈ కారణ శరీరము హారము ఈ కారణో
పాధితో సంబంధించి
నది. ఈ ఉపాధిని ఆనందస్వయ కోశమనె
దరు. ఈ మూడు శరీరములు జడములు.
జీవాత్మ ఈమూటికి విలక్షణము, చిత్స్వరూ
పుడు. కాని అవిద్యవలన నతనికి ఆభావము
తెలియకుండ జేయఁబడి, జీవభావము కలుగఁ
జేయఁబడినది. విలక్షణ స్థితినుంచి తొలగి ఈ
త్రివిధోపాధులతో తాదాత్మ్యాభి మాన
మును పొందుటయె జీవభావమును పొందుట.
తాదాత్మ్యాభి మానమనఁగా, ఆయా శరీర
మునె ఆత్మగా గ్రహించుట; తానని యను
కొనుట. అది ఎట్లనిన, కారణశరీర తాదా
త్మ్యాభి మానముచే 'నేనజ్ఞాఁడను' అని లింగ
శరీరతాదాత్మ్యాభి మానముచే 'నేను కుంటి
వాఁడను, గ్రుడ్డివాఁడను, కర్తను, భోక్తను, నాకు
క్షుత్ప్రిపాసలు కలుగుచున్నవి' అని, స్థూలశరీర
ముతో తాదాత్మ్యాభి మానముచే 'నేను పురు
షుఁడను, బ్రాహ్మణుఁడను, నేనుమృతినొందు
దును, నాకు కుమారుఁడు గలిగెను' అని,
మొదలగు వ్యవహారములు గలుగుచున్నవి.
ఈతాదాత్మ్యాభిమానమును భంగ్యంతరము
గాఁ గనుపరచెద. ప్రతిజీవునకు, జాగ్రత్ స్వప్న
సుషుప్తులని అందఱకు తెలిసిన మూడ
వస్థలు గలవు. వానిలో సుషుప్త్యవస్థలో
జీవుఁడు కారణశరీర మాత్రాభిమానిగా
నుండును. ఏమియుఁ దెలియకుండుటయె అజ్ఞా

నానుభవము. జీవుడప్పుడు, ఆ యనుభవమును మాత్రము గలిగియుండును. కారణ శరీరమాత్మాభిమానియై యుండు జీవునకు ప్రాజ్ఞుడని పేరు గలదు. ప్రాజ్ఞునకు స్థూల సూక్ష్మశరీరాభిమానము లేదు. స్వప్నమునందు జీవుడు, ఆ మెట్టుదిగి సూక్ష్మ శరీరతాదాత్మాభిమానమును గూడ పొంది యుండును. ఈ యవస్థలో జీవునకు స్థూల శరీరాభిమానములేదు. తద్విలక్షణముడయి, వాసనామయ ప్రపంచానుభవమును గలిగి యుండును. స్వప్నావస్థలోని జీవునకు తైజసుడనిపేరు. జాగ్రదవస్థలో, మూడవమెట్టుకు దిగి సాధారణముగా స్థూలశరీరతాదాత్మాభిమానముతో వ్యవహరించును. అప్పుడతనికి విశ్వుడని పేరు. ఈ మూడవస్థలయందు జీవునకు నిజస్వరూపము అజ్ఞానముచే నావృతమయియుండును. ఇవిగాక, ఆయావరణమును తోసివేసి ఈ శరీరత్రయము కంటె తాను విలక్షణముడయి తత్సాక్షిగానుండు అవస్థ, తురీయావస్థయనిపేరు గలది మరియొకటి గలదు. అది, దాని పనిచేసిన వానికి మాత్రము గోచరముగాని అందఱకు గోచరముగాదు.

జీవునకువలె ఈశ్వరునకు సయితము, ఉపాధిత్రయమును చెప్పిరి. మాయ కారణోపాధి. సర్వజీవులయొక్క లింగశరీరముల సముదాయము ఆయన లింగశరీరము. సర్వస్థూల ప్రపంచము ఆయన స్థూలశరీరము.

మాయోపాధి కునకు ఈశ్వరుడని, సమిష్టి లింగ శరీరోపాధికునకు హిరణ్యగర్భుడు, సూత్రాత్మ, అని, సమిష్టిస్థూలోపాధికునకు విరాట్టు అని ఆయా యుపాధులతో జేర్చిన ఈశ్వరునకు జీవునకువలె వేఱువేఱు పేర్లు గలవు. బహు వృక్షములుగలసి వనమని, బహుజలములు గలసి జలాశయమని ఏకత్వ వ్యవహారమున్నట్లు నిఖిల శరీరములును గలసి సమిష్టి సూక్ష్మ శరీరమనియు, నిఖిలస్థూల వృక్షులుగలసి సమిష్టిస్థూలశరీరమనియు చెప్పినట్లు జీవునికారణోపాధి వ్యవ్యజ్ఞానమని ఈశ్వరుని కారణోపాధియగు మాయ నిఖిలవ్యవ్యజ్ఞానములయొక్క సమిష్టియని వ్యవహారము సమంజసము. అజ్ఞానమునకు గూడ సమిష్ట వ్యష్టివ్యవహారమును, కొందఱు ఒప్పిరి. కాని, జీవునకువలె ఈశ్వరునకుపాధిత్రయము ఉండినను ఈశ్వరునకుమాయావరణము లేనిహేతువుచే, ఆయన సర్వదా దేహత్రయ విలక్షణముడ, నిర్వికారుడు, స్వరూపనిష్ఠుడు, అయి యుండును. ఈ చెప్పిన దేహత్రయమునకు విలక్షణమయి యుండు జీవేశ్వరుల చైతన్యము ఒక్కటి. అది బ్రహ్మచైతన్యము. ఆస్వరూప చైతన్యైక్యమును బుచ్చుకొని అద్వైతులు జీవేశ్వరులకు సభేదమును జెప్పిరి. సర్వప్రాణులయొక్క స్థూల సూక్ష్మ శరీరములు పాంచభౌతికములు. అవిమిథ్య. అవిగాళ్లయందు ప్రత్యేక గాత్రబ్రహ్మముకంటె అనతిరిక్తము.

ఈజీవ బ్రహ్మైక్యమును యజ్ఞవనిషత్తులును బహుగా బోధించినవి. ఈవిషయముశాంకర సూత్ర భాష్యమందు విపులముగ నిరూపింపబడినది. ద్వైతులు విశిష్టాద్వైతులు

జీవ బ్రహ్మైక్యమును శ్రుతిసమన్వయము బోధించు శ్రుతులకు

వేటువేటుగా నథకమును జూపుటకు యత్నించిరి ; కాని నిష్పక్షపాతబుద్ధితో విమర్శించువారెల్లరు, ఆశ్రుతుల కద్వైతులు చెప్పిన సమన్వయమే సరియని కనిపెట్టుదురు. ఆప్రకారము మాక్సుముల్లరు, తీబా, గఫ్, డ్యూసెన్ మొదలగు పెక్కుమంది పాశ్చాత్యులుగూడ నుడివిరి.

ఇంతవఱకు నాదియందుఁజెప్పిన సంగ్రహశ్లోకాథకమును విరళించుచు, ఈప్రపంచము

నందున్న తత్త్వము అద్వైతజ్ఞానము పరమార్థము అద్వైతబ్రహ్మమాత్రమనియు, ఆ బ్రహ్మ

మందు ఈ ప్రపంచమంతయు మరుమరీచికవలెను (ఎండమావులు) రజ్జుసర్పమువలెను భాసిల్లుచున్నదనియు నిరూపించితిమి. ఇంక నీజ్ఞానము ఎట్లుపురుషాథకమగునో చెప్పవలసియున్నది. పురుషాథకమునకుఁగాని జ్ఞానము నిరథకముగదా !

దేహాతి రిక్తాత్మను ఒప్పినవారందఱు ఇహలోకస్థితి ఎంతగొప్పదయినను నిరసనీయమనియు, ఈ జన్మము మెండనథకములతోనిండి యున్నదనియు, ముఖము ఆభాస, దుఃఖము

ఎక్కువగాన నీజన్మము గమ్యామనియు, జీవాత్మకీజన్మాంతమందుఁబొందఁదగినఉత్తమస్థితి మోక్షమనుషది ఒక్కటి గలదనియు, వివేకులయినవారు ఐహికమును విరసించి ఆమోక్షమును సంపాదింప వలయుననియు నిశ్చయించిరి. ఇది సర్వమతస్థులు చెప్పు విషయమే కాని 'ఈజన్మములో దోషమేది? సర్వదుఃఖములకును సర్వానథకములకును గారణమేది? దానిని నివృత్తిజేసికొని మోక్ష పదవినిబొందు మార్గమెట్లు?' అను దానిలో మాత్రము వారు వేటువేటుగా వెల్లిరి.

రోగముయొక్క తత్త్వమును(నిదానము) సరిగాదెలిసికొనక పేయు ఔషధనేవ ఆరోగమును నిర్మూలము జేయఁజాలనట్లు మనము ఈజన్మములోసర్వానథకమూలము ఏదియో సరిగాదెలిసికొనక, తన్నివృత్తికొఱకుఁ జేయు ప్రయత్నములు పూర్ణఫలమగు మోక్షము నియ్యఁజాలవు. ఈ సంసారరోగ నిభాకరణలో మతాచార్యులు తలయొకరితినివెల్లి, వేటువేటుగా తన్నివృత్తినిజెప్పిరి. శొంతి, పిప్పళ్లు, మిరియాలు, మొదలగు అనుపానములు అన్నివైద్యములకు ఆవశ్యకమే. అట్లు సదాచరణము, సత్కర్మానుష్ఠానము మొదలగు నవి అందఱునొప్పినవే. కాని రోగనిరూపణలోఁగలిగిన అభిప్రాయ భేదములవలన మోక్షసిద్ధికి తలయొక ఔషధమును(ఉపాయమును)జెప్పిరి.వారిలో నద్వైత మతాచార్యులగు శ్రీ శంకరులువారు, సర్వానథకహేతువు

అధ్యానయని, దానికి అజ్ఞానము కారణమని
ఆత్మయాభ్యర్థ్య జ్ఞానమువలన నా అజ్ఞానము
నశించి, అధ్యానవదలి, మోక్షము సిద్ధిం
చుననిశ్చయించిరి.

అధ్యాన యనగా “అతస్మిన్ తద్బుద్ధిః”

అది కానిదనియందు అనియను జ్ఞానము.

“పరత్ర పరావభాసః”

అధ్యాన

అనిగూడఁజెప్పిరి. “ఒక

దానియందు మరియొకటి తోచుట”. రెండు
లక్షణములు ఒక్కటే. ఒకప్పుడు త్రాడును
జూచి పాము అని భ్రాంతి గలుగుచున్నది;
ఒక్క దీపము రెండు దీపములుగాఁగనఁబడు
చున్నది; తగరపుముక్క వెండిగాను కొయ్య
మొద్దు మనుష్యుడుగాను దోచుచున్నవి.
ఇవన్నియు అధ్యానకు దృష్టాంతములు. సర్వ
ముకాని రజ్జువు యందు సర్పబుద్ధి, ఒకటిగా
నున్న దీపమునందు సద్వితీయత్వబుద్ధి, రజ
తముగానితగరమునందు రజతబుద్ధి, పురుషుడు
గాని స్థాణువునందు పురుషబుద్ధి గలిగినవి.
ఛైతన్యనలక్షణములువీనియందుఁబట్టినందున,
ఇవి అధ్యానలు. అధ్యానలో జేనియందు
అన్యబుద్ధి పుట్టునో దానిని అధిష్ఠాన మనెదరు.
సర్పాధ్యానకు రజ్జువు, రజతాధ్యానకు తగరము
అధిష్ఠానములు. ఈ చోట్ల అధిష్ఠాన జ్ఞానము
పరిగా ఉన్నయెడల అధ్యాన పుట్టదు. త్రా
డని పరిగా తెలిసి ఉన్నయెడల పామునితో
చదు. కాబట్టి అధిష్ఠానవిషయ కాజ్ఞానము
అధ్యానకు కారణము. చూడఁబడునదిరజ్జువయి

నను దాని తత్త్వజ్ఞానములేక సర్పభ్రాంతి
కలుగుచున్నది. ఇట్లు అధ్యాన అజ్ఞానజన్యము.
అయినను దానివలన సుఖదుఃఖాదులుగలుగు
చున్నవి. సర్పాధ్యాన, పురుషాధ్యానలవలన
భయ కంపాదులు గలుగుచున్నవి. రజతా
ధ్యానవలన, సంతోషము గలుగుచున్నది.
ఈ సుఖదుఃఖములు, అధిష్ఠాన తత్త్వజ్ఞానము
కలిగినతోడనే, భ్రాంతిజన్యములని తెలిసి,
మరలి పోవుచున్నవి. ఇదేప్రకారము మనకు
కలుగు సర్వదుఃఖములు, సర్వసుఖములు,
అధ్యాన జన్యములు. ఆత్మకాని దేహేంద్రి
యాదులయందాత్మబుద్ధి, తద్ధర్మముల యందు
ఆత్మధర్మబుద్ధి, దేహసంబంధులయిన పుత్రులు
మిత్రులు, భార్య, ధనము, గృహము,
మొదలగు వానియందాత్మీయబుద్ధి, అనునవి
అధ్యానకుఁ గొన్నియుదాహరణములు. ఆత్మ
సచ్చిదానంద రూపము, సర్వ సాక్షి,
అనంగము, అకర్త, అభోక్త, నిత్యము, నిర్వి
కారము, సర్వప్రాణులయందును సర్వత్ర
నిండియున్న ఒక్క పదార్థము. బుద్ధి, మనస్సు,
ఇంద్రియములు, ప్రాణములు, దేహము,
ఈమొదలు సర్వ ప్రపంచము అనాత్మ ; ఇది
జడము, మిథ్య, దుఃఖాత్మకము.

ఇట్లు ఆత్మానాత్మల విచక్షణ లేకపోవుట
వలన, ఆత్మానాత్మలకు అన్యోన్యధ్యాన

ఆత్మానాత్మలకు

అన్యోన్యధ్యాన

సర్వవ్యవహారములు

యేర్పడి, ఒక దాని

ధర్మములు ఒకదానివి

గా ననుకొనఁబడి,

జరుగుచున్నవి. ‘అహ

మిదం'—'ఇది (దేహాదులు)నేను'—'మమేదం'
 'ఇది (దారాపుత్రాదులు)నాది' అనియనుకొ
 నుటవలన అన్నివ్యవహారములు అన్ని సుఖదుః
 ఖాద్యనుభవములు కలుగుచున్నవి. ఆత్మ
 ఇట్టిదని పయినిజేప్పినట్లు తెలిసినపిదప, దాని
 యందు అనాత్మయొక్కగాని అనాత్మధర్మ
 ములయిన కర్తృత్వాదుల యొక్కగాని
 అధ్యాసయుండదు. అదేప్రకారము, అనాత్మ
 యగు అంతఃకరణాదు లిట్టివని ఆత్మకంటె
 వేఱుగా తెలిసినపుడు, వానియందు ఆత్మా
 ధ్యాసగాని వానితో సంబంధించిన దారా
 పుత్ర గేహాదులయందు ఆత్మీయబుద్ధిగాని
 ఉండదు. కాన, తాను యథాధర్మమునకు
 అంతఃకరణాదులకంటె విలక్షణుడు, అసం
 గుడు, సాక్షి, సచ్చిదానందుడని తెలిసి
 కొనినవానికి దేహ గేహ దారా పుత్రాదుల
 యొక్క ఉపచయాపచయముల (వృద్ధిక్షయ
 ములు) వలన సుఖదుఃఖములు కలుగనేరవు.
 లోకములో సాధారణముగా 'మన'
 యను అభిమానములేనిచోట కలుగుహాని
 వృద్ధులు, దుఃఖమును సంతోషమునుగలుగ
 జేయవు. అదేప్రకారము, ఆత్మవేఱు, అంతః
 కరణాదులువేఱని, మరియు అంతఃకరణాదు
 లసత్యములని, అనుభవమునకు దెచ్చు
 కొన్నవారికి, దేహాదులతో సంబంధించిన
 హానివృద్ధులు స్వప్నమునందలి హానివృద్ధుల
 వలెను, పరుల హాని వృద్ధులవలెను, ఎవ్విధ
 ముగ నంటవు, భాధించవు. ఆవివేచనలేకనే

ఈసంసారములోఁ జిక్కుపడి, తాడునుద్రొక్కి
 సామును ద్రొక్కితినని భ్రాంతిపడిన వాడు
 తత్తరిల్లిపడి నురుగులు గ్రక్కునట్లు, అల్లలాడు
 చున్నాడు. దీనికంతకు పయినిజేప్పిన అధ్యాస
 కారణము. ఈ అధ్యాస నివృత్తమయినయెడల
 సర్వానధర్మములు తొలగిపోవును; తిరిగి జన్మ
 ముండదు.

దాని నివృత్తి ఎట్లనఁగా:—

ఆ త్రాడుత్రొక్కిన భ్రాంతునకు తెలిసిన
 వాడు ఆత్మాదునెత్తి వానికి చూపించి అది
 తాడేయని నిశ్చయ
 అధ్యాస నివృత్తి జ్ఞానమునుగలుగజేసిన
 యెడల, వాని భ్రాంతివదలి, భయకంపాదు
 లణగి స్వస్థతకలుగును. అంతకంటె దానికి
 వేఱు మణిమంత్రోషధములు లేవు. అదే
 ప్రకారము 'బ్రహ్మసత్యం జగన్నిధ్యా జీవో
 బ్రహ్మైవనాపరః' అని ఎఱుగని సంసారి జీవు
 నకు బ్రహ్మభిన్న ప్రత్యగాత్మ జ్ఞానమువలన
 అజ్ఞానము నశించి, దేహాదులయందు అధ్యాస
 వదలి, సర్వానధర్మనివృత్తి యగును. పున
 జన్మము తప్పును. మోక్షము సిద్ధించును.
 బ్రహ్మభావమే మోక్షము. అంతకంటె వేఱు
 గాదు. బ్రహ్మజ్ఞానమువలన జీవభావము వదలి
 బ్రహ్మభావము కలుగును. ఇదియే 'జ్ఞానా
 దేవతు కైవల్యం' (జ్ఞానమువలననే కైవల్యము
 కలుగును) అని చెప్పబడిన అద్వైత సిద్ధాం
 తము. ఇట్లు తత్త్వజ్ఞానము పరమపురుషార్థ
 సాధకము.

బ్రహ్మజ్ఞానము గలిగినపిదప, ప్రారబ్ధశేషమువలన ఈ దేహముండినను, ఉండవచ్చును.

కాని అట్టి జ్ఞాని యొ జీవన్ముక్తికి క్కదశ విలక్షణము.

ఆ దశను జీవన్ముక్తావస్థయని చెప్పెదరు. జీవన్ముక్తునకు ఈ ప్రపంచమందు సత్యత్వబుద్ధి యుండదు. తాడు అని తెలిసినపిమ్మట సర్వమువలె తిరిగితోచినను, తాడును నిశ్చయము తొలగిపోదు. భయకంపాదులు పుట్టవు. అట్లు జీవన్ముక్తునకు ప్రపంచభావము ఆభాసగా నుండినను 'సర్వంఖల్విదం బ్రహ్మ' (ఇదంతయు బ్రహ్మ సుమా) అను నిశ్చయ జ్ఞానానుభవముబోదు. తిరిగిదుఃఖములంటదు. ప్రారబ్ధశేషానుభవమయిన పిదప దేహత్యాగమగును. పునర్జన్మములేదు. బ్రహ్మముతో నైక్యమునుబొందును. ఇదియే ముక్తి.

మరణ కాలమునకు ప్రతి జీవునకును, ఏదోయొక ధ్యాస పుట్టును. ఏదోయొక దాని జ్ఞాని యంత్యకాలస్థితి మీదికి బుద్ధి పోయి తీరును. ఆ చరమబుద్ధి ననుసరించి పైజన్మము వచ్చుననిసిద్ధాంతము. 'యంయంవాపి స్మరణభావం త్యజత్యస్తే కళేబరం । తంతమైవైతి కాంతేయ సదాతదాభవభావితః' (భగీ. ౮-౬) అను గీతావాక్యము గలదు. కాబట్టి సద్గతులుగోరువారు, తుదకు సద్వృత్తు లుద్బుద్ధములు కాగలందులకు, ఈజన్మము పొడుగునను సచ్చింతన, సదసుష్ఠానము జేయుచుందురు. అభ్యాస పాటవము

వలన నట్లుచివర కాలమునకుజరుగును. యోగ సిద్ధి గలవారికే దప్ప, అన్యులచరమవృత్తులు స్వాధీనముగా బయలు నెడలవు. ఏదోయొక వాసన ప్రబలమయి, వెడలి, తదను కూలమయిన భావిజన్మము నందుకొనును. ఆ విధముగా పునర్జన్మమును దానితో సంబంధించిన సర్వానర్థములును గలుగును. ఇట్లు జన్మపరం పరమేబంధము. కాబట్టి ఏవాసనలును చరమ కాలమున కుద్బుద్ధములు గానియెడల అట్టి వానికి పునర్జన్మ ముండదు. బంధనివృత్తి యగును. ఇట్లు జీవన్ముక్తునకు జ్ఞానికి సంభవించును. జీవబ్రహ్మైక్యసాక్షాత్కారము గలిగిన పిదప, ప్రపంచాను సంధానము వదలి ఆత్మాను సంధానము నిలుచును. అనాత్మ చింతలు మరలిపోవును. అందువలన సర్వ వాసనలు నశించును. వాడు హేయోపాదేయరహితుడయిన బ్రహ్మమయియుండును. అంతఃకరణతో తాదాత్మ్యమువదలి తత్సాక్షియయి, విలక్షణుడుగా నుండును. అట్టి దృఢాభ్యాసము వలన, లింగశరీరము శైథిల్యమును బొందును. అగ్ని సాన్నిధ్యము వలన దాహకత్వశక్తి గలిగిన అయః సింహమునకు ఆసింహమును అగ్నిని విడదీసిన పిదప ఆశక్తి బోయినట్లు, చిత్తబంధము వలన గత్యా గతులు చేయగల లింగశరీరమునకు, హృదయ గ్రంథివిభేదమయి, అనగా ఆత్మాంతఃకరణాదులకు అన్యోన్య్యాభ్యాసవదలి, అవివిడి, ఆత్మ సాక్షి భావములో నిలిచిపోయినపుడు,

ఈ దేహములోనుండి ఉత్క్లమణచేసి గత్యా గతులు చేయఁగలశక్తి నశించును. అంతట రేణువును, రేణువును కలిపియుంచెడు జిగురు (cohesion) పోయిన మృత్పిండములోని రేణువులు దేనికది విడిరాలిపోవునట్లు, లింగశరీరావయవములగు అంతఃకరణాదులు సంఘేభావమునువదలి విడిపోయి వానివానికారణములగు సంచభూతములలో లయించును. దీనినే “నతన్యప్రాణా ఉత్క్రామంతి అత్రైవ సమవసీయంతే” అను శ్రుతి చెప్పుచున్నది. ఇట్లు జ్ఞానికి పునర్జన్మమురాక మోక్షము లభించును.

బ్రహ్మనుభవము చిక్కనివానికి, లింగశరీరోత్క్రమణ మున్నది, పునజన్మముతప్పదు.

కాని ఆ జన్మములలో
వేఱు వేఱువారికి
వేర్వేఱు లోకములు, పూర్వకర్మాను సార
గతులు ముగా తారతమ్య

ములుగలవు. అట్టివారికి మూఁడు విధముల గతులు జెప్పఁబడినవి. శ్రుతిచోదితమయిన కొన్ని ఉపాసనలు చేసినవారు సూర్యమండలముద్వారా బ్రహ్మలోకమును బొందుదురు. వారలు తిరిగి వెనుకకు వచ్చుటలేదు. ఆ లోకములోనే, అక్కడజ్ఞానమును బొందిన వారయి, ఆ లోకాధిపతియగు చతుర్ముఖ బ్రహ్మతో సహా ముక్తిని బొందుదురు. ఈ బ్రహ్మలోకమునకు వెళ్లు మార్గమునకు అర్పిరాది మార్గమనిపేరు. ఆయుపాసనలు గాక యాగాది కర్మలు జేసినవారు ధూమాది

మార్గముల ద్వారా చంద్రలోక పర్యంతము వెళ్లి ఫలోన్ముఖమయియుండు సుకృతమునకు అసుహృంబగు సుఖమును ఆయా లోకములలో ననుభవించి, పిమ్మట తిరిగి ఈ లోకములో జన్మించుదురు. ఈ రెండు మార్గములను వెళ్లుటకు యోగ్యత సంపాదించనివారు “జాయస్వ మ్రియస్వ” — పుట్టను చావను తరగతిలోఁ జేరుదురు. పాపాధిక్యమువలన నరకాను భవముగూడ నుండును.

కాబట్టి అన్ని తరగతుల కంటె తిరిగి జన్మములేనిస్థితి నర్హోత్కృష్టము. అది జ్ఞానైక సాధ్యము. ఆ జ్ఞానము పరోక్షజ్ఞానము అనఁగా బ్రహ్మజ్ఞానము అపరోక్షజ్ఞానము. రెండు విధములు.

పరోక్షము, అపరోక్షము. గ్రంథములవలన, ఇతరులు చెప్పిన దానివలన ‘జీవుఁడు బ్రహ్మ మొకటిగాని వేఱుగాను’ అని తెలియ వచ్చుచున్న జ్ఞానము పరోక్షజ్ఞానము. ఇదిగాక, అధ్యాసనువదలి, జీవభావమును విడచి, శరీర త్రయసాక్షియయి అఖండైక రసబ్రహ్మ త్మానుభవమును బొందినవాని యనుభవము అపరోక్ష జ్ఞానము. కేవల పరోక్ష జ్ఞానము బంధనివృత్తిని జేయఁజాలదు. మోక్షసిద్ధికి అపరోక్షజ్ఞాన మావశ్యకము. చీకటిలోఁ గూర్చుని దీపవార్త లేన్ని జెప్పినను తమోనివృత్తిగాదు. దీపముతెచ్చినపిదప యగును. అటువలె, పరోక్షాపరోక్ష జ్ఞానములయొక్క కార్యకారిత్యమును దెలిసి కొనవలయును.

పరోక్షజ్ఞాన విజన్మమందు పూర్ణఫలము నీయఁజాలక పోయినను అద్వైత వాసనలను గలుగఁజేసి, ఉత్తర జన్మములయందు ముమ్ముగా అభివృద్ధిబొంది తత్త్వజ్ఞానోదయమునకు హేతువగును.

అట్లయిన నా యపరోక్ష జ్ఞానమెట్లు గలుగును? చిత్తశుద్ధి లేనివానికి ఆజ్ఞానముకలుగ

నేరదు. అంతఃకరణ ఆపరోక్ష జ్ఞానము యందు రజోగుణమును కలుగు సాధనములు

త మో గు ణ ము ను

తగ్గించి, సత్త్వగుణమును వృద్ధిజేయుట యే చిత్తమును శుద్ధిజేయుట. పలాభి సంధినివదలి చేయు. సత్కర్మలవలన, యోగాభ్యాసము వలన, సత్త్వగుణము వృద్ధిపొందును. వేదోక్త కర్మలు, ఈశ్వరోపాసనలు, ధర్మాచరణములు మొదలగునవి కర్మలనఁబడును. వీనినన్నిటికి చిత్తశుద్ధి పరమప్రయోజనము. కర్మకాండమంతయు, ఇవిధముగా జ్ఞానోపయోగి. ఉపాసనల వలన చిత్తైకాగ్ర్యము కుదురును. ఇవన్నియు బహిరంగ సాధనములు. ఇవిగాక, సాధన చతుష్టయమనఁబడు అంతరంగసాధనములు గలవు. అవి, ఏవియనఁగా ౧ నిత్యానిత్య వస్తువివేకము, ౨ ఇహముత్రార్థ ఫల భోగవైరాగ్యము, ౩ శమాది షట్కనంపత్తు, ౪ ముముక్షుత్వము. ఆత్మ నిత్యము, తదతిరిక్త మంతయు అనిత్యము అని వివేచన గలుగవలెను. అందువలన, మనలకు విశేషముగా మోహింపఁ జేయునవన్నియు -

స్వరాది పరలోక్ భోగములు నయితము-అని త్యములని నిశ్చయము కుదిరి, వానినన్నిటియందు వైరాగ్యము గలుగును. మనస్సునకు నిర్వేదము కలుగును. అందువలన బుద్ధి విషయములమీఁదికి ప్రసరించుట మానివేయును. శమాది షట్కమనఁగా, శమము, దమము, ఉపరతి, తితిత్తో, సమాధానము, శ్రద్ధా. అంత రింద్రియనిగ్రహము శమము. బహిరంద్రియనిగ్రహము దమము. ఉపరతియనఁగా కొందఱు సన్న్యాసమనిచెప్పిరి. కొందఱు సర్వేంద్రియములు విషయముల మీఁదికి పోకుండ నాగిపోవుటయని చెప్పిరి. శీతోష్ణాదులనుసహించుటతితిత్తో. విషయములనుంచి పరావృత్తమయిన మనస్సును వేదాంతశ్రవణాదులయందు నిలుపుట, సమాధానము. శాస్త్రము నందు, (గురువులు జెప్పు దానియందు) విశ్వాసము, శ్రద్ధ. జననమరణ ప్రవాహరూపమయి బహువిధ దుఃఖ సంకలితమయి, పయికి మేడి పండువలె నుండు ఈసంసారమును తప్పించుకొని మోక్షమునుపొందవలెనను ఇచ్చ ముముక్షుత్వము. ఈ జన్మమందు గాని పూర్వజన్మములయందుగాని క్రమముగా కర్మాదుల ననుష్ఠించి పైజెప్పిన సాధనచతుష్టయ సంపత్తిని సంపాదించిన పుణ్యాత్మునకు తత్త్వజ్ఞానము కరతలామలకప్రాయము. అతఁడే బ్రహ్మవిద్యకు ముఖ్యాధికారి.

అట్టివాఁడు తత్త్వజ్ఞానము కలిగి కృతార్థుఁడయియుండు గురునన్నిధికింజేరి, వినీతుఁడయి,

పార్థివీ, కావలెననిగురువుల ఉపదేశమును బొంది, గురూపదిష్టమార్గము నాశ్రయించి, తాను ప్రత్యగభిన్న సచ్చిదానంద సమరన బ్రహ్మమని తెలిసికొని, అనుభవమును బొంది, పునఃకన్మ రహితుడయి, బ్రహ్మకైవల్యమును బొందును. పైని జెప్పిన సాధనలన్నియు పూర్తిగా, ఏకజన్మలభ్యములుగాకపోవచ్చును. అనేక జన్మములమీద సమకూడినను తుదకు మోక్షరూప ఫలముండును. కాన ఒక్కొక్కజన్మములో పీలయినంతవఱకు సాధింపవలయును. “నహి కల్యాణ కృత్ కశ్చిత్ దుర్గతిం తాతగచ్ఛతి” (నాయనా! కల్యాణకరములయిన కర్మముల జేసిన వాడెఁప్పటికిని దుర్గతికింబోడు.) అను గీతావాక్యమును (౬.౪౦) ప్రమాణముగఁ జేసికొని, ప్రతిమనుజుఁడు ప్రవర్తింప వలయును.

పైఁజెప్పిన యధికారికి*“ఆత్మాహారేద్రష్టవ్యశ్శోతవ్యో మస్తవ్యో నిది ధ్యానితవ్యః” (బృహదారణ్య కోపనిషత్తు ౨-౪-౧.) అని, ఆత్మసాక్షాత్కారార్థమయి శ్రవణాదులు చెప్పఁబడినవి. శ్రవణమనఁగా, ఉపక్రమోపసంహారాది నిబంధనలను, న్యాయములను అనుసరించి, ఉపనిషదథా విచారము జేయుట. ఆ విచారమువలన, ప్రత్యగభిన్నాద్వితీయ

* ఆత్మను వినవలెను, ఆలోచింపవలెను, ధ్యానింపవలెను.

పరమాత్మయందు సర్వోపనిషత్తులకు తాత్పర్యమని స్పష్టపడఁగలదు. మనన మనఁగా, ఆ విచారమువలన తేలిన భావమును, యుక్తులతో సయితము నిశ్చయించి, ప్లప్తపైడు అనుచింతనము జేయుట. నిధిధ్యాననమును రెండు విధములుగాఁ జెప్పిరి. నిధిధ్యాననమనఁగా, శ్రవణ మనన పరిపాకము వలనఁగలుగు జ్ఞానమని కొందఱును ధ్యానమని మరికొందఱును నుడివిరి. జ్ఞానమనిన వారి అభిప్రాయములో బ్రహ్మ సాక్షాత్కారమునకు శ్రవణ మననములు జాలును; అనఁగా ధ్యానరూపమయిన యోగము అనావశ్యకము. రెండవవారి యభిప్రాయములో ధ్యాన మావశ్యకము. ధ్యానమనఁగా విజాతీయ మగు దేహాది ప్రత్యయములు మధ్యమధ్య ధాకుండ, తైలధారవలె నుండు సజాతీయాద్వితీయపరమాత్మ ప్రత్యయప్రవాహము. ఇది సమాధిలోనికిఁ జేరును. నూటికి కొటికి ఒకరుగా నుండు ఉత్తమాధికారికి ధ్యాన మనావశ్యకమయినను, సామాన్య లందఱకు ధ్యానముగూడనవసరము. అనేక జన్మముల నుంచి విషయాభిముఖముగ పరుశైత్తు స్వభావ మేర్పడియున్న చిత్తవృత్తికి, యోగసాహాయ్యము ధ్యానములేనిది, ఆప్రవాహము కట్టుఁబడి, ఆత్మాభిముఖమగు స్వభావ మేర్పడఁ జాలదు.

సమాధి సవికల్పము, నిర్వికల్పము అని రెండు విధములు. సవికల్పములో, జ్ఞాతృజ్ఞానాదిలయముగాకుండ, చిత్తవృత్తి అద్వితీ

యాత్మ వస్తువునందు తదాకారా కారిత
 సమాది సంకల్పము, మయి నిలిచి, యుం
 నిర్వికల్పము డుగు; ద్వైతభావము
 ఆభాసగ నుండినను,
 అద్వైత వస్తువు భాసిల్లును. నిర్వికల్ప
 సమాధియందు జ్ఞాతృజ్ఞానాది వికల్పములు
 సయితము లయము నొంది, అద్వితీ యాత్మ
 వస్తువునందు తదాకారా కారితమయిన
 చిత్తవృత్తి పూర్తిగా లీనమయి కలసియుం
 డును. ఇది సుషుప్తిగాదు. సుషుప్తిలో అంతః
 కరణ వృత్తిలేదు. నిర్వికల్ప సమాధిలో ను
 న్నది; ఆసమాధిలో చిత్తము, నివాత ప్రదే
 శమునందలి దీపమువలె, అఖండ చైతన్య
 మాత్రముగా నిలిచిపోవును. అద్వైత సచ్చి
 దానందాత్మానుభవము గలుగును.

నిర్వికల్ప సమాధికి, యమ, నియమాసన
 ప్రాణాయామ ప్రత్యాహార ధారణాధ్యాన
 సమాధులని ఎనిమిది అంగములు గలవు.
 వీని విచారము “యోగము” క్రిందఁ జూడ
 వలయును.

శ్రవణమననజనిత జ్ఞానమువలనను సమా
 ధ్యభ్యాసమువలనను అద్వితీయాత్మానుభవ
 ము దృఢమయి అప
 జ్ఞానమునకు మెట్లు రోక్షజ్ఞానము గలిగి
 మోక్షము సిద్ధించును. సర్వకర్మలకు సర్వోపాస
 నలకు, సర్వసాధనములకు, మోక్ష మందు
 పరిసమాప్తి. ఆ మోక్షపదవి తుదకు ఆత్మ
 జ్ఞానమువలన కలుగునదయినను ఆ జ్ఞానము

కలుగుటకు తగయోగ్యత వచ్చు వఱకు
 అనేకమెట్లు ఎక్కవలసియున్నది. ఎమ్. ఏ.
 మొదలగు ఉత్తమపరీక్షలలో నుత్తీర్ణుఁడు
 కాంగలందులకు కొన్ని నియతగ్రంథములు
 మాత్రము జదువవలసియున్నను ఆగ్రంథ
 ములు తెలిసికొను యోగ్యత వచ్చుటకు
 అనేక సంవత్సరములు పూర్వము విద్యా
 భ్యాస మవశ్యమయి యున్నది. అట్లు బ్రహ్మ
 జ్ఞానమునకు సయితము బహుగా పూర్వ
 ప్రయత్నము లవశ్యకములు. ఆధునికులు
 కొంగలు, ఆత్మ పుణ్యాపాపములు లేనివాఁడు,
 అసంగుఁడు, సుఖదుఃఖములెవ్వియు నంటని
 వాఁడు, ఈ మొదలగు నాలుగు మాటలు
 వినియోచదివియో, అంతటితో తత్త్వజ్ఞానము
 కలిగినదని, కృతార్థులమని సంతోషించి,
 కర్మోపాసనాదులను నిరసించి వదలివేసి,
 యథేష్ఠముగాఁ, బ్రవర్తించుచున్నారు. ఇది
 తప్పు. అద్వైతశాస్త్రమిట్లు చెప్పియుండలేదు.
 అందఱు మనుష్యు లేకరీతిగా ప్రజ్ఞావంతులు
 గారు. ఏకరీతిగా చిత్తశుద్ధి గలవారునుగారు.
 వారివారి అధికారములకు తగిన తర
 గతులు మార్గములు వేఱువేఱుగాఁ జెప్పఁబడి
 యున్నవి. కర్మ కథికారులు కొందఱు;
 భక్తికి కొందఱు; మంత్రోపాసనలకు మరి
 కొందఱు; ధర్మకార్యములకు కొందఱు; ఎం
 దుకు కానివారు—“జాయస్వ మ్రియస్వ”
 తరగతిలో, జేరువారు గొందఱు, ఇట్లు
 గలరు.

లోకములో వైచిత్ర్యము (Diversity) మెండు. పూర్వ జన్మములనుంచి వచ్చుచున్న వాసనా భేదములవలన, సత్వరజస్తమోగుణములయొక్క పాళ్లలో వ్యత్యాసములవలన, అంతఃకరణాలు నానావిధములు. బుద్ధులలో భేదములవలన కొందఱకు గణిత శాస్త్రమందును, కొందఱకు అధికారుల తారతమ్యము భావలయందును, కొందఱకు శిల్ప శాస్త్రమునందును, మరికొందఱకు భౌతిక శాస్త్రమునందును, ప్రవేశము హెచ్చుగానుండి వానిలో దేని నభ్యసించినను, సరియైన శిక్షపట్టుబడినయెడల, తుదకందఱకు బుద్ధివికాస వైదుష్యములు (Culture) ఏకముగానుండునట్లు, పరమార్థ కాములలో సయితము కొందఱకు కర్మలయందు, కొందఱకు భక్తియందు, మరికొందఱకు మంత్రోపాసనాదులయందు, ఇట్లు పలువిధముల అభిరుచిగలిగి, అవి వారలకు పట్టును. అధికార తారతమ్యమును రుచి తారతమ్యమును బుచ్చుకొని బహుమార్గములు జూపబడినవి. వానిలో దేనినిగాని నిరసింపఁగూడదు. ఏయొక్కమార్గమునయినను భక్తివిశ్వాసములతో నవలంబించి దానికిఁ జెప్పినట్లు సక్రమముగా నభ్యసించినయెడల అది చెప్పినఫలమునియ్యకపోదు. దేనికయినను భక్తివిశ్వాసములు ప్రధానములు. ఏపేరుతోనైనను, అవ్యాజముగా భగవంతునియందు భక్తినిగలిగి పాటు పడువాఁడు తప్పక నెప్పటికయినను,

అనఁగా నేజన్మమునకయినను, జ్ఞానమార్గము నకువచ్చిచేరి కృతార్థుఁడగును. ఇట్లు అద్వైతమునకు సర్వమత్తములు, సర్వసాధనములు, వివిధపూజలు, సమ్మతము. (జి. గో.)

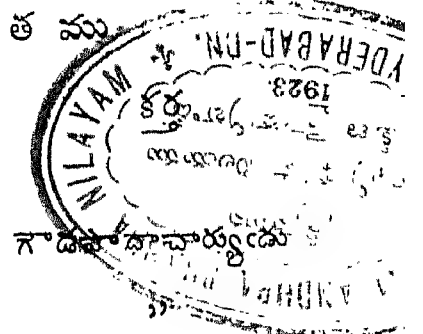
అద్వైతగ్రంథావళి

[అద్వైతమునకు సంబంధించిన గ్రంథములు సంస్కృతమునందును, ఆంధ్రమునందును వేనవేలుగలవు. అట్టి గ్రంథముల శామములన్నియు నిచట నిచ్చట మాయుద్దేశముకాదు. ఆయాసంప్రదాయములందు విశేషముగా వాడఁబడు గ్రంథములును, సంస్కృతాంధ్ర భాషలయందుఁ గొంతఁజేరుంబ్రతిష్ఠఁగన్న గ్రంథములును, ఈవిషయము నభ్యసించఁగోరువారి కుపయోగకరములుగనుండు గ్రంథములును మాత్ర మిందుఁజేర్చినఁబడును. ఉపనిషత్తులు, బ్రహ్మసూత్రములు, గీత మొదలగునవి ద్వైతాద్వైత విశిష్టాద్వైతాది మతముల వారందఱు నొప్పినవి గనుక వానిని ఏమతము క్రిందను ప్రత్యేకముగా నుదాహరింపలేదు. ఆయా మతములను గురించి విడిగా వ్రాయఁబడిన గ్రంథములే ఉదాహరింపఁబడును.]

సంస్కృతము

గ్రంథము

మాండుకోపనిషద్
కారికలు
ఉత్తర గీతాభాష్యము
సూత్ర భాష్యము
గీతాభాష్యము
అపరోక్షానుభూతి
ఉపనిషద్భాష్యము *

శంకరాచార్యుఁడు

*ఈశ, శేష, కథాప్రశ్న, ముండి, మాండుక్క, శైత్తిరీయ, విశరేయి, ఛాందోగ్య, బృహదారణ్యకములనెడి పదియుపనిషత్తుల మీఁదను శంకరుని భాష్యములుగలవు. శ్వేతాశ్వతసూపనిషత్తుమీఁదఁగూడ నొకభాష్యము కలదు. కాని వానికర్తృత్వమును గుఱించి పండితులు భిన్నాభిప్రాయములు.

గ్రంథము	కర్త	మహావాక్యదర్పణము	భారతీ తీర్థుడు
రత్నప్రభ (శూరభాష్య తీర్థ)	రామానందుడు	మహావాక్యరత్నావళి	"
న్యాయనిర్ణయమా (సా. భా. తీ.)	ఆనందగిరి	ప్రబోధ చంద్రోదయము	కృష్ణ మిశ్రుడు
కల్పలత (నూ. భా. తీ.)	మధునూదన సరస్వతి	అద్వైతకల్పధేనువు	ఉమామహేశ్వరుడు
పంచపాదిక (నూ. భా. తీ.)	పద్మపాదాచార్యుడు	అద్వైత కాస్తుభము	భట్టోజీదీక్షితుడు
భామతి (నూ. భా. తీ.)	వాచస్పతి మిశ్రుడు	"	మహాదేవ సరస్వతి
గీతాభాష్యవివేచనము	ఆనందగిరి	అద్వైతరత్న రక్షణము	మధునూదన సరస్వతి
శంకరభాష్యమునకు టీక	శంకరానందుడు	అద్వైత రత్న కోశము	అఖిండానందుడు
"	మధునూదనుడు		
"	శ్రీధరుడు		
తైత్తిరీయోప నిషద్			
వార్తికము	సురేశ్వరాచార్యుడు	శంకర సూత్ర భాష్యము	దివాక్ బహదుర్ జగ
బృహదారణ్యకోపనిష		శాంకరగీతాభాష్యము	స్వాధిరావు గారు
ద్వార్తికము	"	పంచదశి	బాలసుబ్రహ్మణ్యస్వామి
అద్వైతసిద్ధి	మధునూదన సరస్వతి	వాళిష్ఠ రామాయణము	మడికి సింగన్న కవి
ఖండన ఖండకాద్యము	శ్రీహర్ష మహాకవి	"	వేంకటరంగన్న కవి
అద్వైత బ్రహ్మసిద్ధి	సదానందయతి	సీతారామాంజనేయము	పరశురామ పంతులు
గౌడబ్రహ్మసందీపము	బ్రహ్మానందుడు	రాజయోగసారము	లింగమూర్తి
వేదాంత పరిభాష	భర్తృరాజాధ్వరి	వాసుదేవమననము	తరిగొండ వేంకమాంబ
సిద్ధాంత రేఖ సంగ్రహము	అప్పయ్యదీక్షితులు		...
సిద్ధాంత బిందువు	మధునూదన సరస్వతి	కైవల్యనవనీతము	కనుపర్తి వేంకటరామ
వైష్ణవర్మసిద్ధి	సురేశ్వరాచార్యుడు	విచారచంద్రోదయము	విద్యానందనాథులు
బ్రహ్మసిద్ధి	"	విచారసాగరము	జనార్దన చైతన్యస్వామి
సంక్షేప శారీరకము	సర్వజ్ఞాత్మాచార్యులు	వృత్తిప్రభాకరము	ఓ. జై. దొరస్వామయ్య
పంచదశి	విద్యారణ్యుడు	ప్రభోదచంద్రోదయము	వా. పట్టాభిరామయ్యశర్మ
జీవన్ముక్తివివేకము	"	జ్ఞానవాసిష్టము	వడ్డాది నుబ్బరాయకవి
అనుభూతి ప్రకాశము	"		కం. విరేశలింగకవి
వేదాంతసారము	సదానందయోగి		ముదిగొండ నాగలింగ
వాసుదేవ మననము	వాసుదేవయతి		కాశ్మీ
అద్వైతామృతము	జగన్నాథకవి	బ్రహ్మానంద ప్రకాశిక	పాపాక వేంకటరామయ్య
భేదధిక్కారము	నృసింహ శ్రమి	భగవద్గీతా భాష్యము	చదలవాడ నుందరరామ
వేదాంత సిద్ధాంతముక్తావళి	ప్రకాశానందుడు	(శంకర, రామానుజ, మధ్వాది భాష్యములకు తెలుగు)	కాశ్మీ గారు.

౨. విశిష్టాద్వైతము *

(శ్రీ రామానుజాచార్యుల వారి సుతానుసారము)

శ్రీమద్రామానుజాచార్యులవారి మతము కూడ అద్వైతమే కాని యది యొక విధమైన అద్వైతము. విశేషణ యుక్తమైన యద్వైతముగాన విశిష్టాద్వైత మనబడును. ఈ మతప్రకారము పరబ్రహ్మము విశేషణ యుక్తము. అనగా గుణములు కలది.

శంకరాచార్యులవారి మతానుసారము

బ్రహ్మము సగుణము, నిర్గుణముకాదు
బ్రహ్మము నిర్గుణము,
నిర్విశేషము, జ్ఞానరూపము. రామానుజా

చార్యులవారి మతమున బ్రహ్మము, సగుణము, సవిశేషము, జ్ఞాత. శంకరుని బ్రహ్మము గుణరహితము. రామానుజుని బ్రహ్మము అనంతగుణకల్యాణయుక్తము. ఆతడే గరుడ వాహనుడు, లక్ష్మీపతి, శ్రీమహావిష్ణువు.

* విశిష్టాద్వైతము రెండువిధములు. చైవ విశిష్టాద్వైతము, జైష్ణవ విశిష్టాద్వైతము. మొదటి దానికి శ్రీకంఠ శివాచార్యునిచే రచింపబడిన బ్రహ్మ సూత్ర భాష్యము ప్రమాణము. రెండవ దానికి రామానుజాచార్యకృత భాష్యాదులు ప్రమాణములు. శ్రీకంఠుడు శంకరాచార్యునకు సమకాలీనుడని శంకరదిగ్విజయము నలనఁ దెలియవచ్చుచున్నది. ఈరెండు విధముల విశిష్టాద్వైతములలో శ్రీరామానుజునిది విశేషవ్యాప్తిగలదియు, విశేషవాఙ్మయము గలదియు నగుటచే నిచ్చట నీయఁబడుచున్నది. ఈ రెంటికిని తత్త్వమందు భేదము లేదు. కాని పరబ్రహ్మము 'గ్రద్ద సెక్కిన వాఁడా?' 'ఎద్దు సెక్కినవాఁడా?' యన్న విషయమునమాత్రము వీరభయులును హోరాహోరిగఁ బోరాడుచుందురు.

శంకరుని బ్రహ్మము శ్రీ పున్నపుంసకము కాదు; రామానుజుని బ్రహ్మము మగవాడు.

ఏవ'స్తువైనను, జ్ఞానవిషయము కావలయునన్న సవిశేషము అనగా గుణయుక్తముగ (కొన్నిధర్మములు కలదిగ) నుండవలయును. అట్లులేక గుణశూన్యమైన వస్తువును ఇంద్రియములుగాని మనస్సుగాని గ్రహించుటెట్లు? గుణశూన్యమైన వస్తువున్నదనిగూడ మనము తెలిసికొనఁజాలము. రూపగంధాది విరహితమైనందున నది ప్రత్యక్ష ప్రమాణమునకు లోబడదు. అనుమానాదికములు ప్రత్యక్షమునకు సంబంధించినవి గనుక వానికిని లోబడదు. ఇట్లు సర్వప్రమాణములును సవిశేషవస్తువులే విషయములుగ గలవిగనుక ప్రమాణశూన్యమైన నిర్గుణబ్రహ్మమున్నదని ఎవ్వరును చెప్పఁజాలరు.

నిర్గుణ బ్రహ్మము ప్రమాణసిద్ధముగాక పోయినను ఆత్మానుభవముచే నెఱుంగఁబడునని చెప్పెదరేమో. ఆత్మానుభవమైనను సవిశేషముగ నుండినఁ గాని అది జ్ఞానము కాఁజాలదు. నే నొకపదార్థము నెఱింగితి నన నేమి యర్థము? దానిగుణధర్మముల నిదమిత్థమని తెలిసికొంటిననిగదా! గుణధర్మములు లేని బ్రహ్మము నెఱుంగుట యెట్లు? 'బ్రహ్మ మెఱింగితిని' అనిన తోడనే బ్రహ్మము సగుణమయ్యె!

• భావ యంతయు సవిశేషక జ్ఞానమునే ఇచ్చునుగాని నిర్విశేషజ్ఞానము నీయఁజాలదు.

౨. విశిష్టాద్వైతము *

(శ్రీ రామానుజాచార్యుల వారి సుతానుసారము)

శ్రీమద్రామానుజాచార్యులవారి మతము కూడ అద్వైతమే కాని యది యొక విధమైన అద్వైతము. విశేషణ యుక్తమైన యద్వైతముగాన విశిష్టాద్వైత మనబడును. ఈ మతప్రకారము పరబ్రహ్మము విశేషణ యుక్తము. అనగా గుణములు కలది.

శంకరాచార్యులవారి మతానుసారము

బ్రహ్మము సగుణము, నిర్గుణముకాదు
బ్రహ్మము నిర్గుణము, నిర్విశేషము, జ్ఞానరూపము. రామానుజా

చార్యులవారి మతమున బ్రహ్మము, సగుణము, సవిశేషము, జ్ఞాత. శంకరుని బ్రహ్మము గుణరహితము. రామానుజుని బ్రహ్మము అనంతగుణకల్యాణయుక్తము. ఆతఁడే గరుడ వాహనుఁడు, లక్ష్మీపతి, శ్రీమహావిష్ణువు.

* విశిష్టాద్వైతము రెండువిధములు. వైవ విశిష్టాద్వైతము, వైష్ణవ విశిష్టాద్వైతము. మొదటి దానికి శ్రీకంఠ శివాచార్యునిచే రచింపబడిన బ్రహ్మ సూత్ర భాష్యము ప్రమాణము. రెండవ దానికి రామానుజాచార్యకృత భాష్యాదులు ప్రమాణములు. శ్రీకంఠుఁడు శంకరాచార్యునకు సమకాలీనుఁడని శంకరదిగ్విజయము నలనఁ దెలియవచ్చుచున్నది. ఈరెండు విధముల విశిష్టాద్వైతములలో శ్రీరామానుజునిది విశేషవ్యాప్తిగలదియు, విశేషవాఙ్మయము గలదియు నగుటచే నిచ్చట నీయఁబడుచున్నది. ఈ రెంటికిని తత్త్వమందు భేదము లేదు. కాని పరబ్రహ్మము 'గ్రద్ద సెక్కిన వాఁడా?' 'ఎద్దు సెక్కినవాఁడా?' యన్న విషయమునమాత్రము వీరుభయులును హోరాహోరిగఁ బోరాడుచుందురు.

శంకరుని బ్రహ్మము శ్రీ పున్నపుంసకము కాదు; రామానుజుని బ్రహ్మము మగవాఁడు.

ఏవ'స్తువైనను, జ్ఞానవిషయము కావలయు నన్న సవిశేషము అనగా గుణయుక్తముగ (కొన్నిధర్మములు కలదిగ) నుండవలయును. అట్లులేక గుణశూన్యమైన వస్తువును ఇంద్రియములుగాని మనస్సుగాని గ్రహించుటెట్లు? గుణశూన్యమైన వస్తువున్నదనిగూడ మనము తెలిసికొనఁజాలము. రూపగంధాది విరహితమైనందున నది ప్రత్యక్ష ప్రమాణమునకు లోబడదు. అనుమానాదికములు ప్రత్యక్షమునకు సంబంధించినవి గనుక వానికిని లోబడదు. ఇట్లు సర్వప్రమాణములును సవిశేషవస్తువులే విషయములుగ గలవిగనుక ప్రమాణశూన్యమైన నిర్గుణబ్రహ్మమున్నదని ఎవ్వరును చెప్పఁజాలరు.

నిర్గుణ బ్రహ్మము ప్రమాణసిద్ధముగాక పోయినను ఆత్మానుభవముచే నెఱుంగఁబడునని చెప్పెదరేమో. ఆత్మానుభవమైనను సవిశేషముగ నుండినఁ గాని అది జ్ఞానము కాఁజాలదు. నే నొకపదార్థము నెఱింగితి నన నేమి యర్థము? దానిగుణధర్మముల నిదమిత్థమని తెలిసికొంటిననిగదా! గుణధర్మములు లేని బ్రహ్మము నెఱుంగుట యెట్లు? 'బ్రహ్మ మెఱింగితిని' అనిన తోడనే బ్రహ్మము సగుణమయ్యె!

• భావ యంతయు సవిశేషక జ్ఞానమునే ఇచ్చునుగాని నిర్విశేషజ్ఞానము నీయఁజాలదు.

ఇట్లు వ్యక్తిజ్ఞానముగాని, జాతిజ్ఞానముగాని, సవిశేషముగను, సధర్మముగను, ఉండును ; నిర్విశేషముగను, విధర్మముగను ఉండవు.

వస్తువులయొక్క గుణ ధర్మములు మనకు ప్రత్యక్షమువలన బోధపడవనియు, వాని

సత్తామాత్రముఅనఁగా ప్రత్యక్షము సన్యా ఉనికియే (Existence) త్రము గ్రహింపదు మనము గ్రహించెద

మనియు అద్వైతవాదులు చెప్పెదరుగాని దానిని గ్రహించుటకు వీలులేదు. ఏలయన వేఱువేఱు వస్తువుల గుణధర్మములను మనము గ్రహింపలేక వాని యస్తిత్వమునే గ్రహింపఁ గల్గితిమేని అన్ని వస్తువులు మనకొక రీతిగనే కన్పడవలయును. ఇది ఘటము, ఇది పటము అను విభేదము తెలియరాఁగూడదు. అట్లు గాక మనకు ప్రత్యక్షమువలన అసంఖ్య వస్తువులయొక్క గుణధర్మ భేదములనుబట్టి వానిని వేఱువేఱుగ గ్రహించు శక్తి కలుగుచున్నది. 'ఘటమున్నది, పటమున్నది' అను జ్ఞానము నందు 'ఉన్నది' అను జ్ఞానమే సర్వమై, ఘటత్వ పటత్వ జ్ఞానమే లేనియెడల మనకు ఘటము, పటము ఒక్కటిగ కనుపడవలయును. అట్లు కనుపడక అవి భిన్నముగ గానవచ్చుననుట అందఱకుఁ దెలిసిన విషయమే. ఏదోగుణ ధర్మముచే పదార్థము ఇంద్రియముల నాకర్షింపనిచో దానియునికి మనస్సునకుఁ దెలియుటెట్లు ?

సగుణ బ్రహ్మమును ప్రతిపాదించుటయే వేదాంత వాక్యముల (ఉపనిషద్వాక్యముల)

తాత్పర్యము. నిర్గుణ శ్రుతులు సగుణబ్రహ్మమునే ప్రతిపాదించును, బ్రహ్మముయొక్క సత్తా నిర్గుణ బ్రహ్మమును మాత్రజ్ఞానము మనకు ప్రతిపాదింపవు

కలిగిన యెడల నేమి

ప్రయోజనము? బ్రహ్మేతర పదార్థములయొక్క గుణ దోషములు మనకు తెలియఁజాలవు. బ్రహ్మము మంగళ గుణముల నిధియనియు, సర్వదోష రహితమనియుఁ దెలుపుట శ్రుతుల యభిప్రాయము. అతని కేవిధమైన గుణములు లేవని తెలుపుట శ్రుతియొక్క తాత్పర్యముకాదు. పరబ్రహ్మమందు జగదుపాదానత్వము, జగన్ని మిత్రత్వము, సర్వజ్ఞత, సర్వశక్తియోగము సత్యసంకల్పత్వము, సర్వాధారత మొదలైన యసంఖ్య కల్యాణ గుణములున్నవని శ్రుతులు వేయి నోళ్ల ఘోషించుచున్నవి. కొందఱు "నిర్గుణం, నిరంజనం, నిష్కలంకం, నిష్క్రియం, శాంతం" (శ్వేత. ౬-౧౯) మొదలైన శ్రుతుల గతియేమి యని అడుగవచ్చును. పైకి నిర్గుణ పరములుగా గనఁబడినను ఇట్టి వాక్యములు హేయమగు గుణములను బ్రహ్మమందు నిషేధించుచున్నవేగాని, పరమ మంగళ కరములైన గుణములను నిషేధించుచుండుటలేదు. నిర్గుణుడనఁగా గుణశూన్యుడని యర్థముకాదు. అమంగళ కరములైన గుణములు లేనివాడని యర్థము. ఇట్లు

నిర్గుణ, సగుణ పరములైన వాక్యములను సమన్వయింపఁగా బ్రహ్మము సగుణమేయని శ్రుతి తాత్పర్యము తేలుచున్నది. బ్రహ్మము శ్రుతికి ఘనస్సనకు గోచరము కాదని చెప్పెడి వాక్యములకు సర్థము, దానియందు సేగుణములు లేవనికాదు; ఉన్నగుణము లసంఖ్యములు, వాని ఆనంత్యమువలన మానవులకది తెలిసి కొనుటకు కష్టమైనదని యర్థము. బ్రహ్మముయొక్క గుణములన్నియు నాకుఁ దెలిసిన పనుకొను వాఁడజ్ఞుఁడు. బ్రహ్మముయొక్క గుణము లనంతములు, అన్నియు నాకుఁదెలియుట యసంభవము, అని యనుకొనువాఁడు జ్ఞాని.

‘తత్త్వమసి’ (ఛాందో. ౩-౮-౨.) మొదలైన వాక్యముల కేమి యర్థమని ప్రతిపత్తులడుగవచ్చును. ఇది నిర్వోదేశవ స్వైక్యపరము కాదనియు, భేదశూన్యమైన ఏకత్వమును బోధించుట లేదనియు, ఇందు అనంతమంగళ గుణాకరమైన బ్రహ్మమునకును, అజ్ఞానియైన జీవునకును, సామానాధికరణ్యము కలదనియు తాత్పర్యము. ఈవాక్యము పరమేశ్వరునకును, జీవులకునుగల విశేష్యవిశేషణ భావములను తెలుపునుగాని జీవబ్రహ్మైక్యము తెలుపదు. ఒకవస్తువును రెండు ప్రకారములుగా చెప్పుటయే సామానాధికరణ్యమనఁబడును. ‘ఘటము నీలము’ అను వాక్యమునందు, నీలత్వ విశేషణ యుక్తమును ఘటత్వ జాతి యుక్తమును అగు ఒక పదార్థమే రెండు రూపములుగ

ప్రకటింపఁబడినది. దీనినే సామానాధికరణ్యమందురు. ఈ వాక్యము నీలత్వ మంతయు ఘటత్వమనిగాని, ఘటత్వ మంతయు నీలత్వమనిగాని, ఐక్యభావము బోధజేయుటలేదు. ఘటత్వమువేఱు; నీలత్వమువేఱు అని ఉన్నఁగాని ఈ సామానాధికరణ్యవాక్యమే పోసఁగదు. విశేష్య విశేషణముల రెండింటికిని భేదము లేదనుకొన్న యెడల ‘నీలోఘటః’ అను వాక్యమెట్లు సిద్ధించును? అట్లే ‘తత్త్వమసి’ (అది నీవు అయివున్నావు) అను వాక్యమునందలి ‘తత్’ అను పదమునకు సమస్త కల్యాణ గుణాత్మకుఁడగు బ్రహ్మమనియు ‘త్వం’ పదమునకు జీవాత్మయనియు, ‘అసి’ పదమువలన బ్రహ్మము జీవాంతర్యామి యనియు బోధపడుచున్నది. జీవజడాత్మకమగు బ్రహ్మాండము శరీరమనియు, బ్రహ్మము దాని కాత్మయనియు, జీవ బ్రహ్మములకుఁ గల సంబంధమును ఈ వాక్యము తెలుపుచున్నదేగాని జీవబ్రహ్మముల ఐక్యమును తెలుపుచుండుటలేదు. ఇట్లే జీవబ్రహ్మ సామానాధికరణ్యవాచకములగు నితర వేదాంత వాక్యముల యర్థముగూడ విశేష్య విశేషణభావ సూచకముగ గ్రహింపవలయునేకాని తాదాత్మ్య పదములుగ గ్రహింపఁగూడదు.

‘తత్త్వమసి’ అను దాని కర్థము ‘నీవు వాఁడవు అయియున్నావు’ అని కాదు, ‘నీవు వాని వాఁడవు అయియున్నావు’ అని. ఆత్మ, (జీవాత్మయు పరమాత్మయు) జ్ఞానమే యని

యద్వైతులు చెప్పనది నరిక్కాదు. ఆత్మజ్ఞాన
వంతుఁడు, జ్ఞానము కలవాఁడు, జ్ఞాత, తెలిసి
కొనువాఁడు; జ్ఞాన
ఆత్మ కేవలము జ్ఞానము మును అనుభవించు
కాదు, జ్ఞాత; తెలిసి వాఁడు. సుఖదుఃఖ
కొనువాఁడు ములకు నొకపురుషుని
ఆశ్రయమావశ్యకమైనట్లు, జ్ఞానమునకుఁగూడ
జ్ఞాతయొకఁడు ఆధార ముండవలెను. అట్లు
గాక స్వయం ప్రకాశమనునది ఆత్మయని
చెప్పెడు పక్షమున స్వయంప్రకాశమానమగు
దీపముకూడ ఆత్మకావలయును. జ్ఞానము
జ్ఞాతకు గోచరమగు నన్నమాత్రమున జ్ఞాత
జ్ఞానమే కాఁజాలఁడు. జ్ఞానమునకుఁగలప్రకా
శత దానికి జ్ఞాతను బట్టియే వచ్చినది. సుఖ
దుఃఖములవలెనే జ్ఞానము స్వాశ్రయమునకే
(దేనిని అది ఆశ్రయించి యుండునో దానికే)
ప్రకటమగును. ఇతరవస్తువునకు గోచరము
కాదు. ఇట్టిది స్వతంత్రముగాక స్వాశ్రయైక
తంత్రమనుట స్పష్టము. జ్ఞాతలేకుండ జ్ఞానము
వేఱుగనుండదు.

బ్రహ్మము కారణమనియు, జగత్తుకార్య
మనియుఁ జెప్పితిరి. ఈ జగత్తు బ్రహ్మముకంటె
అన్యమా అనన్యమా?
జగత్తు బ్రహ్మముకంటె అన్యమని పూర్వపక్ష
వేఱా? ఒకటేనా? ము. కాని “వాచార
మృణం వికారో నామధేయమ్మృత్తికేత్యేవ
సత్యమ్” [ఛాందో.] మొదలయిన యసంఖ్య
శ్రుతులవలన జెప్పఁబడినట్లు కార్యమగు జగ

త్తునకును, కారణమగు బ్రహ్మమునకును అభే
దమే యని విశిష్టాద్వైతుల సిద్ధాంతము. కాని
లోకమునందు కార్య కారణములకును,
బ్రహ్మజగత్తులకును వస్తువిరోధము కలదు.
వీరిగుణములును వేఱువేఱు. బ్రహ్మ సర్వమం
గళ గుణములుకలవాఁడు, సర్వజ్ఞుఁడు. జగత్తు
అట్టిదికాదు, జడము. ఒకటికారణము, మఱి
యొకటి కార్యము అయినయెడల రెండును
ఒక విధముగ నుండనక్కఱలేదా? ఇట్లుభిన్న
ముగఁగానవచ్చునవి యొకటియేయని యెట్లు
చెప్పవచ్చును? అని పూర్వ పక్షమురాఁగా
సమాధానము: కార్య కారణములకు నభేద
మే యైనను అవి యొక్కరూపముగ నుండ
వలయునన్న నియమములేదు. ముద్దవలె
బడియున్న మట్టికిని ద్వానితోఁ జేయఁబడిన
కుండకును రూపభేదమున్నను వస్తుభేదము
న్నదా? లేదు. మన్నె కుండయ్యెనని
అందఱకుఁ దెలిసిన విషయమే. ఒక దేవదత్తుఁ డె
బాలత్వ యువత్వాద్యవస్థల యందు వేఱు
వేఱుగఁ గానవచ్చును. అప్పుడు బాలుఁడగు
దేవదత్తుఁడు యువకుఁడగు దేవదత్తునకంటె
భిన్నుఁడనిచెప్ప వచ్చునా? తంతువులన్నియు
గలిసి పటాకారమగును. తంతురూపము,
పటరూపము భిన్నముగఁ గానవచ్చినను అవి
యొక్కటియనియే చెప్పవలెనుగాని భిన్న
మనుటకువీలా? ప్రాణవాయువు ఒక్కటి
యైనను శరీరవృత్తి విశేషమునుబట్టి ప్రాణా
పానాది భిన్నరూప కార్యముగఁ బరిణమిం

చును. అట్లే బ్రహ్మమునకు జగత్తునకు నభేదమని యెఱుంగునది. విరుద్ధ లక్షణములు గల మక్షికాదుభవలన శ్రీమ్యాదులు పుట్టుచున్నట్లు, అజ్ఞత్వము, అనుభవత్వముగల చిదచిన్నిశ్రమైన యీగజత్తు, తద్విలక్షణ లక్షణములుగల సర్వజ్ఞుడును ఆనందమయుడును అగు బ్రహ్మము వలనఁ బుట్టినదనుటవలన విరోధమేమియులేదు. ఇట్లు కారణముగు నొకద్రవ్యము కార్యావస్థను జెందునపుడు ఒకప్పుడు కారణమునకు సలక్షణావస్థనుబొందును; ఒకప్పుడు విలక్షణావస్థను బొందును.

సరే. సూక్ష్మచిదచిద్వస్తుశరీరముగల బ్రహ్మము కారణావస్థయనియు, స్థూలచిదచిద్వస్తు శరీరముగల బ్రహ్మమునకు దోషము లంటుకొనవు బ్రహ్మము కార్యావస్థయనియు, అందుచే

కార్యకారణములకు అభేదమనియు చెప్పితిరి. అట్లయిన జగత్తునందుఁగల జడత్వము, జీవులుచేయు పాపపుణ్యాదులు, జీవుని అజ్ఞత్వము మొదలయిన గుణములన్నియు ఈశ్వరునకుఁగూడ నున్నవని చెప్పవలెను అని కొందఱు చెప్పవచ్చును. కాని యట్లుకాదు. మానవుడు బాలుఁడుగను, యువకుఁడుగను, అంధుఁడుగను ఉండును. ఆ లోపములన్నియు శరీరమునకేగాని యవియాత్మనంటున్నా? అట్లే మనమనుభవించు జ్ఞానసుఖాదులు ఆత్మకేగాని శరీరము నంటవు. ఈవిధముననే చిదచిద్వస్తువులు శరీరముగాఁగల పరబ్రహ్మము

నకు కార్య కారణోభయావస్థలున్నను, కర్మకు లోబడుట, అజ్ఞత్వము మొదలయినవి బ్రహ్మశరీరమైన చిదచిద్వస్తుగతములు; సర్వజ్ఞత్వము, పాపరహితత్వము మొదలైనవి అంతరాత్మయైన పరమాత్మ గతములు. ఇవి వానిని అంటవు. అవి వీనిని అంటవు. ఇదంతయు “యస్య పృథివీ శరీరం” (బృహ. ౩. ౭. ౩) అన్న అంతర్యామి బ్రాహ్మణమునందున్నది.

గరుడవాహనుడైన నారాయణుడే పర

బ్రహ్మము. చతుర్ముఖ బ్రహ్మ స్వరూపములు బ్రహ్మ శివాదులు

కారు. ఆ నారాయణుడు అయిదురూపములతో నుండును. వీనికే యవస్థలనియుఁ బేరు:—

౧. పరరూపము:—ఇతఁడే పరబ్రహ్మము, పరవాసుదేవుఁడు, నారాయణుడు. ఇతఁడు ద్వారపాలకులచే రక్షితమగు వైకుంఠమునందు శేషశయ్యపైఁ గూర్చుండి యుండును. శ్రీభూనీల లితనిని నేవించుచుందురు. ఈతఁడు శంఖచక్రగదా ద్వాయుధములధరించి యుండును. కాస్తుభాదికములితని నగలు. ఇతని యందు అనంత కల్యాణ గుణములుకలవు. ఇతని సభయందు నిత్యము క్తులైన అనంత గరుడాదులు ఉందురు.*

* తత్ర పరోనామ త్రిపాద్విభూతా కుముదకుముదాక్ష ఫుండరీక వామన శంకుకర్ణ సర్వనేత్ర సుముఖ సుప్రతిష్ఠ తాది భిర్దివ్యాయుధభూషణపరిజన పరిచ్ఛదాన్వితైర్దివ్యనగరపాలకైః పరిరక్షితే శ్రీమద్వైకుంఠాఖ్యే పురే చండప్రచండ భద్రసుభద్ర జయవిజయ ధాతృ

౨. పూహరూపము:—ప్రపంచోత్పత్తి నిమిత్తమై పరుడు వాసుదేవ, సంకర్షణ, ప్రద్యుమ్న, అనిరుద్ధులను నాల్గురూపములను ధరించును. వీరిలో వాసుదేవుని యందు మిగిలిన ముగ్గురియందుఁగల ఆఱుగుణములు నుండును. సంకర్షునికి జ్ఞానబలములను గుణములును, ప్రద్యుమ్న నకు ఐశ్వర్యవీర్యములను గుణములును, అనిరుద్ధునకు శక్తి తేజస్సులను గుణములును కలవు.

౩. విభవరూపము:— ఇందు విష్ణువు మత్స్యది దశావతారముల నెత్తును.

౪. అంతర్యామి రూపము:— ఈ రూపమున ఈశ్వరుఁడు మానవుల హృదయము నందు పడును. యోగులకుఁ గానవచ్చును. జీవాత్మతోఁ గలిసియుండును.

౫. విగ్రహరూపము:— గుళ్ళలో మానవులచే నిర్మింపఁబడిన దారు శిలాధాతుమయములైన ప్రతిమల యాకారమున నుండునది.

పైని చూపఁబడిన పంచావస్థలయందును విష్ణువునకు లక్ష్మీదేవి భార్యగా నుండును.

విధాతృ ప్రబృతిభిద్వారపాలకై రుపేతే, శ్రీమద్వివ్యా లయే శ్రీమహామణిమండపే ధర్మాద్యష్టపాద విరచితే సింహాసనే శేషవర్యంశే దివ్యమంగలవిగ్రహ విశిష్ట చతుర్భుజ శ్రీభూలీలాసహితః శంఖచక్రాది దివ్యా యుధోపేతః శ్రీమత్ కిరీటాది దివ్యభూషణభూషితః అనన్తగరుడ విశ్వకేసాదిభిర్నితైః సామగానపరై రవైః యుక్తైశ్చానుభూయమానో జ్ఞానశక్త్యాద్యనన్త గుణవిశిష్టః పరబ్రహ్మపరవాసుదేవాది వాచ్యోనారాయణః”

[యతీంద్రమత దీపికా, నవమూలతారము.]

ఒకప్పుడు విష్ణుఁడు శ్రీవిశిష్టుఁడుగ నుండఁడని ఏకాయనుఁడు చెప్పినమాట నమ్మఁగూడదు.

పరబ్రహ్మము చిథచిద్విశిష్టము. ఇది విశిష్టా ద్వైతమునకు మూలాధారమైన సిద్ధాంత

ప్రపంచము మన్నమాట చదు వరులకుఁ దెలిసియే

యున్నది. చిత్తు అనఁగా జీవులు, అచిత్తు నఁగా జడాత్మకమైన ప్రపంచమంతయు నని యర్థము. ఈ ప్రపంచమంతయు నీశ్వరుని శరీర మనియు, * ఈశ్వరుఁడు దీనియంత రాత్మ యనియు, ఈశ్వరుఁడు కారణరూపుఁడనియు, ప్రపంచము కార్యరూపమనియు; కార్యకారణములకు నభేదమైష్టను రెండు భిన్నములని యు, వీనికి విశేషణ విశేష్యభావము కలద నియు, విశిష్టాద్వైత సిద్ధాంతము. శాంకరుల వలె వీరును బ్రహ్మము సృష్టికి నుపాదాన కారణమని యొప్పు కొనినను, వివర్తనాపాదా నమును ఒప్పుకొనరు; పరిణామోపాదాన మును ఒప్పుకొందురు. పాలు పెరుగుగ మా రును, మృత్తిక ఘటముగమారును. ఇదియే పరిణామము. పాలు, పెరుగునకు ఉపాదానము (material), మృత్తిక ఘటమునకు ఉపాదా నము. అనఁగా పాలేపెరుగయ్యెను, మృత్తికే ఘటమయ్యెను. అంతమాత్రమున పాలుఁ

* శాంకర దర్శనమునందు ‘బ్రహ్మేశ్వర’ పదము లకు భేదమున్నను, రామానుజ దర్శనమునం దా భేదము లేదుగాన నిచ్చట ‘బ్రహ్మము, ఈశ్వరుఁడు’ అను పద ములు సమానార్థములుగ నుపయోగింపఁబడినవి.

పెరుగులకును, మృత్తిక ఘటములకును భేదము లేదనిగాని, అవి సర్వథా యేకరూపములే యనిగ్గాని, పాటున్న మృత్తికయు సత్యములు, పెరుగును ఘటమును అసత్యములు అనిగాని చెప్పటకు వీలులేదు. పాలెంత సత్యమో, యందుండిపుట్టిన పెరుగును అంత సత్యమే, మృత్తికయెంతసత్యమో యందుండి పుట్టిన ఘటము అంత సత్యమే. కావున ఈ ప్రపంచమంతయు, నిందలివ్యాపారములన్నియు, నిందు జీవునకుఁగల్గుజ్ఞానమంతయు సత్యములేగాని, అసత్యములు, మిథ్యలుకావు.

మాయావాదులు ఈ క్రిందియేడు ప్రశ్నలకుఁ దగిన యుత్తరములనీయఁ జాలరు. అగ్రాహ్యము కావున దానిని అంగీకరించుటకు వీలులేదు. (౧) మాయజేని నాశ్రయించి భ్రమకలిగించును? దాని కాశ్రయమేది? (౨) తిరోధానమననేమి? (౩) మాయా స్వరూపమెట్టిది? (౪) అది అనిర్వచనీయమననేమి? (౫) దానికేమి ప్రమాణము? (౬) దాని నివర్తకుఁడెవఁడు? (౭) నివార్యమెద్ది? ఇంక వీనినిగుఱించి కొంచెము వివరముగ చర్చింతము.

౧. మాయకు నాశ్రయమెవఁడు? జీవుఁడా? బ్రహ్మమా? జీవుఁడనుటకు వీలులేదు. జీవుఁడు మాయా నిర్మితుఁడని యద్వైతులే చెప్పుచున్నందున, తాను పుట్టించిన వస్తువు తనకు (మాయకు) ఆధారమెట్లగును? మా

యకు బ్రహ్మమే యాశ్రయమని చెప్పుటకును వీలులేదు. బ్రహ్మము జ్ఞానస్వరూపుఁడు, స్వయంప్రకాశుఁడు. జ్ఞానస్వరూపము అజ్ఞానమునకు నాశ్రయ మెట్లు కాఁగలదు? జ్ఞానముచే నజ్ఞానము నాశనమందునని మాయావాదులే చెప్పుచున్నారు. కావున మాయకు నాధారమే లేదు. దీనికి ఆశ్రయానుపపత్తి యనిపేరు.

౨. తిరోధాన మనఁగా, మాయ బ్రహ్మముయొక్క స్వస్వరూపమును కప్పివేయును, అని మాయా వాదులు చెప్పెదరు. బ్రహ్మము జ్ఞాన స్వరూపము, స్వయం ప్రకాశము అని ఒక వైపుచెప్పుచు, మాయా రూపమైన అవిద్యదానిని కప్పివేయునని చెప్పుట పరస్పర విరుద్ధము కాదా? మఱియొకదానిచేఁ గప్పివేయఁబడునది స్వయంప్రకాశ మెట్లగును? ప్రకాశమునుకప్పివేయుటయనఁగా ప్రకాశమునకు సుత్పత్తిలేకుండఁ జేయుట, లేక యుత్పన్నమైన ప్రకాశమును నశింపఁజేయుట. బ్రహ్మము స్వయంభు వగుటచే బ్రహ్మప్రకాశమునకు సుత్పత్తిలేదు. కావున ప్రతిబంధములేదు. ఇట్లు బ్రహ్మ విషయమునందు ప్రకాశతిరోధానమనఁగా ప్రకాశ నాశనము - స్వరూప నాశనము - అనియే యర్థము. ఈదోషమునకు తిరోధానానుపపత్తియనిపేరు.

౩. బ్రహ్మమునిర్విషయము, నిరాశ్రయము స్వప్రకాశము. అయినను, స్వాశ్రయదోషము (మాయ) చేత అనంతాశ్రయము, అనంత

విషయము అయినని తల్లంచునని గదా
మాయావాదులు చెప్పుట. ఆ స్వాశ్రయ దో
షము పరమార్థమా (నిజమా), అపరమార్థ
మా (అసత్యమా)? పరమార్థమనుటకు వీలు
లేదు. అట్లన్న బ్రహ్మమందు శాశ్వతదోష
మేర్పడును. అపరమార్థము(అసత్యము) అను
టకును వీలులేదు. అట్లన్నయెడల ఈ అస
త్యత్వదోష మెవరిది? జ్ఞానముదా? జ్ఞాత
(తెలిసికొనువాఁడు బ్రహ్మము)దా? లేక జ్ఞేయ
ముదా? చెప్పవలెను. జ్ఞానమునందీ దోష
ముండఁజాలదు. ఏలయన నిర్గుణ నిర్విశేష
జ్ఞానము భేదశూన్యమనియు, దోషరహిత
మనియు, మాయావాదులే చెప్పుచున్నారు.

శుద్ధజ్ఞానము స్వయంభువు, స్వయంప్రకా
శము. కాన నందు దోషముండదు. రజ్జువు
మీఁద నర్పముయొక్క ఆభాస కలిగి మిథ్యా
జ్ఞానము కలిగినట్లు ఈ శుద్ధజ్ఞానము మీఁద
ఆభాస కలిగి మిథ్యాజ్ఞానము పుట్టునన్న
యెడల మిథ్యాజ్ఞానము, శుద్ధజ్ఞానము కన్న
వేఱని చెప్పవలెను. అట్లైన నద్వైతమునకు
భంగము కలుగును. అనఁగా శుద్ధజ్ఞానము,
మిథ్యాజ్ఞానము అని రెండు జ్ఞానము లేర్ప
డును. ఈ రెంటికి భేదము లేదన్నయెడల
శుద్ధజ్ఞానమునకు ననిత్యత్వము, మిథ్యాత్వము
ప్రొత్తించి జ్ఞాథుల శూన్యవాద ప్రశంగము
వచ్చును. కావున ఈ దోషము జ్ఞానము
నందు లేదనియే చెప్పవలెను.

ఇంక జ్ఞాతృజ్ఞేయములందునీ దోషమున్న
దని చెప్పుటకును వీలులేదు. ఇట్లని చెప్పు
టచే నొక దోషమునకు మృత్యుయొకదోషము,
దానికి నింకొక దోషము కారణమనికల్పించు
కొనవలసివచ్చును. అందుచే అనాస్థాదోషము
ప్రొత్తించును. ఈ దోషమునకు స్వరూపా
నుపపత్తియని పేరు.

(౪) మాయ అనిర్విచనీయ మననేమి?
ఏది సత్తుకానో, సదసత్తుకాదోయది అనిర్విచ
నీయమని యందురు. తమకు నేది తెలి
యదో, ఎందున గుఱించి తామేమియుఁ
జెప్పలేరో యేది అనిర్విచనీయము. ఇట్లు
మనకుఁ దెలియనిది, ప్రమాణ కొటిలోనికి
రానిది అయిన వస్తువును గుఱించి, ఉన్నదని
చెప్పుట పొసఁగిన యెడల, వంధ్యాపుత్రుఁ
డును, శశవిశాణమును ఉన్నవని యేల చెప్ప
రాదు? ప్రమాణ మార్గమును వదలిన తరు
వాత నెవ్వరేమైనను చెప్పవచ్చునుకదా? ఇది
అనిర్విచనీయతానుప పత్తి.

(౫) •మాయయొక్క యస్తిత్వమునకు
నేమి ప్రమాణముకలదు? మాయావాదులు
ఈ మాయ అను అజ్ఞానము భావరూపము,
అభావరూపము కాదు, అని చెప్పెదరు.
భావరూపమైన అజ్ఞానము ఏ ప్రమాణముల
వలనను సిద్ధింపఁజాలదు. అజ్ఞానమనఁగా,
జ్ఞానముయొక్క ప్రాగభావము. కావున నది
అభావరూపమని తేలునేకాని భావరూపమని

యెప్పుడును తేలజాలదు. ఇది ప్రమాణా నుపపత్తి.

(౬) అజ్ఞానము 'దేనివలన నివర్తింపఁ బడును? (౭) నివర్త్యమెద్ది? ఇచ్చట అజ్ఞాన మనఁగా 'జగత్తుమిథ్యయన్న యజ్ఞానము, బ్రహ్మన్వరూప సంబంధమైన యజ్ఞానము. జ్ఞానమనునది తనంతట తాను స్ఫురించునట్టి భావపదార్థము, 'నేను అజ్ఞానిని' అని అజ్ఞాన సమయమందు నాత్మకు బోధయుండును అని శాంకర సిద్ధాంతమును, అజ్ఞానమనఁగా జ్ఞానములేమి, అది కేవలము అభావరూప ము, జ్ఞానము కలిగినఁగాని నాకు నజ్ఞానముం డెనని ఆత్మకు గోచరము, కాదు అని రామా నుజ సిద్ధాంతమును అయినందున, నివర్తిక నివర్త్యములను గూర్చి వీరి యిద్దఱికిని, మిక్కిలి బుద్ధి సూక్ష్మతను తెలుపునట్టి వివా దములు జరుగుచుండును. అట్టివాద తాత్పర్య మంతయు నేమియన. ఘటము భావవస్తువు. ఘటము పోవలయునన్న, కర్రతోనో, రాయి తోనో దానిని పగలఁగొట్టినఁ బోవునేకాని, జ్ఞానమువలన ఘట మిట్టిదని మనకెంత బోధ కలిగినను పోజాలదు. అట్లే అజ్ఞానము మాయావాదులు చెప్పినట్లు భావరూపద్రవ్య మేయైనయెడల, బ్రహ్మమును గుఱించి మన కెంత జ్ఞానము కలిగినను పూర్వమంధుండిన అజ్ఞానము పోజాలదు. భావరూపము గలది గనుక వినాశముఁ జెందక యల్లయుండును. కావున మాయావాదము ననుసరించినయెడల

'నివర్తక' ముండదు, 'నివర్త్య' ముండదు. ఈ రెండు దోషములకు నివర్తక నివర్త్యానుప పత్తులని పేళ్లు.

ప్రత్యక్షముగఁ గనఁబడు ప్రపంచమం తయు అసత్యమనియు, భ్రమయనియు శంక రులు ప్రతి పాదించిరి.

రజ్జుసర్పాది జ్ఞానము
కూడ సత్యమే,
మిథ్యకాదు

దానికి వ్యతిరేకముగ,
రామానుజులు ప్రపంచ
జ్ఞానమంతయు సత్యమే

యని చెప్పుటయేగాక, నిజముగ మిథ్యాజ్ఞా నము, భ్రమయని లోకమంతయు తలంచు చున్న, రజ్జుసర్ప శుక్తిరజత, ద్విచంద్ర, స్వప్న, మరుమరీచి కాది భ్రాంతులన్నియు భ్రాంతులు కావనియు, సత్యజ్ఞానములే యనియు సిద్ధాంతీకరించియున్నారు !

పృథ్వి, అప్పు, తేజస్సు ఈ మూఁడును భిన్నాంశములుగఁ గలిసి సమస్త పదార్థము లైనవి. అనఁగా నొక్కొక పదార్థమునందు, ఇతరపదార్థముల అంశములు కూడనుండును. నామ రూపములు వేఱైనను అన్ని భూతము లును త్రిరూపములే. కావున సర్వము సర్వము నందుఁ గానవచ్చును. ఆశ్చర్యమేమియు లేదు. శుక్తి (ముత్యపు చిప్ప) రజతమువలె గానవచ్చును. అది నిజమైన రజత జ్ఞానమే కాని మిథ్యాజ్ఞానముకాదు. శుక్తికయందు, రజతాంశమున్నది. శుక్త్యంశమున్నది. ఆ కాలమందు మన కన్నులు రజతాంశమును మాత్రము గ్రహించినవి. శుక్త్యంశమును

గ)హింపలేదు. కావున రజతమే కానవచ్చి దానిని రజత మనుకొంటిమి. అసత్య రజతము మనకు రజతజ్ఞానమును ఈయలేదు. సత్యరజతమే సత్యజ్ఞానమును ఇచ్చినది. మిథ్యారజత మెప్పుడును రజతజ్ఞాన మీయఁజాలదు. ఇట్లే రజతసర్పభ్రమ భ్రమ కాదని తెలిసికొన వలసినది.

స్వప్నగతాను భవముకూడ నిజమే. స్వప్నమందుఁగూడ, ప్రతి ప్రాణియొక్క పాపపుణ్యముల ననుసరించి, భగవంతుఁడు ఆయా పురుషుఁడా కాలము మాత్ర ఘనభ వించునట్లు సుఖదుఃఖాత్మకములగు పదార్థములను సృజించును. నిద్రా సమయమున పురుషుని శరీరము మంచముమీఁదనే పరుండి యుండఁగా నాతనికి రాజ్యాభిషేక మైనట్లును, శిరచ్ఛేదమైనట్లును కలలు పడునే యప్పుడు ఆ దేహముకూడ నిజమేనా? యని యడుగఁ బరమేశ్వరుఁడు ఆయాత్మకు, స్వప్న సమయ మందు వాని కర్మానుసారముగ; నూతన శరీరము నిచ్చి సుఖదుఃఖముల ననుభవింపఁ జేయును, అని ప్రత్యుత్తరము. మరుమరీచి కము (ఎండ మూపులును) ఇట్లే నిజము. మరుత్ప్రదేశమునందు నెండ లెక్కువకాఁగా నందలి పృథ్వీ తేజస్సులయొక్క యంశములు లోపించి జలముయొక్క యంశములు మాత్రము కాన వచ్చును. కాని యవి నిజమైన జలములే. అసత్య జలములుకావు. ఇట్లు మానవునకు నేకకాలమందే జ్ఞానము కలుగునో యది యా

కాలమందు సత్యమేయని నిశ్చయము. దీనినే సత్ శ్వాంతి పక్ష మందురు. కావున విజ్ఞాన మంతయు సత్యమే, పరమార్థతః సత్యమే. నిజములో, వ్యావహారికమనియు, పాతమార్థిక మనియు రెండు భేదములు లేవు. జ్ఞానాను భవమంతయు పారమార్థికమే, నిజమే, సత్యమే.

జీవుఁడొక్కఁడు కాఁడు; జీవు లసంఖ్యులు. పివీలికాది మొదలు చతుర్ముఖ బ్రహ్మపర్యం తమునందఱునుజీవులే.

జీవులు

వారి వారి కర్మ ననుసరించి వేటువేటు దేహముల న్నాశ యింతురు. జీవుఁడు అణువు. జీవులు, పరమేశ్వరుఁడు వేటు. అగ్నినుండి స్ఫులింగములు పుట్టినట్లు ఈజీవములన్నియు బ్రహ్మమునుండి యే పుట్టును గాని వానికి స్వతంత్రాస్తిత్వము ఉన్నది. 'అహంబుద్ధి' యే జీవత్వము. 'నేను' అన్నజ్ఞానముండుటయే జీవుని లక్షణము. ఈ అహంబుద్ధి జీవునకు సర్వదా సర్వావస్థల యందును ఉండును. ముక్తావస్థయందుఁగూడ ఈ యెటుక వినాశము చెందదు. వేణు రంధ్రములలో నుండి వెలువడిన వాయువులు మూలమం దొకటియైనను, వజ్రాది పదము లచే భిన్నమైనట్లు, విజ్ఞానవంతులైన జీవులు మూలమునం దొకటియైనను వారివారి కర్మ భేదములచే వేటువేటు వారగుదురు.

జీవులు అనాదులు. ఒక జీవునికంటె మఱి యొక జీవుఁడు భిన్నుఁడు. మోక్షమువఱకు

జీవుడు ప్రకృతితోఁగలిసియుండ వలసిన వాఁడే. ప్రకృతియొక్క ప్రతి పరమాణువు నందును జీవుఁడుండును. జీవాత్మకు ప్రకృతి యొక పాహసము వంటిది. ప్రతి జీవాత్ముని లోను పరమాత్ముఁడంతర్యామిగ నుండును. జీవాత్మ శరీరము, పరమాత్మ శరీరి. జడము నందెట్లు పరమాత్మ నిండియుండునోజీవాత్మల యందుఁగూడ నట్లే నిండియుండును.

మన శరీరమునందు జీవాత్మ యుండెడు తావు హృదయము. జీవాత్మ పరమాణు రూపమైనను దాని జ్ఞాన మనంతము. అది ఆకాశమును, కాలమును అతిక్రమించి తాను తెలిసికొనఁదలచిన విషయమును నేరుగ నమీపించును.

జీవులు మూఁడు విధములుగ నుండుదుఁ:—

౧. నిత్యులు : వీరెప్పుడును నిరతిశయా నందమును అనుభవించుచు, కర్మకుగాని ప్రకృతికిగాని లోబడరు. వీరు సర్వజ్ఞులు, వైకుంఠమునందుండురు. అనంతఁడు, గరు డుఁడు, విష్వక్సేనుఁడు, మొదలయిన వారిట్టి వారు.

౨. ముక్తులు : బ్రహ్మజ్ఞానభక్తి స్రవత్తు లచే ఈ మహా యుగమునందు ముక్తులైన వారు. వీరికి సర్వజ్ఞత్వము కలుగును.

౩. బద్ధులు : ఇంకను సంసారమునందుఁ గొట్టుకొనుచున్నవారు. అజ్ఞానము వలనను, కర్మవల్లనను వీరు బద్ధులు. వీరిలో దేవతలు గలరు. మానవులు కలర, పశ్వాదులుకలవు.

కేవల జ్ఞానమెప్పటికి మోక్ష మీయఁ జాలదు. బ్రహ్మజ్ఞాన మావశ్యకమేకాని దా నికిజత భక్తిప్రపత్తు లుం మోక్ష మార్గము డవలెను. పరమేశ్వరు

నకు నెల్లప్పుడును సేవచేయు చుండినయెడల నాతనికి దయగలిగి జీవునకు ముక్తివచ్చును. ఉపాసనలేనిది జ్ఞానమునకు దృఢతరాదు. కేవలము వాక్యార్థ జ్ఞానముచే భేదదృష్టి నష్ట మై మోక్షము ప్రాప్తించునని చెప్పుటకు వీలులేదు. మహావాక్యార్థజ్ఞానము చక్కఁగ కలిగిన పురుషులుకూడ భేదదృష్టి కలవారు గను సుఖదుఃఖములకు లోబడిన వారుగను కనఁబడుచున్నారు. శ్రుతి స్మృతులలోను బ్రహ్మజ్ఞానమనఁగా బ్రహ్మముయొక్క ఉపా సనయనియు, నిదిధ్యాస మనఁగా అఖండ స్మృతియనియు అందువలన మోక్షము ప్రాప్తించుననియుఁ జెప్పఁబడియున్నది. ఇట్లు జ్ఞానమనఁగా ధ్యానము, అఖండస్మృతి అని తెలిసికొనవలెను. దానికి భక్తితో లంకె కలిసినయెడల పరమేశ్వర సాక్షాత్కారము కలుగును. భక్తి జ్ఞానము లుదయించుటకు పూర్వసంచితమైన పాపపుణ్యాది జ్ఞానవిరోధి కర్మ నిరస్తము కావలయును. అదినిష్కామ కర్మచే నిరస్తమగును. వేదచోదితమైన కర్మను, నిష్కామబుద్ధితో చేసి సంచిత పాపమును పోగొట్టుకొనవలెను. ఇట్లు పాపక్షయమైన తరువాత బ్రహ్మ మీ మార్గన నభ్యసించి, బ్రహ్మ స్వరూపమును తెలిసికొని, దానిని

ద్యానించుచు, ప్రేమించుచు, భజించుచు నుండినయెడల మోక్షమబ్బును. కావున బ్రహ్మసూత్రములందలి, 'అథాత్మో బ్రహ్మ జ్ఞానా' అను ప్రథమ సూత్రములోని అథ శబ్దమునకు కర్మమిమాంసా సంతరము బ్రహ్మ మిమాంసఁ జేయవలయునని అర్థము స్పష్ట పడుచున్నది.

మాయావాదులు సాధన చతుష్టయము సాధ్యమైన తర్వాత బ్రహ్మ మిమాంసను జేయవలయునని చెప్పి అథయనఁగా సాధన చతుష్టయ సంతరము కాదు దరు. కాని పూర్వోత్తర మిమాంసల నెఱింగిన తరువాతగాని నిత్యానిత్య వివేకాది సాధనచతుష్టయము సంప్రాప్తించదు; సాధన చతుష్టయమునకు మిమాంసా జ్ఞానమావ శ్యకము. సాధన చతుష్టయమువలన మి మాంసా జ్ఞానముకలుగ నేరదు. మిమాంసా జ్ఞానమే సాధనచతుష్టయమును బుట్టించును. భోగమా, యోగమా, యజ్ఞమా ఉపాసనా, బుభుక్షువా, ముముక్షువా, అన్న ప్రశ్నలకు మి మాంసయే, సదుత్తర మియఁగలదు. సాధన చతుష్టయము ఒక సాధనము. దాని వినియోగాదులు తెలిసికొనుటకుమిమాంసకే శరణుజొచ్చ వలయును. కావున సాధన చతుష్టయము బ్రహ్మమి మాంసకుఁ బూర్వ ముండ వలయునన్న మాట యసంగతము.

ఉపాసనా బలముచే నీశ్వరానుగ్రహము కలిగి జీవుఁడు ముక్తుఁడగును. తీనఁగా నతఁడు

సర్వపాపరహితుఁడై, ముక్త జీవుఁడు కర్మ వివర్జితుఁడై, జన్మాదిబంధములను త్రెంచుకొని, పునరా వృత్తిలేని శాశ్వతపదవికిఁ బోవును. అప్పు డతఁడు పరమేశ్వరునితో సరూపుఁడు - ఒకరూపముగలవాఁడు- అగును. కాని ఆతని తో సాయుజ్యముఁ జెందఁడు. అనఁగాఁ గలిసి పోఁడు. ఒక్క జగదుత్పత్తి విషయమైనశక్తి తప్ప, పరమేశ్వరునకుఁగల మిగిలిన శక్తు లన్నియు ముక్తజీవునకుఁ గలుగును. కాని యతఁడు పరమేశ్వరునితో నైక్యముజెందఁడు. ముక్తావస్థలోఁగూడ నతని "అహంబుద్ధి" నేను అను ఎఱుక. - శాశ్వతముగనుండును. అట్లులేక యాతని 'అహంబుద్ధి' పోయి మాయా వాదులు చెప్పినట్లు అతఁడు పరమేశ్వరునిలో లీనమైపోయిన యెడల స్వరూప నాశమును ఆత్మనాశమును జెందును. ఇట్లు ముక్తి యనఁగ నాత్మవినాశమని యర్థము చేయవలసి వచ్చును. ఇట్టిముక్తిని ఎవ్వఁడును కోరఁడు. ముక్తియనఁగా స్వత్వనాశమని తెలిసినయెడల నెవనికిని ముక్తియందు నాపేక్ష కలుగనేరదు. కావున ముక్తావస్థలోఁగూడ జీవునకు "అహం బుద్ధి" లేక "అహంకారము" ఉండితీరు ననియే చెప్పవలెను. దీనినే సారూప్యముక్తి యందురు. విష్ణువుయొక్క రూపము ముక్త జీవునకుఁ బ్రాప్తించును. శంఖ చక్రాది కీములు లభించును. కాని లక్ష్మీపతిత్వము రాదు !

విశిష్టాద్వైతులలో వడకలులు (ఉత్తరాది వారు) తెంకళ్లు (దక్షిణాదివారు) అను రెండు శాఖలు గలవు. వడకలులు పాదము లేనినామము పెట్టుదురు. తెంకళ్లు నామము క్రిందఁ బాదముధరించెదరు. ఇట్లు బొట్టును గుఱించిన భేదముగాక వీరికి తత్త్వమును గుఱించిన భేదముకలదు. ముక్తినిగాంచుటకు మనుష్య ప్రయత్నము ముఖ్యమా, ఈశ్వరానుగ్రహము ముఖ్యమా యన్న విషయమందు వీరు భిన్నాభిప్రాయులగుదురు. వడకలులు మర్కటశోరన్యాయమును అంగీకరింతురు. శోతిపిల్ల తల్లిపొట్టక్రింద ఉండి దానిని గట్టిగఁ బట్టుకొనును. తల్లి యెంత యెగిరినను విడువదు. ఇందు పిల్లపట్టెగాని తల్లిపట్టులేదు. అట్లు ముక్తిసంపాదించుకొనుటకు జీవుని పట్టె యెక్కువగ నుండవలెను. అప్పు డీశ్వరుఁ డనుగ్రహించును. ప్రపత్తి ముక్తిమార్గమునకు నొకత్రోవ. అది జీవుని ప్రయత్నవశము. కర్మయోగ, జ్ఞానయోగ, భక్తియోగములచే ముక్తిని సాధింపలేని వారికి ప్రపత్తి మార్గము శరణము. అనఁగా నితరమార్గము లన్నియు కుంతితము లై నప్పుడు ప్రపత్తిమార్గమును అవలంబింపవలెను. శూద్రులకు నష్టాక్షరిమంత్రము ప్రణవముతో చెప్పఁగూడదు. తెంకళ్లు తెగవారు మార్జాల శిశోరన్యాయమును అంగీకరించిరి. పిల్లి తన కూనను నోటితో కఱచుకొని యెత్తుప్రదేశములకు నెగురును. ఇందు తల్లిపట్టెగాని పిల్ల

పట్టులేదు. అట్లే యీశ్వరానుగ్రహము వలన జీవునకు ముక్తి ప్రాప్తించ వలసినదే గాని, జీవప్రయత్నమువలన సంతగఁ బ్రయోజనములేదు. ప్రపత్తియే ముక్తి సాధనము. కేవలము కర్మజ్ఞానాదులగు నితరసాధనముల వలనఁ బ్రయోజనములేదు. వానినాశ్రయించి ముక్తిఁ బొందినవారులేరు. జీవుఁడు ప్రపత్తి మార్గమునందుండి నర్వస్వము ఈశ్వరునే శరణుజొచ్చినపుడు ఈశ్వరుఁడా జీవాత్మను అనుగ్రహించి వానిని సంపూర్ణముగఁ దనవానిని చేసికొనును. ఇతరమార్గములు చేతగానపుడు ప్రపత్తిమార్గమును అవలంబించ వలెనన్న మాట యంగీకరింపఁదగినది కాదు. కర్మజ్ఞాన, భక్తిమార్గము లందఱును అవలంబింప వలసినవే. అష్టాక్షరి మహామంత్రము (ఓం నమో నారాయణాయ) అనునది శూద్రులకుఁ గూడ ప్రణవముతోఁ జెప్పవలెను.

[కొ. ల.

విశిష్టాద్వైత గ్రంథావళి

సంస్కృతము

గ్రంథము

కర్త

శ్రీభాష్యము

రామానుజుఁడు

(బ్రహ్మసూత్రములమీఁది భాష్యము)

గీతాభాష్యము

,,

వేదాంత దీపము

,,

(బ్రహ్మసూత్రములమీఁది అఘోభాష్యము)

వేదాంత సారము

,,

వేదాంత సంగ్రహము	“
గద్యత్రయము	”
శరణాగతగద్యము	”
వైకుంఠగద్యము	”
శ్రీరంగ గద్యము	”
శృత ప్రకాశిక	సుదర్శనభట్టు
సిద్ధిత్రయము	నాథయోగి
గీతాభాష్యము	యామనాచార్యుడు
ఉపనిషత్ వ్యాఖ్య	రంగరామానుజుడు
యతీంద్రమత దీపిక	శ్రీనివాసాచార్యుడు
గీతా తాత్పర్య చంద్రిక	వేదాంత జేశికుడు
అర్థపంచకము	”
తత్త్వముక్తా కలాపము	”
అధికరణసారావళి	”
శతధూపణి	”
రఘువీరగద్య	”
నిజేపరక్ష	”
ప్రసన్నామృతము	ఆంధ్రపూర్ణుడు
తత్త్వత్రయము	లోకాచార్యుడు

నూచన:—బ్రహ్మశ్రీ చదలవాడ సుందర రామశాస్త్రిగారిచే బ్రకటింపబడుచున్న భగవద్గీత మీఁది రామానుజభాష్యముయొక్క తెలుగు భాషాంత రీకరణము తప్ప ‘విశిష్టాద్వైత తత్త్వము’ను గుఱించి తెనుగున వ్రాయబడిన తత్త్వగ్రంథము మఱియొకటి మాకు తెలిసినంత వఱకాంధ్రమునలేదు. ద్రావిడ భాషయం దసంఖ్యములు గలవు. వానిపేళ్ళిట నిచ్చుట యనావశ్యకము.

3. శుద్ధాద్వైతము

(శ్రీ వల్లభాచార్యమఠాను సారము)

వల్లభమతము - శుద్ధాద్వైతమును నది-గుజరాత్ దేశమునందు వ్యాపించియున్నది. వల్లభాచార్యునకు శాంకరాద్వైతమును,

విశిష్టాద్వైతమును అనమ్మతము లయినందున నాతఁడు ఈసిద్ధాంతముల ఖండించి శుద్ధాద్వైతమును సిద్ధాంతమును స్థాపించెను.

ఈ కనబడు ప్రపంచమంతయు నత్యమనియు నదిసూటిగ బ్రహ్మమేయనియు నీతని మతము. ఈ తని కి మాయావాదముగాని, చిదచిత్తు లీశ్వరుని గుణములన్న వాదము గాని నమ్మతములుకావు. బ్రహ్మమందు మాయవలన ప్రపంచము కలిగినదన్నతోడనే బ్రహ్మము, మాయ యను ద్వైతము వచ్చినదిగనుక నది శుద్ధాద్వైతముకాదనియు, విశిష్టాద్వైతముకూడే నట్లే అనంగీకార్యమనియు ఈయన యభిప్రాయము. ప్రపంచమందలి చిదచిదాత్మకమంతయు శుద్ధ బ్రహ్మమేయనియు, ప్రపంచమునకును పరబ్రహ్మమునకును సంపూర్ణమగు సభేదమనియుఁ జెప్పుటచే నీమతమే శుద్ధాద్వైతమని ఈమతము వారనియెదరు.

ఈ సంప్రదాయము నందుఁ బ్రమాణ గ్రంథములు నాలుగు. వేదములు, భగవద్గీత, ప్రమాణ గ్రంథములు వ్యాస సూత్రములు, భాగవతము. మొదటి మూఁడు నందఱకు సామాన్యములు. చివరది యగు భాగవతము వీరికి విశేషము. ఈ నాలుగు ప్రమాణములలో నుత్తరోత్తరములు పూర్వపూర్వములకు సందేహనివారకములు. అనఁగా వేదమునందలి సందేహమును, భగవద్గీతవలనఁ దీర్చుకొనవలెను. భగవద్గీతయం

దలి సం దేహము వ్యాససూత్రముల వలనను, వ్యాససూత్రముల యందలి సంశయములు భాగవతము వలనను తీర్చుకొనవలెను. అనగా సం దేహ నివారణమునకుఁ జివర ప్రమాణము వీరిమతమునందు భాగవతము. వీనికి విరోధములుకానియెడల మన్వాది స్మృతులు ప్రమాణములు. విరుద్ధముగ నున్నవన్నియు నప్రమాణములే. ఈ నాలుగు ప్రమాణములలో శ్రుతి వ్యాససూత్రములు ఒక కోటి, గీతా భాగవతములు మఱియొక కోటి. పరమేశ్వరుని రూపమునందు క్రియా జ్ఞానవిభేదముచే మూడుభేదములు కలిగినవి. క్రియారూపమైన ధర్మమునందుఁ ప్రవిష్టుడైన ధర్మి యజ్ఞరూపుడు; జ్ఞానరూపమైన ధర్మమునందు ప్రవిష్టుడైన ధర్మి బ్రహ్మము; జ్ఞానక్రియోభయ యుతుడు కృష్ణుడు. ఈ మూడు రూపములలో కృష్ణరూపము క్రియాజ్ఞానవంతము. ఇది విశిష్టరూపము. పై ని చెప్పబడిన ప్రమాణ గ్రంథములలో మొదటిరెండును యజ్ఞమును, బ్రహ్మమును ప్రతిపాదించును. చివర రెండు అనగా భగవద్గీతయు, భాగవతపురాణమును మూడవరూపుడగుకృష్ణుని ప్రతిపాదించును. వేదము కర్మకాండ ప్రతిపాదకము, బ్రహ్మ ప్రతిపాదకము, అనిరెండు విధములు. సంహితా బ్రహ్మణములు కర్మప్రతిపాదకములు. పూర్వమీమాంస అందుకు సంబంధించినది. ఉపనిషత్తులు బ్రహ్మప్రతిపాదకములు. ఉత్తరమీమాంస అందులకు సంబంధించినది.

వేదము, త్తథయొక్కయు నితరులయొక్కయు నిర్వాహమును జేయుటకు సమర్థము కాదు. అంతకంటె భాగవత ముత్కర్షము కలది. వేదములు కొందఱకే పనికివచ్చును. భాగవతమందఱికిఁ బనికివచ్చును. అది చదివినందుననే మానవుడు ముక్తుడగును. వేదము చదివి, దాని అర్థముఁగనుఁగొని, ఆ ప్రకారము అనుష్ఠించినఁగాని అందుఁ జెప్పబడిన ఫలము ప్రాప్తింప నేరదు.

పదమూడవ శతాబ్దమునందు విష్ణుస్వామి యనునొక యోగియుండెను. ఆతనిచేఁ జెప్పబడిన మతమే వల్లభాచార్యులవారిచే స్థాపింపబడినది యీ మతమువారు చెప్పెదరు.

ప్రహ్లాదత్వము

ఈ మతమునందు పరబ్రహ్మము మొదట నొక్కడే, నజాతీయ విజాతీయ స్వగతభేదము లేనివాడు. అట్టి అద్వితీయునకు నద్వితీయుడు, పెక్కుమందిగ మారనలయునన్న బుద్ధిపుట్టెను. ఇట్లు బుద్ధిపుట్టి యాతడు అంతర్యామి, జీవాత్మ, ప్రపంచము అన్న త్రిరూపములుగ నూరెను. ఈమూడును, అగ్ని నుండి విస్ఫులింగములు పుట్టినట్లు పుట్టెను. ఈ మూడును ఆతని భాగములు. అంతర్యామి యైన పరమాత్మకు సత్తు, చిత్తు, ఆనందము అను మూడు ధర్మములును, జీవాత్మకు సత్తు చిత్తులను రెండుధర్మములును, ప్రపంచమునకు సత్తు అను ఒకధర్మమును కలవు. ఇట్లంతయు పరమాత్మయే యైనను జీవాత్మ కానందము

లేకుండఁజేయుటయు, జగత్తునకు చిత్తు, ఆనందములు లేకుండఁజేయుటయు ఆ బ్రహ్మము యొక్క యచింత్యమైన యిచ్ఛవలసినే కలిగినది. శుద్ధబ్రహ్మమునం దానందము తాండవమూడుచుండును.

ప్రపంచమున కంతకును ఉపాదానకారణము బ్రహ్మమే. బ్రహ్మమునకంటె వేఱుగ ఈ ప్రపంచము కనఁబడుట అజ్ఞానమువలన. బ్రహ్మముయొక్క నిజస్వరూపము తెలియక పోవుటయే యిందులకుఁ గారణము. జీవుఁడు బ్రహ్మమే. అతనియంశము, అణువు. పరబ్రహ్మమందు నచ్చిదానందములను మూఁడుగుణములుకలవని చెప్పితిమి. అందు నద్భాగమెక్కువగనున్న యెడల ఆనందభాగము దానికి నగోచరమగును. అప్పుడు జీవులు, సత్తుచిత్తు మాత్రముగల వారుగ పుట్టుదురు. ఇట్లే జగత్తు పుట్టునని యెఱుంగునది.

తత్త్వదీపమను గ్రంథమునందు, వల్లభాచార్యుఁడు బ్రహ్మముయొక్క లక్షణములు ఈ క్రింది విధముగఁ జెప్పినాఁడు. బ్రహ్మము సచ్చిదానంద రూపము, వ్యాపకము, అవ్యయము, సర్వశక్తిమంతము, స్వతంత్రము, సర్వజ్ఞము, గుణవర్జితము, సజాతీయ విజాతీయ స్వగతద్వైత వర్జితము, సదా సత్వాదికము* లయిన యసంఖ్యగుణములచే యు

* సత్వాదిగుణములిట్లు భాగవత ప్రథమ స్కంధమునందుఁ జెప్పఁబడియున్నవి. “సత్యం శౌచం దయా ఔంతి స్త్రాగఃసంతోష ఆర్జవశమోదమస్తపఃసామ్యం

క్తము, సర్వాధారము, ప్రాంపంచిక పదార్థములకంటె విలక్షణము, జగత్తునకు సమవాయి నిమిత్తకారణములు. ఒకప్పుడు తనయందురమించును, ఒకప్పుడు ప్రపంచమునందు రమించును. ప్రకృతియుఁ బురుషుఁడును, గాలమును సీతఁడే. భావయందుఁగల సర్వవిభక్తులచేఁ జెప్పఁబడు సర్వము సాక్షాత్ బ్రహ్మమే. ఇతఁడు సర్వపదార్థములయందు నుండును. ఈతనియందు సర్వపదార్థములు నుండును. ఇట్లు బ్రహ్మము సర్వవస్తువుల యెడ నాధారాధేయ భావముకలదియైగూడ నావస్తువును స్పృశింపడు. బ్రహ్మము, కూటస్థము, స్వవాదానన్తసరము, నానావాదానురోధి, అనంతము, సర్వవిరుద్ధ ధర్మములకు నాశ్రయము, యుక్తికి నగోచరము. ఆవిర్భావ తిరోభావములచే బహురూపములను గ్రహించి మోహింపఁజేయును. సామర్థ్యముచేత నింద్రియముల కగోచరముగనుండును. ఇందు బ్రహ్మమునకుఁ జెప్పిన ధర్మములలో విరుద్ధ సర్వధర్మా శ్రయత్వము, యుక్త్యగోచరత్వము అను నవి ఈ వల్లభ మతమువారు బ్రహ్మమునం దారోపించునట్టి విశేషగుణ

తితితోపరతిః శ్రుతమ్॥ జ్ఞానం నిరక్తి రైశ్వర్యం శౌర్యం తేజోబలం స్మృతిః । స్వాతంత్ర్యం కాశలం కాంతి ఛైర్యం మార్దవమేవచ॥ ప్రాగల్భ్యం ప్రశ్రయః శీలం సహ ఓజోబలం భగః । గాంభీర్యం ఘోర్యమాస్తిక్యం కీర్తిరూ నోఽనహంకృతిః॥ ఏతేచాస్యేచ భగవన్నిత్యాయత్ర మహాగుణాః । ప్రార్థ్యా మహత్తమిచ్ఛద్భిర్నీయంతి స్మృకర్షిచిత్॥

ములు. ఒకటితో నొకటి పోనగనట్టి పరస్పర విరుద్ధ ధర్మములుగూడ బ్రహ్మమునందుండ వచ్చును.

ఈ భూమి యొక్క టియైనను, ఇది సహజ విరుద్ధములయిన సర్పమూషికాదులకు నాశ్రయమైనట్లు పరబ్రహ్మముగూడ విరుద్ధగుణముల కాశ్రయము. ఇట్లు విరుద్ధ ధర్మము లొక పదార్థమునందుండవచ్చునన్న యద్భుత సిద్ధాంతము నొప్పుకొనినందున నల్ల భాచార్యున కుపనిషత్తులలోని ద్వైతాద్వైత వాక్యములన్నియు సమన్వయించుటకు నుపాయము దొరకెను. బ్రహ్మము యుక్తిగోచరుడు కాదు, అగమ్యుడు. ఇచ్చట యుక్తియనగా తాకికయుక్తియని యర్థము. యుక్త్యగోచరత్వము బ్రహ్మమునకు భూషణమేగానిదూషణముకాదు. బ్రహ్మము సహస్రశీర్షుడని చెప్పబడియున్నది. వేయితలలఁ గలిగియుండుట తాకికయుక్తికి గోచరమగు విషయముకాదు.

బ్రహ్మము తత్త్వతఃరూపరహితము. ఇక రూపమెట్లు వచ్చెను? అని ప్రశ్నారాగ రూపములేని వస్తువునకుఁగూడ రూపము ఉన్నట్లు కనబడుటకలదు. మేఘాది రహితమైన ప్రదేశములంధు, ఆకాశము నీలవర్ణముగఁ గానవచ్చును. ఆకాశమునకు తత్త్వతఃవర్ణము లేదుగదా! అట్లే యంధకారము. దానికి రూపము లేకపోయినను నల్లనిదిగ మనకుఁ గాన్పించును. ఆలాగుననే బ్రహ్మమునకు రూపాదులు లేకపోయినను, అతి

గాఢమైన గంభీరముచేత నది నీలముగఁ గాన్పించును.

శ్రీ కృష్ణుడు పరబ్రహ్మము. ఇది బ్రహ్మముయొక్క యాదిరూపము. ఇది పాశ్రీకృత రూపముగాదు. కేవల దివ్యరూపము. ఇతఁడే పురుషోత్తముడు. అతని లీలలన్నియు శాశ్వతములు. ఇతఁడు గోలోకమునందు తన భక్తులతో లీలావిహారము చేయుచుండును. ఇందు విశాలమైన యరణ్యములుగల బృందావనమున్నది.

కృష్ణుడు పరమానంద ప్రియుడు. సత్య భాగ మతని యందలి యానంద భాగమును గప్పఁగా నాతఁ డక్షరబ్రహ్మమగును. అక్షర బ్రహ్మము రెండు విధములు. (1) భక్తులచేఁ బూజింపఁబడు కృష్ణపురుషోత్తమాది గూఢములు గలది. (2) సచ్చిదానంద మయము, రూపరహితము, కాలమునకు నాకాశమునకు నతీతము, స్వయం ప్రకాశము, సర్వగుణ రహితము.

జీవుడు ఆరె మొనయంత సూక్ష్ముడు. అనఁగా అణుస్వరూపుడు. అట్లయిన అణుస్వరూపుడు దేహమంతయు నెట్లు వ్యాపించి

జీవ తత్త్వము యింద్రియాది వ్యాపారములఁ జేయునని

సంశయము కలుగవచ్చును. కాని జీవుడు అణువైనను గంధమువలె వ్యతిరేకవంతుడు. అనఁగా ద్రవ్యాపేక్షయా అధికప్రదేశము వ్యాపించువాడు. పుష్పముచిన్నదైనను దాని

గంధము చుట్టును ఎంతో దూరమువఱకు వ్యాపించును. అట్లే జీవుడణువైనను చైతన్యగుణముచే దేహమంతయు వ్యాపించి యింద్రియ వ్యాపారము చేయును. అణుత్వము ఉన్నను వ్యాపకత్వ ముండుట యసంభవము కాదు. కృష్ణుడు యశోదయొక్క యంకమునందుండియు సర్వవ్యాపియైనట్లు జీవుడణువయినను వ్యాపకత్వముగల వాడగును. జీవుని రెండవ ధర్మము తేజోవంతమును ప్రకాశవంతమును అయిన చైతన్యము. ఈ తేజస్సు ప్రాకృతేంద్రియములకుఁ గనఁబడునది కాదు. యోగముచేతను, దివ్యదృష్టిచేతను దానిని చూడవచ్చును. జీవుడు కొందఱు చెప్పినట్లు పరమేశ్వరుని ఆభానకాఁడు, ప్రతి బింబముకాఁడు. జీవుడు సాక్షాత్ బ్రహ్మమే.

జీవుడు ఆభానగాని ప్రతి బింబముగాని అగునని చెప్పుటవలన జీవునకు స్వరూపనాశముగల్గి, జీవన్ముక్తియనునదియే లేకపోవును. ఇట్లు పురుషార్థమునకే భంగము కలుగును.

‘ఏకథా దశథా చైవదృశ్యతే జలచంద్రవత్’* అని బ్రహ్మ బిందూప నివత్తునందు నున్నందున జీవుడు ఈశ్వరునియొక్క ప్రతి బింబమని మాయావాదులు చెప్పెదరు. కాని యీ దృష్టాంతమునకు నానాత్వమే యర్థము కాని ప్రతి బింబత్వము అర్థముకాదు. అనఁగా చంద్రులవలె జీవులు పెక్కులు కలరని యర్థము

* నీళ్లలోని చంద్రునివలె ఒక విధముగను బదివిధములుగను కనఁబడును.

ముకాని వారివలె ప్రతి బింబములని యర్థము కాదు.

తత్వ మస్యాద్ది వాక్యముల వలనను బింబ ప్రతి బింబభావమును గ్రహించుటకు వీలు లేదు. ఎందు చేతననఁగా నది మహావాక్యముకాదు. విద్యాజనకత్వము మహావాక్య లక్షణము.

జీవులు రెండు విధములు. ఒకఁడు సంసారి రెండవవాఁడు ముక్తుఁడు. శరీరేంద్రియములే తానన్న భ్రమవలన దుఃఖమును చెందుచున్నవాఁడు సంసారి. జ్ఞానోత్పత్తి యగువఱకు వాడట్లే యుండును. జ్ఞానముతోడ వైరాగ్యమును, భక్తియుఁ గలిగిన వాఁడు ముక్తుఁడగును. ముక్తజీవులలో మర్యాదో జీవులనియు, పుష్టిజీవులనియు రెండు విధములు.

పుష్టి యనఁగా ఈశ్వరాను గ్రహము. ఇది ఫలము వలన వ్యక్తమగును. ఈ

ఫలము విహికముగ పుష్టి మార్గము నుండవచ్చును. పార

తాకికముగ నుండవచ్చును. అజ్ఞానమును పోగొట్టి ఈశ్వర సాక్షాత్కారముఁ గలుగఁ జేయునది మహాపుష్టి. పుష్టివలన నాలుగు పురుషార్థములను సాధింపవచ్చును. విశేష పుష్టివలన భక్తి కుదురును. దీనిని పుష్టి భక్తియందురు. అది యీశ్వర ప్రాప్తిగలిగించును. ఈ పుష్టి భక్తివలన, మనస్సు ఇతర వస్తువులందుఁ జొరక కేవల మీశ్వరునిఁ జేరు

టయే కోరుచుండును. పుష్టి భక్తి నాలుగు విధములు. (౧) ప్రవాహపుష్టి భక్తి, (౨) మర్యాదా పుష్టిభక్తి, (౩) పుష్టిపుష్టి భక్తి, (౪) శుద్ధ పుష్టిభక్తి. సంసార ప్రవాహము నందుఁ గొట్టుకొనుచు 'అహం' (నేను) 'మమ' (నాది) అని అనుకొను వా రీశ్వర ప్రిప్తి గుఱించి పోవు మార్గము ప్రవాహ పుష్టి భక్తి. వైరాగ్యము కలిగి విహికవిషయములనుండి పరావృత్తుడైన జనుఁడు, ఈ శ్వర భజన వినుట, ఈశ్వరనామ సంకీర్తనము చేయుట, మొదలయిన విధమున చేయు భక్తి మర్యాదాపుష్టి భక్తి. ఇదివఱకే యీ శ్వరానుగ్రహము కలిగియుండి, మరల 'పుష్టి' కలిగి బ్రహ్మమును గుఱించి యంతయు, దెలిసికొనఁగలుగు భక్తి యబ్బుట పుష్టిపుష్టి భక్తి. వీరు ప్రయత్నముచేతనే యీ భక్తిని సాధింపవలెను. శుద్ధభక్తిచే దన్మయులై యెల్లప్పుడును నీశ్వరభజనయే చేయునట్లు ప్రేరేపించునది శుద్ధపుష్టి భక్తి. ఇది యీ శ్వరానుగ్రహమువలనఁ గలుగవలయునేకాని పుష్టిపుష్టి భక్తివలె మానవ ప్రయత్నముచే బుట్టువది కాదు. ఈశ్వరునికి ననుగ్రహ మెవని పై వచ్చునో, వానికి నాతఁడిట్టి భక్తి కలుగఁజేయును. అంత నామానవుఁడు ఈ శ్వరుని గుఱించి సంపూర్ణజ్ఞానము సంపాదించును. దీనినే ప్రేమ భక్తియందురు. ఇట్టి భక్తికిఁ గూడ తం తెలుందును. ప్రేమ, అజ్ఞానము, వ్యవసము. ఈశ్వర వ్యవసమే

ముక్తికిఁ గారణమగును. ఇట్టిభక్తి యబ్బిన వారు చతుర్విధ—సాలోక్య, సామీప్య, సా రూప్య, సాయుజ్య—ముక్తులను లక్ష్యముచే యరు. ఎప్పుడును పాంచరాత్రాగమము లలో వర్ణింపఁబడినట్టి, ఈశ్వర సేవయే కోరు చుందురు. హరియందుఁగల యధిక భక్తి వలన నిట్టి భక్తుఁడు అన్ని వస్తువులను ఈ శ్వర రూపముగనే చూచును. అందుచే నన్నిటిని ఈశ్వరునివలనే ప్రేమించును. తాను గూడ నన్నిటితో నైక్యభావము చెందును. ఇట్టి భక్తియొక్క ఫలము, ఈ భక్తునకు నక్షయ కృష్ణలీలలుదర్శించి సంతసించు సౌభాగ్యము కలుగుట. ఈ భక్తులు గోవులు, పశువులు, పక్షులు, చెట్లు మొదలయిన రూపములను ధరించి కృష్ణునితో లీలలాడుకొనుచుండెదరు. ఇట్లు పురుషోత్తముని సాంగత్యమునం దెల్ల ప్పుడును యానందమును అనుభవించెదరు. కృష్ణుఁడు బృందావనమునందు నవతారమెత్తి నప్పు డెట్టియాట లాడెనో యట్టివియే యీ లీలలు. ఆ దివ్యబృందావనములోఁ గొందఱు భక్తులు గోవులయ్యెదరు, కొందఱు గోపిక లయ్యెదరు. మర్యాదా భక్తులు సాయుజ్య ముక్తి బొందుదురు. కాని పుష్టిభక్తులు సాయుజ్య ముక్తినిగోరరు. వారితో శాశ్వత క్రిడ లాడుటయే కోరుదురు. వీరందఱును గోలోకమునందు నుందురు. నారాయణుఁ డుండు వైకుంఠమునకు బైని ఈ గోలోక ముండును. కావున గోలోకప్రిప్తియే పరమ పురుషార్థము. వైకుంఠప్రాప్తికంటె నధికము.

[కొ. ల.]

శుద్ధాద్వైత మత గ్రంథావళి

సంస్కృతము

గ్రంథము

కర్త

- 1 అణుభాష్యమ్ వల్లభాచార్యుఁడు
అణుసూత్రమునుండి భాష్యము
- 2 తత్వార్థదీపః ,,
- 3 సుబోధినీ ,,
భాగవత దశమస్కంధము మీదిటికి
- 4 సకలాచార్యమత సంగ్రహః శ్రీనివాసుఁడు
- 5 శుద్ధాద్వైతమార్తాండః గిరిధరుఁడు
- 6 ప్రమేయ రత్నావళి వాలక్పష్టభట్టు
- 7 గూఢార్థదీపికా ధనపతిసూరి
భాగవత, దశమస్కంధాంశగ్గత
మీన రావణలదర్శియమీదిటికి
- 8 విద్వన్మండనమ్ విఠలనాథ దీక్షితుఁడు
- 9 ప్రస్థానరత్నావళి పురుషోత్తముఁడు
- 10 పుష్టిమార్గః ...

(ఈ మతమును గుఱించిన గ్రంథములు హిందీభాష లోఁ బెక్కులు కలవు. కాని వాని నామములిచ్చుట వలన ప్రయోజనములేనందున నిచ్చట నీయా లేదు.)

౪. పాశ్చాత్య ద్వైతము

(ప్రోటెస్టం మతానుసారము)

ఈతని మతము ఆవిర్భావ తిరో భావాత్మ కమగు నద్వైతమని (Emanatistic pantheism) అని చెప్పవచ్చును. ఈ ప్రపంచమం

* ఈతనిచే రోమ్ పట్టణమునందు స్థాపింపబడిన పాతశాలకు బీదవిద్యార్థులు మొదలు చక్రవర్తివఱకు వచ్చేడివారు. ఈతఁడు గౌరవ తత్వ గ్రంథములను రచిం చెను.

తయు ఈశ్వర పదార్థమయొక్క ఆవిర్భావ మనియు (Over Flow), మరల నీశ్వరునిలో తిరోభావము (Reabsorption) పొందుటయే పురుషార్థము (Final goal of existence) అనియు నీతని తాత్పర్యము.

ఈశ్వరుఁడు సృష్టికిఁగర్త, ప్రతి పదార్థ మునుపుట్టించువాఁడు, ఈశ్వర తత్వము చిచ్చుకి కలవాఁడు.

జడము మొద్దు, ఎట్లుమార్చిన నట్లు మారునది, అసంఖ్య విధముల మార్పులను జేందునది. సాంఖ్యులు చెప్పుదానిలో ప్రకృతి పురుషు లిట్లేగలరు. కాని యచ్చట పురుషుఁడు సాక్షి. ప్రకృతియే యంతముఁ జేయును. ఇచ్చట పురుషుఁడే సర్వనిర్మాణకర్త, ప్రకృతి పురుషుని (ఈశ్వరుని) యిచ్చప్రకారము మారును. పురుషుఁడు కుమ్మరవాని వంటివాఁడు, ప్రకృతి మన్నువంటిది. కుమ్మరివాఁడు తన యిష్టప్రకారము మంటికి కుండ, చట్టు, మూకుఁడు మొదలయిన రూపముల నిచ్చును. అట్లే యీశ్వరుఁడు జడమును (ప్రకృతిని) తన యిష్టమువచ్చినట్లు మార్చి యీప్రపంచము నిర్మించును. ఇట్లునుటచే ఈశ్వరుఁడొకఁడు, జడము వేఱు అని తలపఁగూడదు. పరమ వస్తువు ఈశ్వరుఁడొక్కఁడే.

ఈశ్వరుఁడొక్కఁడే యనిచెప్పితిమి. కాని యీ యేకత్వము సంఖ్యాసంబంధమైనది కాదు. ఏకమను (ఒకటియను) సంఖ్య రైండు, అయిదు మొదలయిన అనేకత్వ బోధకసంఖ్య.

లున్నవని సూచించుచుండును. ఇదియుఁగాక ఈసంఖ్య భిన్నాంకములచే విభజితము. ఒకటికి సగము అర, అరకు సగము కాలు (పావు). ఇట్టి యైహికమైనయేకసంఖ్య స్వజాతీయ విజాతీయ స్వగతభేదములను గలిగియుండును. ఈశ్వరు డిట్టిభేదములు లేనివాఁడు. సృష్టియంతయు నాతనియందు నన్యభేదములేక యిమిడియుండును. ఈశ్వరుఁడు తనకుపుట్టుక లేకయే యన్ని పదార్థములను పుట్టించును, తనకుఁ జక్కఁదనములేకయే యన్నిచక్కఁదనములకు నాధారము, రూపము లేకయే యన్నిరూపములకుఁ గర్త, తనకుఁ జిత్తబుద్ధ్యహంకారంబులు లేని వాఁడయ్యును, సకలచిత్తబుద్ధ్యహంకారాదులకుమూలము, తానుజ్ఞేయ పదార్థముగాక పోయినను సకల పదార్థములనుగొల్పు మానము; పరమసాధ్యము, అగును. ఈశ్వరుఁడు శుద్ధజ్ఞానము. ప్రాపంచిక జ్ఞానమునకు నుత్పత్తిస్థానము. శుద్ధతేజస్సు, అన్ని పదార్థములను చూచుటకు మనకు సామర్థ్య మిచ్చునది. పరమ శుభము, శుభముయొక్క తత్త్వము (Principle of goodness) కాని ప్రాపంచిక శుభముకాదు. ఆ యీశ్వర తత్త్వము, శుభముకలదికాదు, చక్కఁదనము కలదికాదు, జ్ఞానముకలదికాదు; అది శుభమే, చక్కఁదనమే, జ్ఞానమే. ఈయభిప్రాయము శాంకరాద్వైతమునందు బ్రహ్మము జ్ఞానమేగాని జ్ఞానవస్తువుకాదు అని చెప్పినదానిని పోలియున్నది. ఈశ్వరునకు మనోవ్యాపారములు

కలవని చెప్పుగూడదు. అట్లు చెప్పిన నాతఁ డొకమానవుండని చెప్పుటయే, అతనియోగ్యతనుతగ్గించుటయే యగును. 'అహంకారము' లేక 'అహంప్రత్యయము' (Self-consciousness) మానవులకు నావశ్యకముకాని ఈశ్వరునకు కాదు. స్వయముగ ప్రకాశవంతులు కాని వారికిఁ జూచుటకుఁగన్నులుకావలయునే కాని వెలుతురునకుఁ గూడఁ జూచుటకుఁ గన్నులుకావలయునా? ఇందువలన నీశ్వరతత్త్వము చెట్టువలెగాని, గుట్టవలెగాని మొద్దు, చట్టు అని తాత్పర్యముకాదు. అది అహంకార అనహంకారములకు నతీతమని భావము. చేతనాచేతములకుఁగల వైరుధ్యము ఈశ్వర తత్త్వమందు లేదు. ఆ తత్త్వమునకుఁ గోరిక లేదు. మంచి చేయవలెనన్న యత్నములేదు. వేఱు గోరిక లేకపోవుటకుఁగారణము దానిలో నంతయు నుండుటచే వానికి వెలుపలఁ గోర వలసినదేమియులేదు. అది శాంతి, స్థాణుత్వ పరిపూర్ణతృప్తి మయము. అది జీవునివలె స్వతంత్రముకాదు. శరీరమువలె బరతంత్రమునుకాదు. ఈశ్వరునకు నేగుణ మారోపించినను అది యాతనిని పరిచ్ఛేదునిగాఁ జేయునుగాన నాతనికి గుణములు, ధర్మములు ఆరోపింపఁగూడదు. మనస్సునకు నేది యందునో, యేదియందదో యదియంతయు నాతఁడే. కాననాతనికి గుణముకలదని చెప్పుట యాతనికా గుణములేదని సిద్ధాంతించుటయే.

కావున, ఈశ్వరునకుఁ గలవని ప్రోటినస్ చెప్పనట్టి (ఏకత్వ, శుభత్వ, శుద్ధజ్ఞానమయత్వ- pure thought, శుద్ధ సత్తాకములను pure actuality) ధర్మములుగూడ, ఈశ్వర స్వరూపము వర్ణించుటకు పూర్ణముగ సమర్థములు కావని యాతఁడే యొప్పియున్నాఁడు. అతఁడు మానవుల వాఙ్మనస్సులకు సతీతుఁడని మాత్రము చెప్పఁగలము. నిజము పలుకవలెనన్న సతఁడు కలఁడనియు మనము చెప్పటకు వీలు లేదు. ఏలయన సతఁడు సత్తు (ఉనికి- Existence) అను దానిని మించినవాఁడు. అనఁగా మానవబుద్ధికి సత్ స్వరూప మెట్లు తోచునో దానిని మించిన వాఁడని యర్థము. ఈశ్వరుఁడు పరమజాతి (Highest abstraction) లేక సూక్ష్మభావముకంటె సూక్ష్మ భావము. అనఁగా పదిగోవులను చూచి యందలి సమాన ధర్మములను గ్రహించి, గోత్వ మన్న జాతివిశేషము మనోభావనచే నేర్పఱచుకొందురు. ఇట్లే గోత్వ, అశ్వత్వ, శునక త్వాదులలోని సమాన ధర్మములను తీసికొని పశుత్వమను జాతిని కల్పించెదరు. పశుత్వ మానవత్వాదులను పోల్చి కలిపి సమానధర్మమును విడఁదీసి ప్రాణిత్వమను జాతిని భావించెదరు. ఇట్లుపోఁగాఁబోగ చివర నేర్పడెడి జాతి (లేక భావవిశేషము-Abstraction) ఈశ్వరుఁడు. కావున, జాతుల కన్నిటికిని జాతి, భావముల కన్నింటికిని భావముఁగనుఁగొనినఁగాని యీశ్వర స్వరూపము తెలియదు.

ఇట్లు మన మనోకల్పనచే నన్ని జాతులను, అన్ని మనోభావములను తొలఁగఁ దీసినఁగాని ఈశ్వర తత్త్వము తెలియనేరదు. మానవబుద్ధి యీమెట్టుచేరిన తరువాత దానిని, (ఈ మెట్టును) తోసివేసి ఈశ్వరతత్త్వమును గూర్చి ధ్యానము (Meditation) మననము (Contemplation) చేయవలెను. ఇట్లు ఈశ్వరుని స్వానుభవముచే నెఱుఁగ వలసినదే గాని బుద్ధిచే నాతని లక్షణము నిర్ణయింప నెంచిన కొలఁదిని నాతఁడు బుద్ధికి లోబడక తప్పించుకొను చుండును.

సూర్యుని నుండి వేలుతురు, అగ్ని నుండి వేడిమి, స్వతిఃసిద్ధములు (Axiom) నుండి సిద్ధాంతములు (Conclusions) ఏలాగు స్వభావముగ వెలువడునో అట్లే నిరుపాధికుఁడు (Absolute) అగు ఈశ్వరుని నుండి యీ ప్రపంచ మావర్భవించుచున్నది. అతఁడు శుభుఁడు, తండ్రి; అన్ని పదార్థములు ఉండవలయుననియే యాతని తలంపు. కాని యాతనినుండి యుత్పన్నమైన సకల పదార్థములకును అతనియందెమరల జేర్గవలయునన్న స్పష్టమైన కోరిక యుండును. ప్రతి పదార్థమును అతనివైపు ఆకర్షింపఁబడును. అతనిని సమీపింపఁగోరును. జీవభావము పరమార్థము కాదు. అనంతత్వం (Infinite) యీశ్వరుని నుండి వచ్చిన జీవుఁడు నిరుపాధికుఁడైన యీశ్వరుని జేరటయే పరమార్థము. ప్రపంచమంశలి వ్యాపారములన్నియు నొకటితో నొకటి అను

కూలముగ (Harmoniously) నుండుటకుఁ గారణమన్ని పదార్థములును ఈశ్వరుని జేరఁ జోవ యత్నించుటయే. తన యత్నత్తి స్థానమగు నీశ్వరుని జేరుటకు జ్ఞానము (Thought), మననము (Contemplation), స్వయంస్ఫూర్తి (Intuition) అను మార్గములు మూడు. చూచుట (to see), తెలిసికొనుట (to perceive), మననము చేయుట (to contemplate), సర్వ కర్మలకు (ప్రయత్నములకు) ఫలము. పురుషార్థములను సాధించుటకుఁ గొండఱు జ్ఞాన (Meditative) మార్గమును, కొండఱు (Practical) కీర్తమార్గమును అవలంబించెదరు. రెండుమార్గములు సమానమైనను వానిలో జ్ఞానమార్గ మధికమైనదని చెప్పవలెను. ఈ మార్గమున త్వరగ సాధ్యమును (ఈశ్వరుని) జేరవచ్చును. మననమే (Contemplation). జీవిత సర్వస్వము (Life itself), జీవిత ఫలము (Goal of life). పశువులకు, చెట్లకు, సృష్టిలోని యన్ని పదార్థములకు, (Perception విజ్ఞానము) కలదు. విజ్ఞానమే జీవితము (life). ఈశ్వరుఁడుగూడ శుద్ధ విజ్ఞాన (చైతన్య) స్వరూపుఁడే.

జీవోత్పత్తికి మూడు మెట్లు కలవు.

౧. మనసు (విజ్ఞానము - Intelligence),

౨. ఆత్మ (The soul) ౩. శరీరము. ఈశ్వరుని ఆవిర్భావములలో మొదటిది విజ్ఞానము, ఈ ప్రపంచములో నిది యన్నిటికంటె గొప్పది.

తరువాత వచ్చిన ఆవిర్భావములు క్రమముగ అపరిపూర్ణత (లోపముల) నెక్కువ ఎక్కువగఁ గలిగియుండును. సృష్టియనఁగనే యది యీశ్వరుని పరిపూర్ణావస్థనుండి పతనమనియే చెప్పవలెను. ఇట్లు విజ్ఞానరూపమున ఆవిర్భవించినతోడనే యీశ్వరుఁడు శుద్ధ విజ్ఞానము, విజ్ఞానమయ ప్రపంచము అను రెండు తెఱంగులాయెను. ఇదియే విషయ (Subject) విషయము (Object) అను భేదమునకుఁ గారణము.

ఇట్లు ఏకమేవాద్వితీయముగనున్న యీశ్వరుఁడు మొదటి రెండుగ (ద్వైతముగ) ఎట్లు మారెనో చెప్పుట దుర్లభము. ఈ యావిర్భావవిధాన మొకవింత, మాయ (Mystery). ఎట్టి యుక్తులచే సాధించినను ఆయుక్తులలో లోపముండక పోదు. అణువు (monad) లో నుండి ద్వ్యణుకము (dyad) పుట్టినదని చెప్పినయెడల ద్వ్యణుకము బీజరూపమున అణువులో నుండెనని యర్థము. కాని యిట్లునుటచే మొదట అణువే ద్వ్యణుకము కాలేదా? కొండఱు ఏకమను (the one) దానితో సమస్తము (the all) నకు నైక్యము చెప్పెదరు. కాని ఈశ్వరుఁడీ ప్రపంచములోని యన్ని పదార్థముల సమూహమని చెప్పినయెడల, ఈశ్వరుఁడు కొన్ని యంశాలను కూడఁగా వచ్చెడి యొక మొత్త మగును. ఎందుండి యివన్నియుఁ బుట్టినవో యట్టి తత్త్వము కానేరఁడు. ఆ

విర్భావమనగా మూలములో నుండి చీలి వచ్చిన అంశమని కొందఱు నెదరు. కాని యీశ్వరుడు స్వగత భేదములేని యేకము; తునకలు తునకలుగా భిన్నమగు అంశ కాదు. ఈశ్వరునినుండి సృష్టి పుట్టుటను, సూర్యునినుండి కిరణములు పుట్టుటతోను అక్షయముగాఁ బారెడి యేటితోను పోల్చెదరు. ఒక గిన్నెయందు అక్షయజలముకలదు. అది ఆ గిన్నెయందు నిమడని కారణమున నెడతెగక ప్రవహించుచుండును. అట్టిదే యీ జగత్తు. అనంతమైన యీశ్వరుడే యీ రూపమున ప్రవహించుచుండునని చెప్పెదరు. ఈ యుదాహరణము లన్నియు బాగుగనే యున్నవి. కాని యివియన్నియు జడప్రపంచమునకు సంబంధించినవి. కావున అజడము ప్రత్యేకరూపము నయిన ఈశ్వరుని ఆవిర్భావమును నెట్లు స్పష్టముగఁ దెల్పఁగలవు? అందుచే నీశ్వర తత్త్వమువలెనే, ఆ విర్భావముకూడ అజ్ఞేయమే.

మనోకల్పనలు (Ideas) రెండువిధములు.

౧ జాతి సంబంధమైనవి, ౨ వ్యక్తీ సంబంధమైనవి. జాతీ సంబంధమైనవానిలో జాతియొక్క స్వరూపము (Identity), ఇతరవస్తువులకు దానికేగలభేదము (Difference), నిశ్చలత (Rest), గమనము (Motion) మొదలైనవానిని గుఱించిన యూహానిమిడియుండును. జాతి (Genera) సంబంధమైన కల్పనలన్నియు కేవల తత్త్వము (The only being) యొక్క

విభేదములు, వ్యక్తీ (Specific) సంబంధమైన కల్పనలన్నియు సృష్టీ సంబంధమైన కల్పనా విభేదములు. ప్రపంచమునందుఁగల ప్రతి పదార్థమునకును ప్రతిగఁ మనోప్రపంచమందు నొక కల్పన (Idea) యుండును. జాతి వాచకములకే గాక వ్యక్తీ వాచకములకుఁ గూడ సంబంధించిన కల్పన లుండును. మనుష్యత్వమునకు సరియైన కల్పనయుండుటయే గాక, సాక్రేటిస్, ప్లేటో, దేవదత్తుడు, యజ్ఞదత్తుడు మొదలయిన వ్యక్తులకు సరిపోవు కల్పన లుండును. ఎన్నివ్యక్తులో అన్ని కల్పనలుకలవు. మనలోఁ బ్రతివానికిని వేఱు వేఱు కల్పనలు కనులయెదుట స్పష్టముగఁ గొనవచ్చును. ఈ కల్పన లప్పటి కప్పుడు పోవునవి కావు, శాశ్వతమైనవి.

విజ్ఞానమునకుఁగూడ నుత్పత్తిశక్తి కలదు. కాని యది యీశ్వరునిశక్తికంటెఁ దక్కువ.

ఈశ్వరునినుండి విజ్ఞాన మావిర్భవించినట్లు,

౨ ఆత్మతత్త్వము ఇందుండి ఆత్మ ఆవిర్భవించును. విజ్ఞానము

నకు స్వతఃసిద్ధజ్ఞానము (Intuition) కలదు. ఆత్మ కదిలేదు. ఆత్మకు చర్చాత్మకజ్ఞానము (Discursive thought) మాత్రము కలదు.

ఆత్మ విజ్ఞానమునకంటెఁ దక్కువగనుక, విజ్ఞాన మీశ్వరునిజేర యత్నించునట్లు ఆత్మ విజ్ఞానమునుజేర యత్నించును. ఒక్క యీశ్వరుడు (నిరుపాధికుడు - Absolute) ఒక్క విజ్ఞానము. ఒక్క విజ్ఞానమంతమైన,

జగత్తు (Intelligible world) ఉన్నట్లు తత్త్వము విచారింపగా ఒక్క యాత్మయే కలది. అదియే యసంఖ్యజీవాత్మలకుఁ బుట్టిసొల్లు. విశ్వాత్మయే యిన్ని భిన్నరూపములుగఁ గాన వచ్చును. ఈ ఆత్మకు రెండు ధర్మములు. ఒకటి అంతర్విచారము. ఇందుమూలకముగ నది కల్పనలను (Ideas), నిరుపాధికుని గనుఁ గొనును. రెండవధర్మము తాను ఆవిర్భావ పద్ధతిననుసరించి, శరీరమును పుట్టించుట. శరీరము ఆత్మకంటెఁ దక్కువ యోగ్యతకలది.

అన్ని పదార్థములకుఁబుట్టిన తావైన నిరపేక్షమునకును (Absolute - ఈశ్వరునకును)

3. శరీర తత్త్వము శరీరమునకును చాల అంతరముకలదు. ఈ

శ్వరుఁడు, విజ్ఞానము, ఆత్మ, శరీరము—ఇది క్రమము. కనుక ఈశ్వరుఁడా చివరను దేహమీ చివరను ఉన్నవి. ఈశ్వరునకు నేకత్వము (అద్వైతము) గుర్తు ; దేహమునకు ననేకత్వము, అసంఖ్యత్వము గుర్తు. ఈరెండింటికిట్టి భేదమున్నను దేహమునందు నీశ్వరాంశముండక పోలేదు. శరీరమునకు (నామ) రూపములు (Forms) ఉపలక్షణము. ఆకారము (లేక రూపము) అనునది మనఃకల్పన. విజ్ఞానమునకుజాతివిషయకకల్పనలును, ఆత్మకు వ్యక్తివిషయక కల్పనలును ఉన్నట్లు శరీరమునకు రూపములు (ఆకారములు) కలవు. వీని ద్వారా దానికి దనకంటెఁ బైవానితో (విజ్ఞానాదులతో) సంబంధము కలుగును.

రూపమే శరీరముయొక్క నిజస్వరూపమును జూపును. ఏపదార్థముతో శరీరము చేయఁబడినదో దానిని జడము చూపఁజాలదు. రూపమే వస్తు తత్త్వము; జడద్రవ్యమే వస్తువుయొక్కయతత్త్వము. జడమెప్పుడును మారుచుండును ; దానికి నిలుకడలేదు. అనత్తునకు నత్తునకు నడుమనుండునది. శరీర ప్రపంచము తరువాతశుద్ధజడము (Matter) వచ్చును. జడమనఁగా అనత్తు (Non - being), అంతులేని చీకటిగుహ. ఇందు జ్ఞానకిరణములు కొంత వఱకుఁబ్రవేశించును.

శరీరము జడము, ఒకటికాదు. శరీరమగుటకు రూపము జడపదార్థము ఈరెండును కావలయును. జడమునకు రూపము, పరిమాణము (పొడుగు, వెడల్పు మొదలయినవి), రంగు మొదలయినవేమియు నుండవు. ఇవన్నియు (నామ) రూపమునకుండును. ఇవన్నియు నిరపేక్షము (Absolute - ఈశ్వరుఁడు) నుండి పుట్టినవియే. జడమును చెప్పునప్పుడు ఇదికాదు ఇదికాదు అనియే చెప్పవలెను. పాణులకుఁగల చైతన్యమునకు మూలమంతయు ఈశ్వరుఁడును, విజ్ఞానమును అయినందున జడము (ప్రకృతి) శక్తి హీనమును, మిక్కిలి బీదది, ఐక్యవిరోధి, అసంఖ్య శరీరములకుఁ గారణము, అసంబద్ధము (incoherence) ఆకారరహితము, కురూపి, దుస్వభావముకలది. వీరిమతమున ఏకత్వము, రూపము (Form) విజ్ఞానము, చక్కఁదనము, మంచి

తనము అనునవి పర్యాయ పదములు. బహుత్వము, జడము, కురుపము, చెఱుపు అనునవి కూడ పర్యాయ పదములు.

జడముయొక్క కార్యము శరీరము మీఁద నే జరుగునని తలపఁగూడదు. ఇది ఆత్మ మీఁదను, విజ్ఞానముమీఁదను కొంతపనిచేయును. శరీరము ఆత్మయొక్క ప్రతిబింబము. అట్లే ఆత్మజడమునకంటె నెంతశ్రేష్ఠమైనదియైనను, అది సంపూర్తిగ జడత్వమును వదలినదికాదు. మనస్సులోఁగూడ జడత్వముండును. అది బహిస్సృష్టినందువలె జడరూపముననుండక విచారరూపమున నుండును. ఇంతియకాదు. ఇట్లు మనస్సు గ్రహించునట్టి జడత్వమిట్టిదియన్న యూహయేగాక మనస్సునందు జరుగునట్టి యన్ని వ్యాపారములలోను, అన్ని ఆలోచనలలోను జడత్వ మవినాభావ సంబంధము కలిగియుండును. జడాంశమున్నగాని మనస్సునకును, ఈశ్వరునకును భేదము కలుగదు. కేవలాద్వైత మొక్క ఈశ్వరుని గుఱించియే చెప్పవచ్చును. విజ్ఞానమునకు నేకత్వ మియ్యర్థమునందుఁ జెప్పటకు వీలులేదు. విజ్ఞాన విషయమున ఏకత్వము కల్పనా బహుత్వముగ మారును. ఈకల్పనలొక్క విధముగనుండవు. ఒకదానికంటె మఱియొకటి భిన్నముగనుండును. వీనికన్నిటికిని ఆధారమొక్కటియైనను ఈకల్పనలు (Ideas) వేఱు. మన మనస్సునందలి కల్పనలకు భౌతికరూపము లేనందున నవి వేఱు వేఱని

చెప్పటకు వీలులేదందుచేమో, కాని యవి రూపములేక పోయినను వేఱువేఱన్న మాట స్వయంస్ఫూర్తిగ, మనస్సునకే తెలియును. జడ మనేకమునకు మూలమని యిదివఱకే చెప్పియున్నాము. కాన జడత్వాంశముండినఁగాని మనస్సులోన నీకల్పనలు పుట్టనేరవని, మనముస్పష్టముగ నూహింపవచ్చును. ఈద్వైత సాధనమైన జడత్వాంశమే లేక పోయినయెడల ఈశ్వరుని అద్వైతమునకు నెన్నడును (ఒకవిధమైన) భంగము వచ్చియుండదు.

ఆత్మ, ఆటు విజ్ఞానమునకు నిటు దేహమునకు నడుమనున్నందున దీనికి రెండిటిసొక్కునీతి తత్త్వము కొట్టును, రెండింటియంశములందుండును.

ఇట్లు ప్రపంచము నందుండునది యంతయు నాత్మయం దుండును. ఆత్మ ప్రపంచముయొక్క యొకచిన్నప్రతిమ. ప్రపంచమందలి యన్నిశక్తులును ఆత్మయందు కేంద్రీభవించును (Focus) అని చెప్పినఁ జెప్పవచ్చును. మన స్పృష్టియందు తర్కవిధి (అలంఘనీయములైన తర్క శాస్త్రనియముములు, యుక్తి-Logical necessity) ననుసరించియు, బహిస్సృష్టియందు భౌతిక విధి (Physical necessity) ననుసరించియు వ్యాపారములు జరుగుచుండును. ఆత్మయే యాచరణ స్వాతంత్ర్యమునకు (free will) తావు. దానిని శారీరిక భోగములును విజ్ఞానానందములును ఆకర్షించు

చుండును. అది విజ్ఞానానందమునందే రమింప
వచ్చును; లేదా భౌతిక భోగముల కాశపడి
శరీరిగనే శాశ్వతముగ నుండవచ్చును. ఆ
త్మలు మూడు విధములు. (౧) దివ్యాత్మలు,
ఎప్పుడు విజ్ఞానానందమునందే యుండి, యీ
శ్వరుని సమీపించువారు (౨) శరీర సౌఖ్య
ములలో గొంత సేపుచవికొనుచు, మానసి
కానందమును గొంతసేపు రుచిచూచుచు,
ఇటు అటు ఉండునట్టి యాత్మలు. కొంతమంచి
కొంత చెఱుపు చేయునట్టి యత్నులు, దయ్య
ములు, భూతములు మొదలయిన విట్టివి.
(౩) ఎప్పుడు శరీర సౌఖ్యమునే వోరుచు తుద్ర
మైన శరీరముల నాశ్రయించునవి. పరమార్థ
విచారములేక పుట్టుచుఁగిట్టుచు నుండెడి వా
రిట్టివారు. మొదటి తరగతివారనఁగా దివ్యా
త్మలు నిరతిశయానందమును (Supreme
happiness) అనుభవించు చుందురు. నిర
తిశయానంద సుఖమనఁగా సుఖ దుఃఖములకు
నతీతులై యుండుట, దివ్యవిజ్ఞాన (Divine-
reason) నియమముల ననుసరించుట, నిరా
మయుని ధ్యానించుట. వారి, శరీరములు
తేజోమయములు. అందు భౌతికాంశ మెంత
మాత్రమును ఉండదు. వారు శాశ్వతముగ
నుండి పరిపూర్ణతను (Perfection) చెందియుం
దురు; కావున వారి కెన్నడును మార్పులేదు.
వారికి స్మృతి (memory) గాని, ఆశకాని,
చింతగానిలేదు. ఏలయన మార్పు ఉండినఁ
గాని అయిపోయిన వానింగూర్చి స్మృతి,

రాజోవు ధ్యానింగూర్చియాశ (కోర్కె, ఇచ్చు)
కలుగుటసంభవింపదు. ఈదివ్యాత్మలకు 'అహం
ప్రత్యయము' కూడనుండదు. అవన్నియు
నిరామయుని ధ్యానించుటలో దట్లీనమై
తమ్ముఁదాము మరచును. ఇట్లు తమను
తాము మరిచి ఈశ్వరునియందుఁ దట్లీలమగు
టయే నిరతిశయానందము.

అన్ని ఆత్మలును మొదట దివ్యాత్మలే.
మొదట ఈశ్వరునితో నొక్కటిగానే యుం
డును. కాని క్రమముగ నవి ఈశ్వరునినుండి
విడిమై శరీరధారులగును. శరీరధారియైనందు
నకు శిక్ష యీ జన్మమందలి దుఃఖములే.
శరీరము వచ్చుట మన యిచ్ఛాకర్మల ననుస
రించి వచ్చినదిగాని వేఱులేదు. ప్రతివాఁడును
తన గతికి నుత్తరదాత. వాని గతి వాని శీల
మును అనుసరించియుండును.

ఇదియుఁగాక, జడమునకుఁ గూడ దివ్య
భావము కలుగఁజేయుటకు నాత్మ యత్నించె
నేని జన్మమెత్తుటకూడ అనిష్టమని చెప్పుటకు
వీలులేదు. తన పని అయినతోడనే ఆత్మ
మరల దివ్యభావమునకుఁ బోవ యత్నింప
వలెను. శరీరముతో సంబంధముగలిగినందున
ఆత్మకు దనశక్తి బాగుగఁ దెలిసి, వేరు
విధముగ నుపయోగింపలేని న్యశక్తిని ఉప
యోగింపవచ్చును.

ఆత్మను పరిశుద్ధము చేసికొనుట, ఈశ్వరు
నితో క్రమముగ తాదాత్మ్యము (Assimila-
tion) చెందుట మానవులయొక్క పరమపురు

పార్థము. దేవుని జేరుటకు మార్గములు
 మూడు: సంగీతము (కళ), ప్రేమ, (తత్త్వ)
 జ్ఞానము. వీనిని మూడు మార్గము లనుట
 కంటెనొక మార్గమందలి మూడు అంచెలని
 చెప్పవచ్చును. సంగీత పాఠకుడు ఇంద్రియ
 జన్యజ్ఞానమునందును, ప్రేమగల భక్తుడు
 తన ఆత్మయందును, తత్త్వజ్ఞాని యేవిధమైన
 కల్మషములేని యీశ్వరునియందును తత్త్వ
 మును వెతుకుచుందురు. ధ్యాన నిదిధ్యాసల
 యానంద మెఱిగినవాడు కళాప్రేమలను
 వదలును. రాజమందిరమును చూచినానున
 కలిగిన సంతోషము, రాజును చూచిన
 స్పృహ మరుపునకు వచ్చును. తత్త్వజ్ఞానికి గాన
 వచ్చు నిర్మలమైన చక్కదనము ముందట,
 ఐహికములైన చక్కదనములును ప్రేమనం
 బంధమైన చక్కదనమును వెలవెల బారు
 చుండును. వినాశములేని నిత్య వస్తువుమీదనే
 చిత్తమంతయు నిలిపి తత్త్వజ్ఞుడు దేహమును,
 విషయ సుఖములను తిరస్కరించును. (తత్త్వ)
 జ్ఞానానందము అనిర్వాచ్యము. ఈ ఆనంద
 ములో నాతడు ప్రపంచమును మరుచుటయే
 గాక, తనను తానే మరచును! ఈశ్వరుని
 అఖండైక్యాను భవమునందు నతడు లీనమై
 యదృశ్యుడగును. జీవాత్మయు, పరమాత్మయు
 నైక్యము చెందుటయే, యాత్మ తన దివ్య
 గృహము జేరుట. (కొ. ల.)

శ్రీ పాశ్చాత్య ద్వైతము

(నై విశోజా మతానుసారము)

సత్ పదార్థ (Substance) మొక్కటి
 యే కలదు. సత్ పదార్థమనఁగా దానియునికికి
 (అస్తిత్వమునకు) మఱి
 సత్ పదార్థము యొక పదార్థముయొ
 క్కయపేక్ష లేనిది. స్వయంభువు (Which
 exists in itself). ఇది యిట్టిదని తెలిసికొ
 నుటకు స్వస్వరూప జ్ఞానమేతప్ప యన్యపదార్థ
 జ్ఞానము సహకారి కానేరదు. ఈ సత్తునకు
 సన్యకారణములేదు. దీనికిదియే కారణము.
 ఇది యనంతము. అట్లుకానిచో నిది దేశకా
 లాదులచేఁగాని యితర పదార్థములచేఁగాని
 పరిచ్ఛిన్నముకావలసివచ్చును. కాని యిది
 యపరిచ్ఛిన్నము. ఇదియొక్కటియే, అద్వి
 తీయము. అట్లుగాక 'రెండు సత్ పదా
 ర్థములున్న వనుకొనిన నొకటి రెండవదాని
 యనంతత్వమును, రెండవది మొదటిదాని
 యనంతత్వమును పోగొట్టును. ఆరెండును
 అస్వతంత్రములై సాపేక్షములు (Relative)
 అగును. సత్తునిరపేక్షము. కావున నన్ని
 పదార్థములకు నాధారముగనుండి, తాను మా
 త్రము నిరాధారముగ నుండును. సత్పదార్థ
 మొక్కటియే. ఈ పరిభాషయ దు సత్తును
 శబ్దమొక పరమేశ్వరునకు ననఁగా స్వయంభు
 పదార్థమునకుఁదప్ప, ఒకా నొక కారణము
 నుండి పుట్టిన కార్యమునకుఁజెల్లదు. కావున
 సత్తునఁగా పరమేశ్వరుఁడు, పరమేశ్వరుఁ

డనగా సత్తు. ఈ రెండును ఒక పదార్థము యొక్క హ్యాయపదములు.

ఇతరసాహాయ్య మపేక్షింపక స్వతఃసిద్ధమైన సత్తా (ఉనికి-Existence) గలపదార్థముక సత్తేయనందున, దానికి సంపూర్ణస్వాతంత్ర్యముగలదు. అనగా దానివ్యాపారములు (నడకలు) స్వనియమితములు. తానేర్పటచుకొనినవేకాని యితరులచే నియమింపబడినవికావు. స్వాతంత్ర్యమనగా? బిచ్చివాని వలె సంబంధములేని స్వేచ్ఛా విహారమని యర్థముకాదు. ఇతరు లెవరును దానిని ప్రేరేపింపలేదని మాత్రము స్వాతంత్ర్యమున కర్థము. సత్తు ఎల్లప్పుడును తనధర్మములనుబట్టి యొకవిధముగ ప్రవర్తించునేగాని, యొకప్పుడొక విధముగను మఱియొకప్పుడు మఱియొకవిధముగను ప్రవర్తించదు. త్రికాలాబాధితమై యొక విధముగనుండుట దానిస్వభావము, ప్రకృతి. వర్తులము(Circle)యొక్క వ్యాసములన్నియు, వ్యాసార్థము (Radii)లన్నియు సమానముగ నేలయుండును? అని అడిగిన నట్లుండుటయే వర్తులము యొక్క స్వభావము, అట్లుండనిచో నదివర్తులమని పించు కొనదు అని ప్రత్యుత్త మిచ్చెదరు. అట్లే సత్తు నిజమైన సత్తుకావల యునన్న నదిపూర్ణస్వాతంత్ర్యముకలదిగ నుండవలెను.

సత్తు స్వభావ సిద్ధము, శాశ్వతము. ఇతర మతములలోని యీశ్వరులవలెనదిపురుషవిశేషముగాని, స్త్రీ విశేషముగాని, వ్యక్తివిశేష

ముగాని కాజాలదు. అట్లయిననదిపరిచ్ఛిన్న (Determined) పదార్థమగును. పరిచ్ఛిన్నత్వము సాపేక్షము (relative) లైన పెక్కు అభావములకు (negative) తావు. సత్తు స్వయముగ నపరిచ్ఛిన్నమయ్యను, అసంఖ్యములైన పరిచ్ఛిన్న పదార్థముల కన్నిటికి నొక టెకారణము. సత్తుకు చిత్తము (మనస్సు-intellect) గాని, ఇచ్ఛ (will) గాని లేదు. ఏలయన ఈరెండుండినచో నది యొక పురుష విశేషమగును. మనోవ్యాపారము లేనందున సత్తుయొక్క వ్యాపారము బుద్ధి పూర్వకము (with an end in view) కాదు. ఈశ్వరుడు స్వేచ్ఛగ, ఇది యిట్లు చేయుద మన్న యూహతోగాక, యిష్టము వచ్చినట్లు ప్రవర్తించునని యొక మతము వారి యభిప్రాయము.* అట్లుగాక, సత్యము, దయ, లోకక్షేమము మొదలయిన యూహల గన్నుల యెదుటనుంచుకొని వానికి ననుకూలముగ నీశ్వరుడు ప్రవర్తించును అని మఱియొక మతము వారందరు.† ఈ రెండు మతములు సైన్సోజాకు పూర్తిగ నమ్మతములు గాక పోయినను, స్వతః సిద్ధమైన పదార్థమును గుఱించి చెప్పునప్పుడు ఈ రెంటిలో మొదటి మతమే సత్యమునకు మిక్కిలి సమీపమని యాతని యభిప్రాయము. రెండవ పక్ష మవలం

* జనూయిట్సు డికాట్రె మొదలయిన వారు.

† క్లెటో మొదలయిన వారు.

బించినయెడల ఈశ్వరుని నెల్లుపల సత్యమ నునది, దయ యనునది, లోకజ్ఞేమ మను నదియు, వేటుగ నుండవలెను. 'అవి యీ శ్వరుని వ్యాపారమునకు ప్రేరకములుగ నుండవలెను. అప్పు డీశ్వరుఁడు వానికి లోబడిన వాఁడగును. వాని యపరిచ్ఛిన్న త్వము, సర్వ శక్తిత్వము పోవును. సత్య, దయాది కములయిన నైతిక తత్త్వము లన్నియు మానవుఁడు సత్తుయొక్క స్వభావమునుండి గ్రహించి తన యాచరణకు మార్గదర్శములుగ నేర్పఱచుకొనెనేగాని, యవి యీశ్వరుని యాచరణమునకు మార్గ దర్శకములు కానేరవు అని స్పెన్సెనోజా యభిప్రాయమైనట్లు కానవచ్చుచున్నది.

సత్తు ప్రపంచమున కంతటికిని కారణము. ఇచ్చట 'కారణ' శబ్ద మేయర్థమునందు నుపయోగింపఁబడినదో కనుఁగొనవలయును. సత్యే (ఈశ్వరుఁడే) అన్నిటికిఁ గారణమనియు, వికారములన్నియుఁ గార్యములే యనియు, స్పెన్సెనోజా తాత్పర్యము. ఒక పండు అందున్న యెర్ర రంగునకును, పాలు అందున్న తెలుపు, తీపి, పలచ దనములకు నెట్టి కారణమో ప్రపంచమునకు నీశ్వరుఁడట్టి కారణమే. తండ్రి కుమారునకు, సూర్యుఁడు వేడిమికి కారణములేకాని యీశ్వరుఁడు ప్రపంచమున కట్టి కారణము అని చెప్పటకు. వీలు లేదు. ఏలయన కుమారుఁడు తండ్రినుండి పుట్టిన వాఁడైనను తండ్రికంటె భిన్నుఁడు.

అట్లే వేడిమి, తన జనన స్థానమైన సూర్య గ్రహమునుండి భిన్నమై పోవును. ఇట్టి రెండు విధములైన కార్యకారణములును భిన్నభిన్న సత్తాకములై (వేటువేటు ఉనికికి) యుండును. ప్రపంచమునకును ఈశ్వరునకును గల కార్యకారణ సంబంధ మిట్టిదికాదు. కుండలకుఁ గుమ్మరివానివలెను, నగలకుఁ గంసాలివలెను, ఈశ్వరుఁడు ప్రపంచమునకు నిమిత్త కారణముకాఁడు. కుండలకు మట్టివలెను, నగలకు బంగారమువలెను, అతఁడు ప్రపంచమునకు ఉపాదాన కారణము (material or immanent cause). ఈశ్వరుఁడు మఱియొక పదార్థముతో ప్రపంచమును చేసి, దానికి వెలుపలఁ గూర్చుండి చిత్రమును జూచుచున్నవాఁడు కాఁడో. అతఁడు ప్రపంచమునకు నంతరాత్మ, దాని సత్తాకు (పుట్టుకకు, ఉనికికి) మూల భూతమైన పదార్థము. క్రైస్తవులు, ద్వైతులు అనుకొను నట్లు ఈశ్వరుఁడు ప్రపంచమునకు నిర్మాతకాఁడు, తండ్రికాఁడు. అతఁడు ప్రపంచమే, శాశ్వతమైన ప్రపంచమే. ఈశ్వరుఁడు, ప్రపంచము అను పద ద్వయమునకు సర్థమొక్కటే. ఈ రెంటికిని ప్రకృతి స్వభావము (Nature) అని అర్థము. ఇది కార్యకారణములు రెండును తానే అయి యున్నది. ప్రాణులందఱికిఁ గారణముతానే, కార్యరూపమైన ప్రాణికోటి సమూహము తానే. ఇదే శంకర రామానుజ సిద్ధాంతము.

సత్తునకు (ఈశ్వరునకు). అనంతమైన ధర్మములు (గుణములు, విశేషణములు) కలవు. ఇందుఁ బ్రతిధర్మమును, ఈశ్వరునియొక్క స్వభావమును (Essence) ఒక విధముగఁ

దెల్పును. ఈ అనంత ధర్మములలో మనకు-
సత్తుయొక్క గుణ ధర్మములు
(Theory of attributes) మానవులకు - రెండు ధర్మములు మాత్రము

తెలియును. అవి యెవ్వియన చైతన్యము, జడత్వము (చిత్, అచిత్). రామానుజాచార్యుల వారిసంప్రదాయముగఁ జెప్పవలెనన్నస్వైనోజా యొక్క సత్పదార్థము చిదచిద్విశిష్టము. జడము (అచిత్తు) నకు పొడవు, వెడల్పు మొదలైన పరిమాణములున్నవి. అందుచే నది యాకాశమును కొంతవఱకునాక్రమించును. చిత్తున కట్టి పరిమాణములు లేవు. ఇట్లు సత్తు జడపదార్థముల ద్రవ్యమునకును చేతన పదార్థముల చైతన్యమునకును ఉపాదానకారణము అగుచున్నది. చిత్తు అచిత్తు అనునవి పరస్పర విరుద్ధములైన పదార్థములు కావు. ఒక పదార్థమునే మనము గ్రహించునట్టి రెండు మార్గములు; ఒక్క పదార్థమునకుఁగల భిన్ననామములు. మనకుఁ దెలిసినట్టి యీసదసత్తు అనఁబడు రెండు ధర్మములును, దేనికది, సాపేక్షముగ అనంతము. అనఁగా చిత్తునటుండనిచ్చి, అచిత్తును విచారించినను, అచిత్తు నటుండనిచ్చి చిత్తును విచారించినను, అవి అనంతములు. ఒకదానితో నొకటికి సంబంధము

నచ్చినప్పు డా రెండును సాంతములే, ఒకదానిచే నొకటి పరిచ్ఛిన్నము. సత్తు ఇట్లు సాంతముగాని, పరిచ్ఛిన్నముగాని కానేరదు. దానికి వేఱు పోటీ లేనందున నది యెప్పుడును అనంతమే, అపరిచ్ఛిన్నమే.

ఇచ్చట నొక సంశయము రావచ్చును. స్వైనోజా సత్పదార్థమపరిచ్ఛిన్నమని చెప్పి మరల గుణవిశిష్టమని చెప్పుచున్నాఁడు. గుణములు కలవాఁడు పరిచ్ఛిన్నుడగును గాని అపరిచ్ఛిన్నుఁ డెట్లగును? కావున స్వైనోజా యొక్క దేవుఁడు నిర్గుణుడని చెప్పవలెను. అనంతగుణములు కలవాఁడనియుఁ జెప్పవలెను! ఈ రెండును పరస్పర విరుద్ధములుగదా? స్వైనోజాగ్రంథమందు నీప్రశ్నకుఁదగిన సమాధానము స్పష్టముగఁ గానరాకపోయినను, ఆతని శిష్యులు కొందఱిట్లు సమాధానము చెప్పెదరు :- అపరిచ్ఛిన్నము, అనంతము, అవాఙ్మానసగోచరము నయిన సత్తునందు ఈగుణములు పారమార్థికముగ నివసించియున్నవని యాతనియభిప్రాయముకాదు. ఇవి మానవబుద్ధిచే నీశ్వరస్వరూపము గ్రహించు విధములు. ఇవి మానవులచే నీశ్వరునియందు నారోపింపఁబడిన ధర్మములు. ఇట్లొకరు సమాధానము చెప్పెదరు. ఇది శాంకరమతమును పోలియున్నది. స్వైనోజా యీశ్వరుఁ డపరిచ్ఛిన్నుడన్నప్పుడు, ఈశ్వరుఁడు అన్నిగుణముల యభావమనియు, అప్రమేయుఁడనియు,

అతనినిగుఱించి మాటలాడుటకుఁగూడ వీలు లేదనియు నతని భావముకాదు. ఈశ్వరుఁడనంతఁడు, అపరిచ్ఛిన్నఁడు అనఁగా నాతని యందు అనంతగుణము లున్నవనియు, అతఁడు అపరిమితమైన పరిపూర్ణత్వమును కలవాఁడనియు, అతఁడు భావపదార్థమనియు, స్థిరపదార్థమనియు, సత్తుల కన్నిటికి సత్తనియు స్పెన్సెనోజా యభిప్రాయమని కొందఱు చెప్పెదరు. ఇది రామానుజమతమునుపోలియున్నది.

ఈశ్వరుఁడు. పరిచ్ఛిన్నఁడగునన్న యాక్షేపము రాకుండ స్పెన్సెనోజా, ఈశ్వరునికి అనంతగుణములును, ఒక్కొక్క గుణమునకు అనంతత్వమును చెప్పియున్నాఁడు. ఇట్లు ఈశ్వరుఁడు వేఱు వేఱు గుణములచే పరిచ్ఛిన్నఁడుగాఁడు. అట్లు పరిచ్ఛిన్నఁడగునేని పురుషవిశేషుఁడగును. అనంత గుణములును, ఒక్కొక్క గుణ మనంతముగను తనయందుఁ గలిగియున్నవాఁడు సాంతఁ డెట్లుగను? పరిచ్ఛిన్నఁ డెట్లుగను? ఈశ్వరునియందలి యొక్కొక్క గుణ మనంతమగుటచే నది యొక్కొక్క సృష్టియని చెప్పవలెను. అచేతనము జడప్రపంచము. ఇది యెంత విస్తీర్ణముకలదో, ఎల్లనంతమో తెలిసికొనవలెనన్న రాత్రి ఆకాశము వంకఁజూచిన జాలును. చేతన సృష్టియు నిట్టిదే. దీని యనంతత్వ మెఱుంగవలెనన్న సూక్ష్మదర్శినితో జలబిందువులోని సూక్ష్మజీవులఁ జూచినఁ జాలును. మనకుఁ దెలిసిన యీ రెండుగుణములుగాక మఱి యసంఖ్య

గుణము లీశ్వరునియందునున్నందున, మనకు గోచరములుగాని యజ్ఞేయప్రపంచము లెన్నియో యుండవచ్చును. ఆప్రపంచములు జడత్మకములుకావు, చేతనాత్మకములుకావు!

ఇచ్చట 'మరియొక సంశయము కలుగవచ్చును. ఈశ్వరునకు మనోవ్యాపారముకాని, ఇచ్చకాని లేదని స్పెన్సెనోజా చెప్పియున్నాఁడు. అట్లు చెప్పియు, నీశ్వరుని నాతఁ డపారజ్ఞానము (infinite intelligence) కలవానిగఁ జెప్పెను. ఈరెండును ఎట్లు పొసగును? కాని యప్పటి కై)స్తవ, యహూదీ తత్త్వవేత్తల యభిప్రాయానుసారము మానవ జ్ఞానమునకును, ఈశ్వరుని జ్ఞానమునకును భేదముకలదు. మనకు నొకానొక జ్ఞానము కలుగవలెనన్నఁ బూర్వము మనసులోఁగొంత తర్కవిత్కము (discursive knowledge) కలిగి, యుక్తివాదము జరపవలెను. అప్పుడు గాని యిదమిత్థమన్న జ్ఞానము కలుగదు. ఈశ్వరునకో న్యయంస్ఫూర్తిజ్ఞానము (intuitive understanding) కలదు. ఏవిధమైన తర్కములేకుండ గనే యీశ్వరునకు జ్ఞానము కలుగును. కనుక ఈ పూర్వసిద్ధాంతములనే గ్రహించి స్పెన్సెనోజా యీశ్వరునకు మనోవ్యాపారమును, ఇచ్చయు లేవని చెప్పెను. స్పెన్సెనోజా యొక్క సత్తు సృష్టియే, సృష్టికి వెలుపల నున్నది కాదు. సృష్టికిఁగూడ జ్ఞానముకలదు. కాని యది మనోవ్యాపారజనితము కాదు, స్వాభావికము. సాలీఁడు రేఖాగణిత జ్ఞానము

లేకుండగనే చక్కని గూడు అల్లును. గృహ నిర్మాణ విద్య నెఱుంగకయే పశ్యోదులు గూళ్లను, తేనెటీగలు, తేనెతెట్టెలను, నిర్మించును. ఇది నేర్చుకొనిన జ్ఞానముకాదు ; స్వాభావిక జ్ఞానము. సృష్టికి నాలోచనకలదు ; కాని తన కాలోచన కలదనిసృష్టికిఁ దెలియదు. అది స్వభావసిద్ధము. ఇట్టి స్వాభావికజ్ఞానమే ఈశ్వరుని యందుండును. కావున మానవుల మనోవ్యాపారములతో దానిని పోల్చుటకు వీలులేదు. అందుచే స్పెన్సోజా యీశ్వరునకు మనోవ్యాపారము, ఇచ్చలేదని చెప్పినే గాని, ఆతనితాత్పర్య విశిష్టరుఁడు జ్ఞానవిహీనమైన జడమనికాదు.

ఈతత్త్వవేత్త చేతన జడపదార్థములలోని భేదమును (నైరుధ్యమును), ఒకవిధముగఁ బోఁగొట్టెను. ఇతనికిఁ బూర్వముండిన తత్త్వవేత్తలకంటె సితనియం దిదియొక విశేషము. ఇతఁడు చెప్పనట్లు, చిదచిత్తులు రెండును ఒక్క సత్తయొక్క విశేషణములు - విషయములు, విధేయములు - గాన, ఈ రెంటికిని సామానాధికరణ్యము (Consubstantiality) కలిగినది. ఇందుచే నిది జడవాదమును (materialism) కాదు, విజ్ఞానవాదమును (idealism) కాదు. ఈ రెండువాదములలోని దోషములన్నియు లోపించి, వానిలోని మెరుగులు మాత్రమీ వాదమున నేకీ భవించినవి. జడవాద మగుటకు జడమునుండియే చైతన్యము పుట్టినది. జడపదార్థముల కదలిక (Motion)

ఫలన జీవము పుట్టినది అని అనవలెను. విజ్ఞాన వాదమగుటకు జడమంతయు విజ్ఞానోత్పన్న మనవలెను. ఇట్లు స్పెన్సోజా చెప్పి యుండలేదు. చిదచిత్తులను వేఱువేఱుగ నాతఁ డొప్పుకొనెను. కాని యీ రెండును సత్తు (ఈశ్వరుని) యందు నేకీ భవించినందున వానికి నొకవిధమైన నైక్యమును, అభేదమును కలిగెను. ఇట్లు జడచేతనములకు నొకవిధమైన నైక్య ముండుటవలననే, మనుష్యాదుల మనస్సు, దేహము కలిసి పరస్పరాను కూలముగఁ బని చేయుట తటస్థించుచున్నది. మనస్సు పొమ్మనగనే కాళ్లు నడుచును. శరీరమునకు దెబ్బతగలగనే మనసునకు వేదన బుట్టించును. చిదచిత్తులకు సామానాధికరణ్యములేనిదే యిట్టి సంబంధ మెట్లుకలుగును? ఈశ్వరుఁ డీ రెండు విధములను ఒక నియమము ననుసరించియే ప్రవర్తించును.

ఇట్లే తత్త్వవేత్త, స్పష్టముగఁ గాకపోయినను కొంతవఱకునైనను, జడత్వ చైతన్యములను ధర్మముల భేదభావమును బాపి, చిదచిత్తులు వేరుకావు, జడవిరహిత చైతన్యమును, చైతన్యవిరహిత జడమును ఎచ్చటఁ గానరావు, ప్రతిపదార్థమును జడచేత నాత్మకము అని స్పష్టముగఁ బ్రతిపాదించునట్టి, తదుత్తర కాలీనులైన తత్త్వవేత్తలకుఁ బురోమార్గదర్శియయ్యెను.

ఈ చిదచిత్తులను గుణములయందు వికారములు (Modes, modifications) కలిగి

యీ ప్రపంచ మంతయుఁ బుట్టుచున్నది. జడత్వముయొక్కవికారములు రెండు, చలనము (Motion) స్థిరత, (స్థానత్వము-Rest). చిత్తుయొక్క వికారములు రెండు జ్ఞానము, ఇచ్ఛ. ఇట్లు, స్థిరత్వమును అట్లుంచ, సత్తుయొక్క గుణములకుఁ గల చలనము, జ్ఞానము, ఇచ్ఛ అను మూడు వికారములు సమస్త ప్రపంచమును పుట్టించుచున్నవి. గుణములవలెనే తద్వికారములు కూడ ససంఖ్యములు, అపరిమితములు. ఛేతనాఛేతన ప్రపంచమును వ్యాపించి యున్న గమన జ్ఞానేచ్ఛ లనఁబడువానికి నాదిలేదు, అంతము లేదు. అనంతములైన యిట్టి యొక్కొక వికారమునందు, సాంతములయిన వికారము లనంతము లుండును. చలనము అను వికారమనంతము. కాని అందుండి, శరీరము లనఁబడు అంతముగల వికారము లనంతములు పుట్టుచున్నది. జ్ఞానేచ్ఛ లనఁబడు చిద్వికారము లనంతవిధములై, అంతముగల (మానవుల) మనస్సులుగను, బుద్ధులుగను, ఇచ్ఛలుగను అసంఖ్య విధముల పరిణమించుచున్నవి. సాంత భౌతిక మనశ్శరీరములు, ఎల్లప్పుడును మారుచుండెడి వికారములు.

జీవాత్మ అనంత చిదాత్మకమైన (infinite thought) పరమాత్మయొక్క వికారము. మానవదేహము కూడ అనంతజడాత్మకమైన

పరమాత్మయొక్క వికారమే. చిదాత్మకసృష్టియు, జడాత్మకసృష్టియు, పరమాత్మయైన సత్తేనమానాధికరణముగఁ గల్గివి గనుక, జీవజడములు భిన్నములైనను, ప్రతిశరీరమునకును, అందలిజీవమునకును సంబంధముగలిగి, యవి యన్యోన్య వ్యాపారఫలములను పొందుచున్నవి. అందుచే, ఆత్మయనఁగా శరీరముయొక్క చిదాత్మక బ్రతిబింబమని (idea corporis) చెప్పవచ్చును. అట్లునుటచే జడమైన శరీరమునకు చైతన్యము కలుగునని కాదు. శరీరమెప్పుడును అస్మత్ప్రత్యయ గోచరమైన విషయమును గ్రహించు వాఁడు (Conscious Subject) కానేరదు. శరీరము ఆత్మయొక్క విషయము (Subject) అగుననియు శరీరము లేనిదే మనోవ్యాపారము జరుగనేరదనియు తేలుచున్నది. ఆత్మ తన్నుదా నెఱుంగదు, శరీరవ్యాపార సంబంధమున మాత్రమెఱుంగును.

ఇంద్రియ జన్యమైన ప్రత్యక్షజ్ఞానము (Sensative) శరీరమునకు సంబంధించినది. ఇది మానవులకు, పశ్వాదులకు సామాన్యము. వీని శరీరచరణయొక్క యాధిక్యతనుబట్టి యిట్టి ప్రత్యక్షజ్ఞానము కలుగుచున్నది. పరిజ్ఞానము (Perception) ఆత్మవిషయము* (మనసునకు

* మనతత్త్వశాస్త్రమునందు ఆత్మకు, మనస్సునకు భేదముకలదు. మనసు ఆత్మయొక్క యొక ఇంద్రియము. కాని పాశ్చాత్య తత్త్వశాస్త్రమునందు, ఆత్మ (Soul) మనసు (Mind) సమానార్థకములు.

సంబంధించినది). ఒకానొక బహిర్విషయము నలన నింద్రియమునకు చలనము కలిగినపుడు మనసు తత్క్షణమే యాబహిర్విషయము యొక్క మానసిక ప్రతిబింబమును కల్పించు కొనును. ఇట్టి శారీరిక మానసిక వ్యాపారములు రెండును ఏకనమయా వచ్చేదమునందు నెట్లు జరుగును? అను ప్రశ్నమునకు, జీవ జడములు - మనశ్శరీరములు - పైని వర్ణించినట్లు ఏక్యభావము కలవనుటయే ప్రత్యుత్తరము. మనశ్శరీరములు ఒకటి నొకటి యనునరించి, కలిసి క్రమముగ నభివృద్ధి జెందును. శరీరము అభివృద్ధిచెందిన కొలదిని మనసు అభివృద్ధిచెందును. మెదడెంత అభివృద్ధిచెందునో, పరిపూర్ణతఁ బొందునో, ఆ రోగ్యముగ నుండునో, మనస్సంత అభివృద్ధి జెందును, పరిపూర్ణతఁబొందును, ఆరోగ్యముగనుండును. ఇంద్రియములవలనఁగల్గజ్ఞానము తొల్త అస్పష్టముగను, అనిశ్చయముగను ఉండును. వీనికిఁదగిన మానసిక ప్రతిబింబము లేర్పడి కల్పనా (Imagination) సామ్రాజ్యమునందు యవి భ్రమప్రమాదములకుఁ (అజ్ఞానమునకు) గారణమగును. వ్యక్తికి వేఱుగ జాతియున్నదనియు, శరీరములులేని భూతములుకలవనియు, సృష్టి నిర్మాణమంతయు బుద్ధిపూర్వకమనియు, మానవస్వరూపమును గుణాదులును ఈశ్వరునకు నుండుననియు, కర్తకుఁ గ్రిహూ స్వాతంత్ర్యమున్నదనియుఁ జెప్పఁబడు అపసిద్ధాంతముల కన్నిటికిని ఈ కల్పనా సామ్రాజ్యమే కారణము.

వివేకము (reason) భ్రమాత్మక జ్ఞానమును గ్రహింపదు, ప్రమాత్మకజ్ఞానము (Adequate and perfect ideas) నేగ్రహించును. విషయమును (Object) దాని కారణమును సమ్యగ్విధమున గ్రహించును. సత్యము స్వతఃప్రమాణము; దానికి నదియే ప్రమాణము. సత్యమును గ్రహించినవానికి నది సత్యమని స్వయముగ స్ఫురించును. సత్యముయొక్క సత్యత్వము నిల్పుటకు వేఱుప్రమాణ మక్కరలేదు. అట్లయిన నారెండవ ప్రమాణమే సత్యమగును. వెలుఱురు స్వతః ప్రకాశముగలదియై తానందఱకుఁ గనఁబడుటయేగాక చీకటియొక్క స్వభావమునుగూడఁ జూపునట్లు, సత్యము (ప్ర)మాత్మకజ్ఞానము) స్వప్రభవలన, సత్యమన నేదియో దానినేగాక యసత్యము (అజ్ఞానము, భ్రమ) యొక్క స్వభావమును గూడ తెలియఁ జేయును.

కల్పన (ఊహ) పదార్థములకును మానవులకునుగల సంబంధమును మాత్రము విచారింపును. వివేకమో ఆపదార్థములకును ప్రపంచమునకును వాని మూలకారణమునకును గల సంబంధమును తెలిసికొనును. కల్పన సర్వసృష్టికి మానవునే యధికారిగ నెంచును. మానవవ్యాపారములే సృష్టిలోని యితరవస్తువులను కొలుచుటకు మానముగ నెంచును. వివేకమిట్టి అహంకారమును పరిత్యజించి దూరదృష్టి కలదియై శాశ్వతమైన సత్యదార్థమునకును ప్రపంచమునకును గల

సంబంధమును తెలిసికొనును. అన్నిపదార్థములకును పరమేశ్వరునకును గల సంబంధమును జూపును. అనంతమైన సత్తయొక్క వికారములుగా గ్రహింపబడిన ఊహలన్నియు (ideas) నిజమైనవి. కార్యకారణసంబంధములేక అకస్మాత్తుగనే వ్యాపారమును జరుగనేరదని వివేకము గ్రహించును. నిజమైన కారణములను తెలిసికొనలేక అజ్ఞానులు ఒకానొక వ్యాపారము కారణము లేకుండగను అకస్మాత్తుగను, యదృచ్ఛగను, జరుగునని తలంచెదరు. కారణములేక కార్యములేదనునది సకలశాస్త్రములు గమనింపవలసిన మొదటి సిద్ధాంతము. ప్రపంచమందలి అసంఖ్యవ్యాపారములనుజూచి కల్పన భ్రమ జెందును. వివేకమో వానికి మూలకారణములు కనుగొని, వానినన్నిటిని నొక సూత్రమునందు గుచ్చును. అవన్నియుఁ బైకి భిన్నములుగ గానవచ్చినను పారమార్థికముగ నేకమేయని వివేకము చెప్పును.

ఈ మతమునందు ఇచ్చకు జ్ఞానమునకు సంతగా భేదములేదు. అనుకూల జ్ఞానము నుంచుకొనుటకును, ప్రతికూల జ్ఞానమును విడనాడుటకును గలిగెడి ప్రవృత్తి ఇచ్చయనఁబడును. ఇట్లు జ్ఞానమునకును ఇచ్చకును అభేదము కలదు గనుక ఒకటి యభివృద్ధి జెందిన మఱియొకటి అభివృద్ధి జెందునని వేరుగ జెప్ప నక్కరలేదు. స్వల్పజ్ఞానముతో స్వల్పేచ్ఛయు, ఉన్నతజ్ఞానముతో ఉన్నతేచ్ఛయు

జతగా నుండును. ఇంద్రియజన్యజ్ఞానముతో సంబంధించిన కల్పనాజన్యజ్ఞానము స్వల్పమైనది. దానివలన పదార్థములయందు మనకు అనుకూల ప్రతికూల భావములు కలిగివాంఁఁ, ప్రేమ, ఆనందము, ద్వేషము, భయము, దుఃఖము మొదలైన వికారములు కలుగును. అనుకూల భావనకలవాని యందు ప్రేమయు, ప్రతికూలభావనకలవానియందు ద్వేషమును కలుగుచున్నది.

ఇక ఉన్నతజ్ఞాన సంబంధమైన ఇచ్చలెటువంటివోచూతము. ఇచ్చట ఒకానొక వ్యాపారమువలన మనకు సుఖము కలుగునా, దుఃఖము కలుగునా, యని విచారించి సుఖము కలుగునెడల దానిఁ గోరుటయు, దుఃఖము కలుగునెడల దానిని నదలుటయు తటస్థింపదు. సత్యమా, అసత్యమా అను ప్రశ్నయే ఇచ్చట ముఖ్యమైనది. ఉన్నతజ్ఞానము కలవారు సత్యమును గోరుటయు, అసత్యమును పరిత్యజించుటయు సంభవించును. ఇచ్చ యిట్టి యున్నతావస్థ జెందినంగాని లోకవ్యవహారము సుస్థిరంబుగ జరుగనేరదు.

మోక్షము మనోధర్మము. దానికిజ్ఞానమే సాధనము. ప్రపంచమును తెలిసికొనుటయే దానినుండి ముక్తిజెందుట. సర్వము నెరుంగుటయే పరిపూర్ణ మోక్షము జెందుట. మనోవికార మిట్టిదని తెలిసికొనినక్షణమునందే ఆ వికార మవికారముగా మారును. కావున జ్ఞానమునందే ముక్తిగల్గుదు. భ్రమా

దికములు జ్ఞానమున కంతరాయకములుగ నున్నను, సతతప్రయత్నమును, అప్రీతాంత శ్రద్ధయునున్నయెడల నిజమైన జ్ఞానము సంపాదించవచ్చును. జ్ఞానమునందే ముక్తికలదు గనుక మన నీతిని కొలుచుటకును జ్ఞానమే సాధనము. అనగా, జ్ఞానాభివృద్ధికి అనుకూలమైనది నీతిప్రదమనియు, జ్ఞానాభివృద్ధికి ప్రతికూలమైనది అనీతిప్రదమనియుఁ జెప్పవచ్చును. జ్ఞానముయొక్క సామర్థ్యమే సద్గుణము. కొన్ని కార్యములను చేయింపఁగల్గిన మానవ బలమునకే సద్గుణమని పేరు. సద్గుణ సంపన్నుఁడు బలవంతుఁడుగను ధర్మరతుఁడుగను ఉండును. దుర్గుణసంపన్నుఁడు బలహీనుఁడుగను సోమరిగను ఉండును. ఇట్లలోచించిన యెడల ద్వేషము, కోపము, మత్సరము, అను వానినే గాక భయము, ఆశ, దయ, పశ్చాత్తాపము అను మనో వికారములను గూడ దుర్గుణము లని చెప్పవలసి యున్నది. ఆశలో భయము, దీన భావము, దయ, దుఃఖము మొదలైన వన్నియునుండి మానవ సామర్థ్యమును తగ్గించును. పశ్చాత్తాపము రెండువిధముల చెడ్డది. పశ్చాత్తాపపడు వాఁడు దౌర్బల్యము కలవాఁడుగను, తన దౌర్బల్యము నెఱింగిన వాఁడుగను ఉండును. వివేకియై ప్రవర్తించువాఁడు, ఇట్టి మనో వికారముల కతీతుఁడై యుండును. వాఁడు ప్రపంచమందలి నిజమైన కార్యకారణములను సత్పదార్థ స్వభావమును ఎఱింగినవాఁడై

ఏ వికారమునకు లోనుగాక, అత్కాభివృద్ధియు, లోకాభివృద్ధియు చేయుచుండును.

తత్త్వముఁ దెలిసికొనిన జ్ఞానికిఁ బ్రపంచమునందు హేయోపాదేయములు (విడువఁదగినవి, గ్రహింపఁదగినవి) ఉండవు. అన్నిటియందు నతనికి సమభావము కలుగును. సత్తును, దానియొక్క గుణధర్మములను ఎఱింగినవాఁడుగుటచేనాతనికి ప్రపంచమందలి వ్యాపారములన్నియు నవశ్యముగ జరుగ వలసినవిగ నుండును. అట్లాతనికిఁ దోచుటచే నొకదానిని ద్వేషించుటకును కారణ ముండదు. ఇవన్నియు జరుగక తప్పని కార్యములన్న నిశ్చయ జ్ఞానము గలిగిన తత్త్వజ్ఞునకుభయమన్నమాట యుండదు. అతనికి జ్ఞానము హెచ్చినకొలఁదిని ప్రపంచముమీఁదను, పరమేశ్వరుని మీఁదను నిరపేక్షప్రేమ (disinterested love) కలుగును. ఇట్టినిర్వాణజమైన యీశ్వరిప్రేమకును, లోకములోని వేఱువేఱు మతముల యందలి యీశ్వరులమీఁది ప్రేమకును భేదము కలదు. ఈ యీశ్వరులు కొలఁదిగనో, గొప్పగనో మానవులను పోలియుందురు. కావున వారిని ప్రేమించుట నిర్వాణము కాదు. ఏదోలాభమును కోరి, గొప్పవారికి భయపడినట్టు భయపడి, ప్రేమించుట సంభవించును. భయాది కములతోఁ జేరుకొనిన ప్రేమ నిరతిశయానందమును (The perfect blessedness) ఈయఁజాలదు. కావున పై నివర్తింపఁబడిన సత్పదార్థమును ఈశ్వరుని ధ్యానించుటలో,

తత్త్వజ్ఞుఁడు, మఱియేవిధమైన విచారమునులేక పరిపూర్ణ చిత్తశాంతి, సమాధానము, వైరాగ్యము కలవాడై నిరతిశయానందమును బొందును.

అట్టిసమయమున, జీవాత్మకుఁబరమాత్మకు నదివఱకున్న భేదముపోయి, యిద్దఱికిని ఐక్య భావము కలుగును. విషయ విషయములు (Subject & objects) ఒక్కటియగును. జీవుఁడు ఈశ్వరుని ప్రేమించుట యనగా శిశ్వరుఁ డీశ్వరునిఁ బ్రేమించుటయే. జీవుఁ డీశ్వరుఁడేగనుక, శరీరపాతానంతరము జీవము నాశము జెందినట్లున్నను, ఈశ్వరాంశము శాశ్వతమే. ఆత్మశాశ్వతమనుటవలన, ఈ శరీరము నందు నొక యాత్మవేటుగ నున్నదనియు, నది శాశ్వతమనియు నర్థముకాదు. జీవపదార్థము ఈశ్వరపదార్థమేకావున శాశ్వతమనియర్థము. తాను ఈశ్వరాంశమే యనియు, కావున తాను శాశ్వతమనియు తత్త్వజ్ఞునకుఁ దెలియుట వలన నాతఁ డు మరణభీతినివిడనాడి, సంతోషస్వాంతుడై యుండును. [కొ. ల.

అద్వైతానందుఁడు. ఒక మహా రాష్ట్ర పండితుఁడు. ఇతఁడు సన్న్యాసము పుచ్చుకొనిన తరువాత కాశీవాసము చేసెను. జను లాతని 'గురుస్వామి' యనుచుండిరి. ఇతఁడు 'బ్రహ్మవిద్యా భరణ' మను శాంకర వేదాంత గ్రంథమును, సదానందకృత 'వేదాంత సారము' పై టీకను సంస్కృతమునందు

వ్రాసెను. మధ్యమునీశ్వరుఁడు, అమృత రాయఁడు అను మహారాష్ట్రకవు లీతని శిష్యులే. ఇతఁడు కాశీక్షేత్రమున శా. శ. ౧౬౮౦ పార్థివనామ సంవత్సరమున శమాధి స్థుఁడయ్యెను. [అర్వాచీనకోశము.

అధర్వాచ్యుఁడు. కశ్యపకులఁ త్పన్నుడైన యొకఋషి.

అధర్శ్వరస్సు. లంచము తీసికొను వారికై యేర్పడిన నరకము.

అధ్యాత్మ రామాయణము.

ఇది బ్రహ్మాండ పురాణాంతర్గతము. శివుఁడు పార్వతికి బోధించిన, ట్లిందు వర్ణింపబడినది. ఇందు వాల్మీకి రామాయణమునందు వలెనే సప్తకాండములుగలవు. గ్రంథమునందఱువది నాలుగధ్యాయములును, నాలుగువేల రెండు వందల పద్యములు నున్నవి. ఘోతము మీఁద కథయంతయు వాల్మీకి రామాయణములోనిదే యైనను కథా భాగ మచ్చటచ్చట విచ్ఛలవిడిగా మార్చబడియున్నది. వాల్మీకమునందు రామచరిత్ర మంతయు మానవచరిత్రముగ వర్ణింపబడినది. సామాన్య మానవునివలె రాముఁడు భార్యవియోగ మునకై దుఃఖించును. కాని యీగ్రంథ మునందు రాముఁడు పరబ్రహ్మ మనియు, నీత (ఆది మాయ) అవిద్య యనియు, రామచరిత్ర మంతయు లీలా నటనమనియుఁ జెప్పబడినది. ఇందు తత్త్వము అద్వైత

సిద్ధాంతముగను భక్తిశ్రీరామభక్తిగను నుప
దేశింపబడినవి.

పరబ్రహ్మము దేవకార్యమునకై, అన్యేగా
రావణ సంహారమునకై, రామ రూపమున
జన్మించి ఆత్మస్వరూపమును మఱచియుండఁ
గా నొకనాఁడు నారదుఁడువచ్చి 'నీవు రావణ
వదార్థము జన్మించినావు. నీకు రేపు పట్టా
భిషేకమైన యెడల ఆరాజ్యసౌఖ్యము లో
మఱచెదవు.' అనిచెప్పఁగా నాతఁడు తెలి
వొంది దేవ కార్యమునకై అరణ్యమునకుఁ
జోవ నిశ్చయించెను. దేవతలు రాముని పట్టా
భిషేకమునకు భంగము గలిగింపవలయునని
సరస్వతీ దేవిని కోరఁగా నామె మంథర
యందుఁ బ్రవేశించి కైకకు దుర్యోధచేసెను.

సీతా రామలక్ష్మణు లరణ్యవాసములో
నుండఁగా నికముందు రావణుఁడు సీత నెత్తు
కొనిపోవునని దివ్యదృష్టిచే రాముఁ డెఱింగి
భార్యతో 'నీవికడాగి మాయాసీత నిచ్చట
నుంచుము' అనిచెప్పెను. అందుపై నిజ సీత
అగ్నిలోదాగి మాయాసీతను బర్ణశాలలో
నుంచెను. రావణుఁడువచ్చి యెత్తుకొనిపోయిన
దీ మాయా సీతనే. రాముఁడు రావణాధులతో
యుద్ధాదులుచేసినది ఈ సీతకొఱకే! యుద్ధ
మైనతరువాత ఈ మాయాసీత అగ్నిలోఁ
బ్రవేశింపఁగా నిజసీత అగ్నిలోనుండి బయలు
వెడలెను.

హిందువులలోఁ బెక్కుమందీ గ్రంథమును
నిత్యము షారాయణము చేయుచుందురు.

ఉత్తర కాండములోని ఐదవ యధ్యాయము
నకు రామగీత యనిపేరు. అందు రాముఁడు
లక్ష్మణునకు అద్వైత వేదాంతమును, తత్త్వ
మసి యను సిద్ధాంతమును బోధించెను.

ఈ గ్రంథమును తెలుఁగులోనికి కాణాడ
పెద్దన సోమయాజియు దూర్వాసుల రామ
యార్యుఁడును వేత్తేర భాషాంతరీకరించిరి.
శ్రీమతి గుండు అచ్చమాంబగారును ద్విపద
కావ్యముగ దీనిని తెనిగించిరి.

అధ్యాత్మలు. ఇవి పదుమూఁడు
విధములగు వాయువులు. ఇవి పిండాండ
మందును, బ్రహ్మాండమునందును ఉండును.

అధ్యాత్మోపనిషత్తు. శుక్ల యజు
ర్వేదాంతర్గతంబు. పరమేశ్వరుని వలన దీనిని
అనపాంతరతముండను బురాణముపి గ్రహిం
చి పారంపర్య క్రమంబున లోకమునకుఁబ్రసా
దింప లోకము దీని బొందెనని యుపనిషదం
తముననుండు గురుశిష్య పారంపర్య నిరూప
ణంబువలనఁ దెలియవచ్చుచున్నది. సా
ధన చతుష్టయసంపన్నులగు సర్వకర్మసన్నాత్రి
నులకు శాస్త్రముచే విధింపబడిన యాత్మ
తత్త్వోపదేశ మిందు సంక్షేపముగను బూ
ర్ణముగను ముచ్చటింపబడి యుండుటచే
నియ్యది బ్రహ్మవేత్తలచే నతిపవిత్రముగ
నెన్నఁబడుచున్నది. ఇందు గ్రంథబాహు
శ్యములేక పోయినను సిద్ధాంతము లన్నియు
సూత్రమునరీదలి ముత్తియములట్లు చక్కఁగ

నొకదాని వెంబడి నొకటి నిర్వచింపబడి యుండుటచే నియ్యది సర్వోపనిషత్సార భూతంబుగఁ బరగుచున్నది.

అధికమాసము. ఏచాంద్రమాసమునందు సంక్రాంతి యుండదో దానిని అధికమాస మనియెదరు. సాధారణముగ సంవత్సరమునకు మాసములు పండ్రెండు. కాని యొకప్పుడు పదుమూడవ మాసముఁ గూడ వచ్చుచుండును. దానినే యధికమాసమందురు. అధికమాసపుస్వభావము, అదినచ్చుటకు కారణము కనుఁగొనవలెనన్న మొదట మనము మాసమన నేమియో తెలిసికొనవలెను.

మాసమనఁగా నెల, ముప్పది దినములు కలదియని మనము సాధారణముగ వ్యవహారమందు వాడుకొందుము. కాని పంచాంగము గుణించు జ్యోతిషశాస్త్రజ్ఞులమతమున నాలుగు విధములైన మాసములు కలవు :- ౧ చాంద్రమాసము, ౨ సౌరమాసము, ౩ నాక్షత్రమాసము, ౪ సావన మాసము. మనకు నధికమాసమునుగురించి కావలసిన విషయము బోధపడుటకై మొదటి రెండు మాసముల స్వభావము తెలిసినఁ జాలును. మిగిలిన రెండు మాసములను గుఱించి మాసశబ్దము క్రింద వ్రాయఁబడును.

చంద్రుని గమనమును బట్టి యేర్పరచు

కొనిన మాసము. చాం

చాంద్రమాసము

ద్ర మాసము. అమా

వాస్యనుండి అమావాస్యవఱకు గాని పౌర్ణిమ

నుండి పౌర్ణిమవఱకుగాని గతించుకాలమునకు చాంద్రమాసమనిపేరు. అమావాస్యతో ముగిసెడి నెలకు ఆమాంత్ర మాసమనిపేరు. దీనినే ముఖ్యచాంద్రమాసమనియెదరు. శుద్ధప్రతిపద (పాడ్యమి) మొదలుకొని బహుళ అమావాస్యవఱకు నీమాసవ్యాప్తి. ఈచాంద్రమాసమే ఆంధ్ర దేశమందంతటను వాడుకలో నున్నది. కర్ణాట, మహారాష్ట్ర దేశములలోఁ గూడ దీనినే యుపయోగించెదరు. బహుళ ప్రతిపద (పాడ్యమి) మొదలు శుద్ధ పౌర్ణిమవఱకు వ్యాపించియుండు మాసము గౌణ చాంద్రమాస మనిపింతుకొనును. ఇది కాశ్యాదికములైన యుత్తర దేశములలో ఇప్పుడు వ్యవహారమందున్నది. అమావాస్యయనఁగా సూర్య చంద్రాదులు కలిసి యొక ఇంటనున్న తుణము. అప్పుడు వారికిద్దఱకుఁగల యంతరము ౦° అంశము (degree). అనఁగా నిద్దఱకు నంతరమేమియు నుండదు. పౌర్ణిమ యనఁగా సూర్య చంద్రాదులకు ౧౮౦° అంశముల యంతరముండు తుణము. ఎల్లప్పుడును చాంద్రమాస మొకేవిధముగ నుండదు. చంద్రసూర్యుల వేగమునుబట్టి యొకప్పు డది ౨౯ దినములు ౧౯ గంటలు ౩౦ నిమిషముల మితిగలిగి యుండును, మరియొకప్పు డది ౨౯ దినములు ౭ గంటలు ౨౦ నిమిషములు మాత్రము మితిగలిగి యుండును. మధ్యమ మాసమీన చాంద్రమాస పరిమితి ౨౯ దినముల ౧౨ గంటల ౪౪ నిమిషముల ౨.౪౩

సెకనులు, ఇట్టి నెలలు పండ్రెండైన. నొక చాంద్ర సంవత్సరమగును. ఆర్యభట్టుని సిద్ధాంతానుసారముగ ఈ సంవత్సరపు పరిమితి ౩౫౪ దినములు ౮ గంటలు ౪౮ నిమిషములు ౩౪ సెకనులు.

సూర్యుని గమనమును * బట్టి యేర్పరచుకొనినది సౌరమాసము. ఇది అరవదేశమందును బంగాళాదేశమందును వ్యవహారములోనున్నది. సూర్యుడు ఒక సంవత్సరములో పండ్రెండు రాసులు తిరిగివచ్చును. అతఁడొకరాసి తిరుగుటకు నెంతకాలము పట్టునో యంతకాలమునకు నొక సౌరమాస మని పేరు. సూర్యుడు ఒకరాసినుండి మరొకరాసిలో ప్రవేశించుటను సంక్రాంతియందురు. ఒకసంక్రాంతిమొదలు మరొక సంక్రాంతి వఱకుఁ గడచుకాలము సౌరమాసపరిమితి. మేషసంక్రాంతియనఁగా సూర్యుడు మీనము నుండి మేషములోఁ బ్రవేశించుక్షణము. అప్పుడు ఫాల్గుణమాసము పూర్తియై

* నిజముగాఁ దిరుగునది మన భూమి యనియు సూర్యుడు తిరిగినట్లుకన్పడుటభ్రమయనియుఁజదువరులెఱిగియే యున్నారు. అయినను వ్యవహారమునందు సూర్యుడుతిరుగును, సూర్యుడేఇంటిలోఁబ్రవేశించెను, ఆసత్సత్రములోఁబ్రవేశించెను, అని వాడుకయేన్నందున బాషాసౌకర్యార్థమై సూర్యునికి గమనము గలిగినట్లు తేవ్రాయఁబడును. కాని సూర్యగమన మంతయు భూగమనమని జ్ఞప్తి యుంచుకొనవలెను.

చైత్రమాసము ప్రారంభమగును. వృషభసంక్రాంతిలో చైత్రమాసము పూర్తియై వైశాఖమాసము ప్రారంభమగును. ఇట్లే ఇతర మాసములనుగుఱించి తెలిసికొనవలసినది. వీనికి మీనమాసము, మేషమాసము వృషభమాసము మొదలైనపేళ్లు కూడకలవు. వీని వివరమంతయు మాస శబ్దము క్రింద వ్రాయఁబడును. చంద్రునివలెనే సూర్యుడు కూడ ఎల్లప్పుడును సమానవేగముతో నడవఁడు. ఒకరాసియందు శీఘ్రముగను మరొకరాసియందు మందముగను పోవును. అందువలన ఒక సౌరమాసము పొట్టిగను, ఇంకొక సౌరమాసము పొడుపుగను ఉండును. ఒకపొట్టి సౌరమాసము ౨౯ దినములు ౭ గంటలు ౩౮ నిమిషములు కలదిగను, ఒకపొడవు సౌరమాసము ౩౧ దినములు ౧౫ గంటలు ౨౮ నిమిషములు కలదిగను ఉండుట తటస్థించును.

పండ్రెండు సౌర మాసములయిన నొక సౌర సంవత్సరమగును. సూర్యుడొక రాసి నుండి బయలుదేరి సౌరసంవత్సరము మరల నారాసియొద్దకు వచ్చుటకు నెంతకాలము పట్టునో యదియొక సౌర సంవత్సరము. సూర్యునిబట్టి సంవత్సరమును లెక్కవేయుట సహజము. ఒకఋతువు పోయి మరల నాఋతువే వచ్చిన నొక యేడాదియగును. ఇట్టి సౌరసంవత్సరము ౩౬౫ దినములు ౬ గంటలు ౧౨నిమిషములు ౩౦ సెక

నులు కలదియై యుండును. ఇది యార్యభట్టు
లెక్క ప్రకారము వేయబడినది. క్రీస్తుశక
మందలి సంవత్సరములు కూడ సౌరమాన
మున నెర్పడినవే. వారి సంవత్సరము ౩౬౫
దినములు ౫ గంటలు ౪౮ నిమిషములు
౯౫.౯౮ సెకనులకాలముగలది. కావున మన
సౌరసంవత్సరమానమునగాని, ఇంగ్లీషు సౌర
మానమున గాని సంవత్సరము లెక్క వేసి
కొనుచుండిన, ఋతువులును, పండుగులును,
క్రిమముగ వచ్చిన తేదీలకే వచ్చుచుండును.

నెలలు చంద్రునిబట్టియు, సంవత్సరములు
సూర్యునిబట్టియు లెక్కించు కొనుట సకల
మానవులకు సహజము. పూర్ణ చంద్రుడుతగ్గి
మరల హెచ్చిపూర్ణ
చాంద్రమాసములకును చంద్రుడు గుటఁజూచి
సౌర సంవత్సరమునకును నెలయైనదను కొనుట,
లంక వర్షాకాలము పోయి మరల వర్షాకాలము
వచ్చిన సంవత్సర మయినదనుకొనుట స్వాభా
వికము. ఇట్లు మాసములు చాంద్రమానము
గలవి, సంవత్సరములు సౌరమానము గలవి
అయినవి. కాని పండ్రెండు చాంద్రమాస
ములయిన నొక సౌరసంవత్సరము కాదు.
రమారమి ౧౧ దినములు తక్కువయగును.

ది. గం. ని. సె.
సౌర సంవత్సరము ౩౬౫. ౬. ౧౨. ౩౦
౧౨చాంద్రమాసములు౩౫౪. ౮. ౪౮. ౩౪
అధికము ౧౦. ౨౨౧. ౨౩. ౫౬

. అనఁగా సౌర సంవత్సరము చాంద్రసంవ
త్సరమున కంటె రమారమి ౧౧ దినములు
పేర్చి. ఆంధ్ర దేశమున వ్యాధికలో నున్నవి
చైత్రాదికములు, చాంద్ర మాసములు.
ఇట్టివి పండ్రెండైన సంవత్సరమగును.
చైత్రశుద్ధ ప్రతిపదదినమున మనకు సంవత్స
రాది పండుగవచ్చును. అరవదేశమున సౌర
మాసములు వ్యవహరింతురు. వారికి సం
క్రాంతిలతో మాసములు ప్రారంభించును.
మేష సంక్రాంతికి సంవత్సరాది పండుగు
వచ్చును. ఒకానొక సంవత్సరమునందు అఱవ
వారి సంవత్సరాది పండుగయు, మన సంవత్స
రాది పండుగయు, (అనఁగా సౌరచాంద్ర
మాస సంవత్సర ప్రారంభదినములు) ఒక్క
దినముననే తటస్థించినవను కొనుము. మరు
సటియేడు ఏమగును? రెండు పండుగులు
ఒక్కసారేవచ్చునా? రావు. తెలుఁగువారి
సంవత్సరాది పండుగ ౧౧ దినములు మొదలు
వచ్చును, అరవవారిది తరవాత వచ్చును.
మూడవయేట తెలుఁగువారి సంవత్సరాది
పండుగు అఱవవారిదానికంటె ౨౨దినములు
తొల్లవచ్చును. ఇట్లు చాంద్ర సంవత్సరము
సౌరసంవత్సరముకంటె బ్రతియేట రమారమి
౧౧ దినములు వెనుకకు వెనుకకు జరుగును.
ఇంగ్లీషు సంవత్సరములకూడ సౌరమాన
పువియగుటచే నా తేదీల నాశ్రయించి యీ
సంగతి యే యాలోచితము. తెలుఁగు సం
వత్సరాది పండుగ క్రీ. శ. ౧౯౧౩ లో ౭-వ

ఏప్రిల్ దినమునను ౧౯౧౪ లో ౨౭ వ మార్చి
దినమునను, ౧౯౧౫ లో ౧౬-వ మార్చి దిన
మునను వచ్చినది. ఇట్లే సంవత్సరాది పండు
గును వెనుకకు వెనుకకు బోనిచ్చినయెడల
తురకల పీర్ల పండుగువలె మన పండుగు
లన్నియు నొకప్పుడు వర్షాకాల మందును
నొకప్పుడు శీత కాలమందును నొకప్పు డెండ

కాలమందును వచ్చియుండును! అట్లుగా
కుండ్ల చాంద్రమాస సంవత్సరాదిని, సౌర
మాస సంవత్సరాది పండుగుకు వీలయినంత
సమీపమున నుంచవలయునని రమారమి
మూడు సంవత్సరముల కొకసారి చాంద్ర
మాసములలో నొక అధిక మాసమేర్పర్చు
బడినది. అనగా ఆసంవత్సరమునకు పండ్రెండు
నెలలుకావు; పదమూడు నెలలు!

అధిక మాస పట్టిక ౧

(శా. శ. ౧౮౧౬-౧౮౩౫; క్రీ. శ. ౧౮౯౪-౧౯౧౩)

సంఖ్య	సంవత్సరము పేరు	శాలివాహన శకము	చాంద్రమాస సంవత్సరాది వచ్చిన ఇంగ్లీషు తేది	క్రీ. శ.	అధిక మాసములు
౧	జయ	౧౮౧౬	౭ ఏప్రిల్	౧౮౯౪	అధిక శ్వేత్తము
౨	మన్మథ	౧౮౧౭	౨౭ మార్చి	౧౮౯౫	
౩	దుర్ముఖి	౧౮౧౮	౧౫ మార్చి	౧౮౯౬	
౪	హేమశంఖి	౧౮౧౯	౩ ఏప్రిల్	౧౮౯౭	
౫	విశంఖి	౧౮౨౦	౨౩ మార్చి	౧౮౯౮	
౬	పికారి	౧౮౨౧	౧౧ ఏప్రిల్	౧౮౯౯	అధిక ఆశ్విజము
౭	శార్వరి	౧౮౨౨	౩౧ మార్చి	౧౯౦౦	
౮	ప్లవ	౧౮౨౩	౨౧ మార్చి	౧౯౦౧	
౯	శుభకృతు	౧౮౨౪	౯ ఏప్రిల్	౧౯౦౨	
౧౦	శోభకృతు	౧౮౨౫	౩౦ మార్చి	౧౯౦౩	
౧౧	క్రోధి	౧౮౨౬	౧౮ మార్చి	౧౯౦౪	అధిక శ్వేత్తము
౧౨	విశ్వావసు	౧౮౨౭	౫ ఏప్రిల్	౧౯౦౫	
౧౩	పరాభవ	౧౮౨౮	౨౫ మార్చి	౧౯౦౬	
౧౪	ప్రవంగ	౧౮౨౯	౧౫ మార్చి	౧౯౦౭	
౧౫	కీలక	౧౮౩౦	౨ ఏప్రిల్	౧౯౦౮	
౧౬	సౌమ్య	౧౮౩౧	౨౨ మార్చి	౧౯౦౯	అధిక శ్రావణము
౧౭	సాధారణ	౧౮౩౨	౧౦ ఏప్రిల్	౧౯౧౦	
౧౮	విరోధి	౧౮౩౩	౩౧ మార్చి	౧౯౧౧	
౧౯	పరిధావి	౧౮౩౪	౧౯ మార్చి	౧౯౧౨	
౨౦	ప్రమాదీచ	౧౮౩౫	౭ ఏప్రిల్	౧౯౧౩	

మూడు సంవత్సరములలో నొకయధిక
మాసమని పైని చెప్పినది మోటులెక్క.

ఇంకను సూక్ష్మముగఁ
గణనా విధానము బోయిన ౧౯ సౌర

సంవత్సరములలో ౭ అధిక మాసములువచ్చు
ను. అనఁగా ౨౨౮ సౌరమాసములు ౨౩౫
చాంద్రమాసములతో సమానము. ఈ రెంటి
లోను కొంచెము హెచ్చుతక్కువగ ౬౭౩౯.
౭౫ దినములు (౬౭౩౯ దినములు ౪౫ గడి
యలు) కలవు. కావున సౌరచాంద్రమాస
సంవత్సరములు ౧౯ సౌర సంవత్సరము
లలోఁ గలిసికొని పోవుచుండును. అనఁగా
నొకానొక సంవత్సరమున (చాంద్రమాస)
సంవత్సరాది, సౌరమాస ప్రకారము ఒక
తేదికి వచ్చిన దనుకొనుఁడు. మరల నా
తేదికి సంవత్సరాది వచ్చుటకు ౧౯ సంవత్సర
ములు పట్టును. ఈమధ్య సంవత్సరాది పండుగు
అధికమాసముల ననుసరించి వెనుకకు, ముందు
నకుఁ బోవుచుండును. ౧౯ సంవత్సరముల
కాలములోపల ఈతిథి (చైత్ర శు ౧) ఎట్లెట్లు
మారునో ప్రక్కపుటలోని పట్టికను జూచిన
తెలియఁగలదు. ఇందుక్రీ.శ. ౧౮౯౪ మొదలు
౧౯౧౩ వఱకు నేయే సంవత్సరమున నేయే
యింగ్లీషు తేదిని సంవత్సరాది (చైత్ర శు ౧)
వచ్చినది చూపఁబడినది. ౧౮౯౪ లో ౭-వ
ఏప్రిలు దినమున వచ్చినది, ౧౯ సంవత్సర
ములకు మరల ౧౯౧౩ లో ౭-వ ఏప్రిలుకు
వచ్చినది. ఒకానొకప్పుడు తిథులగడియల

హెచ్చుతక్కువచే సంవత్సరాది, యొకతేది
హెచ్చుగగాని, తక్కువగగాని రావచ్చును.

౧౯ సంవత్సరములలో ౭ అధిక మాస
ములు వచ్చునంటిరి, సరే. కాని యాయేట
ఈమాసమే యధికమని యెట్లు? ఏదోయొక
మాసమధికమని
అధిక మాసముల పేళ్లు యనుకొనఁ గూడదా?

యని కొందఱడుగవచ్చును. మాసములకు
మనవారు సంక్రాంతిలనుబట్టి పేళ్లుపెట్టి యు
న్నారని యిదివఱకె వ్రాసియున్నాము. ఏనెల
లో మేష సంక్రాంతియగునో యది చైత్ర
ము, ఏనెలలో వృషభ సంక్రాంతియగునో
యది వైశాఖము. ఈక్రిందిపట్టిక వలన
సంక్రాంతిలకును, చాంద్రమాస నామముల
కును గల సంబంధము తెలియఁగలదు.

మేష సంక్రాంతి	గలది	చైత్రము
వృషభ సంక్రాంతి	,,	వైశాఖము
మిథున సంక్రాంతి	,,	జ్యేష్ఠము
కర్కాటక సంక్రాంతి	,,	ఆషాఢము
సింహసంక్రాంతి	,,	శ్రావణము
కన్యా సంక్రాంతి	,,	భాద్రపదము
తులా సంక్రాంతి	,,	ఆశ్వీజము
వృశ్చిక సంక్రాంతి	,,	కార్తీకము
ధనుస్సంక్రాంతి	,,	మార్గశిరము
మకర సంక్రాంతి	,,	పుష్యము
కుంభ సంక్రాంతి	,,	మౌఘము
మీన సంక్రాంతి	,,	ఫాల్గుణము

మేషసంక్రాంతిగలది చైత్రమాసమనగా నేమి? చైత్ర శుద్ధ ౧ లు మొదలు చైత్ర బ. ౩౦ ల వఱకు శైష్ఠ్యదినము మేష సంక్రాంతి కావలెను, సూర్యుడు మీనములోనుండి మేషరాసిలోఁ బ్రవేశింపవలెను. ఇట్లే మిగిలిన నెలలను గుఱించి యెఱుంగవలయును. ఇట్లు చాంద్రమాసముల పేర్కొనబడినను, ఒకానొక చాంద్ర మాసములో సంక్రాంతి లేక పోవచ్చును. అప్పుడా నెల కేమిపేరు? అది యే యధికమాసము. ఒకానొక చాంద్ర మాసమున సంక్రాంతియేల లేక పోవచ్చునని చద్దవరు లడుగవచ్చును. ఒక సంక్రాంతి యొద్దనుండి మఱియొక సంక్రాంతివఱకు గడుచుకాలము సౌరమాసముగదా? శుద్ధ ౧ మొదలు బహుళ ౩౦ వఱకు గడచుకాలము చాంద్రమాసము. ఈ సంగతి జ్ఞాపకముంచుకొనిన ఈ క్రింది సంగతులు బోధపడఁగలవు.

చాంద్రమాస చైత్రమున మేషసంక్రాంతి కావలెను గదా. మేష సంక్రాంతికిని వృషభ సంక్రాంతికిని నడుమ ౩౧ దినములు ౧౬ గడియల కాలము గడుచును. చైత్ర మాసము చివరచివర సూర్యుడు మేషమధుఁ బ్రవేశించినాఁడను కొనుము. ఈసంక్రాంతి యైన మరునాఁడు (అనగా ఒక రోజు లేక ౬౦ గడియలైన తరువాత) చైత్ర బహుళ ౩౦ అయి, వైశాఖ శుద్ధ ౧ ప్రతిపద వచ్చిన దనుకొందము. చాంద్ర మాసమైన వైశాఖము నకు ౨౯ దినముల ౩౨ గడియలే వ్యాప్తి

కలదు. అనగా నింత కాలములో మరల నొక యమావాస్యవచ్చును. శుద్ధ పాడ్యమి వచ్చును. కౌని యింకను వృషభ సంక్రాంతి రాలేను. కావున ఈ చాంద్ర మాసములో ఏ సంక్రాంతియు నుండదు. ఇది రెండు సంక్రాంతుల నడుమ పడిపోయినది. కావున నిది యధికమాసము. ఇది అధిక వైశాఖము. దీనిని వైశాఖమే యని యేల అనవలయునన్న, ఈనెల కాఁగానే వచ్చునెలలో వృషభ సంక్రాంతి యగును. కావున దానికి వైశాఖమని పేరుపెట్టుట సహజము గదా? దాని వెనుకది యిది కావున దీనిని అధికవైశాఖమనిరి. మొదట అధిక మాసము పాటించి తరువాత నిజ మాసము పాటింపవలయునన్న నియమము పెట్టుకొనినందున దీనిని అధిక వైశాఖమనిరి. కాని మొదట నిజమాసమును, తరువాత అధికమాసమును లెక్కవేయవలయునని యేర్పాటు చేసికొన్నయెడల నిదియే యధికచైత్రమై యుండును. దీనికిఁబూర్వము వచ్చినది నిజచైత్రమైయుండును. రెండు సంక్రాంతులకు నడుమనున్న సౌరమాసములు పెద్దవిగా ఉండుటయు, ఆ సంక్రాంతుల కే నడుమనున్న చాంద్రమాసములు చిన్నవగుటయు తటస్థించినపుడు ఇట్లు అధిక మాసము వచ్చును.

౧౯౧౬-వ సంవత్సరము ౩-వ ఏప్రిల్ తొబూర్తియైన రాక్షసనామ సంవత్సరమునందు అధిక వైశాఖము వచ్చినది. అట్లందుకు

వచ్చినదో చూచిన యెడల ఈ విషయ మింకను స్పష్టముకాగలదు. సూర్యసిద్ధాంత ప్రకారము, ౧౩-వ ఏప్రిల్ (౧౯౧౫) దినమున ౩౦ గడియలకు మేష సంక్రాంతి ప్రవేశమైనది. అనఁగా సూర్యుడు మినమునుండి మేషములోనికి బ్రవేశించినాడు. ఆవేళ చైత్ర బ॥ ౧౪ మంగళవారము. ఈ తిథి సూర్యోదయాది ౨౦ గడియల ౩౦ విగడియల వఱకు నాదినమున నున్నది. ౧౪-వ ఏప్రిల్ (బుధవారము) దినమున ౨౩ - ౩౦ కి అమావాస్య గడియలు ముగిసి చైత్రమాసము సమాప్తమైనది. క్రొత్తమాసము (వైశాఖము) ప్రారంభమైనది*. ఈ వైశాఖమాసము ౧౪-వ మే (శుక్ర)వారము) దినమున ౩-౩౦ కి ముగిసినది. అనఁగా అప్పటికి అమావాస్య గడియలు పూర్తి అయినవి. ఇట్లు చైత్రబహుళ అమావాస్య మొదలై అమావాస్య వఱకు సంక్రాంతిలేదు. సూర్యుడు ఒక్క రాసిలోనే (మేషమందే) యున్నాడు. ఆ దినమే (౧౪-వ మే) ౨౬ గడియలకు వృషభ సంక్రాంతి ప్రవేశమైనది. పాడ్యమి గడియలలో సంక్రాంతి పడ్డది. కావున ఆ నెల నిజవైశాఖము. దానికి బూర్వపుదియు,

* ౧౪-వ ఏప్రిల్ దినమున ౨౩ గడియలు, ౩౦ విగడియలు తరువాత అమావాస్య అయిపోయినను వ్యవహారమునకు ఆ దినమంతయు సమావాస్యయే. ఆ దినము చైత్ర మాసములోనిదే. గణితమునకు మాత్రము ఆ దినమున అధికవైశాఖము ప్రారంభమగును.

సంక్రాంతిలేనిదియు నైన చాంద్రమాసము అధిక వైశాఖము. ఇట్లు రాక్షస నామ సంవత్సరమున, చైత్ర శుద్ధ ౧౪ నాడు (౧౩ ఏప్రిల్) మేష సంక్రాంతియు, నిజ వైశాఖ శుద్ధ ౧ నాడు (౧౪-మే) వృషభ సంక్రాంతియు సంభవించి, నడుమ గడిచిన ఒక చాంద్ర మాసమునందు, సంక్రాంతి లేనందున అధిక మాసము వచ్చినది.

ఇంకొక విశేషము. ౧౪-వ మే (శుక్ర)వారము) దినమున, అమావాస్య వచ్చినది, సంక్రాంతి వచ్చినది. కాని అమావాస్య గడియ లైపోయిన తరువాత, సంక్రాంతి వచ్చినది. కావున అధిక మాసమైనది. అట్లుగాక అమావాస్య గడియల లోపుగ సంక్రాంతి పడ్డయెడల నది నిజ వైశాఖమై యుండును. అధిక మాసము లేకపోవును. కావున అధిక మాసము నిర్ణయించుటలో అమావాస్య గడియలు విగడియలును, సంక్రాంతి గడియలు విగడియలును అతి సూక్ష్మముగ లెక్క వేయవలసియుండును.

మన దేశమందలి జ్యోతిషులు సాధారణముగ ౨౨౮ సౌర మాసములను ౨౮, ౩౪, ౩౫, ౨౮, ౩౪, ౩౪, ౩౫ నెలలుగ ఏడు భాగములుచేసి ఇన్నిన్ని నెలల తరువాత నొక్కొక అధిక మాసము వచ్చునని లెక్క వేయుచున్నారు. ౨౨౮ సౌర మాసము లీనఁగా ౧౯ సంవత్సరములు. కాని ౨౨౮ సౌరమాసములకంటె ౨౩౫ చాంద్రమాస

ములు ౫ గడియల కాల మెక్కుడు. ఇట్లు ౪౫౬ సంవత్సరములలో ౫ తిథులు ఎక్కువ వచ్చును. కావున ౧౯ సంవత్సరములకు ౭ అధికమాసము లన్న లెక్కకూడ వందల సంవత్సరములు గడవఁ గామారును. అందుచే నెప్పటికప్పుడు సిద్ధాంతములను దిద్దుకొనుచు లెక్క వేయవలయును.

సౌరచాంద్రమాసముల మితి (దినసంఖ్య) తెలుపుటకు నొక పట్టిక (౨) యియఁ బడినది.* దీనివలన ఏయే సౌరమాస మేయే చాంద్ర మాసమునకు సంబంధించినదియు, ఒకటి కంటె మఱియొకటి యెంత పెద్దది యైనదియుఁ దెలియును. సౌరవత్సరము ప్రారంభమైన తరువాత నెంతకాలమునకు అమావాస్య (అనఁగా చాంద్రమాసము) వచ్చినయెడల ఏనెల యధికమాస మగు నో ౩-వ పట్టికవలనఁ దెలియును. (సౌర) మేషమాసము మితి ౩౦.౯౩౫౭౨౮ దినములు అనఁగా రమారమి ౩౦ దినములు, ౫౬ గడియలు, ౭ విగడియలు. ఆ మాసము జరుగుచుండఁగా వచ్చినట్టి (చాంద్ర) వైశాఖ మాసము మితి ౨౯.౫౩౦౫౯ దినములు. అనఁగా రమారమి ౨౯ దినములు ౩౦ గడియలు ౫౦ విగడియలు. ఈ రెంటికిని భేదము

* ఈ పట్టికయు నితర పట్టికలును దివాన్ బహదరు స్వామికణ్ణు పిల్లెగారి గ్రంథము ననుసరించి సిద్ధము చేయఁ బడినవి. కావున ప్రస్తుత లేఖకుఁడు వారి యెడ నెంతయుఁ గృతజ్ఞుఁడు.

౧.౪౦౪౬౯ దినములు. అనఁగా ౧ దినము ౨౪ గడియల ౧౭ విగడియలు. కావున (సౌర) మేషమాసము ప్రారంభమైనతరువాత (చాంద్ర) వైశాఖము ౧ దినము ౨౫ గడియల ౧౭ విగడియలకు లోపల ప్రారంభ మామొనా, ఆ చాంద్రమాసము నందు మరల సంక్రాంతిరాదు. అనఁగా వైశాఖ మాసము అయిపోయిన తరువాతఁగాని సూర్యుఁడు మేషమునుండి వృషభమునకు బోఁడు. కావున సంక్రాంతి లేనిది యగుటచే వైశాఖము అధికమాస మగును. సౌర మాసము ప్రవేశించిన తరువాత ౧ దినము ౨౫ గడియలు ౧౭ విగడియల కాలము తరువాత వైశాఖము ప్రవేశించెనా అది యధిక మాసము కానేరదు. వృషభమాసము పూర్తి యగువఱకు (సౌర) సంవత్సరాదినుండి ౬౨.౩౫౫౫ దినములు (మేషము ౩౦.౯౩౫౭౨౮ + వృషభము ౩౧.౪౨౦౨౨) అగును. చాంద్ర మాస జ్యేష్ఠము పూర్తి యగువఱకు ౫౯.౦౬౧౧౭ దినములు (వైశాఖము ౨౯.౫౩౦౫౯ + జ్యేష్ఠము ౨౯.౫౩౦౫౯) అగును. ఈ రెండు సంఖ్యలకును భేదము ౩.౨౯౪౩౫ దినములు. కావున సౌర సంవత్సరము ప్రారంభమైన తరువాత మొదటి అమావాస్య ౧.౪౦౪౬౯ దినముల తరువాతను ౩.౨౯౪౩౫ దినముల లోపలను వచ్చెనా ఆ యేడు జ్యేష్ఠము అధిక మాసమగును. లేనియెడల కాదు. ఇట్లే యితర మాసములను గుఱించి యెఱుఁగునది.

సారాంశము, ఒక్క సారమాసములో (సంకృంతినుండి సంకృంతి వఱకు) రెండు అమావాస్యలు వచ్చినయెడల మొదటి అమావాస్యకును రెండవ అమావాస్యకును నడుమనున్న నెల యధికమాస మగును. అతి సూక్ష్మముగ లెక్కరావలెనని పట్టికలలో అయిదు స్థలముల వఱకు దశాంశాంకములు (Five places of decimal) ఈయఁ బడినవి. ఈ దశాంశ సంఖ్యలు దినములో ఇన్నవభాగ మని తెల్పును. వీనిని ౬౦ తో హెచ్చించిన గడియలు వచ్చును. శేషమును ౬౦ తో హెచ్చించిన విగడియలు వచ్చును, ౨౪ తో హెచ్చించిన గంటలువచ్చును, శేషమును ౬౦ తో హెచ్చించిన మినిట్లు వచ్చును. ఈలెక్కలన్నియు సూర్య సిద్ధాంతము ననుసరించినవి.

౨,౩ పట్టికలలో చైత్రమాసము మొదట వేయుటకు మారు చివర నేలవేయఁబడినదన్న సంశయము రావచ్చును. సౌర మినమాసమునందు చాంద్రచైత్రమాసము * ప్రారంభమగును. అనఁగా సౌర సంవత్సరాంత మాసము జరుగుచుండఁగా చాంద్రసంవత్సరాది మాసము ప్రారంభ మగును. కావున మినమాసముతోఁబాటు చైత్రమాసము వేయఁబడినది. అట్లే యే సౌర మాసము జరుగుచుండఁగా నేచాంద్రమాసము ప్రారంభమగు

* సౌర మినమాసమునందు చాంద్రచైత్రము ప్రారంభమగును, చాంద్ర చైత్రమునందు మేష సంక్రాంతి వచ్చును అని చదువరుల తెలిసికొనవలెను.

నో యాచాంద్రమాస మాసౌ ధమాసముతోఁ బాటు ఒక్కపంక్తిలోఁ జూపఁబడినది.

అధిక క్షయమాసముల మితియన్న ౩-వ పట్టికనుబట్టి మధ్యమమాసమునవచ్చు అధిక మాసములను లెక్కింపవచ్చును. స్పష్టమాసమునఁ గావలయునన్న సంస్కారముఁ జేసికొనవలెను. ౧౦-వ శతాబ్దమునకు పూర్వము మనజ్యోతిష్కులు మధ్యమ మాసము ననుసరించియే అధికమాసములు లెక్కవేయఁచుండిరి. కాని తరువాత స్పష్టమాసముననే అధిక మాసములు లెక్కవేయఁ జొచ్చిరి. స్పష్టమాసముతో వేసినలెక్క ప్రకారము కూడ నొకప్పుడు లెక్కతప్పును. అధికమాసముల లెక్కవేయు గణికుఁడు తన తారతమ్య జ్ఞానమును ఉపయోగింపవలెను. కావుననే, భాస్కరాచార్యుఁడు తన సిద్ధాంత శిరోమణి యందు నిట్లువ్రాసియున్నాఁడు:-

స్పష్టోఽధిమాసః పతితోఽప్య లబ్ధో

యదాయదా వాఽపతితోఽపి లబ్ధః |

నైకైనిరైకైః క్రమశోఽధి మానై

స్తద్దాది నౌఘః సుధియా ప్రసాధ్యః ||

స్పష్టమాసపు లెక్క ప్రకారము అధిక మాసము వచ్చినను ఒకప్పుడు నిజముగా రాదు, ఒకప్పుడు లెక్కప్రకారము రాక పోయినను నిజముగా వచ్చును. కావున నధిక మాసముల సంఖ్యనుండి వీలు ప్రకారము ఒక్కటి యెక్కించిగాని, తగ్గించిగాని అహర్గణమును కనుఁగొనవలయును.

ఏచాంద్ర మాసమునందు రెండు సం
క్రాంతిలు కలుగునో దానికి త్రియమాస
మనిపేరు. చాంద్ర
త్రియమాసము
మాసము పెద్దదియు,
సౌరమాసము చిన్నదియు నైనప్పడు, ఆ
చాంద్ర మాసమునందు సూర్యుడు ఒకరాసి
దాటి యింకొక రాసిలోనికిఁ బోయి మరల
దానిదాటి మూడవ రాసిలోనికిఁ బోవును.
ఇట్లు ఒక్క (చాంద్ర) మాసమునందు రెండు
సంక్రాంతిలు వచ్చును. కావున ఆ నెలకు
రెండు పేళ్లు పెట్టవలసియుండును. అందుచే
నొక్క నెలను అణచివేసెదరు. ఇట్లు త్రియ
మాసము వచ్చిన సంవత్సరము ౧౧ నెలల
సంవత్సరము కావలసినదే కాని, త్రియ
మాసము వచ్చినయేడు తప్పక అధికమాసము
వచ్చును. కావున ఆ సంవత్సరమునందు ౧౨

నెలలు పూర్తియగును. త్రియ మాసములు
మిక్కిలి అరుదు. ౧౦౦ సంవత్సరములలో
నొక రెండు త్రియమాసములు మాత్రము
వచ్చును. శా.శ. ౧౭౪౪ (క్రీ. శ. ౧౮౨౨-
౨౩) లో పుష్యము త్రియ మాసము
వచ్చెను. మరల శా. శ. ౧౮౮౬ (క్రీ. శ.
౧౯౬౩ - ౬౪) లో గాని త్రియమాసము
రాదు. ఎప్పుడు వచ్చినను త్రియమాసములు
మార్గశిర, పుష్య మాఘ మాసములలోనే
వచ్చును. ఎందుకనగా ఈచాంద్రమాసముల
కున్న ౨౯ దినముల వ్యాప్తిగల సౌర
మాసములతో సంబంధము కలదు. ౧౯౧౫
మొదలు ౧౯౭౫ వఱకు వచ్చెడి యధిక త్రియ
మాసముల పట్టిక (ర) చివర నీయఁబడినది.
(కొ. ల)

సౌరచాంద్ర మాసమితి పట్టిక ౨

	సౌర మాసము	చాంద్ర మాసము	సౌర మాసమితి	చాంద్ర మాసమితి
౧	మేషము	వైశాఖము	౩౦.౯౩౫౨౮	౨౯.౫౩౦౫౯
౨	వృషభము	జ్యేష్ఠము	౩౧.౪౨౦౨౮	౨౯.౫౩౦౫౯
౩	మిథునము	ఆషాఢము	౩౧.౬౪౪౭౨	౨౯.౫౩౦౫౯
౪	కర్కాటకము	శ్రావణము	౩౧.౪౭౫౨౮	౨౯.౫౩౦౫౯
౫	సింహము	భాద్రపదము	౩౧.౦౧౮౬౧	౨౯.౫౩౦౫౯
౬	కన్య	ఆశ్వీజము	౩౦.౪౪౧౩౮	౨౯.౫౩౦౬౦
౭	తుల	కార్తీకము	౨౯.౮౯౩౩౩	౨౯.౫౩౦౫౯
౮	వృశ్చికము	మార్గశిరము	౨౯.౪౯౦౨౭	౨౯.౫౩౦౫౯
౯	ధనుస్సు	పుష్యము	౨౯.౩౧౭౭౭	౨౯.౫౩౦౫౯
౧౦	మకరము	మాఘము	౨౯.౪౪౮౦౫	౨౯.౫౩౦౫౯
౧౧	కుంభము	ఫాల్గుణము	౨౯.౮౨౦౨౭	౨౯.౫౩౦౫౯
౧౨	మీనము	చైత్రము	౩౦.౩౫౩౪౮	౨౯.౫౩౦౫౯

అధిక శ్లయమాసమితి పట్టిక. ౩

	సౌరమాసము	చాంద్రమాసము	సౌరమాసమితి	చాంద్రమాసమితి	సౌరసంవత్సరాది తరువాత కొన్నిదినములకు ఆమావాస్యవచ్చిన అధికమాసమగును?
	౧	౨	౩	౪	౫
౧	మేషము	జ్యేష్ఠామ	౩౦.౯౩౫౨౮	౨౯.౫౩౦౫౯	* ౧.౪౦౪౬౯ ది పూర్వము
౨	వృషభము	జ్యేష్ఠామ	౬౨.౩౫౫౫౫	౫౯.౦౬౧౧౭	౩.౨౯౪౩౮ ది ,,
౩	మిథునము	ఆషాఢము	౯౪.౦౦౦౨౮	౮౮.౫౯౧౭౬	౫.౪౦౪౫౧ ది ,,
౪	కర్కాటకము	శ్రావణము	౧౨౫.౪౭౫౫౫	౧౧౮.౧౨౨౩౫	౭.౩౫౩౨౦ ది ,,
౫	సింహము	భాద్రపదము	౧౫౬.౪౯౪౧౭	౧౪౭.౬౫౨౯౩	౮.౪౪౧౨౨ ది ,,
౬	కన్య	ఆశ్విజము	౧౮౬.౯౩౫౫౫	౧౭౭.౧౮౫౫౩	౯.౭౫౨౦౧ ది ,,
౭	తుల	కార్తీకము	౨౧౬.౪౨౮౮౮	౨౦౬.౭౧౪౧౧	౧౦.౧౧౪౭౫ ది ,,
౮	వృశ్చికము	మార్గశిరము	౨౪౬.౩౧౯౧౬	౨౩౬.౨౪౪౭౦	{ ౧౦.౦౭౪౪౬ ది పరము ౧౦.౧౧౪౭౫ ది పూర్వము
౯	ధనుస్సు	పుష్యము	౨౭౫.౬౩౬౯౪	౨౬౫.౭౭౫౨౯	{ ౯.౮౬౧౬౪ ది పరము ౧౦.౧౧౪౭౫ ది పూర్వము
౧౦	మకరము	మాఘము	౩౦౫.౦౮౪౯౯	౨౯౫.౩౦౫౮౮	{ ౯.౭౭౯౧౦ ది పరము ౯.౮౬౧౬౪ ది పూర్వము
౧౧	కుంభము	ఫాల్గుణము	౩౩౪.౯౦౫౨౭	౩౨౪.౮౩౬౪౭	{ ౯.౭౭౯౧౨ ది పరము ౧౦.౦౬౮౮౦ ది పూర్వము
౧౨	మీనము	చైత్రము	౩౬౫.౨౫౮౭౫	౩౫౪.౩౬౭౦౫	{ ౧౦.౦౬౮౮౦ ది పరము ౧౦.౮౯౧౭౦ ది పూర్వము

* సౌరసంవత్సరము ప్రారంభమైన తరువాత మొదటి ఆమావాస్య ఈ క్రింద నుదాహరించిన దినములకుఁ బూర్వము వచ్చినయెడల ౨-వ ఇంట్లోఁ జూపబడిన చాంద్రమాసము ఆసంవత్సరము అధికమాసమగును.

† ఉదాహరించినట్లు కొన్ని దినములకుఁ బూర్వమును, కొన్ని దినములకుఁ బరముగను వచ్చినయెడల ౨-వ ఇంట్లోఁ జూపబడిన చాంద్రమాస మాసంవత్సరము అధికమాసమగును.

‡ సౌరసంవత్సరము ప్రారంభమైన తరువాత మొదటి ఆమావాస్య ఈ క్రింద నుదాహరించిన దినములకుఁ బూర్వము వచ్చినయెడల ౨-వ ఇంట్లోఁ జూపబడిన చాంద్రమాసము ఆసంవత్సరము అధికమాసమగును.

అఱువది సంవత్సరముల

అ ధి క క్ష య మా స ప ట్టి క

(౧౯౧౧ - ౧౯౨౧)

	సంవత్సరము పేరు	ఏనెల అధికము	శాలివాహన శకము	క్రీస్తు శకము	అధికమాసమెప్పుడు ప్రారంభమై, ఎప్పుడు ముగియును?
౧	రాక్షస	వైశాఖము	౧౮౩౭	౧౯౧౧	౧౧ ఏప్రిల్—౧౮ మే
౨	పింగళ	భాద్రపదము	౧౮౩౯	౧౯౧౨	౧౮ ఆగష్టు—౧౬ సెప్టెంబరు
౩	కాద్ర	శ్రావణము	౧౮౪౨	౧౯౧౦	౧౬ జూలై—౧౮ ఆగష్టు
౪	రుద్ధిరోద్ధారి	జ్యేష్ఠము	౧౮౪౧	౧౯౧౩	౧౬ మే—౧౮ జూన్
౫	అక్షయ	చైత్రము	౧౮౪౮	౧౯౧౬	౧౧ మార్చి—౧౨ ఏప్రిల్
౬	విభవ	శ్రావణము	౧౮౫౦	౧౯౧౮	౧౮ జూలై—౧౧ ఆగష్టు
౭	ప్రజోత్పత్తి	ఆషాఢము	౧౮౫౩	౧౯౩౧	౧౭ జూన్—౧౧ జూలై
౮	భావ	వైశాఖము	౧౮౫౬	౧౯౩౪	౧౩ ఏప్రిల్—౧౩ మే
౯	ధాత	భాద్రపదము	౧౮౫౮	౧౯౩౬	౧౮ ఆగష్టు—౧౧ సెప్టెంబరు
౧౦	ప్రమాది	శ్రావణము	౧౮౬౧	౧౯౩౯	౧౭ జూలై—౧౧ ఆగష్టు
౧౧	చిత్రభాస	జ్యేష్ఠము	౧౮౬౪	౧౯౪౨	౧౬ మే—౧౩ జూన్
౧౨	పార్థివ	చైత్రము	౧౮౬౭	౧౯౪౫	౧౧ మార్చి—౧౨ ఏప్రిల్
౧౩	సర్వజిత్తు	శ్రావణము	౧౮౬౯	౧౯౪౭	౧౯ జూలై—౧౬ ఆగష్టు
౧౪	వికృతి	ఆషాఢము	౧౮౭౨	౧౯౫౦	౧౬ జూన్—౧౧ జూలై
౧౫	విజయ	వైశాఖము	౧౮౭౫	౧౯౫౩	౧౪ ఏప్రిల్—౧౩ మే
౧౬	మన్మథ	భాద్రపదము	౧౮౭౭	౧౯౫౫	౧౮ ఆగష్టు—౧౬ సెప్టెంబరు
౧౭	విశంబి	శ్రావణము	౧౮౮౦	౧౯౫౮	౧౭ జూలై—౧౧ ఆగష్టు
౧౮	ప్రస	జ్యేష్ఠము	౧౮౮౩	౧౯౬౧	౧౧ మే—౧౩ జూన్
౧౯	కోభకృతు*	ఆశ్వీజము	౧౮౮౫	౧౯౬౩	౧౮ సెప్టెంబరు—౧౭ అక్టోబరు
౨౦	క్రోధి	చైత్రము	౧౮౮౬	౧౯౬౪	౧౧ మార్చి—౧౨ ఏప్రిల్
౨౧	పరాభవ	శ్రావణము	౧౮౮౮	౧౯౬౬	౧౯ జూలై—౧౬ ఆగష్టు
౨౨	సౌమ్య	ఆషాఢము	౧౮౯౧	౧౯౬౯	౧౧ జూన్—౧౪ జూలై
౨౩	పరీధావి	వైశాఖము	౧౮౯౪	౧౯౭౨	౧౪ ఏప్రిల్—౧౩ మే
౨౪	ఆనంద	భాద్రపదము	౧౮౯౬	౧౯౭౪	౧౮ ఆగష్టు—౧౬ సెప్టెంబరు

* ఈ సంవత్సరము పుష్యము క్షయమాసము. క్షయమాసమువచ్చిన సంవత్సరము అధికమాసముకూడ తప్పకవచ్చును. కావున ఈయే డధికమాసముకూడ వచ్చినది.

అధికారి. మళయాళ దేశమునందు గ్రామ ముననబు 'అధికారి' యనఁబడును. అగముడ యనులు, బడగలు, అను జాతి వారిలోఁ గొందఱ కధికారులను పేరుగలదు. ఓడ్ర జాతివారిలో కొన్ని గ్రామాధికారుల కును, దక్షిణ కనరా జిల్లాలో 'స్థానిక' అను శాఖ వారికిని ఈ నామము కలదు.

అధిరాజరాజు. ఇతఁడు చోళదేశపు రాజు. క్రీ. శ. ౧౦౭౦ లో మరణము నందిన వీరరాజేంద్రుని కుమారుఁడు. రాజ్యమునందంతఃకలహములు పెక్కులుండినందున తండ్రిపోయినవెంటనే ఈ తని కిని రాజ్యము స్వాధీనమైనదికాదు. విఖ్యాతుఁడగు విక్రమాదిత్య చాళుక్యుఁడీతని బావమఱుఁది. ఆతని సాయమువలన 'అధిరాజరాజు' క్రీ. శ. ౧౦౭౨ సంవత్సరమున చోళరాజ్యమును వశపఱచుకొనెను. కాని యాతఁడు ప్రజానురంజకుఁడు గాక ప్రజలచే ద్వేషింపఁబడి ౧౦౭౪లోఁ జంపఁబడెను.

ఈతనికి 'అధిరాజేంద్ర' చోళుఁడు-అధిరాజరాజేంద్ర' పరకే సరివర్మ' అను బిరుదులుండెను. ఈతనితో చోడవంశ మంతరించెనని చెప్పవచ్చును. వేంగిదేశపు రాజయిన రాజేంద్రుఁడను నామాంతరము గల వ్రథమకుళోత్తుంగుఁడు అధి రాజేంద్రుని తరువాత చోళదేశమునకు రాజై చోళుఁడన్న పేరు పెట్టుకొనియెను.

అధిరాజ్య దేశము. భారతవర్షియ దేశము. ఇది దక్షిణమత్య దేశమునకు దక్షిణమునందుండెను. పాండవుల కాలమున నిచ్చట దంతవక్త్రుఁడు రాజ్యము చేయుచుండెను. (భార. సభా. అ. ౩౧.)

అధి వంగము. గౌతమ వనమునకు సమీపము నందున్న భారత వర్షియ తీర్థము.

అధిష్ఠాన పురము. చేదిదేశమునకు ముఖ్య పట్టణము.

అధ్యష్ఠ. భారత వర్ష మందలినది. (భార. భీష్మ. అ. ౯.)

అన్. అన్ అనునది దక్షిణ బర్మాలోని క్యాక్ పూజ్య జిల్లాలోని యొకపట్టణ ప్రాంతమునకు పేరు. వైశాల్యము ౨౦౬౧ చతురపుమైళ్లు. జనసంఖ్య ౨౭౮౬౩. అడవి భాగము విశేషము, వ్యవసాయము తక్కువ. రాజుడి రూ. ౩౧౦౦౦ లు. ముఖ్యపట్టణము అన్ అనునది. అక్కడ ౮౨౬ జనులుగలరు.

అనంగ . భారత వర్షియ నది. (భార. భీష్మ. అ. ౯.)

అనంగపాలుఁడు. ఢిల్లీ రాజు. తువర వంశములోఁ జివగవాఁడు. ఈతని కాలములోనే యాతని రాజధానికి 'ఢిల్లీ'యని పేరుగలిగెను. ఇతనికి పుత్రసంతానములేదు. ఇద్దఱు కుమార్తెలుండిరి. అందు కమలా దేవియను నామెను అజమీరు రాజయిన

సోమేశ్వరునకిచ్చెను.. ఈమె కుమారుడే తరువాత ఢిల్లీశ్వరుడైన పృథ్వీరాజు. రెండవ కుమార్తెయగు విమలాదేవిని కనోజ్ రాజైన విజయపాలునకిచ్చి యుండిరి. ఈమెయే జయచంద్రునితల్లి. అనంగపాలుడు ముసలివాడై బదరికాశ్రమమునకు బోవునపుడు తన ఢిల్లీ రాజ్యమును దాహిత్రుడగు పృథ్వీరాజునకిచ్చెను.

అనంగభాగి. ఒక బ్రహ్మర్షి.
(చూడు 'భృగువు')

అనంగ భీమ దేవుడు. ఇతడు భీరిస్సాదేశమునకు రాజు. క్రీ. శ. ౧౧౭౪ లో రాజ్యమునకు వచ్చెను. ఇప్పుడు జగన్నాథమునందుగల దేవాలయ మీతడు కట్టించెను. ఇతనిరాజ్య విస్తారమెక్కువగనుండెను. ఉత్తరమున బంగాళమువైపు భాగీరథీనది, దక్షిణమున గోదావరినది, పశ్చిమమున శోణపురపు అరణ్యము, తూర్పున సముద్రము - ఇవి యీతని రాజ్యముయొక్క యెల్లలు. ఇందు వలన నితడు గొప్ప రాజ్యమును పరిపాలించెనని చెప్పవలసియున్నది. వచ్చేడి యాదాయములో మూడవవంతు తనస్వంత వ్యయమునకై తీసికొని, మిగిలినది యతడు సెలవుచేయుచుండెను. ఇతడు పెక్కుధర్మ కార్యములను చేసెను. అటువది దేవాలయములను, పది పెద్దనదులపై నేతువులను నిర్మించెను. ౪౦ కూపముల ద్రవ్యించెను. నూటయేబదిరెండు నదీఘట్టముల

గట్టించెను. ౪౫౦ గ్రామముల గట్టించెను, దశలక్ష పుష్కరిణుల ద్రవ్యించెను. ఇట్టి ధర్మాత్ముడైన యీరాజు కొన్ని కారణములచే గొందఱు బ్రాహ్మణుల జంపించెను. ఆపాపముపోవుటకై యాతడు తపస్సుచేయఁగా జగన్నాథుడు దేవాలయముకట్టించు మని స్వప్నమందుఁ జెప్పెను. ౧౧౯౮ లో నీ దేవాలయము పూర్తియయ్యెను. [వి. కో.

ఇతనికి లాడదేవుడని నామాంతరము. కల్యాణమల్లుడను కవిచేసితఁడు 'అనంగరంగ' మను కామశాస్త్ర విషయక గ్రంథమును వ్రాయించెను. [అ. కో.

అనంగుడు. ౧ శివునిచే భస్మము చేయఁబడిన తరువాత మన్మథునకు వచ్చిన పేరు. (చూడు మన్మథుడు)

౨. రామ సేనలోని యొక వానరుడు.

అనంతకవి(చిత్రకవి). ఇతడు పెమ్మసాని చినతిమ్మరాజున కాశ్రితుడు. పదునేడవ శతాబ్దపు మొదటి యర్ధమున నున్నవాడు. ఆరువేల నియోగి బ్రాహ్మణుడు. చిత్రకవి పెద్దనాధ్యుని పుత్రుడు. భారధ్వాజుగోత్రుడు. ఇందు మఱి పరిణయమును ప్రబంధము రచించెను. హరిశ్చంద్ర నలోపాఖ్యానమునకును విష్ణు చిత్తీయమునకును టీక వ్రాసినవాడు. ఆంజనేయోపాసకుడు.

అనంత ఛందస్సు. చూడు అనంతా మాత్యుడు.

అనంతపురము మైసూరు రాజ్యమునందలి యొక పల్లె. పిమ్మోగాజిల్లాలోని సాగర్ తాలూకాలోనిది. పిమ్మోగాకు ౨౯ మైళ్ళమీఁదనుండును. జనసంఖ్య ౩౭౭. అంధాసురుడన్న రాజుచే నెనిమిదవ శతాబ్దమునందు నీగ్రామము కట్టింపబడియె. పదునొకండవ శతాబ్దమునందు నిది చాళుక్యుల స్వాధీనము నందుండెను. ఇది 'సహస్ర విషయము' (మండలము)లోనిది. ౧౦౮౨ లో నిది ౧౨౦౦ బ్రాహ్మణులకు సగ్రహారముగ నీయఁబడెను. ౧౦౭౯ లో నిది రాజధానిగఁ జెప్పఁబడెను. పదునేడవ శతాబ్దమునందు, కేలడిరాజయిన వేంకటప్ప నాయకుఁ డీగ్రామమునందు శివాచార మతమును స్థాపించెను. చంపక నరసు అను చెరువు త్రవ్వించెను. గ్రామముపేరు 'అనందపుర' మని మార్చెను. అదియే తరువాత అనంతపురముగ మారెను. హైదరు టిప్పుకాలమున నీగ్రామముపై వారిదాడులు పెక్కుసార్లువచ్చెను. ౧౮౩౦ లోని తిరుగుబాటు కాలమున నీగ్రామము దోపిడికి లోనయ్యెను.

అనంతపురము (గ్రామము). అనంతపురము జిల్లాకు ముఖ్యపట్టణము. ఇది చెన్నపట్టణమునకు వాయవ్యమూలగ ౨౧౩ మైళ్ళమీఁదనున్నది. చెన్నపురి దక్షిణమహారాష్ట్ర ఇసుపదారి మార్గముయొక్క గుంట కల్ బెంగుళూరు శాఖమీఁద నొకస్టేషన్. ౧౯౧౧లో నిచ్చట ౮౪౦౫౭ జనులుండిరి.

ఈ జిల్లాలోనున్న మునిసిపాలిటీయిది యొకటియే.

ఈ గ్రామమును చిక్కప్ప ఉడయర్ అనువాఁడు కట్టించెనని చెప్పుదురు. ఈతఁడు

విజయనగర రాజయిన

చరిత్ర

ప్రథమబుక్కరాయ

యలకు (౧౩౪౩-౧౩౭౯) మంత్రిగ నుండెను.

ఈ ఉడయర్ ఒకపెద్ద చెరువు కట్టించి, దానికి రెండు అలుగులనుండి ఎక్కువైన నీరుపోవుటకు రెండు కత్వాలును, వానికి సమీపమున రెండు గ్రామములును కట్టించెను. అందునొక గ్రామమునకు రాజుపేరిట బుక్కరాయ సముద్రము అని పేరుపెట్టి, రెండవదానికి దన భార్యయైన అనంతమ్మ పేరిట అనంత సాగర్ మని పేరు పెట్టెను. ఆపేరే అనంతపురమని మారెను.

విజయ నగరమందు రామరాజు ప్రభుత్వము చేయునమయమున, హండెవంశజుడైన హనుమప్ప నాయుడనువాఁడు ఆతనియొద్ద నొక నాయకుఁడు గానుండి, తిరుగుబాటు చేసిన సలకము తిమ్మప్పను, ఓడించెను. మరి యొక యుద్ధములో నైజామును ఓడించెను. * అందుమీఁద రామరాజు సంతసించి హనుమప్పకు సందేల, బుక్కరాయ సముద్రము, ధర్మవరము, కనికల్లు, అనంతపురము, బళ్ళారి,

* 'అనంతపురము కైఫీయతు' అను పుస్తకమందు ఈతఁడు నైజామును ఓడించి, చెఱుపట్టి తెచ్చి రామరాజునకు గానుకగా నిచ్చెనని యున్నది.

కారోడు అను గ్రామములను, పెక్కువడ
పులును ఇచ్చెను. హనుమప్ప కుమారుడు
ఇమ్మడిహంప నాయుడు, ఆతని కుమారుడు
మలకప్పనాయుడు. మలకప్ప తాళి
కోట యుద్ధములో బోరాడినవాడు. విజయ
నగర రాజుల ప్రభుత్వమున తరువాత నీతడు
గోలకొండ నవాబునకు సామంతుడై అనంత
పురమునకు జుట్టుపట్టుననుండు ప్రాంతమును
జాగీరుగ సంపాదించెను. నవాబునకు
౧౬౭౭-౭౮ కాంతిరాయ వరహాలు (రమారమి
రు. ౧౩౦౦౦౦) కప్పము కట్టుచుండెను.
ఈతనికి సంవత్సరమునకు రు. ౧౩౭౩౧౬ భూమి
శిస్తుక్రింద వచ్చుచుండెను.

ఈ మలకప్ప నాయుడు బుక్కరాయ
సముద్రమున నివసించుచు నొక్కనాడనంత
సాగరమునకుబోగా ఎల్లారెడ్డియను వాడా
తనిని తనయింటికి దాంబూలమునకు బిలి
చెను. మలకప్ప వానియింటికిబోయి, తాం
బూలము తీసికొని, యాతని సంతానాభి
వృద్ధిజూచి సంతసించి, యదివఱకు దనకు
పురుషసంతానములేనందున, ఎల్లారెడ్డియన్న
తావునతాను నివసించిన దనకు గుమాళ్ళు
కల్గుదురని తలంచి, యతనినడిగి యాస్థ
లము దీసికొని యచ్చట రాజమందిరము
కట్టించి తాను నివాసముగనుండ జొచ్చెను.
అప్పటినుండి యాగ్రామమునకు హండ్
అనంత పురమున్న పేరువచ్చెను.

.. మలకప్పకు సిద్ధరామమ్మయను భార్య
వలన నల్లరు పుత్రులుపుట్టిరి; దేవప్ప, చిన్న
రామప్ప, లింగప్ప, హంపనాయుడు. మల
కప్ప తన పుత్రులలో దేవప్పకు సంద్యాల,
చిన్నరామప్పకు బల్లారి కరుగోడు, లింగప్పకు
కడప కనికల్లు, హంపనాయునకు అనంత
పురము, బుక్కసాగరము, బుక్కపట్నము,
ధర్మవరము ఇచ్చెను. హంపనాయుడు
౧౬౮౯ మొదలు ౧౬౯౩ వఱకును, అతని
కుమారుడు సిద్ధప్పనాయుడు ౧౬౯౩ వఱ
కును, ఈతని కుమారుడగు పవడప్ప ౧౬౯౩
వఱకును రాజ్యముచేసిరి. ఈతని ప్రభుత్వ
కాలమున రాయదుర్గము పాళేగారు ఈతని
రాజ్యముపై దండెత్తివచ్చి కొంతవశపఱుచు
కొని ధర్మవరములో తనసైన్యమును కొంత
తాణాగా నుంచిపోయెను. పవడప్ప పోయిన
తరువాత ఆతని కుమారుడైన సిద్ధప్ప బాలుఁ
డగుటచే గొంతకాలమువఱకు పవడప్ప
భార్యయైన రామక్క రాజ్యపాలనముచేసెను.
ఈమె కాలమందే యీదేశము ఔరంగజేబు
స్వాధీనమాయెను. ఆతడు వీరికప్పము తగ్గించి
౧౭౨౦ వరహాలుచేసి, వీరు చక్రవర్తి
యుపయోగార్థమై ౧౭౨౦ పదాతులను, ౧౭౩౦
మంది గుఱ్ఱపు రౌతులను ఎప్పుడును ఉంచ
వలెనని యేర్పాటుచేసెను. సిద్ధప్ప ౧౭౯౬
లో మృతుడయ్యె.

సిద్ధప్ప కొడుకు ప్రసన్ననాయుడు. ఈతని
కాలమువఱకు ఈ ప్రాంతము కడప నవాబు

స్వాధీనమైనది. రాయదుర్గము పాళెగారును వంచుటలో నీతఁడు కడప నవాబునకు తోడ్పాటును. అందుకు నవాబు ప్రసన్నుడై, ఈతఁడు నవాబు నుపయోగార్థమై సైన్యమంచవలసిన యావస్యకత లేకుండఁజేసెను. ఈతని యుంపుడుకత్తెయైన వనంతమ్మ యీతనిని ౧౭౨౦ లో బోడిచి చంపెను.

ప్రసన్నప్పకుఁ గుమార్లులేనందున నతని తమ్ముడైన పవడప్పనాయుఁడు రాజయ్యెను. ఈతఁడు కడప నవాబునకు కప్పము కట్టుట మానివేసినందున, నాతఁడు సైన్యములపఁగా దానిని ఓడించెను. ఈతని రాజ్యకాలము ౧౭౨౦-౧౭౩౭.

పవడప్పకొడుకు సిద్ధప్ప స్వేచ్ఛాచారుడై అప్పలపాలయ్యెను. ఆతఁడు మూడేండ్లు (౧౭౩౭-౧౭౪౦) రాజ్యము చేసిన తరువాత, నాతని యధికారులు తిరుగఁబడి, యాతని పెత్తంద్రయైన ప్రసన్నప్పకు నుంపుడు కత్తె యందుఁబుట్టిన రామప్ప యనువానిని రాజ్యముపైఁ గూర్చుండఁబెట్టిరి. సిద్ధప్ప తాడిమిట్టి పాళెగారుని సాయమున మరల తనరాజ్యమును సంపాదించుకొనినచేను. కానిరామప్ప మరాఠావారికి శరణుబోయి గుత్తి మురార్ రావును తోడుతెచ్చుకొనెను. అనంతపురమును స్వాధీనపఱచుకొని సిద్ధప్పను చెఱఁబెట్టెను.

రామప్ప ౧౭౪౦ మొదలు ౧౭౫౨ వఱకు రాజ్యముచేసెను. ఈతని కాలమునందు

మరాఠావారు వీరి కప్పమును తగ్గించిరి. ౧౭౫౦ చేసిరి. ఇదిగాక రామప్ప మురార్ రావునకు, రు. ౫౦౦౦ లు కప్పము కట్టుచుండెను. పూర్వము రాయదుర్గమువారు స్వాధీనపఱచుకొనిన తమరాజ్యములోనిభాగమును మరల సంపాదించవలెనని ధర్మవరము నొద్దనున్న కనుముక్కలమీఁదికి దండుపోయెను గాని యోడి తిరిగివచ్చెను (౧౭౪౦). మరుసటి సంవత్సరము రాయదుర్గమువారు ఈతని రాజ్యముమీఁదికి దండువచ్చి బుక్కపట్టణమును ముట్టడించిరి. కాని రామప్ప వారిని ఓడించిపంపెను. మరుసటిసంవత్సరము కూడ వారు మరలవచ్చి యోడిపోయిరి.

చెఱలో నుంచఁబడిన సిద్ధప్ప మృతి నొందెను, ఆతనిభార్య తనకు బంధువుడైన బల్లారి పాళెగారునొద్దకుఁ బారిపోయెను. అచ్చట నామె సలహాననుసరించి, యీ పాళెగారుఁడు రామప్ప కుమారుడైన సిద్దిరామప్పను పెంచుకొనెను. ఒకప్పుడు బల్లారి పాళెగారుఁడు కుమారుని పెంచుకొనిన తరువాత మిత్రత్వము నటించుచు రామప్పను చూచుటకై అనంతపురమునకు గొప్ప సిబ్బందితో వచ్చెను. అనంతపురముకోట చిన్నదియగుటచే రామప్ప తన సిబ్బందిని మఱియొక చోటఁబంపి చుట్టముల సిబ్బందికిఁ దనకోటలోనుండుటకు తా విచ్చెను. బల్లారి పాళెగారుఁడిట్లు తన సిబ్బందితో అనంతపురము కోటలోనుండి, యొకదినము రామప్పనుచంపి

కోటను, చాలరాజ్యమును స్వాధీనపఱచుకొనెను. తానుపెంచుకొనిన సిద్ధప్పను చెఱఁజెట్టెను. సిద్ధప్ప చెఱసాలమీఁదియధికారులను వశపఱచుకొని, అందుండి పారిపోయి, తన బావమఱఁదియైన బసప్పతోఁగూడ మురాఁరావుకడకుఁ బోయెను. బసప్పసాహసముగల శూరుఁడు. మురాఁరావు వద్దనుండి కొంత సైన్యముఁదీసికొని, కొంతసైన్యమును తాను కూర్చుకొని బుక్కరాయసముద్రమును ముట్టడించెను. కాని బల్లారినుండి పెద్దసైన్యము వచ్చి బసప్ప సైన్యమును వెడలఁగొట్టెను. అంత నాతఁ డధైర్యవడక, కడ్డప నవాబును ఆశ్రయించి సైన్యముంధెచ్చి బుక్కరాయ సముద్రమును, అనంతపురమును స్వాధీనపఱచుకొని, సిద్ధప్పనురావించి పట్టాభిషిక్తుని జేసెను (౧౭౫౩).

౧౭౫౭ లో మురాఁరావు అనంతపురమును ముట్టడించెను. కొంతకాలమువఱకు లోనివారు పోరాడిరి. కాని విధిలేక మరాఠావానికి రు. ౫౦,౦౦౦ దండుగనిచ్చి, గ్రామము పోదుగాకుండ దక్కించుకొనిరి. ఇది వఱకు జరిగిన పోరాటములవలనను, ఈ దండుగవలనను సిద్ధప్ప మిక్కిలి బీదవాఁడయ్యె. అందుచే బసప్ప దోపిడికివెడలి తాడిపత్రియొల్లట, రొద్దము మొదలైనస్థలములను కొల్లఁగొట్టెను.

౧౭౭౨ బుక్కపట్నము చెరువు తెగఁగదానిని ఆపుటకు యత్నించి, ఆపరిశ్రమవలన

బసప్ప కిర్తిశేషుఁడయ్యెను. ౧౭౭౫ లో హైదరు గుల్తి, బల్లారి జయించి అనంతపురప్రాంతమునకును స్వామి అయ్యెను. ఆతఁడు అనంతపురమువారి కప్పము హెచ్చించి రు. ౬౯౦౦ లు చేసెను. ఇంత కప్పము కట్టుశక్తి ఈ సంస్థానాధీశ్వరులకు లేనందున బాకీపడఁజొచ్చిరి. అందుమీఁద హైదర్ కొందఱు భటులఁబంపి, సిద్ధరామప్పను చెఱఁజెట్టించి, సంస్థానమును వశపఱచుకొనెను. కొన్నిదినములవఱకు సిద్ధరామప్పకు నెలకు ముప్పదివర హాళనొప్పున భరణమిచ్చిరి. తరువాత దానిని గూడఁజాలించిరి. ఈతనియిద్దఱుకొడుకులును హైదర్ సైన్యములోఁ జేరి యందు మృతులైరి. మూడవవాడగు సిద్ధప్పనాయుని శ్రీరంగపట్టణమునకుఁ బంపిరి. ఇట్టిదుఃఖముల భరింపలేక ౧౭౮౮ లో సిద్ధరామప్ప చెరలోనే మరణముఁ బొందెను.

తరువాత హండె వంశము వారెవరును లేకుండఁ జంపవలసినదని టిప్పు సుల్తానుఁడు ఆజ్ఞయిచ్చినందున, ఈవంశమువారి నందఱిని ఆతని యధికారులు డిరితీసి అనంతపురమునందే చంపిరి. కాని సిద్ధప్ప మాత్రము తప్పించుకొని పోయెను. అనుకూలకాలము వచ్చువఱకు నాతఁడు కాలహస్తీ సంస్థానమునందు డాగియుండెను. టిప్పు చనిపోయిన తరువాత నాతఁడు ౧౭౯౯ లో అనంతపురమును స్వాధీనపఱచుకొనెను. ఈ భాగము శ్రీరంగపట్టణ యుద్ధానంతరమున నిజాముకు

నీయబడినందున సిద్ధపువార్తి క్రిందికి తరలించబడినది. ఆ ప్రభుత్వము వారీతనికి సిద్ధరామపురము జాగీరుగనిచ్చిరి. ఇంగ్లీషువారి స్వాధీనమైన తరువాత మనో) ఈతనికి పెన్షన్ ఇప్పించెను. ఈతడు ౧౮౦౧ లో మరణము నొందెను. ఈతని వంశజులకు ౧౮౬౦ వఱకు ఈ యుపకారవేతనము ముట్టుచుండెను.

౧౮౦౦ లో దత్తమండలములు కంపెనీ వారి క్రిందికిరాగా, ఆ ప్రదేశమునంతకును మనో) అనువానిని కలెక్టరుగా నియమించిరి. అతడు అనంతపురమునందే తనకచ్చేరిమొర్పు అచుకొనెను. ౧౮౨౨ లో కలెక్టరు కచేరీ బళ్లారికి దీసికొనిపోయిరి. ౧౮౨౩ లో మరల ఆ కచ్చేరి అనంతపురమునకుఁ దేరి బడెను. ౧౮౪౦ లో కలెక్టరు కచేరీ బళ్లారికిమార్చి, అనంతపురములో సబ్ కలెక్టరు ఉండఁ జొచ్చెను. ౧౮౬౯ లో ఈకచ్చేరికూడగు త్రికిఁ బోయెను. ౧౮౮౨ లో అనంతపురము స్వతంత్రముగ జిల్లా అయెను. అప్పటిచ్చటికి మరల కలెక్టరు కచ్చేరి వచ్చెను.

ఈ గ్రామవిశేషములలో రాబర్ట్ సన్ స్క్వయర్ ముఖ్యమైనది. దీనిచుట్టు ప్రక్కన డెప్యూటీ కలెక్టరుకచేరి, తహసీలుదారు కచేరి, సబ్ మ్యాజిస్ట్రేటుకచేరి, సబ్ రిజిస్ట్రారుకచేరి, మూడుపాఠశాలలును, మునిసిపల్ ఆస్పత్రి, మఱి వేఱుమందిరములును గలవు. అనంతపురములో కలెక్టరుపనిచేసి ౧౮౩౮ లో నచ్చటనే మరణమొందిన రాబర్ట్ సన్

అనువానిపేర ఈచౌకము (Square) కట్టఁబడినది. అతడు బ్రతికియుండఁగ నే ఈ చౌక మునుపర్వతచి నడుమనున్న కోటకందకమును పూడ్చించి, నడుమ మండపమును కట్టించి చుట్టునున్న చెట్లు తనచేతితోవేసెను. దీని కుత్తరమున ప్రాతకోటయుండెను. దాని బురుజుల శేషములును, కందకపు పల్లములును ఇప్పటికిఁ గానవచ్చును. ఈ ప్రాతకోటయుండిన ప్రదేశముననే యిప్పుడు జబిలీ పార్కు నెడి ఉద్యానమున్నది. దీనికి సుద్యానమని పేరున్నను ఇది యిప్పుడు సంతకునుపయోగ పడు స్థలముగ మాత్రమున్నది. గ్రామము చిన్నది, స్వచ్ఛముగ నుండును, మూడు నాలుగు మంచి వీధులు కలవు. (కొ. ల.)

అనంతపురము (జిల్లా). చెన్నరాజధానిలోనియొక తెలుగు జిల్లా. దత్తమండలము లనఁబడు జిల్లాలకు నడమనుండును. దీనికుత్తరమునబళ్లారికర్నూల్ జిల్లాలును, పడమరబళ్లారి జిల్లా, మైసూరు సంస్థానమును, దక్షిణమున మైసూరు సంస్థానమును, తూర్పున కడపజిల్లాయును కలవు. పూర్వము బళ్లారిజిల్లాలోనే యనంతపురము కూడ కలిసియుండెను. ౧౮౮౨-వ సంవత్సరములో అనంతపురము జిల్లాను వేఱుచేసిరి. దీని వైశాల్యము ౬౭౧౪ చదరపుమైళ్ళు. ఇందు పూర్వ మెనిమిది తాలూకాలే యుండెనుకాని ఇప్పుడు సూతనముగా కదిరియను తాలూకాను గలుపుట వలన తొమ్మిదయినవి.

అనంతపురము జిల్లా సమప్రదేశముకలది కాదు, ఉన్నతప్రదేశము. ఇది మైసూరు దేశమునకు సంబంధించిన ఉన్నత ప్రదేశము (Mysore plateau) యొక్క చివరభాగము.

దక్షిణమువైపు, ఉన్నతముగను, పోనుబోను నిహ్నతములు

ఉత్తరము వైపు పల్లముగను నుండును. దక్షిణము వైపు ప్రదేశము, ౨౨౦౦ అడుగుల ఎత్తుననున్నది. పోనుబోను నుత్తరమువైపు తగ్గి గుత్తియొద్ద ౧౦౦౦ అడుగుల ఎత్తుగను, ఈ శాస్త్రమున 'తాడిపత్రి' యొద్ద ౯౦౦ అడుగుల ఎత్తుగను నుండును*. జిల్లా యొక్క తూర్పు భాగము కడపవైపు గుట్టలో నిండియున్నది. ఎఱ్ఱకొండలను గుట్టలు అటువైపు సరిహద్దునకు నుత్తరమున నుండును. ఈ శాస్త్రభాగము కొంత పొడవయిన పర్వత కందరములతో నిండియున్నదైనను సమ ప్రదేశముగ నుండి ఫలవంతమైన రేగడి భూమిగానున్నది. ఈ భాగమును గుత్తితాలూకాలోని పశ్చిమ భాగమునుదప్ప జిల్లా యొక్క మిగిలిన భాగమంతయు, మిట్టపల్లములగు ఎఱ్ఱమట్టి ప్రదేశమైనందున వ్యవసాయమున కనుకూలముగా లేదు. ఈ జిల్లాలోనిమున్ని తాలూకాలకంటె 'మడకసి' మిక్కిలి ఫలవంతమైనది. నీటి వసతియు నెక్కువగాఁ గలదు. తాడిపత్రి,

* ఒకానొక ప్రదేశము వేయి అడుగుల ఎత్తుననున్నదియనఁగా నది సముద్రపు మట్టమునుండి అంత ఎత్తున నున్నదని యర్థము.

తాలూకాలో 'ముచికోట' గుట్టలుకలవు. ఇతర భాగములలోనల్లని 'మంగలకత్తిరాయి' గుట్టలుగుట్టలుగా నున్నది. పాలసముద్రము, పెనుగొండవైపు, గుట్టలు విశేషముగాఁగలవు. ఈ గుట్టలలోఁ గొన్ని ౩౦౯౧ అడుగుల వఱకెత్తుండును.

ఈ జిల్లాలో మిక్కిలి యున్నతము లగు పర్వతములు లేవు. కొండలు

గుట్టలు మాత్రము ఉన్నవి. గుత్తితాలూకా యందు గుట్టలధి కము. ౧౦౦౦ అడుగులు మొదలు ౩౦౦ అడుగుల వఱకు నెత్తుగల కొండలు ఈ జిల్లాలో ముప్పదికంటె నెక్కుడుగలవు. ఇందు ముఖ్యమయినవి మూడు కొండలు.

౧ ఈశ్వరమలై: ఇది కదిరి తాలూకాలో నున్నది. ౩౧౬౯ అడుగుల ఎత్తుకలది.

౨ మల్లప్పకొండ: ఇది పెనుగొండ తాలూకా బుక్కపట్టణమునకు కొంచెము ఈశాన్యములగా మూడుమైళ్ళ మీద నున్నది. ౩౦౮౮ అడుగుల ఎత్తుకలది.

౩ పెనుగొండ: పెనుగొండ గ్రామమునకు దక్షిణమున అరమైలుదూరమున నున్నది. ౩౦౮౮ అడుగుల ఎత్తు. దీనిమీద ఖిల్లా యనబడు పురాతన కట్టడములును, శిలాశాసనములును బెక్కులుకలవు.

పెదకొండలు గాక చిన్న చిన్న గుట్టలును కనుములును, ఈ జిల్లా కనుమలు లోఁ బెక్కులు కలవు.

నేలమట్టముమీద ౨౪ మొదలు ౧౭౦ అడు

గులవఱకు నెత్తుగనుండు గుట్టలు డెబ్బదికిఁ బై నికలవు. ఇవి రెండు మైళ్లు మొదలు పదు నెనిమిది మైళ్ళవఱకుఁ బొడుపుండును. ఇవి యీ జిల్లాయొక్క యుత్తరభాగమున కంటె దక్షిణభాగమున నెక్కువగనున్నవి. ఇచ్చటి కనుమలలో ముచ్చుకోట 'కనుమ' ముఖ్యమైనది. ఇది అనంతపురము తాడిపత్రి తాలూకాల సరిహద్దులలో నున్నది. అనంతపురము నుండి యీశాన్యముగా బుక్కరాయి సముద్రము నాయినపల్లిమీఁదుగా తాడిపత్రికిఁ బోవు బండిబాట యీకనుమలలోనుండి పోవును. ఈకనుమపొడువు ఉత్తరదక్షిణముగ ౧౭ మైళ్లు, వెడల్పు ౫ మైళ్లు. ఇచ్చట దొంగలభయ మెక్కువగ నుండును. కల్యాణదుర్గము ధర్మవరము తాలూకాలలో జిన్నకనుమ లయిదారుకలవు. కదిరితాలూకాలో దోర్నాలకనుమ, బొంతలపల్లికనుమ, తుమ్మలమల మున్నగు భయంకరములయిన కనుమలు కలవు.

వజ్రకరూరు అను గ్రామ సమీపమున భూమిపై భాగముననే యెప్పుడైనను వజ్రము లు దొరుకుచుండును. అవియెచ్చటి నుండి పుట్టునో తెలియలేదు. ధర్మవరము తాలూకాలో రామగిరియొద్ద బంగారు గని యొకటి తొమ్మిది యేండ్లక్రింద మారినకొలది అను పాశ్చాత్యునిచే గనిపెట్టఁబడియె. కాని యది లాభప్రదమైనదికాదు. ఇటీవల

చెన్నబావి జబ్బట్ల, మధ్యజబ్బట్ల అనఁబడు మూఁడుగనులు కనిపెట్టఁబడినవి. వీని వలన లాభ మెక్కువగనున్నది. ఇండ్ల కుపయోగపడు రాళ్ళుఅచ్చట దొరకును. తాడిపత్రి తాలూకాలో నీరాయలచెరువు నొద్ద బలపపురాయి దొరకును. వానితో పాత్రలు చేయుదురు.

ఈ జిల్లాలోఁ బ్రవహించునదులలో పెన్నముఖ్యమైనది. ఇది మైసూరు రాజ్యమునందుఁ బుట్టి హిందూపురము నదులు తాలూకాలోని వియగుచోలూరు, రోడోయను రెండుగ్రామములయొద్ద, రెండుపాయలుగా ఈ జిల్లాలో ప్రవేశించును. ఈశాఖలు రెండునుపరిగియను గ్రామమున నీశాన్యమున రెండుమైళ్ల దూరములోఁదిరిగి నొకటిగాఁజేరి రొద్దము; నూతి మడుగు గ్రామములమీఁదుఁగా నూటిగ నుత్తరముదిక్కు ౮౦ మైళ్ళు ప్రవహించి, ఉడిపి (పెన్నహోబిలము) యొద్ద సర్రున తూర్పునకుఁదిరిగి కొప్పలకొండ, పామిడి, బండెల్దిన్నె, చిన్నపొపూరు గ్రామములనంటి, రమారమి ౫౦ మైళ్ళు ప్రవహించి, వంగనూరు గ్రామమునకు నుత్తరమున నొక మైలుదూరములో కడపజిల్లాలోఁ బ్రవేశించును. ఈజిల్లాలో ఈనది ౧౩౦-౧౪౦ మైళ్ళు ప్రదేశమున పారును. పామిడి గ్రామమునకు దక్షిణముగాఁ బారెడు ఈనదికి నడుమ నొకశివాలయము-గోపురశోభితము-గట్టఁబడినది.

చిత్రావతి: ఇది పెన్నకు నువనది. మైసూరు రాజ్యమునఁబట్టి ఆగ్నేయదిక్కున ఈజిప్టులో బ్రవేశించి, హిందూపురము, పెనుగొండ, ధర్మవరము, తాడిపత్రి తాలూకాలలోనుండి ౯౨ మైళ్ళు ప్రవహించి కడవ జిల్లాలోఁబ్రవేశించును.

మద్దిలేరు:- ఇది చిత్రావతికి నువనది. కదిరి తాలూకాలోని నున్నంపల్లి మహమ్మదా బాదు గ్రామముల సమీపమునఁ బుట్టెడి చిన్నవాగు లొక్కటిగాఁజేరి యీ యేరు గును. నున్నంపల్లెకు నీశాన్యముగ ౧౫ మైళ్ళు ప్రవహించి యుత్తరముగఁదిరిగి, కదిరి ధర్మవరము తాలూకాల సరిహద్దులలో చిత్రావతిలోఁ జేరుచున్నది. ఈ యేరు మొత్తము మీఁద ౫౨ మైళ్ళు పొడవు.

ఈజిప్టులో ౧౬౨ చెరువులు కలవు. వానిలో బుక్కపట్టణము చెరువు, ధర్మవరము చెరువు, సింగనమల చెరువులు మైనవి. మొదటి రెండును చిత్రావతినదికి నడ్డకట్టవేసి నిర్మింపఁబడుటచే వానికి నీటివనతి విశేషముగ నుండును. ఈ రెండు చెరువులు మిక్కిలి పురాతనకాలమున దొడ్డవడియారు చిక్కవడియారు లనఁబడు ఇద్దఱు అన్నదమ్ములచే నిర్మింపఁబడినది.

మొత్తముమీఁద నీజిల్లాలో వర్షములు తక్కువ. నైరృతి దిక్కునుండి వచ్చేడి (పడమటి) మేఘవాయువు (Monsoon) గాని,

ఈశాన్యమునుండి వచ్చేడి (తూర్పు) మేఘవాయువుగాని ఈ ప్రాంతమునకు నెక్కుడుగ వర్షములు రాదు. అందుచే వర్షములు

ములుక్రమము తప్పకుండగాఁబడవు. నైరృతి వాయువు (పడమటిగాలి) తొలకరి వానలను జూన్ నెలలోనిచ్చి జూలై, ఆగస్టు, సెప్టెంబరు నెలవఱకు వర్షము గురిపించును. ఈశాన్యపు వాయువు (North-east monsoon) అక్టోబరులో మంచివర్షము నిచ్చును. కాని ఆ తరువాత మరల మృగశిర (జూన్) వచ్చు వఱకువర్షములుండవు. ముప్పదినాలుగేండ్లలో (౧౮౭౦-౧౯౦౩) గురిసిన వాన లెక్కవేసి యావరేజి(సరాసరి)చూడగాసంవత్సరమునకు ఈజిల్లాలో ౨౩ అడుగుల (దుక్కుల) వర్షము కురియునని తేలినది. ఇంత తక్కువ వర్షము చెన్నరాజధానిలోనిమఱియే జిల్లాలోను కురియదు. సెప్టెంబరు అక్టోబరు నెలలలో నెక్కువ వర్షము కురియును. ౧౮౫౧ లోను ౧౮౮౯ లోను పెద్ద తుపానులువచ్చి, చెరువులకు, పంటలకు నష్టము కలుగఁజేసినవి.

చెన్నరాజధానిలోని యితర జిల్లాలకంటె నీజిల్లాలో నెండలు మెండని చెప్పవలెను. అందుచేతనే యిది మిక్కిలి యూరోగ్యకరమైన జిల్లాకూడనైనదని చెప్పవచ్చును. ఎండకాలము మార్చిలోఁబ్రారంభించును; మృగశిరాప్రవేశముతో జూన్ లో నెండలు తగ్గును.

అప్పుడచ్చట కాలమానస్థితి యితర పెక్కు జిల్లాలకంటె మనోహరముగ నుండును. జిల్లా లోని యుత్తరము వైపుభాగమునకంటె దక్షిణపు వైపుభాగము ఎక్కుడు చల్లగనుండును.

ఈ జిల్లాలో ౫౧౬ చదరపుమైళ్ళ యరణ్యముకలదు. బల్లారి, కడపలోని పశ్చిమ తాలూకాలవలెనే అడవులు

యిచ్చటియరణ్యములలోఁగూడ పెద్దచెట్లు పెరుగవు. మునుకొండ రేంజిలోను ఉత్తరపువైపు కొండలలోను పెనుకొండ హిందూపురము తాలూకాలలోను రిజర్వుఅరణ్యముకలదు. ఈ యరణ్యములలో కొద్దిగా వెదురు, తేకు పెరుగును. ఏపెచెట్లువిశేషముగ నభివృద్ధిచెందును. అనంతపురమునందు డిప్రీటు ఫారెస్టు కచేరి కలదు. తాడిపత్రి, పామిడి, బుక్కపట్నము, మడకశిర, కల్యాణ దుర్గము, ఈ తావులలో రేంజి ఆఫీసరులుందురు.

ఈ జిల్లామొదట ఏడు తాలూకాలుగా విభజింపఁబడియుండెను. ఈమధ్య ధర్మవరము తాలూకా రెండుగా విభాగములు

విభజింపఁబడుట చేతను, కడపజిల్లాలోని కదిరి తాలూకా కొత్తగా నిందుఁ జేరుటవలనను, ఇప్పుడిందు తొమ్మిది తాలూకాలుగలవు. ఈ తొమ్మిది తాలూకాలును నాలుగు సబ్ డివిజనులుగా నేర్పర్పఁ బడినవి:—

సబ్ డివిజన్	తాలూకాలు
౧. గుత్తి	౧. గుత్తి ౨. తాడిపత్రి.
౨. అనంతపురము	౩. అనంతపురము. ౪. కల్యాణదుర్గము.
౩. ధర్మవరము	౫. ధర్మవరము. ౬. కదిరి.
౪. పెనుకొండ	౭. పెనుకొండ. ౮. హిందూపురము ౯. మడకశిర

కలెక్టరు జిల్లా అధికారిగానుండును. సబ్ డివిజనుకు అధికారిగా, సీమలో సివిల్ సర్వీస్ ప్రభుత్వము ప్యాసైన వాడుగాని, డిప్యూటీ కలెక్టరుగాని ఉందురు. తాలూకాకు నొక తహసీలుదారుఁడుండఁగా గుత్తి, తాడిపత్రి, అనంతపురము, పెనుకొండ, అను తావుల నొక్కొక్క సబ్ మ్యాజిస్ట్రేటును, యాధికి, ఉర్వకొండను చోట్ల డిప్యూటీ తహసీలుదారులును ఉన్నారు. రిజిస్ట్రేషన్, ఆబ్ కారి, పబ్లిక్ వర్క్సు (ఇంజనీరింగు) విషయమై యీ జిల్లా బల్లారి జిల్లాలోనిదిగనే యెంచఁబడును.

సివిల్ వ్యాజ్యములు పరిష్కరించుటకై గుత్తిలోను పెనుకొండలోను మునసబ్ కోర్టులు కలవు. ఈజిల్లాకు వేఱుగ జిల్లాకోర్టులేదు. గుత్తి మునసబ్ కోర్టు మీద కడప జిల్లాకోర్టు నకును, పెనుకొండ మునసబ్ కోర్టు మీద బల్లారి జిల్లా కోర్టునకును అప్పీళ్లు ఉండును. సెషన్ కేసులు బల్లారి సెషన్ కోర్టు ఎదుట

విచారింపబడును. గుత్తి, తాడిపత్రి తాలూకాలలోని గ్రామాదులలో కక్షలు(ఫీర్టీలు) ఎక్కువుగ నున్నందున పోరీ, బందిపోటు, ఖాసీ నేరము లంత అరుదుకావు. పెనుగొండ తాలూకాలోని పూర్వభాగమునందు నేరములు చేయువారు కలరు. మొత్తముమీద నీ జిల్లాలో నేరమంత యధికమని చెప్పటకు వీలులేదు. చెన్నరాజధానిలో కోర్టుల యెడటికి వచ్చెడికిమినల్ కేసులలో నూటికి ౨, ౧౦ మాత్రమీ జిల్లానుండి వచ్చును. కొరచులు, ఎరుకలవాండ్లు, ఒడ్డెలు అనుజాతివారు ముఖ్యముగా నేరములను చేయుచుందురు.

పోలీసు డిస్ట్రిక్టుసూపరింటెండెంటు అనంతపురములో నుండును. జిల్లాలో మొత్తము మీద ౪౧ పోలీసు స్టేషనులను, ౫ షేటు పోస్టులుకలవు. ౬౪ గురు ఆఫీసర్లును, ౮౭౪ గురు బంటోతులును, ఈజిల్లా సంరక్షణ నిమిత్తమై యేర్పాటు చేయబడినారు. ఆఫీసర్లలో ౩ మంది ఇన్ స్పెక్టర్లును, ౫౧ మంది సబ్ ఇన్ స్పెక్టర్లును కలరు. ఈజిల్లాలో ౧౦౨ మందికి నొక పోలీసు జవాన్లుచొప్పున నున్నారు. ఈ జిల్లాలో జైలులేదు. ఇప్పటి జైలను బళ్ళారి జైలుకుఁబంపెదరు. ప్రతి తాలూకాకు నొక సబ్ జైలుకలదు. అన్నటిలోను కలిసి ౧౧౪ జైలకంటె నెక్కడుండఁజాలరు.

తెలుఁగు దేశమునందలి యితర జిల్లాలలోఁ గాన్పించినట్లు ఈ జిల్లాలోఁగూడ మిక్కిలి

పురాతన కాలము నాటి వియని చెప్పఁదగు రాతితో చుట్టు జిల్లా పరిత్రము నమర్చబడిన దిబ్బలు విశేషము కలవు. కల్యాణదుర్గము తాలూకాలోని ముదిగల్లు, దేవతులబెట్ట, అనంతపురము తాలూకాలోని మాల్యవంతము, హిందుపురము తాలూకాలోని కొండాపురము, పూలేకు అను గ్రామములయొద్ద నిట్టివి పెక్కులుకలవు.

గుహలలోఁ గాపురముండెడు మిక్కిలి పురాతనకాలపు వారిచే గుట్టలలో తొల్పఁబడిన తావులుకూడ గుత్తి తాలూకాలో ననేకములు కలవు. కొండలో మొదట లోయలుచేసి, ప్రక్క భాగములను నునుపుచేయవలయునన్న యుద్దేశముతో, గుంపులు గుంపులుగ జనముకూర్చుండి వానిని అరగఁదీయుచుండిరని యూహించుటకుఁ దగిన నిదర్శనములున్నవి. ఇవన్నియుఁ జరిత్రకాలమునకుఁ బూర్వపు సంగతులు. అప్పటి జనులెవరో కనుఁ గొనుటకు సాధనములు లేవు. వీరియాయుధము లన్నియు శిలామయములు. వీరు శిలాయుగము వారనిచెప్పవచ్చును.

ఈ కాలము తరువాత చరిత్రకాలము వఱకు నీ ప్రదేశమును గుఱించిన చరిత్ర మేమియుఁదెలియదు. ఏడవ శతాబ్దమందలి యొక శాసనము మడకశిర తాలూకాలోని రత్నగిరియను గ్రామము 'నలవాది విషయము'లోనిదియని చెప్పుచున్నది. *ఇదిచాళుక్య

* 1. Bombay gazetteer - i. Pt. II. 363.

విక్రమాదిత్యునిచే (౧౦౭౬-౧౧౨౬). శ. ౬౫౫-౬౮౦). వేయఁబడిన శాసనము. కావున నాకాల మందు నీ దేశము ఆరాజుచే బాలింపఁబడు చుండెనని మన మూహింప వచ్చును. ఈ చాళుక్యులు 'నలు' లను, అనఁగా ఆదేశపు రాజులను సంహరించిరని యీ శాసనము వలననే తెలియుచున్నది.

మడకశిరతాలూకాలోని హేమావతి లోఁ బెక్కు పురాతన శాసనము లున్నవి. వీనిలో గొన్నిటిని బట్టి చూడ ౮-వ శతాబ్దము మొదలు ౧౦-వ శతాబ్దము వఱకు 'నొలంబ వాదిద్వాత్రింశత్ సహస్ర' మనఁబడు దేశముగ నుండెననియు, నచ్చట నో లంబు లను వారు రాజ్యము చేయుచుండిరనియుఁ దెలియుచున్నది. ద్వాత్రింశత్ సహస్ర విషయమనఁగా ముప్పది రెండు వేల గ్రామ ములు గల జిల్లాయని అర్థము. గుత్తి కూడ నొలంబ వాది దేశములోనిదే. నొలంబులు పల్లవశాఖలోనివారు. రాష్ట్రకూటులకు లోఁ బడినవారు. ౮-వ శతాబ్దము మొదలు ౧౦-వ శతాబ్దము వఱకు రాజ్యమేలిరి. వీరిని గాంగులును, గాంగులను చోళులును జయించిరి. చోళులలోని వాడగు మొదటి రాజరాజు (౯౫౫ లో రాజ్యమునకు వచ్చినవాడు) నొలంబ వాదిని గెల్చినట్లు వ్రాసికొనియెను. కులోత్తుంగ చోళదేవుని శాసనము కూడ నొకటి హేమావతిలోఁ గలదు.

తరువాత పశ్చిమ చాళుక్యులు ఈ ప్రాంతమునకు రాజులయినట్లున్నారు. ఆటవ విక్ర

మాదిత్యుని (౧౦౭౬-౧౧౨౬) శాసనములు గుత్తి దుర్గముమీఁదనున్నవి. చాళుక్యులను హేయ సలబల్లాలులును, పారిని దేవగిరి యాదవులును గెలిచిరి. రెండవ వీరబల్లాలుని (౧౦౯౧-౧౧౧౨) శాసన మొకటి హేమావతిలో నున్నది. మైసూరు రాజ్య మందలి హరిహర గ్రామమున నున్న యొక శాసనములో ఈ రాజు గుత్తిని పట్టుకొనినట్లున్నది. దేవగిరిసింగణ రాజు(౧౨౧౦-౧౨౪౭) గుత్తిని స్వాధీన పరచుకొన్నట్లు కానవచ్చెడిని.*

పదునాల్గవ శతాబ్దమధ్యమున నిది విజయ నగరరాజ్యమునందుఁ గలిసియుండెను. పేను గొండ గుత్తిదుర్గములు విజయనగరరాజుల యాక్రమణలోనుండుటయేగాక, యవి శత్రు దుర్జయములని ఖ్యాతిపడసియుండెను. ౧౫౬౫ లో జరిగిన తాలికోట పరాజయమునకుఁ దరువాత సదాశివరాయడును తిరుమలరాయ డును విజయనగరమును విడిచి పేనుగొండ దుర్గముమీఁదికి తన రాజధానిని మార్చిరి. దానిమీఁదికి దండెత్తివచ్చిన తురుష్కుల నెన్నియో పర్యాయములు పరాభవించిరి. వసుచరిత్రములోని యీక్రిందిపద్య మాంధ్రులెఱింగినదియే :-

చ. తిరుమలరాయ శేఖరుని ధీరచమూభటరాజియాజిభీ
కరయవ నేశ్వరప్రహితఖానబలంబులఁజక్కు సేయని
ధరఁబెనుగొండకొండలు మదిద్విపచర్తకపాలమాలికా
పరికరభూషితంబులై బల్విడిఁగాన్పె గిరిశభావమున్.

* 1 Bombay Gazetteer, i, Pt II, 505.

బలహీనులయిన విజయనగరము రాజులు తరువాతఁ గొంతకాలమునకుఁ దమ రాజధానిని పెనుగొండనుండి చంద్రగిరికిమార్చిరి. గుత్తియుఁ గాలక్రమమున తురుష్కుల స్వాధీనమయ్యెను. వారియొద్దనుండి మురార్ రావను మహారాష్ట్రవీరుఁడు గుత్తిని స్వాధీనపఱచుకొనెను. ఈ కాలమునందు దేశమంతయు నరాజకమై, యొక్క రాజులేక, యెవరి కెంతభాగము చిక్కిన వారంత భాగమునకు నధిపతులగుచు, పెక్కుపాలెగారులు దేశమును ఏలుచుండిరి. ఏలుచుండి రనుటకంటె దోచుకొనుచుండిరనుట మేలు. ఇట్టి వారిలో అనంతపురము హండెవారు కొంత ప్రముఖులుగ నుండిరి. ఈ పాలెగార్లు వీలయినప్పుడు స్వతంత్రులయి వీలుకానప్పుడు పైవారికి లోఁబడి మెలగుచుండిరి. హైదరల్లి ప్రబలుండైనపుడు ఈ భాగమును సులభముగ స్వాధీనపఱచుకొనెను. ఒక్క గుత్తిదుర్గము మాత్రము చాలకాలము వశముకాలేదు. చివరకు కోటలోఁ ద్రాగుటకు నీరులేనందున ౧౭౭౫ లో వశమయ్యెను.

మహారాష్ట్రీలు, నైజాము, ఇంగ్లీషువారు కలిసి ౧౭౯౨లో టిప్పుసుల్తానును ఓడించి నపుడు, ఇప్పటి అనంతపురము జిల్లా యొక్క ఈశాన్యభాగమైన యప్పటి తాడిపత్రి, తాడమరెత్తాలూకాలు నైజామున కీయఁబడెను. టిప్పు చనిపోయిన తరువాత ౧౭౯౯ లో ఆతని రాజ్యమును ఇంగ్లీషు నైజాము మొద

లగువారు పంచుకొనునపుడు, ఈజిల్లా యొక్క మిగిలిన భాగమంతయు నైజాముకుఁబోయెను. ఈ రెండుతహనామాల (treaties) ననుసరించి నైజామునకు వచ్చిన రాజ్యమంతయు, నతఁడు ౧౮౦౦ లో నింగ్లీషువారికి దత్తముచేసెను. అవియేదత్తమండలములు (Ceded districts). నైజాము సంరక్షణ నిమిత్తమై ఇంగ్లీషు వారుంచవలసిన సైన్యము కర్చుకొనితం ద ఈమండలములు శాశ్వతముగ నింగ్లీషువారి కీయఁబడెను. అప్పు డనంతపురముగూడ బ్రిటిషు ప్రభుత్వమునఁ జేరెను.

మొదట దత్తమండలముల కన్నిటికి నొక్కడే కలెక్టరుండెను. మొదటి కలెక్టరు మేజర్ మనో (ఇతఁడే తరువాత నర్ పదవిని బొందెను). తరువాత దత్తమండలము రెండు జిల్లాలుగ విభజింపఁబడెను. అందు బల్లారి జిల్లాలో నిప్పటి అనంతపురముండెను. బల్లారి జిల్లా పెద్దది అయినందున ౧౮౧౨ లో దానిని రెండు జిల్లాలగ విభజించి, ఒకదానికి బల్లారి అనియు, రెండవ దానికి అనంతపురమనియు పేర్లు పెట్టిరి. కదిరితాలూకా యిటీవల-కడపజిల్లాలోనిది -- ఇందుఁ జేర్చఁబడినది.

ఈ జిల్లాలోఁ బురాతన చరిత్రసూచకములు గుత్తి పెనుగొండకోటలు. తాడిపత్రి యొద్ద పెన్నయొడ్డుననున్న దేవాలయము, లేపాక్షి, హేమావతి దేవాలయములు, చెక్కడమువనులచే నుశోభితములు. పల్లవులకాలమునాటి శాసనములు, హేమావతి దేవా

లయములోనున్నవి. ఈ జిల్లాలోని శాసన, ములలో నివి మిక్కిలి పురాతనములు.

ఈ జిల్లాలో నూలుబట్టలు, పట్టుబట్టలు నేయుదురు. సాధారణముగ రైతులు కట్టుకొను ముతకబట్టలును, కళలు, విద్యలు, వర్తకము స్త్రీలు కట్టుకొనురంగు చీరలు ఎక్కువగ నేయబడును. పట్టునేత ముఖ్యముగ తాడిపత్రి, ధర్మవరము, ఉరవ కొండ యను స్థలములందు జరుగును. పామిడి, గుట్టూరు అను గ్రామములలో చేతితో నద్ద, బడిన చీటీబట్టలు, కలంకారియద్దకపుడపట్టు మొదలయినవి తయారు చేయబడును. ఇట్టి నరకు లెక్కువగ రంగూనుకెగుమతియగును. కల్యాణదుర్గ, మడకశిరతాలూకాలలో ఉన్ని కంబళ్లు నేయబడును.

తిమ్మన్ చెర్ల, గుంటకల్, తాడిపత్రి యీ మూడుచోట్లను ప్రత్తి యేకి మూటలుకట్టు, ప్రత్తి ఫ్యాక్టరీలు కలవు. ఇవి చాలకాలము నుండి యున్నవి. వీనిలో ఆవిరితో పనిచేయబడును. ధర్మవరము తాలూకాలోని న్యాయ ద్దల గ్రామమునందు ముతకకాగితము చేయుదురు. ఖొరమయమైన మట్టితోఁ జూర్వమా జిల్లాలో గాజులు చేయుచుండిరి. కాని యిప్పుడావృత్తి చచ్చిపోయినది.

ఉత్తరపు తాలూకాలనుండి ప్రత్తియు, దక్షిణమునుండి బియ్యము, బెల్లము, తంగెడుచెక్క యెగుమతులగును. ఉప్పు, పరదేశపుబట్టలు, పరదేశపునూలు, పశువులు ఈ

జిల్లాకు దిగుమతియగును. వర్తకమునకు హిందూపురము ముఖ్యస్థలముగ నుండెను. కాని యిటీవల ప్లేగువలన నేచ్చటి వర్తకము తగ్గినది. వారము వారము చేరెడి సంతభవలన నీ జిల్లాలోని యంతరంగవర్తకము జరుగుచుండును. ఈ సంతలు లోకల్ బోర్డువారి అధీనమందుండును. ముఖ్యమైన సంతలు హిందుపురము, తాడిపత్రి, యీదికి అను స్థలముల జరుగును.

ఈ జిల్లాలో బండిబాటలు, రోడ్లు వలయునన్ని కలవని చెప్పవచ్చును. కంకరు వేయబడిన పక్కారోడ్లు ౨౫౦ మైళ్లును, సాధారణపురోడ్లు ౫౦౦ మైళ్లును వ్యాపించి యున్నవి. బెంగుళూరు బాటలు, రోడ్లు నుండి సికింద్రాబాదుకు బోవురోడ్లు ముఖ్యమైనది. ఇది దక్షిణదిక్కున కొడికొండయొద్ద అనంతపురము జిల్లాలోనికిఁ బ్రవేశించి, ఉత్తర దిక్కుగఁబోయి గుత్తియొద్ద జిల్లా వెలువడును. ఇవిగాక జిల్లాలో నొకచోటినుండి మఱియొక చోటికి బోవుటకు పెక్కుబాటలు కలవు. రైలుమార్గము లేని తాలూకాలలో నీ బాటలను జనులు విశేషముగ నుపయోగించెదరు. జిల్లా బీదదియైనందున లోకల్ బోర్డు వారికి నెక్కువ ఆదాయములేదు. అందుచే బాటల మరమ్మతు వివేషముగ జరుగదు.

ఈ జిల్లాకు రైలు సౌకర్య మెక్కువగా నున్నది. చెన్న పట్టణమునుండి వాడికిబోవు

రైలు, ఈశాన్యపుదిక్కుగా, నీజిల్లాలోఁ బ్రవేశించి గుత్తి తాలూకా రైలుమార్గము లోని గుంతకల్ జంక్షన్ కు చేరును. అచ్చటినుండి నైజాము రాజ్యమందలి రాయచూరుకుఁ బోవును. ఈ రైలు ౧౮౬౮-౧౮౭౦ సంవత్సరముల మధ్యకాలమునఁ బ్రారంభింపఁబడినది. గుంతకల్లునుండి సదరన్ మరాఠా రైలు (ఇప్పుడు ఎమ్. ఎస్. ఎం.ఆర్) మూఁడుశాఖలుగ మూఁడుచోట్లకుఁ బోవును. ఒకటి బల్లారికి, ఒకటి బెజవాడకు, ఒకటి బెంగళూరునకు. బెంగళూరుకుఁబోవు రైలుత్రోవ ఉత్తరమునుండి దక్షిణమువఱకు జిల్లాపొడుగున నున్నదని చెప్పవచ్చును. మఱి యొకశాఖ గుంతకల్లునుండి గదక్ కుఁ బోవుచున్నది.

ఈ జిల్లాలో ౧౮౯౧ జనాభాలెక్క ప్రకారము ౮౬౨౬౪౦ జనమును, ౧౯౦౧-వ సంవత్సరపు జనాభా లెక్క ప్రకారము ౯౩౩౭౫౭ జనమును,

౧౯౧౧-వ సంవత్సరపు లెక్క ప్రకారము ౯౬౩౨౨౩ జనమును ఉండిరి. అనఁగా సీపధినంవత్సరములలో నూటికి ౩.౨ చొప్పున జనము వృద్ధియైనది. ౧౯౦౧-వ సంవత్సరమునకుఁ బూర్వపు పది సంవత్సరములలో (౧౮౯౧-౧౯౦౧) నూటికి ౩.౨ చొప్పున జనము వృద్ధియై యుండెను. ౧౯౧౧-వ జనాభా సమయమున ౪౯౪౨౩౨ మగవాండును

౪౬౮౯౯౧ ఆడవాండును ఉండిరి. తాలుకాల ప్రకారము జనసంఖ్య ఈ క్రింద సీయఁబడినది.

౧ అనంతపురము	౧౦౬౧౩౧
౨ ధర్మవరము	౮౯౮౪౮
౩ గుత్తి	౧౪౯౧౩౯
౪ హిందూపురము	౯౭౩౧౪
౫ కదిరి	౧౪౭౪౦౨
౬ కల్యాణదుర్గము	౮౩౧౩౫
౭ మడక శిర	౮౨౧౨౧
౮ వెనుగొండ	౯౩౮౬౦
౯ తాడిపత్రి	౧౧౪౨౭౩

మొత్తము—౯౬౩౨౨౩

తాలూకా వారిగా విస్తీర్ణము:—

	చదరపు మైళ్లు,
౧ అనంతపురము	౯౨౫
౨ ధర్మవరము	౭౩౨
౩ గుత్తి	౮౯౬
౪ హిందూపురము	౪౨౮
౫ కదిరి	౧౧౫౮
౬ కల్యాణదుర్గము	౮౧౭
౭ మడక శిర	౪౪౩
౮ వెనుగొండ	౬౭౮
౯ తాడిపత్రి	౬౪౧

మొత్తము—౬౭౧౮

పల్లెలు, పట్టణములు, ఇండ్లు:—

	పట్టణము, పల్లెలు.	ఇండ్లు
౧ అనంతపురము	౧ ౧౦౯	౨౧౦౦౭
౨ ధర్మవరము	౧ ౬౨	౧౭౮౧౨
౩ గుత్తి	౩ ౧౩౦	౨౭౫౧౯
౪ హిందూపురము	౧ ౭౭	౧౯౬౬౯
౫ కదిరి	౧ ౧౩౯	౩౦౬౬౨
౬ కల్యాణదుర్గము	౧ ౭౨	౧౫౨౭౨
౭ మడక శిర	౧ ౫౭	౧౬౪౫౮

౮ పెనుగొండ	౨	౯౪	౧౯౭౧౧
౯ తాడిపత్రి	౨	౯౩	౨౧౯౫౮
	౧౩	౮౩౩	౧౯౦౦౬౮

ఒక చదరపుమైలుకు జన సంఖ్య:—

౧ అనంతపురము	౧౧౫
౨ ధర్మవరము	౧౨౩
౩ గుత్తి	౧౬౬
౪ హిందూపురము	౨౨౭
౫ కదరి	౧౨౭
౬ కల్యాణదుర్గము	౧౦౨
౭ మడకశిర	౧౮౫
౮ పెనుగొండ	౧౩౮
౯ తాడిపత్రి	౧౭౮

జిల్లాపూర్వ సరాసరినొకచదరపుమైలుకు ౧౪౩

ఈ జిల్లాలో, నెక్కుడు జనసంఖ్యగల పట్టణములు లేవు. అనంతపుర పట్టణమందు ౮౪౫౭ (౧౯౧౧) జనులు గలరు. జనులలో ౧౦౦ మందికి ౯౧ రు హిందువులుగను, ౮ మంది తురకలుగను ఉందురు. మతముల ననుసరించి జనసంఖ్య యీక్రింద ఈయబడినది.

హిందువులు	౮౭౬౪౭౧
మహమ్మదీయులు	౮౦౦౪౮
ఆనిమిష్టులు	౨౫౯౯
కిరస్టానులు	౩౬౩౬
జైనులు	౪౩౬
బౌద్ధులు	౨
పారసీవారు	౨౨
యహూదలు (జూద)	౯
మొత్తము	౯౬౩౨౨౩

ఈ జిల్లాలో ముఖ్యమైనది తెలుగుభాష. నూటికి నెనుబదిమంది కంటె నెక్కువగా దెనుగు మాట్లాడువారుందురు. కన్నడ దేశమును తగిలియున్న భాగమందు కన్నడము కొంచె మధికముగనుండును. కన్నడము మాట్లాడువారునూటికి ౧౦ కంటె నెక్కుడుండరు. ఈజిల్లాలోని జనులను భాషననుసరించి యిట్లు విభజింపవచ్చును.

తెలుగువారు	౭౮౨౩౩౨
కన్నడము వారు	౯౧౮౦౪
హిందూస్థాని మాట్లాడువారు	౫౯౬౨౩
లంబాడీలు	౧౨౦౫౭
మరాఠీలు	౭౨౩౮
ఎరుకలభాష	౩౮౪౯

జనులయొక్క జాతి ననుసరించి యీ క్రింద జన సంఖ్య యీయబడినది. అందు ముఖ్యమైన జాతులు మోత్రము ఉదాహరింపబడినవి. ఈక్రింది పట్టికను బట్టి చూచినయెడల నందఱి కంటె దెనుగుకాపువారి సంఖ్య యెక్కువగ నున్నట్లు కానవచ్చును. కాపు వారనగా వ్యవసాయమే జీవనముగ గల రెడ్డి వార్లని యర్థము. సంఖ్యలో రెండవ నెంబరు మాదిగ వాండ్రది. కన్నడ వాటిలో కురబ జాతివారి సంఖ్య యితరుల కంటె సధికముగ నున్నది. కురబలు మేకల మందల గాయుదురు, బొచ్చు గొంగళ్లు నేయుదురు. ౧౯౦౧-వ సంవత్సరపు జనాభాసమయమున ఈజిల్లాలో ౧౦,౦౦౦ బోయిజాతివాండ్రున్నట్లు చూపబడినది. ౧౯౦౧ లో వాండ్ర సంఖ్య

౬౦౪౯౯. పది సంవత్సరములలో బోయిల సంఖ్య యంత తగ్గుటకుఁ గారణ మేమో సెన్సస్ రిపోర్టు వారెచ్చటను చర్చించి యుండలేదు. బ్రాహ్మణులు ౧౭౬౬కిమాత్ర మున్నారు.

జాతివారి జనసంఖ్య:

తెలుగువారు

ఈడిగ	౯౭౪౩
ఉప్పర	౧౨౯౬౦
ఒడ్డె	౩౮౧౪౪
కమ్మ	౪౩౦౪౬
కాపు	౧౪౩౯౧౦
కుమ్మర	౭౧౯౨
కోమటి	౨౩౭౪౬
కంసాల	౯౨౯౪
గొల్ల	౪౬౧౩౩
చాకలి	౧౯౭౪౪౦
దేవాంగ	౭౪౧౮
బలిజ	౪౯౩౮౯
చేస్తా	౮౪౭౩
బోయి	౬౧౮౯౯
బ్రాహ్మణ	౧౧౬౯౨
మాదిగ	౧౦౨౪౪౨
మాల	౨౪౭౧౧
మంగల	౧౩౦౯౮
సాలె	౧౧౪౮౧

కన్నడవారు

కురబ	౬౧౨౭౧
లింగాయత	౧౦౬౭౪
బ్రాహ్మణ	౪౯౭౧

ఈజిప్తా విద్యా విషయమై మిక్కిలి శోచనీయ స్థితిలోనున్నది. ౧౯౦౧-వ సం

వత్సరము నందిందు నూటికి ౪ గురు చదివిన వారుండిరి. ౧౯౧౧ లో నూటికి ౪.౬ గురు చదివినవారయి విద్యాభివృద్ధి నారు. ఇట్లు చదివిన వారిసంఖ్య కొంచెము హెచ్చినను మొత్తము మీద సమాధాన కరముగలేదు. ఇంగ్లండు మొదలయిన దేశములలో చదివిన వారు నూటికి ౯౦ - ౯౯ మందియుందురు! ఈ జిల్లా జనసంఖ్య ౯౬౩-౨౨౩; అందులో ౪౪౬-౨౬ మందిచదువుకొన్నవారు. వీరిలో ౪౩౧౩౪ మంది పురుషులు; ౨౪౯౧ మంది స్త్రీలు. వీరుచదువుకొన్న వారనఁగా విద్యాంసులని యర్థముకాదు. ఇందు ఓనమాలు వచ్చినవారుకూడఁ జేర్చబడినారు. చదువు కొన్నవారనఁగా సాక్షులు. వీరిలో ౨౬౯౦ పురుషులును ౨౪౬ స్త్రీలును ఇంగ్లీషు చదివినవారు.

చదువుకొన్నవారి వివరము

	పురుషులు	స్త్రీలు	మొత్తము
హిందువులు	౩౭౨౪౭	౧౮౪౨	౩౯౦౯౯
ముసల్మానులు	౪౯౦౩	౨౪౯	౪౯౫౨
క్రైస్తవులు	౭౭౨	౩౮౩	౧౧౫౫
ఇతరులు	౨౦౩	౭	౨౧౦
	౪౩౧౩౪	౨౪౯౧	౪౪౬౨౬

(తాలూకువారి) విద్య

అనంతపురము	౪౨౭౪
భర్మవరము	౩౮౮౨
గుత్తి	౮౪౬౨
హిందూపురము	౪౭౭౭

కదిరి	౫౩౦౭
కల్యాణదుర్గము	౩౫౧౨
మడకశిర	౩౮౯౨
పెనుగొండ	౪౧౯౨
తాడిపత్రి	౭౨౯౧
	౪౫౬౨౬

తాలూకాలలో గుత్తియందుఁ గొంచెము విద్యాభివృద్ధి యెక్కువగ నున్నదని చెప్పవలెను. కల్యాణదుర్గమన్నిటి కంటె పెనుకఁ బడియున్నది.

౧౯౧౫-వ సంవత్సరమునందు ఈజిల్లాలో ౮౩౯ పాఠశాలలుండెను. వానిలో ౨౫౮౫౭ మంది విద్యార్థులు చదువుచుండిరి. ఈ పాఠశాలలలో మగపిల్లల కొఱకు ప్రాథమిక (Elementary) పాఠశాలలు ౭౯౮, రెండవతరగతి (Secondary) పాఠశాలలు ౪, ఆడపిల్లల కొఱకు ప్రాథమిక పాఠశాలలు ౭౦, యూరోపియనులకొఱకు ౩, బోధనాభ్యాసపాఠశాలలు ౪ ఉండెను.

విద్యార్థుల వివరము .

(i) హైందవులు

౧ మగవారు (ప్రాథమిక పాఠశాలలలో) ౨౨౭౮౬

రెండవతరగతి పాఠశాలలో ౮౧౪

౨ ఆడవారు (ప్రాథమిక పాఠశాలలలో) ౨౦౪౩

(ii) యూరోపియనులు ౧౦౪

(iii) బోధనాభ్యాసశాలలలో ౧౧౦

౨౫౮౫౭

పైని ఉదాహరించిన యంకెలలో హైందవుల క్రింద మహమ్మదీయ విద్యార్థులు ౩౬౫౯ మంది మగపిల్లవాండ్రును, ౯౮౦

మంది ఆడుపిల్లలును ఉన్నారు. ఈజిల్లాలో హిందువులకంటె దురుష్కబాలులే యెక్కువగఁ జదువుకొనుచున్నారని చెప్పవలెను. చదువుకొనఁ దగినయీడుగల పిల్లవాండ్ర సంఖ్యలోనుండి నూటికి ౫౯ కంటె నెక్కుడు మహమ్మదీయ బాలకులు చదువుకొనుచుండుటమిక్కిలినంతోషకరమైనవిషయము. ౧౯౧౧-వ సంవత్సరము జనాభాలెక్క ననుసరించి చూడఁగా ఈ జిల్లాయందు ౧౦౦౦౦ జనులలో చదువుకొన్న హిందూపురుషులు ౮౨౯, హిందూస్త్రీలు ౪౩, మహమ్మదీయ పురుషులు ౯౩౯, మహమ్మదీయ స్త్రీలు ౬౭, క్రైస్తవ పురుషులు ౩౯౮౭, క్రైస్తవ స్త్రీలు ౨౨౫౨!

౧౯౧౬-వ సంవత్సరపు జులై నెలనుండి దొరతనమువారు అనంత పురమునందు రెండవ తరగతికాలేజి పెట్టించినారు. ఇది క్రీమ క్రీమముగ మొదటి తరగతి కాలేజిగా మార్చబడును.

జిల్లాయొక్క యుత్తర భాగమునందుఁ

దప్ప మిగిలిన భాగము

వ్యవసాయము

నందంతటను భూమి

మిక్కిలి బీదది, ఫలవంతముకాదు. ఉత్తర తాలూకాలలోని రేగడి భూమియు సంత శ్రేష్ఠమైనదికాదు. ఈ జిల్లాలో పెద్దఆనకట్టలు గాని, ఏటికాల్వలుగాని లేవు. అందుచేత మాగాణి పైర్లు, తోటపైర్లు చెరువు లాధారమునను, బావు లాధారమునను చేయు

దురు: ఈ జిల్లాలో నిరువదివేలవఱకు బావులు గలవు. మిక్కిలి బెట్టకాలములో బావులంతఁగా నుపయోగపడవు. మెరకపైర్లలో కొట్ట, జొన్న, రాగి, ముఖ్యమైనవి. కొద్ది భూమిచేసి, ఎక్కువ పైరును వెలగల పైరును పండించుటకు బదులుగా రైతులు ఎక్కువ భూమిదున్ని, కొద్ది పైరులను, బీద పైరులను పండించెదరు.

౧౮౭౧—౭౨ లో ౧౦౭౬౦౦౦ ఎకరములభూమి రైతాధీనము నందుండెను. ౧౮౭౬-౭౮వ సంవత్సరమున వచ్చిన కరువు వల్లన పెక్కుమంది రైతులు భూములను విడుదలపెట్టిరి. ౧౮౮౧-౨ లో ౮౯౯౦౦౦ ఎకరముల భూమిమాత్రమే రైతాధీనము నందుండెను. తరువాత క్రమ క్రమముగా విడుదల పెట్టిన భూములను రైతులు సాగు చేయఁజొచ్చిరి. ఇట్లు పదియేండ్లు గడచిన తదుపరి ౧౦౭౮౦౦౦ ఎకరముల భూమి కరువు రాక పూర్వమునకన్న నెక్కువగానే రైతాధీనమయ్యెను. ఇప్పటికిని పెక్కు బీడు భూములు ఏటేటను సాగుచేయఁబడఁచున్నవి.

ఈమండలమున వచ్చిక బయళ్ళుమెండుగా లేకుండుటచే, ఇచ్చటబుట్టు పశువులంత శ్రేష్ఠములైనవి కాకున్నవి. అందువల్ల నెల్లూరి పొంతపు బలిష్ఠములైన కోడెలనుంచి వెలకుగొని, తీసికొని వచ్చుచుందురు. ఉన్ని కొరకీ మండలమునందు గొట్టెలు మేకలెక్కువగాఁ జెంపఁబడఁచున్నవి. ఈ ఉన్ని

తో అనేకగ్రామములందు రత్నకంబళ్లునేయుదురు. ఒక్కొక్క గొట్టె వత్సరమునకు ౪ పౌండ్ల ఉన్నీ ఇచ్చుచుండును.

ఈ జిల్లా యందు వర్షము మిక్కిలి స్వల్పముగుట వలన కరువులు

కరువులు

సర్వ సాధారణముగా

వచ్చుచుండును. వెనుకటి శతాబ్దములో మొట్టమొదట ౧౮౦౩ సంవత్సరమున కరువు వచ్చెను. అటు తరువాత ౧౮౨౪లో కరువు వచ్చు సూచనలు కనుపడఁగా గవర్నమెంటు వారు సహాయపడి కరువురాకుండఁ జేసిరి. అప్పటినుండియు కరువువచ్చినప్పుడెల్ల గవర్నమెంటువారు తగు సహాయమును జేయుచున్నారు. ఈ కరువులు వర్షములేమియు లేక పోవుటవల్ల పైరులు మాడిపోయినందుచేఁ గలుగు చున్నవి. ఇవి ౧౮౩౩, ౧౮౩౪, ౧౮౪౫, ౧౮౬౬, ౧౮౭౬—౮, ౧౮౯౨, ౧౮౯౬, సంవత్సరములలో వచ్చినవి. ౧౮౭౬—౮ కరువులో ౧౩౭౩౪౭ జనులు మౌమ దేవత పాలఁబడకుండ కాపాడఁబడిరి.

విజయనగరము నారి క్రిందనున్నపుడు ఈ జిల్లాలోఁజేరిన వ్యవసాయపు భూములకు నెట్టి తరములుండెనో, భూభూమితరములు ము లెట్లు అమరకము చేయఁబడుచుండెనో కనుగొనుటకు నాధారములేదు. అప్పుడు శిస్తు ధాన్యరూపకముగ సంగోరుపాలు, శిస్తుక్రిందఁ దీసికొనుచుండి రని మాత్రమే తెలియుచున్నది. గోల

కొండవారి ప్రభుత్వకాలమున కామాలపద్ధతి ననుసరించి భూమిశిస్తు వసూలుచేయుచుండిరి. కామాలపద్ధతి ప్రకారముగూడ సంగోరు పాలు ధాన్యము ప్రభుత్వమువారికిఁ బోవును. కాని యిది జమీందారుల, పాళెగార్ల ద్వారా వసూలుగుచుండెను. మహారాష్ట్ర కింద నున్న భాగమునందలి భూముల కేపద్ధతి ననుసరించి శిస్తు కట్టుచుండిరో తెలియదు. హైదరాబ్దు శిస్తులు శాశ్వతముగ నిర్ణయము చేసెను. కాని యినాములు మొదలయినవి జప్తుచేసి శిస్తు ఎక్కించు యత్నించెను. వాని కుమారుడైన టిప్పు సుల్తాన్ శిస్తులు పెంచు యత్నించెను. కాని శిస్తులు క్రమముగ వసూలుచేసి కొనఁగలిగిన వాడు కాడు. నైజాముకు ఈ భాగము ౧౭౯౨ లో స్వాధీన పడినప్పుడు భూమి మీది ఆదాయము తగ్గెను. ౧౭౯౨-౯౩ సంవత్సరములలోగొప్ప కరువువచ్చెను. అందువలన శిస్తులు తగ్గి పోయెను.

ఈ జిల్లా కంపెనీవారికి స్వాధీనపడిన తరువాత భూములు అమరకము చేయుపద్ధతి మారినది. జమీందారుల ద్వారా శిస్తులు వసూలు చేయుటకు మారుగా, రైతులతో స్వయముగా దొరతనమువారు కాళ్లు కుదుర్చుకొని, శిస్తు తామే వసూలుచేయఁజూచ్చిరి. ఈ అమరకపు పద్ధతిని రైతువారి పద్ధతి యని యెదరు. ఇది మేజర్ మన్రో చేసిన యేర్పాటు. గ్రామ మునసబు కరణములకు నిందువలన

బూర్వమున్న లాభము తగ్గినందున వారివలన శిస్తువసూలుకు గొంతభంగము మొదటగలిగెను. కాని తరువాత వారును క్రమముగ బనిచేయఁదొడగిరి. ౧౮౦౨-౧౮౦౬ కాలములో భూములను కొల్పించి, భూములను దర్జావారిగ విభజించి, మనో తరముల నిర్ణయించెను. తరువాత ఇండియా గవర్నమెంటువారు, రైతువారి పద్ధతిని తీసి వేసి, మొదట మూడేండ్లకు, తరువాత పదేండ్లకు, గ్రామాదులు ఇజారాపద్ధతి మీదనిచ్చిరి. ఇందువలన లాభము కలిగినది కాదు. కావున ఇజారా పద్ధతి మాని వేసి ౧౮౧౮లో మరల రైతువారిపద్ధతిని ప్రారంభించిరి.

మనోచే నిర్ణయింపఁబడిన రేట్లు ఎక్కువ యనియు వానిని తగ్గింప వలసినదనియు ౧౮౨౦ లో దొరతనమువారి కాజ్ఞాపించిరి. కాని ౧౮౨౧ వఱకు ఆరేట్లు తగ్గింపఁబడినవి కావు. అట్లు తగ్గింపఁబడిన రేట్లుకూడ ఎక్కువ యని ౧౮౫౯ లో వానిని నింకను తగ్గించిరి. ఇట్లు రేట్లు తగ్గిన తరువాత జిల్లా కొంచెము బాగు పడఁజూచ్చెను. కాని ౧౮౭౬-౭౭ సంవత్సరపు కరువు వచ్చి జిల్లానంతను మాడ్చి రైతులను బీదవారిని చేసెను. మరల ౧౮౭౮లో సర్వేప్రారంభమై ౧౮౯౭ లో బూర్తి అయ్యెను. కొత్త అమరకము ౧౮౯౦ లో ప్రారంభమై ౧౮౯౭ లో ముగిసెను. ఈ జిల్లామీద భూమిశిస్తుమాత్రము

పదుసారు లక్షలకు మించియు, పదునేడు లక్షలకు తగ్గియు నుండును. ఇందు జీమియా దారీలు లేవు. ఇనాంగ్రానుములు ౮౮౬ కలవు. ౧౦౦-కిగల యకరములు ఇనాంభూమి గలదు. ఈ జిల్లాలోని రేట్లు మొత్తము మీద (ఆ వ రే జి) పల్లము య ౧-కి రు. ౪-౬-౮ (ఎక్కువ రు. ౯-౦-౦, తక్కువ రు. ౧-౦-౦) మెరక య ౧-కి ౦-౧౧-౯ (ఎక్కువ రు. ౨-౮-౦; తక్కువ ౦-౨-౦).

ఈ జిల్లా కంతకును అనంతపురము మా త్రము మునిసిపాలిటీ స్థానిక స్వపరిపాలనము గానున్నది. డిస్ట్రిక్టు బోర్డును, డివిజను కొక్కటిచొప్పున నాలుగు లోకల్ తాలుకాబోర్డులునుగలవు, పండ్రెండు యూనియనులు కలవు. (కొ.ల.)

అనంత పురము (తాలూకా). ఈ పేరుగల జిల్లాలోని యొక తాలూకా. ఇది జిల్లాకు నడుమనుండును. విస్తీర్ణము ౯౨౫ చదరపు మైళ్లు. జనసంఖ్య ౧౯౦౧ లో ౧౦౮౭౩౧; ౧౯౧౧ లో ౧౦౬౧౩౧. ఈ తాలూకాలో మొత్తము ౧౦౮ గ్రామములు కలవు. భూమి శిస్తు ౧౯౦౩-౪ లో రు. ౧౯౦,౦౦౦ లుండెను. ఈ తాలూకాలోని భూమి మిట్టపల్లములు కలిగియుండును. బీడ దైనందున ఫలవంతము కాదు. అందుచే పచ్చనిచెట్లు తక్కువగా గానవచ్చును. ఉత్తరమున నచ్చటచ్చట నల్లరేగడి భూమికొద్దిగా గలదు. ఈ తాలూకాకు ఉత్తరమున

పెన్నయు, తూర్పున చిత్రావతీ నదియు గలవు. కాని వీనివలన ఈ తాలూకాకు నేమి యుబ్రయోజనములేదు. పల్లపు వ్యవసాయ మంతయు వర్షాధారమునే నమ్మియుండ వలసియున్నది. అనంతపుర గ్రామసమీప మున నున్న చెరువు శ్రీ. శ. ౧౩౬౪ లో విజయ నగరరాజుల మంత్రియైన చిక్కప్ప ఉడయర్ అను నాతడు కట్టించెను.

అనంతఫండి. ఒక మహారాష్ట్ర కవి. ఇతడు శా. శ. ౧౬౬౬ లో జన్మించి ౧౭౪౧ లో గీర్తిశేషుడయ్యెను. నరక్ జిల్లాలోని సంగమనేర్ గ్రామ నివాసి. మొదట నితడు శృంగారాతి రేకముగల 'లావిణీ' లనబడు వృత్తములలో బద్యముల జెప్పుచు మగపిల్లల వెంటఁదీసికొని వారిని ఆడించుచు జీవనముచేయు చుండెను. కాని యొక సారి అహల్యాబాయి సంగమనేరుకు వెళ్లినప్పు డామె యీతనిని బిలిపించి బ్రాహ్మణున కిది తగదనిచెప్పగా నామార్గము విడిచి యితడు భక్తిపరమైన కవిత్వము జెప్పుచు హరికథలుచెప్పదొడఁగెను. ఇతనిచే రచింపఁ బడిన చాటువులు పెక్కులుగలవు. కావ్యము లలో మాత్రము మాధవగ్రంథమను నది యొక్కటున్నది. ఇందు రెండవ మాధవ రావు పేశ్వామేడమీఁదినుంచి ధూకినప్పటి నుండి రెండవ బాజీరావు రాజ్యాభిషేకము జరుగువఱకు వర్ణింపఁబడినది. రెండవ బాజీ రావు, కవికి జరీగిన నిజ వర్తమానము, ఉత్తర

ములు వ్రాసి, తెలిపి, యీ చరిత్ర వ్రాయించెను. ఇతనికి శ్రీపత్. ఫందీయను నామాంతరముగల నవాయి ఫందీయను కుమారుడుండెను. అతడును కవియే.

అనంత భట్టు. శివాజీ గురువైన రామదాసస్వామి నమకాలికుడు. సాధు పురుషుడు. రామదాసస్వామియొక్క పంచాయతనములో నొక్కడు.

అనంత భూపాలుడు (మట్ల). విజయనగర సామ్రాజ్యపు వైభవము తఱిగిన పిదప పదునాఱవ శతాబ్దాంతమున నామమాత్రులయిన రాయలయొక్క భూములయందు సర్వస్వతంత్రులుగనో కొంత స్వతంత్రులుగనో అచ్చటచ్చట రాజ్యభారము నిర్వహింపజొచ్చిన వారిలో సీమల్లవంశ మొక్కటియై కన్పించుచున్నది. వీరిలో నొక్కండగు వరదరాజు శ్రీకృష్ణ దేవరాయల యల్లుడు. మట్ల వంశము వారు ఆంధ్రచోడులుగఁ గన్పట్టుచున్నారు. సూర్యవంశజులు, వీరి మూల పురుషుడు తిమ్మ ప్రభుడు. చాటు పద్యములనుబట్టి చూచినను అనంతభూపాలకృత కకుత్స్థవిజయమును, అవతారికా పద్యములు మాత్రమే గల నడిపింటి - వేంకట కవికృత అభిషిక్త రాఘవమును ఈ రెంటినిబట్టి చూచినను, మట్ల వంశోద్భవులు విద్యాప్రియులును రణప్రియులును నయి కన్పట్టుచున్నారు. అందు

అనంత భూపాలుడు పెనుగొండకడ మల్కబలముల సాధించినట్లును గుఱ్ఱము కొండను స్వాధీన పఱచుకొనినట్లును సిద్ధవట దుర్గము నాక్రమించుకొని నట్లును రాయలచే 'సురుమాయి' బిరుదమందినట్లును తెలియవచ్చుచున్నది. మట్ల, పెనుగొండ, సిద్ధవటము, గుఱ్ఱముకొండ ఇవెల్లయు ఒండొంటికి అనతి దూరమున నుండుటంజేసి మట్లప్రభువులు విజయనగరాధీశులకు సామంతులయిన స్వల్ప సంస్థానాధిపతులని, నిర్ణయింపవలసి యున్నది. మట్ల కడప జిల్లా రాయచోటి తాలూకాలో నున్నది. అచ్చట నుండి యుద్ధవీరుడుగ్గును కావ్యకర్తగను బ్రహ్మతిగాంచిన ఈ అనంత భూపాలుడు ఎల్లధరారమణునకును రంగమాంబకును బుత్రుడు, తిరుమల లోశస్వాచార్య శిష్యుడు. పదునాఱవ శతాబ్దపు నుత్తరార్థమునను పదునేడవ శతాబ్దాదిని నుండిన వాడు. పైని చెప్పబడినరీతిని ఇతడు కాకుత్స్థ విజయమును గ్రంథమునురచించెను.

అనంత దేవుడు. ౧. ఇతడు సంస్కృతము నందు 'సిద్ధాంత తత్త్వం' న్మృతి కౌస్తుభం 'సంస్కార కౌస్తుభం' మొదలయిన గ్రంథములను రచించెను. సిద్ధాంత తత్త్వ మనునది వేదాంత గ్రంథము. ఇతడు కూర్మాచల ధౌశాధిపతియైన బాజబహదుర్ బండ్ వద్ద నా శ్రితుడగ నుండెను. ఈరాజు ౧౬౪౪ మొదలు ౧౬౬౪ వఱకుండెను. ఈ గ్రంథ కర్త తండ్రి ఆపదేవుడు; ఆపదేవు

(న్యాయ ప్రకాశః) అను పూర్వమీమాంస సంబంధమైన యుద్ధాంధమునకుఁ గర్త.

౨. భాస్కరా చార్యుని వంశములోని వాఁడు. ఇతఁడు బ్రహ్మగుప్తుని సిద్ధాంత మండల ఛందశ్చిత్వత్తర మను యథ్యా యముమీఁదను, బృహజ్జాతకము మీఁదను టీక వ్రాసినవాఁడు.

౩. కాశ్మీర దేశపు రాజు. ఇతఁడు క్రీ. శ. ౧౦౨౮ మొదలు ౧౦౬౩ వఱకు ముప్పదయిదు సంవత్సరములు రాజ్యమేలెను. ఇతఁడు సంగ్రామ రాజు (౧౦౦౩-౧౦౨౮) యొక్క చిన్న కుమారుడు. ఇతని యన్న హరిహర రాజు ౨౨ దినములు రాజ్యము చేసి గతించిన తోడనే ఇతని తల్లి దుర్మార్గ వృత్తిగల శ్రీ లేఖ రాజ్యము నాక్రమించుటకుఁ బ్రయత్నించెను. కాని రాజభటు లీతనినే రాజ్యముపైఁ గూర్చుండఁజెట్టిరి. ఇతని పినతండ్రి కుమారుడగు విగ్రహ రాజీతని మీఁదికి దండెత్తి వచ్చెనుగాని గత ప్రాణుఁడయ్యెను. ఇతని రాజ్య ప్రారంభక్షయందు శాహివంశజు లయిన రుద్రపాల దిడ్డపాలు లను వారు రాజునకుఁ బ్రయులై మిక్కిలి బలవంతులైరి. రుద్రపాలుఁడు ఇందు చంద్రుఁడను జాలంధరరాజుయొక్క పెద్ద బిడ్డను బెండ్లి చేసికొనెను. అనంత దేవుఁడా ఇందు చంద్రునియొక్క చిన్న కూతురగు సూర్య మతిని బరిణయమాడెను.

ఊవరు లనువారు రాజుపైఁ దిరుగఁ బడిరి. కంపనాధి ఫతియగు త్రిభవనుఁడు వారికి నాయకుఁడుగ నుండెను. అనంతుఁడు యుద్ధమునకుఁ బోయి శౌర్యమును జూపి స్వయముగ త్రిభవనుని జంపెను. అట్లే అచల మంగలుఁడను రాజు ఏడుగురు మ్లేచ్ఛ భూపాలురతోఁగలిసి ఎత్తిరాఁగా రుద్రపాలుని సాహాయ్యంబున అనంతుఁడు వారి నోడించెను. రుద్రపాల దొడ్డపాలురు మరణము నొందిన పిదప అనంతుఁడు తన భార్య యైన సూర్యమతి సాహాయ్యమున రాజ్యము చేయుచుండెను. ఈమె మిక్కిలి ధర్మాత్మురాలు. పెక్కు దేవాలయములు గట్టించి దానములు చేసెను.

రాజు మాత్రము గుఱ్ఱము మొదలయిన వాని యందెక్కువ యాసక్తిగల వాఁడై ధన మెక్కువగాఁ గొల్లబెట్టుటవలన అప్పుల పాలాయెను. డల్లకుఁడను నర్మ సచివుఁడు రాజును గ్రహమును సంపాదించి ప్రజలను దోచుకొను చుండెను. పద్మరాజును పరదేశీ యుఁడు, తమలపాళ్లు లమ్మువాఁడు, రాజున కెంతయో అప్పుపెట్టి, అతనిసింహాసనములను గుదువ బెట్టికొనెను. అపుడు సూర్యమతి తనయొద్ద నున్న ధనము నొసంగి రాజును ఋణవిముక్తిని జేసెను. అప్పుటి నుండియు రాజ్య భారమంతయు భార్య సూర్యమతియే వహించెను. అనంత దేవుఁడు పేరునకు మాత్రము రాజుగా నుండెను. ఆమె ప్రభుత్వ

మున 'హలధరు'డను వాడు ముఖ్యమంత్రిగ. నుండెను. ఇతడు మిక్కిలి జాగరూకతతో రాజ్యభారమును నడపెను. ఆ కాలమున అనంతదేవుడు శాల, కంపాది దేశముల జయించెను. ఉరశ, వల్లపుర, దేశాధిపతులపై దండువెడలఁబోయెనుగాని పరాజతుడై తిరిగివచ్చెను. అనంతదేవుడు మన స్థైర్యము లేని వాడగుటచే సూర్యమతి యనుమతిని నాతడు ౧౮౬౩ లో రాజ్యమును తన కుమారుడైన కలశున కిచ్చివేసెను. కాని కలశునకును, అనంత దేవునకును పడననిదన రాజు మరల రాజ్యభారము వహించుటకు ప్రయత్నించెను. తుద కీతడు క్రీ. శ. ౧౮౮౧ లో కుటుంబ కలహమునకు విసివి ఆత్మహత్య గావించుకొనెను.

అనంత దైవజ్ఞుడు. జ్యోతిష శాస్త్రవేత్త. మహారాష్ట్రుడు. విఖ్యాతుడైన గణేశ దైవజ్ఞుని తమ్ముడు. ఇతడు శా. శ. ౧౮౭౬ జయనామ సంవత్సరమున వరాహ మిహరకృత 'లఘు జాతకము' పై టీకవ్రాసెను. అది ఉత్పల కృతమైన వ్యాఖ్యకంటె లఘుతర మైనదనియు, సులభమైనదనియు నీతని యభిప్రాయము.

అనంతనార్యుడు. తాళవ లింగ కవి కుమారుడు. గాథేయోపాఖ్యానమును ఏకాశ్వాసకావ్యమును వ్రాసెను. కృష్ణ భూపాలున కంకిత మొనర్చెను. ఈ కృష్ణ

భూపాలుడు చిన్న ప్రభునకును కామాంబ కును ఋతుడు.

అనంతవర్మ (చోళగంగ). కళింగ దేశమును బాలించిన తూర్పు గంగ పంశపు రాజులలో మిక్కిలి ఖ్యాతి చెందినవాడు. క్రీ. శ. ౧౦౭౬ మొదలు ౧౧౪౭ వఱకు రాజ్యముచేసెను. మిక్కిలి జయ శీలుడై తనరాజ్యము గంగమొదలు గోదావరి వఱకు వ్యాపించునట్లు చేసెను. ఇతడు జగన్నాథ దేవాలయమును గట్టించెను.

అనంత విజయము. యుద్ధిష్ఠిరుని శంఖము.

అనంత వ్రతము. ఒక వ్రతము. బాధ్ర పదశుద్ధ చతుర్థశినాడు వచ్చును. అనంత పద్మనాభుడనుపేర విష్ణువు ఉపాసించఁబడును.

అనంత శయనము. ఇది ట్రా వెంకూరు సంస్థానమునకు ముఖ్య పట్టణము. దీనినే తిరు అనంతపుర మనియెదరు. ప్రస్తుత వ్యవహార నామము త్రినెండ్రము. ఈ పట్టణపు వైశాల్యము రమారమి పది చతురపు మైళ్ళు. జనసంఖ్య రమారమి అఱువదివేలు. ఇచ్చట మహారాజులుంగారును, బ్రిటిషు రెసి డెంటులు ఉందురు. పట్టణము సముద్రము నొద్దనుండి రెండుమైళ్ల దూరమున నుండును. ఇందు నొక భవ్యమైన దుర్గము గలదు. దాని చుట్టునుండుప్రాకారము వేయి గజముల

పొడవును (తూర్పు పడమరలు) ఎనిమిదిపదిదల వెడల్పును (ఉత్తర దక్షిణములు) ఊడను. పట్టణము కోటకు లోపలనూ వెలుపల నున్నను కోటలోని భాగమే ముఖ్యమైనది. అందు రాజభవనము, రాణుల మందిరములు, అనంత పద్మనాభుని విఖ్యాత దేవాలయము గలవు.

అనంత పద్మనాభుని దేవాలయము వలననే ఈ పట్టణమునకు విశేష ఖ్యాతికలిగినది. హిందువులచే నిది యొక మహత్తర క్షేత్రముగా పరిగణింపబడుచున్నది. భరత ఖండమునందలి యన్ని దేశముల నుండియు యాత్రీకు లెల్లపుడు గుంపులు గుంపులుగా వచ్చుచుందురు. ఇచ్చట శ్రీ మహావిష్ణువు 'అనంత'ుడను నాగముపై పవ్వళించియుండును. ఈ క్షేత్రము మిక్కిలి పురాతనమని చెప్పెదరు. దీని యుత్పత్తిని గుఱించి పెక్కుగాధలుకలవు. అందిది యొకటి :—

'విల్వ మంగళమ్ స్వామియార్' అను నొక స్వామి మలచారు దేశమందు పెక్కు దేవాలయములను కట్టించెనట. అతడు కనులు మూసికొని ధ్యానము చేయునపుడొక చిన్న బాలుడు వచ్చి, అతని సాలి గ్రామమును తీసివేసి, పూలనెగజల్లి ఇతర పూజాద్రవ్యములను చెల్లాచెదరుచేసి, పెక్కు విధముల నతనిని చిక్కుపఱచుచుండెను. అతడు కనులు తెరిచిన తోడనే మాయా శిశు వదృశ్య మగుచుండెను. ఒకదిన మా స్వామికి మిక్కిలి కోపమువచ్చి కన్నులు మూ

సికొని యుండియే తన చేతితో నాస్తివానిని త్రోసివేసెను. అంత వాడదృశ్యుడై నీ వెవ్వని త్రోసివేసితివో వాడు నీ యిష్టదేవత. ఇక నీకతడు 'అనంతకడ్' అను స్థలమునందు మాత్రము కానవచ్చును, అని చెప్పెను. అంత స్వామి కన్నులు దెరిచి, తానాస్తి వాని నిజ స్వరూపమును దెలిసికొనఁజాల నందులకు చింతిలెను. అతడు 'అనంతకడ్' స్థలము నెన్నడు వినియుండలేదు. అతఁడా స్థలమును గనుకొనుటకై పోగాఁ బోగా నొక్కచోట నేడ్చుచున్న తన కుమారుని భయపెట్టుటకై "నీ విట్లేడ్చిన యెడల నిన్ను 'అనంతకడ్' లోవేసెదను" అను మాట వినవచ్చెను. అంత నాతడు, ప్రాణము లేచి వచ్చినట్లయి, ఆ స్త్రీని బ్రార్థించి, ఆ స్థలమును గనుకొని అచ్చటికి వెళ్ళగా అది శేషునిపైఁ బవ్వళించి యున్న విష్ణుమూర్తి అతనికిం గానుపించెను. ఆమూర్తి 'తిరువళ్ళం' మొదలు 'తిరుప్పూర్' వఱకు వ్యాపించి తిరు అనంత పురములో దాని నడిమి భాగముండెను. ఇంత పెద్ద మూర్తికి పూజచేయుటగాని, గుడి గట్టుటగాని భక్తులకు సాధ్యము గానందున 'చిన్నవాడవు' గమ్మని యా స్వామి ప్రార్థించెను. అంత నా మూర్తి చిన్నవాడయ్యెను. ఆ దేశపు రాజు దానికి గుడి కట్టించెను.

ప్రస్తుతము గానవచ్చెడి దేవాలయము మిక్కిలి పురాతన మైనదిగాదు! దేవాలయ

ములోని కొన్ని చక్కని భాగములును, ఎదుటనుండు గోపురములును, మార్తాంధ్ర వర్మ (క్రి. శ. ౧౭౨౯ — ౧౭౫౮) అను రాజు కాలమునఁ గట్టఁబడినది.

ఈ దేవాలయమునకు భూములమీఁద సంవత్సరమునకు రు. ౭౫౦౦౦ లు వదలుబడి వచ్చును. ఈ దేవాలయముయొక్క వ్యవహారములను జూచుటకై 'ఎట్టరయోగము' అను సంఘము గలదు. ఎట్టరయోగ మనఁగా ఎనిమిదిన్నరమంది కూడిక. ఎనిమిది మంది బ్రాహ్మణులును మహారాజు గారును గలిసి ఈ సంఘమగును. మహారాజుగారికి సగము 'ఓటు' మాత్రమేగలదు. దేవాలయమునకు సంబంధించి 'అగ్రశాల' అను నొక గొప్ప సత్రముగలదు. అందు బ్రాహ్మణుల కెడతెగకుండ సంతర్పణములు జరుగుచుండును. ఈ దేవున కుత్సవములు విశేషముగా జరుగుచుండును.

కోట కుత్తరమున నొక మైల్ దూరమున రాజ మార్గము ప్రక్క హూజూరుకచ్చేరి యనఁబడు మందిరములు గలవు. అందు దివాన్ కచ్చేరియు, స్టేషోర్టును, ఇతర కచ్చేరులును గలవు. అవి మిక్కిలి చక్కని కట్టడములు. వీని కుత్తరమున బాలికాబాలకులకై విడివిడిగా నిర్మింపఁబడిన ఉన్నత పాఠశాలలును, 'విక్టోరియా జూబిలీ హాలు' ఇండస్ట్రియల్ స్కూలు ఆఫ్ ఆర్టుస్, సార్వజనిక పుస్తక భాండాగారమును, సైన్య శిబి

రమును (Military Cantonment) గలవు. ఇంక 'నుత్తరమునకుం జోయిన' నేపియరు మ్యూజియము (చిత్రప్రస్తుతదృశ్యనాలయము) కలదు. అది సార్వజనీనోద్యానంబునందు నెల కొల్పఁబడినది. మళయాళవాస్తుశాస్త్ర సిద్ధాంతముల ననుసరించి మనోహరముగ కట్టఁబడినది. దీనికి సమీపమునందే సక్షత్ర శాల (Observatory) గలదు. అది సముద్రముపైన నూట తొంబది అడుగుల యెత్తున నున్నది. దక్షిణ దిక్కునందుఁ దప్ప తక్కిన దిశలయందెల్లను ఏఁబది మొదలు రెండు వందల అడుగుల యెత్తుననుండు గుట్టలమీఁద నుండు గృహములును, ఎల్ల కాలమును నవనవలాడుచు పచ్చిగనుండు పొలముల సౌందర్యమును, ప్రకృతి శోభను వెదజల్లుచున్నవి.

అనంత శయనము వర్తకమునకు ప్రఖ్యాతి చెందినదికాదు. అది చిన్న రేవు స్థలము. అచ్చటికి వచ్చెడి పడవలు స్వల్పము. అవి యైనను, తీర సమీపమునకు రాజాలవు. సముద్రమున దూరముగా నిల్వవలయును.

అనంత సాగరము. నెల్లూరు జిల్లా ఆత్మకూరు తాలూకాలోని యొక గ్రామము. ఇక్కడ ఒకమసీదును గొప్పతటాకమును దర్శనీయములు. ఈ చెఱువునకు అనంత సాగరమని పేరు. దీనింబట్టియే గ్రామ నామము. దీనిపై నుండు శిలా శాసనమును బట్టి దీనిని శ్రీ కృష్ణదేవ మహారాయల కాలమున క్రీ. శ. ౧౫౨౨ లో 'రాయసము

కొండ నరసు' అనునతఁడు తన తలిదండ్రులయిన తిమ్మనరసు సాయయమ్మల జ్ఞాపకార్థము ఈ చెఱువును త్రవ్వించినట్లు కానవచ్చుచున్నది.

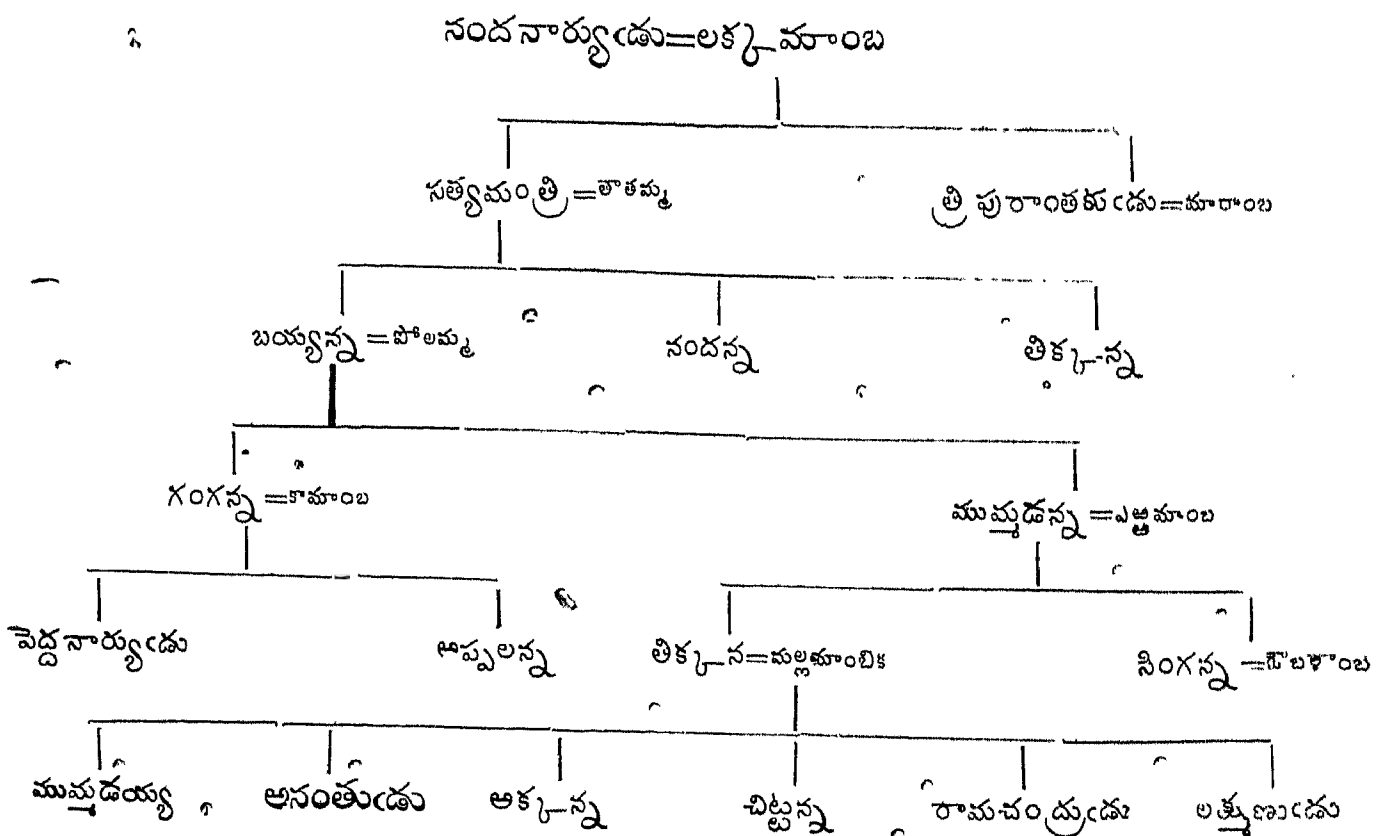
అనంతానందుఁడు వైష్ణవమతమును స్థాపించిన రామానందుని పండ్రెండు శిష్యులలో నొక్కఁడు.

అనంతమాత్యుఁడు అనంతచ్ఛందస్సనితెలుఁగునఁ జేరుగన్న ఛందోగ్రంథమునకుఁ గర్త. ఈ గ్రంథము గాక యీతఁడు భోజరాజీయమను కావ్యమును, రసోర్ణవమనబడు సాహిత్య శాస్త్రమును రచించెను.

ఈ కవి తనవంశమును భోజ రాజీయమునందు సవిస్తరముగ వర్ణించినాఁడు. దానిని అనుసరించీ యాతని వంశవృక్ష మీ క్రింద నీయఁబడుచున్నది:—

ఈతని ముత్తాతయగు బయ్యన్న తిక్కన సోమయాజితో సమకాలికుఁడు. సోమయాజి యీతనినిమెచ్చి 'భవ్యభారతి' యన్నబిరుదిచ్చెను. కవిత్వంబున మై నమల్లమాంబిక, గొప్పవారింటి యాడఁబడుచువలె గానవచ్చెడిని. ఆమెతండ్రి యొక దండనాయకుఁడని కవియే వ్రాసియున్నాఁడు. కవిత్వంబున తిక్కన్న భూవనతియు, నుద్యోగమును గలిగి సుఖజీవనము చేయుచుండెను. వీరిది కాండిన్య గోత్రము. వైష్ణవులు వీరికి గురువులుగ నుండిరి. ఈ

అనంతుని వంశవృక్షము

కవికి గోవిందచక్రవర్తి గురువు. ఈతఁడా ర్వేల సంతతివాఁడు. ఫీరార్గు రన్నదమ్ములై నందునఁ గవి చమత్కారముగ నీ క్రింది పద్యము చెప్పెను:—

క. ఈయార్యుర నొక్కొక్కఁడు

వేయిండ్లకు మొదలు గాఁగ వెలయుదురని గా
దే యాటువేల పేరిడి

రీయన్వయమునకు నేవ్య మెఱిగిన పెద్దల్ [౧.౪౪.

ఆటువేల నియోగులను గుఱించిన యుల్లే ఖము గల వాక్యమిదియే ఆంధ్రవాఙ్మయ మునందు మొదటిది. తెలుఁగు బ్రాహ్మణు లలో ఆటువేలశాఖ రమారమి తిక్కనకాల మువఱకే యేర్పడియుండెనని యిందువలన తెలియుచున్నది. పై సంగతులన్నియు భోజ రాజీయ మందలి అవతారిక ననుసరించి వ్రాయఁబడినవి.

ఇక నీతని నివాసస్థానమెద్దియని మనము విచారింపవలసియున్నది. ఇందునగుఱించి భోజ రాజీయమందలి యీక్రింది పద్యము మనకు నాధారము:—

నీ. విలసితంబగు కృష్ణవేణామలాపహా

రిణిభీమరథినా ధరిత్రయందుఁ

దనరు నదీత్రయాంతర్వేది యగు ఫాప

నక్షేత్రమున శోభనములకెల్ల

ధరనివాసంబగు పెరుమగూరి పురంబు

నండ్లు విద్యజ్ఞనానందమైన

జీవనస్థితిచేతఁ జెన్నొందు వంశక

ర్వత్వసంపత్తిఁబ్రభుత్వమొంది

సెమ్మి ప్రత్యక్ష పరమపదమ్మనంగ

నొప్పుశ్రీకాకుళంబున కొడయఁడైన

* యంద్రవల్లభ హరిసేవనలరుచుండుఁ,

* బెక్కుభంగుల ముమ్మడి తిక్కవిభుండు!

ఈ పద్యమునుబట్టి చూడ నీకవియొక్క తండ్రి కృష్ణవేణా, భీమరథీ, మలాపహా యనఁ బడు నదులు కలిసిన యంతర్వేదిలోనుండె నని-అట్టిస్థల మాతని స్వస్థానమని - తెలియు చున్నది. అట్టిస్థలమెద్ది? కృష్ణవేణాయనఁగ కృష్ణ, భీమరథీయనఁగభీమ, మలాపహాయనఁగ మలప్రభానదులనుట స్పష్టము. కృష్ణానది యు, మలప్రభానదియు నైజామురాజ్యము నకుఁ బశ్చిమ సరిహద్దునొద్ద బొంబాయి రాజ ధానిలోఁ గలిసినవి. ఇది యిప్పుడు కన్నడ దేశము. కృష్ణయు, భీమయు నైజామురాష్ట్రమునందు రాయచూర్ పట్టణమునకుఁ బశ్చి మమునఁ బదారుమైశ్వమీఁదఁ గలిసినవి. ఇది తెలుఁగుదేశమని చెప్పవచ్చును. కావున

* ‘ఆంధ్రవల్లభ హరిసేవనలరుచుండు’ అనఁగా నీతఁడు ఆంధ్రరాయనివద్ద సుద్యోగిగానుండె నని కొందఱు అర్థము చేసికొనియున్నారు. కాని యది పోరఁ బాటు. ‘ఆంధ్రవల్లభహరి’ యనఁగా నాంధ్రవిష్ణువు; శ్రీకాకుళములోని దేవుడు. అతనిసేవచేయుట యనఁ గా నతనిని భక్తితో భజించుట. ఏగ్రామమునం దేదేవుండును ఆదేవుని ఆగ్రామాధిపతిగాఁజెప్పట భక్తుల యాచారము గానున్నది. ఇట్లే యీకవియొక్క ‘రసార్ణవ’మందలి “శ్రీనిండల ధ్రివపట్టణాధిపునకిచ్చెం భక్తిపూర్వంబుఁగా” అన్న చరణముఁ జూచి కొందఱీ గ్రంథమును ధ్రివపట్టణపు రాజునకిచ్చెనని భ్రమ పడుచున్నారు. అచ్చటను ధ్రివపట్టణాధిపుడనఁగా ధ్రివపట్టణపు దేవుడని యర్థము. ఈకవి తన గ్రంథ మేదియు నరాంకితము చేయలేదు.

నీకవియొక్క నివాసస్థలము నైజాము రాజ్యమునందుండెనని మన మూహింపవచ్చును. శ్రీకాకుళపు త్రింధ్ర విష్ణువు (దేవుడు) వీరికిఁ గులదైవము కావచ్చును.

ఈకవి 'రసార్థవము' నందుఁ దనకాలమిట్లు వ్రాసికొనియున్నాఁడు:—

శా. “జానొందకొకవర్షముల్ బుతుశర

జ్వాలేందులై యొప్పున

య్యానందాబ్జమునందు మాఘమునఁ గృ.

మైకాదశి భామ యు

క్తానామామృతవేళ నీకృతి యనం

తాఖ్యండు సమ్యక్ స

శ్రీనిండం ధృవ పట్టణాధిపునకి

చ్చేన్ భక్తిపూర్వంబుగన్.”

శా. శ. ౧౩౫౬ ఆనందనామ సంవత్సర మాఘ బహుళ ౧౧ మంగళవారమనఁగా క్రి. శ. ౧౪౩౫ జనవరి ౨౫న తేది యగును. కావున నీకవి పదునైదవ శతాబ్దమధ్యము నందున్నవాడని నిశ్చయింప వచ్చును.

ఈ కవిచే రచింపఁబడిన మూడు గ్రంథములును దేవాంకితములు గనుక నింతకంటె విశేషము లేవియు మనమీకవిని గుఱించి తెలిసికొనుటకు వీలులేదు. ఇంక నేత ద్రచిత గ్రంథమును గుఱించి విచారితము.

భోజరాజీయము రచించిన తరువాత ఛందస్సు రచించినట్లు, ఛందస్సుయొక్క నాల్గవ యా శ్వాసమునందుఁ గవి భోజరాజీయమును బేర్కొనుటవలనఁ దెలియుచున్నది. భోజరాజీయ మేడా శ్వాసములు గల మంచి

ప్రబంధము. అనగోబు సృసింహస్వామి కంకితము. ఇందు భోజరాజును గుఱించిన నింత స్థాన కథలు పెక్కుండ్రుకలవు. ఈ కావ్యమును ౧౭౦౪-లో శ్రీ వీరేశలింగముగారు ముద్రించినారు. అది దాని పేరికలో నీ ప్రబంధమును గుఱించి యిట్లు వ్రాసియున్నాడు:—

“ఈతని కవిత్వము సులక్షణమయి మనస్సలభ భాగలదియై మనోహరముగ నుండును. కవిత్వము మాత్రమేగాక భోజరాజీయము నందలి కథలును మిక్కిలి యింపుగానుండును. కవిశ్రయమువారి ప్రయోగములకంటె భిన్నములైన ప్రయోగము నీ భోజరాజీయము నందుఁ గొన్నికాసవచ్చుచున్నను మొత్తము మీఁద నిందలి కవిత్వము నిర్దిష్టమయి శ్లోఘ్యముగ నున్నది.”

ఈ కవికిఁ దిక్కన సోమయాజిని అనుచిరింపవలెనన్న యభిప్రాయ మెందుగ నున్నట్లు ఈ కావ్యము వలనఁ గానవచ్చుచున్నది. ఒక్క యుదాహరణ మిచ్చెదము. నిర్వచనోత్తర రామాయణమునందుఁ దిక్కన తాను కావ్యము వ్రాయుటకు నిట్లు కారణము వ్రాసెను.

సీ. సకలలోకప్రదీ పకుఁ డగుపద్మిని

మిత్రవంశమున జన్మించె ననియుఁ

జూచిన మగలైనఁ జొక్కడునట్టి సౌం

దర్య సంపద సొంపు దాల్చె ననియు

జనహృదయానంద జనకమ్మే నెగడిన
చతురశ్రశిల్పి నృప్రతిమఁ డనియు
మూలప గుండఁబడిన మిగులుశౌర్యత్యాగ
విఖ్యాతిగల్గిన వెలసె ననియు

శ్రీ. విభిధవిద్యాసరి శ్రమ వేది యనియు
సగంపబహుమానవిగతనా శాలి యనియు
సుతస్కృతీశ్వరుఁ డగుచున్న నునుచున్నపతి
సుభిగుఁ గావించుటకు సము త్సుకుండ నైతి.

ఈ పద్యమును జూచి యీ యనంత
కవి తాను కావ్యము వ్రాయుటకుఁ గారణ
ములు చెప్పఁదలఁచి యిట్లు వ్రాసెను:—

శ్రీ. నాతనందయ్యుఁ డుదాత్తన కృతులట్లు
సంతతి శౌర్య మైజగగుననియు
నాదిగజ సమానుఁడగు భోజనరపతి
చగత మీ కవితా ప్రసంగమనియు
నిందుఁజెప్పెడి కథలన్నియు నొలి బ్ర
శ స్థ భగోప్పదేశంబు లనియు
నల్లల జగన్నాథుఁడగు నహోబిలవాఘుఁ
డీపుణ్య కృతికి నధీశుండనియుఁ

గీ. బృగవి నల్ల జనులు ప్రయత్న క్తి యుక్తిబా
జింకుగనియు నూటడిల్లి యేను

జగము సోభిల్మైన భవదాళి ముఖ్యంబు

నమ్మింపడసి యధిక నిష్ఠితోడఁ [౧. ౭౮

రసార్థ మనునది న్నాలు గా శ్వాసముల
యలంకార గ్రంథము. మొదటి యాశ్వాసము
నందు నవరస స్థాయిభావాదులును, రెండవ
యా శ్వాసమునందు రతిగుణ విభావాను
భావాదులును, మూడవ యాశ్వాసము
నందు శృంగార రస ప్రకరణమును,
నాల్గవ యాశ్వాసమునందు నాయక నాయికా
ప్రకరణమును వర్ణింపఁబడియున్నవి. మాకు

దొరికిన ప్రతిలోఁ గృత్యాది పద్యములులేవు.
ఈ కృతియు విష్ణుమూర్తికి నర్పింపఁబడినది.
అనంతఁడు గొప్ప లాక్షణికుఁడు. అనం
తుని ఛందస్సు తెలుఁగు బాసయందు బహు
కాలము నుండియుఁ బేరుగన్న గ్రంథము.
లక్షణ వేత్త లందఱును దానిని గౌరవముగఁ
బేర్కొని, యందుండి యెన్నియో లక్ష్యము
లను లక్షణములను ఉదాహరించి యున్నారు.
కాని యిప్పటి గ్రంథము సంపూర్ణముగ
దొరుకుటలేదు. దీనిని పూర్తిగ సంపాదించి
యచ్చొత్తించినవారులేరు. రెండు ఆశ్వాస
ములగ్రంథము పాఠ్య లిఖిత పుస్తకభాండా
గారమునందున్నది. రెండవ, మూడవ, నాల్గవ
ఆశ్వాసముల యనంపూర్తి ప్రతియొక్కటి
మ-రా-శ్రీ, మానవల్లి రామకృష్ణ కవి గారి
వలన మాకు దొరకినది.

భీమన కృత మనఁబడు కవిజ్ఞానశ్రయ
మును విడిచినయెడల, తెలుఁగున నిదియే
మిక్కిలి పురాతన ఛందో గ్రంథమని చెప్ప
వలెను.

ఇండ్లలి ప్రథమా శ్వాసములో “గద్య
పద్యాది కావ్యలక్షణంబును, గురు లాఘు
నిర్ణయంబును, గణనిరూపణంబును, పాస
యతి విశేషంబులును, పరిగణ సంజ్ఞయుం”
గలవు. రెండవదానిలో “నుభయ భాషా
నిరూపణంబులును, గద్యవచనంబుల విధం
బును, షడ్వింశతి చ్ఛందో నామంబులును,
తదుద్భవంబులగు సమవృత్తంబులును, వృత్త

వి శ్ర మం భు ల గు నర్థ సమవృత్తంబులును,
ఛందః పోక్తంబగు మాలావృత్తంబులును,
దదుద్భవంబులగు దండకంబులును” నీరూపిం
పఁబడినవి. మూడవదానిలో “జాతిలక్షణ
లక్షితంబులును, జాతుకావ్య పరిమాణంబు
లును, ఉదాహరణంబులును, షట్ ప్రత్యయం
బులును, సప్తమ ప్రత్యయంబైన సమవృత్తం
బుల వెరసుల నెఱుఁగు తెరఁగును” కలవు.
నాల్గవదానిలో “పర్జంబులగు దశ దోషంబుల
నేర్పఱుచుటయును, నందు దోష రహితం
బులైన యాదరణీయంబులగు పట్లజేర్చుట
యును సంధి సమాశంబులును” కలవు.
ఇట్టి గ్రంథమునందుఁ గొంత వ్యాకరణ విష
యము కూడఁగలదు.

ఈ గ్రంథమునకు మేము చూచిన ప్రతు
లలో ‘ఛందోవర్ణ’ మన్న పేరున్నది. అది
తేఖిక ప్రమాదమేమో, ‘ఛందోవర్ణ’
మన్నది నిజమైన నామమేమో యని సంశ
యము కలుగుచున్నది.

అనంతరి. శతరూపకు నామాంతరము.

అనంతరుఁడు. ౧. కామధేనువను
జ్యోతిష గ్రంథముపై టీక వ్రాసినవాఁడు. ‘జా
తక పద్ధతి’ యనునొక గ్రంథమీతనిది గలదు.
గార్గ్యగోత్రుఁడు. గోదావరి తీరముననున్న
ధర్మపురి నివాసుఁడు. కావున, ఆంధ్రుఁడు.
తండ్రి పేరు చింతామణి. కుమారులు శ్రీకంఠు
డు, రాముఁడు. వీరును జ్యోతిష శాస్త్రము
నందుఁ బేరొందిన వార, గ్రంథకర్తలు.

౨. అంతములేనివాఁడు, పరమాత్మ.

౩. శశ్యప కద్రూపంతత్త్విగ్నున నాగులలో
నొక్కఁడు.

౪. శేషునకు ఈపేరు గలదు.

౫. స్థానుల ఇరువది నలుగురు తీర్థంకరు
లలో పదునాల్గవవాఁడు.

అనంద తాలూకా. ఈ
తాలూకా బొంబాయి రాజధానిలోని క్షేత్రా
జిల్లా మధ్యగలదు. స్థాన శాల్యము ౨౪౪ చతు
రపు మైళ్ళు. జనసంఖ్య ౧౪౩౩౦౫. రాబడి
ఐదులక్షలు. జలవనతి తక్కువ.

అనందపట్టణము. ఇది అనంద
తాలూకాకు ముఖ్య పట్టణము. జనసంఖ్య
౧౦౦౧౦. ఇక్కడ క్రైస్తవ మత సంఘములు
కలవు.

అనందపాలుఁడు. లాహోరు
దేశపురాజు. గజనీ మహమ్మదుతో హోరా
హోరిగఁ బోరాడిన వీరా శ్రేణుఁడు.
ఇతఁడు బ్రాహ్మణ వంశజుఁడని ఘరిస్తా వ్రాసి
యున్నాఁడు కాని ‘పాల్’ అను ఉప పదము
వలన ఇతఁడు రాజపుత్రుఁడని తోచుచున్నది.
ఇతనితండ్రి పేరుజయపాలుడు. జయపాలుఁడు
మహమ్మదుతోఁ బోరి యోడిపోయి
క్రీ. శ. ౧౦౦౨ లో నగ్ని స్రవేశించెను. అంత
అనంద పాలుఁడు రాజ్యమునకు వచ్చెను.
మహమ్మదు ౧౦౦౫ లో ముల్తాను మీదికి
దాడివెడలి నప్పుడు, అనందపాలుఁ డాతని

సైన్యమును తనరాజ్యములో నుండి పోని య్యక అడ్డగించి నందున పెషావరు గుట్టల లో వారికి ఘోరమైన పోరుజరిగి అనంద పాలుఁడోడి కాశ్మీరమునకు పారిపోయెను. ౧౦౦౮-వ సంవత్సరము నందు మహమ్మూద్ అయిదవసారి హిందూదేశము మీఁదికి దండువెడలివచ్చెను. ముల్తాను దండయాత్ర సమయమున అనందపాలుఁడు తనను మిక్కిలి యగౌరవ పఱచినందున వానిని శిక్షించు టకై మహమ్మూదు నిశ్చయించెను. ఈ సమాచారము తెలిసికొని తురకల నీధేశము నుండి వెడలఁగొట్టుటకు గట్టి ప్రయత్నము చేయ నిశ్చయించి, అనంద పాలుఁడు హిందూరాజుల కందఱకు మతాభి మానముగల వారందఱు యుద్ధమునకు వచ్చునట్లు చేయు టకై తనదూతల నంపెను. ఉజ్జయిని, వాలి యర్, కళింజర్, కనౌజీ, ఢిల్లీ, అజమీర్ దేశాధి పతులు తమతమ సైన్యములతోవచ్చి అనందపాలునితోఁ గలిసికొనిరి. హిందువుల సైన్యము మిక్కిలి గొప్పదిగనుండెను. అనంద పాలుఁడే వీనికంతకు సైన్యాధిపతి యయ్యెను. హిందూ సైనికులు, 'గక్కరీ' లనఁబడు అస మాన శౌర్యముగల క్షత్రియులు దినదినము వచ్చి హిందూ సైన్యమునఁ జేరుచుండిరి. తమ మతద్వంసకులగు తురుష్కుల నెదిరించుటకై హిందూ స్త్రీలు దూరదేశముల నుండి యసంఖ్య ధనమును బంపి యెంతో సాహాయ్యము చేసిరి. బీదస్త్రీలు గూడ,

దూదిని యేకియు మఱియన్యవిధమైన కూలిని జేసియుఁ గడించి సొమ్మును బంపుచుండిరి.

ఈతడవ హిందువులు మిక్కిలి పట్టుధలతో నున్నవారని తెలిసికొని మహమ్మూదు తన శిఖరమునుజుట్టు కందకములఁ ద్రవ్వించి, హిందువు లకస్మాత్తుగఁ దనమీఁదఁబడకుండ నేర్పాటుచేసి, ఆఱువేల ధనుర్ధరులను కందక మువద్దకు రప్పించి హిందువులపై బాణముల గురిపించి యుద్ధము ప్రారంభించెను. కందక ములను లక్ష్యముచేయక ముప్పదివేల గక్కరీ హిందూ వీరులు రెండు వైపులనుండి మహమ్మూదు సైన్యములోఁ బ్రవేశించి, తమ బల్లెములతోను, ఇతరాయుధముల తోను, శత్రువుల యశ్వసైన్యమును చెండాడిరి. కొన్ని నిమిషములలో మూఁడునాలుగు వేల తురుష్కు సైనికులను వారిగుట్టములతో యమపురి కంపిరి. వారి శౌర్యోద్రేకమును జూచి భయపడి, మహమ్మూదు నాటికియుద్ధ మును జాలింపఁ దలంచెను. కాని ఇంతలో అనంద పాలుఁడెక్కిన యేనుగు బెదరి తిరిగి పారిపోఁజొచ్చెను. అది తమ పరాభవముగొఁ దలఁచి హిందూ సైనికులందఱు చెల్లాచెదరై పారిపోయిరి. మహమ్మూదీయులంత వారి వెంటఁదగిలి ౮౦౦౦వేలమందినిజంపిరి. అనంద పాలుఁడు ౧౦౧౨ లో మృతుఁడైనట్లు కాన వచ్చుచున్నది. పైన వ్రాసిన వర్ణనమంతయు ఫిరిస్తా యను తురుష్కు చరిత్రకారుని గ్రంథము ననుసరించి వ్రాయఁబడినది. దీనిని

ఈ రాజధానిలో 1913-14 సం॥ అడవి నేగములు తెలియగల పట్టి

1	ఈ సంవత్సరము ప్రాంత శేసులు						శీతులు		వైడదల		మొత్తము.		సంవత్సర అంత్యమున నిలవ శేసులు.
	అడవులను కాల్చిరని	పుత్తెరువు లేక చెట్టునరికిరని, లేక దొంగిలించిరని	మేతకొరకు నియమించని పశుశములయందు అక్రమముగా పట్టివీరని	ఇతర నేరములు.	క్రొత్త శేసులు మొత్తము.	మొత్తము	శేసులు.	నేరశులు.	విడుదలైన శేసులు.	విడుదలైనవాని సంఖ్య.	శేసులు.	నేరములు మోపినవారి సంఖ్య.	
5238	1180	20070	9083	1480	31177	35104	27099	50618	485	1709	27584	61327	5740
											*1780	*2929	

* డిప్రీట్ ఫారెస్టు ఆఫీసరు లేక రివిన్యూ డివిజన్ ఆఫీసరు వుత్తరపు సనుసరించి తీసివేసికున్న శేసులు.

కంచలుగాని పొట్టిగోడలుగాని పెట్టుటయు క్తము. కడపజిల్లాలో కొన్ని అడవుల చుట్టును ఈ ప్రకారము గోడ పెట్టుటవలన ప్రజలకును అడవికినిగూడ యెక్కువ సదుపాయము గలిగినట్లు కనపడుచున్నది. జనసంఖ్య లేని చోట్ల నెట్టిసరిహద్దు గుఱులను పెట్టుకొనినను రిజర్వు అడవులకును, అన్ రిజర్వు అడవులకును మధ్య కాలిదారియైనను యుండుట యుక్తము. ఫక్తు డిమాండ్ కేషన్ అనగా సరిహద్దులను నేర్పఱుచుటకుగాను ౧౯౧౧ వ సంవత్సరపులెక్కల ప్రకారము సంవత్సరమునకు 2,31,514 లక్షలరూపాయలు ఖర్చు అగుచున్నదని తెలియుచున్నది.

మొట్టమొదట హిందూదేశము నందలి అడవులయొక్క కొలతల పటములు అంతగా సరిగా లేకపోయినను ౧౮౯౯వ సంవత్సరము న్నందు సర్వే డిపార్టుమెంటువారికింది కీపని వచ్చినప్పటిచేండి సర్వవిధములను చక్కని పటములు దొరకగలవు.

ఒక అడవిని వృద్ధిచేయవలెననిన చాల కాలము పట్టును. ఫారెస్టు అడవులు వృద్ధిచేయు పనులు, విధములు. డిపార్టుమెంటు వారు రిజర్వు ఫారెస్టులలో ఏయే భాగములను వృద్ధిచేయవలెననినదో ఆయ అడవులలో రాగల ౨౦ మొదల ౪౦ సంవత్సరములవరకు ఏప్రకారము పనిచేయవలెనో

మొదటనే ఎస్టి మేటులను, ప్లానులను తయారు చేయుదురు. అందు వృద్ధి పట్టుచు దలచిన అడవియొక్క వైశాల్యము, వృక్షజాతులయొక్క స్వభావము, పూర్వపు వృద్ధియములు, ముందు చేయబోవు మార్పులు మొదలగున వన్నియు తెలియ జేయు లెక్కలు తయారుచేయుదురు. అడవిలోనుండి వచ్చు ఫలసాయము ఏయేచోట్ల ఖర్చగునో ఏయేమార్గముల జేరవేయకొని పోవలెనో ఒక్కొక్క సంవత్సరమునకు ఎంతలాభము వచ్చునో విత్తనములుచల్లుట లేత మొక్కలు నాటుట అధికమైనచోట్ల కొన్నిచెట్లను కొట్టి వేయుట శుభ్రపఱచుట అగ్నినుండియు పశువులనుండియు కాపాడుట రోడ్లు వంతెనలు ఇండ్లు మొదలగునవి కట్టుట ఇవన్నియు రాగల ౨౦ సంవత్సరములకు కావలసినపనులయొక్క తబిసీలంతయు వివరముగా తయారు చేయబడును. అప్పుడు సర్కార్ కార్యాలయముల పొంది ఫారెస్టుడిపార్టుమెంటువారు పనికి ప్రారంభింతురు. ఒక్కొక్క అడవిలో ౨౦ లేక ౪౦ సంవత్సరములుగడచినపాత్రకు పద్ధతులన్నింటిని మార్పుకొని పూర్ణముగా కొత్త పద్ధతుల నవలంబింపవలసివచ్చును. ఈ ప్రకారము ౧౯౧౧ వ సంవత్సరములో సర్కారు అధీనములోనుండు, ౨౪౩ వేల చదరపు మైళ్లును విజయ్య అడవిలో ౧.౩ వేల చదరపు మైళ్లును మాత్రము సరియైన ప్లానులుతో పని జరుగుచున్నది.

ఒకానొక అడవియొక్క విలువ దానియం

దుము కలప మొదలగు ఫలసాయముయొక్క హెచ్చుతగ్గులకు బట్టియుండునని చెప్పటకు వీలులేదు. ఏలయన సముద్ర తీరమునగాని, నదీ తీరమునగాని, రయిలురోడ్లు సమీపమునగాని, ఉన్న అడవులలోని ఫలసాయమునకు హెచ్చుతగ్గు వచ్చుటయూ, ఎక్కడనో కొండలమీద నుం రహదారిలో, ఇండ్లు, డు అడవుల యందలి ఫలసాయము బాత్తుగ విలువ లేకుండ నశించు పోవుటయు మనమందఱ మెరిగినదే. కాబట్టి లాభముకొఱకై అడవులకు పేంచువారు ఏయేమార్గముల అడవి ఫలసాయము విక్రయ స్థానమునకు జేరునోముఖ్యముగ యోచించుకొనవలెను. ఒక్కొక్క అడవియొక్క అంతర్భాగములో నుండు ఫలసాయము బయటికి చేరుటకుగాను రోడ్లు, ట్రామువేలు, చిన్న చిన్న రయిలువేలు మొదలగు మార్గములు ఏర్పరచవలెను. సహజముగా ఎగుడుదిగుడుగ నుండుకొండల మీదనుండి బరువైన మ్రాకులను క్రిందికి దింపుటకు తగిన రహదారిలను నిర్మించుటకు అధికవ్యయమగును. కట్టకరీదు, కంటే కూలి హెచ్చయినయెడల ప్రయోజనమేమి? సహజముగ ఇట్టి చోటులందుండు నదీ ప్రవాహములను వర్షకాలములో నుపయోగించుకొనుచు నీటిమీద సులభముగ కలపను విక్రయస్థానమునకు జేర్పవచ్చును. అడవులలో పనిచేయు ఉద్యోగస్థులకును పనివారలకును వ్యాధిరాకుండ కాపాడుట మిక్కిలి కష్టము. దోమల బాధ, చలి జ్వరములు

నీరులేమి, నివసించుటకు నివాసస్థానము లేమియు, పనివారలకు మిక్కిలి కష్టముకలిగించును. పనివారలు లేనిచోట్ల అడవి యొక్క విలువయు మిక్కిలి తగ్గిపోవును. కాబట్టి తగుస్థలములందు ఆయాతరగతుల పనివాండ్రకు తగిన ఇండ్లు అడ్డుడక్కడ కట్టవలయును. మన రాజధానియందలి అడవులలోని రహదారులకును ఇండ్లకునుగతస్థంవత్సరపులెక్కల ప్రకారము 302,392రూపాయలుకర్చయినవి.

అడవుల అభివృద్ధికి నాలుగు విధములైన శత్రువులుగలరు.

౧. మానవులు

౨. పశువులు

శత్రు సంహారము. 3. అగ్ని

౪. వ్యాధిపుట్టించు పురుగులు.

౧౮౬౫ వ సంవత్సరములో ఫారెస్టు ఆఫ్ఫు పుట్టినది మొదలు అడవిలోని సొత్తును చుట్టుప్రక్కలుండు వారలు అడవికి నష్టము కలుగునట్లుజేసి ఎత్తుకొని పోకుండ సర్కారు వారు అనేక ప్రయత్నములు చేయుచున్నారు.

కాని మొదటి నుండియు మానవులు.

అడవులు ప్రజలయొక్క యోగార్థమే పెంచుచున్నామనియు ప్రజలకు ఒత్తుడు కలుగజేయు శాసనములను కఠినముగ నుపయోగించుట తమకు ఇష్టములేదనియు ఇంపీరియల్ గవర్నమెంటు వారు తమ అభిప్రాయమును తెలిపియున్నారు. అనేకచోట్ల

అడవులలోని ఫలసాయమును అడవిజనులు అనాదినుండియు అనుభవించు చున్నారు. వారనుభవించగా మిగిలిన ఫలసాయమును అడవినుండి బయటికి తీసికొని పోవునప్పుడు ఏదోయొక విధమున హిందూరాజులకు గాని మహమ్మదీయ సుల్తానులకు గాని ప్రజలు కష్టములు కట్టుచుండిరని చెప్పుటకు అనేక నిదర్శనములు కలవు. కాబట్టి రాజులకు పన్నుగట్టటయు అడవులు తా మనుభవించుటయు పూర్వకాలపు హిందూదేశపు ప్రజలకు తెలియనిదికాదు. కాని ప్రజాసంఖ్య హెచ్చయి అడవులు శీధిలమయినచోట్ల ఆయా అడవులనెట్లు వృద్ధిచేసికొనవలయునో తెలిసికొనుటకుతగిన విద్య ప్రజలకు లేకపోవుట చేత క్రొత్త అడవులు వృద్ధిగాక ఉన్న అడవులు నశించుచు వచ్చెను. ఇట్టి చెరువులను మాన్పుటకై యేర్పడిన ఫారెస్టు డిపార్టుమెంటు వారు చిరకాలమునుండి అనుభవించు చుండిన ప్రజలను అడవులదారికి రావద్దని తరిమి నచో వారికెంత కష్టముగా నుండును. ఎంత ఇష్టములేక చేసినను సర్కారువారు ప్రజలకువేయ శిక్షలు ప్రతిసంవత్సరము హెచ్చుచున్నవి. 1914 వ సం॥ ఈ రాజధానిలో 17,175 మంది మీదనేరములు మోపబడి, అందు ౧౦౦టిలో 90 మందికి శిక్షలాయెను. ఇవిగూక ఫారెస్టు డిపార్టుమెంటువారే నేరస్థులగు ప్రజలతో నాజీపడి వారివద్ద తాము విధించిన జరిమానాలును 44,152 మందివద్ద వసూలుచేసిరి. ప్రజలుచేసిరని

చేప్పిన నేరములలో ౨౦ వేలమంది అక్రమముగ చెట్ల ఫలసాయమును తీసికొనిపోయి రనియు, ౯ వేలమంది అక్రమముగ పశువులను మేపిరనియు, ౨ వేలమంది అక్రమముగ నిప్పు మొదలగువానిచే అడవులను హానిగలిగించి రనియు తెలియుచున్నది. ప్రజ్ఞేకముగ మద్రాసు రాజధానిలో గడచిన సంవత్సరము నందు ౩౫, ౧౦౮ కేసులలో ౫౯, ౫౦౮ మందిని శిక్షించిరనియు ౧౮౦౯ మందిని నేరస్థులు కారని విడుదల చేసిరనియు తెలియుచున్నది. దీనినిబట్టి ఫారెస్టు డిపార్టుమెంటును ఎంతవృద్ధి చేసినను నేరములను శిక్షింపజేయు హెచ్చుచునే యున్నవని చెప్పవచ్చును.

పశువులవలని యుపద్రవమునుండి అడవులను కాపాడుట అంతగా కష్టమైనది కాదని చెప్పవచ్చును. ఏలయన నిజమైన అడవులలో జన సంఖ్య తక్కువగ నున్నట్లే పశువులను తక్కువగానే యుండును. ఇదిగాక గడ్డిమేయు

పశువులు ఎంత తిరిగినను అడవులకు అంతగా అపకారము చేయవు. మేకలుతప్ప ఇతర జంతువు లేవియును అడవిచెట్లను సామాన్యముగ తినవు. వాటికి కావలసినంతమేత నేలమీద నున్నప్పుడు పశువులను అడవులలో స్వేచ్ఛగవిడచినను అడవికినష్టము లేదు. అయినను పశువులను అడవులలో విడుచు విషయములో ముఖ్యముగ కొన్ని అంశములను గమనింపవలెను.

(౧) చెట్లు మిక్కిలి దట్టముగ నుండుకొని

సంవత్సరము పొడుగునను నీడబారియుండు నేలమీదగడ్డి అంతగా పెరుగదు. కావున ఈ అడవులు పశువుల మేతకంతగా నుడయొగకరముగావు.

(౨) చెట్లు తక్కువ గనుండి నేల సార్థవంతమైన అడవులలో గడ్డిచక్కగ పెరుగును. కరువుసంవత్సరములలో ఈ అడవులలోనిగడ్డి యొక్క విలువ పశువులకింతంతయని చెప్పనలవికాదు. ఇట్టి అడవులలో కొంత వరకు పశువులు తిరిగినను అడవికి నష్టముకలుగదు. కాని మేత కొంచెముగనుండి మితి భేకుండ పశువులను విడిచినయెడల అడవులు పాడగుననుటకు సందేహము లేదు. కాబట్టి ఇట్టి అడవులలో గడ్డిపెరుగు నిమిత్తమై కొన్ని దినములు కొంతభాగమును మూయుచు, గడ్డి పెరిగిన తరువాత మఱికొన్ని దినములు తెరిచుచు అడవి అధికారులు తెలివితోపనిచేసినయెడల అడవికి నష్టమురాకుండ పశువులకు మిక్కిలి ఉపకారము చేయవచ్చును.

(౩) అడవులలో సామాన్యముగ మేకలను మేయనీయకూడదు. లేత అడవులలో పెద్ద మేకలమాదలను విడచినయెడల అతి శ్రీమమున అడవిని చాళనముచేయ గలవు. ౧౯౧౧వ సంవత్సరములో సర్కారువారి కిందనున్న అడవిలో ౯, ౪౪౫ చదరపుమైళ్లు పశువులు మేయకుండగను ౨౧, ౩౦౨ చదరపుమైళ్లు మేకలు మేయకుండగను మూసివేసి యున్నారు. ఆ సంవత్సరము హిందూ దేశపు అడవులలో ౯౪, ౪౨, ౧౨౩ పశు

బట్టి చూడ . నెల్లప్పుడూ క్క- మహమ్మూదు
గెలిచినట్లును, అనందపాలుఁ దోడినట్లును,
గానవచ్చుచున్నది. కాని యిట్లుచూసుటకు
వీలులేదు. ఎందుకన, మహమ్మూదుయొక్క
ఆస్థానపండితుఁడైన 'అబూర్ హాస్ అల్
బిరూనీ' అనువాఁడు 'తారీఖు లీ హింద్'
అనుచరిత్ర గ్రంథమునం దనందపాలుని వంశ
చరిత్ర వ్రాయుచు నిట్లని యున్నాఁడు:—

“ఈ రాజులు మిక్కిలి రాజ్యమును గల
వారయ్యును, ఉత్తమ సుగుణ భూషితులు
గను, ఆడితప్పని వారుగను, తమకంటె
తక్కువ వారియెడ ననుగ్రహము గలవారు
గను నుండిరి. అమీర్ మహమ్మూదునకు
వైరకాలమునందనందపాలుఁడువ్రాసిన యీ
యుత్తర మెంతయుఁ గొనియాడఁ దగ్గియున్నది.
'నీ రాజ్యము మీఁదికి తురకలు (Turks)
దండెత్తి వచ్చిరనియు, ఖురాసాన్ ప్రదేశ
మందంతటను నిండిరనియు విన్నాఁడను.
వలయు నెడ గిరిం గుట్టములతోను, ౧౦౦౦
పై నికులతోను, ౧౦౦ ఏనుగులతోను, నీకు
సాయము చేయుటకు వచ్చెదను. లేదా నీ
కిష్టమున్నయెడల నునిఁ బేర్కొన్నదానికంటె
రెట్టింపు సైన్యములనిచ్చి నాకుమారుని బంపె
దను. నీ యనుగ్రహమునకై నేనిట్లువ్రాయ
లేదు. నేను నిన్నుఁబూర్తిగఁ బరాభావించి
నను, అట్టి గౌరవము నాకుఁదప్ప నితరులకుఁ
గలుగఁగూడదని నా యుద్దేశము”*

* Elliot's History of India as told by its own
Historians. Vol. 11. pp 12; 44.

ఈ యుత్తర మనందపా
బ్రకటింపఁబడినది కాదు.
రిచేఁ బ్రకటింపఁబడినది.
మనుటకు సం దేహములేదు.
మహమ్మూదును పరాభా
డును, అతనిచేతనే
సంభవించినేని 'నేను నిన్ను
నని అతఁడు మహమ్మూదు
యొట్లు తటస్థించును? కావున
నిజచరిత్రను చరిత్రకాగు
వలసియున్నది.

అనందపుర్ (బంగళా రాజధానిలోని ౬
లోఁబడిన సంస్థానములలో
కియోంఝూరులో నున్న
నై తరిణీనదియొడ్డునఁ గలదు
౨౯౪గి.

అనందపుర్ (పంజ
యార్పూరు జిల్లాలోని ద
లోని యొక పట్టణము. జన
సీక్కుగురువగు టేగ్ బహ
మును నిర్మించెను. ప
గోవిందసింగు ఔరంగ

* కొందఱు చరిత్రకారు లి
వాడి యున్నారు. అది పా
అనందపాలయి నప్పటికిని చ
'అనందపాల్' అనియే వ్రాసినం
రణయే గ్రహించినాగము.

సన్యముల నిక్కడనుండియె యెదిరించెను...
ఈస్థానము సీక్కులకు పుణ్యక్షేత్రము.

అనందపుర్ (సంస్థానము). ఇది
బొంబాయి రాజధానియందలి కారే
వాడ్ పరగణాలలోని యొకచిన్నసంస్థానము.

అనకాపల్లి (గ్రామము). ఇది అనకాపల్లి
తాలూకాయొక్క ముఖ్యపట్టణము. ఈ
పట్టణము విశాఖపట్టణమునకు ౨౦ మైళ్ల
దూరమున శారదాయనునదిమీఁదనున్నది.
ఇచ్చటికి చుట్టుపట్టు పల్లెలనుండి వరి, బెలుకు
గడ మొదలగు పంటలు విరివిగా వచ్చు
చుండుటచేత మంచివర్తక స్థానముగానున్నది.
ఇచ్చటినుండి బెల్లము వరిధాన్యము ఎక్కు
వగా ఎగుమతి చేయబడుచున్నవి. ఈపట్ట
ణము ౧౮౭౮-వ సంవత్సరమునస్థాపింపబడిన
ఒక మ్యునిసిపలు సంఘముచే పాలింపబడు
చున్నది. ఈపట్టణముయొక్క ఆదాయమును
ఖర్చులును రమారమి ౨౫౦౦౦రూపాయలు.
ఈ ఆదాయమంతయు ఇంటి పన్ను గేటు
పన్నుల మూలమున వచ్చుచున్నది. రాజకీ
యోద్యోగస్థులందఱును ఇచ్చటనే వాసము
చేయుచుందురు. తూర్పుతీరపు ఇనుపదారి
ఈ పట్టణముమీఁదుగఁ బోవుచున్నది.

అనకాపల్లి (తాలూకా). ఈ
తాలూకా చెన్నపురి రాజధానిలో నున్న
విశాఖపట్టణము జిల్లాకు ఆగ్నేయ దిక్కున.

ఉ. ౧౭⁰ ౨౯'-౧౭⁰ ౫౫', రూ ౮-౨⁰ ౫౭'-
౮౩⁰ ౧౫' మధ్యనున్నది. దీని విస్తీర్ణము
౨౯౭ చదరపుమైళ్లు. ఇంద్రులి జనసంఖ్య
౧౬౫౪౭౫. ఈతాలూకాలో ౧౪౩ గ్రామము
లున్నవి. అనకాపల్లి ఈతాలూకా యొక్క
ముఖ్య పట్టణము. ఈతాలూకా రమారమి
౧౨౨౦౦౦ రూపాయలు చెల్లుచున్నది. ఈ
తాలూకాయొక్క ఉత్తరభాగము మంచినీటి
వసతిగలదియును, సారవంతమైనదియు నగుట
చేత వరి, చెలుకుగడ మొదలగు పంట
లచ్చట పండును. సముద్ర తీరమున
నున్న భూమి ఇసుకనేలయైనందున మంచి
పైరు లచ్చట, పండవు. ఇది ఒక
జమీందారీ తాలూకా. ఈ జమీందారీ
కొన్ని భాగములుగ విభజింపబడి యున్నది.
ఇవి గోడేవారికిని, కాళింగోట వారికిని, విజయ
నగరము, చీపురుపల్లి ఎస్టేటు ధార్లకును
చెంది యున్నవి. పూర్వము కాళింగోట
శ్రీకాకుళము సర్కారు యొక్క ఫౌజుదారీ
అయియుండెను.

అనక్రియన్ గ్రీకుకవి. క్రీ.పూ.
౫౬౦ ప్రాంతమున ఆశియామైనరులో జన్మిం
చెను. విఖ్యాతుడగు సైరస్ ౫౪౫ లో ఏసి
యాలో గ్రీకువారిక్రిందనున్న పట్టణములను
ముట్టడించి నపుడు, అచ్చటినుండి 'త్రేసు'
పట్టణమునకుఁ బారిపోయెను. అచ్చటినుండి
శామాన్ నకుఁబోయి 'పాలిక్రేటస్' అను

రాజువే గౌరవింపఁబడి యాతని యాస్థాన కవిగా నుండెను. అరాజుకాలముచేసిన తరువాత ఏథెన్సు పట్టణమున నధికారిగానుండి 'వాప్సార్ కస్' అనువాని యాశ్రయమున నుండెను. వాడును చనిపోయిన తరువాత నీతఁడు తన జన్మభూమియైన టయాసునకు తిరిగివచ్చెను. ఇతఁడు రాగి సంవత్సరములు బ్రతికియుండెనని చెప్పెదరు.

ఇతఁడు కొన్ని దేవతాస్తుతులను రచించెను. పచ్చి శృంగారముగల భావగీతములు కొన్ని యీతని పేరున గలవు. కాని కొద్దిదఱుపండితులని యీతనివిశ్వాసని తలంచెదరు.

అనఘ . శాకద్వీపమునందలి నది.

అనఘుఁడు. ౧. ఒక గంధర్వుఁడు.
౨. ఒక ఠాణ్ణి.

అనచార్ సిన్ . సిరియన్ తత్వవేత్త.
క్రీ. పూ. ౬౦౦ ప్రాంతమున నున్నవాఁడు. గ్రీసురాజధానియైన ఏథెన్సుకువెళ్లి సోలన్ వలన గ్రీకుజ్ఞానమంతయు నేర్చుకొనెను. ఆ దేశమునందు నప్టెలుగా (Seven Sages) నెంచఁబడినవారిలో నొక్కఁడు. తనదేశమునకుఁ దిరిగివచ్చి తానునేర్చిన విద్యలన్నియుఁ దనదేశస్తులకు నేర్పెను. ఇతఁడు యజ్ఞము చేయుచుండఁగా నతనితోడఁ బుట్టినవాఁడీతనిని చంపెను.

అనధ్యాయము

చేయఁదగని కాలము. బడి విడుపు. పూర్వకాలపు వీధి బమాస్యకును, అమావాస్యకును చుండిరి. అట్టి సనమునే అనధ్యాయము అనిరి. ఎప్పుడో లకు సెలవు లేయనలసిన దన్న స్త్రోతికాగులు మిక్కిలి సునియమములను జేసిరి. అధమొదట వేదాధ్యయన మనవేదము నెప్పుడు పఠింపవలయు పఠింపఁగూడదు, అన్న చర్చలో లన్నియుఁ బుట్టినవి. అవియే ములను బోధించు పాఠకునుపయోగించినవి.

అనధ్యాయములు రెండు ములు, నేమిత్తికములు. నిశ్శిష్టుడును ఆయా కాలములందనవి నిత్యములు; అమామాస్యా, చతుర్దశి మొదలై వాస్యా గురుంహస్త శిష్యుఁ (అమావాస్యరోజు అధ్యయన గురువు చచ్చును. చతుర్దశియనము చేసినయెడల శిష్యు అన్న వాక్యము సుప్రసిద్ధమనఁగా తప్పక వచ్చునదికా, ణముచే నొకప్పుడువచ్చును,

ఉరుములు మెరుపులతో గొప్ప వర్షము పడ్డ నాఁడు అనాధ్యాయము, పాఠశాలకు నెవ రైన పెద్దలు వచ్చినప్పుడు అనాధ్యాయము. 'శిష్టాగమనా దనాధ్యాయః' (పెద్దలు వచ్చి నందున నాట విడుపు) అన్న వాక్యము సంస్కృత పండితు లెఱింగినదియే.

ఏవి యనాధ్యాయ దినములన్న సంగతిని గుఱించి వేఱువేఱు స్మృతికారులు వేఱువేఱు విధముగ వ్రాసియున్నారు. వాని నన్నిటిని అనాధ్యాయములుగా నెంచినయెడల నాధ్యాయన దినములకంటె ననాధ్యాయ దిన ములే యెక్కువయగును. మనుస్మృతిని అను సరించి యీ క్రింద ననాధ్యాయ దినముల పట్టిక నిచ్చుచున్నాము :-

అనాధ్యాయకాలములు

వర్షాకాలమునందు పగలు, గాలి దుమారము వచ్చినయెడలను రాత్రిగాలి వీచిన యెడలను (౧౦౨); ఉరుము, మెరుపు కలిసిన వర్షము వచ్చినప్పుడు, ఎక్కువగ నుల్కాపాతము జరిగి నప్పుడు, మరల మరుదినము ఆ కాలమువఱకు (౧౦౩); అకాలముగ మేఘములు వచ్చినప్పుడు (౧౦౪); అంతరిక్షమున ధ్వని అయినప్పుడు, భూకంపమయినప్పుడు, ఆకాశమందలి గ్రహులకు పరివేషము కలిగి నప్పుడు, మరునాఁడు మరల నాకాలము వఱకు (౧౦౫); మంచుపట్టినప్పుడు, రెండు

సంధ్యాసమయములు, అమావాస్య, చతుర్దశి, పౌర్ణమాస్య, అష్టమి (౧౦౬); అమావాస్య గురువును, చంపును, చతుర్దశి శిష్యునిఁ జంపును, అష్టమి పౌర్ణమాస్యలు విద్యను నాశముఁ జేయును; కావున ఆ దినములలోఁ జదువుట మానివేయవలయును. (౧౦౭); దుమ్ముతోఁ గలిసి వర్షము కురిసిననాఁడును, ఆకాశమెర్రగానున్ననాఁడును, నక్కలు కుక్కలు కూయునప్పుడును, గాడిదలఱచునప్పుడును, (౧౦౮); గ్రామములోనికి దొంగలు వచ్చి నప్పుడును, గ్రామమునకు అగ్నిభయము కల్గి నప్పుడును (౧౦౯); ఉపాకర్మ సమయమందును, ఉత్సర్గసమయమందును మూఁడు దినములు, అష్టకములకును, ఋతువుల అంతమునందును మూడుపూటలు అనాధ్యాయము (౧౧౦); చుట్టమువచ్చినప్పుడు ఆతని సెలవుపుచ్చుకొని అధ్యయనము చెప్పవలెను (౧౧౧); గురుశిష్యుల నడుమనుండి పశువు, కప్ప, పిల్లి, కుక్క, పాము, ముంగిస, ఎలుక పోయినయెడల నొకపగలు రాత్రి అనాధ్యాయము. [మనుస్మృతి ౪-వ అధ్యాయము

అనన్యదాసుఁడు హిందీ కవి.

అక్కరీ నమకాలికుఁడు. బికానీరు సంస్థాన కాపురస్తుఁడు. కాయస్థ కులీనుఁడు. భగవద్భక్తుఁడు. ఇతనికాలమునందు బికానీరు

రాజ్యమును రాయసింఘుఁడను రాజు పాలించుచుండెను. అతని తమ్ముఁడగు పృథ్వీరాజు ఒకసారి వైరాగ్యవశుఁడై ప్రపంచమును విడిచెదననఁగా నీకవి యతనికి సంసారమునందుండియే పరమార్థము సాధింపవలెనని బోధించెను.

అనపోత నాయుఁడు వేంకటగిరి సంస్థానాధీశ్వరుల పూర్వులలోనొక్కఁడు. సింగమనాయని పెద్దకుమారుఁడు. ఇతఁడు క్రీ. శ. ౧౩౨౩ మొదలు ౧౩౮౦ వరకు బ్రతికి యున్నట్లు కానవచ్చుచున్నది. ఇతని రాజధాని రాచకొండ. ఇది నైజాము రాజ్యమందలి నల్లగొండ జిల్లాలో హైద్రాబాద్ నకుఁ దూర్పుగ ౩౨ మైళ్లమీఁద నున్నది. ఈతఁడు జల్లిపల్లెకోటను ముట్టడించి యందున్న చళుక్య వంశపు రాజులను, వారికి సాయముగ వచ్చిన పెక్కు రెడ్లవారిని గెలిచెననియు, ఇనుకుర్తి కోటను ముట్టడించి యందలి రాచవారిని గెలిచెననియు 'వెలుగోటి వారి చరిత్ర' మనుగ్రంథమువలనఁ దెలియుచున్నది.

ఈ యన పోతనాయఁడు ఓరుగల్లు, గోలకొండ భువనగిరి మొదలయిన దుర్గములను గెలిచెననియు, ఇప్పటి నైజాము రాజ్యములో నున్న తెలుఁగు జిల్లాలన్నియు నాతని స్వాధీనమందుండెననియు, అతఁడు స్వతంత్రుఁడై రాజ్య పరిపాలనము చేసెననియు, ధరణికోట నమీషమున అనపోతరెడ్డి, అనవేమారెడ్డి అను రెడ్డి రాజులతో ననేక యుద్ధములు జరుపుచు వచ్చెననియు, ఈతఁడును ఈతని తమ్ముఁ

డును ధరణికోటలో రెడ్లవాచేయుచుండఁగా, తురుష్కు ధానిని దండెత్తివచ్చిరని రనియు, అనపోత నాయవర్తికడకు రాయబారుల రాజ్యముమీఁదికి దండెత్తిననియు, ఆ సంగతి తెలిసినయిన మహమ్మదుషా వీరి వచ్చెననియు, అనపోత గోలకొండ యిచ్చి నంధి చేయుల సరిత్రము, ౩-వ భాగ బడినది.* కాని యిందుల నా ధారములు చూపఁ యింకను శోధింపవలసిన వి

అనపోత రెడ్డి

లము నందలి కొండ వీటిలో రెడ్డి రాజులలో రెండవవాములో నొక్కఁడైన యెల్లారహరివంశమును కృతినొంది మారెడ్డి (క్రి. శ. ౧౩౨౦-౧౩౮౦) తండ్రి. తండ్రితరువాత నీతఁడవచ్చెను. ఈతని తరువాత రమారెడ్డి (౧౩౮౦-౧౪౦౦) కుమారగిరి రెడ్డి (౧౪౦౦-౧౪౨౦) కుమారుఁడు. రాజమహేంముచేసిన కాటయ వేమ

* పుట ౨౦-౧౩.

నల్లుడు, మేనల్లుడు. శాసనములను బట్టి చూడగా ఈతడు ౧౩౫౦ మొదలు ౧౩౬౧ వఱకుఁ బండ్రెండు సంవత్సరములు రాజ్యముచేసినట్లు కానవచ్చుచున్నది.*

ప్రొలయ వేమ హరివంశమును కృతి నొందువఱకు నీతఁడు పెద్దవాడై సైన్యాధిపతిగఁ దండ్రుకొని దోడగుచుండెనని హరివంశమందలి యీ క్రింది పద్యమువలనఁ గానవచ్చుచున్నది:-

శా. వేమత్మాధిపు కూర్మపుత్రుఁడు దయా
పిభ్రజి యవ్యాజతే
సోమాంత్రుండుఁడు కీర్తనీయ సుగుణ
స్తోమంబులం దేమియున్
గామన్సూర్తికి లొచ్చుఁగాక సరియై
రాజితై రాజార్పితం
దామన్యాయబుఁడెందుఁ బోతయచమా
పాగ్రేస రుండిమ్మహిన్

ఈ యనపోతారెడ్డి కృష్ణా నదియొడ్డున అమరావతి సమీపమునందు 'కేసరా'జను వానితోఁ జోరాడి యాతనిని ఓడించినట్లును, ఆతని యాస్థానమందు వెన్నెలగంటివారను కవులుండినట్లును, వారిచే నతఁడు కృతులందినట్లును వెన్నెల కంటి సూరన్నచే రచింపఁబడిన విష్ణుపురాణము నందలి యీ క్రింది పద్యమువలనఁ దెలియుచున్నది :-

*కొండవీటిరెడ్ల ప్రభుత్వ కాలమింకను నిశ్చయముగ నిర్ణయము కాలేదు. రెండుమూఁడు సంవత్సరములు హొచ్చుతగ్గుగ తేలినదనవచ్చును. ఇంకను క్రొత్తక్రొత్త శాసనములు వెలువడిన కొలఁదినీ ఈ హొచ్చుతగ్గులు సరికొంగలవు.

ఉ. ఈ నిఖిలంబు మెచ్చ వమ
రేశ్వర దేవుఁడు చూడఁగృష్ణతే
జీనదిసాక్షిగా ననికె
నిల్చిన రావుతుఁగేసభూవీభుం
గానకుఁ దోలి వెన్నడిచి
కాచిన వేమయి యన్నపోత భూ
జానికి సత్ప్రబంధము
లొసంగిన వెన్నెలగంటి వారిలోన్

ఈతనియొద్ద వేమన అనువాఁడు మంత్రిగ నున్నట్లు అమరావతిలోని యొక శాసనము వలనఁ దెలియుచున్నది. ఈ మంత్రి తండ్రి పేరు మల్లినాథుఁడు. ఈతఁడు ధాన్యావతి (ధరణికోట, అమరావతి)లోని అమరేశ్వరుని మరలఁబ్రతిష్ఠించెను. ఇది ౧౩౬౧ లోని శాసనము.*

ఈతని రాజ్యకాలమందు దేశాంతరముల నుండియు, ద్వీపాంతరముల నుండియు వర్తకు లీతని రాజ్యమునకు వచ్చుచున్నట్లును ఎగుమతి దిగుమతి వ్యాపార మెక్కువగ జరుగుచున్నట్లును కానవచ్చుచున్నది. బాపట్ల తాలూకాలో మోటు పల్లి యను వేపు గ్రామము కలదు. అది కాకతీయులకాల్మము నుండియు సముద్ర వర్తకమునకుఁ బేరొందిన రేవు. అచ్చట వీరభద్రస్వామి దేవాలయపు మండపమందలి నొక్క స్తంభముమీఁద అన

*Local Records in the Madras Manuscript Library Vol. 38. p. 28 and vide No 258 of the Madras Epigraphical Collection for 1897.

§ No. 600 Madras Epigraphical Collection for 1909.

పోతారెడ్డి శాసనమొకటి, శా. శ. ౧౨౮౦ (క్రీ. శ. ౧౩౫౮) లో వేయించినదికలదు.* అది సంస్కృతము, తెలుగు, అఱవము తీను మూఁడు భాషలలోనున్నది. అఱవవర్తకులు పెక్కుమంది అఱవదేశము నుండియు, సింహాళమునుండియు వచ్చుచున్నందున శాసనము అఱవభాషయందుఁగూడ వ్రాయఁబడినదని తోచుచున్నది. అంతకుఁ బూర్వము వర్తకులకుఁగల యిబ్బందులును ఈరాజు తొలగించి వర్తకము అప్రతి బద్ధముగ జరుగునట్లు చేసెను. మోటుపల్లిలోఁగాపురముండు బరదేశీయులగు వర్తకులు, దొరదూరపు దేశములతోను, ద్వీపములతోను వర్తకము చేయు వారు అనేకులుండిరి. ఈరాజునకుఁ బూర్వము ఇట్టివర్తకులకు నిష్టము వచ్చినప్పుడు, మోటుపల్లికివచ్చుటకును, ఇష్టమువచ్చినప్పుడు అచ్చటినుండి వెడలుటకును వీలులేకయుండెను. అధికారులసెలవు పుచ్చుకొని గాని ఆగ్రామమునకు వారువచ్చుటకు, అచ్చటి నుండివెడలుటకు వీలులేదు. ఈ వర్తకులు

*Nos. 601 and 602 of the Madras Epigraphical Collection for, 1909.

ఇందు 601 అఱవశాసనము, 602 తెలుగుశాసనము. తెలుగుశాసనమునకంటె నఱవశాసనమునందు సుంకముల వివరమధికముగఁగలదు. మోటు పల్లెలోని అఱవ శాసనము, తెలుగు శాసనముల నకల్లు పంపిసోదులకు దొరతనమువారి శాసనశోధన శాఖకు నధ్యక్షులగు బ్రహ్మశ్రీ రావుసాహేబు హెచ్. కృష్ణశాస్త్రిగారికి కృతజ్ఞుఁడను.

అపుత్రిక దండమను పన్ను చెడెను. ఈ యిబ్బందులను తీసి రెడ్డి యీద్వీపాంతర వ్యాపార విహారమేర్పరచెను. క్రొత్తగా వచ్చువారికి నుండుటకు నివేశవ్యవసాయమునకు భూమియు ఈశాసనాను సారముగ వర్తననునరించి రావచ్చును, పోనిష్టమున్నవానికి నిష్టమున్న కులనమ్మవచ్చును. నరుకులు మునగుఁ గొంపోవచ్చును.

దొరతనమువారియద్యోగముఁ గూడదు. ఇట్లు ఈరాజు పదమునందు నొక విధమైన అప్రతత్వమును (Principle of స్థాపించెనని చెప్పవచ్చును. అకులను బాధపెట్టి సుంకములేకుండ సుంకము తీసికొనవలసిన యంతకంటె నెక్కుడు తీసియుఁ జెప్పఁబడియున్నది. ఇట్లు తెలుగుదేశము వారు ద్వీపనవ్యాపారముగ వర్తకముయు, నితర దేశములనుండివచ్చు గూడ నన్యాయము జరుగఁగనియమములను అప్పటి రాజులరనియు స్పష్టముగఁ దెలియుచు నము రాజునాజ్ఞచే నాతని సోమ తంత్రీస్వరునిచే వేయఁ

అనపోతారెడ్డికి దొడ్డాంబిక యను తోఁ
బుట్టువుండెను. ఆమెను కాటయ రెడ్డికిచ్చిరి.
వారిరువురికిఁ బుట్టినవాఁడు కాటయ వేమ.
ఈతని కే అనపోతారెడ్డి తనకూతురైన మల్లాం
బికనిచ్చెను.* ఇతనికిఁ గుమారగిరి రెడ్డియను
కుమారుఁడుండెను.

“అనపోతానాయని తమ్ముడైన మాదా
నాయఁడు దన్నాలకోటయొద్ద ననవేమారెడ్డి
బంధువైన యనపోతారెడ్డితో యుద్ధముచేసి
యతనిఁ దఱిమి జయమునుబొందెను” అని
వెలుగోటివారి చరిత్రలోనున్నది కాని, దీనికి
నచ్చటనేమియు నాధారముచూపఁబడలేదు.

సంస్కృత శాసనములందు తెలుగు శాస
నములందును ఈతనిపేరు అనవోత్త, అన్న
వోత, అంనవోత అనివచ్చునేగాని ‘అనపోత’
అని ఉండదు.

అనమగిరి రంగయ్య. సంద
వరీకనియోగి బాహ్మణుఁడు. తిమ్మయా
మాత్యునకుఁ బుత్రుఁడు. యాదవగిరిమాహా
త్యమును రచించి రావూరివేంగామాత్యున
కంకితము చేసెను.

అనమ సముద్రము పేట.

నెల్లూరుజిల్లా ఆత్మకూరు తాలూకాలోని
యొకపల్లె. ఇచ్చట ఖాజా రహిముతుల్లా
సాహెబ్ అనువానిచేగలం నంవత్సరములకు

*తొత్తరమూడి శాసనము. (Epigraphi Indica
vol. IV, P 328.

మున్ను కట్టింపఁబడిన స్థుప్రసిద్ధుఁడు మసీదు
కలదు. ఈ మసీదునకు ౮ గ్రామముల ఇనాము
కలదు. ఇచ్చట ఖాలై మసీదున పెద్ద
ఉరుసు (ఉత్సవము) జరుగును.

అనమిత్తుఁడు. ౧ (సూ. వం.)

నిఘ్నుని పుత్రుఁడు.

౨ (చం. వం.) యదుకులోత్పన్నుడైన
వృష్ణియొక్క యిద్దఱు పుత్రులలో రెండవ
వాఁడు. నిమ్మి, శిని, వృష్ణి యనువారతని
పుత్రులు.

అనరణ్యుఁడు. (సూ. వం.)

ఇత్యోకు వంశజుఁడగు పురుకుత్సుని మను
మఁడ్లు. త్రసదస్యునిరెండవ కుమారుఁడు.
ఇతనికి హర్యశ్వుఁడు, బృహదశ్వుఁడు అను
ఇద్దఱు పుత్రులు కలరు. ఇతఁడు అయోధ్య
లో రాజ్యము చేయుచుండఁగా లంకాధి పతి
యైన రావణుఁడు దిగ్విజయార్థమైవచ్చి యీ
తనిని ఓడించెను. యుద్ధమునందుఁ గూలి
యీతఁడు ప్రాణములు విడుచుచు ‘నావంశ
మునందు జన్మించినవానిచేతనే నీవును నీవం
శమును నాశముఁజెందుదురు గాత’ మని
శాపమునఁగెను [పా.రా.ఉత్తర.సం.౧.

౨. (సూ. వం.) ఇత్యోకు కులోత్పన్నుఁ
డైన ఋతుపర్ణుని పుత్రుఁడగు సర్వకాముని
(సర్వకర్ముని) యిద్దఱు పుత్రులలో పెద్ద
వాఁడు. కొడుకు నిఘ్నుఁడు.

• అనర్థరాఘవము. ముఠా రి

యను కవిచే రచింపఁబడిన సంస్కృత నాటకము. సంస్కృత వాఙ్మయ మునందు కోటి దాస భావభూతులకుఁ గల గౌరవము ఈ కవికి లేక పోయినను, ఈతఁడు రెండవ తర

గతి కవులలో నొకఁడుగఁ బరిగణింపఁబడునని చెప్పవచ్చును. ఇతనిది మాధ్వగోత్రము. భట్ట శ్రీవర్ధమానుఁడను మహాకవి యీతని తండ్రి, తంతుమతి ఈయనతల్లి. ఈ సంగతు లీతని నాటకమునందలి ప్రస్తావనలోఁ జెప్పఁ బడి యున్నవి.* ఈతనిది యేదేశమో తెలియదు. కాని కావ్యమాలలో నీ నాటక మును అచ్చువేసినవాడు. 'దీనికి కాశ్మీరము నందు నెక్కుడు ప్రచారము కల'దని వ్రాసినారు. అందుచే నీకవి యా దేశమువాఁడే మోయని కొందఁ అనుకొనిరి. కాని నాకుఁ జూడ నీకవి యాంధ్ర దేశమువాఁడేమో యని సంశయము తోచుచున్నది. ఎందుకనఁగా, ఈ నాటకమునందు ఏడవయంకములో, శ్రీరామాదులు రావణసంహారానంతరము పుష్పకవిమానమెక్కిఅయోధ్యకు వెళ్లుచుండఁగాఁ గ్రిందఁ గానవచ్చిన కొన్ని దేశములను, పట్టణములను, క్షేత్రములను వర్ణించునట్టి సందర్భమునఁ గవి

* "అస్తిమాధ్వగోత్రసంభవస్య మహాకలేర్భట్ట శ్రీవర్ధమాన తనూజన్మనస్తత్తమతీనన్దనస్య ముఠారే కృతి రభినవ మన్దర్శరాఘవం నామ నాటకమ్."

ఆంధ్ర దేశమందలి భీమేశ్వరుని యున్నాఁడు:—

విభీషణ:-(దక్షిణతో దర్శనమునైతామయి నున్న) విశిష్టగోదావరీహారకలాపైరీ నా వాన్భీమేశ్వరః

అర్థము:-విభీషణుఁడు:--
వైపుచూపి) దేవా! ఆంధ్రదేయేడు గోదావరు లను హలకు నొక్క నాయకమణియవంతుండైన భీమేశ్వరునకుఁ చేయుఁడి.

దీని తరువాత, యీవిభీషణ పద్యమును, శ్రీరాముని నోటములును భీమేశ్వరుని స్తుతి : వానితో మనకుఁబనిలేదు.

యఁబడిన 'అస్థి'విషయము 'భీమేశ్వరుఁడు' అను పదముల దేశమునందు విశేష ఖ్యాతి క్షేత్రమును (ద్రాక్షా రామమయఁజూడ నీ కవి యాంధ్రుఁడమందలి యభిమానము చేతముగా భీమేశ్వరునకు శ్రీరాముపెట్టించె ననియు నూహింప

కాని ఈ కవి ప్రకరణమురునకు, బూర్వము మహారాష్ట్రవిదర్భలోని కుండినపురమును ద్రావిడ దేశమందలి కో

వర్ణించియున్నాడు. కావున 'ఈ కవి ఆయా దేశముల వాడని కూడఁజెప్పవలసి యుండును' అని కొందఁ జాక్షేపింపవచ్చును. కాని అట్లనుట సరికాదు. కుండినపురము, కాంచీనగరము భరతఖండఖ్యాతిగల పట్టణములు. కవి యెచ్చటి వాడైనను ఆపట్టణ నామములను ఎఱిగియుండును. ద్రాక్ష రామము అట్టి భరతఖండఖ్యాతిగల ష్ట్రము కాదు. దానికి తెలుగు దేశమందుమాత్రము ఖ్యాతిగలదు. ఆఖ్యాతికిని రెండు మూడు జిల్లాలకంటె నెక్కుడు వ్యాప్తిలేదు. తెలుగు వాడైనగాని సాధారణముగ నీ ష్ట్రమును ఎఱిగియుండఁడు. ఒకవేళ నెవరి వలననైన విన్నను, కాంచీపట్టణమందలి మీనకేతనునితో సమానముగ నీభీమేశ్వరుని నాటకమునందుఁ బేర్కొనవలయుననియాతని కేల బుద్ధివుట్టును?

ఈ కవికాలము నిశ్చయముగఁ దెలియదు. కొందఁజీతఁడు తొమ్మిదవ శతాబ్దమునకుఁ బూర్వఁడనిరి*. కొందఁజీతఁడు అర్వాచీనుఁ డని తలంచుచున్నారు. కవి కాలనిర్ణయమును గుఱించి 'మురారి' శబ్దముక్రిందనవిస్తకముగఁ జర్చింపఁబడును.

'అనర్థ రాఘవ' మను నాటకమునందు రామాయణీయకథ సంతృప్తముగఁ గలదు.

* కావ్యమాలా, అనర్థ రాఘవమ్, ౧-వ ఖటక్రింది టిప్పణిచూడుము.

అనర్థమునఁగా అమూల్యము, పూజ్యము, దుర్లభము. పూజ్యుడైన రాఘవుని కథ కలదిగనుక అనర్థ రాఘవమయ్యె. విశ్వామిత్రుఁడువచ్చి రామునిఁదీసికొని పోవుకథా ప్రసంగము మొదలు, శ్రీరాముని పట్టాభిషేకమువఱకుఁగల శ్రీరామకథ యేడంకములలో ఈ నాటకమునందు వర్ణింపఁబడినది. కథ పెద్దదియు, నాటకము చిన్నదియు నగుటచే, పెక్కుకథా విశేషములు రంగము మీదఁ జూపుటకువీలులేక, విష్కంభకాదులలో బాత్రలచేఁ జెప్పింపఁబడినవి. ప్రథమాంకమునందు, విశ్వామిత్రుఁడు దశరథుని యొద్దకు వచ్చుట, రామ లక్ష్మణులను గొనిపోవుట, ద్వితీయాంకమునందు రామ లక్ష్మణులు విశ్వామిత్ర యజ్ఞమును రక్షించి రాక్షసులను శిక్షించుట, తృతీయాంకమునందు రాముఁడు శివధనుస్సును ద్రుంచుట, చతుర్థాంకమునందు పరశురాముని సత్వము హరించుట, పంచమాంకమునందు వాలివధ, సుగ్రీవాభిషేకము, షష్ఠాంకమునందు రావణునివధ, సప్తమాంకమునందు శ్రీరామాదులు పుష్పకవిమానమునెక్కి అయోధ్యకు వెళ్ళుచు క్రిందఁగానవచ్చు పట్టణాదుల వర్ణించుట, పట్టాభిషేకమును, వర్ణింపఁబడినవి. ఇందు రామవనవాసాదులు, సీతాహరణము మొదలయిన రామాయణీయ ముఖ్య ప్రసంగముల సంవిధానకము (Plot) ఈ ప్రకారము కూర్చఁబడినది:-

నీరధ్వజజనకుని యింటఁ బెరుగుచున్న అయోనిజయగు నీతను తనకిమ్మని యడుగుటకు రావఁజుడు తనపురోహితుడైన శామ్మటుని జనకునియొద్దకుఁ బంపును. అతఁడు విఫలమనోరథుడగును. అంత నీతను హరించుట యెట్లన్న యాలోచన రావణుని మాతామహుఁడును, మరిత్రీయునగు మాల్యవంతునకుఁగలిగి, రాముని మిథిలలోగాని, అయోధ్యలోగాని ఓడించి నీతను దెచ్చుట యసంభవముగాన, నీతా రాము లరణ్యమునకు వచ్చినప్పుడు అచ్చట రాముని మోసపుచ్చి నీతను అపహరింపవచ్చునని యతఁడు నిశ్చయించెను.

ఇంతకుఁ బూర్వమే సుగ్రీవుని సాహాయ్యార్థమై శ్రీరాముని నరణ్యమునకు రప్పించుటకు గాను సంపాతి శబరిని పంపెనని యాతఁడు వినియుండెను. శబరి వెళ్ళి కైకదాసియగు మందర శరీరమునఁ బ్రవేశించి దానిచే కైకేయుకి దుర్యోధచేయించెను. అందుమీఁద రాము నరణ్యమున కంపుడనియు, భరతునికి రౌజ్యముగట్టుడనియు కైక దశరథుని వామము లడిగెను. ఇట్లు నీతా రామ లక్ష్మణు లరణ్యమునకు వెళ్ళుట సంభవించినది.

ఈనాటకమున ప్రథమాంకము నందలి దశరథ విశ్వామిత్ర సంభాషణంబును, చతుర్థాంకమునందలి శ్రీరామ పరశురామ సంవాదంబును, సప్తమాంకమందలి నానాదేశాది వర్ణనలును రమ్యముగనున్నవి. ఈ నాటక

మును కీర్తిశేషులయిన ఆకుం శాస్త్రులుగా రాంధీకరించి అనర్వ. పృతాసుర నొక్కఁడు. [భా

అనల. ౧ రోహిణి కన్యలలో రెండవది. ఈ కన్యకలదు.

౨. మాల్యవంతుఁడను సుందరియను భార్యయందుఁ విశ్వావసు రాక్షసుని భాకుంభీనసి. [వా. రా

అనలుఁడు. ౧ ఒకఁ అష్ట వసువులు). ఇతనికిఁ గుః శాఖ, విశాఖ, సైగమేయ ఈ మన్వంతరము నందితఁడు నకు నధిపతి. [చూ.

౨ రాక్షసుఁడు. మాణి నలుగురు మంత్రులలో

౩. కుశుని వంశజుడగు ని కొడుకు.

అనలురు. తేవత నలువది తొమ్మండ్రుగురు. వాఁడు అభిమానుఁడు. మానశుచులను ముగ్గురు కొ కొడుకులు నలువది యైదుగురు

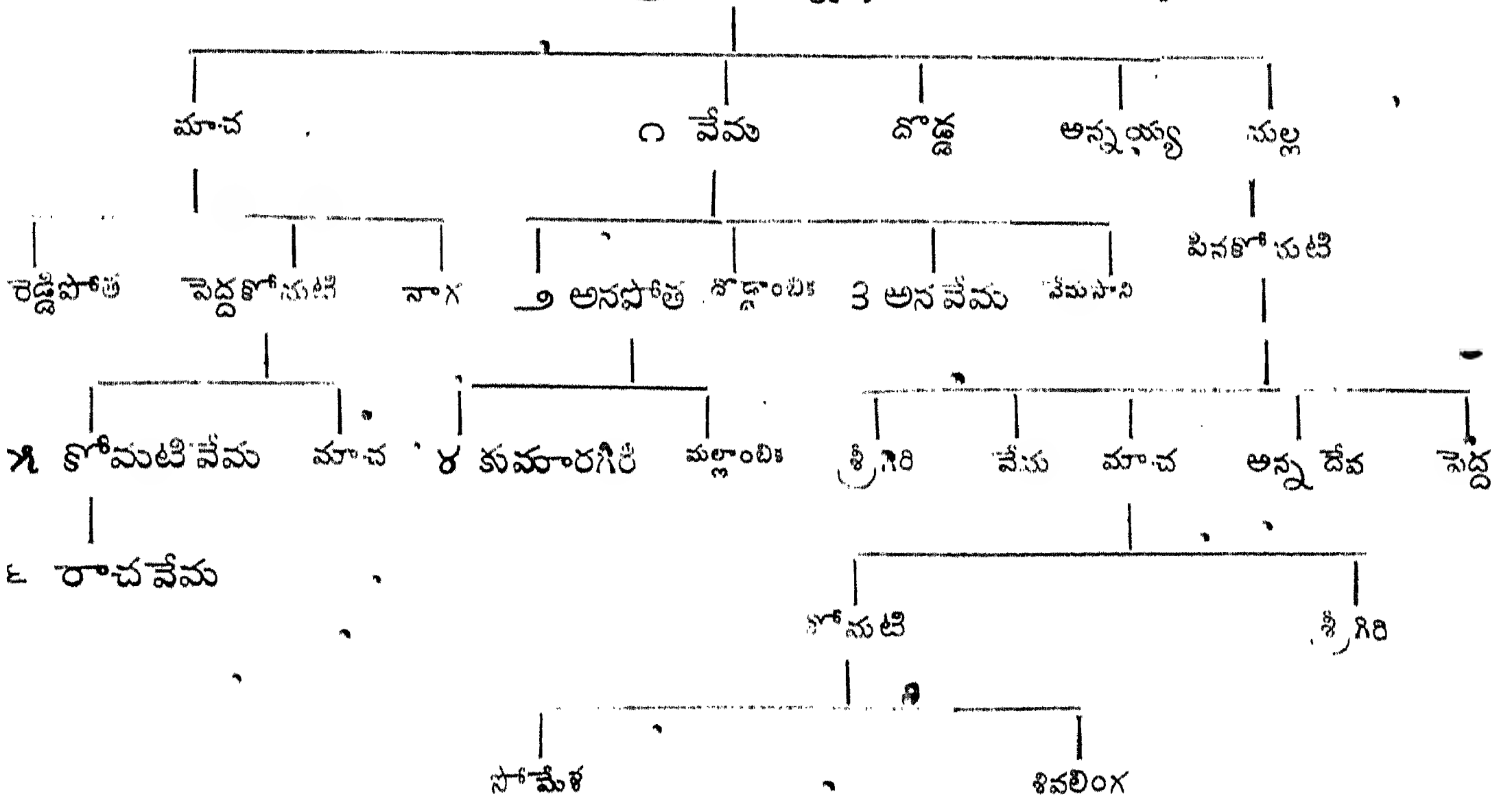
అనవద్య. కశ్యపు కును బుట్టిన యప్పరసలలో

అనవేమారెడ్డి. కొండ పీటిలో బ్రభుత్వము చేసిన రెడ్డి రాజులలో మూడవవాడు. పోలయరెడ్డి యొక్క రెండవకుమారుడు, అనపోతారెడ్డికి దమ్ముడు. ఈతనికి అనవేమ, అన్నవేమ అను రెండు పేళ్లును కలవు. శాసనములను బట్టి చూడగా నీతడు అనపోతారెడ్డి తరువాత రాజ్యమునకు వచ్చి క్రీ.శ. ౧౩౬౨ మొదలు ౧౩౮౦ వరకును రాజ్యము చేసినట్లు కానవచ్చుచున్నది. ఈతడే రాజధానిని కొండపీటికి మార్చినట్లు కనబడుచున్నది. ఈతని తండ్రియైన పోలయవేమకు

‘అన్నమవేమ’ యన్నపేరున్నందునను, ఈ వంశమునందు బెక్కు ‘వేమ’లున్నందునను పెక్కుచరిత్రకారులు ఈతండ్రి కుమారులలో విభేదము చేయలేకయు, నితర ‘వేమ’లకు వీరికి భేదము చేయలేకయు నొకరిని మఱి యొకరినిగాఁదలచి కాలపురుష విపర్యాసములఁ జేసిరి. ఇట్టి భ్రమపోయి యీవంశమందలి రాజులపేళ్లు తెల్లమగుటకై శాసనములను, కావ్యములను అనుసరించి యీ క్రింద వీరి వంశ వృక్షము నిచ్చుచున్నాము.

కొండ పీటిరెడ్డి వంశవృక్షము

పోలయ=అన్నయ

నూచన: — ఈవంశవృక్షమునందు ప్రభుత్వము చేసిన రాజులకు ౧, ౨, ౩ మొదలయిన అంకాలు వేధుఁబడినవి.

ఈ వంశవృక్షమును బట్టిచూడ మొట్ట మొదట కొండ వీటిలో రాజ్యము చేసినరెడ్డి అన్నమ్మప్రోలయలకుఁ గుమారుడైన వేమారెడ్డి. ఇతఁడన్నమ్మ కుమారుడైనందున హరివంశము మొదటి పద్యమునందే యీతనిని ఎఱ్ఱాప్రగడ 'అన్నమ వేమ' యనియెను. ఇంతేకాని యీతఁడు అనవేముఁడుకాఁడు. ఇతనినిగుర్తుకొఱకు సాధారణముగ ప్రోలయ వేమ యందురు. ఈతని కిద్దఱు కుమారులు అనపోత, అనవేమ. వీరు క్రమముగ కొండ వీటి రాజ్యమును బాలించిరి.

ఎఱ్ఱా ప్రగడ హరివంశము వ్రాసి ప్రోలయ వేమారెడ్డి కంకితము చేసినకాలమందు అనవేమారెడ్డి పుట్టినట్లు కనబడదు. లేదా మిక్కిలి పసివాఁడుగ నైనను ఊండవలెను. ఎందుకన నెఱ్ఱాప్రగడి ప్రోలయ వేముని పెద్ద కుమారుడైన అనపోతని వర్ణించి, అనవేముని పేర్కొనక, యీతని పెత్తండ్రి కుమారుడైన కోమటిని వర్ణించియున్నాఁడు.

ఆంధ్ర నైషధమును కృతినొందినమామిడి సింగన్నకుఁ దండ్రయైన మామిడి పెద్దన్న అనవేమారెడ్డికి మంత్రిగనున్నట్లు ఆంధ్రనైషధమునందలి ఈక్రింది పద్యమువలనఁ దెలియుచున్నది.

మ. అనతారాతి వసుంధరారమణ స

ప్రాంగా పహరక్రియా

ఘనసంరంభ విజృంభమాణ పటుదోః

ఖర్జూద్వితీయాద్భుతం

డనవేమాధిపరాజ్యభార భరణ

వ్యాపార దత్తుండు

ద్దశ మంత్రీకుండు మామిడన

తస్తాత్రుఁడే చెప్పె

అనవేమారెడ్డి పేరు తె

నందు విశేషముగ, నితర రెనెక్కుడుగఁ గీర్తింపఁబడును.

ఉత్తరమున సింహాచల

దక్షిణమున కంచివఱకును,

ద్రావిడు వఱకును పశ్చిమము

వఱకును వ్యాపించినట్లు కాన

వరి జిల్లాయందలి కోనసీమ

రులో నీతని శాసన మొక్క

శా. శ. ౧౨౯౬ (క్రీ). శ.

తన చెల్లెలైన వేమసానియొ

యీతఁడుబ్రాహ్మణునకు న

గోదావరి జిల్లా అమలాపుర

లోని వనపర్తిలో అనవేము

శాసనము దొరికినది.* అది

(క్రీ). శ. ౧౩౨౮-౨౯) లోనిది

డను మంత్రివరునకు నగ్రహ

యిమ్మడింద్రుఁ డప్పటి కాల

వ్యవహారములలో నారితేరిన

చున్నాఁడు. 'రాజులకు

చేయుటయందు మిత్రుఁడు'

పొగడ్తగనియె. శ్రీ శైలవ

* Epigraphia Indica Vol. III

III p. 59. ఇది ౧౮౩౦ లోని శాస

కృష్ణ దీక్షితుల వారి యభిప్రాయ

ముని శిలాశాసన మొకటికలదు.* దానిని బట్టిచూడ నతఁడు శ్రీ శైలమునందు 'వీర శిరోమండపము' తన పినతండ్రియైన అన్నయ రెడ్డి గౌరవమునకై కట్టించినట్టును, రాజ మహేంద్రాద్రి స్థలదుర్గముల ననేకములఁ బట్టుకున్నట్టును, ఈతనిది వెల్లిచేరిగోత్రమైనట్టును, తెలియుచున్నది. ఈశాసనము శా. శ. ౧౨౯౯ (కీ). శ. ౧౩౨౨-౨౪) లోనిది. ఈ శాసనము వ్రాసినవాఁడు బాలసరస్వతి. ఈతఁడు తూర్పుసముద్రమున కంతకును సభునైనట్టు కూడ నిందుచూచాయఁ బడినది. ఇందువలన నితనికాలమందు సముద్ర వర్తకము మెండుగ నుండెనని మన మూహింపవచ్చును. ఈతని శాసనములలో 'నసంతరాయ' 'తురికానహాయి' 'జగనొబ్బ గండ' మొదలయిన బిరుదులు ఈతనికున్నట్లు వ్రాయఁబడినది.

ఏ శాసనము వలనఁగాని, ఏ గ్రంథము వలనఁగాని యీతనికిఁ బుత్రుఁడున్నట్లు కానరాదు. కాని శ్రీనాథుఁ డీతనికి నొక పౌత్రి (పుత్రుని కూతురు) ఁన్నట్టును, ఆమెను అల్లాడరెడ్డి (కాశీఖండమును కృతినొందిన వీరభద్రా రెడ్డియొక్క తండ్రి) పెండ్లాడినట్టును కాశీ ఖండమందలి యీక్రింది పద్యములోఁ జెప్పియున్నాఁడు.

* Epigraphical Reports. 1914-15, p. 115.

మ. అనవేమరేతిఫాల సౌత్రియగి వే
మాంబామహాదేవికిన్
ఘనుడయ్యల్లడభూమి పొల్కునకు సం
గ్రామస్థలీగాండిపుల్
తనయుల్ వేమవిభుండు వీరవసుధా
భ్యక్షుండు దొడ్డప్రభుం
దును నన్నయ్యయు బాహు విక్రమకళా
తోపప్రతాపోద్ధతుల్.

దీనినిబట్టి చూడ అనవేమారెడ్డికి నొక కుమారుఁడుండెననియు, ఆ కుమారునకొక బిడ్డ యుండెననియు మన మూహింపవలెను. కాని యీ పద్యమునందలి 'పౌత్రి' పదము 'పౌరబాటు, దాహిత్రుఁడని కవి తాత్పర్యము' అని చెప్పుచు నందులకు శ్రీచిలుకూరి వీర భద్రరావుగా రిట్లు వ్రాసియున్నారు. "ఈ పై పద్యమునందలి పౌత్రియను శబ్దమునకు దాహిత్ర (పుత్ర్యాః పుత్రి) యని యర్థము గ్రహింపవలయును. అల్లాడ దొడ్డ భూపాలున కంకితము గావింపఁబడిన శివలీలా విలాసమునఁ గొమ్మ నామాత్యకవి యల్లాడరెడ్డి నిట్లని వర్ణించెను.

మ. భరితశ్రీనిధి యమ్మ హీగమణుఁ డొ
స్వకజోశభక్తి క్షితి
శ్వరనూనుండగు భీమలింగమనుజే
శశ్రేష్ఠ సత్పుత్ర భా
స్వర కారుణ్య దశాజనావన విధా
సంధాత్రివేమాంబికక
వరియించెంబత్తిభక్తిగౌరవదృఢ
వ్యాసారనిత్యాం భికక.

“మఱియుం గోదమిల్లి శాసనమున (౧౮౩౪)

“శచీవ శక్రస్య శివేవ శంభోః

సద్దేవ సా పద్మవిలోచనస్య

వేమాంబికా చోళకులేందుభీమ

భూపాత్తజా భూస్థహితాస్య జాయా”*

“అని భక్తిశ్వరచోళ నృపాలుపుత్రిండు భీమభూపాలుని పుత్రియగు వేమాంబికను విహాహముఁ జేసి కొనియె ననిచెప్పఁబడి యుండుటచేత భీమరాజుఅనవేమ క్షీతినాథుని యల్లుడని యర్థముచేసికొనక తప్పదు.”†

అనవేమారెడ్డి కాలములో శ్రీనాథుఁ డున్నట్లును, ఒకసారి యాతని సభకుఁబోయి యీక్రింది పద్యముతో నాతనిఁబొగడినట్లును పరంపరాగతమైన వదంతికలదు.

అనవేమ మహీపాల స్వస్త్వస్తుతవభాహవే

ఆహవే రిపుదోర్దండ చంద్రమండలరాహివే!

అర్థము:- ఓ అనవేమభూపా! యుద్ధము నందు శత్రువులనెడు చంద్రమండలమునకు రాహువై నట్టినీ బాహువునకుశుభమగుఁగాక.

* పై శ్లోకము అల్లాడ వొడ్డారెడ్డి శాసనమందుఁగూడ నున్నది. Epigraphia Indica Vol. V. p. 53.

† ఆంధ్రుల చరిత్రము ౩-వ భాగము, ౨౬౩-వ పుట. శివలీలావిలాసమింకను అచ్చు పడలేదు. దాని జ్ఞేర్ణమైన ప్రతియొకటి శ్రీమానవల్లి రామకృష్ణకవి గారి యోద్ధ వీరభద్రరావుగారు చూచినారట. కోరిమిల్లి శాసన మెచ్చటను ప్రకటింపఁబడలేదు. ప్రాచ్యలిఖితపుస్తక భాండాగారమునందు ౧౫-౬-౨౬ గుర్తుగల సంపుటము నందు ౩౧౫-వ పుటలోనున్నది. దీనినే (Elliot's collection) అనిఅందురు. దీనినేదొరతనమువారిశాసనాధ్యక్షులు వేమవరము శాసనములు (Vemavaram Plates) అనివ్రాసి యున్నారు. Epigraphical Reports 1900 pars 63 & 64.

శ్రీనాథుఁడు కుమారగిరి కా నున్నట్లు హరవిలాసమువలన స్పష్ట వేమారెడ్డి తరువాతనే కుమారగిరి నకువచ్చి నందున శ్రీనాథుఁడు కాలమునందు నుండినను నుండవచ్చు యున్నట్లు నిదర్శనము లేవియులేక పొగడ యీతని తండ్రికాలమందే వాఁడు; శ్రీనాథుఁడీతని కుమారు కుమారుని కాలమువాఁడు. కావరుల నిద్దఱిని ఈ తండ్రుచూచి గౌరవించి యుండవచ్చును. అయి వంశము వ్రాయుకాలమువఱకు నిత లేదుగనుక యాతని ప్రభుత్వకాలఁ నెఱ్ఱనబ్రతికియుండకపో వచ్చును; చిన్నవాఁడుగ నుండవచ్చును. నెఱ్ఱన శ్రీనాథుఁడు పుట్టిన గిట్టిన ములు స్పష్టముగఁదెలియువఱకు ని చెప్పనేరము.

ఈతని తరువాత నెంతయో నకుఁబుట్టిన వెన్నెలకంటి సూరన పురాణమున నీతని గుఱించి పద్యమువ్రాయుట చూడఁ దెను మందు నితనిఖ్యాతి కొన్ని వందఁ

* ఆంధ్ర వైషధము నంకితమందిన గన్న అనవేమారెడ్డిమంత్రియని శ్రీయు రామయ్యగారు వ్రాసియున్నారు (Epi. XI. p. 315, foot-note.). కాని యిది వైషధముచివరనున్న వచనమునుబట్టి మా వైదకోమటి వేమునియొక్క మంత్రియను

వలకు నెక్కుడుగా నున్నట్లు మన మూహింప
వలసియున్నది.

క. తనబ్రతుకు భూమిసురలకు

దనబిరుదులు పంటనంశధరణీకులకున్

దననయము భూమిప్రజలకు

ననవేషనయిచ్చె గీర్తివిభవండుగుచున్ [౧-వఆ.

అనసూయ. కర్దమముషికి దేవ
హూతివలనఁ బుట్టిన తొమ్మిదిమందికన్యలలో
నొక్కత. అత్రిముషికిఁబత్ని. ఈమె విఖ్యాత
పతివ్రత, మహాతపస్విని. ఒకసారి దశవర్షా
త్మకమైన యనావృష్టికల్గి కఠినమైన కఱవు
రాఁగా నీమె తనతపోబలంబుచే కందమూల
ఫలంబులను, ఉదకంబును నిర్మించి పెక్కు
ప్రాణులను రక్షించెను. మాండవ్యముషిని
శూలముమీఁద నెక్కింప నొకపతివ్రత చీక
టిలో నాశూలముఁదాక యాముషిబాధకు
నహింపక 'తెల్లవారఁగనే నీవు విధవవగుదు'
వని శాపించెను. అట్లయిన నెప్పటికిఁ దెల్ల
వారకయేయుండుఁగాక యని యాపతివ్రత
ప్రతిశాపించిచ్చె. ఇట్లు సూర్యోదయములేమి
చేఁ జరాచర సృష్టికిఁ గీడుమూడ దే వ త
లందఱు నాపతివ్రతాతిలకముయొక్క న్నేహి
తురాలగు అనసూయయొద్దకుఁబోయి శరణన
నామె తన సామర్థ్యంబుచే సూర్యుఁ డు ద
యించునట్లును, త న న్నే హి తు రా లి కి
వైధవ్యంబు రాకుండఁగను జేసెను. ఈ శబ్ద
మునకు 'అనసూయ' అనురూపాంతరము
గూడఁగలదు. [వా. రా. ఆ. స. ౧౧౭.

వనవాసకాలమున నీతా రా ముల త్కు
ణులు అ త్రి మ హ ర్షి యాశ్రమమునకుఁ
బోయిరి. అప్పుడు అనసూయ నీతను మిక్కిలి
ప్రేమతో నాదరించి, స్త్రీధర్మములనేకముల
నుపదేశించి, సామాంగల్యమునకు లోపము
రాకుండునట్లు అంగరాగ మాల్యవస్త్రాభర
ణముల నిచ్చెను.

అనసూయుఁడు. ఒక బ్రహ్మర్షి.
(చూ. తి కశ్యపుఁడు.)

అనస్తేషియసు. ౧ (కీ). శ. ౪౩౦-
౫౧౦) ఒకరోమనుచక్రవర్తి. ఇతఁడు మొదట
'జీనో' రాజ్యముచేయునపుడాతని కొలువులో
నొకయుద్యోగిగ నుండెను. అతఁడు మరణిం
చిన పిదప నాతని భార్యయగు అరియడిను
సాహాయ్యమున అనస్తేషియసు చక్రవర్తి
యయ్యెను. పిదప అరియడి నాతనిఁ బెండ్లి
చేసికొనియె.

ఇతఁడు ప్రజాను రంజకుడై పాలనము
చేసెను. కాని, పారసీకుల తోడి యుద్ధము
నను హూణులు స్లావులు అనువారివలనను
దేశక్షేమమున కప్పుడప్పుడు భంగము కలు
గుచువచ్చెను. ఈరాజు కీ. శ. ౫౧౦ లో
మరణించెను.

౨. ఇతఁడొక రోమనుచక్రవర్తి. మొదలు
నాతఁడు 'ఫిలిప్పికస్' అనుచక్రవర్తికిఁబ్రధానిగ
నుండెనుకాని, ప్రజలే కీ. శ. ౭౧౩ లో. ఫిలి
ప్పికస్ ను రాజ్యభ్రష్టునిగాఁ జేసి అనస్తేషియస్ ను

చక్రవర్తిగ నెన్నుకొనిరి. ఇతఁడు సేనల నిర్మించి, ఎక్కువ కట్టుబాటుతోనుంచెను. ఆపీసికియారాష్ట్ర నావికులీతని నిబంధనలు, సైపలేక తిరుగఁబడి 'తియడోషియస్' (2౧గి) అనువానినిచక్రవర్తిగ నెన్నుకొనిరి. రాజధాని యైన కౌనిష్టాంటునోపలును. తియడోషియసు ముట్టడించి అనస్తేషియస్ ను రాజ్యమునుండి దఱిమివేసెను. క్రీ. శ. ౭౧౬ లో "థెనలోనిక" కుఁబోయి సన్న్యాసియయ్యె. కాని సం॥ ౭౨౧ లో, తియడోషియసు తరువాత రాజ్యమునకువచ్చిన 'లియో'పై తిరుగఁబడెను. కాని తుదకాతనిచే హతఁడయ్యెను.

3. ఈపేరుగల వారు నలుగురు రోముపట్టణమున 'పోపు' అధికారమును వహించిరి. 'పోపు' అనఁగా క్రైస్తవుల జగద్గురువు. మొదటివాఁడు క్రీ.శ. 36౯ మొదలు ౪౦౧ వఱకును, రెండవవాఁడు ౪౯౬ మొదలు ౫౨౮ వఱకును, మూడవవాఁడు ౯౦౧మొదలు ౯౦3 వఱకును, నాల్గవవాఁడు ౧౧౫3 మొదలు ౧౧౫౪ వఱకును 'పోపు' సింహాసనమును అధిష్టించిరి.

అనాగరిక సంఘము. మానవ జాతి యీ భూమిపైఁబట్టి యెన్నియుగములయినదో యెవ్వరును జెప్పలేరు. ఇప్పుడు కొన్నికొన్ని దేశములలోని జనులు నాగరికత జెందినవారై పట్టణములు, మేడలు, విద్యలు, కళలు, గ్రంథములు కలవారై శోభించు

చున్నారు. కాని యీ నాగరిక మానవజాతికిఁ గ్రమక్రమముగ గాని యొక్కసారి వచ్చినదికాదు. మానవసంఘమునకును, ఇతర పశువును అంతగ భేదముండియుండఁ మానవులు నగ్నులుగను, గుహ పొదలలోగాని వసించువారుగను, మూలాదులను పచ్చిమాంసమును గను ఉండియుందురు. అట్టివారు ముగ నిప్పుడు మనమున్న నాగరిక టకు నెన్ని లక్షలసంవత్సరములు ఎయే మెట్లెట్లు ఎక్కుచు వారితఁ రో నిశ్చయముగఁ జెప్పఁజాలముగ డీభూమిమీఁద నింకను అనాగరికు ఆరణ్యకజాతులయొక్క యాచారములనుబట్టి కొంతవఱకు మనము జనుల పూర్వవృత్తాంతమును వచ్చును.

అనాగరికజాతు లిప్పుడు మీఁదఁ బెక్కులుకలవు. వారిలోఁ ఇచ్చటఁ బేర్కొనియెద :- మన యమందు కోయలు, చెంచులు, ఎఱుక దాసరులు, లింబాడీలును, హిందలి యితరప్రాంతములలోని యదును పర్వతములందును సంఛరించు ఖోండు (కోదు), నవర, జాంగు సలైనవారు, అండమానునందలి వాసులు, సింహళమందలి వెడ్డలు,

దేశమందలి గుహానివాసులు, ఆక్కలనఁబడు వారు, ఉత్తరఅమెరికా యందలి కొల్యా రెడోలు, దక్షిణ అమెరికాలోని బ్రేజిల్ వాసులు, గ్రీసులండులోని ఎస్కిమోలు అను వారు, బోర్నియాలోని డైకులు, ఆస్ట్రేలియా దేశమందలి యాదిమ వాసులు. వీరు గాక యచ్చటచ్చట విడిదీప్యములలోను, ఖండాంతరమునందలి యరణ్యాదికములలోను పెక్కుమంది అనాగరికజనులు గలరు. వీరందఱును ఒక్కతరగతి వారుకారు. ఒకరు తోళ్లుకట్టు కొనువారుగనున్న మఱియొక రాకుల్లు కట్టు కొనువారుగను, మూడవవారు బట్టవిడిచి తిరుగువారుగను ఉందురు. ఒక్కొక్కరియందు నాగరికతాభావ మొక్కొకవిధముగఁ గాన వచ్చుచుండును. ఈ జాతుల యాచారవ్యవహారములన్నియు నాయాశబ్దములక్రింద-వారి పేళ్లు వచ్చినప్పుడు - విరివిగ ప్రాయఁబడును. నాగరికతగల సంఘమువారికిని ఈ అనాగరిక జనుల సంఘమునకును గలమల్లభేదము లెవ్వియో వానిలోఁ గొన్నిటి నిచ్చట సంగ్రహముగ వ్రాయుదుము.

మానవునకు దీనమును తప్పక కావలయు నది యాహారము. ఇందున గుఱించి యొకా

నొక సంఘముయొక్క ఆహారము

యాచారమును మన మెరింగితిమేని యా సంఘమెంత నాగరిక స్థితిలోనున్నది మనము చెప్పఁగలము. మొట్ట మొదట మానవుఁడు పశువులవలెనే, అరణ్య

మందుఁ దమంతటఁ బుట్టు శాఖాదులను భక్షించియుండవలెను. గడ్డి మొదలైనవాని కంటె పండ్లు, కందములములు, మానవ శరీరమునకు నెక్కువ పోషకములు గనుక వానిని చెట్లమీఁదినుండి కోసికొనియు, భూమిలోనుండి త్రవ్వియుఁ దీసికొనియుండును. దీనికి 'పశుదశ' యని పేరుపెట్టవచ్చును. ఈ దశలోనే యదృచ్ఛగా దొరికిన పశువులమాంసమును తినొచుండవచ్చును. మిక్కిలి నికృష్టమైన యీదశకంటెఁ గొంచెము పైకివచ్చిన వారు వేటాడి మృగములఁజంపి భక్షింతురు. దీనిని మనము 'మృగయాదశ' యందుము. పూర్వపుదశకంటె నిందుఁ గొంచెము నాగరికత కావలయును. వేటాడుటకు విల్లు, అంబు మొదలైనసాధనము లుండవలయును. ఈ సాధనములఁజేయట నేర్చుకొనిన పిదపఁ గాని మానవునకు 'మృగయాదశ' రానేరదు. కందమూలాదులనేమి, మాంసమేమి మొదట పచ్చిగానే భక్షింపఁబడును. ఎందుకనఁగా మానవజాతికి నిప్పు శైశవావస్థయందు లభించినది కాదు. కొంచెము నాగరికత హెచ్చిన తరువాతఁగాని నిప్పును బుట్టించు నుపాయములు వారు కనుఁగొనలేక పోయిరి. నిప్పు వశమైన తరువాతఁగూడ భక్ష్యపదార్థములను అందుఁ గాల్చి తినుచువచ్చిరి. వంటకములఁజేయు పద్ధతీ కొంచెము హెచ్చుతగ్గుగ అనాగరిక స్థితి వదిలిన తరువాతనే మానవునకుఁ దెలిసినదని చెప్పవచ్చును. కందమూలములనేమి,

మాంసమునేమి కొంచెము హేచ్ఛుతగ్గుగ ననాగరికులందఱును పచ్చిగనో, కొంచెము కాల్చియో భక్షింతురు. వ్యక్తముచేయువిద్య వారంతగ నెఱుంగరని చెప్పినఁ జెప్పువచ్చును. ఈ 'దేశ' తరువాతఁ గొంతకాలమునకు 'గోపాలదశ' మానవజాతికిఁ బ్రాప్తించును. కందమూలఫలములుగాని, వేటవలనవచ్చెడి మాంసముగాని తమకువలయునంతయు వలసినప్పుడు దొరకక పోవచ్చును. వానిని ఎక్కువగ సంగ్రహముచేసి యుంచుటకు వీలు లేదు. కావున మానవుఁడు అరణ్యమునందలి కొన్ని పశువులను, అనగా మేకలు ఆవులు గేదేలు మొదలైన వానిని, వశపఱుచుకొని పెంపఁబ్రారంభించెను. ఇందువలన నాతనికిఁ గావలయునెడఁ గావలసినంత మాంసాహారము దొరుకుటయేగాక, వాని పాలుపెరుగు మొదలైన రుచికర పదార్థములుగూడ తినుటకు దొరుకును. ఇట్లు గోపాలదశకు వచ్చినవారు కొంత నాగరికులని చెప్పవలెను. ఇట్టి స్థితికి రాని జాతు లిప్పటికిని ఈ భూమి మీఁదఁ బెక్కులు కలవు. మనదేశమందలి కోయ చంఘు జాతుల వారింకను గోపాలకదశను వహింపలేదనియే చెప్పవలెను. ఆసాముదేశము నకుఁ దూర్పున పర్వతప్రాంతమందు మష్టి జాతివారుకలరు. వారు ఆవులు, ఎడ్లు మొదలైన వానినెక్కువగాఁ బెంచెదరు. అవి అరణ్యము లో న్వేచ్ఛగాఁ దిరుగుచుండును. వీరు వీనితో వ్యవసాయముచేయరు. శుండుగదినమున నొక

దానిఁజంపి తిందురు. భార్య లీ వీనిని ధనముగ నుపయోగించె లకదశనుపొంది దానివలన మిక్కి సంపాదించిన వారు లంబాడీలు. మొదలైన పశువులను విశేష వాహనములుగ నుపయోగింతు నకు నుపయోగింపరు. గోపాల వాతిది 'కృషికదశ', అనగా వ చేసి ధాన్యము పండించునట్టి స్థితి నొకవిత్తువేసి నూలువిత్తులు విద్య మానవుఁడు సాధించిన గొప్పది. ఆదిమదశలో మానవు తిరుగుచుండు స్థలములలో స్వా బెరుగు గడ్డిధాన్యములే కోసికొని వలెను. తరువాతఁ గొన్ని విత్తులు బడి వర్షాకాలమవి చెట్లయి ఫలిం మానవుఁడు మొదట భూమిమీ చల్లి వచ్చినపంటను అనుభవిం భూమి దున్నుట గాని పాటు యెఱుంగఁడు. కోయలు మొదలై జాతులవారు, భూమిని ఎక్కువగా విత్తనములు చల్లి వచ్చినపంటను తురు. క్రమముగఁ బశువులచే మొదలైన వ్యవసాయపద్ధతులను రీకతాభివృద్ధి జేసికొనిరి.

కొంద అనాగరిక జాతుల మాంసమును తినియెదదు. ఇట్ల మాంసమును తిను మాంస

మిక్కిలి తక్కువయైనను, పూర్వముండెను, ఇప్పుడును ఉన్నవి. నరమాంసా శనుతైన రాక్షసులు మనపురాణాదికములలో వర్ణింపఁ బడియున్నారు. ఆవ్రాత యిట్టి యారణ్యక

అనాగరిక జనులను సరమాంస భక్షణము

గుఱించియే వ్రాయఁ బడి యుండును. అట్టి జాతులిప్పుడు నశించి యుండును. మిక్కిలి పురాతనకాలమందు ఫ్రాన్సు దేశమందును నిట్టి జనులుండిరనుటకు నిదర్శనము లున్నవి. క్యాస్పియన్ సముద్ర మునకు నీశాన్యమున దీవులలో, విరుగు చున్న సితియన్ మ్యాసగేటియను జను లిట్టి వారని హిరోడోటస్ మొదలయిన పురాతన లేఖకుల వ్రాతలవలనఁ దెలియుచున్నది. ప్రస్తుతకాలమందు ఆఫ్రికా ఖండముయొక్క పశ్చిమ, మధ్యభాగము లందును, న్యూగ్రేవ్ నా, ఫిజీ, ఆస్ట్రేలియా, నూజీలండు, పాలి నేషియన్ దీవులు, సుమాత్ర, దక్షిణ అమె రికా మొదలయిన దేశములందును మాంస భక్షకజాతులు చాల కలవు. వీరిలోఁ గొందఱు క్రమక్రమముగ నీరాక్షసాచారమును విడుచు చున్నారు. కాని సుమాత్రలోని బట్టాలను వారును, ఈస్టు ఇండియన్ దీవులలోని వారును, దక్షిణ అమెరికాలోని పూర్వనివా సులును ఈ పురాతనాచారమును విడువలేదు. ఈ మాంస భక్షకులు సాధారణముగ శత్రు వులను జంపి భక్షింతురు. తమ సంఘము వారిని తినరు. హిందూ దేశమునందు మనుష్య

భక్షకులైన యనాగరికులున్నట్లు కానరాదు. అఘోర పంథమువారు* వీనుగులను భక్షించుచుండిరి. కాని యధిమతస్థిద్ధాంత మును బట్టి వచ్చిన భక్షణకాని యనాగరికత వలన వచ్చినది కాదు.

సిగ్గువలనఁ గాపాడుకొనుటకు శరీరమునకు దుస్తులు కావలెను. కాని 'సిగ్గు' అచుమనో

వికారము మానవ జాతికిఁ గొంత నాగరి

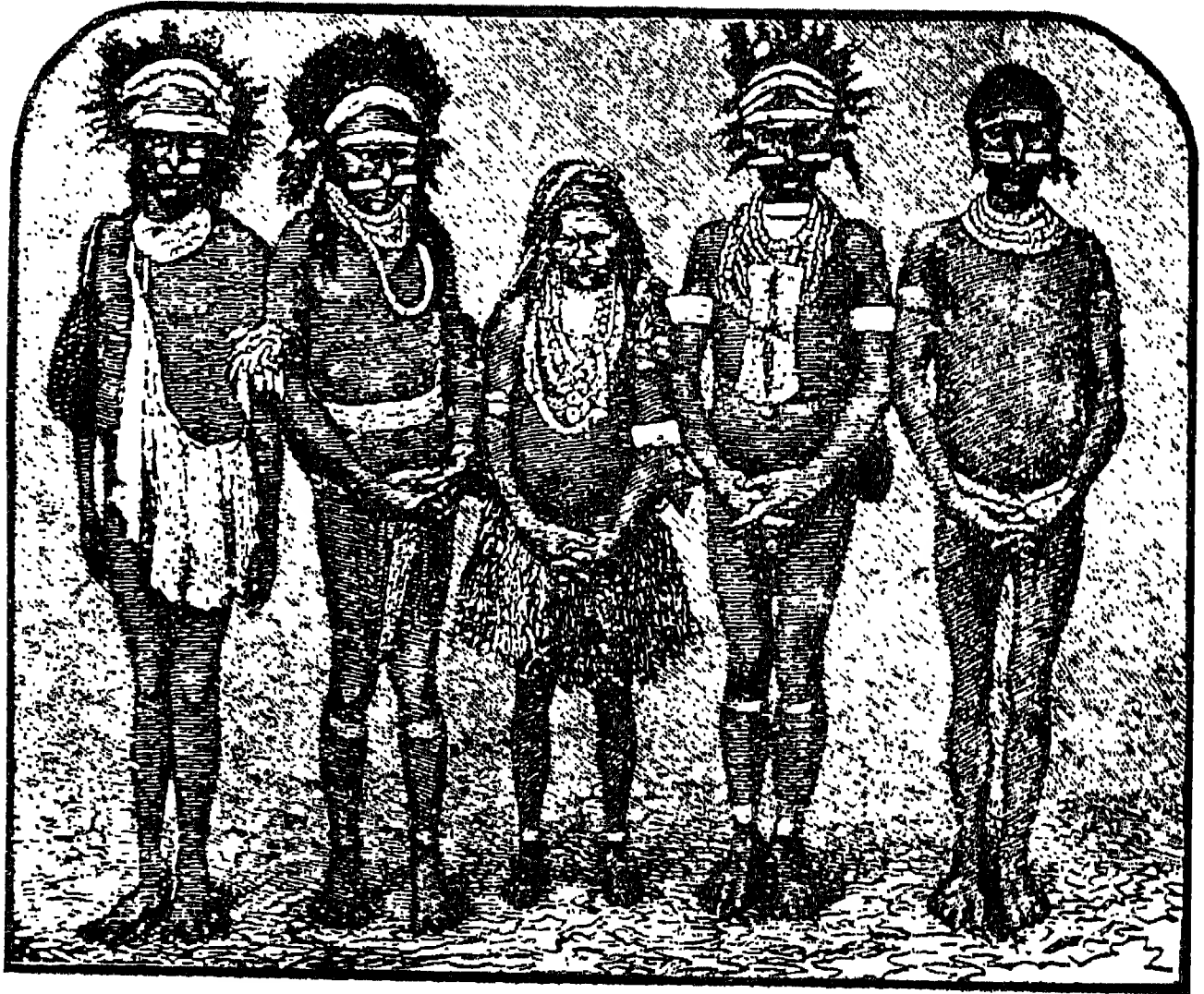
కత వచ్చినతరువాత నుద్భవించినది. మొదట శరీరమును చలివలనఁ గాపాడుకొనుటకు దానిని దేనితోనైనఁ గప్పవలసి వచ్చెను. అందుచే నెండ ల్లధికముగ నుండుచోట నారణ్యక జనులు సగ్గులుగ నుండుటయు, చలి యొక్కువగనున్నచోట వారు దుస్తులను ధరించుటయు తటస్థించును. కేవలము సగ్గా వస్త్ర యందుండు జాతులుకూడఁ గలవా యని నూఱు రూపాయలను మించినదుస్తుల ధరించు మన మనుకొనవచ్చును. కాని వస్త్ర విహీనులుగ నుండు అనాగరికులు భూమి మీఁద నిప్పుడును పెక్కులుకలరు. అరణ్య మధ్యమున నుండు కోయవాండ్రు సగ్గులుగ నుండుదురు. ఎవరినైనఁ జూడవచ్చునప్పుడు ఆకులుచుట్టుకొని వత్తురు. పూజీదేశజులు, ఆస్ట్రేలియా దేశజులు సాధారణముగ నేమి యుఁ గట్టుకొనకయే తిరుగుచుందురు. చలి

* చూడు. ఆంధ్రవిజ్ఞాన సర్వస్వము ౧-వ సంపుటము 'అఘోర పంథము' అను శబ్దము.

పుట్టినప్పుడు మాత్ర మేమైనను చుట్టుకొం
దురు. ఇప్పుడు నాగరిక జనుల సంపర్కము
వలనఁ గొన్ని జాతులవారు వస్త్రధారణము
నేర్చినను బట్టవిడిచి తిరుగు నాచారము వారి
లోఁ బూర్తిగఁబోలేదు. ఆఫ్రికాఖండములో
భూమధ్య రేఖాప్రాంతము (Equatorial
Africa) నందున్న అషిరులను (Ashiras)
జనులలోను, అమెరికాయొక్క మధ్యభాగము

నందున్న చయ్మలు (Ch
వారిలోను, విహాహమైన స్త్రీ
ణము చేసినను, అవివాహి
చీరకట్టఁ గూడదన్న నియమ
యొక్కవగనుండి దుస్తులు
పశువుల చర్మములను వస్త్రువ
దరు. ఇంగ్లాండు దేశమునందు
దిమవాసులు మృగములతో

1-వ పటము

అనాగరిక జాతులు

చుండిరి. మన పూర్వపు ఋషులుకూడ
(అనాగరికులు గాకపోయినను) మృగాజినము
లు ధరించుచుండినట్లు మనము చదువుచు
న్నాము. చెట్ల బెరడులు గూడ కట్టుకొను
అనాగరికులు కలరు. నూలు వస్త్రములు

నాగరికత దశలో వెలిసినవిగ
దశలోనివి కావు. బట్టలనేఁ
బూర్వము, వ్యవసాయము,
దారము వడుకుట మొదలయి
వచ్చియుండవలెను.

మోటు జాతులయొక్క మోటు తన
మును 'నాగరిక జాతుల
అలంకరణము
యొక్క నాగరికతయు
అలంకారముల వలన గొంత తెలియును.

నగ్నస్థితిలో నున్నప్పుడు శరీరమునకు రంగు
వేసికొని దాని చక్కదనమును హెచ్చింప
వలయునన్న కోర్కెపుట్టుట సహజము. కా
వున పెక్కు అనాగరిక జనులు శరీరమునకు

2-వ పటము

సచ్చలుపొడిపించుకొనిన ఆరణ్యకుడు

రంగు వేసికొనియెదరు. ఆఫ్రికా దేశమందును, ఆమెరికా దేశమందును, మూల నివాసులైన ఆరణ్యక జాతులవారు తమ శరీరమును వేటువేటు చిత్తరువులతో నలంక

రించు కొనియెదరు. కొందఱు శరీరము యొక్క యొక భాగమందును, మఱియొకరు ఇంకొక భాగమందును, ఇంకొక జాతివాచు శరీరమంతయు ఏరని, పచ్చనిరంగుల చిత్తరువుల రాచుకొందురు. ఈ చిత్తరువులు చెట్లు, తీగెలు, చెక్కడములు, గట్లు, మృగములు మొదలైనవిగనుండును. ఇది చిత్రవిద్యయొక్క ప్రథమావస్థయని చెప్పవచ్చును. కొన్ని దేశములలో శరీరమున పచ్చలు పొడిపించు కొని సింగారించు కొనియెదరు. మన దేశము నందును పచ్చలు పొడిపించుకొను నాచారము కలదు. ఈపని సాధారణముగ ఎఱుకలవాండ్లు చేయుదురు. మెలనేశియా, పాలి నేశియా, న్యూజిలండు మొదలయిన దేశాంతరము లందలిమోటువారు చేతుల్ నిడచు, కాళ్ల నిడచు, ముఖమంతయు, శరీరమంతయుఁ బచ్చలు పొడిపించు కొందురు! బట్టలు కట్టు నాచారము. హెచ్చినకొలఁదిని శరీరమునకు రంగు వేసికొనుట, పచ్చలు పొడిపించుకొనుట యన్న యాచారము తగ్గును.

శరీరమునకు నలంకారము తగిలించుకొనుటకు శరీరమునందుఁ జిల్లులు చేయుట అనాగరిక జనులయొక్క పెద్ద విశేషము. చెవులకు, ముక్కుకు చిల్లులు చేయుట సహజమే కదా! కొందఱు క్రింది పెదిమకుఁ జిల్లిచేసి, దానిని క్రమముగఁబెంచి, నొటితో సమానమైనంతదిచేసి దానికి నగలు పెట్టుదురు.

బ్రేజిల్, దక్షిణ అమెరికా, దేశము లందలి మోటుజాతుల రమున్నది. అచ్చట పిల్లలకు తమన పిల్లలకు చెవులు కుట్టించి కుట్టించి క్రమముగఁ బెంచెదరబుగ్గలోఁ జిల్లిచేసికొని నగ ధరి

3-వ పటము

మోటుగా ముక్కునగ ధరి

వీరి నగలును మిక్కిలి మోకొందఱు చక్కఁదనమునకైఁ చెదరు. ఆడవాండ్లు ధరించు కలతోను, నముద్రమునందలి చములతోను, చేయఁబడియుఁ దేశమునందు లంబాడీ స్త్రీలు నగలు మనము చూచుచున్నా అనాగరిక జనులలో నింతకంటె టుగ నుండునని తెలిసికొన వ

మానవులు పశుదశయందున్న కాలమునఁ గొంతవఱకు స్త్రీ పురుష సంబంధములు కూడ పశువులవలెనే వివాహము

యే నియమమును లేక స్వేచ్ఛగా జరిగియుండును. కాని యంత పశు దశయందున్న జాతులిప్పుడు కానరావు. కొంతకాలమునకుఁ గొన్నినియమము లేర్పడి నవి. మొదటినుండియు స్త్రీలను పురుషులు బానిసలుగ, తమ యుపయోగమునకై పుట్టిన సొత్తువలె చూచుచున్నందున, కొందఱు పురుషులకుఁ గొందఱు స్త్రీలకు నియతసంబంధము కలిగెను. ఇదియే వివాహవిధి. ఇది అనేకవిధములుగ నున్నది. ఒక స్త్రీకి నొక పురుషుడన్న నియమము మొదటినుండి యు నున్నదికాదు. ఒక్కపురుషునకుఁ బెక్కు స్త్రీలును, ఒక్కస్త్రీకిఁ బెక్కు మగలును, ఉండు నాచారములు అనేక అనాగరిక జనులలో నున్నవి. బహుపతిత్వము (Polyandry) నాగరికజాతులవారమైన మనకు నెంత యసహ్యకరముగనున్ననుభూలోకమునందు నీయాచార మనాది సిద్ధముగనున్న జాతులు కలవు. సింహళమునందును, తిబ్బెటునందును, నీలగిరి పర్వతమునందును ఈ యాచారముగల జాతులున్నవి. ఇట్టి యాచారమున్నచోట సాధారణముగ నొక్క స్త్రీకినున్న పెక్కు మగలు అన్నదమ్ములుగ నుండుదురు. అనఁగా పంచపాండవులవలె నన్నదమ్ములందఱును ఒక్క స్త్రీకి పెనిమిటులుగ నుండుదురు. నీలగిరి

పర్వతముమీఁద 'తోడ' లను మోటుజాతి వారున్నారు. అన్నదమ్ములలో నొక్కఁడు వివాహమాడిన స్త్రీ యందఱు తోడఁబుట్టిన వారికిని పెండ్లామగును. ఒక పెండ్లాముగల వారందఱు సాధారణముగ అన్నదమ్ములైనను ఒకప్పుడు వా రొక్కకుటుంబములోని వారుగను, అరుదుగ భిన్నకుటుంబములోని వారుగనుగూడ నుండుదురు. ఇట్టిస్త్రీకిఁ బుట్టిన పిల్లలకుఁ దండ్రీ యెవఁడని నిశ్చయముగఁ దెలియుటకై యాస్త్రీ గర్భముతో నున్నప్పుడు ఏడవ నెలలో నొకయుత్పవము చేసెదరు. అప్పుడు దానిమగలలో నొక్కఁడు దానిచేతికి నొక చిన్నవిల్లును అంబును ఇచ్చును. అట్టి చ్చిన వాఁడప్పుడుపుట్టు శిశువునకుఁ దండ్రీ మగలందఱు నన్నదమ్ములైనప్పుడు పెద్దన్నయే సాధారణముగ వీల్లు నంబునిచ్చును.

ఎఱుకలవాండ్రలోఁ గూడ నొకవిధమైన బహుపతిత్వము కలదు. ఎఱుకలసానిమగఁడు దొంగతనముచేసి కైదుకుఁబోయిన యెడల నా కాలమందు నది మఱియొకనితోఁ గాపురముండవచ్చును. తిరిగి మగఁడురాఁగానే యది వానిజేరును.

కొన్నిజాతులలో వివాహము చేసికొనిన స్త్రీ పెనిమిటి సెలవు లేక యన్యపురుషుని బొండ్లుతప్పగా నెంచినను, భర్తయనుజ్ఞ వడసి యట్లుచేయుటగాని, అవివాహిత స్త్రీలు తమ కిచ్చవచ్చినట్లు ప్రవర్తించుటగాని తప్పుగా నెంచరు. న్యూజ్లాండులోను, ఉత్తర అరా

క్యానులోను, ఉత్తర అమెరికా, మధ్యఅమెరికా దేశములందుండు మోటుజాతులవారు కన్య స్వేచ్ఛగా, దిరుగుట తప్పుగా నెంచరు. అట్లు అభివాహితమైన కన్య యెవరితోను సంబంధములేకుండ నుండెనేని యది రూపసి కాదని బ్రేజిల్ దేశజులనుకొనియెదరు. మెలనేసియా దేశమందలి జనులు తమయింటికి వచ్చిన చుట్టములయొద్దకుఁ దమ భార్యలఁ బంపుదురు.

మోటుజాతులలోఁ గొందఱు తమ తెగవారిని వివాహమాడుదురు. కొందఱు వేఱు తెగవారినిగాని వివాహమాడఁదు. మొదట వేరు తెగలనుండి యాడుభారిని ఎత్తుకొనివచ్చి బలవంతముగ వివాహమాడుచుండిరి. దీనినే మనవారు రాక్షస వివాహమనిరి. ఇట్టి యాచారమింకను అనాగరిక జనులలోఁ బెక్కు చోట్లనున్నది. ఈ తెగవారు ఆ తెగవారితోనే సంబంధ బాంధవ్యముచేసి కొనవచ్చునని యున్నచోట నీతెగలోని యీతరము పురుషులందఱికి ఆ తెగలోని యీతరమునందలి స్త్రీలందఱును పెండ్లాలుగనుందురు. అనఁగా ఈ తెగలోని యిష్టమువచ్చిన మగవాఁడు ఆ తెగలోని యిష్టమువచ్చినంతమంది స్త్రీలను పెండ్లి చేసికొనవచ్చును. ఇట్టి యాచారము ఆస్ట్రేలియా జనులలో నున్నది. సుమాత్రాద్వీపమునందుఁ గొంతకాలము క్రిందట జగర్, అంబెల్ అనక్, సెమనడో అను మూఁడువిధములయిన వివాహములుండెను. మొదటిదానిలో

పురుషుఁడు స్త్రీనికొనును, రెండుపురుషుని గొనును, మూఁడుపురుషు లిద్దఱును సమానముందురు. మొదటివివాహపద్ధతునుకలదుగాన దానినివర్జియై రెండవదానిలో, పిల్లతండ్రి చ్చును. వాఁడప్పటినుండియబము వాఁడె యగును. వానితయు వాని మామగారికే మామగారి కుటుంబము వయొకవిధమైన యిల్లుంటము. కిద్దఱికిని సమానమైన హక్కుమందు, ఇద్దఱి సంపాదనయు, టికి సమానముగవచ్చును. భాటునువిడిపోవలయునన్న సొత్తు బంచుకొందురు. ఇట్లు అనావివాహపద్ధతులు పెక్కులుగఁ శరీర సౌఖ్యముకొఱకు, పనిపాకొన్న వివాహములేగాని ప్రేమయనునది కానరాదు. ముగ దాసిగ, పనికత్తెగ, భదరు. కావున నాగరికవివాహరిక వివాహములకు సాత్వికనదియే భేదము.

చెట్టునీడ, పొదలచాటు

సివాస స్థలములు న్యాయములు.

బెద్ద గృహములు. మొద

గృహ నిర్మాణ మెఱుగఁడు. పొదలచాటున నింకను రెండు మండట పెట్టుకొనియు, గుహలలోను కాపురముండు మిక్కిలి నికృష్ట జాతులవారిప్పటికిఁ బెక్కులు కలరు. ఈ స్థితి నుండి లంబాడి గుడిసెల వఱకు వచ్చుటకు మానవజాతి కెన్ని యో యుగములు పట్టి యుండును. వద్రంగమువిద్య సాధ్యమగువఱకు మానవులు ఆరణ్యక స్థితిలోనుండి యీవలకి వచ్చిరి. ఇంట్లు అనుటకు వీలులేనట్టి మిక్కిలి చిన్నవియైన కప్పలను నిర్మించుకొని కాపురముండు మోటు జాతులవారు మన దేశమునందింకను ఉన్నారు. ఎరుకలవాండ్లు, తోడ జాతి వాండ్ల గుడిసెలను జూచినఁగాని వాని దారి ద్రావస్థ బోధపడనేరదు. ఇండ్ల కట్టుటకు చేతఁగా నప్పుడు పట్టణాదులు నాగరిక జాతి వారికుండ నేరవనివేటుగఁజెప్ప నక్కరలేదు. మిక్కిలి యనాగరికావస్థలోనున్న యారణ్యకు లొక్కచోట పట్టుమని పదియేండ్లుండరు. ఎచ్చట వారికి భోజనపదార్థములు దొరుకుచుండునో యచ్చటికిఁబోయి కొన్ని దినములుండి మఱియొకచోటికిఁ బోవుచుందురు. కావున శాశ్వతమైన షల్ల నిర్మించుకొన వలసిన యావశ్యకత వాండ్రకు లేదు. దొమ్మరి గూడెములు, ఎఱుగల గూడెములు తెలుఁగు దేశము వారికిఁ బెరిసినవియే. ఈ గూడెము లొకప్పు డీ గ్రామము వెలుపలను, మఱియొకప్పు డింకొక గ్రామము వెలుపలను గాన వచ్చుచుండును.

మతముగూడఁ గ్రమముగ నభివృద్ధియైనదియే. అనాగరిక జనులకును, నాగరిక జనులకును, మతము గుఱించి యెంత భేదముండునో మతమును గుఱించియు నంత భేదముండును. మిక్కిలి పశుదశలోనున్న కొన్ని జాతులవారికి మత కల్పనలే లేవని కొందఱు వ్రాసియున్నారు. కాని యందును గుఱించి గ్రంథకారులు భిన్నాభిప్రాయులై యున్నారు. పశుదశను విడిచి కొంచెము పైకివచ్చినవారిలో, యాపములేని కొన్ని తుద్ర దేవతలు తమకుఁ గీడుచేయుననియు, వానిని సంతోషపెట్టి యాఁకీడునుతప్పించుకొనవలయుననియు, చచ్చిపోయిన తమ పూర్వులు దయ్యములై తిరుగుచుండెదరనియుఁ గల్పనలు కలవని మనకుఁ గానవచ్చుచున్నది. తనకు సంభవించెడి యాపదలన్నియు స్వాభావికముగ వచ్చుట లేదనియు, ఏదో దేవతయొక్క ప్రభావమువలన వచ్చుచున్నవనియు, ఆరణ్యకుఁడనుకొనును. అందులకై జ్వరమున కొక దేవత, ధ్వజమున కొక దేవత యున్నదని కల్పించుకొనును. అట్లే వృక్షమున కొక దేవత, గుట్ట కొక దేవత, వాన కొక దేవత, ఉరముకొక దేవత కలదని తలంచును. ఇట్లు చెడ్డగాఁ గానవచ్చువానికిని, గొప్పగాఁ గానవచ్చు వానికిని ప్రతిగే నొక్కొక దేవతపుట్టును. మానవుఁడు తనయందున్న గుణములన్నియు ఈ దేవతలందు నారోపించును. ఆ దేవతలను సంతోష

పెట్టవలెను, వానికి ఘాంసము పెట్టవలెను, కల్లు పోయ్యవలెను. పోఁగాఁబోఁగా నివియే ముత్తెల్లమ్మ పోలేరమ్మలుగ్గాను, జాతరలుగను మారినవి. ఇట్లు మొదట చెడు దేవతలు పుట్టెదరు. తరువాత మంచి దేవతలు పుట్టెదరు. వీరు వారు కలిసి యధికమైన తోడనే వీరందఱుండుటకు నొకతావు కావలసి వచ్చును. అదియే తరువాత స్వర్గమగును. ఈలాగు మిక్కిలి నవ్వుమునుండి మతకల్పనలు ప్రవృద్ధమగుచుండును. ఏకేశ్వర కల్పన యెన్నియో యుగముల తరువాతఁగాని పుట్టదు. అనాగరిక సంఘము వారు సోధారణముగ దేవతలని గుట్టలను చెట్లను మృగములను పూజించుచుందురు. ప్రయోగములు మొదలయిన వాని నమ్ముదురు. మానవులు పులులుగను, వేఱు మృగములుగను మంత్రబలము వలన మాఱుదురని తలంతురు.

ఇప్పుడు భూమిమీఁద నున్న యనాగరిక జాతులు కొన్నిబుద్ధివిషయమై మిక్కిలి నీచావస్థలోనున్నవని చెప్పవలసియున్నది. వీరి బుద్ధి వైభవము వీధి భాష బుద్ధి వికాసము వలననే తెలియఁగల్గుదు.

కంటికిఁగాన వచ్చెడి పెక్కు పదార్థములకుఁ బేళ్ళున్నను, కనులకుఁ గానరాని జాతివాచక భావవాచక పదములకుఁ గొందఱి భాషలయందుఁ బెళ్ళేలేవు. మలే భాషలో ఎఱ్ఱ నల్ల మొదలయిన రంగులకుఁ బదములున్నవి కాని 'రంగు' నకుఁ బదములేదు. ట్యాన్ మేని

యన్ భాషలో వేఱు వేఱు చెట్లకు గాని 'చెట్టు' నకుఁ బేరులేదు. 'కాతిన్యము, వేడిమి, చల్లదనఁ యిన యర్థముల పదములులేవు రెన్ని యంకెలవఱకులెక్కపెట్టుకొన్న వారియనాగరికత యొక మనకుఁ దెలియఁగలదు. ఈక్కిల వారు పదికంటె నెక్కుడు లెక్కాఫర్దు అను శోధకుఁడు ఆస్ట్రేలియందలి ముప్పదిమోటు జాతులను శ్లోధించి, అందెవరికిని 'నా నెక్కువ లెక్క పెట్టుట చేతకాద' కేప్ యార్కర్ నను వారు నెక్కుడు లెక్కల నెఱుఁగరు. వలసి వచ్చినప్పుడు 'రెండు నొక' అనవలసి వచ్చినప్పుడు 'రెండు యందురు! కావున నిట్టి వారి వీకాసముఁ జెందక బాల్యావస్థ చెప్పవలెను.

మాటలాడు బాషయొక్కయ నంకెలయొక్కయు స్థితి యిట్లుఁ జాతులవార్గిలో వ్రాతలేదనియు లేవనియు వేఱుగఁ జెప్పవలెనా పోయినను, కొంచెము అధికుల జాతులవారు తమ యుద్దేశమున ద్వార కొంతవఱకుఁ దెల్పెదరు.

శ్రీ పురుష సాంగత్యమువల మేర్పడును. పూర్వము కుటుం

ప్రధానములు. పిదప క్రమముగఁ బురుష ప్రధానము లయ్యెను, స్త్రీ ప్రధాన కుటుంబములనఁగా నాకుటుంబములలోని జను లొకానొక స్త్రీకిని నమకును గల బంధుత్వమువల్లన గలిసి యుందురు. వారసత్వము మొదలైన వన్నియు స్త్రీ ని ననుసరించి వచ్చును. మానవుల యాదిమదశలోను, వివాహబంధనములు దృఢముకానపుడును సంతానము యొక్కతండ్రి యెవఁడయినది నిశ్చయముగాఁ దెలియదు. తల్లి మాత్రము తెలియును. శావునఁ బిల్లలను పోషించుభారము తల్లిమీఁదను, ఆమెబంధువుల మీఁదను పడును. మఱి ఆర్చి పెలగో దేశమందలి వారు మిక్కిలి కనిష్ఠావస్థలో నున్నారు. ఒక పురుషుఁడు ఒక స్త్రీ యరణ్యమునకుఁ బోయి పొదలలోఁ గాపురముందురు. పిల్లలు పుట్టిన తరువాత పిల్లలు కొంచెము పెద్ద వారగు వఱకును వారు కలిసి యొక చెట్టుక్రింద నుందురు. చెట్టుకు ఒక విధమైన ఉయ్యెల వ్రేలాడ గట్టి పిల్లలను దానిలో నుంచెదరు. రాత్రి పులులు మొదలైనవిరాకుండ నిప్పేముట్టించి యుంచెదరు. పిల్లవాఁడు కొంచెము పెద్దవాఁడైన తరువాత తండ్రి యిష్టము వచ్చినచో టికిఁ బోవును. తల్లి పిల్లలను పెంచును. అండమాను, ఆస్ట్రేలియా దీవులలోను ఇట్లే పిల్లలను తల్లి, మేనమామ పెంచుదురు. ఉత్తర అమెరికా దేశమందును ఇట్టి యాచారమే

కలదు. హిందూ దేశమందలి నాయకు జాతివారిలోని స్త్రీ ప్రధానమైన కుటుంబాధితీయే అమల్గులో నున్నది. అచ్చటి కుమారనకు తండ్రి యింటిపేరు రాదు. తండ్రి సొత్తురాదు. మేనమామ యింటిపేరువచ్చును. మేనమామసొత్తు వచ్చును. ఇట్టి కుటుంబమును తాం వడ్ అందురు.

వివాహబంధనములు దృఢమైన జాతులలో పురుషప్రధాన కుటుంబము లేర్పడినవి. వీనిలోఁ బురుషునిబట్టి కుటుంబమేర్పడును, దాయభాగము వచ్చును. ఇట్టివియే మన కుటుంబములు.

సంఘమనఁగాఁ గొన్ని కుటుంబములు స్వసంరక్షణార్థమై కలిసియుండుట. మిక్కిలి

సంఘము

ప్రారంభావస్థ యందు

నేకుటుంబమునకు నా కుటుంబమే విడివిడిగానుండి స్వేచ్ఛాచారము జేయును. సింహళమునందలి వెడ్డలనంబడు జాతి వారెవరికివారు వేటువేటుగ నుందురు. అమెరికా దేశమందలి 'ట్యాన్ మేనియనులు' అను జాతివారిలోని వేటువేటు కుటుంబములు యుద్ధసమయమునఁ గలిసి యొక నాయకుని నేర్పఱుచుకొని. వాని యాజ్ఞలో నున్నను, ఆ పనియైనతోడనే యే కుటుంబమున కా కుటుంబము స్వతంత్రమై పోవును. కాని మఱియొకజాతివారు ప్రక్కనఁజేరి శత్రువులుగానున్నప్పుడు స్వసంరక్షణార్థమై యీ చిన్న కుటుంబములన్నియుఁజేరి యొక సంఘము

ముకావలసివచ్చును. ఇట్లుక్కూడి యొక్కని అధిపతిగ నేర్పఱచుకొని వానియాజ్ఞలో మెలంగుదురు. ఇట్లు సంఘముగా నేర్పడువారు సాధారణముగ నొక్క తెగవారై యుందురు. ఇట్టి సంఘములో బెద్దపెద్ద కుటుంబములుండును. ఆకుటుంబులకు నధిపతి తండ్రి. ఆతని కుమారులు, మనుమలు, మొదలయినవారందఱును అతని యాజ్ఞలో నుండవలయును. ఆకుటుంబమునకు నాతఁడొక విధమైనరాజు.

అనాగరిక స్థితిలోనుండువారుగూడ తమ స్వాతంత్ర్యమును కాపాడుకొని పరుల స్వాతంత్ర్యమునకు భంగము రేకుండఁ బ్రవర్తింపఁగలరనుటకు ఖురాసానులోని తిరుగుచుండెడి కొన్ని మోటు జాతులు నిదర్శనము. వీరిలో నిప్పటికిని ఒక రాజుగాని ప్రభుత్వముగాని గానరాదు. అరీదఱును సమానులుగనే యుండుదురు. వీరి సంఘములు చిన్న చిన్నవి. కొన్ని ముప్పది కుటుంబములకంటె నెక్కుడుండవు. ఒక్కొక్క సంఘమునకు నొక్క ముసలివాఁడు నేతగా నుండును. అతఁడు సలహా చెప్పువాఁడుగను, తనాదాలు వచ్చినప్పుడు తీర్పువాఁడుగను ఉండునేకాని యధికారిగ నుండఁడు. ఇతనికిఁ గొంత జీతమిచ్చెదరు. ఇతఁడు పూర్వాచారమును ఉల్లఘింపఁడు. 'మాకు నధికారులు లేరు. మాకు నధికారులతోఁ బనిలేదు.' అని ఖురాసానులందురు. పరులను భాదపెట్టివారిమీఁద

ము ఛేయవలయునన్న ప్రవృత్తి వీరికి

లేదు. ఇతరుల స్వాతంత్ర్యమును భంగము కలిగింపరు. తగ్గినకొలఁదిని మానవ జాతిదక్కువజాతుల వారిని వశపఱబానిసలుగ నుంచుకొని, వాతాము సుఖపడవలయునన్న

ఈసంఘములు మొదట నీముగనుండునవి కావు. తమకవులకు మేత యెచ్చటదొరుకుబోవుచుండెను. ఉత్తర దేశవదూ దేశమునకు వచ్చిన వయోధ్యులును ఇట్టి వారే. లంబాడీలును, అప్పుడప్పుడు తిరుగుచు, చిన్నకత్తులు మొదలదెనుఁగు దేశమునకు వచ్చుచుంవంటి మూకలును ఇటువంటికాలముగడిచిన తరువాత ఇట్టిరమునుమాని యొకానొక ప్రతముగ వసతిచేయును. అప్పునాజనులవేరు వచ్చును. కలింగద్రవిడులు మొదలయిన పుట్టిరి. వారుసంచారముచేయనిలిచిపోయిన దేశములకు ఆంధ్రదేశము, ద్రవిడదేశవచ్చెను. సంస్కృతమునందు జనులనామములే వాడెదరు. మద్రకులు అనఁగా మద్రదేశః అనఁగా కళింగదేశము, ఆంధ్ర

ఆంధ్రదేశము అని యర్థము. ఈవిధముగ నారణ్యమునందుఁ దిరుగు వారిలో నుండి గొప్పసంఘములును, గ్రామములును, పట్టణములును, దేశములును పుట్టుచున్నవి. దీని వివరమంతయు 'సంఘమును' గుఱించి వ్రాయునప్పుడు తెలుపఁబడును. అనాగరిక సంఘమును గురించి యింకను తెలిసికొనఁ గోరువారు 'ఆదిమమానవులు', 'ఆరణ్యములు' అను వ్యాసములఁ జూచునది. [కో. ల.

అనాగ్నగోరస్. (క్రీ. పూ. ౫౦౦-౪౨౫) గ్రీకుతత్వవేత్త. ఇతఁ డాసియా మైనరులోని క్లేజోమేనెయను పట్టణమునందు క్రీ. పూ. ౫౦౦-వ సంవత్సర ప్రాంతమున జన్మించెను. ౪౬౪-౪౬౨ ప్రాంతమున నితఁడు గ్రీసుదేశపు రాజధానియగు అథెన్సు పట్టణమునకుఁ బోయి, ముప్పది సంవత్సరముల వఱకును అచ్చటనేయుండి తన విద్యామహిమ చే మిక్కిలి కీర్తిపడసెను. పెరికల్స్, యరిస్టోట్లెస్ అను పండితు లితని శిష్యులు. సాక్రటీసుకూడ నితని శిష్యుఁడని. కొందఱ యభిప్రాయము. జ్యోతిషశాస్త్రమంధును, గణిత శాస్త్రమంధును ఇతఁడు మిక్కిలి విఖ్యాతి చెందుటయేగాక తత్త్వవిచార శీలుఁడనియు, సదాచారసంపన్నుఁడనియు మిగులఁ బూజ్యత వడసెను. వాడుకలోనున్న మతముల నపహసించెనన్న యపరాధముమోపి యీతనిపై నొక యభియోగము తెచ్చిరి. కాని యితని,

శిష్యుఁడైన పెరికల్స్ యొక్క వక్రత్వమహిమ చే నితఁడు నిర్దోషియని విడువఁబడెను. అథెన్సు లోనుండుట మంచిదికాదని యీతఁడు క్రీ. పూ. ౪౩౪-౪౩౩ ప్రాంతమున ల్యూంప్ స్యాకసుకుఁ బోయెను. అచ్చటనే యతఁడు క్రీ. పూ. ౪౨౫ ప్రాంతమున గీర్తిశేషుఁడయ్యెను.

ఇతని సిద్ధాంతానుసారముగాఁ బ్రపంచమందలి భూతసంఖ్య నాలుగుగాని, అయిదుగాని కాదు. అది యసంఖ్యము. నాలుగైదు భూతములలోనుండి యసంఖ్యవస్తుజాలముత్పన్నమైనదనుట యసంగతము. ఇవన్నియు ననాదులనవచ్చును మొదట నివన్నియు నొకదానితో నొకటికలిసి వేలువేలుగ గుర్తించుటకు వీలులేకుండఁగ నుండెను. కాని గతి (Motion) రూపమైన చైతన్యమందుఁ బ్రవేశించి, వీని నన్నిటిని విడఁదీసి సృష్టియొక్క యభివృద్ధికిఁ గారణమయ్యెను. ఏ వస్తువును నశింపదు. 'చావు' అనఁగా ఒకచోట నంతవఱకుఁ గూడియున్న వస్తువులు వేరుగుట. పుట్టుకయేనఁగా నంతవఱకు వేరుగనున్న వస్తువులు కలియుట.

అనాదిశైవమతము. శివుఁడు గుణవికల్పుఁడుగాఁడని తెలిసికొని విభూతి, రుద్రా, క్షులు, గురులింగవేషమును ధరించి అర్పించినచో ఆత్మ పరాత్పరునియందే బద్ధమై, మోక్షము కలుగునని ఈ మతసిద్ధాంతము.

అనాధ్యమ్యుఁడు. శృతరాష్ట్రాని
యొక్క నూర్గురు పుత్రులలో నొక్కఁడు.

అనాయువు. మాఱుఫేరు అనుగ.
తండ్రి దక్షప్రజాపతి. మగఁడు కశ్యపుఁడు.

అనార్యులు: ఆర్యులు కానివారు.
హిమాలయమునకును వింధ్యపర్వతమునకును
నడుమనున్న ప్రదేశ మార్యావర్తమనియు
నందుండు వారార్యులనియు, తదితరులనార్యు
లనియుఁ జెప్పఁబడుచుండిరి. హిందూ దేశము
నందు నార్యులరాకకు పూర్వముండు మూల
నివాసులను ఆర్యులు అనార్యులనుచుండిరి.
ఇటీవల పారసీక పాశ్చాత్యులనేకులును ఆర్య
శాఖవారే యనియు సిద్ధాంతీకరింపఁబడినది.
గనుక, ఈ ఆర్యశాఖలోఁ జేరనివారిని ఇప్పటి
పాశ్చాత్యులు అనార్యు లనియెదరు. ఆర్యు
లెవరు, 'అనార్యులెవరు అన్న విషయము
నవిస్తరముగ 'ఆర్యులు' అన్న శబ్దమునొద్ద
వివరింపఁబడును.

అనాహడ్ గడతహస్సీల్ (లేక
బర్షాలా). ఇది పటియాల సంస్థానమునందలి
అనాహడ్ గడ నిజామతులోని ఒకతాలూకా.
ఈ తాలూకా వైశాల్యము ౩౪౬ చదరపు
మైళ్లు. ఇందలి జనసంఖ్య ౧౦౫౯౮౯. ఇందు
అనాహడ్ గడము (జనసంఖ్య, ౬౯౦౫); హడి
యాయా (గిరగిర) ఛాదరు (౭౭౧౦) అను
గ్రామములును, ౮౬ పల్లెలును గలవు. ఈ

తాలూకా ౧౮౦౦౦౦ రూపా
చున్నది.

అనాహడ్ గడ
పంజాబునందున్న పాటియా
నందలి ఒక జిల్లా. దీని వైశా
చదరపుమైళ్లు. ఇందలి జనసం
ఇందు గోవిందగడము, ఛాదరు
హడియాయా అను నాలుగు గ్రా
రగిర పల్లెలునున్నవి. ఈ జిల్లా
లేక అనాహడ్ గడ మనునది మ
ఈజిల్లా ౭౨౦,౦౦౦రూపాయలు

అనిగేరు. గోదావరిజి
ఏజన్సీ డివిజన్ లోని ఒకపల్లె. జన
రు. ౮౦ లు క్విట్రంటు చెల్లిం
గ్రామముల ముఠాకు నిది ముఖ
ముఠాదారు పూర్వపు జగదంగీ
వంశజుఁడు. ౧౮౪౬ లో జగద
దారుఁడు తిరుగఁబడి మన్నబు
కొనెను. అతని కుమారుఁడ
సమయమున తన యావచ్ఛ
గవర్నమెంటువారికి సాయముచే
వినియోగించినందున అతని
ప్రభుత్వమువారీ ముఠాను డచ్చ
తీసి ఈతని కిచ్చిరి.

అనితల్లి. కాటయ
గూతురు. కాశీఖండమును కృ
భద్రారెడ్డికి భార్య. ఈమె తల్లి

బిక. ఈమె తండ్రియైన కాటయవేమారెడ్డి కొండవీటి యనపాతారెడ్డికి (౧౩౧౫-౧౩౬౨) అల్లుడు, మేనల్లుడు. కుమార గిరిరెడ్డికి (౧౩౫౦-౧౪౦౦) జెల్లెల పెనిమిటి, మంత్రి. కుమారగిరి కాటయవేమునకు రాజమహేంద్ర వరము రాజ్యమిచ్చెను.* కాటయవేముని తరువాత నాతని పుత్రుడైన కుమారగిరి రాజమహేంద్రమునకు రాజయ్యెను. ఆతని తరువాత నాతని చెల్లెలైన అనతల్లిని, ఆమె మామగారైన అల్లాడరెడ్డి శత్రురాజులను ఓడించి రాజ్యముపై గూర్పుండఁజెప్పెను. ఈమె మామగారైన అల్లాడరెడ్డియు, బావ గారైన వేమారెడ్డియు, భర్తయైన వీరభద్రారెడ్డియు ఈమెకుఁగాను రాజమహేంద్రవర రాజ్యము చేయుచున్నట్లు గానవచ్చుచున్నది. ఈమె శా. శ. ౧౩౪౫ (క్రీ. శ. ౧౪౨౩) లో నొక బ్రాహ్మణునకుఁ గలువచేటువను గ్రామము దానమిచ్చుచు నొక తామ్రశాసనము వ్రాయించెను. అది యీ మధ్య బయిటఁబడినది.† దానివలనఁ బైసంగతులు

* Epigraphia Indica Vol. IV. p. 318.

† ఈ శాసనమును కాకినాడ వాస్తవ్యులగు శ్రీ దుగ్గిరాల సూర్యప్రకాశరావుగారు క్రొత్తగో, కాకినాడ తాలూకాలోని ఆర్యవట గ్రామమునందున్న శ్రీ కాళీ నాథ భట్ల సుబ్రహ్మణ్యముగారి యొద్దనుండి సంపాదించి, ఆంధ్రభారతి, ౩-వ సంపుటము, ౩౪౫ పుటలోఁ బ్రకటించిరి. అది పిదప ఆంధ్ర పరిషత్ పత్రిక, ౨-వ సంపుటము, ౯౩-వ పుటలో శాసనముయొక్క పటముతోఁగూడఁ బ్రకటింపఁబడినది. ఈ శాసనము వలనఁ జరిత్రకారులకు నూతన విషయము లనేకములు తెలిసినవి.

వెల్లడి యగుచున్నవి. దానము తీసికొనిన బ్రాహ్మణుఁడు కళానాథభట్టు కుమారుడైన పరహితాచార్యుఁడు. ఇతఁడు వైద్యశాస్త్రమునందు మిక్కిలి ప్రవీణుఁడు. ఈమె ఆ సంవత్సరముననే దేవబ్రాహ్మణుల యగ్రహారముల మీది పన్ను తీసివేసినదని యీ శాసనమునందే షాయఁబడి యున్నది. శ్రీ నాథుఁడు కాళీ ఖండమునందు ఈ అనితల్లిని ఇట్లు వర్ణించియున్నాఁడు:—

మ. మనుతుల్యుండగుఁ గాటభూవరుని వే
మత్మోతలాధీశు నం
దనఁ బాణ్ధిగ్రహణంబుచేసి ప్రియమేం
నన్ వీరభద్రేశ్వరుం
డనితల్లి నివ్వనతామ తల్లి నుదయా
స్తాద్రీంద్ర సీమావనీ
• ఘన సామ్రాజ్య సమర్థ సుప్రథిత సా
క్షాద్విధిరా దేవతన్.

ఈ పేరునకు 'అనతల్లి' 'అన్నతల్లి' యను మాఱురూపములు కలవు.

అనియాది గణపతి దేవుఁడు. నియోగి బ్రాహ్మణుఁడు. మూలనామాత్యుని పుత్రుఁడు. శివయోగసారమును వేదాంత గ్రంథమును రచించెను. ఇందు పూర్వోత్తర భాగములు కలిసి యెనిమిది యాశ్వాసములు గలవు. ఈకవికాలము తెలియదు. ఇన్నాఱు సంవత్సరములకు ముందునున్నవాడని వీరేశలింగముగారు వ్రాసియున్నారు.

అనిరుద్ధుఁడు. ౧ కల్పాదియందు బ్రహ్మను పుట్టించుటకై నారాయణుడై త్తిన యవతారము.

౨. (చం. వం.) యాదవకులజుడు శ్రీ కృష్ణుని కుమారుడైన ప్రద్యుమ్నునకును, రుక్మి క్షాతురైన రుక్మవతికిని కుమారుడు. ఇతడు నాగాయతబలుడు, మహారథుడు. రుక్మిరాజు పౌత్రియైన రోచన యీతనిభార్య. ఈ వివాహకాలమందు ఘోరమైనపోరు జరిగెను (చూ. 'రోచన'). ఈమెవలన నితనికి వజ్రుడను పుత్రుడు పుట్టెను (భాగ. ౧౦.౯౦). బాణాసురునికన్య ఉష యను నాపె యీతని ద్వితీయభార్య. ఈమెను గుఱించి యాదవులకును బాణాసురునకును పోరుజరిగెను. (చూడు ఉష).

అనిర్దేశ్యము. యజ్ఞసంబంధమైన యొక అగ్నిపేరు.

అనిలుడు. ౧. అష్టవసువులలో నొక్కడు. ఈ మన్వంతరమునందు వాయవ్య దిక్కునకునధిపతి. ఈశబ్దమునకు అనీలుడను రూపము గూడఁగలదు.

౨. శ్రీ కృష్ణునకు మిత్రవిందవలనఁ గలిగిన పుత్రులలో నొక్కడు.

అనీకుడు. (చం. వం.) యాదవుడు, వసుదేవుని తమ్ముడు.

అనీహుడు. (సూ. వం.) శ్రీరాముని వంశమునందుఁ బుట్టిన దేహినీకుని పుత్రుడు. నామాంతరము అహీనకుడు. సహస్రత్రుడు, సహస్రాశ్వము.

అనుకరణము. ఒక కొనుట యనుకరణమనఁబడ నము ముఖ్యముగ రెండువిధ కరణము, వ్యాపారానుకరణ కరణ మనఁగా నొకరు పలికి వ్యాపారానుకరణమనిన నీ చేయుట. అనుకరణము మమనియు, బుద్ధిపూర్వకమనియ ములు. పిల్లవాడు తల్లిదండ్రుల మరలఁజెప్పఁబోవుట స్వాభావికమనియ. ఇట్టిది చిలుక గోరింకలవంటివి గొంతవఱకుఁ గలదు. సంగీతపులవారి ధ్వనివలె ధ్వనిచేయ బుద్ధిపూర్వకము. శబ్దానుకరణమునందును స్వాభావిక ప్రవృత్తికలదు. నశిశువునకు అనుకరణ ప్రవృత్తి డార్విన్ అను శాస్త్రజ్ఞుడు ప్రకృతి ప్రవృత్తియే మావిద్యలు నేర్చుకొనుటకు మొదలనది. పిల్లవానికిఁ జదువుచెప్ప వికమైన అనుకరణ ప్రవృత్తిని దానిని క్రమముగ నుపయోగించి పిల్లవానికి శీఘ్రముగఁగూర్చి భాషయు విద్యలును పట్టుపట్టమైన యుచ్ఛారణచేయలేని నేర్చుకొనిన పిల్లల యుచ్ఛారణ పరిశుద్ధములుగఁ జేయుట యే

యందటకు విడితయే. సంగీత విద్యయందును, వక్తృత్వకళయందును శబ్దానుకరణ ప్రవృత్తి యెక్కువగ నుపయోగపడును. కొందఱ తీతరపురుషుల మాటలను, పశు పక్ష్యాదికముల ధ్వనులను కూడ ననుకరించెదరు. వ్యాపారానుకరణ ప్రవృత్తి భరత శాస్త్రాభ్యాసమునకు మూలాధారము. నాటకములో రసపోషణ చేయుటకై రెండు విధములయిన అనుకరణములును గావలయును. పాత్రోచితమైన భాషయు, నటనయు నుండవలయును. గ్రంథాదులలో వచ్చు జాతీయము లన్నియు ననుకరణములే. వ్యాపార ప్రవృత్తియే మానవుని స్వభావమును, ఆచరణను నిశ్చయ పఱచును. మంచి నహవాసము కలవారు మంచి వారగుటయుఁ జెడ్డ నహవాసము గలవారు చెడ్డవారగుటయు నర్వసాధారణము. పైని రెండు విధములయిన యనుకరణములు చెప్పినప్పటికి నన్య విధములు లేకపోలేదు. స్వరూపానుకరణమే చిత్రవిద్య. ఆకు పటమును జూచి నిజమైన ఆకనియు, మానవుని పటముఁ జూచి నిజమైన మానవుఁడనియు భ్రమగల్గును నట్లు చేయుటయే చిత్రకారుని యుద్దేశము.

అనుకరణప్రియత మానవులయందే గాక పక్ష్యాదులకుఁ గూడ నుండును. చిలుక మొదలైనవి మనము చెప్పిన మాటలు మరలఁ జెప్పును. కోతులు మానవ కృతుల ననుకరించును. కొన్ని పురుగులు, శత్రువుల

నుండి తప్పించుకొనుటకై, తాముండు గడ్డి యొక్క రంగునుగాని, మఱి బలవంతములైన పురుగుల రూపమును గాని అనుకరించును.

అనుక్రమణికలు. అనఁగా విషయసూచికలు. ముఖ్యముగ వేదములయొక్క విషయ సూచికలకు అనుక్రమణికా నామము చెల్లుచున్నది. సంస్కృతభాషలో, అనుక్రమణికలస్థానముగా వేదానుక్రమణిక లనియే యర్థము. సంహితాభాగములందు క్రొత్త మంత్రములు చేరకుండగను, ఉండినవి లోపింపకుండగను ఉండు నిమిత్తమై అనుక్రమణిక లేర్పడినవి. పానిలో మంత్రమందలి ప్రథమ శబ్దము ఋషి దేవత చందన్మ మొదలగువాని పేళ్లు, మంత్రసంఖ్య జెప్పఁబడును.

వేదములయొక్క వేఱువేఱు శాఖలకు వేఱువేఱు అనుక్రమణిక లేర్పఱుపఁబడినవి. సాయణాచార్యుని కాలమునందుఁ బెక్కు అనుక్రమణిక లున్నట్లు కానవచ్చుచున్నది. అప్పుడున్న యనుక్రమణిక లిప్పుడు లోపించినవి. ఋగ్వేదమునకు ౭ అనుక్రమణికలు గలవు. అందు నైదు, శౌనకప్రణీతములు, ఒకటి కాత్యాయనరచితము. మిగిలిన దానికి గర్తయెవఁడో తెలియదు.

బృహద్దేవతానుక్రమణి అనునది శౌనక రచితము. అందు, యాస్కుఁడు పేర్కొనఁబడినందున నది యాస్కునితరువాత వ్రాయఁబడినది యూహింపవచ్చును. ముజుర్వే

దమునకు మూడు అనుక్రమణులు కలవు. ఆత్రేయ శాఖకొకటి, బారాయణీయ శాఖ కొకటి, మాధ్యందినశాఖకొకటి.

ఆత్రేయానుక్రమణిలోఁజూడఁ మొదట దాన్ని వైశంపాయనుఁడు యాస్కునకును, యాస్కుఁడు తిత్తిరి ఋషికిని, తిత్తిరి ఉత్తున కును చెప్పినట్లున్నది. సామవేదమునకు రెండు అనుక్రమణికలుగలవు. మొదటిది నైగేయానా మృత్యుర్షము, రెండవది నైగేయానామృత్యు దైవతము. శోషోక్తమైన యనుక్రమణి యొకటి గలదు. అది మిక్కిలి పురాతనమైనది గాదని పండ్లితుల యభిప్రాయము. అథర్వవేదము నకుఁ గేవల మొక యనుక్రమణి గలదు. దానికి బృహత్పర్వానుక్రమణి యని పేరు.

అనుగీత. వేదాంత విషయమైన గ్రంథము. భారతమునందు సశ్వమేధపర్వ మున నున్నది. ఇందు ౩౬ అధ్యాయములు కలవు. అర్జునుఁడు భగవద్గీతలోని బోధమరిచి తిని, మరలఁజెప్పుమనికోరఁగా శ్రీకృష్ణుఁడు చెప్పును. బ్రహ్మగీతయు నిందే యిమిడి యున్నది.

అనుఁడు. (చం. వం.) సహుష పుత్రుఁడైన యయాతిరాజునకు శర్మిష్ఠవలనఁ బుట్టిన ముగ్గురు పుత్రులలోఁ బెద్దవాఁడు. యదువువలెనే యీతఁడును తండ్రియొక్క ముసలితనముఁ దీసికొనుటకు నొప్పుకొని నందున ముఖ్యరాజ్యాధికారముఁ బోగొట్టు

కొని యుత్తర దిక్కున ను నధిపతియయ్యెను. మత్స్య పుత్రులు సభానర, చక్షు, :

౨. (చం. వం.) యాద యొక్క జ్యోమఘ వంశాంతః మందలి కురువంశ రాజు పు రుఁడు పురుహోత్రుఁడు.

౩. (చం. వం.) యాద తర్గతమైన అంధక కులవ రోముఁడను రాజునకుఁ బు పుత్రుఁడు అంధకుఁడు.

అనుప దేవుఁడు. యాదపుఁడు, దేవకుని కొడు

౨. (చం. వం.) యాద రుని రెండవ కొడుకు.

అనుపావృత్తము దేశము. (భార. భీష్మ. అ.

అను బ్రాహ్మణము సదృశ గ్రంథములు. సా ములకును మాజ్ఞవల్క్యాది బ్రాహ్మణ సదృశగ్రంథముః బ్రాహ్మణము అనిపేరు.

అనుభవ సారము సోమనాథకవి కృతము. శై భక్తి యుత్కర్షయే ఇందు వ

అనుభూతిస్వరూపాచ్ఛాయాఽదుః
సారస్వత వ్యాకరణమును రచించిన యతఁడని
వాడుక. ఇతనిగూర్చి యొకకథగలదు. రాజసభ
మధ్యమున సీతఁ డొక నాఁడు అపశబ్దప్రయో
గము చేయ దానికి నాధారము చూపు మన
నింటికిఁ బోయి సరస్వతి నారాధించెను. ఆపె
ప్రసన్నురాలై యొక వ్యాకరణము నిచ్చెను.

ఈతఁడు సారస్వతవ్యాకరణము వ్రాయలే
దనియు దానిమీఁద 'ప్రక్రియ' మాత్రము
వ్రాసెననియు సీతఁడు క్రీ. శ. ౧౨౫౦ కిఁ
దరువాతను ౧౪౫౦ కిఁ దరువాతను ఉండె
ననియుఁ దజ్ఞుల యభిప్రాయము.*

అనుభూతి ప్రకాశిక. ఈ గ్రం
థము సకలామ్నాయ కోవిదుండగు విద్యార
ణ్యమునీశ్వర విరచితము. బ్రహ్మజిజ్ఞాసువునకు
నుపనిషదర్థజ్ఞానము నిస్సందియముగ ను
పడుటకై యీ గ్రంథ ముపదేశింపఁబడియె.

వేదచతుష్టయ శిరోవతంసంబులగు నైత
రేయ తైత్తిరీయ చాందోగ్య ముండకోప
నిషత్తాత్పర్యంబుల నధ్యాయ సప్తకంబుచే
బ్రహ్మధమంబున నిరూపించి పిమ్మటఁ బదు
మూఁడధ్యాయంబులచే వేదచతుష్టయాంతర్గ
తంబగు నుపనిషద్రాజైకాదశ తాత్పర్యం
బును వ్యక్తీకరించె. ఈ విషయము విద్యా

రణ్యులచే ననుభూతి ప్రకాశికయొక్క యెని
మిదవ యధ్యాయమునందలి మొదటి రెండు
శ్లోకములచే వివరింపఁబడియున్నది:-

“నైతరేయే తైత్తిరీయే చాందోగ్యేఽధర్వణేచయత్
తత్త్వంచతు ర్వేదవిద్యాప్రకాశే తత్సమీక్షిమ్
అనుభూతిప్రకాశేఽథ కాశీతక్యాదినామసః
చతు ర్వేదాంగశాఖాను యత్తత్త్వం తదుదీర్యతే॥

ఇట్లు లీగ్రంథ మిరువది యధ్యాయంబులఁ
గల్గి మృధుమధురశైలితోనొప్పు రెండువేల
యెనిమిదివందలయైదుయసుష్టువు శ్లోక ము
లతో నతిశయిల్లుచున్నయది. ఇరువదియధ్యాయంబులచేఁ జతు ర్వేదాంతర్గతంబగు నిరువది
ప్రకరణంబుల తాత్పర్యము వివరింపఁబడు
చున్నను బ్రతియధ్యాయమును నంతేపంబు
గనో విపులంబుగనో యద్వైతతత్త్వమునే
ప్రతిపాదింపుచున్నయది. ప్రకరణ వైచిత్ర్య
ము శిష్యవైచిత్ర్యము ననుసరించి యున్నది
గాని తత్త్వవైచిత్ర్యమువలన నెంతమాత్ర
మును గలుగలేదు. నాలుగవ వేదమందలి
యిరువది ప్రకరణంబులు నత్యంత భిన్నంబు
లుగా నుండినను బర్యవసానమున నద్వైత
తత్త్వమునే ప్రతిపాదించుటచే నిరువదియధ్యాయంబులును బర్యవసానంబున నొకేయ్యంశం
బగు నద్వైత తత్త్వమును బ్రకటింపుచు
సర్వోపనిషత్సామరస్యంబును సకలవేదసామ
రస్యంబును వేయివిధంబుల సిద్ధాంతీకరింపు
చున్నయవి.

మొదటి యధ్యాయంబున నైతరేయ
ద్వితీయారణ్యకంబును, రెండవ యధ్యాయం

*Systems of Sanskrit Grammar by
Belwelkar, p. 96.

బునఁ దైత్తిరీయాంతగతంబగు బ్రహ్మ
వల్లియు, మూఁడు నాలుగైదవ యధ్యాయం
బులచేఁ గ్రమంబుగ ఛాందోగ్యంబు నందలి
యధ్యాయక సనత్కుమార ప్రజాఫతి యుప
దేశంబులును, ఆరేడవ యధ్యాయంబులచే
ముండకము నందలియాంగిర సిప్పలాదోప
దేశంబులును, ఎనిమిది తొమ్మిదవ యధ్యాయం
బులచే ఋగ్వేద కాషీతకి శాఖయందలి
యింద్రాజాత శత్రూపదేశంబులును, పది
యవ యధ్యాయంబున మైత్రాయణ్యుపని
షత్తునందలి శాకాయన్యోపదేశంబును, పదు
నొకండవ యధ్యాయంబున కతవల్లి యందలి
యమోపదేశంబును, పండ్లండవ యధ్యాయం
బున శ్వేతాశ్వతరోపనిషత్తును, పదు
మూడవ యధ్యాయము మొదలు పదునెని
మిదియవ యధ్యాయము వఱకునుంగల
యాతిధ్యాయంబుల యందును గ్రమంబుగ
బృహదారణ్యకాంతర్గతంబులగు మూడవ
యధ్యాయ నాల్గవ బ్రాహ్మణంబు, నాలవ
యధ్యాయము నందలి యజాతశత్రుబాలాకి
సంవాదము, యాజ్ఞవల్క్య మైత్రేయ
సంవాదము, అథర్వణోపదేశంబగు ఘృధు
విద్యలును, ఐదవ యధ్యాయంబు నందలి
యాజ్ఞ వల్క్య శ్వేలాదుల వాదకథయు,
నాటివ యధ్యాయమందలి యాజ్ఞవల్క్య
జనక సంవాదంబును, బందొమ్మిదవ యధ్యాయం
బున సామవేద తలవకార శాఖయును,
ఇరువదియవ యధ్యాయంబున నథర్వణోత్తర

తాపినియును బూణముగ
యవాని తాత్పర్యము నున్మ
లముగను, నిస్సంశయంబుగన
గను సిద్ధాంతీకరింపఁబడినది.

అనుమతి. ౧ అంగ
కర్దమ కన్య శ్రద్ధకును బుట్టిన
లలోజిన్నది.

౨. ద్వాదశాదిత్యులలో
వాని భార్య.

౩. శాల్మత ద్వీపమునంద
నది.

౪. ఒక బ్రహ్మర్షి (చూ.

అనుము కొండ
చూడు ఓరుగల్లు.

అనాన. ఇది ఏకదశ
జేరిన యొకానొక కుటుంబము
చినది. ఈ మొక్క యొక్కటి
బమునకు సంబంధించినవి వ
గానరావు. అనాన మొక్కయ
నుండి పెరుగుచున్నది. కొడు
ఖండమును గనుగొనిన పిదప
పా, ఆఫ్రికా, ఆసియా ఖండ
పడెను.

అనాన మిగుల రుచివంతవ
కరమును నగు ఫలజాతులలోఁ
ఫలము ప్రప్రథమమున ౧౫౧

ములో గాన్ కేటి హర్నాండజ్ (Gonzalez Hernandez) అను వానిద్వారా ఐరోపా దేశమునకును, ౧౫౯౪-వ సంవత్సరములో పోర్చుగీసు వారిద్వారా బంగాళమునకును గొంపోబడినది. అమెరికా నుండియే తేబడిన బంగాళా దుంపలవలె నియ్యది ప్రారంభమునఁగూడ హేయముగఁ జూడఁబడక శీఘ్ర కాలములో దేశమంతటను వాడుకలోనికి వచ్చినది. భరత ఖండమున గల నానావిధ దేశభాషలలోఁ గూడ సంతఁగా భేదములేక యొకే సామాన్య నామముతోఁ జేర్కొనబడుట కిదియే కారణము.

అనాన మొక్కయొక్క ప్రకాండము మిక్కిలి చిన్నది. ఆకులొకదాని మొదలులో నొకటి యిమిడి గుబురుగను, వానిలోపల నీ రెక్కువగా నుండుటచే దట్టముగను ఉండును. వృంతము ప్రకాండము చివరనున్నది. పుష్పములు, మిథునములు, సరాళము, పుష్పకోశము, ౩. దళవలయము, ౩. కింజల్కములు, ౬. అండకోశములు చేటికలు కలిసి కండ గలిగిన యొక విశ్రమ ఫలమగును, గింజలుండవు. పండులో మధ్య కొయ్యవలె నున్నది వృంతము. ఇది పైకివచ్చి తిరిగి ఆకులు వేయును. ఈ తలను బాతియే తిరిగి మొక్కలను బెంచెదరు.

పంటలో కొంచెము భేదముండినను సాధారణముగ నన్ని భూములును అనాన పంట కర్మాములే. కాని గరుప నేలలు మంచివి.

రెండు పాళ్ళు బంకమును ఒకపాలు ఇసుక గలిగిన భూములును భూమి మిక్కిలి యనుకూలములని కొండలునుభవజ్ఞుల యభిప్రాయము. సింహాచలమునందు చలువ కొండల చ్చరియలందు, నేల సంతరములుగఁజేసి వీనిని విశేషముగ సాగుచేయుచున్నారు.

ఈ వ్యవసాయము చేయు భూమిచుట్టును, కంచగా కిత్త నారచెట్లు వేయుటవలన ఈ తోటలకు చెఱుపు గలుగ కుండుటయేగాక కిత్తనార వలన నెంతయో లాభముగలదు. భూమిని చక్కఁగ దీన్ని మధ్యమధ్య రెండడుగుల వెడల్పున గోతులు త్రవ్వి మంచి యెరువువేసి అందు మొక్కలను బాతిపెట్టవలయును, అనాన మొక్కలును నాటుటకు సాధారణముగా శ్రావణ మాసము మంచి సమయము. అపుడేకాపు పూర్తియగుట వలన పిల్కలు విశేషముగ లభించును. మొక్కల మొదటగాని, కాయలమీఁదగాని కాయలమీఁద క్రిందనుగాని పుట్టు పిల్కలను గోసి నాటిన యెడల మొక్కలగును. ప్రతి అనానపండునకును నెత్తిమీఁదనొకపిల్కయు, కాడచివర అనఁగా కాయ మొదట పది పండ్రెండు పిల్కలును ఉండును. ఒక్కొక్క పిల్క నే ప్రత్యేకముగా పాతింపవలెను. అనానచెట్లు తేమ యున్నంత మాత్రముననే పెరుగు న్వభావము గలవిగాన నీ రెక్కువ లేకుండునట్లు జాగ్రత్తగాఁ జూడవలెను.

శేల యెంత సారవంతముగా నున్న వంత పెద్దపండ్లు కాగలవు. చీకిన గుట్టలు యెరువు ప్రశస్తము. ప్రతినంవత్సరమును ఎరువువేయు చుండుట మంచిది. ఎముకల పొడి గలుపు టయు నాచారముగా నున్నది. ఎరువు వేసిన తరువాత నీరు తఱచుగఁ గట్టవలెను.

ఈ తోటలకు ఎలకల బాధ తప్ప మరియే తెగుళ్ళ బాధయు నున్నట్లులేదు. సామాన్యముగా ఈ వర్ష కాలమున పాతీన మీదటి వేసవికాలమునకు కోతకు సిద్ధమగును. అనఁగా నిదిరెండేండ్ల పంట. కావు పట్టిన తరువాత నొకేచోట కి, ర నంవత్సరముల కంటె నెక్కువకాల ముంఛినయెడల కాయలు చిన్నవయి పోవును.

అనాస పండ్ల నెగుమతి చేయునపుడు దూరము విశేషముగా నున్నయెడల పండ్ల రసమును తయారుచేసి పంపనగును. పై పెచ్చును గింజలను తీసివేసి, యంత్ర సాహాయ్యమునగాని మఱియే విధముగానైనగాని రసమును పిండి, సుమారు ౧౦౦ డిగ్రీలు ఫారోహీటు వేడి యెక్కువఱకు శాచి ప్లానలు గుడ్డతో వడపోయవలెను. ఈ రసమును సీసాల కెక్కించి, ఏ దేశమున కయినను పంపవచ్చును.

అనాసపండ్ల రసమును బంచదారలోఁ గలిపి త్రాగిన నిస్త్రాణను బోఁగొట్టును ; కాని విస్తారము త్రాగినచో మూత్రవ్యాధులకుఁ గారణ మగునందురు. పచ్చికాయల

రసమును, ఆకుల రసమును జేయును. శ్లేష్మవ్యాధిగల వనియమప్రకారము కొంత ఈ పుచ్చుకొనిన యారోగ్యవం నీడను పండిన పండ్లు విక్రయమున కనుకూలము ఎండనఁ బండినవి మిక్కిలి లండను పట్టణమునకు విస్తారము కొవరీ ద్వీపముల నుండి ఎగుకాని పిల్లట్లు, అస్సాము అనాలయినవి. అన్నిటి కన్నను మౌటిస అను రకము మిక్కిలినది.

అనాస పండ్లలో 'క్యూ' సుప్రసిద్ధమైన జాతి. కాయలును. సింహళ దేశమున నీ ౨౪ పౌనులు తూగినదంట. ఈ యాకులకు మొదట కక్కులు ర, గి పండ్లు ఈ దేశమున టికి, అవి బయలుదేరును.

తక్కిన చెట్లవలె ఈ అనాముగా పోవు భాగమేదియులే క్కుల ఆకులనుండి మంచి నార నార గట్టిగను, నున్నగను, నుండుచుగాని ఆకులనుండి న కష్టము; వానిని ౧౦ దిన నాననిచ్చి యటుపైన నార తె అది సులభ సాధ్యంబయ్యెనా

క్కువ వాడుకలో నుండి యుండును. ౧౦౩౯ నంవత్సరములో మిస్ డేవి 'యను నామె డక్కా నేతగాండ్రను బోత్తాహంపటచి ఈ నారతో మిక్కిలి రమ్యమగు వస్త్రముల నేయించి వ్యవసాయ సంఘము వారి యొద్ద నుండి బహుమతి పొందెను. ఈ నారను నూలు పట్టులలోఁగూడ కలిపినేయవచ్చును. ఇది నీటిలోఁ జీకిపోకుండ చిరకాల ముండుటచే నొక్కొక్కప్పుడు, చేపలు పట్టుకొనుటకు గాలముల త్రొళ్లు దానితో నేయుచుండురు. నారతోమంచి బట్టల నేయుదురు. మొట్టమొదట ఈ నార విస్తారముగా పడమటి సముద్ర తీరమునుండియు, బంగాళా నుండియు నెగుమతి యగుచుండెను. కాని దూదివర్తక మెక్కువయిన తరువాత, ఈ నార ఎగుమతితగ్గి ధోవతిగా మారుట నిలిచి పోయినది.

ఒక యకరము భూమిలో ౨౦౦౦౦ చెట్లు పట్టును. చెట్టున కొక పండువంతున ఇరువదివేల పండ్ల వలన సుమారు రూ. ౩౧౨ లు రాబడిగలదు. నారవలన రూ. ౫౦౦లు రాగలదట. మొత్తము మీఁద యకరమునకు ఎనిమిది వందల రూపాయల ఫలితము కనుపడుచున్నది.

అనుమానము

(హిందూ తర్కశాస్త్రము ననుసరించి)

మన నైయామికులచే నంగీకరింపఁబడిన నాలుగు ప్రమాణములలో నిదీ రెండవది.

ప్రత్యక్షము, అనుమానము, ఉపమానము, శబ్దము అనునవి నాలుగు ప్రమాణములు. ప్రమయనఁగా యథార్థానుభవము, నిజమైన జ్ఞానము. ప్రమకుఁ గారణము ప్రమాణము. అనఁగా నే సాధనంబులవలన మనకు యథార్థజ్ఞానము కలుగునో, వానికిఁ బ్రమాణము లని పేరు. అస్థిమాన మనునది సాధనము. అందువలనఁ గలుగు జ్ఞానమును 'అనుమితి' యందురు.

మనము దూరమందున్న యొకానొక పర్వతముమీఁద, పొగలేవఁగాఁ జూచి యా పర్వతమునందు నగ్ని అనుమాన స్వభావము కలదని యూహించుచున్నాము. ఇట్టి జ్ఞానమునకు 'అనుమితి' యని పేరు. ఇందుఁ బర్వతమునకుఁ బక్షమనియు, ధూమమునకు 'హేతువు' లేక 'లింగ' మనియు, అగ్నికి 'సాధ్య' మనియు నంజ్ఞలు. ఇందుఁ బ్రత్యక్షమైన ధూమముచే నప్రత్యక్షమైన యగ్ని సాధింపఁబడినది. కావుననే వాత్స్యాయనుఁడు 'ప్రత్యక్షముచే నప్రత్యక్ష వస్తువుయొక్క సంబంధమును సాధించుట అనుమానము' అని తన వార్తికములోఁ జెప్పియున్నాఁడు.*

ఇచ్చటి యనుమానమునకు, 'హేతువు' (లేక లింగము) అనఁబడు ధూమము కారణ

* 'ప్రత్యక్షేణా ప్రత్యక్షస్య సంబంధస్య ప్రతిపత్తిః' చూడు గౌతమ సూత్రము ౧, ౧, ౩ మీఁది వాత్స్యాయన వృత్తి.

మైనను, ధూమమునకును అగ్నికిని గల సంబంధముయొక్క జ్ఞానమే ముఖ్య కారణమని చెప్పవలసి యున్నది. ఎచ్చటెచ్చట ధూమముండునో యచ్చటచ్చట నగ్ని యుండునన్న జ్ఞానమేది గలదో యది యనుమానమునకు హేతువు. ఈ జ్ఞానమునకే వ్యాప్తిజ్ఞానమని పేరు. ధూమమునకును, అగ్నికిని గల సంబంధమునకు వ్యాప్తి యని పేరు.

పైని చెప్పిన దానిని చూడఁగా 'వ్యాప్తి' యనునది అనుమాన ప్రకరణమునందు ముఖ్యమైన విషయమని చదువారులకుఁ దోచియుండును. కావున అందున గుఱించి కొంచెము విశదముగ వివరింతము.

ధూమ మున్నచోట నెల్ల అగ్ని యుండునా యుండదా యని మొదటికి సంశయము కలదో వానికి ధూమజ్ఞానముచేత నగ్నిజ్ఞానము కలుగనేరదు. అట్లు సంశయములేక ధూమాగ్నులకుఁగల సంబంధము నిశ్చయముగాఁ దెలిసినవానికి ధూమజ్ఞానముచే నగ్నిజ్ఞానము తప్పక కలుగును. అందువలన వ్యాప్తి నిశ్చయమే యనుమితికిఁ గారణమని మనము చెప్పవచ్చును. ఈ వ్యాప్తిజ్ఞానము సాహచర్యజ్ఞానముచే గలుగుచున్నది. కావుననే నియత సాహచర్యమే వ్యాప్తియని చెప్పఁబడినది. వంటయింటిలోను, ఇతర స్థలములందును మరల మరల ధూమాగ్నుల సాహచర్యము జూచుటచేత ధూమము వ్యాప్యమనియు,

అగ్ని వ్యాపకమనియు జ్ఞానమున్నది. అనఁగా వ్యాపక మొకమునకంటె నెక్కుడు ప్రదేశకొని యుండును. ధూమ మే అగ్ని యుండును. కాని అగ్నియే ధూమ ముండదు. అందువలన ప్రదేశము లెక్కుడు, ధూమములు తక్కువ. కావున ధూమము, అగ్ని వ్యాపకము. ఇది విధముగఁ జెప్పవచ్చును. మైనది వ్యాప్య మనఁబడును. కము వ్యాపక మనఁబడును. ధూమ ముండదు. కాని అగ్ని యుండును. ఎఱ్ఱగాఁగ కడ్డియందు నగ్ని కలదు. కా లేదు. కావున ధూమమునందు, అగ్ని (వ్యాపకము) యొకిన్నది. కాని అగ్నియందు ధూమ వ్యాప్తి లేదు. ఒకప్పుడు వాగులకు సమాన వ్యాప్తి యుండవ మాటుగా 'పచ్చికట్టెల యవ్యాపక మనుకొందము. అప్పు యగ్ని' యున్నచోట నెల్ల ధూమము, ధూమ మున్నచోట కట్టెల నిప్పుండుటయుఁ దటఁడు. ఈ రెండును ఒకదాని కొకటి వ్యాప్యము అని చెప్పవచ్చును.

అవినాభావరూప సంబంధము వ్యాప్తియని మఱియొక లక్షణము కలదు. ఏదిలేక యేదియుండదో దానికి రెండవదానితో అవినాభావసంబంధ ముండునని చెప్పెదరు. అగ్ని లేక ధూమ ముండదు. కావున అగ్నియొక్క అవినాభావసంబంధము ధూమమునందున్నది. అగ్నియందు ధూమముయొక్క అవినాభావసంబంధము లేదు. అగ్ని లేని ధూమ ముండదు గాని ధూమములేని అగ్ని యుండవచ్చును. ధూమ ముండిన గాని అగ్ని యుండదన్న నియమము లేదు. కావున అగ్ని వ్యాపక మనియు, ధూమము వ్యాప్యమనియుఁ దెలిసికొనవలెను.

అగ్నికిని, ధూమమునకును గల యీ వ్యాప్తిజ్ఞానము జనులకు నెట్లు కలుగును? వ్యాప్తిజ్ఞానమెట్లుకలిగినది పైని ఒకచోట సూచించినట్లు నిత్యానుభవమే దీనికి ముఖ్యకారణము. వంటయింట్లో, యజ్ఞశాలలో, మఱి యితరస్థలములలోను పొగ యున్నచోట నెల్ల అగ్నిని చూచినందున ఈ జ్ఞానము కల్గును. కాని తొంబది తొమ్మిది సార్లు చూచినను నూతన సారి అట్లే జరుగునని యెట్లు? అందుకు అవ్యభిచారజ్ఞానముండవలయును. నియమమునకు భంగము కలుగుట వ్యభిచారమనిపించుకొనును. ౯౯ సార్లు ధూమమున్నచోట్ల నగ్ని కనిపించియు నొక్కచోట అగ్ని లేనియెడల నది వ్యభిచార మగును.

కావున నట్టి వ్యభిచారాభావము వ్యాప్తినిశ్చయమునకు సహకారి యగును. ఇట్లు, వ్యాప్తిజ్ఞానమునకు సాహచర్య జ్ఞానము, వ్యభిచారజ్ఞానరాహిత్యము ఆవశ్యకములు.

వ్యాప్తియొక్క వైశాల్యమును నంకుచితముచేయు దానిని ఉపాధి యందురు.

ఉపాధి అగ్నియున్నచోట్ల నెల్ల ధూమ ముండును

అన్నవాక్యము నిజమైనది కాదు. అందలి 'అగ్ని' యను పదమునకు ఆర్ద్రేంద్రాన సంయోగము (పచ్చికపైలకూడిక) అన్నమాట తగిలించినయెడల నది సరియగును. ఈ 'ఆర్ద్రేంద్రాన సంయోగ' మనునది 'ఉపాధి' యనఁబడు. 'ఉప సమీపవర్తిని ఆదధాతి సంక్రామయతి స్వీయం ధర్మ మిత్యుపాధిః' అని ఉదయనాచార్యులు చెప్పియున్నాడు. తన యొద్ద నున్న వస్తువునకు, దన వర్ణమిచ్చునది యుపాధి. ఎఱ్ఱపుష్పము తన సమీప మందున్న స్పటికమునకు, దన వర్ణమిచ్చును. అట్లే యాకార విహీనమైన యాకాశమునకు ఘటమను ఉపాధి తన యాకాశము నొనఁగు చున్నది. ఇట్లే అగ్నివలన ధూమమును పుట్టించునుపాధి 'ఆర్ద్రేంద్రాన సంయోగము' అనఁగా, బచ్చికపైలు నిప్పును తగిలియుండుట. కావున నడుమ నుపాధి యుండుటచే నెచ్చటెచ్చట నగ్నియుండునో యచ్చటచ్చట ధూమ ముండు నన్నవ్యాప్తికి వ్యభిచారము సంభవించినది. పొడికపైలు

గల యగ్ని యున్నపుడు పొగయుండదు. కాలిన యినుపగుండులోనున్న యగ్నికిఁగూడ ధూమముండదు. కావున నగ్నికి ధూమము నకు అవినాభావసంబంధము కలుగ వలె నన్న 'అగ్ని' యను పదమునకు 'తడికట్టెలు గల' యన్న విశేషణము చేర్చవలెను. ఇది యే యుపాధి. ఈ ఆర్ద్రేంద్రంధన సంయోగము అగ్నికి వ్యాపకము కాదు. ధూమమునకు వ్యాపకము. అనఁగా నుపాధి ధూమము కంటె నెక్కుడు వ్యాప్తి కలదిని, అగ్నికంటె దక్కువ వ్యాప్తి కలదిని అయియున్నది. ధూమవ్యాప్తికిని అగ్నివ్యాప్తికిని గలభేదమును ఉపాధి సూచించును. 'పర్వతము మీఁద ధూమమున్నది. అగ్నియుండుటచే' నన్న సిద్ధాంతము చెప్పినతోడనే 'ఆర్ద్రేంద్రంధన సంయోగ' మను ఉపాధి యడ్డమువచ్చి యా సిద్ధాంత మపసిద్ధాంతమని చెప్పును.

గౌతమాచార్యుల వారనుమానము మూఁడు విధములని చెప్పియున్నారు (న్యాయ సూత్రము ౧.౧.౫). (౧) పూర్వవత్.

(౨) శేషవత్. (౩)

అనుమాన విభాగములు సామాన్యతో ధృష్టములు. 'పూర్వన ద్నుమాన' మనఁగా కారణముఁజూచి కార్యము నూహించుట. దీనినే 'కారణ లింగక' మనవచ్చును. కారణమే లింగముగాఁ (హేతువుగా) గలది యని యర్థము. ఇందు కుదాహరణము మేఘములఁ జూచి వర్షము కురియునని యూహించుట.

'శేషవదనుమాన' మనఁగా జూచి కారణమును ఊహించి కార్యలింగకము. ఇందుఁ ము (హేతువు). ఏటికి వరద వర్షము కురిసెనని యూహించుదాహరణము. పై రెండుఁ మానములు గాని యనుమానాన్యతో దృష్టానుమాన' అనఁగాఁ గారణమునుబట్టి కార్యమునుబట్టి కారణమును మానములందు నూహింపఁబడి మానము లన్నియు సామాన్య లని చెప్పవలసి యున్నది. రెనియతసాహచర్య ముండుట నొక వస్తువునుజూచి రెండవ చుట సామాన్యతో దృష్టయభిప్రాయము. పృథ్వీత్వః పత్వమును ఊహించుట, తో ఊహచేయుట ఇందుకు నుదా

అనుమానము స్వార్థాను పరార్థానుమానమనియు లుగా మర్కల విభజింపఁబడినది మానమువలన మానవుఁడు దలి సంశయమును బాపుక జ్ఞానాత్మకము. పరార్థానుమానవుఁడు పరుల సంశయ ట్టును. ఇది శబ్దాత్మకము. కామానము మొదటిది. పరా

రెండవది. తన మనసుకు సంశయనివృత్తి కలిగినఁగాని యితరులకు సమాధానము చెప్పట యెట్లు?

స్వార్థానుమానక్రమ మెట్లనిన, నొకా నొకఁడు పర్వతముమీఁద ధూమమును చూచును. తరువాత నెచ్చట ధూమముండునో యచ్చట నగ్నియుండు నన్న వ్యాప్తిని స్మరించును. పిదప ఈ వ్యాప్తిస్మరణమును తనకుఁ బ్రత్యక్షముగఁ దెలిసిన పక్షధర్మతా జ్ఞానముతో (అనఁగాఁ బర్వతము ధూమవంత మన్న జ్ఞానముతో) గలపఁగా, పర్వతము అగ్ని వ్యాప్యముగాఁగల ధూమమును గలదియను జ్ఞానము కలుగుచున్నది. ఈ జ్ఞానమునకే యీ శాస్త్రమునందు పరామర్శ మనియు, లింగ పరామర్శమనియుఁ బేర్లు. దీనినే తృతీయ లింగపరామర్శ మందురు. ఎందుకనఁగా ఈ లింగ(హేతు-ధూమ) జ్ఞానము మూఁడుసారులయినఁగాని పరామర్శము పూర్తికాదు. మొదట మహానసాదులయందు ధూమాగ్నుల సాహచర్యముఁజూచుట, రెండవసారి పర్వతము మీఁద ధూమమును జూచుట, మూడవసారి వ్యాప్తిజ్ఞానస్మరణము. ననునర్థించి యీ ధూమ మగ్ని వ్యాప్యమన్న జ్ఞానముగలుగుట. ఇట్లు లింగ (హేతు) జ్ఞానము మూఁడు విధములఁ గలిగినఁ గాని పరామర్శము కలుగదు. ఈ పరామర్శమే స్వార్థానుమితీయని కొందఱి యభిప్రాయము. కొందఱుమతమున హేతుజ్ఞానమునకే అనుమాన మనిపేరు.

వ్యాప్తియొక్క స్వత్వమే యనుమాన మని కొందఱి మతము. కొందఱు పరామర్శమును కవణమందురు. కొందఱు వ్యాపార మందురు. ఇట్లు నైయామికులు భిన్నాభిప్రాయాలైనను, అందఱును పరామర్శమును ఒప్పుకొని యున్నారు. పరామర్శము లేక యనుమితీ కలుగ నేరదని యందఱి మతము.

పరార్థానుమాన మితరుల సంశయములఁ బొపుటకు గుపయోగపడును. ఇది పంచావయవాత్మకము.

పంచావయవములు

పంచావయవాత్మకమైన పరార్థానుమానమునకు 'న్యాయ' మనిపేరు. దీనిని

పంచావయవములు బట్టియే యీ శాస్త్రమునకంతకును న్యాయ

శాస్త్రమని పేరువచ్చెను. స్వార్థానుమానమందు నెవని మనసులో వానికిఁ గలుగునట్టి పక్షధర్మతాజ్ఞానము (పర్వత మగ్ని మంత మన్న జ్ఞానము) కొన్ని వాక్యములచేఁబరుల మనసునందుఁ బుట్టునట్లు చేయుట 'న్యాయ' మనిపించు కొనును. పర్వతము అగ్ని మంత మని పరులను ఒప్పించుటకు ఈ క్రింది యైదు వాక్యములను ఉపయోగించెదరు:-

౧ పర్వతము అగ్నిమంతము (ప్రతిజ్ఞ)

౨ ధూమవత్వముచే (హేతువు)

౩ ఏదియేది ధూమవంతమో

• యదియది అగ్నిమంతము,

వంటయింటిలోను వలె (ఉదాహరణము)

౪ అట్లే యిది (ఉపనయము)

౫ కావున పర్వతమగ్నిమంత్రము (నిగమనము)

ఇందు మొదటిది 'ప్రతిజ్ఞ'. ఇందీవిషయము ప్రతిపాదింపఁబడు నని యిది తెల్పును. వక్త తాను స్థాపింపఁబోయెడి సిద్ధాంతమును ఇందు మూలకముగా ముందు చెప్పును. మొదటిది

యైన ప్రతిజ్ఞతో చివరదియగు 'నిగమనము' సరిపోవలెను. అట్లు కానియెడల నది ప్రతిజ్ఞా భంగమనిపించుకొనును. రెండవది 'హేతువు'.

ఈ వాక్యమునందు లింగము చెప్పఁబడును.

లింగము హేతువు అనునవి సమానార్థకము

లయినను వానియందుఁ గొంచ మర్థభేదము

కలదు. లింగ మనఁగా గుర్తు. ఇచ్చట

హేతువు అను పదమును సాధారణముగా

లింగప్రతిపాదక వాక్యమన్న యర్థమునందు

నుపయోగించెదరు. మఱాడవది యుదాహ

రణము. ఇందు లింగమునకును (ధూమమున

కును) సాధ్యమునకును (అగ్నికిని) గల

సంబంధము (వ్యాప్యవ్యాపకభావము) తెల్పి

వ్యాప్తిజ్ఞానము కలుగఁజేయును. ఇంతియ

గాక వ్యాప్తిజ్ఞానమునకుఁ గారణమై న యనే

కోదాహరణములలో నుండి యొక్కదానిఁ

జెప్పి వ్యాప్తిజ్ఞానమును దృఢపఱచును. నాల్గ

వది 'ఉపనయము'. మూడవ వాక్యమందలి

వ్యాప్తి యిచ్చటఁగూడఁ జెల్లునని యిది

తెల్పును. అయిదవది నిగమనము. పైనా

వాక్యముల నొక్కచోటఁజేర్చి తీసిన

నిగమనవాక్యము. ఈ పంచా

వయవాత్మకమైన అనుమాన ఫలితము.

చక్కఁగ విచారించి చూడ వాక్యములలో మూడవ ముఖ

తెలియఁగలదు. 'ప్రతిజ్ఞ' 'ని

క్కటియే కావున నాలుగు వా

నవి. వానిలోను 'ఉపనయ'

వాక్యము విశేషోపయోగక

కావున మిగిలినవి మూడు వ

నై యాయుకులు పంచావ

అంగీకరించినను మీమాంస

హేతు దాహరణములను ము

ములనే యొప్పుకొనిరి. వేదా

మూడవయవములుగాని, చి

యవములుగాని చాలు నని

ఉదాహరణోపనయముల

పాశ్చాత్యన్యాయశాస్త్రమునం

మునకు నవయవములు మూడ

అనుమానమునకు ముఖ్యా

మును గుఱించి చెప్పవలసియు

మునే

లింగము మునే

రని యి

బడినది. లింగము మూడు

* "అవయవాశ్చ త్రయ ఏవ

దాహరణరూపా ఉదాహరణో

పావా నతు పంచ, అవయవత్రయేనైవ

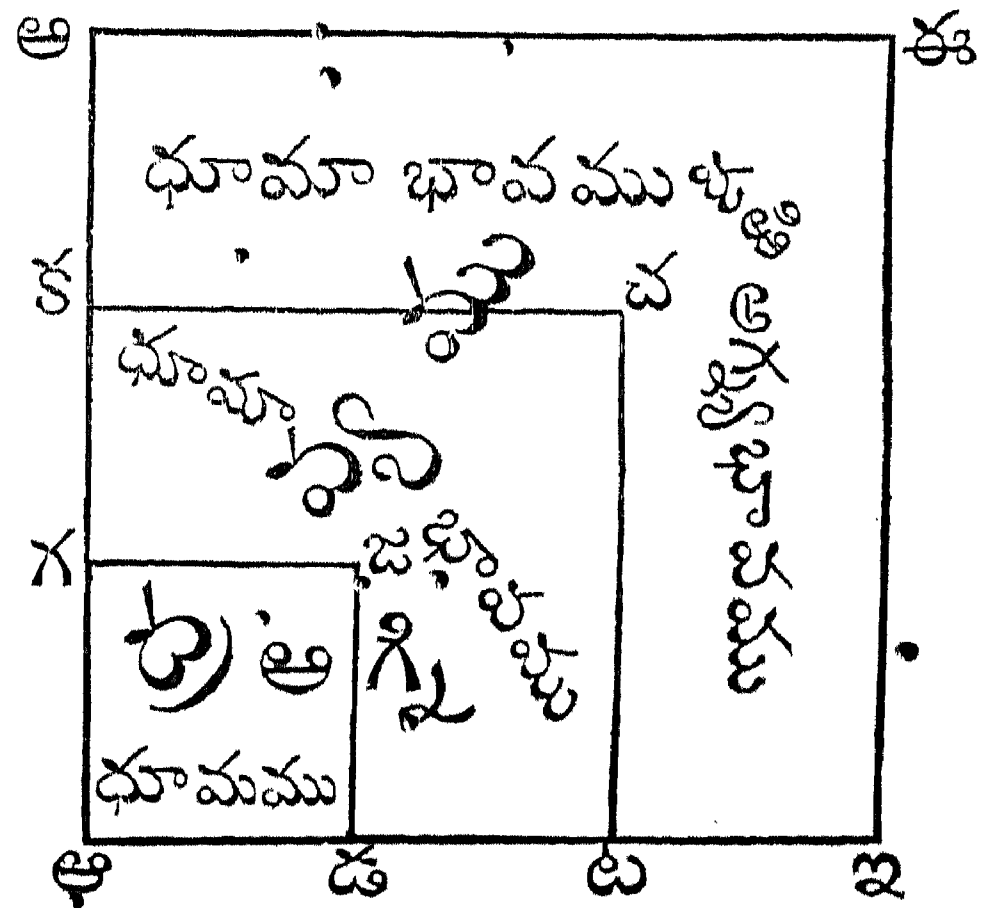
యో రుపదర్శన సంభవేనాధికావయ

వాత్" [వేదాంతపరిభాషా కలక

(౧) అన్వయవ్యతిరేకి, (౨) కేవలాన్వయి, (౩) కేవలవ్యతిరేకి. అన్వయ వ్యాప్తియు, వ్యతిరేకవ్యాప్తియుఁగలది అన్వయ వ్యతిరేకి. హేతువునకు (ధూమమునకు) ను సాధ్యమునకును (అగ్నికిని) గల వ్యాప్తి అన్వయవ్యాప్తి. వాని అభావములకుఁ గల వ్యాప్తి వ్యతిరేక వ్యాప్తి. ధూమ మున్నచోట నెల్ల యగ్ని యుండును, వంటయింటిలోవలె ననునది అన్వయవ్యాప్తికిని, ఎచ్చట నగ్నిలేదో యచ్చట ధూమము లేదు, కొలనువలె నన్నది వ్యతిరేకవ్యాప్తికిని ఉదాహరణములు. ఇందలి రెండవ యుదాహరణములో, అగ్న్యభావమునకును, ధూమాభావమునకును వ్యాప్తి కలదు. అన్వయవ్యాప్తియందలి వ్యాప్యవ్యాపకములు వ్యతిరేక వ్యాప్తియందు మారి వ్యాపకవ్యాప్యము లగును. అన్వయవ్యాప్తిలో ధూమము వ్యాప్యము, అగ్ని వ్యాపకము. వ్యతిరేకవ్యాప్తిలో అగ్న్యభావము వ్యాప్యము, ధూమాభావము వ్యాపకము. ఇది యీ ప్రక్క పటమువలన స్పష్టపడఁగలదు.

అ అ ఇ ఈ యను షెద్ద చతుష్కోణము అగ్నికంటె నధిక వ్యాప్తిగల ద్రవ్య మనుకొనుఁడు. అంతకంటెఁజిన్నది ఆ క చ ట యను చతుష్కోణము అగ్నిని సూచించు ప్రదేశ మనుకొనుఁడు. తిన్నిఁటికంటెఁ జిన్నదియగు ఆ గ జ డ యను చతుష్కోణము ధూమవ్యాప్తిని సూచించును. మహానన యజ్ఞశాలాదు లందులోనివి. ధూమమున్నచోటనెల్ల అగ్ని.

యుండుటచే ఈ చతుష్కోణమునందుఁ గూడ అగ్ని వ్యాప్తి యున్నదనియే యెఱిఁచవలెను. కావున ఆ క చ ట యను చతుష్కోణమునుండి అ గ జ డ చతుష్కోణమును తీయఁగా మిగిలిన క జ ట యను గోముఖప్రదేశము (Gnomon)

ధూమము లేనట్టియు, అగ్నియున్నట్టియు, తప్తాయఃపిండాదులను జూపును. అగ్ని యున్నచోట నెల్ల ధూమ ముండునన్న వ్యాప్తిని చెరుచునట్టి ఆర్ద్రేంద్రన సంయోగ మను ఉపాధి యీ క జ ట యను ప్రదేశము వలననే సూచిత మగును. అ చ ఇ అను గోముఖ ప్రదేశము ధూమాభావము అగ్న్యభావము కలిసియుండు స్థలమును సూచించును. ఇది విపక్ష దృష్టాంతప్రదేశము; ఎచ్చట అగ్న్యభావమో అచ్చట ధూమాభావము అన్న వ్యతిరేకవ్యాప్తిని బోధించును. ఈ పటమునందు, నగ్ని ప్రదేశమగు చతుష్కోణము (ఆకచట) ధూమప్రదేశమగు చతు

పోకాము (ఆగజడ) కంటే పెద్దదిగాన అగ్ని
 వ్యాపకమనియు ధూమము, వ్యాప్యమనియు,
 ధూమాభావ సూచకమైన అజ ఇ అను
 ప్రదేశము, 'అగ్న్యభావ' సూచకమైన అచ ఇ
 అను ప్రదేశముకంటే పెద్దది గనుక ధూమా
 భావము వ్యాపకమనియు అగ్న్య భావము
 వ్యాప్య మనియు స్పష్టపడఁగలదు. కావున
 నెచ్చటెచ్చట నగ్న్యభావమో అచ్చటచచ్చట
 ధూమాభావము, కొలనువలె నేన్నది వ్యతి
 రేక వ్యాప్తికి నుదాహరణము. ఇట్లు ధూమ
 మున్నచోట నగ్నియుండును. ఇందు కుదా
 హరణము మహానసము. అగ్న్యభావ
 మున్నచోట ధూమాభావ ముండును. అని
 అన్వయ వ్యతిరేకములచే జెప్పనది 'అన్వ
 యవ్యతిరేకి లింగము' (హేతువు): కేవలా
 న్వయిలింగమునందు భావరూపాదాహరణమే
 యుండును గాని వ్యతిరేకోదాహరణ ముం
 డదు. ఉదాహరణము: ఘటము అభిధేయము
 (పేర్కొనఁదగినది), ప్రమేయత్వ మున్నందున,
 పటమువలె, ఇందు లింగము (హేతువు) ప్రమే
 యత్వము. ప్రమేయత్వమెచ్చటెచ్చట నుండు
 నో అచ్చటచ్చట నభిధేయత్వముండును. ఇం
 దుకు దృష్టాంతముపట్లము. ఇందు ప్రమేయత్వ
 మున్నది, అభిధేయత్వ మున్నది. కాని దీనికి
 వ్యతిరేకోదాహరణ ముండదు. ఎందుకన
 నట్టి వ్యతిరేక వాక్యము 'విచ్చటెచ్చట అభి
 ధేయత్వముండదో యచ్చటచ్చట ప్రమే
 యత్వ ముండదు' అనునది కావలెను. కాని

యన్ని పదార్థములకును అభి
 ప్రమేయత్వమును సామాన్య
 వాక్యమునకు నర్థము లేదు.

మైన 'యభిధేయత్వము' నర్థ
 న్యమై యున్నది. దానికి అ
 లేదు. 'కేవల వ్యతిరేకి లి
 వ్యతిరేక దృష్టాంతమే యుం
 యదృష్టాంత ముండదు.

యితర ద్రవ్యములకంటే
 వత్వ ముండుటచే, ఇతర
 నేది వేఱు కాదో యది గంధ
 జలమువలె, ఇది (యనఁగా
 (గంధవంతము కానిది) కా
 బృథ్వి యితర ద్రవ్యములకం
 చ్చట నేది గంధవంతమో య
 ములకంటే వేఱైనది యని
 రణము చెప్పటకు వీలులేదు
 గంధవత్వము పృథ్వియందు
 లేదు. ఇందు పక్షమునకు
 మునకు (ఇతర ద్రవ్యములకం
 భేదములేదు. అనఁగా సమా
 వ్యతిరేక దృష్టాంతములు పె

పైని వర్ణింపఁబడిన ము
 లలో, 'అన్వయ వ్యతిరేకి' య
 ముఖ్యమైన దనియు, నిత్యవ్య
 నుపయోగపడునది యనియు
 'కేవల వ్యతిరేకి' యనునవి ర
 కలోనివి కావనియు చదువరు

గలరు. మీమాంసకులును, వేదాంతములును, వ్యతిరేకానుమానమును ఒప్పకొనరు. వారు 'అర్థాపత్తి' యను అయిదవ ప్రమాణమును ఒప్పకొని వ్యతిరేకానుమానమును పాటింపరైరి.

పర్వతము అగ్నిమంత మన్న వాక్యమందు అగ్ని 'సాధ్య' మనియు, పర్వతము 'పక్ష' మనియుఁ జదువరు లెఱుంగుదురు. దేనియందు సాధ్య మున్నది లేనిది సంశయముగా నుండి చర్చింపఁబడుచున్నదో యది 'పక్ష' మనఁబడును.

పక్షము, సపక్షము,
విపక్షము

సాధ్యము (సాధింప
వలసినది) ఇదివఱకే

దేనియందున్నదని నిశ్చయముగాఁ దెలియునోయది 'సపక్షము'. మహానసము (వంటయిల్లు) ఇందుకు దృష్టాంతము. దేనియందు 'సాధ్యము' లేదని మనకు నిశ్చయముగాఁ దెలియునో యది విపక్షము. కొలను ఇందుకు నుదాహరణము. ఇందు సాధ్యమైన అగ్ని లేదని మన మెఱుంగుదుము.

హేతువు వాదమునం దుపయోగపడవలయునన్న, నది యీక్రింది యైదు నియ

మములకు లోఁబడి

సద్దేతువు

• యుండవలయును.

అప్పుడది సద్దేతువు వనిపించుకొనును. లేనియెడల హేత్వాభాసములకుఁ గారణమగును.

(౧) హేతువు (లింగము) పక్షమునందు నుండవలెను. (౨) సపక్షమం దుండవలెను..

(౩) విపక్షమునందుండఁగూడదు. (౪) అభాధిత విషయముగ నుండవలయును. అనఁగాఁ దీనిని హించిన హేతువుచే, నిది ఖండితముకాఁగూడదు. (౫) అసత్ప్రతిపక్షముగ నుండవలెను. అనఁగా సాధ్యాభావమును స్థాపించెడు సమానబలముగల హేతువు ఁండఁగూడదు.

అన్వయవ్యతిరేకి లింగమునందు నీయైదు నియమములును పాటింపఁబడును. కేవలాన్వయి కేవలవ్యతిరేకములయందు వానిన్వభావమునుబట్టి యొక్కొక నియమము తగ్గును. న్యాయబిందావను గ్రంథమునందు మొదటి మూఁడు నియమములే యంగీకరింపఁబడినవి.

హేత్వాభాసములనఁగా దుష్టహేతువులని యర్థము. వాదవివాదము చేయునప్పుడు

హేత్వాభాసములు వాదిప్రతివాదులొకరిని నొకరు మోసపుచ్చుటకై

యసత్యములైన హేతువులను గల్పించి నిజమైన హేతువులవలెనే యుపయోగించెదరు. అట్టి హేతుదోషములను ఎఱిగి యున్నఁగాని ప్రతివాదియొక్క వాదద్వార్యల్యమును కనుఁగొనుటకు వీలులేదు. మన వాదమందును ఇట్టిదోషములు రాకుండుటకు హేత్వాభాసజ్ఞాన మావశ్యకము.

హేత్వాభాసము లైదు:- ౧ సవ్యభిచారము, ౨ విరుద్ధము, ౩ సత్ప్రతిపక్షము ౪ అసిద్ధము ౫ భాధితము.

దీనినే ముక్తావలీకారుడు అనై కాంతిక
మన్నాడు. ఈ హేత్వాభాసము మూడు విధ
ములు; సాధారణము
సవ్యభిచారము అసాధారణము; అను
పసంహారి. సాధారణసవ్యభిచార మనబడు
హేత్వాభాసమందు హేతువు సపక్షదృష్టాంత
మందును, విపక్షదృష్టాంతమందును కాను
పించును. సపక్షమందుంట క్రమమేగాని
విపక్షమందును ఉండుటవలన ఈదోషము
సంభవించినది. అనగా హేతువు సాధ్య
మందును, సాధ్యాభావమందును ఉండును.
ఇందుకు నుదాహరణము: సర్వత్రము ధూమ
వంతము; అగ్నివలన, అనెడి అనుమానము
హేత్వాభాసము. ఎందుకు? ఇందలి హేతువు
(లింగము) అగ్ని. ఇది మహానసాదుల
వంటి ధూమమున్నచోట్లను, అయోగోలక
మువంటి ధూమా భావమున్నచోట్లను కాను
పించును. అనగా ధూమమున్న చోటను
అగ్నియుండును, ధూమము లేని చోటను
అగ్నియుండును. కావున నిది తప్పు. అసా
ధారణ మను దోషమునందు హేతువు సప
క్షమనందును కానరాదు, విపక్షమునందును
గానరాదు. విపక్షమునందు గానరాక పో
వుట క్రమమేగాని సపక్షమందును లేకపోవుట
వలన ఈదోషము సంభవించును. ఉ. శబ్దము
నిత్యము, శబ్దత్వమువలన. ఇందు 'శబ్దత్వ'
, హేతువు. 'శబ్దత్వ'ము శబ్దమాత్రవృత్తి
నందున నిత్యములయందు లేదు, అనిత్య

ములయందులేదు, కావున ఈ
తప్పు. సాధ్యముండుచోటను
అసాధారణ మని దీనిలక్షణ
నిత్యుడు, మనుష్యత్వము వ
నిత్యత్వముండుచోట మనుష్య
గనుక. అనుపసంహారి దోషము
దృష్టాంత ముండదు, వ్యతి
ముండదు. ఇందుచే నిత్య అన్య
ముండదు, వ్యతిరేక వ్యా
ఉ. సర్వము అనిత్యము;
వలన, ఇందలిపక్షము 'సర్వ
అందు జ్ఞానవిషయమైన స
మిమిడియున్నందున సపక్షమ
ముగగాని మఱియొక దృష్టా
చుట యెట్లు? ఇందు సా
యత్యంతాభావము అప్రసిద్ధం
సాధ్యాభావ వ్యాప్తమైన
విరుద్ధ మనిపేరు. ఉ. శబ్దము
కత్వము
విరుద్ధము కృతకం
బడుట) హేతువు. కాని య
యొక్క యభావమైన అనిత్య
త్వము. కృతకత్వము అనిత్య
తువుగాని నిత్యత్వమునకు
ప్రతిజ్ఞకంటె విరుద్ధమైనదిగో
మని పేరు వచ్చెను. చెరు
జలమువలన, అనునది యందు
హరణము.

సాధ్యాభావమును సాధించునట్టి, వేఱు, హేతు .వెందుండునో దానికి సత్ప్రతిపక్షమని పేరు. ఉ. శబ్దము సత్ప్రతి పక్షము నిత్యము ; (శావణత్వమువలన (వినఁబడుగుణ ముండుటవలన), శబ్దత్వమువలె. శబ్దము అనిత్యము, కార్యత్వమువలన, ఘటమువలె. ఇందు సాధ్యము నిత్యత్వము. దానియభావ మనిత్యత్వము. నిత్యత్వమును సాధించుట కొక హేతువును, తదభావమును (అనిత్యత్వమును) సాధించుటకు మఱియొక హేతువును చెప్పఁబడి యుండుటచేత నిది సత్ప్రతిపక్ష మనఁబడు హేత్వాభాసము.

ఇది నాల్గవ హేత్వాభాసము. ఇది మూఁడు విధములు: ఆశ్రయాసిద్ధము, స్వరూపాసిద్ధము, వ్యాప్యత్వాసిద్ధము. ఉ. గగనారవిందము సువాసనగలది. అరవిందత్వమే వలన ; సరోజారవిందమువలె, అనునది ఆశ్రయా సిద్ధమునకు నుదాహరణము. ఇందు గగనారవిందము (ఆకాశకమలము) ఆశ్రయము (పక్షము). ఇదియెచ్చటను లేదు. ఇచ్చట పక్షతాదచ్ఛేదక ధర్మము గగనీయత్వము గాని అరవిందత్వము గాదు. ఇట్లుసంభవమైన వస్తువును పక్షముగాఁ గైకొన్నందున ఈ యనుమానము తప్పు. కాంచనమయ పర్వతము అగ్నిమంతము, ధూమమువలన, అన్నది యు నిందుకు నింకొక యుదాహరణము.

పక్షతాదచ్ఛేదకధర్మము (ఇచ్చట కాంచనమయత్వము) పక్షమునందు లేకపోవుటయే యుదోషతక్షణము. స్వరూపాసిద్ధ మను హేత్వాభాసమునందు హేతువు పక్షమునందుండదు. ఉ. కొలను అగ్నిమంతము, ధూమమువలన. ఇందు ధూమము హేతువు. కొలను పక్షము. కొలనులో ధూమముండదు. కావున హేతువు తప్పు. కుందేలు ఆవు, కొమ్మలున్నందున, ఘటము పృథ్వి, పటత్వమువలన అనునట్టి యుదాహరణము లిట్టివియే. ఉపాధి సహితమైన హేతువును ఉపాధి లేకుండఁగఁ జెప్పుట వ్యాప్యత్వాసిద్ధదోషము. ఉ. పర్వతము ధూమవంతము; అగ్నిమంతమగుటచే నన్నచోట 'ఆర్ద్రేంద్రన సంయోగ్గాగ్ని' మంతమగుటచే నని యుండవలెను. అట్లు ఆర్ద్రేంద్రన సంయోగమును చెప్పినవాఁడు కాఁడు కావున దోషము. ఇంకొక యుదాహరణము. పర్వతము అగ్నిమంతము, కాంచనమయ ధూమమువలన. ఇది హేత్వాభాసము. ఎందుకన హేతువు ఉపాధిసహితము. ధూమము అగ్నివ్యాప్యమే; కాని కాంచనమయ ధూమము మాత్రము అగ్నివ్యాప్యము కాదు. 'కాంచనమయత్వ' మను నుపాధిచే నదివేఱయ్యె. ఈ హేత్వాభాసములో సాధ్యాప్రసిద్ధి, సాధనాప్రసిద్ధి ఇత్యాదిభేదము లనేకములు కలవు.

ఏ హేతువుయొక్క సాధ్యాభావము వేఱు బలవత్తరమైన ప్రమాణముచే నిశ్చితమైనదో

యది బాధిత హేత్వాభాసము. అగ్ని చల్లగ
 నుండును, ద్రవత్వము
 బాధితము వలన అనుచో అనుష్ఠ
 త్వము (చల్లదనము) సాధ్యము. దాని
 యభావము ఉష్ణత్వము; దానిని స్పర్శముచే
 బ్రత్యక్షముగ మన మెఱుఁగుదుము. కావున
 నగ్ని చల్లనిది యున్నమాటకు బాధ కలి
 గెను. పక్షమునందు నుండవలసిన సాధ్యము
 యొక్క యభావము మొదలయినవి బాధిత
 మనఁబడునని ముక్తావలీకారుని మతము.

పైని హేత్వాభాసములు నవీనమతాను
 సారముగ న్యాయసిద్ధాంత ముక్తావలీకారుని

ప్రకరణ సమము ననుసరించి యీయఁ
 బడినవి. గౌతమ సూ

త్రానుసారము హేత్వాభాసములు నిగ్రహ
 స్థానములలోనివియే యిని వర్ణింపఁబడినవి.
 అచ్చట హేత్వాభాసములు అయిదు చెప్పఁ
 బడినవి: (౧) సవ్యభిచార (౨) విరుద్ధ (౩)
 ప్రకరణ సమ (౪) సాధ్యసమ (౫) అతీత
 కాలము లనఁబడునవి. సవ్యభిచార విమరుద్ధ
 ములను గుఱించి యిదివఱకుఁ జెప్పియు
 న్నాము. ఏ సిద్ధాంతమును సాధింపవలయునో
 దానినే హేతువుడఁ దీసికొనుట ప్రకరణసమ
 దోషము.

శబ్దము అనిత్యము

నిత్యత్వము లేదు ననుక

‘అనిత్య’ మనగా ‘నిత్యత్వములేనిది’; కా
 వున నిండు నొక్కమాటయే భిన్నరూపముగఁ

జెప్పఁబడి యున్నది. దీనినే పా
 యికులు పెటిషియొక్రిన్ సిపిటి
 principii) అందురు.

సాధ్యమునకునై యీయఁ

గూడ

సాధ్యసమము

ముగా (

సినదిగా) నున్నయెడల సాధ్య
 వచ్చును.

నీడ యొక ద్రవ్యము (ప్రతి

దానికి చలన మున్నదిగనుక

ఇచ్చట నీడ యొక ద్రవ్య
 యెట్లు సిద్ధాంతము కావలయు
 దట నీడకు చలన మున్నదనిరి
 కావలెను. నీడకు చలన ము
 అందఱును ఒప్పుకొనునదికా
 ప్రకాశాభావము. ఏద్రవ్యము
 ప్రకాశమును అడ్డగించునొ
 యొక్క చలనమే నీడయొక
 కొందఱిచే భ్రమింపఁబడును.

కాలమును లెక్కలోని

కాలాతీతము చెప్పఁ

కాలా

భాస మనఁబడును.

శబ్దము నిత్యము

సంయోగజముగనుక, రంగుః

ఇంధు నీయఁబడిన హేతు

ఘటదీపసంయోగమువలన
 రంగు మనకుఁ గాన వచ్చు

ఆరంగు అంతకుఁ (ఘటదీపసంయోగమునకుఁ) బూర్వముండెను, తద్వారాఁగూడ నుండును. అట్లే ధక్కకు (నగారాకు) దండమునకు సంయోగము గలిగినప్పుడు ధ్వని పుట్టుచున్నది. కావున నది పైయుదాహరణము, ననుసరించి అంతకుఁ బూర్వముండెననియు, తద్వారా నుండుననియు, కావున నిత్యమనియుఁ జెప్పవలెను అని వాదియొక్క తాత్పర్యము. కాని యిది కాలాతీత హేత్వాభాసము. ఎందుకన ఈరెండు సంయోగములును వేఱువేఱు. దీపఘటసంయోగకాలముననే రంగుజ్ఞానము జనించును. కాని ధక్కదండ సంయోగకాలముననే శబ్దము పుట్టదు, సంయోగమైన రెండవ క్షణమునం బుట్టును. కావున రంగునకు, శబ్దమునకు సంయోగజననమందుఁ బోలికలేదు.

దీని తరువాత ఛలమను దోషమును చెప్పినాఁడు. అదెట్లునన.

అర్థాంతరము కల్పించుకొని వాదమును అడ్డగించుట ఛల మనుపించుకొనును. ఇది

మూఁడు విధములు.

ఛలము

ఒకపదమునకు రెండర్థము లున్నప్పుడు వక్తయొక్క యుద్దేశమునకు భిన్నమైన యర్థమును గ్రహించుట వాక్ ఛలము. 'ఈ పిల్లవాఁడు నవకంబళుఁడు' అన్నవాక్యము నందు 'నవకంబళుఁడు' అనఁగా క్రొత్తకంబళికలవాఁడని వక్తయొక్క యుద్దేశము. ప్రతివాది ఆ పదమునకు తొమ్మిది

కంబళు కలవాఁడని యపార్థము చేసిన నది వాక్ ఛలమగును. విశేషవ్యక్తిని గుఱించి 'వెప్పబడిన యర్థమును జాతిని గుఱించి చెప్పినట్లుగా భావించి యపార్థమిచ్చేయుట సామాన్య ఛలము. 'ఈ బ్రాహ్మణుఁడు విద్వాంసుఁడు' అని యొక బ్రాహ్మణుని గుఱించి చెప్పఁగా, బ్రాహ్మణత్వముయొక్క యవచ్ఛేదకధర్మము విద్వత్తయని చెప్పినట్లుగ నర్థముగ్రహించి, విద్వాంసులుకాని బ్రాహ్మణులు లేరా? విద్వాంసులైన అబ్రాహ్మణులు లేరా? యని వాదించుట సామాన్య ఛలమునకు నుదాహరణము. పదమునకు శక్యార్థము గ్రహింపక లక్ష్యార్థము వివేక్షితమైనప్పుడు దాని వాచ్యార్థమును గాని, వాచ్యార్థము వివేక్షితమైనప్పుడు లక్ష్యార్థమును గాని గ్రహించుట ఉపచారచ్ఛల మనఁబడును. 'మంచె లరచుచున్నవి', అనగా మంచెమీది జనులు అరచుచున్నారు, అని, 'పాగాలు పోవుచున్నవి', అనఁగా పాగాపెట్టుకున్న వారు పోవుచున్నారని యర్థము. ఇట్లర్థముచేయక మంచలే అరచుచున్నవనియు, పాగాజేనడుచుచున్నవనియు అర్థము. చేసిన యెడల నీదోషము పట్టును.

వాదవివాదమునందు మననై యాయికులు నిగ్రహస్థానములను కొన్నిటిని చెప్పియు నిగ్రహస్థానములు ౨౨ న్నారు. నిగ్రహస్థానములనగా ప్రతివాది వాదమునందు సక్రమము చేయఁ బ్రారంభిం

చినప్పుడు, దానిని జూపి వానికి నగౌరవము కలుగజేసి వాదములో నాతడు జోడైనని వాదమును నిల్పివేయుట. ఇట్టి నిగ్రహస్థానము లిరువది రెండు చెప్పబడ్డయున్నవి. వానిని కొద్ది కొద్దిగా వర్ణించెదను.

సాధింపవలసిన సిద్ధాంతము ప్రతిజ్ఞ. దానిని సాధింపలేక ప్రతివాది ప్రతిజ్ఞాహీని యొక్క సిద్ధాంతమును అంగీకరించుట ప్రతిజ్ఞాహీని. ఒకడు మొదట ఈ క్రిందివిధముగ తర్కించును.

శబ్దము అనిత్యము

అది ఇంద్రియ గోచరముగనుక నీది ఇంద్రియగోచ

రమో యది అనిత్యము, ఘటము వలె

శబ్దము ఇంద్రియ గోచరము.

కావున శబ్దము అనిత్యము.

ప్రతివాది వచ్చి ఘటత్వాది 'జాతి' ఇంద్రియ గోచరమైనను నిత్యము, అట్లే శబ్దము ఇంద్రియగోచరమైనను నిత్యమేల కాగూడదు? అని ఖండింపగా బదులుచెప్పలేక యిట్లనును.

ఏది ఇంద్రియగోచరమో యది నిత్యము
ఘటమువలె

శబ్ద ముంద్రియ గోచరము

కావున శబ్దము నిత్యము

ఇట్లు తన స్వదృష్టాంతమైన ఘటమునందు అన్య దృష్టాంతమైన ఘటత్వముయొక్క లక్షణ మెప్పుకొని స్వసిద్ధాంతమును వదలు కొన్నందున నిది ప్రతిజ్ఞాహీని.

ఇట్లు పక్షము, హేతువు, సాధ్యము ఈ మూటిలో దేనిని వదిలినను ప్రతిజ్ఞాహీని కావచ్చును.

శబ్దము అనిత్యము

కృతకత్వము (భేదబడుట) వలె

అనినతోడనే, ప్రతిపక్షి, శబ్దం కత్వములేదని యాక్షేపింపగా 'ఘట' మేపక్ష మనుకొనుట నీదోషము ప్రాప్తించును. ఇందులను విడుచుటనుగుఱించి

తాను సాధింపవలసిన

1 ప్రతిజ్ఞాంతరము నడుమ మార్పు

జ్ఞాంతరము.

పర్వతము అగ్ని కలది

సువాసనగల నల్లని ధూమ వ

ఇందు హేతువు (ధూమ సువాసనగల నల్లని యను)

వ్యర్థమని ఆక్షేపింపగా

పర్వతము కృష్ణ చందనయుతమై సువాసనగల నల్లని ధూమ ముండు

అని చెప్పగా నీ దోష మొదట ప్రతిజ్ఞ 'పర్వత మ' నది, ఇప్పుడు రుజువు జేసినది కృష్ణచందనయుతమైన అగ్నిక ప్రతిజ్ఞమారుటచే నిది ప్రతిజ్ఞా

ప్రతిజ్ఞకును, హేతువునకు

3 ప్రతిజ్ఞా విరోధము న్న పూ విరోధం

ద్రవ్యము గుణముకంటే వేలు ప రూపాదికంటే వేలు కాదు గాన

ఈ యుదాహరణమునందు, యూహాదికములు గుణములే కావున, వానికిఁ బ్రద్రవ్యము వేఱు కాదని చెప్పట ప్రతిజ్ఞకు సాధకము కాదు.

తన ప్రతిజ్ఞకు నడ్డుగాగా నది తనప్రతిజ్ఞ కాదనుట, శబ్దము అని ప్రతిజ్ఞాసన్యాసము త్యమని రుజువు చేయ లేక పోయినపుడు “ఎవఁడన్నాఁడయా శబ్ద మనిత్యమని?” అని తప్పించుకొనుట ప్రతిజ్ఞా సన్యాసము.

అవిశేష హేతువునకు నడ్డు కలుగగా విశేష హేతువును ప్రతిపాదించుట.

శబ్ద మనిత్యము
ఇంద్రియగోచరము గనుక

ఇందుమీద “కేవలము ఇంద్రియ గోచ రత్వము వలననే యే పదార్థమును అనిత్యము కాఁజాలదు. ‘సామాన్య’ మనుపదార్థ మింద్రియ గోచరమైనను నిత్యమే.” అని యాక్షే పమురాగా, ‘ఇంద్రియ గోచరము గనుక’ అను హేతువునకు ‘సామాన్యత్వముగల ఇం ద్రియ గోచరత్వము’ అని అర్థము చెప్పిన ఈ దోషము సిద్ధించును.

మూల విషయమును విడిచి యన్యవిషయ ప్రసంగముఁ దెచ్చుట
౬ అర్థాంతరము యర్థాంతరము.

శబ్దము నిత్యము
అస్పృశ్యత్వమువలన

అని చెప్పగా దీనికిఁ బూర్వపక్షము వచ్చి హేతువు సరియైనది కాదని యాక్షేపింపగా, దానికి సమాధానము చెప్పుటకు మారుగా “హేతుపదము ‘హిని’ ధాతువునకు ‘తుని’ ప్రత్యయము తగిలియైన కృదంతపదము, పద మనగా సుబ్ తిజంతము” అని సంబంధములేని మాటలు చెప్పు దొడగుట.

అర్థములేని వర్ణక్రమమును వాదము నందు నుపయోగించిన ౭ నిరర్థకము ఈ దోషమగును.

శబ్దము నిత్యము
కచటతపత్వమువలన

అర్థముకాని వాక్యమును వాదమునందు నుపయోగించుట. వా ౮ అవిజ్ఞాతార్థము దములో గెలువలేక

కొందఱు అర్థములేని పదమును, భిన్నార్థపద ములను, అర్థము కానట్లు త్వరగాగాని, మెల్లగాగాని యుచ్చరించెదరు. అట్టి సమయ మున, ఆమాటలు మూడు సారులు ఉచ్చ రించినను, సభవారికిని ప్రతివాదికిని అర్థము కాని యెడల నవి నిగ్రహస్థానము లగును.

అన్వయదోషమువలన ఒక శబ్దమునకును మఱియొక శబ్దమున ౯ అపార్థకములు కును సంబంధము లే

కుండ నుచ్చరింపఁబడు వాక్య మిట్టిది. వాద ములో జయింపలేక యొకానొకఁ డిట్లు హే తువును చెప్పును :—

‘పది దానిమ్మపండ్లు, ఆఱు అప్పచ్చులు, భిక్షా పాత్ర, ఇత్యాది సంబంధ వాక్యము.

చినప్పుడు, దానిని జూపి వానికి నగారము కలుగజేసి వాదములో నాతడు ఓడనని వాదమును నిల్పివేయుట. ఇట్టి నిగ్రహస్థానము లిరువది రెండు చెప్పబడియున్నవి. వానిని కొద్ది కొద్దిగా వర్ణించెదను.

సాధింపవలసిన సిద్ధాంతము ప్రతిజ్ఞ. దానిని

సాధింపలేక ప్రదివాది

ప్రతిజ్ఞాహాని

యొక్క సిద్ధాంతమును

అంగీకరించుట ప్రతిజ్ఞాహాని. ఒకడు మొదట

ఈ క్రిందివిధముగ తర్కించును.

శబ్దము అనిత్యము

అది ఇంద్రియ గోచరముగనుక, ఏది ఇంద్రియగోచ

రమో యది అనిత్యము, ఘటము వలె

శబ్దము ఇంద్రియ గోచరము.

కావున శబ్దము అనిత్యము.

ప్రతివాది వచ్చి ఘటత్వాది 'జాతి' ఇంద్రియ గోచరమైనను నిత్యము, అట్లే శబ్దము ఇంద్రియగోచరమైనను నిత్యమేల కాగూడదు? అని ఖండింపగా బదులుచెప్పలేక యిట్లనును.

ఏది ఇంద్రియగోచరమో యది నిత్యము

ఘటమువలె

శబ్ద ముంద్రియ గోచరము

కావున శబ్దము నిత్యము

ఇట్లు తన స్వదృష్టాంతమైన ఘటమునందు అన్య దృష్టాంతమైన ఘటత్వముయొక్క లక్షణ మెప్పుకొని స్వసిద్ధాంతమును వదలు కొన్నందున నిది ప్రతిజ్ఞాహాని.

ఇట్లు పక్షము, హేతువు, సాధ్యము ఈ మూటిలో దేనిని వదిలినను ప్రతిజ్ఞాహాని కావచ్చును.

శబ్దము అనిత్యము

కృతకత్వము (ధేయబడుట) వలన

అనినతోడనే, ప్రతిపక్షి, శబ్దమునందు కృతకత్వములేదని యాక్షేపింపగా "పోనిండు, 'ఘట' మేపక్ష మనుకొనుండు" అన్నచో నీదోషము ప్రాప్తించును. ఇట్లే హేతుసాధ్యములను విడుచుటనుగుఱించి యెఱుఁగునది.

తాను సాధింపవలసిన సిద్ధాంతమునకు

నడ్డు రాగా అందు

ప్రతిజ్ఞాంతరము

మార్పు చేయుట ప్రతి

జ్ఞాంతరము.

పర్వతము అగ్ని కలది

సువాసనగల నల్లని ధూమ ముండుటచే

ఇందు హేతువు (ధూమము) యొక్క (సువాసనగల నల్లని యను) విశేషణము వ్యర్థమని ఆక్షేపింపగా

పర్వతము కృష్ణ చందనయుతమైన యగ్ని కలది

సువాసనగల నల్లని ధూమ ముండుటచే

అని చెప్పగా నీ దోషము వచ్చెను. మొదట ప్రతిజ్ఞ 'పర్వత మగ్ని కలది' అను నది, ఇప్పుడు రుజువు జేసినది 'పర్వతము కృష్ణచందనయుతమైన అగ్ని కలది'యని. ఇట్లు ప్రతిజ్ఞ మార్పుచే నిది ప్రతిజ్ఞాంతరము.

ప్రతిజ్ఞకును, హేతువునకును విరోధము

3 ప్రతిజ్ఞా విరోధము

న్నప్పుడు ప్రతిజ్ఞా

విరోధమగును. ఉదా.

ద్రవ్యము గుణముకంటే వేఱు పదార్థము,

యాపాదికంటే వేఱుకాదు గాన

ఈ యుదాహరణమునందు, యూపాదిక ములు గుణములే కావున, వానికంటె ద్రవ్యము వేటు కాదని చెప్పట ప్రతిజ్ఞకు సాధకము కాదు.

తన ప్రతిజ్ఞకు నడ్డురాగా నది తనప్రతిజ్ఞ కాదనుట. శబ్దము అని ర ప్రతిజ్ఞాసన్యాసము త్యమని రుజువు చేయ లేక పోయినపుడు “ఎవఁడన్నాఁడయా శబ్ద మనిత్యమని?” అని తప్పించుకొనుట ప్రతిజ్ఞా సన్యాసము.

అవిశేష హేతువునకు నడ్డు కలుగగా విశేష హేతువును గా హేత్వంతరము ప్రతిపాదించుట.

శబ్ద మనిత్యము
ఇంద్రియగోచరము గనుక

ఇందుమీద “కేవలము ఇంద్రియ గోచ రత్వము వలననే యే పదార్థమును అనిత్యము కాఁజాలదు. ‘సామాన్య’ మనుపదార్థ మింద్రియ గోచరమైనను నిత్యమే.” అని యాక్షే పమురాగా, ‘ఇంద్రియ గోచరము గనుక’ అను హేతువునకు ‘సామాన్యత్వముగల ఇంద్రియ గోచరత్వము’ అని అర్థము చెప్పిన ఈ దోషము సిద్ధించును.

మూల విషయమును విడిచి యన్యవిషయ ప్రసంగముఁ దెచ్చుట
౬ అర్థాంతరము యర్థాంతరము:

శబ్దము నిత్యము
అస్పృశ్యత్వమువలన

అని చెప్పగా దీనికిఁ బూర్వపక్షము వచ్చి హేతువు సరియైనది కాదని యాక్షేపింపగా, “దానికి సహాధానము చెప్పుటకు మారుగా “హేతుపదము ‘హిని’ ధాతువునకు ‘తుని’ ప్రత్యయము తగిలియైన కృదంతపదము, పద మనగా సుబ్ తిజంతము” అని సంబంధములేని మాటలు చెప్పు దొడగుట.

అర్థములేని వర్ణక్రమమును వాదము నందు నుపయోగించిన ౭ నిరర్థకము ఈ దోషమగును.

శబ్దము నిత్యము
కచటతపత్వమువలన

అర్థముకాని వాక్యమును వాదమునందు నుపయోగించుట. వా ౮ అవిజ్ఞాతార్థము దములో గెలువలేక

కొందఱు. అర్థములేని పదమును, భిన్నార్థపద ములను, అర్థము కానట్లు త్వరగాగాని, మెల్లగాగాని యుచ్చరించెదరు. అట్టి సమయ మున, ఆమాటలు మూడు సారులు ఉచ్చ రించినను, సభవారికిని ప్రతివాదికిని అర్థము కాని యెడల నవి నిగ్రహస్థానము లగును.

అన్వయదోషమువలన ఒక శబ్దమునకును మఱియొక శబ్దమున ౯ అపార్థకములు కును సంబంధము లే

కుండ నుచ్చరింపఁబడు వాక్య మిట్టిది. వాద ములో జయింపలేక యొకానొకఁ డిట్లు హే తువును చెప్పును :—

‘పది దానిమ్మపండ్లు, ఆఱు అప్పచ్చులు, భిక్షా పాత్ర, ఇత్యాది అసంబంధ వాక్యము.

అవయవవివేచనమువలనఁ గలిగెడి వచనము అప్రాప్తకాలము. ౧౦ అప్రాప్తకాలము న్యాయమునకు నైదు అవయవములున్నవని చెప్పియున్నాము. వాని క్రమము, ప్రతిజ్ఞ, హేతువు, ఉదాహరణము, ఉపనయము, నిగమనము. ఈ క్రమముతప్పి మొదటఁ జెప్పవలసినది తర్కువాతఁ తరువాత జెప్పవలసినది మొదటఁ జెప్పుటవలన ఈ దోషము కలుగును.

న్యాయముయొక్క అయిదు అవయవములలో గొన్ని లో ౧౧ న్యాయము పిరిచేసేని ఈదోషము పట్టును.

పెక్కు హేతువులుగాని, పెక్కు ఉదాహరణములుగాని ఉన్న ౧౨ అధికము యెడల ఈ దోష మగును. ఉదాహరణము :

పర్వతము అగ్ని మంత్రము
ఘామ మున్నది గనుక
వైలుతు నున్నది గనుక
కొలిమివలె

చెప్పినది మరలఁ జెప్పుట పునరుక్తము (౧౩).

వాది, సభవారు వినుచుండగఁ దనప్రశ్న మూడు సారులు చెప్పి ౧౪ అననుభాషణము ననుప్రతివాది బదులు చెప్పనియెడల నది అననుభాషణ విగ్రహస్థాన మగునబడును.

మనము చెప్పినదానిని ప్రతివాది అర్థము చేసికొనలేక పోయిననది యజ్ఞాన మనెడు ౧౫ అజ్ఞానము నిగ్రహస్థాన మగును. సభవారి యెదుట మూడుసారులు చెప్పఁగాఁగూడ ప్రతివాది యర్థము చేసికొనఁజేని యాతఁడొడిపోయినటులే యెంచవలెను.

బదులు చెప్ప లేక ౧౬ అప్రతిభ పోవుట.

వేలు కార్య మున్నది, మరల వచ్చెద నని తప్పించుకొని ౧౭ విక్షేపము పోవుట విక్షేపము.

తనవాదమందు నొక దోష మున్నదని యొప్పుకొనుచుఁ బ్రతివాదివాదమందుఁగూడ నాదోషమును ఆరోపించుట అనుజ్ఞ యనిపించుకొనును. 'నీవు ౧౮ అనుజ్ఞ దొంగవు' అని ప్రతివాది ఆక్షేపించిన యెడల, 'నేను దొంగను కాను' అని రుజువుచేసి కొనుటకు మారుగ 'నీవుకూడ దొంగవే' యనుట యీదోషమున కుదాహరణము.

నిగ్రహింపఁదగిన ప్రసంగము వచ్చినప్పుడు ౧౯ పర్యనుయోజ్యో పేక్షణము వాదమునందు నిగ్రహింపక యూరకుండుట యీదోషము.

నిగ్రహస్థానము ౨౦ నిరనుయోజ్యను యోగము కానిదానిని నిగ్రహించుటనిరనుయోజ్యను యోగము.

మొదట నొక సిద్ధాంతమును అంగీకరించి
 ౨౧ అపసిద్ధాంతము నడుమ దానిని వదలి
 మార్పు కొనుట. ఒక
 ప్రతివాది సాంఖ్యికుడుగా వాదించినఁ జివరవఱ
 కును సాంఖ్యికుడనే వాదించవలెను; నడుమ
 జాద్ధుడుగ మాటిపోవుటకు వీలులేదు.

ఇదివఱకే వర్ణించఁ
 ౨౨ హేత్వాభాసములు బడినవి.

నిగ్రహస్థానములుఁ గాక గౌతమాచార్యుడు 'జాతులు' అని
 జాతులు కొన్ని చెప్పియున్నాడు.* జాతీయసగా సిద్ధాంతమును పడఁగొట్టుటకై ప్రతివాదిచేయునట్టి పూర్వపక్షము. ఇది దృష్టాంతముయొక్క సాధర్మ్య వైదర్మ్యములనుబట్టి యుండును. ఇట్టి జాతు లిరువదినాలుగు చెప్పఁబడినవి. వాని నన్నిటిని గ్రంథ విస్తరభీతిచే నిచ్చట వివరించుటలేదు. ఉదాహరణార్థమై యొకటిరెంటినిఁ జూపుదును.

ఉదాహరణముయొక్క సాధర్మ్యమునుబట్టి
 సిద్ధాంతము చెప్పబడిన
 సాధర్మ్య సమజాతి పుడు, మఱి యొక
 యుదాహరణముయొక్క సాధర్మ్యమునుబట్టి
 పూర్వపక్షముచేయుట 'సాధర్మ్యసమము' అని
 పించుకొనును. ఎట్లనఁ :—

*చూడు గౌతమసూత్రములు, గీ-వ అధ్యాయము, ౧-వ అపిక్రమము.

శబ్దము అనిత్యము
 కృతకత్వము వలన (చేయబడినందున)
 ఘటమువలె
 అను సిద్ధాంతమునకుఁ భూర్వపక్ష మీ
 క్రిందివిధమునఁ జేసినయెడల నది సాధర్మ్య
 సమజాతి.

శబ్దము నిత్యము
 రూపములేనందున
 ఆకాశమువలె

ఘటమునకును శబ్దమునకునుగల కృతకత్వము (చేయబడుట) అను సమానధర్మము ననుసరించి సిద్ధాంతము చేయఁబడినది. ఆకాశమునకు శబ్దమునకుఁగల 'రూపములేమి' యను సమాన ధర్మము ననుసరించి పూర్వపక్షము చేయఁబడినది. సిద్ధాంత పూర్వపక్షములు సమానములేని సిద్ధాంతమును ఖండించుటయే యీపూర్వపక్షముయొక్క యుద్దేశము. కాని రెండవ యుదాహరణమునందలి సాధర్మ్యము నరియైనదికాదు. ఇందు 'రూపములేమి' నిత్యత్వమునకు హేతువుగ నీయఁబడినది. కాని రూపములేని పదార్థములన్నియు నిత్యములు కావు. బుద్ధిచిత్తాహంకారాదికములు రూపేరహితములయినను నిత్యములు కావు. కావున ఈ ఉదాహరణము తప్పు.

ఉదాహరణముయొక్క వైధర్మ్యమును
 బట్టి సిద్ధాంతము చెప్పఁ
 వైధర్మ్య సమజాతి బడినప్పుడు, మఱియొక
 యుదాహరణముయొక్క వైధర్మ్యమును బట్టి

పూర్వపక్షముచేయుట, వైధర్మ్యమును మనిషిం
చుకొనును. ఉదాహరణము :—

శబ్దము అనిత్యము

కృతకత్వమువలన

అనిత్యము కానిదెల్లను కృతకము కాదు.

ఆశాశమువలె

అనుసిద్ధాంతమునకుఁ బూర్వపక్షము :—

శబ్దము నిత్యము

రూపములేమిచే

నిత్యము కానివేనియు రూపములేనివి కావు

ఘటమువలె

పూర్వపక్షసిద్ధాంతములు రెండును ఇట్లు
ఉదాహరణమునకును సాధ్యమునకును గల
వైధర్మ్యమును అనుసరించియున్నవిగాన నిది
వైధర్మ్యమును. ఇట్లే యితరజాతుల నెఱుఁ
గవలసినది. [కొ. ల.

అనుమానము

(పాశ్చాత్య తర్కశాస్త్రము ననుసరించి)

పాశ్చాత్యులు అనుమానమును ఇన్ఫర
న్సు (Inference) లేక రీజనింగ్ (Reason-
ing). అనియెదరు. అనుమానమే పాశ్చాత్య
తర్కశాస్త్రమునందలి ప్రధాన విషయము.
ప్రత్యక్షాది ప్రమాణము లందు వివరింపఁ
బడవు. అవి యితర శాస్త్రముల విషయము
లని వారి తాత్పర్యము.

పాశ్చాత్యులైన యాయుకుల యభిప్రాయ
ప్రకారము అనుమానము రెండు విధములు :
(౧) వ్యాప్తిసాధకానుమానము (Deductive

Reasoning), (౨) వ్యాప్తిసాధ్యానుమా
నము (Inductive Reasoning). వ్యాప్తిసాధ
కాను మానమునందు వ్యాప్తి సాధకముగా
నుండి సిద్ధాంతమును సాధించును. సిద్ధాంత
సాధనకు వ్యాప్తియే సాధకము, హేతువు.

ఎచ్చటెచ్చట ధూమము కలదో అచ్చటచ్చట
అగ్ని యుండును.

ఈ పర్వతమున ధూమ మున్నది.

కావున ఈ పర్వతమున అగ్ని యున్నది.

పై ని ఉదాహరింపఁబడినది వ్యాప్తి సాధ
కాను మానము. మొదటి వాక్యమునందలి
వ్యాప్తియే యీ అనుమానమునకు సాధ
కము, ముఖ్యహేతువు. ఇందు నధికవ్యాప్తి
గల వాక్యమునుండి యల్పవ్యాప్తిగల సిద్ధాం
తము సాధింపఁబడినది. ఇందుకు మఱియొక
యదాహరణము :—

మానవులందఱు మరణ మొందెదర.

దేవదత్తుడు మానవుఁడు.

కావున దేవదత్తుడు మరణ మొందును.

ఇందు మొదటిదైన వ్యాప్తివాక్యము
యొక్క వైశాల్యము మిక్కిలి పెద్దది. అందు
మానవు లందఱిని గుఱించియుఁ జెప్పఁబడి
యున్నది. మూడవదియైన సిద్ధాంతవాక్యము
యొక్క వైశాల్యము చిన్నది. అందు నొక
దేవదత్తుని గుఱించియే చెప్పఁబడియున్నది.
దేవదత్తుడు 'మానవు లందఱి' లో నిమిడి
యున్నాఁడు. కావున నిట్టి అనుమానమునం
దెప్పుడును 'సిద్ధాంతవాక్యము' ముఖ్య హేతు

వాక్యమునకంటెఁ దక్కువ వ్యాప్తి కలదిగ నుండును.

వ్యాప్తి సాధ్యానుమానము (Inductive Reasoning) నందు వ్యాప్తియే సాధ్యముగ ననఁగా సాధింపవలసిన విషయముగ నుండును. వంటయింట్లో ధూమ మున్నప్పుడెల్లను అగ్ని యుండుట మనము చూచుచున్నాము. అట్లే నీళ్ళప్రాయి యొద్దను, కమ్మరి దుకాణ మందును, కంసలి దుకాణము నందును ధూమ మున్నప్పు డెల్లను అగ్ని యుండుట కానవచ్చుచున్నది. ఇట్లు అనేక స్థలములందును ధూమమునకు అగ్నికిని గల సంబంధమును చూచినందున, ఎచ్చటెచ్చట ధూమము కలదో అచ్చటచ్చట అగ్నియుండును అను వ్యాప్తిజ్ఞానము కలుగుచున్నది. ఇదియే వ్యాప్తిసాధ్యానుమానము. ఇందు సాధింపఁబడిన సిద్ధాంతముయొక్క వ్యాప్తి, హేతు వాక్యముల వ్యాప్తికంటెను మించినదిగా నుండును. హేతు వాక్యములన్నియు సిద్ధాంత వాక్యములలో నిమిడి యుండును.

ఇట్లు వ్యాప్తిసాధ్యానుమానమునందు సధిక వ్యాప్తిగల హేతువునుబట్టి యల్ప వ్యాప్తిగల సిద్ధాంతములను సాధించెదము. వ్యాప్తి సాధ్యానుమానమునందు నల్ప వ్యాప్తిగల హేతువులనుబట్టి యధికవ్యాప్తి గల్గినట్టియు, నాహేతువుల కన్నిటికిని సామాన్యమైనట్టియు సిద్ధాంతమును సాధించెదము. ఇదియే యీ రెంటికిని గల భేదము.

వ్యాప్తిసాధ్యానుమానము

(Deductive reasoning)

ఈ యనుమానము మన నై య్యాయికుల యనుమానము వంటిదే. మన యనుమాన మందలి సిద్ధాంతమునకు 'నిగమనము' అని పేరు. కావునఁ గొందఱు దీనికి 'నిగమనానుమాన' మనిపేర్లు పెట్టిరి.

ఈ యనుమానము త్రివాక్యత్మకమై యుండును. పదములు కలిసి వాక్యములగును. కావున అనుమానమును వివరించుటకుఁ బూర్వము పాశ్చాత్య తర్క శాస్త్రసిద్ధాంతానుసారముగా పదములగు గుఱించి వాక్యములను గుఱించి కొంత చెప్పవలసి యుండును.

ఈ శాస్త్రమునందు మనకు నామపదములు (విశేష్యముల) తోడనే పనియుండును.

ఇతర పదములతో పదములు (Terms)

నంతగాఁబనియుండదు.

నామపదములతో సంబంధముగల యితర పదములను నామపదాంతర్గతములుగ నెంచి వాడుదురు. పదములను నై యాయికులు పెక్కుతెరంగుల విభజించిరి. కాని వాని నన్నింటితో మనకుఁ బ్రయోజనంబు లేదు. చూపమును బట్టి పదములు భావపదములనియు (Positive Terms) అభావ పదము (Negative Terms) లనియు రెండు తెగలుగా విభజింపఁబడినవి. భావపదము ఒకానొక గుణము (ధర్మము) కలదని సూచించును. అభావ పదము ఒకానొక గుణము (ధర్మము) లేదని

తెల్పును. సజీవము, హానుషము, మర్యాద, సద్గుణము, సౌందర్యము మొదలగునవి భావ పదములు. అజీవము, అహానుషము, అపర్యాద, అసద్గుణము, అసౌందర్యము అనునవి అభావపదములు. ప్రతి భావ పదమునకును ముందు 'అ' కారము నుంచిన నది అభావ పద మగును. 'జలము' భావపదము, 'అజలము' అభావపదము. 'అజలము' అనగా జలముకాని దంతయు ననియర్థము. 'స్త్రీలింగము' భావపదము. 'అస్త్రీలింగము' అభావ పదము. 'అస్త్రీలింగ' మనగా పుల్లింగము, నపుంసక లింగము అని యర్థము.

ఈ యభావపదముయొక్క విశేషము ఒకటి కలదు. ఒకపదమును, దానియభావ పదమును కలిపినయెడల నీ పదము లేఖాతికి సంబంధించినపయో యాజాతీయంతయు నీ రెండు పదములలోనే యిమిడి యుండును. ఈరెంటిలో నిమిడక మిగిలిపోయిన వేమియు నాజాతీయం దుండవు. మనము సృష్టివిషయమై మాట్లాడుకొనుచు 'జలము' అనియొక పదార్థమును విడదీసిన యెడల, 'అజలము' అనుపదముచే జలముతప్ప సృష్టియందుగల పదార్థము లన్నియు సూచింపబడును. ఆ హారపదార్థములను గుఱించి మాట్లాడుకొనుచు 'జలము'ను విడదీసినయెడల 'అజల' పదము నీళ్లుతప్ప మిగిలిన యాహారపదార్థము లన్నిటిని బోధించును. పంచభూతములనూ గుఱించి చర్చించు నెడ అజలములనగా

పృథ్వి, తేజస్సు, వాయువు, ఆకాశము అని యర్థ మగును. 'కావున' పదము, దానియభావము కలిసి వాదవిషయక్షేత్రము నంతను వ్యాపించును.

జాతివాచక పదముల విషయమై యొక విశేషము జ్ఞాపకముంచుకొనవలయును. మనుష్యుడు, చెట్టు, గుట్ట, గోవు మొదలయినవి జాతి వాచకములు. ఈపదములనుచ్చరించు నప్పుడు రెండువిధములయిన యర్థములుస్ఫురించును. ఒకటి సంఖ్యార్థబోధకము (Denotative) మఱియొకటి ధర్మార్థ (గుణార్థ) బోధకము (Conotative). మానవుడు అనినతోడనే లోకమందలి మానవులందఱు అని యర్థ మగును. గోవు, పశువు అనినతోడనే లోకము నందుగల గోవులన్నియు, పశువులన్నియు నని యర్థమగుచున్నది. ఇదియే సంఖ్యబోధకార్థము. అట్లే 'మానవుడు' అనిన తోడనే మానవుని గుణధర్మములు, ఏ గుణధర్మముల వలన మనము మనుష్యుని ఇతరపదార్థముల నుండి వేరుచేసి గుర్తింపగలమో యవన్నియు స్ఫురించును. గోవు అనినతోడనే చతుష్పదత్యము, ద్విశృంగత్వము మొదలయిన ధర్మములు జ్ఞాపకమునకు వచ్చును. ఇది ధర్మార్థబోధకము. దీనినే మనవారు అపచ్ఛేదక మనియెదరు.

ఇట్లు జాతివాచక శబ్దములకుసంఖ్యార్థము, ధర్మార్థము అని రెండర్థములు కలవు. ఈరెంటికి గల సంబంధమెట్టిది? సంఖ్య హేచ్చిన ధర్మము

తగ్గును. ధర్మము హెచ్చిన సంఖ్యతగ్గును. మనుష్యుడు, స్త్రీ, హిందు, స్త్రీ అను మూడు పదములు తీసికొందము. స్త్రీపదముచే మనుష్యత్వ, స్త్రీత్వములను రెండు ధర్మములు సూచింపబడుచున్నవి; కొంతసంఖ్యయు సూచింపబడుచున్నది. ఇందలి ధర్మములకు హిందుత్వమును ధర్మమును కల్పించు. మనుష్యత్వ, స్త్రీత్వ, హిందుత్వములను ధర్మములు కలిపిన 'హిందూస్త్రీ' యను జాతివాచకపద మగును. ఇట్లు స్త్రీపదము కంటే 'హిందూస్త్రీ' పదమునందు నొక ధర్మము హెచ్చినది కాని సంఖ్య తగ్గినది. స్త్రీల సంఖ్యకంటే హిందూస్త్రీల సంఖ్య తక్కువగదా! అట్లే స్త్రీపదమునందుగల స్త్రీత్వ, మనుష్యత్వ ధర్మములలోనుండి స్త్రీత్వ ధర్మమును తగ్గించుదము. మనుష్యత్వ ధర్మము మిగులును. ఆ ధర్మము గలవారు మనుష్యులు. ఇట్లు ధర్మము తగ్గినది. కాని సంఖ్య హెచ్చినది. స్త్రీలకంటే మనుష్యుల (స్త్రీలును పురుషులును గలసిన మానవకోటి) సంఖ్య హెచ్చును గదా.

మూడు సూత్రములు

తర్కశాస్త్ర శుంభంధమైన యీ క్రింది మూడు సూత్రములును పరంపరగా వచ్చుచున్నవి. తర్కశాస్త్రము నభ్యసించు వారు ఈ సూత్రములను చక్కగ నెఱుంగవలయును. అవి యెవ్వీయనగా :-

(౧) రాముడు రాముడే (A is A). ఈ సూత్రమునకు ఏకార్థకసూత్ర మని పేరు

(Law of Identity). ఇది యెట్టి సూత్రమని చదువరులు వింతపడ నక్కర లేదు. వాదములో నుపయోగింపబడిన పదము అంతటను ఏకార్థమునందే యుపయోగింపవలెను. ఒకచోట పదమును ఒక యర్థమునందును మఱియొక్కచోట వేరొక యర్థమునందును వాడరాదు. పదమునకునిశ్చితమైన యర్థముండవలయును. వాది సౌకర్యార్థము అర్థమును మార్పుచుండరాదు. వాదము ప్రారంభమగునపుడు రాముడనగా దాశధీరాముడన్న యర్థమేని, వాదమునందంతటను ఆయర్థమే యుండవలయును గాని, ఒకప్పుడు దాశరథీ రాముడనియు, మఱియొకప్పుడు శరణు రాముడనియు వేరొకప్పుడు బలరాముడనియు నర్థమును త్రిప్పరాదు. అట్లు చేసిన యెడల హేత్వాభాసమునకు గారణమగును.

తర్కశాస్త్రముయొక్క యీ ప్రథమసూత్రమును చక్కగ గమనింపక పోవుటచేతనే లోకమునందు నిన్ని మతములును మతవాదములును ఉద్భవించినవి. విష్ణువు సకల దేవతలకంటే శ్రేష్ఠుడు అని వాదమునకు బారంభించునపుడు 'విష్ణు' శబ్దమునకు గరుడవాహనుడు, నాలుగు చేతులుగలవాడు, శంఖచక్రములుగలవాడు అని యర్థము చెప్పెదరు. కాని పోగపోగ 'విష్ణు' శబ్దముయొక్క యీయర్థము మాటి దానికి నిరాకార సర్వవ్యాపియగు సృష్టికి నాదికారణమన్నయర్థము కల్పింపబడును. ఇట్లు వాది ప్రతివాదులు

వాదాంతర్గతమైన శబ్దములయర్థమును మార్పుచుండుటవలన నెన్నడును తేగనట్టివాదములు కలుగుచున్నవి.

(౨) రాముడు మానవుడు, రాముడు మానవుడు కాడు, అన్నవి పరస్పరవిరుద్ధ సిద్ధాంతములు. ఈ రెండును సత్యములు కాజాలవు. ఒకటి గత్యమేని రెండవది అసత్యమై యుండవలయును. రాముడు మానవుడు అన్నమాట సత్యమేని గాముడు మానవుడు కాడు అన్నమాట అసత్యము. అట్లే రాముడు మానవుడుకాడు అన్నమాటసత్యమేని రాముఁడు మానవుడు అన్నమాట అసత్యము. ఈ సూత్రమునకు పరస్పరవైరుధ్య విషయిక సూత్రము (Law of Contradiction) అని పేరు.

(౩) పైని జూపబడిన పరస్పరవిరుద్ధ వాక్యములు రెండును అసత్యములు కాజాలవు. అనగా ఈ రెండును అసత్యములై మూడవ మాటసత్యమగుటకు వీలులేదు. ఈ రెంటిలో నొకటి సత్యమై తీరవలయును. రెండవది అసత్యమై తీరవలయును. ఈ సూత్రమునకు తృతీయ పక్ష భావము (Law of excluded middle) అని పేరు.

వాక్యములు : వాక్యభేదములు

(Propositions and their kinds)

ఒక క్రియతో నన్వయించు పదసముదాయమునకు వ్యాకరణ శాస్త్రమునందు వాక్య మని పేరు. న్యాయ శాస్త్రమునందు

ను వాక్యమున కీలక్షణమే చెల్లును. కాని వ్యాకరణశాస్త్రమునందుది యన్ని వ్యాక్యములతో నిచ్చటఁ బని యుండదు. ప్రార్థనార్థకములతోడను, ఆశీరాద్యర్థకముల తోడను ఈ శాస్త్రమునకుఁ బనిలేదు. స్వార్థకములు మాత్ర మీ శాస్త్ర విషయములు. వాని యందైనను వర్తమానార్థకములే యుపయోగింపఁబడును. ఇతరవాక్యములను స్వార్థక వర్తమార్థకములుగా మార్చి యీ శాస్త్రమునందు నుపయోగించుకొనవచ్చును.

ఈ శాస్త్రమునందు నుపయోగింపఁబడు వాక్యములు మూడు విధములు : నిశ్చయాత్మకములు (Categorical), సాపేక్షములు (Hypothetical), వైకల్పికములు (Disjunctive or Alternative). మానవులందఱును చచ్చువారు, కొన్ని పుస్తకములుమంచివి కావు, చింతకాయ పుల్లనిది, అనునవి నిశ్చయాత్మక వాక్యములు. వీనియందు కర్తను గుఱించి చెప్పఁబడు విషయములు అగును కాదు అని నిశ్చయముగను, స్పష్టముగను, ఖచితముగను చెప్పఁబడియుండును. వర్షము రానియెడల నాటక మూడఁబడును, పథ్యము చేసినయెడల మందు గుణమిచ్చును, అనునవి సాపేక్షవాక్యములు. ఇది కర్తను గుఱించి చెప్పఁబడిన యంశము, మఱియొక విషయమును ఆశ్రయించి యుండును. నాటక మెప్పుడొడఁబడును? వర్షము రానియెడల. కావున వర్షమురాకయందుట నాటక మూడఁబడు

టకుఁబూర్వావస్థ(condition prior). అతఁడు తోటల్లోనైన నుండును, లేక యింటనైన నుండును అనునది వైకల్పికవాక్యము. ఇందు నిదమిత్ర మని యుండదు. అనేకపక్షములకు వీలుండును. ఈ వాక్యములన్నియు న్యాయ శాస్త్రమునందు వాడఁబడినను, ఈ శాస్త్ర సిద్ధాంతములు బోధచేయుటకు నిశ్చయవాక్యములే చాల వీలుగ నుండును, కావున నిశ్చయవాక్యములను గుఱించియే శాస్త్రసిద్ధాంతములఁ జెప్పినఁ జాలును. ఆ సిద్ధాంతములనే యితర వాక్యములకును అన్వయింపఁ జేయవచ్చును.

నిశ్చయ వాక్యవిభజన

(Analysis of the Categorical Propositions).

సాధారణముగా వాక్యమునందు రెండు నామపదములును (విశేష్యములును), క్రియాపదమును ఉండును. నామపదములు రెంటిలో నొకదానికి కర్తృపదమనియు (Subject), రెండవదానికి విధేయపదమనియు (Predicate), ఈ రెంటిని కలుపునది గనుక క్రియాపదమునకు 'సంయోజకపదము' (Copula) అనియుఁ జేర్లు. సంయోజకపద మెప్పుడును అగు ధాతువుయొక్క వేరు వేరు రూపములుగా నుండును. "దేవదత్తుఁడు విద్యార్థి యగును" అను వాక్యమునందు 'దేవదత్తుఁడు' కర్తృపదము, 'విద్యార్థి' విధేయపదము; 'అగును' సంయోజకపదము. "మనుష్యులు, మరణశీలురు అగుదురు." అను వాక్యమునందు,

'మనుష్యులు' కర్తృపదము, 'మరణశీలురు' విధేయపదము, 'అగుదురు' సంయోజకపదము. "మామిడిపండు పథ్యకారిక్షాదు." అను వాక్యమునందు 'మామిడిపండు' కర్తృపదము, 'పథ్యకారి' విధేయపదము, 'కాదు' సంయోజక పదము. కర్తృపదమునకును, విధేయపదమునకును గల సంబంధమును సంయోజకపదము తెలుపును. ఈ సంబంధము, భావరూపముగ నుండవచ్చును, అభావరూపముగ నుండవచ్చును. అగునన్నపుడు భావరూపము. కాదు అన్నపుడు అభావరూపము. తెలుఁగుభాషలో సాధారణముగ భావరూపమైన సంయోజకపదము (క్రియాపదము), అధ్యాహృతముగ నుండును. అనగ లోపించి యుండును. "దేవ దత్తుఁడు విద్యార్థి" యని యందుమే గాని, "దేవదత్తుఁడు విద్యార్థి అగును," అనిచెప్పము. "మనుష్యులు మరణశీలురు" అని అందుమే గాని "మరణశీలురు అగుదురు," లేక "అయి యున్నారు" అని యనుటలేదు. కావున నిట్టియెడల సంయోజకపదము లేదని భ్రమపడరాదు. అధ్యాహృతముగ నున్నదనియే యెంచవలెను.

ఇట్లు తర్కశాస్త్రము, దుపయోగింపఁ బడవలసిన వాక్యము త్రిపదాత్మకముగ నుండుననియు, ఆ మూడుపదములలో రెండు నామపదములుగను, ఒకటి క్రియాపదరూపకమైన సంయోజకపదముగను, నామపదముల రెంటిలో, నొకటి కర్తృపదముగను రెండవది

విధేయపదముగను ఉండవలయుననియు, చదువరులు చక్కగ గ్రహించియుండును. మనము సామాన్యముగ వాడుకొను వాక్యములన్నియు నిట్టి రూపమును కలిగియుండును. అయినను మన మట్టివాక్యములను, ఈరూపములకు సులభముగ మార్పుకొనవచ్చును. “సూర్యుడు ప్రకాశించును” అను సామాన్య వాక్యమును, “సూర్యుడు ప్రకాశవంతుడు,” లేక, “సూర్యుడు ప్రకాశించువాడు,” లేక, “సూర్యుడు ప్రకాశమాన ద్రవ్యము.” అని మార్చిన యెడల, అర్థభేదము లేకుండ, కర్తృవిధేయ సంయోజకపదములుగల నై యాయక వాక్యము సిద్ధించుచున్నది. “రాముడు రావణుని జంపెను.” అను వాక్యమును, “రాముడు, రావణసంహార” అని మార్చవచ్చును. లేదా “రాముడు రావణుని జంపినవాడు,” అని యనవచ్చును. ఇందు ‘రాముడు’ కర్తృపదము, “రావణుని జంపినవాడు” విధేయపద సమూహము. అధ్యాహృతమైన ‘అగును’ అను క్రియ సంయోజకపదము. ఇట్లే యితర వాక్యములను బుద్ధికుశలతచే మార్పుకొనవలయును.

వాక్యముల వ్యాప్తి*

(The quantity of propositions.)

పాశ్చాత్య నై యాయకులు వాక్యములను పలు తెరంగుల విభజించి యున్నారు.

* ‘వ్యాప్తి’ పదము మన వ్యాకృతమునందు ‘యథమునందే యిచ్చటపాడినను, ఆకృతము

అందు మన ప్రస్తుత ప్రయోజనమునకు రెండు విధములైన విభాగములు మాత్ర మావశ్యకములు.

కర్తృపదముయొక్క వ్యాప్తినిబట్టి వాక్యములు సర్వదేశీయములు (Universal) అనియు, ఏక దేశీయములు (Particular) అనియు, ద్వివిధములు. ఏవాక్యమునందు కర్తృపదమునకు, సంపూర్ణ వ్యాప్తి కలిగియుండునో, అనగా కర్తృపదముచే, సూచింపబడిన ప్రతి పదార్థమునకును విధేయపదముతో సంబంధము కలిగియుండునో యావాక్యమును సర్వదేశీయ వాక్యమందురు. కర్తృపదమునకును, విధేయపదమునకును, గల సంబంధము భావరూపముగ నుండవచ్చును; అభావరూపముగ నుండవచ్చును.

ఎచ్చటెచ్చట ధూమ ముండునో అచ్చటెచ్చట అగ్ని యుండును, మానవులందఱును మరణశీలురు, యదృశ్యం తన్నశ్యం, కనబడునది యంతయు నాశవంతము, ఏకీటకమును సస్తనముకాదు, ఎచ్చటెచ్చట జలముండునో యచ్చటెచ్చట నగ్నియుండదు,

దలి యర్థమునకును ఈశాస్త్రమందలి యర్థమునకును కొంచెము ఛాయాభేదము (shades of meaning) కలదు. ఇచ్చటను అచ్చటను వ్యాప్యమునగా వ్యాప్తి కలదియేకాని మనశాస్త్రమునందు వ్యాపకముయొక్క వ్యాప్తి వ్యాప్యమునందున్నదని చెప్పదురు. పాశ్చాత్య వ్యాకృతమునందు వ్యాప్యమునకు పూర్తిగ వ్యాప్తి గలదనియు వ్యాపకమునకు పూర్తిగ వ్యాప్తి లేదనియుఁ జెప్పెదరు.

అనినవాక్యము లన్నియు సర్వదేశికములు. ఇందలి ప్రతివాక్యమునందును, కర్తృపద మంతయు వ్యాప్తి జేంది యున్నది, కర్తృ పదముచే సూచితమైన ప్రతి పదార్థమును, విధేయపదార్థముతో సంబంధము కలిగి యున్నది. చివర రెండు వాక్యములందు కర్తృవిధేయపదములకు గల సంబంధము అభావరూపమైనది. కావున, నావాక్యము లందలి కర్తృపదమునకు గల వ్యాప్తి అభావ రూప మయినది. మిగిలిన వాక్యములోని వ్యాప్తి భావరూపము గలది.

కర్తృపదమునకు అన్ని, అందఱు మొదలైన సర్వనామములను జేర్చినందునలన, సార్వదేశీయత్వము ప్రాప్తించు చున్నదని, చదువరు లూహించియే యుందురు. ప్రతి మొదలైన యితరపదములును, ఉపయోగింప వచ్చును. 'అందఱు' అను పదము కొన్ని యెడల విపరీతార్థము నీయ వచ్చును.

అందఱు మనుష్యులు పండితులు గారు, అను వాక్యముసర్వదేశీయము గాదు. ఈవాక్యమునకు మనుష్యులందఱును అపండితులని యర్థము కాదు; కొందఱు మనుష్యులు అపండితులని యర్థము. కావున 'అందఱు' పదము జూచినంత మాత్రమున భ్రమపడి సర్వదేశీయ వాక్యమని తలంపరాదు. వాక్యముయొక్క తాత్పర్యమును గమనించి చూడవలయును. కొన్ని యెడల అందఱు, ప్రతి మొదలైన పదములు లేకయే సర్వదేశీయవాక్యము సిద్ధింప

వచ్చును. శరీరములు నాశవంతములు, భేక శరీరము నాశవంతము, అన్నచో శరీరములన్నియు నాశవంతమునియు, పక్షికి రెక్కలున్నవన్నచో, నన్ని పక్షులకు రెక్కలున్నవనియు నర్థము.

కర్తృపదముయొక్క ఏ క దేశమునకు ననగా కొంతభాగమునకు మాత్రము విధేయపదముతో సంబంధము కలిగి యున్నట్లు ఏవాక్యమునందు వర్ణింపఁబడి యుండునో యావాక్యమునకు ఏ క దేశీయ వాక్యము (Particular proposition) అని పేరు. ఇందు కర్తృపదమునకుఁ బూర్ణ వ్యాప్తి లేదు, ఏకదేశవాప్తి మాత్రము గలదు. అన్నియున్న కొన్నిచోట్ల ధూమ ముండును, కొందఱు మానవులు గ్రుడ్డివారు, కొన్ని వృక్షములకు పువ్వు లుండును, కొందఱు స్త్రీలు గ్రంథములను వ్రాసిరి, అన్నియున్న కొన్ని చోట్ల పొగయుండదు, అనునవి ఏ క దేశీయ వాక్యములు. కొందఱు అనుపదముచే నీవాక్యములకు ఏకదేశీయత్వము ప్రాప్తించినది. చాల, ఎక్కువ, తక్కువ, మిక్కిలి, మొదలైనపదములచేతఁగూడ నీయర్థమే సిద్ధించును. పెక్కు జనులు విద్య నేఱుఁగరు, అను వాక్యము కూడ నే కదేశీయవాక్యమే. అనిశ్చయమే ఏకదేశీయత్వమునకుఁ గారణము. కర్తృపదాంతర్గతములైన పదార్థములలో నెన్నిటికి విధేయపదముతో సంబంధము కలదో ఈ వాక్యమువలన స్పష్టముగ తెలియదు. కర్తృపద

మునందు నూఱు పదార్థము లిమిడియున్న వనుకొనుడు. వానిలో నొక ద్రవ్యమునకు మాత్రము విధేయపదముతో సంబంధము కలిగి యుండి తొంబదితొమ్మిది పదార్థములతో సంబంధము లేకున్నను, లేక తొంబది తొమ్మిది పదార్థములతో సంబంధము కలిగి యుండి ఒకద్రవ్యముతో మాత్రము సంబంధము లేకున్నను, నది ఏకదేశీయసంబంధమే యనబడును. ఇంకొక విశేషమగుట. ఇట్టి యనిశ్చయస్థితిలో ఒకప్పుడు నూఱు పదార్థములు కూడ, విధేయంతర్గతంబులై యుండనోవు. కాని యది యనిశ్చితమైనందున మనకు దేలీయదు. నూటికి నూఱు పదార్థములు విధేయపదాంతర్గతంబులై యున్నవని నిశ్చయజ్ఞానము కలిగినప్పుడు ఆవాక్యము సద్వదేశీయమే యగును. అట్టి నిశ్చయజ్ఞానము లేక, నూటికి నూఱుండిన నుండవచ్చును లేక పోయిన లేకపోవచ్చును అన్న అనిశ్చయజ్ఞానమున్నంతవఱకు నావాక్య మేకదేశీయమే యగును.

వాక్యముల స్వరూపము

(The Quality of propositions)

వాక్యముయొక్క రూపమును బట్టి మరల వాక్యములను భావరూపములు (Affirmative) అనియు, అభావరూపములు (Negative) అనియు రెండువిధములుగా నై యాయుకులు విభజించిరి. భావరూపవాక్యమునందు విధేయపదసంబంధమైన గుణధర్మములు కర్తృప

దమునకు నారోపింపబడును. ఇందు మూలకముగ కర్తృవిధేయపదములు కలుగుటచే వానికి నైక్యభావము (అనగా సామానాధికరణ్యము) సాధింపబడును. అభావరూప వాక్యమునందు, విధేయపద సంబంధమైన గుణధర్మములు కర్తృపదమునకు నిషేధింపబడును. ఇందు మూలకముగా విధేయపదమును కర్తృపదమును విడదీయబడును. మానవులందఱు మరణశీలురు, ఎక్కడెక్కడ ధూమమోయక్కడక్కడ అగ్ని ఉండును, అనునవి భావవాక్యములు. ఇందలి మొదటివాక్యమునందు మరణశీలురకుగల మరణమును ధర్మము మానవులకు విధింపబడినది. మరణశీలురవర్గము మానవవర్గముకంటె పెద్దది. వృక్షములు, క్రిములు కీటకములు మొదలైనవన్ని మరణశీలములు. వాని సామాన్యధర్మముమరణము. అట్టి ధర్మము మానవజాతికి ఈవాక్యమునందు విధింపబడినది. కొందఱు జనులు కోపముగలవారు అనునది భావవాక్యము. ఇందు విధేయపదమైన 'కోపముగలవారి' యొక్క ధర్మము కోపము; కర్తృపదమైన కొందఱుజనులకు ఈ కోపము ఈవాక్యమునందు విధింపబడినది.

'మనుజులు దేవతలుకారు.' అనునది అభావవాక్యము. ఇందు విధేయపదము దేవతలు. వారి ధర్మము దేవత్వము. ఈవాక్యమునందట్టి దేవత్వము కర్తృపదమైన మనుష్యులకు నిషేధింపబడినది. 'కొన్ని జంతు

వులు జలచరములు కావు' అను వాక్యము నందు, జలచరత్వ ధర్మము కొన్ని జంతువులకు నిషేధింపబడినది, కావున నది అభావ వాక్యము. అభావ వాక్యము సాధారణముగా తెలుగునందు అగు ధాతువుయొక్క వ్యతిరేక రూపములచే సూచింపబడును.

వాక్యములకు నామకరణము

ఇట్లు నై యాయుకులచే వాక్యములు కర్తృ

పద వ్యాప్తి ననుసరించి సర్వదేశీయ, ఏక దేశీయములుగాని రెండు విధములుగను, వాక్య రూపమునుబట్టి, భావాభావములని రెండు విధములుగను, మొత్తముమీద నాల్గు విధములుగా విభజింపబడినవి. ఈ నాల్గును, వాని యుదాహరణములును, వానికిఁ బాశ్చాత్యులు పెట్టిన గుర్తులును, తెలుగుగుర్తులును ఈ క్రిందఁ జూపబడినవి.

పేరు	ఉదాహరణము	ఇంగ్లీషు గుర్తు	తెలుగు గుర్తు
1. సర్వదేశీయ భావ వాక్యము	1. అన్ని శరీరములు నాశ వంతములు.	A	య
2. సర్వదేశీయ అభావ వాక్యము	2. శరీరము లేవ్వియు శాశ్వతములు కావు.	E	న
3. ఏకదేశీయభావ వాక్యము	3. కొన్ని శరీరములు స్థూలములు.	I	ల
4. ఏకదేశీయ అభావ వాక్యము	4. కొన్ని శరీరములు స్థూలములు కావు.*	O	వ

తర్కశాస్త్ర మంతయు నీ నాలుగు వాక్యముల చర్చతో నిండి యుండును. కనుక

* మన దేశపు నైయాయకుల సంప్రదాయము సారముగా నీ వాక్యములకు సుదాహరణము లీయవలయునన్న ఈ క్రింది రీతిగ నీయవచ్చును. (౧) ఏక్కడెక్కడ ధూమ ముండునో అక్కడక్కడ నగ్ని యుండును. ఇది య (A) వాక్యము. (౨) ఏక్కడెక్కడ జల ముండునో అక్కడక్కడ అగ్ని యుండదు. ఇది (E) వాక్యము. (౩) అగ్నియున్న కొన్నిచోట్ల ధూమ ముండును. ఇది (I) వాక్యము. (౪) అగ్నియున్న కొన్నిచోట్ల ధూమ ముండదు. ఇది (O) వాక్యము.

తర్కశాస్త్రము నభ్యసించువారు మొదట నీ వాక్యముల పేళ్లును, ఉదాహరణములును, ఈ వాక్యముల స్వభావములును చక్కగ నెఱుంగవలయును. అటు లెఱింగినంగాని తర్కశాస్త్రము చక్కగ బోధపడఁ జాలదు. ఈ నాలుగు వాక్యముల పొడుగు పేళ్లు తేప తేప నుచ్చరించుట కష్టము గనుక పాశ్చాత్యులు వీనికి క్రమముగ, ఏ (A) ఈ (E) ఇ (I) ఓ (O) వాక్యములని పేళ్లు పెట్టిరి. మేము వీనికి యరలవ వాక్యములని నామ

కరణము చేసితిమి. య వాక్యమనిన సర్వ దేశీయ భావ వాక్యమనియు, ర వాక్యమనిన సర్వ దేశీయ అభావ వాక్యమనియు, ల వాక్యమనిన ఏక దేశీయ భావ వాక్యమనియు, వ వాక్యమనిన ఏక దేశీయ అభావ వాక్యమనియు నెఱుంగవలెను. ఇతర ముందు, సాధారణముగా నీ గుర్తులే యుపయోగింపఁబడును. కావున చదువరు లీ గుర్తులను జ్ఞాపకముంచుకొన వలెను.

ప్రతి వాక్యమందును కర్తృపదమును విధేయ పదమును ఉండును గనుక, వానికి గుర్తుగా, క్రమముగ క, పీ *, యను నక్షరములు పెట్టుకొనిన యెడల ఈ నాలుగు వాక్యములకును ఈ క్రింది నాలుగు ఉదాహరణము లేర్పడుచున్నవి.

వాక్యము ఉదాహరణము
య అన్ని కాలు పీ
ర ఏ కా యు పీ కాదు.
ల కొన్ని కాలు పీ
వ కొన్ని కాలు పీ కావు.

వాక్యమునందు పదములకుఁగల వ్యాప్తి
(The distribution of terms in a proposition.)

పైని నాలుగు విధములగు వాక్యములు వర్ణింపఁబడినవి. ప్రతివాక్యమునందును కర్తృ

* కర్తృపదమునకు 'క' అనియు విధేయపదమునకు 'పి' అనియు హస్తములుగ పెట్లు పెట్టుటకు మారుగా 'కా' 'పీ' అని దీర్ఘములుగ గుర్తులు పెట్టుటకుఁ గారణము దీర్ఘాక్షరములకు ప్రత్యయాదులు పెట్టె యుచ్చరించుటకు పీలుగ నుండుటయే. 'క' కు అనుటకంటె 'కా' కు అనుట సుకరము.

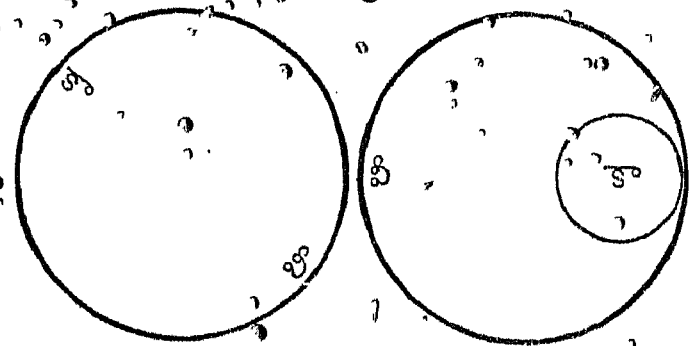
పదమును, విధేయపదమును ఉండుననియుఁ జెప్పఁబడినది. ఈ పద్యములలో నేయేపదములకు నేయే వాక్యమునందు వ్యాప్తికలదో యేయేవాక్యమునందు వ్యాప్తిలేదో మనము చక్కగఁ గనుఁగొన వలెను. ఎందుకనగా, అనుమాన వ్యాపారమంతయు (The process of inference) ఈ వ్యాప్తి ననుసరించియే యుండును. ఒకానొక పదముచే నూచింపఁబడు జాతియందు (వర్గమునందు, in a class) నిమిడియున్న పదార్థముల నన్నిటినిగుఱించి యున్నావాక్యమునందుఁ జెప్పఁబడి యుండినచో నా పదమునకు వ్యాప్తిగల దందురు. ఒకానొక పదముచే బోధింపఁబడు జాతియందుఁ గల కొన్ని పదార్థములను గుఱించి మాత్రము వాక్యమునందుఁ జెప్పఁబడి యున్నయెడలను, లేక అన్ని పదార్థములను గుఱించి స్పష్టముగఁ జెప్పఁబడక యుండినయెడలను ఆపదమునకు వ్యాప్తి లేదందురు. వ్యాప్తి భావరూపముగ నుండవచ్చును; అభావరూపముగ నుండవచ్చును. వ్యాప్తిశబ్దముయొక్క ఈ యర్థమును మనసునందుఁ జక్కగ నుంచుకొని మన మిక నాలుగు విధములైన వాక్యములను వేఱు వేఱుగఁ బరీక్షింతము.

'య' వాక్యమందు ననగా సర్వదేశీయ భావవాక్యమునందు కర్తృపదమునకు మాత్రము. వ్యాప్తి గలదు; విధేయపదమునకు వ్యాప్తి లేదు. "అన్ని కాలు పీ" యన్న వాక్యమువలన 'కా' లన్నియు 'పి' లో

నిమిడి యున్నవని యర్థము స్పష్టపడుచున్నది. కాని 'వీ' లన్నిటినిగూఢించి మనకు నేమియు స్పష్టముగ బోధపడుట లేదు. కొన్ని 'వీ'లు మాత్రము, 'కా' లలోనిమిడి యున్నట్లు మన మూహింప వచ్చును. కాని మిగిలిన 'వీ'లు, 'కా' లలో నిమిడి యున్నచో, నుతి వేనిలో నిమిడి యున్నవో, చెప్పజాలము. ఒకప్పుడు 'వీ' లన్నియు కాలలో నిమిడి యుండవచ్చును; ఒకప్పు డిమిడి యుండక పోవచ్చును. "ధూమ మున్నచోట నెల్ల అగ్ని యుండును" అనునది య వాక్యము. ఇందు ధూమమునకు వ్యాప్తి గలదు; అగ్నికి వ్యాప్తి లేదు. ధూమ మున్నచోట నెల్ల, అగ్ని యుండునే గాని, అగ్నియున్నచోటనెల్ల ధూమ ముండదు. ఇట్లు కర్తృపదమునకు వ్యాప్తిగలదు; విధేయ పదమునకు లేదు. ధూమమున్న చోటనెల్ల పచ్చికట్టెల నిప్పుండును అనునది య వాక్యమే. ఇందు ధూమము కర్తృపదము. పచ్చికట్టెల నిప్పు విధేయపదము. ఈ వాక్యమునందు, రెండు పదములకును వ్యాప్తిగలదు. ఇట్లు య వాక్యమునందు విధేయపదమునకు ఒకప్పుడు వ్యాప్తి యుండును; ఒకప్పుడు వ్యాప్తి యుండదు; కర్తృపదమునకు మాత్ర మెల్లప్పుడును వ్యాప్తి గలదు. ఈ సంగతియే నీ క్రింది వృత్తములచే బోధింపవచ్చును.

ఒకటవ వృత్తమునందు 'కా, వీ'లు పూర్తిగ నేకీభవించియున్నవి. ఇది, 'ధూమ

మున్న చోట నెల్ల పచ్చికట్టెల నిప్పుండును,' అన్న వాక్యమునకు సుదాహరణము.

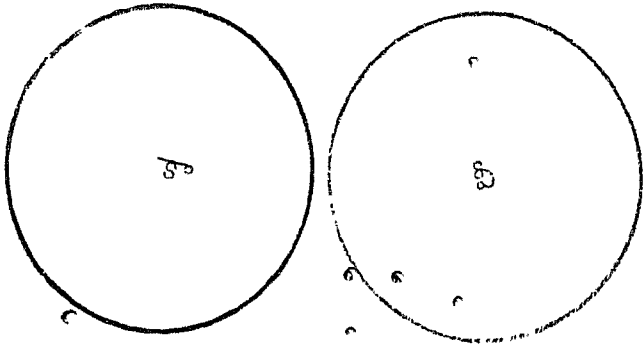
1-వ వృత్తము

2-వ వృత్తము

ణము. రెండవ వృత్తమునందు 'కా' యంతయు 'వీ' లో నొకభాగముగా నిమిడియున్నది, మిగిలిన 'వీ' యంతయు 'కా' కు వెలుపలనున్నది. ఆ వెలుపలనున్న 'వీ' ను గూఢించి మనమేమియు నెఱుంగము. ఇది 'ధూమ మున్న చోట నెల్ల అగ్ని యుండును' అన్న వాక్యమునకు సుదాహరణము.

'ర' వాక్యమునందు, అనగా, సర్వదేశీయ అభావవాక్యమునందు కర్తృపదమునకును విధేయపదమునకును వ్యాప్తి గలదు. "ఏ 'కా'యును 'వీ' కాదు" అనువాక్యమునందు 'కా' లన్నియు, 'వీ' లనుండి వేరుచేయుటలో 'వీ' లన్నియు 'కా'లనుండి వేరుచేయబడినవి. ఇట్లు రెంటికిని అభావరూపవ్యాప్తి సిద్ధించెను. 'పక్షులు సస్తనములు కావు,' అన్న వాక్యమునందు, ఏపక్షీయు సస్తనము కాదని స్ఫురించుటయే గాక, ఏసస్తనప్రాణియు పక్షీ కాదన్న యర్థముకూడ స్ఫురించుచున్నది. అట్లుగాక, కొన్ని సస్తన ప్రాణులు పక్షులయిన యెడల నేపక్షీయు సస్తనము కాకుం

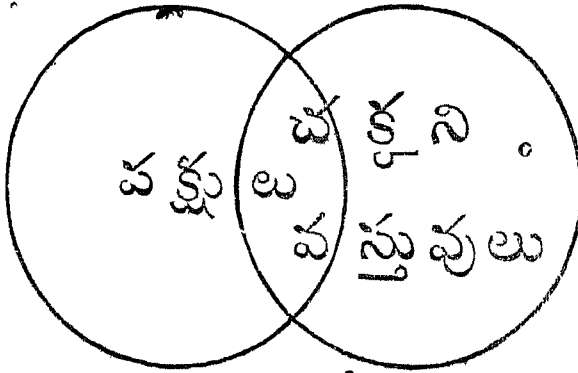
డుట, సంభవింపనేరదు. 'మనుష్యులెవ్వరును దేవతలు శారు' అనగానే 'దేవత' లెవ్వరును మనుష్యులు కారని యర్థము స్ఫురించును. కావున పై వాక్యమునందు 'మనుష్య' (కర్తృ) పదమునకును, 'దేవత' (విధేయ) పదమునకును వ్యాప్తికలదని యర్థము. ఈయర్థమునే క్రింది రెండు వృత్తములవలన జూపవచ్చును.

వేలువేలుగ నున్న యీ రెండు వృత్తముల వలన కా యంతయు వీ కు వెలుపల

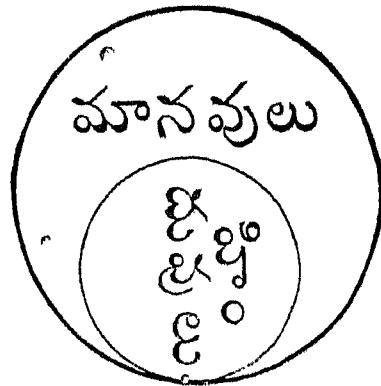
నున్నదనియు, వీ యంతయు కాకు వెలుపల నున్నదనియు, అర్థము స్ఫురించుచున్నది.

అ వాక్యమునందు, అనగా, ఏకదేశీయ భావవాక్యమునందు కర్తృపదమునకు గాని విధేయపదమునకు గాని వ్యాప్తిలేదు. "కొన్ని కాలు వీ" యను వాక్యమునందు కాకు వ్యాప్తి లేదనుట స్పష్టము. వీ లన్నియు కొన్ని కాలలో నిమిడియున్నట్లుగాని, కొన్ని వీ లే కొన్ని కాలలో నిమిడియున్నట్లుగాని యర్థము స్పష్టముగా లేనందున, వీకుఁ గూడ వ్యాప్తిలేదనుట స్పష్టము. 'కొన్ని పక్షులు చక్కనివి' అను వాక్యము ఈ క్రింది యొకటవ వృత్తమునందు వివరింపఁబడినది. 'కొందఱు మానవులు హిందువులు' అను వాక్యము రెండవ వృత్తమునందు వివరింపఁబడినది.

1-వ వృత్తము

వ వాక్యమునందు, అనగా ఏకదేశీయ అభావ వాక్యమునందు కర్తృ పదమునకు వ్యాప్తిలేదు; విధేయ పదమునకు వ్యాప్తి కలదు. 'కొన్ని కాలు వీకావు' ఇచ్చట కాకు వ్యాప్తి లేకపోవుట స్పష్టము. వీలన్నియు చెప్పుబడినకొన్ని కాలకు వెలుపల

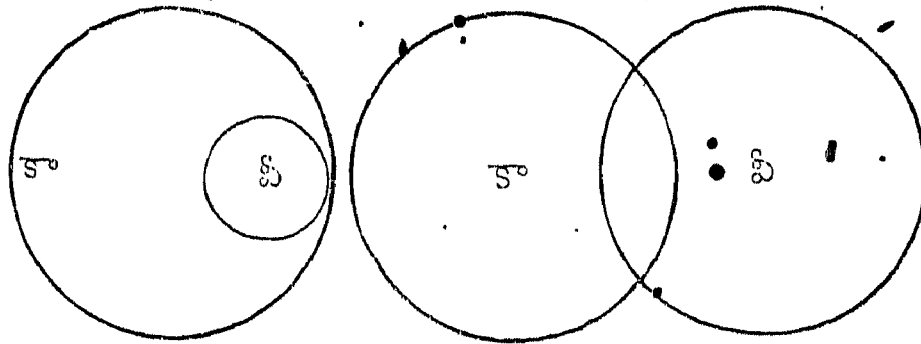

2-వ వృత్తము

నున్నవని యీ వాక్యమున కర్థమును చేయ వలయును. అట్లుచేయక కొన్ని వీలు మాత్రము కొన్ని కాలకు వెలుపల నున్నవనియు, మఱికొన్ని వీలు, కొన్ని కాలతో నేకీభవించినవనియు నర్థముజేసిన యెడల, మూలవాక్యము యొక్క తాత్పర్యముమాటి

పోవును. 'కొందఱు మానవులు తెలివిగలవారు. కాదు,' అనగా, 'తెలివి గలవారు' అను వర్గమంతయు వాక్యమందుఁ జెప్పఁబడిన కొందఱు మానవులకు వెలిగా నున్నదని యర్థము.

మఱును. 'కావున ఈవాక్యమునందు కర్తృపదమునకు వ్యాప్తిలేదు; విధేయపదమునకు వ్యాప్తికలదు. ఈయర్థము ఈ క్రింది వృత్తములవలన స్పష్టపడఁగలదు.

ఇట్లు తెలిస తాత్పర్య మేమనః సర్వదేశీయవాక్యములందు కర్తృపదమునకు వ్యాప్తిగలదు; ఏకదేశీయవాక్యమునందు కర్తృపదమునకు వ్యాప్తిలేదు; భావవాక్యమునందు విధేయపదమునకు వ్యాప్తిలేదు; అభావవాక్యమునందు విధేయపదమునకు వ్యాప్తికలదు.

వాక్యములకుఁగల విరోధము.

(Opposition of propositions)

సమాన కర్తృపదమును సమాన విధేయపదమును గల య, ర, ల, వ, అను నాలుగు వాక్యములకుఁ గల పరస్పర సంబంధమునకుఁ బాశ్చాత్య తార్కికులు వాక్యవిరోధ మని పేరుపెట్టిరి. వాక్యములకుఁ గల యీ సంబంధమును తెలిసికొనుటవలన, ఒక వాక్యము (య) సత్యమగునేని, లేక యసత్యమగునేని, ఆకర్తృపదమును, ఆవిధేయపదమును గల యితర (ర, ల, వ,) వాక్యములు సత్యముల

గునా, లేక, అసత్యములగునా యన్నజ్ఞానము కలుగును.

మానవులందఱు మరణాధీనులు (య)

మానవులెవ్వరును మరణాధీనులుకారు (ర)

కొందఱుమానవులు మరణాధీనులు (ల)

కొందఱుమానవులు మరణాధీనులుకారు (వ)

ఇవి నాలుగును. ఏక కర్తృపదమును, ఏక విధేయ పదమును గల వాక్యములు. వీనిలో నన్నియు సత్యములుగగాని, అన్నియు అసత్యములుగ గాని ఉండుటకు వీలులేదుగదా?

'మానవులందఱు మరణాధీనులు' (య) అను వాక్యము సత్యమేని 'మానవులెవ్వరును మరణాధీనులుకారు, (ర) అను వాక్యమును, 'కొందఱు మానవులు మరణాధీనులుకారు' (వ) అను వాక్యమును, అసత్యములై తీరవలయును.

వాక్యములకు నాలుగు విధములయిన వైరముకలదని తార్కికుల యభిప్రాయము. అవి యెవ్వి యనినః:-

వాక్య వైతములలో నిది ప్రబలమైనది. దీనిని ప్రబల వైర మనవచ్చును. ఇట్టి పరస్పర వైరము, య, వ, వాక్యములకును, ర, ల, వాక్యములకునుగలదు. (Contradiction)

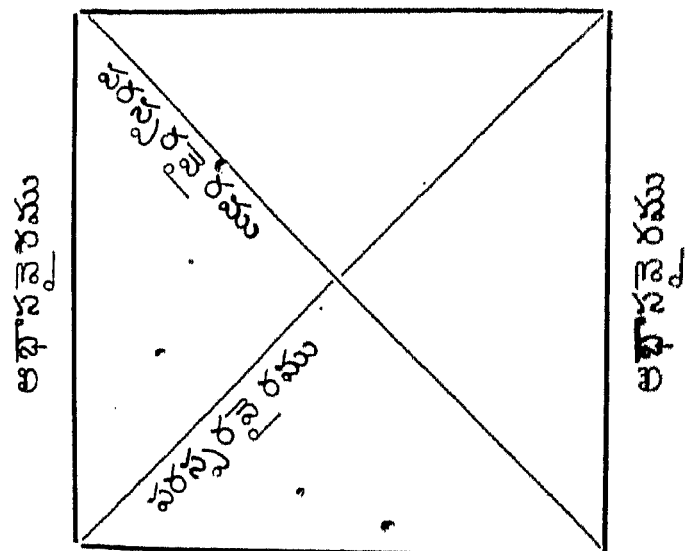
అనగా య సత్యమేని, వ అసత్యము. య అసత్యమేని వ సత్యము. అట్లే వ సత్యమేని య అసత్యము. వ అసత్యమేని య సత్యము. ఇట్లే ర, ల, వాక్యముల గుఱింఁచి యెఱుంగునది. అనగా పరస్పర వైరముగల రెండు వాక్యములును సత్యములు కానేరవు. అట్లే రెండును అసత్యములు కానేరవు. ఒకటి సత్యము, రెండవది అసత్యము అయి తీరవలయును.

ఇది సాధారణవైరము. య, ర వాక్యముల కిట్టి వైరము కలదా య వాక్యము సత్యమేని, ర వాక్యము అసత్యము. ర సత్యమేని య అసత్యము. ౨ వైరము (Contrariety)

అనగా రెండును సత్యములు కాజాలవు. కాని రెండును అసత్యములు కావచ్చును. మానవులందఱు పండితులు (య); మానవులెవ్వరును పండితులు కారు. (ర) అను యీ రెండు వాక్యములును అసత్యములే. వీనిలో నొకటి సత్యమేని రెండవది యసత్యమై తీరవలయును. కాని యొకటి యసత్యమేని రెండవది సత్యమై తీరవలయును అన్న నియమములేదు.

ల, వ వాక్యములకుగల వైరమునకు పేరు పెట్టబడినది. కించి ద్వైరముగల వాక్యములు రెండును, సత్యములు కావచ్చును. 3 కించి ద్వైరము (Sub-Contrariety) కాని రెండును అసత్యములు కాజాలవు. ఒకటి అసత్యమేని, రెండవది సత్యమై తీరవలయును. 'కొందఱు మానవులు పండితులు' (ల), 'కొందఱు మానవులు పండితులు కారు' (వ) అను రెండు వాక్యములును సత్యములు కావచ్చును. కాని యిందు నొకటి యసత్యమయిన యెడల, రెండవది సత్యమయి తీరవలయును. రెండును అసత్యము లగుటకు వీలులేదు.

య వైరము ర

ల కించి ద్వైరము వ

ఇది పేరుకు మాత్రము వైరము; నిజమయిన వైరము కాదు. అభాస వైరము (Sub-alternation) య ల లకును, ర వ లకును ఇట్టి సంబంధము కలదు. య సత్యమేని, ల సత్యము;

కాని ల సత్యమేని యు సత్యమో కాదో చెప్పుటకు వీలులేదు. ఇట్లే ర, వ లను గుఱించి యెఱుంగునది. య, ర, ల, వ వాక్యములకుఁ గల బైనిచూపఁబడిన నాలుగు విధముల యైన వైరము లీప్రక్కపుటలోని చతుర్భుజవలన స్పష్టపడఁగలవు.

పైని వివరింపఁబడిన వైరముల స్వభావమును చక్కఁగాఁ బరిశీలించితిమని, బృక వాక్యముయొక్క సత్యత్వాసత్యత్వములఁబట్టి, యితరవాక్యముల యొక్క సత్యత్వాసత్యత్వము లీ క్రింది రీతిగా నూహింపవచ్చునని తేటపడఁగలదు.

సత్యము	య	ర	ల	వ
య సత్యమగు నేని	సత్యము	అసత్యము	సత్యము	అసత్యము
ర సత్యమగు నేని	అసత్యము	సత్యము	అసత్యము	సత్యము
ల సత్యమగు నేని	సంశయాస్పదము	అసత్యము	సత్యము	సంశయాస్పదము
వ సత్యమగు నేని	అసత్యము	సంశయాస్పదము	సంశయాస్పదము	సత్యము

అసత్యము	య	ర	ల	వ
య అసత్యమేని	అసత్యము	సంశయాస్పదము	సంశయాస్పదము	సత్యము
ర అసత్యమేని	సంశయాస్పదము	అసత్యము	సత్యము	సంశయాస్పదము
ల అసత్యమేని	అసత్యము	సత్యము	అసత్యము	సత్యము
వ అసత్యమేని	సత్యము	అసత్యము	సత్యము	అసత్యము

వాక్యవిపర్యయము: సాక్షిదనుమానము

(Immediate Inference).

మూలార్థము చెడకుండ నొక విధమైన వాక్యమును మఱి యొక విధమయిన వాక్యముగా మార్చుట వాక్యవిపర్యయ మనఁబడును. దీనినే ప్రాచీననై యాయుకులు సాక్షాదనుమాన మనిరి. కాని నిజముగాఁ జూచినయెడల నిది యనుమానముకానేకాదు, ఇందు

ముగా మార్చుట వాక్యవిపర్యయ మనఁబడును. దీనినే ప్రాచీననై యాయుకులు సాక్షాదనుమాన మనిరి. కాని నిజముగాఁ జూచినయెడల నిది యనుమానముకానేకాదు, ఇందు

వలన పూర్వము తెలిసిన దానికంటె నూతనజ్ఞానమేమియుఁ గలుగదని; ఆ ద్వాచీ న నై యాయ్వుకుల యభిప్రాయము. వాక్యములను మూలార్థము చెడకుండ నూర్పు ముఖ్యపద్ధతులు రేండు ౧-టి, పదపరివర్తనము, ౨-ది రూపపరివర్తనము.

మూలవాక్యమునందలి కర్తృపదమును విధేయపదముగను, విధేయపదమును కర్తృప

దముగను, మార్చి మూల వాక్యము నందలి యర్థమును చెడఁ

గొట్టకుండ నూతన వాక్యమును సాధించుట పదపరివర్తన మనఁబడును. 'మానవు లెవ్వరును దేవతలు కారు' అను (౪) వాక్యము లోని కర్తృపదము విధేయపదముగను, విధేయపదమును కర్తృపదముగను మార్చి, 'దేవత లెవ్వరును మానవులుకారు' (౫) అను ప్రొత్త వాక్యమును సాధింపవచ్చును, కాని వాక్యము లన్నియు, నింతసులభముగా పదపరివర్తనమును పొందవు. 'మానవులందఱు సచేతన ప్రాణులు' (౬) అన్న వాక్యమునందలి పదములన్ని పరివర్తించిన మొడల 'సచేతనప్రాణులందఱును మానవులు' అను విపరీతార్థము నిచ్చువాక్యము సిద్ధించుచున్నది. ఇందుకుఁ గారణ మేమి? మొదటివాక్యమునందు విధేయపదమునకు వ్యాప్తి లేదు; నూతన వాక్యమునందా పదము కర్తృపదమై వ్యాప్తి జేందినది. కావున నిట్టి విపరీతార్థము నిచ్చెను.

పదపరివర్తనముఁ జేయునెడ నీక్రింది సూత్రములను గమనింప వలయును.

౧. మూలవాక్యము యొక్కయు, సాధిత వాక్యము యొక్కయు రూప మొకటిగా నుండవలెను. మూలవాక్యము భావరూప మగునేని సాధితవాక్యముఁ గూడ భావరూపముగనే యుండవలయును. మూల వాక్య మభావరూపముగనుండునేని, సాధితవాక్యముఁ గూడనభావరూపముగనే యుండవలయును.

౨. మూలవాక్యమునందు వ్యాప్తి జేందని పదము సాధితవాక్యమునందు వ్యాప్తి జేందఁగూడదు.

ఈ సూత్రముల ననుసరించి పదపరివర్తనము చేసితి మేని,

య వాక్యమునుండి ల వాక్యమును,
ర వాక్యమునుండి ర వాక్యమును,
ల వాక్యమునుండి ల వాక్యమును,

సాధింపగలము. వ వా క్య ము ను ం డి యేవాక్యమును సాధించుటకు వీలులేదు.

మూల వాక్యము భావరూపమేని, దానిని అభావరూపముగ మార్పుటయు, అభా

వరూపమేని భావరూపముగ మార్పుటయు ౨. రూపపరివర్తనము. పముగ మార్పుటయు (Obversion) రూపపరివర్తన మనిపించుకొనును.

ఈ మార్పులు చేయునప్పుడు మూల వాక్యముయొక్క యర్థము చెడకుండ నుండవలయును. 'రాముఁడు సత్యసంధుఁడు'

అను వాక్యమునకు రూపపరివర్తనము కల్పింపవలయును. ఈ వాక్యమునందు 'అ గు ను' అను భావరూపక సంయోజకపద మొకటి (Copula) అధ్యాహృతముగ నున్నదని చదువరులెఱిగియే యున్నారు. ఈ భావరూపక సంయోజకపదమును, అభావరూపముగ మార్చవలెను. అట్లే విధేయపదమైన 'సత్యసంధుఁడు' అను దానిని 'అసత్యసంధుఁడన్న యభావరూపముగ మార్చవలయును. ఇట్లు 'రాముఁడు సత్యసంధుఁడు' అను భావరూప వాక్యమునకు సమానార్థకముగా రూపపరివర్తనమువలన 'రాముఁడు అసత్యసంధుఁడు కాఁడు' అను అభావరూపక వాక్యము సిద్ధించుచున్నది. రూపపరివర్తనము చేయునప్పుడు ఈ క్రిందిసూత్రములను గమనింప వలయును.

౧. సంయోజక పదమును భావరూపముగా నున్నయెడల అభావరూపముగను, అభావరూపముగా నున్నయెడల భావరూపముగను మార్చవలెను.

౨. విధేయ పదమును భావరూపముగా నున్నయెడల అభావరూపముగను, అభావరూపముగ నున్నయెడల భావరూపముగను మార్చవలయును.

౩. ఈ మార్పు చేయునప్పుడు పదపరివర్తనము చేయ నక్కరలేదు. మూలవాక్యములోని కర్త సాధిత వాక్యములోని కర్త గనే యుండును. అట్లే విధేయపదముగూడ విధేయ పదముగ నుండును.

పై సూత్రముల ననుసరించి వాక్యముల రూప పరివర్తనము కల్పించినయెడల సాధింపబడు వాక్యము లీక్రింద జూపబడినవి.

మూల వాక్యము	సాధిత వాక్యము
(య) మనుష్యు లందఱు మరణ శీలురు.	(ర) మనుష్యు లెవ్వరును అమరణశీలురుకారు.
(ర) మనుష్యు లెవ్వరును సర్వజ్ఞులుకారు.	(య) మనుష్యు లందఱును అసర్వజ్ఞులు.
(ల) కొందఱు మనుష్యులు పండితులు.	(వ) కొందఱు మనుష్యులు అపండితులుకారు.
(వ) కొందఱు మనుష్యులు సమ్మతగిన వాధి కారు.	(ల) కొందఱు మనుష్యులు సమ్మతగని వారు అగుదురు.

వాక్య విపర్యయముయొక్క పైని వివరింపబడిన రెండుమార్గములను నై యాయకులనేక విధముల కలిపి పదరూప పరివర్తనము

(Obversion of the Converse) అనగా మొదట నొక వాక్యమునకు పదపరివర్తనముగావించి, పిదప నా సాధిత వాక్యమునకు

రూప పరివర్తనము కావించుట, రూపపద పరివర్తనము (Contraposition or conversion of the obverse) మొదలయిన వాక్య వివరణలు పద్ధతులనేకములు నిర్మించుకొనిరి. అవన్నియు గ్రంథ విస్తర భీతిచే నిచ్చట సవిస్తరముగా వర్ణింపఁబడవు.

న్యాయము (త్రిశోది)

Syllogism

మన న్యాయ శాస్త్రమునందలి న్యాయమునకు నైదు అవయవములు కలవని చదువరులు చూచి యున్నారు. పాశ్చాత్యును మానము త్రవయవాత్మకము.

మానవులందఱు మరణశీలురు.

దేవదత్తుడు మానవుడు.

కావున, దేవదత్తుడు మరణశీలుడు.

పాశ్చాత్యును మాన మిట్లు మూడు పదములుగా సాధింపఁబడును. కావున, ఈ న్యాయమునకు త్రిపాది (Syllogism) యని పేరు పెట్టదము. ప్రతి త్రిపాదియందును మూడు వాక్యము లుండును. అందు మొదటి రెంటికిని స్వీకృత (Premises) వాక్యము లనిపేరు. మన నై యాయికుల సంత్రదాయాను సారమువీనివి హేతు వాక్యము లనవచ్చును.* మూడవ వాక్యమునకు సిద్ధాంత వాక్య మని పేరు. మన న్యాయ శాస్త్రము

* హిందూ న్యాయ శాస్త్రానుసారము మొదటి వాక్యము యదాహరణ వాక్యము, రెండవది హేతు వాక్యము అగును.

నందు దీనిని 'నిగమన' మనియెదరు. చివర యానికి మొదటి రెండును హేతువాక్యములు. సిద్ధాంతమున కవి హేతువులు. మూడవది ఆ రెండువాక్యముల కలిమిడిచే వచ్చిన సిద్ధాంత వాక్యము. మొదటి రెండు స్వీకృతవాక్యములు అనఁగా హేతువాక్యములు సత్యములా అసత్యములాయన్న విషయముతో న్యాయ శాస్త్రమునకుఁ బనిలేదు. మొదటి రెండు వాక్యములును సత్యము లయినయెడల మూడవ వాక్యము తప్పక సత్యమని మాత్రము న్యాయ శాస్త్రము చెప్పును.

త్రిపాదియందు మూడు వాక్యము లుండును. ప్రతివాక్యమునందును రెండు పదము

లుండును. కావున,

త్రిపాదిలోని పదములు

మొత్తము మీఁద,

నాఱు పదములుండవలెను. పైని చూపఁబడిన త్రిపాదియొక్క యదాహరణమున, ఒకటివవాక్యమునందు 'మానవులు' 'మరణశీలురు' అనునవియు, రెండవవాక్యమునందు 'దేవదత్తుడు' 'మానవుడు' అనునవియు, మూడవ వాక్యమునందు 'దేవదత్తుడు' 'మరణశీలుడు' అనునవియుగలిసి యాఱుపదము లయ్యెను. కాని వీనిలో నొక్కొక్క పదము రెండుసారులు వచ్చినది. కావున త్రిపాదియందలి పదములు మూడి. మన న్యాయ శాస్త్రమునందు నెప్పుడును వాడఁబడు ధూమాగ్ని సంబంధమయిన యదాహరణముఁ దీసికొందము.

ధూమవంతములన్నియు అగ్నిమంతములు.

పర్వతము ధూమవంతము.

కొవున పర్వతము అగ్నిమంతము.

ఇందు మూడు పదములు కలస్తే: ధూమవంతము, అగ్నిమంతము, పర్వతము. పై మూడు వాక్యములలో మొదటి రెండును హేతువులు, (హేతు వాక్యములు), మూడవది సిద్ధాంతము (సిద్ధాంతవాక్యము). సిద్ధాంతవాక్యమందలి కర్తృపదమైన పర్వతమునకు గౌణపదము (Minor term- పక్షము) అనియు, విధేయపదమైన 'అగ్నిమంతము' అనుదానికి ముఖ్యపదము (Major term-సాధ్యము) అనియుపేర్లు. హేతువాక్యముల రెండింటిలోను కానవచ్చెడి 'ధూమవంత'మను పదమొకటి కలదు. దానిని, మధ్యవర్తిపదము (Middle-term-లింగము) అనియెదరు. ఏ హేతువాక్యము నందు ముఖ్యపదము (సాధ్యము) ఉండునో, అది ముఖ్యహేతువాక్యము (Major-premise ఉదాహరణము); ఏ హేతువాక్యము నందు గౌణపదము (పక్షము) ఉండునో అది గౌణ హేతు వాక్యము (Minor premise - హేతువాక్యము).

రెండు హేతువాక్యములవలననొకసిద్ధాంతవాక్యము (నిగమనము లేకప్రతిజ్ఞ) సాధించుట త్రిపాదియొక్క షనియైయున్నది. య, ర, ల, వ, లని వాక్యములు నాలుగు తెఱంగులు. వానిలో, ఏ రెండువాక్యములను హేతువాక్యములుగాఁ దీసికొన్నను సిద్ధాంత వాక్యము వచ్చునా? రాజాలదు. చూడుఁడు.

అన్నికాలువీ.

(య)

ఏ చాము మాకాదు.

(ర)

ఈ హేతు వాక్యమువలన, ఎట్టి సత్యసిద్ధాంతమును సాధింప నలవికాదు. కొవున సత్యసిద్ధాంతమును సాధించుటకు త్రిపాదియందలి వాక్యములును పదములును, ఎన్నియుండవలయునో, ఎట్లుండవలయునో, వానిలో వానికి నుండవలసిన సంబంధ మెట్టిదో తెలియఁజేయుసూత్రములు కొన్నిగలవు. వాని నీక్రింద నుదాహరించి చర్చించెదము.

౧. ప్రతిత్రిపాదిలోను మూడే పదములుండవలెను. మూటికంటె నెక్కుడుగాని తక్కువగాని పదము సూత్రములు లుండఁ గూడదు. ఇందలి యొక్కొక్కపదమును ఒక్కొక్క యర్థమునందే వాడవలయును. ఈ మూడు పదములకు ముఖ్యపదమనియు, గౌణపదమనియు, మధ్యవర్తిపదమనియు పేర్లు. ఒక్కొక్కపద మొక్కొక్క యర్థమునందే వాడక, ఒకసారి యొక యర్థమునందును మఱి యొకసారి మఱి యొక యర్థమునందును వాడిన యెడల పదముల సంఖ్యమూటికంటె మించిపోవును. అనుమాన మనఁగా రెండు పదములను మూడవ పదముతోఁ బోల్చిచూచి యీ రెండుపదముల సంబంధమును నిశ్చయించుట గనుక త్రిపాదియందు మూడే పదము లుండవలయును.

౨. ప్రతిప్రతిహేదియందును మూడే వాక్యములుండవలయును. మూటికంటె నెక్కుడుగాని తక్కువగాని వాక్యము లుండఁగూడదు. ఈ వాక్యములతో ముఖ్యహేతువనియు, గౌణహేతువనియు, సిద్ధాంతమనియు నామములు.

౩. మధ్యవర్తి (హేతు) పదము రెండు హేతు వాక్యములందును ఊండి ఒక హేతు వాక్య మందయినను వ్యాప్తిజెంది యుండవలయును.

ఇది ముఖ్యమయిన సూత్రము. మధ్యవర్తిపదము (లింగము) ఒక హేతువాక్యమందయినను వ్యాప్తి జెందనియెడల దానితో ముఖ్యగౌణపదములను పోల్చుటకు వీలులేదు. మధ్యవర్తి పదముయొక్క యొక భాగమునకు ముఖ్యపదముతో సంబంధముండవచ్చును; మధ్యవర్తి పదముయొక్క రెండవ భాగముతో గౌణపదమునకు సంబంధముండవచ్చును. ఇట్లు ముఖ్య పదమునందు ఏకదేశాంతర్వర్తియు, గౌణ పదమునందు ద్వంద్వదేశాంతర్వర్తియునగు మధ్యవర్తిపదము ముఖ్యగౌణపదములకు సంబంధము కూర్పనేరదు. ఇది యదాహరణమువలన స్పష్టమగును.

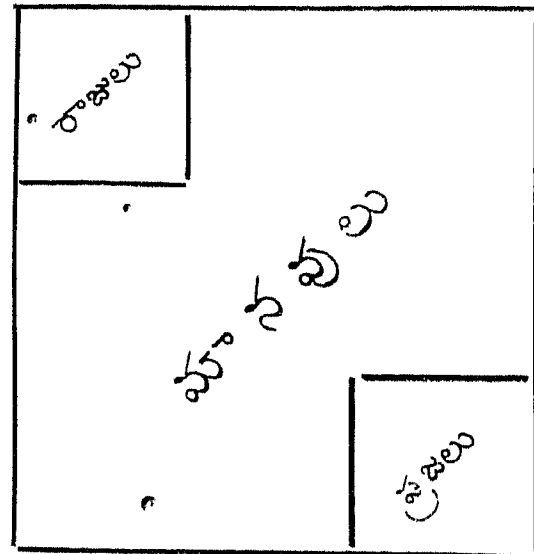
రాజులందఱు మానవులు (ముఖ్యహేతువు)

ప్రజలందఱు మానవులు (గౌణహేతువు)

కావున ప్రజలందఱు రాజులు (సిద్ధాంతము)*

* ముఖ్యహేతువునకు ఉదాహరణవాక్యము లేక వ్యాప్తివాక్యమనియు, గౌణహేతువునకు హేతువాక్య

ఈ త్రిపాది యందలి సిద్ధాంత మపసిద్ధాంతము; సరియైనది నాదు. ఈ పొరబాటునకు గారణమేమి? 'మానవులు' అను మధ్యవర్తిపదమునకు వ్యాప్తిలేక పోవుటయే దీనికి హేతువు. ఈపదము రెండు హేతువాక్యములందును య వాక్యమందలి విధేయ పదమైనందున దీనికి వ్యాప్తిలేకపోయె. ఈక్రింది చతుష్కోణముం జూడుడు.

పెద్ద చతుష్కోణము 'మానవులు' అనుకొనుడు. అందులోనియొక చిన్న చతుష్కోణము రాజులు. మఱియొక చిన్న చతుష్కోణము ప్రజలు; ఈ చిన్న చతుష్కోణములు పెద్ద చతుష్కోణము యొక్క ఏకదేశాంతర్వర్తము

మనియు లేక ఉపనయవాక్యమనియు, సిద్ధాంతమునకు నిగమనవాక్యమనియు, లేక ప్రతిజ్ఞయనియు పేరుపెట్టినయెడల మననైయాయుకులకు బాగుగనర్థమయ్యెడి నని తోచుచున్నది.

లయినను ఒక దానితో మఱియొక దానికి సంబంధములేక విడివిడిగా నున్నవి.

౪ ఒక్క హేతువాక్య మందయినను వ్యాప్తిలేని పదము సిద్ధాంతమునందు వ్యాప్తి జెందఁగూడదు.

నుంచి ప్రజలందఱును రాజభక్తులు (ముఖ్యహేతువు) నుంచి ప్రజలందఱును తెలివిగలవారు (గౌణహేతువు) కావున తెలివిగలవారందఱును రాజభక్తులు (సిద్ధాంత)

ఇది అపసిద్ధాంతము. ఏల? గౌణహేతు వాక్యమునందలి 'తెలివిగలవారు' అనుపదము నకు (య వాక్యమందలి విధేయపద మగుటచే) వ్యాప్తిలేదు. సిద్ధాంతమునందు నది య వాక్యము యొక్క కర్తృపద మగుటచే దానికి వ్యాప్తి గలిగినది. కావున నిది యపసిద్ధాంత మయినది. పై హేతువులనుబట్టి 'కొందఱు తెలివిగలవారు రాజభక్తులు' అని సిద్ధాంతముచేసిన నది సరియైన సిద్ధాంత మగును.

౫ రెండు హేతువాక్యములును అభావ రూపములయినయెడల వానినుండి ఏ సిద్ధాంత మును సాధింప నభివికాదు.

పక్షులు చేపలుకావు.

చేపలు పురుగులు కావు.

ఈ హేతువాక్యముల ననుసరించి మనము పక్షులను గుఱించిగాని పురుగులనుగుఱించి గాని యెట్టి సిద్ధాంతమును సాధించుటకు వీలులేదు.

౬ ఒక హేతువాక్యము 'అ భావ, రూప మయ్యేనేని సిద్ధాంతముకూడ అభావరూప ముగ' నుండును.

౭. హేతువాక్యములు రెండును, ఏక దేశీయములయినయెడల నే సిద్ధాంతము సాధింప నలవికాదు. అనఁగా హేతు వాక్యములలో నొక్కటియైనట్లు సర్వ దేశీయముగా నుండవలయును.

౮ హేతువాక్యములలో నొక్కటి ఏక దేశీయముగ నుండేనేని సిద్ధాంతముగూడ ఏక దేశీయవాక్యముగ నుండును.

పై సూత్రములనుబట్టి ఎట్టి త్రిపాదులు సుసిద్ధాంతముల నిచ్చునో, యెట్టివి యీయవో మనము నిశ్చయింప వచ్చును. - య, ర, ల, వ, లను నాలుగు వాక్యములలో నుండి రెండు రెండువాక్యములు విడదీసి హేతుద్వయముగ నమర్చి, ఏయే హేతు ద్వయము సుసిద్ధాంత ముల నీయఁగలదో, యేది యేది యీయలేదో కనుగొందము. య, ర, ల, వ, వాక్యములను రెండు రెండుగా నమర్చినయెడల పదునాఱు గుంపు లగుచున్నవి.

య య ర య ల య వ య

య ర ర ర ల ర వ ర

య ల ర ల ల ల వ ల

య వ ర వ ల వ వ వ

పైని ఈయఁబడిన యెదవ సూత్రము ననుసరించి రెండు హేతువాక్యములు అభావ రూపములేయైనయెడల సుసిద్ధాంతము నీయఁ

జాలవు. కావున జతలలోనుండి, రర, రవ, వర, వవ, అను నాలుగు జతలు మనకు అనుపయోగములు. అట్లే హేతువాక్యములు రెండును, ఏకదేశీయములైన యెడల సిద్ధాంతము నీయఁ జూచునన్న యేడవ సూత్రము ననుసరించి లల, లవ, వల, అను మూడు జతలు కూడ మనకు పనికిగోవు. నాలుగవ సూత్రము ననుసరించి, లర, జతయు పనికిమాలినదే. ఇట్లేనిమిది జతలు పోగా, ఎనిమిది జతలు మిగిలినవి.

- (౧) యయ (౫) రయ (౭) లయ (౯) వయ
(౨) యర ...
(౩) యల (౬) రల ...
(౪) యవ ...

ఇక నీ యెనిమిది జతలను గుఱించి నిచారంపవలయును:

హేతు వాక్యములలోని మధ్యపదము శ్రేణులు (Figures) యొక్క స్థలమునుబట్టి త్రిపాదులు నాలుగు

శ్రేణులుగా విభజింపఁబడినవి. మధ్యవర్తి పదము (లింగము) ముఖ్యహేతువాక్యమునందు కర్తృపదముగను, గౌణహేతువాక్యమునందును విధేయపదముగను ఉండిన నది ప్రథమశ్రేణి.

మానవులందఱు మరణమొందువారు (ముఖ్యహేతువు) దేవదత్తుడు మానవుడు. (గౌణహేతువు)

పై హేతుద్వయమునందు, మానవపదము మధ్యవర్తి పదము (లింగము). ఇది ముఖ్య

హేతువునందు కర్తగను, గౌణహేతువునందు విధేయముగను ఉన్నది.

మధ్యవర్తిపదము (లింగము) హేతుద్వయమునందును విధేయపదముగానే యుండనేని

అది ద్వితీయశ్రేణి యగును.

సత్కార్యములన్నియు

భూషణాస్పదములు (ముఖ్యహేతువు)

కొన్ని కార్యములు భూషణా

స్పదములు కావు (గౌణహేతువు)

ఇందు 'భూషణాస్పదములు' మధ్యవర్తి పదము; హేతుద్వయమునందును విధేయపదముగ నున్నది.

మధ్యవర్తిపదము (లింగము) హేతుద్వయమునందును కర్తృపదముగా నుండనేని

అది తృతీయశ్రేణి యగు.

తిమింగిలఱు లన్నియు సస్తనములు (ము. హే.)

తిమింగిలములన్నియు జలచరములు (గౌ. హే.)

మధ్యవర్తిపదము (లింగము) ముఖ్యహేతువునందు విధేయపదముగను, గౌణహేతువునందు కర్తృపదముగను, ఉండనేని

చతుర్థశ్రేణి యనంబడును.

తిమింగిలములన్నియు సస్తనములు (ము. హే.)

సస్తనములన్నియు వంశాన్తీమంతములు (గౌ. హే.)

ముఖ్యపదమునకు వీ యేనియు గౌణపదమునకు కా యనియు మధ్యవర్తి పదమునకు మా యనియు గుర్తులు పెట్టితిమేని, ఈనాలుగు శ్రేణుల నిట్లుచూపవచ్చును.

వాక్యము	ప్రథమ శ్రేణి	ద్వితీయ శ్రేణి	తృతీయ శ్రేణి	చతుర్థ శ్రేణి
ముఖ్య హేతువు	మా—వీ	వీ—మా	మా—వీ	వీ—మా
గౌణ హేతువు	కా—మా	కా—మా	మా—కా	మా—కా
సిద్ధాంతము	కా—వీ	కా—వీ	కా—వీ	కా—వీ

అనుమానమునకుఁ బనికి వచ్చునని మనము న్నని ఏరిపెట్టియున్న ఎనిమిది జతలను ఈ నాలుగు శ్రేణులలోఁజెట్టి, ఏది యేది యక్కరకు వచ్చునో చూతము.

ప్రథమ శ్రేణి .

(౧) ఒకటవ జత యయ

య. అన్ని మా లు వీ (ముఖ్య హేతువు)

య. అన్ని కా లు మా (గౌణ హేతువు)

ఈ రెండు వాక్యముల వ్యాప్తిని జూచిన నీ క్రింది రెండు సిద్ధాంతము లేర్పడుచున్నవి.

అన్ని కా లు వీ

కొన్ని కా లు వీ

రెండవ సిద్ధాంతము అనఁగా 'కొన్ని కాలువీ' అను దానిని బలహీన సిద్ధాంత మందురు. అది మొదటి సిద్ధాంతములో నన్యగా 'అన్ని కాలువీ' యన్న దానిలో నిమిడి యున్నది. కావున 'అన్ని కాలు వీ' యన్న సిద్ధాంత మే మనకు ముఖ్యము. ఎక్కువ బలముగల సిద్ధాంతమును సాధించుటకు వీలున్నప్పుడు తక్కువ బలముగల సిద్ధాంతముతో సంతృప్తిఁ జెంది యూరకుండఁగూడదు. ఇట్లు 'యయయ' అన్న

అన్న త్రిపాది సిద్ధించినది. 'యయయ' త్రిపాదియనఁగా నేత్రిపాదియందు ముఖ్య హేతువు య వాక్యముగను, గౌణ హేతువు య వాక్యముగను, సిద్ధాంతము య వాక్యముగను ఉండునో అట్టిదియని యర్థము.

(౨) రెండవ జత యర.

య. అన్ని మా లు వీ (ముఖ్య హేతువు)

గ. ఏకాయుష్మాకాదు (గౌణ హేతువు)

ఈ హేతుద్వయమువలన నెట్టి సుసిద్ధాంతమును సాధించుటకు వీలులేదు. ఎందుకనఁగా ఒక్క హేతువు అభావరూపముగనుక సిద్ధాంతమును అభావ రూపముగనే యుండవలయును గదా. అట్టి వాక్యములు రెండు.

ఏకాయు వీ కాదు.

కొన్ని కా లు వీ కావు.

ఈ రెండింటిలోను వీ విధేయ పదంబగుటచే దానికి వ్యాప్తిగలదు ముఖ్య హేతువాక్యమునందు, ఈపదమునకు వ్యాప్తి లేదు. కావున సిద్ధాంతము లప సిద్ధాంతము లని యర్థము.

(3) మూడవజత యల.

య. అన్నిమాలు వీ (ముఖ్యహేతువు)

ల. కొన్నికాలు మా (గౌణహేతువు)

కావున, కొన్ని కాలు వీ. ఇదిక్రమమయిన సిద్ధాంతము నిచ్చును. కావున యలల అనునది మన కక్కటకు వచ్చు త్రిపాది.

(౪) నాలుగవజత యవ.

య. అన్నిమాలు వీ (ముఖ్యహేతువు)

వ. కొన్నికాలు మాకావు (గౌణహేతువు)

రెండవజతవలెనే, యీజతవలన గూడ సుసిద్ధాంతప్రాప్తి కాజాలదు. రెండవ జత విషయమయిన కారణము లిచ్చటను వర్తిం చును.

(౫) అయిదవజత రయ.

ర. ఏమాయు వీకాదు (ముఖ్యహేతువు)

య. అన్ని కాలు మా (గౌణహేతువు)

ర. కావున ఏకాయు వీ కాదు. (సిద్ధాంతము)

వ. లేక కొన్ని కాలు వీ కావు.

రెండవసిద్ధాంతము బహిషీన సిద్ధాంతము; ఈ సిద్ధాంతము మొదటి సిద్ధాంతమునం దిమిడియున్నది. కావున మొదటి సిద్ధాంత మునే గ్రహింపవలయును. ఇట్టి శ్రేణిలో, బనికివచ్చెడి మూడవ త్రిపాది రయర

(౬) ఆఠవజత రల.

ర. ఏమాయు వీ కాదు (ముఖ్యహేతువు)

ల. కొన్ని కాలు మా (గౌణహేతువు)

వ. కొన్ని కాలు వీ కావు. (సిద్ధాంతము)

ఇది యీశ్రేణిలో బనికివచ్చెడి నాలుగవ త్రిపాది రలవ.

(2) ఏడవజత లయ.

ల. కొన్నికాలు మా (ముఖ్యహేతువు)

య. అన్ని కాలు మా (గౌణహేతువు)

ఇందలి మధ్యవర్తిపదమునకు వ్యాప్తి లేమిచే నిందుండి సుసిద్ధాంతమేమియు వెడల నేరదు.

(౮) ఎనిమిదవజత వయ.

వ. కొన్ని మాలు వీకావు (ముఖ్యహేతువు)

య. అన్ని కాలు మా (గౌణహేతువు)

పై కారణముచేతనే యిందుండియు సుసిద్ధాంతము వెడల నేరదు.

ఇట్లు మొదటిశ్రేణిలో, బనికివచ్చెడి త్రిపాదులు నాలుగు. పనికివచ్చెడి త్రిపాదులకు నైయాయకులు సుతర్కములు (సన్న్యాసములు-Valid moods) అని పేరుబెట్టిరి.

ప్రథమశ్రేణిలోని సుతర్కములు

యయయ, రయర, యలల, రలవ.

మిగిలినమూడు శ్రేణులలోనుబెట్టి ఈయెనిమిది జతలను పైవిధమున విమర్శించి చూడగా, నీ క్రింది సుతర్కములు తేలుచున్నవి:-

రెండవ శ్రేణి

రయర, యరర, రలవ, యవవ.

మూడవ శ్రేణి.

యయల, లయల, యలల, రయవ,

వయవ, రలవ.

నాలుగవ శ్రేణి:

యయల, యరర, లయల, రయవ, రలవ.

పైని వర్ణింపబడిన నాలుగు శ్రేణులలో

మొదటి శ్రేణి సత్యనిర్ణయమునకు నుత్తమ మైనదని, దానికి పరిపూర్ణ శ్రేణియన్న పేరు వచ్చెను. ఇతర శ్రేణులలోని తర్కములను (న్యాయములను) తొక్కికులు వాక్యవిపర్యయము ననుసరించి మొదటి శ్రేణిలోని తర్కములుగామార్చి వానియోగ్యతను కనుగొనియెదరు.

మొదటి శ్రేణిలోని యయయ అను తర్కము నిత్య వ్యవహారమునందును, శాస్త్ర శోధనయందును మిక్కిలి యుపయోగకరము. వ్యాకరణ నియమములబట్టి యొకానొక పదము తప్పి యొప్పొయని కనుగొనునప్పుడును, నైదులు ఒకానొక రోగమును దాని లక్షణమునుబట్టి నిర్ణయించు నప్పుడును, న్యాయసభలలో వాదవిషయము చట్టమునకు లోబడినదా కాదాయని వాదించునపుడును, రేఖాగణితమునం దొక సిద్ధాంతమునుబట్టి మఱియొక సిద్ధాంతమును సాధించునపుడును, జనులు ఈ తర్కమునే యుపయోగించు కొందురు.

హేత్వాభాసములు

తర్కములో దాను పొరపాటు పడకుండుటయు, నెదటివాడు చేయు పొరపాటులను కనుగొనుటయు న్యాయ శాస్త్రము నేర్చుకొనినందుకు బీరమ ప్రయోజనము. కావున మన న్యాయశాస్త్రమునందువలెనే పాశ్చాత్య న్యాయ శాస్త్రమునందును, హేత్వాభాసములను వివరించెదరు. హేత్వాభాసమనగా

తప్పువాదమన్నమాట. పాశ్చాత్య శాస్త్రాన్ని సార్వము హేత్వాభాసములు (Fallacies) రెండువిధములు, తర్కహేత్వాభాసములు (Logical fallacies), వస్తుహేత్వాభాసములు (Material fallacies). తర్కహేత్వాభాసములను చర్చించునప్పుడు అందలి వాక్యముల, స్వరూపజ్ఞానము చాలును. అందుఁజిప్పింపఁబడిన విషయముయొక్క జ్ఞానముతోఁ బనిలేదు. వస్తు హేత్వాభాసములఁ గనుగొనుటకు విషయజ్ఞాన మావశ్యకము. తర్కహేత్వాభాసములు మరల రెండువిధములు. కేవల తర్కహేత్వాభాసములు (Purely logical), అర్థ తర్క హేత్వాభాసములు (Semi-logical). కేవల తర్క హేత్వాభాసములు నాలుగు:-

త్రిపాది (Syllogism) యందు నాలుగు పదములున్న నీ హేత్వాభాసమగును. త్రిపాదియందు పక్ష (Minor), సాధ్య (Major), లింగము (Middle) ౧ పదచతుష్టయహేత్వాలను మూఁడుపదములే భాసము (Terms) ఉండవలెను.

Fallacy of four terms అంతకంటె నైక్కు డుండఁగూడదని నియమ మిదివఱకుఁ జెప్పఁబడినది. దానికి భంగము కలిగినందున ఈ హేత్వాభాసము తటస్థించును.

ఉదాహరణము:-

ధూమ మున్ననోట అగ్ని యుండును
పర్వతముమీఁద నరణ్యమున్నది
కావున, పర్వతముమీఁద నగ్ని గలదు.

అనునది హేత్వాభాసము. ఏల? ఇందు నాలుగు చదములు వచ్చినవి 'ధూమము', 'అగ్ని', 'పర్వతము', 'అరణ్యము' గనుక.

త్రిపాది యుండలి హేతుపదము (Middle term) సకుపూర్ణమైన వ్యాప్తి ఒక్క వాక్యము నందైనను ఉండ

౨. అవాప్యహేత్వా భాసము
Fallacy of undistributed middle.
ము. అట్లు వ్యాప్తిలేని హేతువును తర్కము నందు నుపయోగించిన యెడల ఈ హేత్వా భాసమగును.

ఉదాహరణము:

వైష్ణవులందఱు హిందువులు

శైవులందఱు హిందువులు

కావున వైష్ణవు లందఱు శైవులు.

ఇది హేత్వాభాసము, ఎందుకు? ఇందలి హేతుపదము 'హిందువులు'. అది మొదటి రెండు హేతువాక్యములలోను సర్వదేశీయ వాక్యముల విధేయముగ నుండుటచే దానికి వ్యాప్తిలేదు. ఇట్లు వ్యాప్తిలేని మధ్యపదము (హేతుపదము) ఉపయోగింపబడుటచే తర్కము తప్పినది. వాదవివాదములందు ఈ హేత్వాభాసము విశేషముగ వచ్చుచుండును.

'పక్షము' (Minor

౩. అక్రమవ్యాప్తి

హేత్వాభాసము

Fallacy Illicit process of the major or minor term

term) నకుగాని,

సాధ్యము (Major

term) నకుగాని, హే

త్యములలో వ్యాప్తిలేనప్పుడు సిద్ధాంత

వాక్యమునందు వ్యాప్తికల్పించుటవలన ఈ దోషము సంభవించును.

ఉదాహరణము :

రాజులందఱు మానవులు (ము. హే.)

ప్రజలు రాజులుకారు (గా. హే.)

కావున ప్రజలు మానవులుకారు. (సిం.)

ఈ త్రిపాదియందు 'మానవులు' అనునది సాధ్యము. సిద్ధాంత వాక్యమునందు దీనికి వ్యాప్తియున్నది. కాని ముఖ్యహేతు వాక్యమునందు దీనికి వ్యాప్తిలేదు. కావున నిది తప్పుసిద్ధాంతము. మానవ వర్గము మిక్కిలి పెద్దది. అందు నొకవైపు రాజు వర్గమును, మఱియొకవైపు ప్రజావర్గమును ఒకరిని ఒకరు తగలక యుండవచ్చును. కావున నిద్దఱును మానవులే.

హేతువులలో నొక్క యభావవాక్యముండిన సిద్ధాంతముకూడ సభావవాక్యముగనే యుండును, రెండు హేతు వాక్యములును భాగము అభావ రూపముగ Fallacy of negative premises. నున్న సిద్ధాంత మేదియు తేలనేరదు, అని యిదివఱకు జెప్పియున్నాము. ఈ నియమములను ఉల్లంఘించిన యెడల ఈ దోషము వచ్చును.

ఉదాహరణము:-

హిందువులు క్రైస్తవులుకారు.

మహమ్మదీయులు క్రైస్తవులుకారు.

కావున హిందువులు మహమ్మదీయులు.

ఇందలి హేత్వాభాసము స్పష్టము, రెండు, హేతువాక్యములు అభాస రూపములయి నందున వానివలన, హిందువులకును మహమ్మదీయులకుఁ గల సంబంధము బోధపడనేరదు.

అర్థతర్క హేత్వా భాసములు ఆఱు విధములు:-

ఒక పదము నానార్థములందు నుపయోగించినందున ఈదోషము సంభవించును. ఒక

(౧) పదార్థసంశయ పదము రెండర్థములందుఁ దర్కమునఁగాన హేత్వాభాసము దుఃపదమునఁగాన వచ్చిన నది రెండుపదములనియే యర్థము.

Fallacy of equivocation

ఇట్లేది పదచతుష్టయ హేత్వాభాసము యొక్క రూపాంతరము.

ఉదాహరణము:

మనుష్యునిఁ జంపినవాఁడు దుండనార్థుఁడు
ఉరిశిక్ష విధించిన న్యాయాధీశుఁడు మనుష్యునిఁ జంపినవాఁడు
కావున, ఉరిశిక్ష విధించిన న్యాయాధీశుఁడు దుండనార్థుఁడు

ఈ తర్కమునందు 'మనుష్యుని జంపిన వాఁడు' అను పదము మొదటి వాక్యమునందు నొక యర్థమందును, రెండవ వాక్యమునందు మఱియొక యర్థమునందును వాడఁబడినది. మొదటి వాక్యమునందు దానికి 'అన్యాయముగను అధికారము లేకుండగను మనుష్యునిఁ జంపినవాఁడు' అని యర్థము. రెండవ వాక్యమునందు అట్టి యర్థములేదు. ఇట్లు రెండు

ర్థములు హేతువునకుఁ గలుగవచ్చును, సాధ్యమునకుఁ గలుగవచ్చును. సాధారణముగ ఈ హేత్వాభాసము. మత సంబంధమైన చర్చలలోను, కోర్టు తగాదాలలోను వచ్చుచుండును.

అన్వయమునందు సంశయముగల వాక్యము

౨. వాక్యార్థ సంశయ

హేత్వాభాసము

Fallacy of amphibology

ము త్రిపాది యందునుండేనేని యీదోషము సంభవించును.

ఒకానొక వాక్యము

నందు కర్తృపదమొద్ది విధాయక పదమొద్ది యని సంశయముకలుగునట్లుగ వాక్యముండఁ గూడదు.

పదాంతర్గతములైన యొక్కొక

౩ సంయోగహేత్వా

భాసము

Fallacy of composition.

వ్యక్తిని గుఱించి మొదటఁ జెప్పి, మరల నా సిద్ధాంత మావ్యక్తుల కన్నిటికిఁ గలిపిచెప్పట

వలన ఈ దోషము పొందెను. 'ఈ యింటి వాసము లన్నియుఁ బది. యడుగుల పొడవు గలవి' యన్న వాక్యమునకు సాధారణముగ, 'ఈ యింటిలోని ప్రతి వాసము పది అడుగుల పొడవుగలది' అని యర్థము. మొదట ఈ యర్థమునందు వాక్యముచ్చరించి, పిదప 'ఈ యింటిలోని వాసములన్ని కలిసి పది యడుగుల పొడవు' అని యర్థము చేసినయెడల తప్పుకే సిద్ధాంతము తప్పిపోవును.

సంయోగ హేత్వాభాసమునకు నిది తల
ర విభాగ హేత్వాభాసము
Fallacy of Division
యన్ని వ్యక్తుల సమూ
హమని యర్థము చెప్పి పదప నాపద మొక్కొక
వ్యక్తిసంబంధించినదని యర్థముచేయుటవలన
నీ దోషము సంభవించును.

మాటలాడు వారి యుచ్చారణ భేదమును
గ కాకు హేత్వాభాసము
Fallacy of accent
బట్టి వాక్యమునకు
వేటువేటు అర్థముప్రా
ప్తించును. అట్లొకప్పు
డొకయర్థము మఱి
యొకప్పుడు మఱియొకయర్థము చేసినయెడల
ఈదోషము సంభవించును. 'పెద్దలతోడ నబద్ధ
మాడఁగూడదు, అన్న వాక్యమునందలి 'పెద్దల
తోడ' అను పదమును ఖిత్తి యుచ్చరించిన
యెడల దానికి 'పెద్దలు కాని వారితో నబద్ధ
మాడవచ్చు' నని తాత్పర్యము కావచ్చును.

కావ్యాదుల యందు
౬. అలంకారిక హేత్వాభాసములు
Fallacies of figure of
speech
నతిశ యోక్త్యాదులకుఁ
జెప్పఁబడు హేతువు
లలో ననేకములు
హేత్వాభాసములు.

వస్తు హేత్వాభాసములు (Material
fallacies) ఏడువిధములు:-

(౧) ఉపాధిసహిత హేత్వాభాసము (The fallacy
of accident).

(౨) ఉపాధిరహిత హేత్వాభాసము (The Converse
fallacy of accident).

ఈ రెండు హేత్వాభాసములును సంబం
ధముకలవిగాన క్లిపిచెప్పఁబడును. మొదటి
దానిలో సామాన్య నియమమునుండి విశేష
నియమము సంబంధములేని యుపాధితోఁ
గూడసాధింపఁబడును. రెండవదానిలో దానికి
వ్యతిరేకముగ వ్యాపారము జరుగును.

ఉదాహరణము :

నిన్న దెచ్చిన వస్తువులన్ని నేడు తిన్నావు
నిన్న పచ్చికూరలు తెచ్చినావు
కావున నేడు పచ్చికూరలు తిన్నావు.

ఈ యుదాహరణమునందు 'పచ్చి' యను
నుపాధి నిమిత్త మాత్రము. దానితో తర్క
మునకు సంబంధములేదు. హేతువాక్యము
లోని 'తెచ్చిన వస్తువులన్నియు' అనుటలో
'పచ్చివి' యన్న యర్థములేదు.

ప్రతిమావపుడును తనమతమును అభివృద్ధిచేయు
[వలెను.

మాజిస్ట్రేటు మానవుడు.

కావున మాజిస్ట్రేటు తన అధికారము నుపయోగ
పఱచి తనమతమును అభివృద్ధిచేయ వలెను.

అను నది హేత్వాభాసము. మాజిస్ట్రేటు
మనుష్యుడైనను న్యాయము చేయుటకు
నొకయధికారము ఉపాధిగాఁ గలవాఁడు.
ఆ యుపాధిసహితుని, ఉపాధిరహితునిగా
నెంచఁగూడదు.

అన్యనిఁ గత్తితోఁ గోసినవానిని శిక్షింపవలెను
డాక్టరు అన్యనిఁ గత్తితోఁ గోయును
కావున డాక్టరును శిక్షింపవలెను.

అను నదియు నిట్టి హేత్వాభాసమే.

(ప్రతిజ్ఞతో (తాను రుజువు చేయఁబోవు దానితో) సంబంధములేని హేతువులను

(3) అసంబద్ధహేత్వా భాసము. చెప్పటవలసిన దోషముసంభవించును. ఇట్టి

Irrelevant conclusion దోషము పెద్ద పెద్ద

వాదవివాదములలో, వాది ప్రతివాదులు దీర్ఘకాలము వాదించి, తుదకుతాము దేనిని గుఱించి వాదించుచున్నామో దానిని మరచియో, తప్పించియో, మఱియొక దానిని ప్రతిపాదించునపుడు సంభవించును. బలము లేని దావాలోవాదించు పీడర్లకునిది యాధారము. “మంచికేసు కాని యెడల నెడటిపీడరును తిట్టు” అనియింగ్లీషులో సామెతకలదు. అది దీనికుదాహరణము. వాదములో గెలువలేక ప్రతిపక్షుని, వాని తండ్రిని తిట్టుట యీ హేత్వాభాసము యొక్క యుదాహరణమే.

రుజువు చేయవలసిన సిద్ధాంతమునే హేతువుగా గ్రహించుట. మొదటి దానికి రెండవది హేతువుగఁజెప్పి, మరల రెండవదానికి

మొదటిది హేతువుగఁజెప్పినను (౪) అన్యోన్యాయ హేత్వాభాసము. Petito Principii ఈదోషమగును. ‘ఆత్మ

శాశ్వతము, వినాశములేని దగుటచే’ అన్నది యిందు కుదాహరణము. వినాశముచెందక పోవుటయు, శాశ్వతముగ నుండుటయును సమానార్థకములు. కావునతానురుజువు చేయవలసిన మాటయే మొదట గ్రహించినాడు.

ఇట్లు పర్యాయపదములను ప్రయోగించి సిద్ధాంతములను స్థాపింపఁ జూచు వారందఱును ఈ దోషమునకుఁ బాత్రులు. “ఈపని నేనుచేయఁగూడదు. ఎందుకు? అదితప్పుగనుక. అదితప్పని నీ కెట్లు తెలియును? అది చేయఁగూడదని నేనెఱుంగుదును గనుక అదితప్పు”; “శ్రీ మహావిష్ణువు అధిదేవతలకంటె గొప్పవాఁడు. ఎందుకు? విష్ణు పురాణమునందుఁజెప్పఁబడినది గనుక. అందునట్లేల చెప్పఁబడియున్నది? శ్రీమహావిష్ణువు గొప్ప వాఁడు గనుక” అన్నవాదములు పరస్పరాశ్రయ దోష దూషితములు. ఈ దోషమునకు సిద్ధసాధనము అనియుఁజేరు పెట్టవచ్చును.

హేతువాక్యములకును సిద్ధాంతవాక్యము

(గ) అసిద్ధహేత్వా భాసము లకును ఏవిధమైన సంబంధమును లేనప్పుడు

The fallacy of the consequent ఈ దోషము సిద్ధించును.

ఆంధ్రజేశము గొప్పది

చంద్రగుత్తుఁడు గొప్పచక్రవర్తి

కావున చంద్రగుత్తుఁడు ఆంధ్రుఁడు

ఈ దోషము పైరూపముగ నున్న త్వరగాగనుఁగొన వచ్చును కాని యీ క్రిందీరూపముననున్న కనుఁగొనుట కష్టము.

ప్రతివాఁడు సుఖముగోరును

సజ్జనులు సుఖులుగనుందురు

కావున ప్రతివాఁడు సజ్జనుఁడు.

తగిన హేతువులు లేనిదే యొక కార్యమునకు నొకవస్తువు కాని, వ్యాపారముగాని హేతు

వనియ్యెంచుట, తోకచుక్కలు భూమిమీఁద
శుభా శుభములకుఁ
౬ హేతు విపర్యయ
హేత్వాభాసము గారణ మనుకొనుట
The fallacy of the
false cause యు తుమ్ములు. కార్య
విఘ్న సూచకము
లనుకొనుటయు దీనికి నుదాహరణములు.

కొన్ని ప్రశ్నలు కలిపి యొక్క ప్రశ్నగా
నడిగినఁ గొన్ని సమయములయందు బ్రత్యు
తర మిచ్చుటకు వీలుగ
౭ అనేక ప్రశ్న హేత్వా
భాసములు నుండదు. 'నీవు నీ
Fallacy of many
questions తల్లిని కొట్టుట మాని
తినా' అను ప్రశ్నకు
'అవును' అని జవాబు చెప్పినను, 'లేదు' అని
చెప్పినను విశోధితార్థము నిచ్చును. 'అవును'
అనఁగా నిదివఱకు కొట్టుచుంటినని యర్థము.
'లేదు' అనిన ఇదివఱకు కొట్టుచుంటిని, ఇం
కను కొట్టుచున్నాను అని అర్థము. తెలివి
గలవాఁడయినగాని ఈ మర్థము కనుఁగొని
'నేను ఎన్నడును మా యమ్మను కొట్టలేదు'
అని జవాబు చెప్పఁజాలఁడు. సాక్షులను
కాసు. ఎడ్జామిన్ చేయునప్పుడు వక్రీలు ఇట్టి
ప్రశ్నలువేయుచు, 'అగును, లేదు' అని జవా
బు చెప్పుమని బెదరించు చుందురు. అట్లు
జవాబు చెప్ప నక్కరలేదు.

ఇంతవఱకు వ్యాప్తిసాధకానుమానము
(Deductive reasoning) నుగుఱించి చెప్పి
తిమి. వ్యాప్తిసాధ్యానుమానము (Inductive
reasoning) నుగుఱించియుఁ బాశ్చాత్యన్యాయ

శాస్త్రమందలి యితర విశేషములను గుఱిం
చియు 'తర్కము' 'న్యాయము' అనుశబ్దముల
యొద్ద వ్రాయఁబడును. [కొ. ల.]

పారిభాషిక పదములు

వ్యాప్తిసాధకానుమానమును గుఱించిన పారిభా
షిక పదముల నీక్రిందనిచ్చెదము. ఈపట్టిక తర్కశా
స్త్రసంబంధమైన పాశ్చాత్యపౌరస్త్య గ్రంథములను
వెక్కింటినిచూచి సమకూర్పఁబడినది. నాగరీప్రచారి
ణీసభవారి శాస్త్రీయపదపారిజాతమును, (Glossory
of Scientific Terms), ప్రొఫెసర్ రానాడేగారి ఇరు
వదవ శతాబ్దాంగ్ల మహారాష్ట్ర కోశమును (Pro.
Ranade's Twentieth Century English Ma-
rathi Dictionary) కూడ నుపయోగించినాము. కొన్ని
యంగ్లీషుపదములకు రెండుమూఁడు పర్యాయపదము
లీయఁబడినవి. అట్టియెడ నీయనుమాన వ్యాసమునందు
నుపయోగింపఁబడినపదము మొదటను, మిగిలిన పర్యాయ
పదములు తరువాతను వ్రాయఁబడినవి.

Affirmative భావ, విధాయక, అస్తిత్వబోధక.

„ proposition భావవాక్యము,

Between the horns of the dilemma వికల్ప
జాల బంధమునందు, ఉభయసంకటములలో,
ఉభయతః పాశాఙ్జువు

Casulist ధర్మశాస్త్రీ, తర్కప్రవణుఁడు

Categorical proposition నిశ్చయార్థకవాక్యము

Conclusion సిద్ధాంతము, నిగమనము

Concomitance సాహచర్యము, సహభావము

Concomitant

absence వ్యతిరేకవ్యాప్తి

presence అన్వయవ్యాప్తి

Connotation ధర్మార్థము, గుణనూచకము, శాత్య
త్వము, సామాన్యాభిధానము

Connotative గుణబోధకము, శాతివిశిష్టవ్యక్తి
బోధకము

Contradiction పరస్పరవైరము
 Contradictory పరస్పరవిరోధి
 Contraposition రూపపదపరివర్తనము, నిషేధవ్యవస్థాపనము
 Contrariety వైరము, వైపరీత్యము
 Contrary వైర, విపరీత
 Converse పదపరివర్తిత
 Conversion పదపరివర్తనము, ఉద్దేశ్యవిధేయ పరివర్తనము
 Copula సంయోజకపదము, (ఉద్దేశ్యవిధేయ) సంయోజకము
 Deceptive reasoning ఘటము
 Deduction నిగమనానుమానము
 Deductive Logic వ్యాప్తిసాధకానుమానము, నిగమనవిద్య
 Defective syllogism దుష్టానుమానము
 Denotation సంఖ్యార్థము, వ్యక్త్యర్థము, విశేషాభిధానము
 Destructive dilemma నిషేధాత్మకవికల్పము
 Destructive Sorites నిషేధాత్మకవ్యాయ శృంఖల
 Dialectics తర్కశాస్త్రము
 Dictum de Omni et Nullo యద్వర్గేతి జేకస్కిన్
 Differentia వ్యావర్తకము
 Dilemma వికల్పజాలము
 Disjunctive వైకల్పికము
 Distribution of terms పదములకు వ్యాప్తి
 Exceptive proposition అపవాదకప్రతిజ్ఞ
 Exclusive proposition నిరాసకప్రతిజ్ఞ
 Extensive syllogism విస్తారకానుమానము
 Fallacious reasoning తర్కాభాస, దుష్టతర్కము, తర్కాభాస
 Fallacies హేత్వాభాసములు, నిగ్రహస్థానములు
 Logical తర్క హే.
 Semi Logical అర్థతర్క హే.; మిశ్ర హే.

Material వస్తు హే, వాస్తవహే, వ్యాప్తి
 Material భాసము,
 Amphiboly వ్యాఖ్యానసంశయ హే. సందిగ్ధార్థత, ద్వ్యర్థకభి.
 Accent కాకు హే.
 Four terms పదచతుష్టయ హే.
 Undistributed middle అవ్యాప్య హే.
 Illicit Major అక్రమసాధ్యవ్యాప్తి హే.
 Illicit Minor అక్రమపక్షవ్యాప్తి హే.
 Negative premises అభావ హే.
 Equivocation పదార్థసంశయ హే.
 Ambiguous terms వాక్ ఘటము.
 Composition స్వయోగ హే.
 Division విభాజన హే.
 Figure of speech అలంకారిక హే.
 Accident ఉపాధిసహితహే, సోపాధికహే.
 Petitio Principii అన్యోన్యాశ్రయ హే, సిద్ధసాద్యము, ప్రకరణసమము.
 Complex Question అనేక ప్రశ్న హే.
 Irrelevant conclusion అసంబద్ధ హే.
 Consequent అసిద్ధ హే.
 False cause హేతువిపర్యాస హే.
 Figure (త్రిపాది) శ్రేణులు, అనుమానవాక్యప్రకారము
 Hypothetical proposition సాపేక్షవాక్యము
 Immediate inference సాక్షాదనుమానము, తీవ్రవహితానుమానము
 Induction వ్యాప్తిసాధ్యానుమానము, వ్యాప్తిగ్రహ, ఆగమన (అనుమానము.)
 Inductive Logic వ్యాప్తివాదము, వ్యాప్తి సాధ్యానుమానము
 Inference తర్కము, అనుమానము

Law of న్యాయము, సూత్రము

Identity ఏకారథక న్యాయము, తాదాత్మ్యన్యాయము

• Contradiction పరస్పరవైరుధ్యన్యాయము

• Excluded middle తృతీయపక్షాభావన్యాయము, మధ్యమ నిరాసన్యాయము

Logic తర్కశాస్త్రము, న్యాయశాస్త్రము, అన్వీక్షికీ

Logician తార్కికుడు, నైయాయకుడు

Major premise ముఖ్యహేతువాక్యము, ఉదాహరణము, వ్యాప్తివాక్యము, అనుగమవాక్యము, వ్యాపకపూర్వావయవము

Major term సాధ్యము, వ్యాపకపదము

Mediate inference అనుమానము

Middle term లింగము, హేతుపదము, మధ్యపదము

Minor premise గౌణహేతువాక్యము, హేతువాక్యము, ఉపనయము, వ్యాప్యపూర్వావయవము

Minor term పక్షము, వ్యాప్యపదము

Moods తర్కములు

Negation అభావము, నిషేధము, ప్రతిషేధము

Negative అభావ (పదము, వాక్యము)

Obversion రూపపరివర్తనము, ప్రతివర్తనము, వ్యాప్యవ్యాపకవిరుద్ధప్రతిషేధము

Opposite side విపక్షము

Opposite term విరోధిపదము

Opposition వైరము, విరోధము, విపక్షత్వ ప్రతియోగము

Opposition of Proposition వాక్యవిరోధము

Particular proposition ఏకదేశికవాక్యము

Predicate విధేయము

Predication విధానము

Premise హేతువాక్యము, స్వీకృతవాక్యము

Proposition వాక్యము

Quality of a proposition వాక్యరూపము, స్వరూపము, గుణము

Quantity of a proposition వాక్యవ్యాప్తి

Ratiocination తర్కము, అనుమానము

Sorites సీయవాళి

Sub-altern అభాస వైరి

Sub-alternation అభాసవైరము

Sub-contrariety కించిద్వైరము

Subject కర్తృపదము

Syllogism న్యాయము, త్రిపాది, తర్కము, అనుమాన

వాక్యము, త్ర్యవయవి

Term పదము

Universal proposition సార్వదేశిక, సర్వవ్యాప్తి, సర్వగత, సార్వతాళిక (వాక్యము)

అనుము. (Dolichos Lablab):- ఇది

చిక్కుట కుటుంబములో జేరిన యొకజాతి

మొక్క. మొదట గొంతవలకు గుఱ్ఱగ నెదిగి

పిమ్మట తీగగ సాగును. ఆకులు చిక్కుడాకుల

వలెనే 3 ఉపదళములు గలిగి యుండును.

కాయలును గొంచె మించు మించు చిక్కుడు

కాయలనే బోలియుండును.

అనుము ఇండియాదేశ మందంతటను

సాగుచేయఁబడు చున్నది. అనేకచోట్ల వన్య

స్థితియందునుగానవచ్చుచున్నది. హిమాలయ

ముల్కపై నేడువేల యడుగులు ఎత్తువలకు

నిది పెరుగుచున్నది. ఇండియాదేశమే

యీ మొక్కకు ఆదిస్థానమని యూహింపఁ

బడుచున్నది. మూడువేల సంవత్సరములకుఁ

బూర్వమేజనులు దీనినెఱిగి సాగుచేయుచుండి

నట్లు చరిత్రకారు లూహించు చున్నారు.

ఇండియానుండియే యిది చీనా ఈజిప్టు

పర్వయా మొదలగు దేశములను వ్యాపించి యుండును.

ఇండియా దేశమున దీనిసాగు మధ్యమ, పశ్చిమ దక్షిణభాగములందు మెండు. ఉత్తర హిందూస్థానమునఁ దక్కువ. చెన్నపురి రాజధానిలో బల్లారి, కడప, కోయంబత్తూరు, నేలము, దక్షిణార్కాడు, తంజావూరుజిల్లా లీనస్యము సాగుచేయఁబడు ప్రదేశములలో ముఖ్యములు.

అనుములోఁ బెక్కురకములు గలవు. గింజల వర్ణమునుబట్టి వీనిని తెలుపు ఎరుపు నలుపు తరగతులుగ విభాగించవచ్చును. బొంబాయిరాజధానిలోను కొన్నియితర ప్రదేశములందును తోటపైరుగ సాగుచేయఁబడు రకములును మెట్టనస్యముగ సాగుచేయఁబడు రకములును వేర్వేరుగ పరిగణింపఁబడుచున్నవి.

అనుము తొలకరిలో చోడి, కంది, ఆముడములు మొదలగు నస్యములలోఁ గలిపి సాగుచేయుటవాడుక. సెప్టెంబరు, అక్టోబరు నెలలలో పునాన పంటకోతలకు పిమ్మట దీనిని సాగు చేయుటయుఁ గలదు. ధుంపవరి నేలలలో వరి కోసిన పిమ్మట జనవరినెలలో దీనిని సాగు చేయుదురు.

అనుమునకు బంకగరుములును, గరుములును అనుకూలములు. నేలను ౩, ౪ చాళ్ల దున్ని నాగటిచాలులో విత్తులను అడుగున కొకటి చొప్పునవేసి కప్పవలెను. ప్రత్యేకము

జిల్లునెడల ఎకరమునకు ౧౬-౨౦ నేర్ల విత్తులు పట్టును. ౫, ౬ నెలలలో పంటపూర్తియగును. సామాన్యముగ ౪౦-౬౦ కుంచముల్లయనుములును ౧, బండిబొత్తును అగును.

అనుపచేని కొకవిధమగూపేను తరుచు పట్టుచుండును. గొంగళి పురుగులును ఒక్కొక్కప్పుడు నష్టమును గలిగించుచుండును. ఇతర పయరసస్యములకు వలెనే దీనికిని పూతకాలమున మబ్బులును తేమగాలియుఁ బ్రతికూలము. అనుములు మనుష్యులకును పశువులకునుగూడ ఆహారముగ నుపయోగించును. సాతాళించిన యానాములు చాలచోట్ల అంగళ్యలోవిక్రయింపఁబడుచుండును. పచ్చికాయలలోని గింజలు కూరలలో నుపయోగింతురు. అనుపగుగ్గెళ్లు పశువులకు మంచిదాణా. అనుపబొత్తు పశువులకుఁ బ్రీతియము.

అనుముల యొక్కయు, అనుపబొత్తుయొక్కయు పృథక్కర్షణ మిక్రింద వివరింపఁబడును.

	అనుములు	అనుపబొత్తు
తేమ	౯.౫౯	౧౯.౯౨
ఆల్బుమినములు	౨౧.౩౫	౧౩.౩౭
కర్బనోజ్జనితములు	౫౭.౨౩	౪౩.౦౩
చమురు	౧.౨౫	౩.౭౨
నారపదార్థము	౬.౫౭	౧౬.౧౭
బూడిద	౪.౦౧	౧౩.౭౮

అనుము పశువులమేతకొఱకుఁబ్రత్యేకముగ బెంచఁదగిన నస్యములలోనొకటి. పచ్చియెరు

పునకును దీనిగొట్ట ప్రశస్తము. ఇందు నూటికి ౦.౭% పాలు నత్రజనియు ౦.౧౬ పాలు స్ఫుర త్పంచాము జనీదమును ౦.౧౬ పాలు పోషా మును గలవని తేక్కవేయబడెను.

అనుములు నలుగగొట్టి నీటిలో నానవేసిన యెడల నొక్కొకప్పుడు ఉదజనయని కామ్ల ము (Hydrocyanic acid) అను విషద్రవ్యము జనించునని డాక్టరు వెదరుగారు కనుగొనిరి. [గో. జో.

అనుయాయి. ధృతరాష్ట్రాని నూర్గురు పుత్రులలో నొక్కఁడు.

అనురాధ పురము. సింహళ ద్వీప మందలి యొక పురాతనపట్టణము, బౌద్ధక్షేత్ర ము. పూర్వమిది మహావైభవ మనుభవించిన పట్టణమైనను ప్రస్తుతము విధ్వంసమై జీర్ణస్థితి యందున్నది. మొత్తముమీఁద ౧౫౦౦ సంవ త్సరముల వఱకును సింహళమునకు ముఖ్యపట్ట ణముగ నుండెను.

‘గౌతమబుద్ధుఁడు నిర్యాణమునందిన సంవ త్సరమునే విజయ నేనుడను వాఁడార్యా వర్తమునుండి బయలుదేరి సింహళమునకు వెళ్ళి యచ్చట రాజయ్యెను’ అని సింహళ చరిత్రమును దెలుపు మహావంశమువలనఁ దెలియుచున్నది. ఈ తేడే యాదేశమునందు బౌద్ధమతమును వ్యాపింపజేసెను.

ఇతని కనురాధుఁడను తమ్ముఁడు గలఁడు. ఆతఁడు శ్రీ. పూ. ౬-వ శతాబ్దమున ‘అనురా ధపురమును’ ప్రతిష్ఠించెను. ఇది మొదట

నొకచిన్నపల్లె. శ్రీ. పూ. ౪౩౨ ప్రాంతమున పాండు కాభయఁడునురాజు సింహళమునేలు చుండెను. ఆతఁ డనురాధ పట్టణమును బెంచి పెక్కుమేడలను, ఉద్యాన వనములను నిర్మించి, మహాపట్టణముగ మార్చి, తనరాజ ధానింజేసి కొనియెను గావున నిది అధమ పక్షమున రెండువేల నాలుగువందల సంవత్సర ముల పురాతనపట్టణము. దీనిచుట్టుకొలత ముప్పదిరెండు క్రోశములు.

ఈ రాజు జయవాపియను గొప్పతటా కమునునిర్మించెను. దానినే రాజుపేర అభయ వాపియనియుఁ జెప్పుచుండిరి. ఈ తటాక మిప్పటికిని గొంత వఱకుఁ గానవచ్చును. ఇప్పుడు గానవచ్చుదాని కొల్ల రెండుమైళ్లు. దీని యొడ్డుననే రాజు నూతన పట్టణమును గట్టించెను. దీనికినాలుగు సివార్లును, సమాధి స్థలమును, వేటివాండ్లు మొదలగు వారికి నేలువల్లెయు, దేవాలయములును, జైనలు ఆజీవికులు మొదలైన మతమతాంతరులకునై మఠములును, వేలువేలుగ నిర్మించెను. పట్ట ణమున కుత్తరమున గా మిసీ తటాక ముఁ ద్రవ్వించెను. ఇప్పుడు దానిని విలాన్ తటాక మందురు.

ఈ పట్టణముయొక్క వై భవమును, శోభను, స్థితిని పెంపుచేసినహిందూ తిస్సరాజు. ఈతఁడు శ్రీ. పూ. ౩ వ శతాబ్దమధ్యమున నుం డెను. కావున నితఁడు అశోకమహారాజుతో సమకాలికుఁడు. ఈ యిద్దఱురాజు లొకరి

నొక రెన్నడును జూచుకొనక పోయినను, మిక్కిలి సేహముగలవాడై బౌద్ధమతాభివృద్ధి జేసిరి. తిష్యుడు బౌద్ధమతము నవలంబించి బౌద్ధులకు వంద్యమగు బోధివృక్షమును ఈగ్రామమునందు బాతించిదానిచుట్టు మహావిహారమును నిర్మించెను. గయలోని నటవృక్షముయొక్క కొమ్మనొకదానిని అశోకుడు తిష్యునకుఁ బంపెనట. దానినేయాతఁడు బోధివృక్షముగఁ బాతించెను. ఇట్లు రమారమి ౨౨౦౦ సంవత్సరముల క్రిందఁ బాతఁబడిన వృక్షమిప్పటికిని జీవించియున్నది. ఈ వృక్షమచ్చటఁ బాతఁబడినప్పటినుండియు నాస్థలము బౌద్ధులకు పుణ్యక్షేత్రమయ్యెను.

ఈ బోధివృక్షము యొక్క పీఠస్థానమునకు మహావిహారమనిపేరు. ఈ విహారమునందు రెండుమహా భవనములు కలవు. అవి మిక్కిలి మనోహరములుగ కట్టఁ బడినవి. ఈ వృక్షమును జూచుటకై దూరదూర దేశములనుండి బౌద్ధులు వచ్చుచుండిరి. క్రీ. శ. ౩౯౯ లో 'ఫాహియాన్' అను చీనాపరివ్రాజకుఁడీవృక్షమును సందర్శించెను. ఈ వృక్షము క్రింద నైదుగురు బుద్ధులు సిద్ధించిరని యాదేశపువారు చెప్పెదరు.

ఈ మహావిహారమునకుఁ గొంతదూరము స్తూపాకారమైన యొకచైత్యముగలదు. ఇందు బుద్ధదేవుని అస్తులు సమాధి గావింపఁబడినవని చెప్పెదరు. ఈ చైత్యమును క్రీ. పూ. ౩౦౭-వ సంవత్సరమునఁ దేవప్రియ తిష్యుఁ

డనురాజు నిర్మించెను. ఈ రాజుపై బుద్ధదేవునకు నెక్కుడు కృపయుండుటచే బుద్ధదేవుని కువ్వనైపు అస్థివచ్చి ఈ రాజుకుట్టుముపై నిల్పెనట. అతఁడు దానిని భక్తిపూర్వముగ స్వీకరించి దానిపై నీ చైత్యమును నిర్మించెనట. ఇట్లే ఇచ్చట మఱికొన్ని పురాతన నిర్మాణములు గలవు.

ఈ రాజీ పట్టణమునందుఁ బదిత్రోత్తమందిరములను బౌద్ధమతాభివృద్ధికై కట్టించి పట్టణము శోభపెచ్చించెను. ఇవన్నియు నిప్పుడు జీర్ణములై పోయినను, ఆమందిరములలోని కొన్ని శిలాభాగములు మాత్రము తమపూర్వవైభవమును వెల్లడిచేయుచున్నవి. బౌద్ధకాలపు శిల్పకళా కౌశలమును జూపునట్టి ముఖ్యస్థలములలో నిదియొకటి. ఇచ్చట ధూపారామము, మునివిహారము అనుకట్టడము లింకను గానవచ్చును. రాజకీయోద్యోగమునుండి నన్యసించిన వారుండుటకునై మునివిహారము నిర్మింపఁబడియె.

తిస్సరాజు మరణానంతరము కొద్దికాలము సకే తమిళులు (అఱవవారు) ఈ పట్టణమును స్వాధీనపరచుకొనిరి. కాని యొకశతాబ్దానంతరము, వారియొద్దనుండి దుష్టగామిని అభయఁడను వాఁడీపట్టణమును స్వాధీనపరచుకొనెను. ఇతఁడే పట్టణమున నూతన మందిరముల నిర్మించెను. అంధు కంచురాజమందిరమన్నది మిక్కిలి విఖ్యాతి పడెను. ఇయ్యది సమచతుష్కోణాకారమైన యరుగుమీఁద వేయి

రాత్రి స్తంభములు నిలిపి వానిపై గట్టబడి నది. ఈ ఛతుష్కోణముయొక్క యొక్కొక్క భుజము ౧౫౦ అడుగులు పొడవుండెను. ఈ స్తంభముల నిప్పటికిని చూడవచ్చును. ఈ స్తంభములమీద చతుష్కోణాకారముగ గ్రండి దానికంటెబైది చిన్నదిగ నుండునట్లు తొమ్మిది యంతస్తుల మేడగట్ట బడియె! ఈ మేడక్రిందినుండి పైవఱకు ౧౫౦ అడుగులెత్తుండెను, ఈ భవనమంతయు గొయ్యితో జేయబడియె. చివరయంతస్తుమీద గంచుతో జేయబడిన పెంకులు కప్పబడియుండెను. దీనికంతకును ముప్పునికోట్లు రూపాయలు వ్యయమయ్యెనని మహావంశమునందు జెప్పబడినది (౨౭.) !

ఈ రాజే వేయికోట్లరూపాయలు వెచ్చించి 'హేమావతి' (బంగారముతో జేయబడిన) దాగోబను మందిరమును నిర్మించెనట. కాని యిది యారాజుకాలములో బూర్తికాలేదు. ఈ బంగారు దాగోబము, దానిరచన, శోభ మొదలయిన వానిని విపులముగ మహావంశమును కావ్యమునందు నైదు సర్గములలో (౨-౩౩) వర్ణించియున్నాడు.

క్రీ. పూ. ౧౦౯ లో తమిళులు హరల నీపట్టణమును పట్టుకొనిరి. క్రీ. పూ. ౮౯వ సంవత్సరమునందు సింహళ దేశజుడైన వత్తగామిని అనువాడు ఈపట్టణమును తమిళుల యొద్దనుండి తీసికొనెను. ఈతడు తన విజయ సూచకముగ అభయగిరిదాగోబమును మందిరమును కట్టించెను.

తరువాత కాలమునను రాజులును, మంత్రులును, ఇతర శ్రీమంతులును ఈపట్టణమునందు గొప్పగొప్ప మందిరములను కట్టించిరి. క్రీ. శ. ౪వ శతాబ్దమునందు గట్టబడిన జేతవనాశ్రమము అనునది యింకను కొంతవఱకు మంచిస్థితియందున్నది.

అయిదవ శతాబ్దప్రారంభమునందు ఫాహియాను అను చీనాపరివ్రాజకుడు ఇచ్చట

విద్యా భ్యాసమునకై
విద్యా పీఠము రెండు సంవత్సరములు

(౪౧౧-౪౧౨) ఉండెను. ఆతని కాలమందు నిచ్చట గొప్ప విద్యాపీఠ మొకటి కలదు. ఉత్తర దేశమందు 'నాలంద' విద్యాపీఠమునకు నెట్టి ఖ్యాతికలదో యట్టి ఖ్యాతియే దక్షిణమున 'అను రాధపుర' విద్యాపీఠమున కుండెను. సామూన్యజనులకై, ధర్మశాస్త్రము జ్యోతిషము, నీతిపారుదల (చెరువులు నిర్మించుట, కాలవలు త్రవ్వట మొదలైనవిద్య) కవిత్వము, సాహిత్యము అను విషయములు నేర్పుచుండిరి. భిక్షువులకు (సన్యాసులు) పాలీ భాషలోని బౌద్ధ వేదములును, వానిమీది దేశభాష భాష్యములును గురుశిష్యపరంపరగ బోధింపబడుచుండెను. పాలిభాషయు, వ్యాకరణమును వారిమత స్సంబంధమైన యోగ శాస్త్రము, నీతిశాస్త్రము, తత్త్వశాస్త్రము, మిమాంసా శాస్త్రము, భిక్షువులు నేర్చుకొను విషయములలో ముఖ్యమైనవి.

ఇట్లు ఘనతఃజేందిన విద్యా వీరమునకు నానాదేశములనుండి విద్యార్థులు వచ్చుచుండిరి. గయనుండి బుద్ధఘోషుడను వాడు వెళ్లి మతసంబంధమైన తత్వములను నేర్చికొని వచ్చెను.

బుద్ధఘోషుఁ డిచ్చట నుండిన కాలమున,

ఈ పట్టణమునకు నీటి నీటియేర్పాటు

యి బృం ది లేకుండఁ

జేయుటకై ధాతునేనుడనురాజు క్రీ. శ. ౪౫౦ లో, పట్టణమునకు నేబదిమైళ్లమీఁద 'కాల వాపి' యనునొక గొప్పతటాకమును నిర్మించెను. ౧౪ మైళ్లు పొడువుగల దాని కట్టయిప్పటికిని ఆ యరణ్య ప్రాంతమునఁ గాన వచ్చును. అప్పుడు దానిచుట్టు కొత్త గ్రామమై యుండెను. అందుండి పట్టణమునకు వచ్చిన కాల్య లిప్పటికిని కొన్నిమంచి స్థితియందున్నవి. మానవులచే నిర్మింపఁబడిన తటాకములలో నాకాలమందు నింతకంటెఁ బెద్దది లేదని చెప్పవచ్చును. ఇదియే యనురాధపురమున కిరిగిన గొప్పవైభవ కార్యము. ఇంక మీఁద నీపట్టణ వైభవము తగ్గజూచె.

ఇంటఁ దరువాత రాజ్యమునకై పెక్కువంశముల వారు పోరాడుచు, నొకప్పుడే వీరును, మఱి యొకప్పుడు వారును విజయులగుచు వచ్చిరి. ఓడినవారు తమిళుల సాయముఁ దీసికొనుచుండినందునఁ గ్రమముగఁ దమిళుల దేశమునఁ బ్రవేశించి దాని దోచుకొనఁజూచిరి. క్రీ. శ. ౨౦౦ లో నీపట్టణము విడిచి,

పుల స్తిపురమును దానిని సింహళమునకు రాజు ధానిఁ జేసిరి. ౧౧-వ శతాబ్దమునందు దీనిని పాజిధానిఁ జేయఁబ్రయత్నము జరిగెనుగాని అది జిఫలుమైనది కాదు. క్రీ. శ. ౧౩౦౦ల ప్రాంతమున నిదిబొత్తుగఁ బాడుపడి పోయినట్లు కానవచ్చుచున్నది. చుట్టు పట్టు గ్రామైళ్ల వఱకు నీరణ్యము పెరిగినది. ఇప్పుడు బోధివృక్షముచుట్టునున్న బౌద్ధబిక్షువుల రెండు మూడు గుడిసెలు తప్ప మఱి యిల్లునులేదు.

ఇటీవల నీప్రాంతమునుండి రోడ్లు, రైలు పడ్డందున నిచ్చటఁ గొందఱు దొరతనము వారి యుద్యోగస్థులు బంగళాలు కట్టుకొని వాసముచేయుచున్నారు. శిథిలమైన కట్టడములను దొరతనమువారు ఇంకనూచెడి పోకుండ రక్షణచేయుచున్నారు.

అనురాధా. పోముని యిరువది యేడ్గురు భార్యలలో నొక్కత. సత్తత్రము. [చూడు సత్తత్రములు.]

అనుల. ౧ సింహళ దేశపురాజైన మహానాగుని భార్య. మహానాగుఁ డశోకచక్రవర్తికి నమ్మకాలీనుడని చెప్పెదరు. సింహళమున బౌద్ధధర్మమును వ్యాపింపఁ జేయుటకు నీమె పాటుపడెను. ఈమెకు బౌద్ధమతజ్ఞాన మధికముగ నుండెను. ఈమె ఆడబిడ్డపేరు సంఘమిత్ర. ఈమెకు బౌద్ధమతమునందుఁగల విశేషజ్ఞానమునుబట్టి సంఘమిత్ర యీమెను 'ఆచార్య' యని పిలుచుచుండెను.

౨. సింహశస్త్రయైన కొరంగరాజభార్య. దురాచరణము కలది. తనపతియగు కొరంగుని, పుత్రుడగు తిమ్మని, నలుగురు ఉపపత్నీలను చివముపెట్టి చంపెను. ఈ మెర్యాదము చేయుచుండఁగ నీమె మరదికుమారుడైన కాలకరతిమ్మడనువాఁడు తిరుగబడి యీమెను చంపి రాజయ్యెను (ప్ర. పూ. ౨౦.)

అనులు. వేదకాలముదు పరుష్ణినదీ తటముననున్న జనులకు బేరు.

అనులోమ (ప్రతిలోమవివాహములు) ఎక్కువజాతి పురుషులు తక్కువజాతి స్త్రీలను వివాహమాడిన నది అనులోమవివాహమనిపించుకొనును. బ్రాహ్మణుఁడు క్షత్రియ వైశ్యశూద్రస్త్రీలను, క్షత్రియుఁడు వైశ్యశూద్రస్త్రీలను, వైశ్యుఁడు శూద్రస్త్రీని వివాహమాడిన అనులోమ వివాహమగును. దీనికి విరోధశబ్దము ప్రతిలోమ వివాహమనునది. తక్కువ జాతిపురుషులు ఎక్కువజాతి స్త్రీలను పెండ్లిచేసికొనుట ప్రతిలోమము. హిందూ ధర్మశాస్త్రమతమున ప్రతిలోమ వివాహములు ఎల్లప్పుడునుగర్హితములు. అనులోమ వివాహములు పూర్వ యుగముల యందుఁ జెల్లినవి. కాని కలియుగమునందు నవియు నిషిద్ధములే. ఇప్పుడమలులోనున్న ఆచారము ప్రకారమును కోర్టువారిచే నొప్పుకొనఁబడిన హిందూ బా ప్రకారమును అనులోమ ప్రతిలోమ వివాహము లన్నియు నిషిద్ధ

ములే. ఆచారము ననుసరించి యేజాతివారాజాతిలోనే వివాహముచేసికొనవలెను. అట్లు చేసికొనక మతీయైక జాతితో సంబంధము కలుగఁజేసి కొన్నయెడల నావివాహముచెల్లదు. అనఁగా వ్యవహారము కోర్టుకు వచ్చినప్పుడు, కోర్టువారట్టి వివాహిత స్త్రీని దాసిగను, దాని సంతతిని దాసీ పుత్రులుగను భావించెదరు.

ఇట్లుసామాన్యముగ అనులోమ ప్రతిలోమ వివాహములిప్పుడు లేక పోయినను, ఒకవిధమైన అనులోమ పద్ధతి యిప్పటికిని హిందూ దేశము నందున్నది. బంగాళా దేశమునందు బ్రాహ్మణులలో కులీనులు, దేశీయులు మొదలయిన భేదములు కలవు. వారిలో కులీనులు అందఱికంటె నెక్కువ వారమని చెప్పుకొని యెదరు. వీరు తమకంటె దక్కువ వారగు బ్రాహ్మణుల యింటి ఆడుపిల్లలను చేసికొందురు. తమ ఆడుపిల్లలను వారికీయరు. అట్లే మన దేశమందు మధ్యలు, లింగధారులయిన ఆరాధ్యులు, తామితర బ్రాహ్మణుల కంటె నెక్కువవారమని కాఁబోలు, స్మార్తబ్రాహ్మణులయింటి యాడపడుచులను వివాహమాడెదరు కాని తమ యాడపడుచులను స్మార్తులకీయరు. కావున నిది వారివారి స్వాతిశయభావము వలన నేర్పడిన యొకవిధమైన అనులోమ వివాహవిధానము !

వేలు వేలు జాతులవారిలో నిచ్చి పుచ్చుకొనుట నిషిద్ధమైనను, ఒక్కజాతిలోనే పెక్కు

శాఖలున్నచోట, సాధారణముగ నేశాఖవా
రాశాఖలోనే సంబంధములు చేసికొన్నను,
ఆవశ్యకతనుబట్టి యొక శాఖవారు మఱియొక
శాఖవారితో సంబంధ బాంధవ్యము చేసికొను
నాచారము హిందూ దేశమునందుఁ గలదు.
బ్రాహ్మణులలో ఋగ్వేదులకు యజుర్వేదు
లకు సంబంధము లవిచ్ఛన్నముగ దేశమందం
తటను (ఆంధ్ర) దేశమునందుఁ గూడ) జరుగు
చున్నవి. వెలనాటి వారికి తెలంగాణులకుఁ
గూడ పెక్కుచోట్ల ఆక్షేపణము లేకుండ వివా
హములగుచున్నవి. మహారాష్ట్ర బ్రాహ్మ
ణులకును, ఆంధ్రవైదిక బ్రాహ్మణులకును
చాందా నాగపురమువైపున బంధుత్వము కలి
యుచున్నది. నల్ల గోదావర్యం తగ్గతమైన
ముంగొండ అగ్రహారమునుండి వెడలి పోయిన
వేఁగినాటి యాంధ్రబ్రాహ్మణుల పెక్కుకుటుం
బములు కాశీలోను, మధ్యపరగణాలోని
బ్రహ్మణియను గ్రామమందును నివసించియు
న్నారు. వీరండలును మహారాష్ట్రలో సం
బంధముచేసికొనుచు, చాలభాగ మాంధ్రము
మరచి, మహారాష్ట్ర వేషభాషలతో సంచ
రించుచున్నారు. శాశిలో విద్వత్ సింహమని
ఖ్యాతిఁగొంచి కొలఁదికాలముక్రిందనే కీర్తి
శేషులైన మహామహాపాధ్యాయ గంగాధర
శాస్త్రిగారిట్టి యాంధ్రులే. మనదేశము
నందు ఆఱువేల నియోగులకు, షాకనాటి
నియోగులకు, మధ్వలకు గోలకొండ వ్యాపారు
లకు, ఆరాధ్యులకు నచ్చటచ్చట, అప్పుడ

ప్పుడు బాంధవ్యము కలియుచునే యున్నది.
నియోగివైదికుల కంతగఁ గలియుటలేదు
గోని, అట్టిసంబంధములును బ్రాహ్మణాలేవని
చెప్పటికువీలులేదు. అట్లే రాజులు, నెలమీలు,
కమ్మలు, రెడ్లు, తెలగాలు, మొదలయినజాతు
లలోని యుపశాఖలలో నప్పుడప్పుడు వివాహ
ములు జరుగుచునే యున్నవి. కావుననువ
శాఖలలో వివాహములు జరుగుటకు నాచా
రముయొక్క యభ్యంతరమేమియు లేదు; ధర్మ
శాస్త్రము యొక్క యభ్యంతర మెన్నడును
లేదు.* ఆయా యుపశాఖలవారికిఁగల స్వాతి
శయభావమే యిదిదుకు విఘ్నకారి. ఒక
కేసులో క్షేస్తవమతమునుండి హిందువుగా
మాటిన శూద్రస్త్రీని ఒకశూద్రుఁడు పెండ్లి
యాడఁగా నదిక్రమమైన వివాహమని కోర్టు
వారు తీర్మానించితి.†

మన్వాదిస్త్రుతికారులు వేఱువేఱు జాతుల
స్త్రీ పురుషులకు అనులోమపద్ధతి ప్రకార
మును, ప్రతిలోమపద్ధతి ప్రకారమును కలిగిన
సంతానము ఏ జాతివారగుదురో తెలి
యుటకై జాబితాలిచ్చినారు. కాని అందఱి
జాబితా లొక విధముగ లేవు. ముఖ్యముగ
మనుస్త్రుతి ననుసరించి యొక అనులోమ
విలోమ జాతులపట్టిక యీక్రింద నీయఁబడు
చున్నది. ఇందునగుఱించి యింకను తెలిసి

* Pandaiya Telaver v. Puli Telaver 1 Mad. 478.

† Ramamani Ammal v. Kulanthai 14 Moo. I A. 346.

† Muthuswami Mudaliar v. Masilamani, I. L. R. 38 Mad. 342.

కొనఁ గోరువాఁడు మనుస్మృతి ౧౦-వ అధ్యాయము చూడనగును.

అనులోమ జాతులు

బ్రాహ్మణ	క్షత్రియ	మూర్ధాభిషిక్త
"	వైశ్య	అంబష్ట
"	శూద్ర	నిషాద
(పిని పారశపుండని కూడ నందురు)		

క్షత్రియ	వైశ్య	మహిష్య
క్షత్రియ	శూద్ర	ఉగ్ర
వైశ్య	శూద్ర	కరవ.

ప్రతిలోమ జాతులు

క్షత్రియ	బ్రాహ్మణ	సూత
వైశ్య	బ్రాహ్మణ	వైదేహ
శూద్ర	బ్రాహ్మణ	చండాల
వైశ్య	క్షత్రియ	దూగధ
శూద్ర	క్షత్రియ	క్షత్రి
శూద్ర	వైశ్య	ఆయోగవ

మిశ్ర జాతులు

బ్రాహ్మణ	ఉగ్ర	అవృత
"	ఆయోగవ	ధిగ్వన
నిషాద	శూద్ర	పుక్కిన
శూద్ర	నిషాద	కుక్కటక
క్షత్రి	ఉగ్ర	శ్వపాక
విదేహక	అంబష్ట	వేణ
దస్య	ఆయోగవ	నైరంధ్ర
వైదేహ	"	మైత్రేయశ
విషాద	ఆయోగవ	మార్గవ, దాస,
"	"	కైవర్త
"	వైదేహ	కారావర

వైదేహ	కారావర	అంద్ర
"	నిషాద	మేద
చండాల	వైదేహ	పాండునోపాక
నిషాద	"	అహిండికో
చండాల	పుక్కిన	సోపాక
"	నిషాద	అంత్యావసాయి

అనులోమ వివాహమువలనఁ గల్గిన సంతతికి నొక విశేషమైన హక్కుగలదు. బ్రాహ్మణునకును శూద్రస్త్రీకిని పుట్టినవాఁడు ఏడు తరములలో బ్రాహ్మణుఁడగును అని మనువు ౧౦-వ అధ్యాయమునందు చెప్పియున్నాఁడు.* అనఁగా బ్రాహ్మణునకు శూద్రకుఁ బుట్టిన స్త్రీ మరల బ్రాహ్మణునే వివాహమాడి, కూతుఁ గనును. ఆకూతురుగూడ మరల బ్రాహ్మణునే పెండ్లియాడి సంతానము వడయును. ఇట్లే యీ తరములవఱకు జరిగినయెడల నేడవతరము నందుఁబుట్టువాఁడు బ్రాహ్మణుఁడగును. ఇట్లే బ్రాహ్మణునకు వైశ్యస్త్రీయందుఁ బుట్టువాఁడు

* శూద్రాయాం బ్రాహ్మణాజ్జాతః శ్రేయసాచేత్ ప్రజాయతే
అశ్రేయాన్ శ్రేయసింజాతిం గచ్ఛత్యా సప్త
మూద్యుగాత్. ౬౪.
శూద్రో బ్రాహ్మణతామేలి బ్రాహ్మశ్చేలి శూద్ర
తామ్
క్షత్రియాజ్జాతమేవంతు విద్యాద్వైశ్యాతథై
వచ. ౬౫.

అర్థము: శూద్రస్త్రీకి బ్రాహ్మణునివలన పుట్టిన స్త్రీ బ్రాహ్మణునకే మరల సంతతి కన్నయెడల నేడవ తరమున నాసంతతి శ్రేష్ఠమైన జాతినిబొందును ౬౪.

అంబష్టుడు. ఏడు అయిదు తరములలో, బ్రాహ్మణుడగు. ఇట్లు శూద్రుడు బ్రాహ్మణుడగును, బ్రాహ్మణుడు శూద్రత్వమును చెందును. ఇట్లే క్షత్రియునకు వైశ్యునకు బుట్టినవారిని గుఱించి యెఱుఁగునది.*

అను వాదము. నైయాయికులు వేదవాక్యములను మూడు విధములుగ విభజించిరి. విధివాక్యము, అర్థవాదవాక్యము, అనువాద వాక్యములు ('విద్యర్థవాదానువాద వచన వినియోగాత్' గౌతమ. ౨. ౧. ౬౩). విధియనఁగా విధాయకమని (విధిర్విధాయకః ౨.౧.౬౪.) గౌతమాచార్యుల వారు న్యాయ సూత్రమునందుఁ జెప్పినారు. ఇట్లు చేయవలసినది యని యాజ్ఞాపించునది విధి. 'స్వారాజ్య కామో వాజపేయేన యజేత' (స్వర్గము కోఁలువాడు వాజపేయ యజ్ఞమును జేయవలసినది) అనునది విధి వాక్యము. ఒకానొక కార్యమును స్తుతించి, లేక నిందించి, భయము కలిగించి, పూర్వచరిత వర్ణించి బోధించునట్టి వాక్యము అర్థవాద వాక్యమనఁబడును.† 'పాపకారిపాపో భవతి' (పాపముచేయువాడు పాపమైపోవును) అనునది అర్థవాదము. ఇందు నాజ్ఞా స్పష్ట

* ఇంకను విశేషముగలకునై చూడుమాండలిక సంపాదిత, యాజ్ఞావల్క్య, స్మృతి, పుట ౧౭౩.

† 'స్తుతిర్నిందా పరకృతిః పురాకల్ప ఇతి (అర్థవాదః)' [గౌత. ౨. ౧. ౬౪.]

ముగా నుండదు. విధి వాక్యముచే జెప్పఁబడిన దానిని మరలఁ జెప్పట అనువాదమనఁబడును.* అను వాదము రెండే. విధ్యములు : శబ్దానువాదము, అర్థానువాదము. ఇదివఱకుఁ జెప్పఁబడిన మాటల మరలఁ జెప్పట శబ్దానువాదము. ఇదివఱకుఁ జెలిసిన విషయమునే మరల నన్యపదములతోఁ జెప్పట అర్థానువాదము. 'అనువాదే రచనానామ్' (౨. ౪. ౩) అను పాణినీయ సూత్రముమీఁద టీకవ్రాయుచుఁ గాశికాకారుడు 'ప్రమాణాంతరావగత స్యార్థస్య శబ్దేన సంకీర్తన మాత్రమను వాక్యః అని వ్రాసియున్నాడు. వేఱు ప్రమాణముచే సిద్ధించిన యర్థమును (సంగతిని) శబ్దముచేఁ జెప్పటమాత్రము అనువాద మనఁబడును. 'అగ్నిర్హిమస్య భేషజం' (అగ్ని చలికిమండ్లు) అనునది యనువాదము. ఏల? ప్రత్యక్ష ప్రమాణముచే నీ సంగతి మన మెఱుఁగుదుము. ఆ జ్ఞానమును ఈవాక్య మునువాదించినది.

అనువాదము మరల మూడువిధములు. భూతార్థానువాదము, స్తుత్యర్థానువాదము, గుణానువాదము. 'స దేవ సౌమ్యేదమగ్ర ఆసీత్' (ఓసౌమ్య! మొదట సత్తేడండెను) అనునది మొదటి దానికుదాహరణము. 'వాయుర్యై ధీపిష్టాదేవతా' (వాయువు ధీపిష్ట

* 'విధివిహిత స్యాను వచనమనువాదః'

[గౌత. ౨. ౧. ౬౬.]

యైన దేవతస్థుమా) యన్నది స్తుత్యర్థాను
వాదము. 'దధ్నాజ్ఞానోతి' (వెరుగుతో
హోమముచేయును) అను నది గుణాను
వాదము.

వేదమును నమ్మని బౌద్ధాది పూర్వపక్షులు
వేదమునందు నుండు అను వాద వాక్యములు
పిప్ల వేషణన్యాయమునఁ బ్రసక్తములు
గనుక వేదమునకు గౌరవహాని కలుగుచున్నది
యని యాక్షేపించిరి. అందులకు గౌతమా
చార్యులవారు "అను వాదములు పునర్దుక
ములుకావు. అవేదములు మరల వచ్చినను
వానికి నర్థ భేదముండును. వ్యవహారమునందు
మొదట 'గచ్ఛ' (పో) అని మరల 'గచ్ఛ, గచ్ఛ'
(పో పో) అని దానినే అనువాదించినప్పటికి
రెండవతడవ నుచ్చరించిన 'గచ్ఛ, గచ్ఛ' పద
ములకు శీఘ్రముగా పోమ్మనియర్థమగుచున్నది.
అట్లే వైదికములకు అనువాదములకును విధి
వాక్యములకంటె భిన్నార్థముండును. కావున
నవి పునర్దుకములు కావు.* అని గౌత
ముఁడు చెప్పియున్నాఁడు.

దీనివలన వాత్సయణుఁ డిట్లు
భాష్యము వ్రాసినాఁడు. "విహితమైన యర్థ
మును మరల నేల చెప్పవలెనన్న అధికారార్థము
(చెప్పఁబోవు విషయమిదియని తెలియుటకు),
విహితమైన దానిని నిందించుటకుగాని, స్తు
తించుటకుగాని, విధిశేషముగ గాని చెప్పఁ

* 'శీఘ్రతరగమనోప దేశవదభ్యాసాన్నా విశేషః'

[గౌత. ౨. ౧. ౬౮.

బ్రదును. విహితార్థమునకుఁ దరువాత వచ్చినది
కూడ నను వాదమగును...లోకము నందును
అనువాదము కలదు. 'వండువండు' అని చెప్పుట
కలదు. అందుకుఁ ద్వరగ వండుమనిగాని,
దయచేసివండు మనిగాని (అధ్యేషణ), తప్పక
వండుమనిగాని (అవధారణ) అర్థమగును.*

పై నివర్ణింపఁ బడిన మూఁడు విధములైన
వాక్యములలో విధివాక్యములే ప్రమాణము
లుగాని మిగిలిన రెండువిధములైన వాక్యములు
ప్రమాణములు కావని కొందఱు పూర్వపక్ష
ముచేసెదరు. అందున గుఱించి 'అర్థవాదము'
అనుశబ్దములఁ జూచునది.

అనువిందుఁడు. ౧. విందుని
తమ్ముఁడు. వసుదేవుని తోఁబుట్టువగు రాజాధి
దేవికిని, ఆమెపెనిమిటి యపంతిరాజు జయ
నేనునకును పుట్టినవాఁడు. శ్రీకృష్ణునకు మేనత్త
కుమారుఁడు. భారతయుద్ధమునందు దుర్యో
ధనపక్షమునఁ బోరాడి అర్జునునిచేఁ జచ్చెను.
[భార. ద్వీ. అ. (౬౬).

౨. కేకయరాజయొక్క యిద్దఱు పుత్రు
లలో నొక్కఁడు. వీని అన్న విందుఁడు. భారత
యుద్ధమునందుఁ బాండవ పక్ష పాతి యై
యుండె.

* "కిమర్థం పునర్విహితమన్వద్యతే । అధికారార్థమ్
విహితమధికృత్య స్తుతిర్బోధ్యతే నిష్టావా, విధిశేషోవా ౨
భిధీయతే । విహితానస్తరార్థో ౨ సీచానువాదోభవతి...
లోకేపి చానువాదః । పచతుపచతు భవానిత్యభ్యాసః ।
క్షీప్రం పచ్యత్లా మితివా । అంగ! పచ్యతామిత్యభ్యేష
ణార్థమ్ । పచ్యతామేవేతివా ౨ వధారణార్థమ్."

౩. ధృతరాష్ట్రుని నూర్గులు పుత్రులలో నొక్కఁడు.

౪. చూడు 'విందానువిందులు.'

అనుశాల్వుఁడు. శాఖ పత్తియైన శాల్వుని తమ్ముఁడు. శాల్వునిఁ గృష్ణుఁడు చంపనీతఁడు కృష్ణుని నెట్లయినఁ జంపనిశ్చయించెను. ధర్మజుఁడశ్వమేధముఁ జేయునమయమునఁ గృష్ణుఁడు కుటుంబ సహితముగ హస్తినాపురమునకు రాఁగా నీతఁడు సేనాసమేతుఁడై వచ్చి హస్తినాపుర పార్శ్వమున దాగియుండెను. ఒక నాఁడు కృష్ణుఁడును, పాండవులును అశ్వమును పరీక్షించుచున్న వారని విని యీతఁడచ్చటికి నెవరికిఁదెలియకుండవచ్చి ఊణములో నశ్వమును తీసికొని పాటిపోయెను. భీముఁడు, సైన్యముతో వానిఁ దరిమికొని చనియె. ప్రద్యుమ్నుఁడు వృషకేతుఁడు వానిఁబట్టి తెచ్చెదమని ప్రతిజ్ఞఁజేసి పోయిరి. ప్రద్యుమ్నుఁడోడె. వృషకేతుఁడు అనుశాల్వునినోడించి, బంధించి కృష్ణునొద్దకుఁ దెచ్చె. వాఁడు కృష్ణునకు శరణుజొచ్చి, అశ్వమేధమునకు సాయముచేయుటకు నంగీకరించి న్వనగరమునకుఁబోయె. (జైమినీఅశ్వమేధము అ. ౧౨-౧౪.)

అనుష్ఠా. భారత వర్షియనది.

(భార. భీష్మ. అ. ౯.)

అనుసూయ. చూడు 'అనసూయ.'

అనుష్ఠాదుఁడు. హిరణ్యకశిపునకు కయాధూయ్యును భార్యయందుఁబుట్టిన నల్గరు పుత్రులలో నొక్కఁడు. భార్య సూరి. బాష్కలుఁడు, మ హి యుఁడు అనుపారు పుత్రులు.

అనూద్యయుఁడు. ధృతరాష్ట్రుని నూర్గురు పుత్రులలో నొక్కఁడు.

అనూపగడము. రాజపుతానాలోని బికానీరు సంస్థానమందలి యొక పట్టణము. సంస్థానాధీశ్వరుఁడగు అనూపసింగు పేర ౧౬౭౮ సంవత్సరములోఁ గట్టఁబడినకోట గలదు. ఇది బికానీరు పట్టణమునకు ౮౨ మైళ్ల దూరములోనున్నది. డెబ్బదల్లుదు గ్రామములకిది ముఖ్యపట్టణము. ఇందలి జనసంఖ్య ౧౦౧౭. 'అచ్చటి జనులు ముఖ్యముగా 'రాట్' జాతివారు. ఈ ప్రాంతమున నీరు తక్కువగానున్నను కోతగడ్డి చక్కఁగ పెరుగును. సోడా ఉప్పు తయారుచేయుటకు కావలసిన 'నజ్జ, లానా' అను చెట్లెచ్చట విశేషముగాఁ బెరుగును.

అనూపషహార్ (తాలూకా). యునైటెడ్ ప్రావిన్సెస్సులోని 'బులందర్ షహార్' అను జిల్లాలో గంగనొడ్డుననున్న నొక తాలూకా. ఇందు 'అనూపషహార్; అహార్, దిబాయి, అను మూఁడు పరగణాలు గలవు. దీని విస్తీర్ణము ౪౪౪. చదరపు మైళ్లు. ఈ తాలూకాలో ౩౭౮ పల్లెలును ౪ పట్టణము

లును గలవు. నీనిమగ్ధ్యనుండి ఉత్తరదక్షిణముగ 'చోడునది' పారుచున్నది.

ఈ తాలూకాలో జహంగీర్ రాచాద్ది బాయి, అనూపపహార్ అను నవి పెద్ద పట్టణములు. దివెన్యాకదాయము రూ. ౪౯౯౦౦౦ లు సైన్సులు రూ. ౪౦౦౦౦ లు.

అనూపపహార్ (పట్టణము).

ఈ అనూపపహార్ తాలూకాకు ముఖ్యపట్టణము. బురందర్ పట్టణమున కిగువది మైళ్ల దూరముననున్నది. జనసంఖ్య ౮౬౦౧. ఇది చరిత్ర సంబంధమున ప్రాముఖ్యము చెందిన పట్టణము. జహంగీరు ప్రభుత్వకాలమున బర్ గూజర్ రాజయిన 'అనూప్ రాయి' అనువాడు తనపేరిట నీపట్టణమును నిర్మించెను. ఢిల్లీనుండి రోహిల్ ఖండు వెళ్లువారిచ్చటనే గంగానదిని దాటవలయును. కావున నట్టిరేవును స్వాధీనమునందుంచుకొనవలయునన్న ప్రభుత్వమువారికి పదునెనిమిదవ శతాబ్దమున నీపట్టణము ముఖ్యమైయుండెను.

మహారాష్ట్రులకు పరమశత్రువయిన అహమ్మద్ షాద్ నూరానియనువాడు ౧౭౫౭-వ సంవత్సరమునం దీ పట్టణమును స్కంధావారము (Contonment) గా నేర్పఱచెను. తురుష్కులందఱునేకమై, పానిపత్ షేత్రమున ౧౭౬౧ లో మహారాష్ట్రుల నోడించిరి. ఆ యుద్ధప్రయత్నములనెల్ల నీపట్టణముననే చేయఁబడెను. మహారాష్ట్రులు రోహిల్ ఖండు మీదికి దాడివెడలఁగా వారిని నెదిరించునిమి

త మై జౌద్ వజీరుతోఁగూడి బ్రిటిష్ వారు ౧౭౭౩-వ సంవత్సరమున నీ పట్టణమును దమ సైన్యములకు నివాసస్థానముగా నేర్పఱచిరి. అప్పటినుండి ౧౮౦౬ వఱకు బ్రిటిష్ సైన్యము లచ్చటనే యుండెను. ఆవల మీరటునకు మార్చబడినవి. ౧౮౫౭ సంవత్సరపు సిపాయి తిరుగుబాటు కాలమునందు రోహిల్ ఖండు మందలి విప్లవకారు లీరేవును దాటకుండ జాటువారడ్లపడిరి. పూర్వము గంగానదిమీఁద జరుగు వ్యాపారమునకు నీపట్టణము ఉత్తరపరిమితిగా నుండెను. ఈస్తుఇండియా కంపెనీవారిచ్చట నొకగిడ్డంగిని స్థాపించియుండిరి. ఇప్పుడు వర్తకమంతగో సాగుటలేదు. శర్కర, కలప, వెదురు వ్యాపారము మాత్రము విరివిగా సాగుచున్నది. స్వల్పముగా చుట్టుపట్ల గ్రామములకుఁ గావలసిన బట్టలు, శాలువలు, జోళ్ళు మొదలగునవి ఇచ్చట తయారుచేయఁబడుచున్నవి.

అనూప దేశము. భారత వర్షియ దేశము. రాజధాని మాహిష్మతి. ఇచ్చట సహస్త్రిక్షుఁడు రాజ్యము చేయుచుండెను. పాండవుల కాలమున నిచ్చట నీలరాజు రాజ్యము చేయుచుండెను. ఇతఁడు భారత యుద్ధమునందు పాండవులకై పోరాడిచచ్చెను.

అనెకల్ తాలూకా. మైసూరు జిల్లాలో నున్నది. విస్తీర్ణము, నూటతొంబది చదరపు మైళ్లు. ఈ తాలూకాలో ౩ పట్టణ

ములును ౨౦౨ వలెలును గలవు. దాని పక్షమతి భాగము రాతిమయముగ నుండును.

అనెకల్ పట్టణము పైతాలూకా.

లోని ముఖ్యపట్టణము. ౧౭-వ శతాబ్దములో బిజాపూరు రాజులు 'హస్కోటి' నుండి సుగతూరువంశము వారిని తరుమగా, ఆవంశములో నొకడే పట్టణమును గట్టెను. తరువాతి శతాబ్దములో నది మైసూరునకు సామంత రాజ్యమయ్యెను. ౧౭౬౦ సం॥లో హైదరాళి దానిని మైసూరులో గలిపివేసె. ౧౮౭౦ సం॥ నుండి మునిసిపాలిటి యేర్పడినది.

అనేకవర్ణసమీకరణము.

భాస్కరాచార్యులవారు బీజగణితమునందు దేనికి అనేకవర్ణ సమీకరణమని పేరుపెట్టిరో దానిని పాశ్చాత్యబీజగణిత శాస్త్రమునందు సైమల్ టేనిలస్ ఈ క్వేషన్ (Simultaneous equation) అందురు. దీనికి సమకాలిక సమీకరణమని యర్థము. ఏకవర్ణ సమీకరణము నందుఁ దెలియని వర్ణ మొక్కటియే యుండును. అనేకవర్ణ సమీకరణమునందుఁ దెలియని వర్ణములు పెక్కులుండును. వాని వెలలు మనము కనుగొనవలయును.

౧-వ ఉదాహరణము:-

రెండుసంఖ్యలు కలవు. వానిలో జిన్న సంఖ్యను పెద్దసంఖ్యలో గలిపిన ౫౪ వచ్చును; చిన్నసంఖ్యను పెద్దదానిలోనుండి తీసివేసిన ౧౨ వచ్చును. ఆ సంఖ్యలెవ్వి?

న్యాసము:- తెలిసికొనవలసిన సంఖ్యలలో పెద్దది క అనియు, చిన్నది చ అనియు అనుకొందము. కావున ఈ క్రింది సమీకరణము* లేర్పడచున్నవి:-

$$క + చ = ౫౪ \quad (౧)$$

$$క - చ = ౧౨ \quad (౨)$$

ఈ రెండ్ల సమీకరణములను కలిపిన యెడల ఈ క్రింది రీతిగా ర యొక్క వెల తెలియచున్నది:-

$$౨క = ౬౬ \quad (౩)$$

$$\therefore క = ౩౩$$

ఇట్లు మనకు క యొక్క వెల, యనగా పెద్ద సంఖ్య వెల తెలిసినది. ఈ వెల క కు బదులుగా ౧-వ సమీకరణము నందు గాని, రెండవ సమీకరణమందుగాని, ఉంచిన చ యొక్క వెల తెలగలదు.

$$క + చ = ౫౪ \quad (క=౩౩)$$

$$\therefore ౩౩ + చ = ౫౪$$

$$\therefore చ = ౫౪ - ౩౩ = ౨౧$$

ఇది మిక్కిలి సులభమైన సమీకరణము. అన్ని సమీకరణములు ఇంత సులభముగ విప్పడు పడవు. ఈ క్రింది సమీకరణముఁ జూడుడు.

౨-వ ఉదాహరణము:-

$$౫చ = ౨౩ - ౨క$$

$$\therefore చ = \frac{౨౩ - ౨క}{౫} \quad (౧)$$

* ఈ సమీకరణములను చదువు విధము: ౧-వ సమీకరణము, క, అధికము చ, సమానము ౫౪; ౨-వ సమీకరణము, క హీనము చ సమానము ౧౨

ఈ సమీకరణమందు క యొక్క వెల
మారినకొలదిని చ వెల మారుచుండును. క =
౧ అయిన యెడల

$$చ = \frac{౨౩-౨}{౫} = \frac{౨౧}{౫}$$

క = ౨ అయిన యెడల

$$చ = \frac{౨౩+౪}{౫} = \frac{౨౭}{౫}$$

ఇట్లే క వెలమారిన కొలదిని చ వెల
మారును. కాని యీక్రింది సజాతీయమైన
యింకొక సమీకరణము.

$$౩ క + ౪ చ = ౨౪$$

మనకు జిక్కేనేని ధానినిబట్టి మనమీ
క్రింది సమీకరణమును ఏర్పాటు చేసికొన
వచ్చును.

$$చ = \frac{౨౪-౩ క}{౪} \quad (౨)$$

౧-వ సమీకరణమునకును, ఈ ౨-వ
సమీకరణమునకును సరిపోవునట్టి వెలుకు చ
లకు మనము తెలిసి కొనవలెను. ౧-వ సమీ
కరణమందు జూపబడిన చ యొక్క వెలయు
౨-వ సమీకరణమందు జూపబడిన చ
యొక్క వెలయు నొకటితో నొకటి సమాన
ములై యుండవలెను.

$$\therefore \frac{౨౩-౨ క}{౫} = \frac{౨౪-౩ క}{౪}$$

$$గుణించుటచే, ౯౨-౮ క = ౧౨౦-౧౫ క$$

$$\therefore ౭ క = ౨౮$$

$$\therefore క = ౪$$

క యొక్క యీవేల ౧-వ సమీకరణము
నందు ఉంచగా నిట్లువచ్చును:-

$$చ = \frac{౨౩-౨ క}{౫} = \frac{౨౩-౮}{౫} = \frac{౧౫}{౫} = ౩$$

$$\therefore క = ౪$$

$$చ = ౩$$

క కు ౪, చ కు ౩ వెలయున్న యెడలనే
పైరెండు సమీకరణములు నిజమగును. లేని
యెడల కావు.

అనేకవర్ణ సమీకరణములను విచ్చు
నప్పుడు, కొన్నియుక్తులచే నితర వర్ణములను
తొలగిచి (Eliminate) ఒక్క వర్ణముమా
త్రము నిలుచునట్లుచేసికొనవలెను. అప్పుడది
యేకవర్ణ సమీకరణమగును. దానిచే నొక్క
వర్ణముయొక్క వెల కనుగొనవచ్చును. పిదప
నితరవర్ణమువెల తెలియుట సులభము.

౩-వ ఉదాహరణము :

ఈ క్రింది సమీకరణములను విచ్చుడు:-

$$౩ క + ౭ చ = ౨౭ \quad (౧)$$

$$౫ క + ౨ చ = ౧౬ \quad (౨)$$

ఈ సమీకరణములలోనుండి క అను వర్ణ
మును తొలగింప యత్నించెదము. అది
యెట్లు? ౧-వ సమీకరణమును ౫తోను, ౨-వ
సమీకరణమును ౩తోను హెచ్చించిన నీక్రింది
సమీకరణములు వచ్చును:-

$$౧౫ క + ౩౫ చ = ౧౩౫ \quad (౩)$$

$$౧౫ క + ౬ చ = ౪౮ \quad (౪)$$

ఈ రెండు సమీకరణములందును క వర్ణ
ములు సమానము (౧౫ క) అయినవి. కావున
౪-వ సమీకరణమును ౩-వ సమీకరణము
నుండి తీసివేసిన నెట్లువచ్చును:-

$$౨౯ చ = ౮౭$$

$$\therefore చ = \frac{౮౭}{౨౯} = 3$$

ఈ వచ్చిన చ యొక్క వెల ౧-వ సమీకరణమునందు భర్తీచేసిన క వెల రాగలదు:-

$$3 క + ౭ చ = ౨౭$$

$$\therefore 3 క + ౨౧ = ౨౭$$

$$\therefore 3 క = ౬$$

$$\therefore క = ౨$$

ఇట్లు ఈ లెక్కయొక్క యుత్తరము క = ౨, చ = ౩.

రెండు అజ్ఞాతవర్ణములలో నొకదాని వెల తెలిసిన తరువాత, రెండవదాని వెల కనుగొనుటకై రెండుసమీకరణములలో దేనినితీసికొని అందు తెలిసిన వర్ణమువెల భర్తీచేసినను, రెండవ వర్ణమువెల తెలియును. ఒకానొకసమీకరణమునే తీసికొనవలెననిలేదు. పై లెక్కలో మనము ౧-వ సమీకరణముదీసికొని దానిలో చ వెలభర్తీ చేసితిమి. అట్లుచేయక ౨-వ సమీకరణముదీసికొని యందు చ వెలభర్తీ చేసినను క వెలవచ్చియుండును:-

$$౫ క + ౨ చ = ౧౬$$

$$\therefore ౫ క + ౬ = ౧౬$$

$$\therefore ౫ క = ౧౦$$

$$\therefore క = ౨$$

౪-వ ఉదాహరణము:

ఈ క్రింది సమీకరణముల విచ్ఛము :-

$$౭ క + ౨ చ = ౪౭ \quad (౧)$$

$$౫ క - ౪ చ = ౧ \quad (౨)$$

ఈ లెక్కలో చ ను తొలగించుట నులభము. ౧-వ సమీకరణమును ౨ చే మోల్చించిన ఈ క్రింది సమీకరణమేర్పడును:-

$$౧౪ క + ౪ చ = ౯౪ \quad (౩)$$

ఇందులో ౨-వ సమీకరణమును కలిపిన చ యెగిరిపోయి, యీ క్రింది విధమున క వెల వచ్చును :-

$$౧౯ క = ౯౫$$

$$\therefore క = \frac{౯౫}{౧౯} = ౫$$

ఇచ్చట ౨-వ సమీకరణమందలి-౪ చ ఋణము (- ఋణ చిహ్నంకీతము) ; ౩-వ సమీకరణమందలి ౪ చ ధనము (Positive) కావున ఈ రెంటినీ కలపమంటిమి. ఈ రెంటినీ కలిపిన సంకలనము నున్నయై చ వర్ణ మెగిరి పోవును. ఈ రెండు సమీకరణములలోను '౪ చ' అను వర్ణము ధనముగగాని, ఋణముగగాని ఉన్నయెడల నది యెగిరిపోవుటకు నా సమీకరణములలో నొకదానినుండి మఱియొకదానిని తీసివేయవలయును.

౫-వ ఉదాహరణము:

ఈ క్రింది సమీకరణముల విచ్ఛము:-

$$౨ క = ౫ చ + ౧ \quad (౧)$$

$$౨౪ - ౭ క = ౩ చ \quad (౨)$$

౧-వ సమీకరణమువలన క వెల యిట్లు వచ్చుచున్నది.

$$క = \frac{౫ చ + ౧}{౨} \quad (౩)$$

ఇట్లువచ్చిన క్షయొక్క వెల ౨-వ సమీకరణమునందు మనము భ్రీచేసిన యెడల క్ లోపించును.

$$౨౪ - \frac{౨}{౨}(౫ చ + ౧) = ౩ చ$$

$$\therefore ౪౮ - ౩౫ చ - ౨ = ౬ చ$$

$$\therefore ౪౦ = ౪౦ చ$$

$$\therefore చ = ౧$$

ఇట్లు వచ్చిన చ వెల ౧-వ సమీకరణ మందు భ్రీచేసినయెడల క వెల రాగలదు:-

$$౨ క = ౫ చ + ౧$$

$$\therefore ౨ క = ౫ + ౧ = ౬$$

$$\therefore క = ౩$$

పైని చెప్పిన మార్గములను బుద్ధి సూక్ష్మ తతో అవసరముకొలఁదీగ్ని ఉపయోగించిన ననేకవర్ణ సమీకరణ బీజములను (తెలియని వర్ణముల వెలలను) కనుగొనవచ్చును. ఒక్కొక్క సమయమందు గణితసంబంధమైన జ్ఞానమును చక్కగ నుపయోగించిన యెడల లెక్క సులభముగవచ్చును.

౬-వ ఉదాహరణము

ఈ క్రింది సమీకరణము విచ్చుము:-

$$౨౮ క - ౨౩ చ = ౨౨ \quad (౧)$$

$$౬౩ క - ౫౫ చ = ౧౭ \quad (౨)$$

ఇందుండి క ను తీసివేయవలయును. మనకు నొక మోటుపద్ధతి తెలియును. ౧-వ సమీకరణము నందలి క యొక్క గుణక సంఖ్య (Coefficient) ౨౮, ౨-వ సమీకరణము నందలి క గుణక సంఖ్య ౬౩, కావున ౧-వ సమీకరణమును ౬౩ చేతను, ౨-వ సమీ

కరణమును ౨౮ చేతను హెచ్చించిన సమాన గుణకములుగల్గే క వర్ణము రెండు సమీకరణములతోను ఏర్పడును:-

$$౧౭౬౪ క - ౧౪౪౯ చ = ౧౩౮౬ \quad (౩)$$

$$౧౭౬౪ క - ౧౫౪౦ చ = ౪౭౬ \quad (౪)$$

౩-వ సమీకరణమునుండి ౪-వ సమీకరణము దీసివేసిన క వర్ణము లోపించి యిట్లు వచ్చును:-

$$౯౦ చ = ౯౦౦$$

$$\therefore చ = \frac{౯౦౦}{౯౦} = ౧౦$$

ఇట్లు లెక్కవచ్చినను అంకెలు పెద్దపెద్ద విగా పెరిగి లెక్కచేయుటకుఁ గొంచెమిబ్బంది కల్గినది. అట్లుగాక ౧-వ సమీకరణ మందలి క వర్ణగుణకము ౨౮, ౨-వ సమీకరణ మందలి క వర్ణగుణక సంఖ్య ౬౩, ఈ రెంటి కిని అపవర్త్యము, లేక కనిష్ట సామాన్య గుణిజము (L.C.M.) ౨౫౨. ఈ సంఖ్యను ౨౮తో భాగించిన ౯ వచ్చును. ౬౩ తో భాగించిన ౪ వచ్చును. కావున ౧-వ సమీకరణమును ౯ తోను, ౨-వ సమీకరణమును ౪ తోను హెచ్చవేసిన యెడల నీక్రింది సమీకరణములు వచ్చును:-

$$౨౫౨ క - ౨౦౭ చ = ౧౯౮ \quad (౫)$$

$$౨౫౨ క - ౨౨౦ చ = ౬౮ \quad (౬)$$

౫-వ సమీకరణమునుండి ౬-వ సమీకరణమును తీసివేయఁగా నిట్లువచ్చును:-

$$౧౩ చ = ౧౩౦$$

$$\therefore చ = ౧౦$$

దీనిని పట్టిక వెల కనుగొనవచ్చును.

2-వ ఉదాహరణము:

ఈక్రింది సమీకరణమును విచ్ఛము:-

$$\frac{x}{k} - \frac{1}{c} = 0 \quad (1)$$

$$\frac{10}{k} + \frac{2}{c} = 2 \quad (2)$$

న్యాయము:- ౧-వ సమీకరణమును ౨ చేతను

౨-వ సమీకరణమును ౩ చేతను హెచ్చించిన

$$\frac{10}{k} - \frac{10}{c} = 2 \quad (3)$$

$$\frac{30}{k} + \frac{10}{c} = 20 \quad (4)$$

(3), (4) ఈ రెంటిని కల్పగా

$$\frac{40}{k} = 22$$

$$\therefore 40 = 22k$$

$$\therefore k = 2$$

౧-వ సమీకరణమునందు k కు వెలను భర్తీ చేయగా వచ్చునది.

$$c = 3.$$

భిన్నాంకములు వచ్చినప్పుడు దానికి దగ్గు రీతి లెక్కనుమాడ్చి సమీకరణములను విచ్ఛవలెను.

రెండు అజ్ఞాతవర్ణముల వెల కనుగొనుటకు రెండు సమీకరణములు ఉండవలయునని యిదివఱకుఁ జూపారు. చూచియున్నారు. మూడు అజ్ఞాతవర్ణములను కనుగొనుటకై మూడు సమీకరణములు కావలెను. మూడు వర్ణముల సమీకరణములను విచ్ఛనప్పుడు,

మొదట మూడుంటిలో రెండు సమీకరణముల దీసికొని వానిలోనుండి యొకవర్ణమును తొలగిపవలయును. తరువాత మూడుంటిలోనుండి మఱి రెండు సమీకరణముల దీసికొని వానిలోనుండి యీ వర్ణమునే తొలగిపవలయును. ఇట్లు రెండు అజ్ఞాతవర్ణములుగల రెండు సమీకరణము లేర్పడును. వానిని హెచ్చించి రీతిగా విచ్చి, ఆ రెండు వర్ణముల వెలలు కనుగొనవలెను. పిదప మూలసమస్యలోని యొక సమీకరణములో ఈ రెండు వర్ణముల వెలలను భర్తీచేసి మూడవవర్ణము యొక్క వెల కనుగొనవలెను.

౩-వ ఉదాహరణము:

ఈ క్రింది సమీకరణములను విచ్ఛము:-

$$2k + 4c = 20 \quad (1)$$

$$3k + 2c = 0 \quad (2)$$

$$4k - 2c + 40 = 30 \quad (3)$$

న్యాయము:- ఇందుండి మొదలు కను విడదీయుదము. (౨) ను 4 తో హెచ్చింపగా వచ్చినది.

$$12k + 8c = 120 \quad (4)$$

(౧) ని ౨ తో హెచ్చింపగా వచ్చినది:-

$$6k + 4c = 60 \quad (5)$$

(౪) లోనుండి (౫) తీసివేయగా వచ్చినది:-

$$6k - 4c = 60 \quad (6)$$

(౨) ని ౨ తో హెచ్చివేయగా వచ్చినది:-

$$6k + 2c = 0 \quad (7)$$

(3), (2) కలపగా వచ్చినది.

$$10k - 2c = 30 \quad (8)$$

* ఋణసంఖ్యములను చదువునప్పుడు ఋణముగా, ఋణము కను చిహ్నవలెను.

(౬)ను త్తొ హెచ్చవేయఁగా వచ్చినది:

$$౧౨ క - ౨ ట = ౩౨ \quad (౯)$$

(౮) లోనుండి (౯) తీసివేయఁగా

$$క = ౩$$

(౪) లో క వెలభర్తీ చేయఁగా వచ్చినది:

$$ట = ౨$$

(౨) లో క ట లవెలలు భర్తీచేయఁగా వచ్చినది.

$$చ = ౩,$$

ఇకఁగొన్ని తాకికోపయోగములైన యు దాహరణములిచ్చి యీప్రకరణము ముగించె దము.

౬-వ ఉదాహరణము:

ఒక గొల్ల వాడుపశువులఁగొనుటకు సంత కుఁబోయెను. అచ్చటర గొట్టెలకు ౭ ఆవులకు రు ౧౩౧-౦-౦ లును, గొట్టెలకు ౩ ఆవులకు రు ౬౬-౦-౦ లును, ఖరీదుచెప్పిరి. ఒక్కఆవు ఖరీదెంత? ఒక్కగొట్టె ఖరీదెంత?

న్యాసము:- ఒక్కొక్క గొట్టె ఖరీదు క రూపాయి లనుకొందము. ఒక్కొక్క ఆవు ఖరీదు చ రూపాయలను కొందము. లెక్కను బట్టి యీ క్రింది సమీకరణము లేర్పడు చున్నవి:-

$$౪ క + ౭ ష = ౧౩౧ \quad (౧)$$

$$గ క + ౩ ష = ౬౬ \quad (౨)$$

(౧) టిని గ తోను, (౨) ను ౪ తోను

హెచ్చవేయుము:-

$$౨౦ క + ౩గ ష = ౬గగ \quad (౩)$$

$$౨౦ క + ౧౨ ష = ౨౬౪ \quad (౪)$$

(౩) లోనుండి (౪) తీసివేయఁగా

$$౨౩ ష = ౩౯౧$$

$$\therefore ష = ౧౭ రూపాయలు$$

చ యొక్క యీ వెలను (౨) లో భర్తీ చేయఁగా

$$గ క + గ౧ = ౬౬$$

$$\therefore గ క = ౬౬ - గ౧ = ౧గ$$

$$\therefore క = ౩ రూపాయలు$$

కావున ఉత్తరము, ఒక్కొక్క గొట్టెవెల రు ౩-౦-౦, ఒక్కొక్క ఆవువెల రు ౧౭-౦-౦. ౧౦-వ ఉదాహరణము.

ఇట్లె న్నేహితులు కలరు. వారిలో నొ క్కడు రెండవవానితో ననును:- 'మిత్రమా! నీవు నాకు నూఱు రూపాయ లిచ్చితివేని, నీయొద్ద మిగిలిన ధనముకంటె నాయొద్ద రెట్టిం పుధనముండును.' అందుపై రెండవవాడు మొదటివానితో 'నీవునాకు పదిరూపాయి లిచ్చితివేని నీవద్ద నిలిచియుండు ధనముకంటె నావద్ద నాఱురెట్లధనముండును' అని అనెను. 'మొదటి వానియొద్ద నెంత ధనమున్నది? రెండవ వానియొద్ద నెంత ధన మున్నది? (భాస్కరాచార్యుడు) *

న్యాసము:- మొదటివానియొద్ద క్ సంఖ్య రూపాయలును, రెండవ వానియొద్ద చ సంఖ్య

* భాస్కరాచార్యులవారీ యుదాహరణమును ఏక వర్ణసమీకరణ ప్రకరణమునందును, అనేకవర్ణసమీకరణ ప్రకరణమందును ఇచ్చియున్నారు. కాని మన మిచ్చట అనేకవర్ణసమీకరణము గలదిగనే ఈలెక్క చేయుదము.

రూపాయిలును మొదటి ఉన్నవను కొందము. ఇక రెండవవాడు మొదటివానికి ౧౦౦ రూపాయిలిచ్చివేసిన మొదటి వానియొద్ద (క+౧౦౦) రూపాయిలును, రెండవ వానియొద్ద (చ-౧౦౦) రూపాయిలును ఉండినను. కావున లెక్కయొక్క మొదటిభాగము ననుసరించి అనగా మొదటివాడు చెప్పినమాట ననుసరించి యీ క్రింది సమీకరణ మేర్పడుచున్నది.

$$క + ౧౦౦ = ౨ (చ-౧౦౦) = ౨చ-౨౦౦ \quad (౧)$$

మొదటివాడు రెండవ వానికి పధిరూపాయిలిచ్చిన యెడల మొదటివానియొద్ద (క-౧౦) రూపాయిలుండును. రెండవ వానియొద్ద (చ+౧౦) రూపాయిలుండును. కావున రెండవవాడు చెప్పినమాట ననుసరించి యీ క్రింది సమీకరణ మేర్పడుచున్నది:-

$$చ + ౧౦ = ౬ (క-౧౦) = ౬క - ౬౦ \quad (౨)$$

(౧), (౨) సమీకరణములయొక్క రెండు పక్షములను (Sides) అనుకూలముగా మార్చగా నీక్రింది రెండు సమీకరణము లేర్పడుచున్నవి.

$$౨చ - క = ౩౦౦ \quad (౩)$$

$$౬క - చ = ౬౦ \quad (౪)$$

ఇందు (౪) ను ౨ తో హెచ్చవేయుము:-

$$౧౨క - ౨చ = ౧౨౦ \quad (౫)$$

(౩), (౫) సమీకరణములను కలుపగా

$$౧౧క = ౪౪౦$$

$$\therefore క = ౪౦ \text{ రూపాయిలు}$$

క యొక్కవెల (౩) లో భక్తిచేయగా చ వెలవచ్చును:-

$$౨చ - ౪౦ = ౩౦౦$$

$$౨చ = ౩౪౦$$

$$\therefore చ = ౧౭౦ \text{ రూపాయిలు}$$

ఉత్తరము-మొదటివాని వద్ద రు. ౪౦-౦-౦ లును, రెండవ వానివద్ద రు. ౧౭౦-౦-౦ లును ఉండినను. [క్రి. ల.]

అనేనా. (సూ. వం.) ఇత్వాకు ప్రపాత్రుడు. వికుక్షీనామాంతరముగల శశాదుని పౌత్రుడు, కకుత్స్థుని పుత్రుడు. ఇతనికి సుయోధన, కాకుత్స్థ నామములు గూడగలవు. పుత్రునిపేరు పృథుడు.

౨. (చం. వశి.) పురూరవుని పౌత్రుడు. ఆయురాజు నైదుగురుపుత్రులలో కనిష్ఠుడు. కుమారునిపేరు శుద్ధుడు. తమ్ముడు నవామడు.

అనేనుడు. ౧ ఇత్వాకురాజు ప్రపాత్రుడు. వికుక్షీరాజు పౌత్రుడు. కకుత్స్థరాజు పుత్రుడు. వీనికి సుయోధనుడు కాకుత్స్థుడను నామాంతరములు గలవు. వీని కొమార్తె పేరు ప్రధాపు.

౨ సోమవంశము పురూరవుని పౌత్రుడు. ఆయురాజుయొక్క అయిదుగురు కొడుకులలో కనిష్ఠుడు. వీని మారుపేరు శిద్ధుడు.

అనైమలే కొండలు. పర్వతపక్షి, పశ్చిమ కనుమలలోని యొకభాగము. అనై

మలె అనుశబ్దమానకు ఏనుగుల కొండలని యర్థము. ఈ కొండలు కోయంబత్తూరు జిల్లా యొక్క దక్షిణభాగమండును, ట్రావన్ కోరు ధ సంతానమునందును ఉన్నవి. ఇవి దాదాపు నూలు చదరపుమైళ్ళను ఆక్రమించి యున్నవి. ఇవిరెండు వరుసలుగ నుండును. ఇందలి యెత్తువరుసలో అనైముడి, అక్క, తంగ్చి (చెల్లెలు) అను మూడు శిఖరములు కలవు. ఇచ్చటి కాలమానస్థితి నీలగిరి కొండలమీదివలెనే యుండును.

ఎత్తుతక్కువగనున్న రెండవవరుస గుట్టల మీద నరణ్యమెక్కువగ నున్నది. ఇందు మిక్కిలే చక్కని టేకుకలపయున్న ప్రదేశములనేకముల్లు కలవు. ఇచ్చట యొక టేకు చెట్టు ౧౨౮ అడుగులు ఎత్తును, ౨౩ అడుగుల లావును (పరిఘయు) గలిగియుండెను! ఈవృక్షమునుండి వేళ్లుపోగా ౫౦౦ మొగలు ౬౦౦ ల ఘన అడుగుల కల్పవచ్చినది! అరణ్యములో జెట్టుకొట్టిన తరువాత నచ్చటినుండి కొంతవఱకు నాచెట్టును ఏనుగులు లాగు కొనివచ్చును. అచ్చటినుండి కొంతదూరము వఱకు ఎడలాగునట్టి ట్రాంవే బండ్లమీద నీకల్పతీసికొని పోవడును. అచ్చట నాకల్పను త్రాళ్ళకుగట్టి క్రిందికి విడిచెదరు. ఇట్లు త్రాళ్ళకుగట్టి ౧౦౦౦ అడుగుల లోతుకు జెట్టుకు జెట్టు పంపవడును. అచ్చట యంత్రముతో గోయునట్టి రంపముగలదు. దానిలో నీచెట్టును వలయునంత చిన్నవిగా గోసి

ప్రపంచము మీదికి అమ్మకమునకై పంపెదరు. సుమారు ౨౦౦౦ ఎకరముల ప్రదేశమునందు నిటీవల కాఫీతోటలుకూడ వేయచున్నారు.

ఈ యరణ్యములలో పెద్దపులులు, చిలుత పులులు, లేళ్లు, దుప్పలు, మనుబోతు సాధారణముగా నుండును. ఏనుగులును విశేషముగ గలవు.

ఈ కొండలమీద, కాదనులు, ముడువనులు, పులయనులు, మలసరులు అను అరణ్యకజాతుల వారుండురు. అరణ్యమునందు బుట్టనట్టి ఏలకులు, పేము, మైనము, తేనె అమ్మకొని వీరు జీవనముచేయుదురు.

అనైముడి. మదరాసు రాజధానిలో తిరువాన్కూరు సంతానములో నీశాన్యముగా నున్నది. పడమటి కనుమలలో అనామలై కొండలయొక్క నొక్క యున్నతమైన శిఖరము. ఇయ్యది దక్షిణ హిందుదేశములో నెత్తైన శిఖరమై, సముద్రమట్టమునకు ౮౮౩౭ అడుగులు ఎత్తుగానున్నది. దాని నెక్కుటకు అన్నివైపులు వీలులేక పోయినప్పటికి ఉత్తరమునుండి యొక్కవచ్చును. అంతకంటె సులభముగా తూర్పు వైపుననుండి యొక్కవచ్చును. ఆశిఖరపు పై భాగమునుంచి చూచిన పక్షమునకోయంబత్తూరు, మధుర, మళయాళముల యొక్కయు, తిరువాన్కూరు, కొచి సంతానములయొక్కయు ప్రదర్శనము బహుభాగుగ నుండును. ఆశిఖరముపై నుంచి,

అడవులు, కొండలక్రిందుగా పడమటిసముద్రము కన్నులపండువుగా కన్పట్టును. ఉత్తరపువ్వువైపు అనామలై పర్వతములను ఈశాన్యవైపు కోయంబుత్తూరు పల్లపుభూములును, నీలగిరి యున్నతే ప్రదేశములును, ఇంచనాద్ కనుమయును, దక్షిణపువ్వువైపు పర్మేడ్ ఆపల యున్న ఏలకుల (కౌడ్మామ్) కొండలును, ఆజ్ఞేయపువ్వువైపున చోడినాయకు నూరుకనుమ కొద్దిగాను కనబడును. అనైముడిచుట్టును అనేకశిఖరములు కలవు. ఒక్కొక్క శిఖరమునకు మధ్య 3000 లేక ౨000 అడుగుల కనుమలున్నవి. ఈ కొండల యొక్క విస్తీర్ణము ౧00 చదురపుమైళ్లు. ఈ కొండల యొక్క ముప్పాతిక ప్రదేశము గడ్డితో నింపబడి యున్నది. వీటికి క్రింద అడవులు కలవు. ఇక్కడ కాఫీ, తేయాకు పైరులు వేయక ముందు ఆ భూమియంతయు షికారు కుపయోగపడుచుండెను.

అనాపమ్య. బాణాసురుని భార్య.

అన్నంభట్ట. సుప్రసిద్ధుడైన

యాంధ్రుడైన యాయకుడు. హిందూ దేశము నందు నంతటను న్యాయశాస్త్ర మభ్యసింపఁ గోరువారీతని తర్కసంగ్రహమును మొదట నభ్యసించెదరు. ఇతఁడు న్యాయ మీమాంసా వేదాంత వ్యాకరణములను విషయములపై గ్రంథములను వ్రాసెను:-

(౧) న్యాయగ్రంథములు :-

౧. తర్కసంగ్రహః, ౨. తర్కసంగ్రహ దీపికా, ౩. తర్కభాషాతత్త్వబోధిని, ౪. ఆలోకసిద్ధాంతజనరీ (ఇది జయదేవుని 'ఆఞ్ఞోక' మనుతత్వచింతామణి టీకకుఁడీక). ౫. సుబుద్ధి మనోహరం (ఇది రఘునాథ శిరోమణియొక్క దీధితి మీఁద టీక.)

(౨) మీమాంసా గ్రంథములు :-

౧. రాణాకోజ్జీవనీ (సుధాసారః ; సోమనాథుని రాణకముపై టీక) ౨. తంత్రవార్తిక టీక.

(౩) వేదాంత గ్రంథములు :-

౧. మితాక్షర్యా బ్రహ్మ సూత్రములపై వృత్తి, ౨. తత్త్వవివేచనం.

(౪) వ్యాకరణ గ్రంథములు :-

౧. వ్యాకరణ మితాక్షరా, ౨. భాష్య ప్రదీపోద్యోతనమ్, (కయ్యట్టుని ప్రదీపము మీఁద టీక).

పైగ్రంథముల పట్టికవలననే యీతనికిఁగల సకలవిద్యా పాండిత్యాతిశయము వెల్లడి కాఁగలదు. ఇదివఱకు నీతని తర్కసంగ్రహ దీపికలు మాత్రము సకల జనవిదితములు. కొన్ని సంవత్సరములకుఁ గ్రింద వ్యాకరణ మితాక్షరను కాశీ సంస్కృత గ్రంథమాల (Benares Sanskrit series) లో శ్రీభట్టనాథ స్వామి వారఁచువేయించినారు. మిగిలినగ్రంథ ముఱయొక్క వ్రాతప్రతు లిటీవల సంపాదించి చెన్నపురి దొరతనమువారు తమప్రచ్యులిఖిత పుస్తకభాండాగారమునం దుంచినారు.

ఈతని గ్రంథములలోని యుపోద్ఘాతములును, పర్వపరాగతే లోకవాత్తలును చూడఁగా నీతనిది గొప్పపండితవంశముని తోఁచుచున్నది. ఈతని ముత్తాతే లోకనాథభట్టు ద్వాదశాహేజ్యుడనని బిరుదుముగలవాఁడు, మంత్ర భాష్యమును, కృష్ణాభ్యుదయమును కావ్యమును రచించెను. తాత మల్లుభట్టు; అగ్నిహోత్రభట్టుని బిరుదాంకితము కలవాఁడు; ఆలోకస్ఫూర్తియన్న న్యాయగ్రంథమును, తత్త్వవివేచనమున్న వేదాంత గ్రంథమును, మహాభాష్యటీకయను వ్యాకరణ గ్రంథమును రచించెను. తండ్రి తిరుమలభట్టు. సర్వతోముఖయాజి బిరుదాంకితుఁడు. సంధ్యావందన భాష్యము రచించెను. వీరికిమూల పురుషుఁడు రాఘవసోమయాజి. అన్నంభట్టునకు మహామహోపధ్యాయ బిరుదును, అద్వైత విద్యాచార్యుడనని బిరుదును ఉండెను. ఈతనికి అన్నయండనని 'అత్రాస్మదగ్రచరణాః' యన్న ఆలోకసిద్ధాంజన వాక్యమువలనఁ దెలియుచున్నది.

అన్నంభట్టు గుంటూరుమండల మందలీ గరికపాటి నివాసియనియు, కొండవీటిలోని పాఠశాలలోఁ బండ్రెండేండ్లు చదువుకొనెననియు, తరువాత తాను ఒకపాఠశాలస్థాపించి విద్యార్థులకుఁ దర్కశాస్త్రము నేర్పుచుండెననియు, తనకున్నదానితో సంతృప్తి జెంది యెన్నడును, ఎచ్చటికిని వెళ్లి యేరాజును ఆశ్రయింప లేదనియు, గిగి సంవత్సరములు

వయస్సు వచ్చిన తరువాత శ్రీశైలమునకుఁ బోయెననియు, తర్కమునందు మొదట సంగ్రహము, తరువాత దీపిక, పదప ముక్తావలి చివర గదాధరిచెప్పు సాంప్రదాయము నితఁడే యేర్పఱిచెననియు, ఈతఁడు శా. శ. ౧౫-వ శతాబ్దమున నున్నవాఁడనియు అర్వాచీన కోశకారుఁడు వ్రాసియున్నాఁడు. ఇందు కాతఁడేమియు నాధారమియక పోయినను అన్నంభట్టు క్రీ. శ. ౧౪౦౦ - ౧౫౦౦ లకు నడుమ కాలముననున్నవాఁడని మనముసాధారణముగ నూహింపవచ్చును. ఇతఁడు ప్రక్రియాకాముదీకారునకుఁ దరువాతివాఁడు, సిద్ధాంత కాముదీకారునకుఁ బూర్వపువాఁడు.

'కాశీగమన మాత్రేణనాన్నం భట్టాయితే ద్విజః' కాశీకిఁబోయినంత మాత్రమున బ్రాహ్మణుఁడు అన్నంభట్టుకాఁడు అన్నవచనము ఉదాహరించి కొందఱీతఁడు కాశీకిఁబోయి యచ్చటఁ బండితుల గెలిచి బిరుదావళులఁ బొందెనని చెప్పుదురు.

అన్నదానపట్టి. ఇది సేలంజిల్లా సేలంతాలూకాలోని యొక చిన్న జమీందారి. దొరతనమువారికిఁ జెల్లింపవలసిన పేష్కారు ర్పు ౩౭౯౦లు. ఈ ముతామ్ముఖ్య స్థలము అన్నదానపట్టియను పల్లె. ఇది సేలమునకు పశ్చిమమున క్రోశడు దూరమున నుండును. ఇందు ౭౩ ఇండ్లును, ౩౦౭ జనులును కలరు. ప్రస్తుతకాలమందు నిచ్చట శ్రీయుత షడగోప మొదలైన యీయారు గారు

శ్రీయుత రాజమాణిక్య మొదటియారుగారు
జమీన్దారులుగ నున్నాడు.

అన్నదేవ చోళుడు.

శ్వరుడను నామాంతరముగల కామరాజు
యొక్క కుమారుడు. ఈతని తల్లి అన్న
మాంబ. అన్నదేవుని భార్య యిరుగాంబిక.
ఈమె సూర్యవంశజుడైన పిన్నుండి అను
వానికిఁ దోడబుట్టినది. వీరిద్దరికిని వీరభద్రు
డు కొడుకు. అన్నదేవుడు మహమ్మదీయు
లకు నఖుడు. ఈతఁడు కర్ణాటరాజు నైన
ములను ఓడించెను. జగ్గవాగు మొదలైన
స్థలముల నాక్రమించెను. ఈతఁడు అత్తిల
యొద్ద దక్షిణదేశపు రాజులతో యుద్ధము
చేసి, తనకు శరణుజొచ్చిన పదివేలమందిని
గాపాడెను. గోదావరీతీరమున కాకరపర్తి
యొద్ద తనబావమఱిదియైన పిన్నుండి సాయ
మున సీతఁడు కన్నడరాజును మఱి యితర
రాజులను చంపెను. తనన్నేహితుని రక్షిం
చెను. తనకు శరణుజొచ్చిన కాటయవేముని
కుటుంబమును యశఃకాముడై రక్షించెను.
ఈతని రాజ్యమందు ముమ్మిడి పోలవరమును
గ్రామము వైభవ దశయం దుండెను. ఇదియె
యితనిరాజధాని క్షాంబోలు. ఇతఁడు బ్రాహ్మ
ణులకు బంగారపు కొమ్ములుతో వేలకొలది
గోవుల దానము చేసెను. ద్రాక్షారామ
భీమేశునకు సువర్ణగోపురము కట్టించెను.
ఈతఁడు పద్మనైదవ శతాబ్దమధ్యమునం

దున్నట్టును రాజ్యమహేంద్రవర్ధ ప్రాంత
మున కొంతకాలము రాజ్యము చేసినట్టును
శాసనమున్నది. గంగ (గోదావరి) యొ
డ్డున శిన్నసాని సంగమునోడ్డునున్న ఉత్తమ
గండ చోడాన్నదేవవరపును గ్రామమును
బ్రాహ్మణులకు దానము చేసెను.*

అన్నపూర్ణ పార్వతీదేవి యొక్క

యొక చూపము. ప్రపంచమునకు నాహార
మొసంగుదేవత. అన్నపూర్ణ దేవియొక్క
యాలయము కాశీలోఁ గలదు. కాశీకి నధి
పతియైన విశ్వేశ్వరుని భార్య. ఆదిభిక్షువైన
శివునకు భిక్ష పెట్టుటకునై యీమె యీ రూ
పముధరించె నందురు. అన్నపూర్ణ విగ్రహ
మునకు నొకచేతులో పల్లెమును గంటయు
నుండును. ఈమెవర్ణము రక్తము (ఎరుపు).
చైత్ర శుద్ధ అష్టమి ఈమె పూజాదినము.
పూర్వపు రోమకులుగూడ 'అన్నపరేనా'
యను నొకదేవతను పూజించుచుండిరి. అది
యన్నమిచ్చుదేవతయే. ఆమెపూజీయు చైత్ర
మాసముననే చేయుదురు. వ్రాళ్ళకోశము.

* ఇది వఱకు సీతనిని గుఱించిగాని, యితని వంశ
మునుగుఱించిగాని, చరిత్రకారకులకు నేమియుఁ దెలి
యదు. కొత్తగానతని తామ్రశాసన మొకటి రాజ
మహేంద్రవర చిత్రవస్తు ప్రదర్శనాలయమునం దున్న
దని కనుగొనఁబడినది. దానిని గుఱించి Epigra-
phical Reports (Southern circle) 1912, Para
67 లో వ్రాయఁబడినది. అదియే యీచరిత్రకాధారము.

అన్న ప్రాశనము. గృహ్య. సం. స్కార విశేషము. శిశువునకు మొట్ట మొట్ట నన్నము తినిపించుట. మగపిల్లవానికి నా. అవ మూసమునందుగాని, యెనిమిదవ మాస మందుగాని ఆడుపిల్లకు నైదవమాసమందు గాని యేడవమాసమందుగాని, ఈ సంస్కారము చేయవలయునని ధర్మశాస్త్రము. మన యాంధ్ర దేశమందును ఈ యాచారమే కలదు. శిశువునకు నన్న ప్రాశనము మేనమామ చేయును.

అన్న భేది. (ప్రాశ్నాత్య శాస్త్రము ననుసరించి) నూతనముగ తయారు చేసిన అన్న భేది నిష్కలమై కొంచెము నీలవర్ణ మిశ్రమైన ఆకుపచ్చని స్వరూపము స్పృటికపు ముక్కలవలె ప్రకాశవంతమై యుండును. గాలి బారిన కొలఁది పోడియై ఆకుపచ్చనివర్ణము కొంచెము గోధుమ వర్ణమునకు మారును. కొంచెము సిరా రుచియుండును. ఒకవిధమైన వాసన స్వల్పముగ నుండును.

ఇందు ఇనుము, గంధకము, ప్రాణ వాయువు (ఆక్సిజన్) అను మూలపదార్థము లు గలవు. ఇందు ప్రాణ ఇందుండుద్రవ్యములు వాయువు హెచ్చుగ చేరినకొలఁది ఆకుపచ్చరంగు శార (గోధుమ) వర్ణముగా మారును. ఒక యణువు అన్న భేదిలో ఇనుముయొక్క పరమాణువు యొకటి

యును, గంధకపు పరమాణువు ఒకటియు, ప్రాణవాయువుయొక్క పరమాణువులు నాలుగుమ ఉండును. ఇవిగాక సాధారణముగా నిందు నీటియణువు లేడుండును. తూనిక వేసిచూడఁగా ౧౦౦. పాళ్ళ అన్న భేదిలో ఇనుము ౨౧.౧గి, గంధకము ౧౧.౦గి, ప్రాణవాయువు ౨౩.౦౨, నీళ్ళు ౪౫.౮౨ పాళ్ళు ఉండును. నీళ్ళు ద్రవరూపకముగా నుండక అన్న భేది స్ఫటికీకరణములలో, గలుగు ఘనరూపములు గానుండును. దీనికి రసాయన శాస్త్రమందు 'లోహ గంధకీతము' (Ferrous Sulphate) అనిపేరు; లోగల (Fe SO₄) అని రాసాయనిక సంకేతము. ఇందు ౭ ఉష్ణ, అ (7 H₂ O) అనఁగా నీటియొక్క యేడు అణువులుకలిసి యుండును.

౧. వైద్యులు, ఇనుమును ఏయేవ్యాధుల చికిత్సల కుపయోగింతురో ఆవ్యాధులయందు అన్న భేదిని సాధారణ గుణములు ముగ నుపయోగింప వచ్చును. రక్తపుష్టి లేనివారికి రక్తశ్రావమును నిలుపుటకును ఇది సహకారియగును. కాని యినుముతో మిశ్రమమై తయారగు కొన్ని పదార్థములు సులభముగ జీర్ణముగు నవిగను, మఱికొన్ని యట్లుగాక జీర్ణ కోశమునకు నానాటికి శ్రమకలిగించు నవిగను ఉన్నవి. కాబట్టి వైద్యుడు రోగియొక్క బలమును బట్టియు, వ్యాధిబలమును బట్టియు అన్న భేదిని గాని, ఇనుముతో మిశ్రమమైన ఇతర పదా

ర్థములనుగాని ఉపయోగించ వచ్చును. ఇనుముగలవస్తువును సేవించునప్పుడు మలబద్ధకమధికమై మలము నల్లనగును. కొందఱకు తలనొప్పి, కడుపునొప్పి, అజీర్ణము మొదలగు గుణము లినుమును సేవించుచుచే కలుగును. అన్నభేది మోతాదు:- ౧ మొదలు ౫ గురి గింజల వఱకు, గ్రుక్కెడు నీళ్ళతోచేర్చి ఇయ్యవచ్చును. కాల్చిపొడిచేసి మాత్రగట్టిగూడ నియ్యవచ్చును. తక్కిన వివరములకు 'ఇనుము' అను శీర్షికక్రింద జూడనగును.

౨. దుర్మాంసము పెరిగివచ్చు పుండ్లపై అన్నభేది రాచినయెడల కోత గుణము గలదు. నీళ్ళలో గలిపి పుండును గడిగిన యెడల కోతగుణమంతగా నుండదు. మొండి పుండ్లు శీఘ్రముగ మానును.

౩. అన్నభేదియందు నూత్నజీవులనునశింపజేయు గుణముగలదు. ఒకపాటి అన్నభేదిని ఆటు పాళ్ళు నీళ్ళతో జేర్చి జలదారులను, పాయిఖానాలను, కడుగవచ్చును. ఒక మానవుడు వినర్జించు మలమును శుద్ధిచేయుటకు రమారమి రెండు తులముల అన్నభేదివట్టును. కలరా మొదలగు హ్యాధులుగల దిగుములలో ఇతరపదార్థములు లేనిచో అన్నభేదిని నూత్నజీవుల నాశనార్థమై ఉపయోగించ వచ్చును.

౪. పశువులకు గూడ రక్తపుష్టికొరకును నెత్తురు విశేషములకును, రక్తప్రవాహమును ఆపుటకును ఇయ్యవచ్చును. పశువుల పుండ్లకు మంచిమందు కాని అధికముగ నుపయో

గించిన కోతకోయను, కొబ్బరి నూనెతో చేర్చి పొడవచ్చును. గుఱ్ఱమునకు ౩౦ మొదలు ౬౦ గురిగింజల మోతాదును, పశువులకు సగమును, మేకలకు గొట్టెలకు నొల్లవవంతును, కుక్కలకు ౧ మొదలు ౧౦ గురి గింజలెత్తువఱకును లోపలకు వాడవచ్చును.

ఇతరోపయోగములు.

౧. కరక్కాయ నీళ్ళతోచేర్చి సిరాచేయుటకు అన్నభేది ఉపయోగించును (చూడు 'సిరా').

౨. నెరసిన వెంట్రుకలకు రంగువేసి కొనుటకు మఱికొన్ని పదార్థములతో దీనినిగలిపి ఉపయోగింతురు (చూడు 'వెంట్రుకలు').

౩. కప్పు మొదలగు పండ్ల పొడులతో వాడుదురు. చిగుళ్లలో నెత్తురు తగ్గించును కాని నల్లనిరంగు నిచ్చును (చూడుము 'పన్ను').

౪. రంగులు వేయుటలో అన్నభేది ఉపయోగింతురు (చూడు 'అద్దకము').

నన్నని ఇనుపతీగె ఒకతులమును, గంధక ధృతి ఒకతులమును, వాననీరు ౩ తులము

లును ఒక సీసాతోవేసి తయారుచేయువిధము

పెట్టినయెడల కొంత సేపటికి అన్నభేది తయారు సీటిలో కరిగియుండును. అమ్మకమునకు అన్నభేదిని తయారు చేయునపుడు పైరైట్ (Pyrite) అను ఖనిజ పదార్థమును గాలికిఆర్చిఇనుముపొడియునీరును జేర్చి కొంత కాలముంచి దానినెండబెట్టగా

అన్నభేది తయారగును. సాధారణముగా దీనిని బజారులో అమ్ముదురు. [అ. ల.

(అయ్యు ర్వేదీ శాస్త్రము ననుసరించి)

దీనిని సంస్కృత భాషలో కాశీనమం దురు. రసరత్నముచ్యయము నందును,

ఉపరసము, ఖనిజము తదితరములగు రస

తంత్రముల యందును నీయన్నభేదిని ఉపరసములలో చేర్చుటచే

రసవార్తికాచార్యులందరు దీనిని ఖనిజముగా వ్యవహరించినటులు దెలియుచున్నది. అయి

నను పూర్వ లీ యన్నభేదిని ఇనుముతో గూడిన మిశ్రద్రవ్యము (Compound) గా

పరిగణించిరనుట కాధారము లేవియులేవని ఉదయ చంద్రదత్తుగారు తమ “హిందూ

మెటీరియా మెడికా” యను గ్రంథమందు వక్కాణించియున్నారు. ఖనిజముగా పరిగ

ణించిన ఈ కాశీనమును కొందరు గ్రంథ కర్తలు తమతమ గ్రంథములయందు వాలుకా

కాశీన మనియు, పుష్పకాశీన మనియు రెండు విధములుగలదానినిగా పేర్కొనిరి. మరి

కొందరు భాతుకాశీన మనియు, పుష్పకాశీన మనియు విభజించిరి. రస తంత్రములయం

దెచ్చటజూచినను రెండువిధములగు కాశీన ములనే జెప్పియుండుటచే నిందు వాలుకా

కాశీనమునకు భాతుకాశీనమను నామాంతర ముండి యుండవచ్చునని తోచుచున్నది.

వైద్యవిశారదులందరు దీనినే అన్నభేదియను చేరున వ్యవహరించి చికిత్సలయందు తరుచుగ

నుపయోగించుచున్నారు. దరదము (ఇంగిలీ కము) సస్యకము (మైలతు త్రము) మొదలగు నవి ఇప్పుడు రసాయనసమ్మేళనముచే తయారు చేయబడి, ఇంగ్లండు, ఫోలెండు మొదలగు దేశములనుండి మనకెగుమతి చేయబడు ద్రవ్యములను గురించి ప్రాచీన రసతంత్ర జ్ఞులు వానియుత్పత్తి విధానమును, అవి దొరకు ప్రదేశములను చక్కగ నిర్దేశించుట చేతను, మట్టి యిసుక మొదలగు మలిన పదార్థములతో గూడియుండినవగుటచే శుద్ధి చేయక నుపయోగింప రాదని విధించుట చేతను, తాంత్రిక మహాయుగమునం దీయన్న భేదిగూడ గనులయందు దొరకుచుండెడి దేమోయని యూహింపనగు.

ఉదయచంద్రదత్తుగారు తమ హిందూ మెటీరియామెడికాయందు భాతు కాశీనము ఆకుపచ్చని రంగుగలదిగను, పుష్పకాశీనము కొంచెముపసుపురంగు కాశీన స్వకూపము గలదిగను ఉండునని చెప్పియున్నారు. ఇందుకు నిదర్శనముగ

హో|| “కాశీనం భాతుకాశీనం పాంకు కాశీనమిత్యపి, తదేష కించిత్పితంతు పుష్పకాశీన ముచ్యతే”

అను శ్లోక ము వలన ఆ యుర్వేద ప్రకాశమను గ్రంథములో శ్రీమదుపాధ్యాయ మాధవులు పుష్పకాశీనము కొంచెముపచ్చని వర్ణముతోగూడి యుండునని నిరూపించి యున్నారు. ఇప్పుడీ కాలమందుగూడ ఈ రెండు విధములయిన వర్ణములుగల అన్న

భేదిని జూచుచున్నాము. ఈరెంటిలో పుష్ప కాసీనము మిగుల శ్రేష్ఠమయిన దని వాగ్భటాచార్యులు మొదలగు నాయుర్వేద శాస్త్రజ్ఞులు “పుష్పాదికాసీనమతిప్రశస్తం” ఇత్యాది వాక్యములచే సూచించియున్నవారు. ఇందు హలుకా కాసీనము తొర విశిష్టమనియు, అమరస విశిష్టమనియు, పుష్ప కాసీనము కషాయామలరస విశిష్టమనియు, వీర్యము నందు రెండును ఉష్ణవీర్య విశిష్టములే యనియుగూడ వర్ణించిరి. మరియు అన్నభేది శ్విత్రము (బొల్లి) నేత్రరోగము, శ్లేష్మరోగము, వాతరోగము, అజీర్ణము, అర్శోరోగము, క్షయరోగము, పాండువు, స్లిహరోగము, గుల్మరోగము, మూత్రకృచ్ఛము వీనిని బోకడచును. వ్రణమును శుద్ధిపరచి మాన్పును. “విషఘ్నం” అని చెప్పటచే కృత్రిమవిషమునకు విరుగుడుగా నుపయోగించునని తోచుచున్నది. “ముఖకేశ రంజనకరం” “పటర్ణజనకం పరం” అని రసప్రకాశ సుధాకరమందు అన్నభేదియొక్క గుణకథనము గానబడుచుండుటచే దీనిలేపనక్రియచే ముఖమునకు కాంఠియు, కేశములకు కృష్ణవర్ణము గలుగునని తోచుచున్నది. ఇది వస్త్రములకు రంగువేయుట కుపయోగపడునట్లు గూడ తోచుచున్నది. అయితే దీని స్వతంత్రోపయోగ మెచ్చటను జెప్పియుండునట్లుతోచదు. ఇతర ద్రవ్యములతో సమ్మేళనజేసి యుపయోగింపనగును.

దీనిని శుద్ధిచేయక నుపయోగింపరాదు. అట్లుపయోగించిన చర్దిపుట్టుట జూచుచునే యున్నారము. శోధనావిధానము లనేకు భేదక రీతులుగా జెప్పియున్నను సర్వసాధారణముగా శ్లో॥ భృంగరాజరసేస్విన్నం నిర్మలంహిప్రజాయతే శుద్ధి అన్న శాస్త్ర మర్యాద నతిక్రమింపక దీనిని వైద్యావతంసులందఱు శుద్ధిచేసియే వాడుచున్నారు. అనగా గుంటగల గరయొక్క పనరుతో దీనిని జోలాయంత్రమున వండి(స్వేదనచేసి)నచో, శుద్ధియగును. మరికొందరు గుంటగలగర్భ రసముతో ౪-౫ పర్యాయములు ఖల్వముననూరి యుపయోగించుటయు గలదు. దీనికి కూరణవిధాన మెచ్చటను గ్రంథస్థము కానరాదు. కాని వ్యవహారము నందు లఘుపుటంబులిడి దీనిని సిందూరింపజేసి వాడుట కలదు. ఇట్లు లఘుపుటములచే తయారుజేయబడిన అన్నభేదిసిందూరము శుద్ధిచేయబడిన అన్నభేదికంటె దోషరహితమును గుణాధిక్యతగలదిగను నగుచున్నది. శుద్ధిచేసిన అన్నభేదిని నిమ్మకాయరసము, వేపచెక్కరసము, కుక్కపొగాకు రసము, వీనిలో దేనిచేనయిన చక్కగనూరి బిళ్లలుగా జేసి, నీడలో నెండించి ఆ బిళ్లలను మూకుటిలో బోసి పైన మరియొక మూకుడును మూసి సంధి బంధనముజేసి ద్రవ్యపరిమాణము ననుసరించి ౫౦ మొదలు ౧౦౦ వరకు పిడకలతో పుటంబిడ వలయును.

అనంతరము సాంగశీతలమునదీసి చూచి
నచో నందలి యన్న భేది బ్రతగ. సింధూదించి
కుంకుమవలె నగును.
కాశీసంధూరము అద్దానిని నర్వరోగ
ములయందును సుపయోగింపనగు. ఆంధ్ర
దేశీయులగు వైద్యవరులందరీ రీతిగనే కాసీన
సింధూరమును తయారు జేయుచుండును.
మరియు దాక్షిణాత్యవైద్యులు కొందఱు
కాసీనమునకు సమముగ సురాక్షారమును
(Nitre) కలిపి పై జెప్పిన రసములలో నేదయిన
నొకదానితోనూరి పుటమిడుటయు గలదు.
ఈ విధానముగా తయారుజేసిన సింధూరము
నెక్కువ గుణవంతమని వారియాశయము.
కాసీనసింధూరముగాని, శుద్ధకాసీనముగాని
ప్రధానముగాగల యోగములను గొన్నిటిని
మాత్రము నిర్దుదాహరించెదను.

(౧) క్షో॥ కాసీసంభస్మ కాంతస్య
చోభయం సమభాగికమ్,
వరావిడంగ సంయుక్తం
ఘృతక్షౌద్ర ప్లుతంప్రగే,
భక్షితం హంతివేగేన
పాండుయక్షాణమేవచ,
స్థీహం గుల్మం గుదేఘాలం
మూత్రకృచ్చాణ్యశేషతః.

ఇతిరసప్రకాశమధారే

అర్థము. అన్న భేది, కాంతభస్మము, సైంధవలవణము,
వాయువిడంగములు, వీనిని సమభాగములుగ చూర్చించి
నెయ్యి తేనె వీనియందు గలిపి నేవించినచో, పాం
డువు, క్షయ, స్థీహము, గుల్మము మొదలగు రోగ
ములు శాంతించును. అగ్ని దీప్తికలుగును.

(౨) కాశీసం రోచనాతుల్యం
హరితాలం రసాంజశలి,
ఆష్టపిష్టప్రలేపోగుం,
వృషకచ్చాహిపూతయోః.

ఇతిచక్రదత్తః.

అర్థము. అన్న భేది, గోరోచనము, తాళకము, రసాం
జము, వీనిని కాంజికముతోనూరి లేపనము చేసినచో
వృషనకచ్చా, ఆహిపూతము మొదలగు చర్మరోగ
ములు శాంతించును.

(౩) సువర్ణ పుష్ప కాశీసం

విడంగాని మనశ్శిలా

రోచనా సైంధవంచైవ

లేపనాచ్చివ్ర నాశనమ్.

ఇతిశార్దూలధరసంహితాయాం.

అర్థము. పసుపుజాజి, అన్న భేది, వాయువిడంగ
ములు, మణిశిల, గోరోచనము, సైంధవలవణము, వీనిని
సమానముగ గ్రహించి నూరి లేపనముజేసిన శ్విత్రమును
కుష్మావు నశించును.

(౪) కాశీసం దధినామచ

హిక్కాఘ్నమధు శంయుతాః.

ఇతిచక్రదత్తః.

అర్థము. అన్న భేదిని వెలగగుజ్జను సమముగ కలిపి
తేనెతో నేవించిన ఎక్కిళ్ళు శాంతించును.

ఇట్లు కాసీనము ప్రధానముగాగల యోగ
ము లనేకములు గ్రంథస్థములు గానబడు
చున్నవి. [గం. దూ.

అన్నమదేవుడు ఓరుగంటి

రెండవ ప్రతాపరుద్రుని తమ్ముడు. ప్రతాప
రుద్రుని తండ్రిపేరు మహాదేవుడు, తల్లి పేరు
ఉమ్మక్క. కావున నితని తల్లి దండ్రులును
వారేయని మనమెంచ నలసియుండును.

ఉమ్మక్క రుద్రమ్మదేవి కూతురు. ప్రతాప
రుద్రుడు దిగ్విజయయాత్రవేడలి పండ్రెండు
సంవత్సరములు తిరుగుచుండెననియు, ఆకాల
మున నితడు ఓరుగంటిలో బరిపాలనము
చేసెననియు, తురుష్కులు రాజ్యము మీదికి
దండెత్తి వచ్చినప్పుడు ఈతడు సైన్యాధీశు
డుగనుండి వారిని ననేకపర్యాయము లోడించె
ననియు, చివరకు ప్రతాపరుద్రుడు పట్టు
వడినకాలమున నితడే రాజ్యముచేసెననియు,
ప్రతాపరుద్రుడు చెఱనుండి వెడలివచ్చిన
తరువాత తానురాజ్యము చేయనొల్లక యీ
తనికి బట్టము గట్టెననియు, ప్రతాపరుద్రుడు
పరలోకగతుడైన తరువాత నితడు ఈశాన్య
భాగంబునకై వింధ్యప్రాంతము నైపువెడలి
పోయెననియు 'ఏకశిలానగరవృత్తాం
తము' * నందు వ్రాయబడినది. ప్రతాప
రుద్రుడు చెరలోనుండి కాలమున
నితడు ప్రభుత్వము చేయుచుండగా విద్యా
నాథకవికృత ప్రతాపరుద్రీయము పూర్తి
అయినదట. అప్పుడు కవి ప్రతాపరుద్రుని
యొద్దకుఁబోగా నాతడు తన యంగరమిచ్చి
యాతనిని తనతమ్మిని యొద్దకు బంపెనట.
అన్నమదేవుడు డాతనికి గొప్ప బహుమాన
మిచ్చుటయేగాక ఓరుగంటిలో నొకగొప్పపాఠ
శాలఁ బెట్టించి విద్యానాథుని దానికి నాచా

* ఇది వ్రాతప్రతి. ఇటీవలివారిచే (బహుశః మొకంజి
గుమాస్తాచే) వ్రాయబడినది, చెన్నపురి ఓరియంటల్
మ్యూజియమ్మిన్వేస్టిగేటరీలో నున్నది.

ర్యుని జేసెనట. ఈసమాచారము 'కవిచ
రిత్ర' * మనుమహారాష్ట్ర గ్రంథము నందుఁ
గలదని ఆర్వాచీన కోశకారుడుప్రవాసినాడు.
* ఈఅన్నమదేవుడు ఓరుగంటినుండి వెడలి
పోయి బస్తరురాజ్యమును స్థాపించెను. బస్తరు
సంస్థానమును నైజామువంటి స్వాతంత్ర్య
ప్రభుత్వము. ఇది మధ్యపరగణాలలోనున్నది.
దీనికి తూర్పున మన రాజధానిలోని జయపు
రము జమీందారియు, దక్షిణమున గోదా
వరిజిల్లాలోని భద్రాచలము తాలూకాయును
అంటుకొని యున్నవి. అచ్చటిరాజులు ఈ అ
న్నమదేవుని తమ ఘూల పురుషునిగాఁ జెప్పు
కొనియెదరు. అన్నమదేవుడు ఓరుగంటి
నుండి బయలుదేరి నప్పుడు ఇతని కలదేవత
యైన మాణిక్యదేవి యాతనికొక ఖడ్గమిచ్చె
నట. అది యిప్పటికి వఱకును ఆరాజులయొద్ద
నున్నదట. ఇతడు వచ్చునప్పు డాతని
వెంట నొకబంటు నీళ్లు తెచ్చువాడు వచ్చె
నట. వానివంశజులిప్పుడు బస్తరు సంస్థాన
మున ఫుల్కేల్ జమీందారికి సభివతులుగ
నున్నారు. బస్తరు సంస్థానమందూ కొసా

* 'ఆర్వాచీనకోశ' మనునది, చరిత్రాత్మక కోశ
ము. మగాటీభాషలో నున్నది. కర్తః ఘనా సభాస్కర
గోవింద. ఇందున్న యంశములన్నియు కావలి
వెంకటరామస్వామిగారు ౧౮౨౯ లో కలకత్తాలోఁ
బ్రకటించిన 'Dekkan Poets' అను గ్రంథమునందుఁ
గూడఁగలవు.

† Imperial Gazetteer of India, Bastur.

1. Central Provinces Gazetteers, Chhattisgarh
Feudatory States, p. 36. 2. Ibid, p. 51.

యాలను జాణివారు కలరు. వారిపూర్వుల ఓరగంటినుండి అన్నమదేవునితో జచ్చినారట. అన్నమదేవుడు విక్రమ సంవత్సరమున ననగా క్రీ. శ. ౧౩౬౦ లో గాలము చేసినట్లు. బిస్తరు ఓరుగంటికి మిక్కిలి దూరముగాలేదు. ఈ శాసనమునందు రమారమి రెండవందల మైళ్ల దూరమున నుండును.

ఇప్పటి బస్తరురాజులు ప్రతాపరుద్రుని తమ్ముడైన అన్నమదేవుని సంతతి వారని చూపుటకు నాసంస్థాన మందలి దంతేశ్వరి దేవాలయములో నొక శ్లాఘనముకలదు. అది బస్తరురాజుల పూర్వుడైన దిక్పాలదేవునిచే వ్రాయించఁ బడినది. ఇండలి సంవత్సరము విక్రమశకము ౧౭౬౦, అనగా క్రీ. శ. ౧౭౦౩. దిక్పాలదేవుఁ డన్నమదేవునిండిపదియవపురుషుడు. అన్నమదేవుని కుమారుడు హమీరదేవుడు.* కాని శాసనమును సంపాదితము (Edit) చేసిన శ్రీయుత హిరాలాలుగారిందు రెండు అసందర్భములఁ జూపినారు. ఒక దానికి వారే సమాధానము చెప్పినారు. రెండవదానికి జెప్పలేదు. మొదటి యసందర్భము. ఈ శాసనమునందు అన్నమదేవుడు చంద్రవంశజుడగు జెప్పఁబడినాడు. కాని గణపతిదేవుని ఏకామినాథ శాసనమునందు (Indian Antiquary vol. XXI, p. 200.) కాకతీయులు సూర్య వంశజులని

చెప్పియున్నది. కాని యిదియొక యసందర్భముకాదు. ప్రతాపరుద్రుడు మొదట కాకతీయవంశమువాఁడు కలదు. దత్తతలన కాకతీయుడయ్యెను. మొదట ప్రతాపరుద్రుడును అన్నమదేవుడును చంద్రవంశమునందుఁబుట్టి యుందురు. దత్తత పోయినందున ప్రతాపరుద్రుడు సూర్యవంశుండై యుండవచ్చును. అదియుఁగాక చంద్రసూర్య వంశములు మూలమునందెట్లు పుట్టినను, ఇటీవలిరాజులనుగుఱించి యవి కవికల్పనలేయని చెప్పవలెను. ఎవరికి నిష్ఠమువచ్చినట్లు వారు తమ వంశము సూర్యవంశమనియు, చంద్రవంశమనియు వ్రాయుచువచ్చిరి.

రెండవ యసందర్భము: అన్నమదేవుడు ౧౩౨౩ లో నున్నవాఁడు. ఇది ప్రతాపరుద్రుని జెటపట్టుకొని పోయిన కాలము. అన్నమదేవుని వంశమందలి పదియవ పురుషుడు పై శ్లాసనము వేయించినవాఁడు ౧౭౦౩ లో నుండెను. అనగా ౩౮౦ సంవత్సరములలో ౧౦ తరములు గడిచినవని అనుకొనవలెను. తర మొకటింటికి రమారమి ౩౮ సంవత్సరములు పడినవి. కాని సాధారణముగ తర మొకటింటికి ౩౦ ఏండ్లకంటె నెక్కుడుకాలము లెక్కవేయుటకు వీలులేదు. కావున ప్రతాపరుద్రుని తరువాత రమారమి నూతేండ్లకు మఱియొక ప్రతాపరుద్రుడు, ఉండవచ్చుననియు ఆతఁడు యుద్ధమునందు దురఘ్నుల చే జచ్చి యుండవచ్చుననియు శ్రీయుత హిరాల

3. Chhattisgarh Feudatory States 46. 4. Ibid p. 37.

* Epi. Indica. vol. IX. p. 165.

లాలుగారు వ్రాసిరి, కాని తదమునకు నల్లు బది సంవత్సరము లంతగా నేక్కువ కాల్ము కాదని మా తాత్పర్యము.

అన్నము, చూడు ఆహారము.

అన్నయ రెడ్డి ఓరుగంటి రెండవ

ప్రతాప రుద్రుని కాలమునందు సామంత రాజుగ నిప్పటి కృష్ణామండలములోని మున, గాల జమిందారి ప్రదేశమును పాలించుచున్న రెడ్డిరాజు. మునగాల జమిందార్ల పూర్వుడై యుండును. మునగాల జమిందారిలోని తాడువాయ గ్రామమందు శిథిలమైన మల్లి భార్జునుని దేవాలయములో నీరాజుచే వే యించబడిన శిలాశాసనములు రెండుకలవు. ఒకటి శ. ౧౩౦౦ లో నిది, రెండవది శ. ౧౩౦౩ లోనిది. * ప్రతాపరుద్రుడు రాజ్య ముచేయుచుండగానే - కాకతీయ రాజ్యవైభ వము పట్టవగలంటి సూర్యుని పగిది వెలుండు చుండగానే - రెడ్లు రాజ్యము లేలుచున్నట్లు చెప్పిడి పురాతన శాసనమిదియే. రెడ్లప్రభు త్వమును సూచించునట్టి శాసన మింతకంటె బూర్వపుదిలేదు.

అన్నయ్య (తెనాలి). ఈకవి సుదక్షిణా పరిణయమును నాంధ్రకావ్యమును రచించెను. ఈకవి యింటిపేరు తెనాలివారనియు, నీతని తండ్రిపేరు రామయ్యనియు నీతని కావ్య

* Sewell's Antiquities Vol p. 43. Kistna District Manual.

మండలి కృత్యాది పద్యములవలన, దేట పడుచున్నది.

విఖ్యాతి జెందినట్టియు, బౌద్ధు రంగ మాహాత్మ్యమును రచించినట్టియు, దేనాలి రామకృష్ణునకు నీతడు కవిశంకము తమ్ముడు. ఈసంగతి

యితని యన్నమునుమడగు, తెనాలిరామ భద్ర కవిచేరచింపబడిన ఇందుమతీ కల్యాణ* మనెడు కావ్యమందలి యీ క్రింది పద్య ములవలన స్పష్టపడగలదు:-

ఉ. మామకనవ్యకావ్యము స
మంచితయాధుని సాధురీతిగా
యామకృష్ణప్రబంధ రచ
నాయతపాక చతుర్విధైక వా
ర్తామహిమోజ్వలాభ్యకవి
తాఘనతామహు మత్పితామహుక
రామయరౌమ కృష్ణకవి
రాజుడలంచి నుతించి మ్రొక్కదన్

గీ. తదస్సుసంభవమణిని సుదక్షిణా ప
రిణయముఖకావ్య రచనాధురీణు సంధ్ర
కవికదంబములోనఁ బ్రఖ్యాతిగన్న
యన్నపకవీంద్రు ధీసాంద్రునభిస్తులింతు.

కవిస్తుతిలో నిట్లువ్రాసి, కృతిపతి తనను గూర్చి యిట్లు చెప్పినట్లు లీ కవి వ్రాసి యున్నాడు:-

* ఈకావ్య మచ్చుపడలేదు. క్రియత మానవల్లి రామకృష్ణకవి గారియొద్ద నున్నది. వీరు వ్రాయించిన పోలి యొకటి మాకిచ్చినారు. కృతజ్ఞులము. కావ్య మంతగా నెక్కుడు యోగ్యతకలది కాదు.

నీ ప్రాణిమివెతత పాండురంగాది స.
 త్కృతులు సేసెను రామకృష్ణసుకవి.
 అనుజుడవ్వ పు విపినతాత రిచియించె.
 బరంగ సుదక్షిణాపరిణయంబు
 మితాత శ్రీగిరి భాతురీఖ్యాతి
 శ్రీశైలమాహాత్మ్యకృతి యెనర్చె.
 గీడిమి మితండ్రి యిమ్మడి రామకృష్ణాఖ్యు.
 డనకీర్తిగనె సంస్కృతాధ్రములను
 దౌరులసిపించె మియన్న వీరరాఘ
 వాఖ్యకవి సర్వకవితామహాత్మ్యమునను
 నిన్ను సూచానుంతు నెన్న చరమె
 పౌజ్ఞ హృదయాబ్జరవి రామభద్రసుకవి.

పై పద్యములను బట్టిచూడ తెనాలిరామ
 పండితునకు రామకృష్ణుడు, శ్రీగిరి, అన్నప్ప
 (అన్నయ) అనుముగ్గురు పుత్రులుండిరియు
 వారుముగ్గురును కవులనియు, వారిలో మొ
 దటివాడు పాండురంగ మాహాత్మ్యాదికృ
 తులును, రెండవవాడు శ్రీశైల మాహాత్మ్య
 మును, మూడవ వాడు సుదక్షిణాపరిణయ
 మును రచించెనని తెలియుచున్నది. రామ
 కృష్ణుని తండ్రిపేరు 'రామయ' యైనట్లు పాం
 డురంగ మాహాత్మ్యములోని 'రామయరా మ
 కృష్ణ' యనుప్రయోగమువలన స్పష్టము.

తెనాలి రామ కృష్ణుడు ప్రథమశాఖా
 నియోగి, యనంగ శుక్ల యజుర్వేదీయ యాజ్ఞ
 వల్క్యశాఖవాడనియు, కౌండిన్య గోత్రుడ
 నియు 'లక్ష్మమ్మ' కుమారుడనియు, బాండు
 రంగమాహాత్మ్య మందలి కృత్యాది పద్య
 ములవలన తెలియుచున్నది. కావున నాతని
 తమ్ముడైన అన్నయ్యకు గూడ నావిశేష

ణములు చెల్లునని మనమొంచుకొన వచ్చును.
 కాని యిద్దరి గోధువులు (ముద్రాగురువులు)
 వేటువేటు రామకృష్ణుడు తనగురువునిట్లు
 వర్ణించినాడు:-

క॥ వాక్కాంత శ్రయభట్టరు
 చిక్కాచార్యుల మహాత్ము శ్రీగురుమూర్తిన్
 నిక్కపుభక్తి భజించెద
 నిక్కావ్య కళాకలాప మిడేరుటకున్.

[పాండు. ౧.

అన్నయ్య తన గురువును గుఱించి యిట్లు
 చెప్పియున్నాడు:-

క॥ కంఠాశభావనార్యుల
 నందను శ్రీరంగ గురుని నతబుధరజ్ఞ
 మందారంబు నుతింతును
 మందారమరందచిందుమధురాగభటిన్. [౧. ౨.

ఇట్టి కవికి మతసంబంధమైన గురువు
 వైష్ణవుడయినను, తనను గుఱించి యీతడు
 'హరపదాంభోజి సాముఖ్యుడ' ననియు
 (౧. ౧౪), ఆశ్వాసాంతగద్యమునందు 'సహజ
 శైవాచారసంపన్న భీమదన్నయ నామధేయ'
 యనియు వ్రాసికొనుటయు వింతగనున్నది.
 ఈతనికి మతవిషయమై శ్రీరంగాచార్యుడు
 గురువుగనున్నను విద్యావిషయమై పాలగుమి
 భీముడనే వాడు గురువుగనున్నట్లు మన
 మీకింది పద్యము వలన గూహింపవచ్చును.

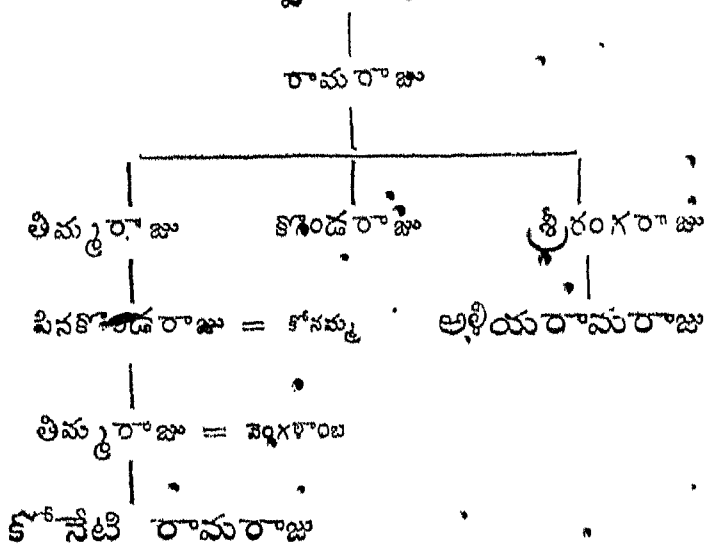
గీ॥ నన్న పార్యాదులను జుద్దిశున్న తిండి
 పాలగుమి భీమగురుని సద్భక్తిగొలుతు. [౧. ౩.

ఈ కవి రామకృష్ణుని తమ్ముడగుటచే
 నాతనికాలమే యీతనికాలము. కాని

రామకృష్ణుని కాలము నిశ్చయముగ నింకను, తేలలేదు. గనుక సీతని కాలము నిర్ణయత్రయముగ నిర్ణయింపఁబ్రయత్నిం, కవికాలనిర్ణయము చెదము. ఈప్రయత్నము రామకృష్ణకవి కాలనిర్ణయమునకుఁ గూడ సహకారి కావచ్చును.

ఈ కావ్యము (సుదక్షిణా పరిణయము) పులిజాలసోమా మాత్యునకు నంకితముచేయఁబడినది. ఈ యమాత్య శేఖరుఁడు కోనేటి రామరాజు అను రాజునొద్ద మంత్రిగానుండెను. ఈరామరాజును, కృష్ణ దేవరాయల యల్లుఁడైన అళియరామరాజును ఏకవంశము వారు. ఆర్వేటి బుక్కరాజు కుమారుఁడైన రామరాజుగారు మూలపురుషుఁడు. కోనేటి రామరాజు అళియ రామరాజునకు వరుసకు మనుమఁడు. వీరిద్దఱుఁగల సంబంధ మిక్రింది వంశవృక్షమువలనఁ దెలియఁగలదు.* ఈతఁడు

* ఆర్వేటిబుక్కరాజు

నూచన:- ఈవంశవృక్షము వసుచరిత్రమును, సుదక్షిణాపరిణయమును అనుసరించి వ్రాయఁబడినది.

పరుసకుమనుమఁడైనను అళియ రామరాజు యొక్క చివరదశయందున్నట్లు కానవచ్చుచున్నది. అళియరామరాజుమిక్కిలి వృద్ధుఁడై కూతుఁడైనందున నాతనికి మనుమలు పుట్టియుండుట యొకయాశ్చర్యము కాదు. మనుమఁడైన యీ కోనేటి రామరాజు అళియ రామరాజు నొద్దనుండి కొంత రాజ్యమును వడసినట్లు సుదక్షిణా పరిణయమందలి యొకరింది పద్యమువలనఁ గాన్పించుచున్నది:-

మ॥ శ్రీరజిద్విక్రమధామఁ డాయళియరా

మత్తావరోత్తంసుచే

గురుసామ్రాజ్యధురంధరత్వ ఘనుఁడా

కోనేటి రామరాధిప

స్థిరపై న్యాధిభక్త డబ్బమంత్రివరియిం

చెన్ యజ్ఞమాంబుక మనో

హర్ భాగ్యోన్నతిఁ గంకి పాటిపురవే

ధామాత్యపు శ్రీమణిక. [౧-౪౭

రామరాజు ౧౫౬౫ లో తాళికోటయుద్ధమునందు వీరమరణము నొందుట సుప్రసిద్ధమే. కావున నాతనిచే రాజ్యముఁబొందిన కోనేటి రామరాజుప్పటికిఁ జిన్నవాడని అనుకొనినను ఆతని మంత్రికి నంకితమిచ్చిన కావ్యము పెద్దటిదానియందు శ్రీరంగరాజు వంశము వర్ణింపఁబడినది; కొండవదానియందు తిమ్మరాజు వంశము వర్ణింపఁబడినది. ఈవంశవృక్షమునందు మనకు వలసినంత వఱకే పేర్లయఁ బడినవి. తక్కినవి విడిచిపెట్టఁబడినవి. శ్రీరంగరాజునకు నైదుగురు కొడుకులుగలరు. వారిలోఁ బ్రస్తుత విషయమునకు నావశ్యకమని ఒక్క అళియ రామరాజు పేరు నుదాహరించి మిగిలిన పేర్లు విడిచిపెట్టితిమి.

౧౧౩౦ కర్తవ్య దీరువాటి కాలమున వ్రాయఁ బడియెనని. తలంచుటకు వీలులేదు. మేము చూచిన ప్రైవేటు ప్రమాణముఁ జూపకపోయిననూ, ఉభయ రామరాజుల సంబంధమును బట్టియు, మఱికొన్ని ప్రమాణములను బట్టియు *శ్రీ వీరేశలింగముగారి కవికాలము ౧౧౩౦-వ. పాఠాంతమనియు †శ్రీరామకృష్ణ కవిగారు ౧౧౩౧ అనియు వ్రాసియున్నారు. కావున నీకవియేమి, యితనియన్నయైన. రామకృష్ణఁ డేమి శ్రీ. శ. పదునాఱవ శతాబ్దముయొక్క మూడవ నాల్గవ పాదములోని వారనుట స్పష్టము. నిశ్చయమున నోయేటనేపుట్టి ఈ యేటఁ గీర్తిశేషులై రని వేర్వేరుటకు వీలులేదు.

సుదక్షిణాపరిణయము ౧౧౩౨ వ సంవత్సరము తరువాతను, ౧౧౩౩ వ సంవత్సరమునకుఁ బూర్వమును గురింపఁబడెననుటకు నొక నిదర్శన మిందుఁగాన వచ్చుచున్నది. ద్వితీయా శ్వాసమునందు. శివుఁడు, తపస్సు చేయుచున్న రాజకడకు, మాయాబ్రాహ్మణుని వేషము వేసికొనివచ్చి తన నివాసస్థలము చెప్పుటలో నిట్లు చెప్పెను:-

క. పెనుగొండనిలుతుఁ దఱుచుగ

మనసెనసి ధనాధ్యుఁ డొకఁడు మముఁ గూడుకరాఁ జనవున సకల జనంబులుఁ

బనిసేయఁగఁ గొదవలేనిబలగముతోడన్.

[౨. ౨౯.]

* అంధ్ర కవుల చరిత్రము, ౨-వ భాగము.

† తెనాలి అన్నయ్య. అంధ్రపత్రిక సంవత్సరాది.

సంచిక (౧౯౧౪) ౯౯ పుట.

ఈ పద్యమునందు 'పెనుగొండ' శబ్దముపై శ్లేషగలేడనుట స్పష్టము. పెద్దగొండ మీఁదనని యొకయర్థము, పెనుగొండ పట్టణమున నని రెండవ యర్థము. కవియిట్లు పెనుగొండశబ్దమును ఉపయోగించుటకు నప్పుడు పెనుగొండ గొప్పపట్టణముగను, రాజధానిగను ఉండవలెను. లేనిచో శ్లేషసారస్యము కాను పించదు. పెనుగొండకు తిరుమల రాయిలు ౧౧౩౨ లో తన రాజధానిని మార్చెను. అచ్చట ౧౧౩౩ వఱకుండి యచ్చటి నుండి యాయేట చంద్రగిరికి రాజధానిని మార్చెను (Brigg's Ferista vol 3, p.141). కావున ఈ కాలములోనే యీ కావ్యమును కవించి యుండవచ్చునని మన మూహించుటకు వీలుకలదు. ప్రైవేటు పద్యమునందలి 'ధనాధ్యుఁడు' అనుపదము శ్లేషచేఁ గుబేరునకును, తిరుమల రాయలకును చెల్లునని కూడఁ దోచెడిని.

ఈ కృతిని సంకితముపొందినవాఁడు పులిజాలరామయామాత్య కుమారుఁడైన పులిజాల

సోమయామాత్యుఁడు
(౧. ౧.). కవి యీ

తని వంశమును, ఈతనియేలికయైన శ్రోనేటి రామరాజు వంశమును సన్నిహితముగ వర్ణించి యున్నాఁడు. కృతిపతియు, నాతని తమ్ముఁడగు అబ్బన్నయుఁ దప్ప నీ వంశమునందితరు లెవరును రాజులయొద్ద గొప్పయుద్యోగములలో నున్నట్లు కానరాదు. వీరిది కాశ్యప

గోత్రము. సోమయ్యకు నేడవ పురుషుడు మల్లయ. ఆతని నొల్లవకొడుకు పోచన్న, ఆతని పెద్దకొడుకు సోగన్న, ఆతని కడసారి మూడవకొడుకు పోచన్న, ఆతని పెద్ద కుమారుడు దుగ్గయ్య. దుగ్గయ్యకిద్దఱుకొడుకులు; రామయ్య, వీరయ్య. రామయ్య భార్య తిమ్మాంబ. ఈదంపతులకుఁ బెద్ద కుమారుడు సుదక్షిణా పరిణయ కృతిపతియైన సోమయా మాత్యుడు. ఈతనికి నల్లయ, అబ్బన, కోటయ, దుగ్గయలను తమ్ములుండిరి. వీరిలో అబ్బనయను నతఁడు కోనేటి రామరాజు నొద్ద సైన్యాధిపుఁడుగ నుండెను. సోమయూమా త్యుని భార్య వైకుంఠమ్మ. కొడుకు వెంకటయ్య. ఇంతకంటె వీరినిగుఱించి మనకునధిక మేముయుఁ దెలియదు.

గ్రంథకర్త నివాసస్థలము గాని కృతిపతి నివాసస్థలము గాని నిశ్చయముగఁ దెలియుట లేదు. గ్రంథకర్త కృతి

నివాసస్థలము

పతిని గుఱించి వ్రా

యుచు “మహాహట్టబాదాలి పట్టణ శ్రీకిరీటంబగు కొలవు కూటంబునఁ” * గూర్చుండి తనను విలిపించినట్లు వ్రాసియున్నాఁడు (౧. ౧. ౨.) కాని యీ బాదాలి యొక్కడ

* రాజమహేంద్ర వరమునందు చింతామణిముద్రాక్షరాధికారులచేర్చుటలోఁ బ్రకటింపఁబడిన సుదక్షిణాపరిణయముయొక్క రెండవ కూర్పు మేము ఉపయోగించినాము. మాకుఁబ్రత్యంతరము దొరకలేదు. కావున ‘బాదాలి’ యను పాఠము సరియైనదికాదని నిశ్చయముగఁ జెప్పటకు వీలులేదు.

నున్నది తెలియదు. ‘బాదాలి’ యనుగ్రామ మొకటి బల్లారిజిల్లాహరపనహల్లి తాలుకాలోఁ గలదు. కోనేటి రామరాజు మొదలయినవారు చ త్తవండ్లము లోనే చిన్నజమీం దార్లుగ నుండిరని తోచుచున్నది. అయినను ఇది యింకను శోధింప వలసినవిషయము.

సుదక్షిణా పరిణయము అయిదాశ్వాసముల కావ్యము. ఇందు రమారమి తొమ్మిది

సుదక్షిణాపరిణయ	వందల	పద్యములు
కావ్యము	కలవు.	ఇందు సూర్య
	వంశపు	రాజయిన దిలీ

పునిగుఱించిన కథకలదు. కాళిదాసుఁడుకూడ తనరఘువంశ కావ్యమును ఈరాజు చరిత్రము తోడనే ప్రారంభించెను. కాన్నియితఁడు సుదక్షిణాను వివాహమాడి కొంతకాలము ప్రభుత్వముచేసినతరువాతజరిగినవృత్తాంతము రఘువంశమునందుఁ జెప్పఁబడెను. ఈ కావ్యమునందు వివాహమునకుఁ బూర్వము జరిగిన వృత్తాంతము వర్ణింపఁబడినది. దిలీపునకు నిందుమతికి జరిగినవివాహముతో నీకావ్యము ముగియును. ఈ కావ్యమందలి కథ సంగ్రహముగ నీక్రింద నిచ్చుచున్నారము:-

అంశుమంతుఁడను రాజొకఁ డయోధ్యా పురంబు నేలుచుండెను. అతఁడు మాళవరాజు కూతురగు భానుమతిని పరిణయ మాడెను. వారి కెన్నాళ్లకును సంతానము కలుగకపోయెను. అంత నంశుమంతుఁడు నాజ్యమును మన్నికొప్పగించి, భార్యను వెంటఁగొని, మేకుపర్వతమునకేగి శివునిగూర్చి ఘోరతపమాచరింప సాగెను. అతఁడు చేయంతపమున

కింద్రాదులు వెఱచి, ఇవుని కడకేగి, అతడు కోరిన వరము లొసంగుమని వేడుకొనిరి. శివుడును వల్లెయని వారినంపి 'అర్ధార్థ కల్పశాఖ' యగు నిజభక్తుఁజూడ రమ్మని పార్వతిని బిల్పెను. 'రాజులు దుష్టచిత్తులు. వారికి భావశుద్ధియందేదని యామె ఘలుక్కని సరే దేహమును దేర్చెదను, నాతోరమ్మని శివుడామెను దోడ్కొనిపోయెను. ఆమె సంకుమంతుఁడు భోజనము జేయఁదలంచి అతిథికోట కెదురుచూపుచుండెను. ఇంత లో నన్నటికి ముసలి ప్రాహ్లాదంపతుల వేషములతో పార్వతీపరమేశ్వరులువచ్చి, తమకు సంతానములేనందున వగచుచుండ నొకసిద్ధుఁడు దమ్ము కనికరించి మేరు ప్రాంతమునఁ దపమొనరించుచున్న అంకుమంతుని భార్యసహితముగా కాళికాదేవికి బలియిచ్చిన నామె ప్రసాదించుననిచెప్పె ననియు, వారున్న సెలవును జూపవేడెద మనియుఁ బలికిరి. అప్పుడా రాజదంప తులు తమ్ముఁడెల్పుకొని బ్రహ్మర్షణ తత్పరులై కపట వేషధారులను వెఱబడింప సమకట్టిరి. అదిజూచి శివుఁడు సాక్షాత్కరించి, నిజభక్తునికి పుత్రీవర మొప్పుగి, సాకుపతాస్త్రమును సమంత్రకముగ ననుగ్రహించి చనియె. కొన్నాళ్ళకు భానుమతీదేవి యొక్క శుభ లగ్నమున నొక సుతుఁగాంచెను. అప్పు డాకాశవాణి వానికి దిలీపుఁడని నామకరణము జేసెను. దిలీపుఁడు దినదిన ప్రవర్ధమానుఁడై యౌవన వంతుఁడుకాఁగా, అంకుమంతుఁడతనికిఁ బట్టముగట్టి తపముజేయ వనమున కరిగెను.

వనధన విద్యున్మాళిక లను విద్యాధరదంపతులకు గంధగజుఁడను పుత్రుఁడు జనించెను. ఒకనాఁడతఁడు కొందఱుప్సరసల వెంటనిడుకొని విశ్వామిత్రుని తపో వనము ప్రవేశించి, అందు స్వేచ్ఛమై విహరించి సీధు పానము జేయుచుండెను. అదిజూచి విశ్వామిత్రుఁడు మహాగ్రుఁడై రాక్షసుఁడవుగమ్మని యావిద్యాధరునికి కాప మొసంగెను. అంతట నతఁడు రాక్షసాకృతి వహించి మాయావతి యను పురమును నిర్మించి రత్న

చూడాభిధానుఁడై పరగుచు, నన్ని లోకములను జయించి యుండ్రునీ రాజధానియైన, అమరావతిపై దండువెడలెను. మొఱ్ఱట నతఁడింద్రునోడించి. జయలక్ష్మీకర గ్రహణ మొనర్పనెంచెనుగాని, జయంతుఁడు విజృంభించినందున నప్పటికి ముట్టడిఁజాలించి, నిజపురమున కేగక బ్రహ్మనుగూర్చి జలధరాశ్రయమునఁ దపముఁ జేయుఁబోయెను.

దిలీపుఁడు వైభవముతో రాజ్యము నేలుచుండెను. ఒకనాఁడతఁడు కొల్వుదీర్చి యుండ ధూమకుండను బోయవేటుకాఁడువచ్చి సింహ మొకటి దేశమునంత యుఁ బాడుచేయుచున్నదనియు, దాని నెట్లైన సంహరింపవలయుననియు వేడుకొనెను. దిలీపుఁడంత వేటు వెడలి, సింహమును వేటాడి బాణమేయ నది యదృశ్య మై స్త్రీరూపముఁజెంది యిట్లని తనకథనుబెల్పెను : "నేను హరిణియను అచ్చరను. ఒక నాఁడింద్రుఁడు నన్ను బిలిచి వీతహవ్యముని తపముఁ జెరుపఁబంచెను. నేనును వల్లెయని యెంతఁ బ్రయత్నించినను, ఆముని నిశ్చలుఁడైయుండె, అంత నే నాతని కంతము గీరి 'సింహముగీరెనిదుగోచూడు'మని పల్క నతఁడు కోపించి నన్ను సింహముఁగిరివై సంచరింపుమని శపించెను. నేనతనివేడుకొన నతఁడు కరుణించి 'దిలీపుని వలస నీకు ముక్తి కలుగఁగలదని' చెప్పెను. ఇంతకు ముందొక నాఁడు 'నారదుఁడింద్రుని కడకువచ్చి 'రత్న చూడు' ఁడను రాక్షసుఁడు బ్రహ్మవలనఁ దానెవ్వరిచే మృతి నొందునో, వానితల వేయివ్రక్కలగునట్లు పరముబాందె' నని చెప్పెను. అప్పు డింద్రుఁడు బ్రహ్మను ప్రశ్నింప నతఁడొకాశొక కన్యను పరిణయమాడు దిలీపుఁడతని సంహరింపఁగలడని పల్కెను. ఆ లతాంగి ఎవ్వని పుత్రికయో వినఁబడరాదయ్యె" ఇట్లు చెప్పినాయప్సరస యదృశ్యమయ్యెను.

అప్పుడు దిలీపుని వెదకికొనుచు నిజస్వస్థములువచ్చి చేరెను. దిలీపుఁడు జటిగిన సంగతి తనమంత్రియగు సుదర్శనునికిఁదెల్పి యాకన్యనుగూర్చి యెఱుఁగుదువే

యని యడుగ నతఁడెట్లు చెప్పసాగెను. “నేనొకనాఁడు ధ్యానవనమున విహరించుచుండ నొకడేగచేదరుమఁబడుచున్న చక్రవాకివచ్చి నాశతఁబడెను. అంతట నేను చక్రవాకి కథయహస్తమిచ్చి డేగను భస్మము నర్పితిని. డేగరాక్షసా కారమునఁబడెను. చక్రవాకి యు స్త్రీయయ్యె. అప్పుడాశ్చర్యచతుఁడనై తద్వృత్తాంతమడుగ నాస్త్రీ యిట్లనిచెప్పెను. ‘నేను సాధ్యులొకాధిపతియగు చంద్రపాలుని మాతృగను. నాతండ్రి కిని, మగధరాజగు సురధునికిని జూలన్నహము. ఇట్లుండ రత్నచూడుఁడు మగధరాజుపై దండెత్తి చంపకావతిని ముట్టడింప, నతఁడా రాక్షసుని ప్రతాపాగ్నికి తాళలేక తొలఁగిచని, శాండిల్యముని వద్దకరిగి రత్నచూడుని సంహరింపఁజాలు పుత్రునిమ్మనివేడెను. అంత నమ్మనియుపదేశానుసారమునసురధుఁడు గంగోతీరమున యజ్ఞముఁజేయ అగ్నిప్రత్యక్షమై యొక కన్యను ప్రసాదించి, సుదక్షిణ యని నామకరణముజేసి యదృశ్యుఁడయ్యె. కొన్నినెత్తరముల కావాలికకు యావనము పొగ్గిపింఁచె. ఈసంగతిని కలహ భోజనుఁడగు నారదుఁడు రత్నచూడునకుఁదెల్పి నతఁడు చంపకావతిపై మఱలదండెత్తి ‘నీకుమార్తె నిచ్చుటకాండె, నీరాజధాని దహనమగుటకాండె’ యని సందేశమంపెను. అంతటఁ నతఁడు చేయునదేమియునులేక విష్ణుదేవునిబ్రార్థింపఁగఁగా పురమును చీను చిటుకుమనకుండ బ్రహ్మనివసించు శైలమునకుఁ జేర్చెను. రాక్షసుఁ డీహాసము గ్రహించి నిజపురంబునకేగి సురధుని నెలవుకనుగొన చారులఁబంఁచె. నేనొకనాఁడు సురధుని సాధమునకేగుచుండ రత్నకేతనుఁడను రాక్షసుఁడు నన్నుబట్టిమైబట్టరా నేను చక్రవైతిని, అంతనతఁడును ‘శ్వేనమయ్యె’ ఇట్లు చెప్పి యాస్త్రీ సాధ్యులొకమునకరిగె” ఇవిధమున సుదక్షిణనుగూర్చి డెలిసికొని దిలీపుఁడు మన్మథానట తత్తఁడయ్యెను. అప్పుడు రాద్రవదనుఁడనురాక్షస మంత్రి విసువీధినేగుచు ‘హా! సుదక్షిణా!’ యని విరహార్తిగుందుఁడున్న రాజుఁగాంచి ‘అతఁడే సుదక్షిణనువరించు దిలీపుఁగా గ్రహించి, పానిసి, సుదర్శనుని

తనవిమానమున నిడుకొని యేగునుండెను. ఈసన్నఁదెలిసి దిలీపుఁడు, రాక్షసునివధించి పుష్పకము నెక్కికొంత దవ్వేగె శుచ్చట నొక యుధ్యానవనముగానింప దిగిరి. అప్పుడు వనదేవత జారికి ప్రత్యక్షమైశుదక్షిణ యెచ్చటనే భగవానాధ నొందుచున్నదని శైలపెఁగావారు సభీజన పరివృతమైన సుదక్షిణను డాసిరి. అట్లు సుదక్షిణా, దిలీపు లనోన్య సందర్శన భాగ్యునుభవించుచుండ నొక పులి తేడిపిల్లను దరుము కొనివచ్చి నందున స్త్రీలందఱు తలయొక దారిపాఱిరి.

సుదక్షిణ కరగ్రహణ మొనరింపక పూర్వము రత్నచూడుని దునును నెంచి, దిలీపుఁడు నిజపురమునకేగి నైన్యముల సమకూర్చుకొని మంధరశైలము మీదికి నాడి వెడలి, మాయావతిని ముట్టడించెను. అంతఁచుములయుద్ధము ప్రారంభమయ్యెను. అందు దిలీపుఁడు రత్నచూడుని చాటుపతాక్రమున సంహరించి, అతని తనవును బడబాగ్నిమధ్యమున వైచెను. తఱువా నొక శుభలగ్నమున సుదక్షిణా దిలీపులకూ మహావైభవము తో వివాహమహోత్సవము జరిగెను.

ఈ కావ్యము వేరు సుదక్షిణాపరిణయము అయినను సుదక్షిణకథ చివర రెండు ఆశ్వా

సములలో మాత్రము కావ్యవిశేషములు.

వచ్చును. మొదటి

మూఁడాశ్వాసములందును దిలీపుని కథయే వర్ణింపఁబడినది. ఈ కావ్యము రసముగల కావ్యములలో నొక్కటియని చెప్పవచ్చును. మహాకావ్యమనిగాని, లోకోత్తర మైనదనిగాని చెప్పుటకు వీలులేకపోయినను ఇందలి “కవిత్వము నలక్షణమై మధురమై కర్లరసాయ నముగా నున్నది” యని శ్రీవీరేశలింగముగారి యభిప్రాయముతో నే కీ భ.వి.ంచుచున్నాము. పాశ్చాత్యసాహిత్య విమర్శన శాస్త్రానుసార

ముఁజూచితిమేని, ఇందు నేపాత్రయొక్కయ న్నభావోన్మేలనము కానరాదు. నాయకుఁడు దిలీపుఁడు, నాయకసుదత్తీణ, ప్రతీనాయకుఁడు రత్నమాదాసురుఁడు. వీరి తరువాతఁ జెప్ప దగినవారఁ దిలీపునీ తండ్రి అంశుమంతుఁడు, సుదత్తీణ తండ్రి సురీధుఁడు. వీరిలో నాయక మనకు విరహవేదన కాలమందు నొక్కసారి, మఱియు వివాహ సమయమున నొక్క సారి మాత్రము కొద్దికాలము కానవచ్చును. (గీ-వ ఆశ్వాసము.) అప్పుడైనను ఒక్కమాట కూడ మాటలాడదు. కావున నామె దిలీ పుని కొఱకు విరహతాపము పడునట్టి యొక చక్కని స్త్రీ యన్నమాట తప్ప యామెను గుఱించి మన మ్మామెమాటల వలనగాని చర్య లవలనగాని యేమియు నెఱుంగఁ జాలము. ఇక నాయకుఁడు మాత్రము మనకుఁ బెక్కు సారులు కానవచ్చును. ఎన్నిసారులు కాను పించినను యుద్ధము చేయఁగలవాఁడు, వేటాడఁ గలవాఁడు, స్త్రీని మోహింపఁ గలవాఁడుగఁ గానవచ్చును. మొట్టమొదట నింద్రుఁడు పరాజితుఁడై తనయొద్దకురాఁగా నాతని సాయ మునకుఁ బోవయత్నించుటయు, సింహము బాధ పల్లెవారికిఁ దొలఁగించుటకు వేటకుఁ బోవుటయు నాయకుని యొక్క పరోపకార చింతను గొంతపఱకు సూచించుచున్నవి. కాని యిది శృంగార ప్రబంధమని కాఁబోలు కవి యీ మనోభావమును పూర్తిగఁ జిత్రిం చుటకు యత్నము చేయలేదు. ప్రతివీరుఁడైన

రత్నమాఁడుని చర్యలు, నాయకుని చర్య కర్కశ బాగుగా వర్ణింపఁబడినవి. ఇతఁ డింద్రుని పట్టణము మీఁదికి, సురధుని చంపకావతి మీఁదికి దండెత్తిపోయినప్రకరణములు చక్కఁ గానే వర్ణింపఁబడినవి కాని భారత భాగవతము లతో హిరణ్యకశిపుఁడు మొదలయినదాసవులు అమరావతి మీఁదికిఁ బోయినప్పుడు చేయఁ బడిన వర్ణనములకు సరిరావు. నాయకుని తలి దండ్రులయిన అంశుమంతుని స్వభావోన్మే లనము చక్కఁగఁ జేయఁబడినది. అతఁడు కపట వేష ధారులైన శివపార్వతులకై తమదే హములను సమర్పించుటకు సిద్ధపడిన ప్రసంగ వర్ణనముఁజూచిన వారి సచ్చారిత్ర మంతయు, నొక్కసారి వెల్లడికాఁగలదు. పాత్రయొక్క స్వభావా విష్కారమునకు నొక్కచిన్న ప్రసంగము చాలును. పెక్కుపద్యము లక్కర లేదు. అంశుమంతుఁడు దిలీపునకు రాజ్యము గట్టి యరణ్యమునకుఁ బోవునప్పుడు కుమార నకుఁ బ్రజలను చక్కఁగఁ జూడుమని చేసిన బోధవలన అతని స్వభావము వెల్లడియగు మున్నది. ఇట్టికావ్యమునందుఁ దమగుణము లచేఁ జదువరుల గౌరవమునకుఁ బాత్రమై 'ఆహా! మంచివా' డ్రనిపించుకొను పాత్రలు అంశుమంతుఁడు భానుమతియునను వారిద్దఱే. చదువరులకు నితరుల యెడ నగౌరవముకలుగు ననికాదు; ఇతరుల విషయమై యాదాసీన్యభా వము కలుగును.

ఈకవి జాతీయములగు సామెతలను అచ్చ లుచ్చటఁ బద్యములం దివ్వడి కావ్యము

నకు శోభ తెచ్చెను. అందుకు గొన్నియుదాహరణములు:-

“పేదలెవు లింక నంగడి బెట్టుకున్న తీరదు” (౨-౧౯)

“చూడంబోయెడుతీవ కాళ్లఁదబలెన్” (౨-౬౪)

“అడంబోయెడు పుణ్యతీర్థ మెద్యరై నట్లు” (౨-౬౪)

“వృషానకు మ్రొక్కగఁ బోయిన గుడిమొడఁబడినయట్లు” (౨-౭౦)

“కానఁగాచిన వెన్నలగాదెబ్రతుకు” (౨-౭౪)

“కతకుఁగాఱు ముంతకుఁ జెవులు గల్పించినట్లు” (౪-౨౫)

“కుండేటికొదమకుఁ గొమ్మచూపునట్లు” (౪-౨౫)

అచ్చటచ్చటఁ గొన్ని విడివర్ణనలు జేచి త్యముఁ గల్గియున్నవి. ద్వితీయాశ్వాస మందలి మాయాబ్రాహ్మణ బ్రాహ్మణి (శివపార్వతుల) చర్యలు, తృతీయాశ్వాసము నందలి బోయవేటగాని వర్ణనయు మాటలును, పఠనీయములు.

ఈకవి తనకంటెఁ బూర్వకపుల యొక్కయు తన కాలమువారి యొక్కయు కావ్యములను జూచి వారి కావ్యములలోని సీసపద్యముల మాదిరి కొన్ని సీసపద్యములను రచించినట్లు కానవచ్చుచున్నది. ఈశ్రీంది కొన్నియుదాహరణములఁ జూడుఁడు:-

సీ. ఆర్యసన్నత మహాభైరవ నిర్జిత పంచబాణుచే రక్షిత బాణుచేత. [౧-౨.

సీ. అపరంజి బలుగట్టు యతిమనంబులగుట్టు విల్లుగా నిల్లుగా వెలయునతని. [౨-౧౧౬.

సీ. మైశున్యర్థన వసాభ్యర్థముల్ కర్ణముల్ మాన నివాసంబు మానసంబు. [౨-౭.

సీ. వైడూర్యబీబిమించు వస్త్రేలు కన్నులు తపనీయ విన్నూర్తి దౌలఁజెవులు [౩-౧౫౬.

సీ. అది సుభాకర బింబ మోనొక్కో కాదొక్కో కాదు చక్కని నెమ్మొగింబుగాని. [౪-౧౧౩. [కో. ల.

అన్నా. ఆసియాఖండ మందలి తుర్కీ దేశములోని యొక పట్టణము. ఇది బగ్దాద్ నరిహద్దులో ‘యుఫ్రిటిస్’ నదియొడ్డున నున్నది. దీనియెదుట ఫలవంతములైన సుక్షేత్రములుగల చిన్నచిన్న ద్వీపములు కలవు. ఇది యెడారి నడుమనున్న పట్టణమగుటచే బాటసారులు విరమించుటకై మిక్కిలి యుపయోగకరముగ నుండును. పూర్వకాలముండిన నాల్గుదుర్గములగుర్తు లిచ్చట గలవు.

అన్నా ఐవనొవ్వా. (౧౬౯౩-౧౭౪౦) రష్యా దేశమునకుఁ జక్రవర్తిని, ఐదవ ఐవన్ అను రాజునకుఁ గూతుర్కు పీటర్ ది గ్రేట్ అనువానికి నవతెచ్చెల్లెలు. ౧౭౩౦ లో ఝెడవ పీటర్ చనిపోగా నీమె రాజ్యమునకు వచ్చెను. ఈమె స్వేచ్ఛగ నిరంకుశముగ ప్రభుత్వముచేసెను. బిరన్ అను వాఁడీమె కృపకుఁ జాత్రుడయ్యెను. పా నికీ మె మంత్రిత్వమునంగి నందున వాడు ప్రజలను మిక్కిలి వీడించెను.

అన్నాకోమ్మేనా. (౧౦౮౩-౧౧౪౮) బైజంటయిన్ దేశపు రాజపుత్రి. ఈమె విదుషీ చరిత్ర గ్రంథమును వ్రాసెను. పండి

తులకు నాశ్రయమిచ్చెను. ప్రథమ అలెగ్జీ
యస్ (Alexius I) అను రాజునకుఁ గూఁతురు.
ఈమె భర్తపేరు నిస్సెఫోరస్ (బ్రెయెన్సియస్
(Nicephorus Bryennius). తండ్రిమరణసమ
యమునందు నీమె యాతని రాజ్యము తన
భర్తకుఁ బోయి వేడెను. కాని యాతఁడందుకు
నొప్పుకొనలేదు. తరువాత నీమె తమ్ముడు
రాజయ్యెను. ఆతనిని జంప నీమెకుట్రపన్నెను.
కుట్రవెలువడినందున నీమెయు, నీమెభర్తయు
గ్రీసు దేశమునకుఁ బారిపోయిరి. తరువాత
నీమె తనకాలమంతయు విద్యావ్యాసంగము
నందే గడిపెను. ఆమె 'బ్రెజ్జియాడ్' అను
కావ్యమును రచించెను. అందు తనతండ్రి
చరిత్రమును శర్దిించెను.

అన్నిగిరి బాంబాయి కోస్తాలోని
ధార్వాడ్ జిల్లాలోనున్న సవల్ గుండ్లోని
యొక గ్రామము. ధార్వాడ్ నుండి గడగ్
మీదుగా బల్లారికివెళ్లు రస్తామీదనున్నది.
ఈ గ్రామమునకు దక్షిణమహారాష్ట్ర యినుప
దారియొక్క స్టేషనుకలదు. ఇచ్చట కాయ
ధాన్యము, పత్తియొక్క వ్యాపారము విశేష
ముగా కలదు. ఇక్కడ ప్రతివారమున్ను సంత
జరుగును. ఈ గ్రామముయొక్క విశేష
మేమనగా, ఇచ్చట నమ్మతేశ్వరుని దేవాలయ
మొకటిగలదు. దీనిని జఖనాచార్యులు కట్టించె
నందురు. ఇది ౭౬ స్తంభములమీద నిలిచి
యున్నది. ౧౧౫౭ మొదలు ౧౨౦౮ సంవ

త్సరములో లిఖించిన ఆరు శాసనములు
దేవాళయములో నున్నవి. ౧౧౬౧ వ సం॥
లో బిజ్జలుడను కాలచూరియొద్దను పడమటి
చాళుక్యుల నోడించి, అన్నిగిరిని ముఖ్యపట్టణ
ముగా చేసికొనెను. అంగ్లేయ ప్రభుత్వము
యొక్క ఆదియందు నీపట్టణము నిపాని
ప్రభువు జాగీరులో నొకటిగా నుండెను. అటు
పిమ్మట ౧౮౩౯-వ సంవత్సరములో బ్రిటీషు
వారి కిందికి వచ్చెను. ఈ పట్టణమందు
నాలుగుపాఠశాలలు గలవు. అందులో నొకటి
బాలికలకుగాను నియమింపబడినది.

అన్యతః స్వక్రము. కురుక్షేత్రము
నందలి యొకసరోవరము.

[శతపథబ్రాహ్మణము ౧౧.౫.౧.౪.

అన్యధా నుపపత్తి. మీమాంస
కుల మతమున నొకప్రమాణము. ఇది అర్థా
హత్యంతర్గతము. బలిసినభద్రయ్య పగలుభుజిం
చఁడు. అట్లనినతోడనే రాత్రిభోజనముచేయు
నని యూహించుట అన్యధా నుపపత్తి. బలి
యుటకు వేటుకారణము లేనందున రాత్రి
భోజనము చేయునని యూహింపవలసి యు
న్నది. ఈ బలువు మతొకవిధముగా సాధిం
చుటకు వీలులేదు. కావున దీనిని అన్యధా
నుపపత్తియందురుకాని నైయాయకులు దీనిని
స్వతంత్రప్రమాణముగ నొప్పుకొనరు. ఇదియు
సర్థాపత్తియు ననుమాన ప్రమాణాంతర్గతమే
యని వారి భావము.

అన్యథా సిద్ధము. ఇది న్యాయ శాస్త్రవిషయక పదము. 'కారణము కాని దానిని, దానికి నిజమైన కారణముతోఁగల సంబంధమునుబట్టి, కారణముగ నెంచిన యెడల నది అన్యథాసిద్ధమనఁబడును. కార్యమునకు నియత పూర్వమయ్యును కారణము కానిదానిని అన్యథా సిద్ధమందురు. 'కార్య కారణములకు సంబంధమెట్టిది? కారణమెల్ల పుడును కార్యమునకు నియతపూర్వవర్తిగ నుండవలయును' అను నియమమునకు సరియైన యర్థము తెలియక కొందఱు, నియత పూర్వవర్తులయిన యన్ని పదార్థములను కారణములుగ నెంచెదరు. అవి అన్యథాసిద్ధములేకాని కారణములుకావు. ఘటమునకు కుమ్మరివాఁడు కారణము. ఎందులకు? నియత పూర్వవర్తి గనుక. అట్లే కుమ్మరి వానితండ్రిగూడ నియతపూర్వవర్తియే. కావున వానితండ్రి, వానితండ్రి తండ్రి, యిట్లెందఱును ఘటమునకు కారణములని చెప్పఁ గూడదు. మన్నులేనిది కుండకానేరదు గనుక మన్ను కుండకుఁగారణము. కాని గాడిద లేనిది కుమ్మరి యామన్నును వాఘువద్దకుఁ జేఁజాలఁడు. కనుక వానిగాడిదయుఁ గుమ్మరి కుండకుఁగారణమని చెప్పవచ్చునా? కూడదు. గాడిద అన్యథాసిద్ధము. ఇట్లు కారణాలక్షణము చెప్పనపుడు నియతపూర్వవర్తిత్వ మనఁగా లఘునియత పూర్వవర్తిత్వమని యర్థముచేసి కొనవలయును. అనఁగాఁ దక్కువలోఁదక్కువ

నెంతయుండిన కార్యముసిద్ధించునో యంతనే కారణమని యునవలయును. నియతపూర్వ వర్తియొక్క లఘుత్వము యమాఁడు విధములు; శరీరకృతము, డిష్టస్థితి కృతము, సంబంధకృతము.

అన్యథాసిద్ధము లైదువిధములు:—

౧. కారణశ్రేణి, లేక కారణతావచ్ఛేదక రూపధర్మము: కుమ్మరివాని దండము ఘటము నకుఁ గారణమేకాని తద్ధర్మమైన దండత్వము కారణముకాదు, అన్యథాసిద్ధము.

౨. కారణగుణము: దండము కారణమే కాని దండఘటయొక్క రూపము రంగు మొదలగు నితరగుణములు కారణములు కావు. కావున కారణగుణము అన్యథాసిద్ధములు.

౩. వేటు కార్యమునకుఁ బూర్వవర్తి (కారణము) అని తెలిసినదానిని, ప్రస్తుత కార్యమునకుఁ బూర్వవృత్తిగాఁ జెప్పినయెడల నది అన్యథాసిద్ధమగును. ఆకాశము శబ్దము నకుఁగారణమని తెలిసియు నాకాశమును ఘటమునకుఁ బూర్వవర్తిగ నెంచినయెడల నాకాశము అన్యథాసిద్ధమగునే కాని కారణము కానేరదు.

౪. కారణము యొక్క కారణత్వమును నపేక్షించుట. కుండకు కుమ్మరి కారణము; కుమ్మరివానికి వానితండ్రి కారణము. కావున కుమ్మరివానియొక్క తండ్రి కారణముయొక్క కారణము. అందుచే నన్యథాసిద్ధము.

౫. ఘటమునకు కుమ్మరి పాని గాడిద కారణముకాదు. అన్యథా సిద్ధము.

ఇందును గురించి 'కారణము' అను శబ్దము
క్రింద వివరముగాఁ జర్చింపఱుదును.

అన్యోక్తాంతము. చూడు
'ఆస్తి పోషణము'.

అన్వర్త ఉద్దీక్షాభావ. కర్ణాటిక్
నవాబులనఁబడు వారికి మూలపురుషుడు.
ఇతఁడు మొదట ఢిల్లీ చక్రవర్తివలన కోరా
జహానాబాద్ ప్రాంతమునకు సుబేదారుగా
నేర్పఱుచఁబడెను. కాని యచ్చటఁ దిన్నగాఁ
బనిచేయలేక యితఁడు చెప్పకుండ అహమదా
బాదునకుఁ బారిపోయెను. నిజామ్ ఉల్
ముల్క్ (ఇప్పటి నిజాముయొక్క మూలపురు
షుని) యొక్క తండ్రియైన గాజీ ఉద్దీన్ ఖాన్
ఈతనికి సూరతులో గొప్పయుద్యోగమిచ్చెను.
నిజామ్ ఉల్ ముల్క్ ఈతనికి కర్ణాటక ప్రభుత్వ
మిచ్చెను. కర్ణాటక మనఁగా వెల్లూరు, రాజ
మహేంద్రవరము సూబాలనియర్థము. క్రీ.శ.
౧౭౨౫ మొదలు ౧౭౪౧ వఱకు నీతఁడీ పని
చేసినపిదప, ఈతనికి ౧౭౪౪ లో సుబేదార్
హోదా యీయఁబడెను. ఈతఁడు ౧౦౭
సంవత్సరముల వఱకుఁ బ్రతికెనట. ఈతఁడు
మున్ ఘర్ జంగుతో, బోరాడుచు ౧౧౬౨
హిజ్రీలో ౨౩-వ జూలై దినమునఁ జచ్చెను.
ఇతని పెద్దకుమారుడు చెఱఁబట్టఁబడెను. రెం
డవకుమారుడైన మహమ్మదు ఆలీ తిరుచినా
పల్లికి బాటిపోయెను. అన్వరుద్దీనునాయకుఁడు
గాఁగల అన్వర్ నామా యనునది పారసీలో

గలదు. ఆ కావ్యమునకు కవి అబ్ది. అన్వరుద్దీన్
రెండవకుమారుడైన మహమ్మద్ ఆలీ కీర్తి.
శ. ౧౭౫౦ లో నవాబ్ నాసీర్ జంగువలన
కర్ణాటక నవాబుగాఁ జేయఁబడెను.

అన్వరి. ఒక గొప్ప పారసీక కవి. ఖురా
సాన్ దేశజుఁడు. సుల్తాన్ సంజర్ సల్ జూకి
అనురాజు నాస్థానకవి. ఇతఁడు జ్యోతిషమును
గూడ బాగుగ నెఱిగి యుండెను. ఇతఁడు
బాల్ ఖాన్ కీర్తి. శ. ౧౨౦౦-వ సంవత్సరములో
మృతుడయ్యెను. ఇతని పద్యము లన్నియు
'దీవాన్ అన్వరి' యను గ్రంథమునందు సంగ్ర
హింపఁబడినవి.

అస్మిల్ వాడ. ఈ రాజ్యము ప్రస్తు
తముబాంబాయి రాజధానిసరిహద్దులోఁ జేరిన
గుజరాత్ రాష్ట్రమునందుండెను. క్రీ. శ.
౬౪౬-౭౫ సంవత్సర ప్రాంతమున చావద
రాజపుత్రులలో నొకఁడగు వనరాజు దీనిని
స్థాపించెను. ఆతఁడు ౭౫౦ వఱకు పాలించి
చనిపోయెను. ఆతని పిమ్మట అతని వంశము
ప్రారలు ఎనమండుగ్గురు పాలించిరి. ఆఖరు
అతఁడు ౯౯౧ లో చనిపోయెను. పిమ్మటచా
ళుక్యవంశజుడగు మూలరాజు (౯౪౯-౯౬౬)
యను నీతఁడీ రాజ్యమునకు ప్రభువై, రాజ్య
మును వృద్ధిజేసి, కాలేవాడ్ కచ్, దక్షిణ
గుజరాత్ దేశములలోనికి వ్యాపింపఁ జేసి ప్రసిద్ధిఁ
గాంచెను. ఈతనిచే స్థాపితమైన వంశమునకు
'సోలంకి' వంశమనీపేరు. ఈతని సంతతి వార

లిక్కడ రెండు శతాబ్దముల వఱకు పాలించిరి. వీరు శైవమతస్థులగుటచే సోమనాథ పట్టణమందలి సోమనాథుని యాలయమును గూర్చి చాల శ్రద్ధతీసికొనియేడి వారలు. అప్పటి ప్రభువగు మొదటి భీముని ఓడించి ౧౦౨౬ లో మహమ్మదు గజనీ దేఖాలయమును పడగొట్టి ద్రవ్యమును కొల్లగొనెను. గజనీవెల్లిన తరువాత ఈగుడి భీమునిచే మరలఁగట్టఁబడెను. ఈతనిసంతతి వారలు ౧౧౪౩ వఱకు ఈ దేశమునుపాలించిరి. అటు తర్వాత మూలరాజయొక్క జ్ఞాతులు ఈ దేశమునకు ప్రభువులై ఒక శతాబ్దమువఱకు పాలించిరి. వీరలు కారేవాడ, మాల్వాకు కూడ అధి కారులై యుండుటయే గాక ౧౧౬౦ లో కొంకణ దేశముపై దండయాత్ర నడపిరి. ఈ మూలరాజు వంశము అంతరించిన పిమ్మట (౧౨౪౨ లో) ధోల్కా దేశస్థులగు 'వాఘేలులు' అనునొక తెగవార్యుల ప్రాంతమునేలిరి. వీరిని ౧౨౯౦లో అల్లా ఉద్దీనుఖిల్జీ తఱిమివైచెను.

అపర తంగణము. తంగణదేశమును అంటియున్న భారత వర్షియ దేశము. (భార. భీష్మ. అ. ౯.)

అపరతాలము. తాలదేశమునంటి యున్న భారతవర్షియ దేశము. కేకయ దేశమునుండి అయోధ్యకుఁబోయిన యెడల మొదట నీ దేశము తగులును.

(వా. రా. అయో. స. ౬౬)

అపరదక్షిణకుంఠిరాష్ట్రము. ఇంద్రప్రస్థమునకు దక్షిణమునందున్న కుంఠిరాష్ట్రమును తగ్గిలియున్న దేశము. (భార. భీష్మ. తి. ౯.)

అపరదక్షిణనిషాద్దము. ఇంద్రప్రస్థమునకు దక్షిణమునందున్న షేచ్ఛరాజుల దేశమునకు దక్షిణమునందును, పురుషాదులను లోకుల దేశమునకు ఉత్తరమునందును, ఈ దేశముండెను. (భార. సభా. అ. ౩౧.)

అపరదక్షిణ పాండ్యదేశము. పాండ్యదేశము తగ్గిలియున్న దేశము. పాండవుల కాలమున నీది ద్రవిడదేశమునకు దక్షిణము నందుండెను. (భార. సభా. ఆ. ౩౧.)

అపరదక్షిణ మత్స్యము. ఇంద్రప్రస్థమునకు దక్షిణంబునను మత్స్యదేశమును తగ్గిలియు నున్న దేశము. (భార. సభా. అ. ౩౧.)

అపరదక్షిణ సేకము. ఇంద్రప్రస్థమునకు దక్షిణంబుననున్న యొకదేశము. (భార. సభా. అ. ౩౧.)

అపర సందా. హిమాలయము మీది యొక తీర్థము.

అపరపూర్వ విదేహము. ఇంద్రప్రస్థమునకుఁ దూర్పుననున్న రెండు విదేహ

దేశములలో నొక్కటి. గండక దేశమునకుఁ దూర్పుననున్నది యొక విదేశము. ఇది రెండవది. ఈ రాజ్యముననే జనక వంశజుల రాజ్యముచేయు చుండిరిని కొందఱి యభిప్రాయమైయున్నది. అట్లయిన శ్రీరాముని కాలమున నీతాదేవీ తండ్రియైన జనకుఁడును పాండవుల కాలమున బృహత్సముఁడును జనకుఁడును రాజ్యము చేయుచుండిరిని చెప్పవలసి యున్నది. (భా. ప్రా. ౧౦.)

అపర పూర్వసుప్తము. భారత వర్షియ దేశవిశేషము. (భా. సభా. అ. ౩౦.)

అపర బల్లవదేశము. భారత వర్షియ దేశవిశేషము (భా. భీష్మ. అ. ౯.)

అపరాంత దేశము. భారతవర్షియమైన యొకదేశము. (భా. భీష్మ. అ. ౯.)

అపరాజిత. శాక ద్వీపములోని యొకనది.

అపరాజిత్రుఁడు. ౧. ఏకాదశ రుద్రులలో నొక్కఁడు.

౨. శ్రీకృష్ణునకును లక్ష్మణకును పుట్టిన కుమారుఁడు.

౩. భృతరాష్ట్రుని నూర్గురు పుత్రులలో నొక్కఁడు.

అపరోత్తర కులిందము. ఉత్తర దేశమునందు రెండు కులింద దేశములు

కలవు. అందఱి రెండవది. ఇది కాలకూట, సుఖండల దేశములకు నడుమనుండెను.

(భా. సభా. అ. ౨౬)

అపరోత్తరోల్కాకము. మోదా పురమునకు ఉత్తర దిక్కుననున్న భారత వర్షియ దేశము. ఇంద్ర ప్రస్థమున కుత్తరమున ఉల్కాక దేశములు రెండు కలవు. అందు రెండవది. (భా. సభా. అ. ౨౭.)

అపరోక్షాను భూతి. శ్రీ శంకరాచార్యవీరచితమైన చిన్న వేదాంత గ్రంథము. ఇందు నూటనలుబది శ్లోకములుగలవు. దీనిపై విద్యారణ్యులపారి టికగలదు.

అపర్ణ. సతీదేవి దక్షయజ్ఞమున దగ్ధయై హిమాలయుని యింటఁబుట్టి శివునికొఱకుఁ గొన్ని దినంబులు పర్ణంబులు భక్షించి తపస్సుచేసి పిదప నా పర్ణంబులం దినుట కూడ విడిచి తపంబొనర్చి సఫల మనోరథ యయ్యెను. పర్ణభక్షణకూడ విడిచినందున నాపెకు నీ పేరు వచ్చెను.

అపర్ణి. ఒక బ్రహ్మర్షి. (చూడు ౩ అంగిరసుఁడు.)

అపలేచియకా పర్వతములు. ఉత్తర అమెరికా దేశమందలి పర్వతమాలిక. ఇది యా దేశమునకు దూర్పున నుండును. ఇది ౧౩౦౦ మైళ్లు పొడవుగనున్నది. ఎత్తు శిఖరములు రమారమి ౨౦౦౦ అడుగులయెత్తున

నుండును. దీని కనేకశాఖలును, శిఖరములును కలవు. ఈ పర్వతమునందు నేల బొగ్గు, ఘట్టి నూనె విశేషముగ దొరుకును.

అపస్తంబము. (అంగేయ వైద్య శాస్త్రము ననుసరించి) దీనిని వాడుకలో కొందఱు 'కాకిచమ్మ'లని చెప్పెదరు. అపస్తంబములో ననేకవిధములు గలవు. కొందఱిది చాలతీవ్రముగా వచ్చును. అతాత్తుగ స్త్రుతి తప్పి కాళ్ళుచేతులు విలవిల కొట్టుకొని నోటివెంట చొంగ పడును. మఱికొందఱు స్త్రుతి తప్పితప్పని స్థితిలో కొన్ని నిమిషములుండి కాళ్ళుచేతులు కొట్టుకొనకయే తెలివి తెచ్చుకొందురు. ఒకానొకడు తానుచేయుపని క్షణమాత్రము నిలిపి ప్రపంచజ్ఞానమంతను మఱచి, అంతలోనే తనపనిని తానుచూచు కొనును. జ్వరాది ఇతర వ్యాధులతో సంబంధములేక ఇతరవిధముల నారోగ్యముగ నున్న మానవున కకస్మాత్తుగ క్షణమాత్రమో, అధికకాలమో స్త్రుతితప్పి ప్రపంచజ్ఞానము బొత్తిగ లేకుండగజేయు వ్యాధికి అపస్తంబమని పేరు. కాళ్ళుచేతులు కొట్టుకొనినను లేక పోయినను సరే.

ఈవ్యాధి ప్రజ్వలలో నెంతమందికున్నదో సరిగాలెక్కించి చెప్పటకింతవఱు కాధారములే వియులేవుగాని సామాన్యముగా నన్ని దేశములందుకూడ జ్వరసంఖ్యలో పేయింటికి ఒకనికి ఈ

వ్యాధియున్నదని చెప్పవచ్చును. కొన్ని దేశములలో 'సంతతిక'లు' హెచ్చుగ నుండవచ్చును. వంశపారంపర్యముగ కుటుంబములో, లేనిదే ఈవ్యాధి సంతతికి వ్యాపింపదని చెప్పుటకునిద ర్శనములులేవు. కాని ఉష్ణాదము (తొగుడుగల కుటుంబములలో నీవ్యాధి గలహారలు, ఎక్కువగానున్నారనిచెప్పవచ్చును. చిన్నతనములో బిడ్డలకువచ్చు మూర్ఛ (చంటిబిడ్డ గుణము) కును అపస్తంబమునకును, కొంత సంభంధము కానవచ్చుచున్నది. అపస్తంబపు తల్లుల బిడ్డలను ౧౮ మందిని గుఱించి శోధన చేయగానందు ౨౭గారికి చిన్నతనములో చంటి బిడ్డగుణము చూపి, చనిపోయిరనియు మిగిలిన ౨౧ మందిలో ౭ గారికి అపస్తంబవ్యాధి యేర్పడినదనియు తెలియుచున్నది.

వయస్సునుబట్టి చూడగా అపస్తంబము ౧౦ మొదలు ౨౦ సంవత్సరములలోపు వయస్సులలో హెచ్చుగా గానవచ్చుచున్నది. అందు ౧౩ మొదలు ౧౭ వఱకు మిక్కిలి తరుచుగ నీవ్యాధి అంకురించు చున్నట్లు నిద ర్శనములు కలవు. కుటుంబములో ఈవ్యాధి వంశపారంపర్యముగ నున్నకొలది చిన్న వయస్సునందు అంకురించునని కొందఱు యభిప్రాయము. కొందఱుకు చిన్నతనము సరిదు చంటిబిడ్డవ్యాధి అప్పుడప్పుడు వచ్చుచు కొంతకాలమునకు అపస్తంబముగ అదే పరిణమించును.

అపస్మారమునకు మునో వ్యాకులత, భయము మొదలగునవి కారణములని యనేకులు సంబంధము కల్పించుకొని యున్నట్లు ప్రభుత్వించిరి. కాని యిట్టి సంబంధము నూటికి ౨౦ మందిలో కంటే నెక్కువ వారిలో కనపడదు. నెత్తిమీద తగిలిన దెబ్బవల్లన పుట్టె ఎఱుక తోపలికివంగి దాని ఒత్తుడువలన అపస్మారము వచ్చునని కొందఱు యభిప్రాయము కాని యొకానొకచో నట్లున్నను సాధారణ వ్యాప్తి కిది కారణము కాదని చెప్పవచ్చును. అట్టి వారికి శరీరమందేదోయొక భాగమందే ఈడ్పు సాధారణముగా గన్పట్టును. ముష్టిమెధున (Masturbation) మను దురాచారము వలన అపస్మారము జనించునని కొందఱును, అపస్మారపు రోగులకిది యొకలక్షణమే కాని యిది అపస్మారమునకు కారణము కాదని కొందఱును చెప్పుచున్నారు.

తాగుబోతులలో వయస్సు చెల్లినశిష్టుల అపస్మారము హెచ్చుగ కనవచ్చుచున్నది. కాని యపస్మారమునకు తాగుడు కారణమని నిర్ణయించుటకు వీలులేదు. పైని చెప్పినట్లు తాగుడునకును ఉన్నాదమునకును అపస్మారమునకు నరముల సంబంధమేదో కలదు.

లక్షణములను బట్టి అపస్మారమునుమూడు తరగతులుగ విభజింపవచ్చును.

I. ఈడ్పుతోగూడిన పెద్దమూర్ఖ.

II. ఈడ్పులేని చిన్నమూర్ఖ.

III. ఈడ్పుతోగూడిన చిన్నమూర్ఖ. అపస్మార లక్షణములలో కొన్ని వ్యాధి పైకి కనబడక పూర్వము లక్షణములు కొన్ని గంటలకో లేక దినములకో రోగియందు కన్పట్టును. మరి కొన్ని లక్షణములు వ్యాధి బయటికి దెలియక పూర్వము కొద్దినిముషములకో లక్షణములకో ముందుగ కన్పట్టును. ఇట్టి లక్షణములను వ్యాధి యొక్క పూర్వరూపమని చెప్పవచ్చును.

అపస్మారపు రోగితో నివశించు వారలు రోగికి ఎప్పుడు మూర్ఖవచ్చునో సాధారణముగా చెప్పగలరు. కొందరు వ్యాధి బయల్పడక పూర్వము కొంతకాలము రుసరుసలాడుచు చీటికిమాటికి కోపపడుచుందురు. కొందరు విచారగ్రస్తముగనుండి పనితోచక ఇటునటు తిరుగుచుందురు. మరికొందరు ఎన్నడునులేని చురుకుతనము గలిగి యుందురు. కొందరు విచిత్రమైనచిత్తభ్రమలు చెందుదురు. కొందఱకు మూర్ఖరాక పూర్వము ఆకలి తగ్గును. తలనొప్పి, తలతిరుగుట మొదలగు లక్షణములు కన్పట్టును.

పై చెప్పినవిగాక మూర్ఖరాకముందు ఒకానొకరోగికి ఒక్కొక్కరీతిని శూచనలు గన్పించును. ఒకడు ముందునకు పరుగెత్తిపడును. ఒకడు వెనుక వెనుకనే పరుగెత్తిపడును. మరొకడు భండముగ చుట్టుచుట్టు తిరిగి పడును. మూర్ఖరాక పూర్వమొకానొక రోగి యేదో పనియున్నట్టుగా మంచము క్రిందకు వంగి

చూచి గభీలున కుడిపోవుచుండెనని యొక వైద్యుడు వ్రాసియున్నాడు. కొందఱకు ఒక చెయ్యి లాగినట్లును, తిమ్మిరపట్టినట్లును, మూర్ఛరాకముందు సూచన గాన్పించును. కొందఱకు కడుపునొప్పి యెత్తును, లేదా తల తిప్పును. ఇట్లే ఒక్కొక్క రోగికి ఒక్కొక్క విధమైన సూచనయుండును. కొందఱ జీ విధమైన సూచనయు లేకయే అకస్మాత్తుగ పడిపోవుదురు.

నిజమైన మూర్ఛ లో మూడవస్థలను వైద్యులు వర్ణించి యున్నారు. ౧. మూర్ఛ.

ఇందు శరీరమునందలి

మూర్ఛ

కండలన్నియును ఒక్క

పెట్టునబిగపట్టి స్మృతి తప్పిపోగిపడిపోవును. ఈ యింకొక ప్రక్కను రెండవ ప్రక్కకంటె బలముగనుండవచ్చును. అప్పుడు తల కండ్లు, ఒక ప్రక్కకు తిరిగిపోవును. శరీరమరితయు కొయ్య వలెనయి నడుము విల్లువంపుగావంగియు మ్మెక్కు వేసినట్లుగును. ఎదురురొమ్ము కండలన్నియు బిగిసికొనిపోవుటచే విచిత్రముగ మూలిగినట్లు రోగి ఒక పెద్ద కేకవేయును. మొదట ముఖము తెల్ల బడివెంటనే యెఱుఁపెక్కి ఇంతలో నల్ల బారి కంటిలోని పాపలు పెద్దవగును. నాడినన్నగిల్లును. ఈపై చెప్పిన మొదట యవస్థయంతయు నర నిముసములో ముగియును. పిమ్మట రెండవయవస్థ వెంటనే ప్రారంభమగును. ఇప్పుడు కండలన్నియు దీప్రముగా గిజగిజ కొట్టుకొనును. సాఘిక పండ్లమధ్యనుండి బయలు

పడును. ఒకానొకప్పుడు తెగి రక్తమునచ్చును. మలముఁత్రముల విసర్జనమగును. కనిగ్రుడ్లు గిలిగిరితురుగును. ఊపిరిక్రమముధప్పి అడుగు. ముఖము నల్ల బారును. మెడయందలి నెత్తురు కాలువ అుబ్బిపోవును. తీవ్రమైనమూర్ఛలో రోగి ఊపిరాడక చనిపోవు. నేమోయని భయము కలుగ్గును. కాని ఇంతలోనే ఈవస్థ మారి మూడవయవస్థ ప్రారంభమగును: రోగి కొంచెము తెలివి వచ్చునట్లు కాలో చేయోత్తిప్పుకొనును. నిట్టూర్పు విడుచును. ఒకానొకడు తిరిగి వెంటనే నిద్రపోవును. మఱి యొకడు పిచ్చిపట్టినట్లు కేకవేయును. ఇంకొకడు ప్రక్కనున్న వారితో జగడమాడును. కొట్టును. పరుగెత్తి పోవును. కాని కొంత నేపటికి నిద్రబోవును.

i మొదటయవస్థ అరనిముసము లోపుగను, రెండవయవస్థ ఒకటి రెండు నిముసములును, మూడవయవస్థ అందు మొదటి పది దినములవఱకును సామాన్యముగ నుండవచ్చును. మూర్ఛవిడచిన తరువాత పట్టునిద్ర ఒకటిరెండు ఘంటలుండును. ఒకానొకప్పుడు రోగి దినమంతయు నిద్రమత్తులో పడియుండును. మొదటి యవస్థయందు నన్నగిలిన నాడి రెండవ యవస్థయందు దృఢమై వేగము గలదియగును. కొందఱకు మూర్ఛవిడచిన పిమ్మట తీవ్రమైన తలనొప్పివచ్చును. మూర్ఛలోనుండగా శరీర వేడిఁబ ఒకటిరెండు డిగ్రీలు హెచ్చవచ్చును. వెంట వెంటనే మూర్ఛ

విడిచి, విడిచి, పచ్చుచున్న యెడల అధిక జ్వరము రావచ్చును. కొందఱకు ప్రతిసారియు వాతి, కావచ్చును. అట్టివారలకు గొంతు కలో పద్ధార్థము ల్లడుపడి ప్రాణాపాయము గలుగ వచ్చును.

ii. ఈడ్పులేని చిన్నమూర్ఖు. ఇది ఒక ఊణము మొదలయిదు ఊణములవఱకునుండు నని చెప్పవచ్చును. ఇది వచ్చినపుడు రోగి ముఖము ఇతరులకు విచిత్రముగ కన్పించ వచ్చును. రోగి తానేదియో మరిచిపోయినట్లు మాట్లాడుచున్నవాడట్లే అకస్మాత్తుగ నిలు పును. ముఖము తెల్లబోరును, శంఠిపాపలు పెద్దవగును. ఊణములో నంతయు మారి యథాస్థితికి వచ్చును. రోగినడచు చున్న యెడల కాళ్ళు కొంచము తడబడును. లేదా ఒక ప్రక్కకు నగును. కాని క్రిందబడడు. చేతిలోని వస్తువును జారవిడువడు. ఈచిన్నమూర్ఖ రాక పూర్వము రోగి కేమియు గూచనలు తెలియవు. తరువాత గూడ బుద్ధి మాంజ్యముండదు.

iii. ఈడ్పుతో గూడిన చిన్నమూర్ఖు. ఇందు శరీరమునం దేదోభాగము బిట్టుగ బిగసికొనును. లేదా కొట్టుకొనును. ఊణ మాత్రము స్మృతితప్పను. ఊణమాత్రము కనుగ్రుడ్లు తలనొక ప్రక్కకు దిరుగును. ఈమూర్ఖు వచ్చినపుడు ఒక్కొక్క సారి ఊణమాత్రమున్నను ఒకదినములో ననేక

సార్లుగా వచ్చును. నిద్రలో వచ్చినపుడు బిడ్డలు పడక తీడుపుదురు.

అపస్తంబమును గుర్తించుట సాధారణముగా కష్టముకాదు.

నిదానము

కాని రోగిని చూడక ఇతరులు చెప్పువర్ణననుబట్టి వ్యాధి తెలిసికొన వలెననిన కొంచెము కష్టమే. ఈక్రిందిమూడు ప్రశ్నలకును జవాబు తెలిసికొనిన యెడల కొంతవరకు సహకారి యగును.

౧. రోగి అకస్మాత్తుగ స్మృతి తెలియక పడెనా?

౨. రోగినాలుక కఱచు కొనెనా?

౩. మూత్రము పడకలో తెలియకుండ పోసికొనెనా?

ఈమూడింటికి 'అవు'నని జవాబు చెప్పిన యెడల అపస్తంబమని నిదానము చెప్ప వచ్చును. కాని 'లేదు' అనిజవాబు చెప్పినయె డల వ్యాధి అపస్తంబము కాదని నిశ్చయింప ఘిలులేదు. ఏలయన చిన్నమూర్ఖులలో పై చెప్పినమూడు ప్రశ్నలకును వ్యతిరేకపుజవాబు వచ్చినను ఒకానొకప్పుడు రావచ్చును. కాని వ్యాధి అపస్తంబమే యగును కాబట్టి అట్టి చో నితరవిషయములను గమనించి అపస్తంబ దానమును గ్రహింపవలెను. హిస్టీరియా అనుమూర్ఖ (దయ్యము)లో ఈప్రక్క విషయములను గమనింప నగును.

అపస్మారము	హిస్టీరియా
<p>౧. రోగి తననాలుక కరచుకొనును.</p> <p>౨. రోగియొక్క కాళ్ళుచేతులు తమంతట అవి వెనుకకు ముందుకు ఈడ్చుచేత కొట్టుకొనును.</p> <p>౩. అపస్మారమునందు ఈడ్చు కొన్నినిమిషముల కంటే నెక్కువ కాలముండదు.</p> <p>౪. అపస్మారపురోగి మూర్ఛ తరువాత సామాన్యముగా నిద్రపోవును.</p>	<p>౧. రోగి తననాలుక కరచుకొనడు. పట్టుకొని నిశ్శబ్దం ధీమవారిని రోగికగచి విడిపించుకొన ప్రయత్నింప వచ్చును. నాలుకగాక తన శరీరమునం దిభ్రాభ్రాగములను తాను కరచుకొన వచ్చును.</p> <p>౨. రోగి తన ఇచ్చవచ్చినట్లు కాళ్ళుచేతులు విడి లించి కొట్టుచు ప్రక్కనున్న వారలను తన్ని కొట్టి జగడమాడ ప్రయత్నించును.</p> <p>౩. కొద్దినిమిషములు మొదలు చాలనేపటి వరకు హిస్టీరియా సంబంధమైన మూర్ఛయుండ వచ్చును.</p> <p>౪. హిస్టీరియా రోగికి నిద్ర సామాన్యముగా పట్టక మనస్సు చెదిరిపోయి యుండును.</p>

మూర్ఛవలన మరణము మిక్కిలి అరుదు. ఊపిరాడక ప్రాణము పోవునట్లు కనుపించ వచ్చును కాని సామా సాధ్యసాధ్య లక్షణము న్యముగా అంతలోనే వ్యాధితగ్గి రోగికి తెలివివచ్చును. నిప్పులోగాని నీటిలోగాని పడుటవలన రోగికి ప్రాణభయము కలుగవచ్చును. రాతిమీదపడి పుట్టె ఎముక పగిలి అపాయము కలుగ వచ్చును. ఒకరోగికి నిద్రపోవునపుడు మూర్ఛవచ్చి తలక్రిందుగా దిరిగి ముక్కు గుడ్డలలోనికి అణచుకొని పోయినయెడల ఊపిరాడక రోగి ప్రాణములను విడవ వచ్చును. కాని వ్యాధివల్లనే ప్రాణములు బోగొట్టికొనిన వారరుదు.

చాలకాలమువఱకు మూర్ఛరాకుండగను, వచ్చినప్పుడు తక్కువగ వచ్చునట్లును ఒక్కొక్క మూర్ఛకు మధ్యచాలకాలము పట్టునట్లు

ను చేయవచ్చునుగాని ఇంతటిలో వ్యాధి కుది రినదని చెప్పటకు పేలు అపస్మారము కుదురునా? లేదు. స్థలముమాడ్చుట వలనను వృత్తి మార్పుట వలనను గుణము గలుగవచ్చును. అపస్మార పురోగులకు కొంత కాలమునకు బుద్ధిబలము తగ్గిపోవుచే. కొందఱకు పిచ్చెత్తును. పగటియందువచ్చు మూర్ఛ నిద్రలో వచ్చు మూర్ఛకంటే చికిత్సలకు సులభముగ లొంగును. చిన్న మూర్ఛకంటే పెద్దమూర్ఛ చికిత్సకు లొంగును.

పొటాసీయము బోక్స్మైడ్ అను మండి వ్యాధికి చాల నుపయోగకరము. పదిమొద లిరువది గ్రెయినుల చికిత్స వఱకు దినమునకు మూడుసారులు భోజనమైనతరువాత నొకఘం టకు నీళ్ళతోనీయవచ్చును. నలుబది మొదలు

అరువది గ్రెయినుల మోతాదు నిద్రాహీ
మూత్రము విసర్జించు వారలకిచ్చిన గుణము
కావచ్చును. స్టోడియం పొటాషియం, అమోనియం,
ఈమూడూ బ్రోమైడులును సమభాగములుగా
గలిపియుచ్చినను ఇయ్యవచ్చును.
మూర్ఛ పోనినమయమున నిశ్చయముగా
వచ్చునని తెలిసినప్పుడు భీక మోతాదు
బ్రోమైడు ఇచ్చినయెడల మూర్ఛ నిలిచిపోవ
చ్చును. అధికముగ బ్రోమైడు నిచ్చినయెడల
బుద్ధిమాంద్యము గలిగి కాళ్లుచేతులు చల్లబడి
చొంగ నోటివెంటగారవచ్చును. మాటనెమ్మ
దిగ వచ్చును. తల్లులకు బ్రోమైడు ఇచ్చుట
వలన పాలుత్రాగుబిడ్డలకు పడకపోవచ్చును.
మిక్కిలి గుణము కనిపించు రోగులకుగూడ
బ్రోమైడును అఖరు మూర్ఛతరువాత తెండు
సంవత్సరములు వఱకు నిలుపగూడదు.
అటుపిమ్మటగూడ వారమున కొకటి రెండు
మోతాదుల నిచ్చుచు క్రమముగ నిలుప
వలయును. గుండెలలో వ్యాధిగల వారలకు
బ్రోమైడుతోడు జటాలస్ (Digitalis) ను,
నెత్తురులేని వారికి ఇనుమును, బలహీనులకు
కాడ్లీఫ్ రాయిలును వేర్వేరు యియ్యవచ్చును.
వెలిగారము ౧౦ మొదలు ౨౦ గ్రెయినుల
మోతాదు బ్రోమైడుతో చేర్చిగాని ప్రత్యేక
ముగగాని దినమునకు మూడుసార్లు ఇచ్చిన
గుణము కలదని ఒకానొకరు వ్రాయుచు
న్నారు. ఇవిగాక వడలకొలది మందులను
ఇచ్చి చూచియున్నారుకాని నిజమైన గుణము

కానరాలేదు. అపస్మారపు రోగులకు కంటి
చూపులో జీబ్బు ఉన్నయెడల అస్తములను
వేసికొనవలెను. [ఆ. ల.

(ఆయుర్వేద శాస్త్రము ననుసరించి)

స్మృతి నశించునుగాన అపస్మార మనః

బడును. చింత, శోక

సంప్రాప్తి

ము, భయము, మొద

లగువానిచే శారీర మానస దోషములు
ప్రకోపించి హృదయమును సంజ్ఞా వాహి
స్తోతస్సులనుజేంది స్మృతిని నశింపజేయును.
ఇదిజనించిన తోడనే రోగికి చీకటిలో ప్రవే
శించినటులుండుట, నేత్రములయందువై వర్ణ్య
ము, హస్తపాదములను విదలించుట ఇవి

గలిగి మోహమును

సామాన్య లక్షణములు

జేంది జ్ఞానశూన్యమై

పండ్లనుకటకటకొరుకుచు నురుగునుగ్రక్కుచు
భూమింబడును. దోషవేగము శమించిన
తోడనే పూర్వమువలె స్వభావమును జెం
దును. కొంతకాలము గడచినపిదప మఱి
నిటులనే మూర్ఛావికారములను జెందును.

• హృదయము నందు కంపము, హృద
యము శూన్యముగ నుండి నటులదోచుట,

చమట, చింతనొందుట,

పూర్వ రూపములు

చిత్తభ్రమ, ఇంద్రియ

మోహము, నిద్రానాశము, ఇవి అపస్మార
రోగములకు పూర్వ రూపంబులు. అపస్మార
రము వాతజము, పిత్తజము, క్లేష్మజము,
సన్నిపాతజము, అని నాలుగు విధములుగ

నుండును. అందు పక్షాకుట, పండ్లకొరుకుట, నోటియందు నురుగు కాఠుట, నిట్టూర్పులు విడుచుట, క్రూరముగ చతుర్విధాపస్మారములు, తల్లక్షణములు నల్లగ అరుణముగ నుండు రూపములు

కంటికగపడుట నీలక్షణములు వాతజాపస్మారమునందు జనించును. నురుగు, అంగములు, ముఖము, నేత్రములు, ఇవి పసుపువర్ణముగ నుండుట, పచ్చగ ఎర్రగనుండు రూపములు కంటికగపడుట, మిక్కిలి దప్పిగలుగుట, ప్రపంచము అగ్నిజ్వాలలచే వ్యాప్తమగునట్లు గాంచుట ఇవి పితృజాపస్మారమునందు జనించును. నురుగు, శరీరము, ముఖము, నేత్రములు ఇవి తెల్లగ నుండుట, శరీరము చల్లగ నుండుట, వెంట్రుకలు నిక్కబొడిచి యుండుట, శరీరము బరువుగ నుండుట, తెలుపు వర్ణముతో గూడిన రూపములు కంటికగపడుట, ఈ లక్షణములు కఫజాపస్మారమునందు గలుగును. ఇందు శైష్మికముయొక్క వేగము చిరకాలమునకు నివర్తించును. నన్ని పాతజమునందు వాతజ్వల్యప స్మారములకు జెప్పియుండు లక్షణము లన్నియు కలిగి యుండును.

నన్ని పాత జాపస్మారము, క్షీణబలముగల వానికి జనించిన ఏకదోషజాపస్మారము, చిరకాలమునుండి బాధింసాధ్యా సాధ్యములు చుచుండిన యపస్మారము, ఇవి తీసాధ్యములు ; చికిత్సలేయందు

పర్జింపతగినవి. వ్యాధికి కారణములగు ప్రకుపితా దోషములు సర్వ వ్యాధిప్రకాశకములు. దా శరీరము ననుసరించి యే యుండుననుష్ఠ్యాధివేగములను (Epileptic fits) అప్పుడప్పుడూ జూపుచుండును. అనగా నాతికము గాని రోజొక్కను పైతికము గాని రోజొక్కను శైష్మికము మానమునకు కనబడుచుండును. ఇది సామాన్య విధి. దోషతారతమ్యము ననుసరించి యొకప్పుడీ నియమితకాలమునకు లోపలను రావచ్చును, అతిక్రమించియు రావచ్చును.

[మాధవనిర్ధానము ; అపస్మారప్రకరణము.]

౧. పైనిచెప్పిన చొప్పున యపస్మార రోగస్వరూపములను గుర్తెరిగి దోషములచే నావరింప బడియుండు అపస్మారచికిత్సావిధానము బుద్ధి హృదయము మనస్సు సోతస్సులు వీనిని తీక్షణములుగ నుండు వమన విరేచనాది కర్మలచే శుద్ధిపరచవలయును. పాతజాపస్మారము వస్త్రీకర్మలచేతను పితృజాపస్మారము విరేచనములచేతను శ్లేష్మజాపస్మారము వమనంబులచేతను చికిత్సింపవలయును. అనంతరము పేయాదిగంజాలను భుజింపజేసి అపస్మారరోగము శమించుటకై యీదిగువ నుదాహరించు ఘృతపానాదుల నొసంగవలయును.

౨. ఆవుపేడ రసము, పాలు, పెరుగు,

మూత్రము, నెయ్యి

పంచగవ్యఘృతము వీనిని నమ్మభాగములుగ

జేర్చి ఘృతపాకవిధిప్రకారము పక్వముచేయ

వలయును. దీని నేవనవలెన అపస్మారమును జ్వరము, ఉష్ణాదము, కామిల హరించును.

౩. నరన్యతి ఆకు రసమునకు సమముగా పాతనెయ్యిని జలిపి వచి, చంగల్వకోష్ఠ్య శంఖపుష్పి వీనిచూర్ణ బ్రాహ్మిస్తుతము మునుజేర్చి పాకము చేసి నేవించిన అపస్మారము తప్పక శాంతించును. ౧-౨-౩ చర కె. బి. స్థా ; ఆ ౧౫.

౪. కాశగడ్డి, నేలగుమ్మడు, చెఱుకు, కుశగడ్డి, వీనిని సమభాగములుగజేర్చి పాదాక్షిరము వశేషముగ కషాయ మాకాచి వడియగట్టి అందు నావుపాలనుజేర్చి చక్కగ కాచి పానముచేయించిన అపస్మారము హరించును.

౫. కూష్మాండ స్వరసము ౮ ప్రస్థములు ఆవునెయ్యి ౧ ప్రస్థముచేర్చి యష్టిమధుక కల్కమును కలిపి విధిప్రకా కూష్మారోడ ఘృతము రమ్య ప క్వము చేసి యిప్పించిన అపస్మారము శీఘ్రముగ హరించును. ప్రశస్తమయిన బుద్ధి, వాక్కు స్వరము కలుగును.

౬. కపిలవర్ణముగల ఆవుయొక్క పిత్తముచే నన్యము చేయించిన రోగికి మిగుల హితము కలుగును.

౭. నువ్వుల నూనెగాని వెల్లులిగాని ఆవుపాలతోడ పిల్లి పీచరునుగూని, తేనెతోమం

ఘృతముగాని వనసుగాని ప్రతిదిన మపస్మార రోగి కిప్పించవలయును. (౪, ౫, ౬, ౭, అష్టాంగ హృదయము, ఉత్తరస్థానము. ఆ. ౭.)

౮. శ్లో|| నిర్గుణిణీ భవ వస్తాక నాపస్మారపయోగతః ఉపైతిసహసానాశ మపస్మారో నసంశయః.

యోగతరంగిణి.

వావిల చెట్టుమీద బయలుదేరిన బదని కను దెచ్చి చూర్ణము బదనికయోగము చేసి నన్యకర్మయందుపయోగించిన అపస్మారము నిస్సంశయముగ శాంతించును.

౯. గొత్తె మూత్రము గోమూత్రము గోమయరసము వీనిని ఆవనూనెకు నాల్గుగురెట్లుచేర్చి తైలము కాచి అభ్యంజనము చేసి నచో అపస్మారము నివర్తించును.

(బృందమాధవము).

౧౦. పంచకోలములు, మిరియాలు, త్రిఫలములు, బిడాల లవణము, సైంధవ లవణము, పిప్పళ్లు, వాయువిడంగ కల్యాణకంఠార్ణములు, వాము, ధనియాలు, జీరకము, వీనిని చూర్ణముచేసి వేడి నీటితో పుచ్చుకొనిన అపస్మారము తప్పక శాంతించును. (యోగరత్నాకరే)

మరియు ఘరకసంహితలో చెప్పబడిన మహా పంచగవ్యస్తుతముగూడ అపస్మారమునుగూతముజేయుట స్వాభుభవము.

అపస్మార రోగముగల వానిని నిష్ప నీళ్లు మొదలగు వానివలన ఘువ్వు కలుగ, నియ్యక రోగి రక్షణావశ్యకము రక్షింపుచుండ వలయును. పై ని వివరించిన చికిత్సలచే రోగము క్షమించి మనోవికారరహితుడుగనుండు, రోగి, తోడ 'నీవు పూర్వము రోగోపశమనానంతర కర్తవ్యము నిందనీయ కృత్యంబు లను జేసినా'వని చెప్పక ప్రియమును మనోహరమును అగువిషయం బులంజెప్పి వాని మనస్సున కుత్సాహమును కలుగజేయవలెను. [గం. దూ.

అపస్మోమఁడు. ఒక బ్రహ్మర్షి. (చూడు ౩ అంగిరసుఁడు).

అపాండువు. ఒక బ్రహ్మర్షి.

అపాంతర తమఁడు. ఒక బ్రహ్మర్షి (చూడు. ౧ సారస్వతుఁడు).

అపాంప్రదము. భారత వర్షీయ తీర్థము.

అపినైకపర్వతములు. ఇటలీ దేశమునందు నుత్తరమునుండి దక్షిణము వఱకును, అచ్చటనుండి దక్షిణమున సిసిల్ వఱకును గొలుసువలె పొడుగుగఁ బ్రవరించి యున్న యొక పర్వతపంక్తి. ఇది యూరోప్ దేశమందలి గొప్పపర్వతములలో నొక్కటి. దీనిపొడువు సేమారము ౭౫౦ మైళ్లు. ఇటలీలో

మన్న యీపర్వత భాగముయొక్క యెత్తు శిఖరము 'మౌంటెకోర్నో' అన్ననది ౧౦౦౦౦ అడుగులెత్తున నున్నది. శిసిలీలో ఎటనా (Etna) అను శిఖరముగలదు. అది ౧౧౦౦౦ అడుగులెత్తుననున్నది. ఇదియు, సెపొల్సు నొద్ద నున్న 'వెసువియస్' అనుశిఖరము నిష్పడు జ్వాలామతములను యగ్నిపర్వతములు. మిక్కిలి యెత్తుమీఁద నీపర్వతము వృక్షవిహీనము గను, గరుగుగను ఉండును. కొంచెమెత్తు తక్కువ ప్రదేశము వనములతో నిండియుండును. ఈపర్వతములమీఁద ఖనిజము లంతగ లేవు. కాని గృహములకుఁ బనికెవచ్చు చలవ రాళ్లు మాత్రము విశేషముగ నున్నవి.

అపొలో. గ్రీకువాదిదేవుఁడు. గొప్ప దేవతలలో నొక్కఁడు. తండ్రి 'జియస్' (Zeus), తల్లి 'లేటో' (Leto). అర్టిమిస్ అను వాడును ఈతఁడును కవలుపిల్లలుగఁ బుట్టిరి. ఈతనిని మృత్యువున కధిపతిగను, సంగీతాధిపతిగను, పశ్చాధిపతిగను, పట్టణములకు రాజకీయ వ్యవహారములకు నధిష్టాతగను, సూర్యదేవతగను, భావించుచుండిరి. రోమ్ పట్టణమునందు నీతనిగుడి మొదట క్రీ. పూ. ౪౩౦ లోఁ గట్టఁబడెను. ఆగష్టును రాజు (క్రీ. పూ. ౨౭—క్రీ. శ. ౧౪) కాలమునందు నీ దేవతపూజ రోమక పట్టణములలో జూచెను.

అపొలోనియస్. ౧. (పెర్గస్) ఇతఁడు క్రీ. పూ. మూడవ శతాబ్దమునందున్న గొప్ప యే ఖాగణిత శాస్త్రవేత్త

('The Great geometer'). నొల్లవ, అయిదవ టాలెమీ యొక్క రాజ్యకాలమున నీతఁడు అలెగ్జాండ్రీయా పట్టణమునందు యుక్లీడ్ యొక్క శిష్యులపాఠశాలలో మొదట శిష్యుఁడుగను తరువాత గురువుగను ఉండెను. ఇతఁడు వ్రాసిన గరిభములలో మ్యాగ్నమ్ ఆపస్ (Magnum Opus) అనునది ముఖ్యమైనది. ఇందు దీర్ఘవృత్తములను (Conic Sections) గుఱించిన రంంల సిద్ధాంతములు కలవు. ఇందు బెక్కు లాతఁడు క్రొత్తగఁగని పెట్టినవి యున్నవి.

౨. (హ్యోడి అస్) గొప్పకవి, ఫండితుఁడు. అగ్గొనాటికా (Argonautica) యను మహాకావ్యమునకుఁ గీర్త. ఇది మన మహాభారతమువలె కౌత్రవీర్యమును వర్ణించునట్టిది. దీని భాష, వర్ణనాకాశలము విక్కిలి యుచ్ఛతరమైనది. వర్జిల్ మొదలయిన మహాకవులకుఁ గూడ నిది మార్గదర్శకమైన ధృందురు. ఈతఁడు మొదట హ్యోడ్సులో సాహిత్యచార్యుఁడు (Rhetorician) గానుండి తరువాత అలెగ్జాండ్రీయాలో పుస్తకభాండాగారాధ్యక్షుఁడు (Librarian) గానుండెను. ఇతని కాలము రమారమి క్రీ. పూ. ౨౪౦ మొదలు ౧౮౦ వఱకు అనఁగా నితఁడిప్పటికి రెండువేలనూట యేబది సంవత్సరముల క్రిందనుండెను.

౩. (మెలన్) గ్రీకు (యవన) సాహిత్యవేత్త (Rhetorician). క్రీ. పూ. ౧-వ శతా.

బ్దము నందున్నవాఁడు. సిస్సోకు సాహిత్యము నేర్చెను. (క్రీ. పూ. ౧౮౦).

౪. (ట్యూని అస్) పైథాగోరస్ సంప్రదాయమునందలి తత్వవేత్త. ఇతనికాలము రమారమి క్రీ. పూ. ౪-వ సంవత్సరము మొదలుకొని క్రీ. శ. ౧౮-వ సంవత్సరము వఱకు. ఈతఁడు ఏశియామైనర్, పార్థియ, హిందూ దేశము మొదలయిన దూర దూర దేశములుతిరిగి వచ్చెను. హిందూ దేశము నందు బ్రాహ్మణులతో తత్వమును గుఱించి సంభాషించెనని, క్రీ. శ. ౨౦౦ లో నితని చరిత్రము వ్రాసిన ఫిలాస్ట్రేటస్ (Philostratus) వ్రాసియున్నాఁడు. ఇతఁడు పెక్కుదైవిక చిత్రంబులును, అమానుష కృత్యంబులును చేసి చూపెనట.

అపోస్తలులు. ఇది క్రైస్తవమత

సంబంధమైన సంప్రదాయిక శబ్దము. ఈశబ్దమునకు వార్తదెల్పుటకు బంపబడిన దూత యని మూలార్థము. ఇట్లు పంపబడిన దూత కేవలము వార్తాహరుఁడు గాక, తన యజమానుని ప్రతినిధియనియు నీశబ్దము బోధించును. ఈపదము ముఖ్యముగ నేసుక్రీస్తు యొక్క ముఖ్య శిష్యులయిన పండ్రెండుగురిని సూచించును. క్రీస్తునకు బెక్కుమంది శిష్యులుండిరి. వారిలోమండి యాతఁడు పండ్రెండుగురినినే యాంతరంగిక శిష్యులుగఁ జేసికొని వారికి నపోస్తలులని నామకరణము చేసెను.

“ఉదయమైనప్పుడు ఆయన తన శిష్యులను పిలిచివారిలో పండ్లెండుమందినేర్పరచి, వారికి ‘అపోస్తలులు’ అను పేరు పెట్టెను. వీరెవరనగా, (౧) ఎవని కాయన పేతురు అను మారు పేరు పెట్టెనో ఆ సీమోను (౨) అతని సహోదరుడైన అంద్రెయ, (౩) యాకోబు (౪) ఘోహోను, (౫) ఫిలిప్పు, (౬) బర్తొలొమయి, (౭) మత్తయి, (౮) తోమా, (౯) అల్ఫయి కుమారుడైన యాకోబు, (౧౦) జెలోతే అనబడిన సీమోను (౧౧) యాకోబు సహోదరుడైన యూదా, (౧౨) ఆయన నప్పగించిన యిస్కరియోతు యూదా అను పేరు.”*

[లూకా. ౬]

“ఆయన తన పండ్లెండుమంది శిష్యులను పిలిచి అపవిత్రాత్ములను వెళ్లగొట్టుట కును, ప్రతివిధమైన రోగమును, ప్రతివిధమైన వ్యాధిని స్వస్థపరచుటకును, వారి కధికార మిచ్చెను.....యేసు ఆపండ్లెండు మందిని పంపివేయుచు, వారినిచూచి వారికి ‘ఆజ్ఞాపించిన దేమనగా - మీరు అన్యజనుల దారిలోకి వెళ్లకుడి,.....వెళ్లుచు పరలోక రాజ్యము సమీపించియున్నదని ప్రకటించుడి. రోగులను స్వస్థపరచుడి, చనిపోయిన వారిని

* ఈపండ్లెండు అపోస్తలుల పేర్లు మత్తయి ౧౦, మార్కు- ౩, లూకా ౬, కార్యములు ౧, ఈశ్వరము లలో నీయబడినవి. అన్నిచోట్లను ఈ నామములే యున్నవి. కాని ఒక్క పేరుమాత్రము భేదముగనున్నది మత్తయి, మార్కు సువార్తలలో తీర్థయి (లెబ్బయి) అను పేరుకలదు. లూకా కార్యములలో నందునకు బదులు యూదా పేరున్నది.

లేవుడి, కుష్ఠరోగులను శుద్ధులనుగా చేయుడి, దయ్యములను వెళ్లగొట్టుడి.” [మత్తయి. ౧౦] వీరిలో జీవరవాండగు యూదా చిన రకు, దళ గురువును మోసముచేసి శత్రువుల చేతికి నప్పగించినందున దయనీత నాతనికి బదులుగ మత్తయి అనువానినిజేర్పిరి. [అపోస్తలుల కార్యములు. ౧.] యేసు సుళుహుమీద జంపబడిన తరువాత సమాధిలో నుండి మతల లేచినప్పుడు (దీనినే పునరుత్థాన మనియెదరు) అతనిని చూచియుండుట అపోస్తలుల ముఖ్యలక్షణము. కావున నీ పండ్లెండుమందియూ బునరుత్థానమును చూచిన వారు. క్రీస్తు తరువాత నీయపోస్తలులు దేశదేశములకుఁబోయి యేసు సువార్తఁ దెల్పి క్రైస్తవ మతమును అభివృద్ధిజేసిరి. వీరు మతాభివృద్ధికై చేసిన సనులు ‘అపోస్తలుల కార్యములు’ అను పుస్తకములో వర్ణింపబడినవి. ఇది ‘క్రొత్త నిబంధన గ్రంథము’ అనబడు క్రైస్తువుల వేద గ్రంథమందలి యొక భాగము.

అపోహయుడు. ఒక బ్రహ్మర్షి.
(చూడు ‘నీలవరాళరుడు’).

అప్పకవి. ప్రసిద్ధుడగు నాంధ్ర

లక్షణవేత్త. అప్పకవీయమును లక్షణ గ్రంథమీనకు గర్త. ఆంధ్ర పండితులలో నప్పకవీయమునకు ననమానగౌరవము కలదు. ఇందుండి ప్రమాణము చూపినయెడల నిప్పటి

తెలుగు పండితులలో నూటికి దొంబది మంది మాత్రాడక శిరసావహించెదరు. ఆంధ్రమునందు గవిత్వము చేప్పువారికిఁ గావలసిన విషయములన్నియు నిందు సవిస్తరముగఁ జెప్పబడి యున్నందున నింతకు బూర్వమున్న ఛంధశాస్త్రములన్నయు వెనుకబడి దీనికి నింత యాధిక్యత కల్గినది. ఈకవితన గ్రంథమును గుఱించి యీక్రింది విధముగఁ జెప్పిన మాటలు చాలభాగము నిజమనియే యొప్పుకొనవలసియున్నది:—

వ.....లక్షణ గ్రంథములు లక్షోప లక్షలు గలవందు.

క. ఒక హానికంటె మఱి నే
తొకటి విశేషంబుఁ జెప్పుచుండుకతమునన్
సకల గ్రంథములును జదు
వక తేలియునె లక్షణ ప్రపంచంబెల్లన్. ౧౧౧.

క. ఇది చదివిన పిమ్మట మఱి
యెదియేనియుఁ జదువ బుద్ధియేలా పొడముక?
బడఁపడి గ్రంథములన్నియు
వెదకివెదకి సారమెల్ల వివరింపంగన్. ౧౧౨.

[౧-వ ఆశ్వా.

తమ కాలమును నివాసస్థానమును స్ఫుటముగ వ్రాసికొనిన తెలుగు కవులు తక్కువ.
అట్లు స్పష్టముగ వ్రాసిన
కాలము వారిలో అప్పకవి

యొకఁడు. శా. శ. ౧౧౫౨౨ మన్మథనామ సంవత్సర శ్రావణ బ॥ ౮ (క్రీ. శ. ౧౬౫౬ ఆగస్టు ౩) దినమున దేవుఁడు కలలోనికివచ్చి గ్రంథము వ్రాయుమనిచెప్పెను. [ఆ. ౧. ౩౩]

దశమ గురువారము (ఆగస్టు ౪) నాఁడు కవి గ్రంథము వ్రాయఁ బ్రారంభించెను. (౧.౯౭) ఇట్లు పుకవీయము వ్రాయఁ బడి యిప్పటికి ౨౬౦ సంవత్సరములయినది.

ఈతఁడు తన గ్రంథమును కామెపల్లి గోపాల స్వామి వారికి నంకితముచేసినాఁడు, కవియు నాగ్రామమునందె నివాసముగనుండి నట్లు
నివాసస్థలము కానవచ్చు చున్నది
(౧-౩౪, ౩౫). కామెపల్లి

యిప్పుడు గుంటూరుజిల్లాయందలి పల్నాడు తాలూకాలో నున్నది. అప్పకవి కాలమున నది తంగెడు సీమలోనిది. ఇప్పుడు తంగెడు అనుగ్రామము కామెపల్లికి బళ్ళిమమున పల్నాడు తాలూకాలో నున్నది. ఈ కామెపల్లి అనునది అప్పుడు అగ్రహారము. వట్టెముపెద్దనార్యునకు సాయప వెంకటపతి యిచ్చెను. (౧-౯౯, ౧౦౦)

ఈకవిది భారద్వాజ గోత్రము, ఆపస్తంబ సూత్రము. ఈతఁడు వైదికుఁడు. ఇంటిపేరు కాకునూరివారు. ఈ

వంశము

వంశమువారిది మొదట కాకునూరు అగ్రహారము. అది సరికొండ సీమలో నుండెను. వీరి మూలపురుషుఁడు సోమయ్య (౧-౭౧). ఈతఁ డప్పకవి తాతకుఁ దాత. ఈతఁడు చిన్నతనముననే కాశీకిఁ బోయి బ్రహ్మాంధులయొద్ద శాస్త్రములు చదివి గొప్పపండితుఁడై (౧-౭౩), మధురా పట్టణమునకుఁబోయి యచ్చటపండితుల వాద

ములలో గెలిచి (౧-౨౨) కాకునూరు అగ్ర హారమును, నిడుదవెల్లి, బొడ్డినేపల్లి, నివళళ పురి అను గ్రామములలో మాన్యక్షేత్రములను సంపాదించెను. ఈ తఁడు 'అభినవచూత సద్దా'మము' లో గాపురముండెను (౧-౨౩). అభినవచూతసద్దామ మనఁగా గొత్త మామిడిపల్లె. మామిళ్ల పల్లెయొకటి బాపట్ల తాలూకాలో నున్నది. మామిళ్ల పల్లి (అగ్రహారము) యొకటి నూజువీడు తాలూకాలో నున్నది. కాకునూ రీతఁడు సంపాదించి నాఁడని అప్పకవి వ్రాసినను, ఈతని తండ్రి పేరుచెప్పటలో 'కాకునూరి తమ్మన' యని చెప్పటవలన (౧-౨౩) వీరికి సోమయ్యకుఁ బూర్వమే కాకునూరి వారన్న గృహనామ ముండినట్లు కానవచ్చు చున్నది. ఈసోమయ్యకు గంగమాంబయందు నమరేశ్వరుఁడు, కొండలయ్య, రంగప్ప, లక్ష్మణుఁడు అను నల్లురు కుమారులు పుట్టిరి. వీరిలో రంగప్ప మన కవియొక్క ముత్తాత. ఈయనభార్య కన్నమ్మ. వీరిద్దఱకు తిరుమలభట్టు, గంగన్న, పెద్దసోమయ్య, చిన్న సోమయ్య అను పుత్రులు పుట్టిరి. పెదసోమయ్య మనకవికిఁదాత (౧-౨౨). ఇతఁడు క్రతువులుచేసెను. రొంపి చెర్లలో పెద్దనూయి త్రవ్వించెను. రొంపిచెర్ల నరసారావుపేటలోనున్నది. గుడిపాటిలో వినుకొండ మార్గమందుఁ గొప్ప తోట వేయించెను. సత్తె నెపల్లి తాలూకాలో గుడిపూడియను పల్లె యున్నది. తిథియే యిదికాఁబోలు. వట్టెము

పీఠనార్యుని కుమార్తెయైన కృష్ణమ్మ యీ యన భార్య. పెద్దిభట్టు బాపమఱది. వట్టెమువాడు కామెపల్లి అగ్రహారీకుఁడు. ఇట్లు వీరప్పకవి తండ్రికిఁమాతామహులు. అప్పకవి స్వప్తముగఁ జెప్పక పోయినను అప్పకవికిని వీరు మాతామహు లయినట్లు, కానవచ్చు చున్నది. ఈయనకు వెంగన్న, కన్నుభట్టు, గండయ్య అను కుమారులును, తిమ్మక్క, రంగమ్మ, తింగమ్మ, గోపమ్మయను కూతులును కలిగిరి (౧-౨౦). వారిలో పెద్దవాఁడయిన వెంగన్న మనకవికిఁదండ్రి. పల్నాటిలో నీతఁడు గొప్ప పండితుఁడని ఖ్యాతిజెందెను.

తే. పల్లెనాటను నూటతొంబదియు నాల్గు గ్రామములనీడుగానక కాకునూరి వెంగనార్యుఁడు వేదవేదాంగములను బ్రస్తుతికి నెక్కె మాఱటబ్రహ్మయనఁగ.

[౧-౨౨]

ఈ వెంగ నార్యునకు శేషమ్మనలన అప్పకవి, సోమనార్యుఁడు, వేంకటపతి, కృష్ణభట్టు, లక్ష్మణుఁడు అను నైదుగురు పుత్రులుపుట్టిరి.

కాకునూరివారిది మొదట కాకునూరును, పిదప కొత్త మామిళ్ల విద్యాదికములు పల్లెయైనను అప్పకవి కామెపల్లికి నచ్చి నివసించుటయెట్లు తటస్థించెను? కామెపల్లి యీతని మేనమామల స్థలముగఁ గానవచ్చుచున్నది. తన తల్లివై పువారు ప్రబంధకర్తలనియు తనకుఁగలవచ్చిన సమాచారము తాను వారికి మఱునాఁడు చెప్పఁగా

శ్రీశ్రీ

వారు కాన్యము చేయునుని ప్రోత్సాహపఱచి
రనియు కీరియే చెప్పియున్నాడు.

“ఘోషస్వప్న విధంబంతయుఁ దేటపడే నెఱింగించిన నాకర్ణించి సకలజనంబులు నానందంబుఁబొంది రందుఁ గొరడలుమాత్మసంబంధులగుఁడుదీక్షు బంధువులు గూడఁ గులసింఘ సౌగంధిక బంధులును, భృతప్రబంధు లును నీతియుగధరులును గావున న్నాకిట్లనిరి” (౧.౬౬).

అప్పకవి మేనమామల యింటిలోనే పెరిగి విద్యావంతుఁడయ్యెనని కూడ లోకవార్త వచ్చుచున్నది. కావున నీతని కుటుంబము మేనమామలఁ బట్టియే కామెపల్లికి వచ్చెనని మనము నిశ్చయింపవచ్చును.

అప్పకవికి న్వరయుక్తముగ యజుర్వేదము నేర్పినవాఁడు మూర్తి నేర్పన్న, శబ్దశాస్త్రము చెప్పినవాఁడు కాండూరిగిరిదేశికుఁడు, సిద్ధాంతములు తెలిపినవాఁడు సూరభట్టు, లక్షణవేత్తను చేసినవాఁడు మంచికంటి యోబనకపింద్రుఁడు, స్మార్తకర్మయెఱిగించిన వాఁడు కొలచలమల్ల సింగనార్యుఁడు, ఆ గమములనుపదేశించినవాఁడు రాజయోగి; వీరు విద్యాగురువులు (౧-౩౧). వీరన్యథా తెలుఁగు వాఙ్మయమునందుఁ బ్రసిద్ధిచెందిన వారు కానందున మనకు వీరిని గుఱించి విశేష మేమియుఁ దెలియదు. అప్పకవికి లక్షణము నేర్పిన మంచికంటి యోబనకవి యీ గురువులలో మనకు ముఖ్యుఁడు. ఆతని బోధ ఫలమే యప్పకవీయము. విద్యాభ్యాసమైన తరువాత నీతఁడు కొంతకాలము వఱకు శ్రీ

శైలముమీద నున్నట్లు ఈ క్రింది పద్యము వల్లనఁ దెలియఁచున్నది.

క. శ్రీగిరిని నిలిచి నీవును
భోగివిభూషణుని పట్టపుకపింద్రుఁడవై (౧. ౪౪).
ఆపస్తంబువట్కర్మ నిబంధనము, కాలా
జ్ఞాల్పార్ణవ సంహిత యను గ్రంథమునకు శ్లోక
రూపమైన సంగ్రహ
ఈతనిచే రచింపఁబడిన ము అను రెండుగ్రంథ
గ్రంథములు ము లప్పకవి సంస్కృ

తమున రచించినట్లు కాన వచ్చుచున్నది. అప్పకవీయముగాక తెలుఁగున, అనంతవ్రత కథ, శ్రీశైలమల్లిఖార్జునునిమీఁద శ్లేషనిందా స్తుతి గర్భిత సీసపద్యశతకము, కవికల్పకమును లక్షణ గ్రంథము, స్త్రీలకు ధర్మద్విపద, అంబికావాదమను యక్షగానము ల్లిను గ్రంథము లీకవి రచించినట్లు అప్పకవీయము లోన కవి చెప్పుకొనియున్నాఁడు (౧-౪౫). ఇందొక్కటియు నిప్పుడు కానరాదు. సూర్యుని యెదుట నక్షత్రములవలె అప్పకవీయ ము ముందేర నవన్నియు లోపించియుండును. ఇట్లే నన్నయ తిక్కన కృతమైన చిన్నపొత్తంబులు లోపించినవి. ఇఁక మిగిలినది అప్పకవీయము.

ఇప్పుడు దొరుకునంతవఱ కప్పకవీయ మైదాశ్వాసములగ్రంథము. ఎనిమిదాశ్వాస ములగ్రంథము రచిం
అప్పకవీయము పవలెనని కవిమొదట
సంకల్పించెను (౧-౯౬). ఏళారీణముచేతనో

అయిదాశ్వాసములు మాత్రము వ్రాసెను. ఇది పేరునకు, నన్నయభట్టయ మనబడు ఆంధ్రశబ్ద చింతామణికి టీకయైనను, నిజముగ స్వతంత్ర గ్రంథమనియే చెప్పవలసియున్నది. అప్పకవి ఛందోవ్యాకరణములను గుఱించి ఆంధ్రమున గొప్పగ్రంథము వ్రాయఁ దలఁచి, గౌరవార్థమును లోకులు ప్రమాణముగ నంగీకరించుటకును, దీనిని నన్నయ భట్టియ మనకు టీకగ వ్రాసెను. ఆంధ్ర శబ్దచింతా మణియంతకుఁ బూర్వము అప్పకవి కన్నదియు విన్నదియుఁగాదు. (౧. ౯౦). 'తెలుఁగున ఘనకావ్యంబొకటి' చేయవలయునని సంకల్పముచేసి కవియొకనాఁడు (శా. శ. ౧౫౭౮ శ్రావణ బ॥ ౮ నాఁడు) నిద్రపోగా (౧-౩౪) కలలో శ్రీమహావిష్ణువు కాన్పించి (౧-౩౬) 'నన్నయభట్టుచే రచింపఁబడిన వ్యాకరణమొకటియున్నది. అందునెనుబడి రెండవర్యలు కలవు (౧-౫౨). దానిని అసూయచే భీమకవి గోదావరిలోఁ గలిపెను (౧-౪౪), రాజనరేంద్రుని కుమారుడైన సారంగధరుఁడు దానిని పాఠముచేసి యుండెను, అతఁడు సిద్ధుడై యిన్నాళ్లు జీవించియుండి మొన్నటి కీలక నామ్న సంవత్సరమున (కీ. శ. ౧౬౦౮) ఆగ్రంథమును బాలసరస్వతులకిచ్చెను. అతఁడు దానికి తెలుఁగుటీక వ్రాసెను. అది నీకు దొరకఁగలదు, నీవు దానికిఁ దెనుఁగు చేయుము' (౧-౪౦) అనిచెప్పెను. అప్పకవి మేల్కొని యోశ్చర్యముఁ జెందుచుండఁగ,

గుత్తంగ పర్వతప్రోత విప్రుఁడొక్కఁడు నవమి నాఁడువచ్చి, ఆంధ్రశబ్ద చింతామణి గ్రంథమును, బాలసరస్వతి టీకను, అతనికిచ్చెను (౧-౬౫). అంతఃసప్తకవిభ్రమి గురువారమునాఁడు, గ్రంథము వ్రాయుటకుఁ బారంభించెను! (౧-౯౭).

పైని చెప్పిన కథలను మనము నమ్మినను నమ్మకపోయినను ఆంధ్ర శబ్దచింతామణి యంతకుఁ బూర్వమెన్నడును అప్పకవి విని కని యుండనిది యనియు, పూర్వలక్షణ గ్రంథములెన్నియో శోధించిన యప్పకవియే దీనిని అంతకుఁ బూర్వమెఱుంగ నందున నిది నూతనమే యైయుండవచ్చుననియు ఊహింపవచ్చును.

ఆంధ్రశబ్దచింతామణి యను గ్రంథము భారతము రచించిన నన్నయ్యచే రచింపఁబడి నదాదేదా యన్నవిషయము శ్రీయుత వీరేశలింగముగారు ఆంధ్రకవుల చరిత్రములో విపులముగఁ జర్చించినారు. మేమును ఆశబ్దము క్రిందఁగొంత చర్చింపఁగలము.

ఆంధ్రశబ్దచింతామణియొక్క నిజమైనకర్త యెవ్వఁడైనను, అప్పకవి యది నన్నయభట్టారక రచితమనినట్టి, దానిని ఆధారముగఁ బెట్టుకొని అప్పకవీయమును రచించెను. బ్రహ్మ సూత్రాదుల మీఁద భాష్యములు వ్రాయునప్పుడు శ్రీ శంకర రామానుజాదులైన యాచార్యులు, పదియక్షరములుగల సూత్రముపై నూలుపుట్టు భాష్యము వ్రాసినట్లు

ఆంధ్ర శబ్దచింతామణి స్థూత్రమును పేరునకు
నాథారముగ గ్రహించి అప్పకవి తనకిష్టము
పచ్చినట్లు వ్రాయుచు బోయెను. అప్పకవి యే
దెన్నిగిరిపబడిన మూల గ్రంథమందలి ఆర్యా
వృత్తము బోధి. పానివివరము:-

ఆర్యాగము	ఆంధ్ర శబ్దచింతా మణిలోని ఆర్యా వృత్తముల సంఖ్య	అప్పకవీయము లోని తెలుగు పద్యముల సంఖ్య
౧	౬	౨౩౭
౨	౨౦	౪౩౭
౩	౧౧	౩౯౮
౪	౫	౪౪౦
౫	౧౮	౧౯౩
	<u>౫౦</u>	<u>౧౭౦౫</u>

ఇట్లు ౫౦ ఆర్యావృత్తములకు ౧౭౦౫
పద్యములైనవి. ఆర్యావృత్తము చిన్నది.
మనకంధమంతేదీ. అందు నొక భేదమేకందము.
కావున ౫౦ ఆర్యులనగా ౫౦ కందములతో
సమానమని మన మనుకొన వచ్చును. ఇక
తెలుగు భాగమున శార్దూలాది వృత్తము
లును, నీనము మొదలగు విశాలాంధ్ర పద్య
ములును, పుటలకొలంది నిండియున్న
గద్యములును కలవు. కావున మూలమున
కును, భాషాంతరమునకును ఏవిధమైన పొలి
కయులేదు. మూడవ ఆశ్వాసములోని

ఆద్యోవళిర్దితీయో

వర్ణప్రాసోత్ర పాదపాదేషు

స్వస్వచరణేషు పూర్వః

ప్రాసస్వ ర్వేషు చైకవపస్యాత్.*

* ప్రతిపాదము నందును మొదటి యక్షరము యతి,
రెండవ యక్షరము ప్రాస, యతి చరణచరణమునకును

ఈ యొక్క యూర్వస్ ఆధారము చేసి
కొని యతిప్రాసలకు సరిబంధించిన నియమము
లన్నియు జెప్పించు కొని పద్యములు వ్రాసి
యున్నాడు. కావున అప్పకవీయము ఆంధ్ర
శబ్దచింతామణికి భాషాంతరమని కాని
మాషాంతరమని కాని తలపఁగూడదు. న్యతంత్ర
గ్రంథమనియే చెప్పవలసియున్నది.

అప్పకవీయము న్యతంత్రగ్రంథమని పోలిసి
కొని దానిని జూడ మొదలుపెట్టిన నట్టివారి
కిని దానివిషయమై గౌరవము కలుగక మా
నదు. ఈ గ్రంథమునందు లక్ష్య లక్షణము
లను సంగ్రహించుటకు గ్రంథకర్త మిక్కిలి
పాటుపడినాడని తప్పక చెప్పవలసి యున్నది.
కవిచెప్పుకొనినట్లు 'వెతకివెతకి సారమెల్ల వివ
రించినా'డనుటకు సందేహములేదు. ఈతని
కాలమునకుఁ బూర్వము పుట్టిన లక్షణగ్రంథ
ములన్నియు నీతఁడు శోధించెను. లక్ష్య
ములకై పెక్కు కావ్యములను గాలించెను.
ఇతఁడిచ్చిన లక్ష్యములన్నియుఁ గ్రాత్రవికావ
నియుఁ బూర్వలాక్షణికు లిచ్చిన పెక్కులక్ష్య
ములను ఆయా గ్రంథములలోనుండి యుదా
హరించెననుటయు నస్పష్టమైనను, అట్టి
యప్పతీసికొనిన లక్ష్యములుగాక న్యతంత్ర
ముగఁ దానుశోధించిన లక్ష్యములు గూడఁ
బెక్కులిచ్చి యున్నాడు. ఆంధ్రలక్ష్యలక్షణ
గ్రంథములుగాక సంస్కృత ఛందశాస్త్ర

వేణువేణు, ప్రాసాక్షరము నాలుగు చరణములకును
ఒక్కటియే.

గ్రంథములను, సంతవటకు సంస్కృత ప్రాకృతవ్యాకరణ గ్రంథములను శోధించి వానిలోఁగావలసిన విషయములను ఈగ్రంథమునందుఁ జేర్చియున్నాఁడు. గణితశాస్త్రమందలి కఠినమైన అంకయోగ వ్యవహరములనుగూడ (Permutations and Combinations) ఛందశాస్త్రమునకు సంబంధించి సంతవటకు సంగ్రహించియున్నాఁడు. విశేషముగ జతుర్థాశ్వాసముఁ జూడుఁడు.

అష్టకవీయ మైదాశ్వాసములు కలదియని యిదివఱకే చెప్పియున్నాము. ప్రథమాశ్వాసమునకు భాషాపరిచ్ఛేదమనియు, ద్వితీయాశ్వాసంబునకు వర్ణపరిచ్ఛేదమనియు, తృతీయాశ్వాసంబునకు వళిప్రాసపరిచ్ఛేదమనియు, చతుర్థాశ్వాసమునకు పద్యపరిచ్ఛేదమనియు, పంచమాశ్వాసమునకు సంధిపరిచ్ఛేదమనియు నామాంతరములు. తత్సమ, దేశ్య, క్రియాపరిచ్ఛేదంబులనఁబడు మూఁడుపరిచ్ఛేదంబులింకను వ్రాసెదనని కవి మొదట (౧-౬౯) ప్రతిజ్ఞ చేసెను గాని యేకారణము చేతనో యవి యెచ్చటను రానరావు. వాఘ్నివాగ్నియకమునుపే కవికి సవసానకాలము ప్రాప్తించెనని తలఁపవలసియున్నది. తత్సమ దేశ్య ప్రకరణము లష్టకవి వ్రాసియుండిన యెడల నవి యాంధ్రభాషా చరిత్రమునకు మిక్కిలి యుపయోగకరములై యుండు ననుటకు సంశేషములేదు. ఇంక నొక్కొక్క

యాశ్వాసము సేదలి తొన్ని తొన్ని విశేషములఁ జూపెదము.

ప్రథమాశ్వాసమునందు గవి సంస్కృతాది యష్ట భాషలను గుఱించియు, కావ్య భేదంబులను గుఱించియు, వసభావ న్నాయక

న్నాయకలను గుఱించియు, ఆంధ్రభాషాభేదములను గుఱించియు విపులముగ వ్రాసియున్నాఁడు. ఇందలి శబ్దార్థ లక్షణాలంకార సీసమాలిక, శబ్దార్థ దోషసీస మాలిక, భావ సీసమాలిక, శృగాంఠ రస సీసమాలిక, అష్ట రస సీసమాలిక, న్నాయక నిర్ణయసీసమాలిక లనునట్టి మౌఢికలు కవియొక్క యసామాన్య సాహిత్యజ్ఞానమును వెల్లడిచేయుచున్నవి. నూతనముగా నీ విషయమును అభ్యసించువారికి పాఠము చేయుటకు వీలుగ నుండుటకునై యివి సీసమాలికలుగ వ్రాయఁబడినవి. ఇదివఱకు వడ్ భావలసితోవాడుక. వీనికి సంస్కృతము, ఆంధ్రము కలిపి యష్ట కవీ అష్టభాష లనియనెను. ఈ విభాగములో నష్టకవి, తన కాలమునందు వాడుకలోనున్న యట్టి హిందీ, బంగాలీ, కన్నడము, అరబ్బిము మొదలయిన అన్యదేశభాషలకు తావిచ్చినవాఁడు కాఁడు. కన్నడ వ్యాకరణము వ్రాయువారు అష్ట భాషలలోనుండి ఆంధ్రమును తొలగించి దాని స్థానమందు కన్నడమును ఉంచుకొనవలయుననియు, అరబ్బిము వారు అరబ్బిమును ఉంచుకొనవలయు

ననియు అప్పకవి తాత్పర్యము కాబోలును. నాటకములలో నేయేభాష యెవరెవరికి నుపయోగింపవలసినది చూపుటకు నప్పకవి యీక్రింది పద్యము వ్రాసియున్నాడు.

సీ. ఈపని జైనాదిక కర్మ హినులకును
భౌమాజనులకును ప్రాకృతంబు
క్షితివై శ్లో హృద్ ప్రభృతి మధ్యమాధమ
జాతుల కెల్లను శౌరసేని.

ధీవర లుబ్ధ కాదివిచిత్రజాతుల

మానవులకు నెల్ల మగధభాష

మొగిల బిశాచాసుర ముఖ్యులకెల్లఁబై

శాచికానామ భాషాద్వయంబు

గీ. పతిత చండాల యవనాది పరమనీచ

జాతి నరుల కపభంశ, హేత్యైలుగ్గు

సీమవారికి నాంధ్రంబుఁ జెప్పవలయుఁ

గావ్యనాటకముల గోపికా భుజంగ! [౧.౧౮౬.

ఈ పద్యమునుగూర్చి కొంత ఆలోచింపవలసి యున్నది. సంస్కృత నాటకములలో భిన్న భిన్న పాత్రలకు భిన్న భిన్న భాషలు వాడుచుండేదరు. రాజు మాటలాడు భాష యొకటి, రాణి మాటలాడునది మఱియొకటి, రాజు స్నేహితుఁడగు విదూషకుఁడు మాటలాడునది యింకొకటి! ఆ నియమములను అనుసరించి యప్పకవి యీ పద్యమును వ్రాసెను. తెలుఁగు వాఁడగుటచే అందు 'ఆంధ్ర' మొకటి యెక్కుడుగాఁ గలిపెను. కాని యిందలి నియమము లాంధ్ర కావ్యములకుఁ గాని, ఆంధ్ర నాటకములకుఁగాని యెట్లు పనికి వచ్చును? తెలుఁగులో నాటకములు వ్రాయుచు నాయకునకు సంస్కృతము, నాయ

కకుఁ బ్రాకృతము, వైకృతము శౌరసేని, తెలుఁగువానికి తెలుగు భాష, నాటక పోసఁగునా? పోసఁగదు. అప్పకవి కాలమునందు, వీధినాటకములు తప్ప యాంధ్రమునందు కావ్యములనఁ ధగు నాటకములు లేవు. వీధినాటకముల భాష గ్రామ్యము. తెలుఁగులో నాటకములు వ్రాయునప్పుడు వేఱువేఱు జాతులకును, వేఱువేఱు వృత్తు లవలంబించు వారికిని ఏయేభాష యుపయోగింపవలయునో యది స్పష్టముగ వ్రాయక, సంస్కృత నాటకమునకుగాని, తెలుఁగు నాటకములకుగాని ఉపయోగములేని యీ పద్యమును వ్రాయుట వింతగనున్నది.

నాటకాదులలోని భాషలను గుఱించి స్పష్టముగఁ జెప్పక పోయినను, మేచ్చభాషా పదములను, అన్యదేశభాషాపదములను జాతీయములను వలయునప్పుడు కావ్యములలో నుపయోగింపవచ్చునని యప్పకవి యీక్రింది పద్యములలోఁ జెప్పి పెద్దన తిమ్మనధూర్జటి కవులపద్యముల నుదాహరించియున్నాడు:-

క. క్షితిమేచ్చ భాష శ్రుతి గ

ర్హితమగు నట్లైన సోధరిత్రిని దానిన్

మతిరోసి విడువఁగూడదు

సతతము న్యవహారహాని సంధిలుకతనన్.

క. నీతంబని దేశీయము

జాతీయంబును వచించు సమయమున నిజ

క్షాత్రీల భాషాకృతులను

ఖ్యాతిగ మేచ్చోక్తు లాదిగాఁ గూర్చురజా.

[౧-౧౬౯, ౧౭౦

దేశభాషా గ్రంథములు సద్విమర్శిత గ్రంథములవలెనే నాలుగు పురుషార్థముల నిచ్చునని యీ కవివ్రాసిన యీ క్రిందిపద్యము (౧. ౧౬౭), భాషాభి మానులు గమనింపఁ దగినది:

క॥ ఆయాదేశము వారికి

నాయాదేశంబు భాష నమరినకొవ్వం

బాయత పురుషార్థంబులఁ

బాయక సమకూర్చు దేశభాష యపోలెన్.

ఈకవికి శూద్రకవులయందు నసూయ యుండెను. ఈతని యభిప్రాయ ప్రకారము బ్రాహ్మణులు తప్ప నితరులు పద్యములు చెప్పఁగూడదు!

తే॥ ఉపమగల్గిన శయ్యలనొప్పియున్న
నంభిభవుని కొవ్వంబు గ్రాహ్యంబుగాను
పాయసంబైన సంస్కార పక్వమైనఁ
గాక మృష్టంబుహవ్యంబుకొనియట్లు.

[౧. ౧౨౯.

క॥ భరణీసురుఁడు ప్రశాంతుఁడు
గురుభక్తుఁడు శుచియుఁగల్గుతుఁడు పూర్వకవీ
శ్వరవాక్పయోగదత్తుఁడు
గరుణామతి యెవ్వఁడతఁడు కవియనఁ భరఁగున్.
[౧. ౧౪౭.

‘ఉపమగల్గిన శయ్యలనొప్పియున్న’ యను పద్యము ముఖ్యముగ వసుచరిత్ర కారుఁడైన రామరాజ భూషణుని మనుసునందించుకొని వ్రాసినట్లున్నది. అప్పకవీయమువంటి లక్షణ గ్రంథమునకు వసుచరిత్రము, హరిశ్చంద్ర నలోపాఖ్యానములవంటి కావ్యరత్నములలో నుండి యసంఖ్యములైన లక్ష్యములు దొరికి యుండును. కానియప్పకవి కీ శూద్రకవులయెడ

నుండు అసూయతయే యీ కావ్యములనుండి యాతని, లక్ష్యము లీయకుండ, జేసినది* ఇంతపెద్దలక్షణ గ్రంథమునందు భూషణుని కావ్యములనుండి, లక్ష్యములు లేకపోవుట యొకగొప్ప వింతయే. ఇంతియ కాదు శివి మొదట కవిస్తుతి చేయునప్పుడు రామరాజభూషణుని స్తుతింపకపోగా నతని మస్తకమును తన్నినాడన్న అయ్యలరాజు రామ భద్రకవిని

‘రామరాజ విభూషణ రత్న భవిత

నారుమస్తకలాపాదిహారి వాక్య

గౌరవము పెక్కు భంగుల గణనచేసి’ [౧-౨౭.

అనుపదీమలతో స్తుతించి రామరాజభూ

షణుని నగౌరవ పేటిచినాఁడు.

విష్ణుచిత్తీయమును కావ్యము కృష్ణదేవ రాయలచే వ్రాయఁబడ లేదనియు, దానిని పెద్దనయే వ్రాసేసేనియుఁ దన భావమును అప్పకవి యీక్రింది గద్య పద్యముల చే జూపినాఁడు:

“వ. అది యెట్లునినఁ గనియె ననవలసివ
బూతార్థక్రియా పదైక వచనంబునందు వర్ణ

* తృతీయా శ్వాసమునందు నొక పద్యము (౨౭౭)
‘వసుచరిత్రము నందుండి’ యాయఁబడినది. కాని యది అప్పకవి స్వయముగ నుదాహరించినదికాదు. “లక్షణ విలాసమువారు తెలియక కొన్ని యుదాహరణం బులు వ్రాసినారు. అవియును, వివరించెద” నని యుపో ధ్వాతము వ్రాసి లక్షణవిలాసమువారు పడ్డతప్పును దిద్ది యున్నాఁడు. కొప్పున నప్పకవి రామరాజభూషణుని గ్రంథమునుండి లక్ష్యము లీయలేదనియే చెప్పవలసి యున్నది.

లోపము చేసి కనెనటయని గ్రామ్యపదముగా
వాగనుశాసనులు యోచించిరిగదా. సది
సాధకము చేసికొని యాంధ్రకవిత్వచిత్రా
మహాండు కొనియోసనుటకు గొనెనని చెప్పె
నవి యెవ్వరునిన.

ఆద్యసర్వము *

క. వనకశ్యకయట! నేనట!

ఇనమున గాంధ్యమున వివాహంబట! సం

దనుగనెనట! మఱచితి నట!

వినఁగూడు నెయిట్టిభంగి విపరీతోక్తున్.

విముచి త్రియమునందు.

ఉ. పూని ముకుందు నాజ్ఞఁగను

బొమ్మనె కాంచొ యజ్ఞాంధభాండమున్

హాసమూడఁ బోవ నడున్

వండ్లనెఁ దన్న న శ్రీగనిశ్చల

త్వానధలత్వనిష్టతె సమ

స్తజగంబుల జాడ్యచేతనన్.

గానుతికెక్కు వైన్యవతి.

కాంచనపేతము నాశ్రయించెదన్.

రెండవ యాశ్వాసమునందు. నక్షరముల

యుచ్ఛారణను గుఱించియు, స్వరూపమును

గుఱించియు, విపుల

ద్వితీయాశ్వాసము ముగ వ్రాయఁబడినది.

లనదుచ్ఛారణకును, శుద్ధ లేఖనమునకును

గావలసిననియమములిందు శ్రద్ధతో నీయఁబ

డినవి. ఆంధ్రలేఖకులు తరుచుగాఁ జేయు

* ఈపద్యమిప్పటి భారతమునందు నాదిపర్వతమునఁ
గానరాదు. పిల్లల మఱి పిన వీరభద్రద్రాగచిత్రమైన 'శకుంత
లాభరిణయము' అనఁబడు కావ్యమునందు నాల్గవయా
శ్వాసమున నున్నది.

నట్టి ప్రమాదముల నన్నిటిని శ్రద్ధతోఁ గని

పెట్టి వానినన్నిటిని దిద్దియున్నాఁడు. సాధా

రణలేఖకులు వ్రువలు వ్రాయవలసిన చోట

కొమ్ము క్రావడులును, కొమ్ము క్రావడులు

వ్రాయవలసినచోట వ్రువనుడులును వ్రాయు

చుచునుటఁగని యప్పకవి యివి వ్రువలు

ఇవి కొమ్ముక్రారలు అని తెలుపుటకు రెండు

సీసములను ఇచ్చినాఁడు. ఇట్లే పెక్కుతప్పులను

నవరించినాఁడు. లోని "శుద్ధాంధ్ర" లిఖలు

వీనికి లేఖనక్రమము" అనుశీర్షికక్రింద అచ్చు

రూపములను, హల్లుల రూపంబులను, స్వర

గుణితములును, విడివిడిగా వ్రాసిచూపినాఁడు.

కాని లేఖకులకు అప్పకవివ్రాసిన అక్షరముల

యాకారములు తెలియనందున ఈరూపము

లోకొక్క ప్రతిలో నొక్కొక్క విధముగ

నున్నవి. అప్పకవి యెల్లువ్రాసెనో కనుగొను

టకు అప్పకవినొటిప్రతిగాని, తరువాతఁ

గొద్దిదినములకు వ్రాయఁబడిన ప్రతిగానిదొరక

వలెను. అప్పుడుగాని అప్పకవి యిచ్చిన

లిపియిట్టిదియని తెలియరాదు. ఈ ప్రకరణ

మునందు రేఫఱికార సంబంధమైన సీసమాలి

కలను, పట్టికలును మిక్కిలి పెద్దవి. కవి

యొక్క శోధనకును పరిశ్రమమునకును గొప్ప

సూచకములు. ఈతనికిఁ భూద్వలైన తాల్ప

పాక చిన్నయ్య మొదలంటన వారు రేఫ

ఱికారముల జాభితాలిచ్చినను తాను ఇంకను

శోధించి కొత్తవిచేర్చితి నని కవియిట్లు చెప్పు

కొన్నాఁడు.

సీ. అదికపీంద్రకాశ్యము బెల్లకోధించి
 క్రమత ప్రాస్థముల దీర్ఘములువైన
 యెచ్చులమీదను హల్లులమీదను
 గలుగురేఫ అకారములు వచింతు
 ద్వాల్లపాకాన్వయో దధిపూర్ణధవళి
 ధితి వేద తిరుమల దేశికుండు
 మొదలైనవారలు మునుపురచించిన
 యవియెల్ల జాలనామనగపలదు
 వెండియునొక కొన్ని వదకిఁగూర్చితి గవి
 రాజులుమేలని ప్రస్తుతింప

[౨.౧౧౬.

అప్పకవి రేఫ అకారములను గుఱించి
 మిక్కిలి పట్టుదలగలవాఁడు. యతిస్థానమందుఁ
 గాని, ప్రాసస్థాన మందునఁగాని 'మరిచి
 యైనను రేఫ అకారములకు మైత్రిచేయఁగూడ
 దని యీతని యభిప్రాయము (౨-౨౨౯-
 ౨౩౦). రేఫ అకారములపట్టిక యేర్పఱుచుట
 లో నప్పకవి యేమార్గమును అవలంబించెనో
 స్పష్టముగ వ్రాయలేదు. ఈని యొకానొక
 తెలుఁగు శబ్దమందలి 'ర' అను అక్షరము రేఫ
 మా అకారమాయని సంశయమువచ్చినప్పుడు
 అదిరేఫమనిగాని అకారమనిగాని నిశ్చయించు
 టకు నిచ్చిన లక్ష్యముల వలన నునము కొంత
 వఱకు నూహింప వచ్చును. తాను ప్రమాణ
 ముగ్ధుడనికొనఁ దలఁచుకొన్న గ్రంథములలో
 సంస్కృతపదములందలి రేఫముతోఁ బ్రాస
 యందుగాని, యతియందుగాని మైత్రిజేం
 దిన 'ర' అనుఅక్షరము రేఫము అని మొదట
 రేఫముల నేరు కొ నెను. మిగిలిన వానిని
 అకారములనీయే. సంస్కృత పదాంతర్గతమైన

'ర' కారముతో నెన్నడును (తానుజోధించిన)
 గ్రంథములలో మైత్రిజేందనివన్నియు అకార
 ములనెను. ఒకప్పుడు రేఫముతోను, మఱి
 యొకప్పుడు అకారముతోను (ప్రేరిచెప్పిగరితిని
 విడదీసిన, రేఫ, అకారములతోనని యర్థము)
 మైత్రిజేందిన వానికి నుభయరూపము
 లున్నవనెను. ఇట్లు రేఫ, అకార నిర్ణయము,
 చేసి మరల రేఫ అకారములకుఁ బూర్వకపులు
 మైత్రియొప్పలేదని చెప్పుట అన్యోన్యాశ్రయ
 హేత్వా భాసముకాదా? అది యట్లుండె.
 ఈరెండు వర్ణములకును పూర్వమొకప్పుడు
 భిన్నోచ్ఛారణ యుండినను లేక పోయినను
 అప్పకవికాలమునాటికే యది లోపించి యీ
 రెండు వర్ణములకును ఒక్కటియే యుచ్చా
 రణయుండెననుట స్పష్టము. అప్పకవి వీనిని
 విభజించుటకు స్థితకష్టపడుటయే యిందుకు
 సాక్ష్యము. సమానోచ్ఛారణగల యాయక్షర
 ములకు మైత్రియుండవచ్చును. అనేగా ప్రాస
 స్థలములలో నిది రేఫమనిగాని, ఇది అకార
 మనిగాని అలోచింప నక్కరలేదని కవిజనాశ్ర
 యాద్ధి గ్రంథకారుల యభిప్రాయ మైనందున
 ద్దానిని ఖండించుటకు అప్పకవి యింతఫరిశ్రమ
 చేయవలసివచ్చినది!

అక్షర స్వరూపనిర్ణయమైన తరువాత
 నీయాశ్వాసమందు నాగమాదుల ననుసరించి,
 అక్షర బీజములు, వాని లింగములు వాని
 బూజచేయు విధము మొదలయిన విషయ
 ములు చెప్పబడినవి. చివర సార్వత్రికపద

ములని రెండు మూడు మందులు చెప్పబడినవి. ఇందులో నొకమందు తొనైన నూకలు ఘటించు రెండవమందు తినిన 'గడియకొక' పద్యశతకంబు నుడువు సామర్థ్యము కలుగును, మూడవమందు తినిన 'వాని నాలుకను గొప్పురంబుండు నలువచేలువ' (౪౨౯-౩౧).

మూడవ యాశ్వాసము యతిప్రాసలకు సంబంధించినది. ఈప్రకరణమునందును అప్పకవి పూర్వ లక్ష్యము తృతీయాశ్వాసము లను ఎక్కువగఁ బరిశోధించి, పూర్వలక్షణ వేత్తలక్షంబు నెక్కుడు పనిచేసి యున్నాఁడు. భీష్మకవి పదియతులు చెప్పినాఁడు. 'అనంతమాత్యుఁ డిరువది చెప్పెను. అటుమీఁదఁ గొందఱు కవులు యతుల నిరువదియేడు విభాగములుగఁ జేసిరి. అప్పకవి నలుబదియొకటి విధములైన యతులను చెప్పెను (౭, ౮)! ఇట్లు యతులసంఖ్య పెరిగిన దనఁగాఁ గ్రొత్తయతులు తెచ్చిపెట్టఁబడిన పనికాదు. పూర్వకవులచేఁ జేయఁబడిన పెద్ద విభాగములలోఁ బరకవు లింకను సూక్ష్మములైన విభేదములును కనిపెట్టిరని యర్థము సంస్కృత సాహిత్య వాఙ్మయమునందు నిట్లే యలంకారములసంఖ్య దినదిన ప్రవర్ధమానమైనది. అప్పకవిచేఁ జెప్పఁబడిన ౪౧ యతులలో స్వరయతులు ౭, వ్యంజనయతులు ౨౧, ఉభయయతులు ౧౨, ప్రాసయతి ౧. అప్పకవి చెప్పిన ప్రాసలు పదునేడు విధంబులు.

నాలుగవ యాశ్వాసమునందు ఛందంబుల లక్షణములు వివరింపఁబడినవి. చిత్రబంధగర్భకవిత్వమును గుఱించి చతుర్థాశ్వాసము చియఁ గొంతయిందుఁ జెప్పఁబడి యున్నది. పద్యముల నట్లు వారీభాగమును చక్కఁగవల్లించుచుండుదు. ఈ యాశ్వాసమునందు గద్యమును గుఱించి యొక విశేషముకలదు. అప్పకవి యిందు రెండువిధములయిన గద్యములను (వచనములను) వ్రాసియున్నాఁడు. ఒకటి సాధారణమైన గద్య, మన గ్రంథాదులలో వాడఁబడునది. రెండవది వ్యవహారభాషలో వ్రాయఁబడిన గద్య. కవి మొదట గద్యలక్షణ మీఁక్రింది విధముఁగఁ జెప్పి యీ యుదాహరణ మిచ్చియున్నాఁడు:-

“మ. ధర సాహిత్యము గద్యపద్యము లనం దాఁరండు భేదంబులై
పరఁగు న్నద్యమునందుఁ బాదనియగు ల్భావింపఁగా లేవు వా
••• క్షుభ్రణంబై విలసిల్లఁగా నుడువ నొ
••• ప్పంగావ్యుఁడెంతేనియు
మరుతండ్రి మఱిదీనికే వచన నా
••• సంబంధ్య నాంధ్రంబునన్.”

గద్యము

శ్రీవిలాసిని వక్షోరుహ ద్వయగిరి దుర్గసర్వస్వత్వ, పద్మజాండానేకభరణ దత్తుడత్తు జామాతృధాత్వప్రథమ విశాలనేతృప్రముఖ నిఖిల బర్హియ్యైఖ ప్రస్తూయ మాన శుభశీల * * * * *
వాసభరత్నాభ, వారిజనాభ, నాగారిస్యందన, నంద గోపనందన, కరుణాలవాల, కాంచనవేల భుజగేంద్రక యన, ఆర్తరక్షణపరాయణ, గోవింద, ముకుంద నమస్తే నమస్తే.

“న. అని మువ్వెళ్ళబున గద్యరూపముగా నాది మధ్యాంతమునకును, స్థకలసద్గుణ సేవనుండదును,ననుచు గోపాల బాలు వినుతించు బసంబులకు.....మోక్షం బంగణంబునంగల వేల్పుటాపిని నిశ్చయించి విపశ్చి ద్యచనంబులు ప్రచురంబులై వెలయుచుండు.”

ఇక రెండవ విభజన గద్యము వ్రాయుటకుఁ బూర్వముక పద్యము వ్రాసి తేట తెల్లులో వ్రాసెదనని చెప్పెను. ఆపద్యమును ఆగద్యమును ఈక్రింద నుదాహరించుచు న్నాము.

జీ. గీ. ప్రత్యయములూలు నీచపన్న పద్యములను
దెలిసికొన నంతివారికి నలవిగామి
వరుసనన్నింటికిఁ దీక వ్రాయవలసె
దెనుఁగుమాటలఁ గడుతేట తెల్లఁగాఁగ.

[౧౩౪.

టీ. వృత్తసంఖ్యాప్రత్యయ మనగాను ఇన్నవ భండమునందు యెన్ని నమవృత్తములుపుట్టి నవి అని అడిగితేను నరిజెప్పెడివిధము, వారు యెన్నవభండమున కడిగితేను అన్ని గుగు పులు అడ్డవరునగాను వ్రాసి వాటిక్రిందను ఒకటిమొదలుగాను యినుమడించుచు లెక్కలు వరుసవెంబడిన్ని కడకువెడలాను వ్రాసి తుదలెక్కలు యినుమడించితేను యెన్ని ఆయెన్ను అన్ని నమవృత్తములు ఆభండము నందు బుట్టినవి అని చెప్పెటిది.* [౧౩౫.

* ఇది ప్రాచ్యలిఖిత పుస్తక భాండగానియునందలి ౧౩-౩-౨ అన్నగుర్తుగల గ్రంథమునుండి యున్నది యున్నట్లు ఎత్తివ్రాయఁబడినది. ఇటీవల అష్టకవీ యము అచ్చుశేషివారు పై పద్యముగు సలక్షణముగ

ఈ రెండవ విభజన గద్యము లేఖకప్రమాదమున నిట్లు వ్రాయఁబడిన దెనుఁగోనుటకు వీలులేదు. ఏడుమకనఁగా నిట్టి టీకలన్నియు నొక్కనిధముగ నుండుటయు, నితరవచనములన్నియు సలక్షణముగ నన్తాంధుటయు నొక్క ప్రతిలోనే కానవచ్చుచున్నది. లేఖక ప్రమాదమైన నన్నివచనములయందు నొక్క దొవమే కానుపింప వలయును గదా. అట్లు కానుపింపదు కావున నివి ప్రమాదజనితము కాదనియు, బుద్ధిపూర్వకమేయనియు దోచుచున్నది.

అయిదవయాశ్వాసమునందు సంధివిషయ మీయఁబడినది. కీవి చతుర్థాశ్వాసముతో పంచమాశ్వాసము ఛందో విషయమును పూర్తిచేసి పంచమాశ్వాసమునుండి వ్యాకరణ విషయమును ప్రారంభించి నాడు. ఇందూ గళలు దృత

దిద్దియే యచ్చువేసినారు. కావున ఈపద్యముయొక్క మూలస్వరూపము చూడవలయునన్న మిక్కిలి పురాతనములైన లిఖిత ప్రతులు, తాటాకు గ్రంథములు చూడవలయును. తాటాకుప్రతుల నన్నిటిలోను ఈ టీకలన్నియు గ్రామ్యభాషలోనే వ్రాయఁబడినట్లు కానవచ్చుచున్నది. ఆంధ్రసాహిత్యపరిషత్తువారి సంగ్రహముందలి తాటాకుగ్రంథమొకటియు మ-రా-శ్రీ గిడుగు రామమూర్తిగారియొద్ద నున్నది యొకటియుఁ జూచితిని. దానిలో ‘టీక’ అనఁబడిన వచనములన్నియు గ్రామ్యములుగను, ఇతర వచనములు సలక్షణములుగను నున్నవి. తామింకను పెక్కుప్రతులను జూచితిమనియు నన్నిటిలో నిట్లేయున్నదనియు శ్రీ రామమూర్తిగారు చెప్పినారు.

ప్రకృతికముల కనుగొనుటకై యాయబడిన పద్యములు విద్యార్థులకు నంతయు నుపయోగ కరములు.

సంస్కృతమునందు 'శకంధ్యాది' గణము నకుఁ బరమాపము చెప్పబడినది. అదియే తెలుగులోని సంధికి మూలమని యుప్పకవి యొక్క యభిప్రాయముగ గానవచ్చుచున్నది. ఆతఁడట్లు వ్రాసియున్నాఁడు:-

క. ఆరయ శకంధ్యాదిః

పరమాపము వాచ్యమనుచుఁ బ్రక్రియలోనక

పరమచివాక్యము కలిమిని

పరమాపమే వికృతిఁ గానబడుస్వరసంధిక.

[గీ ౩౮.

ఇతర వ్యాకరణముల మతమున ప్రథమ పురుషేశ్వర నుంధివై కల్పింపఁజేసెను, ఆంధ్ర శబ్దచింతామణిలోని 'నిత్యమనుత్తమ పురుష క్రియాస్పితః' అను సూత్రమునుబట్టి, ప్రథమ మధ్యమపురుషముల యికారమునకుఁ గూడ సంధి నిత్యమని చెప్పుచు నప్పకవి శ్రీనాథుని యంతటి ప్రామాణికకవినిగూడ నిట్లు ఆక్షేపించి యున్నాఁడు:-

క. విరచించెను శ్రీనాథుఁడు *

ధృణినిశ్చంగార నైషధంబునఁ గూర్చుం

డిరియొండొరు'నని కానక

పరపురుషక్రియలఁ బ్రకృతిభావముకలదే.

[గీ.౬౪.

* బలభీద్యహ్ని పరేత రాజవరుణుల్

పర్యుత్సుకత్వంబు శం

ధిలఁగూర్చుండిరి యొండొరుం గదిసి య

ర్థిం దత్ప్రదేశంబు న

సంధిపరిచ్ఛేదమునంద్ నాంధ్ర శబ్దచింతామణిలో నప్పకవి ప్లాఠానుసారము 'సమ్ప్రా తో హల్యధర్వణాచార్య మతాత్' అను సూత్రముకలదు. కాని అహోబలుని పాఠము నందును ఇటీవలి అచ్చుపడిన బాలసరస్వతుల పాఠమునందును ఈపాఠము కానరాదు.

ఆంధ్ర శబ్ద చింతామణియందు 'సర్వత్రా జ్వత్ కార్యంజ్ఞేయం యస్యద్రుత ప్రకృతి కేభ్యః' అనియొక సూత్రముకలదు. 'దృతము నకుఁ బరముఁగవచ్చిన యికారమునకు నంత టను అచ్చువలె గార్యమని యెఱుఁగునది'

అని దీనికి నర్థము. దీనిని పట్టి చూడఁగా నీసూత్రకారుని మతమున తెలుగు మాట లకు మొదట యికారమున్నదనియు, అవి దృత ప్రకృతికములకుఁ బరముగా వచ్చినప్పుడు సంధికర్మలో దానిని అచ్చుగే (అనఁగా 'య' వచ్చిన'అ' గ 'ఐ' వచ్చిన 'ఇ' గ ఇత్యాది) నెంచవలయునని స్పష్టముగఁ జేలుచున్నది. కాని రూపత మప్పకవికి నిష్టములేనందున నా తఁడీ సూత్రమునిట్లు తెనిగించి యున్నాఁడు:-

ఉ. ఆరయ వై కృత్తోక్తులఁ బ

దాదులయందు యికారముండ దా

తీరనఁబల్కు వ్రాత గణు

తింపఁగనచ్చగు డాని దాపట

న్నల నాళికమృణాళ నాళిలతికా

నవ్యప్రణాళి మిశ్ర

ల్లినాలాప కథాసుధాను భవలీ

లాలోల చేతస్కులై.

[వైవిధము. 3.2౮.

నీరజనాభ నాథతములు

నిల్చిన సచ్చటఁ బ్రాణసంధి చె

స్నారు నితండు చైద్యవరు

ధాధిపు నేపడగించె నేడనన్. [గీ. ౪౦.]

[కొ. ల.

అప్పయ్య దీక్షితులు: వీరు

వేలూరుజిల్లా ఆరణినగరమునకు సమీపము నందున్న అడయపాళెమను అగ్రహారమునందు జన్మించిరి. విశ్వజిద్యాగ మొనర్చి జగద్విఖ్యాత పాండిత్యమును వహించిన రంగరాజమఖి వీరితండ్రి. వీరికి శ్రీకంఠమత ప్రతిష్ఠాపనాచార్యుఁడు, చతురధిక శతప్రబంధ నిర్మాత, మహావ్రతయాజి అను బిరుదములు గలవు. వీరికే అప్పయ్యదీక్షితులనియు¹ అప్పయదీక్షితులనియు,² అప్పయ్యదీక్షితులనియు,³

1. శ్లో. విద్వద్గురోర్విహిత విశ్వజిదభ్యరస్య శ్రీసర్వతోముఖ మహావ్రతయాజినూనోః శ్రీరంగరాజమఖి సక్రితచస్త్రిమాళి రస్త్యప్పదీక్షిత ఇతిప్రథిత స్తనూజః॥

సిద్ధాంతశేఖ నింగ్రహ.

2. శ్లో. మునిరస్తిభరద్వాజః ఖ్యాతప్రిభువనేష్వపి అన్నైర్యస్యజహౌరామోఽప్యధణ్యభరణశ్రమం తస్యాన్వయేమహత్వానీత్యోద ఇవచంద్రమాః శ్రీకంఠచరణాసక్త శ్రీమాసప్పయదీక్షితః॥

గంగావతరణే. ౧ సర్వేశ్వో. ౩౮, ౩౯

3. అప్పయ్య దీక్షితేష్టా

వ శేషవిద్యా గురూసహంవందే

యత్కృతి బోధాబోధే

విద్వద్విద్య ద్విభాజితోపాధి

తస్మైసిద్ధాంతదీక్షికాయాం

గ్రంథములందు వ్రాసియున్నారు. వీరు ద్రావిడ బ్రాహ్మణులు. వీరిచరిత్రమును శివానంద మోగియను యతివరుఁడు వ్రాసియున్నాఁడు. అందు వీరు కలిఝర్నంబులు, రక్షిగిర (క్రి. శ. ౧౫౫౩) స్థరియగు ప్రమాది (చ) సేంతపురము నందు కళ్యామానబహుళ ప్రతిష్ఠాత్మియిందు ఉత్తరాభాద్రపక్షత్రయన కన్యాశుభ్రమందు జన్మించినటులు వ్రాయఁబడి యున్నది.

అప్పయ్య దీక్షితులవారు సామవేదులు, భారద్వాజ గోత్రులు.

వీరు వేలూరు పురమున కధీశ్వరుఁడగు చిన్నబొమ్మరాజుచేత హేమాభిషేకము మొదలగు సత్కారములనందుచు ఆతని సమీపమునందే తనజీవిత సమయమును వెళ్ళి పూర్చినటులు ఆకాలపుపండితులొనర్చిన గ్రంథములవలన తెలియవచ్చుచున్నది. ఈచిన్న బొమ్మ భూపాలుఁడు విజయనగరాధీశుఁడగు సదాశివరాయునకును పెనుగొండాధీశుఁ డునుకర్ణాటరాజునగు శ్రీరంగమహారాయునకు సామంతుఁడు. ఇతని ప్రార్థనమువలన సదాశివరాయులు శ్రీరంగ మహారాయులు ఇచ్చిన ధాన శాసనములు వేలూరు జ్వరఖండేశ్వరాలయమునందున్న శిలయందు చెక్కఁబడి యున్నవి. అయ్యవి శా.శ. ౧౪౮౮, ౧౪౯౭

4. హేమాభిషేకసమయే పరితోనిషణ్ణ

సావర్ణసంహితమిషాచ్చిన బొమ్మభూపః

అప్పయ్యదీక్షితమణే రసవద్యవిద్యా

కల్పద్రుమస్యకురుతే కనకాలవాళం.

లందు చెక్కబడినవి¹. కావున జాతకమునందు దాహశింపబడిన సమయమును మనము విశ్వసించవచ్చును.

తరువాత పెన్సుగొండ పురాధిపతియగు తిరుమలరావుని పుత్రుడునగు వేంకట దేవుని సమీపమున నుండి అతని యనుజ్ఞచేత కువల యానందమును పేరుగల అలంకార గ్రంథమునొసర్చెను. పిదప శా. శ. ౧౫౮౮ సరియగు అక్షయ సంవత్సరమునందు శైవులకును వైష్ణవులకునుగల వివాదమును తీర్చుటకు పాండ్యదేశాధిపతియగు తిరుమలనాయకుని ప్రార్థనముచేత మధురకు పోయిరి. వైయోకరణ శిరోమణియగు శ్రీ భట్టోజీ దీక్షితుడు అప్పయ్య దీక్షితులవారి సమీపమునందు వేదాంతశాస్త్రము సభ్యసించెను. ఈయంశము భట్టోజీదీక్షితుడొసర్చిన తంత్ర సిద్ధాంత దీపికవలన తెలియ వచ్చుచున్నది.

అప్పయ్య దీక్షి తేంద్రా

నశేషవిద్యా గురూనహంకంఠే

యత్యుతి బోధాబోధా

విద్యదవిద్యద్విభాజకోపాధి.

శ్రీ అప్పయ్య దీక్షితులవారు శైవమతమును లోకమునందు వ్యాపింప జేయుటకు నై చాలప్రయత్నించిన వారిలో ప్రధానులు. వీరిని కృష్ణ దేవరాయలకు సమకాలీనులనుగా

1. Vide pp. 69—75, vol. South Indian Inscriptions by Dr. E. Hultzsch.

2. అమర్కువలయానంద మకరోదప్పదీక్షితః, నియోగ్గాద్యేంకటపతేర్నిరుపాధికృపానిధేః కువలయానందే

కొందఱు చెప్పనది ప్రమాణవిరహితము. శైవమత తత్త్వము లోకమునందు వ్యాపింప జేయుటకు ఆవతరించి గ్రంథముల నొసర్చిరి. కావున తద్భాష్యగ్రంథముగు నీలకంఠ భాష్యమునకు శివార్కమణిదీపిక యను పేరుతో విపులముగా వ్యాఖ్యానము నొసర్చిరి. అయినను శ్రీమచ్ఛంకరాచార్యమతానుసారియగు భామతియను గ్రంథమునకు పరిమళము అనుపేరుతో వ్యాఖ్యానగ్రంథము నొసర్చి యున్నవారు. పూర్వోత్తర మీమాంసలందును వ్యాకరణమందును అలంకార శాస్త్రమునందును వీరికిగల పాండిత్యము సర్వతోముఖమై సమకాలికులను విస్మయాధీనులనుగ నొనర్చుచుండెను. అప్పయ్య దీక్షితులవారిని తాతాచార్యుల వారిని సమకాలికులను గాచేర్చి మనయాంధ్రదేశము నందనేకకథలు వ్యాపించి యున్నవి. వానికి తగిన ఆధారములు లభించనందున నిందుదాహరింపలేదు. అప్పయ్య దీక్షితుల వారికి పుత్రులుకొందఱు గలరుగాని వారినామములును గాని పాండిత్యమునుగాని తెలిసికొనుటకుతగినయూధారములభింపలేదు. అప్పయ్య దీక్షితులవారు పాండిత్యముచేతను సదాచారపరాయణత్వము చేతను వన్నెకెక్కి సమకాలీనులగు పండితోత్తములకు నాయక మణియై ప్రకాశించుటయే గాక దేశయాత్రచేసి వారాణసిమున్నగు పుణ్యక్షేత్రములకుఁ బోయి తనపాండిత్యమును వ్యాపింపఁ

జేసిన మహామహాదుః ఈయగళము శ్రీదీక్షి
తులవారి సోదరుని పాత్రుడగు నీలకంఠదీక్షి
తులొనర్చిన గంగోవతరణకావ్యము వలన
తెలియవచ్చు చున్నది.

అప్పయ్య దీక్షితులవారు ౭౨-సంవత్సరములు జీవించిరి. చివటకు చిదంబరమునందు నిర్యాణము నందినటులు విద్వాంసు లొకశ్లోకమును పరంపరగాఁ జెప్పుచున్నారు.

శ్లో. కాలేశంభుః కిల తావతాపి

కలాశ్చ తుష్టప్రిమితాః ప్రణినేయ

ద్వాసప్తతిం ప్రాప్య సమాః

ప్రబంధాకౌశతం వ్యధా దప్పయదీక్షితేంద్రః

శివలీలాగ్లవః. ౧-౯.

చిదంబరమిదంపురం ప్రథితమేవపుణ్యస్థలం
సుతాశ్చ వినయోజ్వలా సుకృతయశ్చ కాశ్చిత్కృతాః
వయాంసిమమసప్తతే రుపరినైవభోగేస్సహాదకంచి
దహమర్థయే శివపదరిదిదృక్షేపరం.

వీరొనర్చిన గ్రంథనామములు

౧ పరిమళము

(బ్రహ్మసూత్రవ్యాఖ్యానము)

అద్వైతదీపిక

౨ సిద్ధాంత తేజసంగ్రహము

౩ వేదాంతసక్షుత్రవాదాఫళి

౪ మధ్వతంత్రముఖమర్దనము

౫ మధ్వమత విధ్వంసనము

౬ న్యాయరత్నావళి

శివోత్కర్షా ప్రతిపాదకములు

౭ సగుణనిష్ఠ

౮ శిఖిణీమాల

౯ శివతత్త్వవివేకము

౧౦ బ్రహ్మతర్కస్తవము

౧౧ లఘువివరణము

౧౨ ఆదిత్యస్తవరత్నము

౧౩ ఆదిత్యస్తవరత్నవ్యాఖ్య

౧౪ శివాద్వైత వినిర్ణయము

౧౫ శివధ్యానపద్ధతి

౧౬ పరిచరత్నములు

౧౭ పంచరత్నవ్యాఖ్య

౧౮ ఆత్మార్పణము

౧౯ మానసోల్లాసము

౨౦ శివకర్ణామృతము

౨౧ ఆనందలహరి

౨౨ చంద్రిక

౨౩ శివమహిమకలాస్తుతి

౨౪ రత్నత్రయపరీక్షా

౨౫ రత్నత్రయ పరీక్షావ్యాఖ్య

౨౬ అరుణాశ్వరేశ్వరస్తుతి

౨౭ అపీతకుచాంబాస్తవము

౨౮ చంద్రకలాస్తవము

౨౯ శివార్కమణిదీపిక

౩౦ శివార్చనచంద్రిక

౩౧ శివపూజావిధి

౩౨ నయమణిమాల

౩౩ నయమణిమాలావ్యాఖ్య

౩౪ నయమయూఖమాల

౩౫ నయమయూఖమాలావ్యాఖ్య

౩౬ యాదవాభ్యుదయవ్యాఖ్య

౩౭ పాదుకాసహస్రవ్యాఖ్య

౩౮ పరదరాజస్తవము

న్యాయశాస్త్రములో

౩౯ న్యాయరత్నమాల

౪౦ న్యాయరత్నమాలావ్యాఖ్య

పూర్వమీమాంసలో

౪౧ సక్షుత్రపాదావలి

౪౨ నిధిరసాయనము

హ్యకరణము

౪౩ నక్షత్రవాదావలి

అలంకారముల

౪౪ కళవలయాసందము

౪౫ చిత్రనిర్మాణము

౪౬ వృత్తవార్తికము

౪౭ రామాయణసార సంగ్రహస్తోత్రము

౪౮ భారతసార సంగ్రహస్తోత్రము

౪౯ భస్మవాదావలి

౫౦ ప్రాకృతమణి దీపిక

మాకు తెలియవచ్చి సంతవటకు పేరుల నిచ్చియున్నాము. గ్రంథములు దాదాపుగంభీర అని పలువురు పలుకుచున్నట్లు. [క. మా.

అప్రతిర్ధుఁడు ౧. ఋగ్వేదము సందర్భి మొక సూక్తమును (౧౦. ౧౦౩) రచించినఋషి (ఐతరేయ బ్రాహ్మ ౧ ము. ౮. ౧౦).

౨. (సూ. వం.) ఇత్వాకు కులోత్పన్నఁడైన కులాశ్వారాజునకు సామాంతరము (భార. వన. అ. ౨౦౪.)

౩. (చం. వం.) యయాతి పుత్రుఁడైన పురురాజు వంశజుఁడగు అంతిభారుని ముగ్గురు పుత్రులలో జన్మ పాఁడు. పుత్రుఁడు కణ్వుఁడు.

అప్పరసలు: స్వర్గమందలి భోగ శ్రీలు. నాట్యకర్మ వీరివృత్తి. అగ్నిపురాణమందు వీరు ముఖ్యముగఁ బండ్రెండు గురని చెప్పఁబడినది; ఊర్వశి, మేనక, రంభ,

మిత్రకేశి, అలంబుష, విశ్వాచీ, ఘృతాచి, పంచఛాడ, తిలోత్తమ, భానువతి, అబల, రమ్య (గణభేదాధ్యాయము). మహిభారము నందు వేణుజాబితా యాయఁబడినది; అలంబుష, మిత్రకేశి, విద్యుత్పర్ణ, తిలోత్తమ, అభుణ, రక్షిత, రంభ, మనోరమ, కేశిని, సుబాహు, సురత, సురస, సుప్రియ, అతిభాహు (మహా. ఆది.). వీరందఱును దేవదాసవుల వలెనే కశ్యపప్రజాపతి సంతతివారనియుఁ జెప్పఁబడినది. అప్పరసలు పదునాలుగు కులముల వాండ్రనియు, అందునొకటి బ్రహ్మదేవుని మనస్సు నుండియు, రెండవది వేదములనుండియు, మూడవది అగ్నినుండియు, నాల్గవది గాలినుండియు, అయిదవది అమృతము నుండియు, ఆఱవది జలమునుండియు, ఏడవది సూర్యకిరణముల నుండియు, ఎనిమిదవది చంద్రకిరణముల నుండియు, తొమ్మిదవది మేరువునుండియు, పదవది మెఱుపునుండియు, పదునొకండవది మృత్యువు నుండియు, పండ్రెండవది మన్మథుని నుండియు, డక్షప్రజాపతి కూతులయిన ముని, అరిష్టయనువారికి గంధర్వులవలన రెండు కులములు పుట్టెను అనికాదంబరిలోఁ జెప్పఁబడియున్నది.

(వాచస్పత్యము)

అప్పరోయుగము: భారత వర్షియతీర్థము.

అష్టాసా హే బు భోక సలా. (నాగపూరు)నాగపూరురాజు. రెండవరఘోజీ

రాజునకు పేంకాజీయను, పినతర్కిడి కలఁడు, ఆతనికి సేనాదురంధరుడన్న బిరుదును, చాందా, ఛత్తీస్ గడ ప్రాంతముల జాగీరును ఉండెను. ఆతని కుమారుడైన అప్పాసా హేబు.* ఇతనికి ముద్దోజియన్న పేరుండెను. కాని వ్యవహారమందు మాత్రము అప్పాసా హేబుననే పేరే కలదు. ఇతఁడు చాందాలో బుట్టి కొన్ని సంవత్సరముల వఱకు నచ్చటనే పెరిగినట్లు కానవచ్చుచున్నది. ౧౮౧౧లో నీతనితండ్రి చనిపోగా నితనికి సేనాదురంధరత్వముచు జాగీరును ప్రాప్తించెను. రెండవ రఘోజి ౧౮౧౬లో మరణము నొందెను. ఆతని కుమారుడైన పర్ సోజీ రాజయ్యెను. కాని యాతఁడు పిచ్చివాడగుటచే రాజప్రతినిధి (Regent) కావలసివచ్చెను. రాజుతల్లియైన బాకాబాయికిని, రాజ్యమునకు అనంతర వారసత్వముగల అప్పాసా హేబునకును ఈ ప్రతి నిధిత్వమును గుఱించి పేచీపడ్డెను. తుదకు రాజ్యమందలి సరదారుల యనుమతినను, ఇంగ్లీషు రెసిడెంటు సాయమునను అప్పాసా హేబే రాజప్రతినిధి యయ్యెను. ఈతఁడు ప్రతినిధిగా మున్నకాలమందు ఇంగ్లీషువారికిని ఆతనికిని ఇట్లు సంధిజరిగెను. “ఇంగ్లీషువారు పర్ సోజీకి సాయము జేయుటకై ఆఱు కాల్బలముల పడాలములును, కొంత గుట్టపు

* ఈశబ్దమునకు మరాఠీలో ‘అప్పా’ ‘అపా’ అని రెండురూపములును గలవు. ఈశబ్దము తెలుగు కన్నడములలోని ‘అప్ప’ (అయ్య) శబ్దమే కాని వేరు కాదు.

సైన్యమును, తోపుఖానాయును, ఉంచు నట్లును, దానికి బదులుగా పర్ సోజీ ఇంగ్లీషు ఖాళీ నేడులకుల యేబదివేల రూపాయలు ప్రతియేడ్డు నిచ్చుటయేగాక, ౨౦౦౦ కాల్బలమును ౨౦౦౦ అశ్వ సైన్యమును ఉంచవలెను”.

౧౮౧౭లో అప్పాసా హేబు, తన జాగీరైన చాందాకుఁబోయెను. ఆతఁడు జేల్లిన కొద్ది దినములకే పర్ సోజీచచ్చెను. అప్పాసా హేబే పర్ సోజీని చంపించెనని కొందఱింగ్లీషు భరిత్రకారులు వ్రాసిరి. కాని యందునకు నాధార మేమియులేదు. పర్ సోజీ తరువాత అప్పాసా హేబు రాజయ్యెను.

ఈతఁడు రాజ్యా రూఢుడై నప్పటినుండియు నీతనికి ఇంగ్లీషువారి యొడఁగల గౌరవము తగ్గజొచ్చెను. ఇంగ్లీషువారికిఁ బ్రతీకూలులగు పూనా పేష్వాతోడను గ్వాలేర్ సింధి యాతోడను రహస్యముగఁ గలిసి ఇంగ్లీషువారిమీఁదికి యుద్ధప్రయత్నములు చేయసాగెను. మహారాష్ట్ర సైన్యముల కన్నిటికిని అప్పాసా హేబును సేనాధిపతిఁజేసి పూనా పేష్వా బాజీరావు సన్నదులను, దుస్తులను నాగపురమునకుఁ బంపెను. అంతకుఁ భూర్వమే ఇంగ్లీషు వారికిని బాజీరావుకును యుద్ధము ప్రారంభ మైనందున, నాసన్నదును దుస్తులును గ్రహింపవలదని బ్రిటిషు రెసిడెంటు ఎఱచెప్పినను వినక అప్పాసా హేబు ౨౫ నవంబరు ౧౮౧౭-వ దినమునఁ బెద్దసభచేసి పూనా మండివచ్చిన యధికారమును వహించెను.

౨౬-వ తేదిన రెసిడెన్సీలోని యింగ్లీషు వారే సైన్యమునకును అప్పాసా హెబు సైన్యమునకును యుద్ధము ప్రారంభమాయెను.

రెసిడెన్సీయనగా నింగ్లీషు రెసిడెంటు ఉండుస్థలము. ఇది నాగపూరు పట్టణమునకు బళ్ళిమమున మూడుమైళ్ల మీదనున్నది. దానికి గొన్ని గజములు తూర్పున సీతాబద్ది* గుట్టకలదు. ఇందు రెండు శిఖరములుకలవు. ఒకటియెత్తుగను, మఱియొకటి దానికంటె దక్కువ యెత్తుగను, ఈరెండు శిఖరములకు నడిమిభాగము ఈరెంటి కంటెను ఎత్తు తక్కువదిగను నుండును. ఈగుట్ట వెనుదట నెవ్వరి స్వాధీనమందును లేదు. ఈగుట్టను స్వాధీనము చేసి కొని, దానిమీదినుండి రెసిడెన్సీకి గురిపెట్టవలయు'నని అప్పాసా హెబు ఆలోచించెను. కాని యీసంగతి మొదటనే తెలిసి కొని యప్పుటి రెసిడెంటుకు జంకిన్సు తన సైన్యమునుబంపి గుట్టను స్వాధీనపరచుకొనెను. పైగుట్టమీద ౮౦౦ భటులును, క్రిందిగుట్ట మీద ౩౦౦ భటులును ఒకఫిరంగియు నుంచబడెను. రెసిడెన్సీ కాపుదలకు గుట్టపుడేశము లుండెను. ఇంగ్లీషువారు గుట్టనుపట్టుకొనుట కొంచమాలస్య వైయున్న యెడల నప్పాసా హెబు సైనికులకు నరబ్బీవా రాగుట్టను స్వాధీన పఱచుకొని యుందురు. గుట్టకు

కొంచెము దూరమున వారు యజమాన్లుని య్జ్ఞకునై యొదుర్చుచుచుండిరి.

౨౬-వ తేదీ సాయంకాలము ౬ గంటలకు నరబ్బీ సైనికులు సీతాబద్దిగుట్టను పట్టుకొనవలయునని దానిమీదికి వచ్చిరి. తెల్ల వాధుజామున రెండుగంటలవఱకు నెన్నియో పర్యాయము లరబ్బీవా రింగ్లీషువారిమీదికి నొత్తుకొని వచ్చిరి. ౨౭-వ తేదీ యుదయము వఱకు గొండక్రింద ౧౦౦౦౦ ల సైన్యమును, ౩౬ ఫిరంగులును వచ్చిచేరెను. గుట్ట మీదివారు తమరక్షణ నిమిత్తమై చుట్టు ధాన్యపుబస్తాలుపేర్చి చిన్న యడ్డుగోడనునిర్మించుకొనిరి. తొమ్మిది గంటలవఱకు నరబ్బీసైనికులు చిన్నగుట్టను స్వాధీనపఱచుకొని యందున్న ఫిరంగితో పైగుట్టమీదికి గాల్వజొచ్చిరి. ఇంగ్లీషుసైనికులు పెక్కుమంది హతలైరి. కాని మధ్యాహ్నమువఱకు నా గుట్ట మరల నింగ్లీషువారి స్వాధీనమాయెను. అరబ్బీసైన్యమును ఫిరంగులును గుట్టయొద్ద నుండి వెడలిపోయెను.

ఇట్లు పరాభూతుడైన అప్పాసా హెబు తన యజ్ఞ లేకయే స్వతంత్రించి యరబ్బీ వారు పోరాడిరని రెసిడెంటుకు కబుర్లంపెను. వీరికి వారికి రాయబారములు జరుగుచు గొంతకాలము గడిచెను. డిసెంబరు ౧౬-వ తేదిన అప్పాసా హెబు ఇంగ్లీషువారి స్వాధీనమయ్యెను. కాని యాతనిసైనికులు మాత్రము పశులయిన వారుకారు. సైనికులతో

* దీనినే యింగ్లీషులో సీతాబద్ది (Sitabaldi) అని వ్రాయుదురు.

నాగనదికిని వక్కర్ దరా చెరువునకును నడుమ నింగ్గీ ఘవాళికి యుద్ధము. తలస్థమా యెఱ్ఱి. అందు మరాటీవారు పరాజితులైరి. కాని అప్పాసా హెబు సేనలోనున్న అరబ్బీ సైనికులు ను హిందూస్థానీ సైనికులును, అప్పాసా హెబు చెప్పినను 'మేము నాగపురపట్టణమును ఇంగ్లీషువారి స్వాధీనము చేయ'మని డిసెంబరు ౩౦-వ తేది వఱకు నాపట్టణమును వశమం దుంచుకొనిరి. చివరకు వారికిముట్టవలసిన జీతమంతయు దీసికొని యింకఁగొంత బహు మతివడసి, సురక్షితముగ దమశస్త్రాస్త్రముల తోఁబోవుటకు నధికారముఁబొంది వారు నాగపురపట్టణమును విడిచి వెళ్లిరి. అచ్చటి నుండి హైద్రాబాదు నవాబునొద్దకుఁబోయి యాతనికొలుపులోఁ జేరిరి.

ఇచ్చట నప్పాసా హెబును జనవరి ౯-వ తేదివఱకు రెసిడెన్సీలోనుంచి యాతనిచే నీక్రింది ప్రకార మొప్పుదలలుచేయించుకొని యింటికిఁ బోనిచ్చిరి:—

“నర్తదానదికి నుత్తరమందున్న రాజ్యమంతయు, దక్షిణమందలి కొన్ని ప్రదేశములును వర్హాడ్ (దీనినే యింగ్లీషులో బీరార్ తిం దుర్గు) గావిల్ గడము, శిర్ గుజా, జమ్ పురము అను సంస్థానములపైఁ దనకుఁ గల హక్కును అప్పాసా హెబు ఇంగ్లీషువారికి నీయ వలయును. ఇంగ్లీషు వారాతని నిఘ్నితమై యుంచునట్టి సబ్ సిడి సైన్యమునకును క్లాటిం జెంటు సైన్యమునకునై యీపైని చెప్పిన

ప్రాంతములు ప్రతీఫలముగ నీయవలెను. రెసి డెంటుఁసలహాననుసరించియు, బ్రిటిష్ గవర్న మెంటువారి నేమృతమునకుఁ బాత్రులయిన మంత్రుల యనుమతిని తిప్పి సాహెబు రాజ్యము చేయవలయును. ఈతఁడు నాగ పురరాజ్య భవనమునందు నింగ్లీషు సైని కుల సంతక్షణములో నుండవలయును. పైని చెప్పఁబడిన ప్రాంతములన్నియు నింగ్లీషు వారిస్వాధీన మగువఱకు వారికి సబ్ సిడి క్రింద రావలసిన మామూలుపై కము ముట్టు చుండవలెను. ఇంగ్లీషువారాతని రాజ్యమం దలి యేకోటనుఁగోరినను వెంటనే యదివారి స్వాధీనముచేయవలెను. యాజ్ఞావిననట్టి పురు షుని నింగ్లీషువారికి వెంటనే షట్టి యాయవల యును. సీతాబద్లి రెండు గుట్టలును, బాజా ర్లును దానికి నమ్మిపమునందలి భూమి వలయు నంతయును బ్రిటిష్ గవర్న మెంటువారికి నిచ్చి వేయవలయును. వారికి నావశ్యకమని తోచిన పనులు, యుద్ధమునకు నక్కఱకువచ్చునవి, పారాగుట్టమీఁదఁ జేయుటకు వారికి (ఇంగ్లీషు వారికి) స్వాతంత్ర్యముకలదు”*

అప్పాసా హెబు మరల రాజ్యమును పొందియునింగ్లీషువారిమీఁది వైరము మానఁ డయ్యెను. ఇంగ్లీషువారి కిచ్చెదనన్న ప్రదేశములు వారికి స్వాధీనముగాకుండ యత్నిం చెను. బాజీరావును చాందామీఁదికి నెత్తి రమ్మని చెప్పి తానుగూడ నచ్చటికిఁ బోవ

*Atehison's Treaties, Vol' iii. pp. 109-110.

తలంచెను. అందుచే రెసిడెంటు ఆతనిని
శట్టుకొని, తగినసిబ్బందినిచ్చి, ప్రయాగకోట
లోనుంచుటకై వర్తపెను. కాని త్రోవతోనేతఁడు
తప్పించుకొని మహాదేవపర్వతముల మీదికిఁ
బోయెను. వెంకటాచారినాయకుఁడగు చిత్తూతో
గొన్నిదినములు కలిపి యుండెను. అచ్చట
నుండి ఆఫ్ఘ్ గడమునకుఁ బోయెను. తిరిగి
అచ్చటనుండి పంజాబు దేశమునకుఁబోయి
రణజిత్ సింగునొద్దనుండి యచ్చటనే మరణ
మునొందెను.

అప్పాసాహెబ్ భోకనలా

(సాతాహా). సాతారా ధాజిలోఁ జివర
వాఁడు ఇతనికి శహజీ యేఘ్ పేరు కలదు.
అప్పాసాహెబ్ అనునది గౌరవనామము,
వ్యవహార నామము. శివాజి పెద్దకుమారుఁ
డైన సంభాజియొక్క సంతతివారు స్థాతా
రాలో రాజ్యముచేయుచుండిరి. క్రీ.శ. ౧౮౩౯
లో 'ప్రతాపసింగ్ నారాయణ' యనురాజును
సింహాసన భ్రష్టునిఁజేసి, యాతనిమూఁడవ
తమ్ముఁడైన అప్పాసాహెబును ఇంగ్లీషువారు
రాజ్యము మీఁదఁ గూర్చుండఁ జేట్టిరి.
ఈతఁడు రాజ్యమునకువచ్చినతోడనే స్త్రీల
సహగమనముచేయుట ఆపివేసెను. రెండు
లక్షలరూపాయలు వెచ్చించి సాతారాకు
నీటివసతి నేర్పఱిచెను. రెండులక్షలుపెట్టి
వేణాకృష్ణానదులకు వంతెనలు కట్టించెను.
నూతనరాజభవన మొకటి నిర్మించెను. అది

యిప్పుడు న్యాయస్థానముగ నుపయోగింపఁ
బడుచున్నది. ఇతఁడంగ్లీషువారేయొడ మిక్కిలి
విశ్వాసముతోఁ బ్రవర్తించెను. ఈతఁడు
౧౮౪౮-వ సంవత్సరము ఏప్రిల్ నెల ౫-వ
తేదిన మృతినొందెను. మరణమునకుఁ బూర్వ
ము బలవంతరావు భోన్ సలాయనుకుట్టవానిఁ
బెంచుకొనెను. వానికి వెంకాజియని పేరు
పెట్టెను. కాని ఇంగ్లీషువారాదత్తతను ఒప్పు
కొనక సాతారా రాజ్యమును తమస్వాధీ
పఱుచుకొనిరి.

అఫ్ గా తు ర్క్ థా న ము.

ఇది అఫ్ గాని స్థానపు అమీరు స్వాధీన
మందున్న తుర్క్ థానములోని భాగము.
అఫ్ గాన్ తుర్క్ థాన మన్నపేరు ఇంగ్లీషు
వారు వాడునదేకాని యాదేశమునందు
వాడుకలోలేదు. ఆ దేశమువారు తమదేశ
మును తుర్క్ థానమే అనియెదరు. ఇది అఫ్
గాన్ స్థానమునకు మిక్కిలి ఉత్తరమునను
మధ్య ఆసియా కంటుకొనియు నున్నది. దీని
కుత్తరమున ధుప్యా రాజ్యము గలదు.
పూర్వము బదక్ షాహ్, వాఖాహ్, కటఘాహ్
అనునవి యిందులోనివిగానే యుండెను.
కాని యిటీవల ఆమూఁడును ప్రత్యేకముగా
విడదీసి ఒకపర్గణా నిర్మింపబడినది. ఇందలి
కొంతభాగము పర్వత మయముగను, మిగిలి
నది మైదానములు కలదిగను నున్నది. దీని
విస్తీర్ణము ౫౭౦౦౦ వేల చదరపు మైళ్ళు.

జనసంఖ్య ౭౫౦౦౦౦. ఇంధలి 'బాల్క్' అను ప్రదేశమును పూర్వము బాక్టీయానా యని యనుచుండిరి. జరశ్రష్ట్రుడు (Zoraster) తనమతమును మొదట నచ్చటనే బోధించెనని చెప్పుదురు. ఈ బాక్టీయానా మిక్కిలి పురాతన కాలమందు 'అకియ మేనియన్' నా ప్రాజ్యము లో (Achaemenian Empire) నిమిడి యుండెను. క్రీ. పూ. ౨౫౦లో థియోడోటస్ అనువాడు, అచ్చట 'సెల్యూసుడే' రాజునకు ప్రతినిధిగా నుండి స్వతంత్రుడయ్యెను. ఇతడు గ్రీకోబాక్టీయన్ వంశమునకు మూలపురుషుడని చెప్పవచ్చును. తరువాత క్రీ. పూ. ౧౨౬ ప్రాంతమున పార్థియనులు, శ్వేతహూణులు, కుశనలు మొదలయిన వారిచే నీవంశ మంతరించెను. తరువాత బౌద్ధయుగము వచ్చెను. ఇచ్చట బౌద్ధమత ప్రచారము విశేషముగా నుండినట్లు ఇప్పటికిని గనపడు విగ్రహాద్భుతవలన స్పష్టపడుచున్నది. అప్పుడుండిన నవవిహారమును పేరుగలది ఇప్పటికిని అచ్చట నొకటిగలదు.

ఛంగీన్ ఖానుని దాడికిలోబడి పాడైన యీ ప్రదేశము మిక్కిలి దీనావస్థ జెందెను. ఇది కొంత కాలము ఫిల్లిస్వరుల స్వాధీనమందుండి తరువాత హున్ బెగ్ వంశీయులచే నాక్రమింపబడియెను. ౧౮-వ శతాబ్దమొద్దు నిది అహమ్మద్ ఖాను రాజ్యములో జేరియుండెను. తరువాత నాతని కుమారుడైన తైమూరు

కాలమున విడిపోయెను. ౧౮-వ శతాబ్ద ప్రారంభమున నిది. భాఖారా రాజ్యమునకు జేరి యుండెను. దోస్త మహమ్మద్ కాలమున అఫ్ గానులు ౧౮౫౦లో బాల్క్, తస్కురన్, అను ప్రాంతములను ౧౮౫౫లో అక్చా మొదలయిన ఆయిదు పశ్చిమ ప్రాంతములను ౧౮౫౯లో కుల్దుస్ ప్రాంతములను స్వాధీనపఱచుకొనిరి. ఇందులో గొంతభాగమును గుఱించి తగాదాలుండెను. కాని ౧౮౭౩లో ఇంగ్లీషువారును, రుష్యావారును గలిసి ఒక పంచాయతి నేర్పఱచిరి. ఆపంచాయితీ దారు లా ప్రాంతములను అఫ్ గానుల కొనంగిరి. అబ్దుల్ రహిమాన్ ఖాన్ కాలమున ఈ ప్రాంతము అఫ్ గాన్ వాటికి పూర్తిగ లోబడెను.

అఫ్ గాని స్థానము. హిందూ దేశమునకు వాయవ్యపుదిక్కున నుండు మహమ్మదీయ రాజ్యము. దీనికు త్తరమున రుష్యావారి రాజ్యమును, దక్షిణమున బలుచిస్థానమును, తూర్పున హిందూ దేశమందలి వాయవ్యపు

బాలిమేర పరగాణా ఎల్లలు, వైశాల్యము

యును (నాన్తు వెస్టు ప్రాన్స్ టియర్ ప్రావిన్సును) పశ్చిమమున ఛారనేక దేశమును కలవు. ఆ తూర్పువైపున కొంచెము చీనా సామ్రాజ్యము కూడ నంటియున్నది. దీని విస్తీర్ణము ౨౪౩౦౦౦ (రెండు లక్షల నలుబది యారు వేల) చదరపు మైళ్లు. ఈ దేశ మిశాన్య మూలమండి నైర్మతి మూలకు బొడుగుగ రమారమి ౭౦౦ మైళ్లు వ్యాపించియున్నది.

వాయవ్యపుదిక్కునుండి ఆగ్నేయపు దిక్కునకు దేనిమధ్యకొల్పి రహదారిని కట్టింపజేయును. ఈ దేశమందలి జనసంఖ్య రహదారి గోరింబరం (ఏటిదిలక్షలు) దీని రాజధాని కాబూల్.

ఈ దేశమంతయు బర్మాత ప్రాంతముగుట యేగాక యెత్తుభూమి సముద్రముకంటె నీ దేశము ౨౦౦౦ మొ పర్వతములు దలు ౪౦౦౦ అడుగులు వరకు నెత్తుగనుండును. కొన్ని ప్రదేశములు ౭౦౦౦ అడుగులయెత్తుకూడ నున్నవి. అనగా బందగు, కాకినాడ మొదలయిన స్థలములనుండు వారికంటె నీ దేశమువారు మైలుకంటె నెత్తుగ నున్న ప్రదేశముననుండురు. ఇట్టి దేశమంతయు మన దేశమునకంటె మిక్కిలియున్నతముగనుండుటయేగాక పర్వత మయ్యెయ్యున్నది. ఇచ్చటి పర్వతశిఖరములు ౧౫౦౦౦ అడుగులు మొదలు ౨౫౦౦౦ అడుగులవరకును ఎత్తుగనుండును. ఈ దేశమందలి పర్వతములలో ముఖ్యమైనది హిందూకుష్. ఇది హిమాలయ పర్వతమును వాయవ్యదిక్కున నంటుకొనియుండును. హిమాలయముయొక్క యొకభాగమనియే చెప్పవచ్చును. ఇది యీ దేశముయొక్క నైర్వృతివైపు వ్యాపించినది. రెండవపర్వతమాలా కోహిబాబా. ఇది హిందూకుష్ యొక్క పడమటివైపు నుండి బయలుదేరి పశ్చిమదిక్కున వ్యాపించి యక్వలంగు నొద్ద మూడుశాఖలుగఁ జీలినది.

ఈ దేశముయొక్క తూర్పువైపున బేరొందినది నఫేద్ఖో అనుపర్వతము. హిందూ దేశమునకును ఈ దేశమునకును గల బాటలును, కనుమలును—ముఖ్యముగ కై బరుకనుమ అనునది—దీనికి సబంధించినవే. పర్వత ప్రాంతముగాని మైదానము అఫ్ గానిస్థానములో మిక్కిలి తక్కువకలదు.

ఈ దేశమందలి ముఖ్యమైన నదులు నాలుగు; ఆక్సస్, హెల్ నదులు, మండ్, కాబూల్, గోమల్. అఫ్ గానిస్థానముయొక్క యుత్తర భాగ మంతయు ఆక్సస్ నదియొక్కయు, దాని యుపనదుల యొక్కయు జలములు పానము చేయునని చెప్పవచ్చును. ముర్ఘాబ్, హరిరూడ్ అనునదులు, కొంతవఱకువచ్చి యిసుకలో న దృశ్యమైనను వానిని ఈ నదియొక్క యుపనదులుగనే యెంచవలెను. ఎన్నియో పర్వత కనుమలనుంచి ఆక్సస్ నదికి మంచు కరిగిన నీరు వచ్చును. అది బొఖారా దేశము నుండి ప్రవహించి ఆరల్ సముద్రములోఁ బడును. హెల్ మండ్ నదియు దాని యుపనదులును అఫ్ గానిస్థానముయొక్క నైర్వృతి భాగమునకు జలాధారములు. కాబూల్ నది ఆపేరుగల పట్టణమునకుఁ బశ్చిమమున నలు బడి మైశ్లదూతమునఁ బుట్టును. తూర్పుగాఁ బ్రవహించి అటక్ వద్ద సింధునదిలోఁ గలియును. ఇది యీ దేశము యొక్క తూర్పు భాగమునకు సాధారము. గోమల్ నది

అగ్నేయ భాగమునకు నీటివనతి కలుగజేయును.

చిన్నవానిని వదిలినయెడల నీ దేశమున రెండుపెద్ద తటాకములున్నవని చెప్పవచ్చును.

తటాకములు ఆబ్ ఇ, ఇస్తాదా. అను నది గజ్జినైరృతినిక్కిగి

మైళ్ళ దూరమందున్నది. ఇది ౧౭ మైళ్ళ పొడుగు, ౧౫ మైళ్ళ వెడల్పు ఉండును; కాని ౧౨ అడుగులలోతు మాత్రముండును. దీనికి ముఖ్యాధారము గజ్జినది. ఇందలి నీరు ఉప్పగనుండును. రెండవది లేక్ విక్టోరియా యనునది. అచ్చటివారు దీని నేమందురో కాని యీ పేరింగ్గీ ఘవారిచే బెట్టబడినది. ఇది రుష్యాకును, అఫ్ గానిస్థానముకును గల ఉత్తర సరిహద్దుమీద పామీర్ అను దేశములో ౧౩౫౦౦ అడుగులయెత్తు ప్రదేశమందుగలదు. పదిమైళ్ళు పొడుగును మైలు స్నర వెడల్పును కలిగియుండును.

ఈ దేశమున ఎండకాలమెండలు విశేషము గను చలికాలము చలి విశేషముగను ఉం

డును. చలికాలము దేశకాలస్థితులు; ఎండ, కాబూలులో రెండు వాన, గాలి మూడునెట్లు వలకు.

మంచుకురియు చుండును. గజ్జిలోగూడ నిల్లేయుండును. అప్పుడు జన్తులు బాజారులలో సాధారణముగ దిరుగరు. కుంపట్లు వద్దనుంచుకొని నిద్రపోయెదరు. అప్పుడుష్ట తామాపక యంత్రమందలి పాదరసము

మీన్నకుగ్రింద గిగి అంశములు (ఫార్మ్ హిట్) దిగియుండును. మంచు తుపానులవే గజ్జి పట్టణము సాంతము పెక్కు స్థానముల వినాశము జేందినట్లు కథలకలవు. ఎండకాలము కాబూలులో నీడ్లలో ౧౦౦ అంశము వరకు నెండయ్యుండును. కంబహాధులలో ౧౧౦ ఉండును. ఎండకాలము వడగాలియు, దుమ్ము, తోగూడిన నుడిగాలియు నెక్కువగవీచును. ఈ దేశమందు మనకువలె నెండకాలములో తొలకరివానలు అరిది. కాబూలులో సంవత్సరమునకు సరాసరి ౧౧ ఇంచులవానకురియును. మొత్తముమీద సంవత్సరమున తొమ్మిదినెలలెండ బాగుగ గాయును.

ఈ దేశమందలి జనులస్వభావము మనము అఫ్ గానులని యన్నను, వీరిలో బెక్కు భేదములుకలవు. దురాణీలు లేక అబ్దాలీలు అను

వారు ప్రముఖులు. జనులు ప్రభుత్వముచేయు జాతి

వారు వీరే. ఈ దేశముయొక్క దక్షిణభాగము, నైరృతి దిగ్భాగము వీరిచే నాక్రమింపబడినది. గిల్ చాలను వారుకూడ దురాణీలంత ప్రముఖులే. ఈ రెండు జాతులవారును అచ్చపు అఫ్ గానులు. దురాణీలు గిల్ బ్యాలు కలిసి పదునైదు లక్షలమందికలరు. స్వదేశవాసులు. ఇతర జాతులవారు షర దేశముల నుండివచ్చి యచ్చట నిల్చిపోయినవారు. అట్టి వారిని తాజీకులందరు. వీరు తొమ్మిదిలక్షల ఫలకున్నారు. వీరు పల్లెలలో వ్యవసాయమును

పట్టణములలో. వేతివనులును వృత్తిగా జేసే కొందురు. వీరు అఫ్గానులను తఘక్కుంబు గొప్పవారుగ నొప్పుకొందురు. మొగల్ షాజాదీయిన హజీరాలను జాతివారుకలరు. హజీరాబీ పాఠమున చహార్ అయ్మాకులను లక్ష యెనుబదివేల జనమున్నారు. యుస్ బెక్కులను వారు మూడులక్షలజనము అఫ్గాన్ తుర్కిస్థానమునందుగలరు. నాదిర్ శాహా (౧౭౩౭) కాలమందు నీ దేశమునకు వచ్చినవారు కిసిల్ బాషీలనువారు ఏబదివేల వఱకుగలరు. వీరు ముఖ్యముగ కాబాలులో వైద్యులుగ, వర్తకులుగ, లేఖకులుగనుందురు. హిందూజనులు ౩౫౦౦ వఱకు నున్నారు. వీరి యొద్దనుండి వల్లహమ్మదీయలీయ సక్కరలేని యొక్క పన్ను వసూలుచేయఁబడినను మొత్తముమీఁద వీరిని నచ్చటివారు బాగుగనే చూతురు. కోపరిస్థానమందలి కాఫర్లను వారు కొద్దిదినములక్రిందనే మహమ్మదీయులై అఫ్గాని స్థానపు రాజునకు లోబడి నారు.

అఫ్గాన్ దేశస్థులు మిక్కిలి బలశాలులు, దృఢకాయులు. వీరిశరీరము మిక్కిలి లావుగను, కడ్డివలె దృఢముగను ఉండును. హిందూదేశమందు వీరినిఁబోలిన వారొక్క పం

జాబివారే. తెలుఁగు రూపరేఖా విలాసములు

దేశమందలి సామాన్య

జనులు ముగ్గురై నఁగాని యొక్క కాబూల్ వారితో సమానుఁడు క్షాడనిచెప్పిన నతి

శయోక్తికానేరదు. ఆకారమును మిక్కిలి చక్కగనుండును. వర్ణము ఎరుపు పసుపు మిశ్రమముగ నుండును. ఇందు విషయమై కాశ్మీర దేశజాతు వీరును ఒక్కటిగాఁగాన వచ్చుచున్నారు. స్త్రీలును బలముగలవారు గను చక్కని వారుగను, కొందఱు గులాబి రంగు గల వారుగను ఉందురు.

ఈ దేశముయొక్క దేశభాష పష్టు. ఇది ఆర్యభాషలలో నొక్కటి. అచ్చపు అఫ్గా

నులు కాని హారిలో

భాష

బెక్కుజనుల స్వభాష

పారసీకము (పార్సీ). ఈ భాషయందు మహమ్మదీయులకు గౌరవ మెక్కువగనుక నిది యెక్కువగ వ్యాపించుచున్నది. రాజకీయ వ్యవహారమంతయు నీ భాషలోనే జరుగును. హిందూకుష్ పర్వతమునకు సుత్తరముననుండు దేశవాసులభాష తుర్కి. బదక్షాను ప్రాంతమునందు పారసీక తద్భవమైన యొకభాష నూటలాడుదురు. ఇవిగాక యీ దేశము నందుఁ బెక్కు చిల్లరభాషలు కలవు.

ఈ దేశమందలి జనులు మహమ్మదీయ మతస్తులు. అందును సున్నీ పంథప్రభావ

మెక్కువ. రాజ్యముఖ్య మతము

సరధారు లీ పంథము

వారు. పీయా పంథమువారు కొద్దిగాఁగలరు.

౭-వ శతాబ్దమునందు నీ దేశమునకు మహమ్మదీయ మతదీక్ష యీయఁబడెను. ముల్లాలను వారు వీరి గురువులు.

శిచ్చటిరాజును అమీర్ అందురు. ఇతఁడు స్వతంత్రప్రభువు. ఇంగ్లీషుప్రభుత్వము వారితఁ గినికి సంవత్సరమునకుఁ బ్రభుత్వము బదిలెనిమిది, లక్షల రూపాయలుకప్పమిచ్చేదరు. అందుచేనాతఁడు వీరిసమ్మతిలేనిది, యితరరాజులతో రాజస్థం బంధమైన వ్యవహారములు నడుపఁడు. ఇతర విషయములలో నీతఁడు సంపూర్ణ స్వాతంత్ర్యముకలవాఁడు. ఇదివఱ కీతనిని బ్రిటిషు ప్రభుత్వము వారు “హిస్ హైనెస్” అను బిరుదుతో సంబోధించు చుండిరి. ఈబిరుదు హిందూ దేశమందలి స్వదేశ సంస్థానీకులకుఁ జెల్లుచున్నది. కాని కొన్నిసంవత్సరముల క్రింది నుండి అమీరును “హిస్ మ్యాజెస్టీ” అన్నబిరుదుతో సంబోధింప వలయునని తీర్మానింపఁబడినది. ఈబిరుదు మనచక్రవర్తి గారికి మాత్రము (లేకవారితో సమానులైన చక్రవర్తులకు మాత్రము) చెల్లుచుండెను.

ఈదేశము ప్రభుత్వము నిమిత్తమై అయిదు పరగణాలుగ విభజింపఁబడినది. ౧. కాబూల్ ౨. అఫ్ గాఁ తుర్కిస్థాన్ ౩. హీరత్ ౪. కందహార్ ౫. బడక్ షాన్. ఈపరగణాల అధికారిని ‘నాయబ్’ అనిగాని ‘హజీబు’ అనిగాని అందురు. ఈహోదా మనగవర్షదు హోదాతో సమానమైనది. ఈ హాకీములు రాజ్య సంబంధమైన వ్యవహారములు గాక తమపరగణాలోని సివిలు క్రిమినలు వ్యాజ్యములుగూడఁ బరిష్కరించు చుందురు. వీరి

స్వాయస్థానమునకు, ‘మహాకతు’ ఇ హాకీము’ అందురు. ఈస్వాయస్థానమునకు లోబడిన, విధియు, ఖాజీల అధ్యక్షత క్రిందనున్నవిధియు, సగున్యాయస్థానములకు ‘మహాకతు’ ఇ సరు అందురు. ౨. కొక్క ఫీకాజీకితోడుగో ముఫతీ లిను వారొందురు. కాజీముఫతీలు భిన్నాభిప్రాయులైనపుడు ఆతఁడూదా కాబూలులో నున్న ‘ఖాళిముల్లా’ అనువాని తీర్మానమునకు బంధుదురు. ఆతఁడును తీర్మానింపఁ జాలనియెడల ‘అమీర్’ స్వయముగఁ దీర్మానించును. న్యాయస్థాన వ్యవహార విధానములఁ దెల్పుచు చట్టము లిటీవల నేర్పఱచఁ బడినవి. ఉన్నతన్యాయస్థాన విధానములకు ‘కితాబ్బి ఇ హ్యాకూమతి’ అని పేరు. కాజీముఫతీల న్యాయ స్థానములకై యేర్పఱచఁబడిన చట్టమునకు ‘అసాన్ డర్ కజ్జాత్’ అని వ్యవహారము గలదు.

రాజ్యమేలుటకు అమీర్ గారి సహాయార్థము ఒకసభకలదు. దానిని దర్బార్ అందురు. అందు మూడు రకముల సభాసభ్యులుందురు. ౧ సర్దారులు, ౨ ఖానులు, ౩ ముల్లాలు. సర్దారులు గొప్పగొప్పభూస్వాములు, ఖానులు సామాన్యజనుల ప్రతినిధులు, ముల్లాలు మత గురువులు. వేఱువేఱు తెగలవారు (Tribes) తమలోనుండి ఖానుల నెన్నుకొనియెదరు.

సర్దారులు, ఖానులు, ముల్లాలు సభాసభ్యులుగాఁగల సభలు రెండుగలవు. ఒకదానిపేరు దర్బారు షాహి, అసఁగా రాజసభ. రెండవది

ఖర్వానిక్ ముల్క్, అనగా సామాన్య సభ. ఇదిగాక కార్యనిర్వాహక సభయొకటి గలదు. దానిని 'ఖల్వత్' అందుదు. అమీను స్వయముగా స్వయవిచారణ చేయును. అమీను స్వయసభకు క్రిందిది 'కాణి' న్యాయ సభ, దానికి క్రిందిది 'కొత్వాల్' న్యాయసభ. కొన్ని పట్టణములలో, వర్తక సంబంధమైన తగాదాలు 'షంచాయతీ' ద్వారా విచారించుటయగుగలదు.

ఈ దేశము రాజయొక్క ఆదాయము ౧౮౭౬ లో ౩౦ లక్షలుండెను. అది ౧౮౯౯

లో ౭౦ లక్షలుగను, ఆదాయము ౧౮౮౭ లో ౧౦౦

లక్షలుగను మెచ్చెను. ఇప్పుడు కోటి ఇరువది లక్షలు మొదలు కోటి ముప్పది లక్షల వఱకు నాదాయము పెరిగినది. ఇదియును గాక కాబూలులో విశేషముగ ధనసంగ్రహము ఖజానులో నున్నదని వాడుకగలదు.

అఖిగానులలో 'గిల్పా'లనువారును, దుర్గానిలనువారును మిక్కిలి శూరులు, బలశాలులు.

పూర్వ కాలమందు సైన్యము పటాలములపద్ధతి లేక

యుండెను. మనసబు పద్ధతికలదు. యుద్ధసమయమందు నిందరు భటుల దేవలయునన్న పర్తుమీద రాజ్యమందలినర దారులకుఁగొన్ని భూములీయఁబడుచుండెను. ఆ సరదారులు యుద్ధకాలమందు సైనికులను తెచ్చుచుండిరి. కాని యీ పద్ధతివలన సైనికులమీద నమీకు

నకు తగినంత నధికారము కలుగకుండెను.

యుద్ధసమయమున బెక్కుసారులు సైనికులు శత్రువులలోఁగలియుచుండిరి. కావున అమీర్ దోస్తు మహమ్మదు ౧౮౭౮-౯ వ లో జీతములు తీసికొను సైనికులఁజేర్చి పటాలము లేర్పఱిచెను. అప్పుడు ౧౬ కాల్బలపు పటాలములును, ౩ గుఱ్ఱపు పటాలములును, ౮౦ ఫిరంగులును ఏర్పడెను. ఒక్కొక్క పటాలములో ౮౦౦ సైనికులుండిరి. షేక్ అల్లీ ఖానుఁడను వాఁడు బ్రిటిషు పటాలములవలె తనపటాలములకు కవాతు మొదలయినవిసేర్చి ౧౮౯౯ లో వానిని అభివృద్ధిచేయ యత్నించెను. అబ్దుల్ రహిమాన్ ఖానుఁడు పూర్తిగ నింగ్లీషు పద్ధతి నవలంబించి తనపటాలములను యూరోపీయ పటాలముల యోగ్యతకుఁ దెచ్చెను. ఇట్లు క్రమమైన సైనికులు ౫౦౦౦౦ మంది యెప్పుడును యుద్ధమునకు సిద్ధముగనుందురు. ఇదియుఁగాక అబ్దుల్ రహిమాన్ కాలములో నొక నిబంధన చేయఁబడినది. పదునాఱు సంవత్సరములు మొదలు డెబ్బది యేండ్ల వయస్సుగలవారిలో నెనిమిదిమందికి నొక్కరు చొప్పున ప్రతిగ్రామమున సైనికులను యుద్ధప్రసంగము వచ్చినప్పుడు రణమునకుఁ బంపవలెను. ఈ నిబంధన న్ననుసరించి వలయునప్పుడు మూడులక్షలవఱకు సైన్యము యుద్ధమునకు సిద్ధముగనుండునని క్రిందటి అమీరైన అబ్దుల్ రహిమాన్ ఖానుఁడు తన స్వీయ చరిత్రమునందు వ్రాసియున్నాఁడు. నిల్వ

యున్న సైన్యములు ఫీరజ్, కందహార్, కాబూల్, మజర్ ఇబ్రీఫ్, జలాల్ ఖాద్, అస్మర్ అను చోట్లను, హిందూ దేశపు సరిహద్దు మీదను శిబిరములలో నుండును.

మందుగుండు, తుపాకులు చేయుటకు కాబూలులో నొక కర్మాగారము కలదు. అందు ధనమునకు ౨౦౦౦౦ తోటలును, ౧౫ తుపాకులును, వారమునకు ౨ ఫిరంగులును చేయుదురు. ఉత్తరపు అఫ్ గాని స్థానమునందు రెండు గొప్ప దుర్గములు కలవు. ఒకటి హెరత్, రెండవది దెహదాది. ఈ రెండవది బాల్ కు సమీపమందున్నది. ఇది ఆక్సన్ నుండి అఫ్ గాన్ తుర్కిస్థానమునకు బోవు బాటల నన్నిటిని గాయును. ఈ కోట కట్టుటకు బండ్రెండ్రు పట్టినది. ఈ కోట బురుజులపై క్రప్ హాచీకిన్, వార్ డన్ పెల్డ్, మ్యాక్సిమమ్ అను పేళ్ళుగల నావిక శీఘ్రతఘ్నులు (Naval quick-firing guns) కలవు.

పష్టు భాషలో గొంత కావ్య వాఙ్మయము కలదు. పేక్ మాలియనువాడు స్వాత్ దేశమును గెలిచిన సమాచారమును వర్ణన చేయునట్టి కావ్య మీ భాషలో మిక్కిలి పురాతనమైనది. ఇది పదునై

వాఙ్మయము

దవ శతాబ్ద ప్రారంభ

మున వ్రాయబడినదిగా గాన వచ్చుచున్నది. ౧౮౯౪ లో కాజుఖాననువాడు రాజయి కొన్ని దేశముల గెల్చెను. వాడే యీ చరిత్రను వర్ణించుచు గ్రంథము వ్రాసెను. అక్కరు

కాలమందు బెయజిద్, టిన్ సర్, అనువాడు పష్టు భాషలో గొప్పము వ్రాసెను. ఇతడు మతస్థులను రణకత్త పదునేడవ, శతాబ్దమందలి కవియైన అబ్దుల్ రహిమాన్ అను వాడు ఈ భాషలోని విఖ్యాత కవి. జొడంగ జేబు కాలము వాడును, యుద్ధప్రియుడును నగు ఖుషాల్ ఖాన్ నుడనువాడు గూడ భోకప్రియుడైన కవియే. ఈతని వంశమందును పెక్కు కవులు పుట్టిరి. అహమద్ మాహ కూడ కవియని పేరొందినవాడు. ఈ భాషలో వీరకథా గానములు (Ballads) పెక్కులు కలవు.

ఈ దేశమునందు చక్కని పట్టు, పట్టువస్తుములు తయారగును. ఆక్సన్ నదియొడ్డుననుండి

అఫ్ గాన్ తుర్కిస్థాన కలాకాశల్యములు: మందలి గ్రామము వర్తకము లును, బొఖారా, మె

షెడ్ అనునవి పట్టుపనులకు బేరొందినవి. హెరత్, కందహారు పట్టణములలో గూడ పట్టుపనులు జరుగును. హెరత్ ప్రాంతమున మంచి తివాసులు నేయుదురు. గొఱ్ఱలతోళ్ళతో జేయబడిన అంగీలు, పోస్టిను ల్లనబడునవి మిక్కిలి నిపుణతతో నీ దేశమందంతటను చేసెదరు. ఒంటెల వెంట్రుకలతోడను, గొఱ్ఱల యొక్కయు పద్వతీపుమేకల యొక్కయు బొచ్చుతో నేయబడిన మైత్తని వస్త్రములు ఈ దేశమందలి యొక విశేషమని చెప్పవచ్చును. ఇవి మిక్కిలి వెలగలవి. కందహారులో ఎర్ర ధాళ్ళతోటి (వూసల్) జపమాలలు చేయుదురు.

రుచికరములను, శ్రేష్ఠజాతీయు, పుష్టికరములును. అగు అత్తి, ద్రాక్ష, అక్నోడ్, బొద్దాప్, పిస్తా, మొదలయిన ఫలజాతుల దేశమునందే యెక్కువగా నెగుమతి యగుచుండును. ఈపండ్లను ఎండబెట్టి నిలువచేసి దేశాంతరములకును బంపెదరు. రఘులకువ యోగపథ్య మంజిష్ఠయు నింగునయు నెగుమతి యగును. ఈ దేశమందు వేటకుక్కలను పెంచి యమ్ముదురు.

అఖిగాని స్థానమునుండి యితర దేశములకు బోవుటకు వర్తకపు బాటలు పెద్దవి నేడుకలవు. అందు మూడొక హిందూ దేశమునకు వచ్చునవి. ఒకటి పారసీకమునకు బోవునది. మిగిలిన మూడొక ఆ దేశముయొక్క యొకభాగమునుండి మఱియొక భాగమునకు బోవునవి. హిందూ దేశమునకు వచ్చు బాటలలో నొకటి కాబూలునుండి ఖైబరుకనుమ గుండ జలాలాబాదు మీదుగా వచ్చును. రెండవది కందహార్ గజ్జీలనుండి గోమల్ కనుమలగుండ వచ్చును. మూడవది కందహార్ నుండి క్వేటామీదుగా వచ్చును. ఈ మూటిలో ఖైబర్ మార్గమును క్వేటా మార్గమును మంచివి. ఇందు క్వేటా మార్గమంతయు బండ్లు నడువ వచ్చును. ఖైబరు మార్గమున బాల వటకు బండ్లుపోగలవు. ఈ దేశమందు బండ్లు శివములేవు. సరకులన్నియు గుర్రపు తల్లమీదను, బంటలమీదను తీసికొని పోబడును.

ఈ దేశమునందును పొవించా లనబ్బడు. వారు కొందఱు తిరుగుడు (సంచార) వర్తకులుగ నుందురు. వీరు నందలకొలది గుంపులుగఁ జేరి గుట్టముల మీదను, ఒంటెలమీదను సరుకులు వేసికొని, దొంగలు దోచుకొనకుండ వెంటగత్తులను కఠారులను తీసికొని హిందూ దేశమునకు, బొఖారాఖోరా సా దేశములకు బోవుచువచ్చుచు నుండెదరు. హిందూ దేశమునకు చలికాలము ప్రారంభము కాగానే గోమల్ కనుమత్రోవన వచ్చెదరు. పంజాబుకుఁ జేరి యచ్చటి తమ స్త్రీలను, పశువులను పంజాబు మైదానములలోనుంచి ఆయుధములను ప్రభుత్వము వారి స్వాధీనముచేసి, రైలుమార్గమున తమనరకులను బొంబాయి, కలకత్తా, కరాచీ, నాగపూర్ మొదలైన ప్రదేశములకు బోయి యమ్మి అచ్చట అఖిగాని స్థానమునకుఁ గావలసిన సరకుల దీసికొని వనంతఋతువు వఱకుఁ దిరిగి పోవుదురు. వీరిని ఉత్తర హిందూ దేశమందు రోహిలాలనియు, అఖిగాను ల్లనియు నందురు. వీరేకారణముననో దక్షిణ దేశమునకు వచ్చుటలేదు.

పర్వత ప్రదేశమైనను ప్రజలు కష్టపడి నం వత్సరమునకు రెండు పంటలు పండించెదరు. మఱి యెత్తు ప్రదేశములందు మాత్రమొక్క పంటపడును. గోధుమలు, యవలు, కాయ భాస్యములు, వటి, జొన్న, మొక్కజొన్న, పొగాకు, ముల్లంగి, ఆముదాలు ఇచ్చట

ప్రస్తుతును. ఇచ్చటి ప్రజితముఖ్యహారము గోధుమలు. కుంకుమపువ్వు పండించి విశేషముగ,

వ్యవసాయము, పంటలు

మొదలయినవి

నెగుమతి చేయుదురు.

ఇచ్చటి ముఖ్య విశేషము

ము ఫలములు.. యూ

రోఫ్ దేశమందును హిందూ దేశము నందును,

పండునట్టి యుత్తమ ఫలములన్నియు నీ దేశ

మందుఁ బండును. ద్రాక్షలు విశేషముగఁ

గాయును. కొన్ని ప్రదేశము లన్నియు ద్రాక్షా

లతలయద్యాన వనములని చెప్పవచ్చును.

నలుబది విధములయిన ద్రాక్షపండ్లు కలవు.

కందహార్ చుట్టునున్న పల్లెలలో నిట్టితోట

లసంఖ్యములుకలవు. విత్తులు లేని ద్రాక్షలు అత్తి

పండ్లుకూడ నెక్కుడుగ నుండును. ఈ దేశము

వారనేకులు ఈ ఫలములను, ఈ ఫలముల రస

ముతోఁ జేయఁబడిన రొట్టెలను తినియుండురు.

నీటివనతి కావలసిన పైతులకు నీరు కాలు

వలద్వారా పెట్టెదరు. కొన్ని కాలువలు భూమి

మీఁదనుండును, కొన్ని భూమిలో నుండును.

భూమిలోనున్న జలలను ఒకదానితో నొక

దానిని కాలువలద్వారా కలిపి, యంతకంటెఁ

బల్లపు ప్రదేశములకుఁ బారునట్లుగఁ జేయు

దురు. ఇట్టివానిని నా దేశమున కశేజ్ అందురు.

ఇప్పుడు అఖ్ గానిస్థానమనఁబడు దేశము

పూర్వకాల మొక్క దేశముగ లేదు. వేలు

దేశచరిత్రము వేలు భాషములకు

వేలువేలు పేర్లుకలవు.

అవి వేలువేలు రాజుల క్రిందను రిదులు సంత

వించెను. మిక్కిలి పూర్వ కాలమున ననఁగా

అఖ్ గానిస్థానము బూర్వమిప్పుడు కాబూత్

అనుబడు దేశమునకు పర్షియన్ డె అనియు

(Paropanisadhe) హెహాత్ ప్రాంతమునకు

ఏరియా (Aria-హారిరాడ్) అనియు, కంద

హార్ ప్రాంతమునకు అఖ్ గానిస్థానము

(Archosia) అనియు పేర్లుండెను. మక్రాన్

అనుప్రాంతమునకు గెడ్రోషియా (Gedrosia)

అనియు బాక్ట్ అనువానికి బ్యాక్ట్రియా

(Bactria) అనియు పేర్లుండెను. ఈ భాగము

లన్నియు పారసీక రాజుల క్రింద ఉండెను.

క్రీ. పూ. ౩౨౯-౨౮౭ లో నీ దేశములనన్నిటిని

మహామహాక్షత్ర అలెగ్జాండరు* జయించెను.

ఇతఁడు క్రీ. పూ. ౩౨౩లో మృతుఁడౌకఁగా

స్థాతని రాజ్యములోని తూర్పు భాగమాతని

సేనానియైన శెల్ట్యూకస్ నికటర్ అనువానికిఁ

జేతఁడెను. ఆతని రాజ్యములోనే అఖ్ గాని

స్థానమందలి పై రాజ్యములుకలవు. క్రీ. పూ.

౩౦౩ లో నీతనిని ఓడించి (బాల్క రాజ్యము

తప్ప) యీ రాజ్యములన్నియు మగధ దేశపు

మహార్యచక్రవర్తియైన చంద్రగుప్తుఁడు స్వాధీన

పఱచుకొనెను. కొన్ని దినములకు నీ

రాజ్యములు మగధ రాజుల చేతినుండిపోయెను.

* ఈ భాగమునకు పారసీ భాషలో సికందర్ అనియు,

శంస్కృత భాషలో అలకసుతుఁడ నియు, రూపాం

తరములు కానవచ్చుచున్నవి.

† V. Smith's Early History of India, 3rd edition,

p. 119.

ఈ దేశములో పార్థియును అనువారు, శాంతభాగమును, శకవంశమువారు శాంత భాగమును క్రీ. పూ. ౧౩౮ ప్రాంతమున ఆక్రమించిరి. గ్రీకులూరి ప్రభుత్వము బ్యాక్టియాలో గొంతపటకుండెను. రెండు శతాబ్దముల తరువాత యు సౌచి అనువారు మథ్యా శియానుండి వచ్చి గ్రీకువారిని పార్థియునులను వెడలగొట్టిరి. వీరినే కుషానవంశము వారిని చెప్పుదురు. వీరిలో కనిష్కుడును వాడు మిక్కిలి గొప్పరాజు (౭౮-౧౨౩). ఈతని రాజ్యము హిందూదేశమందు గంగవటకును, కాశ్మీరము, పెషావర్, కాబూల్, ఆక్సస్ నదీప్రాంతము మొదలయిన ప్రదేశములన్నియు వ్యాపించియుండెను. ఈతడు బౌద్ధమతాభిమాని. ఈ వంశమువారు గ్రీకుల శతాబ్దమువటకు నీదేశముపై రాజ్యముచేసిరి. ఆ శతాబ్దమునందు వారు తెల్లనివారైన హూణులచే నోడింపబడిరి. కాని వీరిప్రభుత్వముగ నేడవ శతాబ్దమువటకు బోలేదు. వీరినే షాహిరాజులందురు. వీరి కాలములో నీదేశమున బౌద్ధమతము వ్యాపించియుండెను. ఇప్పటికిని బౌద్ధమత చిహ్నము లాదేశమునందు గానవచ్చును. ఈ షాహివంశముచివర పురుషుడు కతొర్మనురెడనువాడు దుర్గార్గుడైనందున నాతనిని చంపి యాతనిమంత్రియగు కలారుడనువాడు క్రీ. శ. ౮౫౦ వ సంవత్సరప్రాంతమున రాజయ్యెను. ఏడు బ్రాహ్మణుడనీ కొందఱుతురకలు వానిని

వారు. కాని క్షత్రియుడై యుండునని యితరుల యూహ. ఈవంశమువారు క్రీ. శ. ౧౦౦౦ వటకు గాబూలులో రాజ్యముచేసినట్లు కానవచ్చుచున్నది. ఈ వంశమువారు “మిక్కిలి రాజ్య విస్తారముగల వారయ్యును ఉత్తమ సద్గుణ మండితులుగను, ఆడినమాట తప్పని వారుగను, తమకంటె దక్కువవారిని దయతో జూచువారుగను నుండిరి” అని యొక మహమ్మదీయ చరిత్రకారుడే వానియున్నాడు.*

కాబూలును జయింపవలెనని మహమ్మదీయులుచేసినప్రథమ ప్రయత్నములు సిద్ధించినవికావు. అరబ్బీవారు ౨-వ శతాబ్దాంతము వటకు పశ్చిమవైపు అఫ్గాని స్థానమును జయించి మహమ్మదీయమతమును స్థాపించిరి. హీరాత్ మహమ్మదీయమతసంబంధ మైన యొక ముఖ్యవస్తువును. తొమ్మిదవ శతాబ్దమునందు గొంతకాలము వటకు హేరాతులోను, బాల్కులోను, పారశీకులయిన సఫారిదులు రాజ్యముచేసిరి. వారి తరువాత సామానీదు అనువారు వచ్చిరి. వారిని పారదోలి గజ్నీలోని తుర్కీవంశము వారు రాజులయిరి. వీరిలో గొప్పవాడు హిందూదేశము మీదికి బదునేడుసారులు దండెత్తివచ్చిన మహమూద్ అనుమూర్తిభంజకుడు (౯౯౮-౧౦౩౦). ఈతడు గజ్నీలో గొప్పవిద్యావీరమును స్థాపించెను. గొప్పగొప్ప

* Elliot's History of India as told by its own historians, Vol. II, pp. 12 & 40.

పండితులకు స్వాశ్రయమిచ్చెను. తనరాజధానిని బహుస్థానములతో నుంకరించెను. ఈవంశమువారిని వెడలఁగొట్టి అఫ్ గాను రాజ్యమును ఆక్రమించుకొనినది గోర్ వంశము. ఈవంశమునందు బేరొందినవాడు షహాబుద్దీన్ గోరీ (౧౧౭౩-౧౨౦౬). ఈతఁడు ఢిల్లీ శ్వరుడైన పుష్కరాయుని ఓడించి హిందూదేశమందు తురుష్కుల సామ్రాజ్యమును స్థాపించెను. ఇతని ప్రతినిధులే స్వతంత్రులై బానిస వంశజులనబడు ఢిల్లీ శ్వరులైరి. వీరు అఫ్ గానిస్థానముతో సంబంధములేకుండ స్వతంత్రులైరి. కొంతకాల మీ అఫ్ గాన్ రాజ్యము ఖ్వారిజుమన్న పేరుతో గొద్ది కాలమున్న సామ్రాజ్యములో జేరెను. తరువాత చంగీజు ఖానుని బందిపోటు మూకలీదేశమును ఆక్రమించుకొనెను. ఇందలి చాలభాగము మఱియొక బందిపోటు నాయకుడగు తై మూరు వచ్చి యాక్రమించు కొనువఱకు (౧౩౧౯) వారి స్వాధీనమందే యుండెను. ఇతనితరువాత సీతనిగొప్పరాజ్యము తునకలుతునకలై పోయెను. కాని హెరాత్, బాల్క, గజ్నీ, కాబూల్, కందహార్ ప్రదేశములలో సీతని వంశజులే రాజ్యము చేయుచుండిరి. ఇతని వంశజుడే బాబరు. ఈతఁడు బదక్ షాన్, కాబూల్, కందహారు ప్రాంతములకు బ్రభువుగ నుండెను. ఆతఁడు ౧౫౨౬ లో ఢిల్లీలో రాజ్యముచేయుచున్న ఇబ్రాహింలో దీ సుల్తానును ఓడించి హిందూదేశములో మోగల

సామ్రాజ్యమును స్థాపించెను. ఈమోగలు లకు హిందూరాజ్యము వచ్చినతరువాత చిన్న చిన్న అఫ్ గాను రాజ్యము ముగియుమొంది పప్పుపల్లె నయ్యెను. అక్కడ ప్రభుత్వకాలము నందు వీరుగబడిన అఫ్ గాను దేశజులను గెలుచుటకునై అక్కరు తన సేనానులగు రాజా బీర్ బల్ రాజాతోడర్. మల్ రాజామా సింగ్ అను హిందూ సరదారులను వాని మీదికిం బంపెను. రాజాబీర్ బల్ యుద్ధము నందు మడసెను. జౌరంగజేబు కాలముందు మార్వాడీ దేశపురాజగు యశవంతసింహుఁడు రాజకార్యనిమిత్తమై కాబూలునకంపఁబడెను. అతఁడచ్చటనే మరణమునందెను. కొన్ని సంవత్సరముల తరువాత బదక్ షానును డెక్క బెక్కు లాక్రమించుకొనిరి. కందహారును పారసీకరాజులయిన సఫవిదులు తీసికొనిరి. గజ్నీ కాబూలులు మాత్రము మోగలులకు దక్కినవి. ౧౭౩౪లో నాదిల్ షాహ యను వాఁడు అఫ్ గాని స్థానములోని రాజ్యముల నన్నిటిని నాక్రమించి ౧౭౩౯ లో ఢిల్లీని దోచుకొనెను. ఇట్లెన్నియో శతాబ్దములు పారతంత్ర్యమును అనుభవించి యీదేశము నాదిల్ షాహమృతినందగనే (౧౭౪౭)లో స్వతంత్రమయ్యెను. దీనికి స్వాతంత్ర్యమును జాతీయతను ఇచ్చినవాఁడు అహమద్ షాహ అబ్దాలి.

• నాదిల్ షాహ తన సైన్యములో అఫ్ గానులను కొందఱిని చేర్చుకొనెను. అట్లు చేరిన వారిలో అహమద్ షాహ అబ్దాలియొకఁడు.

నాదిల్ శాహ్ మరణమందగనే ౧౭౮౭లో కంద
హార్ పట్టణమందు అఫ్ గాన్ వాయకులం
దటుగలిసి యీతనిని రాజుగ నేర్పకొనిరి.
ఆతఁడు 'దుర్ ఇద్దురాన్' ఈయగమునకు
ముత్యము) సునుబిరుద్దమును ధర్మిచెను. తన
జాతివానికి (అబ్దాలీలకందటికి) దుర్గాలన్న
భిరుదు నొసంగెను. ఈదురాఫీ వంశమే
ఇప్పటివఱకును రాజ్యము చేయుచున్నది.
అబ్దాలీ ప్రభుత్వమునకు వచ్చినప్పటినుండియే
అఫ్ గానిస్థానమునకు స్వతంత్ర రాజ్యమన్న పేరు
ప్రతిష్ఠ వచ్చినది. అంతకుఁబూర్వమిది యీ
దేశమువారికి నాదేశమువారికిఁబడి స్వతంత్ర
తనాములేక యుండెను. పోనిపత్ యుద్ధ
రంగమూఁద మరాటావారిని నోడించిన
వాఁడు ఈఅహమ్మదుశాహ్ అబ్దాలియే.
ఇతఁడు మిక్కిలి శూరుఁడై తనరాజ్యమును
చాలవఱకు వ్యాపింపజేసెను. ఈతనిమరణ
కాలమువఱకు అఫ్ గానిస్థానమంతయు సతని
స్వాధీనమగుటయేగాక, ఉత్తరమున తుర్కి
స్థానము, దక్షిణమున సింధు బలుచిస్థానములు
తూర్పున కాశ్మీరము, పశ్చిమమున ఖురాసాన్
దేశపురాజు లీతని సార్వభౌమత్వమును ఒప్పు
కొనిరి. ఇతఁడు ౧౭౭౩లో గాలధర్మము
నొందెను.

ఈతని కుమారుడగు తైమూరు రాజు
ధానిని కందహారునుండి కాబూలుకు మా
ర్చెను. ఈతఁడు ఇరువదియేండ్లు రాజ్యము
చేసి ౧౭౯౩లో జచ్చిపోయెను. ఈతని

ప్రభుత్వకాలములో సింధుదేశము వీరిస్వాధీ
నమయినుండి తప్పెను. బాల్క, అఫ్ గాన్
తుర్కిస్థానముయొక్క అంతరభాగములు చాల
వఱకు స్వతంత్రములయ్యెను. భోరాసాన్,
కాశ్మీరములలో తిరుగుబాటునకు బీజారోపణ
ముచేయఁబడెను. తైమూరునకునిరువదిమంది
పుత్రులుండిరి. ఆరాజ్యము గుఱించి వారిలో
వారికి బెక్కుతగాదాలు కలిగెను. జమాన్
అనువాఁడు అమీరయ్యెను (౧౭౯౩). ఈతని
కాలములో పంజాబు వీరిచేతినుండి పోయెను.
౧౭౯౯ లో సీతనిసహోదరుఁడైన మహా
మూదు అనువాఁడు రాజ్యము నాక్రమించు
కొనెను. ౧౮౦౩లో గొన్ని కుట్రలు
జరిగి రాజ్యము ఈతని సోదరుఁడైన శాహ
సుజా ఉల్ ముల్క్ అన్నవానిస్వాధీన
మయ్యెను. మహమూదు రాజ్యభ్రష్టుఁ
డయ్యెను. నెపోలియన్ పారసీకదేశపు రాజు
తో జేయుచున్న స్నేహమువలన బ్రిటిషు
రాజ్యమునకు నష్టమురాకుండ జాగ్రత్తపడు
టకై ౧౮౦౯లో ఇండియా దొరతనమువారు
మాంటుస్టుఅర్ట్ ఎలిఫిన్టన్ అను వానిని
శాహసుజాయొద్దకు దూతగాఁబంపిరి. కాని
యింతలో రాజ్యభ్రష్టుఁడైన మహమ్మూదు
శాహసుజాను ఓడించి మరల రాజయినందున
(౧౮౦౯) ఈదూతవెళ్లిన ప్రయోజనము
నఫలముకాలేదు. మరల రాజయిన మహా
మూదు తొమ్మిది సంవత్సరములు రాజ్యము
చేసెను. ఈతని కాలమందు సీతనిమంత్రి

యొక ఫతేఖాన్, అనువాడు (బకర్ జాయ్, వంశజుడు) సర్వాధికారిగ, నుండినను. కాని మహమ్మదు గంగతిలో నీమంత్రి కనులు దీయించెను. అందువలన మంత్రి, యొక్క తమ్ముడైన మహమ్మద్ అజీమ్, అనువాడును అతని సవతి తమ్ముడైన దోస్తుమహమ్మద్ అనువాడును రాజుపై దిరుగబడి గంగలో నాతని రాజ్యభ్రష్టుని జేసిరి.

తరువాత గొంతకాలమువఱకు నిశ్చితుడైన రాజేర్పడలేదు. మహమ్మద్ అజీం కాబూలు స్వాధీనపరచుకొనెను. కాని ఇతర ప్రాంతముల గవర్నరులూతని యాజ్ఞకులొక బడకపోయిరి. హెరాత్ స్వతంత్రమాయెను. అఫ్ గాన్ తుర్కిస్తానము, బదక్ షాన్ చీలి పోయినవి. పంజాబుసింహమైన రణజిత్ సింగు కాశ్మీరము, ముల్తాన్, డెరాగాజిఖాన్, అటక్ అను దేశములను ప్రాంతములను, స్వాధీన పఱచుకొనెను. నౌషహరయొద్ద ౧౮౨౩ ల్లో అఫ్ గానులను పూర్తిగఁ బరిభవించి పెషావర్ గూడ లాగుకొనెను. మహమ్మదుఖాన్ ౧౮౨౩లో మృతుడయ్యె. అంతవారి (బారక్ జాయ్) యన్నదమ్ములలో రాజ్యమునకై కలహములుముదిరి ౧౮౨౬లో దోస్తుమహమ్మద్ కాబూల్ గజ్నీ ప్రదేశముల స్వాధీన పఱచుకొనెను. జలాలాబాద్ కూడ త్వరలోనే యతనికి వశమయ్యె. ౧౮౩౧లో శాహశుజా మరలరాజ్యము సంపాదించుటకు యత్నముచేయఁగా నాతనిని ఓడించి దోస్తుమహమ్మద్ 'అమీర్' అన్న పదవిని ధరించెను. శాహశుజా యిర్గిష్టు వారియొద్దకువచ్చి హిందూ దేశమునందు దాగియుండిన ౧౮౩౨లో పారసీకరాజు హెరాతును ముట్టడించెను. దుస్యావారికి నమీరుకు 'స్నేహ మధికముగాఁజూచెను' మొదటి అఫ్ గాన్ యుద్ధము ౧౮౩౮-౪౦ ఈ కారణముల చేత నిండియు దొరతనము

వారికి నాదోశనముగలిగి వారు అఫ్ గాని స్థానమునకు బర్సెన్ అను రాయబారినిపంపిరి. కాని అమీర్ వీరికి ననుకూలముగఁ జెప్పక పోవుటయేగాక యప్పుడు వీరికి స్నేహితుఁడు గానున్న రణజిత్ సింగుమీదికి దానయ్యుద్ధమునకుఁ బోయేదననియు, కనకుసాయము చేయవలసినదనియుఁ గోరెను. అంత నిండి యాగవర్ష మెట్లువారు అఫ్ గాని స్థానము మీదికి దండువెడలి దోస్తుమహమ్మదును రాజ్యభ్రష్టుని జేసితమయాశ్రయమునందున్న శాహశుజాను రాజ్యముపై గూర్చుండ్లబెట్టి నిశ్చయించిరి. రణజిత్ సింగుకూడ సాయము చేయ నొప్పుకొనెను. కాని యంతగా సాయము చేసినవాఁడుకాడు.

ఉత్తరసింధు దేశమునందు ౧౮౩౮లో అఫ్ గాన్ దండయాత్రనిమిత్తమై ౨౦౦౦ సైన్యము సిద్ధముచేయఁబడెను. సర్ జాన్ కీన్ అనువాడు వారికి సేనాధిపతిగ నుండెను. ఈసైన్యము బోలన్ కనుమలోనుండి వెళ్లి ౧౮౩౯-వ సంవత్సరమునందు నేప్రిల్ నెలలో

ఉత్తరసింధు దేశమునందు ౧౮౩౮లో అఫ్ గాన్ దండయాత్రనిమిత్తమై ౨౦౦౦ సైన్యము సిద్ధముచేయఁబడెను. సర్ జాన్ కీన్ అనువాడు వారికి సేనాధిపతిగ నుండెను. ఈసైన్యము బోలన్ కనుమలోనుండి వెళ్లి ౧౮౩౯-వ సంవత్సరమునందు నేప్రిల్ నెలలో

కందహారుని ఆక్రమించి, యచ్చట శాహశు
శాకు పట్టముకట్టెను. జూలైలో గజ్జీ వశమ
య్యెను. డోస్తుమహమ్మదు ఫారిపోగ్గా
25వ ఆగష్టుధినమున శాహశుజా రాజధాని
లోఁ బ్రవేశించెను. ౧౮౪౦-వ సంవత్సరమున
దోస్తుమహమ్మదు ఇంగ్లీషు వాధిస్వాధీన
మయ్యెను. ఆతనిని ఇండియాకుఁ బంపిరి.
అందఱును యుద్ధము సంపూర్ణ దిగ్విజయ
ములోఁ బూర్తియైనదని సంతసించిరి. శాహ
శుజాకు సాయముగ కాబూలులో ౨౦౦౦ ఇంగ్లీ
షు సైన్యమును మ్యాక్ నాటన్ అనువాని ఆధి
పత్యము క్రిందనునిచి, బర్నిస్ అనువానిని
ఇంగ్లీషువారితరపు రాయబారిగనియమించి
సర్జిన్ కీన్ వెడలిపోయెను. కాని మొదటి
నుండియు కాబూల్ ప్రజ లీక్రొత్త ప్రభుత్వము
మీఁదఁ గోపముగలవారుగనే యుండిరి.
౧౮౪౧-వ సంవత్సరములో ప్రజలు తిరుగుబడి
కాబూలులో బర్నిసును, ఇతరాంగ్లే యాధి
కారులను నరికివేసిరి. దోస్తుమహమ్మదు కుమా
రుడైన అశ్వరుఖానుఁడు తిరుగుబాటువారం
దఱకు నాయకుఁడు. సంధివిషయమై మూట
లాడుటకుఁ బోయినప్పుడాతఁడు తనచేతితో
సర్విలయం మ్యాక్ నాటనును పొడిచివేసెను.
ఇట్లే ఇంగ్లీషు సైన్యమునకు నచ్చట బెక్కు
ఆపదలు సంభవించెను. ౨౦౦౦లో 3౧౦౦
మంది యిట్లు హతులైరి. ౪౧ మంది
మాత్రము మిగిలిరి. వీరును శత్రుమధ్యమున
నుండుట యసంభవమయ్యె. ౧౮౪౨-వ సంత్స

రము జనవరి ౨-వ తేదిన ఇంగ్లీషు సైన్యముం
తయు కాబూలు విడిచి వెళ్లునట్లు, త్రోవలో
వారికి కాబూలువా రేవిధమైన యిబ్బంది
కలుగఁ జేయకుండునట్లును క రాగు నా మా
వాసికొని, ఇంగ్లీషు సైన్యము కాబూలునుండి
బయలుదేరెను. ఇట్టి సైన్యము హిందూ దేశ
మునకు వచ్చుటకు బయలుదేరినప్పుడు ౪౧౦౦
సైనికులుండుటయేగాక, ౧౨౦౦౦ మంది సేవ
కులుగూడ నుండిరి. చలివిస్తారముగ నుండెను.
అంభోగానులు వీరికి త్రోవలో మిక్కిలి భాధ కలి
గించిరి. వారిచేతనేమి, చలిచేతనేమి యీ సై
నికులందఱును మడిసిరి. కొందఱు చెఱఁ
బెట్టఁబడిరి. డాక్టరు బ్రెడ్డన్ అనువాఁ డొ
క్కఁడు మాత్రము మిక్కిలిదై న్యస్థితితో ఇంగ్లీ
షువారి పటాలమున్న జలాలాబాదుకుఁ జేరెను.
గజ్జీలోనున్న సైన్యము కూడఁ గాబూలు
వారివశమయ్యెను. కందహార్, జలాలాబాద్
ఇద్దరెండు మాత్రము ఇంగ్లీషువారి స్వాధీనము
నందుండెను.

ఇట్లు బ్రిటిషు సైన్యమునకు నంభోగానిష్ఠాన
మునందుఁగల్గిన ఘోరమైన యాపత్తుకు బదులు
తీర్పుకొనవలయుననీ, ౧౮౪౨-వ సంవత్సరపు
ఏప్రిల్ నెలలో నిండి యానుండి జనరల్ పౌలాక్
యొక్క యాధిపత్యముక్రింద ఫైబర్ కేనుమ
గుండ గొప్ప సైన్యము పంపఁబడెను. ఆతఁడు
సెప్టంబరులో కాబూలు నాక్రమించి అచ్చటి
దుర్గమును నడిమిబాజారును పడఁగొట్టి,
కై దీలుగనున్న కొందఱు బ్రిటిషు సైనికుల

వశపఱుచుకొని డిసెంబరు నెలలో హిందూ దేశమునకుఁ దిరిగివచ్చెను. ఇతరులచే దీని కొనిరాఁబడి, బలవంతముగఁ దమకురాజ్యగఁ జేయఁబడిన శాహశుజాకు అఫ్ గాను లెన్నుదును ప్రేమింపలేదు. ౧౮౪౨-వ సంవత్సరము ఏప్రిల్ నెలలో నాతఁడు చంపఁబడ్డెను. హిందూ దేశమునందున్న దోస్తుమహమ్మదును విడిచివేసిరి. వాఁడు మరల కాబూలుకు రాజయ్యెను.

సిక్కువారికిని ఇంగ్లీషువారికిని జరిగిన రెండవయుద్ధ కాలమునందు నీతఁడు సిక్కువారిలోఁగలిసి అటక్ తీసికొనెను. ఇంగ్లీషువారితనిపై న్యములను ౧౮౪౯ ఫిబ్రవరిలో గుజరాత్ యుద్ధములో సిక్కువారితోఁగూడ నోడించిరి. దోస్తుమహమ్మదు ౧౮౫౦ లో బాల్ ప్రాంతమును స్వాధీనపఱుచుకొనెను. ౧౮౫౫ లో కందహార్ గెలిచెను. ఆసంవత్సరమునందే యతనికిని ఇంగ్లీషువారికిని స్నేహము కుదిరెను—౧౮౫౬ లో హేరాతును పారశీకులు తీసికొనిరి. ౧౮౫౭ లో పంజాబుదేశపు చీఫ్ కమిషనరును, దోస్తుమహమ్మదును పెషావరులోఁగలిసికొని సంధి చేసికొనిరి. ఇంగ్లీషువారు అమీరునకుఁ బౌరసీకము నెధురించుటకునై కొంతపైన్యధనమును (Subsidy) ఆయుధములును ఈయనొప్పుకొనిరి. తరువాత హిందూ దేశచరిత్రమునందుఁ బ్రఖ్యాతమైన సిపాయిల తిరుగుబాటు హిందూ దేశమందు సంభవించినది.

ఆకాలమందు అమీరు ఇంగ్లీషువారికి స్నేహితుఁడగునే యుండెను. ౧౮౬౩లో దోస్తుమహమ్మదు హేరాతును ముట్టడించి పట్టుకొనెను. అచ్చటనే యాతఁడు ౧౩ దినములకు మృతుఁడయ్యె.

ఈతని కుమారుడు షేర్ ఆలీఖాన్ రాజయ్యెను. ఈతఁడు రాజ్యము కొరకు బెక్కుజనులతోఁ బోరాడవలసినవాడాయెను. కాని ౧౮౬౮ లో కాబూలు రాజ్యము మీఁద స్థిరుఁడయ్యెను. ఇతఁ డింగ్లీషువారితో స్నేహము కలిగియుండెను. ఇంగ్లీషువారాతనికి బాకీయున్న ధనము పండ్లెండులక్షల రూపాయలును, ఫిరంగులును, ఆయుధములును, బహుమతీచేసిరి. అప్పుడప్పుడు ధనస్యాహయ్యముఁగూడఁ జేయుచుండిరి.

ఇట్లుండఁ గొన్ని దినముల కతఁడు రుషియ వారికి ననుకూలుఁడుగను, ఇంగ్లీషువారికిఁ బ్రతికూలుఁడుగను మారెను. క్రీ. శ. ౧౮౭౮ లో నాతఁడు రుష్యావారి రాయబారులు కాబూలుకురాఁగా వారిని గౌరవింపెను. ఈసమాచారము తెలిసి ఇంగ్లీషు ప్రభుత్వమువారు తమరాయబారిని పంపెదమనఁగా నొప్పు కొనరెండవ అఫ్ గాన్ యుద్ధము లేదు. అందుమీఁద ౧౮౭౮-౮౦ ఇండియా దొరతనము వారు అఫ్ గానిస్థాన్ అమీరుతో యుద్ధమునకుఁ గడంగిరి. దీనికి రెండవ అఫ్ గాన్ యుద్ధమని పేరు.

ఇంగ్లీషు సైన్యములు కై బరుత్రోవను కుర్రంకనుమును ఆక్రమించెను. ౧౮౭౫ జనె వరిలో కందహారును ఆక్రమించిరి. అఖిగార్ కాబూలునుండి షాతీపోయా ఫిబ్రవరి నెలలో జచ్చెను. తరువాత నాణునెలభవతికును, అఖి గానుమూకల్లో, ణిల్లరయుద్ధములు జరుగు చుండెను. ఇంకను పైకిబోయినయెడల దితిగి వచ్చుట కష్టమేమోయనితమకు ననుకూలు డైన అమీరును రాజ్యముమీదఁ గూర్చుండఁ బెట్టి తిరిగివచ్చుటకు నెదురుచూచుచుండిరి. ఇంతలో షేర్ అల్లీ కుమారుడైన యాకుబ్ ఖానుడు తాను అమీరునై తీసనియు, సంధి చేసికొనియెదననియు నింగ్లీషువారికి వర్తమాన ముంజెను. ౧౮౭౫ మేనెలలో గండమక్ వద్ద నిద్దతికి సంధిజరిగెను. ఈ సంధిప్రకారము సరి హద్దుమీదనున్న కొండలుగుంపులపై యధి కారమునకు కుర్రం, పిషీన్, సిబీతాపులును, ఖైబర్ మిచ్చీ కనుమలమీది స్వత్వమును ఇండియా ప్రభుత్వమువారి కియ్యబడెను. బ్రి టిషురెసిడెంటు కాబూలులోనుండుటకునొప్పు కొనెను. ఇంగ్లీషువారి సలహాలేనిది యితర రాజులతో రాజకీయవ్యవహారములు నడుప నని నమ్మించెను. ఇందుకుబదులుగ నింగ్లీషు వారు అమీర్ మీదాకిఁ బరరాజులురాకుండఁ గాపాడెదమని యొప్పుకొనిరి (౧౮౭౫ మే). మేజరు సర్ లూయి కవగ్నరి యనువానిని కా బూలులోరెసిడెంటుగా నేర్పఱచిరి. కాబూల్ నుండి సైన్యము వెడలిపోయెను. అంతయు

మునకు ననుకూలముగ జరిగెనని సంతసించిరి. కాని అఖిగానులు మోసముచేసి సైన్యంబును నెలలో రెసిడెంటును ఆతని సిబ్బందిని చంపి వేసిరి. ఈ సమాచారము తెలియఁగనే హిందూ దేశమునుండి జనరల్ (తరువాత లార్డు) రాబర్టును పేద్దసైన్యముతోఁబంపిరి. ఆతఁడు అఖి గన్ సైన్యమును ఓడించి ౧౮౭౫ అక్టోబరులో కాబూలుస్వాధీనపఱచుకొనెను. యాకుబ్ ఖానుడు ప్రభుత్వమువదలుకొని, యింగ్లీషు వారిస్వాధీనమై హిందూ దేశమునందు వారి వలన శుపకారవేతనమునుపొందుచు నుండ సాగెను. ౧౮౭౫-౮౦ సంవత్సరపుఁ జలి కాలము కాబూలు దేశమందున్న యింగ్లీషు సైన్యమునకు మరల విపత్తునంభవించు నేమో యన్న భయముకలిగెను. అఖిగానుసరదా రులు తిరుగఁబడిరి. ఎట్టకేలకు వారిని నింగ్లీషు సైన్యము లోడించెను. కాబూలు కందహారుప్రాంతములను విడఁ దీసి యింగ్లీషువారు కాబూలుకు అబ్దుల్ రహిమాన్ ఖాన్ అనువానిని, కందహారుకు షేర్ అల్లీ ఖాన్ అనువానిని ప్రభువులుగా నొప్పుకొనిరి (౧౮౮౦, జూలై, మే). అబ్దుల్ రహిమాను దోస్తుమహమ్మదుకు మనుమఁడు, షేర్ అలీకితమ్ముని కుమారుడు కందహార్ రాజ్యమున షేర్ అల్లీ చేతగోక రాజ్యమువదలు కొని హిందూ దేశమునందు ప్రభుత్వమువా రిచ్చు పెన్షనుపుచ్చు కొమ్మొచ్చుచుండెను.

౧౮౮౧లో నింగ్గీ ము పైన్యములు అఫ్ గాని
స్థానమువిడిచి హిందూ దేశమునకుఁ బోయెను.
అబ్దుల్ రహిమాన్ ఖాన్ క్రమముగఁ దనకు
బ్రతికూలులైన వారిని జయించి అఫ్ గాన్
దేశమునకంతకును ప్రభువయ్యెను.

ఈతఁడెరువది యొక్క సంవత్సరములు
రాజ్యముచేసెను. ఇండియా ప్రభుత్వము వారి
తో మైత్రి కలిగి యుం
అబ్దుల్ రహిమాన్ ఖాన్
౧౮౮౦-౧౯౦౧
డెను. ఈతని ప్రభుత్వ
కాలములో అఫ్ గాని

స్థానమునకు నంతకుఁ బూర్వమెన్నడును లేని
యేకచక్రతాధి పత్యము, శాశ్వత సైన్యము
(Standing Army), ఇతర రాజ్యములతో
నమానముగనుండు రాజ్యమేన్న గౌరవము
కలిగినది. ఇంతకుఁ బూర్వము సరదారులును
పాఠాధీశులును తమయిష్టము వచ్చిన
యెడల అమిర్ ఆజ్ఞావినుటియు లేనియెడల
వినకపోవుటయు సంభవించుచుండెను. ఈతఁడు
తనప్రచండ విక్రమముచే నాపద్ధతులన్నియు
మాన్వి వారందఱును తనయాజ్ఞలో మెలఁగు
నట్లు చేసెను. ఈతనికాలములోనే రుషియాకు
అఫ్ గానిస్థానమునకుఁగల పోలిమేరలు, హిందూ
దేశమునకు ఈదేశమునకుఁగల పోలిమేరలు
పారశీక దేశమునకు నీదేశమునకుఁగల పోలి
మేరలుఁ గొల్పఁబడి సినలు చేయఁబడినవి.
ఈతనికి నీండియా గవర్న మెంటుపేరు సరి
మాధుసంరక్షణ నిమిత్తమై మొదట పండ్రెండు
లక్షల రూపాయలు లిచ్చుచుండిరి. ౧౮౯౩

లో నీ మొత్తము, వరుసెనిమిది లక్షలు చేయు
బడినది. ౧౮౯౬ లో క్వాఫిరిస్థాన్ అను దేశ
ముపై అమీరుయొక్క సార్వభౌమత్వము
స్థిరపడెను. ఈతఁడన్ని వ్యవహారములలోను
తన స్వాతంత్ర్యమునకు భంగమురాకుండ
మిగుళిజాగ్రత్తతోఁ గొపాడుచుండెను. ఏసల
హాలు వినిననఁ తనరాజ్యములో పరిదేశీయులు
రైల్వే టెలిగ్రాములు వేయుదమన్న వినిన
వాడుకాడు.

అబ్దుల్ రహిమాన్ ఖాన్ మృతినొందఁగా
నాతని కుమారుడు హబీబుల్లా ఖాన్ అమీ
రయ్యెను. ఈతఁడు తండ్రిమార్గమునే యవ
హబీబుల్లా ౧౯౧౧ లంబించెను. ఈతఁడు
ప్రభుత్వమునకు వచ్చిన
తరువాత క్రొత్తపర్తులతో రాజీచేసేకొన
వలయునని యిండియా గవర్న మెంటువారు
౧౯౦౫ లో మిస్టర్ (ఇప్పడునర్) లుయీడే
నును పంపిరి. కాని హబీబుల్లా క్రొత్తపర్తు
ల్లాప్పలేదు. అదివఱకు నాతనితండ్రికాలమున
నున్న పర్తులనే యొప్పుకొనుచు శంధిచేసెను.
ఈప్రసంగముననే యీతనికి “హిస్ మ్యాజెస్టీ”
అన్న బిరుద మీయఁబడినది. ౧౯౦౬ లో
నీతఁడు హిందూ దేశము చూచుటకువచ్చెను.
అప్పడితఁడు, ఇండియా దొరతనమువారిచే
మిక్కిలీ గౌరవింపఁబడెను. [కొ. ల.

అఫ్ జల్ గడ్. యునైటెడ్ ప్రావిన్స్
నులో (ప్రయాగ రాజధానిలోని) బిజ్నాను
జిల్లా, నాగీనా తాలూకాలోని యొక గ్రా

మము. జనసంఖ్య ౨౪౭౪, ఇచ్చట నొకకోట పదునెనిమిదవ శతాబ్ద మధ్యకాలమున అఫ్ జల్ ఖానుఁడనువాఁడు కట్టెను. ౧౮౫౭లో తిరుగుబాటు కాలమున ఈకోట పడఁగొట్ట బడెను. ఇచ్చట మంచి నేతబట్టలు దొరుకును.

అఫ్ జుల్ ఖా. ౧. అక్కరుచ్చక పర్తికి బ్రాహ్మియ మంత్రియైన అబుల్ ఫజిల్ అనువానికుమారుఁడు. జహంగీరు రాజ్యకాల మున కీ. శ. ౧౬౧౦ లో నీతఁడు బిహారుదే శమునకు సుబేదారుగ ననగా గవర్నరుగ నుండెను. కీ. శ. ౧౬౧౩లో ఆగ్రాపట్టణమున మృతుడయ్యెను.

౨. షీరాజీదేశజుఁడు. మొదటనితనిపేరు ముల్లాషక్రొడల్లా. తండ్రిపేరు అబ్దుల్ హక్. జహంగీరుచక్రవర్తి యీతనికి అమీర్ పదవి నీచ్చెను. ౧౬౨౮లో నీతనికి విజారత్ ఇకుల్ అను నధికార మీయఁబడెను. ౧౬౩౮లో ౭౦౦౦వేల పదాతులకును ౪౦౦౦ గుట్టలు లకును మస్సబుదారాయెను. డెబ్బదియేండ్లు బ్రతికి ౧౬౩౯లో ఆగ్రాపట్టణమున మరణ మునొందెను. ఈతఁడు కవిత్వము చెప్పువాఁడు, అల్లామియన్నది కఫిత్య. సంబంధ మైన యీతనినామము.

౩. విజాపుర నవాబులయొద్దనుండిన యొక సరదారు. ఇతఁడు మహమ్మదు ఆదిల్ షాహ యొక్క దాసీపుత్రుఁడని కొందఱు వ్రాసి

యున్నారు. * వాత్యయనుస్థాంతమునకునితఁడు సుబేదారుగ ౧౬౪౪ మొదలు ౧౬౫౮ వఱకునుండెను. శివాజితండ్రియైన శహజికిని వీనికిని వైరముకలదు. శహజిపెద్ద కుమారుఁ డును. శివాజికినన్నయునగు సంభాజీ కర్ణాటక యుద్ధము లో కనకగిరిని పట్టుకొనుటకై పోరాడుచున్నప్పుడు అఫ్ జుల్ ఖానుని మోస మువలన నాతఁడు చంపఁబడెను. ఈతఁడు విజా పుర నవాబునొద్ద శివాజినిబట్టితెచ్చెదనని ప్రతి జ్ఞ చేసి ౧౬౫౯ సెప్టెంబరునెలలో బయలుదే రెను. అప్పుడు శివాజి రాయగడముమీఁద నుండెను. అఫ్ జుల్ ఖానుఁడు పూనామీదికి రాకుండఁ దగినయేర్పాట్లుచేసి యా తఁడు ప్రతాపగడదుర్గముమీదికిఁబోయెను. శివాజి ప్రతాపగడముమీఁద నున్నాడని విని అటు వెళ్ల వలెననిఅఫ్ జుల్ ఖాను పంథరపురము, తుళ జాపురము, మాణకేశ్వరము, కరకముబోనే, శృంభుమహాదేవము, మలవడి, రహిమతపురము అను గ్రామములమీఁదుగ వాత్యపట్టణముఁ జేరెను. పంథరపురములోని విఠలదేవుని, తుళజాపురమున భవానీదేవిని విధ్వంసము చేసెను. ఇందుచే హిందువులకు నాతనిపై మిక్కిలి కోపము నచ్చెను. వాయ్నాకిజేరి యాతఁడాగ్రామమునకుఁ గులకరణి(కరణము) అన కృష్ణాజీభాస్కరుఁడను. వానిని శివాజి యొద్దకుఁబంపెను. శివాజియుఁ దనగుమాస్తా

* మరాఠీరియాసత్, (మరాటిభాష), రెండవ కూర్పు ౩౪౨ పుట.

యైన పంథాజ్యోషీనాథుని ఖానునియొద్దకుఁ బంపెను. తాను భయపడితినినియు, విజ్ఞాపింప నవాబు నొద్దకువచ్చెదనియు, శివాజి ఖానునకు వర్తమానమంపెను. ప్రతాపగడము క్రింద అఫ్జల్ ఖానుండును, శివాజియు మొదటఁగలిసికొనునట్లు ఏర్పాటుజరిగెను. అది మొదట యొక మండపముకట్టబడెను. శివాజి నఖిళాంతము కవచముఁదొడుగుకొని తానాజిని వెంటఁదీసికొని వచ్చెను. ఖానుండును ఒక్క బంటుతోడనే పల్లకినెక్కివచ్చెను. ఇద్దరును మొట్టమొదట కాగిలించికొనినప్పుడు ఖానుండు శివాజిని తనయెడమచంకలో నొత్తిపట్టి కత్తివేటువేయఁబోగా శివాజి తనచేతనున్న పులిగోళ్ళతో ఖానుని పొట్టలోఁగ్రుచ్చెను. అంతఘోసము మోసమని ఖానుఁడరచి శివాజినెత్తిమీఁదఁ గత్తిదెబ్బ వేసెను. కాని శిరస్త్రాణమున్నందున నాదెబ్బ స్వర్థమయ్యెను. ఇంతలో శివాజి తనకత్తితో ఖాన్ముని భుజముపై దెబ్బతీసి పొట్టవలకుఁజేల్చెను. అంత ఖానుండు గతప్రాణుడై నేలఁబడియె. ఖానుని పీనుఁగును పల్లకిలోవేసికొని బోయియు తీసికొని పోవఁజొచ్చిరి. కాని శివాజిస్తేని కులు బోయిలనుజంపి ఖానుని తలద్రుంచి కోటమీదికిఁ దీసికొని పోయిరి.

౪. ఒకపారసీక కవి. ఇతని పూర్తియైన నామము మీర్ మహమ్మద్ అఫ్జల్. ఈతఁడు ఢిల్లీ చక్రవర్తియైన మహమ్మద్ షా కాలమందుండెను. క్రీ. శ. ౧౭౩౮ లో మృతుడయ్యెను.

అఫ్జల్ సర్. బీహారులోని గయజిల్లా నవడధివిజన్ లోని యొకపల్లె. దీనిజనసంఖ్య ౧౦౨౨. ఇది చిన్నపల్లెయైనను పూర్వ చరిత్రను గుఱించి దీనికి ఖాన్జిలేవచ్చెను. ఇచ్చట దివ్యగుప్త రాజులు రాజ్యము చేసిననాటి వరాహావీగ్రహమొకటి దొరకెను. దీనిమీఁద నధ్వుతమైనపనితనముచూపఁబడినది. చూచుటకు చాలసాగుగనున్నది. ఉత్తరగుప్త రాజుల వంశమును వర్ణించు శాసనమొకటి యిచ్చట దొరికినది. ఇచ్చట బూడిపోయిన పూర్వకాలపు దేవాలయ మొకటి కలదు. దీనియొక్క చెక్కడముపని బీహారు దేశము నందలి యితర దేవాలయములమీఁది పనికంటె నెంతయో దర్శనీయమగునున్నది.*

అఫ్జీ డి. హిందూ దేశమునకు వాయవ్యసరిహద్దుమీఁద కైబరుకనుమకు దక్షిణమున పర్వత ప్రాంతములందు నివసించి యుండునొక యారణ్యకమానవజాతి. వీరుపతానులు. హిందూ దేశపు సరిహద్దులలోనుండు ఆరణ్యకజాతులలో వీరు మిక్కిలి బలవంతులు, స్వతంత్రులు. జనసంఖ్య సుమారు ౨౦౦౦౦. ఇందుముఖ్యజాతులారు. వీరుండు ప్రదేశమునకు తీరాయని పేరు. వీరుచూచుటకు చక్కని వారుగను పొడవుగను, కాయపుష్టిగలవారు గను నుందురు. వీరినివాసమగు కొండల

* Inscriptions of the Early Gupta Kings and their successors by J. F. Fleet.

మీరీ బోరాడుట నెవరికిని దుష్ట
రము. ఇతర పట్టాలములలోఁ జేరునపుడు కూడ
మిక్కిలి శ్రమలుగ బనిజేయుదురు. కాని
తమకొండలన్నది వెలుపలవచ్చుటకు సాధా
రణముగ నమ్మితింపరు.

అబ్బర్ క్రొంబి. (నర్ జాన్) (౧౭౭౨

౧౭౭౨) ఈతఁడు సర్ తాల్పు క్రొంబియను
నతని తనయుఁడు. ౧౭౭౨లో జన్మించి ౧౭౮౬
లో సైనికోద్యోగములో చేరెను. కొంత
కాలమితఁడు ప్లాండర్సులోను పశ్చిమ ఇండి
యాదీవులలోను పనిజేసి తనతండ్రికి ఈజిప్టు
దేశములో నున్నపుడు మిలిటరీ శక్రటరీగ
నుండెను. ౧౮౦౬లో నెపోలియను ఈతని చెఱ
సాలలోనుంచి ౧౮౦౮ లో విడుదలచేసెను.
౧౮౦౯ లో బొంబాయిచేరి అక్కడ ముఖ్య
పైవ్యాధిపతి ఆయెను. ఆమరునటి సంవత్సరము
మారిషన్ ద్వీపములను స్వాధీనపఱచుకొను
టకు వెడలిన దండయాత్రకు ఈతఁడు నాయ
కుడు. తరువాత ఈతఁడు చెన్నపురికివచ్చి
అక్కడ పైవ్యాధిపతి యగుట తటస్థించెను.
౧౮౧౩-౧౮౧౪ సంవత్సరముల సడుమను
ఈ రాజధానికి గవర్నరుపని ఖాళీవచ్చుటచే
గవర్నరుమెంటు వారీతనిని ఆరునిని జూచుటకు
నియోగించిరి. ఈతనికి ౧౮౧౨ లో లెఫ్టె
నెంటు జనరలు, ౧౮౧౪లో కె.సి.బి. ౧౮౧౬
లో జి. సి. బి. యను బిరుదులు ఈయఁబడెను.
౧౮౧౭ లో సీతఁడు మరణించెను.

అబ్బర్ క్రొంబి. (నర్ జాన్) (౧౭౭౨
(౧౭౭౦ - ౧౮౨౬) ఈతఁడు సర్ తాల్పు
క్రొంబియను నతని తమ్ముఁడు. ఈతఁడు ౧౭౭౮
లో సైన్యములో ప్రవేశించి అమెరికా దేశ
ములో ౧౭౯౩ వఱకు సైనికుఁడుగ నుండెను.
తిరిగి ౧౭౯౬ మొదలు ౧౮౦౩ వఱకు యా
ర్కుటవ్య అను నగరమును స్వాధీనపఱచు
కొనుపర్యంతము అక్కడ యుద్ధముజేయు
చుండెడి వాఁడు.

తరువాత సీతఁడు ౧౮౦౮ లో ఇండియాకు
వచ్చి ఆమఱునటి సంవత్సరమే బొంబాయి
రాజధానికి గవర్నరుగను ముఖ్యపైవ్యాధి
పతిగను నియమింపఁబడెను. ౧౮౧౦లో మేజరు
జనరలు అయ్యెను. మలబారు ప్రాంతముల
కొన్ని కార్యముల నెఱవేర్చి ౧౮౧౨ లో
శ్రీరంగ పట్టణమువద్ద టిప్పుసుల్తాను నోడిం
చుటకై చేయబడిన ప్రయత్నములో కార
నాల్గి నునకీతఁడు చాలసాయ మొనర్చెను.

౧౮౧౩ లో కారనాల్గిను హిందూ దేశ
మునుండి వెడలిపోవుటచే సీతఁడు ఈ దేశము
నకు ముఖ్యపైవ్యాధి కారి అయ్యెను. అకా
లములోనే ౧౮౧౭ పర్యంతము నుప్రీము
కొన్నిలులో నభ్యుదయగూడ నుండెను.
౧౮౧౪ లో రోహిల్ ఖండు నందలి బాటిన్
యనుచోట రోహిలాల నోడించెను.

అబ్బెనో. (పైట్రోడి) (౧౭౭౦ -
౧౭౭౬) వైద్యశాస్త్ర విశారదుఁడు. జన్మ
స్థానము పడువా. పెద్దవాడైన తరువాత

నచ్చటనే దైత్యశాస్త్ర విశారదుడుగ నుండెను. జ్యోతిశాస్త్రముతోను, రసాయన శాస్త్రములో నెక్కువ పరిశ్రమచేసెను. దైత్యశాస్త్రములో బెక్కు గ్రంథములను రచించెను. ముఖ్యముగా విషములకుఁగల విషగుళ్యనుగుఱించి చర్చించెను. క్రైస్తవ మతమునకు వ్యతిరేకాభిప్రాయములు గల వాఁడగుటచే నితనిని మతసంబంధమైన 'ఇన్క్విజిషన్' (Inquisition) అను న్యాయ స్థానమునకు నీడ్చితెచ్చిరి. వారితనికి ఉరిశిక్ష విధించిరి. కాని యీతఁడు, ఉరిశిక్షననుభవించక పూర్వమే మరణించెను.

అబర్డిన్. స్కాట్లాండు దేశములోని

నాలుగవ పట్టణము. పండ్రెండవ శతాబ్దమున నుండి క్రమక్రమముగ వృద్ధినందినది. ఉత్తమ హర్మ్యములన్నియు తెల్ల చలువరాతితో నిర్మింపఁబడి యుండుటచేత నీపట్టణమునకు 'చలువరాతి ప్రోల'ను అర్థమునిచ్చు నామ మొకటికలదు. వానవెలిసిన పిమ్మట స్వచ్ఛ ధవళిమచే నీ పురవరము మోఱయటంబట్టి సముద్రమునుండి పూచిన నీది రజతపురమై యుండుననియు వర్ణింపఁబడియున్నది. ఇదియే స్కాట్లాండు దేశపు సుత్తరదిగ్భాగమున పేరు గాంచిన రేవుపట్టణము. ఇచ్చటనుండి యని తనంపుచువరాతి వస్తువులు నానా దేశముల కెగుమతియగుచున్నవి. ఇటీవల చేపలవ్యాపారము మిన్నగునది. ప్రతి ఉన్నివస్త్ర

ములు గూడ నితర దేశములకు అనుపబడు చున్నవి.

ఈపట్టణమునుండి ఇంగ్లాండులోని సార్ల మెంటు సభకు నిర్దేశ సభ్యులు నిర్వహింపఁ బడుచున్నారు. ఇచ్చటి సర్వకళాశాలయు బేరే నదీయె. జనసంఖ్య ౧౬,౩౦౪.

అబర్డిన్ (జార్జి హ్యూమిల్ట్ గార్డ్

౧౮౦౪-౧౮౬౦). ఈ పేరుగల అర్జును సరదారులలో నీతఁడు నాల్గవవాడు. స్కాట్లాండు రాజధానియగు ఎడింబరు పట్టణమున జన్మించెను. రాజకార్యనిపుణుడు. ౧౮౧౩ లో ఆస్ట్రీయాలోనింగ్లాండు తరపునరాధుబారిగా నుండెను. టాపెలిడ్జునంధిప్రముఖుడనింగ్లీషువారి తరపున సంతకము చేసెను. వెలింగ్.టె ముఖ్యమంత్రిగా నుండినపుడు ౧౮౨౮-౩౦ వఱకు నీతఁడు విదేశాంగ మంత్రిగ (Foreign Secretary) నుండెను; ౧౮౩౪-౩౫ లో ఉపనివేశయుద్ధకార్యదర్శిగ (Colonial and War Secretary) నుండెను. వీల్ ముఖ్యమంత్రిగ నున్నపుడుగూడ నతఁడు పెక్కు రాజకీయోద్యోగములను నిర్వహించెను. ౧౮౫౨ లో ముఖ్యమంత్రియయ్యెను. ఈతని కాలములో క్రిమియన్ యుద్ధము జరిగెను. ఇది రుష్యావారికిని, టర్కీవారికిని జరిగిన యుద్ధము. ఇందు బ్రిటీషువారును ఫ్రెంచి వారును టర్కీవారికి మిక్కిలి సాయముచేసిరి. ఈ యుద్ధమునందు క్రమముగా వ్యవహార

ముల్లు జరుపలేవని ఈతని ప్రతిపక్షములు దీక్షా స్థూచన (Motion) తెచ్చి బహుమతమును బొందినందువల్ల ఈతడు ముఖ్య మంత్రిత్వమును వదలివేశాడని (జూలై ౧౯౧౨). ఇతడు గ్రంథకర్తగ్రామిని శిల్పకళలోని 'సౌందర్య తత్వము' అను గ్రంథమును రచించెను.

అబలాస్సచ్ఛరిత్రరత్నమాల.

చూడు అచ్చమాంబ.

అబాఖాన్. పారసీక దేశపు రాజు, మొగల్ లేక తార్తర్ ఖాన్ వాడు. చంగీ ఖాన్ ముశజాడు. ఇతని తండ్రి ఖిలాభూఖాన్. తండ్రి తరువాత్త నీతడు క్రీ. ౧౭౭౫ లో రాజ్యమునకు వచ్చెను. జూన్ ౧౯ శుక్ర వారమున రాజ్యాభిషిక్తుడయ్యెను. ఇతడు ధైర్యశాలిగా తెలీవిగలవాడు, ప్రజలయెడల దయగలవాడు, న్యాయశీలుడు. జేరును తేములోనుండు క్రైస్తవుల కీతనీవలన కొంత బాధకలిగెను. మెకల్ పేలియోలాగస్ అను కాన్స్టాంటి నోపల్ చక్రవర్తియొక్క కూతు నతడు వివాహమాడెను. ఈమెను మొదట నీతని తండ్రి వివాహమాడ నిశ్చయించి పిలిపించెను. కాని యీమెవచ్చులోపల నాతడు మృతినందినందున అబాఖాన్ వివాహమాడెను. ఇతడు పదునేడు సంవత్సరములు రాజ్యముచేసె క్రీ. శ. ౧౭౮౨ ఏప్రిలు ౧-వ తేదీని మరణమునందెను.

అబాబ్జిత్. (ఫర్మిన్ అబాబ్జిత్ - Firmin Abauzit) (౧౭౭౯-౧౭౭౭). ఇతడు ఫ్రాన్సు దేశమునందలియొక ప్రసిద్ధకవి. ఇతని తండ్రి అరబ్బీజాతీయుడైనను తల్లిదండ్రులు క్రైస్తవులైనందున గుతస్థులు. రెండేండ్లవయస్సుననే తండ్రిచనిపోయినందున నధికారులీతనికి రోమన్ కాథలిక్కు మతమును బోధించు వేర్పాటుచేయుటచే తల్లి యీతని జెనీవా నగరమునకు పాటిపోవునట్లు చేసెను. ఇతడును ఇతని తమ్ముడును కెవిసిను పర్వతముల మీద రెండు సంవత్సరములు దాగియుండిరి. ఈమెయ్ నింతకాలము చెఱసాల యందే యుండి తప్పించుకొనివచ్చి కొమాళ్ళనుగలిసి కొనియెను. ఇతడు చక్కగా జదువుకొని అనేకభాషలయందును, పదార్థవిజ్ఞానశాస్త్రమునందును, మతగ్రంథములయందును ప్రావీణ్యమును సంపాదించి న్యూటన్, వాలై య్స్టోన్, రోస్సో మొదలగు విద్యాధికులమెప్పును గాంచెను. ఇతడు విశేషముగ దేశసంచారమును గావించి ప్రఖ్యాతుడయ్యెను. బైబిలు లోని నవనిబంధనమును ఖచ్చితముగా తర్జుమాచేసెను. మఱియు ననేక గ్రంథములను వ్రచించెను.

అబాక్కోర్టు. (చార్లెస్ క్వియర్

జోసెఫ్. ౧౭౭౫-౭౭). ఇతడు ఫ్రాన్సు దేశపురాజయిన పదునాటవ లూయీరాజునకు సహాయుడుగ నుండెను. ఫ్రెంచివారు రాజు

వైవి తిరుగబడి దేశమును కల్లోలపటచిహ్న
పుడు ౧౭౮౨-౮౩ నధివత్సరమున యుద్ధ
మంత్రగ నియమింపబడియెను. వారైనను
నగరమునజననమూహవతిచేజంపబడియెను.

అబానూ. (ప్రీట్రీ డీ) (౧౭౫౦-
౧౭౮౬) ఇటలీ దేశములోని పాడవా శుట్ట
ణమున జనించి ప్రసిద్ధిగాంచిన యొక వైద్యు
డును తత్వశాస్త్ర వేత్తయునై యుండెను.
ఈతఁడు గ్రీకుభాష నేర్చుకొనుటకై పారీసు
నగరమునకుఁ బోయివిద్యాభ్యాసముచేసివైద్య
శాస్త్రమునందును, తత్వశాస్త్రమునందును
డాక్టరుపట్టమును బొందెను. ఇతఁడు స్వస్థా
నముచేరినతరువాత గొప్పవైద్యుఁడనిప్రఖ్యాతి
కలుగుటచేతచికిత్సచేయుంచుకొనుటకై యనేక
రోగులురాఁదొడంగిరి. అందుచేత నధికధనము
నార్జింపఁగోరి యెక్కువ ధనమియఁగలరోగు
లనే చేరఁదీయుచు వచ్చెను. ఇదియున్నగాక
జోశ్యమునందును జో క్యము కలిగియున్న
కొన్నాఁడను కారణముచేత కాఁబోల్చు నితఁడు
స్పర్శవేదిమణి కలిగియున్నాఁడనియు, మంత్ర
విద్యా ప్రభావముచేత తానితరుల కిదివఱకు
చెల్లించియుండిన సొమ్మునంతయు మరలరాఁ
బట్టుకొని ధనాగారము వించుచున్నాఁడనియు
యభీయోగములు తేబడినవి. మతనియమ
భంగములనుగూర్చి కాథలిక్, మతగురువులు
చేయు విమర్శాసభకు భేండు విఘ్నాలులు
రప్పింపఁబడియెను. మొదటిసారి నిర్దోషియని
విడచిపెట్టఁబడియెను గాని రెండవ సారి విచా

రణ ముగింపునకురాక పూర్వమే మృతి
నొందెను. అటుశిమ్మట మతగురువులు దోషి
యని తిరుమానించి పాతిపెట్టఁబడిన వానిశవ
మునుపైకిదీసి తగ్గులఁబెట్టి వ్రసినదని యుత్త
రువుచేసిరిగాని యింతలో నతని మిత్రు
డొకఁడు దానిని రహస్యముగా తొలగించి
వైచెను. అయినను గురుసభహిద్య దండోరా
ములమున వానిమరణశిక్షను బ్రకటింపి
అబానోవంటి యాకారముగల బొమ్మను
జేయించి దానినగ్నిహోత్రమున కర్పణము
చేసిరి. ఇతఁడు వైద్యశాస్త్రమునందును తత్వ
శాస్త్రమునందును అనేకగ్రంథములను రచి
యించెను.

అబిచ్. (విల్ హెల్మ హార్న్
అబిచ్—౧౮౦౬-౮౬.) భూగర్భ శాస్త్ర
జ్ఞుడు. జర్మనీ దేశమునకు రాజధానియగు
బెర్లిన్ నగరమున జనించెను. జోర్ప్ట్ అను
ప్రదేశమున ఖనిజశాస్త్రమునందు పండితో
పాధ్యాయుఁడుగ నుండెను (౧౮౪౨). కఠా
సస్, రుష్యా రాష్ట్రము లోని ఆర్మినియా
ఉత్తర పారశీకము, దామేస్థానము మొద
లగు దేశములకుఁబోయి భూములనుతవ్వించి
భూగర్భ శాస్త్రమునుగూర్చి గ్రంథములను
రచియించెను.

అబిమెలెచ్. (౧). ఇతఁడు గెరారు
దేశపురాజు. అబ్రహాము పొరపుచ్చినందున
'సారా' అనునామెనుదెచ్చి యంతఃపురమున
నుంచెను. కాని స్వప్నములో దేవుఁడు ప్రత్య

కుమై. హెచ్చరిక చేసినందున సాక్షాను మరల
సామె భత్తవశము చేసిననుకథకలదు. ఇట్టి
కథయే ఇసాక్. రెబెకాలను గూర్చి కూడ
వినబడుచున్నది (జెనిసిస్. ౨౬). శచిమైట్
జాతిస్త్రీ యొక్క తెయ్య, గిడియోన్ యొక్క
కుమారుడును. "అజిమెలెచ్" ను రాజుగా
గైకొనుడని ప్రోద్బలము చేయఁగా నితఁడు
జోతమ్. అనువానిని దక్క తననవతి సోదరుల
డెబ్బదిమందిని చంపించెను. తుదకు శచిమైట్లు
వానిపై తిరుగఁబడిరి. 'తీబెజ్'ను తార్కొను
నప్పుడొక స్త్రీవలన తిరుగటి తాయిచేత
తలబద్దలు కొట్టఁబడియెను. కాని స్త్రీచేత
చంపఁబడియెనన్న యవమానమునకు బాల్ప
డకుండు దనకవచ్చుమును మోయుచున్నవానిని
తన్నుఁజంపుఁమని యాజ్ఞ చేసెను.

అబిల్ క్లార్కు: (౧౮౦౦-౧౮౨౬)

మెకార్టనే ప్రభువు చై నా దేశ ము నకు
వెడలినపుడీ అబిల్ క్లార్కునుగూడ తన వెంట
నిడు కోనిపోయెను. ఈతఁడు గొప్పవైద్యుఁడు.
మెకార్టనే తరువాత అహంరస్తు ప్రభువునకు
కూడ సీతఁడు వైద్యుఁడుగ నుండెను. ఈతఁడు
౧౮౨౬లో చనిపోయెను.

అబిషాయ్: డేవిడ్జురాజునకు మేన
ల్లుడు. ఇతఁడు ధైర్యసాహసములు గలిగి రాజు
నెడ విశ్వాసముచూపుచు నాతని వెంటబడించిన
హోడు. సామన్యంధా వారముపై సర్ధరా
త్రమున నడిపించిన దండయాత్రలో రాజునకు

తోడ్పడియెను. డేవిడ్జుసంహస్థన మెక్కినతరు
వాత సనేకయుద్ధములలో ప్రవేశము కొనుట
యొక్క ముఖ్యసేనాధి. పతులలో నొక్క
డయ్యెను.

అభిసీనియా: ఆఫ్రికా ఖండము
నందు ఈశాన్యమునఁగల యొకస్వతంత్ర
సామ్రాజ్యము. దీనికి హబషా అనునది
మూలనామము. ఎథియోపియా అనునది
గ్రీకువారిచే పెట్టఁబడిన పేరు. ఇప్పటియూరోపి
యనులందఱును 'అబిసీనియా' అని వ్యవహ
రింతురు. రాకపోకల కనుకూలముగల స్థితి
యందులేమింజేసి ఆఖండపు దేశములన్నింటి
లోనిది నాగరికమున అధమస్థితియందున్నది.
దీనికి సుత్తరమున ఈజిప్టు ఎరిట్రీయాలును,
తూర్పున ఎరిట్రీయా సోమాలిలాందులును,
దక్షిణమున సోమాలిలాందు బ్రిటిషుతూర్పు
ఆఫ్రికాలును, బెల్జిమమున సూడాను మధ్య
ఆఫ్రికాలును ఎల్లలు. విస్తీర్ణము ౨౦౦,౦౦౦ ల
చదరపుమైళ్లు. జనసంఖ్య రమారమి ఒక
కోటి.

విమానముతో గూర్చొని ఆకాశమధ్య
మునుండి ఈదేశమును చూచితిమేని అగ్ని
యందు ఈమిలిన. వంకాయ మూదిరి
కనఁబడగలదు. ఇట్టి యాకారమునకు భూగ
ర్భమున యుగములుగఁ బనిసేయుచుండు
అగ్నిబల్బులే కారణమని చెప్పుదురు. అబిసీ
నియాదేశము సమభూమిగాదు. అపరిమిత
మయిన మిట్టపల్లమాలుగల శ్రద్ధేశము. సము

ద్రుమమునకు ౫,౦౦౦ అడుగులు మొదలు, ౧౦,౦౦౦ అడుగులవఱకు ఎత్తుగల ఉన్నతభూములను మిక్కిలి యగాధతుగు లోయల్ను ఈ దేశ విస్తీర్ణమునంతయు నావరించుకొనియున్నవి. అచ్చటచ్చట ౧౫౦౦౦ల అడుగుల ఎత్తునకుఁ బ్రాకు పర్వతములుకలవు. కాని ఇవిక్రమమైన వరుసలుగ లేవు. ప్రకృతివై పరీత్యమును ప్రకటించుచు నియ్యవి వంకరటింకరలై వ్యాపించియున్నవి. ఇందునేమెను అనుపర్వత పంజీమాత్రముకొంచెము నిడివకలది, ఉత్తర దక్షిణములకువ్యాపించినది. నిమ్నోన్నతవై పరీత్యమువలననే గొప్పనదులును లేవు. ప్రదేశము సమముగ నేటవాలగు పశ్చిమోత్తర భాగమున మాత్రము మూడునదులు గలవు. మారెబు, ఆట్రారా, అబే అనునవి నైలు మహానదియందు చేరునవి. తక్కుంగలయెడములనెల్ల ఉన్నతభూములనుండి లోయలలోనికి దుముకు సెలయేల్లేమెండు; ఇవి వానక్కలమున ప్రవహించుచు బురద నేలలోను ఎడారులలోను కనపడకుండ పోవుచున్నవి. పేరుగల సరస్సొక్కటి మాత్రముగలదు: దానిని డెబియా లేక సానాయని అందురు. నైలునది యంద్వాక్ర భాగ మిందుండి పుట్టును. ఈ కారణములచే అబిసీనియాయందు శీతోష్ణస్థితియుఁ బెక్కువిధములుగఁ గన్పట్టును. ఉన్నతభూములు సమశీతోష్ణములుగలవయ్యి హాయి నొసంగుచుండును. లోయలలో శీతోష్ణస్థితులు విపరీతములయ్యి శీతజ్వరములు మున్నగునవి

బుక్కొక్క సమయమున సాధారణముగ చురుకును. ఉన్నతభూములగోధుమ, అరటి, పొగ్గాకు, నివ్వు, దానిమ్మ, ద్రాక్ష, కేంకాయ, బార్లీ, ఓట్టు, వెదురు మున్నసేనవియు, ఉష్ణప్రదేశములగూ లోయలలో చెట్లకు, ప్రత్తి, కాఫీ*, ఫీలి, చింత, అరటి, అల్లె, తుమ్మ మొదలగునవియుఉత్పత్తియగును. ఇనుము, బంగారము, నల్ల బొగ్గు, పిట్టుప్పు, గంధకము, రాగి, వెండి, రాతిఉప్పు మున్నగు ఖనిజపదార్థములు దొరకును. ఏనుగు, ఖడ్గమృగము, నీటియేనుగు (హిప్పొపాటమసు), జీబ్రా, ఎనుము, జింక, తోడేలు, సింహము మొదలగునవి సామాన్యమృగములు. చిత్రవర్ణములుగల పక్షులనేములు గలవు.

యుద్ధభటులుగ నుండుటయొ డెత్తమోద్యోగమని అబిసీనియనుల యభిప్రాయము. వారుచేతిపనులనువ్యాపారములనుసరసింతురు. నూలువస్త్రములను ఊర్ణవస్త్రములను నేయుటయులోహములతో పనిచేయుటయుతోల్లను పదును చేయుటయు అబిసీనియాలోనిముఖ్యవృత్తులు. బంగారు, పునుగు, దంతము, కాఫీ, మైనము, జిగురు ఇవి ముఖ్యమయిన ఎగుమతులు. ఒంటెలు, కంచరగాడిదెలు, గాడిదెలు, గుఱ్ఱములు వాహనములుగ నుపయోగింపఁ బడుచున్నవి.

* ఇది అబిసీనియా నైలుతిమాలయందలి కాఫ్తాయను భాగమున విశేషము పంటయగుచున్నది. ఆపేరునుబట్టియే దీనిని కాఫీయనుట.

జను లస్తేకజాతులవారుగలరు. దక్షిణ అరేబియా నుండివచ్చిన సెమెటిక్కు జాతివారు ప్రముఖులు. రెండుముఖ్య భాషలు ప్రవాహమునందు గలవు. అమ్హారిక్ రాజకీయభాష. ఇథియోపిక్కు అనబడు 'గిజ్జ' భాష దేశ భాషయన నొప్పును. ఇందే వాఙ్మయంబును గలదు.

ఈ దేశమున జనులు క్రైస్తవమతస్థులు. అయిన నిది యొకవిచిత్రమగు క్రైస్తవమతము. వీరు రోమకాథలిక్కులుగాని ప్రాటెస్టాంటులుగాని కారు. క్రైస్తవమతములో వీరిది యొకస్వతంత్రశాఖ. అలెక్జాండ్రీయాలో వుండి పార్ట్రియార్కు అనువారీచే వీరిముఖ్య గురువు నియమింపబడును. వీరి మతమును మోనోఫైస్టెట్ (Monophysite) క్రైస్తవమత మందురు. ఇందు కొందఱు యభూతీమతస్థులుగూడగలరు. అఫార్, సాహాలి గల్లాప్రాంతములలోని బహుజనము మహమ్మదీయ మతమువారు.

అబిసీనియా సామ్రాజ్యమునందు చక్రవర్తిచే స్వయముగఁ బాలింపబడు అబిసీనియా దేశముగాక షోవా, కాఫా, గల్లమధ్యసామాలీ అను సామంత రాజ్యములు గలవు. అబిసీనియా దేశము పరిపాలన నిమిత్తము ముఖ్యముగ నాలుగు మహామండలములుగా విభజింపబడినది. ఈశాన్యమున టైగ్రె, ౨. నడుమహమ్మారా, ౩. దానికి దక్షిణమున గోజాం, ౪. దక్షిణమునఫోవా.

అనాదిగ నీదేశము నిరంకుశులగు థాజులచే పరిపాలింపబడుచు వచ్చుచున్నది. ప్రాచీనకాలమున ఇథియోపియాయని పిలువబడుచుండిన ఈఅబిసీనియాకును ఈజిప్టుసామ్రాజ్యమునకును విశేషసంబంధ ముండెను. కావున నీరెండు రాజ్యములు నాగరికవిషయమున పరస్పరము పోషకము లయియుండె. టాలిమిల కాలమున గ్రీకుల యధినివేశము లీదేశమున నెలకొల్పబడియె. క్రీ. శ. ౩౩౦-వ సంవత్సరప్రాంతమున క్రైస్తవ మతము ఈభూమింజూచ్చె. క్రైస్తవచార్యుల పలుకుబడిరాజులవద్ద చెల్లుచుండె. కాలెబ్ అనురాజు తనమతస్థులగు క్రైస్తవులను గొందఱిని పీడింపుచుండిన ఈమె దేశపురాజుపై దండువెడలి అరేబియావొచ్చి అతనిని పరాజితునివేసి ఆ దేశభాగము నాక్రమించుకొనెను. ఇదియె అబిసీనియా చరిత్రమున నుత్తమకాలము. ఇథియోపియనులు అరేబియాలోని సారవంత భాగమును కైవశము చేసికొనినవారై విస్తారవ్యాపారము నడుపుచు హిందూదేశము సింహళము వఱకుఁ బోవుచుండిరి. మహమ్మదీయు లేడవ శతాబ్దమున విజృంభించుటచే అబిసీనియా బలంబణిగిపోయె. తమ మతమునకు శత్రువులగు తుర్కుల యొత్తిడివలన అబిసీనియాయొక్క యంతర్భాగము నకుఁ దరుమబడిన వారయే ఈ ఇథియోపియనులు పదునైదవ శతాబ్దాంతము వఱకును నాగరిక ప్రపంచమున కగోచరులయిరి. అఫ్రి

కాఖండమునందు నీశాన్యభాగమున నేదో
యొక క్రైస్తవజాతి కలదని హామకాలముగ
గాలివార్తగ వినుచుండిన పోర్చుగీసుమతా
చార్యులు క్రీ. శ. ౧౫౯౮-వ సంవత్సరమున
నబిసీనియాను కనుగొనిరి. వీరికిని నీగసునీగ
సునకును (ఇది అబిసీనియా రాజు బిరుదమా ;
రాజులకురాజని యర్థము) స్నేహము కుది
రెను. క్రీ. శ. ౧౬౨౦ మొదలు ౧౬౪౦
వఱకును ప్రచండయోధుడగు తురుష్కుడు
మహమ్మదుగ్రాగసునకును అబిసీనియా చక్ర
వర్తికిని జరిగిన పోరాటములో పోర్చుగీసు
వారు నీగసునకు సహాయపడిరి. హిందూ
దేశమునుండికూడ సైన్యము లనుపబడియెను.

మహమ్మదుగ్రాగసుండు దెబ్బచే మృతు
డగుట వలన నీగసునకు సంపూర్ణజయము
కలిగె. తదనంతరము ఇతనికిని పోర్చుగీసు
క్రైస్తవచార్యుడు బర్ముడసునకును వివాదం
బయ్యె. బర్ముడసు అబిసీనియా వదలివచ్చు
వాడాయె. క్రీ. శ. ౧౬౯౦-వ సంవత్సరము
వఱకును గొంద టైరోపియనులు అబిసీనియా
కుఁబోయి రాజును స్నేహము చేసికొనుచు
వచ్చిరి. కాని ఆయితరువాత నొక శతాబ్ద
కాలము టైరోపియను లేరును అబిసీనియా
లోనికిఁ బోరెరి.

౧౬-వ శతాబ్ద మధ్యమునుండి ఆదేశ
మునకు దక్షిణము నందుండిన 'క్లాలాలు'
అనుజాతివారు అల్లనల్లన లోనికిఁ జొచ్చి
దేశము నాక్రమించు కొనిరి. ౧౮-వ శతా

బ్దమున చక్రవర్తి వాకిశేతుల్గుజ్జక్కు, క్రమ
ముగ తగ్గుచువచ్చుచుండిన చక్రవర్తి బలము
సంపూర్ణముగ నశించె. తత్కాలముననే సామం
తుడు బలవంతుడగు వాడై చక్రవర్తిని పశ
పటచుకొని అతనిమంత్రియను పేరిట రాజ్యమే
లుచువచ్చెను. ఈ ప్రకారము ౧౮౫౫-వ సం
వత్సరమువఱకు ననేక రాజులయిరి. ఆ సంవత్స
రమున విజ్ఞానాసాయను వాడు మూడవ
థియోడోరసు బిరుదముతో చక్రవర్తియయ్యెను.
ఇతఁడు అబిసీనియానుండి పశ్చిమభాగమున
నుండు కారామండలమున ౧౮౮౦ లో
జన్మించెను. ఇతని పితండ్రి డంబియా,
కారా షెల్లాను మండలములకు గవర్న
రుగా నుండెను. అతని ఘరణానంతరము
విజ్ఞానా కారా మండలమునకు మాత్రము
పాలకుఁడుగ నేమింపబడియెను. ఇదియతనిం
దృష్టి పరపదయ్యె. కొన్ని ప్రయత్నములు
చేసి ౧౮౮౫లో నితఁడు రాజయ్యెను. మిక్కిలి
విపరీతమగు విజిగీష గలవాడయి కార్యమా
నూపుచు వచ్చినందున నీతఁడు నాశనము
నకు మార్గ మేర్పఱచు కొనువాడాయె.
మొదట మొదట నీతనికి బ్రిటీషువారికి మిక్కిలి
స్నేహముండెను. కాని ౧౮౯౩-వ సంవత్సర
మున నితఁడు ఆంగ్లేయ చక్రవర్తినికి వ్రాసి
పంపిన యుత్తరమునకు జవాబే రానందున
సహజముగ కోపియగు నీథియోడోరు బద్ధవైరు
మూనెను. ఎన్ని ప్రయత్నములు చేసినను ఈప్ర
థము మానినదిగాదు. ౧౮౯౭-వ సంవత్సర

ముఖ నిత్యునికిని అంగ్లేయులకును విగ్రహము ప్రారంభమయ్యె. ధియోజోడు బహదూర్ ముఖారి సంధి చేసికొన ప్రయత్నించి విఫలమనోర్థ. ధియోజోడు తప్పియ్యకొని పారిపోవ ప్రయత్నించి దానికిని మార్గము కొనక ఆత్మహత్య చేసికొనెను. మాగ్డల ఆంగ్లేయుల స్వాధీనమయ్యె. ఈయుద్ధమున విరికి సాయమువేసిన టిగ్రీపాలకుడు గుకాస్నేయనువాడు జోహన్ననురాజును పేరిట అబిసీనియా చక్రవర్తియయ్యె. ఆంగ్లేయు లింతటితో అబిసీనియా వదలిరి. జోహన్నను ౧౮౯౨-వ సంవత్సరమున యుద్ధమునందు హతుడయ్యెను. యూరోపునందు బలవత్తము మును ఫ్రెంచి, జర్మను, ఇటాలియను, పోర్చుగీసు, బ్రిటీషుజాతులవారు ఆఫ్రికా ఖండమును వ్యాపారాధులు కయును తుదకు ఆక్రమణ కయును విభాగించికొని యుండుట తటస్థిం చేను. అందు అబిసీనియా ఇటాలియనుల భాగమయ్యె. వారిసాయమున పోవారాసగు ఖండవ మెనెలిక్కు అబిసీనియా చక్రవర్తియయ్యెను. ఇటాలి యనులకు లోబడినదని పేర్కొక్కిరియకాని అబిసీనియా ఏప్పుడును వారికి జేందినదిగాదు. ౧౮౯౬-వ సంవత్సరమున ఇటాలియనులనోర్చి మెనెలిక్కు సర్వ స్వాతంత్ర్యము వడసెను. ౧౮౯౭-వ సంవత్సరమున ఆంగ్లేయులతో స్నేహసంధి చేసికొనియె. ౧౯౦౭, ౧౯౦౪-వ సంవత్సరములలో అబిసీనియా, ఇరీట్రీయా సూదానుల సరిహద్దులు నిశ్చయపఱచుకొను సంధులు జరిగెను.

ఇది నిరంకుశ ప్రభుత్వము. అయితను ౧౯౦౭-వ సంవత్సరము నవంబరు నెలలో చక్రవర్తి మెనెలిక్కు అబిసీనియాకు ఒక విధ మైన సాంకుశ ప్రభుత్వము నొసంగెను. చక్రవర్తి అందఱకు పై సభికారి. అతనికి సాహాయ్యము చేయుటకై యొక సభయుండును. సామంతరాజ్యములలోని రాజులును, మహామండలముల పాలకులును ఇందు సభాసదులుగనుండురు. యూరోపు దేశములందలి మంత్రిమండలముల (Cabinet) వంటి మండలములుగూడ నీరాజుచే స్థాపింపబడెను. ఇతని యొద్ద ౧౫౦౦౦౦ సైన్య మెప్పుడు నిలువయుండును. అందలి సైనికులు యూరోపియను సైనికులవలె యుద్ధవ్యూహములను చక్కగ నేర్చి నూతనశస్త్రాస్త్రముల గలిగియుండును. ఈ దేశమిదివఱకు నాగరకతలో వెనుకబడ్డను ప్రస్తుతము జాతీయభావమందుఁ జక్కగ వికసిర్చినది. ఇచ్చటివారు పూర్వము విశేషము విద్యావంతులు గాకపోయినను ౧౯౦౭-వ సంవత్సరమున పురుషులందఱును తప్పక చదువకొనవలయునను చట్టము చేయబడినది.

[గా. హ.

అ.బి.ల్.ఘాజీ బహదూర్, (౧౬౦౫-౬౩) ఇతఁడు ఖైవా ప్రభుత్వమును కుమారునకు నొప్పగించి తెంగిన్ ఖాను యొక్క శత్రుచరిత్రమును ప్రాసెను. అయ్యది జెర్మనీ, ఫ్రెంచి భాషలలోనికి తరువాత తర్జుమా చేయబడినది.

20

21

22

23